DIETERICI HERM. KEMMERICHI,
J. V. D. JVR. NAT. ET GENT. PROF. P. ET
FAC. JVRID. ASSESS. IN ACAD. VVITTE.

INTRODVCTIO
AD
JVS PVBLICVM
IMPERII
ROMANO-GERMANICI,

EX

HISTORIA GERMANIAE, LEGIBVS
FVNDAMENTALIBVS, ACTIS PVBLICIS,
ET DIPLOMATIBVS,

NEC NON

ACCVRATIORIBVS ET CELEBRIORIBVS JVRIS PVBLICI SCRIPTORIBVS,

ORDINE, QVA LICVIT, NATVRALI,
CONCINNATA,
IN VSVM PRAELECTIONVM ACADEMICARVM.

CVM PRIVILEGIO
SER. AC POTENTISS. POLON. REG. ET SAX. ELECT.

VVITTEBERGAE,
APVD CHRIST. THEOPHIL. LVDOVICVM.
1721.

PERQVAM SERENISSIMI AC POTENTISSIMI

POLONIARVM REGIS ET SAXONIÆ ELECTORIS

SANCTIORI SENATVI,

AC

SINGVLIS EIVS MEMBRIS

SPLENDIDIDISSIMIS AC GRAVISSIMIS,

VIRIS

ILLVSTRISSIMIS PER-ILLVSTRIBVS ATQVE EXCELLENTISSIMIS,

ADMINISTRIS STATVS INTIMIS,

DE REPVBLICA IMPERII ET SAXONIAE IMMORTALITER MERITIS,

DOMINIS PATRONIS AC

MAECENATIBVS SVIS

LONGE GRATIOSISSIMIS,

PERENNATVRAM SALVTEM!

ILLUSTRISSIMI PERILLU-
STRES ATQVE EXCEL-
LENTISSIMI

DOMINI

DOMINI PATRONI AC
MÆCENATES LONGE
GRATIOSISSIMI.

NOn una fuit caussa, quæ me permovit atque impulit, ut *ILLUSTRISSIMIS PERILLVSTRIBVS atque EXCELLENTISSIMIS NOMINIBVS VESTRIS*, hoc quicquid est primitiarum Academicarum Wittebergensium, qua par est observantia ac animi submissione, offerrem atque consecrarem. Primum

mum enim recordor, ac per omnem vitam recordaturus ſum, quantum ſummo Favori Veſtro ac Gratiæ debeam; quippe cui, poſt Summi NUMINIS Providentiam, atque REGIS LONGE CLEMENTISSIMI indulgentiam munus in hac Academia mihi demandatum demiſſe acceptum fero: Unde ſumma ope nitendum erat, ut extaret aliquod ſaltem gratiſſimi animi in Vos mei monumentum. Sed & meum eſſe duxi, ut *VIRIS*, qui curam ſalutis publicæ gerunt, atque de Re-publica Imperii pariter ac Provinciarum Saxonicarum immortaliter merentur, rationem redderem eorum, quæ de Juribus publicis ſtudioſæ in hac Academia Juventuti, in ſpem publicam adoleſcenti, traditurus eſſem. Selegi igitur hoc argumentum, quod nec ſummis Dignitatibus Veſtris indignum, nec a munere meo alienum putavi, & cui ex aliquo tempore nonnihil ſtudii, non ſine voluptate, impendi. Extant equidem jam aliorum in hoc genere lucubrationes: Ve-

 rum

rum uti ſcientiæ non uno momento ad faſtigium deducuntur, ſed progreſſu temporis, die diem docente, incrementa capiunt; ita inprimis Juris publici noſtri prudentia, non ſolum ut magis magisque elaboretur, ſed & indies fere, mutato Reip. Statu, acceſſionibus quibusdam augeatur, opus habere videtur. Quod eo felicius hodie procedit, quo magis noſtrorum temporum ſtudia, Hiſtoriarum ac Jurisprudentiæ naturalis, cumprimis Juris publici univerſalis, luminibus colluſtrata, efficiunt, ut Juris publici quoque R. Germanici doctrina ſenſim in clariore luce collocari queat. Dedi itaque operam, ut quæ obſcuriora forte viderentur, ad liquidum magis deducerem, quæque integritati ſcientiæ deeſſent, ſupplerem, denique omnia in commodiorem, & naturæ rei convenientiorem ordinem digererem. Equidem facile intellexi, quanti momenti, quantæ gravitatis, quanti periculi plena res ſit, de ſummis Imperantibus eorumque

Juri-

Juribus commentari: Sed, hanc ob caussam, omne meum studium, omnem operam, curam, industriam, mentem denique omnem in eo fixam & collocatam habui, ut ne vel in AUGUSTISSIMI CÆSARIS MAJESTATEM, vel in summorum ELECTORUM, PRINCIPUM ac STATUUM LIBERTATEM ac sublimia Jura temere quid admitterem. Hunc in finem nihil partium studio, nihil affectui, nihil sensibus aliorum, dare conatus sum: sed Statum Imperii præsentem, Legibus Imp. fundamentalibus, cumprimis Pace Westphalica & Capitulationibus Cæsareis, formatum, tanquam perpetuam regulam, ac cynosuram veluti, ob oculos habui, atque Jura Imperatoris & Statuum ita deduxi, ut huic normæ convenire arbitratus sum. Quod si nihilominus præter opinionem lapsus sum (quis enim in tanta re ab omni lapsu et errore se immunem esse crederet?) & gravitas argumenti, & sententiarum varietas, me, ut spero, excusabit: sicut & ad monitus

tus

tus, ac rationibus adductus, ad admissos forte errores corrigendos promtus paratusque ero. Ceterum Summum Numen veneror, velit sapientissima Consilia Vestra ad salutem publicam Imperii & Saxoniæ dirigere, atque Vos, DOMINI, litterarum præsidio, Academiæque nostræ solatio, quam diutissime servare: Ita fiet, ut de summo Favore ac Gratia Vestra sibi porro gratulari queat

ILLVSTRISSIMORVM PERILLVSTRIVM ATQVE EXCELLENTISSIMORVM NOMINVM VESTRORVM.

Cultor humillimus

DIETERICUS HERMANNUS KEMMERICH D.

INDEX CAPITUM.

PROOEMIUM.

LIBER I.

DE IMPERIO ROMANO-GERMANICO IN UNIVERSUM.

LIBER

LIBER II.

DE LEGIBUS IMPERII FUNDAMENTALIBUS.

LIBER III.

DE CAPITE IMPERII R. G.

LIBER IV.

DE MEMBRIS IMPERII.

LIBER V.

DE MAJESTATE IMPERII R. G.
SIVE
SUMMA POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM INTUITU UNIVERSI IMPERII.

Index Capitum.

LIBER

LIBER VI.

DE COMITIIS, JUDICIIS ET CIRCULIS IMPERII.

LIBER VII.

DE JURE PUBLICO STATUUM IMP.

Cap.

LIBER VIII.

DE JURE STATUUM IMPERII PRIVATO VEL QUASI.

PRO-

PROLEGOMENA.

CAPUT I.

DE

JURE PUBLCO ET JURISPRUDENTIA PUBLICA IN GENERE.

§. I.

JUS PUBLICUM *Romano-Germanicum est Systema vel doctrina, statum publicum Imperii R. G., atque adeo Jura & officia Capitis & Membrorum Imperii, ex legibus Imp. fundamentalibus deducta, ordine suo exhibens atque exponens.*

II. JURISPRUDENTIA vero PUBLICA *Rom. Germanica* est *habitus mentis,*

A *Leges*

§. II. v. Eric. MAURITIUS *Specim. Diss. de Princip. Jur. Publ.* Cap. II. §. 39. ubi, quid discriminis inter *Jus publicum* & *Jurisprudentiam publicam* versetur, erudite ostendit. conf. PFEFFING. *Vitriar. Illustr.* Lib. I. Tit. I. §. 1. lit. b) TITIUS *Specim. J. Publ.* L. I. Cap. I. §. 14.

Leges Imp. fundamentales recte intelligendi vel interpretandi, atque ad negotia Imp. applicandi, juraque adeo Capitis & Membrorum inde ita deducendi, ut salus Imperii promoveatur.

III. Est autem *JUS PUBLICUM* R. G. vel *GENERALE* seu *universale*, quod vel ad universum Imperii corpus, vel speciales Imperii Respublicas, seu Territoria Statuum, *in genere* spectat, atque ex Legibus Imp. fundamentalibus cognoscitur:

IV. Vel *SPECIALE* seu *Singulare*, quod ad *singulos* Imperii *Status*, seu hujus vel illius *Territorii* statum ac jura, *in specie* pertinet, atque ex Recessibus vel consvetudinibus provincialibus, litteris reversalibus, pactis Familiarum, testamentis, litteris investituræ ac privilegiis Imperatorum, addiscitur.

V. *Objectum* igitur Juris publici Generalis est *STATUS PUBLICUS* tum universi Imperii

---

IV. v. RACHEL. *Ot. Noviomag.* Cap. XIII. CONRING. ad *Lampad.* L. 2. p. 56. *Ulr.* HUBER. *Auspic. Domest. Orat. III.* HORN. *Jur. Publ. Prud.* Cap. I. §. 28. BRUNNEM. *Jurisp. Publ. Diss. I.* §. 5. ubi de raritate & difficultate Juris publ. specialissimi, eiusque caussis.

V. v. CONRING. ad *Lampad.* p. 2. ubi per Statum publ. intelligit administrationem Reip. quæ sæpe

perii R. G., tum specialium Imperii Rerumpubl. seu provinciarum in genere, ex legibus Imp. metiendus: uterque secundum *materiam* & *formam* suam considerari potest.

VI. *Materia* Status publici partim *TERRITORIUM* Imp. ejusque *Provincias*, partim *Personas*, Imperium constituentes, atque in *CAPUT* & *MEMBRA* divisas, complectitur.

VII. *Forma* ejus *generatim* intuitu *totius Imperii* in *NEXU* CAPITIS & MEMBRORUM Imp. intuitu *specialium Rerump.* Germ. in *NEXU* DOMINORUM *Territorialium* ac STATUUM vel SUBDITORUM *provincialium*, *speciatim* in mutuis harum personarum *juribus* & *obligationibus* consistit.

VIII. *Jurisprudentiæ* vero Publicæ *Objectum* sunt partim LEGES Imp. *fundamentales*, Statum publicum formantes; partim *negotia publica*, Statum Imperii vel Territoriorum concernentia.

IX. *Principia* Juris publici vel *communia* sunt, vel *propria* seu *domestica*.

sæpe a legibus diversa est. Hunc sequitur MONZAMB. *præf.* p. 6. sed hic accipitur, qualis secundum leges esse debet. conf. RHETII *Inst. J. Publ.* L. I. T. I. §. 10. 11. 12.

VII. v. Ill. COCCEJ. *Jur. Publ. Prud.* Cap. I. § 6. & 9. RHET. l. c. §. 11.

VIII. v. RHET. l. c. §. 9. HORN. l. c. §. 19. TITIUS l. c. §. 12. 42. sqq.

X. Ad *hæc* partim *HISTORIA GERMANICA*, ex qua *Obſervantia Imperialis* petenda, partim *LEGES* Imp. *FUNDAMENTALES* pertinent.

XI. Ad *illa* primum *JUS NATURÆ ET GENTIUM*, quod non ſolum in explicandis Legibus fundamentalibus Imp., ſed etiam in controverſiis cum exteris, imo inter ipſos Status, ubi Leges fundamentales, vel pacta ſpecialia deficiunt, locum invenit:

XII. Deinde *JUS FEUDALE*, *CANONICUM*, *JUSTINIANEUM*, *GERMANICUM*, quatenus hæc ad Statum Imperii vel Territoriorum publicum, Perſonasve publicas, applicari, atque adeo uſum legalem præſtare poſſunt.

XIII. Ab his ſecernenda *Adminicula* Juris

X. *Leges* quomodo pro diverſo reſpectu & objectum & principia Juris publici eſſe poſſint, dicendum. conf. RHET. l. c. §. 46. 47. 62. ubi convenientiam cum Ratione Status Rei Germ. ſubſtituit. SCHWEDER. *J. Publ. P. Gen.* C. I. §. 14.

XII. v. MAURICII *Spec. Diſſ. de Princip. J. Publ.* RHET. & SCHWEDER. ll. cc. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diſſ. I. §. 19. conf. Lib. 2. Cap. IX. infra. PFEFFINGER. *Vitr. ill.* L. I. Tit. II. §. 1. not. (b).

XIII. v. RHET. l. c. §. 63. ſqq. BRUNNEM. *Jurispr.*

ris publici, qualia sunt *NOTITIA STATVS Imp.* etiam secundum defectus & morbos suos, nec non *Regnorum & Rerumpubl. exterarum*, cumprimis *HISTORIA* earum, *ACTA PUBLICA* ac *DIPLOMATA*, *GEOGRAPHIA* Imperii ejusque finium, *GENEALOGIA* Imperatorum & Satuum, *CHRONOLOGIA* cum Historia Imp. conjuncta, *HERALDICA*, *PHILOSOPHIA rationalis & moralis*, cumprimis *POLITICA*: quippe quæ omnia ad Statum publicum Imp. eo rectius pernoscendum, atque controversias illustres felicius definiendas multum faciunt.

XIV. Scilicet *Controversiæ*, quæ Imperatori ac Statibus enasci possunt, varii sunt generis:

XV. Aliæ *Imperatori & Imperio* vel *Statibus* cum *exteris* intercedunt; & hæ primum ex pacificationum aliarumve pactionum publicarum tabulis, dein, si hæ deficiant, ex Jure gentium definiendæ sunt.

XVI. Si vero *exteri* adversus *Status* Imp. agant, caussa secundum Leges Imp., vel si hæ deficiant, itidem secundum Jus gentium disceptanda est.

XVII. Aliæ inter *Imperatorem* & *Status* oriuntur; quæ non aliunde nisi ex Legibus

Jurispr. Pub. Diss. I. §. 19. sqq. Ill. THOMAS. *Præf. ad Monzamb.* n. 9. sqq. ubi de necessitate notitiæ Status publici ad intellectum LL. publicarum. PFEFFING. l. c. §. 6.

Imp. fundamentalibus, vel Jure naturæ, cumprimis Jure publico universali, definiri possunt:

XVIII. Aliæ inter *Status* Imp. *ipsos*; ubi, si caussa fuerit publica, primum quidem ad Pacta specialia respiciendum, his deficientibus, eadem, quæ inter Imperatorem & Status, definiendi ratio obtinebit; si vero caussa sit mere privata, ex Jure privato dirimenda erit.

XIX. Aliæ denique inter *Statum* Imp. ceu *Dominum Territorialem* ac *Ordines Provinciales, Vasallos* aut *subditos* agitantur: & hæ iterum vel ex pactis ac recessibus provincialibus, litteris investituræ aut reversalibus, vel, his deficientibus, ex Legibus Imp. fundamen-

XIX. v. STRUV. l. c. §. 21. 22. 23. ibique loca ex PUFEND. *Hist. Frid. Wilh.* L. XVIII. §. 10. 11. & INSTR. P. RYSW. art. 8. adducta. TITIUS l. c. §. 45. sqq. ubi differentia inter caussas publicas & privatas evolvitur. STRYKII *Usus Mod. P. Disc. prælim.* §. 4. KESTNER. *de Defect. Jur. commun. in Rep. Germ. Probl. V.* conf. omnino Excell. Dn. GRIEBNERI *Diss. de Præjudicio Princip. Imp. ex abusu Juris Justin.* inprimis Cap. II. *de Abusu Jur. Just. in Jurispr. Princ. privata*, & C. III. *de Abusu LL. R. in jure, quo erga subditos utuntur.* Dn. LEYSER. *Med. ad Pand. Spec. XLI. Med. 5. p. 423.*

mentalibus, vel etiam ex Jure publico universali decidendæ venient.

XX. *Modus* controversias illustres definiendi, Juraque Imperatoris & Statuum deducendi, æque ac in Jure privato, partim Legum publicarum *interpretatione*, partim earum ad negotia publica *applicatione*, absolvitur.

XXI. *Interpretatio* Legum publicarum vel *authentica* est, vel *doctrinalis*: *Illa* solius est Imperatoris & Imperii, in Comitiis exercenda; *hæc* ad Jure Consultos pertinet, ac regulis Logicis Legibusque Imp. debet esse conformis, non tamen obligat, nisi auctoritate publica sit facta.

XXII. Differt *Jus publicum* a *JURE PRIVATO*, quod illud de Statu Imp. publico, nexuque inprimis Imperantium & parentium: hoc vero de negotiis privatis ac domesticis, meum & tuum potissimum concernentibus, subditorum pariter ac Imperantium, sed absque respectu ad Remp. considieratorum, agat.

XXIII. Differt etiam a *NOTITIA IMPERII*, quæ Statum Reip. Rom. Germanicæ, qualis vel

XXI. v. INSTR. P. WESTPH. art. VIII. §. 2. RHETZ. §. 18. sqq. STRUV. §. 24.

XXII. v. HUBER. *de Jure Civit.* S. I. C. I. §. 22. TITIUS l. c. §. 42. sqq.

XXIII. v. BOSIUS *Introd. gener. in Notit. Rerump.*

vel revera eſt, vel eſſe debet, hiſtorice, geographice & politice conſiderat, atque adeo & Jus publicum tanquam partem complectitur.

XXIV. Differt a *JURE PUBLICO UNIVERSALI*, quod eſt pars Juris naturæ, ac de juribus officiisque imperantium ac ſubditorum in genere agit, cum hic jura Imperii R. G. in ſpecie ſpectentur.

XXV. Differt denique tum a *POLITICA* in genere, quæ cum Jure publico univerſali ſæpe male confunditur, tum a *RATIONE STATUS* Imperii in ſpecie; cum utraque quid expediat, vel omnibus Rebuspublicis in genere, vel Imperio in ſpecie; Jus publicum vero, quid publice Juris ſit, reſpiciat.

XXVI. An *in Academiis Jus publicum docendum ac diſcendum ſit?* hodie fruſtra quæritur,

---

rump. Orbis univ. HERT. *Notit. Reip. Singular.* CONRING. *Not.* ad *Lamp.* p. 2. MONZAMB. *de Statu Imp. in præf.* p. m. 6. TITIUS *Not. ad Monz.* p. 8. Academie der Wiſſenſchafft. T. I. Lib. II. C. 25.

XXV. v. HIPPOL. a LAPIDE *de Ratione Stat. Imp.* TEXTOR *de Rat. Stat. Imp.* MONZAMB. *de Statu I.* Cap. VII. TITIUS *J. Publ.* L. 7. C. X.

XXVI. v. LIMN. *J. Publ. L. I. C. 2.* TITIUS §. 34. VITRIAR *Inſt. J. Publ. Prooem.* §. 18. & PFEFFING. in Not. (a) ibique Reſponſum Con-

tur, cum nec ullibi hoc prohibitum ſit, ſed Profeſſores Juris publici paſſim conſtituti, imo utile ac neceſſarium cenſendum, ut fundamenta Juris publici æque ac privati in Academiis jaciantur, ſine quorum ſolida notitia neutrum deinceps in aulis ad uſum transferri poteſt.

XXVII. Etſi vero major in Germania eſt libertas Jus publicum docendi & ſcriptis exponendi, quam in exteris regionibus: tamen & hic eadem ita limitata eſt, ut nequid Legibus Imp. adverſum aut in Imperatoris Majeſtatem & Statuum Libertatem injurium doceatur; ſicut &, caute in controverſiis nondum definitis verſandum eſſe, prudentia ſvadet.

XXVIII. Nihilominus tanta libertas Juris publici Conſultis relinquenda eſt, ut veritatem Legibus fundam. haud adverſam de

Conſiſtorii Dresd. ad Elect. Sax. d. a. 1630. 14. April. & *Limnæi* judicium de ſtudioſis Juris Jus publ. negligentibus.

XXVII. v. INSTR. P. *art. V.* §. *17.* LIMN. *T. IV. Addit. ad Cap. 2. n. 1.* HUBER. *Auſpic. Domeſt. Orat. 3. p. 131.* BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. I. C. I. qu. 5. & 6. TIT. §. 39. HORN. *J. Publ.* C. I. §. 29.

XXVIII. v. TITIUS l. c. §. 39.

Cæsaris pariter ac Statuum Juribus libere profiteri liceat.

XXIX. An vero vel *Historici* vel *Philosophi*, *Politici* vel *Jureconsulti* istud docere debeant, Imperantis est definire; quod ubi non factum, doceat, quisquis est idoneus; qua in parte *ICtus*, scientia historica & philosophica, nec non prudentia civili instructus, haud dubie ceteris præferendus est.

XXX. *Studium* Juris publici *theoria* & *praxi*, seu *meditatione* & *usu* absolvitur.

XXXI. *Illam* adjuvat partim *Institutio* fidelis & cordati Doctoris, genuina Juris publici fundamenta viva voce tradentis:

XXXII. Partim *Lectio* non solum Compendiorum & Systematum, aliorumque Scriptorum Juris publici, sed etiam ipsarum Legum publicarum, Historiæ Germanicæ, atque librorum adminicula suppeditantium.

XXXIII. *Hæc* vero in commercio cum viris pragmaticis & negotiorum publicorum tractatione consistit.

CAP. II.

XXIX. v. SCHWEDER *P. Gen.* C. III. §. 15. TIT. §. 35. VITRIAR. l. c. §. 16. ibique PFEFFING.

XXXII. v. KULPIS. *Diss. de studio Juris publ. recte instituendo.* TITIUS l. c. §. 82. ubi Scriptores Juris publ. in *Præparatorios*, *Adjuvantes* & *Principales*, & hi iterum in *Systematicos*, *Singulares* & *Subsidiarios* distinguuntur.

XXXIII. RHETZ. l. c. §. 4. 8. TIT. l. c. §. 19.

Caput II.

De
ORIGINE ET PROGRESSU JURIS PUBLICI ET VARIIS EJUS SCRIPTORIBUS.

§. I.

ORtum est Jus publicum, simulac Germania in aliquam Reipublicæ formam coaluit: sed ab initio *moribus* potius, quam *legibus*, constitit.

II. Deinceps *varie* pro *variato* Reip. Germanicæ *Statu*, cumprimis combinato Imperio Romano Italiæque cum Germaniæ Regno, proque arbitrio & potentia Imperatorum ac Statuum, inprimis Episcoporum, Jus publicum quoque *mutatum* est.

III. Equidem non desunt jam *CAROLINGORUM* atque *SAXONUM* temporibus *Constitutiones* nonnullæ vel *Pactiones* de primævo Reip. Germ. statu, eiusque mutationibus, quæ *primordia* quædam *Legum publicarum Imperii Rom. Germ.* exhibent.

IV. Talis est *Lex Regia Imperii Francorum*, qua jus omne & potestas in Romam, CAROLO M. sub *Patriciatus* itemque *Regis Romanorum* titulo, a Papa S. P. Q. R. A. 774. collata fuit,

§. I. v. SCHILTER. *Inst. J. Publ.* L. I. T. II. §. 2.
III. v. SCHILTER. l. c. §. 7.

it, (a) A. C. 800. eidem, tanquam *Imperatori Augusto*, solennitate veteri firmata, itemque *Transactio inter* CAROLUM M. & NICEPHORUM Imp. orientalem an. 810. inita. (b)

V. Talis etiam est celebris ista *Pax Confluentana*, in Castello S. Castoris prope Confluentes ad Rhenum an. 860. a tribus LUDOVICI P. filiis inita, quæ & *Divisionem Imperii Carolini*, & perpetuum *Foedus* inter Imperatorem ac utriusque Franciæ Reges, & Legem fundamentalem Regni Germanici primamve *Capitulationem* inter Regem & Ordines continet, quam deinceps & *Lotharingici Regni Divisio* inter LUDOVICUM & CAROLUM an. 870. sequuta est.

VI. Sub *Saxonicis* Impp. præter *Pacem* & transactionem HENRICI I. & CAROLI *Simplicis* de *Lotharingia* Germaniæ relinquenda, (a) in-

IV. (a) Hoc SCtum a *Theodorico* de NIEM *Episc. Verd. & Camerac.* ac *Protonotario Apost.* ex Protocollo curiæ Rom. extractum & Scholiis illustratum, extat ap. GOLDASTUM in *Constitt. Imp.* & SCHILTER *J. Publ. T. II. Tit. I.* cum commentario ipsius. conf. *Tit. II.* p. 17. & *Tom.* I. L. I. *Tit.* II. §. 3. 4.

(b) Quam exhibet GOLDAST. T. I. p. 144. & SCHILTER *Tom. II. J. Publ. Tit. 3. p. 19.*

V. v. St. BALUZ *Tom. II. Capitul.* p. 39. 42. 46. 138. 222. SCHILTER *Tom. I. L. I. Tit. II. §. 5.* p. 12. 13. *Tom. II. Tit. VI.* p. 45. sqq. ad p. 75.

(a) inprimis memorari meretur *Lex Regia* OTTONI M. Imp. an. 964. in Concilio Generali Romæ a *Leone VIII.* P.R. in Lateranensi celebrato, renovata, (b) juxta cum *Resignatione* Bonorum Imperii a Papa R. possessorum, (c) nec non *Diplomate* ab OTTONE *Johanni XII.* de bonis Episcopatus jam antea dato. (d)

VII. Memorabilis quoque est OTTONIS III. *Constitutio* de Jure ac potestate Imperii, de donatione Constantini & Caroli Calvi, de assignatione bonorum, quibus Pontifices Rom. ad sui suæque Ecclesiæ sustentationem

VI. (a) Cujus instrumentum a St. BALUZIO T. II. *Capit* p. 299. & SCHILTERO *J. P. Tom. II. Tit. 9.* p. 75. exhibetur.

(b) & (c) Utrumque Documentum *Theod.* a NIEM ex vetustissimo Codice MSto Florentino, descriptum conservavit, a SCHARDIO in *Syntagm. de Imperiali Jurisd. ac pot. Ecclesiastica.* p. 249. sqq. an. 1568 & a GOLDASTO *T. I. Const. Imp.* an. 1607. & 1613. editum, ac adversus Baronium in *Rationali* pag. 29. 36. defensum. conf. SCHILTER *J. P. Tom. I. L. I.* Tit. II. §. 7. & *Tom. II. Tit. 10.* p. 80. sqq. & T. 11. p. 91. sqq.

(d) Quod Romæ in Castello S. Angeli asservatur, a BARONIO & GOLDASTO evulgatum.

VII. v. SCHILTER. *Tom. I.* L. I. T. 11. §. 8. 9. & *Tom. II. Tit. 12.* p. 99. sqq.

onem uti frui debeant, HENRICI S. *Constitutione* confirmata.

VIII. Nihilominus maxima adhuc *incertitudine* laboravit jus publicum, tum propter Legum fundamentalium defectum, tum propter varias ſtatus publici mutationes: unde novæ ſubinde mutationes enatæ.

IX. Hinc factum, ut & *PONTIFEX* CÆSARIS jura invadere, atque in Imperium ſibi poteſtatem arrogare non erubeſceret, & *STATUS* etiam rerum ſuarum ſatagentes, cum Cæſareæ poteſtatis imminutione ſuam augere conarentur; CÆSARES vero, ſuæ Majeſtatis memores, contra utrosque niterentur: unde confuſiſſimus rerum ſtatus exortus.

X. Hinc nova *Lege ſcripta* Jus publicum locupletatum, quæ ſub titulo: *Concordatum Nationis Germ. antiquiſſimum, circa Electiones & Inveſtituras Epiſcoporum & Abbatum, inter Imperatorem HENRICUM V. & Papam CALISTUM, factum Wormatiæ in conventu Imp. an. 1122. præſente Legato ſedis Rom. Lamberto Card. Episc. Oſtienſi, cum aliis duobus Cardinalibus*, extat.

XI. Acceſſere & alia quædam Juris publici monumenta, ut CONRADI III. *Reſcriptum ad Joannem Comnenum* Imp. Conſtantinop. por-

X. Quod a BARONIO ex avtographo Archivi Rom. ac deinde a LEIBNITIO in *Cod. J. G. Dipl.* P. I. editum, indeque a SCHILTERO *Tom. II. T. 13. J. Publ.* p. 102. inſertum.

porro FRIDERICI II. Conſtitutio de *Juribus Principum Eccles.* nec non Conſtitutio de *Juribus Statuum*, itemque *Fœdus Electorale Rhenſenſe* d. a. 1338. (a) nec non celebris iſte *Receſſus Imp. Francofurtenſis* d. a. 1344. (b) atque alter d. a. 1347.

XII. Iſta Pontificum Rom. tyrannis variis etiam ſcriptis Juris publici anſam dedit, viroſque cordatos excitavit, qui Imperatoris & Imperii jura adverſus Papæ ac Italorum depravationes maſcule defenderent: qua in parte diverſa *GUELPHORUM* & *GIBELLINORUM* ſtudia cernere licuit.

XIII. Inter Scriptores huius generis, ab *HENRICI III.* inprimis temporibus, PETRUS DAMIANI, (a) GOTTFRIDUS Abbas *Vindocinenſis*, (b) HUGO *Floriacenſis*, (c) S. BERNHAR-

XI. (a) v. SCHILTER *J. P. Tom. I. L. Tit 11. §. 11. & Tom. II. Tit. 14. 15. 16. 17.*

(b) ap. GOLDAST. T. 2.

XII. v. GOLDASTI *Monarchia S. R. Imp. Tom. I. & II.* PFEFFINGER *Vitriar. Illuſtr. Proœm.* §. 16. lit. (e)

XIII. (a) Episc. Oſtienſ. in Libello de *Correctione Epiſcopi & Papæ*, itemque *de Contemtu ſeculi.*

(b) Qui pro jure veſtituræ Papæ competente ſcripſit.

(c) Lib. de *Regia poteſtate & ſacerdotali dignitate*, ap. BALUZ. L. IV. *Miſcell.* p. 9.

HARDUS (d), *Petrus* ABAILARDUS (e), ARNOLDUS *Brixiensis* (f), *Guil.* OCCAM, *Lupoldus* de BEBENBURGI (g), aliique innotuere.

XIV. Sed, qui pro Cæsare pugnabant, GIBELLINI, (a) argumenta ex Codice Justinianeo potius, quam Historiæ Germ. ac Juris publici universalis fontibus hauriebant: contra GUELPHI verum Juris publici conceptum confundere atque obscurare studebant.

XV. Atque hæc adeo *prima* Juris publici *ætas* censenda est, quæ ad LUDOVICI *Bavari*, vel, si mavis, CAROLI IV. tempora duravit, atque tenuissima hujus juris initia complectitur.

XVI. *Secundam* CAROLI IV. Imp. *Aurea Bulla* incho-

(d) Lib. IV. de *Consideratione ad Eugenium Papam.*

(e) & (f) de quibus NATALIS ALEXANDER V. 3. *Sel. Hist. Eccl.*

(g) De *Zelo Christianæ religionis veterum Principum Christ. it. De Juribus Regni & Imperii Rom.* cum not. FREHERI.

XIV. (a) Quod vel ex Populi voce, Friderico I. in Campis Roncaliis, meris fere Juris Justinianei flosculis, acclamante, v. g. *Tua voluntas jus esto, sicuti dicitur: Quod Principi placuit, Legis habet vigorem* &c. apparet. v. RADEVIC. *de Gest. Frid. I. Lib. II. C. 4.*

inchoat, qua certius quidem Jus publicum, quod ad nonnulla capita, redditum, ſed tamen non exigua adhuc imperfectione laboravit, paucosque Scriptores, ad *Seculi XVI.* ſive *Reformationis* tempora, invenit.

XVII. Et quamvis MARSILIUS PATAVINUS, *Theodoricus a* NIEM, *Nicolaus* CUSANUS, *Petrus* de ANDLO, aliique in hoc genere aliquid tentarint: tamen & hi non niſi Imperatorum cum Papis natas controverſias reſpexerunt, parumque ad rei ſummam contulerunt.

XVIII. *Tertia* periodus, quæ ſeculum XVI. perduravit ad GOLDASTUM, vel, ſi mavis, LEHMANNUM usque, feliciora jam fata Juri publico ominata eſt: dum non ſolum per *Capitulationes* Cæſareas, aliasque Leges publicas, cumprimis *Pacem Religioſam*, Cæſaris ac Ordinum jura certius definire coepit, ſed & varia egregiaque ei ſubſidia ſubminiſtravit.

XIX. Scilicet *Receſſus* Imp. nunc primum col-

B

XVII. v. SCHARDII *Sylloge tractatuum de Imperiali Jurisdict. & Praeminentia ac poteſtate Eccleſiaſt.* ubi iſti recenſiti.

XIX. Qua in parte *Petri* DRACHEN, *Jo.* SLEIDANI, *Sim.* SCHARDII, *Chriſt.* URSTISII, *Juſti* REUBERI, AVENTINI, PITHOEI, HENNINGII, *Fr.* IRENICI, REUSNERI, BEATI RHENANI, *Wolfg.* LAZII, *Henr.* CANUSII &c. opera commendanda.

collecti; *Scriptores* rerum Germanicarum, *Diplomata* item, aliaque monumenta publica ex Archivis & Coenobiis in lucem protracta: non exiguo ſane Juris publici commodo.

XX. *Novam* eamque *quartam* Juris publici periodum *Melchior* GOLDASTUS & *Chriſtophorus* LEHMANNUS ſub auſpiciis Seculi XVII. exordiuntur, ad CONRINGII & MONZAMBANI usque tempora perducendam.

XXI. *Ille* enim, collectis magnis *Conſtitutionum Imperialium*, *Actorum* publicorum ac *Diplomatum*, Latino vernaculoque ſermone extantium, voluminibus, aliisque Tractatibus Politicis in lucem editis, egregiam rebus Germaniæ illuſtrandis materiam ſuppeditavit.

XXII. *Hic* vero, emiſſo Chronico ſuo Spirenſi, reipſa ad univerſam Germaniam ſpectante, in perquirendis ex *Hiſtoria media* genuinis Juris publici fontibus viam præivit.

XXIII. Equidem in *Academiis* usque adhuc neglectum atque inexcultum jacebat nobiliſſimum Juris publici ſtudium; ſicuti nec primæva Academiarum inſtitutio Juris publici Profeſſores admiſerat: quin uti non niſi Jus Civile & Canonicum ibi perſonabat, ita nec niſi utriusque hujus Juris Doctores creabantur.

XXIV.

XXI. v. CONRING *Dedic. ad Com. de Windiſchgrætz* Exercit. de *Republ. Imp. Germ.* præf. STRUV. *Biblioth. Jur. Cap. XI.* §. 3.

XXIV. *Caussæ* neglectus variæ ab aliis afferuntur, quæ fere omnes in fatalem quandam *barbariem* desinunt: forte non ultima *ratio status* fuit, inprimis *Pontificis*, cujus e re non erat, Jura Imperatoris & Imperii in clariore luce poni.

XXV. Jam vero & *Religionis dissidia*, &, crescente vel Cæsaris vel Ordinum potentia, *mutuæ* de cujusque juribus ac potestate *contentiones* fecerunt, ut curatius in jura Cæsaris & Ordinum inquireretur, atque non solum plurima Juris publici capita, usque adhuc incerta & ambigua, LL. scriptis, cumprimis *Pace Westphalica*, definirentur, sed etiam *Jus publicum* sensim, ipsis concedentibus aulis, in *Academias* introduceretur.

XXVI. Hinc post Seculi XVII. inprimis initia extiterunt, qui systematica magis methodo de Statu publico Germ. ejusque partibus commentarentur, atque disputationibus Academicis Jus publicum illustrarent.

XXVII. Id modo dolendum, quod plerique adhuc ex impuris ac peregrinis Juris Justini-

XXIV. v. RHETZ. L. I. C. I. §. 95. 97. VITRIAR. *Inst. J. Publ. Proœm.* §. 16. SCHWEDER. C. I. §. 8. THOMAS. *Præf. ad Monz.*

XXVII. v. RHETZ. *J. Publ. L. I. C. I. §. 96.* & Dn. GRIEBNER. *Diss. de Præjudicio Princ. Imp. ex abusu Juris Justin.* Cap. I. §. 4. not. (b) & (c).

anei ac Philoſophiæ Ariſtotelicæ potius, quam genuinis ac domeſticis Hiſtoriæ patriæ fontibus a *Lehmanno* monſtratis, ſaniorisque Philoſophiæ civilis principiis, iſtud haurire voluerint.

XXVIII. Primi fuerunt DOMINICUS ARUMÆUS, (a) atque *Tobias* PAURMEISTERUS: (b) quos deinceps *Daniel* OTTO (c) & *Jo.* LIMNÆUS, (d) diſcipuli Arumæi, aliique complures, tum Profeſſores, tum Principum Conſiliarii, ſequuti ſunt.

XXIX. At major gloria debetur *Herm.* CONRINGIO & *Severino* de MONZAMBANO, ſive *Sam.* PUFENDORFFIO, quippe qui genuinis Hiſtoriæ Germanicæ & exactioris Philoſophiæ civilis Jurisque naturalis ſubſidiis inſtructi, limatiora Juris publici ſcripta nobis

XXVIII. (a) Qui de *Jure publico Imperii* Diſcurſus miſcell. ſeu Diſſertationes edidit.

(b) Tr. de *Jurisdictione Imperii R. G.* A. 1616. edito.

(c) Cujus Diſſ. inaug. *de Jure publico Germ.* primum inter Diſcurſus Arumæi prodiit, poſt ſeparatim Jenæ 1616. 8.

(d) Cujus de *Jure P. Imp.* R. G. Opera in 3. Tomos diſtributa & 2. Tomis Additionum ab ipſo A. aucta, quibus deinde *Ahasv.* FRITSCHIUS novum Additionum Tomum adjunxit. Idem ad Auream Bullam & Capitulat. Cæſ. commentatus eſt.

bis dederunt: unde ab his *quinta* eaque novissima Juris publici periodus repetenda est.

XXX. Horum vestigiis deinceps alii insistentes feliciori indies successu Jus publicum coluerunt, ac magis magisque perfecerunt, variisque illud vel Systematibus, vel Compendiis, vel aliis Tractatibus ac Dissertationibus particularibus, vel etiam Commentariis in LL. publicas, locupletarunt.

XXXI. *Caussa* feliciorum progressuum, quos a Seculi XVII. initiis Jus publicum fecit, inter alia egregiis *subsidiis* tam *philosophicis* quam *historicis*, quibus hæc ætas a Viris doctis instructior reddita est, adscribenda veniet.

XXXII. Inprimis *HISTORIA GERMANICA*, tam universalis totius Imperii, (a) quam particularis Procerum Imperii, (b) ulterius nunc vari-

XXXII. (a) De qua CLUVERIUS, HACHENBERGIUS, VORBURGIUS, THUANUS, SCHATENIUS, BOECLERUS, *Jobus* LUDOLPHI, SCHURTZFLEISCHIUS, FRANCKENSTEINIUS, LUDWIGIUS, GUNDLINGIUS, STRUVIUS, SPENERUS, aliique præclare meriti sunt.

(b) Quo spectant BROWERI, TOLNERI, PUFENDORFFII, SCHATENII, FURSTENBERGII, OBRECHTI, MULLERI, SPENERI, LUDEWIGII, aliique, quos hic in Germ. Princ. recenset conf. H. D. MEIBOMII *Orat. de Genuinis Hist. Germ. fontibus*, p. m. 66. ubi prolixe & accurate de hujusmodi Scriptoribus agit.

variis *Scriptorum* Germanicorum, (c) *Actorum* publicorum, (d) *Diplomatum*, (e) *Legum* Germanicarum, (f) Collectionibus, itemque medii

(c) Quales DUCHENII, PISTORII, FREHERI, REINECCII, GOLDASTI, GEWOLDI, MEIBOMIORUM, LAMBECII, PAULLINI, SCHILTERI, LEIBNITZII, aliorumque cura editi.

(d) Cujus generis sunt HORTLEDERI & LONDORPII Acta Publica, *Diarium Europæum*, *Theatrum Europæum*, MULLERI Reichs-Tags-Staat / THUCELII *Electa Juris Publ.* & *Acta publica Sec. XVIII.* LUNIGII *Sylloge Negotiorum publ.* & cumprimis *Archivum Imp.* cum Spicilegio Ecclesiastico & Seculari, Anonymi Monatlicher Staats-Spiegel / Fabri Staats-Cantzeley / *Electa Juris publici*, aliaque, quæ magno numero hodie prodeunt.

(e) Qualia præter GOLDASTUM, VADIANUS, ZYLLESIUS, PISTORIUS, HUNDIUS, GEWOLDUS, MIRÆUS, PAPEBROCHIUS, CHERUBINUS, BARONIUS, BZOVIUS, RAYNALDUS, BALUZIUS, LEUBERUS, MÜLLERUS, MADERUS, SAGITTARIUS, SCHATENIUS, BRACHELIUS, VALCKENERIUS, GASTELIUS, SCHILTERUS, DATTIUS, LEIBNITZIUS, PFEFFINGERUS, & Perillustris FRANCKENBERGIUS, aliique vel ex instituto collegerunt, vel scriptis suis inseruerunt.

(f) Quo spectant BALUZII *Capitularia Franc.* LIN-

dii ævi *Glossariis*, (g) nec non *Genealogicis* (h) *Geographicis* (i) & *Chronologicis* (k) adminiculis adjuta, ac magis magisque exculta, insignem Juri publico lucem foenerata est. (l).

XXXIII. Deinde & exactior *JURIS NATURÆ & GENTIUM*, cumprimis *Juris publici universalis* Philosophia, GROTII, PUFENDORFFII, THOMASII, TITII, aliorumque indefesso studio ad ἀκμὴν fere deducta, fecit, ut genuina Juris publici fundamenta accuratius

LINDENBROGII *Codex Legg. antiqu. Speculi Saxon. & Svev.* Compilationes, Nova *Recessuum Imp. Collectio* ab OSTERMANNO facta.

(g) Qualia LINDENBROGIUS, WENDELINUS, *Carolus Du* FRESNE, WEHNERUS, BESOLDUS, SPEIDELIUS nobis dederunt.

(h) Quo faciunt RITTERSHUSII, LOHMEIERI, IMHOFII, aliorumque labores.

(i) Quo pertinent CELLARII *Geographia antiqua*, JUNCKERI *Geographia medii ævi*, MERIANI & ZEILLERI *Topographiæ*, aliaque opera.

(k) Qualia sunt BUCHOLCERI *Index Chronolog.* SCHRADERI *Tabulæ Chronol. a* GULICHIO *illustratæ*, *Chronologie* des Allgemeinen Staats-Archivs &c.

(l) conf. H. D. MEIBOMII Orat. *de Genuinis Historiæ Germ. fontibus*, *Jo. Georgii* ECCARDI *Introductio ad Histor. Germ.*

tradi, & a variis communibus erroribus purgari potuerint.

XXXIV. Nihilo tamen minus ita perfectum ac omnibus numeris absolutum Jus publicum hodie nondum censendum est, ut, nullis amplius *nævis* laboret: quippe quos in Scriptoribus Juris publici passim observare licet, ut de legibus ipsis nihil dicam.

XXXV. *Nævi* hujusmodi vel a Judicii, vel necessariorum subsidiorum, cumprimis Historiæ Germanicæ & Juris publici universalis, vel etiam experientiæ defectu, vel a nimio Juris Romani amore, vel etiam partium studio oriuntur.

XXXVI. Hinc magna Scriptorum Juris publici est differentia. Siquidem alii ex jure *Justinianeo* istud deducunt: ad quam classem veteres fere omnes, atque adeo præter ARUMÆUM, PAURMEISTERUM, OTTONEM, LIMNÆUM, inprimis SCHUTZIUS, BRAUTLACHTIUS, LAMPADIUS, BESOLDUS, SPRENGERUS, MYLERUS ab EHRENBACH, aliique referendi; quorum nonnulli insuper ad Politicæ Aristotelicæ normam Jus publicum exigere conati sunt.

XXXVII. Alii partium studio ducti, vel *CÆSARI* nimium tribuunt, uti REINKINGIUS, MULZIVS, STAMLERUS, aliique: vel *STATUUM* Jura nimis extollunt, uti HIPPOLITHUS

a

XXXV. v. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. I. §. 37.

a LAPIDE, RELFENDSO & alii; vel denique *RELIGIONI*, quam profitentur inserviunt, uti BECKERUS, HERMES, MUNCHMEIERUS, aliique religioni Pontificiæ addicti.

XXXVIII. Alii vero rectius sapientes ex Juris naturæ & gentium principiis, Historiæ Germ. fontibus, Legibus Imperii fundamentalibus, Actis publicis ac Diplomatibus, Jus publicum derivarunt.

XXXIX. Quo nomine CONRINGIUS, MONZAMBANO seu PUFENDORFFIUS, BOECLERUS, STRAUCHIUS, RHETIUS, VITRIARIUS, COCCEJUS, SCHWEDERUS, KULPISIUS, HERTIUS, THOMASIUS, TITIUS, HORNIUS, LUDEWIGIUS, WERLHOFIUS, PFEFFINGERUS, STRUVIUS, BRUNNEMANNUS, & qui primum nominandus erat Perillustris AUCTOR *FECIALIS EUROPÆI*, præ ceteris laudandi.

XL. Et quamvis nonnulli horum suis etiam nævis laborent, dum vel non prorsus a superfluis Legg. civilium allegatis abstinent, vel ad methodum institutionum Justinianearum Jus publicum accommodare volunt, vel peculiaribus suis hypothesibus nimium indulgent: tamen hi nævi, propter alia præclara de Jure publ. merita, facile iis condonandi sunt.

XLI. *Notitia Auctorum* Juris publici acquiritur vel ex *ore* cordatorum Doctorum, vel ex *Le-*

ctione eorum propria, vel ex *Auctoribus*, qui de *Studio Juris publici* recte instituendo ex instituto egerunt, atque adeo Bibliothecas vel Catalogos Scriptorum eodem pertinentium una cum judicio de iis exhibuerunt.

XLII. In *Judicio* vero de hujusmodi Scriptoribus recte formando partim ad *methodum*, an eadem apta vel inepta, confusa & praepostera aut naturalis; partim ad *materiam*, an conveniens & sufficiens, an aliena aut manca & mutila sit; partim ad *decisionem*, an ex genuinis principiis petita, atque cum judicio facta; partim ad *proponendi modum*, facilem vel difficilem, perspicuum aut obscurum, gratum aut ingratum, respiciendum.

XLIII. Ceterum de *Scriptoribus* Juris publici ex instituto egerunt BOECLERUS, (a) VITRIARIUS, (b) KULPISIUS, (c) BILDERBECKIUS (d) & STRUVIUS. (e)

LIB.

XLII. v. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. I. §. 83. sqq.

XLIII. (a) *Notit. Imp.* L. I. C. IV. (b) ad finem *Instit. J. Publ.* (c) in Diss. de *studio Jur. publ.* (d) in *Biblioth. Juris publ.* Statui Imp. praemissa (e) in *Biblioth. Juris.* Cap. XI.

LIB. I.

DE

IMPERIO ROMANO-GERMANICO IN UNIVERSUM

CAP. I.

HISTORIÆ IMPERIALIS EPITOME

DE

ORIGINE IMPERII ROMANO-GERMANICI ET VARIIS EJUS MUTATIONIBUS.

SECT. I.

DE

STATU IMPERII ROMANI ET REGNI ITALICI AB ORIGINE USQUE AD CAROLUM M.

§. I.

ROMA primum *Regibus* paruit: post summa rerum inter *Senatum Populumque* aliquamdiu fluctuavit: tandem, post varios motus, in absolutam *Imperii Monarchici* formam redacta fuit.

II. Fun-

§. I. v. LIVIUS & FLORUS, aliique Scriptores Rom. passim.

II. Fundamenta Imperii CÆSAR jecit: stabilivit AUGUSTUS: a quo tempore *CÆSARES, AUGUSTI, PRINCIPES, IMPERATORES* salutati sunt Monarchæ Romani, Imperiumque orbis affectarunt; quanquam vix sextam ejus partem tenuerunt.

III. Post varia autem incrementa, cum summum potentiæ fastigium attigisset Imperium Romanum, decrescere iterum coepit, atque ad incitas tandem redactum fuit.

IV. Caussæ excidii variæ: cumprimis CONSTANTINUS M. & THEODOSIUS ruinam maturarunt: ille, fixa Byzantii sede regni, & dimotis a ripa Rheni ac Danubii in Orientem legionibus validissimis; hic, diviso inter filios ignavissimæ indolis Imperio; uterque, Occidentem barbarorum invasionibus exponendo.

V. Hinc a temporibus HONORII totius pene Occidentis, nimirum *Hispaniæ*, *Galliæ*, *Britanniæ*, *Vindelici Norici* ac *Rhetiæ*, itemque *Panno-*

II. v. CONRING *de Germ. Imp. Rom. Cap. II.* §. 1-4. Illustr. COCCEJ. Disp. de *Dominio Orbis.*

III. v. MONZAMBANO *de Statu Imp. R. G.* C. I. §. 10.

IV. v. MONZAMB. l. c. & CONRING de *Germ. Imp. R. C. IV.* conf. HERT. *Not. Vet. Franc. R. C. I.* §. 11. p. 31. sq.

V. v. CONRING. *de Germ. Imp. Rom. C. IV.* §. 2. 3.

Pannoniæ, ac denique *Italiæ*, possessione excidit Imperium Romanum.

VI. Atque sic tandem finis *IMPERIO OCCIDENTIS* impositus fuit: dum, ab invadentibus Italiam primum *Visigothis* & *Vandalis*, ac deinceps *Herulis*, capta & vastata *Roma*, abdicatoque ROMULO MOMYLLO AUGUSTULO, novum *ITALIAE REGNUM*, fixa *Ravennæ* regni sede, conditum fuit, ab *Ostro-Gothis* deinceps occupatum.

VII. *Gothorum* regno JUSTINIANI armis iterum destructo, *Roma* & magna *Italiæ* pars Imperio *Græcorum* adjuncta, & in formam provinciæ redacta fuit.

VIII. Postea LONGOBARDI, subacta maxima Italiæ parte, aliud *ITALIÆ REGNUM* extruxerunt, quod, consensu Cæsarum Orientalium tandem firmatum, per duo, & quod excurrit, secula floruit.

IX.

VI. v. IORNAND. *de Regn. success.* PROCOP. *rer. Goth.* l. I. BARON. *Annal. ad A. C.* 410. & 476. SIGON. *de R. Ital.* l. I. C. I. CONRING. l. c. §. 4. Illustr. COCCEJ. *J. Publ.* C. VI. §. 8. 9. 10.

VII. v. SIGON. l. 20. ONUPHR. PANV. *de Comit. Imp.* C. IV. n. 5. CONRING. l. c. §. 5. 6. Dn. COCCEJ. l. c. C. IV. § 8.

VIII. v. PAUL. VVARNEFRIED *de Gestis Longobard.* CONRING. l. c. §. 6. KULPIS *ad Monzamb.* C. I. §. 10. n. 6.

IX. Remansit *GRÆCIS* inferior Italiæ pars; *Roma*, *Ravenna*, *Pentapolis*, *Calabria*, & urbs *Venetiarum:* quæ per *PATRICIOS*, quos *EXARCHOS* vocarunt, *Ravennæ* residentes, gubernata, sed deinceps quoque maximam partem iis subducta fuit.

X. *ROMA* inprimis obsequium Græcis denegavit, ob Exarchorum libidinem, & Imperatorum in statuas sævientium hæresin, vel potius Pontificum ad seculare imperium adspirantium ambitionem: unde turbæ Pontificem inter & Exarchum enatæ.

XI. *Longobardi* rerum suarum satagentes non solum *EXARCHATUM*, pulso Exarcho *Eutychio*, occupant, sed & *Romæ* inhiant, obsidione illius, primum a LUITPRANDO, dein AISTULPHO Rege, tentata.

XII. Pontifex STEPHANVS III. in tantis angustiis, frustra imploratis CONSTANTINI *Copronymi* auxiliis ad *Francos* confugit; atque PIPINVM Regem, ad defendendum *B. Petri patrimonium*, evocat. XIII.

IX. v. SIGON. *de R. Ital. l. 1.* ERYC. PUTEAN. *Histor. Insubr.* l. 2. conf. Dn. COCCEJ. *J. Publ.* C. VI. §. 5.

X. v. LEHMANN *Chron. Spir.* l. 3. C. 20. 23. MONZAMB. C. I. §. 11.

XI. v. SIGON. l. 3. LEHMANN. l. c.

XII. v. SIGON. l. c. LEHMANN C. 22. 23. CONRING. *de G. I. R.* Cap. VI. §. 6.

XIII. PIPINVS provincias AISTVLPHO ereptas, & ad Orientale Imperium pertinentes, non CONSTANTINO, licet enixe per legatos roganti, reddidit, ſed *PONTIFICI* donavit, vel *dolo* Pontificis deceptus, vel *propria ſtatus ratione* permotus.

XIV. Quæ cum *Pipino* pactus erat *Aiſtulphus*, fregit ſucceſſor ejus DESIDERIVS: hinc CAROLVS M. a Pontifice *Hadriano* imploratus, *ADVOCATVS S. PETRI* conſtituitur; qui, victo DESIDERIO, regnum *LONGOBARDICUM*, non velut *portionem Imperii Romani*, ſed ut *regnum ſui juris* in ſe transtulit, atque hinc REX FRANCORVM & LONGOBARDORVM appellitari voluit.

XV. Reliquas Imperii Orientalis provincias, a *Deſiderio* denuo occupatas, Pontifici red-

XIII. v. CONRING. *l. c. Cap. V.* §. *12. 13.* Cap. VI. §. 6. ſqq. VVERLHOF *de Orig. Imp. Germ.* C. II. §. 6. p. 8. ibique adductus locus *Chronici Caſſinenſis.* TITIUS *J. Publ.* L. I. C. II. §. 32.

XIV. v. SIGON. l. 3. & 4. princ. LEHMANN. l. 2. C. 20. CONRING. *de G. I. R. C. V.* §. 12.-16. Illuſtr. COCCEJ. *J. Publ. C. VI.* §. 1. & 4. ſqq.

XV. v. CONRING. l. c. *Cap VI.* §. 9. ſqq. ibique §. 15. citat. ANNAL. FRANC. ad ad a. 796. itemque §. 16. & ibi adduct. loc. ANASTASII *Bibliothecarii.* VVERLHOF *Juris Publ. Enucl.* C. II. §. 6. p. 10. ſqq. ibique alleg. MABILLON. de

reddidit & auxit CAROLUS: *Calabria* tamen & *Apulia* Imperatori Græco relicta: ipse vero earum intuitu *PATRICIATUS* dignitate mactatus, *Jura*, quæ *Exarchi* olim exercuerant, in *Romam* terrasque circumjacentes obtinuit, umbra quadam reverentiæ in Græcos manente.

XVI. Tandem pro tot tantisque beneficiis CAROLUS, consilio Pontificis, suffragante Senatu, populoque Rom. acclamante, A. 800. ipsis feriis natalitiis, ROMANORUM IMPERATOR atque AUGUSTUS salutatus solenniterque inauguratus est, non adeo invitus, uti quidem videri voluit.

XVII. Quid *juris* hoc titulo in Carolum translatum fuerit, ambiguum: si rem recte æstimes, *nil nisi titulum* translatum esse, patebit; splendidissimum quidem illum, ex instaurata in Occidente Romani nominis Majestate,

de re diplom. l. 2. C. III. §. 11. *Petr. de* MARCA *de Concord. Sacerd. & Imp. l. 3.* C. XI. §. 7. COCCEJ. C. VI. §. 6. 7. et 15. p. 156.

XVI. v. ANONYMI *Vita Caroli M. in Annalib. Pithoeanis* pag. 233. CHRON. MOISSIAC. *ad* an. 801. SIGEBERT. GEMBL. an. 801. MONACH. EGOLISM. *in Annal. Pith.* p. 263. CONRING. *de G. I. R.* C. VII. §. 3. sqq. VVERLHOF. l. c. §. 6. not. b) c).

XVII. v. Dn. COCCEJ §. 16. p. 158. WERLHOF *J. Publ. Enucl.* C. II. §§. 7.

jestate, & eminentiæ inter Reges ac Principes Orbis Christiani ceteros fontem insignem.

XVIII. Non autem jus quoddam *Advocatiæ*, aut protectionis, sedi Romanæ præstandæ, hoc titulo in Carolum translatum est: cum hoc jam antea obtinuerit, & *Patriciatus* etiam plus juris involverit.

XIX. Sed nec ditionis amplius quid, quam *SUMMUM IMPERIUM* in urbem *ROMAM*, ipsosque simul *PONTIFICES*, & quæ in Rom. Ecclesiæ patrimonio habebantur, regiones nonnullas, urbesque Italiæ, *Exarchatum*, *Ravennatem* puta, ac *Pentapolin*, magni nominis amplitudo comprehendit.

XX. Non tamen summum istud Imperium in Romam Romanumque territorium per titulum istum Carolo quæsitum fuit: quippe quod vel jam antea sub Patriciatus titulo competiit, vel saltem non sine Imperatorum Orientalium consensu transferri potuit.

XXI. Certe non ex sola *translatione Ponti-*

C *ficis*

XVIII. MONZAMB. Cap. I. §. 12. ANON. *Vita Caroli M. in Annal. Pith.* pag. 233.

XIX. v. CONRING de G. I. R. C. VII. WERLHOF l. c. §. 6. & 8.

XX. v. Dn. COCCEJ. C. V. §. 7. conf. *Petr. de* MARCA *de Concord. Sacerd. & Imp. l. 2. C. II.*

XXI. v. WERLHOF l. c. §. 10. 11. TITIUS *J. Publ.* l. 1. C. II. §. 38.

ficis Romanorumque illud nactus est: quippe qui sui juris non fuere, sed Imperio Græcorum adhuc obstricti, nec vel prætensa horum *indignitate*, vel *derelictione*, subjectionis vinculo satis exoluti.

XXII. Potius bello quæsitum, atque facto Romanorum delatum Imperium in provincias Græcorum, *transactione* demum cum IRENE, NICEPHORO, ac MICHAELE, Cæsaribus Græcis, inita, CAROLO firmatum est.

XXIII. Quamvis autem ex intentione forte Romanorum & opinione Caroli *IMPERIUM ROMANUM OCCIDENTALE* hoc ipso instauratum sit: tamen neque hoc veritati omnino consentaneum est.

XXIV. Etenim vetus istud Imperium Romanum in Occidente dudum collapsum, atque urbs *Roma* tempore Caroli M. jam a 400. retro annis bello capta & in servitutem vel Gothorum, vel Græcorum redacta fuerat, jam-

XXII. v. WERLHOF. d. l. §. 12. & SCHILTER *J. Publ. Tom. II. Tit. 3. p. 19.* ubi *Epistola Caroli M. ad Nicephorum*, formulam Transactionis continens.

XXIII. v. LEBLANC *Dissert. Hist. sur quelques monnoyes de Charle magne* c. 4. ibique sigillum plumbeum cum effigie *Caroli M.* in cujus altera parte hæc verba: RENOVATIO ROMAN. IMP.

XXIV. v. Illustr. COCCEJ. l. c. §. 8. seqq.

jamque dudum Imperio Occidentis adeo exciderat, ut nec latum ungvem terræ cum ſummo Imperio, nedum quidquam vi Imperii Occidentis tum teneret.

XXV. Nihilominus id certum eſt, *IMPERIUM* aliquod *OCCIDENTIS* Carolum M. conſtituiſſe: qui licet, triumphato Occidente, tot Regnorum & provinciarum Dominus, novum Franciæ ſuæ Germanicæ Imperium erigere potuiſſet; tamen, ob antiquam nominis Romani venerationem, iſtud, cum re *Germanicum* eſſet, *Romanum* dici, ſeque Imperatorem Romanum Romæ ſalutari maluit.

XXVI. Etiam id recte dici videtur, *Imperium* iſtud *Occidentis*, nomine Romanum, re Germanicum, non *Franciæ* occidentali ſeu *Galliæ*, ſed *Germanicæ* nationi, velut ſtirpi ac fundamento regni Francici, a CAROLO M. acquiſitum, atque adeo deinceps ab OTTONE M., quaſi jure poſtliminii, recte vindicatum fuiſſe.

C 2 SECT.

XXV. v. Dn. COCCEJ. §. 15. 16.

XXVI. v. Illuſtr. COCCEJ. C. VI. §. 17. KULPIS *ad Monz.* C. I. §. 11. TITIUS l. c. §. 41.

SECT. II.

DE STATU GERMANIÆ IMPERII-QUE ROMANO-GERMANICI ET VARIIS EJUS MUTATIONIBUS.

PERIODUS I.

DE *STATU GERMANIÆ ANTIQUO.*

§. I.

GERMANIÆ status antiquissimus obscurus est, ob scriptorum domesticorum defectum atque Græcorum Romanorumque, qui illum attigerunt, dubiam fidem.

II. Id fere constat, Germaniam antiquam in *Magnam*, seu *Trans-Rhenanam*, & *Cis-Rhenanam* divisam fuisse.

III. *Illa* a *Rheno* ad *sinum Bodnicum* & *Vistulam*

---

§. I. v. WERLHOF. *Notit. Imp.* Spec. II. l. 1. C. II. §. 1. 2. 3. HERT. *Notit. vet. Germ. popul. P. I. præf.* Excell. Dn. LUDEWIG *Historia infans sine parente.*

II. v. HERT. N. V. G. P. *Part. 1. C. I. §. 5. p. m. 14.*

III. v. CLUVER. *Germ. antiqu.* l. 1. C. XI. WERLHOF *Notit. Imp. Specim. II.* l. 1. C. II. §. 19. sqq.

lam montesque *Sarmaticos*, atque a *Danubio* ad *Oceanum ſeptentrionalem* usque protendebatur.

IV. *Hæc* vero *ripam Rheni* Gallicam a Germaniæ populis habitatam complectebatur, a Romanis ita dictam, atque in *primam* & *ſecundam*, ſive *ſuperiorem* & *inferiorem* iterum diviſam.

V. Addi fortaſſe potuiſſet *Cis-Danubiana*, nobis *Trans-Danubiana*, cum ultra Danubium quoque ad Italiam usque in *Vindelicia* & *Norico* Germaniæ populi conſederint: ſicut & *Maxima Sequanorum*, & *Belgia* prima & ſecunda, inter provincias Germanicas merito memorantur.

VI. Populi, qui vaſtum hoc terrarum ſpatium incoluere, generalioribus nominibus diſtincti, *Vandali*, *Iſtævones*, *Ingævones*, *Hermiones*, *Peucini* & *Baſtarnæ*, PLINIO memorati, itemque *Svevi* & *Marcomanni* ab aliis additi, uno vero nomine GERMANI appellati ſunt.

IV. v. Illuſtr. Dn. COCCEJ. *J. Publ.* C. II. §. 10. WERLHOF l. c. §. 21. 22. SCHILT. *J. Publ.* L. 2. Tit. I. §. 1.

V. v. Dn. COCCEJ. l. c. §. 11. WERLHOF l. c. §. 36. SCHILTER. l. c. & *de Libert. Eccleſ. Germ.* L. 1. C. IV. §. 4.

VI. v. PLIN. Hiſtor. Nat. l. 4. C. 14. Dn. COCCEJ. l. c. §. 23. HERT. *N. V. G. P.* Part. 2. C. II. §. 1. ſqq.

VII. Postea, abolitis his nominibus, præcipui Germaniæ populi fuere, FRANCI, ALEMANNI seu SVEVI, SAXONES, THURINGI, FRISII, quibus VENEDI tandem seu SLAVI, Germanis intermixti, accessere.

VIII. *GERMANIÆ MAGNÆ* incolæ sui juris erant, nec Romanorum Imperio obnoxii, quin potius ipsis Romanis metuendi: sed *Cis-Rhenani* & *Danubiani* cum *Maximæ Sequanorum* & *Belgii* populis, Romanis parebant.

IX. Nec tamen *unam civitatem* aut unum imperium Germania magna constituebat: sed quot nationes, tot fere civitates erant, sæpe nullo, sæpe laxiore quodam foedere inter se colligatæ.

X. Pleræque *populari regimine* gaudebant: nonnullis *Reges* erant, sed fere suadendi magis auctoritate, quam jubendi potestate: nonnulla tamen & adductius regnabantur.

XI. Scilicet per *Pagos*, Gowen/ distributi erant singuli Germaniæ populi: pagi vero iterum

VII. v. DN. COCCEJ. l. c. §. 24. WERLHOF. l. c. §§. 54. 59. 68. 70. 71. HERT. *N. V. G. P. Part.* 1. *C. I.* §. 8.

VIII. v. HERT. l. c. §. 5. 6. 11.

IX. v. TACIT. *Agricol.* C. 12. HERT. l. c. §. 11. MONZAMB. C. I. §. 2.

X. v. TACIT. *de Moribus Germ.* C. VII. §. 1. C. XI. §§. 6. C. XLIV. §§. 3. conf. HERT. l. c. *Part.* 1. C. IV. §. 2.

XI. v. JUL. CÆSAR de B. G. l. 6. TACIT. de M. G. C.

rum per *vicos*, in quibus centeni fere degebant, ſuo judice inſtructi.

XII. Duplici autem magiſtratu utebantur: belli temporibus *DUCES*, ex virtute ſumti, cum ſuis comitibus, exercitui præerant; *PRINCIPES* vel *SENIORES*, Vorſten/ Grauen/ ex nobilitate electi, ſuis itidem *COMITIBUS* Schöffen/ ſtipati, jus per pagos vicosque reddebant. Ceterum & *SACERDOTIBUS* magna in caſtigando populo auctoritas erat.

XIII. Quodſi de communi ſalute agendum erat, conveniebant, atque de *minoribus* quidem rebus *Principes* conſultabant, de *majoribus* omnes: ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium erat, apud *Principes* prætractarentur.

XIV. Ceterum mores veterum Germanorum maximam partem *ſimplicitatem*, *ſuperſtitionem* ac *barbariem* redolebant, a vera virtu-

G. C. XII. §. 5. CONRING *de Civibus Imp.* §. 15. conf. Illuſtr. Dn. THOMAS. *ad Monz.* C. I. §. 2. not. d.

XII. v. CÆSAR & TACIT. ll. cc. conf. CONRING *de Ducib. & Comit.* §. 6. 7. *de Judiciis Reip. Germ.* §. 10. 11. 12. HERT. *de Orig. Special. Imp. R. G. Rerump.* §. 2. *Notit. Vet. G. P.* Part. 1. C. IV.

XIII. v. TACIT. *de M. G.* C. XII. CONRING *de Civib. Imp.* §. 17. HERT. N. V. G. P. Part. 1. C. IV. § 4.

XIV. v. RHETZ. *Inſtit. J. Publ.* l. 1. C. II. §. 34. ſqq. TITIUS *Specim. J. Publ.* l. 1. C. II. §. 15. 16.

te alieni, non tamen forte tot tantisque vitiis, ac gentium moratiorum, inquinati.

PERIOD. II.

DE

STATU REIP. GERMANICÆ SUB FRANCIS MEROVINGICÆ STIRPIS.

§. XV.

A pristino suo statu ut recederent Germani, primi caussam præbuere *FRANCI*, quorum nomen tempore *VALERIANI* & *GALLIENI* primum auditum, sub *CONSTANTINO M.* maxime inclaruit.

XVI. Hi a *libertatis* studio nomen sortiti, ex

XV. v. Illustr. COCCEJ. *J. P. Cap. III. Sect. VI. §. 79. sq.* conf. SPANHEIM *de usu & præstant. Numism. Diss. 8.* HERT. *Not. Vet. Franc. Regni C. I §. 2.* STRUVII Bericht von Veränderungen Teutschen Reichs §. 9. ibique loca EX TREBELL. POLL. *in Galliennis C. VII. VIII.* & VOPISCO *in Aurel.* C. VII. adducta.

XVI. v. HIERONYM. *Vit. Hilarion.* C. VIII. PONTAN. *Orig. Franc.* l. 2. C. III. *Gesta Francor. epitomata* C. IV. AIMOIN. *de gestis Franc.* l. 1. C. IV. & l. 2. C. X. HERT. *N. V. Franc. R.* C. I. §. 4--6. WERLHOF *Not. Imp. L. 1. C. II. §. 26.* conf. tamen Illustr. LEIBNITZII *Disquis. de Orig. Francor.* ubi a maris Baltici oris originem eorum repetit.

ex diversis Germaniæ gentibus, inter Rhenum, Moenum, Visurgim & mare septentrionale intermediis, in unum tandem populum coaluerunt, ac PHARAMUNDO sibi Rege creato, novum intra Germaniæ fines *REGNUM, FRANCICUM* scil., condiderunt, quod *origo* & matrix *Imperii Germanici* merito censetur.

XVII. Hujus Pharamundi deinde successores, a MEROVÆO *MEROVINGI* dicti, Rhenum transgressi, non solum integram Galliam, sed & maximam Germaniæ partem subegerunt.

XVIII. Mirifica inprimis incrementa cepit Francorum regnum sub CLODOVÆO M. maximo omnium ante se Franciæ Regum fortissimoque, sed nimia regnandi libidine flagranti, & hinc injusto sæpe ac perfido, ejusque filiis.

XIX. *Ille* enim non solum in Gallia omnes Romanorum ditiones, & Regni *Vesi-Gothici* maximam partem, *AQUITANICAM* nempe,

 occu-

XVII. v. WERLHOF l. c. §. 80. 81. sqq. HERT. *N. V. Franc. R.* §. 9. sq.

XVIII. v. HERT. *N. V. F. R. Cap. I.* §. 8. & *C. VII.* §. 6.

XIX. v. GREGOR. TURONENS lib. I. C. XII. & lib. 2. Cap. XXVII. XXX. XXXII. XXXVIII. HERT. l. c. Cap. I. §. 9. 10. WERLHOF l. c. §. 73--87.

occupavit: sed & in Germania *ALEMANNOS* prælio *Tulpiacensi* vel *Tullensi* devictos, in suam potestatem redegit, ac *BOJOARIOS* in fidem recepit; fixa tandem Parisiis regni sede, & minoribus Francorum Regulis oppressis.

XX. *Hi* vero & *THURINGIAM* in Germania, imposito etiam *Saxonibus* tributo, & in Gallia reliquias *West-Gothicas*, & ditiones *Ostro-Gothorum* cis-alpinas, & Regnum *BURGUNDIONUM*, quod per quinque provincias Gallicas dilatabatur, Regno Francico adjecerunt.

XXI. Sed memorabilis mortem Clodovæi M. secuta est *Regni Francici* inter quatuor ejus filios *divisio:* quæ, a posteris subinde consilio non adeo prudenti repetita, Regni vires non parum debilitavit.

XXII. Exorta hinc *Austriæ* seu *AUSTRASIÆ*, & *NEUSTRIÆ* seu *Neustrasiæ* celebria quondam nomina, terras Franciæ orientales atque occidentales, modo ampliores, modo contractiores, discernentia, Aquitaniam tamen ac Narbonensem Burgundiamque haud complexa.

XXIII.

XX. v. HERT. l. c. §. 15. 16. 17. 18.

XXI. v. GREGOR. TURONENS. l. 3. C. I. WERLHOF. l. c. §. 88. HERT. l. c. C. I. §. 7.

XXII. v. WERLHOF §. 90. sqq. HERT. l. c. §. 7.

XXIII. Ceterum collapſa ſub ultimis Merovingis Regni majeſtas, Regibùs vel regnare neſciis, vel ſocordiæ ſe dedentibus: unde *MAIORIBUS DOMUS*, qui non ſolum palatio præfecti, ſummique belli Duces erant, ſed & regnum adminiſtrabant, occaſio nata, ſummam rerum ad ſe trahendi, Regesque ipſo tandem regno exuendi.

XXIV. Effecit hoc PIPINUS, *Caroli Martelli* filius, qui, conſenſu Ordinum & Pontificis, Regem ſe appellavit, atque adeo novam Regum Francicorum ſtirpem, a *Carolo* filio *CAROLINGICAM* dictam, condidit.

PERIOD. III.

De

STATU REIP. FRANCO-GERMANICÆ SUB CAROLO M. ET CAROLINGIS.

§. XXV.

CAROLUS, Pipini filius, *MAGNI* cognomento illuſtris, Francorum regnum ad ſum-

XXIII. v. HERT. l. c. Cap. IV. §. 4. *de Orig. ſpecial. J. R. G. Rer.* §. 4. WERLHOF. l. c. §. 149. 161. PFEFFING. *Vitr. illuſtr.* L. I. T. X. §. I. not. a) & ibi p. 255. NAUCLER. *Chronogr.*

XXIV. v. ANNAL. PIPIN. a. 750. REGIN. a. 750. WERLHOF l. c. §. 178. 184. ſqq.

XXV. v. WERLHOF §. 202. ſq. HERT. l. c. C. I. §. 25.

ſummum evexit faſtigium, atque novum quendam Orbis Europæi habitum induxit.

XXVI. De *patria* Caroli M., *Germanus* ſcilicet an *Gallus* fuerit, acriter inter ſe, tanquam de re maximi momenti, diſputant Autores: ſtirpis tamen Germanicæ recte aſſeritur, cum Franci, e quibus oriundus, populi Germanici fuerint, quamvis nec *terra conceptionis*, nec *natale ſolum*, nec *ſedes regia*, hic magnopere ſint attendenda.

XXVII. Satis amplæ ditiones erant, quas a Pipino patre Carolus acceperat: ſpectabat ſcilicet ad eum: I. Pars *GALLIÆ* Rhenum inter & Ligerim, Oceanumque & mare Balticum interjecta, i. e. *FRANCIA OCCIDENTALIS*; II. Pars *GERMANIÆ* intra Saxoniam & Danubium, Rhenumque & Salam amnem, qui Thuringos & Sorabos dividebat, i. e. *FRANCIA ORIENTALIS*, & præter eam *ALEMANNIA* & *BOJOARIA*.

XXVIII. Sed mirifice paternas ditiones Carolus auxit. Nimirum adjecit I. *AQUITANI-*

XXVI. v. MONZAMB. C. I. §. 6. & Not. Dn. THOMASII. conf. SCHURZFL. *Additam. ad Diſſ. de Diviſ. Imp. Carol.* Excell. Dn. GUNDLING Abriß zur Reichs-Hiſtorie p. 21. 22.

XXVII. v. EGINHARD *de vita Caroli M.* C. XV. conf. WERLHOF. N. J. L. 1. C. II. §. 248.

XXVIII. v. EGINH. c. 15. WERLHOF l. c. §. 249. HERT. N. V. F. R. Cap. II. §. 25.

TANIAM & *VASCONIAM*, penitus ſub jugum redactas, totumque *Pyrenæi montis jugum*, & *usque ad Iberum* amnem Regni ex ea parte limites protendit, *Marcam* quoque *Hiſpanicam*, hodie *CATALONIAM*, ſuo ſub Imperio complexus.

XXIX. Addidit II. *ITALIAM* totam ab Auguſta Prætoria (*Aoſta*) usque in Calabriam inferiorem *Beneventanis* conterminam: atque adeo & ſummum *Imperium* in urbem *ROMAM Ducatumque Romanum* & Regnum *LONGOBARDORUM*, una cum adjacentibus III. *ISTRIA* & *LIBURNIA*, i. e. parte *Croatiæ* & *Dalmatiæ*, exceptis maritimis civitatibus, & in iis *Veneta*.

XXX. Adjunxit IV. *SAXONIAM* bello plus quam tricennali vix perdomitam, Francicis terris in Germania duplo latiorem, longitudine ſimilem; bello etiam cum Danis feliciter confecto, verſus Daniam *Eidoram* limitem regni conſtituit.

XXXI. Acquiſivit V. *PANNONIAM* tum *ſuperiorem*, ubi nunc pars orientalis *Auſtriæ*, *Stiria*, pars *Carinthiæ*, *Carniola*, *Vinidorum* Marchia, item pars *Croatiæ*: tum *inferiorem*, ubi *Bosnia*, *Slavonia* & pars *Hungariæ*; item *Daciam*.

XXIX. WERLHOF l. c. §. 250. 253. HERT. l. c. §. 25.
XXX. WERLHOF l. c. §. 251. HERT. l. c. §. 25.
XXXI. WERLHOF l. c. §. 252.

am, ubi hodie cum parte Hungariæ *Transilvania*, *Valachia* & *Moldavia* fere tota.

XXXII. Domuit VI. omnes barbaros ac feros populos *SLAVICOS* ſeu *VENEDICOS*, qui a Sala ad Albim usque, nonnullis etiam locis cis Albim protenſi, hinc trans Albim omnia circa Baltici maris littora usque ad Viſtulam, Bojohemum item ac Moraviam ad Danubium usque impleverant, quos tributarios fecit, aliis etiam citra conflictus bellicos in deditionem acceptis.

XXXIII. Tot igitur tantarumque terrarum ac populorum potentiſſimorum Dominus CAROLUS, cum & jam IMPERATORIS ROMANI & AUGUSTI titulo mactatus eſſet, *tres diverſas civitates* imperio complexus eſt, diverſo acquiſitas titulo.

XXXIV. Scilicet I. *REGNUM FRANCIÆ* a Patre ipſi relictum, & variis acceſſionibus in *Germania*, *Gallia*, *Pannonia* & *Hiſpania* ab ipſo auctum: II. *REGNUM LONGOBARDORUM*, armis quæſitum, & in patrimonio habitum: III. *IMPERIUM ROMANORUM* ſive ſummum imperium in *Urbem Romam* ac *Ducatum Romanum*: voluntate quidem Pontificis Populique Romani ipſi delatum, ſed tranſactione cum Græcis demum firmatum: quorum alterum

XXXII. v. WERLHOF l. c. 254.

XXXIV. v. SCHURZFL. *Additam. ad Diſp. III. p. 8.*

rum ab altero Carolus ſemper & accurate diſtinxit.

XXXV. *Regnum Francicum* tunc temporis, uti & *Langobardicum* & *Imperium* in *Romam*, ſi non prorſus *abſolutum* fuit, tamen nec valde *limitatum*, ſaltem per Procerum auctoritatem & Comitia nonnihil *temperatum* fuiſſe videtur: quamvis hoc magis ad *modum adminiſtrandi*, quam ad ipſam vim & *poteſtatem* pertinuerit; cum penes *Reges* ſemper fuerit, quam ſententiam ſequi, quidque ſtatuere voluerint.

XXXVI. *Hereditario* etiam jure ad ſucceſſores devolutum videtur Regnum Francorum: & quæ Procerum populique in Rege conſtituendo intervenit auctoritas, magis inſtar ſolennis inaugurationis, obſequiique erga novum Regem conteſtationis, quam liberæ electionis, cenſenda.

XXXVII. Adminiſtraverant autem usque adhuc Franci Regnum in ſacris per *ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS* & *ABBATES*; in profanis per *DUCES* & *COMITES*; extra ordinem in utrisque per *MISSOS REGIOS*; ſingulos a *Rege* conſtitutos. XXXVIII.

XXXV. v. KULPIS *ad Monz.* C. I. §. 7. pag. 52. HERT. *Not. V. Fr. R.* C. IV. §. 3. p. 118. ſqq.

XXXVI. v. MONZAM. C. I. §. 7. HERT. l. c. §. 6.

XXXVII. v. HERT. *N. V. F. R.* Cap. V. §. 12. *de Orig. Spec. Imp. R. G. Rerump.* §. 3. p. 9. 16.

XXXVIII. *ARCHIEPISCOPIS*, qui & *Metropolitani* dicti, ſuberant Epiſcopi: *EPISCOPORUM* poteſtas ſe extendebat in perſonas Eccleſiaſticas parochiæ ſuæ quaſcunque, Abbates, Abbatiſſas, Canonicos, Monachos, Sanctimoniales, Presbyteros & Clericos: *ABBATES vero & ABBATISSÆ* monachis & ſanctimonialibus præerant.

XXXIX. *DUCES* & *COMITES*, qui & *Graviones* vocati, Præfecti erant, qui Regis nomine provincias adminiſtrabant: atque *illi* quidem non ſolum exercitibus præerant & rei *militaris* curam gerebant, ſed & *jus* dicebant; *hi* vero itidem & delectus militum conſcribebant, iisque ſub Duce provinciæ præerant, & jurisdictionem exercebant; & rationes fiſci procurabant: nonnulli vero Comites & ſine Duce erant.

XL. Sed Carolus M. in mandandis magiſtratibus prudentem obſervavit rationem. *MAIORES DOMUS* ſuſtulit, *COMITEM PALATII* una cum *ARCHI-CAPELLANO* ſeu *APOCRISARIO* reliquit, qui minoris momenti

XXXVIII. v. HERT. *N. V. Fr. R.* §. 12. 14. 18.

XXXIX. v. HERT. *N. V. F. R.* §. 20. p. 161.

XL. v. HERT. *de Orig. Spec. J. R. G. Rerump.* §. 5. LUDEWIG *Germ. Princ. poſt-Carol.* C. IV. §. 2. not. c) PFEFFING. *Vitr. Illuſtr.* l. 1. T. XI. §. 1. lit. b) p. 259.

ti lites ad aulam delatas diremerent, ille quidem seculares, hic vero Ecclesiasticas.

XLI. Porro magnos & formidandarum opum *DUCATUS* fregit, nonnisi unum uni Comitatui & plerumque Pago *COMITEM* præficiens, qui non solum ea, quæ Comitum erant, sed & quæ Ducum, curaret: nonnulli illorum limites custodiebant, inde *Limitum Custodes* itemque *Marchiones* dicti, iique vel *majores* vel *minores* erant.

XLII. A latere Comitum *EPISCOPOS*, sibi ut invicem adjutores essent, collocavit, concessa eis in Abbates & Clericos quoscunque Parochiæ suæ judicandi facultate; sed & mores eorum jam seculum olentes opportune correxit, & quo sacris diligentius vacarent, *ADVOCATOS* iis adjunxit, qui bonorum ecclesiasticorum curam gererent, nomine Episcoporum & Abbatum in judiciis comparerent, atque caussas ipsorum agerent.

XLIII. Præterea crebro per provincias mittebat legatos, *MISSOS REGIOS* seu *DOMINICOS* vocatos, qui in Episcoporum, Abbatum, Comitum administrationem inquirerent, gestorum omissorumve rationes exigerent, conventus juridicos per provincias agerent; satisfacerent desideriis & querelis Provincialium, præsertim vero viduarum & pupillo-

D rum,

XLI. v. HERT. l. c.
XLII. v. HERT. l. c. p. 14. 15.
XLIII. v. HERT. l. c. p. 15. 16.

rum, denique expedirent omnia, quæ possent, reliqua remitterent ad Regem, & coram de singulis ad Regem referrent.

XLIV. Illud forte non satis provide a CAROLO factum, quod more Majorum Imperium primum inter tres filios CAROLUM, LUDOVICUM & PIPINUM divisit; atque deinceps ætate gravis, mortuo Carolo & Pipino, LUDOVICUM PIUM consortem Imperii, BERNARDUM vero, ex *Pipino* nepotem, Regem Italiæ constituit: unde non exiguæ postea turbæ enatæ, dum *Bernardus* Regnum Francorum sibi vindicaturus bello *Ludovicum P.* & filios invasit, sed captus regno & oculis privatus est.

XLV. LUDOVICUS PIUS nec prudentiæ paternæ vestigiis institit, nec imprudentiam correxit, sed multo majori imprudentia auxit, atque ita se gessit, ut sacro ordini quam imperio aptior existimari posset: quippe in sacro studio & psalmodia occupatus, credulus nimis ac simplex, filiis & uxori, consiliariis ac Episcopis nihil non indulgens.

XLVI. Spreta hinc Imperantis auctoritas, cura

XLIV. v. SCHURZFLEISCH. *de Divis. Imp. Karol.* §. 5. sqq. 9. 10. 11. THOMAS. *ad Monz.* C. I. §. 9. PFEFF. *Vitr. Illustr.* L. I. T. V. §. 11. p. m. 89.

XLV. v. SCHURZFL. *de Divis. Imp. Karol.* §. 25. p. 14.

XLVI. v. SCHURZFL. l. c. §. 25. 32. HERT. *de O. Sp. I. R. G. R.* §. 6. p. 20.

cura ac disciplina bellica neglecta, Comites Præfectique suo fere arbitratu partes egere, atque provinciæ, salubri antea consilio in Comitatus distinctæ, in *Ducatus* redigi coepere.

XLVII. Omnium malorum caput, & conversi Francorum Imperii caussa fuit *Divisio*, quam LUDOVICUS P. imprudenter suscepit, dum totum Imperium inter filios primi tori ita distribuit, ut LOTHARIUM maximum natu Imperii consortem, &, capto *Bernardo*, Regem *Italiæ*, PIPINUM *Aquitaniæ*, LUDOVICUM *Bavariæ* renunciaret: sed postea, a secunda uxore *Juditha* inductus, rescissa priori divisione, licet juramento Ordinum confirmata, optimam maximam Imperii partem inter LOTHARIUM & CAROLUM CALVUM, frustra renitente LUDOVICO, partitus est.

XLVIII. Defuncto *Ludovico P.* LOTHARIUS, immemor transactionis a. 840. sacramento firmatæ, jus sibi in fratres sumere voluit, atque *Carolum Calvum* Aquitania, *Ludovicum* Bojoaria, beneficiaria lege a se recognoscendis, contentos esse jussit.

XLVII. v. *Annales Franc.* a. 840. SCHURZFL. l. c. §. 26. HERT. l. c. §. 6. THOMAS. *ad Monz.* C. I. §. 9. p. m. 45. PFEFF. *Vitr. Illustr.* L. I. T. IV. p. m. 92.

XLVIII. v. PFEFF. *Vitr. Ill.* L. I. T. IV. p. 93. THOMAS. *ad Monz.* l. c. p. 45. SCHURZFL. l. c. §. 28.

XLIX. Sed hi paternam hereditatem ſic interverti conqueſti, ſumtis armis pro jure ſuo pugnarunt, &, commiſſo prælio Fontanidico, ad novam & æquiorem diviſionem Lotharium adegerunt.

L. Igitur primum in *Confluentis* caſtro, deinde *Viroduni* coëuntes tres fratres univerſas Imperii Francici ditiones ita inter ſe diſpertiti ſunt, ut LUDOVICUS *Franciam orientalem* ſeu *GERMANIAM transrhenanam* cum urbibus cisrhenanis *Moguntia*, *Wormatia* & *Spira*: CAROLUS *occidentalem Franciam* ſeu *GALLIAM*, relicta *Pipino II. Aquitania*, mox tamen a Carolo ipſi erepta, LOTHARIUS denique mediam inter utramque ſeu *AUSTRASIAM*, poſtea ex ejus nomine *LOTHARINGIAM* dictam, cum Regno *ITALIÆ* ac titulo Imperatoris Auguſti Imperioque in *Romam* obtineret.

LI. Hæc celebris *pactio* ac *diviſio* eſt, qua ampliſſimum *Francorum Regnum* in *tria* diſtincta *Regna* abiit, quorum quodque ſui juris fuit, ac ſeparatas a reliquis rationes habuit: unde fratres ſinguli REGES FRANCORUM appellati, nemoque in alium poteſtatem habuit,

XLIX. v. PFEFF. SCHURZFL. THOMAS. l. c.

L. v. *Annales Franc.* ad a. 843. REGINO ad a. 842. SCHURZFL. l. c.

LI. v. CONRING. *de G. I. R.* Cap. IX. §. 8. SCHURZFL. l. c. §. 36. & SCHILTER. *J. Publ.* Tom. II. Tit. VI. p. 45. ſqq.

buit, ſed ſuam quisque partem ſuo & pari jure tenuit, atque ob eam rationem *Pares* dicti fuere.

LII. LOTHARIUS deinceps, ſive tædio, ſive pœnitentia rerum præteritarum, ad ſacrum ordinem converſus, abdicato Imperio, vires rerum Francicarum ſic ſatis inclinatas nova diviſione diſtraxit, Regnoque in tres partes diſtributo, LUDOVICO majori *Italiam* cum *Imperii* dignitate, LOTHARIO juniori *Auſtraſiam* ſive *Lotharingiam* cum *Burgundia cisjurana*, CAROLO natu minimo *Burgundiam transjuranam* cum parte *Provinciæ* addixit.

LIII. Poſthæc coaleſcere iterum cœpere ditiones Francorum varie hactenus diſtractæ. Scilicet extincto ſine prole CAROLO II. *LOTHARII I.* Cæſaris filio, fratres ſuperſtites regnum ejus ita inter ſe diviſerunt, ut LUDOVICUS II. Cæſar *Burgundiæ transjuranæ* partem & *Provinciam*, & LOTHARIUS Lotharingiæ Rex *Burgundiam minorem* acciperet.

LII. v. REGINO ad a. 855. OTTO FRISING. L. VI. C. 2. CONRING. *de fin. Imp.* L. I. Cap. VI. SCHURZFL. l. c. §. 47. & *Hiſtor. Vet. Regni P. Q. Burgund.* Cap. VI. §. 2. not. c.

LIII. v. SCHURZFL. Hiſt. Vet. Regni P. Q. Burgund. Cap. VI. §. 2. not. c. TIT. J. P. L. I. C. II. §. 51.

LIV. Deinde cum & *LOTHARIUS* junior improlis decessisset, hujus regnum Burgundia auctum de jure pertinuisset ad fratrem superstitem LUDOVICUM II. Cæsarem: sed Patrui illius LUDOVICUS *Germanicus* & CAROLUS *Calvus* istud ita inter se diviserunt, ut illi Burgundiæ pars Rheno vicinior, huic remotior cederet; quæ injusta fortassis occupatio morte Ludovici Cæsaris fuit purgata.

LV. LUDOVICO II. Imperatore itidem sine liberis extincto, proximus heres erat LUDOVICUS *Germanicus*, cujus filium *CAROLOMANNUM* sibi successorem *LUDOVICUS II.* designaverat: sed artibus *JOHANNIS VIII.* Papæ & muneribus CAROLI *Calvi* Galliæ Regis factum est, ut imperatoria dignitas cum Italiæ Regno ad hunc CAROLUM perveniret.

LVI. At CAROLOMANNUS cum exercitu Italiam ingressus, post fugam Caroli & Pontificis sub custodia detentionem, in fidem juratam Optimates Romanorum recepit, Italiamque per aliquod temporis spatium tenuit.

LIV. v. *Annal.* BERTIN. & REGINO ad A. 876. OTTO FRIS. L. VI. C. 6. SCHURZFL. l. c. §. 49. TIT. l. c. §. 52.

LV. v. THOMAS. *ad Monz.* Cap. I. §. 9. lit. q. SCHURZFL. l. c.

LVI. v. *Annal.* METENS. ad a. 876. OTTO FRIS. L. VI. C. 6. THOMAS. l. c. p. m. 47. SCHURTZFLEISCH. l. c. §. 50.

it, quamvis a titulo, utpote a Pontifice non coronatus, abstinuerit, quem interim LUDOVICUS *Balbus* Caroli Calvi filius, sine re tamen, gessit.

LVII. *Regnum Germanicum*, mortuo *LUDOVICO* Germanico, ex ejus voluntate inter filios *Carolomannum*, *Ludovicum* & *Carolum* Crassum denuo quidem *divisum*, sed tamen in CAROLO hoc *Crasso* iterum unitum, quin & cum Imperatoria dignitate non solum, Italiæque regno, sed etiam Francia occidentali conjunctum fuit.

LVIII. Ita CAROLUS CRASSUS *universi Imperii Carolini Dominus*, sed ad breve tempus, extitit: mox enim, ob ægritudinem animi & corporis, throno motus, atque ab omnibus destitutus, in summa miseria mortuus fuit.

LIX. In *Italia* jam vivo Carolo variæ turbæ exortæ, ut Pontifex decreverit, si Carolus sine liberis decederet, Regni Italiæ Imperiique fortunam penes Italos fore: unde mortuo *Carolo* secessiones factæ, aliis Italiæ

LVII. v. SIGEB. GEMBLAC. ad a. 885. OTTO FRISING. L. VI. Cap. 8. conf. THOMAS. l. c.

LVIII. v. OTTO FRISING. L. VI. C. 9. SIGEB. GEMBL. ad a. 883. conf. THOMAS. l. c.

LIX. v. SIGON. *de Regno Ital.* L. 6. ERYC. PUTEAN. *Hist. Insubr.* L. 5. & 6. THOMAS. l. c. p. m. 48.

Proceribus BERENGARIUM, aliis GVIDONEM Imperatorem & Italiæ Regem designantibus.

LX. Cum vero ARNULPHUS Carolomanni filius nothus a Germaniæ Principibus, in locum Caroli, post multas dissensiones, Rex electus fuisset, is *Italiam* quidem armis recuperavit, & *Imperii* dignitatem a Pontifice nactus est, sed *Franciam occidentalem* amisit, in *Francia orientali* vero *Præfectis* provinciarum multum indulsit, novosque *Duces* creavit, ac tandem veneno infectus miserando morborum genere extinctus est.

LXI. Successit ipsi filius LUDOVICUS *Puer*, a Germaniæ Proceribus itidem electus, qui vero Imperii oneri sedandisque turbis in Italia pariter ac Germania tum enatis, ob ætatem, impar, nec Imperatoris titulo insignitus, in florente ætate obiit.

LXII. Misera tunc rerum facies, *Regno* utriusque *FRANCIÆ* non solum intestinis Carolingorum discordiis a *Ludovici* Pii fere temporibus lacerato, sed & Barbarorum, *NORMAN-*

LX. v. *Annal.* FULD. & REGINO ad a. 1396.-99. THOMAS, l. c. MEDITAT. *ad Instr. Pac.* Specim. IV. Mantiss. I. *de Superioritat. Terr.* §. 32. pag. 32.

LXI. v. REGINO ad a. 900. ALBERICUS *Chron.* ad a. 912.

LXII. v. ALBERICUS *Chron.* ad a. 919.

MANNORUM, *SARACENORUM*, ac *HUNGARORUM*, invaſionibus ſubinde vaſtato, *ITALIÆ* vero Regno factionibus poſtremo itidem diſtracto ac perturbato.

PERIOD. IV.

DE

STATU REIP. GERMANICÆ SUB CONRADO I. ET SAXONICIS IMPERATORIBUS.

LXIII.

EXtincta in Francia orientali *Carolidarum* ſtirpe regnatrice, (a) ſui juris facti ſinguli Germanorum Populi, ſummoque imperio jam ſinguli *Duces*, Provinciarum Præſides, conſenſu cujusque Populi, gaudere videbantur (b).

LXIV. Placuit tamen, propter metuendos Hungarorum, Venedorum ac Gallorum inſultus, univerſis Germaniæ Populis, novum

 eligere

LXIII. (a) v. REGIN. Supplem. ad a. 911. HERM. CONTRACT. ad a. 911. (b) Excell. Dn. LUDEWIG. *Germ. Princ. Poſt. Caroling.* C. I. §. 2. & Cap. III. Excell. Dn. GUNDLING *de Statu Reip. Germ. ſub Conrado I.* §§. 3.

LXIV. v. WITTICHIND. *Corb.* L. I. *de geſtis Ottonis I.* LUITPRAND. *Hiſt.* L. 2. C. VII. DITMAR. *Chron.* p. 325. edit. Leibnit. conf. SCHURZFL. *de*

eligere Regem, CONRADUM ſcilicet, ſtrenuum & ſapientem non minus ac potentem *Franconiæ Ducem:* qui, cum non aliis conditionibus, ac Anteceſſoribus, delatum ei Imperium fuiſſe conſtet, eodem quoque imperandi jure merito uſus fuiſſe videtur.

LXV. Erant tunc temporis potentiſſimi Germaniæ Principes; EBERHARDUS *Franciæ* Comes, GISELBERTUS *Lotharingiæ*, BURCARDUS *Sveviæ*, ARNOLDUS *Bojoariæ*, &, ceteris omnibus eminentior, HENRICUS *Saxonum & Thuringorum, DVCES:* qui in potentiæ ſuæ incrementa intenti, contra Regem inſurgunt, ſed ejuſdem prudentia & fortitudine omnes, præter *Arnoldum*, ei conciliantur, ita tamen, ut liberior quædam poteſtas in provincias ipſis concederetur.

LXVI. Huic, eodem electionis jure, conſilio Conradi, conſenſu *Francorum*, *Alemannorum*, *Bava-*

de Diviſ. Imp. Karol. §. 65. Dn. LUDEWIG Diſſ. laud. C. II. §. 4. & 6. ſqq. Dn. GUNDLING. Diſſ. laud. §. 4. & 7.

LXV. v. SIGEBERT. *Gemblac.* ad a. 914. LUITPRAND. L. 2. C. 7. WITTICHIND. *Annal.* L. 1. p. 634. 635. Dn. LUDEWIG Diſſ. cit. C. III. Dn. GUNDLING. Diſſ. cit. §. 8. *Meditationib. ad Inſtr. P. Spec. VII.* adject. *Mantiſſ. I.* de Super. Terr. §. 32. p. 33.

LXVI. v. LUITPRAND. *Hiſt.* Lib. 2. C. 7. REGIN.

Bavarorum, Thuringorum & *Saxonum*, ſuffectus HENRICUS, *Auceps* dictus, fortiſſimus æque ac potentiſſimus *Saxonum* & *Thuringorum Dux*, qui ad componendas Reip. turbas atque inſtaurandam Germaniæ ſalutem occulta fati lege natus & factus videbatur.

LXVII. Hic igitur primum *BURCARDUM Sueviæ*, & *ARNOLDUM*, ſeu *ARNULPHUM Bavariæ*, inquietos Duces, prudentia magis quam armis, ad officium revocavit; conceſſa huic etiam poteſtate Epiſcopos conſtituendi; ac deinceps *Lotharingiam*, a *CAROLO SIMPLICE*, Franco-Galliæ Rege occupatam, Germaniæ denuo adſeruit.

LXVIII. Idem ut ſaluti Germaniæ eo rectius conſuleret, Saxoniamque inprimis a Barbarorum incurſionibus tutiorem redderet, *URBIBUS* exſtruendis muniendisque operam dedit, *MARCHIONES Brennaburgi, Misniæ*

GIN. *Supplem.* ad a. 919. WITTICHIND. *Annal.* L. I. ibi: *natum Ottoni Henricum toti mundo neceſſarium.* Aut. *vitæ S. Mathildis* C. II. conf. Celeberr. GUNDLING. *de Henrico Aucupe* §. 13. 14.

LXVII. v. WITTICHIND. *Annal. Sax.* L. I. LUITPRAND. l. c. REGIN. *Supplem.* ad a. 924. Dn. GUNDLING. *de Henr. Auc.* §. 15. 16. 17. 18.

LXVIII. v. Dn. GUNDLING *de Henr. A.* §. 20. 21. 22. 23. 27. ubi Ruxneri Thurnier-Buch ſubleſtæ fidei accuſat.

niæ & *Slesvici*, limitum custodes constituit, *LUDOS EQUESTRES* honoris & virtutis excitandæ caussa celebravit, atque ad armorum disciplinam Germanos instituit.

LXIX. Ita munimentis viribusque militis exercitati instructior Barbaros aggressus est, & primum *SLAVOS* seu *VENEDOS*, *Hevellos* inprimis & *Sorabos Dalemincios*, itemque *Lusicos*, & *Bohemos*, aliosque, deinde *NORTMANNOS* sive *Danos*, ac tandem *HUNGAROS* perdomuit, ac Germaniam his vectigalem libertati splendorique restituit; in Italiam quoque moturus, ni fato præventus fuisset.

LXX. OTTO M. Princeps, religiosus & fortis, a Patre Henrico Rex designatus, atque, hoc mortuo, ab omni *Francorum* & *Saxonum* Populo electus inauguratusque est in urbe Aquisgranensi, ministrantibus solenni ritu summis Regni Officialibus, *GISELBERTO* Lothariorum, *EBERHARDO* Franciæ, *HERMANNO* Sveviæ, & *ARNULPHO* Bavariæ, *Ducibus*.

LXXI. Hic Regia auctoritate usus, rebelles

LXIX. v. WITTICHIND. l. c. LUITPRAND. l. c. C. 9. GOTHOFRED. *Viterb.* conf. Dn. GUNDLING. l. c. §. 22. 23. 24. 25. 27. 29. 30.

LXX. v. WITTICHIND. l. 2. *Annal.* in princ. conf. Illustr. COCCEJ. J. P. Cap. XII. 5.

LXXI. v. WITTICHIND. l. c. LUITPRAND. l. 4

les Principes, *EBERHARDUM*, Franciæ & *GISELBERTUM* Lotharingiæ Duces, nec non *Tancmarum* & *Henricum* fratres ſuos, porro *ARNULFI* Bavari filios, denique *CONRADUM* generum Lotharingiæ & *LUIDOLFUM* filium, Sveviæ Duces, ambitione nimios, morte, exilio vel alia ratione compeſcuit, atque de *Ducatibus* pro arbitrio fere diſpoſuit: in hoc tamen forte non ſatis prudens, quod nimiam poteſtatem ac Ducatus integros Ducibus conceſſit.

LXXII. Nimis forte etiam liberalis erga ſacrorum Antiſtites, dum non ſolum plures *Epiſcopatus* fundavit, quos æque ac *Monaſteria* amplitſime ditavit, ſed & *Epiſcopis* novo more *ſecularem poteſtatem*, integrosque *Ducatus* gubernandos tradidit; exemplo *BRUNONIS* fratris Colonienſis Archiepiſcopi, cui *Lotharingiæ* Ducatum, & *WILHELMI* filii Archiepiſcopi Moguntini, cui inſignia in *Haſ-ſiam*

l. 4. C. 7. ALBERT. STAD. ad a. 939. ſeqq. conf. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 7. & 17. ibique Saraceni Cordubæ Regis judicium de Ottone ex Vita Johannis Abbatis Gorzienſis.

LXXII. v. PAULUS LANGIUS *Chron. Citic.* ab init. DITMAR. MERS. lib. 2. *Chron.* ed. Leibn. p. 337. WITTICHIND. l. 1. *Annal.* p. 638. *Magn. Chron.* BELG. pag. 80. REGIN. l. 2. ad a. 935. conf. HERT. *de Orig. Spec. Rer.* §. 7.

ſiam & *Thuringiam* jura conceſſit; quamvis haud dubie hoc firmamentum Regiæ auctoritatis adverſus inſolentes & altiora ſpirantes Ducum animos crediderit.

LXXIII. Is vero tunc *Regni Germanici ſtatus* erat: *Summa rerum* penes *REGEM* erat, & licet in conventibus Procerum ſive placitis modo de Republica, de bello, de tributis & vectigalibus conſultaretur, modo leges ferrentur, modo judicia exercerentur; attamen Regibus ſua conſtabat auctoritas, Carolingorum poteſtati conſimilis: ſicut & vectigalia, ceteraque bona regalia ſive *fiſcalia* appellata, pleraque ærario cedebant.

LXXIV. *EPISCOPOS* quoque & *ABBATES* conſtituebant, immorigerosque removebant, & defunctorum in mobilibus heredes erant: ſicut & Epiſcopatibus atque Abbatiis ſeu Monaſteriis, quorum plurima erant regalia, *Advocatos* ſeu *Vicedominos* præficiebant, vel bona Eccleſiæ adminiſtrantes, vel jus hominibus illius Eccleſiæ dicentes, vel alia jura exercentes.

LXXV.

LXXIII. v. Card. CUSANUS de *Concord. Cathol.* l. 3. C. 36. ubi de exquiſita Ottonis M. & ſucceſſorum poteſtate agit. conf. HERT. *de Spec. I. R. G. Rer.* §. 7.

LXXIV. v. HERT. *de Orig. Spec. Rerump.* §. 7.

LXXV. Tantum vero abest, ut *Superioritas Territorialis* Ottonum tempore orta fuerit, ut potius *REGIA POTESTAS* tunc reviruerit, *DUCUMque* & *COMITUM* potestas nonnisi dependens atque vicaria adhuc fuerit, cum honore & certa bonorum fiscalium portione, feudi quidem more ipsis collata, ita tamen, ut *Ducatus* ipsi & *Comitatus* jure proprio ad *REGEM* pertinuerint, quamvis functiones suas ad heredes transmittere Duces & Comites summa ope nisi sint.

LXXVI. Sed ratione *IMPERII ROMANI* & *ITALIÆ* mutatio quædam Status publici OTTONIS tempore accidit. Is enim, rebus domi compositis, exterisque, *Danis*, *Slavis*, *Hungaris*, devictis, in *Italiam* profectus est, a variis Principibus ab Arnulphi tempore usurpatam, atque BERENGARIUM II. primo coegit, ut Regnum clientelari titulo a se recipe-

LXXV. v. HERT. l. c. SCHILT. ad *J. Feud. Alem.* Cap. XLII. §. 21. 22. Card. *Nic.* de CUSA *de Concord. Cathol.* l. 3. C. 28. conf. BOECLER in *Reb. secular. Henrici* I. p. 251. & *Ottonis M.* p. 326. MEIBOM. *Vindic. Bill.* ubi infinitis fere chartis Ottonis II. & III. probat, Comites nondum a Comitatibus, sed Comitatus a Comitibus nomen accepisse.

LXXVI. v. LUITPRAND. & WITTICHIND. ll. cc. conf. SIGON. *de Regno Ital.* l. 6. SCHURZFLEISCH *Jus Augusti in Ital.* §. 2.-8.

ciperet, deinceps vero perfidiæ & perduellionis reum regno multavit, *ITALIAMque* adeo, consensu Procerum, sibi & Successoribus, Germaniæ Regibus, quasi jure postliminii, vindicavit.

LXXVII. Pari ratione Augusta *IMPERII ROMANI* dignitas, itidem varie, ab *ARNULPHI* tempore, a Principibus Italiæ, conspirante Pontifice, usurpata, cum summo *ROMÆ* & *Sacri patrimonii* Dominio, ab OTTONE M. acquisita, imposita ipsi a *JOHANNE XII.* Pontifice corona Romana, pactoque OTTONEM inter & *LEONEM VIII.* Populumque Romanum inito, perpetuo jure Regno Germaniæ juncta fuit.

LXXVIII.

LXXVII. v. REGINO ad an. 962. *Chron.* CASINENS. L. 1. C. 64. *Theodor.* a NIEM Tr. *de Jurib. & Privileg. Imp.* p. 248. & GOLDAST. *Const. Imp.* T. 1. p, 34. it. SCHILT. *J. Publ.* T. II. L. 2. Tit. X. ibi: *Constituimus -- Ottoni I. Augusto --- ejusque Successoribus hujus Regni Italiæ in perpetuum, tam sibi facultatem eligendi successorem, quam summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi &c.* item *Diploma* OTTONIS de bonis Johanni Pontifici donatis ap. BARON. ad an. 962. ibi: *Salva in omnibus potestate nostra, posterorumque nostrorum &c.* conf. OTTO FRISING. L. VI. C. 17. & 24. CONRING. *de Germ. Imp. Rom.* c. X. & *de Imperatore Rom. Germ.* §. 48. sqq.

LXXVIII. Idem fere ſtatus ſub OTTONIS II. & III. Imperio fuit: quippe qui auctoritatis Imperatoriæ, juriumque a Patre & Avo quæſitorum adverſus Invaſores vel rebelles, *Bavaros, Bohemos, Danos, Polonos, Gallos, Italos, Romanos, Græcos, Saracenosque*, ſtrenui vindices, erga Eccleſias vero itidem juſto liberaliores, extitere.

LXXIX. Nec multum mutatum ſub HENRICO II. *Sancto* appellato, ſiquidem & hic in Sacrum Ordinem propenſior, in gratiam *Cunigundæ* uxoris inprimis, *Epiſcopatum Bambergenſem* inſtituendo, aliosque Epiſcopatus nimiis

E

LXXVIII. V. LAMBERT. SCHAFNAB. SIGEBERT. GEMBLAC. ad an. 975. 976. ſeqq. it. 980. 981. ſeqq. CRANZ. *Saxon.* L. 4. C. 18. DITMAR. *Mersb.* L. 3. & 4. conf. SCHURZFL. *Auctar. Hiſtor. Auguſt. ſequioris* §. 3. 4. VITRIAR. *Illuſtr.* L. I. Tit. V. §. 11. *Medit.* ad Inſtr. Pac. Spec. IV. adjecta *Mantiſſ. I.* de Superiorit. Territ. §. 33. ibique Card. *Cuſani* & *Onuphrii* Panvinii teſtimonia.

LXXIX. V. SIGEBERT. & HERM. CONTRACT. ad. an. 1003. ſqq. Compilatio Chron. ad a. 1002. apud Piſtorium Tom. I. p. 733. Aut. *Vitæ* MEINWERCI Epiſc. Paderb. ap. HERT. *de Spec. Rebusp.* §. 9. conf. SCHURZFL. *Auctar.* cit. §. 5. GUNDLING von der H. Kunegunda / und derſelben vermeinter Keuſchheit Otior. P. 3. Cap. III.

miis beneficiis ornando, bona Imperii profudit: jura tamen Imperii in *Italiam*, *Bohemiamque* & *Poloniam* fortiter defendit.

PERIOD. V.

DE
STATU IMPERII ROM. GERM. SUB FRANCONICIS IMPERATORIBUS ET LOTHARIO II.

LXXX.

CONRADUS II. *Saliquus*, Henrici *Francorum Ducis* filius, ab Henrico S. improli commendatus, ſolenni ritu ab omnibus Germaniæ Populis electus, triplicique deinceps corona inauguratus eſt, atque adeo Imperium ad *FRANCOS Saxonum* æmulos transtulit.

LXXXI. Hic ſummam poteſtatem non in Germania ſolum firmavit, in ordinem redigendo rebelles *Sveviæ*, *Franconiæ* & *Lotharingiæ* Duces; ſed etiam in *Italia*, Pontificem & Proceres in fide & officio retinendo; itemque *Polonia*, Ducem Miſiconem duabus regionis Sarmaticæ partibus multando, atque Germaniæ obnoxium denuo reddendo.

LXXXII. Idem *Burgundiæ* Regnum, ex pacto cum *RUDOLPHO II.* poſtremo Burgundionum

LXXX. v. WIPPO *in Vita Conradi Salici.*

LXXXI. v. WIPPO & DITMAR. MERSEB. OTTO FRISING. l. 6. C. 28.

LXXXII. v. WIPPO & ADAM. BREM. l. 2. C. 39.

dionum Rege inito, atque Procerum consensu, acquisivit, & Germanico Regno innexuit; sed Marchiam *Slesvicensem* CANUTO Daniæ Regi donavit.

LXXXIII. HENRICUS III. Imperator fortitudine & prudentia cum Ottonibus comparandus, *Boleslaum Bohemiæ* Ducem ad officium reduxit, *Hungariam* in Regni Teutoniei provinciam redegit, *Gothofredum Lotharingiæ* Ducem coërcuit, Gallumque repressit, Jura in *Italiam* manu & consilio defendit, dissidia *Pontificum* sustulit, & dissidentes loco movit, auctoritatemque ubique stabilivit.

LXXXIV. Sed maxima rerum conversio HENRICI IV. & V. temporibus accidit, Imperiique *MAJESTAS* atque *IMPERATORUM* auctoritas, crebris Procerum defectionibus, Sacrique inprimis Ordinis, immensis opibus aucti, atque potentia sua elati, machinationibus labefactata, tantum non penitus concidit. *PROCERUM* vero, quorum ditiones, & terris

LXXXIII. v. LAMBERT. SCHAFNAB. SIGEBERT. GEMBL. ad an. 1040. seqq. OTTO FRISING. & USPERGENS. *Chron.* in Henrico III.

LXXXIV. v. MAIMBOURG de la Decad. de l' Empire l. 3. SCHURZFL. *Auctar.* cit. §. 7. Mantissa I. *Meditat. ad Instr. P.* Spec. IV. adjecta de Super. Terr. §. 35.

terris & juribus auctæ, hereditariæ ab hoc tempore factæ, potentia crevit.

LXXXV. Caput caussæ erat *ambitio Antistitum*, cumprimis Romanorum, qui Imperii secularis pertæsi, jure Episcopos investiendi Imperatorem exuere conabantur.

LXXXVI. Quocirca HILDEBRANDUS, postea Pontifex GREGORIUS VII. vir acerrimi & callidissimi ingenii, & antiquitatis canonumque præ ceteris ea ætate peritus, non solum ante Pontificatum istud jus, adversus Annonem Archiepiscopum Coloniensem inprimis, acerrime impugnavit, sed etiam postea Pontifex factus omnes Regum *investituras* Episcopalium munerum decretis publicis abolevit, atque Electiones omnes ex deliberatione & consensu sedis Romanæ & Metropolitani esse instituendas sanxit, secus factas simoniacas, & electos a Rege investitos excommunicationis reos pronunciavit, eoque nomine *Dictatus XXVII.* promulgavit.

LXXXVII. Hæc Pontificum decreta ut exitum

LXXXVI. v. LAMBERT. SCHAFN. ad a. 1064. BARON. *Annal.* Tom. XI. ad h. a. pag. 349. §. 19. 20. conf. RHET. *Inst. J. Publ.* l. 1. Tit. II. §§. 110. 112. VITRIAR. *Illustr.* l. 1. T. V. §. 11. in not. ad Henr. IV.

LXXXVII. v. LAMBERT. SCHAFN. ad a. 1057. 1066. 1070. 1071. OTTO FRISING. *Chron.* lib. 6. Cap. 34.

itum sortirentur, fecerunt *turbæ* in Germania enatæ, quarum Autores *Saxones* erant, Francorum æmuli, ac varie a Rege offensi, quibus deinceps modo Bavari, modo Svevi se sociarunt: occasio vero erat tenera & malis consiliis obnoxia Regis ætas, regimen Matris Germanis & Pontifici invisum, triumviratus Archiepiscoporum Cæsari & Imperio perniciosus, denique ipsius Regis imprudentia & mores dissoluti, imperiique inprimis in Saxones severitas.

LXXXVIII. Hinc igitur conflatum bellum civile Pontifex HILDEBRANDUS in rem suam vertit; a Cæsare enim confirmatus, promulgatis interdictis suis de investitura, eundem, jam antea Simoniæ aliorumque criminum accusatum, Romam citat, &, cum a Rege depositus esset, eum banni fulmine, inaudito exemplo, percutit, nec prius absolvit, quam humillimo abjectissimoque ritu culpam deprecatus esset, investituramque Episcoporum abjurasset.

LXXXVIII. V. LAMBERT. SCHAFN. ad a. 1073-1077. BERTOLD. *Constant.* ad a. 1073. sqq. OTTO FRISING. *Chron.* l. 6. C. 34. 35. & de Gestis Friderici I. lib. 1. C. I. BENNO Card. in *vita* Hildebrandi ap. LEHMANN. *Chron. Spir.* C. 31. p. 449. BARON. *Annal.* T. XI. ad a. 1076. §. 12. p. 471. ubi Excommunicationis decretum, & ad a. 1077. §. 16. p. 490. ubi juramentum Cæsaris.

LXXXIX. Licet autem Cæsar postea, firmato animo, coërcere Pontificem, atque armis tueri dignitatem, laboraret: seditiosi tamen Proceres, instigante Pontifice, Anti-Cæsares, *RUDOLPHUM* Svevum, *HERMANNUM* Lutzelburgicum, & *ECBERTUM* Thuringum, elegerunt, quibus deletis filii quoque primum *CONRADUS*, deinde *HENRICUS* adversus Patrem concitati, a quorum posteriore perfide Imperio spoliatus, Cæsar vitam finiit miserrimam.

XC. HENRICUS V. pœnitentia quidem actorum ductus, & Jus investituræ gladio defendere conatus, sed sinistram fortunam expertus est, Proceribus pariter ac vicinis inclinatam Cæsaris auctoritatem adspernantibus; a Pontifice etiam banni fulminibus fatigatus, investitura Episcoporum tandem, *transactione* cum *Calixto II.* inita, cessit.

XCI.

LXXXIX. v. *Autores* modo citati add. *Vita* Henrici IV. conf. VITRIAR. *Illustr.* l. I. T. V. §. II. in notis. item S. R. I. Principum Apolog. pro Henr. IV. adversus Gregorii VII. s. Hildebr. malignas criminationes a GOLDASTO editas.

XC. v. OTTO FRISING. l. 7. URSPERGENS. *Chron.* p. 204. HELMOLD. l. I. c. 41. 42. conf. VITRIAR. *Illustr.* l. c. sub Henrico V. RHET. *Instit.* *J. P.* l. I. Tit. II. §. 114. sq.

XCI. LOTHARIUS II. *Supplinburgius*, Saxoniæ Dux potentiſſimus, Imperium Antiſtitum, inprimis Moguntini & Papæ ſtudio, obnitentibus licet Svevis, adſecutus, auxilio Saxonum & neceſſitudine Guelforum, ſe firmavit, *HENRICO Superbo* filiam in matrimonium collocando, & *Saxoniæ* Ducatum concedendo, *LUDOVICUM* vero *Barbatum* Landgraviatu *Thuringiæ, Haſſia* aucto, *CONRADUM Vetinenſem*, Marchiis *Miſniæ* & *Luſatiæ*, *ALBERTUM URSUM* denique *Aſcanum Brandenburgicis*, ornando: ſopitis etiam diſſidiis, cum *Friderico* & *Conrado* Sveviæ Ducibus in gratiam rediit.

XCII. Idem licet in vindicando jure inveſtituræ ſegnior, tamen reliqua in *Epiſcopos jura* exercuit, atque auctoritatem Cæſaream firmavit; bis etiam in *Italiam* movit, atque *Innocentium II.* reſtituit, ab eoque coronatus protectionem ei, ſed citra ſervilem ſubmiſſionem, promiſit; *Rogerium* porro ex *Apulia* & *Cala-*

CXI. v. Scriptores ſub Henricis citati, FRISINGENSIS, URSPERGENSIS, VITERBIENSIS &c. conf. SCHURZFL. *Auctar.* cit. §. 10.

XCII. v. omnino VITRIAR. *Illuſtr.* l. 1. T. V. §. 11 in notis num. 20. ſub Lothario & Scriptores ibi citati, FRISINGENSIS, DODECHINUS, PETRUS CASSINENSIS, CRANZIUS &c. conf. SCHURZFL. l. c. RHET. *J. Publ.* l. 1. T. II. §. 117.

Calabria ejecit, *Rainaldumque* his provinciis, manum admovente Papa, investivit; *Longobardiam* in concordiam reduxit; *Daniam* ad colendam Imperii Majestatem, *Poloniamque* ad pendendum tributum debitum adegit, atque adeo mala illorum temporum & motus quam potuit diligentissime sedavit.

PERIOD. VI.

DE *STATU IMPERII R. G. SUB SVEVICIS IMPER.*

XCIII.

TAndem *Suevica* gens *HOHENSTAUFFIORUM* Imperio admota, quæ, amplissima *Henricorum* Franconiæ Ducum hereditate aucta, jam *Lotharii* tempore ad Imperium adspiraverat: sed ea inter perpetuas fere turbas regnavit, vel a *Guelfica* gente æmula, vel a *Papa* excitatas.

XCIV. Statim CONRADI III. tempestate fatalia *GUELFORUM & GIBELLINORUM* nomina & factiones enatæ sunt, quorum illi caussam Pontificis egerunt, hi partes Imperatoris tuendi susceperunt, utrique Germaniam & Italiam bellis civilibus per duo fere secula impleverunt.

XCV.

XCIV. v. ANDREAS PRESBYTER *Chron. Bavar.* p. 25. edit. Schilt. OTTO FRISING. l. 7. C. XXII. XXIII. MUTII *Chron.* l. 20.

XCV. Hoc tempore etiam *Expeditiones cruciatæ* in Palæstinam ab Imperatoribus ſuſceptæ, quibus Germania viribus & flore militum ſpoliata, Pontificum vero, potentiam Imperatorum graviter ferentium, atque interim in turbido piſcantium, commoda maxime promota ſunt.

XCVI. *IMPERATORIÆ* vero *MAJESTATIS* inſtaurator atque juris in *Italiam* ceterasque gentes Imperio obnoxias ſtrenuus vindex fuit FRIDERICUS *Ænobarbus*, Princeps fortis & animoſus; quippe qui ſepties in Italiam movit, atque *Papam* & *Civitates Italiæ* in ordinem redigere conatus eſt, nec minus *Burgundiæ* Comites fidelitatis vinculo ſibi adſtrinxit, in *Polonos* quoque jus ſuum exercuit, controverſias eorum dirimendo, atque tributum debitum exigendo, *Bohemiæ* modo Regem modo Ducem dedit, ſed *Hungariam* intactam reliquit.

XCVII. Memorabilis vero ſtatus publici mutatio accidit per *HENRICI LEONIS*, potentiſſimi

XCV. v. Celeberr. Dn. BUDDEI *Diſſ. de Expeditionibus cruciatis.* & P. MAIMBOURG. *Traite des Croiſades.*

XCVI. v. OTTO FRISING. & RADEVIC. *de reb. geſt. Frid.* conf. SCHURZFL. *Auctar.* cit. §. 12.

XCVII. v. GERH. STEDERBURGENSIS, *Hiſtor. Henrici Leonis.* MEIBOM. *Apologia pro Henrico*

tissimi *Saxoniæ* & *Bavariæ* Ducis *proscriptionem*, cujus pater *HENRICVS Superbus* jam sub CONRADO III. eandem sortem expertus, sed filius FRIDERICI I. favore primum restitutus quidem, mox vero itidem, ob desertum Principis beneficiarii officium, in comitiis Herbipolitanis proscriptus, ac tantum non omnibus ditionibus, exceptis allodiis, privatus fuit.

XCVIII. Hinc plures *IMMEDIATI STATVS*, antea *HENRICO Leoni* obnoxii, exorti, multique his spoliis opimis aucti sunt: siquidem *Bavariam* Wittelsbachii; *Saxoniæ* Ducatum Ascanii; *Palatinatum* Thuringiæ Landgravii, licet invitis Ascaniis; *Westphaliæ* & *Angariæ* plurima Antistites Coloniensis, Monasteriensis, Mindensis, Osnabrugensis; *Eichsfeldiam* Moguntinus; *Stadensem* Comitatum Episcopus Bremensis; *Sommerschenburgensem* Magdeburgensis, occuparunt; *Pomeraniæ* vero & *Meclenburgii* Principes, nec non *Holsatiæ* Comites a nexu clientelari Saxonico soluti sunt; *Ratisbona* etiam, *Lubeca*, *Brunsvicum*, *Goslaria*, urbesque aliæ ad libertatem adspirarunt.

XCIX. HENRICUS VI. ducta uxore *CONSTAN-*

Henrico Leone. SCHURZFL. de *Henrico Leone*. Dn. LUDEWIG *Germ. Princ*. Lib. 6. C. I. §. 4.

XCVIII. v. Scriptores citati.

XCIX. v. JOHANNES MONACHUS in fragmento,

STANTIA, utriusque Siciliæ herede, avitis opibus cumulum attulit, ſed non magis potentiam, quam invidiam ſibi & Hohenſtauffiæ genti conflavit, ſacræ ſedi propter vicinitatem gravis, & Principibus plerisque ſuſpectus, nec hereditariam in Imperio ſucceſſionem obtinere potuit, licet Siciliæ Regna eidem perpetuo jure jungere vellet.

C. Hoc præmatura morte ſublato, factiones exortæ ſunt, aliis PHILIPPUM *Svevum*, aliis *OTTONEM Gvelfum* eligentibus; unde triſtis rerum facies, *GVELFIS* & *GIBELLINIS* bello civili omnia miſcentibus: ſed poſterior tandem priori ceſſit; quamvis illo interfecto, hic etiam ad Imperium, Pontificis inprimis favore, evectus fuerit; cui tamen mox, ob vindicata Imperii jura, inviſus eodem iterum excidit.

CI.

to, *Magn. Chron. Belg.* p. 205. conf. SCHURZFL. *Auctar. cit.* §. 13.

C. V. ARNOLD. LUBEC. *Lib.* 1. *Chron. Cap. I.* p. 449. & C. *II.* p. 451. OTTO de St. BLASIO C. 46. 50. CONR. URSPERG. GODOFRED. COLONIENS. conf. PFEFFING. Vitriar. *illuſtr.* L. 1. T. V. §. 11. in notis n. 24. & 25. SCHURZFL. l. c. §. 14. 15. Dn. GUNDLING *Otior.* T. 2. C. II. Das Leben Philippi Svevi. MEIBOM. *Apolog. pro Ottone IV.*

CI. Nec meliora fata expertus eſt FRIDERICUS II. Princeps fortior quam fortunatior, qui cum Avi veſtigiis inſiſtere, & pleniori auctoritate in Italia & Sicilia imperare cogitaret, mire a Pontifice & ſeditioſis exagitatus, & quater excommunicatus in Concilio Lugdunenſi Imperio exutus eſt, atque ab aliis *HENRICUS* filius, ab aliis *HENRICUS Raſpo* Anti-Cæſares ei oppoſiti, licet CONRADUS IV. filius jam ante *Rex Roman.* electus eſſet.

PERIOD. VII.

DE

STATU GERMANIÆ IN INTERREGNO.

CII.

CUm FRIDERICO II. & CONRADO IV. & Imperantium auctoritas, & quies publica, & omnis prope felicitas perierunt, exorto

CI. v. PAULUS LANGIUS *Chron. Citiz.* ad an. 1212. MONACHUS PADUANUS, CONRAD. URSPERG. ALBERTUS STAD. GODOFRED. COLON. ad. an. 1230.--1245. conf. VITR. *ill.* l. c. n. 26. SCHURZFL. l. c. ſſ. 15. 16. 17.

CII. v. ALBERTUS STADENS. ad. an. 1247. CHRON. AUGUSTAN. a. 1257. MATTHÆUS PARISIENS. an. 1257. 1259. Anonym. autor *fragmenti* hiſtor. ap. URSTISIUM T. II.

to magno & funesto Germaniæ *INTERREGNO*, quo durante quidem GUILELMUS Batavus, RICHARDUS Cornubiæ Dux, & ALPHONSUS Castiliæ Rex, Imperatores, sed factione Principum, electi, qui Imperium vel non legitime acceperunt, vel non diu retinuerunt.

CIII. Hac occasione SENATUS SEPTEMVIRALIS in Germania coepit, dum tres *ARCHI-EPISCOPI* iidemque *ARCHI-CANCELLARII*, & quatuor *ARCHI-PRINCIPES* seculares, qui, propter dignitates officiales, seculo XII. hereditario jure acquisitas, magnam prærogativam adepti, jura eligendorum Imperatorum in se transtulerunt.

CIV. Hoc rerum statu factiones, duella, dissidiones publicæ, invasiones, rapinæ inulte exercebantur, nulla erat reverentia legum, nulla pax publica: distractis odio, belloque civili Principibus, Nobilibus, Civitatibus; Sacerdotibusque pro tessera ignorantiam, crapulas, libidines, habentibus.

CV. Hinc *FOEDERA* inter Status publicæ securi-

CIII. v. CHRON. AUGUSTAN. an. 1257. Epist. URBANI IV. ap. LEIBN. in *Cod. I. G.* Diplom.

CIV. v. TRITHEM. *Chron. Hirsaug.* an. 1260. MUTIUS *Rer. Germ.* Lib. 21.

CV. v. CHRON. AUGUSTAN. ap. Freher. ad an.

ſecuritatis cauſſa inita, quale inprimis *RHENANUM* iſtud fuit, a Civitatibus ad Rhenum ſitis multisque Principibus pactum, itemque *HANSEATICUM*, commerciorum cauſſa jam antea initum, & hoc tempore firmatum, nec non *GANERBINATUS* inter nobiles Familias conſtituti.

CVI. Erant vero hæc duriſſima patriæ tempora cum funeſtis illuſtrium Familiarum caſibus conjuncta, dum *HOHENSTAUFIA* & *BURGOVIENSIS* in *Svevia* & *Franconia*, *BABENBERGICA* in *Auſtria*, *LUDOVICI Barbati* progenies in *Thuringia*, *ANDECHSIA* & vulgo *MERANIA* apud *Variſcos* & *Bojos*, *EGISHEMENSIS* in *Alſatia* & complures aliæ interierunt.

CVII. Sed ex harum ruinis creverunt HABSPURGII, BOJI, NORICI *Burggravii*, VETINENSES, BRABANTINI, BADENSES, WIRTENBERGICI, HENNEBERGICI & ORLAMUNDÆ Comites, Præſules item BAMBERGENSIS & HERBIPOLITANUS; denique CIVITATES & NOBILES IMMEDIATI complures in *Franconia* & *Svevia* hinc enati.

CVIII. *Incrementa* quoque hac tempeſtate cepit *PRINCIPUM POTESTAS*, quippe qui, Cæſa-

an. 1247. WERDENHAGEN de *Rebusp. Hanſeat.* KYLLINGER de *Ganerbiis caſtrorum.*

CVI. v. SCHURZFL. Auctar. cit. §. 20.

CVIII. v. Tract. de *Superiorit. Territ.* Mantiſſæ I. loco

Cæſare non exiſtente, jam majori libertate non ſolum in territoriis ſuis imperarunt, ſed etiam quæ foras ſpectant negotia belli pacis foederum ſibi arrogarunt; ſicut & *Epiſcopi* & *Prælati Advocatos* ſuos & *Vice-Dominos* ſuſtulerunt: unde *Cæſaris auctoritas* tam in ſecularibus quam eccleſiaſticis magis magisque *labefactata* eſt.

PERIOD. VIII.

DE

STATU IMPERII ROMANO-GERMANICI SUB RUDOLPHO I. AD MAXIMILIANUM I. USQUE.

CIX.

CReatus tandem, inſtinctu Papæ atque Antiſtitum ſtudio, novus iterum Imperator, RUDOLPHUS *Habspurgicus*, Princeps fortis & magnanimis, qui auctoritatem Cæſaream, quantum potuit, inſtauravit, atque affinitate, qua potentiores Principes ſibi junxit, magnaque virium acceſſione potentiam firma-

loco *Meditat.* ad Inſtr. P. Specim. IV. adjecta §. 36. CONRING. *de Conſtit. Episc.* §. 69. & de *Judic. Germ.* §. 71.

CIX. v. STERO ad an. 1273. & 1277. LEHMANN *Chron. Spir.* L. V. C. 104. ibique locus ex *Chron. Sponheim.* SCHURZFL. Auctar. cit. §. 21. Tract. *de Superior. Terr.* ſup. cit. §. 37.

firmavit: Statibus vero jura quæsita pleraque reliquit, nonnulla tamen Imperio vindicavit.

CX. Cumprimis *OTTOGARUM Bojohemiæ* Regem, atque *HENRICUM Bojorum* Ducem, aliosque, electioni & auctoritati ejus obnitentes, in ordinem redegit, relictaque *WENCESLAO Ottogari* filio *Bojohemia* sub clientela Imperii possidenda, *Austriam*, conjunctasque regiones, Alberto filio, *RUDOLPHO* autem *Sveviam*, assensu Principum contulit.

CXI. In eo autem præclare de Republica Germanica meritus est, quod *pacem publicam* diuturno Interregno turbatam restituit, *justitiam* per universam Germaniam pristino more administravit, factionesque & dissidia Procerum latrociniaque maleferiatorum sustulit, atque adeo statum Imperii omnibus modis emendare conatus est.

CXII. Nec *Arelatensis Regni* jura ab eo neglecta sunt: siquidem Trevirensis Præsul *Cancellarius*

CX. v. MUTII *Chron.* p. 192. STERO an. 1281. TRITHEM. *Chron. Hirsaug.* an. 1281. conf. SCHURZFL. l. c.

CXI. v. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. V. C. 104. sqq. ibique *Chron. Sponhein.* GOTTFRIED. Monach. ad an. 1236. SCHURZFL. l. c.

CXII. v. ARGENTINENS. *Chron.* TRITHEM. *Chron. Hirsaug.* an. 1281. PONTUS HEUTER. de *Hapsp. Orig.* C. IV. p. 12. SCHURZFL. l. c.

cellarius illius *regni* conſtitutus, *Delphinates* adhuc Imperio devincti, *Allobroges* in fide conſtantes, *Burgundiæque* Comites in ordinem redacti, in verba Regis jurarunt.

CXIII. *Italiam* non adiit, nec tamen jura Imperii, ut vulgo creditum, alienavit, ſed potius, ne quid ejusmodi fieret, miſſis illuc nunciis literisque cavit, &, conſtitutis pro ſe *VICARIIS*, eam officii admonuit, exemplo Henrici Furſtenbergii in *Romaniolam* & *Maritimam*, alteriusque cujusdam Vicarii in *Etruriam* ablegati, qui Florentinos & Lucenſes ad officium revocaret: privilegia quidem & immunitates *Florentiæ*, *Lucca* & *Genuæ* impertitus eſt, ſed ſalvo jure Imperii, & certis finibus circumſcripta.

CXIV. Poſt Rudolphum ADOLPHUS *Naſſovia* Comes & Moguntini favore ad Imperii culmen evectus, & ejusdem odio, ob cauſ-

F ſas

CXIII. v. *Diplomata* RUDOLPHI, & inter hæc memorabile Reſcriptum ad Marchiones, Comites, Nobiles & Civitatum Poteſtates miſſum, in quo *Romaniola Imperii pomoerium* nominatur ap. LAMBEC. de *Biblioth. Vindob.* l. 3. App. p. 327. *Chron.* HIRSAVG. ad an. 1281. conf. SCHURZFL. l. c.

CXIV. v. MUTII *Chron.* L. 22. *Chron. Colmar.* ap. Urſtis. ad an. 1298. TRITHEM. *Chron. Hirſaug.* ad an. 1298. conf. GUNDLING. *Obſerv. Hall.* T. I. Obſ. IV.

ſas haud ſufficientes, nimirum pecuniam ab Angliæ Rege pro auxilio ipſi ferendo, acceptam, & ſævitiam in Misnenſes, Thuringiam adverſus Imperatorem vindicantes, admiſſam, Imperio iterum amotus fuit, ſurrogato in ejus locum ALBERTO *Auſtriaco*, a quo in prælio victus occubuit.

CXV. Sed ALBERTUS, opibus magis cumulandis intentus, quam Imperii gloriæ & commodis augendis, itidem parvam apud Proceres gratiam iniit, nec diu poſt a *Johanne* Sveviæ Duce, cui Dynaſtiam Kyburgenſem ademerat, interfectus eſt.

CXVI. Poſtea HENRICUS VII. *Luzelburgicus* Princeps maxime ſtrenuus, annitente Pontifice, cum *Philippus* Galliæ Rex pro fratre Imperium ſollicitaret, & negotium curante Trevirenſi, Henrici fratre, opportune celeriterque electus eſt: ſed qui, compoſitis Germaniæ rebus, cum & in Italia

CXV. v. ALBERT. ARGENTIN. ad an. 1308. *Chron. Colmar.* Part. 2. & LEHMANN *Chron. Spir.* L. VII. C. I. III.

CXVI. v. ALBERT. ARGENT. ad an. 1308. ſqq. ad 1313. MUTII *Chron.* L. 23 p. 213. 214. VEGERII *Vita Henrici VII.* TRITHEM. *Chron. Hirſaug.* ad a. 1313. BALUZ *Miſcell.* T. I. p. 162. ubi Diploma Johannis filii pro innocentia Monachi. conf. Mart. DIEFENBACH de *vero mortis genere Henrici VII.*

lia Cæſaream auctoritatem inſtaurare conaretur, veneno in S. Coena interemtus ab aliis dicitur, ab aliis negatur.

CXVII. Rurſus igitur *Interregnum*, idque turbis & latrociniis foedum, ultra annum extitit, donec LUDOVICUS *Bavarus* a majori Electorum parte eligeretur, cui tamen cum FRIDERICO *Auſtriaco* æmulo, de Imperio per octo annos contendendum fuit: quo ſuperato auctoritatem firmavit, & primus fixam in ditionibus ſuis *aulam* propriis ſumtibus aluit.

CXVIII. Idem *IMPERII MAJESTATEM* adverſus iniqua Pontificis, Cæſarem citra ſuam confirmationem haud agnoſcentis, poſtulata maſcule defendit, in *Italia* vicariam adminiſtrationem, exemplo *Rudolphi* & *Henrici VII.* continuavit, *Gibellinos*, cauſſam Imperatoris agentes, tutatus eſt, atque priſtina Imperatorum jura circa ſacra exercuit, Pontificisque Anathemata ſprevit. & in Comitiis Rhenſenſibus & Francofurtenſibus, *Imperatorem Rom. ex ſola electione cenſendum, nec Papæ confirmatione indigere*, ſtatuit.

CXVII. v. AVENTIN. *Annal. Boj.* L. 7. REBDORFIUS in *Annal.* ad an. 1314. - 1322. it. 1344.

CXVIII. v. ALBERT. ARGENT. p. 123. MUTIUS lib. 24. LEHMANN. Chron. L. 7. C. 16. GOLDAST. Conſtit. Imp. Tom. I. p. 325. & T. III. p. 409.

CXIX. Ludovico CAROLUS IV. *Luzelburgicus* Bohemiæ Rex instinctu Pontificis & Antistitum favore oppositus fuerat, sed illo mortuo nova dissensio exorta, aliis *EDVARDVM Angliæ* Regem, aliis *FRIDERICVM Misniæ* Landgravium, aliis denique *GVNTHERVM* Comitem *Schwartzburgicum*, Imperatorem poscentibus, quibus omnibus tamen vel sponte, vel accepta pecuniæ summa, cedentibus, vel morte sublatis, CAROLUS solus Imperium obtinuit.

CXX. Præcipuum ejus opus *Aureæ Bullæ* Sanctio fuit, qua Vicariatum Papalem abolevit, libertatem vero Imperii atque electionis jura firmavit, Electorumque prærogativas ad fastigium evexit: *Arelatensis* vero Regni jura non alienavit, etsi *CAROLVM Delphinum* vicarium ejus non satis prudenter constituit: in *Italia Romæque* coronatus non multum effecit, & *Vice-Comiti Galeazio* aliisque Vicariis, accepta pecunia, nimis indulsit, jus tamen supremum non vendidit; ceterum magis de *Bohe-*

CXIX. v. ALBERT. ARGENT. ad a. 1346. 47. 48. HENR. p. 135. REBDORF. ad h. a. MUTIUS L. 24. 25.

CXX. v. MUTIUS L. 25. ÆNEAS SYLV. *Hist. Bohem.* c. 33. CURÆUS *Annal. Siles.* fol. 109. CUSPIN. *Vita Caroli IV.* SCHURZFL. *Diss. quod Carolus IV. Imperii bona non dissipaverit.* SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. II. §. 11. & T. XXIV. §. 6.

Bohemia amplianda, & familia evehenda, quam Imperio tuendo, cujus vectigalia dissipavit, sollicitus.

CXXI. WENCESLAUS, largitionibus patris ad Imperium promotus, turbas & factiones in Germania callide fovit, atque foedus Civitatum adversus Principes confirmavit, sed mox iterum dissolvit, & pacem publicam imperavit; in *Italia* jura Imperii imminuit, creato *GALEACIO Mediolanensi* Duce, tandem ob varia facinora, cumprimis neglectam Imperii curam, sententia publica exauctoratus est.

CXXII. In hujus locum primo FRIDERICUS *Brunsvicensis*, & hoc cæso, RUPERTUS *Palatinus*, qui Vicariatum Imperii usque adhuc gesserat, surrogatus est, qui a Pontifice in *Italiam* evocatus, ut *Galeacium* compesceret, perfidia Italorum clade affectus, in Germaniam rediit, de pace publica instauranda solici-

CXXI. v. ALBERT. ARGENT. ad a. 1376. MUTIUS L. 26. ad a. 1370. & 1400. LEHMANN. L. 7. C. 63. AVENTIN. L. 7. p. 642. GOLDAST. *Const. Imp.* T. I. p. 379. ubi exauctorationis formula. ÆNEAS SYLV. *Hist. Bohem.* in Wenceslao.

CXXII. v. CUSPIN. f. 390. sq. *Magn. Chron. Belg.* p. 342. MUTIUS L. 26. p. 266. 267. LEHMANN. L. 7. c. 75. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XXIV. §. 6.

licitus, STATIBUSque majorem *libertatem* & jura indulgens.

CXXIII. Mortuo *Ruperto*, ab aliis SIGISMUNDUS, Wenceslai frater, Rex Hungariæ & Marchio Brandenburgicus, ab aliis vero JODOCUS *Moraviæ* Marchio electus, sed hoc defuncto, priori Imperium confirmatum est, qui, majoris animi quam fortunæ Princeps, omnem curam impendit, ut statum religionis & reipublicæ tranquillum redderet.

CXXIV. Ante omnia *Schisma* in Ecclesia ex Antipaparum turbis, & *Wiclefi Husſique* doctrina ortum, in *Concilio Constantiensi* tollere quidem, sed ausu valde iniquo & infelici, contendit, Johanne Husso contra datam fidem combusto: unde *bellum Hussiticum*, toti Bohemiæ & Germaniæ funestum exortum, in quo, æque ac *Turcico*, non una clade affectus fuit.

CXXV. Potestate interim & jure Cæsareo

CXXIII. v. GOBELIN. PERSONA Ætat. VI. C. 90. Dn. RECHENB. *lib. mem. prælect. hist.* P. 3. C. V. §. 7.

CXXIV. v. ÆNEÆ SYLV. *Hist. Boh.* C. 38. 39. 44. sqq. Herm. von der Hardt *Histor. Concil. Constant.* LEHMANN. L. 7. C. 78. Dn. RECHENB. l. c. PFEFFING. *Vitr. illustr.* L. I. T. V. §. 11. n. (37.)

CXXV. v. MAGN. *Chron. Belg.* p. 356. GUICHENON

reo uſus, *Pontifices* quodammodo coercuit, Comites *Cliviæ* & *Sabaudiæ DUCES* creavit, *FRIDERICO* Burggravio *Norimbergenſi* Electoratum *BRANDENBURGICUM*, *SAXONICUM* vero, mortuo ſine herede Alberto vacantem, *FRIDERICO BELLICOSO* Landgravio *Thuringiæ* & Marchioni *Misniæ*, propter inſignia merita, præterito *Erico Lauenburgico*. contulit.

CXXVI. *Sigismundo* ſucceſſit gener ALBERTUS II. Auſtrius, Hungariæ & Bohemiæ Rex, Princeps fortiſſimus ac potentiſſimus, Turcarumque terror, a quo ſibi maxima quæque pollicebatur Chriſtianus orbis Imperiumque Germanicum, niſi præmatura morte extinctus fuiſſet.

CXXVII. Poſt hunc FRIDERICUS III. Archi-Dux *Auſtriæ* electus, Princeps pacis & tranquillitatis amans, prætereaque avarus, occaſio-

NON. *Hiſtoire Genealogique de la Maiſon de Savoye* ubi Diploma. CUSPIN. *in Vita ejus.* FABRIC. *Orig. Saxon.* L. 7. f. 696. D. RECHENB. l. c. PFEFFING. *Vitr. ill.* l. c.

CXXVI. v. CUSPINIAN. *in Vita ejus.* p. 401. GERH. a ROO *Annal. Auſtr.* l. 5. p. 158.

CXXVII. v. MUTIUS L. 28. 29. ÆNEAS SYLV. in Hiſtor. Friderici III. GERH. a ROO *Annal. Auſtr.* L. X. LEHMANN. lib. 7. C. 117. DATTII Vol. nov. rer. Germ. L. 2. C. IV. PFEFFING. l. c. n. (39.) Dn. RECHENB. l. c. §. 8.

casionumque negligens, ac in gerendis rebus Imperii remissior, qui, cum *Pontifici* per *concordata nationis Germanicæ* non parum indulsisset, etiam *Hungariæ* & *Bohemiæ Regna* sibi præripi passus est, nec *Prussos* Imperio servare studuit, neque *Turcarum* progressus in provincias Europæas *Gallorumque* invasiones in terras *Burgundicas*, inhibuit, domesticis rebus distentus atque *Austriacorum* perfidia divexatus: de *pace publica* stabilienda quidem sollicitus fuit, multaque *Comitia*, & hujus pacis & belli Turcici caussa, celebravit, sed parum effecit, *turbis* hinc inde & *bellis civilibus* inter Proceres Imperii enatis, quibus tamen *fœdus Svevicum* non sine fructu oppositum est.

PERIOD. IX.

DE

STATU IMPERII ROMANO-GERMANICI SUB MAXIMILIANO I. ET AUSTRIACIS CETERIS AD FERDINANDUM III. SEU PACEM WESTPHALICAM USQUE.

CXXVIII.

MAXIMILIANO I. qui jam a Patre in consortium Imperii tanquam Rex Rom. cooptа-

CXXVIII. V. ÆNEAS SYLV. in append. ad lib. *Augustal.* Benevenuti de Rambald. CUSPIN. in Ma-

optatus fuerat, rerum potito, Germania simul cum Orbe Europæo novam quasi faciem induit; cum hic Princeps variis virtutibus eminens, ad seculi habitum statumque melius ordinandum, quasi divinitus destinatus videretur; in eo etiam felix, quod per connubia amplissimas ditiones *Burgundicas* atque universam Monarchiam *Hispanicam* Domui Austriacæ acquisivit.

CXXIX. Præclare autem de Imperio meruit, dum *Pacem publicam* stabilivit, *judicium Camerale* constituit, jus *Austrægarum* confirmavit, judicia Westphalica reformavit, *Regimentum* Imperii instituit, Imperium in sex *circulos* primum, deinceps in decem divisit, atque in variis Comitiis de salute publica promovenda consultavit, Principes etiam ad instituendas Scholas & *Academias*, doctosque ad

F 5

Maximil. I. MUTIUS L. 29. p. 303. 304. THUAN. *Hist.* L. I. D. RECHENB. l. c. Cap. VI. §. 1. 2.

CXXIX. v. CUSPIN. in Maximil. DATT. vol. nov. rer. Germ. Lib. 3. 4. 5. *Ordin. Camer.* de an. 1495. in prooem. GRYPHIAND. de *Weichb.* C. 54. sq. ORDIN. *Regimenti* Imp. ap. MULLER im Reichs-Tags-Staat L. I. C. V. Dn. RECHENB. Diss. de *Regim. Imp.* SLEIDAN. L. X. p. 272. Rec. Imp. de an. 1512. §. 11. CHYTR. *Sax.* l. 1. 5. 6. conf. Dn. RECHENB. lib. *memor. Histor.* C. VI. §. 14.

ad *ſtudia*, inprimis Hiſtorica & Genealogica excitavit.

CXXX. In *bellis*, adverſus *Gallos*, *Belgas*, *Helvetios*, *Bavaros*, *Hungaros* atque *Venetos* geſtis, variam quidem fortunam expertus, pacatam tamen Germaniam, Franciam, Italiam, & Hungariam, obiens reliquit.

CXXXI. Defuncto *Maximiliano I.* & *FRANCISCUS I.* Galliæ, & CAROLUS Hiſpaniæ Reges Imperium prenſabant: ſed poſterior priori, ſtudio inprimis Moguntini & *FRIDERICI* Sapientis *Saxoniæ* Electoris, qui Imperium ſibi delatum prudenti conſilio recuſabat, prævaluit; *Capitulatione* tamen, qua poteſtas Principis potentiſſimi limitaretur, ipſi præſcripta, qua per Procuratorem acceptata, primum Aquisgrani corona Germanica, poſtea Bononiæ Romana & Longobardica, inauguratus eſt.

CXXXII. Hic cum eſſet Princeps animoſus atque ad ſumma quæque contendens, varia

CXXX. v. CUSPIN. in Maximil. THUAN. hiſt. L. 1. Dn. RECHENB. l. c. §. 4. PFEFFING. l. c. n. (40.)

CXXXI. v. SLEIDAN. de *Statu Relig.* lib. 1. & 2. ERASM. *Epiſtol.* l. 13. Ep. IV. P. MARTYR. l. 33. Epiſt. 641. 643. 648. 697. & 699. GOLDAST. *Polit. Imperial.* part. 2. 3. 4.

CXXXII. v. P. MARTYR. l. 38. *Epiſt.* 505. ſeqq. ad

ria bella, non ſolum cum exteris, veluti *FRANCISCO I.* æmulo ſuo, *CLEMENTE VII.* Pontifice, *Turcis*, *Africanis* atque *Americanis*, geſſit, ſed etiam varias turbas domi, puta in *Hiſpania*, *Belgio*, *Germania*, enatas compoſuit, plerumque felici ſucceſſu, ita ut a nullo fere hoſte provocatus fuerit, quem captivum non viderit, niſi quod, ſenectute ingruente, fortunam minus proſperam expertus fuerit.

CXXXIII. Inprimis magna rerum converſio facta per *REFORMATIONEM RELIGIONIS*, a B. *LUTHERO* non ſine Dei nutu ſuſceptam, quæ in variis Comitiis negotium Imperatori & Statibus faceſſivit, variisque motibus anſam dedit, qui, cum duriora Cæſar veriori religioni addictis minitaretur, in fatale illud *bellum Smalcaldicum* eruperunt, exitio libertati Statuum civili pariter ac religioſæ futurum, ni *MAURITIUS* novus Saxoniæ Elector, foedere cum Gallis inito, ad mitiorem mentem Cæſarem redegiſſet, atque *Transactionem Paſſavienſem* primum, ac deinceps *Pacem religioſam* in Comitiis Auguſtanis procuraſſet.

CXXXIV.

---

ad fin. libri. P. JOVIUS *Hiſt. ſui temp.* l. 22. ſeqq. SLEIDAN. l. 6. ſqq. CHYTR. l. 12. ſqq. GRAMMOND *Hiſt. Gall.* L. 4.

CXXXIII. v. infra lib. II. C. VI. SLEIDAN. de *Statu relig.* HORTLEDER de *bello Smalcald.* NATAL. COM. *Hiſt.* L. I. & ſeqq. conf. D. RECHENB. l. c. Cap. VII. §. 3. 4.

CXXXIV. Sicuti autem in hoc turbato Germaniæ ſtatu variæ inter Principes & Ordines Imp. *controverſiæ* agitatæ, variaque bella civilia, vel tumultus exorti ſunt: ita & *Status publicus* varie *formatus* vel *mutatus* fuit, Capitulationibus introductis, Pace publica per Ordinationem executionis aliosque Receſſus firmata, Regimento Imperii denuo primum ordinato, ſed tandem abolito, foedere Svevico diſſoluto, Electoratu Saxonico ab Erneſtinis ad Albertinos translato, libertate religionis Proteſtantium ſtabilita, atque hinc duplici Statuum corpore enato, Statibus etiam jus belli, pacis, foederum liberius exercentibus.

CXXXV. *CAROLO V.* Imperium abdicanti ſucceſſit FERDINANDUS frater, Princeps pacis amans, jam vivo illo *Rex Rom.*, contradicentibus licet Saxone aliisque Principibus, deſignatus, atque Regno Hungariæ & Bohemiæ auctus, quem deinceps nec Pontifex *Pau-*

CXXXIV. v. Dn. RECHENB. l. c. §. 5. SLEIDAN. L. 1. 3. & ſeqq. paſſim. HORTLEDER de *bello Smalc.* T. I. CHYTR. *Chron. Sax.* L. 10. & ſqq. Ordin. vom Land-Frieden an. 1521. Declar. pacis Norib. an. 1512. R. I. Norimb. de an. 1529. REFORM. Judicii Camer. de an. 1521. ʃ. 50. ibi: Dieweil das Regiment gefallen. DATT. L. II. C. IV. MULLER *Annal. Saxon.* ad an. 1548.

CXXXV. v. THUAN. L. 21. SLEIDAN. L. 7.

Paulus IV. Imperatorem agnoſcere volebat, quod abdicatio Caroli & inauguratio Ferdinandi ſine ſuo conſenſu facta eſſet, & licet a ſucceſſore agnoſceretur, *Coronatio* tamen *Romana* ab hoc tempore ceſſavit.

CXXXVI. *FERDINANDUM* excepit filius MAXIMILIANUS II. Princeps æquitate animi, prudentia & juſtitia inſignis, ſub quo *Proteſtantium religio* floruit, & in Bohemia Auſtriacisque provinciis, itemque Epiſcopatibus Magdeburgico, Halberſtadenſi, Verdano, ac Brunsvicenſium Ducatu, incrementa cepit, *AUCTORITAS CÆSAREA* etiam in *Italia* & adverſus *Papam* vindicata, Statu Imperii cetera tranquillo, niſi turbis *Grumbachianis*, proſcriptionem *Johanni Friderico* Saxoniæ Duci conciliantibus, inquietatus fuiſſet.

CXXXVII. Subſequutum RUDOLPHI II. Principis mitis, ſed naturalibus ac chymicis plus operæ curæque, quam Imperii rebus impendentis, Imperium diuturnum variis motibus, religionis cauſſa fere excitatis, turbatum fuit, qui *bello tricennali* funeſtiſſimo præluſe-

---

CXXXVI. v. THUAN. L. 26. 36. 37. 41. 45. 46. 62. CHYTR. L. 21. 22. NATAL. COM. hiſt. L. 21. p. 455. GRATIAN. de *Vita Commendon.* L. III. C. 8.

CXXXVII. v. Dan. EREMIT. *itinerar. Germ.* ſub init. STRUV. *Syntagm. Hiſtor. Germ.* Diſſ. XXXIV. §. 1. ſeqq.

lulerunt, atque Status publici mutationibus haud exiguis anſam præbuerunt.

CXXXVIII. Tales fuere motus *Aquisgranenſes* Senatum inter & cives evangelicos; *Colonienſes* occaſione mutatæ ab Archiepiſcopo Truchſeſſio religionis; *Argentoratenſes* per disſidioſam Epiſcopi electionem; *Donawerthenſes*, proſcripta, ob turbata Catholicorum ſacra, civitate; *Auſtriaci* denique ac *Bohemici*, tum Imperii civilis mutandi, tum religionis causſâ, cujus liberum exercitium, uti per Bohemiam, datis Majeſtatis litteris, ita & per Auſtriam & Sileſiam Evangelicis concedendum fuit, enati; quibus controverſia de *Juliacenſi* Succeſſione, aliæque, acceſſerunt: unde crebri Statuum conventus inſtituti, foederaque; inprimis celebris iſta Evangelicorum *UNIO* & Catholicorum *LIGA*, inita.

CXXXIX. Sub MATTHIÆ fratris ſuccedentis imperio *BELLUM* iſtud graviſſimum ex motibus Bohemicis mutuisque Catholicorum & Evangelicorum odiis exarſit, initio a Re-

CXXXVIII. v. THUAN. Lib. LXII. & ſqq. CHYTRÆI *Hiſtor. Saxon.* Lib. XXIII. XXIV. XXV. STRUV. *Synt. H. G.* l. c.

CXXXIX. v. LUDOLPH Schaubühne der Welt Lib. XVIII. C. II. III. LONDORP. Tom. I. p. 411. ubi Acta Bohemica. STRUV. *Synt. Hiſt. Germ.* Diſſ. XXXIV. §. 43. 49. 50. Diſſ. XXXV. §. 3. ſeqq.

a Regiorum *Ministrorum* e *fenestris* arcis Pragensis *ejectione* facto, rejecto etiam Ferdinando Bohemiæ Rege antea designato, ac deinceps in Cæsarem electo, inque ejus locum *FRIDERICO Palatino* Bohemiæ Rege creato: unde exercitus utrinque comparati, *Catholicis* Ferdinandi, *Evangelicis* Friderici partes, sed impari successu, tuentibus.

CXL. FERDINANDO igitur II. Imperium capessente, *belli* furor integram *Germaniam* pervasit misereque devastavit, Cæsare extrema religioni & libertati Statuum minitante, ac Germaniam, Protestantibus oppressis, in Monarchiam redacturo: cujus tamen nimiis progressibus bello se immiscentes *Dani, Sveci Gallique*, obviam ire conati sunt: donec FERDINANDI III. ei succedentis auspiciis tandem *PAX* exoptatissima in Westphalia *Osnabrugæ* & *Monasterii* coaluit.

PERIOD.

CXL. V. BRACHEL. *Hist. sui temp.* PFANNERI *Hist. Pac. Westphal.* STRUV. *Synt. Hist. Germ.* Diss. XXXV. XXXVI.

PERIOD. X.
De
STATU IMPERII ROMANO-GERMANICI A TEMPORE PACIS WESTPHALICÆ AD HUNC USQUE DIEM.

CXLI.

HAc pace STATUS IMPERII varie formatus ac mutatus fuit, *Libertati* Statuum & *Religioni* Proteſtantium rectius conſultum, jusque *territoriale* ac *comitiale* iisdem firmatum, Collegio Electorali *Octoviratus* invectus, *terræ* quædam Imperii *Gallis Svecisque* ceſſæ, ac *Eccleſiaſticæ* nonnullæ in *ſeculares* transformatæ: certæ vero res ad Statum publicum formandum ſpectantes ad proxima Comitia dilatæ.

CXLII. Poſt mortem FERDINANDI III. *Interregnum* extitit, ubi controverſia de *Vicariatu BAVARUM* inter & *PALATINUM* enata eſt, utroque jura iſta exercente, quamvis *Bavari* jus a Saxone & Camera Imperiali agnitum ſit: cujus litis tunc quidem finem fecit Electio LEOPOLDI initio etiam ſatis diſſidioſa.

CXLIII.

CXLI. v. *Inſtrum. Pac. Weſtph.* Osnabrugenſe & Monaſter.

CXLII. v. LONDORP. Tom. VIII. paſſim. Theatr. Europ. T. VIII. STRU v. l. c. Diſſ. XXXVII. §. 2. 4.

CXLIII. LEOPOLDI, Principis clementis ac religiosi, Imperium perpetuis fere bellis *Turcicis Gallicisque*, ac *Hungaricis* motibus, inquietatum, atque hinc aliquoties pax, *Noviomagensis* nempe, *Rysvicensis* & *Carlovicensis*, conclusa fuit: *Status* vero *publicus* notabilem mutationem haud passus est, nisi quod *nonus Electoratus* Hannoverano a Cæsare concessus est, contradicentibus licet Principibus nonnullis, correspondentibus dictis; ceterum *Comitia* ejus auspiciis an. 1662. coepta in hunc usque diem continuantur.

CXLIV. Sub JOSEPHI, Principis fortis atque strenui, Imperio *bellum* de successione *Hispanica* a Leopoldo coeptum felici successu continuatum, *COLONIENSIS* atque *BAVARUS* Electores proscripti, *PALATINUS* contra de pristino Electoratu & munere Archidapiferi investitus, *BOHEMUS* etiam, ac *HANNOVERANUS*, Archi-Thesaurarii officio ornatus, solenni ritu & cum pleno jure suffragii in Collegium *Electorale*, *MARLBOROUGIUS* autem in Principum consessum, introducti, aliis nonnullis itidem *suffragii jus* vel novum vel renovandum, sed pari haud successu, flagitantibus, *Donawertha*

G tamen

CXLIII. v. RINCK Leben Leopoldi. STRUV. l. c. Diss. XXXVII.

CXLIV. v. Leben JOSEPHI im Bücher-Cabinet. STRUV. l. c. Diss. XXXVIII.

tamen in priſtinum ſtatum Civitatum Imperii reſtituta.

CXLV. CAROLUS VI. hodie ſapientiſſime non minus ac feliciſſime imperans, poſt ſedatas *Hungaricas turbas*, *bellum* de ſucceſſione *Hiſpanica* cum *Gallis* per pacem *Raſtadtenſem* & *Badenſem* finiit, reſtitutis *COLONIENSI* & *BAVARO* Electoribus, licet *PALATINUS*, qui & Vicariatum ante Caroli electionem iterum geſſerat, initio adhuc locum ſuum retinuerit; ceterum *Capitulationis perpetuæ* negotium & ante & poſt CAROLI electionem ſatis fervide agitatum, ad cujus normam quoque hujus Imperatoris Capitulatio fere conſcripta eſt.

CAP

CXLV. v. Bücher-Cabinet p. I ubi Leben CAROLI III. h. VI. & p. XXII. ubi Hiſtoria Interregni. Hiſt. Raſtadt. Fried. Gegenwärt. Verfaſſ. Käyſerl. Regir. in Teutſchl. wie ſolche enthalten in K. CAROLI VI. Wahl-Capit. STRUV. l. c. Diſſ. XXXVI. §. 40. ſqq.

Cap. II.

De NOMINE ET TERRITORIO SEU FINIBUS IMPERII ROM. GERM. SPECIATIM DE TERRITORIO REGNI GERMANICI ET PRÆCIPUIS EJUS PROVINCIIS AC POPULIS.

§. I.

QUæ ex *Regno Franco-Germanico* ejusque accessionibus nata est Respublica, vel Rerumpublicarum potius compages, solenni elogio SACRUM ROMANUM IMPERIUM TEUTONICÆ NATIONIS, das Heilige Römische Reich Teutscher Nation / vel SACRUM ROMANUM IMPERIUM absque addito illo, vel IMPERIUM ROMANO-GERMANICUM, vel etiam IMPERIUM, das Reich / κατ' ἐξοχὴν, appellitatur.

II. *IMPERII* nomen primum Monarchiæ Romanæ tributum, postea, ex quo CAROLUS

G 2

§. I. v. BOECLERI *Diss. de Sacro Rom. Imp.* CONRING *de Germ. Imp. Rom.* Cap. XII. OBRECHT *ad Monz.* C. I. §. 14. 15. KULPIS *de Unit. Reip.* C. II. §. 2

II. v. BOECLER. & CONRING. ll. cc. qui adversus BLONDELLI argutias hoc nomen Germanicæ Nationi vindicant. Conf. Illustr. THOMAS.

LUS M. & OTTO M. titulum *IMPERATORIS ROMANI* assumsere, Imperium Romanorum Occidentale instaurare sibi visi, idem cum addito ROMANI *Germanorum* Reip. solenni stylo & consensu Gentium ita proprium factum, ut aliis Regnis stylo curali merito denegetur, ac peculiarem ejus præ ceteris Rebuspubl. præeminentiam inferat, eandemque ob caussam hodie recte retineatur.

III. *SACRUM* quoque idem Imperium Germanorum a Seculi XII. vel, ut alii existimant, antiquioribus temporibus, cognominatum: sive quod Quarta Monarchia in sacris prædicta in eo continuari crederetur, sive, uti nonnulli, forte præter rem, existimant, ut ejusdem sanctitas, & a solo Deo dependens Majestas, adversus improbas Hildebrandinorum profanationes eo fortius vindicaretur.

IV. Ut autem superstitiosa nominis Romani

MAS. Not. ad *Monzamb.* Cap. I. §. 9. p. 81. & §. 14. p. 118. BECMANN. *Notit. Dignit.* Diss. I. C. 2. HORN. *J. Publ.* Cap. III. §. 2. TITIUS *J. Publ. Specim.* L. 1. C. IX. §. 7–17. BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. 1. C. I. qu. 11. 12. 13.

III. v. BOECLER. Diss. cit. voce *Sacrum.* SCHILT. *J. Publ.* L. 1. T. XIV. §. 1. TITIUS *J. Publ.* L. 1. C. IX. §§. 4. 5. 6. Ludovici Bavari Decretum Rhens. ap. GOLDAST. *Const.* T. III. p. 409.

IV. v. TITIUS *J. Publ.* L. 1. C. IX. §. 17. 20. CONRING.

mani veneratio haud dubie fecit, ut Germani Civitatis devictæ ac provinciæ accessoriæ nomen demesticis titulis præferrent: ita optimo consilio, & retundendæ importunæ Pontificum interpretationi, MAXIMILIANUS I. titulum *REGIS GERMANIÆ* adjecit; quem scopum quoque appellatio, *Imperii Romani Teutonicæ nationis*, intendit.

V. TERRITORIUM Imperii Romano-Germanici, secundum *fines* suos, ac *provincias*, quas continet, describendum, primo omnium in *UNIVERSALE*, quod est universi Imperii, & *PARTICULARE* seu *Provinciale*, quod est Statuum Imp., recte dispescitur: quorum illud jure Majestatis Imperatoris & Imperii, hoc jure Superioritatis territorialis gubernatur.

VI. *UNIVERSALE* Imperii Romano-Germanici *Territorium* iterum vel *Principale* est, provinciæ scil. in quibus primum ac primario Imperium constitutum; vel *Accessorium*, ut terræ provinciæque ei acquisitæ, nec tamen pleno jure incorporatæ.

VII. Aliud vero est territorium *Imperii Romani* antiqui, aliud *Imperii Romano-Germanici:*

 Impe-

RING. l. c. C. XII. §. 23. PACIF. a LAPID. ad *Monzamb.* D. 6. §. fin. 417. MONZAMB. C. I. §. 4.

V. v. SCHILT. *J. Publ.* L. 2. T. I. §. 2.

VI. v. Ill. COCCEJ. *J. Publ.* Cap. I. §. 10.

VII. v. Dn. COCCEJ. l. c. Cap. II. §. 1.

Imperii *Romani* territorium *principale* fuit olim *Roma*, &, quæ ei initio Imperii jam ceſſerat, dudumque jure Quiritium utebatur, *Italia*; *Acceſſorium* erant *provinciæ*, ei per *Africam*, *Aſiam*, & *Europam* quæſitæ, nec iterum jure exemtæ: ſed de horum finibus hic non ſumus ſolliciti.

VIII. Imperii ROMANO-GERMANICI territorium *principale* olim fuit *FRANCIA GERMANICA*, in qua primo Regnum a Francis ſtabilitum, ac variis deinceps vel acceſſionibus auctum, vel diviſionibus exemtionibusque imminutum: unde *fines* territorii principalis & acceſſorii per vices temporum varie mutati ſunt, neque adeo, niſi obſervata temporum diverſitate, accurate definiri poſſunt.

IX. Scilicet alii erant *fines* Germaniæ antiquæ ante erectum Francorum Regnum; alii Regni Francici Merovingorum tempore; alii Imperii Carolingici; alii Regni Germanici poſt diviſionem Imperii Carolingici; alii Imperii Romano-Germanici Ottonis M. & ſequen-

VIII. v. Dn. COCCEJ. l. c. §. 2. CONRING. de Finib. Imp. Lib. I. C. 1.

IX. v. Dn. SPENERI *Hiſtor. German.* Lib. I. C. 1. ubi de Germaniæ priſcæ finibus, regionibus & populis, & ſic deinceps in ſequentibus Libris ac Periodis de finibus Imp. per vices temporum mutatis agitur.

ſequentium Imperatorum temporibus ad Interregnum usque; alii denique ab Interregni tempore, poſt varias pacificationes, Weſtphalicam inprimis, Noviomagenſem, Ryſvicenſem, ac Raſtadtio-Badenſem, hodieque exiſtunt.

X. Sed cum parum juvet, *antiquiores* Germaniæ vel etiam Imperii Romano-Germanici limites operoſius inquirere; ſatius erit, *Territorium* Imperii noſtri conſiderare, quale *hodie*, poſt varias finium mutationes, exiſtit, ita tamen, ut non tam *Geographice fines* ſecundum provincias, quas adhuc poſſidet, deſcribantur, quam *juridice* diſquiratur, quarum provinciarum poſſeſſione juſte vel injuſte exciderit, quasque adeo juſta prætenſione repetat.

XI. *Principale* igitur Territorium Imperii Romano-Germanici hodieque eſt *GERMANIA*; quippe quam victor populus a temporibus Francorum primum inſedit, primariamqueRegni ſedem a *CAROLI M.* ac deinceps *OTTONIS M.* temporibus conſtituit: quæque adhuc hodie & jus eligendi & regendi & reſidendi ſibi vindicat: licet ea arctioribus hodie, ac olim, limitibus circumſcripta ſit.

XII. Inter *Acceſſoria* ejusdem Imperii territoria olim numerabantur *ROMA* cum ſuo territorio, Regnum *ITALIÆ* & utriusque *SICILIÆ*, Regnum *ARELATENSE*, *DANIA*, *BORUSSIA*, *LIVONIA*, *POLONIA* & *HUNGARIA*; quippe

quæ terræ omnes vel jure armorum vel pactorum a CAROLI M. atque OTTONIS M. temporibus Regno Germaniæ accessere; sed pleræque iterum exemtæ atque avulsæ sunt, ut adeo non nisi Regnum *ITALIÆ* atque *ARELATENSIS* Regni provinciæ quædam supersint.

XIII. *GERMANIA*, quæ olim a Gallis, Rhetiisque & Pannoniis Rheno & Danubio fluminibus, a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus separabatur, atque ad Oceanum Septentrionalem Sinumque Grandvicum & Finnicum protendebatur; hodie fines habet, *Orientem* versus Poloniam atque Hungariam, versus *Occidentem* Galliam atque Belgium, versus *Meridiem* Italiam & Helvetiam, versus *Septentrionem* mare Balticum & Daniam.

XIV. Divisa autem antiquitus Germania non in Provincias, sed *Populos*, quorum prima ætate perplures fuerunt, qui tamen a nonnullis ad V, vel VI. generaliora nomina, sive gentes majores, reducuntur: quamvis divisio ista obscuritate non careat, nec ad pernoscendum status publici moderni fundamentum multum facere videatur.

XV.

XIII. v. CELLAR. *Notit. orb. ant.* Lib. 2. C. V. p. 449. CLUVER. *Introd. ad Geogr.* L. 3. C. I. p. 109.

XIV. v. PLIN. *Hist. Nat.* L. IV. C. 14. Dn. COCCEJ. *J. Publ.* C. II. §. 23.

XV. Sed poſtea, abolitis antiquioribus iſtis, nova præcipuorum Populorum nomina audita ſunt, quæ & provinciis, in quibus ſedem fixerunt, ſenſim adhæſere: unde, *Carolingorum* inprimis atque *Ottonum* temporibus, *FRANCIA* vel *FRANCONIA*, *LOTHARINGIA* & *TERRA RHENENSIS*, *ALEMANNIA* ſive *SUEVIA*, *BOJOARIA*, *SAXONIA* & *THURINGIA*, tanquam cardinales Germaniæ principis partes ac provinciæ, innotuere; quibus deinceps & *VENEDORUM* ſeu *SLAVORUM* provinciæ, in Germania ſitæ, acceſſere.

CAP. III.
DE
FRANCIA ET FRANCONIA.

§. I.

FRANCI a libertatis ſtudio ita dicti, ex diverſis Germaniæ populis, Rheni inferioris, Moeni, Viſurgis & maris ſeptentrionalis accolis, ac initio tantum foedere ſub communi Duce unitis, tandem in unam Remp. coaluerunt, &, creato Rege PHARAMUNDO, novum in Germania *Regnum* condide-

XV. v. Ill. COCCEJ. *J. Publ.* C. II. §. 24. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diſſ. III. §. 2. SPENER. *Hiſt. Germ.* L. 3. C. I. §. 7. 11. & L. 4. C. I. §. 4. 5.

§. I. v. GREGOR. TURON. Lib. II. C. 9. *Geſta Francor. Epitom.* C. IV. conf. ſupr. L. 1. C. I. §. 16.

diderunt, *FRANCICUM* a conditoribus appellatum.

II. Hocce Francorum Regnum, intra fines Germaniæ primo constitutum, fixa *Dysspargi* in confiniis Thuringorum regia sede, ac deinceps Belgia utraque & Germania Cis-rhenana auctum, duabus tum constitit provinciis: *1. FRANCIA GERMANICA, 2. TERRA RHENENSI*, ejusdem accessione jam antea a genuinis Germaniæ populis habitata, atque ita ei unita, ut vera Germaniæ pars ac provincia semper habita, ac plenissime juris Germanici facta fuerit.

III. Cum vero postea, CLODOVÆI M. inprimis & filiorum auspiciis, *Galliam* non solum, sed etiam *Germaniam*, sibi sensim subjicerent Franci: coepit divisio in *FRANCIAM ORIENTALEM* atque *OCCIDENTALEM*, sive quod idem est, Regnum *AUSTRASIÆ* & *Neustriæ*, Oestenreich & Westenreich.

IV. *NEUSTRIA* dicebatur, quidquid inter Mosam & Ligerim situm, sive *Francia Gallica* in specie ita dicta, atque a *Burgundia* & *Aquitania*, nomina retinentibus, distincta.

V.

II. v. III. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. Sect. VI. §. 80. -- 84. STRUV. *Synt. Histor. Germ.* Diss. I. §. 14. & Diss. VI. §. 1. sqq.

III. v. WERLHOF Not. Imp. L. 1. C. II. §. 90. sq. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. III. §. 5.

V. *AUSTRASIÆ* vero nomen initio quidem nonnisi terras inter Rhenum Mosamque, cum Transrhenanæ priscæque Franciæ exigua ad fluminis ripam portione, atque Franconia Alemanniæ parte; sed deinceps integram quoque Alemanniam, & stipendiarias provincias, Thuringiam atque Bojoariam, complexum est: licet postea sæpe omnis *Germania*, quousque *Francorum* parebat Imperio, *FRANCIÆ ORIENTALIS* nomen sortita fuerit.

VI. *Pars* Austrasiæ sive *Franciæ Orientalis* proprie dictæ, ad Moenum sita, atque *Alemanniæ Thuringiæque* partes complexa, *FRANCONIA* in specie salutata est, inde nata, quod, continendis in officio Alemannis, Thuringis & Bojoariis, nova in *Alemannicum* agrum a *Francis* colonia ducta est, quæ provinciæ nomen intulit.

VII. Fines habuit Alemanniam ab austro, Rhenum ab occasu, Saxoniam contra septentri-

V. v. STRUV. & WERLHOF. ll. cc. HERT. *Not. Vet. Franc. Regni* Cap. I. §. 7. SCHURZFL. *de Austrasia.* FRANCOPOLITÆ Bericht von denen Königreichen Austrasien/ Lothringen/ und Germanien. SPENER *Histor. Germ.* L. 2. C. IV. §. 5.

VI. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. S. VI. §. 80. SPENER. *Hist. Germ.* L. 2. C. I. §. 6. & C. IV. §. 3.

VII. v. SPENER l. c. L. 2. C. I. §. 6. & L. 3. C. I. §. 7.

triones, & Thuringiam ad orientem: ſed e Thuringiæ ruinis maxime aucta eſt, atque adeo inter Rhenum, Danubium, Moenum & Salam intermedia ab eo tempore ſemper manſit.

VIII. Diviſo poſtea Imperio Carolino, *Francia* quidem *orientalis* Trans-rhenana, ſeu *Germania*, cum Civitatibus Cis-rhenanis, Moguntina, Wormatienſi & Spirenſi, LUDOVICO *Germanico*, *Auſtraſia* vero reliqua LOTHARIO II. poſt mortem patris ſub Regni *LOTHARINGICI* nomine obvenit, quamvis & hoc non multo poſt *Germanico* Regno ſub *Ducatus* titulo, iterum unitum fuerit.

IX. *FRANCONIAM* interim Carolingorum tempore procurabant COMITES, fisco regio præfecti, atque *CAMERÆ NUNCII* dicti, ex quibus duæ familiæ nobiliſſimæ effloruerunt, *Bambergenſis* ALBERTI, & *Herbipolenſis* ſeu *Francica* CONRADI, ſibi invicem infeſtiſſimæ, adeo ut CONRADUS *Comes Franciæ & Wedroviæ* dictus, tandem ab ALBERTO occi-ſus

VIII. v. *Annal. Bertin.* ad a. 843. REGINO ad a. 842. conf. STRUV. *Synt. Hiſtor. Germ.* Diſſ. VIII. §. 20. & *Synt. Jur. Publ.* Diſſ. III. §. 6. & 21.

IX. v. REGINO ad a. 811. & 902. ſqq. ECKARD. de Caſ. S. Gall. L. I. Conf. PFEFFING. Vitriar. illuſtr. L. I. T. XVI. §. 11. n. V. de Ducibus Francon. MEIBOM. Rer. Germ. T. I. fol. 673. ſeqq.

ſus fuerit, quem tamen viciſſim LUDOVICUS Rex morte multavit.

X. Licet autem initio, non niſi exigente neceſſitate, DUCES *belli* in Franconia creati fuerint, tamen poſtea occiſi Conradi filius CONRADUS, ſuppreſſis maxime Bambergicis, nomen *Ducale* ſibi vindicaſſe videtur, ſiquidem *DUX FRANCIÆ ORIENTALIS* nonnunquam audit: quamvis idem, Rex Germaniæ electus, Franconiam EBERHARDO ſub *Comitis* tantum titulo regendam commiſerit; qui tamen interdum quoque *Dux Francorum*, appellatus eſt.

XI. Mortuo *Eberhardo*, Franconia CONRADO III. Sapienti, Eberhardi ex ſorore nepoti, obvenit, quam una cum Ducum ſede *Limburgo* & palatio *Wormatienſi* obtinuit.

XII. Ab hoc ad pronepotem CONRADUM SALICUM devenit, in cujus ſtirpe Franconiæ Ducatus usque ad HENRICUM V. permanſit: qui, cum improlis eſſet, eundem nepoti

---

X. v. MARIAN. SCOT. ad a. 887. ibi: *arte cujusdam Franci, ac ſolertia, nomine Ottonis, qui erat* DUX BELLI &c. conf. PFEFFING. l. c. STRUV. *S. J. Publ.* Diſſ. III. §. 8.

XI. v. TOLNER *Hiſt. Palat.* C. VII. p. 181. Dn. COCCEJ. l. c. §. 96. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c. §. 9.

XII. v. WIPPO *in Vita Conradi Sal.* Dn. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. §. 97. ſq. PFEFFING. & STRUV. ll. cc.

poti suo e sorore Agnete, CONRADO FRIDERICI *Sveviæ* Ducis filio legavit.

XIII. Cessit igitur *SVEVORUM* Ducibus, quibus cum CONRADINO deficientibus, ille quoque *Ducatus* varie dissipatus, inanem titulum *Franconiæ Ducis* gerente *Episcopo HERBIPOLITANO*, protestantibus tamen *Moguntino* & *Bambergensibus*, *Saxonicis* atque *Brandenburgensibus*, quibus etiam jura sua ab Imperatore fuerunt confirmata.

CAP. IV.
DE
LOTHARINGIA.

§. I.

LOTHARINGIA *Franciam Cis-Rhenanam* quondam *Austrasiam*, cujus pars *Provinciæ Ripuariorum* ac *Terra Rhenensis*, præcipuo nomine dictam, ac Francorum Imperio parentem,

XIII. v. CASP. ACHAT. BECK *de Ducatu Francon.* *Augustin. de* CANUSIO von dem Titul des Hertzogthums Francken in nova Biblioth. Hallensi COCCEJ. l. c. STRUV. l. c.

§. I. v. REGINO ad a. 842. ANNAL. BERTIN. ad a. 843. LUDEWIG *de Jure quod sibi Galliarum Rex in Lotharingiam postulavit.* Cap. I. §. 5. 6. SPENER. *Hist. Germ.* L. 3. C. I. §. 10. PFEFFING. *Vitr. ill.* L. I. T. XVI. §. II. n. III. de Ducib. Lothar.

tem, olim complectebatur; sed deinceps, cum per divisionem Imperii Carolini LOTHARIO Imp., ac dein ejus filio cognomini obvenisset, Regni *LOTHARIENSIS* nomen adeptum est; *Rhenensis* vero *Terra* proprie dicta, quæ prima pactione Ludovico Germanico cessit.

II. *Lothario* juniore defuncto, controversia de successione, inter ipsius patruos, LUDOVICUM Germaniæ, & CAROLUM *Calvum* Galliæ Regem suborta est, quæ *Procaspidana* vel *Aquisgranensi* transactione ita finita, ut Lotharingiam æquis partibus inter se dividerent.

III. Sed mox integram *Lotharingiam* ad Scaldim usque LUDOVICI *Germanici* filio cognomini cessit *LUDOVICUS Balbus:* Inde *ARNULPHUS* eandem concessit filio suo notho ZVENTIPOLDO; qui cum proceribus minus gratus esset, in bello perimitur, succedente ipsi ex procerum consensu CAROLO *Simplice*, Rege Gallorum, qui, contranitente licet *CONRADO*, Germanorum Rege, hanc provinciam obtinuit.

IV.

II. V. REGINO ad a. 870. ANNAL. PITHOAN. p. 488. SCHURZFL. de Regno Austras. §. 11. 18. LUDEWIG. l. c. §. 6. STRUV. *J. Publ.* Diss. III. §. 21.

III. V. REGINO ad a. 870. SIGEBERT. GEMBLAC. ad a. 912. COCCEJ. *J. Publ.* Cap. V. Sect. II. §. 22. STRUV. l. c. PFEFFING. l. c.

IV. Verum *HENRICUS Auceps* eandem singulari *transactione*, Bonnæ cum *Gallorum* Rege Carolo inita, Imperio iterum vindicavit, ac GISLEBERTUM, desponsata ipsi filia Gerberga, *DUCEM* Lotharingis præfecit, a proceribus jam ante electum, qui etiam inter *Duces*, *Officiales* Imperii, *OTTONIS M.* coronationi adfuit.

V. *GISELBERTO* postea rebellante, atque in transitu Rheni submerso, Lotharingia denuo *Teutonicorum Imperio* ab OTTONE M. asserta, & secundum Imperatorum arbitrium per *DUCES* aliquamdiu administrata fuit: quales fuere HENRICUS Ottonis M. frater, OTTO, CONRADUS idem & Franconiæ Dux, ac BRUNO Archi-Episcopus *Coloniensis*, Ottonis M. frater.

VI. Post Brunonis mortem OTTO M. (a) Lo-

IV. v. REGINO ad an. 924. WITTICHIND. *Annal.* L. I. p. 637. & L. II. p. 643. SIGEBERT. GEMBL. ad an. 927. OTTO FRISING. L. IV. C. XIV. & XVIII. conf. STRUV. l. c. §. 21. 22. & LUDEWIG l. c. §. 8. (cc). PFEFFING. *Vitr. ill.* L. 1. T. XVI. §. 11. n. III. de Ducib. Lotharing.

V. v. WITTICHIND. *Annal.* L. I. p. 638. LEVOLDUS NORTHOFIUS in *Catal. Archiepisc. Colon.* ap. MEIBOM.. p. 681. PFEFFING. l. c.

VI. (a) Quem se adhuc *Regem Lotharicensem* & *Fran-*

Lothariensis Regni negotia ipse disposuit, idemque, ut videtur, per *Comites* rexit; sed *OTTO II.* deinceps CAROLO *Lotharii* Galliæ Regis fratri illud concessit, qui *primus DUX hereditarius* fuisse videtur, & licet ipse *LOTHARIUS* Lotharingiam appeteret, eandem tamen abjurare fuit coactus.

VII. *Carolo* successit filius OTTO II. post cujus fata *dividi* coepit *DUCATUS* Lotharingiæ in *INFERIOREM* & *SUPERIOREM*, sive *RIPUARIORUM* & *MOSELLANICUM*: ille *Belgii* partem, præcipue *Brabantiam*, in varios Ducatus & Comitatus deinde divisam; hic vero *LOTHARINGIAM* stricte dictam, cum *Alsatiæ* parte, sub se comprehendebat.

VIII. Hinc amplissimi olim Lotharingici Regni, in Ducatum postea mutati, sequiori ævo partes extitere: *Ducatus Lotharingiæ* stricte dictæ & *Barri*; Episcopatus *Trevirensis*, *Coloniensis* & *Leodiensis*; Ducatus *Brabantiæ* & *Limburgi*; Comitatus *Lucemburgi*, *Juliaci*, *Bergæ* & *Geldriæ*; quorum prior a *CAROLO IV.*, tres reliqui a *LUDOVICO IV.* in Ducatus erecti; item

H pars

Francigenum scripsisse, *Miræus* in Cod. piar. donat. & ex eo CONRING. de F. I. L. I. C. VI. probant. v. REGINO ad a. 966. SIGEB. GEMBL. ad a. 977. & 980. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c. §. 22.

VII. v. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c. §. 23.

VIII. v. Ill. COCCEJ. *J. Publ.* Cap. V. Sect. II. §. 29.

pars *Cliviæ*, a *SIGISMUNDO* in Ducatum evectæ; Comitatus *Namurci*, *Hollandiæ* &c.

IX. Et quemadmodum universa *Lotharingia* ab *HENRICI* Aucupis atque *OTTONUM* temporibus *Germaniæ incorporata* & juris Germanici facta est: ita & *Lotharingiæ Ducatus* in specie post divisionem *feudum Imperii* mansit, in quo Duces, ab Imperatoribus investiti, continua serie sibi invicem successerunt.

X. Arctior quidem hic nexus feudalis in principio, florentibus Imperii rebus, fuit, sed laxior, inter intestina Germaniæ bella, factus, tantum non penitus tandem solutus est, obsequio se Germanorum sensim subtrahentibus Lotharingiæ Ducibus, mox apertius *libertatem* profitentibus, atque Germaniæ illam extorquentibus.

XI. Accidit ista *Lotharingici status mutatio* CAROLI V. temporibus, ubi ANTONIUS trans-

IX. v. CONRING. *de Finib. Imp.* C. XXVII. §. 15. COCCEJ. l. c. §. 33. PFEFFING. l. c. p. m. 403. sqq. LUDEWIG Diss. cit. § 9. ubi nostros Imperatores etiam adversus Capetingos Jura sua in Lotharingiam defendisse demonstrat, & §. 10. ubi verba investituræ *ALPHONSI* R. Rom. e LEIBNIZII Cod. J. G. D. p. 18. allata.

X. v. LUDEWIG Diss. laud. §. 10.

XI. v. CHIFFLET. *Commentar. Lothar.* Cap. X. & *Lotharing. Mascul.* C. VIII. CONRING. *de Finib.*

transactione a. 1542. Norimbergæ cum FER-DINANDO I., CAROLI V. nomine, conclusa, *liberum* obtinuit Lotharingiæ Ducatum; ita tamen, ut a *nexu feudali* quidem & jurisdictione Imp. certa ratione immunis, *nec incorporabilis*; ratione collectarum vero, & Imperii onerum, nonnullorumque feudorum, adhuc Imperio obnoxius sit.

XII. Neque etiam Conventio CAROLI Ducis, qua universum jus in Ducatum *Gallis* cessit, eundem Germaniæ exemit; cum, deficiente Imperii agnatorumque consensu, sit nullius momenti: quamvis Lotharingiæ Duces ejus nomine varia fata experti fuerint.

XIII. *Feuda* vero, quæ adhuc ab Imperio

 tenent

nib. Imp. L. 2. C. XXVII. §. 15. & sqq. ubi Tabulæ Transactionis. conf. EUROP. HEROLD. P. I. p. 546. P. II. p. 734. LUDEWIG l. c. §. 10. (nn.) qui concessam libertatem ita explicant, ut Germaniæ tamen suum in Lotharingiam jus constet hodieque.

XII. V. SCHWED. *P. Gen.* Sect. I. C. IV. §. 22. PACIF. A LAPIDE *Discurs. II.* §. 3. FRITSCHII *Notæ ad Pac. Noviom.* art. 12. HORN. *J. Publ.* C. IV. §. 22. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. VIII. §. 50. LUDEWIG Diss. laud. Cap. II. ubi istud argumentum, adversus recentissima Gallorum in Lotharingiam postulata, copiose & erudite edisserit.

XIII. V. CONRING. l. c. §. 27. ubi litteræ invest. Rudolphi.

tenent Lotharingiæ Duces, in litteris investituræ RUDOLPHI II. memorantur, *Marchionatus Pontis Montensis*, *Comitatus de Blanckenberg*, sive *Albimontis*, *Bellisthein*, & *Clarimontis*, *Marchionatus Hattonis castri.*

XIV. Non tamen negandum, plures Lotharingiæ terras excidisse Imperio, quas *Galli* maxime occuparunt, quibus & *Episcopatus Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis*, per pacem Monasteriensem cessi sunt.

XV. *BARRUM* quoque, Lotharingiæ castrum in solo Imperii a Friderico Duce extructum, initio Imperii fuit *allodium*, deinceps ab HENRICO V. in *feudum* receptum atque ex Comitatu tandem in *Ducatum* evectum: Sed postea *Galli* dominium directum in hunc Ducatum sibi vindicarunt, quod & per pacem primo LUDOVICUM XIII. inter & CAROLUM III. Lotharingicum a. 1642. conclusam, ac deinceps per *Pyrenæam* & *Rysvicensem*, tacente *Imperio*, iis firmatum est.

XVI.

dolphi. EUROP. HEROLD. l. c. ITTER. *de feud. Imp.* C. VI. §. 13.

XIV. v. CONRING. l. c. Cap. XXVI. §. 8. seqq. 24. 32.

XV. v. CHIFFLET. *Commentar. Lothar.* Cap. 1. 2. 3. 19. 20. BLONDELLI *Barrum Campano-Francic.* CONRING. l. c. Cap. XXVII. §. 3. seqq. STRUV. l. c. §. 24.

XVI. Sub Lotharingia olim comprehendebatur etiam potissima *BELGII* pars, quæ & sub *Belgicæ Gallicæ* nomine HENRICO *Aucupi* cessa, cui deinceps reliquæ provinciæ, *Batavia* nempe, *Hannonia, Gröningia* & *Transisalana*, quæ ad Germaniæ regnum proprie spectabant, accessere.

XVII. Sensim autem *BELGIUM*, in varios *Ducatus* & *Comitatus* divisum, matrimonii & hereditatis potissimum jure pervenit ad *Burgundiæ Duces*, & ab his, ducta Maria, *CAROLI Audacis* filia, ad MAXIMILIANUM I., qui reliquis Germaniæ regionibus Burgundiam denuo junxit, & peculiarem *Circulum* constituit.

XVIII. Hujus nepos CAROLUS V. singulari conventione, Augustæ a. 1548. conclusa, singulas hasce provincias, quibus Ultrajectum, Transisalanam & Gröningensem junxerat, sub *CIRCULI BURGUNDICI* nomine, Imperio denuo subjecit, ut ejus juribus & immunitatibus, cumprimis *suffragii jure* in Comitiis fruantur, atque ad Imperii *onera* tantum, quantum *duo Electores* contribuant.

 XIX.

XVI. v. OTTO FRISING. L. VI. C. 19. & 30. CONRING. l. c. Cap. XXVIII. STRUV. l. c. §. 25.

XVII. v. STRUV. l. c. §. 26. ibique Rec. Imp. de a. 1512. §. XI.

XVIII. v. CONRING. de F. I. Cap. XXVIII. §. 13. pag. 450. sqq. ubi Tabulæ Transactionis. STRUV. l. c.

XIX. Verum septem ex his provinciæ, ob foedus Trajecti initum *BELGIUM FOEDERATUM* dictæ, tandem jugum Hispanicum ita excusserunt, ut per pacem Monasteriensem cum PHILIPPO IV. conclusam *liberæ* & sui plane juris declaratæ sint, tacente quidem *Imperio*, cujus tamen consensum Philippus spoponderat; saltem tacite consensit, non contra dicendo, atque cum iis tanquam Republ. libera agendo.

XX. Reliquæ circuli Burgundici provinciæ sub nomine *BELGII HISPANICI* vel *AUSTRIACI* ad Imperium Germanicum adhuc pertinent, earumque nomine suffragium *Burgundicum* in comitiis fertur, licet variis immunitatibus gaudeant, & quædam ad Gallos translatæ, dubium an simul Imperio exemtæ sint.

CAP.

XIX. v. LONDORP. T. VI. C. 218. pag. 331. AIZEMA *Hist. Pacis* p. 687. CONRING. l. c. §. 45. pag. 463. sqq.

XX. v. CONRING. l. c. SCHWEDER. *P. Gen.* C. IV. §. 35. HORN *J. Publ.* C. IV. §. 23.

CAP. V.

DE TERRA RHENENSI ET PALATINATU RHENI.

§. I.

TERRA RHENENSIS olim dicta illa *Franciæ Transrhenanæ* pars, quæ Ludovico Germanico ob vini copiam prima pactione cessit: licet ampliori sensu Francia antiqua, seu prima Francorum sedes, ad utramque Rheni ripam sita, atque civitates, *Wormatiam*, *Spiram* & *Moguntiam* non solum, sed etiam *Aquisgranum*, *Coloniam*, *Augustam Trevirorum*, *Ingelhemium*, *Treburam*, & villam Rheni *Rheinse*, præcipuas regni curias seu palatia, complexa, hoc nomine veniat, Terra *SALICA* etiam seu *PALATINA* a palatiis istis appellata.

II. In hac Terra Rhenensi seu Palatina prima *PALATINATUS RHENI* initia, obscura aliis visa, haud dubie quærenda sunt.

§. I. v. REGINO ad a. 842. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. III. §. 31. 32. CONRING. *de Judic. Imp.* p. 161. COCCEJ. *J. P.* Cap. III. Sect. VI. & VII. § 88.-91. SPENER. *Hist. Germ.* L. 3. C. I. §. 10.

II. v. TÖLNER. *Histor. Palat.* Cap. I. & VII.

III. Scilicet cum plurimas terras *immediatas*, atque urbes *palatinas* hæc terra contineret, in quibus *Carolingici* Imperatores plerumque reſidebant: mirum non eſt, COMITEM PALATINUM primarium, qui aulam & perſonam Regis ob muneris rationem perpetuo ſequebatur, in his terris quoque ſedem habuiſſe; licet terra ipſa non ad Comitem Palatinum, ſed ad Imperatorem ſpectaret.

IV. Extinctis *Carolingis* pars *terræ Rhenenſis* inferior *Lotharingiæ*, ſuperior *Franconiæ* Duci accreviſſe videtur: cum, *Aquisgranum ad* GISELBERTI Lotharingiæ Ducis *poteſtatem pertinuiſſe* (a) EBERHARDUS vero Franciæ Comes vel Dux *Franciæ Auſtraſiæ partem aliaque transrhenana loca tenuiſſe*, (b) dicatur; ſicut & caſtrum *Limburg*, antiqua Ducum Franconiæ, cognomento Salicorum, ſedes, in agro *Spirenſi*, ſitum fuit. (c)

V. Quis vero tunc *COMITIS PALATINI* officio functus ſit, GISELBERTUS an EBERHARDUS, adhuc ſub judice lis eſt: (a) cum GISEL-

III. v. TÖLNER. l. c. LUDEWIG. *Germ. Princ.* Hiſt. Comit. Palat. C. I, §. 3.

IV. (a) v. WITTICHIND. Lib. 2. princ. (b) MABILLON. *in Vita S. Job. Abb. Gorzienſis* apud TÖLNER. p. 178. (c) TÖLNER. l. c.

V. (a) v. Ill. COCCEJ. *J. P.* Cap. XII. §. 5. & C. XXXIII. Append. I. §. 10. ſeqq. & TÖLNER. l. c. p. 178. hac de re diſputantes.

GISELBERTUS quidem in coronatione *OTTONIS M. omnia procurasse* (b) dicatur, in ejusque potestate præcipuum Regni palatium, *Aquisgranum*, fuerit, licet Comes Palatii nullibi audiat; EBERHARDUS vero terræ Rhenensis superioris possessor fuerit, ac *potentissimus Franciæ Comes* coævis scriptoribus, (c) sequioribus etiam *COMES PALATINUS* (d) dicatur.

VI. Id saltem certum videtur, *PALATINATUM RHENI* usque adhuc peculiarem *Principatum* vel *Ducatum* non fuisse; cum Comitis *PALATINI officium* nonnisi *stipendiarium* fuerit, quod exiguas quasdam terras haud dubie *stipendii* vel *feudi* loco annexas habuit: imo cum & *terra Rhenensis* mox in varios dominos divulsa esset, videtur *Palatinatus* Rheni ex *variis terris* sensim acquisitis demum in justum *Principatum* coaluisse.

VII. Post fata *Giselberti* & *Eberhardi* Provincia Rhenensis denuo ita divisa fuit, ut pars *Superior* CONRADO *Eberhardi* ex fratre nepoti cum Ducum sede *Limburgo* & Palatio Wormatiensi sub *DUCIS FRANCONIÆ* titulo: *Inferior* vero utramque Rheni ripam complexa *HERMANNO Arnulphi* mali Boici Ducis filio

H 5 cum

(b) v. WITTICHIND. l. c. (c) LUITPRAND. Lib. II. C. 7. (d) DITMAR. L. 2. SIGEBERT. ad a. 938.

VII. v. TOLNER. l. c. p. 187.

cum *COMITIS PALATINI RHENANI* officio ab OTTONE M. tribueretur.

VIII. Hic igitur HERMANNUS, qui primus *COMES PALATINUS* cum addito *RHENI* audiit, *PALATINATUS RHENI* primarius auctor atque fundator extitit, eundemque ad filios, EZONEM, i. e. *Ehrenfridum*, & HEZILONEM i. e. *Henricum*, eorumque posteros, hereditario jure transmisit.

IX. Sed mirifice *auctus* est *Palatinatus* hic EZONIS & HEZILONIS temporibus, partim ex nova *Lotharingici* Ducatus *divisione*, *OTTONIS I.* auctoritate facta, partim ex *OTTONIS III.* donatione: unde nova *PROVINCIA RHENENSIS*, *PALLENTIA Major* & *Minor* (hodie die alte Pfaltz) exorta est.

X. Post varios deinde Successores, quorum alii sanguinis, alii testamenti similive jure, alii

---

VIII. v. TÖLNER. l. c. Cap. II. pag. 25. LUDEWIG *Germ. Prin.* l. c. §. 6. ibique ex monumento *Papebrochiano*: *REGALIS PALATII apicem* (Ezo) *jure paterni sangvinis conscendit.* Item titulus EHRENFRIDI ex diplomate: *EGO DEI GRATIA COMES PALATINUS RHENI, DOMINUS DE LACU.* Item: *PALATII AQUISGRANENSIS PRÆSES.*

IX. v. TÖLNER. l. c. Cap. II. p. 24. 25. & Cap. VII. p. 182.

X. v. TÖLNER. Cap. X. ad C. XVII. LUDEWIG G. P. l. c. §. 7. sqq.

lii vero Cæsarum beneficio, successerunt, variaque bona sibi sensim compararunt, tandem Palatinatus ad gentem Boicam, in LUDOVICO *Bojoariæ* Duce, *FRIDERICI II.* Cæsaris auctoritate, rediit.

XI. Hujus igitur filius OTTO *illustris* & nepos LUDOVICUS *Severus* Palatinatum una cum Bavariæ Ducatu possederunt: sed *LUDOVICI Severi* filii ita inter se pacti sunt, ut senior natu RUDOLPHUS terras *PALATINAS*, junior LUDOVICUS *BAVARICAS* obtinerent, & totidem *lineas* fundarent, ex quibus *Palatina* iterum in varias lineas abiit, atque in hunc usque diem in Palatinatu perdurauit.

CAP. VI.

DE ALEMANNIA SEU SVEVIA.

§. I.

ALEMANNI itidem ex turba collectitia diversorum populorum, maxime *Suevorum*, ab oris Maris Baltici huc delatorum, orti,

XI. v. TÖLNER. C. XVIII. XIX. ADLZREITER *Ann. Boj.* P. I. L. XXV. p. 661. STRUV. l. c. §. 31.

§. I. v. HERT. *Not. Vet.* G. pop. P. 3. C. I. §. 2. WERLHOF. *Not. Imp.* Spec. 1. C. II. §. 55. 56. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. Sect. II. §. 14. sqq. STRUV. l. c. §. 10.

orti, ad Moenum, Rhenum, Nicrum & Danubium primum consederunt, sed mox etiam partem Helvetiæ & Alsatiæ occuparunt, atque uti originis ita juris Germanici semper fuerunt.

II. Primum *Regibus* paruerunt; sed post cladem, a CLODOVÆO M. Francorum Rege ad Tolpiacum acceptam, Francis fuerunt subjecti, ita, ut propriis quidem *DUCIBUS* uterentur, qui tamen Francorum Imperium agnoscerent, & annuum tributum penderent.

III. Iugum hoc cum excutere tentaret LANTFRIDUS Alemannorum Dux, a CAROLO MARTELLO plenius perdomita, *Alemannia*, *fisco regio* adscripta, & per *Cameræ Nuncios* recta est, licet ab eo tempore *ALSATIA*, ab eadem separata fuerit.

IV. Duravit hic Sveviæ status sub *Carolingis* usque ad tempora CONRADI I., qui, cum *Berch-*

II. v. STRUV. l. c. §§. 11. COCCEJ. l. c. §. 20. 21. PFEFFING. *Vitr. ill.* L. I. T. XVI. §. 11. n. IV. de Ducib. Alem. ibique citatus *pervetustus Scriptor* Theodorico II. coævus ex OBRECHTI *Prodrom. Rer. Alsat.* Vol. I. Cap. 10. p. 213.

III. v. OBRECHT *Prodr. Rer. Alsat.* C. XIII. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c.

IV. v. EKKARD. Jun. *de Cas. S. Gall.* Cap. I. COCCEJ. l. c. §. 22. 23. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c. §. 12.

Berchtholdus & *Erchingerus* Cameræ nuncii ſævitiam contumaciamque ſupplicio luiſſent, BURCHARDUM Alemanniæ *DUCEM*, Alemannorum aſſenſu, conſtituit: unde continens *Ducum* ſucceſſio, licet nondum hereditaria, ſed ab Imperatorum arbitrio dependens.

V. Sed poſt *RUDOLPHI* Svevi mortem HENRICUS IV. Imp. *Sveviæ Ducatum* FRIDERICO *Hohenſtauſio* conceſſit, in cujus gente is usque ad CONRADINUM, Neapoli an. 1269. capite truncatum, continuatus fuit.

VI. Occiſo *CONRADINO*, *divulſus* quoque eſt *Sveviæ Ducatus*, & in plurimos Status diviſus: dum plures *urbes* & *nobiles* Imperio ſe immediate ſubjiciebant, cui rei jam PHILIPPUS *Svevus* Imp. factus occaſionem præbuerat, plurimaque per *Epiſcopum Curienſem* ac diverſos *Comites* diſtrahebantur, ex quibus *WURTENBERGICI* inprimis, & *BADENSES*, cum novioribus nonnullis hodie *Principum* jure utuntur.

VII. Quicquid reliquum erat, RUDOLPHUS

V. v. COCCEJ. §. 24. 25. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c.

VI. v. COCCEJ. §. 26. STRUV. §. 13. SCHURZFL. de *Reb. Badens.*

VII. v. *Gerard. a* ROO. *Ann. Auſtr.* L. I. pag. 13. FUGGER. Spiegel der Ehren L. I. C. XIII. & L. 3. C. I. p. 752. STRUV. l. c. §. 13.

PHUS Habsburgicus *filio* secundo genito in *feudum* concedebat: quo defuncto, ejusque filio *JOHANNE* ob paricidium profugo, iterum diminuebatur Ducatus, diversis terris ad *Helvetos* & *Badenses* delatis; ut de paucioribus saltem reliquiis HENRICUS VII. *AUSTRIACOS* tanquam de *feudo* novo sub *Principatus* nomine investiret.

Cap. VII.

De
BOJOARIA SIVE BAVARIA.

§. I.

BOJI, alias BOJOARII dicti, origine Germani videntur, qui, licet in Galliam aliquantisper secesserint, tamen in patriam *Bojohemiam* reverterunt, pristinasque sedes occuparunt, unde a *Marcomannis* pulsi, in Italiam cesserunt, sed denuo in Germaniam migrantes, ultra Danubium consederunt, variisque populis mixti fuerunt.

II. Hi primum Reges habuerunt; sed post victoriam Francorum Tolbiacensem, eorundem Imperio se subjecerunt, ita tamen, ut *DUCES*

§. I. v. COCCEJ. C. III. §. 2. HERT. *Not. Vet. Germ. Popul.* P. III. C. II. STRUV. S. I. P. Diss. III. §. 14.

II. v. COCCEJ. §. 6. STRUV. l. c. PFEFFING. l. c. n. VI. p. m. 422.

DUCES ſemper acciperent ex gente *AGILOLFINGICA*, qui lege fidelitatis, id eſt, *feudi*, à *Regibus Francorum* Ducatum agnoſcerent, ceterum *proprio Jure* ac Magiſtratu uterentur.

III. Sed cum potentia elati Bojorum Duces ſæpius rebellarent, tandem THASSILO Ducatu a CAROLO M. exutus, & Bavaria *COMITIBUS* regenda conceſſa eſt: atque in hoc ſtatu eadem usque ad ultima *Carolingorum* tempora manſit, ubi iterum *DUCES* accepit, quorum primus LUITBALDUS memoratur.

IV. Bavariæ autem acceſſio tum fuit *NORICUM*, ſc. *Auſtria* (olim pars Pannoniæ) *Stiria*, *Carinthia* (quibus tum tribus Regni ab ea parte limitibus tres *Marchiones* præfuere) *Carniola*, *Tyrolis*, *Salisburgum*.

V. Deficientibus in Germania *Carolingis*, Bavariæ populi ARNOLPHUM regem ſibi crearunt, qui adverſatus CONRADO I. pacem cum HENRICO I. fecit, & priſtino jure *feudi* ab eo *Ducatum* cum omnibus prædictis populis recepit.

VI.

III. V. HERM. CONTRACTUS ad an. 722. & 788. REGINO ad a. 743. & 788. EGINHARD. *Vit. Caroli M.* COCCEJ. §. 7. STRUV. §. 15.

IV. V. AVENTIN. *Ann. Boj.* L. VI. COCCEJ. §. 8.

V. V. AVENT. L. IV. f. 290. COCCEJ. §. 9. PFEFFING. *Vitr. ill.* L. 1. T. V. in vita Conradi I. & T. XVI. n. VI. p. 424.

VI. *Liber* igitur iterum *DUCATUS* fuit, licet necdum hereditarius: unde OTTO M. *ARNOLPHI* filios, Bavariam cum regio titulo & injussu ipsius affectantes, ejecit, & Ducatum fratri germano BERTHOLDO, additis *Verona* & *Foro Julio*, concessit.

VII. Dependebat igitur Bavaria ab Imperatorum arbitrio usque ad tempora GVELPHI, qui HENRICI IV. beneficio eundem Ducatum obtinuit, atque ad posteros transmisit, usque dum primum HENRICUS *Superbus* a CONRADO III. ac deinde filius HENRICUS LEO, a FRIDERICO I. proscripti, eodem exuerentur, ac, detracta *Austria* ceterisque ditionibus, *Bavaria* sola OTTONI illustri *Wittelsbachio* daretur, in cujus familia eadem adhuc perdurat.

VIII. *AUSTRIA* vero, quæ *Marchia Orientalis* olim dicta, ac postea Bavariæ unita fuerat, jam in *Ducatum* a FRIDERICO I. erecta, ac HENRICO Henrici Leonis vitrico tradita est: sicut & *Stiria*, *Carinthia*, *Carniola*, *Dalmatia*, *Merania* (unde Comites *Tirolii*) propri-

os

VI. v. AVENT. L. V. f. 301. COCCEJ. §. 9. PFEFFING. l. c.

VII. v. AVENTIN. L. V. LAMBERT. SCHAFN. ad an. 1071. OTTO FRISING. de gest. Frid. 1. L. 2. C. VII. COCCEJ. §. 9. 10. 11. PFEFFING. l. c. p. 430. STRUV. §. 16.

VIII. v. COCCEJ. §. 12.

os *Duces*, & *Ratisbona* metropolis, ac *Ægra* libertatem nactæ ſunt.

IX. RUDOLPHUS I. deinde, victo *Ottocaro*, an. 1278. *Auſtriam*, an. 1282. *Stiriam*, *Carinthiam*, *Portum Naonis*, *Carniolam*, filio ALBERTO dedit: a quo glorioſiſſima familia *AUSTRIACA* ſurrexit; cui ſenſim omne fere *Noricum* & *Illyricum* ceſſit.

Cap. VIII.
De
SAXONIA.
§. I.

SAXONES, ſive *SASSONES*, nobiliſſimi æque ac ferociſſimi Germaniæ populi, ante Francorum nomen cogniti, primum *Cimbricæ Cherſoneſi* cervicem, ubi nunc *Holſatia* eſt, inſederunt, *Travæ* & *Albis* oſtiis contermini.

II. Hi a Seculo III. inprimis nautica re

 &

IX. v. COCCEJ. l. c.

§. I. v. PTOLOMÆUS *Geogr.* L. II. C. 11. qui primus *SAXONES* diſerte nominat. SCHURZFLEISCH. *de antiqua Saxon. Dignit.* §. not. a) MEIBOM. *Introd. ad Hiſt. Sax. Inf.* p. 3. ſq. HERTII *Notit. Vet. Germ. Pop.* P. III. C. 3. §. 2. 3. 4. GIOVANNI *Germ. Princ.* L. 5. C. I. §. 1. WERLHOF. *Notit. Imp.* L. 1. C. II. §. 71.

II. v. *Notit. Imperii* p. 110. ubi: COMES LITTORIS

& piratica inclarescentes, deinceps e finibus suis egressi, variisque nationibus aucti, variis migrationibus susceptis, a tenuibus forte initiis ad insignem potentiam crevere.

III. Scilicet Albim transgressi jam Sec. IV. alii *oram maritimam* usque ad Rheni ostia occuparunt, sed inde Sec. V. in *Britanniam* transvecti, vacuas sedes *Frisiis* reliquerunt; unde fortassis factum, ut tota regio infra Neomagum olim *Saxonia inferior* fuerit appellata.

IV. Alii in mediterraneis intra Albim ac Visurgim ad Rhenum usque protensis regionibus sedes fixerunt, cum priscas *Francorum*, in Gallias secedentium, terras, post cruentum inprimis cum *Clothario* certamen, tum devictæ *Thuringiæ* partem septentrionalem, occupando.

V.

TORIS SAXONICI a Romanis constitutus memoratur. SCHURZFL. l. c. MEIBOM. l. c. p. 6. 7. WERLHOF. l. c. §. 72. 73. 74. HERT. l. c. §. 5.

III. v. BEDA *Hist. Eccles. Gent. Angl.* L. I. C. XV. p. 45. REINHARD *de Officiis Imp. Saxon.* Prooem. p. 2. 3. WERLHOF. l. c. §. 75. & MEIBOM. l. c. p. 4. 5. ibique *Chronici* Rythmici *Belgici* verba.

IV. v. *Monum. Paderb.* p. 92. sqq. SCHATEN *Hist. Westphal.* L. III. p. 175. sq. L. V. p. 297. & 309. MEIBOM. l. c. pag. 4. HERT. l. c. §. 5. WERLHOF. l. c. §. 77. 97. not. c) ubi de Pago *NORTHURINGOWE*, v. infra de Thuringia.

V. Hinc nata Saxoniæ divisio in *Cis-marinam* & *Trans-marinam*, seu Angliam, quarum illa iterum in *Trans-Albinam* & *Cis-Albinam* divisa est.

VI. *TRANS-ALBINA*, olim *NORDALBINGIA*, itemque *Saxonia Borealis*, dicta, initio *Holsatiam*, *Stormariam* & *Dithmarsiam*, deinde & *Wagriam* ac *Lauenburgum*, complexa est, atque ante Carolum M. ab Eidora ad Penem & Eldam usque sese protendit.

VII. CIS-ALBINA, quæ postea quoque ANTIQUA

 TIQUA

V. v. SCHURZFLEISCH. *in Notis ad Vitam Alberti III.* princ. & *de antiqua Saxon. dignitate* p. 13.

VI. v. BEDA H. E. L. 1. C. XV. p. 45. *Annal.* CAROLI. M. ad a. 799. HELMOLD. L. I. C. 47. CONRING. *de Finib. Imp.* C. 4. SCHURZFL. l. c. *ad Vit. Alb. III.* ubi, *Jutas* non fuisse Saxones, accurate ostendit, & de *Antiqua Saxon. Dignit.* §. 8. ubi fines Saxoniæ Transalbinæ erudite describit. MEIBOM. p. 17. WERLHOF. §. 208. not. c) 109. 110. not. f)

VII. v. ADELMI *Annal. Caroli M.* ad a. 775. ubi prima *Westphalaorum* & *Orientalium* Saxonum, præteritis *Angariis*, fit mentio. Auctor *Vitæ* CAROLI M. a *PITHOEO* editus, ubi Ostvali *Austerlandi* vocantur. *Capitularia* CAROLI M. ubi: *Congregati Saxones de diversis pagis tam de WESTFELAHIS & ANGARIIS quam & de OSTFALAHIS.* POETA Anon. *de Gest. Carl M.*

ad

TIQVA *Saxonia* dicta, inter Albim, Oceanum, Rhenum & Franciæ Thuringiæque limites sita, celebrium tunc Saxoniæ populorum, *OSTVALORUM* nempe, ab Albi ad Visurgim; *WESTVALORUM*, a Visurgi ad Rhenum; & *ANGARIORUM*, intermedias ad Herciniam sese extendentes, terras continebat.

VIII.

---

ad a. 772. ubi termini trium horum populorum describuntur, & *Ostvali* etiam *Osterlingi* dicuntur. WITTICHIND. *Annal.* L. I. p. 634. ubi in *Orientales* scil. populos, *Angarios* & *Westfalos* dividuntur.

Nec ante CAROLUM M. ista nomina audita esse, observavit WERN. ROLEVINCK L. I. *de Morib. Westphal.* C. 2. & ex eo HERTIUS l. c. C. III. §. 11. Cum is in loca Saxonum, vel in Galliam transportatorum, vel occisorum, vacua, Francos e Gallia reposuerit; unde Saxones Francis immixti ita distincti & denominati, non a *Phalen* equo, ut COCCEJUS Cap. III. S. III. §. 35. cum aliis credit, sed a *Walen* seu *Wallonibus*, qua voce exteros Germani appellare solebant, uti TRITHEMIUS *de Scriptor. Eccles.* C. 3. observavit, LAMBECIO propterea laudatus de *Bibl. Vindob.* L. 2. C. V. p. 64. conf. VALES. *Notit. Gall.* voce *VVallenses*. SCHATEN *Histor. VVestphal.* L. VII. p. 420. sqq. WERLHOF. §. 109. MEIBOM. l. c. pag. 12. 13.

VIII. Ita latiſſime patuit *ASXONIA*, a meridie *Francos* habens & partem *Thuringorum* usque ad flumen Unſtrut, a ſeptentrione *Nordmannos*, ab ortu ſolis *Obotritos*, & ab occaſu *Friſios*.

IX. Regium imperium non ferebant Saxones, ſed Proceres ſummam rerum adminiſtrabant, quos vel *SATRAPAS*, vel *DUCES*, vel *PRIMORES*, vel *REGIONIS POTENTES*, vel *PRINCIPES* appellant Scriptores: (a) belli tempore communem ſupra ſe *DUCEM* eligebant, nonnunquam plures. (b)

 X.

VIII. v. ADAM. BREM. *Hiſt. Eccleſ.* L. I. C. 4. ex EGINHARDO ita fines deſcribens, & EGINHARD. *in Vita Caroli M. Theodor.* LANGE ſeu LONGUS *Eimbecc.* ibi:

Objicibus vaſtis includitur & ſpatioſis
Limitibus, cujus etiam VVeſtphalia pars eſt.
Rhenus ab occaſu, ſimul Odera ſolis ab ortu,
Oceanus Borea, qua terminat Unſtrot ab ortu.

IX. (a) v. BEDA *Hiſt. Eccleſ. Gent. Angl.* L. V. C. II. POETA *Saxo* ap. LEIBNIT. Tom. I. p. 121. ibi: *Quot pagos, tot pene Duces.* ANNAL. FRANC. FULD. ad a. 777. ubi *VVitikindus unus e primoribus VVeſtphalorum* dicitur. *Diplom.* CAROLI M. Eccleſiæ Oſnabr. dat. ap. MEIBOM. T. II. R. G. WITTICHIND. *Annal.* L. I. p. 634. ibi: *Principes* COCCEJ. l. c. §. 35. 36. STRUV. l. c. §. 18. GIOV. *Germ. Princ.* l. c. §. 2. 3. 4. REINHARD. *de Offic. Imp. Saxon.* Procem. pag. 1. 9. ſq. n. 18. 19. 20.
(b) Caroli M. tempore ſinguli Saxonum populi pro-

X. *Libera* itaque gens olim, post *Francis tributaria*, a CAROLO M. demum subacta, atque initio durioribus, ut videtur, dein mitioribus conditionibus in fidem recepta, ita, ut *unus cum Francis populus fieret*, & *pristinæ libertatis honore* gauderet, (a) *comitiorum* particeps, (b) & *suis legibus*, sed sub *Judicibus Regiis*, vivens, (c) a *censu* etiam solutus: idque sine

proprios belli Duces habebant: *VVestphali VVIDEKINDUM*, *Ostphali HESSONEM*, *Angarii BRUNONEM*, & *Transalbini ALBIONEM* seu Abbonem. v. REGINO ad a. 775. SCHATEN H. W. Lib. VII. p. 423. SCHURZFL. *Not. ad Vitam Alb. III.* sub voce: *VVitichindus I.* ubi contra illos disputat, qui, *VVitichindum Regem* vel *Magnum Ducem Saxoniæ* salutatum fuisse, contendunt. conf. REINHARD. l. c. n. 29.

X. (a) v. EGINHARDI *Vita Caroli M.* ADAM. BREMENS. *Hist. Eccles.* L. I. C. 7. & 10. ubi ipse Carolus M. in Diplomate suo ait: *Saxones PRISTINÆ LIBERTATI donatos, & omni debito censu solutos a se fuisse.* conf. SCHURZFL. *ad Alb. III.* p. 118. 119. MEIBOM. *Hist. Sax.* p. 22. ubi, *non satis determinari posse, qualis Saxonibus libertas relicta, aut in quantum accisa fuerit*, putat. *Schreiter* de Orig. Jur. Sax. Pos. X.

(b) v. *Capitul.* CAROLI M. Cap. 2. & 9. ibi: *Consensu FRANCORUM & fidelium SAXONUM.*

(c) v. POETA *de Vita Caroli M.* ad a. 803. ibi:

Tum

ne ulla *VVestphalorum* & *Ostphalorum* differentia. (d)

XI. Nondum vero in *DUCATUM* (a) fuit erecta Saxonia, sed in *PAGOS* (b) *COMITATUS*

Tum sub Judicibus, quos Rex imponeret ipsis,
Legatisque suis, permissi LEGIBUS *uti*
Saxones PATRIIS & LIBERTATIS *honore.*

(d) Secus ac COCCEJUS §. 41. existimat. Contrarium docet *Capitulare II.* a FERDINANDO *Furst.* editum; ubi, regnante Domino Carolo, convenientibus in unum in ejus obsequio venerabilibus Episcopis, Abbatibus & illustribus Comitibus, diserte memorantur *simul congregati Saxones de diversis pagis, tam de* WESTFALAHIS *&* ANGRARIIS, *quam & de* OSTFALAHIS.

XI. (a) v. ADAM. BREM. L. II. C. 4. ibi: *Nondum post tempora Caroli Saxonia Ducem accepit, nisi Cæsarem.* Neque *WITIKINDUS* Dux fuit, nisi honorarius, solum patrimonium suum, Pagum sc. *Angariæ* & castrum *Iburg*, cum hoc titulo possidens; unde forte *Ducatus Angariæ* & *Westphaliæ* postea natus. conf. SCHURZFL. Not. *ad Vitam Alb. III.* sub voce: *WITICHINDUS I.* COCCEJ. §. 38. seqq. ubi contra KNICHENIUM & MEIBOMIUM disputat. REINHARD. l. c. n. 29.

(b) v. *Henr.* MEIBOM. de *Saxoniæ Pagis.* H. D. MEIBOM. *Hist. Sax.* pag. 58. sq. ubi notat, jam ante Carolum M. in pagos divisam fuisse Saxoniam; alios fuisse *majores* alios *minores*; in uno *Pago* interdum *plures Comitatus* fuisse, aliquando

TATUS & *DIOECESES* (c) distributa, & more Francorum per *COMITES*, *MISSOS* seu *Legatos*, & *ADVOCATOS* Regios, qualis fuit TRUTMANNUS, (d) in sacris etiam per *EPISCOPOS*, a CAROLO & Successoribus institutos, gubernata; qui Status ad ultima *Carolingorum* tempora perduravit.

XII. His vero temporibus *Saxoniæ COMITES* potentiores a belli munere frequentius etiam

---

do *unum Comitatum* ad *plures Pagos* sese extendisse.

(c) v. SCHATEN. H. W. L. X. p. 654. REINH. l. c. p. 13. n. 26. ubi, in VIII. Dioeceses dividi coepisse Saxoniam, observat.

(d) Comes in Westphalia, quem *Virum Illustrem* vocat CAROLUS M. in Formula Constitutionis, quam primus edidit *Henricus* MEIBOMIUS, & Notis ad WITTICHINDI *Annal.* L. 2. inseruit. Jubetur autem a Rege, *ut resideat in curte ad campos in mallo publico ad universorum caussas audiendas vel recta judicia terminanda, utque Advocatum omnium Presbyterorum in tota Saxonia agat, superque Vicarios & Scabinos, quos sub se habet, diligenter inquirat & animadvertat, ita, ut officia sua sedulo peragant. &c.*

XII. v. ANNAL. SAXON. L. I. p. 6. 7. ADAM. BREM. L. I. C. 34. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. II. C. 47. p. 177. MEIBOM. *Demonstrat. Saxoniam etiam ante* &c. in T. III. Rer. Germ. p. 45. & p. 48.

etiam *DUCES* ſalutari coeperunt: exemplo LUDOLPHI, qui, cum contra Normannorum irruptiones *belli Dux* electus eſſet, primus fere SAXONIÆ DUX appellatus legitur, magnam *Weſtphaliæ* & *Angariæ* partem ſub hoc titulo complexus, nondum tamen proprio, nec prorſus hereditario jure.

XIII. Ab hoc tempore *DUCATUS* nomen *Saxoniæ* quoque adhæſit: & ſicut Ludolphi filius BRUNO *DUX*, ac poſt hujus mortem frater OTTO, *Magnus & potentiſſimus Saxonum DUX*, *totius Saxoniæ Ducatum* adminiſtraverant, (a) ita hic eundem filio HENRICO reliquit, qui adeo non ſolum, quicquid unquam Saxonici nominis fuit, *Ducatu* complexus eſt, (b) ſed etiam qua *Rex* primus

 libera

p. 48. ibique adductum *Diploma* LUDOLPHI de an. 850. ubi ita: *Idcirco ego LUDOLPHUS DUX SAXONIÆ. Vindic. Billing.* p. 37. SCHURZFLEISCH ad *Vit. Alb. III.* p. 106. COCCEJ. §. 40. REINHARD. l. c. n. 30. p. 18. LUDEWIG *Germ. Princ. Poſt-Carol.* C. III. §. 4. not. m.) PFEFFING. *Vitr. illuſtr.* L. I. T. XVI. §. 11. not. a.) H. D. MEIBOM. *Hiſt. Sax. inf.* p. 29.

XIII. (a) v. WITTICHIND. L. I. ibi: *Bruno cum* DUCATUM *adminiſtraret* TOTIUS SAXONIÆ, *duxit exercitum contra Danos.* LUITPRAND. *Hiſtor.* L. I. C. 7.

(b) v. COCCEJ. §. 42. PFEFFING. l. c. §. 4. not. a) LUDEWIG *Germ. Pr. Poſt-Carol.* C. III. §. 4.

libera potestate in Saxonia regnavit. (c)

XIV.

(c) WITTICHIND. p. 634. ibi: *REGUM maximus optimus HENRICUS, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia.* Crucem mihi figebant hæc verba, cum non appareret, qua in parte *libera* ista *potestas Ducis* constiterit, neque ea cum reliqua historia & statu illorum temporum conciliari posset. In mentem igitur venit, *Wittichindum* de HENRICO, non qua *Duce*, sed qua *Rege* loqui; quod & verba eorumque nexum inspicienti statim patebat. Ut adeo sensum esse intelligerem: *Saxoniam non amplius alienæ gentis Imperio subjectum esse, sed postquam Henricus Saxoniæ Dux etiam Rex factus esset, eundem jam libera, non alieno Regi obnoxia, potestate in Saxonia gaudere.* Quam interpretationem adjuvant atque firmant, quæ paulo post p. 639. dicuntur: *Saxonia ex serviente facta est libera, & ex tributaria multarum gentium domina*; itemque verba: *relinquens* (Henricus) *sibi ipsi, majori filioque magnum latumque Imperium, non a parentibus sibi relictum, sed per semet ipsum acquisitum* &c. ubi quilibet facile perspicit, non intelligi *Imperium territorii*, sed *Imperium Regni*: licet hunc locum pro sua hypothesi de origine juris territorialis adducat LUDWIG. *Germ. Pr. Post-Car.* C. III. §. 4. not. m.) Breviter *Wittichindus* id voluit: *Henricum e Saxonibus primum fuisse, qui non amplius Regi*

Fran-

XIV. Scilicet trans Albim HENRICUS non ſolum veteres *Saxoniæ Borealis* provincias, *Holſatiam*, *Stormariam*, *Dithmarſiam* & *Wagriam*, tenuit, ſed etiam trans Eidoram fines protulit, atque apud *Sliaswich Slesvicum* Marchionatum Saxoniæ adverſus Danos, conſtituit.

XV. *Cis Albim* univerſa itidem Saxonia, *Oſtphalia* nempe, *Weſtphalia* & *Angria* ad Ducatum ipſius ſpectabat, cui & Ducatus *Thuringiæ*, extinctis ejus Comitibus, acceſſit: unde HENRICUS Dux de *SAXONIA* & *THURINGIA* ſubinde audit.

XVI. Sed probe advertendum, non proprio jure ad Henricum qua Ducem pertinuiſſe

Francorum ſubjectus, ſed ipſe Rex factus ſit. Qua in ſententia mire confirmatus ſum, poſtquam in ea incidi, quæ *Phil. Theod.* VERPOORTENIUS ad hunc locum Wittichindi commentatus eſt in Orat. de *Ducatibus in veteri Germania hereditariis*, p. 30.

XIV. v. ADAM. BREM. L. I. C. 47. SCHURZFL. *de Antiq. Sax. Dign.* §. 8.

XV. v. LUDEWIG l. c. §. 5. not. o) ibique Hiſtoria de Landgrav. Thuring. & REGIN. ad an. 898.

XVI. Igitur ſemper & *Ducatus provinciæ* h. e. munus gubernatoris ſeu vicaria poteſtas ad univerſam provinciam ſeſe extendens; & *feudum Ducatus*,

iſte univerſum *territorium*, ſeu ipſas *provincias* Saxoniæ & Thuringiæ, quippe quæ Regis erant, ſed *Ducatum*, i. e. *honorem* ac *munus* universam provinciam Regis nomine gubernandi, cum parte provinciæ loco ſalarii, & beneficii vel feudi nomine, ipſi a Rege conceſſum, jam forte hereditarium factum fuiſſe.

XVII. Hujus filius OTTO M. utramque Saxoniam per aliquod tempus retinuit, ſed in

---

catus, h. e. terræ portio Duci ſalario loco, tanquam feudum, aſſignata; & *proprietas Ducis*, ſeu allodium, accurate ſecernenda.

v. WITTICHIND. p. 635. ibi: *veritus eſt* (Conradus R.) *ei tradere omnem NB. poteſtatem patris.* DITHMAR. *Mersb.* L. I. Henricus *in vacuam ſuccedens hereditatem jure & maximam NB. beneficii partem gratuito Regis ſuſcepit ex munere.* Ubi *hereditas* & *beneficii pars* bene diſtingvuntur; illa *jure*, hæc ex *munere Regis* dicitur acquiſita. Hanc Dn. LUDWIG *honorem Ducatus* interpretatur l. c. not. m.) conf. SCHILTER. *Comment. ad J. Feud. Alem.* Cap. XLII. §. 2. 21. PFEFFING. *Vitr. illuſtr.* L. I. Tit. XVI. §. 4. not. a.) ubi diſtinguit inter *Ducatum Nationis* & *Ducatum Ducis*. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. 36.

XVII. v. ADAM. BREM. L. II. C. 4. 5. p. 17. MEIBOM. *Vindic. Billing.* SCHURZFL. ad *Vitam Alb. III.* p. 110. REINHARD *de Officiis Imp. Saxon.* procem. p. 19.

in Italiam vocatus HERMANNO BILLINGIO *Trans-Albinam*, huc usque per Comites re-ctam, nomine *DVCATVS* tradidit, quem etiam hic, una cum allodiis *Luneburgensibus*, hereditario quidem, sed inæquali tamen, jure ad posteros transmisit.

XVIII. *Cis-Albinam* Saxoniam, quo & *Marchia* Saxoniæ, nunc *Brandenburgica* dicta, & Ager *Brunsvicensis spectabant*, OTTO M. sibi suæque familiæ servavit, ac fratri HENRICO *Rixoso* Bavariæ Duci moderandam dedit: a quo amplissima hereditas, post varias divisiones, per *Richsam*, Henrici Crassi, *Bavariæ* & *Saxoniæ* Ducis filiam, ad LOTHARIUM *Supplinburgicum*, ejusdem maritum devoluta est.

XIX. Idem, extinctis in MAGNO *Billingianis* masculis, & exclusis filiabus, *Trans-Albinam* quoque Saxoniam, HENRICI V. Imp. bene-

XVIII. v. CRANZ. *Saxon.* L. III. C. 16. SPALATIN. *de Orig. Dom. Sax.* ap. HORTLEDER. *de Causis Belli Germ.* L. IV. C. 23. SPANGENB. *Chron. Querf.* L. II. C. 41. PFEFFING. *Vitr. illustr.* L. I. T. XI. §. 4. lit. g.) Io. Burc. MENCKEN. de *Electoratu Saxon. Friderico Bellic. jure collato* C. I. §. 6. 7.

XIX. v. CRANZ. *Sax.* L. V. C. 25. COCCEJ. §. 42. PFEFFING. *Vitr. Illustr.* L. I. T. XVI. n. de Ducib. Sax. p. m. 374. sqq. SCHURZFL. de *Antiq. Sax. Dign.* §. 8. p. 13. REINHARD. l. c. p. 20. 21. n. 31. 33.

beneficio, nactus est; qui tamen, Imperator factus, generum suum HENRICUM *Gvelfum*, *cognomine* SUPERBUM Bavariæ Ducem, de *universa Saxonia* investivit.

XX. *Trans-albinæ* autem Saxoniæ partes, *Holsatia*, *Stormaria* & *Wagria*, ab eodem LOTHARIO attributæ sunt *ADOLPHO* Comiti *Schowenburgico*, manente nihilominus clientelæ vinculo, quo Ducatui Saxoniæ annectebantur.

XXI. At magna rerum conversio facta, HENRICO SUPERBO primum a *CONRADO III.*, ac deinde filio ipsius HENRICO LEONE a *FRIDERICO I.* Imp. proscriptis; quippe magnus *Saxoniæ Ducatus* jam in plura Territoria, pluresque Status divulsus est, qui dein proprio jure usi sunt.

XXII. Scil. constiterat usque adhuc *SAXONICI DUCATUS TERRITORIUM* partim Saxonia *Cis-albina*, per omnes Ostphalorum & Westphalorum terras, variosque in illis constitutos Episcopatus & Comitatus, sese diffundente.

XXIII. Partim *Trans-albina*, superiori & inferiori Albi adjacentes regiones, una cum Marchiis Saxoniæ nonnullis, & finitimis Venedo-

XX. v. SCHURZFL. l. c.

XXI. v. ARNOLD. LUBEC. L. II. C. 16. n. 3. pag. 267. SCHURZFL. de Henrico Leone. COCCEJ. §. 44. 45. REINH. p. 21. n. 33.

nedorum Obotritorum & Pomeranorum tributariorum terris, comprehendente.

XXIV. Iam vero *portio Ducatus*, arctioribus limitibus circumscripti, solum istum tractum Saxo-Sorabicum ad Albim, ex veteri Soraborum regione decerptum, qui in plerisque tabulis *Terra Wittenberg*, hodie *Circulus Electoralis*, Saxoniæ Superioris, appellatur, complexa, nomen *DVCATVS SAXONIÆ* retinuit, ac, cum pristinis Ducatus juribus, BERNHARDO Ascanio ac Ballenstadiensi Comiti cessit, in cujus familia usque ad ALBERTUM III. perstitit.

XXV. Hoc a. 1423. sine masculis defuncto, *Saxoniæ Ducatum* FRIDERICUS BELLICOSUS, *Misniæ Marchio* & *Landgravius Thuringiæ*, ex SIGISMUNDI Imp. beneficio, obtinuit, frustra contranitentibus *Lauenburgicis*: quo ipso simul insignibus *Misniæ* & *Thuringiæ* accessionibus

XXIV. v. ARNOLD. LUB. L. II. C. 24. n. 7. p. 276. sqq. ALBERT. STAD. ad a. 1180. p. 294. SCHURZFL. *de Ant. Sax. Dign.* §. 9. MEIBOM. *Hist. Sax. Inf.* p. 38.

XXV. v. CRANZ *Sax.* L. XI. C. 15. MULLER. *Annal. Sax.* ad h. a. 1423. G. SPALATINI *Chron.* vom Herkommen der Churf. von Sachs. Tit. 2. ap. HORTLEDER. *de Caus. B. G.* Lib. IV. C. 23. p. 614. sqq. Dn. *Jo. Burc.* MENCKEN *de Electoratu Sax. Friderico Bellic. jure collato*, C. II. §. 6. sqq. & C. III.

nibus auctus est idem Ducatus, cui postea & *Lusatia* accessit.

XXVI. Hic igitur felix *Fundator* est hodiernæ *DOMUS SAXONICÆ* Serenissimæ ac Potentissimæ, in duas deinceps Lineas generales, *ERNESTINAM* nempe & *ALBERTINAM*, quarum quælibet iterum in speciliores abiit, divisæ: a quarum priori *Saxoniæ Ducatus* vel *Electoratus* ad posteriorem, CAROLI V. jussu, translatus est.

XXVII. *PALATINATUS SAXONIÆ*, jam diu ex Saxonia trans-weserana, ut videtur, in cis-weseranam deductus, (a) & HENRICO *Leoni* ab ÆNOBARBO beneficiaria lege collatus, (b) nunc, isto exauctorato, ejusdem Imperatoris beneficio ad HERMANNUM *Thuringiæ Landgravium*, (c) & ab hujus posteris

XXVI. v. IMHOF. *R. I. Proc.* L. IV. C. 2. COCCEJ. §. 48. GIOV. *Germ. Princ. de Gente Saxon.*

XXVII (a). v. SCHURZFL. *de Antiq. Sax. Dign.* §. 9. p. 14. 15. ubi quinque civitates palatinas, Palatinatus Saxonici sedes, ex Speculo Saxon. L. III. art. 2. recenset, aliasque addit. sed conf. Dn. REINH. *de Offic. Imp. Sax.* §. XIX. p. 75.

(b) v. SPANGENBERG *Chron.* p. 306. Dn. GRIEBNER. de *Jurib. Palatin. Saxon.* §. 6.

(c) v. SAGITTAR. de *Antiquit. Alstet. & Palatin. Sax.* §. 34. SCHURZFL. l. c. HORN. *de Comit. Palat. Saxon.* §. 7.

ris ad HENRICUM illustrem *Misniæ Marchionem*, (d) peruenit.

XXVIII. Et quamvis brevi post *Misnensibus* iterum ademtus, *Ascaniisque* Saxoniæ Ducibus & Electoribus (a) a RUDOLPHO I. traditus esset: tamen, his extinctis, ad illos, cum Ducatu & Electoratu, per FRIDERICUM *Bellicosum*, (b) rediit, atque deinceps, ad *ALBERTINOS* translatus est, licet *Alstedii* civitate & præfectura *Ernestinis* relicta. (c)

XXIX. *LAUENBURGICUS* tractus, a CAROLO IV. in *DUCATUM SAXONIÆ INFERIORIS*

(d) v. SCHURZFL. l. c. p. 15. ubi allegat ex Diplomate Friderici II. d. a. 1242. ult. Iun. verba *LANDGRAVIAM THVRINGIÆ & COMITIAM PALATII SAXONIÆ*. Integrum exhibet Dn. LUNIG Reichs-Archivs *P. Spec. Contin. II.* p. 177.

XXVIII. (a) v. Dn. GRIEBNER. Diss. laud. §. 9. Dn. REINHARD. l. c. §. 15.

(b) Dn. GRIEBNER. §. 13. ubi notat, Fridericum Palatinatu quoque investitum fuisse, verb: mit der Pfaltz und Ertz-Marschall-Amte/ ex Litteris investituræ & Declaratione Sigismundi ap. MULLER. *Annal.* p. 13. &. 456.

(c) v. SCHILTER. *Inst. J. Publ.* Tom. II. T. 19. §. 41. p. 302. Dn. GRIEBN. §. 17. 18.

XXIX. v. SCHURZFL. *Not. ad V. Alberti III.* p. 115. & *de Ant. Sax. Dign.* §. 9. EUROP. HEROLD. P. I. p. 512. SCHILTER *de Success. Saxo-Lauenb.*

RIS DE LAUENBURG erectus, *Trans-albinæ* Saxoniæ portio fuit, in Ascaniis aliquando cum Superiori Ducatu unita, & Cæsareæ concessionis æque ac foederis successorii jure cum eodem postliminio unienda, quamvis, litibus exortis, ex pacto *Luneburgensibus* relicta.

XXX. Terra *Hadelensis*, quam Sveci ut accessionem Ducatus Bremensis, extincto Lauenburgico, sibi vindicabant, in sequestrum Cæsaris & Directorum Circuli inferioris Sax. cessit, quod hodienum subsistit.

XXXI. Terræ *ANHALTINÆ* (a) haud dubie partem veteris Saxoniæ Ducatus constituerunt, (b) sed postea ab eodem separatæ, a FRIDERICO II. Imp. *Principatus Imp.* honore mactatæ, (c) hodieque inter diversas Anhalti-

XXXI. (a) Scil. Comitatus *Ascaniæ* & *Ballenstediensis*, item Dynastiæ *Bernburgensis*, *Dessaviensis*, *Servestana* & *Cœthana*, nec non *Hercinia*, cum *Vogteia Gernrodæ*.

(b) v. SPECUL. SAX. in præfat. Land-R. L. III. a. 62. ubi inter septem Ducatus Saxonici vexilla & Comitatus Ascaniæ refertur. Dn. GRIEBN. *de Terris J. Sax.* §. 32. Christ. KNAUT *in Antiquit. Nort-Thuringicis*, & *Comitat. Ballenstad.* & *Ascan.* L. 1. C. V. §. 2. sqq. ad Pagum *Nortthuringiæ* Ballenstadiensem & Ascaniensem Comitatus pertinuisse ostendit.

(c) v. SAGITTAR. *Orig. Anhalt.* SPENER. *Op. Herald. Sp.* L. I. C. V. §. 12.

haltinorum Principum lineas divisæ sunt: (d) quamvis *Ascaniæ* Comitatus Halberstadiensibus donatus sit. (e)

XXXII. *HOLSATIÆ* quoque Comes ADOLPHUS, excusso Ducis Saxoniæ jugo, & clientelari nexu dissoluto, fidem deinceps Imperatori, nullo interjecto, obligavit; inter cujus successores CHRISTIANUS I. Daniæ Rex a FRIDERICO III. Imp. obtinuit, ut *Holsatiæ* & *Stormariæ* Comitatus, cum *Ditmarsiæ* regione, jure armorum sibi asserta, in *Ducatum* commutaretur.

XXXIII. Cumque CHRISTIANUS iste I. terras Holsaticas familiæ suæ acquisivisset, inter

(d) v. IMHOF. *Not. Proc. J. R.* Lib. IV. C. XI. COCCEJ. §. 45.

(e) SCHWEDER. *Theat. Prætens. Illustr.* p. 553. sqq. IMHOF. l. c. §. 3. sqq.

XXXII. v. CYPRÆUS *Hist. Eccles. Slesvic. & Holsat.* C. 28. p. 206. SCHURZFL. *de Antiqv. Sax. Dign.* §. 9. p. 13. & *Not. ad Vit. Alb. III.* p. 116. H. D. MEIBOM. *Hist. Sax. Inf.* p. 38. *Henr.* MEIBOM. *R. Germ.* T. III. f. 213. ubi Diploma FRIDERICI. IMHOF. *Not. J. R. Proc.* L. IV. C. IX. §. 11. COCCEJ. §. 45.

XXXIII. v. MEURS. *Hist. Dan.* L. p. 32. CYPRÆUS *in Annal. Episc. Slesvic.* L. III. C. 1. IMHOF. l. c. §. 11. 12. LIMN. *J. Publ.* T. I. Addit. ad L. V. C. 9. ITTER. *de feud. Imp.* C. VII. n. 11. CONRING. *de Fin. Imp.* L. I. C. 16.

ter posteros ejus ita divisas, ut duæ inde Lineæ, *Regia* nempe & *Ducalis*, nascerentur: hinc factum, ut hodieque *Reges Daniæ* ratione *Holsatiæ Imperio* fidelitatem jurent; quamvis lis olim inter Regem & Ducem de investitura exorta sit.

XXXIV. *SLESWICENSIS Marchionatus*, ab *HENRICO Aucupe* institutus, postea in *DUCATUM* conversus, a CONRADO II. primum Daniæ Regi in fœdus amicitiæ traditus, sed interregni tempore Imperio plane subductus, & sui juris Ducatus factus est.

XXXV. *HAMBURGENSIS* quoque civitas in Saxoniæ Trans-albinæ solo sita, postquam præfectos Imperatorios habere desiit, primo in ditione Billingiorum fuit, dehinc ad Gvelfos, mox ad Holsatiæ Comites pervenit, atque his erepta a Danis, auspicio Waldemari, sine ulla juris Danici exceptione, Alberto Comiti Orlamundæ vendita est.

XXXVI. Ab hoc demum, numeratis MD. argenti libris, jura atque immunitates suas emit, seque in libertatem vindicavit; salvo tamen sacramento *fidelitatis*, quo Duci Stormariæ,

XXXIV. v. ADAM. BREM. L. II. C. 39. CONRING. *de Fin. Imp.* C. 14. 15. IMHOF. l. c.

XXXVI. v. SCHURZFL. *N. ad Vit. Alb. III.* p. 116. KNIPSCHILD *de Jur. Civitat.* L. IV. C. I. n. 79. GASTEL. *de Statu publ. Eur.* Cap. XXXII. p. 1102. 1104. 1105.

riæ, atque *subjectionis*, quo Imperio, nullo interjecto, illigatur: eoque in statu, repetitis a Cæsaribus Diplomatibus, ac lite, a Dano ipsi mota, a. 1618. in Camera decisa, conservatur, licet ad suffragium in Comitiis, ob protestationes Holsatorum, nondum admissa sit.

XXXVII. Porro & *LVBECA* a Saxoniæ Ducatu FRIDERICI I. auspiciis exemta, atque a FRIDERICO II. splendido privilegio inter urbes Imperii recepta est: sicut & *GOSLARIA* tunc in libertatem Imperii asserta est, Brunsvicensium tamen Advocatiæ adhuc obnoxia.

XXXVIII. *WESTPHALIA* usque adhuc sub uno *Saxoniæ* nomine ac Ducatu comprehensa, sed jam, exauctorato Leone, in plura territoria scissa, atque inter Episcopos & Comites distributa, nomen Saxoniæ amisisse videtur.

XXXIX. Cumprimis peculiaris *VVESTPHALIÆ* atque *ANGARIÆ Ducatus*, antea inauditus, nunc exortus, atque cum majori

 vete-

XXXVII. v. ARNOLD. LUB. L. II. C. 36. & L. III. C. 4. ubi causæ, cur eam sibi retinuerit Imperator. MEIBOM. *Hist. Sax.* p. 40. 42. SCHWEDER *Theatr. Pratens.* p. 136. Reichs-Staat P. II. p. 262.

XXXVIII. v. MEIBOM. l. c. p. 13. 14. conf. COCCEJ. C. IX. §. 11. 12. 13. 14. cujus plane contraria est philosophia de Westphalia, ac a veritate historica aliena.

XXXIX. v. SCHURZFL. *ad Vitam Alb. III.* pag. 110. MEIBOM. l. c. p. 38.

veteris Westphaliæ Angariæque parte *COLONIENSI* Archiepiscopo a FRIDERICO I. tributus est: quem titulum quoque *MONASTERIENSES* Præsules & *LAVENBVRGICI* Duces sibi sumserunt; unde *ANHALTINI* Principes & hodierni *SAXONIÆ* Duces eundem retinuerunt.

XL. Reliquæ Westphaliæ partes Dominos nactæ sunt *Archiepiscopum BREMENSEM*, qui sibi adjunxit Comitatum *Stadensem*, nec non Episcopos *MONASTERIENSEM*, *OSNABRVGENSEM*, *MINDENSEM* atque *PADERBORNENSEM*.

XLI. Porro *Ducem JVLIACENSEM*, Comites *LIPPIENSES*, *BENTHEIMENSES*, *TECKLENBVRGENSES*, *PYRMONTANOS*, & Pyromontanæ Dynastiæ heredes *WALDECCIOS*, *DIEPHOLDENSES*, *HOIENSES*, *OLDENBVRGICOS*, atque *DELMENHORSTANOS*: qui omnes ex LEONIS exuviis vel ditiones suas ditarunt, vel in libertatem Imperii se vindicarunt.

XLII. Sicuti autem *THVRINGIA* jam ante Hen-

XLI. V. ARNOLD. LUBEC. *Chron. Slav.* L. II. C. 24. ABB. STAD. ad A. 1180. CHRON. NUSSIENSE p. 192. CRANZ. *R. Sax.* L. VI. C. 38. sq. CHYTRÆUS *Sax.* p. 73. VBBO EMM. *Rer. Fris.* L. 7. p. 108. CHRON. BRUNSVIC. p. 157. SCHURZFL. l. c. MEIBOM. l. c.

XLII. De Thuringia & Marchiis in seqq. Capitibus sigil-

Henricum Superbum a Saxonia avulſa, peculiarem Landgravium nacta eſt: ita & *MARCHIÆ* Saxoniæ, *Brandenburgica*, *Miſnica* & *Luſatica*, ab utriusque HENRICI Lapſu ſeparatas a Saxoniæ Ducatu rationes habuerunt.

XLIII. Idem de *MAGDEBURGENSI Archiepiſcopo*, in limitibus Saxoniæ Slavorum gratia inſtituto, (a) & inter Saxoniæ Principes (b) numerato, nec non *HALBERSTADIENSI* ac *HILDESIENSI* Epiſcopis, (c) quorum ditiones in Saxoniæ territorio ſitæ, & ſine dubio Ducis tutelæ obnoxiæ fuerunt, pronunciandum.

ſigillatim agendi locus erit. conf. Dn. *Griebneri* Progr. de Luſatia, not. x.) ubi, hos tres Marchiones Saxoniæ Ducis Vaſallos fuiſſe, conjicit.

XLIII. (a) v. HELMOLD *Chr. Slav.* L. I. C. 11. IREN. *Exeg.* L. 12. ibi: Magdenburgum Saxoniæ Metropolis eſt. SAGITTAR. *Antiqv. Magdeb.* §. 1. 7. ubi cum CONRINGIO *de antiqv. Helmſt. ſtatu*, Magdeburgum Northuringiæ portionem fuiſſe, docet.

(b) v. *Chron. Montis Sereni* ad an. 1166. ibi: *Wichmannus Archiepiſcopus* (Magdeb.) & NB. *ceteri PRINCIPES SAXONIÆ contra Ducem Henricum provinciam turbant.*

(c) Fuerunt enim inter VIII. Epiſcopos a Carolo M. in Saxonia conſtitutos. v. HELMOLD. L. 1. C. 3. CHRONOGR. SAXO ad an. 781.

XLIV. Denique Slavorum *OBOTRITORUM* Domini ac *POMERANORUM* Duces, exauctorato HENRICO LEONE, cui antea certa ratione obnoxii erant, ab hoc nexu soluti, Imperio sine intermedio se addixerunt.

XLV. Nihil igitur ex amplissimo Saxoniæ Ducatu reliqvum mansit HENRICO ejusque posteris, nisi *BRUNSVICENSE* & *LUNEBURGENSE* patrimonium, quod ab OTTONE nepote Imperio oblatum, ab Imperatore FRIDERICO II. in *feudum Imperii* mutatum, atque in *DUCATUM* erectum est.

XLVI. Crevit etiam hic *DUCATUS BRUNSVICENSIS* & *LUNEBURGENSIS* postea, coëmtis aliove jure quæsitis agris ac territoriis, ut sæpe in IV. pluresve Ducatus satis validos dividi potuerit; sicuti hodieque inter duas Familias, GUELPHERBYTANAM & HANNOVERANAM, ad Electorale non solum, sed & Regium fastigium evectam, divisus est.

XLIV. v. MEIBOM. l. c. p. 39. 40.

XLV. v. *Henr.* MEIBOM. *Hist. erect. Duc. Brunsv. ubi* tabulæ erectionis.

XLVI. v. COCCEJ. C. III. S. III. §. 46. IMHOF. *Not. I. R.* Proc. L. IV. C. 4. GIOV. *Germ: Pr.* Lib. VI.

Cap. IX.

De THURINGIA.

§. I.

THURINGORUM, validissimæ gentis, Regnum, olim a Moeno ad Ocram usque, inter Lanam & Unstrutum sylvamque Hercyniam, item ad Albim, Salam & Visurgim, latissime porrectum, incertis, sed maximis, stetit finibus.

II. Cum vero a Francis, Saxonum auxilio, destructum esset istud Regnum, Thuringia in duas partes, *Septentrionalem* & *Australem*, sive *Saxonicam* & *Francicam*, seu, quod idem est, *cis* - & *trans-Unstrutanam*, divisa est.

III. Illa, *Nort-Thuringia* dicta, omnem terram inter sylvam Hercyniam, Salam, Albim, imo ultra quoque Brandenburgum, usque ad Ha-

§. I. v. SCHURZFL. *Hypnom. ad Vet. Thuring.* §. 3. SAGITTAR. *Antiqu. Regni Thuring.* L. II. C. 13. WERLHOF. *Not. Imp.* L. I. C. II. §. 70. 96.

II. v. SCHURZFL. l. c. §. I. & 3. KNAUT *Antiqu. Ballenst.* L. I. C. VI. §. 6. Dn. REINHARD. *Antiqu. Marchi. Thur.* §. 3.

III. v. H. *Meibom.* de Pag. Sax. v. Pagus *Northuringove* T. III. R. Germ. p. 106. ubi ex *Torquati* Annal. Magdeb. & Halberst. Northuringiæ fines ita describit.

velam, & Ducatum Brunsvicensem siue Alleram fluvium, complexa dicitur: hæc vero, *Sud-Thuringia*, trans Unstrutum ad Austrasiæ & Allemanniæ limites se extendit, quam hodie sub *THURINGIÆ & HASSIÆ* nominibus complectimur.

IV. *Francica* igitur Thuringia Austrasiæ partem constituit, ac in *Comitatus* divisa per DUCES & *Comites*, *Saxonica* vero Saxonum more gubernata est.

V. CAROLI M. ævo utraque Thuringia *Comites*, & inter hos *Palatinum*, ut videtur, accepit: a LUDOVICI Germanici vero tempore qui-

V. v. ANNAL. FULD. ad an. 849. & 873. ibi: *Trachulfus, COMES ET DUX SORABICI LIMITIS.* ANNAL. FRANC. ap. LAMBEC. de *Bibl. Vindob.* L. II. C. 5. p. 353. ibi: *Poppo & Egino, COMITES ET DUCES THURINGORUM,* REGINO ad a. 892. *Poppo, Dux Thuringorum, dignitatibus expoliatur. DUCATUS, quem tenuerat, Cunrado commendatur.* Histor. de *Landgrav. Thur.* & REGINO ad an. 908. *Dux Thuringorum tertius percussus interiit sine heredibus, & DUCATUS devolutus est ad Henricum Ducem Saxoniæ ejus consobrinum.* LUITPRAND. L. 2. C. VII. ibi: *Henricum SAXONUM & THURINGORUM DUCEM prudentissimum, Regem eligite.* PFEFFING. *Vitr. ill.* L. 1. T. V. §. 11. & T. XVI. n. 11. de Ducib. Thuring. REINHARD l. c. §. 4. 6.

quidam e Comitibus *DUCES SORABICI LIMITIS* constituti sunt, unde *DUCATUS* nomen exortum, sub quo *utramque Thuringiam* HENRICUS *Saxoniæ Dux* sibi asseruit, atque hinc *Saxonum & Thuringorum Dux* appellatus est.

VI. Post HENRICI & OTTONIS M. tempora Thuringia iterum per diversos *COMITES* recta videtur, qui partim *MARCHIONES* dicti fuerunt, inter quos eminuit ECKEHARDUS I. cui totus Thuringiæ *DUCATUS* adscribitur: post hunc WILHELMUS *Vinariensis* Comes, *Thuringorum tunc potentissimus*, &, hoc mortuo, LUDOVICUS *Barbatus*, Caroli Lotharingiæ Ducis filius, *Comes totius terræ* dictus, celebrantur.

VII. Sed cum HENRICI IV. tempestate *Marchionum*

VI. v. DITMAR. MERSEB. L. V. p. 107. 108. 112. SUFFRID. PRESBYTER L. I. *Epit.* ad an. 1140. p. 692. *Ludovicus* (Barbatus) ab *Imp. Conrado II. principatum accepit. Sed terra hæc in plures distracta dominos, cessavit Ducatus dici.* Histor. *Landgr. Thur.* C. XII. PFEFFING. l. c. p. m. 392. sqq. REINHARD. l. c. §. 23. sqq.

VII. v. *Append.* ad MARTIN. SCOTUM. ad an. 1130. *Hist. Landgr. Thur.* C. 18. DILLICH. *Chron. Hass.* P. II. C. 132. CHYTRÆI *Saxon.* p. 168. SAGITTAR. de *Antiquo Statu Thur.* p. 61. PFEFFING. l. c. p. m. 395. REINHARD. l. c. ad fin. & Diplomata ibi adducta.

num nomen cum *ECBERTO* deletum esset, HERMANNUS *Wincenburgicus* Thuringiæ, sub *Comitis Provincialis* titulo, præfectus est; quo exauctorato, LUDOVICUS III. a Lothario Imp. PRINCEPS & LANDGRAVIUS THURINGIÆ appellatus, *Hassiaque* & *Thuringia*, Australi scil., donatus est.

VIII. Dignitas potestate aucta: siquidem omnes in Thuringia ejusque confiniis, immediate partim ab Imperio hactenus dependentes *Comites*, *Dynastæ*, *Nobiles*, *Civitates* & *homines*, imo etiam *Episcopatus* & *Coenobia*, in eodem territorio sita, sive absolute, sive salvis certis juribus, *LANDGRAVIO*, ut Principi territoriali, subjecta sunt, & feuda sua deinceps ab eodem recognoverunt.

IX. Eadem dignitas & potestas deinde ad posteros propagata, &, beneficio FRIDERICI II. Imperatoris, in HENRICUM *illustrem*, Marchionem A. 1242. solenni diplomate *Expectativæ* translata est: unde & Comites & Dynastæ ipsum pro vero Domino suo, litteris

VIII. v. PAULIN. *Annal. Isenac.* §. 24. ALBIN. *Chron. Misn.* p. 411. EUROP. HEROLD. L. 1. pag. 243. MENCKEN de *Vi Superiorit. Territ. in Territoriis Imp. claus.* §. 6.

IX. v. WECKII *Chron. Dresd.* p. 153. LUNIG Reichs-Archiv. P. Spec. contin. 2. p. 177. MENCKEN Diss. cit. ubi Comites & Dynastæ illi Thuringiæ recensentur.

ris reversalibus & juramento præstito, agnoverunt.

X. Extincto autem sine heredibus HENRICO *Raspone*, *HASSIA* ad Ottonem BRABANTINUM, *THURINGIA* ad Marchiones MISNIÆ, hodiernos Saxoniæ Duces, delata; utraque inter diversas utriusque Gentis lineas iterum divisa est.

Cap. X.

De FRISIA.

§. I.

FRISIORUM quoque clarum olim inter Germaniæ populos nomen primum quidem intra Rheni ostium & Amasum in ora Oceani se continuit, at deinceps versus ortum non solum trans Amasum, sed & trans Visurgim, Albim & Eidoram in Daniam usque; versus occidentem vero usque ad Mosam, imo Scaldim, extincto sensim Batavico nomine, invaluit.

II.

X. v. FABRIC. *Origg. Saxon.* L. VI. p. 573.

§. I. v. TACIT. *Annal.* L. 4. C. LXXIV. §. 1. UBBO EMMIUS de *Frisiorum Republ.* intra Flevum & Lavicam in princ. WERLHOF. *Not. Imp.* L. I. C. II. §. 68. 75. HERT. *Not. Vet. Germ. pop.* P. III. C. V. §. 1. 2.

II. Potentissimus hic populus non solum in Britanniam cum Saxonibus expeditionem suscepit, sed & in Germaniæ oris maritimis propriam Rempubl. constituit, ac Reges habuit, usque dum a Francis devictus, arctioribus limitibus, maritimis nempe a Visurgi ad Scaldim usque regionibus includeretur.

III. Atque hæc Frisiorum terra hodie in *Occidentalem* & *Orientalem*, mediante Amaso amne, disterminatur: quarum illa Belgio foederato, hæc vero Germaniæ annumeratur.

IV. Uti autem semper distincti a ceteris Germaniæ populis, cumprimis *Francis* & *Saxonibus*, fuerunt *FRISII*: ita nihilominus locum inter eos occuparunt, & pars Regni Teutonici reputati sunt, licet jus Comitiorum initio non habuerint.

V. Recentiori tamen ætate hoc quoque jus

II. v. VALES. *Notit. Gall.* v. Frisia Cis-Rhenana seu Citerior aut occidentalis. p. 211. HERT. l. c. §. 3. 4. WERLHOF. l. c.

III. v. PONTAN. de *Orig. Franc.* L. I. C. 10.

IV. v. EGINHARD. C. 14. ibi: *Frisiam & Saxoniam.* REGINO an. 876. OTTO FRISING. *Chron.* L. VI. C. 11. ALTING. *Notit. Germ. Inf.* P. I. & II. v. Frisii. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. Sect. III. §§. 28. sqq. ubi Saxones & Frisios ejusdem gentis fuisse putat. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. III. §. 30.

V. v. UBBO EMMIUS *rer. Fris.* L. 25. IMHOF. *Not. Proc. I.* Lib. 5. C. VIII. §. 10. STRUV. l. c.

jus acquisiverunt, dum FRIDERICUS III. an. 1464. missis legatis, ULRICUM in urbe Emdana, ubi totius populi Comitia convocata fuerant, in possessionem feudi & honoris solenni ceremonia per ensem & vexillum immitteret, omnemque *Frisiam Orientalem* usque ad Visurgim pro Imperatore curandam ipsi traderet: sicut & a *Ferdinando III*, eorum Domini inter Principes Imp. evecti sunt.

CAP. XI.

DE VENEDORUM SIVE SLAVORUM TERRIS IN GENERE.

§. I.

PRæter Populos Germanicæ originis, alii peregrini, e vicina SARMATIA adventantes, magnam Germaniæ partem, a mari Baltico ad Istrum, atque a Vistula ad Albim & Salam usque porrectam, a variis Germaniæ populis desertam, occuparunt, atque jure civitatis Germanicæ tandem donati sunt.

II. Scilicet a Seculo maxime IVto magnæ migrationes Gentium Germanicarum evenerunt: inprimis *Vandali*, *Svevi*, *Burgundiones*, *Heruli*,

II. v. HERTII Diss. *de Renovato Rom. Germ. Imp. & Regni Bohem. nexu.* Sect. I. §. 2. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. XXII. not. t.) p. 158. 159.

Heruli, *Gothi*, *Longobardi*, *Saxones*, *Boji*, *Marcomanni*, *Quadi*, aliique, vel Imperii Romani infirmitate, vel Miniſtriſſimi ejusdem artibus, vel Attilæ expeditionibus excitati, novas extra Germaniam ſedes in variis Imperii Romani provinciis quæſiverunt.

III. Igitur SARMATÆ, qui ſub VENEDORUM & SLAVORUM nominibus demum innotuerunt, ex *Aſia* in vaſtiſſimas Sarmatiæ regiones, *Ruſſiam*, *Livoniam*, *Pruſſiam*, *Lithuaniam*, *Poloniam*, imo & *Dalmatiam* ac *Pannoniam*, effuſi, tandem quoque vacuefactas iſtas *Germaniæ* oras inſtar diluvii inundarunt, impoſito veteribus colonis jugo, quorum numerus per tot migrationes valde imminutus erat.

IV. Hi uti in regionibus memoratis varia Regna condideruut, ita a poſſeſſione cujusque

III. *VENEDI* PLINIO, TACITO, PTOLOMÆO audiunt, qui ſequiori ævo *SLAVI* dicuntur v. JORNAND. de *Reb. Get.* C. 23. PROCOP. *Hiſt. Goth.* L. III. p. 336. ubi prima *Slavici* nominis mentio, CROMER. de *Reb. Polon.* L. 1. BANGERT. ad HELMOLDI *Chron. Slav.* p. 9. 11. SCHURZFL. de *Reb. Slav.* §. 6. 8. Dn. LUDEWIG *Germ. Princ.* L. I. C. 2. p. 204. 205. Dn. GUNDLING. de *Henrico Auc.* §. XXII. lit. n. WERLHOF. *Not. Imp.* L. 1. C. II. §. 16. 127.

IV. v. BANGERT. ad *Helmold.* L. I. C. 2. MANLIUS *Comment. de Reb. Luſat.* L. 2. C. I. §. 1. 2. GIOV. *G. Pr.* l. c. p. 212. g)

que regionis, ac viciſſim regiones ab ipſis, novis plane nominibus inſigniti, atque in varios populos familiasve diviſi ſunt.

V. In Germania quidem alii *boreales* atque *occidentales* plagas ad mare *Balticum* a *Viſtula* ad *Albim* usque inſederunt: alii in mediterraneis regionibus intra *Oderam* atque *Albim*, imo & *Salam*, *Danubiumque*, verſus *Auſtrum* atque *Ortum* ſeſe protenderunt.

VI. Ex *illis* oræ maritimæ inprimis accolæ, in varias familias Ducesque diſtincti, plerique ſenſim coivere pars in *Pomeranorum*, pars in *Obotritorum* nomen: ceteri ſub *Holſatorum*, *Luneburgenſium*, *Brandenburgenſium*, *Luſatiorum* nominibus comprehenſi ſunt.

L VII.

V. V. HELMOLD. *Chron. Slav.* L. I. C. 1. 2. 6. 7. 16.

VI. Ex illorum numero fuerunt *Vagrii*, *Vilſi* ſeu *Velatabi*, *Obotriti*, *Brizani*, *Polabi*, *Cirzipani*, *Kiſſini*, *Runi*, *Redarii*, *Tollenſes*, *Linones* ſeu *Hilinones*, *Smeldingi*, *Hevelli*, *Ucrani* ſeu *Ugrenſens*, *Leuticii*, *Stoderani*, *Calucones*, *Luſiki*, *Pomerani*, *Caſſubii*.

V. HELMOLDI *Chron. Slav.* CRANZII *Vandalia* paſſim. conf. PEUCERI *Chron.* L. IV. MANLIUS *Comment.* L. I. C. 33. 34. L. II. C. 1. 2. 3. L. III. C. V. §. 2. Δειγμ. C. V. BROTUF. *Chron. Martisb.* paſſim. COCCEJ. *J. Publ.* C. III. S. V. §. 76. WERLHOF. *Not. Imp.* §. 216. 233. 234. GUNDLING. *de Henr. Auc.* 173. ſeqq.

VII. Imo & peculiare *Regnum* condidisse feruntur Venedi isti Boreales, quod ab Albi ad sinum Codanum usque porrectum, utramque *Marchiam*, *Soldwedelensem*, & *Brandenburgensem*, *Megaloburgenses* item, *Pomeranasque* terras continuit: quod forte idem illud est, quod cum PRIBISLAO ultimo Obotritorum Rege interiit.

VIII. Ex *his* inprimis *SORABI*, itidem in varios populos, *Dalemincios*, *Milzenios* aliosque distincti, *MORAVI, BOHEMI, SILESII*, quorum nomina adhuc satis nota sunt, celebrantur: Sed de his infra erit agendi locus.

IX. At non contenti *Venedi*, cumprimis *occidentaliores*, amplitudine terræ occupatæ, sed ultra *Albim* ac *Salam* progressi, vicinas *Thuringorum*, *Francorum* & *Saxonum* terras perpetuis deprædationibus infestarunt, ac portiones ex illis decerpserunt.

X. Tandem a CAROLO M. omnes hæ Slavicæ

VII. v. MANL. *Comm.* L. II. C. 2. & L. III. C. 5.

VIII. v. ANNAL. FULDENS. ad A. 822. 880. HELMOLD. L. I. C. 7. BANGERT. *ad Helm.* p. 11. HERT. l. c. §. 3. WERLHOF. l. c. §. 232.

IX. v. MANL. *Comm.* L. 2. C. II. §. 2. SAGITTAR. *Histor. Lusat.* §. 9. 10. MEIBOM. *Hist. Sax. Inf.* p. 28. WERLHOF. §. 231.

X. v. EGINHARDI *Vita Caroli M.* AIMOIN. L. VI. cum Supplem. Turon. ANNAL. FULD. ad A. 849. &

vicæ gentes, intra Rhenum & Viſtulam, Oceanumque & Danubium poſitæ, devictæ ac *tributariæ* redditæ : *DVCES* etiam *SORABICI LIMITIS* conſtituti, variaque ad Albim & Salam caſtella adverſus eos extructa ſunt.

XI. Sed extinctis *Carolingis*, jugum excuſſerunt Venedi, & cumprimis *Saxones* vicinos, quorum terras a tempore Carolingorum invaſerant, vel a CAROLO M. iis donatas, vel vi occupatas, varia injuria affecerunt, et cum *Hungaris* contra eos conſpirarunt.

XII. HENRICUS *Auceps* igitur in Saxonum gloriam & ſecuritatem intentus, non ſolum *Slavos*, *Hevellos*, *Sorabos*, *Dalemincios*, *Luſicos*, feliciter domuit, ſed etiam devictas eorum oras in *Præfecturas limitaneas*, ſeu *MARCHIAS*, diſtinxit, ac iis *Præſides* ſeu *MARCHIONES*, limitum cuſtodes, præfecit : unde MARCHIÆ, *BRANDENBVRGICA*, *MISNIÆ* & *LVSATIÆ*, enatæ.

& 873. SAGITTAR. l. c. §. 15. COCCEJ. C. III. S. V. §. 65. ſqq. WERLHOF. l. c. §. 216. 232. 233. 234. HERT. l. c. §. 3.

XI. v. MEIBOM. l. c. p. 28. COCCEJ. l. c. §. 66. 67. GUNDLING. l. c. p. 160.

XII. v. DITMAR. *Merſeb. Chron.* L. I. LUITPRAND. *Hiſt. III.* 5. MANL. *Comm.* L. II. C. 7. GUNDLING. l. c. §. 22. ſqq. SAGITTAR. §. 16.

XIII. Varii quoque EPISCOPATUS in his terris erecti, *MISNENSIS* nempe, *MERSEBURGENSIS*, *CIZENSIS*, *BRANDENBURGENSIS*, *HAVELBERGENSIS*: quibus *MAGDEBVRGVM*, Archi-Epiſcopi dignitate auctum, OTTO M. præfecit, ac Slavis convertendis metropolin ſtatuit.

XIV. Sed *ARCHIEPISCOPATVS MAGDEBVRGENSIS* ſatis amplo e terris Saxonicis & Sorabicis ab Ottone M. & Succeſſoribus ditatus, per pacem Weſtphalicam in *DVCATVM* converſus, Electori BRANDENBURGICO ceſſit.

XV. Cum vero ſæpius ad priora relaberentur Venedi, atque Saxones turbarent, denuo ab HENRICO LEONE & ALBERTO URSO ſtrenue debellati, e regionibus occupatis ejecti vel deleti, atque in eorum loca *SAXONES*, *Weſtvali*, *Rhenani*, *Friſii*, *Hollandi*, *Selandi*, *Flandri*, traducti ſunt.

XVI. In compluribus tamen provinciis, veluti

XIII. v. HELMOLD. L. I. C. 2. & BANGERT. in Not. CRANZ. *Vandal.* L. II. C. 30.

XIV. v. SAGITTAR. *Antiquit. Magdeb.* INSTR. P. W.

XV. v. HELMOLD. L. I. C. 57. 87. 88. BANGERT. ad L. I. C. 2. p. 13. WERLHOF. l. c. §. 17. MEIBOM. *Hiſt. Sax. Inf.* p. 34. 35.

XVI. v. HELMOLD. L. I. C. 87. CHYTRÆI *Saxon.* p. 3. WERLHOF. §. 18.

luti Bohemia, Silesia, Moravia, Lusatia, Venedorum Marchia, Pomerania, imo & in iis, ubi fere penitus extirpati, etiam hodie Venedi & Slavi superant, in servitutem redacti, passim tamen cum Germanis commixti.

CAP. XII.

DE VENEDORUM BRANDENBURGENSIUM OBOTRITORUM ET POMERANORUM TERRIS.

§. I.

MARCHIAM, hodie *BRANDENBURGICAM* cognominatam, principio *Svevi* ac *Vandali Herulique*, his emigrantibus, forte ex parte *Saxones*, ac deinceps *Venedi*, cumprimis *Hevelli* incoluere.

II. Sed HENRICUS Auceps, debellatis *Hevellis*, & expugnato munitissimo ipsorum castro, quod *BRENNABORG* seu *BRANNYBOR* appellarunt, SIGFRIDUM Comitem *Merseburgensem* ibi constituit, ac limitibus Saxoniæ adversus Slavos custodiendis præfecit.

§. I. v. HELMOLD. L. I. C. 87. 88. GIOV. *G. Pr.* L. II. C. 11. p. 534. sqq. GUNDLING. *de Henr.* p. 161.

II. v. WITTICHIND. *Annal.* L. I. fin. Dn. GUNDLING. *de Henrico Auc.* §. XXII.

III. Hoc pacto fundamenta quidem *MARCHIÆ* seu *Marchionatus Brandenburgici* jacta sunt: sed quod ille statim, tanquam *Ducatus* provinciæ, proprio jure & potestate usus fuerit, gratis & citra historiarum fidem asseritur.

IV.

III. v. Ill. COCCEJ. *J. Publ.* C.III. S.V. §. 71. & Excell. Dn. LUDEWIG *Diss. de Formula Ducatus Brandenb.* hanc opinionem defendentes.

Argumenta sunt: (1) *Epitaphium Gernrodanum: GERO DUX ET MARCHIO FUNDATOR ECCLESIÆ SAXONUM etc.* apud SPANGENBERGIUM, ANGELUM, MEIBOMIUM, a LUDEWIGIO Diss. cit. p. 35. allegatos. Verum Excell. Dn. GRIEBNERUS peculiari Programmate & dubiam Epitaphii fidem, & argumenti imbecillitatem solide evicit, præsertim cum nondum constet, an vivo Geroni Ducis titulus sit tributus, & quæ sit ratio mutationis, cum Sigfridus nonnisi *Comes Saxoniæ* audierit, imo an unquam Gero, qui primus Lusatiæ Marchio fuit, etiam Brandenburgicus Marchio fuerit.

(2) *Diploma* OTTONIS I. a. 962. in quo GERONIS MARCHIONIS DUCIS fiat mentio. Sed D. HORNIUS *de Burggrav. Magd.* §. 10. post verba: *Geronis Marchionis*, non, *DUCIS*, sed, *DUAS* sc. *civitates &c.* legendum esse, ostendit.

(3) *Diplomata* HENRICI VI. in quibus Marchia *DUCATUS TRANSALBINUS* audit. Sed hæc Diplomata recentioris ævi sunt, ex antiquiori historia

IV. Imo Marchiones hic constituti inter *SAXONIÆ COMITES* (a) locum habuere, li-

 cet

storia interpretanda, in qua nulla hujusmodi Ducatus vestigia reperire licet. Imo Imp. Fridericus I. Saxoniæ Ducatum, Henrico Leoni ablatum, Adalberto Urso Marchioni concessit, iniquum ratus, unum duobus Ducatibus præesse: manifesto indicio, ne illo quidem tempore Marchiam Ducatus justi rationem habuisse. v. Dn. GRILEN. l. c. x) conf. GIOV. in *Pruss.* p. 50. Ceterum Excell. Dn. GUNDLING. jam in HENR. Auc. §. XXII. & not. t) p. 157. istam de Ducatu Brandenb. opinionem erroris coarguit.

IV. (a) v. WITTICHIND. *Annal.* L. 2. p. 643. ubi Sigfridus *COMES SAXONICUS optimus Saxonum* dicitur. Diploma OTTONIS I. apud SAGITTAR. *Antiquit. Magd.* §. 45. ibi: *in COMITATU prædicti Marchionis GERONIS &c.* OTTO FRISING. *de R. G. Frid. I.* L. I. C. 21. ubi: *Inter ceteros Nobilissimus MARCHIO SAXONIÆ ALBERTUS capitur.* Diploma FRIDERICI Archi-Episc. Magd. d. a. 1147. ibi: *Consentiente benigne ac laudante Marchione Alberto &c.* & non multo post: *eadem venditio ab eodem Adalberto COMITE &c.* Diploma Wigmanni Aep. ibi: *Adalbertus COMES & Advocatus hujus Ecclesiæ,* ap. BECMANN. *Hist. Anhalt. P. V.* L. I. C. V. §. 2.

cet ob militare officium forte *DUCES* (b) interdum appellati fuerint.

V. Nec *MARCHIONIS BRANDENBURGICI* titulus prius auditus, (a) quam ALBERTUS URSUS *Conradi Marchionis* cum *Marchia*, quam *Soldwedelensem* vulgo appellant, Lotharii & Conradi III. auspiciis conjunxit, & Civitatem Brandenburgicam, Christianis iterum ereptam, a PRIBISLAO moriente recuperavit.(b)

VI. Ab initio igitur Saxoniæ (a) pars exigua

(b) v. COCCEJ. *J. P.* C. III. S. V. §. 71. & S. III. §. 40. ubi contra MEIBOMIUM *de Ducis* Sax. titulo disputat. GUNDLING *de Henr. Auc.* p. 160.

V. (a) v. CHRONOGRAPH. SAXO a. 1130. ubi: *Marchiones Septentrionales.* DITMAR. MERSEB. L. 3. ubi: *Episcopatus Brandenb. Defensor* Dietericus sub Ottone III. dicitur. HELMOLD. L. I. C. 4. ibi: *Adalbertum, MARCHIONEM ORIENTALIS SLAVIÆ &c.* conf. LUDWIG *de Form. Duc. Brand.* p. 86. not. c)

(b) v. Dn. GUNDLING. *de Henr. Auc.* §. XXII. not. x) ubi ad bina Diplomata CONRADI III. provocat, a SCHATENIO *in Annal. Paderborn.* T. I. p. 763. & 771. exhibita, alterum de a. 1142. alterum de a. 1146. quorum priori ALBERTUS ut *MARCHIO*, posteriori ut *MARCHIO BRANDENBURGENSIS* subscripsit.

VI. (a) v. §. 13. h. & SPEC. SAX. L. III. art. 36. §. 2. ubi inter Saxoniæ vexilla numeratur. conf. Dn. GRIEBNERI Progr. de Lusatia lit. x.)

gua fuit Marchia; ſucceſſu temporis variis terrarum acceſſionibus aucta, (b) in juſtam provinciæ magnitudinem crevit, propriique territorii jura tandem conſequuta eſt, licet Saxonico Circulo adſcriberetur. (c)

VII. Ex iſtis acceſſionibus quadruplex *Marchia* enata: ſcil. *VETUS*, in Saxonia Cis-Albina ad Albim usque ſe protendens, olim *Soldwedelenſis* dicta, cui & *Prignizia* trans Albim acceſſit; *MEDIA*, Albim ac Oderam interjacens: *NOVA* trans Oderam ſita; *UKERANA* demum in finibus citerioris Pomeraniæ.

VIII. *Epiſcopatus* in Marchia ab OTTONE M. fundati, *BRANDENBURGICUS* nempe & *HAVELBERGENSIS*, modo memorati ſunt: hic illud advertendum, reditus Epiſcopales fiſco Electorali adſcriptos eſſe, Collegiis Canonicorum tamen in illis adhuc durantibus.

IX. Varios quoque *Dominos*, primum ex arbitrio Cæſarum, nacta eſt Marchia: ex quibus tamen *Stadenſes* jam hereditario jure ſucceſſiſſe videntur; ab his vero ad *Aſcanios* & *Ballenſtadienſes* Comites translata eſt.

L 5 X.

(b) v. COCCEJ. §. 74.

(c) v. LUDEWIG *Form. Duc. Brand.* §. X. lit. q) p. 97. cujus peculiaris hac de re philoſophia.

VII. v. IMHOF. *Not. Proc.* I. R. L. 2. C. VIII. §. 7. GIOV. G. Pr. L. 2. C. V. §. 4.

X. Ex his ALBERTUS URSUS, Marchiæ veteris & mediæ potitus, *Henrico Superbo* proscripto, primus *MARCHIO BRANDENBURGICUS*, suique juris factus, ac principalem dignitatem nactus est; cui in Marchionatu successit filius Otto, qui, exauctorato etiam Leone, immediata Imperii jura firmavit.

XI. Deinde, post OTTONEM II. & ALBERTUM II. hujus filii JOHANNES & OTTO III. Marchias rexerunt, quorum ille *Nova* & *Uckerana* Marchia, hic vero versus Magdeburgenses & Halberstadienses terras easdem auxit. Johannis denique filius JOHANNES II. primus *Elector* Brandenburgicus RUDOLPHI I. Imp. æqualis extitit.

XII. In *Ascaniorum* familia Marchionatus Brandenburgicus, jam Electoratu auctus, perstitit usque ad WOLDEMARUM II. quo sine liberis mortuo, LUDOVICUS *Bavarus* eundem, excluso *ALBERTO Anhaltino*, ad filios suos transtulit: ex quibus OTTO eum CAROLO IV. vendidit, a quo per modum feudi filiis WENCESLAO & SIGISMUNDO concessus est.

XIII.

X. v. HELMOLD. L. I. C. 88. ARNOLD. Lub. L. II. C. 34.

XI. v. ALBERT. ARGENT. p. 100.

XII. CRANZ. *Vandal.* L. VIII. C. 19. 28. 53. L. IX. C. 31. COCCEJ. §. 73.

XIII. Sigismundus Cæsar factus Marchias cum Electorali dignitate, FRIDERICO, *Burggravio Norico* & *Hohenzollerano Comiti*, contulit: cujus gloriosissima Familia hodieque rerum potitur, maximis imo Regiis incrementis aucta.

XIV. POMERANORUM, longis inter Viadrum Vistulamque sedibus positorum, nomen, quod *maris accolas* significare videtur, nusquam ante Sec. XI. obvium est: sub HENRICI IV. vero Imp. tempus invaluit, & Sec. XII. usu magis tritum ad posteros dimanavit.

XV. *Slavicæ* autem *Venedicæque* gentes utique fuerunt, quæ *Gothis*, *Vandalis* ac *Svevis* emigrantibus in his oris successerunt, quamvis forte Aboriginum reliquiæ nonnullæ remanserint.

XVI. Excisi autem fere sunt Slavi in Occidentali Pomerania, cumque aliis gentibus *Sax-*

XIII. v. LIMN. *J. P.* L. 5. C. VII. n. 1. sqq. Ph. J. SPENER *Syll. Hist. Geneal.* p. m. 421. COCCEJ. §. 74. conf. Disp. mea de Corona Borussiæ & Incrementis Domus Augustæ Lips. a. 1704. edita.

XIV. v. SCHURZFL. Orig. Pom. §. 1. not. b).

XV. v. SCHURZFL. l. c. §. 7. lit. p.)

XVI. v. ADAM. BREM. L. II. C. 12. HELMOLD. L. I. C. 2. 14. ubi scribit: *Slavorum regionem, dante Deo, totam redactam esse velut in unam Saxonum*

Saxones in desertas terras vocati, qui consvetudine sua paulatim reliquos emolliverunt, & lingua tandem ac legibus suis imbuerunt: unde hodierni Pomeraniæ cives Saxonum saltem majori parte posteri sunt, quamvis Principes *Svantiboridæ* a Venedis originem traxerint.

XVII. Non quidem in Saxonum ditionem penitus redacti sunt Pomerani, eosdem tamen cum reliquis Slavis HENRICO Saxoniæ Duci *sub tributo serviisse*, certum est, a quo nexu tandem, LEONE proscripto, liberati sunt.

XVIII. FRIDERICI vero *Ænobarbi* ætate, svasu inprimis Saxonum, factum est, ut Germanis arctius conjungerentur Pomeranorum Principes, atque ultro in *IMPERII* fidem & clientelam suscepti, *DVCALI* nomine a Cæsare insignirentur.

XIX.

num coloniam. CRAMER. H. Eccl. L. II. C. 2. MICRÆL. L. 3. p. 308. sq. SCHURZFL. l. c. lit. t.) MEIBOM. *Intr. ad Hist. inf. Sax.* p. 40.

XVII. v. HELMOLD. L. I. C. 36. SCHURZFL. l. c. lit. t) MEIBOM. *Introduct. ad Hist. Saxon. Infer.* p. 39. 40.

XVIII. v. *Alb.* CRANZ. *Vandal.* L. VI. C. 14. SCHURZFL. l. c. lit. s.) GIOV. *Germ. Princ.* L. 2. C. II. p. 561. conf. omnino MEIBOM. l. c.

XIX. Non ergo in *Marchionum Brandenburgicorum* fuere clientela, & quamvis a LUDOVICO *Bavaro* illi addicerentur, tamen non nisi spes successionis, pacto inter LUDOVICUM Marchionem & BARNIMUM III. *Stetinensem* inito, si mascula hujus proles extingueretur, Brandenburgicis acquisita est.

XX. Sed, mortuo sine mascula prole OTTONE III., gravissimæ Brandenburgensibus lites a *Wolgastensibus*, h. e. Pomeraniæ ulterioris Ducibus, de successione Stettinensi motæ, quæ demum, renovato a. 1499. *hereditario foedere*, compositæ sunt.

XXI. Casus extitit, durante bello tricennali, atque jus in universum utriusque Pomeraniæ Ducatum Brandenburgicis quæsitum; sed citeriori aliae terræ Principatusque per transactionem Osnabruggensem substitutæ, solaque ulterior ipsis relicta, deinceps citerioribus quibusdam accessionibus aucta.

XXII. OBOTRITI, postea *MECKLENBURGEN-*

XIX. V. HILDEBRAND. *Geneal. Duc. Pom.* p. 6. COCCEJ. l. c. §. 78. GIOVANNI *Germ. Princ.* L. 2. C. II. p. m. 562.

XX. V. CHYTR. *Saxon.* L. 1. in Marchia. COCCEJ. l. c. GIOV. *Germ. Pr.* l. c. p. 563.

XXI. V. INSTRUM. P. Art. XI. COCCEJ. l. c. GIOV. l. c. p. 564.

XXII. V. CRANZ. *Vandal.* L. VII. C. 11. SCHURZFL. *de Reb. Meclenb.* §. 1.

GENSES dicti, a maris Baltici oris & Pomeraniæ finibus ad Albim usque se extendentes, olim *Regibus*, Imperium R. G. subinde comiter colentibus, paruerunt ad PRIBISLAUM II. usque.

XXIII. At hic a WALDEMARO Danorum Rege, & HENRICO LEONE Saxone bellis attritus, ad mansvetudinem Christianam se convertit, terrasque bello amissas, sub fidelitatis lege ab HENRICO recepit, *Mecklenburgum* quoque exustum restauravit, atque abdicato Regis titulo, ab eo *Mecklenburgici Principis* nomen suscepit, & ad posteros transmisit.

XXIV. Cum vero exhaustæ per superiora bella terræ ab HENRICO LEONE & ALBERTO URSO Germanis iterum impletæ sint, & hinc geminus in his terris populus extiterit; duplex quoque *Principatus* enatus est, *MECKLENBURGICUS* nempe & *VENEDORUM*, quo-

---

XXIII. v. HELMOLD. *Chr. Slav.* L. I. C. 83. *Fr.* IREN. *Germ. Exeges.* L. III. C. 98. qui Mecklenburgicos Principes tum *partim sub Ducatu Saxoniæ, partim sub Pomerania comprehensos fuisse*, scribit, conf. SCHURZFL. l. c. §. 8. 9. IMHOF. *Notit. Proc. Imp.* L. 4. C. V. §. 1.

XXIV. v. CRANZ. *Vandal.* L. II. C. 41. 42. COCCEJ. l. c. §. 77. SCHURZFL. §. 6. IMHOF. Notit. Proc. L. 4. C. V. §. 2. LUDWIG. Disp. de *Form Duc. Brand.* §. 10. lit. h).

quorum hodieque titulum Megapolitani Duces gerunt.

XXV. Peculiaris quoque in his terris *Comitatus*, *SVERINENSIS* nempe ab HENRICO Leone conditus, & *Gunzelino* ex equeſtri familia de *Bartensleben* collatus fuit, poſtea etiam in *Principatum* erectus.

XXVI. Sicuti autem, proſcripto *Henrico* Leone Saxone, Megapolitani Principes in libertatem ſe aſſeruerunt, ita a CAROLO IV. Imp. *HENRICI Leonis* Megapolitani filii, JOHANNES & ALBERTUS, in *Ducum* faſtigium evecti, & inter *Principes Imperii* recepti, terræ etiam ipſorum in unum & indiviſum *DUCATUM* erectæ ſunt, Bucephali vero caput, quo inſignia eorum conſtant, corona ornatum eſt.

XXVII. Ceterum *Mecklenburgicæ* terræ MARCHIONI BRANDENBURGICO, qua *Duci Vandaliæ* ſeu *Vendenlandiæ*, qualem nonnulli fingunt, nunquam obnoxiæ quidem fuerunt; attamen *Principatus Venedorum* ſupra dictus ex peculiaribus rationibus in clientelam eorum venit.

XXVIII.

XXV. v. IMHOF. l. c. §. 2.

XXVI. v. DUBRAV. *Hiſt. Bojem.* L. 22. CRANZ *Vand.* L. VIII. C. 23. SCHURZFL. l. c. §. 10. 11. IMHOF. l. c. §. 3. ubi verba Diplomatis adducta.

XXVII. v. LUDEWIG. *Form. Duc. Brand.* §. X. lit. h).

XXVIII Hinc cum *WILHELMUS* improlis deceſſiſſet, & Duces Mecklenburgici Principatum Venedorum vi pacti occupaſſent: *Elector BRANDENBURGICUS* eundem ut apertum ſibi vindicans id impetravit, ut an 1442. pacto inito de futura ſucceſſione in univerſum Ducatum, extinctis maſculis, certior redderetur, atque interim homagium a ſubditis ipſi præſtaretur.

XXIX. *Stargardienſis* vero tractus, Marchionum Brandenburgenſium olim ditio, ad HENRICUM Mecklenburgicum Principem dotis nomine tranſiit.

XXX. Hodie duæ tantum Ducum Mecklenburgenſium lineæ, *Guſtrovienſi* extincta, adhuc florent, SVERINENSIS & STRELITZENSIS: inter quas lites de ſucceſſione Guſtrovienſi exortæ, amica compoſitione fruſtra tentata, in poſſeſſorio quidem a Cæſare definitæ, ſed non prorſus finitæ ſunt.

Cap.

XXVIII. v. CHEMNITII *Parchumenſis* curiæ Silentiarii Cod. MS. ap. LUDWIG. l. c.

XXIX. v. SCHURZFL. l. c. §. 12. ſqq. LUDWIG l. c. lit. i)

XXX. v. IMHOF. l. c. §§. 14. 16. PFEFFING. *Vitr. illuſtr.* L. 1. Tit. XVI. §. 10. not. m)

Cap. XIII.

De VENEDORUM SORABORUM TERRIS, SPECIATIM WITTENBERGENSI MISNIÆ LUSATIÆ QUERFURTENSI ET ANHALTINO TERRITORIO.

§. I.

SORABI vel *Serbii*, Slavorum propago, varias Svevorum Teutonum regiones ad Albim, Svevum, Salam & Muldam, ſpeciatim Miſniam, Luſatiam ac partem Saxoniæ Superioris, quæ uno nomine *SORABIA* appellatæ, *SERVESTAM* metropolin habuerunt, incoluere.

II. In his primum occurrit Terra *WITTENBERG*, Saxoniæ Superioris portio, a Svevis initio habitata, deinceps vero a Slavis *Sorabis*, una cum aliis ad Albim regionibus, occupata.

M III.

§. I. v. MANLII *Commentar. Rer. Luſat.* ex edit. Dni HOFFMANNI Lib. I. C. XXX. ʃ. 1. ſqq. ubi & varia Soraborum nomina. BECMANN. *Hiſt. Anhalt.* P. I. C. 4.

* Dicendum de variis nominibus Slavicis, quibus caſtella, oppida, pagos Sorabi ſignarunt.

II. v. SCHURZFL. in *Notis ad Vitam Alberti III.* p. 110. & de *Antiqua Saxon. dignit.* ʃ. 9. not.*

III. Sed hi, cum Albim & Salam transgressi, finitimos *Thuringos* & *Francos* vexarent, a CAROLO M. an. 806. acerrimo prælio cæsi, atque castellis ad Salam & Albim coerciti, *tributariique* redditi sunt.

IV. Tandem *Saxones* barbaros hos sæpe rebellantes, & ab OTTONIS M. excessu Christianos vexantes, ejecerunt, & habitationes eorum occuparunt.

V. Inprimis ALBERTUS URSUS, domitis ac ejectis Sorabis, in hanc vicinamque regionem *Belgas* & *Flandros*, vel, si mavis, *Saxones*, a Carolo M. olim in Belgium ac Flandriam relegatos, revocavit, atque adeo incolis Germanicæ originis eam replevit.

VI. *Witteberga* vero, Caput provinciæ, quo tem-

III. v. AIMOIN. L. 6. ANNAL. CAR. M. ANNAL. FULD. REGINO ad. an. 806. WERLHOF. *Notit. Imp.* L. 1. C. II. §. 231.

IV. v. Dn. KIRCHMAIER Diss. *de Wittenb.* p. 14. 15.

V. * Hinc. tractus ad Albim der grosse und kleine Flemming / variaque loca circa Wittenbergam nomina Belgica acceperunt.

v. ADELM. *Annal. Franc.* an. 806. HELMOLD. L. I. C. 87. 88. *Chron.* CARION. L. IV. p. 413. MANL. *Comm.* L. IV. C. 6. §. 4. SCHURZFL. *de Rebus Urbis Juterboc.* §. 14.

VI. v. SCHURZFL. ad Vitam Alberti III. GIOV. G. Pr. L. III. p. 20.

tempore & quo auctore ſit condita, haud ſatis conſtat, ſaltem ante *Ænobarbi* tempora in nullo monumento ejus fit mentio: ad *Aſcanios* tamen Duces, qui Sorabos, inter tractum Albis & Salæ rerum potitos, ex his finibus exegerunt, origines ejusdem referendæ.

VII. Imo *Bernhardus* Saxoniæ Dux Wittebergæ fundamenta jeciſſe videtur: quippe qui terram Lauenburgicam ab Ænobarbo ſibi adjudicatam, ſed adverſariorum injuriis vexatam, pertæſus, in Saxoniam ſuperiorem pariter ſibi attributam ſe contulit, atque hunc ſedi ſuæ locum haud dubie elegit, oppidumque adeo nomine, in Saxonia transalbina peruſitato, conſtituit.

VIII. Hinc Terra Wittenberg titulo ornata *Ducatus Saxoniæ*, quippe qui e Saxonia inferiori in hanc ſuperiorem ejus partem migravit, cui & *Electoratus* jura inhærent, unde *Circulus Electoralis* appellatur, atque ab Aſcaniis ad Miſnenſes, hodiernos Saxoniæ Duces & Electores, pervenit.

IX. MISNIA ab urbe *Miſni* vel *Miſena*, cui

 rivus

VII. v. Dn. KIRCHMAIER Diſſ. cit. p. 56.

VIII. v. Supra Cap. VIII. de Saxonia.

IX. v. DITMAR. Merſeb. L. I. SCHURZFL. de *Marchia Miſnenſi* §. I. p. 3. 4. MANLIUS l. c. Lib. 2. C. VI. §. 2. ſqq. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. XXIII. a)

rivus *Misa* nomen dedit, denominata, *Marchiæ* seu *Marchionatus* dignitatem, eodem HENRICO I. auctore accepit: quamvis nec *Marchia* statim dicta, nec *Misnensis* ante HENRICI V. & LOTHARII tempora cognominata fuit.

X. Scilicet Henricus, subacta provincia, quam *Sorabi*, oppressis *Hermunduris*, insederant, a Germanis *Daleminciam*, a Slavis *Glomaci* appellatam, *MISNIAM* condidit, & præsidiis contra *Hungaros*, *Bohemos*, *Milzenos* ac *Polonos* firmatam, Præfecto limitaneo seu *MARCHIONI* custodiendam ac regendam dedit, Regnoque Teutonico una cum provincia, *Marchia* inde dicta, adjecit.

XI. Primus, qui hoc munere functus est, e Comitibus *WETTINENSIBUS* ortus, aliis BRUNO, aliis FRIDERICUS vocatur, cujus opera & Slavi extirpati, & pristini possessores patriæ vel libertati restituti, novæque e Saxonia coloniæ introductæ sunt.

XII.

X. v. WITTICHIND. *Annal. Sax.* L. I. DITMAR. *Merseb.* L. I. 2. FABRIC. *Annal. Misn.* An. 978. 1010. MANL. l. c. §. 4. & C. IX. §. I. SCHURZFL. l. c. §. II. b) p. 8. GRAUNII *Dalemincia Slavorum* §. 10. GUNDLING l. c. §. V. not a) p. 27.

XI. v. CRANZII *Saxon.* L. III. C. 16. GIOV. G. Pr. L. III. C. II. p. 90. not. l) MANL. l. c. C. IX. HORN. Progr. de *Marchia Misn.* Dn. STRUNZII *Dalemincia Sax. Colon.*

XII. Quamvis autem *BUDSEZIO-WETTINENSIUM* Comitum familia, Sec. X. inprimis celebrata, primos Marchiones, continua ſerie ſuccedentes, Miſniæ dederit, tamen jus *hereditarium* non niſi ab OTTONUM exceſſu, & circa HENRICORUM tempora, iis firmatum videtur, ad Sereniſſimos Saxoniæ Duces & Electores, qui ex iis genus ducunt, transmiſſum.

XIII. Non vero ſtatim ea territorii amplitudine gaviſa eſt Marchia Miſnenſis, qua hodie cernitur, ſed, finitimis Slavis ſubjugatis, fines dilatavit, atque ECCARDI inprimis, ac DEDONIS, nec non CONRADI temporibus variis terrarum acceſſionibus aucta eſt.

XIV. Nimirum uti in varios *Pagos* olim diviſa fuit *Sorabia:* ita ex variis *Comitatibus*, Venedis forte objectis, quos ſenſim acquiſiverunt, ac ſub ditione ſua complexi ſunt Marchiones, *Miſniæ* Territorium deinceps coaluit.

XII. v. REUSNERI Icon. Princ. & Reg. p. 25. ibi: PRÆFECTUS *Sorabortum* & *Dominus Budſeciæ.* SCHURZFL. l. c. §. 1. p. 5. GIOV. *Germ. Pr.* L. III. C. 1. ʃʃ. 7.

XIII. v. SCHURZFL. §. 11. p. 7.

XIV. v. Dn. GUNDLING. l. c. §. V. Dn. STRUNZ de *Pagis Niſani* & *Daleminci.* GIOV. G. Pr. L. III. p. 20.

XV. Quales fuerunt *Wettinensis*, *Zoerbicensis*, *Leisnicensis*, *Brennensis*, *Eilenburgensis*, *Rochlizensis*, *Groizensis*, *Orlamundanus*, *Pegaviensis*, *Merseburgensis*, *Pleissensis*, *Altenburgensis*, & *Landsbergensis*, itemque *Osterlandia*.

XVI. Sicuti autem in Misnia non solum Slavi exterminati, Germanique restituti, sed etiam Germanicæ gentis Marchiones ei præfecti sunt; ita neutiquam juris *Slavici* sed *Germanici* potius Misnia censenda fuit.

XVII. Hinc factum, ut jam inde ab OTTONUM tempore Misniæ Marchiones in *Comitiis* comparuerint, ac de Reip. salute cum *Optimatibus Regni* egerint atque statuerint; quod complura Comitiorum exempla docent; unde hodieque Serenissimi Electores Saxoniæ *Suffragium Misniæ Marchionatus* nomine optimo jure sibi vindicant.

XVIII.

XV. v. KNICHEN *de Jure Saxon. litis provocatoriæ nescio.* p. 105. ubi CONRADI March. tituli ac ditiones memorantur, inter filios divisæ. GIOVAN. G. Pr. l. c. §. 5. & 7. SAGITTAR. *Histor. Lusat.* §. 17. 37. SCHURZFL. de *Thuring. Vet.* §. 3. ubi de Terra orientali.

XVI. Quod contra Ill. COCCEJ. B. HORNIUS peculiari Programmate solide demonstrat. Conf. GIOV. l. c. p. 90.

XVII. v. HORNIUS l. c. ubi Comitia Ottonis III. Henrici IV. Ottonis IV. exempli loco allegat. LUDEWIG. de *Form. Duc. Brand.* §. X. not. n) p. 94. idem affirmans.

XVIII. Ceterum tres *Episcopatus*, *MISNENSIS*, *MERSEBURGENSIS* & *CIZENSIS*, ab OTTONE M. in Misnia fundati, hodie perpetuæ postulationis jure ad Principes Saxonicos Albertinæ lineæ pertinent, ita tamen, ut sublime jus territorii Elector in iis exerceat.

XIX. LUSATIAM utramque *Suevi* Germani antiquitus tenuerunt: his exactis vel subactis, ex Slavica *Soraborum* gente in Superiori *Milzenii*, in *Inferiori Lusici* consederunt; ab his provincia ipsa *Lusiz* appellata fuit.

XX. Non multo post Misnensem, in *Lusatia* quoque *MARCHIA* instituta est: sed, an HENRICO I. an OTTONE M. auctore; an in Lusatia *inferiori*, an in *superiori*; una, an plures, incertum (a) est: id fere constat, GERONEM

XVIII. HORNII Programma d. an. 1708. & Dni HOFFMANNI *Introd. ad Scriptor. Lusat.* p. 4. ubi OTTONIS M. Diploma de fundat. Episcopat. Misnens. SCHURZFL. de *Lusat.* §. 5.

XIX. V. MANLII *Commentar. Rer. Lus.* Δεῖγμα, Cap. V. SAGITTAR. *Hist. Lusat.* §§. 2. 3. 4. 13. GUNDLING de *Henr. Auc.* § XXIV. not. c) p. 171.

XX. (a) Obscura est Marchiæ Lusaticæ origo. Quod intellexit SAGITTARIUS, qui §. 17. *Sic*, inquit, *nata post Brandenb. & Misnensem Marchia Lusatica, cujus tamen antiquum caput ac primos limites nondum satis arbitror perspectos.* Quod

NEM Saxonicum ad sylvam Harzicam Dynastam

Quod si vero hic standum conjecturis, plus Inferioris, quam Superioris, ut nunc vocamus, Marchiæ ad eandem pertinuisse, probabile est. MANLIUS quidem, ab *HENRICO I.* Marchiam Lusatiæ institutam esse, affirmat, sed sine coævorum auctoritate. De prima sede ac territorio Marchiæ plane tacet. SCHURZFL. §. 5. *Milzaviam* vocatam docet a *Milcenis*, quos Lusatiam Superiorem incoluisse, e Saxonicorum & Salicorum Imp. tabulis liquet. Unde in Lusatia Superiori Marchiam conditam esse, colligere licet: inprimis cum & *Budissensis* & *Gorlicensis Marchiæ* in Diplomatibus Johannis Lucelburgici & Caroli IV. fiat mentio. HERTIUS contra *de Renovato R. G. J. & R. Bohemiæ nexu* ad Lusatiam Inferiorem digitum intendit S. II. §. 3. ubi ex *Witticbindi* L. 3. adducit verba: *GERO PRÆSES Slavos, qui dicuntur LUSICI*, sub Ottone M. scil. *potentissime vicit, & ad ultimam servitutem coëgit.* Deinde addit: *Abhinc Marchiones ab Imp. accepit*, ac paulo post subjicit: *quod accipiendum de Lusatia inferiori.* Aut ergo tunc demum sub *OTTONE I.* & quidem in Lusatia Infer. Marchia instituta: aut, si *GERO* jam fuit *Marchio*, ante victos Lusicos, oportet sane eum Marchionem in Lusatia Super. fuisse, ubi Marchia Budissensis memoratur, & post hanc quoque in Lusatia Inf. Marchiam con-

nastam primum ei *Præsidem*, qui &, *MARCHIO DUX* appellatus, præfectum fuisse (b).

M 5 XXI.

conditam, atque adeo non unam, sed plures Lusatiæ Marchias fuisse. Inprimis cum & *Lusicensis* & *Lubucensis*, seu, ut ego intelligo, Lebusensis, Marchia e *Beckeri* Historia Havorea memoretur Dn. HOFFMANNO *in Introd. in Scriptor. Rer. Lusat.* p. 3. Imo & a DITMARO L. 6. duo Marchiones simul nominantur, *GERO* & *HERMANNUS*. *Huic* tribuitur Marchia Budissinensis; ita enim DITMARUS: *Budissin civitatem præsidiis HERMANNI Comitis munitam.* Ad *illum* vero, qui fuit *Gero II.* haud dubie Lusatia Inferior pertinuit. Ita enim DITMARUS: *Inde ad LUSICI pagum, in cujus fronte Jarina stat, a GERONE dicta MARCHIONE.* Et L. 5. memorat *omnem GERONIS COMITIS MARCHIAM citra Albim jacentem.* Unde sane id confici videtur, tam in Inferiori, quam in Superiori regione Marchias fuisse conditas. Non negligenda tamen hic Observatio Dn. HOFFMANNI in Introd. ad Scriptor. Lus. p. 7. a *tempore Henrici V. demum Marchiæ appellationem regioni Superiori communicatam fuisse, quæ antea tractui, qui ad Lus. Inferiorem hodie refertur, propria fuerit.*

(b) V. MANLII *Commentar. Rer. Lusat.* L. II. C. X. *Sagittar.* l. c. §. 18. de primo Lusatiæ Marchione Excell. Dni GRIBNERI Programmata de *Lusatia*

XXI. Uti autem non semper iisdem finibus stetit Lusatia, variasque Imperii mutationes subiit: ita divisio ejus in *Superiorem & Inferiorem* semper obtinuit; (a) quarum illa primis temporibus *BUDISSENSIS* ac *GORLICENSIS*, (b) hæc vero *LUSICENSIS* (c) ac *ORIENTALIS MARCHIÆ* (d) nomine venisse videtur.

XXII.

satia & *Gerone*. Quamvis SCHURZFL. de *Lusat.* p. 11. *SIGFRIDUM* Ringelheimensem primum Marchionem nominet.

XXI. (a) v. SCHURZFL. *de Lusat.* p. 17. ubi *Diplomata Coenobii Dobrilugensis* allegat, in quibus NB. *Duæ hæ Marchiæ vocabulis certis ac significantibus ab se distingvantur.*

(b) v. CAROLI IV. *Diploma* ap. CONRING. *de Finib. Imp.* C. 29. ibi: *MARCHIA BUDISSINENSIS & GORLICENSIS, quæ cum ceteris ad Regnum & coronam Bohemiæ ab antiquo pertinuerat.* conf. SCHURZFL. l. c. §. 8.

(c) v. *Autor* libelli *de Cænobio Bigaugiensi*, ibi: *Wipertus ad curiam Wormatiæ* &c. *& ut MARCHIA LUSICENSI ab eo* (Imper.) *insigniretur.* v. SAGITTAR. §. 30. 31.

(d) v. *Chron. Montis Sereni*, ibi: *MARCHIAM vero LUSICENSEM, quæ nunc Orientalis dicitur, Imperatore Conrado Marchoni Misnensi concessit.* Sic apud DITMARUM & in Chronico jam citato sæpius Marchionum orientalium mentio fit. conf. SAGITTAR. §. 17. 32. & MANLII Δείγμα C. XIV. §. 2.

XXII. Sed *Lusatiæ* nomine serius ista Marchia, sive una, sive multiplex, ornata est: a tempore scil. Caroli IV. qui universas Lusatiæ terras in unum corpus collectas, uno eodemque *Lusatiæ* nomine appellari jussit.

XXIII. A GERONIS I. excessu ad DEDONEM usque in ditionem *Stadensium*, *Budsetiorum*, *Wettinensium* ac *Misnensium* aliquantisper fuit Marchia ista *Orientalis*, *LUSICENSIS* dicta, vel inferiorem tantum, vel superiorem simul, vel saltem ejus partem, complexa.

XXIV. Mortuo DEDONE, posteris ipsius, HENRICI IV. Imp. auspiciis, ademta, atque ad VRATISLAUM *Bohemiæ* Ducem translata est *Marchia*, quæ Inferiorem non tantum regionem, sed & partem Superioris, (a) cujus pars in Polonorum manibus, vel adhuc Bohemici juris, (b) fuisse videtur, pars vero *Dedonis* filiis relicta, tum forte comprehendit. (c)

XXV.

XXII. v. GUNDLING. *de Henr. Auc.* l. c. not. d) p. 173.

XXIII. v. SAGITTAR. §. 19. - 24. conf. SCHURZFL. *de Lusat.* §. 7. in not. & §. 8. p. 11.

XXIV. (a) v. LAMB. SCHAFNAB. ad. a. 1074. MANLIUS Δεγμ. C. XI. SAGITTAR. §. 27. - 31.

(b) v. HERT. *de Bohem. cum Germ. R. nexu* S. II. §. 3. MANLIUS l. c. C. XIII. ubi Gorlicium a Bohemis tempore Lotharii conditum memoratur.

(c) v. SCHURZFL. §. 7. in not. **

XXV. A *Vratislao* Bohemo partem *Superioris* Lusatiæ, nempe pagos *Nysen* & *Budesin*,(a) dotis loco accepit VIPERTUS *Groicensis* Comes, ac deinceps etiam *Inferiori* Marchia, quæ *Lusicensis* proprie dicta, ab HENRICO V. in curia Wormatiensi investitus est, easdemque ditiones ad filium HENRICUM transmisit. (b)

XXVI. Defuncto *Viperto* vel ejus filio, ad *Bohemos* rediisse videntur regiones *superiores*, BUDISSENSIS nempe & ZITTAVIENSIS, quibus & GORLICENSIS deinceps accessit: ut adeo tantum non omnem Lusatiam Superiorem habuerint Bohemi, ac possederint ad OTTOCARUM II. usque.

XXVII. In interregno OTTOCARI II. dono eadem ad *Brandenburgo-Ascanios* pervenit: quibus

XXV. (a) v. *Vita* VIPERTI C. IV. §. 28. in Collectione Dni HOFFMANNI, hujusque Introductio p. 2. seqq. & Dn. STRUNZII Diss. de *pago Nisani* §. 3. ubi ostendit, *Zittaviensem* inprimis tractum in Lusatia Superiori hunc pagum comprehendisse.

(b) v. *Autor* libelli de Coenobio *Bigaugiensi* apud SAGITTAR. §. 30. 31.

XXVI. v. MANLIUS Διήγμ. C. XVI. §. 3. sqq. SAGITTAR. §. 43. conf. HOFFMANNI *Introd. ad Script.* Lus. pag. 8.

XXXVII. v. SAGITTAR. §. 44. 45. SCHURZFL. p. 10.

quibus extinctis, nunc *Bavaros*, nunc alios Præsides sortita, tandem *Bohemiæ* quasi jure postliminii, reddita atque lege rituque beneficiario in JOHANNEM Regem a LUDOVICO Bavaro Imperatore collata est.

XXVIII. *Marchia LUSICENSIS*, seu *LUSATIA INFERIOR*, post mortem HENRICI, a LOTHARIO Imp. CONRADO Timonis filio concessa est: a quo tempore penes *Misnenses* fuit (excepto exiguo intervallo, quo *Silesiis* paruit) usque ad FRIDERICUM *Admorsum*, cui per vim a *Brandenburgo-Ascaniis* erepta est.

XXIX. *Hi* enim jam ab OTTONIS *Pii* tempore, bello Misnico, cum ALBERTO *Degenere*, ejusque filiis gesto, insignem Inferioris Lusatiæ partem occupaverant: cui an. 1317. WALDEMARUS demum omne, quod Misnensibus in ea reliquum fuerat, adjecit, atque FRIDERICO captivo cessionem illius provinciæ extorsit.

XXX. Extinctis cum WALDEMARO Branden-

XXVIII. v. SAGITTAR. §. 22. - 41. SCHURZFL. p. 11. 12.

XXIX. v. MANLIUS *Commentar.* L. IV. & V. SCHURZFL. p. 12. SAGITTAR. §. 41.

XXX. v. MANL. Δεύγμ. C. XVI. SCHURZFL. §. VIII. p. 9. sqq. GOLDAST. de *Regno Bohem.* Append. Docum. p. 75. ubi Diploma Incorporationis. SAGITTAR. §. 45. 46. 47.

denburgo-Ascaniis, *Lusatia* quoque *Inferior*, æque ac *Superior*, a *Bohemis*, per JOHANNEM *Lucelburgicum*, ex inauguratione beneficiaria LUDOVICI *Bavari* acquisita, & a CAROLO IV. perpetuo jure *Bohemiæ* innexa est.

XXXI. *Incorporatio* isthæc in Comitiis Norimbergensibus an. 1355. cum consensu Electorum ac Ordinum Imperii facta: quo ipso tamen Lusatia, sicut nec ceteræ provinciæ, *Imperii. Germanici jure* neutiquam exciderunt. (*)

XXXII. Neque etiam existimandum, ex quo Lusatia cum Regno Bohemiæ conjuncta fuit, *Inferiorem* ejus partem in Regis Bohemiæ, qua Septemviri, patrimonio deputatam, juraque Electoratus eidem innexa fuisse: quod nullum hujus rei extet documentum, ac Reges Bohemiæ diu ante acquisitam Lusatiam Inferiorem Electoratus jura habuerint.

XXXIII. Nihilominus *UTRAQUE LUSATIA* Regno Bohemiæ iterum exemta, ad *SAXONES MISNENSES*, ad quos antehac, a Conradi

XXXI. (*) Quod in Recessu Ratisbonensi an. 1471. confirmatum, & in Matriculis Norimbergensi 1431. & 1467. Ratisbonensi 1471. Norimbergensi 1480. Coloniensi 1488. censitum. v. SAGITTAR. §. 47.

XXXII. v. SCHURZFL. §. 9. p. 13.

XXXIII. v. SAGITTAR. §. 51.

radi Marchionis temporibus ad FRIDERICUM Admorſum, *Marchia Orientalis* pertinebat, poſtliminio tandem devoluta eſt.

XXXIV. Siquidem a FERDINANDO II. Cæſare utriusque Luſatiæ Marchionatus in JOHANNEM GEORGIUM I. Saxoniæ Electorem, ob impenſas in bellum Bohemicum factas, feudali quidem nexu, ſed oneribus vaſallagii communibus nequaquam obnoxio, in ſolidum, ac firmo perpetuoque jure collatus eſt.

XXXV. Ex dictis liquet, nec *Luſatiam juris Slavici* reputandam, ex quo non ſolum coloniæ Germanicæ in has terras, oppreſſis Venedis, adductæ, ſed & *Marchiones* Germani iisdem præfecti, qui ab Imperatoribus inveſtiti, jura Civitatis Germanicæ atque inter Ordines Imperii locum obtinuerunt.

XXXVI. Porro terræ iſtæ, quæ hodie Principa-

XXXIV. Pactum, quod indicat *Pax Pragenſis* §. 23. A. 1635. initum, & per ſolennem traditionem A. 1636. d. 14. Apr. de qua extat Erblicher *Tradition-Receſſ*, conſummatum eſt.

XXXV. v. MANL. *Comment.* L. I. C. 41. & Δείγμα. C. XIV. §. 5. 6. conf. Dn. GRIBNERI Programma d. a. 1709. quo jus Civitatis Germanicæ Luſatiæ Marchionibus contra Ill. COCCEJUM erudite aſſeruit.

XXXVI. v. SCHURZFL. *de Reb. Memorab. Perantiquæ Urbis Jutreboci* §. 5.

cipatus *SAXO-QUERFURTENSIS* nomine veniunt, post *Suevos* itidem *Sorabis* aliquamdiu paruisse certum est.

XXXVII. Postea, cum expulsis *Slavis*, eædem *Saxonibus* cessissent, ex spoliis LEONIS eas cum Jutreboco Archiepiscopus Magdeburgensis suæ ditioni subjecit.

XXXVIII. Tandem hæ terræ sub nomine Præfecturarum *Querfurtensis, Jutrebocensis, Burgensis* & *Dahmensis*, JO. GEORGIO Electori Sax. per pacem Pragensem a FERDINANDO II. tributæ, ac deinceps per testamentum Electoris ad AUGUSTUM filium, cum omnibus dignitatibus et regalibus, devolutæ, hodie a *SAXO-WEISSENFELSENSIBUS* Ducibus sub *Principatus* titulo possidentur.

XXXIX. Denique ANHALTINÆ quoque terræ, quæ initio Nortthuringiæ, ac deinceps Saxoniæ pars fuerunt, *Sorbis* cesserunt; quippe qui ultra Albim ad Hercyniam diffusi, *Servestanum* inprimis, *Dessaviensem* & *Cothensem* tractum cis & trans Albim pariter ac Muldam incoluere.

XL.

XXXVII. v. SCHURZFL. l. c. §. 15.

XXXVIII. MULLERI *Annal. Saxon.* ad A. 1663. & 88. SCHNEIDER Beschreibung der Herrschaft Querfurt p. 82. SCHURZFL. l. c. §. 16.

XXXIX. BECMANNI *Hist. Anhalt.* P. I. C. 4. *Chron.* CARIONIS L. 4. ALBINI *Chron. Misn.* Tit. 7.

XL. Sed iidem in his etiam terris a Saxonibus, cumprimis ALBERTO URSO Duce atque auctore domiti, provinciæque ipsorum aliis e Flandria Germaniaque advenientibus distributæ sunt.

CAP. XIV.

DE SLAVORUM BOHEMORUM MORAVORUM AC SILESIORUM TERRIS.

§. I.

BOHEMIA, æque ac *MORAVIA* & *SILESIA*, vetustissimis temporibus non solum *Germaniæ* partes ac provinciæ reputatæ, sed etiam primi harum provinciarum incolæ Germaniæ populis accensiti fuerunt.

II. Primos *Bohemiæ* & subjectarum provinciarum

XL. Reliquas terrarum Anhaltinarum mutationes ac hodiernum statum v. supra.

§. I. v. HERTII *Diss. de Rom. Germ. Imperii & Regni Bohemiæ nexu* Sect. I. §. 1. Excell. Dn. LUDEWIG *de Jure Suffragii R. Bohemiæ* C. II. §. 1. 2. GIOV. *Germ. Princ.* L. I. C. 2. p. 205.

II. v. Ill. COCCEJ. *Jus Publ.* Cap. III. S. IV. §. 51. 53. HERT.

ciarum, incolas *HERMIONES* celebrari; tum *BOJOS*, unde *Bojo-hemia* nomen acceperit; *MARCOMANNOS* poſt, qui illos ſubegerint; denique *VENEDOS* vel *SLAVOS* alienigenas, hodieque in illis oris ſuperſtites: Scriptoribus Romanis æque ac Germanicis teſtatiſſimum eſt.

III. *SLAVI* hi, *Bohemiæ, Moraviæ Sileſiæque* jam cultores ac domini, initio propriis *Ducibus* uſi, poſt a CAROLO M. Sec. IX. cum ceteris Slavicis gentibus perdomiti, ac *Duces* quidem ſui ipſis relicti, ſed *Imperio Franco-Germanico* addicti *tributariique* redditi ſunt: quo in nexu et ſub LUDOVICO PIO perſtiterunt.

IV. Sed, *diviſo Imperio Carolino*, diſſidiisque ac turbis inter fratres Reges enatis, deficere cum ceteris Slavis coeperunt, atque duo *Regna* conſtituerunt *BOHEMI MORAVIQUE*, quæ tamen ſubacta rurſus a LUDOVICO *Germanico*, CAROLOMANNO filio ceſſerunt.

V.

HERT. l. c. ʃʃ. 2. LUDEWIG. Diſſ. laud. §. 2. e) ibique laudati GOLDASTUS & BALBINUS.

III. EGINHARDUS *de Vita Caroli M.* C. XII. ANNAL. FRANCOR. *Reuberiani* & *Fuldenſes* ad a. 822. HERTIUS l. c. §. 3. LUDEWIG l. c. §. 3. *Germ. Pr.* p. 206. n) STRUV. *S. J. Publ.* Diſſ. IV. §. 10.

IV. V. ANNAL. FULD. A. 880. REGINO A. 876. ibi: *REGNA Slavorum BOHEIMENSIUM & MARAHENSIUM.* HELMOLD. *Chron. Slav.* L. I. C. 7. HERT. l. c. LUDEWIG l. c. §. 3. n) STRUV. l. c.

V. Nova defectionis occasio enata, cum ARNULPHUS Imp. *Moraviæ* Principi ZVENTEPOLDO & *Bohemensium* Regnum subjiceret: quo non solum hi irritati, sed & ille inflatus, quippe potentia auctus, obsequium Imperio denegarunt, ad quod tamen mox ab Imperatore reducti sunt, extincto etiam brevi post sub LUDOVICO *Moraviæ* regno.

VI. Deficientibus in Germania *Carolingis*, *BOHEMI* denuo cum reliquis Slavis Germanici Imperii jugum excusserunt: sed in ordinem redacti ab HENRICO Aucupe, & OTTONE M. atque in *fidem* & *clientelam* Imperii Germanici suscepti, eorundem beneficio *civitatis Teutonicæ* jure donati sunt.

VII. Hoc pacto igitur *BOHEMIA* perpetuo jure *GERMANICO* Imperio *addicta* est, cujus *formula* fere huc recidit: *Bohemi in clientela sint Imperii; Cæsari Imperioque annua solvant tributa; Princeps eorum ordini adscribatur Principum Germaniæ*,

V. v. REGINO A. 890. ANNAL. FULD. 897. HERT. l. c. STRANSKY *Reip. Bohem.* L. 7. C. VIII. §. 2. LUDEWIG l. c. not. c) *G. Princ.* p. 267.

VI. v. WITTICHIND. *Annal. Sax.* L. 1. de Henrico, & L. 3. de Ottone. SIGEBERT. A. 930. DITMAR. *Merseb.* L. 1. 2. HERT. l. c. Sect. II. §. 1. 2. LUDEWIG Diss. cit. §. 5. *G. Princ.* p. 206. 207.

VII. v. GOLDAST. *de Regno Bohem.* L. 2. C. III. §. 7. p. 123. LUDEWIG. l. c. & *G. Pr.* p. 207.

maniæ; ipſi Bohemi civitatis ſint Germanicæ, & pari cum ceteris Germaniæ populis jure utantur.

VIII. Hæc *formula* eſt, ad quam exigenda ſunt bella diſſidiaque, quæ inter *BOHEMOS GERMANOSQUE* inde ad CAROLI IV. usque ætatem interceſſerunt: *illis* ſubinde frenum mordentibus, *his* jura ſua in illos ſtrenue aſſerentibus.

IX. Deinceps ad *dignitatem regalem* rurſus adſpirarunt *BOHEMIÆ* DUCES, inprimis cum variis acceſſionibus, *Moraviæ*, *Sileſiæ*, *Luſatiæ*, robur creſceret: quam & ab HENRICO IV. ac ſequentibus Imperatoribus obtinuerunt, primum per modum privilegii perſonalis conceſſam, tandem æterno jure ipſi Bohemiæ regno adnexam.

X. Deficiente *maſcula* Regum ſtirpe in WENCESLAO V. a. 1306. Bohemiæ Regnum primum ad *Luxenburgicos*, deinde ad ALBERTUM II. *Auſtriacum*, porro *Poloniæ* Principes, denique iterum ad AUSTRIACOS, *Ferdinandum I.*

VIII. v. LUDEWIG Diſſ. cit. §. 7. z) ubi cauſſæ bellorum recenſentur.

IX. v. GOLDAST. *de R. Boh.* L. 3. C. XIII. p. 370. CONRING. *de Finib. Imp.* L. 2. C. XXIX. n. 3. p. 469. HERT. Diſſ. cit. S. II. §. 8. LUDEWIG *de Auſpicio Regum* Cap. XI. §. 5. p. 80. ſqq. GIOV. *G. Pr.* p. 208.

X. v. GIOV. *Germ. Princ.* p. 209. IMHOF. *Not. S. R. G. Imp. Procer.* L. 2. C. V. §. 3.

dum I. nempe, idque plerumque per foeminas, transiit, atque adeo hereditario jure ad Cæsares Austriacos translatum est.

XI. Ex dictis liquet arctissimus, qui ab HENRICI Aucupis & OTTONIS M. tempore *IMPERIO R. G.* cum *BOHEMIÆ Regno* intercedit *nexus*, nuperrime etiam renovatus: vi cujus neutiquam juris *Slavici* amplius, sed *Germanici* utique, istud reputandum; licet Territorio Germanico nondum penitus incorporatum, ideoque nulli Circulo adscriptum sit.

XII. Scil. uti antiquæ Germaniæ pars est Bohemia, in qua haud dubie Germanorum reliquiæ supersunt, ita, ex quo in fidem & clientelam Imperii Germanici est recepta, *Majestatem IMPERII* & *Dominium directum* semper agnovit, atque *fidelitatem* Imperatoribus Bohemiæ Duces vel Reges *jurarunt*.

XIII. Neque spernenda istius nexus argumenta: quod Bohemorum Duces vel Reges ad jussa Cæsarum arma expediverint, eos commeatu juverint, aut coram iis caussam dixerint; quod Bohemi ad officia sacra vel

 civi-

XI. v. COCCEJ. *J. Publ.* l. c. §. 64. dissent. conf. STRUV. l. c. §. 11.

XII. v. OTTO FRISING. *de Gest. Frid. I.* L. I. C. 20. HERT. l. c. §. 4. ubi varia investiturarum exempla. & §. 11. LUDEWIG §. 14. p. 103. a)

XIII. v. HERT. §. 5. 8. 9. 12. LUDEWIG §. 9. 10. 11.

civilia in Germania admoti; Bohemiæ Rex sit Elector; Archi-Officialis, Imperii Archi-pincerna; feuda acquirat Imperii, etiam sine consensu Imperatoris; quod Bohemiæ Episcopi a Cæsare sint instituti, atque suffragati in Imp. Comitiis.

XIV. Infirmiora sunt: quod fiant Cæsares; a Cæsare Bohemiæ Princeps sit Rex appellatus; unctus a Moguntino; vicariatu Imp. transmontano gaudeat, legibus usa sit Bohemia Saxonicis, Imperio præstet tributum.

XV. Sed omnium clarissime nexus iste elucet e *jure suffragii*, quo Bohemi ab HENRICI Aucupis tempore tantum non in omnibus Imperii Comitiis ad FRIDERICUM III. usque gavisi sunt, ita, ut præsentia eorum desiderata, atque privilegio demum immunitas ab onere frequentandi Comitia iis concessa fuerit.

XVI. Licet autem ab eo tempore Comitia fre-

XIV. v. LUDEWIG §. 14. sqq.

XV. v. GOLDAST. de *R. Bohem.* L. IV. C. 3. sqq. qui secundum seriem Imperatorum ab *Henrici I.* & *Ottonum* temporibus ad *Fridericum III.* usque per exempla istud demonstravit. conf. HERT. §. 6. Sect. III. LUDEWIG §. 8. g)

XVI. v. HERTIUS Sect. III. §. 1. sqq. ubi jam nexum illum a *Caroli IV.* tempore paululum debilitatum fuisse docet, mansisse tamen Reges Bohe-

frequentare desierint, idem tamen nexus mansit, Sacratissimi Imperatoris JOSEPHI auspiciis renovatus atque firmatus.

XVII. MORAVIA, a *Morava* amne dicta Germaniæ provincia, principio sub *Marcomannis* Duces habuit, post sub *Slavis* Marahensibus seu Moravis Reges accepit, Imperio Germanico obnoxios.

XVIII. Regnum istud, sub *Carolingis* latius Hungariam, Austriam, Bohemiam Poloniamque versus protensum, ab ARNULPHO Imp. & LUDOVICO Puero destructum est, superato & proscripto primum ZVENTEPOLCO Rege, deinde ejus filio, superbius se gerentibus, atque Hungarorum, Polonorum ac Bohemorum rapinis cessit.

Bohemiæ cives Imperii §. 7. & Sect. IV. ubi Historia nexus Imperii R. G. & Regni Bohemiæ nuper renovati.

LUDEWIG Cap. II. lit. g) p. 60. ubi de causis agit neglectorum a Bohemis Comitiorum ab an. 1550. & Cap. III. de jure recuperandi pristinum suffragium.

XVII. v. ANNAL. FRANCOR. A. 822. REGINO a. 860. COCCEJ. J. P. Cap. III. S. VII. §. 58. HERT. l. c. Sect. I. §. 3. GIOV. *Germ. Pr.* L. I. C. 2. p. 265.

XVIII. v. ÆN. SYLV. *Hist. Bohem.* C. 13. COCCEJ. l. c. §. 62. HERT. l. c. Sect. II. §. 3. GIOV. p. 265. sqq.

XIX. Partem regni, cui Moraviæ nomen mansit, Polonis ereptam sibi vindicarunt Bohemiæ Reges atque Bohemiæ insertam sub *MARCHIONATUS* titulo beneficiario jure ab Imperatoribus tenuere, regiique sanguinis Principibus aliquoties fiduciæ nomine concessere.

XX. Ab eo igitur tempore Moraviæ Marchionatus intuitu Bohemiæ Regum quidem immediatum Imperii feudum, intuitu Principum vero, qui istum a Bohemiæ Regibus fiduciaria lege acceperunt, subfeudum Imp. fuisse videtur, licet & hi in Comitiis Imp. comparuerint.

XXI. SILESII, olim *Sliusi*, forte & *Elysii* dicti, e *Slavis* itidem oriundi, in Quadorum & Lygiorum terris intra Viadrum & Bohemicos montes consederunt, a *Carolingis* itidem subacti, ceterum modo *Bohemis*, modo *Polonis*, addicti, modo *liberius* jure suo usi.

XXII. FRIDERICI I. Imp. auspiciis Silesia omnis, quæ continentibus Sylvis a reliqua Polo-

XIX. v. HERT. l. c. *Germ. Pr.* p. 267. not. i) & 268.

XX. v. GIOV. l. c. p. 268. not. m.)

XXI. v. ANNAL. FULD. A. 874. & 877. PEUCER. *Chron.* L. IV. p. m. 481. HERT. l. c. S. II. §. 3. SAGITTAR. *Hist. Lusat.* §. 9. GIOV. p. 246.

XXII. v. CONRING de *Finib. Imp.* L. 1. C. XVIII. §. 16. PASTOR. *Hist. Polon.* L. 2. C. VIII. §. 1.

Polonia dirimitur, usque ad Bohemorum Misnensiumque fines, a BOLESLAO Poloniæ Duce *Uladislai* fratris filiis concessa, atque hinc utriusque *SILESIÆ DUCATUS* enatus est.

XXIII. Hinc, *Poloniæ* juncta, Silesia in clientela & obsequio *IMPERII* perstitit usque ad FRIDERICI II. Imp. ætatem, qui *censum*, a *Poloniæ* & *Silesiæ* Ducibus *Imperio* hucusque solutum, *Bohemiæ* Regibus largitus est.

XXIV. Ab hoc tempore deficere a Polonis coepit Silesia, jam in *plures Principatus* divisa, cujus Duces & Nobiles sensim IOHANNI *Bohemiæ* Regi terras suas allodiales in feudum obtulerunt.

XXV. Tandem universa Silesia a CAROLO IV. Imp., Electorum consensu, *Bohemiæ* perpetuo jure innexa est, sub qua & adhuc, extinctis licet Principibus, Imperii Majestatem agnoscit.

XXIII. v. LANG. *Chron. Citic.* A. 1086. HARTKNOCH de *Rep. Polon.* L. I. C. 10. *Diplom.* CAROLI IV. apud CONRING. de *Finib. Imp.* L. 2. C. XXIX. §. 8. 9.

XXV. v. HARTKNOCH l. c. L. I. C. III. §. 5. 6. BALBIN. *Miscell. Hist. Bohem.* Dec. I. L. 7. Sect. II. C. I. *Diploma* CAROLI IV. apud GOLDAST. in Append. f. 66. 70. & CONRING. l. c.

CAP. XV.

DE
ACCESSORIIS REGNI GERMANICI TRANS-ALPINIS, SPECIATIM IMPERIO ROMANO ET REGNO ITALIÆ NEC NON UTRIUSQUE SICILIÆ.

§. I.

CUm variis *Accessionibus* Regnum Germaniæ successu temporis auctum sit, diversa jure eidem innexis, & partim iterum avulsis: nunc de illis quoque agendum, &, quid juris in eas Germanorum Imperio reliquum sit, dispiciendum.

II. Primo loco considerari merentur Transalpinæ accessiones & inter has IMPERIUM ROMANUM, a CAROLO M. primum acquisitum, ac deinceps ab OTTONE M. denuo vindicatum, perpetuoque jure cum Regno Germanico ita conjunctum, ut & nomen suum in istud transtulerit.

III. Sed non nisi *summam potestatem in Civitatem & Ecclesiam Romanam*, ejusque *terras*, sub isto *IMPERII ROMANI*, in Reges Germanorum translati, nomine comprehensam fuisse, destructo dudum pristino Romanorum in

III. v. Supra Cap. 1. Sect. I. §.16. seqq.

in Occidente Imperio, superius observatum est.

IV. Scilicet ex supra dictis liquet, *Romam* una cum *Episcopo* suo, CAROLI M. ætate, *GRÆCORUM* Imperio paruisse, atque partem *Exarchatus* fuisse; sed *Pontificem*, quem Exarchi in sacro munere confirmabant, per varias artes, ut huic Imperio se subtraherent, allaborasse, &, cum *territorio* adhuc destitueretur, callide confictum *B. Petri patrimonium*, ab Exarchatu avulsum, Pipini beneficio tandem obtinuisse, varie deinceps amplificatum.

V. Sed & illud indubitatum, *Summum Imperium* in *Pontificem Populumque Romanum*, nec non *Ecclesiæ Romanæ* patrimonium, una cum titulo *IMPERATORIS ROMANORUM* atque *AUGUSTI*, a CAROLO M. primum per varios gradus acquisitum, (a) atque deinceps OT-

IV. v. Supra l. c. §. 9. - 13. conf. BARON. ANNAL. ad A. 687. n. 4. ibi: *Incertum habea, magisne ambitio, an avaritia, animos Pontificum exercuerit, nisi ego utramque juxtim æstimo.* Itemque memorabile Epitaphium, PIPINI liberalitati positum: PIPINUS PIUS PRIMUS AMPLIFICANDÆ ECCLESIÆ VIAM APERUIT. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. III. C. 23. TITII *J. Publ.* L. 1. C. VI. §. 8. 9. 10.

V. (a) v. Vita CAROLI M. in *Annalibus Pithoeanis* p. 233.

OTTONI M. firmatum, (b) in Succeſſores, Reges & Imperatores Germanorum, Jure optimo maximo translatum, atque ad HENRICI IV. tempeſtatem, ſine ulla Pontificum contradictione, exercitum, imo poſtea quoque ab Imperatoribus ſubinde, ad CAROLUM V. usque ſtrenue vindicatum fuiſſe. (c)

VI

p. 233. ubi gradus poteſtatis obſervare licet in verbis: CAROLUS, *quem poſtea Romani elegerunt ſibi ADVOCATUM S. PETRI contra Reges Longobardorum. Deinde ipſum Domnum Carolum elegerunt ſibi in PATRICIUM ROMANORUM. Deinde elevaverunt in IMPERATOREM & AUGUSTUM.* conf. SIGEBERT A. 773. & 801. *Chron.* MOISSIACENSE an. 801. *Annal. Franc.* FULD. an. 801. EGINHARD. *V. Caroli* Cap. 16. *Monach.* EOGLISMENSIS in *Annal. Pith.* p. 263. ibi: *Poſt laudes* (CAROLUS) a *Domno Apoſtolico more antiquorum Principum adoratus eſt, atque, ablato Patricii nomine, Imperator & Auguſtus eſt appellatus.* CONRING. de G. I. R. Cap. VII.

(b) v. Pactum OTTONIS M. & LEONIS VIII. a *Theod.* a NIEM editum & notis illuſtratum in Tr. *de Jur. & Privil. Imp.* p. 248. conf. ſupra Prolegom. Cap. II. §. 6. & Lib. I. Cap. I. Sect. II. §. 77. CONRING l. c. C. X. TITIUS l. c. ʃ. 12.

(c) v. Supra Proleg. C. II. §. 7. & L. 1. C. I. Sect. II. §. 78.-132. conf. TITIUS l. c. §. 13. 16. 17.

STRUV.

VI. *An vero idem jus in Pontificem & Territorium Eccleſiæ Romanæ IMPERATORIBUS*. Rom. atque Regibus Germ. integrum poſtea manſerit, *hodieque adhuc competat?* non ita expeditum, neque eadem de eo Juris publici prudentum eſt ſententia.

VII. Equidem Pontifices ab HENRICI IV. Imp. temporibus, *GREGORIO VII.* auctore, juſtum Germanorum Imperium variis modis labefactaſſe, imo in ipſos adeo Imperatores dominatum exercere coepiſſe, atque a CAROLI V. ætate non aliter ac ſupremos Romæ Romanique territorii Dominos ſeſe geſſiſſe, negari omnino nequit.

VIII. At quæ pro ſtabiliendo dominatu, atque coloranda ſupremi Imperii uſurpatione, vulgo afferuntur argumenta, pleraque exigui ſunt momenti: cum neque affectatus impie *Vice-Deatus*, neque ficta CONSTANTINI M., neque vera PIPINI, vel CAROLI M. vel OTTONIS M., vel aliorum *IMPERATORUM*, vel dubia MATHILDIS, *donationes*, utpote ſalva ſumma Imperatorum poteſtate factæ,

---

STRUV. *Synt.* J. P. Diſſ. II. ſſ. 4. BUDERI *Vindiciæ Juris Imperatorii adverſus Epiſcopos Rom.* Tract. Gen. §. VII.-XII. & Tract. Spec. Cap. I.

VIII. v. CONRING. de *G. Imp. R.* Cap. XIII. BOECLER. Not. Imp. L. II. C. II. p. 28. 29. 30. TITIVS *J. Publ.* l. c. §. 23.-32. STRUV. l. c. ſſ. 4.

factæ, justum supremi dominii titulum iis largiri queant.

IX. Sanè pro summo Imperatorum jure, juste olim quæsito, militat præsumtio, quamdiu justa ejusdem juris amissio validioribus haud demonstratur argumentis.

X. Neque sola Pontificis *possessio* vel usurpatio, ultra ducentos annos jam continuata, sufficiet, nisi vitium possessionis per tacitam Imperatorum, tanto temporis spatio jura non

X. v. Contra *præscriptionem* ex variis argumentis disputantes, CONRING. *de Finib. Imp.* Cap. XI. BOECLER. *Notit. Imp.* L. II. C. 2. SCHURZFL. *de Divis. Imp. Carol.* §. 76. HORN. *J. Publ.* Cap. IV. §. 4. STRUV. S. *J. Publ.* Diss. II. §. 4. & TITIUS *J. Publ.* L. 1. C. VI. §. 33. qui licet in terras Pontificis *supremum Imperium Germaniæ utique salvum esse*, & *armis etiam vindicari posse*, existimet; tamen mox addit: *Interim prout nunc res Europæ & Germaniæ sunt, non facile possessione sua excutietur Pontifex, adeoque Germaniæ nihil aliud supererit, quam ut memoria inefficacis Imperii sibi blandiatur.* E contrario *derelictionem* ac *præscriptionem* admittentes, & a CAROLI IV. jam temporibus eam derivantes, HENNIGES in *Annotat. ad Beckeri Jus publ.* L. I. C. II, p. 35. & ex eo THOMASIUS in *Not. ad Monzamb.* Cap. I. §. 14. item *Europ. Herold.* P. I. pag. 986. sqq. conf. BUDERI *Vindic. Juris Imp.*

non vindicantium, *derelictionem* forte purgatum, atque adeo per *præscriptionem* supremum dominium Pontifici tandem acquisitum fuerit.

XI. ITALIÆ Regnum, a Langobardis conditum, atque a CAROLO M. occupatum, semperque ab Imperio Rom. accurate distinctum, post varios Dominos, OTTONEM M. Regem nactum est, ejusque auspiciis Germaniæ

Imp. adversus urbis Rom. Episcopos Cap. II. & seqq. ad fin. ubi de LEOPOLDO, JOSEPHO & CAROLO VI. quidem nonnulla vindiciarum exempla affert, quibus tamen non jura in ipsum Pontificem ac Romam, sed in loca quædam Status Romani, vindicata sunt. conf. tamen SCHWEDER. *Theatr. Prætens.* L. I. C. II. et quæ ab eo ex novellis Romanis d. a. 1708. d. 21. Jul. de Vindiciis Juris Cæsarei in Statum Ecclesiæ memorantur.

XI. v. SIGON. *de Regno Ital.* L. 7. ibi: *Erat Italia hoc tempore in has regiones divisa, Apuliam, Calabriam, Ducatum Beneventanum, Campaniam, Terram Romanam, Ducatum Spoletanum, Thusciam, Romaniolam, Lombardiam, Marchias Anconitanam, Veronensem, Tarvisinam, Forojuliensem & Genuensem. Ex quibus Apulia & Calabria Græco adhuc Imperatori paruerant. Reliqua omnia post recuperatam a Carolo M. Italiam Romani nutum Imperatoris respexerunt.* SCHURZFL. Diss. de *Jure Augusti in Italiam.*

maniæ regno perpetuo jure junctum in varia deinceps Territoria, variosque Status divisum, non Regni Germanici quidem, sed Langobardici, jure utentes, Germanorum tamen Imperio obnoxios.

XII. Sub CAROLO M. is fere Regni Italici status fuit: *Duces* Regi *feudi* vinculo obstricti erant; Regni limites & Civitates, quæ in verba Regis jurabant, *Comitibus* commissæ, & *jurisdictio* publica & privata per eos, in sacris vero per *Episcopos*, & extra ordinem per *Missos*, administrata; *Feudatariis* quoque, *Civitatibus*, *Ecclesiis* ac *Monasteriis*, certa *tributorum* genera imposita, *foderum*, *parata* & *mansionaticum* appellata. Qui status etiam postea fere duravit, nisi quod Procerum auctoritas, in turbis nimium aucta, ab OTTONE M. restricta & imminuta fuerit.

XIII. Prima OTTONI, juris in Italiam sibi asseren-

XII. v. SIGON. *de Regno Ital.* L. 4. princ. COCCEJ. J. P. C. VI. §. 20.

XIII. v. REGINO ad an. 951. ibi: *Berengarius cum filio suo Adalberto regiæ se per omnia in Vasallitium dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia & dono Regis accepit regendam.* & a. 952. ibi: *Berengarius in Italiam revertens, omnia hæc in Episcopos & Comites, ceterosque Italiæ Principes, retorsit* & ad an. 960. ibi: *Legati quoque ab Apostolica sede veniunt, vocantes Regem ad defen-*

asserendi, occasio extitit BERENGARII tyrannis, qua is omnia replebat, & *ADELHEIDAM Lotharii* Regis viduam, aeque ac Proceres, affligebat: unde invitatus OTTO in Italiam movit, atque armis BERENGARIUM cöercuit, primumque, ut Regnum, clientelaris obsequii lege abs se reciperet, fidemque sibi juraret, adegit, sed mox perfidum, rursusque tumultuantem, *regno plane mulctavit*.

XIV. Sic OTTO M. Italiæ regnum, armis Germanorum partum, a *BERENGARIO*, Vasallo perfidiæ reo, vindicavit, atque in *patrimonium* gentis *Germanicæ* (a) redegit, jusque ita quæsitum Procerum quoque consensu firmavit, quippe qui, conventu habito, regnum, tyranno abrogatum, OTTONI obtulerunt, Regique declarato fidem obstrinxerunt. (b)

O XV.

defendendam Italiam & Rom. Remp. a tyrannide Berengarii Waltpertus etiam Æpisc. Mediol. & Waldo Cumanus Episc. & Opertus Marchio, Berengarium fugientes, in Saxonia Regem adeunt. Sed & reliqui pene omnes Italiæ Comites, & Episcopi, literis Eum, aut legatis, ut ad se liberandos veniat, exposcunt.

XIV. (a) V. SCHURZFL. l. c. §. 5. ubi OTTONEM M. in tabulis an. 962. editis *Regnum proprium* istud nominasse observat.

(b) V. WITTECHIND. *Annal.* L. 3. SIGON. *de Regno Ital.*

XV. Licet autem antea, lapsis Francorum rebus, Italiæ Proceres magnam sibi & circa constituendum Regem, & formandum Reip. Statum, auctoritatem arrogarint; tamen ab OTTONIS M. qui regiam potestatem fundavit, regnumque in patrimonio habuit, temporibus is rerum status prorsus mutatus est; siquidem Successores Ottonis, æque ac ipse, libere negotia regni moderati sunt, non expectatis Procerum suffragiis, quippe qui, necessitate adacti, Germanorum potestati sese permiserant, atque hinc sui juris esse desierant.

XVI. Atque hæc Regum potestas tam firma fuit, ut Proceres quoque non tractuum suo-

---

Ital. L. 7. qui, cum *Historiæ Beneventanæ* Auctore, tradit, *summum Regni urbisque Mediolanensis Antistitem, de more concilium vocasse, atque ex omnium, qui frequentes convenerant, sententia regnum Berengario atque Adelberto abrogatum, ad eum* (Ottonem M.) *detulisse, ipsumque in æde D. Ambrosii urbana, magno apparatu ceremoniaque inunxisse, consecratumque ferrea* (ut vulgo creditum) *corona condecorasse.* conf. SCHURZFL. §. 5. 6. 7. HORN. J. Publ. C. II. §. 33. 34.

XV. v. SCHURZFL. l. c. §. 3. 8. 9. 12.

§. XVI. XVII. XVIII. v. SCHURZFL. l. c. §. 9. 10. 15. ubi exempla hujusmodi Vicariorum in *Ecelino*

ſuorum dominos, ſed *nomine Regis miniſtros terræ* ſe dicerent, & non tam clientes ac beneficiarios, quam *uſufructuarios* ſe agnoſcerent: quae ratio Italiam adminiſtrandi per *Vicarios*, ſub variis nominibus paſſim in provinciis & urbibus conſtitutos, diu poſt ea obtinuit, atque ad HENRICI VII. tempora perduravit.

XVII. Unde nec *Ducatus*, *Marchiæ*, *Comitatus*, pasſim in Italia enati, ſtatim eo, quo poſtea nexu Proceribus adſtringebantur, ſed *vicaria* quadam ac præfinita poteſtate regebantur, & Regum voluntate beneficioque, ſine *jure territorii*, conferebantur, atque adeo ſine *regalibus*, quæ territorium depoſcit & continet, posſidebantur.

XVIII. Senſim tamen ceſſavit hæc regendi

celino & Palavicino conſpicua. & *Additam. de Jure Aug. in Ital.* ubi exemplum jurisjurandi Veteris tale ex veteribus monumentis refertur: *Ab hac hora in antea fidelis ero Imperatori per rectam fidem, ſecundum meum ſcire & poſſe. Non ero in conſilio, ut vitam aut membra perdat, Italicum regnum, & ſuam rectam poteſtatem intra regnum adjutor ero, ſecundum meum ſcire & poſſe, ad tenendum & defendendum contra omnes homines, qui ſibi tollere voluerunt.* Dn. de MUNCHHAUSEN Diſſ. de *Vicariatu Ital.* Cap. II. & III. conf. infra Lib. III. Cap. VII. de Vicariis Imp. ʃ. 48. 49.

di ratio, & præfecturis in dominia versis, dignitates illæ cum *territorio* & *regalibus* copulatæ sunt, ac perpetuæ fieri coeperunt.

XIX. Scilicet rebus, labente republica, turbatis, viribusque regnantium inclinatis, alii post alios potentiam sibi conflarunt, & majora quædam jura affectarunt sensim atque usurparunt, nec tamen simul & universe statim obtinuerunt: quædam concessu Regum, quædam patientia ipsorum compararunt; inprimis ad jus numi cudendi, atque ad vectigalium exigendorum potestatem, adspirare coeperunt.

XX. Sed FRIDERICUS *Ænobarbus* adhuc pristinam Regum auctoritatem instauravit, & in conventu publico jura regni vindicavit, consultisque legum peritis, Proceres abalienata *regalia* reddere jussit, ac jussis obtem-

XIX. v. SCHURZFL. l. c. §. 13.

XX. v. RADEVICUS de *gestis Friderici I.* Lib. II. C. 4. ubi vox Populi in Campis Roncaliis Imperatori submisse acclamantis, atque cum legum ferendarum, tum magistratuum constituendorum potestatem ipsi tribuentis. & 5. ibi: *Super justitia regni & de regalibus, quæ longo jam tempore, seu temeritate pervadentium, seu neglectu Regum, Imperio deperierant, studiose disserens, cum nullam possent invenire defensionem excusationis, tam Episcopi, quam Primates,*

temperantes habuit, reditusque eo nomine debitos ærario addixit, & poteſtate regia Italiæ negotia conſtituit.

XXI. Eadem poteſtate FRIDERICUS II. uſus eſt, eamque per Vicarios ſtrenue exercuit. Quare nihil ſummo Regum Imperio ademptum eſt, ne tunc quidem, cum inteſtinis Procerum disſidiis Italia laboraret. Et licet nec RUDOLPHUS I. nec ALBERTUS Italiam ingresſi ſint, tamen per vicarios regnum iſtud rexerunt, certe nullam regii imperii partem vendiderunt aut abalienarunt.

XXII. Primus poſt interregnum HENRICUS VII. *Friderici* exemplum ſequutus, jure ſuo in Italia uſus eſt, & poteſtate regia urbium controverſias decidit, factiones compeſcuit & urbibus Rectores dedit, Vicariosque inſtituit, O 3 rega-

tes, & Civitates, uno ore, uno aſſenſu, in manum Principis regalia reddidere. Ingenue quoque Legati urbium ſubjectionem profitentur apud *Ant.* POSSEVINUM, ex Actis Friderici I. & *Radevico* hæc colligentem, *Gonzagæ* L. II. p. 133. ibi: *Tui ſumus, te dante provinciam urbesque regimus: tibi pecunia & milite, ubi opus eſt præſto ſumus; & reditus, juſtitiæ adminiſtrationem, libertatem non indita, ſed data, non uſurpata, ſed a Cæſaribus accepta jactamus.*

XXI. XXII. v. SCHURZFL. l. c. §. 14. 15. 17. 18. 19. qui adhuc *Imperatorum Epiſtolas, ad vicarios & urbes regni Italici perſcriptas*, ſupereſſe, docet.

regalia quoque nonnullis concessit, sed pauca, suspectos potestate exuit, aut exilio mulctavit, refractarios in ordinem redegit, vel suppliciis affecit; atque adeo auctoritatem regiam ubique in *Longobardia* propria, *Liguria*, *Tuscia*, *Apulia*, *Sicilia*, *Venetiis* quoque stabilivit atque firmavit.

XXIII. Vix igitur altius repetendum initium potestatis propriæ & hereditariæ Italiæ Principum, quam a CAROLI IV. & WENCESLAI inprimis temporibus: dum *ille Vice-Comitum* instituit *GALEACIUM*, &, concessa hac dignitate, supra ceteros extulit per Italiam Vicarios; *hic* vero cum Ducatus titulo eam potestatem, quæ complexu suo omnia regionis jura sub una & summa potestate con-

---

docet. NAVCLER. *Chronogr. Gen.* 43. LEHMANN *Chron. Spir. L. V. c.* 106. CONRING. de *Fin. Imp* C. XXIII §. 4. 5. 6. PFEFFING. *Vitr. ill.* L. II. T. V. §. 1. b)

XXIII. v. *Theod.* a NIEM. *de Jur. & Priv. Imp.* L. IV. C. 33. ibi: *Wenceslaus Rex patrizando nobilissimam ac famosissimam provinciam Lombardiæ, quam ipse Otto M. Augustus Viridarium Imperii appellavit, & eidem Imperio singulariter incorporavit, ut per Imperatores & Reges Rom. qui essent pro tempore, jure proprietatis perpetuo, possideretur etiam quodammodo separando ab Imperio, in optimo foro vendidit tyranno.* LEIBNITZ *Cod. J. G. Diplom.* T. I. p. 257. ubi Diploma Wenceslai. SCHURZFL. §. 11. 12.

continet, ac in *territorii* fines defcripta, hodie *fuperioritas* dicitur, filio IO. GALEACIO, hereditario jure, novo in Italia more, impertitus eft.

XXIV. Hoc exemplo incitati finitimi, præfecturas & vicarias dignitates cum perpetua, fed Regibus devincta, poteftate commutarunt, nec præfides provinciarum, & magiftratus, fed Principes facti, *Comitesque*, vel *Vice-Comites*, & *Marchiones*, imo *Duces*, jure quod ad pofteros durat, creati, æqualem *Galeacio* poteftatem fibi fenfim arrogarunt.

XXV. Nihilominus falvum manfit, *fupremum REGUM* per Italiam *Imperium*, ab OTTONE M. fundatum, & a FRIDERICO I. & HENRICO VII. inftauratum: quo adhuc tenentur omnes Italiæ Principes, & Urbes a Principum dominio exemtæ, atque *Imperatori* ut *REGI* & *naturali Domino* fuo, clientelari nexu, devinciuntur, & ad fidem & obfequi-

XXV. Argumenta Supremi imperii adhuc durantis funt: Jura ab *Henrici VII.* temporibus ad *Carolum VI.* usque adhuc ab Imperatoribus fæpius exercita, v. g. Privilegiorum Conceffio, dignitatum collatio, jurisdictio, tributorum exactio, item Vicariatus Italici, &c. nec per donationes Imperatorum, quæ allegantur, Supremum Imperium abalienatum eft. v. CONRING. de *Fin. Imp.* L. II. C. 23. SCHWEDER. *Theatr. Pratenf.* L. I. C. I. PFEFFING.

ſequium non minus ac certa tributorum genera obligantur, ſummumque Judicem eum una cum Imperio agnoſcunt.

XXVI. Speciatim *DUCATUS MEDIOLANENSIS*, olim ſub *Lombardiæ* ſpeciali nomine per *Vice-Comites* Regum vicarios rectus, poſt

FING. l. c. *Greg.* LETI *Ital. regnante* Part. I. L. V. p. 257. & 258. GERTZWEILERI deſignatio feudorum Imp. quæ ſub titulo: Kurtzer Extract Des heil. Römiſchen Reichs Lehen in Italien/ wie dieſelbe allermaßen beſchaffen / ob ſie mit Zöllen zu belegen / und was von denen durch der Käyſerlichen Majeſtät unſers allergnädigſten Herrn Reichs-Hof-Rath Herrn Paul Gertzweiler / der Rechten Doctorn, dabey vor kurtzer Zeit nach denen Feuer-Stätten geſuchten contributionibus bezahlt / oder noch zu hoffen / quæ extat apud ITTER. de F. I. Cap. VI. ad §. XVI. p. 263. ſeqq. conf. SCHURZFLEISCH *Jus Aug.* §. 22. *Regis* tamen titulo Italiæ nomine non utuntur Imperatores V. SCHURZFL. §. 13. 16.

XXVI. GOLDAST. Conſt. J. Tom. II. p. 51. ubi: *provinciautique nobilis, & pars Rom. Imperii pretioſa*, & *Rec. Imp. Norimb.* de an. 1542. §. 3. ubi Des Käyſers und des heil. Reichs Eigenthum vocatur. SCHURZFL. *Jus Auguſti in Ital.* §. 11. 22. & *de Diviſ. Imp. Carol.* 76. ITTER. *de feud. Imp.* C. VI. §. 6.

poſt a WENCESLAO Imp. IO. GALEACIO ſub Ducatus titulo in feudum collatus, denique poſt varias mutationes, extinctis *Sfortiis*, a CAROLO V. in PHILIPPUM II. *Hiſpaniæ* Regem eodem feudi jure translatus, atque, poſt mortem CAROLI II. ſupremo Domino vindicatus, indubie adhuc ſummo Imperatoris ceu Regis Italiæ Imperio obnoxius eſt, hodieque Imperatoris nomine adminiſtratur.

XXVII. *FINARIUM* quoque *Marchionatus* titulo præditum, verum Regni Italici membrum CAROLI V. ſententia pronunciatum, & tanquam feudum Imperii ab *Hiſpanis* ad CAROLI II. obitum usque poſſeſſum, hodie vero *Genuenſibus* ceſſum, ſalvo tamen Imperii jure.

XXVIII. *PARMA* & *PLACENTIA* partes fuerunt Longobardiæ Cis-Padanæ ſeu Provinciæ Mediolanenſis, atque ad Imperatores, ut ſupremos Italiæ Dominos, haud dubie ſpectarunt. Et licet poſtea Pontifices has urbes Imperatoribus eripere conarentur, tamen a CAROLO V. ſtrenue aſſertum, eas *minime omnium ad Eccleſiam Romanam pertinere.*

XXIX. Nihilominus iſtæ terræ a Pontifice tandem, poſt varias contentiones, indul-

O 5 gente

XXVII. SCHURZFL. *Jus Aug. in Ital.* §. 22.
§. XXVIII. XXIX. v. B. G. STRUVII Diſſ. *de Jure Imp.*

gente Imperatore, FARNESIIS sub *Ducatus* titulo concessæ sunt, *salvo* tamen *Imperii jure*: Unde adhuc supremum Imperii jus in hos Ducatus integrum manet, & nuper a JOSEPHO Imp. strenue adversus Pontificem vindicatum est.

XXX. Magnus *HETRURIÆ* Ducatus, qui *Thusciæ* olim pars potissima fuit, opibus *Mediceis* fundatus, beneficioque CAROLI V., annitente inprimis CLEMENTE VII. constitutus, duplici hodie territorio constat, *veteri* & *novo*: quorum *illud Florentinas* & *Pisanas*, hoc vero *Senenses* ceterasque noviter acquisitas ditiones, ambitu suo complectitur.

XXXI. *Vetus*, licet indubia Regni Longobardici portio fuerit, hodie exemtum, & nulli

---

Imp. in Ducatum Parmens. & Placent. Synt. J. P. præmissa. conf. SCHURZFL. *Jus Aug. in Ital.* §. 27. de *Divis. Imp. Carol.* §. 76. Wiederleg. des Päbstl. Bann Briefes/ ibi: Wir erklären/ daß wir auff die Hertzogthümer Parma und Placenz dem Römischen Hof gantz kein Recht/ am allerwenigsten aber das Directum und Supremum Dominium zustehen können. conf. BUDERI *Vindic. Juris Imp.* Cap. VII. §. 2.

XXXI. v. HORNII *Orb. Polit.* P. 1. & SPRENGER. *Font. J. Publ.* C. XXII. p. 222. PFEFFING. V. III. L. II. T. V. §. 1. (b) ibique citati NAUCLERUS, ONUPHRIUS, PLATINA, TRITHEMIUS, LEHMANNUS.

nulli ſubiectum eſſe, ob libertatem a RUDOLPHO I., aliisve Imperatoribus, comparatam, Magni Duces contendunt.

XXXII. Sed merito, & *Florentinum* & *Piſanum* territorium adhuc Supremo Cæſaris Imperio obnoxium eſſe, cenſetur: eo quod nec tabulæ exemtionis, nec alia libertatis acquiſitæ documenta extant, & contrarium potius tum ex CAROLI V. tum MAXIMILIANI II. geſtis elucet; dum ille *Ducem*, hic vero *Magnum Ducem* Florentinis dedit, & jurisdictionem in Ducem exercuit, ſupremumque Imperii jus diſertis verbis clauſulisque, ſine veteris & novi dominii diſcrimine, integrum ſervavit, quod & LEOPOLDUS Imp. exercuit.

XXXIII. Quod ad *novum* territorium, citra controverſiam Magnus Dux *Senenſem* ditionem, ac *Elbam* inſulam, tanquam feuda Imperii intermedia, per Hiſpanos ſibi conceſſa, *Filaterram* vero, aliosque Marchionatus, & *Pontremoli* Dynaſtiam ut immediata, agnoſcit.

XXXIV. Porro *STATUS PRÆSIDII* finitimus, varia continet Imperii feuda, veluti dyna-

XXXII. v. CONRING. de *Fin. Imp.* L. II. C. 23. SCHURZFL. *Jus Aug.* in *Ital.* §. 26. de *Diviſ. Imp. Car.* l. c. ITTER. de *Feud. Imp.* Cap. VI. §. 21. *Spec. Stat.* m. Jul. 1710. p. 8. 9.

XXXIII. v. ITTER. l. c. §. 22. SCHURZFL. l. c.

XXXIV. v. ITT. l. c. §. 6. BOSII *Not. Hiſp.* L. III. C. 3.

dynastiam *Ponteruli*, *Orbitellum*, *Plombinum*, *Telamonem*, & *Portum Herculis*, a CAROLO V. Hispanis clientelari lege concessa, a quibus & adhuc ex parte possidentur, ex parte vero ab Imperatore vindicata sunt.

XXXV. *MANTUANUM* Ducatum indubitatum Imperii feudum esse, ex Actis Imperii, investitura Ducum, poena banni, qua ultimus Dux, ob feloniam affectus est, aliisque argumentis clarissime constat.

XXXVI. Mantuani Ducatus quondam partes fuerunt *Guastalla*, *Novellaria*, *Bozzuolo*, *Sabionetta Castiglione*, aliaque oppida & castella, minoribus natu Principibus concessa, quorum tamen possessores non Ducis, sed ipsius Cæsaris, Vasallos se prædicant, hujusque dominium supremum sine intermedio agnoscunt.

XXXVII.

XXXV. V. HOTRLEDER. von Ursachen des Teutschen Krieges T. I. C. XV. p. 72. & C. XXVII. p. 94. ubi vocatur Des Reichs Eigenthum ohne Mittel / die ein eigen Hertzogen des Reichs Lehnmann hat. *Instr. P. Mon. §.* 97. *Capitul.* LEOP. & JOS. art. 4. ibi: Käyserliche Macht und Gewalt. FABRI Staats-Cantzeley T. VI. C. 9. T. XIII. p. 670. 672. *Spec. Stat.* m. Jul. 1701. p. 6. & m. Sept. conf. ITTER. l. c. §. 23.

XXXVI. CONRING. l. c. SCHURZFL. *Jus Aug.* §. 24. ITTER. §. 23.

XXXVII. *MONTISFERRATENSIS* etiam Marchionatus, Mantuano Ducatui a CAROLO V. junctus, pari clientelæ ac obſequii jure Imperio obnoxius eſt, quo integro haud ita pridem *Sabaudiæ Dux* inveſtitus eſt: (a) neque feuda *Rocboverani*, *Olmi* & *Cæſolæ* cum pertinentiis jam antea in Sabaudum translata, ſupremo Imperii jure prorſus exemta videntur. (b)

XXXVIII. *MUTINA* ab initio regni Longobardici Majeſtatem Imperatoris coluit, & mutato Vicariorum regimine, *RHEGIO* etiam aucta, *Duces* accepit ex *Ateſtinis*, quorum primus BORSIUS a FRIDERICO III. Dux Mutinæ ac Rhegii creatus, ac deinceps CÆSAR *Ateſtinus* utroque Ducatu ſub lege fidelis obſequii a RUDOLPHO II. ornatus eſt: eadem lege & Principatus *CORREGGIO* tenetur; ſed *Berſello* Mantuanum beneficium eſt.

XXXIX.

XXXVII. (a) v. CONRING. l. c. ITTER. l.c. SCHURZFL. *Diviſ. Imp. Carol.* in fin. *Capit.* JOSEPHI art. 4.

(b) v. INSTR. *P. Monaſt.* ʃʃ. 95. 96. ITTER. §. 20. SCHURZFL. *de Diviſ. Imp. Car.* ʃʃ. fin. HORN. J. P. C. IV. ʃʃ. 8. STRUV. S. J. P. Diſſ. II. §. 12.

XXXVIII. v. *Æn.* SYLV. *Vita Frid. III.* p. 94. SCHURZFL. *Jus Auguſt. in Ital.* ʃʃ. 25. CONRING. l. c. *Capit.* LEOPOLDI art. 29. *Europ. Herold.* P. II. p. 773.

XXXIX. *COMACLI* territorium olim a Pontifice possessum, nuper auctoritate Cæsarea *Mutinæ* Duci quod ad dominium utile, quod ad directum vero Imperio adsertum, atque in donatione LOTHARII & LUDOVICI Impp. OTTONI Atestino facta, & subsequutis investituris Cæsareis CAROLI IV. SIGISMUNDI & FRIDERICI III. potissimum caussæ præsidium collocatum.

XL. *MIRANDULANUS* quoque Principatus feudis Imperii merito accensetur: unde & ob feloniam Principi ademtus, & Mutinæ Duci adjudicatus nuper fuit.

XLI. Inter *Sabaudiæ* Ducis, hodie *Sardiniæ* Regis, Territoria *PEDEMONTANUS* Principatus in Taurinis Italiæ finibus situs, una cum *Astensi* Comitatu, & Marchionatu *Cevæ*, Imperii feudis itidem, quamvis forte non sine contradictione Principis, annumerandus est.

XLII. Scilicet *PEDEMONTIUM* olim Duces habuit, postea Imperatoribus cessit, a qui-

---

XXXIX. v. SPRENGER. Font. J. Publ. C. XXII. p. 221. seq. ITTER. C. VI. §. 24. MURATORII Tr. *de Droits de l' Empire sur l' Etat Ecclesiast.* BUDER. l. c. C. VII. §. 2.

XL. v. CONRING. l. c. GERTZWEILERI Index ap. ITTER. l. c.

XLII. v. MUSSATUS *in vita Henr. VII.* L. I. p. 3. & L. IV.

quibus Præfectos accepit Taurinorum urbs, *Comites* Cæſarum beneficio factos, atque *Marchiones* appellatos, ſub quo titulo ad Sabaudiæ Comites pervenit hoc territorium, tanquam allodium quidem, ſed poſtea in feudum Imperii & Principatum converſum, id quod ex litteris inveſtituræ Imperialis clariſſime liquet, ſicut & Vicariatus Italiæ Superioritatem Imperii arguit.

XLIII. *VENETIARUM* Reſpublica, omni tempore liberam ſe fuiſſe prædicat, ſaltem in diviſione Imperii Orientalis & Occidentalis

---

IV. p. 22. GUICHENON *Hiſt. Geneal. de Savoye* Tom. I. p. 214. et T. VI. p. 34. ubi in charta donationis: *Ego Amedeus Comitis Umberti Refortiati filius, at Dei gratia Burgundiae et Lombardiæ Comes, Neposque Comitiſſæ Aladiæ, & hereditario jure ſucceſſor.* Ibidemque *Adelheidis allodium* vocatur, it. p. 254. ubi litteræ inveſtituræ *Sigismundi*, *Oct.* CACHERANUS *Conſil.* XXVII. n. 21. qui litteras inveſtituræ Imperialis ſe vidiſſe teſtatur. LEIBNITZ C. I. Dipl. n. 124. *Europ. Herold.* P. I. p. 531. SCHURZFL. *J. Aug. in Ital.* §. 23. & de *Diviſ. I. C.* §. fin. HORN. *J. P.* C. IV. §. 9. ubi de Pignarolo.

XLIII. Indicia Majeſtatis agnitæ ſunt jura ab Imperatoribus a *Carolo M. Ludovico P. Ottone M. Ottone III.* ad *Henricum VII.* usque in eam exercita, privilegia conceſſa, obligatio curandi res,

talis inter CAROLUM M. & NICEPHORUM, ab utroque Imperio exemta, atque insignem libertatem nacta videtur: quamvis ad Majestatem Imperii comiter colendam, atque fodrum præstandum, obstricta manserit.

XLIV. Sed post HENRICI VII. tempora, maxime post annum MCCCXXC. increscente Urbis potentia, Vicinorum vero robore

res, ad iter Cæsareum necessarias, quæ in annona & pensione transituque tuto præstando, consistebant, & redintegrata cum Lombardis ac Venetis pace, expressa Imperatoris stipulatione excipiebantur. v. *Squittinio della liberta Veneta* inprimis Cap. XVI. §. 49. SCHILTER. *J. P.* L. IV. Tit. ult. §. 41. sqq. ibique *Alberici* de ROSATE JC. testimonium de *Privilegio EXEMTIONIS bulla aurea bullato.* SCHURZFL. *J. Aug.* §. 20. seqq. ibique testimonium VECERII *de reb. Henr. VII.* a. 1311. *Episcopus* (Genevensis, Henrici VII. cognatus & legatus) *profectus Venetias, tributum pro vetere consvetudine postulavit. Appulso ingens honor habitus, adnumerataque in tiaram Romanam talenta Veneta mille.* SCHWEDER *Theatr. Prætens.* L. I. C. 8. Omnimodam contra & perpetuam Venetorum libertatem, propugnant VIANOLUS, CRASSUS, CONTARENUS. conf. CONRING. *de Fin. I.* L. I. C. 2.

XLIV. v. SCHURZFL. l. c. §. 21. CONRING. l. c. C. 23.

bore decrescente, pro libera omnino sese gerere cœpit Respublica, & exinde *fodrum regale* & *consvetum* exigi desitum, quamvis nunquam Urbi remissum & cessum; hodieque etiam ab ipso Imperatore pro libera Republica agnoscitur.

XLV. Cum vero plurimas etiam in continenti terras, Regni Longobardici partes, Veneti possideant, quarum omnium verum & legitimum Dominum adhuc MAXIMILIANUM I. agnoverunt: haud forte immerito supremum Imperii jus in easdem salvum & integrum, Venetique ad consveta tributa aliaque onera, Imperatoribus hoc nomine præstanda, obligati censentur.

XLVI. *GENUENSIS* quoque Respublica licet a RUDOLPHO I. & CAROLO V. insi-

 gnia

XLV. v. SCHILTER. l. c. §. 51. ubi e GVICCIARDINI *Hist.* a. 1509. refert, MAXIMILIANUM edicto publico vindicasse *Roveretum, Veronam, Paduam, Vicentiam, Tarvisium, Forum Julium, Patriarchatum Aquilegiensem*, cum territoriis & pertinentiis. §. 52. ubi humillima orationis, a Patritio Veneto *Ant.* JUSTINIANO ad MAXIMILIANUM directæ & a. 1509. d. 25. Mart. pronunciatæ, verba. conf. HORN. *J. P.* C. IV. §. 13. SCHWEDER *Th. Prat.* L. I. C. 9. 10. 11.

XLVI. v. SCHILTER. J. P. L. IV. Tit. ult. §. 54. ibique notabilis observatio de insignibus Imperatorum

gnia, jura & privilegia se consequutam esse ferat: non tamen prorsus exemta est Imperio, cum & HENRICUM VII. Principem ac Dominum suum, & FERDINANDUM I. in caussa Finaliensi judicem agnoverit, immunitasque, salvo summo Imperio concessa, intelligatur.

XLVII. Denique & *LUCCENSIS* Respublica ejusdem juris adhuc censenda, & libertas ei quæsita salvo Imperii jure itidem interpretanda: siquidem & a CAROLO V. alisque Imperatoribus S. R. *Imperii Civitas* appellata est.

XLVIII. Præter Longobardicum in Italia quoque *Utriusque SICILIÆ* Regnum enatum est, Græcorum Imperio olim addictum: cujus partem, sub *Apuliæ* & *Calabriæ* olim, hodie *REGNI NEAPOLITANI*, nomine cognitam OTTO M., pulsis inde Græcis, ac deinceps, ducta filio, OTTONI II., filia Augusti, Germanorum Imperio acquisivit.

XLIX.

---

ratorum in vestibulo Prætorii & aditu Aulæ Ducalis exponi solitis. SCHWEDER *Th. Præt.* L. I. C. 12. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. III. §. 21.

XLVII. v. CONRING. C. XXIII. §. 13. 30. SCHWEDER l. c. Cap. 13.

XLVIII. v. SIGEB. GEMBLAC. ad a. 969. CONRING. Cap. XI. XXI. SCHURZFL. de *J. A. in Ital.* §. 27. COCCEJ. J. P. Cap. VI. §. 21.

XLIX. Deinde HENRICUS II. & CONRADUS II. *Normannis* has terras adversus Græcos & Saracenos tutandas dedere; e quorum Ducibus *ROGERIUS* Regem se fecit: sed, hoc pulso, LOTHARIUS Imp. *REGINHALDO* Apuliæ Ducatum concessit, manum simul vexillo admovente Pontifice, qui tamen mox cum ROGERIO pepigit, ut is *utriusque Siciliæ Rex* diceretur.

L. Hinc Pontifex in istud Regnum, postea ad *Suevos*, inde ad *Andegavenses*, denique ad *Arragonios* & *Hispanos* translatum, Dominium directum sibi arrogavit, rectius Imperatoribus tribuendum, qui etiam subinde, CONRADI III. & HENRICI VII. exemplo, illud sibi vindicarunt; Pontificis tamen jus ab Hispanis agnitum, & consveta munera recognitionis loco oblata, citra præjudicium, ut videtur, Imperii.

LI. Regnum *SICILIÆ* vero, quod itidem ad *Arragonios Hispanosque* demum pervenit, supremum *Pontificis* dominium nunquam agnovit,

XLIX. v. HERM. CONTRACT. a. 1012. WIPPO in *Vita Conr. Sal.* OTTO FRISING. de *Gest. Frid. I.* L. I. C. 3. *Chron.* L. VII. C. 20. COCCEJ. l. c. §. 21. 22.

L. v. CONRING. de *F. J.* C. 22. SCHURZFL. de *J. A. in Ital.* §. 18. COCCEJ. J. P. C. VI. §. 21. sq. HORN. J. P. L. IV. §. 12. STRUV. l. c. §. 13.

LI. v. SCHURZFL. l. c. §. 19. BARON. *de Monarchia Siciliæ.* Ludewigs Erleut. über Pufend. Einl. zur Histor. C. II. p. 430.

gnovit, licet *Majestatem Imperii* comiter coluisse videatur, quod ex gestis HENRICI VII. Imp. apparet.

CAP. XVI.
DE
ACCESSIONIBUS REGNI GERMANICI CIS-ALPINIS,
SPECIATIM
REGNO BURGUNDICO SEU ARELATENSI.

§. I.

C*Is Alpes* Regno Germaniæ accessit Regnum BURGUNDICUM novum, quod a veteri Burgundionum regno, sub Alpibus circa Rhenum, Ararim & Rhodanum a populis Germanicis fundato, nomen tulit, ejusque partem constituit, deinceps ARELATENSE quoque appellatum, atque in *Cis-Juranum* & *Trans-Juranum* divisum, quorum illud etiam *Superioris*, hoc *Inferioris Burgundiæ* nomine venit. II.

§. I. v. SCHURZFL. *Histor. Vet. Regni Populique Burgundionum* Cap. I. II. §. 2. C. III. §. 1. 3. C. VI. §. 2. 3. MUNSTER. *Cosmograph.* L. III. C. 106. p. 620. ubi de montis *Juræ* situ & variis nominibus. *Sim. Fr.* HAHN. Diss. de Justis Burgund. novi, vel Arelatens. Regni Limitib. &c. Cap. I. §. 3. not. a) p. 21.

II. *TRANS-JURANI BURGUNDICI* regni (quod Galliæ *Lugdunensis* partem, *Provinciam, Dalphinatum*, & *Ducatum Burgundicum* complectebatur) fundamenta jecit BOSO, qui a CAROLO CALVO *Provinciæ Regulus* constitutus, instinctu conjugis Burgundiæ regnum occupare instituit, atque ab Optimatibus, in Comitiis apud Matalam habitis, *Rex Burgundiæ* creatus est, sedemque regni *Arelati* fixit.

III. Non multo post novum in *BURGUNDIA Superiori*, nobis *CIS-JURANA*, (quæ insignem *Sabaudiæ* & *Helvetiæ* tractum, nec non *Comitatum Burgundiæ*, aliaque nonnulla continebat,) regnum exortum, auctore RUDOLPHO I. qui, terris istis inter Juram & Alpes Peninas occupatis, Regem se appellari fecit, atque ARNULPHI Imp. permissu, post varia bella, regnum firmavit.

IV. Huic regno mox insignis Burgundiæ

II. v. REGINO *Chron.* L. II. ad a. 877. 879. qui testatur, Bosonem *in Regem super Burgundiæ regnum inunctum.* SIGEB. a. 876. 880. SCHURZFL. l. c. Cap. VI. §. 3. not. d) ubi, *Arelatensis* regni denominationem recentiorem esse, observat.

III. v. REGINO L. II. a. 888. HERM. CONTRACT. a. 894. *Annal. Franc.* FULD. ad a. 888. SCHURZFL. l. c. COCCEJ. J. P. C. V. S. II. §. 23.

IV. v. LUITPRAND. L. III. C. 13. CONRING. de *Fin. J.* C. XII. §. 9. GVILLIMANN. *Helvet.* L. II. C. 13. *Orig.*

Inferioris pars accessit, atque adeo utrumque regnum unitum est: siquidem BOSONI successerat LUDOVICUS BOSONIDES, qui captus mortuusque impuberem filium CAROLUM CONSTANTINUM successorem reliquerat: sed hujus Tutor *HUGO*, qui cum *RUDOLPHO II.* de Italiæ regno contendebat, æmulo *Provinciam* Arelatensem aliasque pupilli terras cedebat, ut ille sibi Italiam cederet: unde *CAROLUS* Regis nomen cum *Ducis* titulo commutavit, *RUDOLPHUS* vero cum successoribus *Reges Provinciæ*, ac postea etiam *Arelatenses*, ut ferunt, salutari cœperunt.

V. Mortuo *RUDOLPHO II.* & relicto filio impubere CONRADO, cum *LUDOVICUS IV.* Rex Galliæ Burgundiæ regnum invadere vellet, OTTO M. Imp. CONRADUM cum regno in suam suscepit tutelam ac potestatem, atque ad juris beneficiarii leges redegit.

VI. Hujus filius RUDOLPHUS III. *Ignavus*, improles, regnum sororis filio, HENRICO II. Imp.

Orig. Habsp. L. IV. p. 108. SCHURZFL. l. c. §. 3. not. d) n. 23. 24. 25. COCCEJ. l. c. SCHWEDER. *Theatr. Prat.* L. I. C. 14.

V. v. WITTICHIND. *Annal.* L. II. p. 649. ibi: OTTO *abiit Burgundiam, Regem cum regno in suam accepit potestatem.* CONRING. l. c. §. 12. SCHURZFL. l. c. in fin. COCCEJ. §. 24. SCHWEDER l. c.

VI. v. WIPPO *in Vita Conradi* apud Pistor. p. 438. SIGE-

Imp. eoque præmortuo, CONRADO II. ejusque filio HENRICO III. mortis caussa addixit, atque sacramento firmavit: quod &, post mortem *Rudolphi*, contra *Odonem* aliosque sibi vindicavit CONRADUS, atque coronam ejus nomine a. 1033. solenni ritu suscepit.

VII. Hoc pacto igitur Regnum *BURGUNDICUM* seu *ARELATENSE*, antea jure duntaxat fiduciario *GERMANIÆ Regno* obnoxium, atque hoc nomine a CAROLO *Crasso*, ARNULPHO, & OTTONE M. vindicatum, jam pleniori jure eidem ita illigatum est, ut uno eodemque supremo Imperio regeretur, & firmo perpetuoque *clientelæ* & *subjectionis* nexu ei obligaretur, ceterum proprio jure uteretur, ac separatam regni formam retineret, nec jure civitatis Germanicæ censeretur, quippe quod nonnulli duntaxat Burgundiæ Status demum consequuti sunt.

VIII. Cum vero hoc Regnum, dehinc in varias provincias scissum, per *Archi-Episcopos* &

SIGEBERT. a. 1034. CONRING. l. c. SCHWEDER. l. c. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. IV. §. 3.

VII. v. SCHURZFL. l. c. n. 26. COCCEJ. l. c. §. 25. 26. 34. STRAUCH. *Disp. J. P. de R. Arelat.* §. 2. PFEFFING. *Vitr. ill.* L. 1. T. II. §. 12. lit. e. p. 30.

VIII. v. OTTO FRISING. C. 29. RADEVIC. de *Gest. Frid.*

& *Episcopos*, *Duces* & *Comites* regeretur, Imperatoribus clientelari jure devinctos: hi in turbis HENRICI IV. & V. Imperio se subducere conati, sed a LOTHARIO II. & FRIDERICO I. inprimis in ordinem redacti, ac fidelitatis sacramento Imperio denuo obstricti sunt.

IX. Eadem Imperii jura in istud regnum vin-

Frid. L. I. C. II. ibi: *His ita gestis, Fridericus ad ordinanda Imperii negotia in Regno Burgundiæ animum intendit -- Stephanus Viennensis Archi-Episcopus, & Archi-Cancellarius de Burgundia, & Eraclius AEpiscopus & Primas Lugdunensis, & Odo Valent. Episcopus, & Ganfredus Avinionensis, & Silvio magnus Princeps & Præpotens de Claria, tunc ad Curiam venientes*, FRIDERICO FIDELITATEM *fecerunt, atque* HOMINIUM, & BENEFICIA SUA DE MANU ILLIUS REVERENTER SUSCEPERUNT. *Arelatensis autem AEpiscopus & alii omnes AEpiscopi, Episcopi, Primates & Nobiles, venissent, idemque fecissent, nisi mora Principem adeundi compendio suæ brevitatis præstitisset impedimentum. Missis tamen, per honestos valde & industrios nuncios, literis*, OMNIMODAM SUBJECTIONEM & DEBITAM FIDELITATEM IMPERIO ROM. *compromiserunt*. COCCEJ. l. c. §.25. PFEFFING. l. c. L. I. Tit. V. sub *Friderico Barb.* STRUV. l. c. §. 5.

IX. v. *Sim. Frid.* HAHNII *Historica Diss. de Justis*

vindicavit RUDOLPHUS I. quippe qui non ſolum Comites Burgundiæ, reverentiam ab Interregni tempore exuentes, ad officium reduxit, atque in fidem recepit, ſed & Archi-Epiſcopum Trevirenſem *Archi-Cancellarium Imperii per Regnum Arelatenſe* conſtituit.

X. Neque ádeo vel ipſe RUDOLPHUS I. vel ALBERTUS I. vel HENRICUS VII. vel inprimis CAROLUS IV. Imperii jura in Regnum Arelatenſe vel alienarunt vel dereliquerunt, quin varios ſupremi Imperii actus in eodem exercuerunt, præſertim CAROLUS IV. qui & coronam ejus denuo ſuſce-

 pit,

ſtis Burgundici novi, vel Arelatenſis Regni, limitibus, & derelictione ejus, Rudolpho I. Habſp. Rom. R. perperam adſcripta Cap. III.

X. v. LIMN. J. P. L. I. C. 9. & Addit. T. II. CONRING. L. II. C. 24. BOECLER. N. J. L. II. C. 2. p. m. 53. SCHURZFL. Diſſ. *Quod Carolus IV. Aug. non diſſipaverit Imperii patrimonium quoad Regnum Arelatenſe* §. XV. ſq. COCCEJ. §. 25. 26. 27. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. VIII. ʃʃ. 34. ſqq. C. H. SCHWEDER. l. c. p. 35. STRUV. §. 6. BRUNNEM. *J. Prud.* P. Diſſ. III. §. 23. HAHNII Diſſ. laud. C. II. §. 4. not. d) & C. III. contra BODINUM de *Republ.* L. I. C. IX. PUTEANUM ſ. DUPUIS *Tr. des Droits du Roi de France ſur pluſieurs Etats* p. 343. ſqq. CASSANUM *Recherches des Droits du Roi de Fr.* p. 773. VIGNIERIUM *Biblioth. hiſt.* P. III. p. 423. aliosque Gallos, diſputantes.

pit, & *Vicarium* regni *Dalphinum*, ſicut poſtea RUPERTUS filium ſuum creavit.

XI. Quemadmodum igitur generalis totius regni in Gallos translatio merum figmentum eſt; ita nec in partes, quæ avulſæ ſunt, præter dominium utile, quidquam in poſſeſſores tranſiiſſe cenſendum eſt: ut adeo, ſi jure, non vi, contendatur, certum ſit, jus Germaniæ in Regnum Arelatenſe, quod ſemel fuit, integrum eſſe, donec juſta exemtio doceatur.

XII. Regnum hoc, cum integrum perſiſteret, his fere limitibus deſcriptum eſt: Ab urbe *Baſilea* per magnam *Helvetiæ* partem, utpote *Baſileenſem*, *Solodurenſem*, *Freyburgenſem* & *Bernenſem* pagos, usque ad *Urſam* flumen, per *Valleſiam* quoque, excluſa tamen Rhætia, protenſum; verſus *Galliam* ad *Rhodanum*, ab hoc ad inacceſſa *Alpium* juga, & tractum

XI. v. CONRING. l. c. C. XXIV. XXV. COCCEJ. l. c. §. 27. KNESEBECK. *Prodrom.* J. Publ. TITIUS l. c. conf. THUAN. *Hiſt.* L. II. p. 41. ubi, memoriam priſtinæ Jurisdictionis per diſtincta *Imperii & Regni nomina* in his oris ſervari, docet.

* Dicendum de Abbatis *de* LONGERUE *Deſcriptione Hiſtorica & Geograph. Franciæ* Gallice ſcripta, ejusque pari cum *Petri* SAXII *Pontificio Arelatenſi* fato. item de MAXIMILIANI I. conſilio *Arelatum* cum aliis Imperii provinciis vindicandi.

XII. v. HAHNII Diſſ. cit. Cap. I.

ctum *Pedemontanum* porrectum; a *Lotharingiæ* Ducatu per *Romariei montem*, & *Vosagum*, ab *Alsatia* denique iterum per *Vosagum* disterminatum est.

XIII. Uti vero septem olim provinciis constitit idem regnum; scilicet *Provincia*, *Dalphinatu*, Galliæ *Lugdunensis* & *Ducatus Burgundici* parte, *Comitatu Burgundico*, & *Sabaudia*, magnaque *Helvetiæ* parte: ita deinceps quoque in varia distractum est dominia.

XIV. *PROVINCIÆ* Comitatus, ubi palmaria Regni sedes fuit, haud dubie cum ipso regno Germanorum Imperio accrevit, atque ad finem seculi XIV. nemine refragante, eidem

XIII. v. *Theod.* a NIEM. de *Privil.* & *Jurib. Imp. circa investit. Episc.* ap. SCHARD. p. 261. COCCEJ. ∬. 29 HAHN. l. c. Cap. II. §. IV. p. 40. sqq.

XIV. v. HAHNII Diss. laud. C. II. §. 4. n. b) p. 47. ubi notat, CONRADUM III. Imp. *Raymundo* AEpiscopo Arelatensi *omnia sua regalia in totius AEpiscopatus diœcesi, justitias nimirum, monetas, Judæos, salinarum stagna, & jurisdictionem post Regem concessisse.* item *Raymundum* Provinciæ Comitem, FRIDERICO I. Imp. *jurasse fidelitatem & hominium fecisse*, ex Diplomate apud P. de MARCA de *Marca Hisp.* p. 1331. & ex CLEMENTIS VII. Bulla d. a. 1380. ap. LEIBNIT. *Cod. Dipl.* P. I. n. 105. ubi, *Comitatum Provinciæ & Torcalquerii ab Imperio teneri in feudum*, adhuc asseritur.

dem subjectus mansit; sicut & Ordines illius omnia sua jura munificentiæ Cæsarum accepta tulerunt.

XV. Et licet Comites Provinciæ seipsos eximere conati fuerint, ac deinceps RENATUS Comes Regi Galliæ Comitatum, consentiente ALBERTO I. Imp. donaverit: tamen plus juris Regi Galliæ non potuit acquiri, quam ipse Comes habuit, scilicet fiduciarium.

XVI. Eadem est ratio *DALPHINATUS*, ab HUMBERTO in Gallos ea lege translati, ut primogenitus Regis *Dalphinus* vocaretur: cujus translationis confirmationem PHILIPPUS VALESIUS a LUDOVICO Imp. obtinere non potuit, sicut nec ea, nisi salvo Imperii jure, facta existimanda est.

XVII.

XV. v. BODIN. *de Rep.* L. I. C. IX. p. 164. GUICCIARD. *Hist.* L. I. p. 24. SLEIDAN. L. I. p. 23. CONRING. l. c. C. XXIV. COCCEJ. §. 27. SCHWEDER *Th. Præt.* L. I. C. XV.

XVI. v. LUDOVICI IV. Diploma d. a. 1337. ibi ad *Humbertum: sub fidei debito, quo nobis & Imperio ligaris, & adstringeris, tuorumque feudorum ab Imperio dependentium obtentu etc.* & Regis Galliæ Diploma ap. LEIBNIT. p. 175. ibi: *n' est pas l' entente de nous Roi de France, ni Dauphin, qu' aucune prejudice soit fait aux Droits de l' Empire.* HAHN. l. c. not. c) p. 48.

XVII. Quamvis autem poſtea Reges Galliæ pleno jure has regiones poſſidere cœperint: tamen a MAXIMILIANO I. & CAROLO V. adhuc contradictum, hodieque vel ſolus Archi-Cancellariatus per Regnum Arelatenſe pro juribus Imperii interpellare videtur, quamvis hactenus pro iis vindicandis nihil magnopere ſuſceptum ſit.

XVIII. *AVENIONENSIS* & *VENAYSINUS* Comitatus, qui *Provinciæ* olim partes fuerunt, in Papam quidem, quod ad dominium utile, translati ſunt, ſed Imperii jura ſalva manſerunt, licet Papa neque hic ea amplius agnoſcere videatur.

XIX. Principatus *ARAUSIONENSIS*, qui olim indubium Imperii feudum fuit, primo immediate, deinceps intermedio Comite Provinciæ, eidem obnoxium, poſtea pactione Madritiana plenam libertatem, intuitu quidem Regis Galliae, veluti Comitis Provinciæ, obtinuit; an vero & intuitu Imperii, dubi-

XVII. v. CONRING. l. c. TITIUS l. c. §. 40. SCHWEDER. l. c. Cap. XVI. HAHN. l. c.

XVIII. v. CONRING. C. XXV. SCHWEDER. l. c. C. XVIII.

XIX. v. CONRING l. c. SCHWEDER l. c. C. XVII. conf. Dn. LUDEWIG *Arauſio ſupremo Domino vindicata.*

* Noviſſimæ de Succeſſione in hunc Principatum controverſiæ inter Boruſſiæ Regem & Naſſoviæ Principes huc non pertinent.

dubium; ſaltem ſupremum dominium Principes hactenus ſibi aſſeruerunt.

XX. Porro & Galliæ *LUGDUNENSIS* pars ad Rhodanum uſque Regno Burgundico novo adſcripta fuit, cujus Primates etiam Cæſaribus *fidelitatem fecerunt* & *hominium*, *beneficiaque ſua de Cæſarea manu reverenter ſuſceperunt:* ſed poſtea Galliæ reliquæ acceſſit, ſalvo haud dubie Imperii jure, quod tamen Galli hodie neutiquam agnoſcunt.

XXI. Nec minus *BURGUNDIÆ* Ducatus *nobile* olim *Regni* Burgundici novi *membrum* fuit, a CONRADO II. etiam hoc nomine vindicatum; ſicut & luculenta ſupremi Imperii in Burgundiæ Duces a Cæſaribus, cumprimis FRIDERICO I. & CAROLO IV. exerciti

XX. v. OTTO FRISING. *Chron.* L. VI. C. XXXI. RADEVIC. de Reb. geſt. Frid. I. L. I. C. XI. HAHN. l. c. (d) p. 49.

XXI. v. PARADIN. *Annal. Burgund.* L. I. p. 143. CHIFFLET. *Lumin. Sal. ad Vindic. Hiſp.* XII. p. 288. & 90. ibique Diplomat. *Regg. Gall.* verba: *non ratione Coronæ noſtræ, ſed jure proximitatis* &c. FRIDERICI I. Dipl. ap. FREHER. T. I. p. 309. ubi *Divionenſem* ſeu Burgundicum *Ducem dilectum & Imperio obligatum* vocat. & CAROLI IV. Dipl. ap. LUNIG. *Archiv. Imp.* Vol. III. Sect. II. n. 236. p. 563. quo Venia ætatis Philippo Burgundo conceſſa. HAHN. l. c. not. (d) p. 52.

citi extant documenta: quamvis ad Galliæ Reges devolutus Ducatus, Regii ſangvinis Principibus ſubinde conceſſus, ac tandem pleno jure ab iisdem Regibus occupatus fuerit.

XXII. *BURGUNDIÆ* quoque *Comitatus*, indubia Regni Burgundici pars, *Burgundia Superior* vel *Minor*, itemque *Imperialis*, olim appellata, juxta cum Principatu *Cabilonenſi*, indubium Imperii feudum fuit, ab *Hiſpanis* quoque hoc nomine poſſeſſum, atque ab Imperio recognitum, poſtea vero per pacem *Noviomagenſem* ad *Gallos* pleno jure translatum: Archi-Epiſcopus vero *Veſontinus* adhuc inter Imperii Status refertur.

XXIII. *SABAUDIÆ* Comites, olim Burgundiæ Regum Officiales & Præfecti fuerunt, ex quibus AMADEUS III. ab HENRICO I. Comes Imperii, AMADEUS vero VIII. a SIGISMUNDO Dux creatus, de Sabaudiæ terris in *Ducatum* converſis inveſtitus eſt: unde Duces Sabaudiæ Juris Germanici facti, ſuffra-

XXII. v. CONRING. C. XXV. ITTER. de *feud. Imp.* C. VI. §. 4. 5. HAHN. l. c. p. 53. 54.

XXIII. v. GUICHENON *Hiſt. Geneal. de Savoye* L. II. C. I. VII. XXV. FABRI Staats-Cantzeley T. VI. p. 631. ubi ſententia adverſus Ducem ob feloniam a Leopoldo Imp. lata STRUV. l. c. §. 8. ITTER. l. c. §. 17. 18. MONZAMB. C. II. §. 9. COCCEJ. l. c. §. 35.

fragium in Comitiis obtinuere, atque adhuc Statibus & Vasallis Imp. annumerantur, licet nulli Circulo sint adscripti.

XXIV. *HELVETIORUM* Pagi, qui magna ex parte olim ad Burgundicum regnum, ex parte vero ad Alemanniam spectarunt, licet jam interregni tempore *liberi populi*, h. e. a Principum & Comitum jurisdictione exempti, appellati fuerint, tamen satis diu Imperii Majestatem ejusque Præfectos agnoverunt, & FRIDERICO III. imperante adhuc non solum ad ferenda Imperii onera adacti, sed etiam semetipsi Imperii membra professi sunt.

XXV. Et quamvis postea, ALBERTI I. temporibus insolentiæ Præfectorum pertæsi, fœdera libertatis tuendæ caussa pangere cœperint, tamen hæc non ad omnimodam ab Imperio secessionem faciendam spectarunt, quin ab Imperatoribus, inprimis LUDOVICO Bavaro, a quo & Præfectos adhuc acceperunt, confirmata sunt.

XXVI. Sed a MAXIMILIANO I. jam pleniorem

§. XXIV. XXV. XXVI. v. CONRING. de Fin. I. C. XXV. SIMLER von der Eydgenossenschafft p. 10. 22. 41. seqq. 66. 70. 71. GOLDAST. Epist. Dedic. præmissa den Reichs-Handlungen. LIMN. J. P. L. I. C. IX. n. 35. INSTR. P. *Osnabr.* art. VI. BULGOLD. *ad Instr. P.* Part. II. Disc. 21. FURSTENER

niorem libertatem impetrarunt; exemtionem scil. a Judicio aulico, Camerali & Rothwilensi, libertatem fœderationum, & immunitatem ab omnibus oneribus Imperii realibus: quorum privilegiorum confirmationem cum in Pacificatione Westphalica peterent, *plenam libertatem & exemtionem ab Imperio*, præter spem forte, obtinuerunt, qua, nec Cæsare contradicente, hodieque fruuntur.

XXVII. Principatus etiam *NOVI CASTRI* olim Burgundici regni pars & feudum Imperii fuit, a RUDOLPHO I. *Cabilonensibus*, & ab his *Rolino*, deinceps *Conrado Freiburgensi* concessum; qui cum fœdus cum Bernensibus iniisset, postea a *Rudolpho Hochbergensi* renovatum, Jure civitatis Helveticæ usi Novi Castri Domini, & cum Helvetiis plenam libertatem adepti sunt.

XXVIII. Eadem libertate Civitas *GENE-*

FURSTENER de *Suprem.* C. XXXII. HORN. J. P. Cap. IV. §. 18. 19. STRUV. l. c. §. 7. BRUNNEM. l. c. §. 25.

XXVII. v. D. LUDEWIG. Preußisch Neuburg. P. I. §. 1. 2. 3. 5. 7. 25. D. GUNDLING Historische Nachricht von Neufchatell § 1. 3. 11. 19. ubi instrumenta fœderis, *Combourgodisie* vocati, ex LEIBNIT. C. D. P. II. HAHN. l. c. Cap. III. §. 1. not. c)

XXVIII. v. CONRING. l. c. C. XXV. SCHWEDER *Theatr. Prat.* L. I. C. 21. TITIUS l. c. §. 45.

VENSIS, inter Civitates Imperii olim numerata, gaudet, ex quo in fœderis Helvetici consortium admissa est.

XXIX. *MONTIS BELICARDI* Comitatus inter reliquias regni Arelatensis æque referendus est, cujus Comes *Reginbaldus* ad Gallos cum aliis defecturus a RUDOLPHO I. Imp. regionem 8000. Marc. argenti redemtam novo beneficio accipere coactus est: a quo tempore hic Comitatus, ad *Wurtenbergicos* uxorio jure delatus, feudum Imperii mansit, sed juris Germanici haud factus, neque ulli Circulo adscriptus est.

XXX. Successu temporis magna *Burgundici*, æque ac *Lotharingici*, Regni pars, varios Ducatus & Comitatus, & inter hos, Belgicas provincias plerasque complexa, ad *Burgundiæ Duces*, & ab his, extincto CAROLO *Audace*, per nuptias heredis Burgundicæ, excepto *Burgundiæ Ducatu*, a Gallis vindicato, ad MAXIMILIANUM I perque hunc ad *Austriacos*, & per CAROLUM V. ad *Hispanos* pervenit.

XXXI.

XXIX. v. *Gerbard.* de ROO *Annal. Austr.* L. I. p. 49. STRUV. l. c. §. 9. HAHN. l. c. not. b)

§. XXX. XXXI. v. LIMN. J. P. L. V. C. II. n. 50. COCCEJ. C. V. S. II. §. 31. 32. 35. STRAUCH. Diss. J. Publ. Diss. I. §. 2. INSTR. *P. Monast.* §. III. Conf. supra Cap. IV. §. 17. 18.

* Dicendum de Gallis, jus Civitatis Germanicæ Bur-

XXXI. Horum vero Imperatorum auſpiciis effectum eſt, ut omnes hæ terræ, novo titulo Germanis acquiſitæ, per ſpecialem transactionem in peculiarem Circulum, *Burgundicum* appellatum, jungerentur, jurisque Germanici eſſent, atque adeo ſuffragio in Comitiis, & protectione Imperii, gauderent, atque ad onera Imperii, quantum duo Electores, conferrent: quo in ſtatu adhuc *Belgii Hiſpanico-Auſtriaci* provinciæ, avulſis licet ceteris, perdurant.

* * *

XXXII. *ALSATIA*, quæ vulgo ad *Burgundiæ*, rectius *Germaniæ* Regnum refertur, aliquando *Auſtraſiæ*, deinceps *Lotharingici* regni, denique *Alemannici* Ducatus portio facta, quippe per transactionem *Procaſpidanam* LUDOVICO Germanico relicta, ab eo tempore juris Germanici ſemper reputata fuit.

Burgundicarum provinciarum, quas poſſident, nomine, petentibus. v. FRITSCH *Elect. J. Publ.* P. I. C. XII. BRUNNEM. l. c. §. 27.

XXXII. v. MABILLON. de *Re Diplom.* L. IV. n. VIII. p. 248. DITMAR. *Merſeb. Annal.* L. V. p. 367. OBRECHT *Prodrom. Rer. Alſat.* Cap. V. & VI. HAHN Diſſ. cit. Cap. II. §. 1. not. d) p. 17. ſqq. ubi *Argentinam* primo ſplendidum *Lotharingici regni Palatium*, poſtea vero *Alemannici ſeu Svevici Ducatus Metropolin* fuiſſe, obſervat.

XXXIII. At superiori seculo *Alsatiæ Landgraviatus* uterque, una cum *Præfectura Provinciali* in decem Civitates Imperii, salva tamen harum immedietate, nec non *Brisaco* & *Suntgovia*, ex decreto Cæsaris & Imperii, per pacem *Westphalicam*, in *Gallos* plenissimo jure, quantum Austriacis competierat, translatus est; quod pace *Noviomagensi* denuo firmatum.

XXXIV. Cum vero Rex Galliæ, vi hujus cessionis, non solum statim post Pacem Mona-

---

XXXIII. v. INSTR. P. MONAST. §. Tertio Imperator &c. CONRING. de F. I. C. XXIV. PFANNER. *Hist. P. Westph.* L. 3. FORSTNERI *Epist.* passim.

XXXIV. v. OBRECHT. *Prodr. R. Alf.* C. VIII. & XIII. KULPIS ad *Monzamb.* C. II. §. 1. p. 81. 82. 83. 84. ubi in *Parlamento Brisacensi*, pro prætensa reunione ditionum Alsatiæ utriusque, nominatim contra *Episcopum Argentoratensem*, *Duces Palatinos Rheni*, *Veldentianum* & *Birckenfeldensem*, *Marchionem Badensem*, *Principem Vaudemontium*, *Comites Hanovicos* & *Liningenses*, item contra *Baronem Fleckensteinium*, *Civitatem Argentinensem*, ac denique *ordinem Equestrem inferioris Alsatiæ*, pronunciatum fuisse, memorat. p. 85. & seqq. ubi Acta Comitialia hac de re. conf. INSTR. P. RYSVIC. art. IV. & XVI. HORN. l. c. §. 17. PFEFFING. Vitr. ill. L. II. T. VI. §. 10. b) ibique Acta publ. EUROP. HEROLD P. I. Sect. IV. C. VIII. p. 978.

* Dicendum de caussis arcanis relictæ Argentinæ.

Monaſterienſem *ſupremum Imperium* in univerſam Alſatiam ceſſam ſibi arrogaſſet, contradicente licet Imperio, ſed etiam poſt pacem Noviomagenſem, conſtitutis *Reunionum Cameris*, uti *Lotharingiæ*, ita & *Alſatiæ* ditiones reliquas ſibi denuo vindicaſſet, atque vel vi vel dolo occupaſſet: per *Pacem Ryswicenſem* omnis *Alſatia*, & cum hac *Argentina* quoque, reſtitutis tantum *Briſaco* & *Friburgo* Auſtriacis, Gallo relicta eſt.

Cap. XVII.

De ACCESSORIIS REGNI GERMANICI TRANS-EIDORANIS, CIS-ET TRANS-VISTULANIS, NEC NON CIS-ET TRANS-DANUBIANIS.

§. I.

TRans Eidoram Germaniæ primum ſub HENRICO *Aucupe SLESVICUM*, deinde ſub OTTONE M. DANIA quoque acceſſit, quam Reges ejus ab Imperatoribus in *feudum* recipere coacti ſunt; cujus rei ſub LOTHARIO II. adhuc & FRIDERICO I. luculenta extant documenta.

II. Sed jam eidem FRIDERICO I. Imp. homi-

§. I. v. ADAM. BREM. L. I. C. 48. L. II. C. 2. SAXO GRAMM. L. XIV. p. 244. OTTO FRIS. L. II. C. 5.
II. v. ARNOLD. LUBEC. L. III. C. 2. CONRING. l. c. C. 14. 15.

minium denegare cœperunt, atque ab eo tempore, una cum *SLESVICENSI* Ducatu, in *libertatem* se asseruerunt, eandemque constanter servarunt, Germania inter turbas suas nullam ejus curam gerente; ut adeo hodie Regnum *sui juris*, extra Germaniam collocatum, Dania merito censenda sit.

III. Cis & trans *Vistulam* Germaniæ accessit POLONIA, magna Slavorum provincia, *Poloniam majorem* inprimis, *minoremque*, *Masoviam* & *Silesiam*, complexa, quæ OTTONIS M. ætate Germanorum Imperio *tributaria* facta, ceterum a propriis *DUCIBUS* gubernata fuit.

IV. Hi licet varios sæpe motus excitarent, ac frenum morderent, Regiumque titulum subinde affectarent: tamen ab Imperatoribus, inprimis HENRICO II. CONRADO II. HENRICO IV. & V. LOTHARIO, CONRADO III. FRIDERICO I. & II. in ordinem redacti, tributum iisdem solverunt; (a) Polonis licet illud negantibus. (b)

V.

III. v. DITHMAR. Chron. L. II. p. 22. 25. 36. HELMOLD. *Chron. Slav.* L. I. C. 1. 2. CONRING. de *Finib. Imp.* Lib. 1. C. XVIII. §. 2. G. SCHWEDER. *J. Publ. P. Gen.* C. IV. §. 28. G. H. SCHWEDER. *Theatr. Pratens.* L. I. C. 33.

IV. (a) v. DITHMAR. L. IV. p. 11. MARIANUS SCOTUS ad A. 1004. WIPPO in *Vita Conradi Sal.* A. 1025.

V. Sed ab interregni tempore, auspiciis PREMISLAI inprimis, in libertatem se vindicarunt Poloni, quam nec a CAROLI IV. ævo quisquam Cæsarum in controversiam vocavit, sed cum iis, ut cum liberis populis actum, atque adeo Imperii jus in Poloniam tacite derelictum est.

VI. *MASOVIA* quoque proprios Duces habuit, Imperio a CONRADI II. tempore obnoxios; sed, horum familia extincta, Poloniæ plenius innexa, cum eadem Imperio subducta est.

VII. PORUSSORUM gens libera olim suis tantum Ducibus vel Regibus paruit, neque in terras ipsorum quidquam juris Ger-

A. 1025. 1032. LAMBERT. SCHAFN. A. 1077. OTTO FRISING. Chron. L. VII. C. 19. L. VI. C. 28. RADEVICUS L. I. C. 3. 4. 5. HELMOLD. L. I. C. 1. ibi: *Servit ipsa* (Polonia) *sicut Bohemia, sub tributo Imperatoriæ Majestati.* C. H. SCHWEDER. *Th. Præt.* l. c. COCCEJ. C. III. Sect. IV. §. 57.

(b) v. SCHULZII Tr. de *Polonia nunquam tributaria.* MARINIUS de *Scopo Reip. Polon.* C. III. §. 49.

V. v. CONRING. l. c. §. 28. G. SCHWEDER *J. Publ.* l. c. §. 28. C. H. SCHWEDER. *Th. Prætens.* l. c. p. m. 73.

VI. v. OTTO FRISING. L. VI. C. 28. CONRING. l. c. Cap. 18. G. SCHWEDER *J. Publ.* l. c. §. 30.

VII. v. HELMOLDI *Chron. Slav.* L. I. C. 1. SCHWE-

manis quæsitum prius, quam istæ *EQUITUM TEUTONICORUM* virtute, Imperatore & Pontifice indulgentibus, subacta fuerunt.

VIII. Scilicet a CONRADO *Masoviæ* Duce Ordini Teutonico, in auxilium adversus Porussos vocato, non solum *Culmensis* ditio, sed & universa *Porussia*, omnisque terra, quam, Barbaris subjugatis, occupaturi essent, *pleno jure* concessa, (a) atque a FRIDERICO II. Imp. firmata Imperioque addicta est (b).

IX. Ut etiam Teutonici Imperii patientiores essent Porussi, *religio* Christiana igne &

DER. *J. Publ.* l. c. §. 31. GIOV. *Germ. Princ.* L. I. C. 2. p. 528. LUDEWIG Verthädigtes Preußen Cap. II. §. 1. sqq.

VIII. (a) v. *Diploma* CONRADI, cujus verba e LEIBNITII Prodr. Codicis Jur. Gent. Diplom. exhibet *Nova Biblioth. Hallens.* p. 893. ibi: *Quicquid de personis vel bonis omnium Saracenorum -- adipisci potuerint, cum OMNI & INTEGRO JURE -- eis concessi, cum vera PROPRIETATE & PERFECTO DOMINIO quiete possidendum.*

(b) v. *Diploma* FRIDERICI II. ap. GOLDAST. *Const. Imp.* Tom. II. p. 78. ibi: *Concessionibus, quas de dono terræ Ducis præfati, & de Prussiæ conquisitione petebat, nostræ munificentiæ privilegio muniremus.* it. *Sancientes, ut nonnisi SS. matri Ecclesiæ, ac ROM. IMPERIO, quemadmodum alii liberi homines Imp. teneantur.*

IX. v. GIOV. *G. Princ.* L. II. C. 2. p. 529.

& ferro introducta, atque aliquot millia *familiarum* e *Germania* in Porussiam evocata sunt.

X. At ne sic quidem *IMPERIO GERMANICO* prorsus subjecta fuisse, sed in clientela quodammodo *POLONORUM* * mansisse videtur *Porussia*: licet *Equites IMPERII MAJESTATEM* utique colerent, atque possessiones terrarum, vel a Polonis donatarum, vel Porussis ereptarum, sibi ab Imperatoribus, quibus & ipsi Poloni tributarii erant, confirmari curarent.

XI. Saltim opinio postea enata, *jus* quoddam *IMPERIO* in *Porussiam* competere, quod &

X. * v. *Diploma* Reg. Polon. ibi: *Nos verus Dominus & Heres terrarum Porussiæ*. & *Diploma* Ordinis, ibi: *cum Regem & Coronam Poloniæ, Ordinis nostri FUNDATOREM, ac terras prædictas Prussiæ---a corpore & proprietate regni Poloniæ* &c. *prisco nostro CAPITI*, & *PRIMÆVO CORPORI-- nos reuniendos* &c. e PRILUSIO a LUDEWIGIO im Verthädigten Preussen Cap. II. §. 5. excitata. Fidelitatem quoque Polonis promisisse Equites, colligitur ex verbis: *Et hæc omnia Polonis promittimus, sub pœna amissionis bonorum* v. Verth. Preuß. C. III. §. 2.

XI. v. CONRING. *de Fin. Imp.* L. II. C. 29. RECESS. IMP. . d. a. 1500. Tit. vom Hochmeister aus Preussen & Reichs Händel pag. 18. sqq. REC.

& Imperatores subinde sibi asseruerunt, sicut & Ordinis Magister aliquando Comitiis Imperii interfuit.

XII. Sed cum nec de fundamento juris satis constaret, & Poloni contradicerent; etiam in Comitiis Imperii de eodem subdubitatum fuit: saltim nec feudum Imperii unquam fuit Porussia, nec ad Imperii onera quidquam contulit, nec Imp. pagis adscripta.

XIII. Quicquid vero juris Imperio per Marianos forte quæsitum fuit, illud omne a FRIDERICI III. vel saltem CAROLI V. temporibus una cum juribus ipsius Ordinis expirare cœpit, ubi *pars* Porussiæ prorsus in *POLONORUM* ditionem pervenit, *pars* vero *ORDINIS MAGISTRO*, sub *Ducatus* titulo in *feudum* concessa est.

XIV.

REC. I. d. a. 1524. C. H. SCHWEDER. *Theatr. Prat.* L. I. C. 32.

XII. v. REC. I. d. a. 1512. §. den Hochmeister 2c. ibi: noch nicht wissend / ob der Hochmeister sich als ein Glied zum Reich thun wolle / oder nicht. GOLDAST. de *Regno Bohem.* L. I. C. XVI. n. 2. f. & L. 4. C. VIII. n. 41. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. IV. §. 16.

XIII. v. THUAN. Hist. L. I. SLEIDAN. L. V. fin. SCHUTZII *Chron. Pruss.* L. X. ad a. 1525. & *Privileg.* des Hertzogth. Preussen, p. 32. GIOV. l. c. p. 531.

XIV. Et licet vindicare jura Imperii conarentur Imperatores, vel mandata adversus Porussos, vel etiam bannum adversus Ordinis Magistrum, vel Commissarios ad lites ipsorum componendos decernendo: tamen & contradictio Polonorum, & *derelictio* Porussiæ ipsis obfuit.

XV. Neque etiam post ea, quæ a. 1548. in Comitiis Aug. acta sunt, ab Imperio quidquam pro vindicanda Porussia ulterius tentatum, monente licet subinde *Ordine Teut.* nec *supremo dominio* a *POLONIS* FRIDERICO WILHELMO Electori Brand. per pacta *Velaviensia* concesso, nec *Regali Dignitati*, a FRIDERICO adscitæ, contradictum, quin potius utrumque ab Imperatoribus & Imperio expresso consensu agnitum atque probatum est.

XVI.

XIV. v. SLEIDAN. L. VI. p. 185. & L. VIII. p. 211. GOLDAST. *Constit. Imp. Tom. II.* p. 210. 241. & Reichs Händel p. 18. sqq. LIMN. *J. Publ.* L. I. C. IX. §. 24. CONRING. l. c. §. 33. C. H. SHWEDER. l. c. GIOV. l. c. p. 532.

XV. v. CONRING. l. c. PFANNER. *Hist. Comit.* L. IV. §. 33. EUROP. HEROLD. P. II. p. 466. sq. C. H. SCHWEDER *Th. Prat.* l. c. p. 68. G. SCHWEDER. J. P. l. c. GIOV. l. c. p. 531. COCCEJ. J. P. C. V. S. I. §. 11.

XVI. LIVONIA Sec. XIII. navigationis Bremensis occasione, hortante INNOCENTIO III. obtentu Religionis, Antistitum cura atque Ensiferorum ope, subacta, summaque rerum tandem inter *ARCHIEPISCOPUM Rigensem* ac *ORDINIS MAGISTRUM* divisa est.

XVII. Per hos simul Imperio, cui iidem addicti erant, in numerum quoque Principum Ecclesiasticorum cooptati, jus in Livoniam acquisitum est, per aliquod tempus servatum, ac variis subinde documentis demonstratum.

XVIII. Sed cum, inter dissidia Archi-Episcopi & Ordinis Magistri, Russi Livoniam invaderent, nec ab Imperio auxilium impetrari posset; *CURLANDIA* quidem ac *SEMIGALLIA* KETTLERO sub Ducatus ac feudi Polo-

XVI. v. ARNOLD. LUB. *Chron. Slav.* L. VII. C. 9. INNOCENT. III. *Epist.* L. II. Ep. 191. & L. XIII. Ep. 14. edit. Baluz. SCHURZFL. Diss. *de Ord. Ensifer.* §. 1. 2. 3. 5.

XVII. v. CONRING. de Fin. I. C. XIX. §. 34. SCHURZFL. l. c. §. 8. J. H. BOECLER. de *Jure Imp. in Livon.* C. H. SCHWEDER *Th. Praet.* L. I. C. 33. conf. *Diploma* FRIDERICI II. ad §. VII. not. b) allegatum.

XVIII. v. CHYTRAEI Chron. Sax. L. 22. CONRING. l. c. §. 35. sqq. SCHURZFL. l. c. §. 12. BOECLER. l. c.

Polonici titulo, *Lettia* vero & *Livonia* in ſpecie *POLONIS*, *Revalia* denique cum tota *Eſthonia SVECIS* ceſſit, quibus & pace Olivenſi reliqua Livonia trans Dunum a Polonis conceſſa eſt.

XIX. Quæ omnia, cum videret Imperium, ſed taceret, imo permitteret, ac Livonos deſereret, nec poſtea, ubi occaſio ſeſe obtulerat, pactis Polonorum ac Svecorum intercederet, merito jura ſua in Livoniam tacita derelictione amiſiſſe cenſetur.

XX. Cis & trans Iſtrum PANNONIAM utramque, ſeu HUNGARIAM, finitimaque a Slavis condita *Dalmatiæ*, *Croatiæ*, *Slavoniæ*, *Bulgariæ*, *Bosniæ*, *Raſciæ*, regna, CAROLUS M. in ſuam & Imperii clientelam redegit: quæ tamen, ejusdem ſtirpe ad interitum ruente, obſequii jugum iterum excuſſerunt.

XXI. Imo tantum abeſt, ut vel HENRICUS *Auceps*, vel OTTO M. e re habuerint Germanici Imperii, priſtinos recuperandi limites *Pannoniæ*: ut illi potius fines Germaniæ in *Moravia*, *Auſtria*, *Stiria*, *Carinthia*, *Carniola-*

XIX. v. AUTORES modo laudati.

XX. v. EGINHARDI *Vita Caroli M.* COCCEJ. J. P. Cap. 5. S. I. ʃʃ. 5. WERLHOF. *Notit. Imp.* Cap. II. §. 33. ſq. GIOV. G. Princ. L. I. C. 2. p. 202.

XXI. v. GIOV. l. c.

niolaque terminarent, atque in ſingulis his tractibus peculiares *Marchiones* conſtituerent, qui limites Imp. adverſus *Hungaros* & *Slavos* tuerentur.

XXII. Sola *HUNGARIA* ad obſequium rediit, atque ſub HENRICI II. & III. inprimis auſpiciis Germanorum Imperio non ſolum tributaria facta, ſed & plane ſubjecta fuit.

XXIII. At ſub HENRICO IV. eadem rurſus Imperio ſe ſubducere cœpit, quam HENRICUS V. & FRIDERICUS I. fruſtra revocare conati ſunt: & licet FRIDERICUS II. jus Germaniæ in eam, pulſis inde Tartaris, idem tentaret; tamen poſtea jus omne, fatente etiam Imperio, expiravit, atque ad Auſtriacos ſolos ſumma rerum pervenit.

CAP.

XXII. v. WIPPO *Vit. Conradi Sal.* Rubr. de Convent. Princ. SIGEB. GEMBLAC. A. 1043. Herm. Contract. A. 1045. 1047. AVENT. *Annal. Boj.* L. V. f. 321. COCCEJ. l. c. §. 7. GIOV. l. c.

XXIII. v. LAMB. SCHAFN. A. 1074. CONRING. de Fin. I. Cap. 17. COCCEJ. §. 7. 8. 10. REC. IMP. d. a. 1569. §. 60. ibi: Daß ſolche Landſchafft dem H. Reich T. N. in nichts verwandt oder zugethan. BOECLER. N. I. L. II. C. IV. ubi de conſiliis Hungariam ad Imperium reducendi.

Cap. XVIIII.

De EXEMTIONIBUS TERRITORIORUM IMP. R. G. NEC NON DE JURE ET USU PRÆTENSIONUM IMPERII.

§. I.

Ex dictis liquet, *maximis* quidem olim amplissimisque *finibus* stetisse *IMPERIUM ROMANO-GERMANICUM*, quippe tot ac tantis Territoriorum accessionibus, a CAROLI M. & OTTONIS M. temporibus, auctum, validissimasque gentes ac Regna potentissima ambitu suo complexum.

II. Sed & illud liquet, *decrevisse* iterum, ab *Interregni* illius magni inprimis tempestate, Imperii robur, atque finium amplitudinem, per varias Territoriorum *exemtiones*, maximo-

II. v. REC. IMP. d. a. 1548. §. 52. & d. a. 1566. §. 125. ubi MAXIMILIANI II. querelæ hac de re. P. MAIMBOURG. *de la decadence de l' Empire.* EUROP. HEROLD. P. I. Sect. 4. Cap. VIII. p. 975. FREHER. ad P. de ANDLO L. II. C. 18. GOLDAST. Epist. Dedic. Der Reichs Handl. LIMN. ad *Capit.* CAROLI V. a. VII. p. 166. sqq. Autor. *Comitiol.* P. IV. p. 220. *Meditat.* ad *Capit.* JOSEPHI A. XII. (g) p. 125.

ximopere imminutam esse; cujus decrementi varias *caussas*, internas & externas, a Pontificum artibus ac malitia maximam partem derivandas, alii conquirunt.

III. *EXEMTIO* autem territorii est vel *totalis* vel *partialis*: Per *illam* Imperii Membrum prorsus ab Imperii R. G. corpore avellitur, atque alieno Imperio subjicitur; per *hanc* vero Status Statui subjicitur, & ex Statu Imp. Status provincialis redditur. Illa, quæ & *Alienatio* dicitur, hujus loci est.

IV. Exemtas Imperio varias terras, prorsusque avulsas esse, satis per exempla demonstratum est: cum vero aliæ *jure*, aliæ *facto* exemtæ sint, hinc *Prætensiones* Imperii enatæ sunt, quarum fundamenta generalia paulo curatius hic considerari merentur.

V. Sunt autem *PRÆTENSIONES* Imperii (voce

---

§. III. IV: v. VIETOR *de Exemtionibus Imp.* CONRING. *de Fin. I.* C. XIX. COCCEJ. J. P. Cap. 5. Sect. III. §. 37. VITRIAR. *Inst. J. Publ.* Lib. II. Tit. III. IV. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. VIII. THOMAS. *Specim. Jurisprud. Judicial.* Cap. VII.

V. v. THOMAS l. c. n. III. ubi *Prætensiones illustres* in genere definit: *desideria eorum, qui Superiorem non habent, aut quorum controversiæ ex aliis rationibus non ex lege humana dijudicari possunt, de re, quam vel alii possident, vel certe in*

(voce in ſenſu Gallico accepta) nil niſi vindiciæ jurium, in terras facto exemtas Imperio competentium.

VI. Quemadmodum vero omnis *Exemtio* jure facta juſtum ſupponit titulum: ita & omnis *Prætenſio*, qua jura in terras *facto* exemtas perſequimur ac vindicamus, *juſto* nitatur *titulo*, oportet.

VII. *Tituli* hujusmodi *Exemtionum* & *Prætenſionum*, æque ac modi acquirendi vel amittendi juris, varii ſunt generis, non-niſi ex Jure naturæ & gentium definiendi, & non incommode in *originarios* & *derivativos* diſpeſci poſſunt.

VIII. *Originarii* (ad ſolas quidem Prætenſiones applicandi) tituli inſtar ſeſe habet *Pactum fundamentale ipſius Reipublicæ*, quo hæc conſtituta territoriumque definitum eſt: ſiquidem ex hoc utique Reſpublica ejusve Imperans jus quoad fines quæſitum nanciſcitur, non tantum contra ipſas provincias,

R a cor-

---

te in cujus poſſeſſione quieta ipſi prætendentes nondum ſunt, publice ſignificata, ac prætextu juris munita.

VII. v. BOECLER. *Not. Imp.* L. II. C. III. ubi primo ex VIETORE congeſſit Titulos *falſos*, deinde *dubios*, denique *veros* ac *certos* evolvit; quamvis forte nec hi omnes omni exceptione majores ſint.

VIII. v. TITIUS L. I. C. VIII. §. 8.

a corpore ſeſe avulſuras, ſed & contra vicinos valiturum.

IX. Hinc regulæ: Quicunque ab initio conſtituti Regni Germanici Imperiive R. G. fines fuerunt, iidem & poſtea perſtitiſſe cenſentur, niſi juſta mutatio doceatur: item; Quæc. a Regno Imperiove Germanico alienata ſunt, eorum æterna auctoritas eſt, niſi juſta exemtio doceatur.

X. At in definiendo originario Imperii territorio non ad *antiqui* illius *Imperii Romani* fines reſpiciendum, quippe quod dudum interiit: ut adeo non niſi ſtolide jus occupandi priſtinas Imperii Romani provincias, ſpeciatim Imperium Conſtantinopolitanum, Germanicis Imperatoribus tribuatur.

XI. Sed potius *REGNI FRANCO-GERMANICI* priſtinum Territorium ſpectandum, idque non tam quale ſub *Merovingis* vel CAROLO M. Imperante fuit (quamvis neque hic

IX. v. B. de LYNCKER ad *Capit. Joſephi* a. XII. p. 36.

X. v. CONRING. de F. I. L. I. C. I. de *Germ. Imp.* R. C. II. III. IV. V. IX. XI. ubi iſtæ nugæ caſtigantur, quas tamen defendunt REINKING. de *Regim. Secul. & Eccleſ.* L. I. Claſſ. II. C. IX. num. 10. ſqq. & ANDLER. *Jurisprud. Publ.* L. I. lit. s. Part. II. num. 14.

XI. v. *Meditat. ad Capitul.* JOSEPHI a. XII. g) p. 135.

hic ſtatus prorſus excludendus ſit; quam quale LUDOVICI *Germanici* atque OTTONIS M. temporibus per pacta fundamentalia conſtitutum, varieque deinceps amplificatum fuit.

XII. *Derivativi* omnes in *mutuum* de transferendo & acquirendo jure *conſenſum* recidunt: ſed hic iterum vel *eventum mortis* reſpicit, & dicitur *Succeſſio* teſtamentaria aut ab inteſtato; vel *inter vivos* occurrit, & vel *Donatio*, vel *Venditio*, vel *Permutatio*, vel *Ceſſio*, vel *Diviſio*, vel *Transactio, Pacificatio*, & ſic porro audit.

XIII. Equidem per *Succeſſionem* nulla exemtio ab Imperio fieri poteſt, cum nec ipſi Imperatores hodie Succeſſionis hereditariæ jure ad Imperium perveniant, unde nec hereditario jure quidquam ab Imperio alienare poſſunt.

XIV. Neque etiam inter vivos ulla *Alienatio* bonorum Imperii ab Imperatore, absque

XII. v. TITIUS l. c. §. 9.

XIV. v. *Capitul.* JOSEPHI a. XII. ibique Anonymi *Meditat.* not. b) c) d) e) LYNCKER p. 35. & NITSCH. §. 3. 4. 5. ubi inquirunt, a quo tempore conſenſus Imperii fuerit neceſſarius, & an Electorum conſenſus ſufficiat, an vero reliquorum quoque Statuum conſenſus requiratur, & *Capit.* CAROLI VI. a. X. CHIFFLET. *Vindic. Hiſp.* p. 126. ſeqq. BOECLER. N. I. L. II. C. III. p. m. 38.

consensu ante hac saltem *Electorum*, hodie omnium *Statuum*, valide fieri potest: unde hujusmodi alienata revocandi vindicandique jus semper Successori atque Imperio salvum manet ac integrum.

XV. Porro uti *Consensus* interdum ab *initio* statim existit, interdum ex *post facto* demum accedit: ita idem vel *expresse*, vel *tacite* declarari potest; & *ille* quidem modus, ad quem tituli modo §. XII. memorati pertinent, satis liquidus est; sed *hic*, qui *Praescriptionis* vel *Derelictionis* nomine venit, difficultate non caret, quod, ex *quibus indiciis tacitus consensus* colligi debeat, non adeo expeditum est.

XVI. Non negligendæ quidem sequentes regulæ: *Quando is, penes quem illius rei arbitrium est, translationem finium certo scit, ac libere tacet, tum ex silentio consensus in eam recte colligitur, nec opus est, ut lapsus temporis accedat*; nam ob rei magnitudinem debebat contradicere, siquidem jus retinere vellet.

XVII.

XV. v. GROTIUS de J. B. & P. L. II. C. IV. CONRING de F. I. C. XIX. n. 5. VITRIAR. l. c. Tit. IV. §. 1. ubi disputat an Præscriptio in Regnis obtineat. PFEFFING. in notis, ibique locus BELLARMINI de *R. Pont.* L. V. C. IX. TITIUS l. c. §. 11. 12. 20. 21. WERLHOF de *Præscript. inter gentes.*

§. XVI. -- XX. Sunt hæ regulæ B. TITII in *Specim.*

XVII. *Si vero de certa ſcientia tacentis non ſtatim conſtet, tum ex ſilentio non aliter conſenſus colligi poteſt, quam ſi tantum tempus fuerit elapſum, intra quod probabiliter notitiam conſequi potuerit:* quo plus temporis igitur decurrit, eo promtius & ſcientia præſumi, & conſenſus adſtrui poſſe videtur.

XVIII. *Qui cum rei ſuæ poſſeſſore, velut cum domino ſimpliciter contrahit, is jus ſuum merito remiſiſſe cenſetur:* nam omiſſa proteſtatio & agnitus contrahentis character hoc ſatis indicat.

XIX. *Ex recuperationis vero difficultate conſenſus tacitus in translationem neutiquam recte adſtruitur:* ſiquidem æſtimatio difficultatis recuperandi nimis eſt lubrica, aut, ſi momento temporis eam adſtringas, iniqua.

XX. *In dubio, i. e. ubi vel nulla, vel in utramque partem æqualia ſunt argumenta, contra conſenſum tacitum erit pronunciandum:* ut enim factum negemus, cujus vel nulla vel iterum eliſa proſtant indicia, omnis recta ratio poſtulat.

XXI. Sed cum in Imperio R. G. ad alienationem non ſolum Imperatoris, ſed & Statuum

---

cim. J. Publ. L. I. C. VIII. §. 13. -- 17. traditæ.

XXI. v. NITSCH. l. c. § 8. *Meditat.* ad *Capit.* JOSEPHI l. c. not. l) conf. TITIUS l. c. §. 20. 21. 22. non tam reipſa quam verbis diſſentiens.

tuum consensus requiratur; tacita sane consensio, & hinc *Præscriptio*, adversus Imperium difficillima erit ad probandum: inprimis cum *obligatio Imperatoris* ad revocanda injuste alienata, instar *Protestationis* Capitulationibus a tot seculis insertæ, ac toties repetitæ, ut in omnium facile notitiam pervenire potuerit, perpetuum *interruptæ præscriptionis* argumentum præbere videatur.

XXII. Nec tamen Imperator nisi ad *injuste* ablata vindicanda obligatus censeri debet, nisi bellum cum Imperio recrudescat; quo casu non solum suum vindicare, sed & hostium terras ipsas occupare licet.

XXIII. *Occupatio* autem *bellica* inter titulos referri non potest: cum si bellum notorie sit justum, alium titulum præsupponat; si vero justitia belli sit dubia, uti plerumque, *Transactio* potius seu *Pacificatio*, qua bellum finitur, sit loco tituli.

XXIV. Alia est quæstio: utrum expediat Imperio, prætensiones antiquas revocare, ter-

XXII. v. GROT. de J. B. & P. L. 3. C. VI. §. 8. seqq. L. B. de LYNCKER *Comm.* ad *Capit.* JOS. a. XII. p. 36.

XXIII. v. TITIUS l. c. §. 19.

XXIV. v. Neue *Bibliotb.* P. XX. n. IV. p. 880. ITTER. de *F. I.* C. VI. §. 2. ubi qu. an ex usu sit sit Reip. Germ. Vasallorum in Imp. numerum augeri.

terrasque facto exemtas, & a potentioribus præsertim per tot secula possessas, armis vindicare, atque an eo usque obligatio Imperatoris se extendat? quam vix affirmaverit, qui statum Imperii noverit.

XXV. Certe obligatio Imperatoris *moraliter* est intelligenda, si nempe & Imperatoris vires, & præsens Imperii Status, executionem promissorum admittat; ut adeo ea tum demum Imperatorem stringat, ubi cum spe successus, & absque majori Imperii detrimento, exitum sortiri queat.

XXVI. Ceterum variæ quidem in Comitiis de recuperandis amissis & redintegrandis finibus Imp. consultatum est ab Imperatoribus & Statibus, quippe ad quos conjunctim hæc cura spectat: sed res usque adhuc, varias ob rationes, exitu fere caruit; (a) nisi quod nostro ævo varia Italiæ feuda Imperio vindicata sint. (b)

XXV. v. *Meditat.* ad *Capit.* JOSEPHI l. c. not. k)

XXVI. (a) v. BOECLER. *Not. Imp.* L. II. C. IV. ubi consultationes FRIDERICI I. CAROLI V. MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. exempli loco allegat, & in caussas difficultatum amissa recuperandi inquirit.

(b) v. L. B. de LYNCKER *Comm.* ad *Capit.* JOSEPHI A. XII. p. 37. de Notificatione LEOPOLDI de *Feudis Italiæ Cæsareis* Romæ affixa. Conf. BUDERI *Vindiciæ Juris Imperat.*

Cap. XIX.

De

DIVISIONE IMPERII R. G.

§. I.

Divisum esse *Imperii* R.G. *Territorium* in *universale* & *particularia*, atque prius iterum in *principale* & *accessoria*, illud *Regno Germanico*, hæc vero *Imperii Romani*, & Regni *Longobardici* ac *Arelatensis* reliquiis, absolvi, ex hactenus dictis constat.

II. Constat quoque, Germaniam omni tempore in certos *Populos cardinales*, & hinc nata

II. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. II. §. 24. 25. 26. ubi ita Populos Provinciasque cardinales recenset: I. *VANDALIA*, *sub qua* BURGUNDI, & II. *MORAVIA* (*quæ utraque a* VENEDIS *seu* SLAVIS *deinde occupata*) *sub qua* BÖEMI, POLONI &c. III. *SAXONIA*, *sub qua* THURINGI IV. *FRANCIA*. *V. SVEVIA*, *sub qua* HELVETI VI. *BOJOARIA*. *His Francorum virtute accessit VIIma trans* RHENUM *provincia*, *scil. utraque GERMANIA CIS-RHENANA: quæ & a Germanis ante habitata est, & in eandem cum Germania Civitatem prorsus denuo coaluit. Atque hanc VII. Populorum Germaniæ divisionem, & sacrum quasi numerum, fontem ac basin esse Juris publici Germanici, omnesque Germaniæ terras comprehendere*, existimat. D. LU-

nata *Territoria Principalia*, diſtributam fuiſſe; quamvis in definiendo eorum *numero* ac *nominibus* deſignandis, non omnes easdem ineant rationes.

III. Carolingorum ævo, meo quidem judicio, Principes Germaniæ Populi fuere: *FRANCI*, *ALEMANNI*, *BOJOARII*, *SAXONES*, *THURINGI*, ſed poſtea & *LOTHARINGI*, & *VENEDI* ſeu *SLAVI* acceſſerunt: ex his totidem Provinciæ cardinales enatæ, niſi quod *Francorum* æque ac *Venedorum* terræ in plura Territoria majora abierint.

R 5 IV.

D. LUDEWIG vero *de diſpari Civitatum Imp. nexu* Cap. IV. §. 2. ita cenſet: *Principio ſeptem Germaniæ Archiprincipes ſeptem Territoria habuerunt*, *utpote* 1.) *FRANCIAM* 2.) *SVEVIAM* 3.) *BOJOARIAM* 4.) *SAXONIAM* 5.) *THURINGIAM* 6.) *VENDIAM* 7.) *BOHEMIAM.* Sed in *Germania Princ. Poſt Carol.* C. III. §. 1. etiam *Friſiam*, & §. 7. *Lotharingiam* quoque inter præcipuas Germaniæ provincias nominat.

III. * *Friſii* licet potentiſſimus olim Germaniæ Populus fuerint, tamen ex quo a Francis ſubjugati fuerunt, nec Ducem proprium, nec jus civitatis Germanicæ, niſi ſero obtinuerunt.

** Sub *Francis* initio & Rhenenſes & Lotharingi & Franconici comprehendebantur, ſed *Lotharingi* jam ab ultimis Carolingorum temporibus pecu-

IV. Sed & omnes GERMANIÆ Populi olim in *FRANCOS* & *SAXONES* divisi sunt: haud dubie quod *Franci* ante Caroli M. tempora omnem sibi Germaniam subjugarunt, excepta *Saxonia*; unde Germania vel *Francici*, vel *Saxonici* juris facta: quæ divisio postea quoque mansit.

V.

---

peculiarem Populum ac Provinciam constituerunt.

*** Quod si vero in his Provinciis, earumve numero septenario, mysteria quærere, & ex his fundamentis præcipua Juris publici capita apodictice demonstrare velis, res dubiis non carebit: cum nec eadem semper fuerit harum Provinciarum ratio, nec constans & perpetuus earum numerus, quod & *Lotharingiæ* & *Terræ Rhenensis*, & *Slavicarum* Provinciarum exemplis patet. Quamvis forte occasionem Status publici varie deinceps formati præbuerint præcipui Germaniæ populi; unde accuratior eorum notitia multum lucis moderno Imperii Statui recte pernoscendo fœnerari poterit. conf. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. III. §. 20. 21. 22.

IV. v. WITTICHIND. Ann. L. I. p. 634. ibi: *omnisque populus* FRANCORUM & SAXONUM *quærebat Ottoni diadema imponere*, & L. II. ibi: *omnis populus* FRANCORUM atque SAXONUM -- *Odonem elegit*. Conf. OTTO FRIS. *Chron.* L. VI. C. XV. ubi dicitur, quod Otto ab omnibus fuerit expeti-

V. Hinc forte nata Germaniæ divisio in *Jus Franconicum* & *Saxonicum*, Aureæ Bullæ usitata, vel, ut alii interpretantur, in *Superiorem* & *Inferiorem*: quarum illa *Terram* Rhenensem, Franconiam, Sveviam & Bavariam, hæc

petitus. STRUV. *Synt.* J. P. Diss. V. §. I. GUNDLING. de *Statu Reip. Germ. sub Conrado I.* §. 4. not. y) p. 25.

V. v. *Aur. B.* Tit. V. *Spec. Svev.* L. I. C. 8. COCCEJ. *J. Publ.* C. IX. §. 7. & C. XVI. §. 9. STRUV. l. c. §. 2. GUNDLING. l. c.

* Divisio in die 4. Lande in ludis equestribus usitata, (v. SCHUBARTI Diss. de *Ludis Equ.* C. IV. §. 6. 9.) aliaque in *Jure Provinciali Alemann.* C. CXLIV. & *Saxon.* L. III. C. LIII. memorata, hodie non habet usum. conf. LIMN. J. P. L. VI. C. V. n. 127. HORN. J. P. C. XV. §. 6.

** Affinis huic divisioni videtur divisio *in die 2. hohe* Pfallenzen *SACHSEN und SCHWABEN.* v. *Spec. Saxon.* L. III. C. LXIV. *Spec. Svev.* L. I. C. CVIII. conf. GOLDAST. præfat. *Der Reichs-Satzungen*, ibi: *zu* Schwaben, *das auch* Francken *wird genannt*, *wovon die* Wællische, *das ist*, *die* Gaulische *Stände gezogen*, *dadurch Niederland*, *Lothringen*, *Burgund und das Arelatische Reich*; *zu* Sachsen, *die* Windische *oder* Schlavische, *dadurch Boheimb*, *Mähren*, *Slesien*, *Polen*, *Littau*, *und Preussen wird verstanden.* LIMN. *J. P.* L. I. C. VII. n. 13.

hæc vero universam Saxoniam comprehendit, &, quæ deinceps accesserunt, terras Slavicas, jure Saxonico itidem usas.

VI. Dividuntur etiam particularia Germaniæ Territoria a nonnullis in *MEDIATA* & *IMMEDIATA*: *illa* vocant, quæ ea lege Franciæ Orientalis Regno subjectæ sunt, ut proprio jure, fisco, magistratuque uterentur, hic Regno pareret; *hæc* vero, quæ regiæ Cameræ seu fisco immediate adscriptæ, & a Regis Officialibus regioque jure gubernatæ sunt.

VII. Sed licet olim forte diversus provinciarum Germanicarum cum Regno Francico nexus fuerit; tamen is non fuit perpetuus,

VI. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. IX. 2. seqq. qui Autor divisionis est, & ad mediata refert *Bavariam*, *Saxoniam*, terras *Slavicas*, *Moravicas* & *Vandalicas*, & *Marchiam*: ad immediata *Franciam*, *Terram Rhenensem*, *Sveviam* & *Westphaliam*. *Caussas* quoque divisionis in continendis in officio utriusque Franciæ populis, *Effectus* vero in *Statibus*, *Nobilibus* & *Judiciis immediatis*, quærit. conf. STRUV. l. c. §. 3. 4.

VII. v. TITIUS l. c. §. 25.--31. Dn. de BUNAU *Exam. Dissert. de Jurisdict. feud. & Superiorit. Territ. &c.* Cap. VII. §. 5. conf. infra L. IV. Cap. II. de Statuum Imperii origine & varietate.

us, ſed varie deinceps mutatus, ut ex terra mediata mox immediata, & ex immediata iterum mediata facta fuerit: unde in demonſtrandis variis Imperii inſtitutis ad eam diviſionem ſatis tuto provocare non licet.

VIII. Porro etiam Imperii Territoria, pro Statuum qualitate, dividuntur in *Eccleſiaſtica* & *Secularia*: & *illa* iterum in *Archi-Epiſcopatus*, *Epiſcopatus*, *Abbatias*, *Prælaturas*: *hæc* vero in *Regna*, *Electoratus*, *Archi-Ducatus*, *Ducatus*, *Palatinatus*, *Marchionatus*, *Landgraviatus*, *Burggraviatus*, *Principatus*, *Comitatus*, *Baronatus*, *Dynaſtias*, *Civitates*.

IX. Potiſſima vero Germaniæ diviſio eſt in *CIRCULOS*, ab ALBERTO II. tentata, ſed a MAXIMILIANO I. perfecta: quippe qui in Comitiis Auguſtanis a. 1500. Imperii Status pri-

IX. v. *Ordinat. Regim. Imp.* d. a. 1500. ap. MULLER. Reichs-Tags-Staat L. I. C. V. Kammer-Gerichts-Ordn. zu Coſtnitz d. a. 1507. Tit. wann das Kammer-Gericht angehen ſoll §. Anno. *Rec. Imp. Colon.* d. 1512. §. 11. 12. SCHILTER. *J. Publ.* Tom. II. Tit. XIX. p. 339. STRAUCH. Diſſ. J. P. I. §. 4. STRUV. §. 6. 7. 9. COCCEJ. C. IV. §. 1.-5. ubi in cauſſas & omiſſi Circuli Vandalici ſeu Marchici, & multiplicati numeri Circulorum inquirit. conf. LUDEWIG. de *Form. Duc. Brand.* §. X. lit. q) p. 97. cujus mira de Ducatu Circuloque Brandenburgico philoſophia ſupra C. XII. §. 6. eſt notata.

primum in VI. *Circulos* distribuit, *FRANCONICUM* scilicet, *BAVARICUM, SVEVICUM, RHENANUM, WESTPHALICUM* & *SAXONICUM*; quibus deinde a. 1512. IV. alios, divisis majoribus, adjecit, nimirum *AUSTRIACUM, BURGUNDICUM, SAXONICUM SUPERIOREM* & *RHENANUM INFERIOREM.*

X. Ansam huic divisioni præbuisse videtur pristina Germaniæ divisio in certos *Populos* cardinales, sub V. VI. vel VII. *Ducatibus* majoribus comprehensos: quippe quibus sensim distractis, & in plura Territoria minora pluresque Status divisis, magna rerum confusio in Germania erat enata.

XI. Huic mederi haud dubie voluit MAXIMILIANUS, descriptis iterum Statibus istis ac Territoriis minoribus in *Circulos* majores, atque adeo redintegratis quodammodo sub Circulorum nomine pristinis Ducatibus: quamvis hæc Maximiliani divisio a pristina illa in multis recedat, atque magis ex arbitrio, quam antiqua majorum Ducatuum ratione, instituta videatur.

XII.

§. X. XI. v. COCCEJ. Cap. IV. §. 2. ubi, VI. istos Circulos *ipsam antiquam provinciarum Germanici juris divisionem esse*, existimat; quamvis §. 9. *hodie antiquos Provinciarum seu Circulorum fines immutatos esse*, ipse agnoscat. conf. STRUV. §. 8. MONZAMB. C. II. §. 15. ibique THOMAS. in not. BRUNNEMANN. *Diss.* J. P. XI. §. 3.

XII. Deſcriptum vero eſt univerſum Germaniæ Territorium in X. Circulos, excepta *Bohemia*: & quamvis in Comitiis a. 1512. de adjiciendis Circulo *Bohemico* & *Boruſſico* deliberaretur, res tamen ſucceſſu caruit, quod Boruſſi & Bohemi metuerent, ne ad onera Imperii deinceps adigerentur; quæ nihilominus hodie *Bohemia* in ſe ſuſcepit.

XIII. Non tamen niſi *Germanici* Regni provinciæ in Circulos ſunt relatæ: ut adeo mirum non ſit, nec *Longobardici*, nec *Arelatenſis* Regni provincias ac Status ulli Circulo eſſe adſcriptos, licet nonnulli, exemplo *Sabaudi* & *Mompelgardenſis*, ſuffragio in Comitiis gaudeant.

XIV. Sicuti autem ſæpius in Circulos relati inveniuntur, qui *Status Imp.* non ſunt, nec voto in Comitiis gaudent: ita nonnulli intuitu *rei*, quam poſſident, Circulo adſcribuntur, qui ratione *perſonæ* eodem non comprehenduntur.

XV.

XII. v. GOLDAST. de *Regno Bohem.* L. II. C. XVI. n. 2, LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 37. STRAUCH. *Diſſ. Exot.* I. §. 4. VITRIAR. *Inſt. J. P.* L. II. T. VI. §. 10. STRUV. §. 10. BRUNNEM. l. c. §. 2.

XIII. v. COCCEJ. §. 21. STRUV. §. 11. & BRUNNEM. l. c.

XIV. v. LIMN. J. P. *Addit.* L. I. C. VII. n. 26. VITRIAR. l. c. §. 10. STRAUCH. l. c. §. 6.

XV. Ceterum *defectibus* non destituuntur Circuli, dum & nimis inter se *inæquales* sunt, nonnulli per varias *exemtiones* sunt imminuti atque infirmati, nonnulli etiam *incertitudine* Membrorum laborant, unde de *redintegratione* & *rectificatione* Circulorum sæpius actum.

XVI. *Ordo* Circulorum definitus non est. In Recessu Imp. Norimb. d. a. 1522. ita collocantur: *Austriacus*, *Burgundicus*, *Rhenanus inferior*, *Saxonicus superior*, *Franconicus*, *Bavaricus*, *Svevicus*, *Rhenanus superior*, *Westphalicus*, *Saxonicus inferior*. Sed in conventu Circulorum Erfurtensi de a. 1567. primo ponitur *Rhenanus inferior*, quem sequuntur reliqui.

XVII. *AUSTRIACUS* complectitur *Austriam*, *Stiriam*, *Carinthiam*, *Carniolam*, Comitatum *Tyrolensem* aliosque minores, Episcopatum *Tridentinum* & *Brixiensem*, *Civitates Sylvestres*, *Brisgoviam*, ceterasque ditiones Austriacas in *Svevia*.

VIII.

XV. v. LIMN. J. P. *Addit.* ad L. I. C. VII. n. 26. VITRIAR. l. c. COCCEJ. §. 9. *Capitul.* LEOP. JOS. & CAROLI VI. Art. XII. & *Medit.* ad *Cap.* JOS. lit. m) n) p. 137. seqq.

XVI. v. LIMN. *Addit.* T. II. ad L. I. C. VII. n. 29. COCCEJ. §. 22. STRUV. §. 12. BRUNNEM. l. c. §. 1.

XVII. v. LIMNÆUS J. P. L. I. C. VII. n. 29. EUROP. HEROLD. P. I. Sect. I. C. I. p. 90. Reichs-Staat P. I. C. IV.

XVIII. *BURGUNDICUS*, qui olim, ex instituto Maximiliani I. & Caroli V. *Belgicas* provincias omnes, cum *Comitatu Burgundiæ*, continebat, hodie, post avulsas septem *Belgii Foederati* provincias, atque exemtas per Gallos *Artesiam*, *Flandriæ*, *Hannoniæ*, *Namurci* & *Luxemburgici* Ducatus partes, una cum *Burgundiæ* Comitatu, nonnisi *Brabantia*, *Geldria Superiori*, *Limburgi*, *Luxemburgi*, *Namurci*, & *Hannoniæ* partibus, sub nomine *Belgii Hispanico-Austriaci* comprehensis, constat.

XIX. *RHENANUS INFERIOR*, dictus etiam *Electoralis* ad *Rhenum*, comprehendit quatuor Electoratus, *Moguntinum*, *Trevirensem*, *Coloniensem* & *Palatinum*, cum Prælaturis, Comita-

S

XVIII. v. LIMN. l. c. COCCEJ. §. 9. ubi de Caroli V. consilio Lotharingiam Burgundico adjiciendi. SCHWEDER *J. Publ.* P. Gen. C. IV. §. 6. FRITSCH *Elect. J. Publ.* P. I. C. XII. ubi de Gallorum prætensionibus ratione tituli & suffragii propter Burgundicas provincias. EUROP. HEROLD. l. c. B. HORN. J. P. C. IV. §. 23. *Elect. J. Publ.* T. I. p. 138. ibique Epist. Belg. Fœd. ad Conventum Imp. Ratisb. Reichs-Staat C. V.

XIX. v. EUROP. HER. l. c. p. 91. Reichs-Staat C. VI. STRUV. l. c. §. 13.

mitatibus & Dynaftiis in terris Rhenanis ad eosdem pertinentibus.

XX. *SAXONICUS SUPERIOR* complectitur *Electoratum Saxoniæ*, *Marchionatum Misniæ*, cum suis *Episcopatibus*, nec non *Terra Orientali* & *Advocatorum*, & in hac, Comitatu *Ruthenorum*; *Landgraviatum Thuringiæ*, cum *Comitatibus* ad illum pertinentibus, *Schwartzburgensi*, *Mansfeldensi*, *Stolbergensi*, *Hohensteinensi*, *Beichlingensi*, *Gleichensi* &c. item Civitatibus Imp. *Mülhusa* & *Northusa*; *Marchiam Brandenburgicam*, cum suis Episcopatibus, *Pomeraniam*, Principatus *Coburgensem*, *Querfurtensem* & *Anhaltinum*, Abbatias *Quedlinburgensem*, *Gernrodensem* & *Walckenriedensem*, denique Comitatum *Barbiensem*.

XXI. *FRANCONICUS* continet Episcopatus, *Bambergensem*, *Herbipolensem*, & *Aichstetensem*, terras *Ordinis Teutonici*, & *Prælaturas* duas, *Burggraviatum Norimbergensem*, sive Terras Marchionum Brandenburgicorum, Principatum *Hennebergicum*, Comitatus *Schwartzen-*

XX. v. LIMN. l. c. EUROP. HEROLD. l. c. STRUV. l. c. Reichs-Staat C. VIII.

XXI. v. LIMN. l. c. EUR. H. l. c. STRUV. l. c. Reichs-Staat C. IX.

tzenbergensem, *Castellensem*, *Löwensteinensem*, *Wertheimensem*, *Hohenloënsem*, *Erpacensem*, *Limburgensem*, *Reineccensem*, *Dernbacensem*, *Nostizensem*, *Schönbornensem*, *Geyerensem* &c. denique Civitates Imp. *Noribergam*, *Francofurtum* ad Mœnum, *Rotenburgum* ad Tubarim, *Schwinfurtum*, *Winsheimum*, *Weissenburgum* Nortgoviæ.

XXII. *BAVARICUS*, præter *Bavariæ* Ducatum, continet Archiepiscopatum *Salisburgensem*, Episcopatus *Frisingensem*, *Ratisbonensem*, *Passaviensem*, Prælaturam *Berchtolsgadensem*, & in urbe Ratisbonensi Abbatiam *S. Emerani*, & bina *Collegia Canonissarum*, Comitatus *Ortenburgensem*, & *Hohenwaldeccensem*, Dynastias *Machselrainianam* & *Breiteneccensem*, nec non *Ratisbonam*.

XXIII. *SVEVICUS* comprehendit Episcopatus *Constantiensem*, *Curiensem*, & *Augustanum*, Ducatum *Wurtenbergicum*, Marchionatum *Badensem*, Principatus *Hohenzolleranum*, *Oettingensem*,

S 2

XXII. v. Autores citati. Reichs-Staat C. VII.

XXIII. v. GOCKELII Tr. de *Circulo Svevico*, & Autores citati Reichs-Staat C. X. FRITSCH Addit. ad LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 23. ubi novissimam Circuli hujus matriculam e GOCKELIO exhibet STRUV. §. 14.

gensem, & *Mindelhemensem*; plures *Prælaturas*, quarum præcipuæ, Abbatiæ *Campidonensis*, *Elwangensis*, *Stabloënsis* & *Corbeiensis*, Comitatus permultos, ac Civitates Imp. plurimas, quas inter *Augusta Vindelicorum* & *Ulma* eminent.

XXIV. *RHENANUS SUPERIOR* complectitur Archi-Episcopatum *Vesontinum*, Episcopatum *Wormatiensem* & *Spirensem*, *Magistrum Ordinis Johannitici*, Abbatem *Fuldensem*, *Lotharingiam* & *Hassiam*, pluresque *Prælatos* & *Comitatus*, inter quos eminent *Nassovienses*, *Hanovienses*, *Rheni* & *Sylvestres*, cum *Civitatibus* Imp. permultis: quamvis varias exemtiones sit passus hic Circulus.

XXV. *WESTPHALICUS* continet Episcopatus *Monasteriensem*, *Osnabrugensem*, *Paderbornensem*, & *Leodiensem*, Ducatus *Juliacensem*, *Clivensem* & *Bergensem*, *Frisiam* Orien-

---

XXIV. * Exciderunt ei *Lotharingiæ Episcopatus Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis*, *Alsatia* & *Sundgovia*, cum X. *Civitatibus* Alsatiæ, & *Argentoratensi Urbe* & *Episcopatu*.

v. Autores citati. VITRIAR. l. c. §. 10. ibique PFEFFING. not. b)

XXV. v. LIMN. l. c. EUR. H. p. 92. STRUV. §. 14. Reichs-Staat C. XII.

rientalem, Comites *Oldenburgensem*, *Nassovios* quosdam, *Lippienses*, *Bentheimenses*, *Prælatos* aliquot, & *Tremoniam* Civitatem Imp.

XXVI. *SAXONICUS INFERIOR* comprehendit *Electoratum*, & Ducatus *Brunsvico-Luneburgenses*, *Magdeburgensem*, *Bremensem*, *Megapolitanum*, *Saxo-Lauenburgicum* & *Holsatiæ*, Principatus *Halberstadiensem* & *Mindensem*, Episcopatus *Hildesiensem* & *Lubecensem*, *Lubecam*, *Hamburgum*, *Bremam*.

XXVII. Divisioni vulgatæ in *QUATERNIONES* non opus est ut immoremur, eo quod illa, tanquam figmentum ingenii otiosi, dudum explosa est, nec ullum habet usum.

XVII-XXVI. v. ZEILER. von den X. Kreysen / sive DICELII Reichs-Geographie. Autores citati. MULLER Tr. de *Convent. Circular.* C. 13. ubi novissimam Circuli inferioris Saxoniæ A. 1654. approbatam Matriculam exhibet.

XXVII. v. GOLDASTI Reichs-Handlungen p. 17. seqq. LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 38. FRITSCH in *Addit.* ad h. l. ubi Oratio inauguralis inserta, in qua sententiam suam fuse de hac divisione aperuit. VITRIAR. l. c. §. 30.

XXVIII. Quemadmodum vero hactenus Imperii divisio ratione *Territoriorum* considerata est: ita idem, ratione *Personarum* tanquam *Corpus* civile spectari, & in CAPUT & MEMBRA dividi potest, in quorum *nexu* consistit Imperii *Forma*, *Legibus* Imperii fundamentalibus subnixa, ex qua omnia Imperii *jura*, eorumque *administratio*, derivanda; id quod ex sequentibus ulterius elucebit.

LIB. II.

XXVIII. v. LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 50. 51. 52. ibique allegati Recessus Imp. in quibus varia hujus divisionis vestigia observantur.

LIB. II.

DE LEGIBUS IMPERII FUNDAMENTALIBUS.

CAP. I.

DE LEGIBUS IMP. FUNDAMENTALIBUS IN GENERE.

§. I.

LEGES Imperii FUNDAMENTALES sunt *conventiones inter Caput & Membra Imperii R. G. initæ, quibus Status Imperii R. G. vel in totum vel ex parte formatur.*

II. *Conventiones* easdem esse, tum ex conditione eas constituentium, tum ex modo constituendi, (a) facile liquet: neque ex formulis earum imperiosis, (b) aut promulgationis ritibus indoles earum judicanda.

§. II. (a) v. R. I. d. an. 1500. f. ibi: Contracts-Weise. CAPITUL. CAROLI VI. daß wir uns = = mit denselben = = Geding- und Pacts-weise dieser nachfolgenden Articuln vereiniget/ verglichen 2c.

(b) v. TITIUS *J. P.* L. 2. C. I. §. 14. & *Vind. Vitr.* §. 83. sqq.

III. Respiciunt vero *Statum Imperii publicum*, tum *internum*, qui in nexu Capitis & Membrorum, juribusque ac officiis inde manantibus, consistit; tum *externum*, qui jura, ratione exterorum Imperatori & Imperio competentia, complectitur.

IV. *Obligatio*, quæ inde nascitur, ratione Cæsaris ac Statuum ejusdem generis esse videtur: non scilicet qualis ex jussu seu lege proprie dicta, sed qualis ex pacto provenire solet; nisi quatenus vestigia quædam pristinæ subjectionis in Statibus remansere.

V. Spectant porro leges fundamentales vel ad primam Reip. Germanicæ *originem*, vel ad varias ejus *mutationes*.

VI. *Illæ* sunt conventiones inter futurum Germaniæ Regem futurosque ejus subditos de constituendo Regno initæ, quibus prima status publici fundamenta jacta fuere.

VII. Sed de illis, quatenus a communi Regnorum Statu recessere, parum nobis constat: nisi quod aliqua libertatis species populo, libertati adsveto, relicta videtur.

VIII. *Hæ* vero sunt conventiones inter Regem populosque Germanicos, vel exteros,

IV. v. TITIUS J. P. l. c. §. 12. 13.
V. v. TIT. l. c. §. 6. sq.
VII. v. SCHILTER. *J. Publ.* L. I. Tit. II. §. 2. BRUNNEMANN. *Exam. J. P.* L. I. C. II. §. 3. 4.
VIII. v. COCCEJ. J. P. Cap. I. §. 4.

ros, ſucceſſu temporis initæ, quibus Status Regni Germanici varie mutatus fuit.

IX. Et cum harum aliæ ad antiquiorem Regni Germanici Statum pertineant, aliæ ad recentiorem: patet, remotiores a tempore noſtro ex præſenti Statu æſtimandas, nec ulterius hodie valere, niſi quatenus ad præſentem Imperii ſtatum quadrant.

X. Sunt etiam nonnullæ inter has, quæ tantum jura *Imperii Romani* concernunt: qualis eſt *Sanctio* iſta *pragmatica*, inter *Ottonem M.* atque *Romanos*, interprete *Leone VIII.* de Imperio Romano cum Regno Germanico jungendo, inita; itemque *lex* in *Comitiis Rhenſenſibus a. 1338.* de Imperatoria Majeſtate lata.

XI. Aliæ vero *univerſum Imperium* R. G. reſpiciunt, quales ſunt pleræque omnes.

XII. Cum præterea ejusmodi conventiones ab initio forte magis *tacito* quam *expreſſo* conſenſu fuerint initæ: hinc duplex legum fundamentalium genus, *non-ſcriptarum* ſcilicet & *ſcriptarum*, enatum fuit.

XIII. *Non-ſcriptæ* leges uno vocabulo *Obſervantia Imperialis* das Reichs Herkommen appellitari ſolent.

X. v. STRUV. *Synt. J. P.* Diſſ. VI. §. V. p. 83.
XII. v. SCHILTER. l. c. conf. Procœm. Cap. II. §. 1.
XIII. v. *Capit.* LEOPOLD. art. 27. REC. IMP. d. a. 1542. §. 127. d. a. 1654. §. 37. & §. 105. KULPIS. *de Obſervant. Imp.*

XIV. *Scriptarum* legum, quæ ſub variis appellationibus acceſſere, potiores ſunt: *Receſſus Imperii*, *Aurea bulla Caroli IV. Pax publica*, *Pax religioſa*, *Pax Weſtphalica* cum *Noviomagenſi*, *Ryſvicenſi*, ac *Raſtadio-Badenſi*, denique *Capitulationes Cæſareæ*.

CAP. II.
DE
OBSERVANTIA IMPERII.
§. I.

OBSERVANTIA IMPERII eſt tacita conventio, ab Imperatore & Statibus, vel aliquando ab his ſolis, diuturno uſu inita, qua varia, Statum publicum, inprimis operandi modum, concernentia, determinantur.

II. Facile igitur intelligitur, aliud eſſe *obſervantiam legum latarum* aut *judicialem*, qualis eſt *Cameralis*: aliud *obſervantiam Imperii*, quæ ipſa vim legis habet.

III. Patet etiam differentia ejus a *conſvetudine*, quæ legis auctoritatem non habet; quamvis

XIV. v. COCCEJ. l. c. L. B. de LYNCKER *Doctr. Commun. de Capit. Cæſ.* §. X. n. 46.

§. I. v. TITIUS J. P. L. II. C. 8. §. 2.

II. v. KULPIS de *Obſerv.* Imp. §. II. conf. D. GREBNER. de *Obſervantiis Colleg. Jurid.*

III. v. KULPIS de *Obſervant. Imp.* §. 4. ſqq.

vis in eo confvetudinem imitetur, quod iteratis actibus diuturnoque usu inducta sit.

IV. *Origo* Obfervantiæ Imperialis a primis Reip. Germanicæ initiis, ac fubfequutis variis ejus mutationibus repetenda: cum non omnia ad ftatum publicum pertinentia, ftatim expreffe fancita, fed ufu fenfim inducta, atque tacite ab iis, quorum intererat, tandem approbata fuerint.

V. Sed cum antiquiorum temporum obfervantia poftea vel in defvetudinem iterum abierit, vel expreffis legibus firmata fit: hodie vix multa certæ ac indubitatæ Obfervantiæ exempla fupererunt, faltem non ultra Maximiliani I. tempora quærenda.

VI. Duo autem funt, quæ ad inducendam Obfervantiam requiruntur: 1) certi *actus*, iique ufu temporum *iterati*, ac *uniformes*; 2) *confenfus tacitus* Imperatoris & Statuum vel omnium, vel quorundam, ut Electorum; vel etiam Statuum folorum, feu omnium, feu quorundam, quos illa res tangit.

VII. Non igitur foli *actus iterati*, & per aliquod tempus exerciti, obfervantiam efficiunt, eo quod multi vel ex libertate fufcipiuntur,

IV. v. KULPIS l. c. §. 8. 9. 29. TITIUS l. c. §. 15. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diff. VI. §. 2.
V. v. TIT. l. c. §. 16. STRUV. l. c. §. 4.
VI. v. TIT. l. c. §. 5. HORN. J. P. Cap. XII. §. 3.
VII. v. TIT. l. c. §. 8. add. KULPIS l. c. §. 12. 13.

untur, vel ob respectum politicum, vel mera constant usurpatione, atque adeo vim juris habere non possunt.

VIII. Sed *consensus* accedat oportet eorum, quorum interest: qui intelligitur, si alter, intentione acquirendi jus, actum suscipiat, ac alter, cujus interest, vel simpliciter ex certa scientia taceat, vel, quod certius est, a facta contradictione desistat.

IX. *Res*, quæ per observantiam definiuntur, sunt *negotia Imperii* expedienda, vel *modus* expediendi, in quantum hæc jure scripto non sunt definita, v. g. *qualitas Imperatoris eligendi*, *stylus curiæ*, &c.

X. Et cum hæc ipsa Observantia eandem vim habeat, ac jus publicum expressum, dubitandum non est, quin per eam vel de novo aliquid constitui, vel jam quacunque ratione constitutum tolli, vel saltem declarari, possit.

XI. In dubium vocata Observantia ab allegante *probanda* est: quod fit, si & *veritas* actus, & ejusdem per *tacitum consensum* eorum, quorum interest, *approbatio*, per testimonia vel documenta, evincatur.

XII.

VIII. v. TIT. l. c. §. 5.
IX. v. HORN. J. P. Cap. XII. §. 4. TIT. l. c. §§. 7.
X. v. KULPIS l. c. §§. 3. TIT. l. c. §. 8. HORN. l. c. §. 5.
XI. v. TIT. l. c. §. 10. HORN. l. c. §. 5.

XII. Probatio autem potissimum ex Historiis & Actis publicis desumenda, nec ad eam vel *Lindenbrogii* Codex Legum antiquarum, vel *Speculum Saxonicum* & *Svevicum*, vel *Goldasti* Constitutiones Imperiales, sufficiunt.

XIII. Si dubium enascatur ex actuum vel consensus ambiguitate & obscuritate, atque hinc *interpretatione avthentica* opus sit: *generalis* quidem Observantiæ interpretatio ad *Imperatorem* & *Status* simul; *specialis* vero ad *eos, quorum interest*, pertinebit.

Cap. III.
De
RECESSIBUS IMPERII.

§. I.

Scriptæ leges Imperii fundamentales generali vocabulo RECESSUS IMPERII Reichs-Abschiede vocantur, eo quod circa discessum e comitiis promulgari solent: sed & alio nomine *Constitutiones* vel *Ordinationes* Imperii, itemque *Sanctiones pragmaticæ* appellitantur.

II. Sumitur etiam vox Recessuum nonnunquam *generalius*, ut omnes Imperii leges com-

XII. v. STRUV. l. c. §. 4.
XIII. v. TIT. l. c. §. II. HORN. l. c. §. 6.
§. I. v. HORN. J. P. Cap. VI. §. 1. STRUV. Synt. J. P. Diss. VI. §. 30.

complectatur, licet inter eas sint, quæ a speciali quodam objecto speciale nomen fuerint sortitæ: nonnunquam *specialius*, ut a specialibus ejusmodi constitutionibus distingvantur.

III. Sunt autem RECESSUS IMPERII *conventiones in Comitiis, mutuo Imperatoris & Statuum consensu, de rebus, Statum Imperii publicum potissimum concernentibus, initæ ac promulgatæ.*

IV. *Origo* Recessuum sensu jam definito acceptorum non nisi ab iis temporibus deducenda erit, quibus in communionem Imperii Status recepti sunt: licet negari nequeat, jam ante ista tempora leges in Comitiis latas fuisse.

V. Esse autem Recessus Imp. *conventiones* seu *pacta*, non solum ex rationibus superius allegatis, sed etiam ex ipsis Recessuum formulis clarum est.

VI. Personæ paciscentes, seu *Autores* Recessuum, sunt partim *Imperator*, vel ejus vice *Rex Rom.*

IV. v. TIT. J. P. Lib. 2. Cap. II. §. 29. VIRTIAR. *Inst. J. P.* Lib. I. Tit. 2. §. 10.

V. v. Cap. II. §. 3. & ibi cit. R. I. d. a. 1500. haben uns mit und gegen einander deßhalben in contracts-Weise vereiniget / verpflichtet und verschrieben. conf. R. I. d. a. 1641. §. 100. R. Nov. §. 199. CAPITUL. *noviss.* princ.

VI. v. MAURIT. Diss. de *Recess. Imp.* §. 11. 12. 14. sqq.

Rom. itemque *Vicarii Imp.* partim *Status Imperii*, qui & paucis vices ſuas demandare poſſunt.

VII. *Modus* Receſſus *conficiendi* & *promulgandi* ex doctrina Comitiorum inferius patebit.

VIII. *Materia* Receſſuum diverſa eſt: vel enim *leges fundamentales* continent, *Statum publicum* formantes, vel *decreta* de negotiis publicis quidem, ſed *tranſitoriis*, vel denique *leges privatas*, ſed primo reſpectu ad jus publicum potiſſimum pertinent.

IX. *Idioma* Receſſuum olim *Latinum* erat, hodie eſt *Germanicum*, non ex legis neceſſitate, ſed libero uſu.

X. *Effectus* Receſſuum eſt *jus* & *obligatio*, vel Cæſari, vel Statibus, pro materiæ varietate, & modo conſenſus dati, inhærens.

XI. Obligari autem non ſolum *Cæſarem*, ſed etiam *Status*, ſive ſingulos, ſive collective ſpectatos, *per modum conventionis*, tum ex indole Receſſuum, tum ex Statuum conditione manifeſtum eſt: quamvis ſi per majora vota

---

VIII. v. TIT. J. P. Lib. II. C. 2. §. 3. II.

IX. v. MAURIT. l. c. §. 28. 29. TIT. l. c. §. 13. SCHURZFL. *Epiſt.* XXIII. p. m. 29. de edicto *Rudolphi I.*

XI. v. SCHWED. *Introd. ad Jus Publ.* P. gen. C. 3. §. 7. VITRIAR. *J. Publ.* L. IV. T. I. §. 103. KULPIS. ad *Monz.* P. II. C. 5. TITIUS l. c. §. 14. 15.

vota condantur, dissentientes magis ex lege, quam ex pacto teneri videantur.

XII. Et quidem quatenus Recessus *Leges fundamentales* continent, regulariter ad *Cæsarem* & *Status* tantum pertinent: si tamen materia ad *subditos* mediatos quadret, hos quoque, velut *leges positivæ*, obligant, exemplo *Pacis Religiosæ*.

XIII. Quatenus vero *decretis transitoriis* constant, pro diversitate materiæ, modo solum Cæsarem & Status obligant, v. g. si decretum fiat de conferenda certa pecunia, modo etiam subditos mediatos.

XIV. Denique quatenus *leges privatas* complectuntur, *solos subditos mediatos* obligant, cum Imperantes qua tales a legum privatarum obligatione sint soluti.

XV. Imo nequidem obligati videntur Status ad leges istas privatas, in Comitiis latas, in territoriis suis conservandas: eo quod, leges cum aliis condendo, non videntur potestate sua legislatoria in territoriis suis se abdicasse.

XVI.

§. XII. XIII. v. TITIUS l. c. §. 23. 24.

XV. v. INSTR. P. W. a. VIII. *Cap.* FERD. IV. art. III. Nec obstat R. I. d. a. 1529. rubr. Käyserl. Constit. wie Brüder und Schwestern. TIT. l. c. §. 27. Ill. THOMAS. de *Potest. Statuum Legisl. contra J. Comm.* HOMBERGK J. P. Proleg. §. 32.

XVI. *Durat* vero Receſſuum *effectus*, quamdiu conſenſus eos condentium ſubſiſtit: adeoque vel voluntate contraria non Cæſaris ſolum, ſed & Statuum, tacita aut expreſſa, vel tempore elapſo, tollitur, idque vel in totum vel ex parte.

XVII. Diſtingvi poſſunt Receſſus (I.) in *univerſales* & *particulares*. *Illi* ſunt, qui conficiuntur in Comitiis Imperii univerſalibus, Cæſare & Statibus omnibus concurrentibus.

XVIII. *Hi* vero iterum ſunt vel *Deputatorum Imperii*, Reichs-Deputations-Abſchiede/ qui ſcil. in Comitiis Deputatorum concluduntur, atque univerſalem requirunt obligationem: vel *Circulorum*, Creyß-Abſchiede/ qui ſecundum conventus circulares & annos diſtingvuntur.

XIX. (II.) Etiam dividuntur in *primarios* & *ſecundarios*. *Hi*, Neben-Abſchiede dicti, ſunt, qui in Comitiis quidem conduntur, aſt primariis Receſſibus tanquam articuli ſecreti adjiciuntur, atque in Archivo Moguntino adſervantur, donec citra Reipublicæ detrimentum evulgari queant.

T XX.

XVI. v. TIT. l. c. §. 17. HORN. l. c. §. 11.

XVII. v. MAURIT. l. c. §. 10.

XVIII. v. SCHWEDER *J. Publ.* P. Gener. C. III. §. 3. STRUV. l. c. §. 35.

XIX. v. LIMN. Tom. I. *Addit.* ad L. IX. C. I. n. 223. SCHWEDER. l. c. §. 3. STRUV. l. c. §. 32.

XX. Collecti sunt Recessus Imperii uno volumine, quod *CORPUS RECESSUUM Imp.* salutatur: cujus prima collectio Spiræ 1527. prodiit, quam deinceps aliæ plures sequutæ, suis nævis ac defectibus laborantes; licet Secretariis Moguntinis circa Acta publica edenda cura quædam demandata sit.

CAP. IV.

DE

AUREA BULLA

§. I.

AUREA BULLA, quæ primo omnium inter Recessus Imperii se offert, est *sanctio pragmatica, a Carolo IV. in Comitiis Noribergensibus atque Metensibus a. 1356. consensu Ordinum publicata, electionem & coronationem Imperatoris, nec non jura Electorum, aliaque ad Imperium pertinentia, definiens atque declarans.*

II. Dicitur *Aurea Bulla* a *sigillo aureo* adpenso, quod uno latere CAROLI IV. Imperatorio orna-

XX. v. MAURIT. l. c. th. 37. 38. SCHWEDER l. c. §. 8. SCHILTER. *J. Publ.* L. I. Tit. II. §. 11. STRUV. l. c. §. 62. R. I. *Spir.* d. a. 1526. §. 30.

* Dicendum de auctoritate Electoris Moguntini circa publicandos Recessus Imp.

II. v. THULEMAR. de *Bulla aurea, argentea, plumbea & cerea.* STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. VI. §. 8.

ornatu conſpicui effigiem, altero caſtrum magnum, refert, utroque ſuis inſcriptionibus adornatum.

III. Conſcripta eſt *lingva Latina*, vel quod illa iſto tempore adhuc idioma Imperii eſſet, vel quod ad notitiam Papæ etiam atque Italorum eſſet ſcripta.

IV. Unicum ejus extat *Avtographum* præcipuum, idque aureo ſigillo corroboratum, quod adſervatur Francofurti ad Mœnum, in Curia, dicto dem Römer: licet in Archivis Electorum, præcipue Moguntino, Trevirenſi, Colonienſi, Bohemico, Palatino, æque reperiri exemplaria, ſigillis aureis corroborata, ferantur.

V. Translatum quoque fuit in *Germanicum* idioma, cujus varia extant exemplaria: ſiquidem MSStum aliud, *WENCESLAI* juſſu confectum, in Bibliotheca Vindobonenſi, aliud Francofurti, in eadem ciſta, in qua latinum,

III. v. SCHWEDER J. P. Part. Gen. C. II. §. 6. SCHILTER in *not.* ad A. B. *ſſ. 1.* 5. STRUV. l. c. §. 9. BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* Lib. 1. C. IV. §. 4.

IV. v. THULEMAR. l. c. Cap. VIII. LIMN. *Obſerv. ad A. B.* in prælim. STRUV. l. c. §. 10.

V. v. LIMN. in *prælim.* ad A. B. Obſ. 4. & ad C. II. §. ult. SCHILTER *Inſt. J. Publ.* Tom. II. Tit. XIX. p. 195. ubi vetuſtior textus Germ. THULEMAR. l. c. C. IX. STRUV. l. c. §. 11.

tinum, adſervatur; alia vero in publicum emiſſa, ſed a Latino plerumque diſcrepantia.

VI. Nulla autem *verſio* adhuc publice recepta eſt, ut adeo *Latinus* textus ſolus maneat *authenticus*, in decidendis controverſiis allegandus.

VII. *Autor* hujus ſanctionis CAROLUS IV. fuit, qui & formulam ejus concepiſſe dicitur: ſed non ſolus & ex proprio arbitrio, verum conſenſu *Ordinum* eam conſtituit ac promulgavit; unde non minus ac ceteræ leges fundamentales conventionis naturam retinet.

VIII. An vero illa ſolo *Electorum*, an & *Statuum* reliquorum conſenſu condita & promulgata ſit? noſtro tempore diſputari cœptum: poſterius olim pleriſque, prius vero hodie multis aſſerentibus; illis ad verba legis, his ad interpretationem ejus, provocantibus.

IX.

VI. v. SCHWEDER l. c. §. 6. STRUV. l. c. §. 11. BRUNNEM. l. c. §. 4.

VII. v. LIMN. ad A. B. *Proœm.* Obſ. 30. THULEMAR. de B. A. arg. C. VI. §. 18. SCHWEDER l. c. §. 4. conf. *Præf.* A. B. ibi: *in ſolenni Curia adſidentibus* &c. *matura deliberatione.*

VIII. v. *Autores* allegati in *duplica* ad *quadrigam quæſt.* quæ inſerta ab HIPPOL. a LAPIDE lib. *Raiſonnement* von der 9ten Chur-Würde, p. 52. HORN. J. P. Cap. VII. §. 4. BRUNNEM. de *Mutat. A. B.* §. 34. ſeqq. 39.

IX. *Occasio* ejus condendæ forte non una Carolo subnata fuit: præcipua haud dubie Electorum dissidia, ex ambitione vel studio partium enata, itemque Papæ molimina, & hinc vel Anti-Cæsarum electio, vel interregni mala subsequuta, juxta cum diffidationibus, extitere, hoc pacto tollenda.

X. *Promulgatio* ejus etiam non uno loco facta fuit: siquidem prima ejusdem pars in solenni, eademque universali Curia *Noribergensi* a. 1356. altera vero pars a Titulo XXIV. ad finem usque in solenni Curia *Metensi* fuit publicata.

XI. Capita ejus pleraque ad *Statum publicum formandum* quidem pertinent: interjecta tamen sunt quædam, quæ vel communem socialitatem confirmant, vel leges privatas, vel etiam consilia tantum continent; atque adeo illorum tantum, non vero & horum intuitu, lex fundamentalis proprie audit.

XII. Licet autem hæc A. B. legem constituat pragmaticam Imperii, perpetuo duraturam:

IX. v. SCHWEDER l. c. §. 5. STRUV. l. c. §. 7. conf. *præfat.* A. B. ibi: *ad unitatem inter Electores fovendam* &c.

X. v. STRUV. l. c. §. 9. conf. A. B. Procem. & Tit. XXIV.

XI. v. TITIUS l. c. Cap. III. §. 4. 5.

XII. v. LIMN. J. P. L. I. C. XI. n. 120. sqq. FRITSCH ad

turam: varie tamen pro temporis ratione fuit *immutata*, idque vel tacito vel expresso Imperatoris & Statuum consensu; cum non solum natura legum fundamentalium admittat in commodum Reip. immutationem ab iis, qui legis ferendæ habent potestatem, sed etiam ipsa A. B. aliæque Imp. leges illud omnino concedant.

XIII. Sicuti vero in aprico est, nec Cæsarem absque Statibus, nec Status absque Cæsare, nisi forte interregni tempore, Vicariorum auctoritate, hic quidquam immutare posse: ita non omni dubio caret, utrum solus *Electorum*, an vero omnium *Statuum* consensus ad mutationem requiratur.

XIV. Quæ res circa institutionem noni Electoratus disputata, sed ex illa quæstione, utrum A. B. solo Electorum, an vero & ceterorum consensu, condita sit, decidenda videtur.

XV. Quamvis & illud observatione dignum, pro mutatione hic non habendum, si quid non *contra*, sed *præter* Auream Bullam con-

ad LIMN. h. l. STRAUCH *Diss. Exot.* IV. §. 14. A. B. Tit. XII. §. 2. ibi: *ad nostrum & ipsorum duntaxat beneplacitum duratura: Capitul.* JOS. art. II. BRUNNEM. Diss. de *Mutat. A. B.* §. 14. & seqq. ubi exempla. STRUV. l. c. §. 12.

§. XIII. XIV. v. HORN. l. c. §. 11. 12. 13. 14. BRUNNEM. l. c. §. 31. 32. 33.

constituatur, cujus arbitrium penes Cæsarem & Electores utique esse potest.

XVI. Denique & hoc advertendum, mutationem proprie non esse, si per *interpretationem* doctrinalem, ob variantes circumstantias, nonnulla ejus capita vel extendantur vel restringantur.

Cap. V.

De PACE PUBLICA, SEU PROFANA, Land-Frieden.

§. I.

PAX PUBLICA, in Imperio peculiaribus Constitutionibus sancita, vel *Profana* est vel *Religiosa*: de priori hoc, de posteriori sequenti Capite agetur.

II. Est autem PAX PUBLICA, SEU PROFANA, der Königliche Land-Frieden/ *sanctio Imperii pragmatica, unanimi Imperatoris Maximiliani I. & Statuum consensu in Comitiis Wormatiensibus a. 1495. condita, qua omnis vis publica & hostilitas in Imperio in perpetuum probibetur, ac modus controversias Statuum componendi præscribitur, pænaque in violatores pacis statuitur.*

III. Ansam huic Constitutioni dedere *bella*

T 4 inte-

---

§. XV. XVI. v. TITIUS l. c. §. 9. 10. 11.

III. v. DATTIUS de. *Pace publ.* L. I. Cap. I. II. STRUV. S. J.

intestina, quæ sub *juris manuarii*, des Faust-Rechts / nomine jam *Henricorum* tempore innotuere, ac per fatale *Interregnum* inprimis magis magisque invaluere, quin & postea adhuc per aliquod tempus ad initia Seculi XVI. usque duravere, atque adeo Germaniam per quadringentos fere annos misere afflixere.

IV. Scilicet solenne tunc in Germania non solum Principibus fuit, sed etiam privatis, privatas inimicitias armis vindicare: id quod satis honeste fieri credebant, modo per literas denunciatum fuerit; unde non solum *diffidationes* in usu esse cœpere, sed & deprædationes & latrocinia enata, atque vinculum non civile tantum, sed etiam sociale prorsus fere solutum fuit.

V. Quod malum cum ex conniventia Imperatorum, & illorum absentia, ac labefactata auctoritate, & cum primis per varia interregna, maxima cœperit incrementa: non statim prorsus e medio tolli potuit, sed saltim per vices temporum quodammodo mitigandum fuit.

VI. Hinc varia remedia parata, & pax publica

S. J. Publ. Diss. VI. §. 37. TITIUS l. c. Cap. IV. §. 2.

IV. v. DATTIUS l. c. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. 7. C. 89. 103. A. B. C. 17. TIT. l. c. §. 3. HORN. J. P. Cap. VIII. §. 3.

§. V. VI. v. DATT. l. c. HORN. l. c. §. 3.

blica sæpe sancita, non quidem in perpetuum, sed ad tempus, certusque modus extra illud tempus diffidationibus & bellis istis privatis positus & præscriptus fuit.

VII. Hinc *Treuga* & *Pax Dei* ab *Episcopis* primum mandata: hinc variæ *Constitutiones* de pace tenenda ab *Imperatoribus*, CONRADO II. HENRICO III. cumprimis FRIDERICO I. itemque PHILIPPO, OTTONE IV. & FRIDERICO II. jam ante Interregnum istud magnum, publicatæ fuere.

VIII. Finito Interregno RUDOLPHUS, ADOLPHUS, ALBERTUS, LUDOVICUS Bavarus, CAROLUS IV. WENCESLAUS, SIGISMUNDUS, cumprimis vero ALBERTUS II & FRIDERICUS III. vel Constitutionem FRIDERICI I. restaurarunt, & ad certos annos produxerunt, vel novis etiam Constitutionibus pacem publicam firmarunt.

IX. Varia etiam *fœdera* & *pacta mutuæ defensionis* ad tuendam pacem publicam inter

T 5 Prin-

VII. v. DATTIUS l. c. Lib. I. C. III. & IV. STRUV. l. c. §. 37.

VIII. v. LEHMANN. L. V. C. XVIII. XIX. L. VII. Cap. XXX. LXIII. LXIV. Cap. LXXX. XCII. XCVII. XCVIII. DATT. L. I. C. V. IX. XXII. XXVI. XXVIII. XXIX. SCHILTER. *Inst. J. Publ.* T. II. Tit. XIX. p. 339. STRUV. l. c. §. 38. 39.

IX. v. GOLDAST. P. II. der Reichs-Satzungen / p. 17.

Principes & Civitates inita; ex quibus celebre est der Land-Frieden von den Sechs Chur-Fürsten/ itemque Fœdus *Rhenanum* atque *Svevicum*; *Ganerbinatus* etiam inter nobiles familias exorti, denique *allodia* ab imbecillioribus in *feudum* potentioribus oblata.

X. His fundamentis, ab ALBERTO II. & FRIDERICO III. inprimis, jactis, usus est MAXIMILIANUS I., qui primum a. 1494. *PACEM PUBLICAM* a Friderico constitutam in triennium usque prorogavit: sed mox a. 1495. in Comitiis *Wormatiensibus* eandem *perpetua Lege* sancivit, quæ dicitur der Königliche Land-Friede zu Worms/ atque communi Statuum consensu approbata fuit.

XI. Huic primæ de pace publica Constitutioni eodem statim anno accessit Handhabung des Friedens/ Rechtens/ und der Ordnung zu Worms auffgericht/ & a. 1500. Erklärung des Land-Friedens zu Augspurg. Eadem a CAROLO V. primum ordinatione vom Land-

p. 17. *Chron. August.* ap. FREH. ad a. 1247. LEHMANN. L. V. C. 92. DATT. L. 2. C. IV. KILLINGER de Ganerbiis. LIMN. ad A. B. Tit. 17. STRUV. *J. Publ.* Diss. XXI. §. 8. 9. Diss. XXVIII. §. 21. HORN. l. c. §. 3.

X. v. DATT. Lib. I. C. XXIX. & Lib. III. IV. V. STRUV. §. 41. PFEFFING. *Vitr. Illustr.* Lib. I. Tit. II. §. 15. not. a)

XI. v. PFEFFING. *Vitr. Illustr.* l. c. STRUV. §. 42.

Land-Frieden / aliisque Recessibus, deinde & a FERDINANDO I. MAXIMILIANO II. & RUDOLPHO II. varie confirmata & illustrata, novisque capitibus aucta, quin & singulis Capitulationibus, & Pace Westphalica, & Recessu Imp. novissimo corroborata fuit.

XII. Partes hujus Constitutionis duæ sunt. *Definitiva*, quæ quid fieri vel omitti debeat, ostendit, & ad duo iterum capita redigi potest; siquidem vel *socialitatem confirmat*, omnem injustam *vim* prohibendo, vel *controversias* etiam *justas proprio arbitrio* & *armata manu terminari vetat*, *judicia* constituendo: atque *vindicativa*, quæ pœnam delinquentibus irrogat, nempe *Bannum Imperii* vel certam *auri* summam.

XIII. Ex dictis patet, hanc *legem fundamentalem* quidem esse, ratione *Statuum* Imperii, non quatenus socialitatem inter illos firmat, sed quatenus judiciis & pœnis eos subjicit: non vero ratione mediatorum subditorum, quippe quos tanquam *lex privata* obligat.

CAP. VI.
DE
PACE RELIGIOSA.

§. I.

PAX RELIGIOSA est *sanctio pragmatica*, vel si mavis, *conventio*, *Imperatoris* & *Statuum* con-

XII. v. SCHWEDER. l. c. §. 12. 15. TITIUS §. 8.
XIII. v. TITIUS l. c. §. 10.

consensu in Comitiis Augustanis a. 1555. conclusa, qua libertas & securitas religionis Protestantibus, æque ac Pontificiis, asseritur, nec non possessio bonorum Ecclesiasticorum in Imperio definitur, ac jurisdictio Pontificia, quoad Protestantes, suspenditur.

II. *Occasio* hujus pacis fuit *REFORMATIO* abusuum papisticorum in doctrina & moribus, a *Martino* LUTHERO suscepta, atque motus tumultusque bellici a Pontificiis hoc nomine excitati.

III. Scilicet cum LUTHERUS primum impudentissimas indulgentiarum nundinationes *Tezelianas*, ac deinceps etiam alios Religionis Pontificiæ errores atque abusus, non sine multorum, etiam Procerum, applausu impugnasset, atque hac de caussa a Cæsare ad Comitia *Wormatiensia* a. 1521. citatus, revocare nollet, diro tandem banni Imperialis pariter ac Pontificiæ excommunicationis fulmine, tanquam hæreticus cum sectatoribus, percussus est; quamvis, ob metum belli intestini, absque effectu.

IV. Durum hoc edictum *Wormatiense* non multo post aliud mitius in Comitiis *Spirensibus* a. 1526. subsequutum; scilicet *in caussis,* *quæ*

III. v. PFEFF. *Vitriar. Illustr.* L. I. Tit. II. §. 15. a) GOLDAST. L. 2. *Const. Imp.* p. 143. SECKEND. *Hist. Luth.* Lib. I. Sect. 43. § 97.

IV. v. HORTLEDER T. I. L. I. C. II.

quæ ad decretum Wormatienſe pertinerent, h. e. negotium religionis, quemlibet ita ſe gerere debere, ut actionum rationem Deo & Cæſari reddere poſſit: quod quaſi pacis religioſæ præludium fuit.

V. Sed cum a. 1529. in Comitiis Spirenſibus iterum duriora a Cæſare & plerisque Statibus decreta eſſent, nimirum illos, *apud quos nova doctrina non ſine turbis & malis publicis orta, ab omni novatione, quantum poſſibile, præſertim a doctrina de Cœna Domini, ejusque prædicatione, abolitione Miſſæ, abſtinere debere* &c. proteſtati ſunt contra ea JOHANNES Elector *Saxoniæ*, GEORGIUS Marchio *Brandenburgenſis*, ERNESTUS & FRANCISCUS Duces *Luneburgenſes*, PHILIPPUS *Haſſiacus*, & WOLFFGANGUS *Anhaltinus*, *PROTESTANTIUM* nomen inde nacti; quibus dein *Civitates XIV.* acceſſere.

VI. Quamvis autem in his ipſis Comitiis cautum, nemini, Religionis ergo ullam vim, ſub pœna fractæ pacis, inferendam: nondum tamen ſatis tutos ſe credentes Proteſtantes *Smalcaldiæ* eodem a. 1529. convenere, atque de *fœdere* contra Religionis hoſtes egere, quod & anno ſequenti pactum & ſubſcriptum fuit.

VII.

V. v. R. I. de a. 1529. SLEIDAN. Lib. VI. SECKEND. Lib. 2. §. 44.

VI. v. R. I. d. a. 1529. PFEFFING. *Vitr, Ill.* p. m. 40.

VII. Postquam autem Confessionem suam in Comitiis Augustanis a. 1530. exhibuerant Protestantes: negotia Imperii pertractari nolebant, nisi ipsis de religionis securitate cautum esset; unde in Recessu Imp. Augustano non solum decretum istud Spirense d. a. 1529. repetitum, sed etiam peculiari conventione *Pax religiosa*, ALBERTO *Moguntino* & LUDOVICO *Palatino* procurantibus, a. 1532. *Svinfurti* inchoata, & *Norimbergæ* conclusa, ac deinceps varie, cumprimis Transactione *Cadamensi*, variisque Recessibus Imp. firmata fuit.

VIII. Sed cum *FOEDUS SMALCALDICUM* a. 1530. initum, a. 1535. præsentibus Legatis Gallico & Britannico, denuo corroboratum fuisset; Cæsar id ægre ferens dissolvi jubet fœdus: quod cum facere renuerent fœderati, eo quod Patres Tridentinos extrema Protestantibus minitari intelligebant; hostes Imperii declarati sunt, & cumprimis JOHANNES FRIDERICUS Saxo & PHILIPPUS Hassiacus banno Imperii percussi.

IX. Hinc igitur enatum *bellum Smalcaldicum*: quo cum pax religiosa plane aboleretur, atque Protestantes, dissoluto fœdere, captisque

---

VII. v. PFEFFING. l. c. R. I. Aug. d. a. 1530. LEHM. *Acta Pac. Relig.* L. I. C. I. STRUV. l. c. §. 46.

VIII. v. PFEFFING. l. c. p. m. 41.

IX. v. STRUV. l. c. §. 47.

que fœderis Capitibus, varie supprimerentur; MAURITIUS, novus Saxoniæ Elector, novo fœdere, exercituque valido armatus, Cæsaremque adortus, postulavit, ut Religionis componeretur dissidium.

X. Mediante igitur FERDINANDO I. Cæsaris nomine primum Lincii cum Mauritio de pace actum, ac tandem *Passavii* a. 1552. fuit transactum; pacem scilicet omnibus esse colendam, & nullam cuiquam molestiam religionis causa creandam, religionis vero dissidium, consilio Ordinum ac Cæsaris auctoritate, piis, æquis & placidis rationibus componendum esse.

XI. Hæc adeo celebris *TRANSACTIO PASSAVIENSIS* est, der Passauer Vertrag, cui deinceps ipsa Constitutio *PACIS RELIGIOSÆ*, qua plenissima libertas ac securitas religionis Protestantibus asseritur, in Comitiis *Augustanis* a. 1555. superstructa est: utraque non solum in variis Comitiis fuit adprobata, sed & Capitulationibus & Pace Westphalica clarissime confirmata.

XII. *Capita* vero Pacis Religiosæ hæc sunt: (1) Pontificii æque ac Protestantes se invicem

---

X. v. SLEIDAN. L. XXIV. p. 784. STRUV. l. c.

XI. v. SCHILT. *de Pace Relig.* Cap. II. §. 31. 34. SLEIDAN. Lib. XXVI. INSTRUM. *Pac. Westph.* art. V. §. 1. STRUV. l. c. §. 47. 48. 50.

XII. v. P. R. §. 15. 16. 19. 20. 21. 22. 23. 27. 28. TITIUS J. P. Cap. V. §. 4. HORN. J. P. C. IX. §. 12. 15.

cem tolerent, nec vi aut contumelia se invicem afficiant. (2) Controversiæ religionis non nisi amicabili & Christiana ratione componantur. (3) Jurisdictio Pontificia quoad Protestantes interim suspendatur. (4) Bona ecclesiastica occupata Protestantibus relinquantur. (5) Violatores pacis hujus pœna fractæ pacis publicæ coërceantur.

XIII. Illud hic observandum, non nisi *Statuum* hic mentionem fieri, h. e. qui ad Collegium vel Electorale vel Principum vel Civitatum pertinent, inclusa tamen Nobilitate Immediata, de subditis vero ac Statibus mediatis nihil cautum esse.

XIV. Deinde & hoc notandum: cum in Pace religiosa non nisi *Catholicorum* & *Augustanæ Confessioni addictorum* nomina occurrant, *Reformatis* sæpe quæstionem esse motam, utrum ejusdem pacis favore gaudeant? quæ & magnis motibus olim agitata, sed pace Westphalica tandem decisa est.

XV. Porro *Jurisdictio Pontificis* quoad Protestantes *suspensa* quidem dicitur, sed revera abolita est: eo quod suspensio in eventum religionum legitimis mediis conciliandarum, i. e. nunquam exiturum, facta est; licet in initio.

XIII. v. SCHILTER de *P. R.* Cap. V. HORN. l. c. §. 12.
XIV. v. SCHILTER de *P. R.* Cap. VI. HORN. l. c. §. 13. INSTR. P. O. art. 7.
XV. v. TITIUS l. c. §. 15. 16. 17.

mitiorem ſtilum, ob pertinaciam Pontificiorum, condeſcendere maluerint Proteſtantes, quam conſilia pacis plane extingvere.

XVI. Denique famoſum iſtud *Reſervatum Eccleſiaſticum*, Geiſtlicher Vorbehalt/ Paci religioſæ inſertum, hic memorandum, quo cautum, ſi quis ex Eccleſiaſtico Catholicorum Ordine ad ſacra A. C. tranſierit, eum & dignitate & bonis eccleſiaſticis, ſalva tamen exiſtimatione, privandum eſſe: quamvis ſalvis & dignitate & bonis eccleſiaſticis id fieri fruſtra voluerint Proteſtantes, quod die Freyſtellung appellarunt.

XVII. Ex dictis facile etiam juſtitia & validitas pacis religioſæ colligi poteſt: præſertim cum nihil ſit conventum, niſi quod vel ipſo jure naturali ac divino debitum atque neceſſarium, vel ſaltim licitum & arbitrio paciſcentium ſubjectum fuerit; ut adeo *OTTONIS TRUCHSESSII* proteſtatio, ceteræque Pontificiorum criminationes ipſo jure nullæ ſint.

XVIII. Patet etiam, *interpretationem* hujus pacis *avthenticam* non niſi ad paciſcentes, h. e.

XVI. v. P. R. §. 18. OBRECHT. de *Reſerv. Eccleſ.* SCHILT. de *P. R.* cap. IV.

XVII. v. SCHILTER de P. R. Cap. III. TITIUS l. c. §. 5. & ſeqq. ad fin. HORN. l. c. §. 18. ſqq.

XVIII. v. OSTERMANNI *Jus Camer.* Diſp. 8. n. 54. 55. TITIUS l. c. §. 26.

ad Cæsarem & Status Imperii simul, pertinere; id quod illi cum ceteris legibus fundamentalibus commune est, non obstantibus *OSTERMANNI* aliorumque argutiis.

CAP. VII.

DE PACE WESTPHALICA, ITEMQVE NOVIOMAGENSI, RYSVICENSI AC RASTADIO-BADENSI.

§. I.

PAX WESTPHALICA est *solennis & publica conventio tum Imperatoris & Statuum inter se, tum inter utrosque & Reges Galliæ ac Sveciæ, in Westphalia a 1648. inita, qua pax Germaniæ restituta, negotia religionis, & ad Statum publicum pertinentia, aliaque definiuntur.*

II. *Occasio* hujus pacis fuit funestum illud *BELLUM TRICENNALE*, quod variis de causis, tam religiosis quam politicis, exortum, per tantum temporis spatium misere Germaniam afflixit atque turbavit.

III. Scilicet cum, pace religiosa licet sancita, animi tamen diversa sacra sectantium, non

III. v. PFANNER. *Hist. Pacis Westph.* L. 1. HORN. J. P. Cap. X. §. 3. *Meditat.* ad Instr. Pacis *Cæsare-Svecic.* procem. lit. a)

non plane ſopiti eſſent, ſed mutuis odiis, ſuſpicionibus, litibusque diſtraherentur; variique inde motus, veluti *Truchſeſſiani*, *Argentinenſes*, *Aquisgranenſes*, *Donawerdenſes*, *Juliacenſes*, *Bohemicique* enati eſſent: *Proteſtantes*, a Catholicorum ſibi inſidiis & vi metuentes, fœdus percuſſere, quod *UNIO* vocabatur, cui *Catholici LIGAM* illam ſuam famoſiſſimam oppoſuere.

IV. Hinc bellum primo *Bohemicum* a. 1618. deinceps *Danicum* 1624. nec non ferale iſtud FERDINANDI II. *Edictum* de a. 1629. enatum: ſed ne prorſus opprimeretur libertas ac religio Proteſtantium, potentiaque Cæſareo-Hiſpanica nimium excreſceret, mox *Sveci* ac *Galli* ſe immiſcuere, ac Proteſtantium partibus acceſſere.

V. Poſtquam vero diu ſatis hoc malo Germania conflictata, ſæpiusque pacis reſtitutio per varios tractatus fruſtra quæſita, pax etiam *Pragenſis* ab *Imperatore* & *Saxone* a. 1635. ſancita, reliquis diſplicuit: *Hamburgi* tandem conventum eſt, cum *Gallis* atque *Catholicis Monaſterii*, cum *Svecis* vero ac *Proteſtantibus Osnabrugis* in *Weſtphalia*, ad evitandas colliſiones inter Gallos & Svecos, & ob præſentiam Nuncii Papalis Proteſtantibus inviſam, negotium hoc ab Imperatore tractandum eſſe, quod & a.

U 2 1644.

IV. v. PFANNER. l. c. HORN. l. c.
V. v. PFANNER. l. c. HORN. l. c. §. 4.

1644. cœptum, a. 1648. post multos labores per Dei gratiam ad exitum perductum est.

VI. Duplex igitur Instrumentum pacis enatum, *Cæsareo-Gallicum* scilicet *Monasterii*, & *Cæsareo-Svecicum Osnabrugis* dicto anno 1648. d. 24. Oct. subscriptum: quamvis posterius ad Statum Imperii formandum potissimum spectet.

VII. Executioni etiam statim mandari cœpta pax conclusa, quæ a. 1650. demum ad finem pervenit, atque primus *Executionis Recessus*, Erster Friedens-Executions-Haupt-Recess, Norimbergæ a. 1649. d. 21. Septembris, alter vero, anderer Friedens-Executions-Haupt-Recess, Norimbergæ a. 1650. d. 16. Junii, publicatus est.

VIII. Utrumque vero pacis Instrumentum, una cum Executionis Recessibus, non solum Recessu Imperii novissimo, sed etiam Capitulationibus Cæsareis confirmatur.

IX. *INSTRUMENTUM OSNABRUGENSE* XVII. constat articulis, quorum alii ad partem *definitivam*, alii ad *sanctionem* pacis spectant.

X. Pars *definitiva* post generalia pacis restitutæ, (a) & sancitam amnestiam (b) summatim

---

VII. v. STRUV. l. c. §. 58.

IX. v. SCHWEDER. J. P. Part. Gen. Cap. III. §. 27. ubi versibus memorialibus repræsentantur.

X. (a) v. Art. I. XVI. n. 1.

(b) Art. II. IV. n. 13. XV. n. 1. Dictum Legati Bavari

matim vel *Statum publicum format*, vel *alia, pro ratione temporum necessaria, determinat.* (c)

XI. Quæ ad primum genus pertinent, vel caussam Religionis, vel jura Statuum, vel capita quædam particularia totum Imperium spectantia, vel satisfactionem & restitutionem nonnullorum concernunt.

XI. In caussa *RELIGIONIS* statutum, non nisi tres istas, *EVANGELICAM*, *REFORMATAM* & *CATHOLICAM*, publice tolerandam, *bona* ecclesiastica in statum anni 1624. d. 1. Jan. restituenda, *reservatum* ecclesiasticum ad Protestantes æque extendendum, & Ecclesiis *Silesiacis* quoque liberum religionis exercitium sub certis conditionibus esse concedendum.

XIII. *Jura STATUUM* ita definita sunt, ut & liberum *Juris Territorialis* tam in ecclesiasticis, quam politicis exercitium, & jura comitialia, longo usu quæsita, penitus iis confirmentur.

XIV. Capita ista, quæ *totum IMPERIUM* spectant, sunt institutio *Electoratus Octavi* (a), *Oppignorationum* Imperialium perpetuitas (b), judi-

vari contra Amnestiam v. in *Meditat.* ad h. Art. II. lit. b) ubi & natura & indoles Amnestiæ explicatur. lit. c) & seqq.

(c) v. TITIUS J. P. L. 2. C. VI. §. 5.

XII. v. Artic. V. & VII.

XIII. v. Artic. VIII. §. Gaudeant. 2.

XIV. (a) v. Artic. IV. n. 5. (b) V. n. 27. 28.

judiciorum Imperii reformatio, (c) Libertatis *Helvetica* confirmatio, (d) atque *commerciorum* inſtauratio. (e)

XV. *Satisfactio* & *reſtitutio* læſorum non ſolum in genere decreta, ſed etiam in ſpecie ratione Statuum nonnullorum ac Familiarum illuſtrium ſequentem in modum determinata eſt.

XVI. Scilicet *ELECTOR PALATINUS*, mutato quidem loco, reſtitutus eſt, aliisque Principibus & Comitibus nonnullis terræ vel reſtitutæ vel compenſatæ ſunt.

XVII. *REX SVECIÆ* in numerum Statuum cooptatus, atque Archiepiſcopatus *Bremenſis*, & Epiſcopatus *Verdenſis*, ſeculo addicti, una cum *Pomerania* citeriori, ac dynaſtia *Wiſmarienſi*, nec non quinque myriadibus thalerorum, in compenſationem ſumtuum militarium eidem addicti.

XVIII. *ELECTOR BRANDENBURGICUS*, præter Pomeraniam ulteriorem, quæ ipſi ex jure hereditatis obveniebat, loco citerioris Archiepiſcopatum *Magdeburgenſem*, Epiſcopatum *Halberſtadienſem*, *Mindenſem*, *Caminenſem*, una

---

(c) 53. ſqq. (d) VI. (e) IX.

XV. v. Artic. III. IV.

XVI. v. Artic. IV.

XVII. v. Artic. X.

XVIII. v. Artic. XI.

una cum Comitatu *Rheinsteinensi* & *Hohensteinensi*, adeptus est.

XIX. *DUCES BRUNSVICO-LUNEBURGENSES Osnabrugensem* Episcopatum, per alternationem administrandum una cum Abbatia *Walckenriedensi*, obtinuere.

XX. *MEGAPOLITANI DUCES* pro Wismariensi dynastia Episcopatus, *Suerinensem* & *Ratzeburgensem*, seculo addictos, accepere.

XXI. *LANDGRAVIUS HASSO-CASSELLANUS* Abbatiam Hirschfeldensem, cum Comitatu Schaumburgensi, nactus est.

XXII. Ex *secundo genere* porro sunt remissio debiti a Bavaro Austriacis facienda (a), annullatio contractuum violentorum (b), restitutio bonorum subditis mediatis ablatorum (c), concessio Canonicatuum Duci Megapolitano facta (d), extinctio debitorum nonnullorum (e), promissio præbendarum Ducis Augusti filiis facta (f).

XXIII. Eodem pertinet pecunia a Cæsare Palatinis solvenda, (a) valor sententiarum tempore belli latarum definitus (b), innoxia renovandæ

XIX. v. Artic. XIII.
XX. v. Artic. XII.
XXI. v. Artic. XIV.
XXII. (a) Art. IV. n. 4. (b) Art. IV. n. 46. sqq. (c) n. 51. seqq. (d) Art. XII. n. 1. 2. (e) Art. XIII. n. 11. 12. (f) n. 13.
XXIII. (a) v. Art. IV. n. 12. 15. (b) n. 49.

novandæ investituræ omissio, (c) promissa caussæ Juliacensis decisio, (d) Judicii Cameralis emendatio, & judicii Rothwilensis abolitio. (e)

XXIV. Non minus eo referenda, quæ de emendandis Comitiis, electione Regis Romanorum, Capitulatione perpetua, declaratione Status in bannum, redintegrandis circulis, renovanda matricula, reducendis Statibus exemtis, moderatione Collectarum, reformatione politica, & similibus ad proxima Comitia rejectis, sunt disposita.

XXV. Denique eo spectant, quæ de levamine obæratis debitoribus concedendo, (a) pecunia ab Episcopis Osnabrugensibus solvenda, (b) provisione Christiano Wilhelmo facta, (c) pecunia Landgravio Hassiæ ejusque filio solvenda, (d) exauctoratione militum, locorum evacuatione, & pecunia eo nomine Svecis promissa, (e) sunt decreta, & si quæ alia ejus generis occurunt. (f)

XXVI. *Sanctio* pacis his videtur contineri capitibus: 1) modo executionis præscripto (a), 2) repetita promissione, contrariorumque remo-

(c) n. 50. (d) n. 57. (e) Artic. V. n. 53. 56.

XXIV. v. Artic. VIII. 3. 5.

XXV. (a) v. Art. VIII. n. 5. (b) Art. XIII. n. 2. (c) Art. XIV. (d) Art. XV. n. 4. sqq. (e) Art. XVI. n. 7. sqq. (f) conf. TITIUS l. c. §. 9.

XXVI. (a) v. Art. XVI. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

remotione(b), 3) applicatione pœnæ fractæ pacis (c), 4) mutua Guarantiæ promiſſione (d).

XXVII. *INSTRUMENTUM MONASTERIENSE* XIII. abſolvitur Articulis, quibus eadem Statuum jura in politicis & Eccleſiaſticis confirmantur, de reſtitutione Domus Palatinæ, Ducum Wurtembergenſium, Marchionum Badenſium decernitur, & Alſatia, ſalvo jure Civitatum Imperialium, Gallis ceditur.

XXVIII. Ex dictis liquet, Pacem hanc Weſtphalicam intuitu eorum tantum, quæ Statum Imperii formant, *Legem fundamentalem* ſalutandam: intuitu ceterorum vero præſtandorum non ſecus ac alias *pacis conventiones* ſeſe habere; quamvis utroque reſpectu æque firmiter obliget.

XXIX. Cum vero eadem in multis Statum Imperii dubium clarius certiusque efformaverit, ſanctiusque, quam ulla conventio religioſa obſervata fuerit: *Lex utiliſſima* merito cenſetur, variisque elogiis ornatur.

U 5 XXX.

(b) Artic. XVII. n. 1. 2. 3. (c) Art. XVII. n. 4. 7. 9. (d) n. 5. 6. 8. BURGOLDENS. Diſc. XIX. §. 1. 3.

XXVII. v. SCHWEDER l. c. §. 28. STRUV. l. c. §. 52. BURGOLD. l. c. ubi verſiculi.

XXVIII. v. TITIUS l. c. §. 11.

XXIX. v. TITIUS l. c. §. 13. SCHWEDER l. c. §. 26. IRENICUS ad BURGOLDENSEM P. 3. diſc. 1. p. 2.

XXX. Quamvis autem illa, *ob inevitabilem necessitatem, pax licita & toleranda* dicatur: tamen hæc loquendi ratio ex falsis Pontificiorum persvasionibus haud dubie profluxit, Protestantibus, ob inevitabilem necessitatem, conniventibus, adeoque hæc pacem in se, & extra casum necessitatis, *illicitam* haud reddit; quippe quæ omni jure divino & humano vel *necessaria*, vel saltim *licita*, adeoque *validissima* pronuncianda.

XXXI. Frustranea igitur fuit *Protestatio* & *Bulla*, qua infringere hanc pacem conatus est *Pontifex*, frustra etiam annullari eam in Comitiis Ratisbonensibus 1653. petiit: siquidem utriusque conatus vanitas & injustitia satis solide a Viris doctis demonstrata est.

XXXII. Motum deinceps a Gallis denuo bellum *PACE NOVIOMAGENSI* a. 1679. compositum est: sed hæc non tam Lex Imperii fundamentalis est, quam juris Germanos inter & Gallos atque Svecos novum fundamentum, Paci Westphalicæ superstructum.

XXXIII.

XXX. v. TITIUS l. c. §. 17. 21.

XXXI. v. *Jo.* HORNBECKIUS, AMANDUS FLAVIANUS i. e. *David.* BLONDELLUS, *Ludovicus* de MONTESPERATO sive *Bened.* CARPZOVIUS, & *Herm.* CONRINGIUS, qui Bullam Papalem examinarunt. conf. PACIF. a LAPIDE ad *Monz.* Disc. 9. §. 2. fin.

XXXII. v. STRUV. l. c. §. 59.

XXXIII. Insecuta est, post *Armistitium vicennale* Ratisbonæ a. 1684. conclusum, *PAX RYSWICENSIS*, qua novum a Gallis conflatum bellum in palatio Neuburgensi prope Rysvicum fuit finita.

XXXIV. Fundamentum ea itidem præbet juris publici Germanos inter ac Gallos: siquidem restituuntur eadem omnes Satus Imperii, quorum terras, durante bello, occupaverant Galli, abolentur uniones, Argentoratensis tamen urbs Gallis pleno jure ceditur.

XXXV. Sed scrupulum eadem, licet consensu Statuum conclusa, clausula IV. articuli dedit; *religione tamen Catholica Romana in locis suis restitutis, in statu, quo nunc est, remanente*: quæ a Gallorum legatis, conniventibus Imperatoriis, sed renuentibus Protestantibus, inserta est; unde & hi eam aboleri, sed frustra,

XXXIII. v. STRUV. §. 60. 61. conf. *Les Actes & Memoires des Negotiations* de la *Paix* de *Ryswic*. Tom. II. avertiss.

XXXIV. v. Art. VIII. ubi verbis & clausulis significantissimis de Argentorato sibi Galli prospiciunt. conf. L. B.. de LYNCKER *ad Capit.* JOS. A. XII. p. 35. STRUV. l. c. §. 61.

XXXV. v. *Actes* Tom. IV. p. 116. FABRI Staats-Cantzeley T. IV. Cap. X. & p. 541. *Observ. Halens.* T. V. Obs. V. STRUV. l. c. §. 61.

ſtra, petierunt, nonnulli alio modo elidere, vel benignius interpretari conati ſunt.

XXXVI. Acceſſit denique *PAX RASTADIO-BADENSIS*, qua bello, de ſucceſſione Hiſpanica Imperatorem inter & Regem Galliæ geſto, *Raſtadii* a. 1714. finis impoſitus eſt: ſed quæ ejusdem cum pace *Ryswicenſi* commatis eſt, ſicut & hæc, una cum *Weſtphalica* & *Noviomagenſi* pace, fundamenti loco eidem ſubſternitur.

CAP. VIII.
DE
CAPITULATIONE CÆSAREA.

§. I.

CAPITULATIO CÆSAREA eſt *conventio inter Imperatorem, vel Regem Romanorum, deſignatum, & Electores, nomine totius Imperii Germanici, inita, qua futuri Imperatoris poteſtas ad Statum Reip. Germanicæ attemperatur.*

II. Dicitur *Capitulatio* ſtylo medii ævi a *capitulis*, ſeu articulis, in quos diviſa eſt: quod nomen forte Caroli V. temporibus eidem priva-

XXXVI. v. Art. III. Pac. Raſt. conf. Hiſtorie Raſtadiſcher Friedens-Handlungen p. 147.

II. v. *Meditat.* ad Capitul. Joſephi Obſerv. prooem. I. II. NITSCH. *Comment. in Capitul.* JOSEPHI Diſſert. Prælim. Cap. I. §. 1.

privatim tributum, postea & publice usu receptum fuit.

III. Perperam vero sive *Lex Palatina* GOLDASTO, sive *Lex Regia* CARPZOVIO audit: cum per illam non nisi ordinatio processus judiciarii a Comite Palatii observanda, per hanc vero lex absolutam potestatem in Imperatores Rom. transferens, significata fuerit; quarum significationum utraque a Capitulationis definitione abhorret.

IV. *Originem* Capitulationum nonnulli a primis Reip. Germanicæ incunabulis, & cumprimis adamata Germanis libertate, repetunt: sicut & sub *Francis* jam in *pactione Confluentana*, d. a. 860. qua LUDOVICUS *Germanicus* ad certas conditiones Proceribus se obstrinxit, expressæ cujusdam Capitulationis vestigia sibi observasse videntur, quæ & ad successores transmissa, & novis subinde capitibus aucta fuerit.

V. Alii ad CONRADI I. tempora, veluti primi

III. v. Perillustr. L. B. a LYNCKER. de *Capit. Cæs. Doctr. Commun.* §. 2. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. Observ. procem. III. & IV. NITSCH. l. c. §. 2.

IV. v. SCHILTER. *Inst. J. Publ.* L. I. Tit. XV. §. 4. L. B. de LYNCKER de *Capitul. Cæsar.* §. 5. BRUNNEM. *Jurisprud. Publ.* Diss. II. §. 5. 6.

V. v. ARUMÆUS Vol. IV. Disc. IV. CARPZOV. *ad L. R. G.* Cap. I. Sect. 8. n. 40. 44. HORTLEDER. ap. GOLDAST. in *Polit. Imp.* P. 12. Disc. 2. CONRING.

primi e Germanorum gente electi Regis, originem Capitulationis referunt: alii ad HENRICI IV. & RUDOLPHI Svevi, vel etiam OTTONIS IV. itemque RUPERTI, tempora respiciunt, ibique Capitulationum quædam exempla extare, imo forte plura alia in Archivis latere, existimant.

VI. Verum utut Regum Germanicorum potestas jam ab initio non infinita, sed limitata fuerit; utut etiam nonnulli Reges vel Imperatores antiquioribus temporibus ad peculiaria quædam capita sese obstrinxerint: tamen rarissime istud factum, ceterique nonnisi *generaliori* jurisjurandi formula sese obligarunt, neque ante CAROLUM V. *solennioris* & amplioris Capitulationis ullum reperitur exemplum.

VII. *Prima* igitur *Capitulatio* solenniori formula CAROLO V. præscripta, atque adeo pote-

---

RING. ad *Lampad.* P. 3. C. II. §. 4. & in addend. ad p. 125. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. VI. §. 17. 18. NITSCH. l. c. §. 5. seqq.

VI. v. BOECLER. *Notit. Imp.* L. XII. C. 3. PFEFF. *Vitr. Illustr.* L. I. Tit. VII. p. 2. not. a) STRUV. l. c. §. 18. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* D. II. §. 6. TITIUS *J. Publ.* L. 2. C. VII. §. 33. -36.

VII. v. LIMNÆI *Comment. ad Capitul.* CONRING. Diss. de *Capitul. Cæsar.* RACHEL. de *Capit. Regn. Germ.* MULDNER. *Capitul. Harmon.* &c. L. B. de LYNCKER. l. c.

potestas ipsius, nimia potentia suffulta, sapienti consilio circumscripta fuit: quod institutum postea in morem abiit, ita, ut Successoribus semper nova proponeretur Capitulatio, quarum formulæ a CAROLO V. usque ad CAROLUM VI. passim extant, & a variis Autoribus varie illustratæ sunt.

VIII. Est autem Capitulatio non minus, ac ceteræ Leges fundamentales, *pactum* seu *conventio:* id quod non solum ex *formulis*, in procemio Capitulationum adhibitis, sed etiam ex ipsa negotii natura, *promissione* scil. Imperatoris, & *acceptatione* Electorum, tam clare elucet, ut mirum sit, istud a quoquam in dubium vocari.

IX. Personæ paciscentes, sive Capitulationem ineuntes sunt ex altera parte *IMPERATOR*, per Electorum suffragia designatus, sive sub conditione acceptandæ Capitulationis

---

VIII. v. SCHWEDER *J. Publ.* P. Gen. Cap. II. §. 12. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. Sect. II. Observ. III. *Capitul. Noviss.* Pocem. ibi Gedings-und Pacts-Weise vereiniget ꝛc. conf. Excell. Dn. WERNHER. ad h. verba in *Diss. I. ad CAROLI VI. Capitul.* NITSCH. l. c. Cap. IV. §. 2. sqq. L. B. de LYNCKER. l. c. §. 5. ubi per *Sponsionem* definit. & §. 10. ubi, *an Lex fundamentalis dici possit?* disquirit.

IX. v. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. Observ. procem. Sect. II. Obs. IV. LYNCKER. l. c. §. 6.

onis electus, qui ante Coronationem *REX ROMANORUM* ex usu recepto salutatur: ex altera vero parte *ELECTORES.*

X. Non solum vero Imperatori præscribitur Capitulatio, sed etiam, qui vivo eodem eligitur, *REGI ROMANORUM*, ut exempla MAXIMILIANI II. RUDOLPHI II. FERDINANDI III. & IV. nec non JOSEPHI testantur: isque licet minorennis juramento eam confirmare, sed & Imperator factus Reversalibus de servanda illa Electoribus cavere tenetur.

XI. *ELECTORES* cum electo Imperatore paciscuntur, tam *suo*, quam reliquorum *Principum* ac *Statuum* nomine, ita ut illorum omnium voluntas pro una haberi debeat: quamvis id reliqui Principes ac Status non indistincte admittant.

XII. De *Rege Bohemiæ* alias quæsitum, an cum ceteris Electoribus ad negotium Capitula-

X. v. STRUV. l. c. §. 26. MULDNER *Capit. Harm.* p. 113. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. Sect. 2. Obs. VII. §. 1. LYNCKER §. 8. p. 36.

XI. v. *Capitul.* CAROL. VI. procem. ibi: vor sich und sämtliche Fürsten und Stände. conf. *Medit.* ad *Cap.* JOS. l. c. Obs. V. LYNCKER. l. c. §. 6. p. 16. & §. 7. p. 28.

XII. v. RACHEL. de *Capit. Regn. Germ.* C. V. §. 7. MULDNER. de *Capit. Harm.* præf. LYNCKER l. c. §. 6. p. 18.

tulationis concurrat? quod a plerisque negatum fuit; eo quod, teste observantia, Rex Bohemiæ ad præconsultationes de concipienda Capitulatione nunquam admissus fuerit; aliis etiam alias rationes, minus forte congruas, allegantibus.

XIII. Id certum, quamvis a præconsultationibus Rex Bohemiæ fuerit exclusus, Capitulationem tamen conceptam biduo saltem ante electionem ei ad revidendum fuisse traditam, ita tamen, ut, quæ habeat monita, in continenti proponeret: quamvis circa Capitulationem Josephi longius spatium fuerit concessum, in eaque prima Legati Bohemici mentio facta.

XIV. Id etiam indubium, eundem Capitulationis oblationi, juratæque Cæsaris promissioni semper adfuisse, atque adeo Cæsarem ad servandam Capitulationem æque obstrinxisse.

XV. Hodie vero, postquam Rex Bohemiæ ad omnes Conventus Imperii, omnesque deliberationes tam Comitiales, quam extra-Comitiales, denuo admissus est: omni

X dubio

§. XIII. XIV. v. MULDENER l. c. LYNCKER l. c. p. 19.

XV. v. Dn. LUDEWIG de *jure suffragii R. Bohemiæ novissime instaurati.* conf. Anmerckungen über K. Carls VI. Wahl-Capitul. in. præf.

dubio caret, quin & ad Capitulationis negotium æquo cum ceteris jure concurrat; ſicut & in conficienda CAROLI VI. Capitulatione partem habuit.

XVI. Altioris indaginis eſt quæſtio: utrum *jus conficiendi Capitulationem ſolis Electoribus competat*, an vero *ceteri* quoque *Status* ad illud negotium *admittendi* ſint? quæ publice ex aliquo tempore non ſine magnis animorum motibus in utramque partem diſputata eſt.

XVII. Equidem a CAROLI V. ævo Electores usque ad RUDOLPHI II. obitum iſtud citra cujusquam contradictionem exercuere: ab his vero temporibus dubium ejus rei cauſſa Electoribus movere cœperunt ceteri *Status*, cauſſati, nimiam ſibi ſumere auctoritatem Electores, & poteſtatem Legislatoriam ſibi arrogare, non niſi toti Imperio debitam; Electoribus contra, hoc jus Electioni annexum, ex obſervantia ſibi deberi, contendentibus.

XVIII. Ut res rectius intelligatur, forte non negligenda diſtinctio duarum quæſtionum:

XVI. v. NITSCH l. c. Cap. III. ʃʃ. 1.

XVII. v. LUNDORP. Tom. II. Act. Publ. L. 3. Tr. II. p. 639. conf. BURGOLDENS. Diſc. *ad Inſtrum. Pac.* P. 3. Diſc. V. §. 1. p. m. 1211. RACHEL. l. c. C. III. §. 2. 3. HERDEN Grundfeſte P. 3. C. III.

§. XVIII. XIX. XX. v. TITIUS l. c. §. 8. 9. 10. NITSCH.

num: utrum scilicet *per Capitulationes Statui Imperii jam constituto potestas Cæsaris tantum attemperanda sit*; an vero *articulus aliquis dubius in iisdem definiendus?*

XIX. Priori respectu jus concipiendi Capitulationem Electoribus negari nequit, nec a ceteris Statibus unquam negatum est. Cum enim Imperium Imperatori possint deferre, cur non & ad statum Imperii præsentem eum obligare possent?

XX. Sed posteriori respectu conficiendam ab Electoribus Capitulationem reliqui Status admittere nolunt: eo quod definitio dubiorum, ad formandum Imperii statum spectantium, sit extra electionis sphæram, & universo Statuum Ordini reservata.

XXI. Cumprimis in *Pacis Westphalicæ* tractatibus *Evangelici Ordines*, Svecis suffulti, hanc Electorum potestatem temperandam esse, arbitrati sunt, statum Imperii jusque Statuum ambiguum rati, ni certa & *PERPETUA CAPITULATIONIS* formula contineatur, communi totius Imperii consilio sancienda, nec temere & non nisi eodem consilio immutan-

NITSCH. l. c. §. 2. 3. LYNCKER l. c. §. 6.
XXI. v. PUFEND. de *Reb. Svec.* Cap. XIX. §. 3. PFANNER *Hist. P. Westph.* L. 3. C. XXXV. INSTR. PAC. art. VIII. §. *Habeantur.* conf. HORN. J. P. C. XI. §. 7. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. Sect. II. Obs. VI. §. 2.

mutanda: sed res ista ad proxima Comitia fuit rejecta.

XXII. In proximis Comitiis a. 1653. eadem caussa, non sine animorum contentione, sed sine fructu, disceptata fuit: Principibus Capitulationem perpetuam, juxta Pacis constitutionem, adornandam urgentibus; Electoribus vero hanc jurium suorum, longissimi temporis usu quæsitorum, imminutionem, nec sensui pacis conformem, interpretantibus.

XXIII. Cum interea Electio FERDINANDI IV. Regis Romanorum suscipienda esset, Principibus quidem, ut *monita* sua, Capitulationi inserenda, exponerent, indulgebant Electores: sed non omnia attendebant, licet formulam, für sich / und sämtliche Fürsten und Stände / insererent; ægre illud ferentibus Evangelicis inprimis Principibus, atque, ut negotium istud durantibus Comitiis absolveretur, acriter, sed frustra, instantibus.

XXIV. Idem fere circa Capitulationem LEO-

XXII. v. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. l. c. §. 3. HERDEN Grundfeste P. 3. C. III. p. m. 181. sq. LYNCKER l. c. p. 22. ubi de caussa impulsiva Capitulationis perpetuæ conficiendæ ex parte Statuum.

XXIII. v. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. l. c. Grundfeste P. 2. C. V. p. 108. sq. P. 3. Cap. II. p. 183.

XXIV. v. *Meditat.* ad C. J. l. c. §. 4. Grundfeste P. 3. Cap. III. p. 184. sqq. LYNCKER p. 24. 25.

LEOPOLDO præſcribendam a. 1658 factum: ubi itidem ceteri Status *monita* ſua, pleno ſuffragii jure valitura, per deputationem Electoribus offerebant; quæ tamen cum maximam partem neglecta viderent, interpoſita ſolenni *proteſtatione*, Capitulationem pro lege publica, niſi in quantum monitis ſuis ceterisque Imperii legibus conformis eſſet, agnoſcere nolebant.

XXV. Recruduit controverſia a. 1663. in Comitiis adhuc durantibus, dum Principes potiſſimum Evangelici ſub initium ſtatim Comitiorum, alia negotia decerni nollent, usque dum hoc de *CAPITULATIONE PERPETUA* deciſum.

XXVI. Hinc a Moguntino formula conſcripta, atque Principibus a. 1664. exhibita: ſed ob nimias animorum contentiones inter Electorale & Principum Collegium, in hoc etiam Secularibus & Eccleſiaſticis inter ſe contendentibus, nihil adhuc profectum.

XXVII. Tandem Colonienſis & Bavarus una cum Magdeburgico & Neoburgico, ut mede-

XXV. v. *Meditat.* ad Inſtrum. Pacis p. 966. ſqq. STRUV. l. c. §. 23. LYNCKER p. 26. 27.

XXVI. v. *Meditat.* ad INSTR. P. p. 968. ſqq. & 1004. *Mantiſſ.* I. ubi Formula Capitulationis d. 5. Maji 1664. exhibita. conf. STRUV. l. c.

XXVII. v. *Medit.* ad Inſtr. P. p. 979. ſqq. & *Mant.* V. p. 1071. ubi formula. STRUV. l. c.

medelam adferrent malo desperato, novam sub initium a. 1667. exhibuerunt formulam, sub titulo *Concordanz-Project*, quæ uti maximam partem formula præcedenti nitebatur, ita fundamentum omnis futuræ actionis fuit, & parum abfuit, quin utrisque & Electoribus & Principibus placeret.

XXVIII. Maxima controversia circa *Prologum* & *Epilogum* enata: cum Electores, admissa licet certa & constanti Capitulatione, consensu Ordinum conscripta, *jus adcapitulandi* tamen, pro temporum & circumstantiarum diversitate, sibi reservarent, obnitentibus maxime Principibus.

XXIX. Sed largiebantur tandem Principes Electoribus facultatem, exigente necessitate, nova quædam capita, legibus Imperii & Statuum juribus haud adversa, Capitulationi perpetuæ adjiciendi, æque valitura, modo in proximis Comitiis communi Statuum consensu adprobata fuerint: quod & Electores tandem acceptare visi, si consensus Statuum ad negotia Comitialia restringeretur; quod itidem Principes tandem concessere.

XXX. Finito sic ferme negotio gravissimo, non-

XXVIII. *Meditat.* ad Instr. P. p. 982. sqq. *Medit.* ad *Cap.* jos. Sect. II. Obs. V. §. 5. STRUV. l. c.

XXIX. v. *Meditat.* ad Instr. P. p. 984. - 987. *Medit.* ad *Cap.* jos. l. c. §. 6.

XXX. v. *Meditat.* ad I. P. p. 988. sqq.

nonnulli Electorum, pœnitentia forte concessorum ducti, novas nectebant moras, a formula Capitulationis concipienda jam abstinendum, & transacta demum Recessui inserenda, opinati: Austriacis etiam quædam in gratiam sui Domini immutari volentibus.

XXXI. Nihilominus formula in Senatu Principum litteris mandata, & cum Electoralibus communicata; sed denuo de novis modo Prologi, modo Epilogi formulis disceptatum, atque ab Electoralibus tandem aperte declaratum fuit, se quidem ad præscriptum perpetuæ Capitulationis conditiones Eligendo præscribendas attemperaturos, sed jus ipsum formale capitulandi cum aliis haud communicaturos; quæ res mox Principes ab ulterioribus deliberationibus prorsus absterruit.

XXXII. Quiescente hoc modo Capitulatione perpetua in Comitiis, Electoribus de nova Capitulatione, Eligendo in Regem Romanorum JOSEPHO præscribenda, cogitandum fuit: quam &, non ad Perpetuæ illius, ut nonnullis placuerat, sed Leopoldinæ formulam contexuerunt, quiescentibus interea

 Prin-

XXXI. v. *Meditat.* ad I. P. p. 990. sqq.

XXXII. v. *Meditat.* ad *Cap.* Jos. l. c. §. 6. conf. *Medit.* ad Instr. P. p. 1003. fin. & *Mantiss.* XIX. p. 1205.

Principibus, nec monita, ut antea, exhibentibus.

XXXIII. Postea vero in Comitiis plerique Principes *Protestationem* Moguntino per Salisburgensem exhibuerunt, addito petito, ut illa Actis insereretur: quæ tamen cum non perlecta redderetur, Principali Commissario Cæsareo oblata, sed ab Electoribus *Reprotestatio* ei opposita fuit.

XXXIV. Novissime *Perpetuæ Capitulationis* negotium denuo in Comitiis susceptum, idque occasione *banni*, quo Coloniensis & Bavarus fuere affecti; quippe contra quem protestati sunt Principes, simulque certæ constantisque Capitulationis negotium Cæsari commendarunt.

XXXV. Redintegratæ igitur deliberationes sub finem a. 1709. & fundamenti loco posita formula a. 1664. concepta, atque secundum transacta utriusque Collegii monita, secutasque Status publici mutationes, emendata: sed rursus remoram & materia postarum, &

XXXIII. v. MULDNER *Capit. harm.* præf. & Append. p. 109. 110. ubi formulæ protest. conf. *Meditat.* ad *Cap.* Jos. l. c.

XXXIV. v. Gegenwärtige Verfassung der Käyserl. Regierung in Teutschl. oder K. CAROLI VI. Wahl-*Capitul.* præfat. §. 6.

XXXV. v. Gegenwärt. Verfassung der Käyserl. Regier. 2c. l. c. §. 6. 7.

& interregnum an. 1711. ſubſequutum, injecit.

XXXVI. Nihilominus Electores non ſolum eandem formulam, in concipienda CAROLI VI. *Capitulatione*, fundamenti loco collocarunt, ſed etiam ad promovendum certæ conſtantisque Capitulationis negotium novum Imperatorem obſtrinxerunt: quo tamen non obſtante, Principes, more ſolito, *Proteſtationem* interpoſuere.

XXXVII. Ceterum, cum non tantum Imperator ſtatim commiſſionis decreto d. d. 26. Martii 1712. iſtud negotium in Comitiis ad deliberandum propoſuerit atque commendaverit, ſed etiam de graviſſimis maximeque litigioſis capitibus fere transactum ſit: felix optatusque illius eventus haud immerito ſperatur.

XXXVIII. Ex dictis jam de *CAPITULATIONIS PERPETUÆ* natura & indole, conceptione, poſſibilitate atque eventu facilius poterit pronunciari.

XXXIX. Scilicet *perpetua* dicitur, ſive, ut Inſtrumentum pacis loquitur, *certa & conſtans* Capitulatio, non quod prorſus *immutabilis*

XXXVI. v. Gegenwärt. Verfaſſ. der Käyſerl. Regier. l. c. §. 8. & 12. it. *Append. Docum.* pag. 723. ubi Proteſtationis formula.

XXXVII. v. Gegenwärt. Verfaſſ. der Käyſerl. Reg. l. c. §. 9.

bilis esse debeat, sed quod omnia circa *Statum publicum* occurrentia *dubia* ita *certo* decidat, ut *nulla* amplius *contradictio* locum habeat, adeoque illa pro certa constantique negotiorum publicorum norma sit habenda, eousque duratura, donec mutatio status publici mutationem ejusdem exigat.

XL. Definiri itaque poterit *ex mente* quidem *Statuum*, formula, Eligendo tanquam certa atque constans negotiorum publicorum norma præscribenda, quæ in Comitiis concipitur, & semel concepta, quoties opus, in iisdem quoque mutatur: ex *Electorum* vero *sententia*, est formula, semel in Comitiis concepta, sed jure adcapitulandi, ab Electoribus, pro ratione temporum varianda.

XLI. *Conceptio* illius tum ratione personarum concipientium, tum ratione dubiorum eadem decidendorum, non caret difficultate: satius tamen forte fuisset jus capitulandi, tanquam electioni annexum, Electoribus relinquere, dubia vero, circa Statum publicum obvia, in Comitiis decidere, Capitulationi inserenda.

XLII. Licet autem difficilis sit ejusdem confectio, ob diversa Electorum atque Principum

§. XL. XLI. v. TITIUS *J. Publ.* L. 2. C. VII. §. 40. 41. 42. 46.

XLII. v. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. l. c. §. 8. TITIUS l. c. §. 45.

cipum ſtudia: *non* tamen prorſus *impoſſibilis* cenſenda; quin ex iis, quæ noviſſime circa Electionem pariter ac in Comitiis acta ſunt, felicem graviſſimi negotii eventum augurari omnino licet.

XLIII. Sed illud hic a nonnullis quæritur, *utrum a tempore litis conteſtatæ Capitulationes vim legis fundamentalis habeant?* de quo eo magis dubitatum, quod plerique Principes contra valorem earum proteſtati ſunt, eædemque ex præſcripto Inſtrumenti pacis haud confectæ nonnullis videntur.

XLIV. Verum in Inſtrumento Pacis nihil deciſum, ſed *deliberatio* tantum, &, ſi fieri poſſit, *deciſio*, in proxima Comitia rejecta; adeoque nulla conficiendæ Capitulationis norma in illo præſcripta, nec Electoribus jus, huc usque exercitum, ademtum: de cetero forte juxta diſtinctionem ſuperius allatam pronunciari poterit.

XLV. *Materia* Capitulationis eſt *Status Imperii*

XLIII. v. KULPIS ad *Monz.* C. V. §. 2. VITRIAR. *Inſt. J. Publ.* L. 1. Tit. II. §. 14. TITIUS l. c. §. 11. BRUNNEM. *Exam. J. P.* L. 1. C. III. §. 9.

XLIV. v. §. 16. 17. 18. conf. TITIUS l. c. §. 11. 12. 13. *Medit.* ad *Cap.* JOS. S. II. Obſ. VI. §. 7.

XLV. v. RHETIUS *Inſt. J. Publ.* L. 1. T. IV. §. 37. TITIUS l. c. §. 15. L. B. de LYNCKER §. 9. p. 39. 40. NITSCH. l. c. C. V. ubi Capita in *perpetua* & *temporaria* diſtingvuntur.

perii Romano-Germanici jam formatus, & per certa *capita* ſive *articulos*, deſcriptus, cui poteſtas Cæſaris, per Electionem delata vel deferenda attemperatur.

XLVI. Atque in hac poteſtatis Cæſareæ circumſcriptione *forma* Capitulationis *interna*, ſicut in articulorum diſpoſitione ac formulis *externa* conſiſtit.

XLVII. Diſponitur autem iſtis articulis partim *quid Cæſarem in adminiſtratione Imperii facere vel omittere oporteat*, partim *quid in caſu neglectæ obligationis obtinere debeat*.

XLVIII. Varii autem ad conſtituendam Capitulationem concurrunt actus, nimirum (1) *Conceptio* ejus, & hoc nomine inſtituta *conſultatio*. (2) *Oblatio* & jurata ex parte Cæſaris *acceptatio*. (3) Acceptatæ plenior *Conſcriptio*, Acceptantis ſubſcriptione atque ſigillo appenſo firmata. (4) *Exemplarium authenticorum* pro numero Electorum confectio atque traditio.

XLIX. De *tempore* concipiendæ atque offeren-

XLVI. v. L. B. de LYNCKER. §. 10. p. 48.

XLVII. v. TITIUS l. c. §. 17.

XLVIII. v. TITIUS l. c. §. 21. *Rachel.* Diſſ. de *Capit.* C. III. §. 4. 5. Gegenwärt. Verfaſſ. der Käyſerl. R. præf. §. 20. *Medit.* ad C. J. l. c. Obſ. VIII. §. 1. 2.

XLIX. v. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. S. II. Obſ. VII. §. 2.

ferendæ Capitulationis nihil expreſſe ſtatutum: unde nihil intereſt, ſive ante, ſive poſt Electionem, concipiatur atque offeratur.

L. Firmandæ obligationi *jusjurandum* additur, quod etiam per *Mandatarios* præſtari poteſt: quo caſu jurata Mandatariorum promiſſio atque Capitulationis acceptatio ab Imperatore ipſo per *Reverſales*, atque *repetitum jusjurandum*, denuo confirmari ſolet; uti circa Capitulationem CAROLI V. & VI. factum.

LI. *Obligat* autem Capitulatio & *Cæſarem* & *Status* non niſi per modum *conventionis*, nec verba, ſollen und wollen / legem & pactum ſimul indicant: ratione *mediatorum* vero ſubditorum vim *legis* propriæ dictæ habet.

LII.

2. GULICH ad *Cap.* JOS. C. IV. §. 7. TITIUS l. c. §. 19.

L. v. L. B. de LYNCKER §. 8. p. 37. 38. Gegenw. Verfaſſ. der Käyſerl. R. §. 17. 18. & *Append. Docum.* p. 703. ſqq. & p. 713. ſqq. ubi & Mandatum procuratorium & Reverſales utriusque Cæſaris. HUBNER *Supplem. ad Hiſt.* T. IV. p. 20. ubi hiſtoria Electionis CAROLI VI.

LI. v. Supra §. 6. conf. HORN. J. P. Cap. XI. ſ. 3. TITIUS l. c. ſ. 22. 23. L. B. de LYNCKER de *Capitul. Cæſar.* §. 5. & 10. ubi diſputat, an *lex* aut *ſanctio pragmatica*, aut *norma regiminis*, aut *conventio* vocanda ſit *Capitulatio?* ipſe per *Sponſionem* definit.

LII. Sed illud quæri solet: *an in casu necessitatis obligatio Cæsaris cesset?* quod affirmari posset, modo vera necessitas subfuerit, cum salus totius Imperii juribus cujusvis Status merito anteponenda sit: sed cum hujusmodi necessitatis casus vix præsumatur, omnis recedendi facultas Cæsari ademta videtur clausula: Dawider nicht zu thun in einige Weiß und Wege/wie die möchten erdacht werden.

LIII. Ceterum sanctionis ergo non quidem *clausula commissoria*, sed tantum *cassatoria* seu *annullatoria*, olim generalis, a LEOPOLDI vero tempore specialis certis duntaxat articulis adjecta est.

LIV. In casu igitur neglectæ obligationis alii existimant, si contra articulum, clausula cassatoria munitum, ventum fuerit, actum *ipso jure nullum* esse; si vero contra alios articulos, actum *subsistere*, donec *consensu Statuum* pro *invalido declaratus* fuerit: alii inter *facultatem* & *exercitium* actus distingvunt; priori casu *nullum*, posteriori *injustum* tantum esse putantes.

CAP. IX.

LII. v. L. B. de LYNCKER §. 12. p. 75. TITIUS l. c. §. 25. 26. BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. I. C. III. §. 12.

LIII. v. BRUNNEMANN. l. c. §. 13. HORN. l. c. §. 19. 20.

LIV. v. L. B. de LYNCKER l. c. §. 12. BRUNNEM. & HORN. ll. cc. conf. TITIUS L. 5. C. V. §. 19. 20.

Cap. IX.

De
JURIS PRIVATI, GERMANICI, CANONICI, LONGOBARTICI, JUSTINIANEI, IN JURE PUBLICO USU ATQUE AUCTORITATE.

§. I.

QUando de Juris privati uſu atque auctoritate in Jure publico diſquiritur, in genere *uſus dogmaticus* ab *auctoritate legali* probe ſecernendus eſt.

II. *Ille* quidem, qui ad illuſtrandas vel confirmandas Juris publici doctrinas, jam propriis fundamentis innixas, pertinet, admitti quidem poſſet, modo in abuſum aut ineptias non degeneraret, ut adeo rectius ab eo abſtineatur.

III. De *hac* vero, quæ fundamentum juris præbet, aliter pronunciandum, nec indiſtincte illa aſſerenda eſt.

IV. Scilicet in cauſſis, quæ mere ad *ſtatum publicum*, atque *jura Imperantium* qua talium,

§. I. v. TITIUS *J. Publ.* L. 2. C. IX. §. 7.

II. v. Excell. Dn. GRIEBNER Diſſ. de *Præjudicio Principum Imperii ex abuſu Juris Juſtin.* C. I. §. 3.

IV. Conf. TITIUS *J. P.* Lib. 1. C. I. §. 43. ſqq.

um, pertinent, *auctoritas* Juris privati qua talis *nulla* esse potest: quoniam hæc essentialis Juris publici & privati differentia est, quod illud status publici atque Imperantium, hoc vero privatorum negotia definiat.

V. Sed cum Imperantes, præsertim *Status Imperii*, etiam ut *privati* considerari queant; in caussis scilicet, quæ cum privatis ipsis communes sunt, atque ad imperium civile proprie non spectant; uti nuptiis, patria potestate, tutela, dominio, testamentis, successionibus, contractibus, actionibus judiciariis &c. merito dispiciendum, quo usque valeat vulgatum illud: *Principes inter se utuntur Jure privatorum.*

VI. Equidem illud probe notandum, etiam in illis caussis, in quibus instar privatorum sese habent Status Imperii, respectum dignitatis illustris atque imperii sive superioritatis a Personis illorum ita prorsus separari non posse, quin illius etiam hic ratio sit habenda:

V. v. TITIUS l. c. §. 47. BRUNNEM. *Jurispr. P.* Diss. III. §. 26.

VI. v. TITIUS l. c. §. 48. BRUNNEMANN l. c. §. 25. ibique verba Domus Ducal. Sax. Daß die Chur- und Fürsten des Reichs / als Personæ Publicæ, den privat-Gesetzen keinesweges unterworffen. conf. Procem. Cap. I. §. 16. 17. ibique citati.

habenda: unde aliter longe de iis in hujusmodi casibus pronunciandum erit, quam de ejusmodi privatis, qui meri sunt subditi.

VII. Nimirum sanioribus principiis convenientior videtur sententia: Principes & Status Imperii in caussis privatis, si legibus fundamentalibus aut pactis domesticis definitæ non sint, primario quidem non nisi ex Jure naturæ & gentium judicandos esse, ex Jure positivo vero, in quantum se illi subjecerint, nec dignitati ipsorum illustri ac superioritati præjudicium inde nascatur.

VIII. Jam ad specialiora: & cum jura in Germania recepta sint vel *domestica*, vel *extranea*; de illis quidem primo dispiciendum.

IX. Equidem de *antiquioribus* Germanorum legibus a Lindenbrogio collectis hic nulla quæstio: cum usus earum & auctoritas dudum expiraverit.

X. Jus *SAXONICUM* vero atque *SVEVI-*

Y CUM,

VII. v. BRUNNEM. l. c. §. 25. 26. Dn. GRIBNER Diss. cit. Cap. II. §. 5.

* Præsumuntur autem se subjecisse cumprimis Legibus Imp. in iis, ubi pristinæ subjectionis reliquiæ manserunt. Ita cadent dubia D. LEYSERI *Med.* ad *Pand.* p. 423.

IX. v. CONRING. de *Orig. J. Germ.* C. XXV. TITIUS L. 2 C. IX. §. 2.

X. v. WERLHOF *Specim. Jur. Germ.* C. II. §. 10. p. 10. Dn. LUDEWIG Diss. de *Jure suffrag. R. Bohem.*

CUM, quod recentiori ætate compilatum, duplici *Speculo* continetur, ad illuſtranda nonnulla Juris publici capita adhiberi quidem poterit, ſed caute, ob craſſam rerum Germanicarum ignorantiam, qua & compilatores, & cumprimis gloſſatores, laborarunt.

XI. Equidem in cauſſis Principum privatis *auctoritatem legalem* utrique Juri *provinciali* nonnulli tribuunt, (a) & cumprimis ratione Domus

---

bem. C. III. §. 1. lit. b. c. conf. Dn. HOFFMANN. de *Origine & natura Legg. Germ.* §. 4.

XI. (a) v. SCHILTER *J. Publ.* L. 1. Tit. II. §. 17. qui in genere jurium provincialium auctoritatem in cauſſis Principum privatis aſſerere videtur, ex ea ratione, quod *Provinciæ a Francis olim dependentes, ut Saxonia, Alemannia, Bavaria* &c. *leges ſuas habuerint, etiam a Francorum Regibus & Imperatoribus emendatas & confirmatas, antequam ſucceſſu temporis Duces & Comites Dominos* territoriales nanciſcerentur. *Igitur*, infert, *qui ſive jure Magiſtratus, ſive jure Vaſallagii, ſive jure Allodii imperium provinciæ alicujus acquirit, acquirit iſtud in ſtatu quo, & ſecundum easdem leges, & cum obligatione ad eas, niſi exemtio expreſſa probetur. Neque enim*, ſubjungit, *credendum eſt, Jus Saxonicum, v. g. feudale, privatis tantum ac ſubditis Ducum Saxoniæ eſſe præſcriptum, ſed imo & Duces ipſos obligat, eoque Jure ipſi uti & voluerunt & conſueverunt.* Pro-

Domus Ducalis Saxonicæ extra dubium istud ponunt (b): ſed, ſtante Statuum avtonomia, non ulterius illud, niſi juxta limitationem ſuperius (§. VII.) traditam, intelligendum erit.

Probat deinceps hanc ſententiam variis argumentis, a *clypeis* militaribus; *contradictione* Principum Saxonicorum valori Juris communis i. e. Juſtinianei & Longobardici in ſuis cauſſis & quantum ad Jus publ. facta; *exemplis* pactorum ſucceſſoriorum, donationum, teſtamentorum &c. Idem etiam obſervatum, tradit, in pactis Familiæ *Saxonicæ*, velut in pacto diviſorio & ſucceſſorio JO. FRIDERICI Elect. & fratris JO. ERNESTI Coburgenſis a. 1542. itemque in codicillis FRIDERICI WILHELMI D. Sax. Altenburgici a. 1668. *Atque hoc*, addit, *eſſe vetuſtiſſimum jus ac morem Gentium Teutonicarum, conſtat etiam ex legibus* WISIGOTHORUM L. II. T. 2. *quod tam Regia poteſtas, quam populorum univerſitas, legum ſuarum reverentiæ ſit ſubjecta. Idem de* FRIDERICO I. *refert* LEHMANN *Chron.* L. V. C. 58. *Itaque obſervare licet, quod Jus Rom. hactenus, quod* Princeps ſolutus legibus civilibus, *Jure publ. Germanorum nunquam fuit admiſſum; idque ex diverſa Imperii forma, quæ Rom. Imperatoribus olim erat mere abſoluta; contra vero Teutonicæ & Francicæ ac Saxonicæ Reip forma ſemper fuit reſtricta.* conf. HORN *J. P.* Cap. XII. §. 11.

(b) v. Reſponſum Fac. Jenenſis ap. BEYER. *Delin. J. Civ. ſec. Inſt.* in fin.

XII. Ceterum *Jus feudale* Saxonicum atque Alemannicum auctoritate quadam legali adhuc utique gaudere videtur, quantum ad ea, quæ ad nexum feudalem, inter Cæsarem & Status superstitem, quadrant.

XIII. Inter Jura *extranea* primo loco *Feudale LONGOBARDICUM* nominare liceat: cujus uti *usus dogmaticus* in illustrandis feudis illustribus, ita & *legalis* concedi potest, quantum feudorum Imperialium indoles, atque jura domestica admittunt.

XIV. Proximum est *JUS CANONICUM*, quod æque ac feudale, partem Juris publici constituit, quantum ad ea, quæ Clericos respiciunt, atque ad Status Ecclesiasticos applicari possunt: non quidem ex Imperio Pontificis, sed ultronea Statuum submissione.

XV. De ceteris Juris Canonici Capitibus idem judicium esto, quod de alio quovis Jure privato: nimirum non valere illud in caussis Statuum privatis, nisi quantum receptum constet, nec avtonomiæ ipsorum præjudicet.

XVI.

XII. v. ITTER. de F. I. C. II. §. 2. C. X. §. 9. SCHILTER J. P. L. I. T. II. §. 17. TITIUS l. c. §. 3.

XIII. v. TITIUS l. c. §. 50. conf. tamen Generosiss. Dni de BUNAU *Exam. Diss. ex Jure Publ. & Feud.* &c. ejusque Cap. I. de *Abusu Juris feudalis Longobardici in Controversiis Juris publ. Germ.*

XIV. v. TITIUS l. c. §. 43. sqq.

XVI. Agmen claudat *JUSTINIANEUM Jus*, quod, licet extraneum, tamen summis in cœlum laudibus a nonnullis Germanorum JCtis evehitur, atque olim tantum non in omnibus Juris publici nostri capitibus utramque faciebat paginam: satis perverse quidem atque inepte, nec sæpe citra Reipublicæ Germanicæ detrimentum, Statuumque inprimis injuriam.

XVII. Hinc erronea ista, & sæpe absona, atque a Statu Imperii Germanici prorsus aliena dogmata, de Monarchica Imperii Germanici forma, & absoluta Cæsaris potestate, de Electoribus ceterisque Germaniæ Principibus cum Præfectis prætorio aliisque Romanorum Magistratibus comparandis, de juribus Statuum ad Jurisdictionis Romanæ, atque legibus ipsorum ad statutorum municipalium crepidam exigendis, aliaque his similia.

XVIII. Equidem usus hujus Juris *dogmaticus*,

XVI. v. TABOR. de *Metat.* C. V. n. 4. sqq. contra CONRING. pro auctoritate Juris publ. Rom. depugnantem. it. ENGELBRECHTII Diss. de *usu Juris Rom. in controv. Juris publ. Germ. decid.* conf. Dn. GRIBNER. Diss. laud. C. I. §. 4. 5. TITIUS l. c. §. 20. sqq. ad 40.

XVII. v. B. HORN. l. c. §. 7. D. GRIBNERI sæpius laudat. Diss. C. I. §. 6. - 9.

XVIII. v. B. HORN. l. c. §. 9. 10. 11. D. GRIBN. l. c. §. 3.

titus, quantum innoxius, tolerari poſſet; inprimis cum ea, quæ de Principe Romanorum conſtituta reperiuntur, quodammodo ad Principes Imperii, ſaltem rectius, quam ad ipſum Cæſarem, accommodari poſſint: quamvis & hic uſus ſæpius in abuſum trahatur, atque ineptus ſit, dulciusque ex fontibus domeſticis jura Principum hauriantur.

XIX. At auctoritas ejus *legalis* in negotiis ad *Statum* Germaniæ *publicum* pertinentibus plane nulla eſt: in cauſſis Statuum *privatis* etiam ſatis exigua; & licet in Judiciis Imperii recepta, tamen non, niſi, quantum dignitati ac ſuperioritati Statuum convenit, nec juribus domeſticis repugnat, ſecundum ſuperius dicta, admittenda.

LIB.

XIX. v. HORN. l. c. §. 7. 12. TITIUS l. c. §. 8. ſqq. GRIENER l. c. Procem. §. 6. C. I. §. 1. C. II. §. 1. ſeqq. inprimis §. 5. KESTNER de *Defect. J. Comm.* Probl. V. §. 7. ſqq. conf. LEYSER *Medit.* ad *Pand.* Specim. XLI. Med. 5. p. 423. qui diſſentit.

LIB. III.

DE

CAPITE IMPERII R. G.

CAP. I.

DE

IMPERATORE EJUSQUE CONSTITUTIONE SEU ELECTIONE.

§. I.

IMPERATOR est *Princeps, qui, ab Electoribus, suo, & reliquorum Statuum, nomine, legitime electus, Imperio Romano-Germanico tanquam Caput praeest, ac secundum Capitulationem imperat.*

II. Tria autem circa Imperatorem in universum consideranda: 1) quomodo constituatur, 2) quae sint ejus jura atque officia, 3) quomodo desinat.

III. Constituitur Imperator R. G. hodie non nisi *ELECTIONE*, cui *CORONATIO*, honoris & solennitatis caussa, accedit.

IV. Obtinuit haec constituendi ratio jam olim: sed distingvenda tempora; distin-

gvendum etiam *Imperium Romanum* a Regno *Francorum* ac *Germanorum.*

V. *Imperium Romanum* a CAROLO M. non solum, sed etiam OTTONE M. ita quæsitum, ut hereditario semper jure in successores transmitteretur.

VI. FRANCORUM *Regnum MEROVINGORUM* temporibus mere *hereditarium* fuit: sub *CAROLINGIS* etiam *successivum* potius quam electivum dicendum, ita tamen, ut aliqua forte Procerum ac Populi auctoritas intercederet, atque recedendi a familia regia facultas, relicta esset, si Successor valde indignus videretur.

VII. Ab ARNULPHI vero temporibus, ac deinceps extincta Carolingica stirpe, *Electio* Successioni in Germania semper prævaluit; quamvis non nisi gravissimas ob caussas a Familia

---

V. v. MONZAMB. de *Statu I.* Cap. IV. §. I. KULPIS in *Not.* p. 32. SCHILTER. *Inst. J. P.* T. II. Lib. 2. Tit. X.

VI. v. CONRING. de *Septemviris Imp.* th. 13. MONZAMB. C. I. §. 7. & Cap. IV. §. I. KULPIS ad *Monz.* C. I. §. 7. p. 54. 55. COCCEJ. J. P. Prud. C. VII. §. 14. 15.

VII. v. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. 5. C. XIV. COCCEJ. l. c. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. IV. §. 5. p. 70. HORN. J. P. Cap. XVII. §. 3. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. VII. §. 3. 5. 6. ibique not. *Meditat.* ad *Capit.* Jos. art. 35. not. a.

milia Regia facile discessum fuerit, atque adeo successionis quædam imago simul obtinuerit.

VIII. Equidem HENRICI IV. tempestate in conventu Forcheimensi a. 1077. a nonnullis, Pontifici addictis, decretum fuit; *ne Regia potestas cuiquam per hereditatem (sicut ante fuit consvetudo) cederet, sed filius Regis, etiamsi valde dignus, per Electionem, non per successionis lineam Rex proveniret*: sed istud vim legis nunquam ita obtinuit, quin & postea sangvinis ratio haberetur.

IX. Quamvis autem HENRICO VI. animus fuerit, Imperatoriam dignitatem sibi suæque familiæ hereditariam facere: tamen istud consilium, ob Saxonum contradictionem, exitu caruit.

X. Ceterum ab *Interregni* temporibus vera plenaque *Electio* semper viguit, quæ & *Aurea Bulla* & *Capitulationibus* (a) in perpetuum

 stabi-

VIII. v. GOLDAST. *Constit.* T. I. f. 238. ubi Constitutio ex BRUNONE adornata. conf. KULPIS. ad *Monz.* C. IV. §. 1. p. 34. sq. STRUV. l. c. §. 5.

IX. v. *Magnum Chron.* BELG. ad a. 1194. p. 205. conf. STRUV. l. c. §. 4. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. art. 35. lit. a.

X. (a) v. A. B. Tit. I. & II. *Capitul.* CAROLI V. a. XXVIII. inpr. MATTHIÆ a. XXXV. CAROLI VI. artic. II. uns keiner Succession oder Erbschafft anmas-

ſtabilita eſt: quamvis priſtini moris, a ſangvine defuncti haud facile recedentis, ſimulacrum in *Auſtriacorum* electionibus usque adhuc feliciter obſervatum fuerit (b).

XI. Eſt autem ELECTIO *actus ſolennis, quo Electores, nomine totius Imperii, Perſonam habilem Imperio Romano-Germanico præficiunt.*

XII. Duobus igitur Electio conſtat actibus; *delatione* ſcilicet Imperii ab Electoribus, & *acceptatione* illius a futuro Imperatore facta: utroque mutuus conſenſus perficitur, ex generalibus Juris naturæ principiis dijudicandus.

XIII. Eligit Imperatorem *Totum Imperium*, olim quidem *immediate*, hodie vero *mediate*, per eminentiores quosdam Germaniæ Principes, qui *ELECTORES* inde ſalutantur.

XIV.

---

anmaſſen. conf. CRÜGER de NOVEMVIR. P. Spec. M. II. Diſc. I. §. 12. ibique conteſtatio LEOPOLDI, Electionem JOSEPHI deſiderantis. & §. 13.

(b) v. LIMNÆUS de *J. Publ. R. G.* L. 2. C. III. n. 3. ſqq. BRUNNEM. *Jpr. Publ.* Diſſ. IV. ſſ. 5. v. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. l. c. fin. *Meditat.* ad *Inſtrum.* P. art. VIII. §. 3. not. u) p. 948. ſqq.

* Dicendum de cauſſis, cur non niſi Auſtriaci ex aliquo tempore ſint electi? v. LIMN. l. c. n. 6.

XIII. v. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. VII. C. 10. COCCEJ. J. P. C. VIII. §. 2. TITIUS J. Publ. L. 5. C. I. §. 9.

XIV. Scilicet olim Electio ab *universis* Germaniæ *populis* fiebat, ita quidem, ut Principes Ecclesiastici & Seculares, una cum Magistratibus urbium ac villarum, convenirent in terra plerumque immediata, præcipue Rhenensi; ibique primum *Moguntinus*, aut alius *Primas*, palam diceret sententiam, quem ceteri Principes suo ordine sequebantur; *Populus* vero Electo, elevatis dextris, acclamaret; publica denique renunciatio, ad Rhensam facta auff dem Königs-Stuhl / actum clauderet.

XV. Sed postea soli *septem* Germaniæ Principes eminentiores, *Archi-Officiales* Regni, h. e. tres *Archi-Cancellarii* iique *Archi-Episcopi*, & quatuor *Palatini* seculares, iique *Regis*, *Ducis*, *Comitis Palatini*, vel *Marchionis* dignitate conspicui, quibus recentiori ætate duo accesserunt, exclusis ceteris, jus eligendi sibi vindicarunt, *Electores* inde, uti dictum, appellati.

XVI. De *Origine* horum Electorum variæ extant Scriptorum sententiæ, inferius considerandæ: hic saltem observandum, circa eam & *occasionem* & *tempus* probe secernendum esse.

XVII. *Occasionem* haud dubie præbuit *præroga-*

XIV. v. STRUV. l. c. §. 6. ibique allegati Scriptores coævi, cumprimis WITTICHINDUS & WIPPO. CRÜGER. de *Novemviratu* P. Spec. M. II. Disc. I. §. 6. 7.

rogativa, qua certi Proceres, *Archi-Officiales* nempe Regni ac Principes majores, non in electione ſolum, ſed etiam ceteris Imperii negotiis, ſemper gaviſi fuere.

XVIII. *Tempus* vero, quo hi, cum excluſione ceterorum Statuum, jus eligendi ſibi ſolis vindicarunt, in turbidum *Interregni* ſtatum incidit.

XIX. Ceterum ex quo *jus* iſtud *eligendi* expreſſe per A. B. confirmatum eſt, liquet, *independens* illud eſſe, nec precaria reliquorum Statuum delegatione, ſed Legibus Imp. fundamentalibus niti (a), ita quidem, ut terris Electoralibus inhæreat (b).

XX. *Eccleſiaſtici* autem jus eligendi habent & exercent, licet infula nondum a Pontifice ornati: cum hoc ipſo ad munia quidem Archiepiſcopalia apti reddantur, non vero ad jura Imperii, quæ ſtatim electionis beneficio adipiſcuntur.

XXI.

XVIII. v. Infra L. IV. Cap. V. ubi hæc fuſius demonſtrantur.

XIX. (a) v. Per-illuſtris AUCTOR des *Europ.* Herolds T. I. p. 198. HORN. *J. P.* C. XVII. §. 6.

(b) Unde *virtute Regni* & *Principatuum* eligere dicuntur. v. A. B. Tit. VII. §. 2. CRÜGER de *Novemv.* l. c. §§. 20.

XX. v. SCHWEDER *J. Publ.* P. Spec. S. I. C. II. §. 9. p. 220. ubi exempla. STRUV. Diſſ. VII. §. 8.

XXI. Sede vacante Capitulum ad electionem haud admittitur, sed, ut electionem novi Archi-Episcopi maturet, monetur.

XXII. *Utrique*, Ecclesiastici nimirum & seculares, etiamsi *nondum* ab Imperatore *investiti*, jus tamen electionis recte exercent (a). *Minorennium* vero vices *Tutor* subit (b).

XXIII. *Eligendus habilis* sive *aptus* sit oportet (a). Aptitudo ex legibus Imp. vel potius, saltem maximam partem, ex *consvetudine* æstimatur: quæ an in omnibus vim legis obtineat, merito dubitatur.

XXIV. Primo omnium *justus*, *bonus* & *utilis* esse debet, id quod expresse in A. B. sancitum: sed quis non talis est, in vita civili, qui potens est?

XXV. (II.) *Christianus*, ac *Religioni* in Imperio R. G. *receptæ* addictus: & quamvis ex consvetudine non nisi Romano-Catholicus eligi soleat: nulla tamen lex prohibet, quin ex Protestantibus quoque eligi possit, modo id præ-

XXI. v. SCHWED. l. c. p. 222. HORN. C. XVII. §. 16.

XXII. (a) SCHWED. l. c. p. 220. 221. ubi exempla. (b) v. A. B. T. VII. n. 4. THULEMAR. C. XXIV. n. 22.

XXIII. (a) v. A. B. T. II. §. 1. 3.

XXIV. v. A. B. T. II. §. 1. conf. LIMN. de *J. Publ. R. G.* L. 2. C. II. n. 91. sqq. TITIUS l. c.

XXV. v. LIMN. l. c. n. 86. seqq. HORN. l. c. §. 14.

præsens rerum status, & Collegii Electoralis ratio permitteret.

XXVI. (III.) *Germanus*, qualis non ex loco nativitatis, sed parentibus æstimatur: quod licet nulla lege sancitum, tamen ex regulis prudentiæ & Germanorum affectu usque adhuc fere semper observatum.

XXVII. (IV.) *Mas*, non fœmina: quod cum itidem nulla lege cautum sit, nisi forte *Salicam* legem in subsidium vocare velis; consvetudo tamen, ex ingenio & affectu Germanorum, Imperium muliebre ægre ferentium, haud dubie enata, hactenus instar legis fuit.

XXVIII. (V.) *Legitime* natus, quod cum ratio ac dignitas tanti fastigii postulare videatur, hactenus semper, exemplo ARNULPHI excepto, observatum fuit.

XXIX. (VI.) *Persona illustris*, Comitis minimum

XXVI. v. COCCEJ. *J. P.* C. VIII. §. 3. THOMAS. ad *Monz.* C. IV. §. 5. not. u) TITIUS l. c. §. 41. 42. 43. HORN. l. c. §. 8. STRUV. l. c. §. 9. BRUNNEM. *Jpr. Publ.* Diss. IV. §. 7. NITSCH. ad *Capit.* JOS. C. IV. §. 3.

XXVII. v. LIMN. de *J. Publ. R. G.* L. 2. C. II. n. 8. HORN. l. c. §. 8. TIT. l. c. §. 39.

XXVIII. v. *Spec. Sax.* l. 3. art. 54. §. 3. 4. HORN. l. c. §. 9. TITIUS l. c. §. 40.

XXIX. v. HORN. l. c. §. 9. TITIUS l. c. §. 45. STRUV. §. 9.

nimum dignitate conſpicua; licet pro præſenti rerum ſtatu unus ex potentioribus Principibus requiratur: nulla tamen lege quidquam hac de re cautum.

XXX. Ceterum nec *ætas* eligendi ulla lege definita eſt, nec deſunt exempla Regum vel Imperatorum, admodum tenera ætate electorum: quamvis Imperii adminiſtratio vix ante *decimum octavum* annum cuiquam concredatur, uti in JOSEPHO obſervatum eſt.

XXXI. Ut *Laicus* ſit, non quidem neceſſario requiritur, neque ex eo, quod *temporale Caput* eligatur, conficitur, cum ex clerico etiam temporale caput fieri poſſit: attamen ex aliis rationibus Clericus vix unquam eligetur.

XXXII. De *Lingvæ Germanicæ* & *Latinæ* peritia, *augusto corporis* habitu, aliisque hujus generis, quæ in eligendo deſiderantur, itidem legibus fundamentalibus nihil conſtitutum eſt.

XXXIII. Fit autem Electio ordinarie *Imperio vacante* (a), extra ordinem vero nonnunquam

XXX. v. LIMN. n. 74. RHETII *Inſt. J. Publ.* L. I. Tit. IV. §. 32. TITIUS §. 47. STRUV. §. 9. conf. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. art. 67. lit. a) p. 360.

XXXI. v. TITIUS l. c. §. 46. & *Vind. Vitr. Caſtig.* §. 239.

XXXII. v. LIMN. n. 73. TITIUS §. 49. HORN. §. 14.

XXXIII. (a) v. A. B. T. I. pr. junct. T. IV. §. 2. & T. V. pr.

quam *vivo Imperatore* (b): unde Electio in *ordinariam* & *extraordinariam* dispescitur (c).

XXXIV. *ELECTIO* ipsa variis constat actibus, variisque solennium sæpe variantium ambagibus peragitur. Actuum autem alii ad electionem *præparant*, alii eandem *perficiunt*.

XXXV. Inter *præparatorios* actus occurrit (1) *Convocatio Electorum*, quæ fit ab Electore *Moguntino*, ita, ut, intra mensem a die cogniti Imperatoris obitus, mittantur litteræ patentes, hodie lingva vernacula, & paulo ampliori verborum apparatu, ac in A. B. præscriptum, per nuncium nobiliorem, singulis Electoribus, in sede Electorali, insinuandæ, quibus ad electionem invitantur.

XXXVI. Convocat autem *Moguntinus* (a), haud dubie vi Archi-Cancellariatus (b), licet a Pontifice nondum confirmatus (c), nec ab Impe-

(b) v. COCCEJ. C. VIII. §. 6. & infra C. de Rege Rom.
(c) v. SCHWED. l. c. §. 2.
XXXV. v. A. B. T. I. §. 18. sqq. VITRIAR. *Inst. J. Publ.* L. I. Tit. VI. §. 5. ibique PFEFFING. in not. EUROP. HEROLD P. II. p. 99. SCHWED. l. c. §. 10. HORN. l. c. §. 17. RHET. J. P. L. I. T. IV. §. 15.
XXXVI. (a) v. A. B. T. I. §. 18. T. IV. §. 2.
(b) v. PFEFFING. VITR. *Illustr.* L. I. T. VI. §. 5. lit. b) ibi in literis convocatoriis: unsers tragenden Ertz-Cancellariat-Amts.
(c) v. BUXTORF ad A. B. Tit. XI. b. RHET. I. J. P. L. I. T. IV. §. 10.

Imperatore investitus (d), etiam ad electionem extraordinariam, sed hoc casu non sine Electorum consensu (e).

XXXVII. Sede Moguntina vacante, non Capitulum (a), sed *Trevirensis*, vi unionis Electoralis (b), ejus vice fungitur: vel Electores proprio motu conveniunt, quod etiam in casu negligentiæ licet (c).

XXXVIII. Convocandi autem sunt *omnes Electores*, licet nondum confirmati, aut investiti; loco Minorum vero Tutores (a): Præteritus, quacunque de caussa, sponte advenire potest (b); quod ni faciat, vel si justam ob caussam exclusus sit (c), rata nihilominus electio erit; secus, si vi aut clam actum fuerit (d).

Z XXXIX.

(d) v. LIMN. ad A. B. T. I. §. 18.
(e) v. LIMN. *Capit.* MAXIMIL. Art. XVII. p. 501.
XXXVII. (a) v. A. B. T. I. & XII. §. 19. RHET. l. c. §. 11.
(b) v. Churfürsten-Verein de a. 1521. §. 15. VITRIAR. *Illustr.* L. 1. T. VI. §. 5. ibique PFEFFING. lit. g).
(c) v. A. B. T. I. §. 21. verb. *Quodsi Archi-Ep.* HORN. §. 15.
XXXVIII. (a) v. Supra §. 19. - 22.
(b) A. B. T. I. §. 21.
(c) v. LIMN. ad *Cap.* FERD. III. p. 746. conf. ASTERII & OSTERMANNI Scripta.
(d) v. VITRIAR. *Illustr.* Lib. 1. T. VI. §. 6. HORN. §. 16. STRUV. Diss. VII. §. 11.

XXXIX. *Locus* electionis, quo convocandi sunt, ex antiqua observantia est *Francofurtum ad Mœnum* (a): quamvis justas ob caussas, consensu Electorum, alius quoque locus possit definiri (b), salvo tamen Civitatis Francofurtensis jure (c).

XL. (*II.*) *Salvus conductus*, h. e. Securitas, a Statibus, per quorum territoria transeunt Electores, vel eorum Legati, ex parte Electorum tempestive expetenda, ex parte Domini Territorialis vero præstanda; idque vel diplomate, vel præsidio dato: quamvis hodie, ob mutata tempora, tanta ejus necessitas non videatur.

XLI. (*III.*) *Comparitio*, dum Electores vel ipsi, vel per Legatos, intra definitum tempus, in loco electionis adsunt.

XLII. Ipsi ut in persona compareant, aut ut Legatus absentiam Domini jurato excuset (a),

XXXIX. (a) v. *Spec. Svev.* C. 29. A. B. T. I. §. 18. 19. LIMN. l. c. C. III. n. 20. seqq.

(b) A. B. T. XVIII. §. 5. f. SCHWEDER l. c. §. 4. STRUV. §. 12.

(c) v. PFEFFING. *Vitr. Ill.* L. I. T. VI. §. 9. lit. a) ubi Protestatio & Reversales.

XL. v. A. B. T. I. §. 1. 2. 4. 8. 9. sq. BOECLER. *Conduct. Carolin.* COCCEJ. §. 7. PFEFF. VITRIAR. *Illustr.* L. I. T. VI. §. 10. lit. a) RHET. l. c. §. 21. TITIUS §. 53. HORN. §. 20. STRUV. §. 13.

ſet (a), hodie non opus eſſe videtur: quamvis qui nec immediate nec mediate comparuerit, quantum ad hunc actum, ſuffragium amittat (b), nec per litteras ſuffragium mittere liceat, valida nihilominus manente electione abſque abſentium ſuffragio peracta (c).

XLIII. Licet autem uni ex Collegis etiam ſuffragium committere poſſint (a): plerumque tamen *Legatos*, unum vel plures, mittunt, quos *habiles* (b) oportet eſſe, & ſufficienti eoque illimitato inſtructos *mandato*, cui tamen ſecretiorem inſtructionem de perſona eligenda adjungere non prohibentur (c).

XLII. (a) v. A. B. T. I. ʃʃ. 18. 21. & T. XVIII. HORN. ʃʃ. 21.

(b) T. I. ʃʃ. 21. T. II. §. 4. HORN. l. c. §. 23.

(c) v. COCCEJ. §. 7. VITR. ʃʃ. 7. SCHWED. §. 14. pag. 228. CRÜGER. de *Novemvir*. ʃʃ. 19.

XLIII. (a) arg. A. B. T. I. §. 18. conf. VITRIAR. *Illuſtr*. l. c. §. 7.

(b) A. B. T. XIX. ibi: *de perſona quacunque habili* &c. junct. T. I. §. 18. verſ. *qualiter autem* &c. conf. SCHWED. § 14. An *unus* tantum eligat, & an *illuſtris* requiratur, v. CRÜGER de *Novemvir*. P. Spec. M. II. Diſc. I. § 18. & RHETIUS *Inſt. J. Publ.* L. I. C. IV. §. 17. 18. 21.

(c) v. SCHWED. l. c. p. m. 228. PFEFFING. VITR. *Illuſtr*. l. c. not. a)

XLIV. *Tempus*, intra quod comparendum, *tres menses continuos*, a die insinuationis, vel alio a Moguntino præstituto, complecti debet: quod tamen vel contrahi vel prorogari, Electorum consensu, pro Statu rerum potest.

XLV. Serius adveniens in eo Statu ad electionem admittitur, in quo est tempore adventus (a): ante perfectam vero electionem discedens, in eadem suffragio caret (b).

XLVI. *Comitatus* comparentis numerum 200. equitum, quorum non nisi 50. armati esse debent, haud excedat oportet (a): nisi, reliquorum Electorum, item conducentium, & Francofurtanorum, consensu, plures admittantur, ut sæpe factum (b); imo in itinere quilibet tot milites adhibere potest, quot libuerit, extra urbem tamen postea relinquendos (c).

XLVII.

XLIV. V. SCHWED. §. 12. PFEFFING. VITR. *Illustr.* §. 8. not. b.) EUR. HEROLD. P. I. p. 99. RHET. l. c. §. 15.

XLV. (a) A. B. T. II. §. 7.

(b) A. B. T. I. §. 21. T. II. §. 7. CRÜGER l. c. §. 19.

XLVI. (a) v. A. B. T. I. §. 19. fin. LIMN. l. c. C. III. n. 23.

(b) v. COCCEJ. l. c. §. 7. *Vitr.* illustr. §. 11. EUR. HER. T. I. p. 100.

(c) STRYK. Not. MSS. ad RHET. *Inst. J. P.* Lib. I. T. IV. §. 23.

XLVII. (*IV.*) *Jusjurandum Civitatis electioni destinatæ*, quo Magiſtratus & Cives ſecuritatem ac defenſionem, nec non peregrinorum dimiſſionem, ceteraque A. B. præſcripta ſervanda, Electoribus ſtipulantibus, ſolenni ritu, promittunt.

XLVIII. (*V.*) *Edictum Magiſtratus*, qui injungitur omnibus peregrinis, ſive ſint publicæ perſonæ, ut Principes, Legati, aliique illuſtres, ſive privatæ, modo non ſint e Comitatu Electorum, ut citra moram ex urbe diſcedant, quamvis hodie nonnulli usque ad diem electionis, nonnulli etiam ipſa electionis die, certas ob cauſſas, non ſine conſenſu tamen Electorum, in urbe tolerentur.

XLIX. (*VI.*) *Conſultatio* de conficienda *Capitulatione*, ejusque confectio, atque (*VII.*) *aliorum* ad electionem pertinentium, *ordinatio.*

L. Quæ porro electionem *perficiunt*, vel ad ipſum *Electionis actum* pertinent, vel ad *externa* ejus *ſolennia*, eaque electionem vel *antecedentia*, vel *conſequentia.*

XLVII. v. A. B. T. I. §. 24. conf. TITIUS §. 54. STRUV. §. 14. PFEFF. VITR. *Ill.* §. 12. in not.

XLVIII. v. A. B. T. I. §. 21. 25. 26. LIMN. l. c. n. 27. VITR. *Ill.* §. 13 HORN. §. 25. RHET. §. 25.

XLIX. v. SPRENGER. de *Jur. Publ.* L. 29. pag. 180. STRUV. §. 15. SCHWED. §. 18. conf. ſupra L. II. C. 8. de Capitulatione dicta.

LI. *Antecedunt* electionem: (1.) Solennis Electorum habitu electorali, vel Legatorum ordinario indutorum, e curia in *templum*, ordine consveto, Electoribus tamen in persona Legatos præcedentibus, Mareschallis gladium præferentibus, cum comitatu, equitando suscepta *processio*.

LII. (2.) Eorundem templum ingressorum sub cantu & musica consvetus in choro *consessus*, ita, ut *Moguntinus* cum nonnullis secularibus dextrum, *Coloniensis* cum aliis secularibus sinistrum latus, *Trevirensis* vero medium e regione altaris locum occupet, *Legati* autem *Electoribus* in persona cedant.

LIII. (3.) *Missæ* celebratio (a), qua durante Protestantes Electores vel Legati secedere consveverunt (b): quamvis in novissimis electionibus huic quoque ceremoniæ adfuisse

---

LI. v. VITRIAR. *Illustr.* §. 14. ibique PFEFFING. SCHWED. § 16. STRUV. §. 17. RHET. §. 27.

LII. v. VITRIAR. l. c. HORN. §. 27. HUBNER. *Supplem.* ad Histor. T. IV. p. 14. ubi talis in electione Caroli VI. ordo observatus.

Elector Mogunt.	*El. Trevir.*	*Elector Palatin.*
Legatus Bohem.		*Leg. Saxon.*
Legat. Brandenb.		*Leg. Brunsvic.*

LIII. (a) A. B. T. II. §. 1. 2.

(b) v. LIMN. n. 36. sq. THUAN. L. 32. ad a. 1562. SECKEND. de *Lutheranismo* Sect. II. §. 10. PFEFFING. VITRIAR. *Ill.* §. 14. not. c.)

ſe dicantur, eo quod illud ſalva conſcientia fieri poſſe, a Theologis pariter ac Politicis exiſtimatum eſt (c); quod tamen alii, quantum ad illum actum, ubi ex mente Catholicorum *Transſubſtantiatio* fit, adhuc fieri negant (d).

LIV (4.) *Jusjurandum Electorum*, de idoneo eligendo, quod, præeunte Trevirenſi, Moguntinus, tum, hoc præeunte, reliqui præſtant: Eccleſiaſtici digitis pectori, reliqui Evangelio impoſitis; verbis hodie Germanicis, formula etiam eadem a Catholicis æque ac Proteſtantibus adhibita.

LV. (5.) *Seceſſio* in *conclave* electionis, atque ſeſſio in eodem conſveta. (6.) Secularium Electorum de ſervanda Capitulatione, ſi forte aliquis ex iis eligatur, jurata promiſſio.

(c) v. BIDENBACHII *Bedencken* &c. in *Conſil. Theol.* Decad. 5. Conſ. I. CARPZOV. de *L. R.* C. XI. S. 7. SCHWED. §. 16. p. m. 233. ſq. VITR. *Ill.* l. c.

(d) v. HORN. §. 28. conf. FERRAR. de *Elect.* JOS. p. 193. HUBNER. *Suppl.* p. 12.

LIV. v. A. B. T. II. §. 1. 3. LIMN. l. c. n. 39. ſeqq. COCCEJ. §. 7. n. X. HORN. §. 29. 30. BRUNNEM. *Exam. J. P.* Lib. 2. C. I. §. 4. VITR. *Ill.* §. 14. ibique PFEFFING. f) g).

LV. v. HORN. §. 31. TITIUS §. 57. PFEFFING. VITR. *Ill.* l. c. ubi formula jur.

LVI. His ita peractis, atque instrumentis desuper a Notariis confectis, remotis praeterea e conclavi personis non necessariis, atque foribus clausis, *Electio* ipsa suscipitur, quam *decretum Electorum*, ejusque & *oblatio* & *acceptatio* fere absolvunt.

LVII. *Decretum Electorum* colligitur ex ipsorum *votis*, quae *Moguntinus*, praemissa oratione de necessitate conventus, secundum eorum praerogativam, ne quidem intervenientibus Legatis mutandam, a singulis requirit, ac ipse, a *Saxone* interrogatus, ultimum addit.

LVIII. Sicut autem vota vel palam vel secreto proferre integrum est: ita nec Elector suomet suffragio seipsum nominare prohibetur; id quod vulgo SIGISMUNDI, clarius vero hodie Regis *Bohemiae*, in electionibus Austriacorum semper se ipsum nominantis, exemplo,

LVI. v. HORN. §. 31. TITIUS §. 58.

LVII. v. A. B. T. IV. §. 3. 4. & ibi LIMN. Obs. 10. Idem de *J. Publ.* L. 2. C. III. n. 57. seqq. SLEIDAN. Lib. I. p. 20. TITIUS §. 59. HORN. §. 31. STRUV. §. 19. v. VITR. *Ill.* ibique PFEFF. lit. m) l. c. ubi de Moguntini voto primo in electione Car. V. disputatur.

LVIII. v. A. B. T. II. §. fin. LIMN. de J. P. l. c. n. 70. sqq. VITR. *Ill.* §. 15. TITIUS §. 60. STRUV. §. 20. SCHWED. §. 20. 21.

empio, multo clarissime autem A. B. dispositione, comprobatur.

LIX. In casu dissensus ille Imperator erit, quem major pars elegerit: modo ratione *totius Collegii*, non *singularum partium dissentientium* tantum, major sit.

LX. Maturandæ electionis ergo pœna statuta, ut, si, post præstitum juramentum, intra 30. dies electio non fiat, Electores *pane* & *aqua* nutriantur, nec civitate exeant: sed frustra; cum nemo Electores cogere possit, sicut nec unquam contra hanc legem ab Electoribus peccatum est.

LXI. Scrutinio peracto, formatoque concluso, atque conclavi reserato, Moguntinus, revocatis per Pappenheimium nonnullis Electorum Consiliariis, una cum duobus Notariis, primum *Personam electam* indicat, atque *instrumentum* desuper conficere jubet.

LIX. v. A. B. T. II. §. 4. ibi: *major pars eorum* &c. LIMN. J. P. l. c. n. 65. sqq. VITR. *Ill.* §. 15. TITIUS §. 61. HORN. §. 32.

LX. v. A. B. T. II. §. 5. RHET. l. c. §. 33. TITIUS §. 62. HORN. §. 34. STRUV. §. 20.

LXI. v. LUNIGS Reichs-Archiv P. Gen. zwenter Theil n. II. sub rubr. Nachricht von der Wahl eines Röm. K. p. 2. RHET. l. c. §. 34. 35. VITR. *Ill.* §. 17. not. a. HORN. §. 33. STRUV. §. 21.

LXII. Deinde ELECTUS, si præsens est, in conclave invitatus, *oblato* ei per vocem Moguntini electionis *decreto*, atque proposita *Capitulatione*, rogatur, ut sub hac conditione Imperium suscipere velit: qui &, *acceptata* conditione, statim *jusjurandum* de servanda Capitulatione præstat.

LXIII. Sed ubi absens est Electus, uti in electione CAROLI V. & VI. contigit, hæc omnia cum *Legatis* ipsius, sufficienti *mandato* (a) instructis, aguntur, ita, ut hi quidem nomine Electi non solum *Electionem acceptent*, sed etiam *jusjurandum* (b) de servanda *Capitulatione* præstent, ipsum vero *Electionis Decretum* (c), a testibus & Notariis subscriptum, Electo, per solennem Legationem (d), transmittatur, ac *promissio* de servanda Capitulatione

---

LXII. v. Nachricht von der Wahl eines Röm. K. ap. LUNIG. l. c. L. B. de LYNCKER de *Capitul. Cæsar.* §. 8. p. 37. VITR. *Ill.* §. 17. ibique PFEFF. not. b) SCHWED. §. 23. HORN. §. 33. TITIUS §. 63.

LXIII. (a) v. Gegenw. Verfass. der Käyserl. Regier. *Append. Docum.* Art. XXX.

(b) v. HUBNER. *Supplem. Hist.* T. IV. p. 15. ubi formula.

(c) v. Verfass. der K. Regier. ad Art. XXX. n. 3. p. 730. ubi formula Decreti.

(d) v. Verfass. der K. Regier. l. c. p. 724. sqq.

tione ab *ipso* per *reversales* (e) pariter ac *repetitum* in persona *juramentum* (f) denuo confirmetur.

LXIV. Electionem factam hæc fere solennia *consequuntur*: (*I*.) *Gratulatio* Moguntini, & gratiarum actio Regis.

LXV. (*II*.) *Deductio* Regis ad *altare*, ubi flexis genubus ad orandum se componit, Electoribus utrinque adstantibus, atque recitatis super novo Rege precationibus; (*III*.) *Elevatio* ejus & collocatio super altare ab Electoribus facta.

LXVI. (*IV*.) *Conscensio throni* extra chorum collacati, (*V*.) *Publicatio* electionis & proclamatio ad populum, hoc in universum acclamante. (*VI*.) *Confirmatio privilegiorum* Electoralium, (*VII*.) *Deductio* Regis electi ad *Palatium* suum.

LXVII. Electione legitime peracta, Imperator consequitur *Imperium*, non tantum in *Germaniam*, sed omnes etiam alias regiones, quæ

(e) v. Verf. der K. Regier. l. c. p. 713. ubi formula.
(f) v. L. B. de LYNCKER l. c. p. 38. HUBNER. l. c. p. 20.

LXV. v. VITR. *Ill*. §. 17. EUR. HEROLD. T. I. p. 103.

LXVI. v. VITR. *Ill*. §. 17. COCCEJ. §. 7. n. XXIIX. XXIX. THULEMAR. de *Octov*. C. XXIV. §. 84. SCHWED. §. 26. HORN. §. 35. TITIUS §. 67.

LXVII. v. RHET. L. I. T. IV. §. 3. 4. SCHWED. §. 25. COCCEJ. §. 23. TITIUS §. 65. HORN. §. 35.

quæ Germanorum Imperio aliquando subfuerunt, nec legitimo titulo exemtæ sunt, in specie in *Regnum Longobardicum*, & , secundum communem opinionem, in *reliquias Imperii Romani*.

Cap. II.
De
CORONATIONE IMPERATORIS.

§. I.

CORONATIO IMPERATORIS est *actus solennis, quo Imperator electus, Coronæ impositione atque Insignium traditione aliisque ritibus inauguratur*.

II. *Ritus* hujusmodi Reges *inaugurandi*, uti a vetustis jam seculis apud plurimas gentes in usu fuit: ita apud Germanos quoque, a primis statim Carolingici Imperii initiis, vel ex pietate, vel æmulatione forte Imperatorum Græcorum, invaluit.

III. *Finis* atque *effectus* hujus inaugurationis

II. v. TITIUS L. 5. C. II. §. 2. BRUNNEM. *Ex. J. P.* L. 2. C. I. §. 12. Dn. LUDEWIG in Not. MSSt. ad COCCEJ. *J. Publ.* C. VIII. §. 1. GUNDLING. de *Henr. Auc.* p. 77. m.)

III. v. SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. Sect. 1. C. II. §. 6.

nis non eſt Imperii ac Majeſtatis collatio, quippe quæ jam ipſo electionis jure quæſita eſt, ſed ut auguſta Imperii humani dignitas atque divinitas tam Regi novo, quam Proceribus ac ſubditis ob oculos ponatur, majorque reverentia & obſequium in populo excitetur.

IV. Olim triplex Coronatio in Imperio R. G. frequentata fuit, nimirum 1. *Germanica* ſive Aquisgranenſis, 2. *Romana* ſive Imperialis, 3. *Longobardica* ſive Mediolanenſis; quibus nonnunquam 4. *Arelatenſis* ſive Burgundica acceſſit: ſingulis peculiares *Coronæ* adhibitæ ſunt, omnes aureæ, non, ut vulgaris fabula fert, ex diverſis metallis fabrefactæ.

V. Hodie ſola *GERMANICA* in uſu eſt (a): ceſſantibus jam a CAROLI V. tempore ceteris: ſicut & ad hanc ſolam, quam primum fieri poſſit, ſuſcipiendam, a tempore Leopoldi Cæſares electi ſe obligant; cum ante hac & *Imperialis* ſuſcipiendæ in Capitulationibus mentio fieret (b). VI.

§. 6. TITIUS §. l. c. §. 1. MEDITAT. ad *Cap. Joſephi* Art. XXXVI. p. 312.

IV. LIMNÆUS J. P. L. 1. C. IV. & Not. ad *Capit.* p. 310. VITR. *Ill.* L. 1. T. VIII. §. 1. SCHWED. l. c. §. 28. COCCEJ. C. VIII. §. 18. & 20.

V. (a) v. LIMNÆUS ad A. B. T. XXVI. §. 4. Obſ. 9. fin. SCHWED. §. 30.

(b) v. MULDENER *Capit. Harm.* Art. XXXVI. ubi in

VI. Hæc uti prima & præcipua semper habita fuit (a): ita *Romana* etiam dicitur (die Römische Königliche Crone;) forte quod quarta Monarchia Romanorum a Germanis continuari, Imperatoria tamen dignitas non nisi Coronatione Romana acquiri, credita fuit (b).

VII. *Locus* Coronationi, ex antiqua consvetudine & A. B. dispositione, destinatus est *Aquisgranum*, CAROLI M. *Archisolium*: ita tamen, ut, consensu Regis electi & Principum Electorum, si res postulaverit, Coronatio etiam alibi & fieri possit, & sæpe facta sit, salvis quidem Aquisgranensium juribus.

VIII.

in *Capit.* MATTHIÆ, FERDINANDI II. III. IV. die Röm. Königl. Crone empfahen/ auch uns zu Empfahung der Käyserl. Crone befördern. In LEOPOLDI & JOSEPHI vero *Capitul.* tantum: die Röm. Königl. Crone förderlichst empfangen.

VI. (a) v. A. B. T. XXVIII. §. 5. conf. STRUV. §. 25.

(b) v. RHET. *Inst. J. Publ.* L. I. T. IV. §. 4. COCCEJ. C. VIII. §. 18. & C. VI. §. 16. LUDEWIG. in Not. MSSt. ad COCCEJ. C. VIII. §. 1. ubi verba A. B. *Rex mox in Imperatorem promovendus*, superstitioni adscribit.

VII. v. A. B. T. XXVIII. §. 5. COCCEJ. §. 13. VITRIAR. *Ill.* §. 2. ibique PFEFF. not. n) SCHWED §. 32. STRUV. l. c. §. 26.

VIII. Cum autem inauguratio, ob conjunctos actus sacros, ex moribus gentium, a summo Sacerdote sive Episcopo fieri sveverit: idem honos a Germanis quoque *Archi-Episcopis* tributus fuit (a). Sed cuinam ex illis jus istud potissimum competat, de eo & olim (b), & recentiori ætate (c), inter *MOGUNTINUM* inprimis & *COLONIENSEM*, acerrime decertatum fuit.

IX. Equidem ab initio *MOGUNTINUS* ad CONRADUM II. usque coronationem perfecit; postea vero usque ad FERDINANDUM I. *COLONIENSIS* hunc actum exercuit (a): forte quod initio magis auctoritatis ac eminentiæ, postea vero diœceseos potius ratio habita fuit (b); unde & in A. B. Coloniensi, in cujus diœcesi locus coronationis situs, istud jus confirmatum fuit (c).

X.

VIII. (a) v. SCHILTER. *J. Publ.* 1. XIV. 26.

(b) v. WITTICHIND. Annal. L. 2. ineunt. SIGON. de *Reg. Ital.* L. 7. ad a. 973. fol. 176.

(c) v. SCHWED. §. 33.

IX. (a) v. PFEFF. VITR. *Illustr.* §. 2. not. c).

(b) v. WITTICHIND. l. c. ibi: *Eo quippe tempore erat summus Pontifex* &c. it. *Cessit uterque Hildeberti notæ almitati.* COCCEJ. §. 24. SCHILT. l. c. 27.

(c) v. A. B. T. IV. §. 4.

X. Separata tamen semper a *Coronæ impositione* videtur *Consecratio* sive *unctio* cum ceteris *actibus sacris*: siquidem illa a duobus vel tribus Archi Episcopis simul, hæc vero ab uno tantum, eoque nonnisi *infulato*, peragi svevit.

XI. De hac Consecratione igitur controversia *Moguntinum* inter & *Coloniensem*, FERDINANDI IV. inprimis tempore, enata: cum *MOGUNTINUS* hoc jus a FERDINANDI I. temporibus sibi arrogasset, eo quod Coronatio non amplius in Coloniensi diœcesi perageretur; *COLONIENSIS* contra Aureæ Bullæ decreto niteretur.

XII. Tandem lis, quæ jam ad arma spectabat, a. 1657. transactione ita fuit sopita, ut

X. v. WITTICHIND. l. c. ibi: *quæstio esset Pontificum in consecrando Rege.* & post: *coronatus diademate aureo ab ipsis Pontificibus, Hildiberto & Wichfrido.* SCHWED. §. 33. p. m. 250. ibique allegati.

XI. v. RHET. *Inst. J. P.* L. I. T. IV. §. 45. COCCEJ. §. 24. SCHWED. §. 33. & STRUVII *Biblioth. Jur.* C. XIV. §. 48. ubi scripta in hac controversia edita recensentur.

XII. v. Tabulæ in *Diario Europ.* T. I. p. 948. & apud LIMN. ad A. B. Cap. IV. ʃʃ. 3. Obs. 4. n. 9. ac THULEMAR. C. XXV. n. 30. conf. COCCEJ. §. 24. VITR. *Ill.* ʃʃ. 2. SCHWED. §. 33. HORN. ʃʃ. 8.

ut quilibet in ſua diœceſi, extra utramque alternatim, Coronationem perageret.

XIII. Inſtante Coronatione, *Inſignia* ſive *Kleinodia* Imperii, quæ *Aquisgrani* & *Noribergæ* adſervantur, ad requiſitionem Electorum, mittuntur ad locum Coronationi deſtinatum.

XIV. Sunt autem Kleinodia *Noribergæ* adſervata: 1. *Corona* Caroli M. 2. *Annulus*, 3. *Sceptrum*, 4. *Pomum*, 5. *Gladius*, 6. *Veſtis Dalmatica*, 7. *Paludamentum*, 8. *Alba* & *Stola aurea*, 9. *Amiculum rubrum*, 10. *Zona* ſeu *cingulum*, 11. *Chirothecæ* aureæ, 12. *Tibialia* ſeu ocreæ, 13. *Sandalia*.

XV. *Aquisgrani* vero cuſtoditur *Gladius* Caroli M. ordinarius cum *pendiculo*, *Capſula ſangvinem S. Stephani* continens, *Evangelii* volumen *aureis litteris* ſcriptum &c.

XVI. *Ritus* autem, quibus hæc Imperii Inſignia conferuntur, ſunt vel *ſacri* vel *ſeculares*: eoque geminam poteſtatem exprimere videntur, eccleſiaſticam & ſecularem.

XVII. Illuceſcente igitur *Coronationis die*,

XIII. v. STRUV. §. 29.

XIV. v. LIMNÆUS J. P. L. 7. C. XXXV. n. 13. PFEFF. VITR. *Ill.* §. 2. & not. ibique citati.

XV. v. SCHWED. §§. 34.

XVI. v. COCCEJ. §§. 14.

XVII. v. EUROP. HEROLD T. I. p. 104. ſqq. SCHWED. §. 35. ſqq. STRUV. §§. 30. ſqq. ex quibus & ſequentia Coronationis ſolennia ſunt deſumta.

& ſolenniter publicata, *Electores Eccleſiaſtici* ſeparatim templum ingreſſi, a legatis Civitatum Inſignia recipiunt, eademque altari imponunt, Regem in Pontificalibus ſuis expectantes.

XVIII. *Seculares* interim in Curia habitu Electorali ornati, ad IMPERATOREM in Palatium pergunt, eundemque, ſolenni pompa, Inſignia præferentes, in templum comitantur: quem Eccleſiaſtici in limine excipiunt, atque ad Oratorium, hinc ad Regale ſolium panno aureo ornatum, deducunt, quo a Rege occupato, Electores quoque ſedes ſuas rubro ſerico veſtitas occupant, Inſignibus Imp. Vicariis traditis.

XIX. Inde Conſecrator Miſſam incipit, atque Rege ad Oratorium per reliquos Eccleſiaſticos deducto, & Litania reciproce peracta, eundem interrogat; *num Rex fidem Catholicam & Apoſtolicam ſervare, ſanctis Eccleſiis earumque miniſtris fidelis Tutor ac defenſor eſſe, Regnum ſecundum juſtitiam regere & defendere, jura Regni & Imperii bona conſervare & recuperare, pauperes, viduas & orphanos defendere, Papæ & ſanctæ Eccleſiæ debitam fidem reverenter exhibere velit?*

XX. His ubi annuit Rex, ad ſingula, *Volo*, reſpondendo, ad altare propius adductus, præſtat juramentum: *omnia promiſſa, in quantum Divino fultus fuero adjutorio, fideliter adimplebo,*

plebo, ſic me Deus adjuvet, & Sanctum Dei Evangelium.

XXI. Hoc facto, Conſecrator Electores, Epiſcopos, Principes, & totum populum interrogat: *vultis tali Principi vos ſubjicere, ipſiusque Regnum firmare, fide ſtabilire, atque juſſionibus ejus obtemperare, juxta Apoſtolum, omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſive Regi tanquam præcellenti?* Acclamante populo, *Fiat! Fiat! Fiat!* & benedictione in Regem exorata, progreſſus fit ad *Unctionem.*

XXII. Præparato ſcilicet Rege a Brandenburgico ad Unctionem, Conſecrator adſumto oleo catechumenorum, ungit eundem in vertice capitis in crucis formam, poſtmodum in cervice inter utrumque humerum, porro in pectore, & tandem in dextro brachio, his additis verbis: *ungo te in Regem oleo ſanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiritus S. amen*, addito terno crucis ſigno.

XXIII. Oleo pane & lana abſterſo, in Sacriſtiam ducitur, ubi Noribergenſes Deputati Electoribus porrigunt *veſtem Dalmaticam, albam* & *ſtolam*, quibus Imperatorem induunt Electores vel horum Legati, ſandaliis præbentibus Deputatis Noribergenſibus.

XXIV. Sic amictus reducitur ad altare, ibidemque *gladius* CAROLI M. Aquisgranenſis ipſi primum nudus traditur, poſt in vaginam recondito per Electores accingitur.

XXV. Inde *annulo* ipſum quaſi deſponſat

Consecrator, in dextram manum *sceptrum*, in sinistram *pomum* Imperiale tradit, certis semper adhibitis formulis solennibus.

XXVI. Hinc Imperator pomum Imperiale Palatino, sceptrum Brandenburgico, ensem Saxoni reddit, qui illa subofficialibus suis tradunt, atque Paludamento Imperatorio indutus, *Corona* ipsi ab omnibus Electoribus Ecclesiasticis imponitur.

XXVII. Inde propius ad aram ductus, jurare tenetur: *legem & justitiam pacemque Sanctæ Dei Ecclesiæ se servare, populoque subjecto prodesse velle.* Juramento præstito, ad Oratorium iterum a Trevirensi & Coloniensi ducitur Imperator, missam interea celebrante Moguntino.

XXVIII. Post hæc liber Evangeliorum ipsi ad osculandum offertur a Trevirensi, a quo etiam pacem & incensum accipit. Inde ad Communionem ducitur, qua refectus, ad Oratorium, demum ad *thronum* in loco elatiori collocatum, qui ad instar istius *Aquisgranensis* CAROLI M. est adornatus, in quem ab Electoribus evectus, quasi inthronisatur a Consecratore.

XXIX. Hinc Elector Moguntinus nomine totius Collegii ei gratulatur, interea Musicus chorus, *Te Deum laudamus*, cum tympanorum strepitu canit, tormenta explodun- tur, & campanæ omnes per urbem pulsantur: Imperatore interea, præsentibus Ele-

ctoribus

ctoribus ſecularibus, gladio CAROLI M. Noribergenſi equites creante.

XXX. Poſtea duo Canonici *Aquisgranenſes* Imperatorem ſub juramento in numerum *Canonicorum* recipiunt: pro qua receptione Imperator certam auri & vini quantitatem ſolvit.

XXXI. Denique Dalmatica veſte & ſandaliis in choro depoſitis, Corona vero pallioque ſervato, Imperator ſolenni pompa *Curiam* repetit, ubi præparatum eſt *convivium.*

XXXII. Tunc ſolennia ſua officia præſtant Electores, vel horum Subofficiales; excepto Brandenburgici Subofficiale, cujus loco Legatus Electoris officio fungitur.

XXXIII. Primo loco *ELECTOR* SAXONIÆ, Imperii *ARCHI-MARESCHALLUS*, vel hujus Subofficialis, Comes de *Pappenheim*, in Curia equum conſcendit, indeque curſu fertur in *avenæ* acervum in foro, argenteam de illo implens menſuram, quam vel iterum effundit, vel famulo tradit, avenam vero populo relinquit.

XXXIV. Secundo *ELECTOR* BRANDENBURGICUS, *ARCHI-CAMERARIUS*, vel hujus Legatus, equo vectus, ad menſam in medio foro ſtratam properat, *malluvium* argenteum cum aqua inde petens atque in Curiam rediens, Imperatori aquam manibus abluendis præbet, ſecularibus reliquis mantile tenentibus.

XXXV. Tertio PALATINUS, vel nunc iterum BAVARUS, *ARCHI-DAPIFER*, vel ejus Vicarius *Truchsessus* de *Waldburg* equo culinam intrat, de *bove assato* frustum in patinam argenteam ponens, alia operta, idem in mensam Imperatoris defert, Vice-Mareschallo præeunte.

XXXVI. Hic autem *bos*, postquam auro coronisque ornatus per urbem ductus & mactatus, integer neque capite neque pedibus, nec alia parte mutilatus, & saltem pelle & intestinis rejectis, vario exquisitoque ferarum & altilium genere farctus, ingenti veru ligneo trajectus, duabus rotis ad prunas subjectas versatus ac die nocteque assatur, frustoque inde desumto, populo cedit.

XXXVII. Quinto succedit itidem equo vectus HANNOVERANUS, vel in posterum iterum PALATINUS, Imperii *ARCHITHESAURARIUS* vel ejus vicarius, Comes de *Sintzendorf*, qui *nummos* aureos & argenteos, in memoriam Coronationis cusos, in populum spargit.

XXXVIII. Agmen claudit REX BOHEMIÆ, *ARCHI-PINCERNA*, vel ejus vicarius Comes de *Limpurg*; qui super equum *scyphum* argenteum Imperatori in mensam defert, & primum potum præbet.

XXXIX. Illud hic notandum, *instrumenta argen-*

XXXIX. v. A. B. Tit. XXVII. ibique LIMN. CAPITUL.

argentea, officiis ſolennibus adhibita, atque pondus duodecim marcarum adimplentia, cum equo acquiri *Subofficialibus*, non vero etiam, ſi hi non adſint, Officialibus aulicis: baculum vero, quo ſigilla & typaria apportant Archi-Cancellarii, itidem cum equo Vice-Cancellario cedere.

XL. Solennibus iſtis abſolutis, Comites & Barones Imperii ad id ſelecti, cibos ad menſam Imperatoris deferunt, præeunte Comite de *PAPPENHEIM*, Imperii Vice-Mareſchallo: quo facto Imperator *accumbit*, Electorum Eccleſiaſticorum Seniore benedictionem peragente.

XLI. Tum ECCLESIASTICI, eo, in cujus diœceſi actus fit Coronationis, in medio procedente, argenteo baculo ſuſpenſa *ſigilla* & *typaria* Imperialia adportant, ante Imperatorem in menſa, decenti reverentia deponentes, quibus ſingulis redditis, *ARCHI-CANCELLARIUS* Germaniæ, durante convivio, majus quidem collo appenſum gerit, cetera vero in cuſtodiam recipit *Vice-Cancellarius*, cui deinceps baculus ſuper equo remittitur.

XLII. *Accumbente* IMPERATORE, *ELECTORES* ſuas occupant menſas, ſinguli ſingulas, quæ uno vel duobus pedibus menſæ Imperatoriæ

PITUL. JOS. a. XLV. ibique *Meditat.* g) COCCEJ. §. 15. RHET. l. c. §. 47.

ratoriæ ſolent eſſe depreſſiores. Electorum præſentium menſæ conſpiciuntur cum tegumento & credentiis, in quibus ſinguli ſua ſuppellectilia aurea & argentea oſtentant. Abſentium Electorum menſæ habent quidem ſuas credentias, ſed ſtratæ non ſunt, poſitis in ſingulis tribus clauſis patinis. Legati enim non admittuntur.

XLIII. Paulo depreſſior eſt *Principum* menſa, quæ tegumento caret, cui omnes, qui adſunt, inſimul aſſident. In ſeparato conclavi prandent Deputati Civitatum *Noribergenſis*, *Aquisgranenſis*, *Colonienſis* & *Francofurtenſis*.

XLIV. Convivantur omnes ſumtibus Imperatoris, fluente interim ex fonte, *vino* albo & rubro, jactoque e culina pane ſimilagineo. Finito convivio Imperatorem ad Palatium comitantur Electores & Principes præſentes, ubi accepta ab illo, cum gratiis, abeundi licentia, ſinguli ſe ad diſceſſum præparant.

XLV. Altera Coronatio eſt *ROMANA*, a CAROLI M. & OTTONIS M. temporibus, *Romæ*,

XLV. v. GOLDASTI P. IV. *Polit. Imp.* a p. 290. ad 343. *Ceremoniale Rom.* FREHERI notis ad *Petr.* de ANDLO annexum. *Pontificale Rom.* CLEMENTIS VIII. p. 224. & *Henrici Corn.* AGRIPPÆ *Hiſtor.* de *duplici Coronat. Caroli V.* in SCHARDII T. II. p. 226. STRUV. §. 38.

Romæ, intuitu Imperii Romani, iisdem fere ritibus, quibus Germanica, facta, nisi quod insignia præferrent *Duces* & *Principes*, atque Imperator a *Cardinalibus* unctus *Pontifici* præsentaretur, qui reliqua coronationis solennia perageret.

XLVI. Fuit autem hæc, æque ac Germanica, non nisi *inauguratio*, a Pontifice, tanquam primario clerico & subdito, perinde ac in Germania ab Archi-Episcopo, peracta, qua non ipsum Imperium in Imperatorem fuit collatum, quippe quod sola Germanorum electione obtinuit, sed augusta Imperii dignitas solenni ritu tantum declarata.

XLVII. Hinc iniquissima fuit Pontificum ambitiosorum persvasio, *Imperatorem electum*, vi coronationis Romanæ demum, *a Pontifice*, velut *Vice-Deo*, non solum *dignitatem Imperatoriam*, sed *omne Imperium*, etiam *ratione Germaniæ*, acquirere, atque adeo vel *subditum*, vel saltem *Vasallum Pontificis* esse.

XLVI. v. SCHWED. §. 25. TITIUS L. 5. C. II. §. 4.

XLVII. v. GOLDAST. de *Monarchia S. R. I.* scripta contra Pontificem exhib. MONTESPER. V. P. O. §. 36. 37. Clement. un. de jurejur. SCHILTER. de L. E. G. L. 5. C. VII. §. 1. LHEMANN. *Chr. Sp.* L. 5. C. LXVI. sqq. TITIUS l. c. §. 5. *Meditat.* ad *Capitul.* JOSEPHI Art. 36. (a) voc. Röm. Königl. Crone / p. 312.

XLVIII. Quæ licet vaniſſima ſit coronationis interpretatio, veritati & hiſtoriæ prorſus adverſa, tantum tamen valuit, ut multi Imperatores, ante coronationem Pontificiam, *titulo Imperatoris* abſtinuerint, aliis tamen animoſius illum ſibi vindicantibus.

XLIX. Coronatio autem iſta ad CAROLUM V. usque frequentata, & magnis ſumtibus petita fuit: dum Proceres Imperatorem, cum valido ſatis exercitu, Romam comitari tenebantur; unde nomen *Expeditionis Romanæ*, des Römer-Zugs/ enatum.

L. Poſt Carolum V. cum fruſtra eam initio a Paulo IV. FERDINANDUS petiiſſet, neque hic ulterius, neque ſequentes Imperatores de Coronatione Romana ſolliciti fuere: ut adeo hodie ea, tanquam minime neceſſaria, in uſu haud amplius eſſe merito dicatur, quamvis jus petendi nondum amiſſum ſit.

LI. Et licet per Capitulationes ante hac obſtricti

XLVIII. v. CONRING. de *Germ. Imp. Rom.* C. X. §. 33. ſqq. C. XIII. §. 6. 15. 16. 17. 18. conf. COCCEJ. §. 22. TITIUS §. 6.

XLIX. v. LEHM. *Chr. Spir.* L. 7. C. XI. n. 3. GIBELLIN. *Cæſareopap. Rom.* P. 2. C. IV. §. 28. SCHWED. §. 29. TITIUS §. 7.

L. v. RHETIUS *Inſt. Jur. Publ.* L. I. T. IV. §. 44. TITIUS §. 12. 13. 14. STRUV. §. 37.

LI. v. MULDENER *Capit. Harm.* Art. XXXVI. ubi for-

ſtricti fuerint Imperatores ad curandum, ut commodo tempore eam conſequantur: ea commoditas tamen poſt CAROLUM V. non apparuit; unde & formula obligationis a tempore LEOPOLDI prorſus in Capitulationibus omiſſa fuit.

LII. Ultima Coronatio eſt *LONGOBARDICA* de regno Italiæ, ex inſtituto CAROLI M. *Modoëtiæ*, ex OTTONIS M. vero *Mediolani*, & poſtea utroque in loco, ab Archi-Epiſcopo Mediolanenſi, peracta, adhibita aurea, non ferrea, corona, quamvis Modoëtiæ impoſita *palearis* a Mediolanenſibus per invidiam dicta fuerit: eademque cum Romana in deſvetudinem abiit, nec ad eam capiendam Imperatores obligati fuere.

CAP.

formula: Auch zum beſten NB. befleißigen/ die Käyſerl. Crone NB. zu ziemlicher gelegener Zeit zum ſchierſten zu erlangen. conf. COCCEJ. §. 21. RHET. *Inſt. J. P.* Lib. 1. T. IV. §. 43.

LII. v. SCHILTER. *J. Publ.* 1. XIV. 24. SIGON. de *R. Ital.* L. 3. VITRIAR. *Ill.* L. 1. T. VIII. §. 6. LIMN. J. P. Lib. 2. C. IV. n. 46. ſeqq. HORN. J. P. Cap. XVIII. §. 4. STRUV. §. 38.

CAP. III.
DE
MAJESTATE
SIVE
JURIBUS PRÆROGATIVIS TITULIS INSIGNIBUS AC AULA IMPERATORIS.

§. I.

MAJESTAS vel ſummam Deique vicariam denotat *poteſtatem*, vel *dignitatem* in externo honoris ac titulorum ſplendore conſpicuam. Hic utroque ſenſu capitur: prior tamen cum poſterioris fundamentum ſit, priori loco conſiderabitur.

II. Competit autem Imperatori *MAJESTAS Imperii* R. G., per electionem in eum translata, h. e. *ſumma poteſtas promovendi, juxta Legum fundamentalium, cumprimis Capitulationis, præſcriptum, Imperii R. G. ſalutem, per exercitium jurium ad hunc finem neceſſariorum.*

III. *Norma* hujus poteſtatis, ſub titulo Majeſta-

§. I. v. BOECLER. *Not. Imp.* L. 4. C. I. p. 85. SCHWED. Sect. 1. C. I. §. 13. & C. IV. §. 9. COCCEJ. J. P. C. XXI. §. 2. TITIUS *J. Publ.* L. 5. C. IV. §. 26. *Meditat.* ad *Inſtr.* P. Proœm. p. 8. MULLER. *Annal. Sax.* a. 1426. ibi Sigism. als wir in unſer Königl. Majeſtaet zu Ofen gezieret ſaſſen.

III. v. TITIUS. L. 5. C. III. §. 5. 6. 7. SCHWED. *P. Spec.* S. 1. Cap. IV. §. 1.

jestatis Imperatori tributæ, non est vel idea Imperii Monarchici in genere, vel Imperii Romani antiqui, atque lex Regia, vel forma Imperii Carolingici, vel doctrina *Goldasti* prætensionibus Pontificis opposita: sed sola *Capitulatio*, juribus Statuum, ceterisque legibus fundamentalibus attemperata.

IV. Hinc, *qualis* & *quanta* sit Imperatoris potestas, dijudicandum: scilicet *Majestas vera, summaque potestas*, ei merito tribuenda videtur; nec opus erit distinctione inter *summitatem* potestatis & ejus *plenitudinem*, quippe quæ magis implicat, quam explicat.

V. Sufficit non absolutam intelligi potestatem, sed juribus Statuum & legibus fundamentalibus, Capitulationi inprimis, attemperatam, nec soli Capiti, sed universo Imperii Corpori, ex Cæsare & Statibus composito, inhærentem: an vero hoc pacto imminuatur Majestas, subtilis magis, quam utilis, quæstio videtur.

VI.

IV. v. TITIUS l. c. §. 14. sq. STRAUCH. *Diss. Exoter.* I. §. ult. RACHEL. *Diss.* de *Capit.* C. VI. §. 4. sq. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. IV. §. 10. *Meditat.* ad INSTR. P. *Procem.* pag. 6. 7. ubi de Majestate *personali* & *reali.* L. B. de LYNCKER de *Capit. Cæsar.* p. 60. - 66. ubi fuse de Majestate Cæsaris disputat.

V. v. COCCEJ. C. XXI. §. 4. TITIUS §. 15. sqq. BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. 3. C. III. §. 2.

VI. Res tota huc recidit: Imperatorem in omnibus negotiis, universum Imperium concernentibus, non solum concurrere, sed primas ubique partes gerere; ratione singulorum vero Territoriorum ea posse, quæ Superioritatem Territorialem non turbant; ratione Statuum ipsorum denique, quæ ad existimationem illorum & legitimitatem pertinent.

VII. Non incommode vero omnia ista Majestatis Imperatoriæ jura in tres classes distribuuntur: Alia scilicet sunt *Cæsareo-Comitialia*, quæ ab Imperatore non nisi cum consensu omnium Statuum in Comitiis exercentur; alia sunt *Cæsareo-Electoralia*, quæ ab Imperatore cum consensu Electorum tantum exercentur; alia denique *Reservata Cæsarea*, quæ ab Imperatore solo exercentur. De singulis suo loco sigillatim agetur.

VIII. Ab aliis jura Cæsaris in *Reservata* & *Communicata*, scilicet cum Statibus, dispescuntur: quæ distinctio tamen aliis displicet, qui omnia potius jura Cæsaris *Reservata* esse, atque adeo totam potestatem ipsius *Majestatis reservatæ* titulo insigniendam esse, existimant.

IX.

VI. v. TITIUS l. c. §. 18.

VII. v. SCHWED. *P. Spec.* S. 1. C. IV. §. 4.

VIII. v. SCHWED. l. c. §. 3. TITIUS §. 17. 19.

IX. Ceterum Majeſtas Imperatoris omnibus iis gaudet *affectionibus*, quæ Imperium civile comitari ſolent, diſtinctius nunc conſiderandæ.

X. Scilicet hoc Majeſtas Cæſari tribuit, (1.) ut *legibus humanis* ac *poſitivis* ſit *ſolutus*, fruſtra id negante *Hippolytho a Lapide.* *

XI. (2) Ut ſit *ſanctus*, & eminentiori quodam modo *inviolabilis* : adeo ut crimen læſæ Majeſtatis in eum non ſolum a ſubditis, ſed etiam Statibus comitti poſſit.

XII. (3.) Ut ſit ἀνυπεύθυνος, ſeu nemini, velut ſuperiori, ad reddendas rationes obſtrictus, & a nemine, ob officium male adminiſtratum, per modum imperii, coërcendus: quamvis actus, Capitulationi adverſi, ſint ipſo jure nulli, & hoſtilibus ipſius conatibus per modum belli reſiſti poſſit.

XIII. (4) Ut ſit *ſummus* in Imperio uti ratione *poteſtatis*, ita & ratione *exiſtimationis* ac *dignitatis*.

XIV. Scilicet quod ad *Dignitatem* Imperatoris attinet, ea vel ratione *Statuum* Imperii, vel ratione *Exterorum*, conſiderari poteſt.

XV. *Priori* reſpectu Imperator haud dubie omnes

IX. v. TITIUS L. 5. C. IV. §. 1.

X. * P. 1. C. V. Sect. 1. 2. conf. TITIUS l. c. §. 2.

XI. v. TITIUS §. 4.

XII. v. TITIUS §. 5. - 8. STRYK. de *Negot. Capitul. Cæſar. annull.* C. I. §. 12.

omnes Imperii Status, ſive ſigillatim, ſive conjunctim ſpectatos, dignitate antecellit: id quod ex Imperio, quod & olim habuit, & hodie habet, in quantum mutatio facta admittit, derivandum videtur.

XVI. *Poſteriori* reſpectu Dignitas Imperatoris itidem adhuc hodie tanta eſt, ut inter omnes Reges Chriſtianos ſummus exiſtimetur, & peculiaribus inde, quod ad præcedentiam, titulum, aliaque, prærogativis gaudeat, quæ non ſolum a Pontifice & Turca, ſed ab ipſis etiam Regibus, quos reſpiciunt, agnoſcuntur.

XVII. Fundamentum hujus eminentiæ ac prærogativæ præ exteris Regibus neque in *ſola Germanorum profeſſione*, Cæſarem ſuum *Caput Chriſtiani orbis* dicentium, neque in *Imperii Romani* ad Germanos *translatione*, ſed in ſola *conventione* expreſſa vel tacita, qua Imperatori ejusmodi prærogativæ conceſſæ, quærendum.

XVIII. Cauſſæ vero, quæ ad conceſſionem iſtam ceteros impulerunt, forte ſequentes fuere: (1.) *Potentia Imperii Germanici*, quæ CAROLI M. inprimis & OTTONIS M. temporibus

XVI. v. TITIUS §. 10. ZWANTZIG *Theatr. Praeced.* P. I. COCCEJ. C. VIII. §. 25. Cap. I. & II.

XVII. v. TITIUS §. 11. 12. 13. 14. Aliter COCCEJ. l. c.

XVIII. v. CONRING. de *Germ. Imp. Rom.* C. XI. §. 9. 10. MONZAMB. C. I. §. 12. TITIUS §. 15. 16.

bus omnibus fere nationibus reliquis prævaluit. (2.) Acquisita *Imperii Romani dignitas*, ac pristina hujus nominis veneratio.

XIX. (3.) Reverentia Germaniæ, tanquam *matri*, a ceteris nationibus debita. (4) Divisio Imperii Carolini, qua *Germania* natu *majori*, *Gallia* natu *minori*, cessit. (5.) *Tributaria* nonnullarum nationum, veluti *Daniæ, Poloniæ, Hungariæ*, conditio, Germaniæ obnoxia.

XX. Dignitas Imperatoris, in *Titulis* ac *Insignibus*, jurium hactenus expositorum indiciis, maxime conspicua est.

XXI. Inter Titulos hodie usitatos præcipuus est *IMPERATORIS*, cum vel sine addito *Romani*, qui a JULIO CÆSARE (a) primum invectus, postea a CAROLO M. & OTTONE M. assumtus, (b) & a Successoribus eorum perpetuo continuatus fuit: quamvis eundem *Imperatoris* titulum & alii Principes Europæi non solum, sed & Asiatici & Africani sibi arrogarint (c).

XIX. v. CONRING. l. c. §. 9. KULPIS ad *Monz*. C. I. §. 14. TITIUS §. 17. 18. 19.

XX. v. TITIUS §. 20.

XXI. (a) v. SCHWED. *P. Spec.* S. 1. C. I. §. 2. 3. 4. HORN. J. P. Cap. XVI. § 3.

(b) v. Diplomata CAROLI M. ap. MABILL. de *Re Dipl.* L. 2. C. III. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. IV. §. 1.

(c) v. LIMN. T. IV. *Addit. ad J. P.* L. 2. C. I. n. 43.

XXII. Hæc tamen differentia olim a Germanis fuit obſervata, ut electus tantum *Rex*, ac deinceps *Rex Romanorum*, etiam poſt coronationem Aquisgranenſem, coronatus vero a Pontifice demum *Imperator* fuerit ſalutatus: & licet Francofurti a. 1338. decretum, ut electus ſtatim verus & legitimus ſit Rex & Imperator, ſine ordinatione Papali; tamen cum addito *electi Romanorum Imperatores* Romæ non coronati appellari maluerunt, quamvis CAROLUS V. jam coronatus eodem uſus ſit.

XXIII. Alter titulus eſt *AUGUSTI*, qui ab OCTAVIANO AVGUSTO ortus tandem ad CAROLUM M. atque hinc ad OTTONEM M. transiit, in tantum olim ſolennis Romanis Imperatoribus, ut nullus alius Rex eum gereret, niſi cui ſpecialiter conceſſus fuerit: nec hodie *Imperator Auguſtus*, niſi ſolus Ger-

---

43. p. 196. ſq. ZWANZIG *Theatr. Prac.* P. I. C. VI. BRUNNEM. l. c. §. 2. STRUV. Diſſ. VIII. §. 12.

XXII. v. COCCEJ. C. VIII. §. 22. STRUV. Diſſ. VIII. §. 11. SCHWED. *P. Spec.* S. 1. C. II. §. 29. TITIUS L. 5. C. II. §. 8. 9.

XXIII. v. SCHURZFL. *Diſſ. de Tit. Auguſti.* PFEFF. VITRIAR. *Illuſtr.* L. 1. T. IV. §. 3. not. a) b) HORN. §. 5. STRUV. §. 13. 14. NITSCH. *Comm. ad Capit. Joſephi* C. I. §. 3.

Germanicus, appellari ſvevit, licet Auguſti titulus omnibus Regibus communis ſit.

XXIV. Poſteriori tempore invaluit titulus *SEMPER AUGUSTI*, qui jam SEPTIMII SEVERI, ac deinceps JUSTINIANI, ævo in uſu fuit, poſtea a CAROLINGICIS etiam Imperatoribus nonnunquam adhibitus, ac tandem FRIDERICI I. temporibus ſolennis & curialis factus, Germanico idiomate, Allezeit Mehrer des Reichs / minus quidem ex mente ſeculi Auguſtei, translatus.

XXV. *CÆSARIS* appellatio a JULII CÆSARIS temporibus obtinuit, a CAROLINGIS non minus ac ceteris Germanis Imperatoribus frequentata, atque in Germanicum Käyſer mutata.

XXVI. Sicut autem CAROLUS M. jam con-

XXIV. v. SCHWED. P. Spec. S. 1. C. I. §. 5. PFEFF. VITR. *Ill.* l. c. not. b) STRUV. l. c. §. 16. *Meditat.* ad *Cap.* JOSEPHI *Proœm.* not. f) B. de LYNCKER *Comm. ad Capit. Joſ.* Art. XII. p. 36. de Legato Gallico hunc titulum Cæſari denegante.

XXV. v. PFEFF. VITR. *Ill.* l. c. §. 2. not. a) ibique allegata Diplomata & Capitular. ap. BARON. *Annal.* T. IX. a. 806. lit. D. p. 532. & MABILLON. de *Re Dipl.* L. 2. C. III. p. 74. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* D. IV. §. 1. STRUV. §. 17.

XXVI. v. CONRING. de *Germ. Imp. R.* C. XII. p. 134. HERT. de *Diplomatis* §. 11. p. 19. LYNCKER de

gerie quadam titulorum diverſa Regna notantium ſubinde uſus fuit: ita a MAXIMILIANO inprimis *REGIS GERMANIÆ* titulus ceteris Imperatoriis adjunctus fuit.

XXVII. Et cum jam antea ab HENRICI VI. & poſt interregnum a CAROLI IV. ævo ditionum hereditariarum tituli addi cœperint, iſtud quoque poſtea ſolennem in morem abiit: unde hodie omnes Auſtriacæ ditiones titulum Imperatoris ornant.

XXVIII. In abſtracto Imperator dicitur *MAJESTAS*, qui titulus olim in tantum Imperatoribus proprius fuit, ut ipſum non Status ſolum Imperii concederent, ſed etiam exteri Reges, qui *Regiæ* tantum *Dignitatis* titulo ornabantur ab Imperatore & Imperio: hodie tamen, poſt varias controverſias cum Gallis inprimis ac Svecis, titulus Majeſtatis ſingulis Regibus conceditur. XXIX.

---

de *Capit. Cæſ.* §. 8. PFEFF. VITR. *Ill.* §. 3. not. d) & i) STRUV. §. 18. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. procem. lit. g) HAHN. de *Burgund.* ſeu *Arelat.* R. C. I. §. 2. not. f) p. 8.

XXVII. v. VITR. *Ill.* §. 3. ibique PFEFF. not. SCHWED. l. c. §. 7. STRUV. §. 18.

XXVIII. v. LIMN. ad *Capit.* RUDOLPHI II. a. XXXII. verb. Käyſerl. Majeſtät n. 24. SCHILTER. *Inſt. J. P.* L. I. T. XIV. §. 8. VITR. *Ill.* §. 9. ibique PFEFF. not. HORN. §. 10. SCHWED. §. 19. STRUV. l. c. §. 20. BRUNNEM. *Jurispr. P.* D. IV. §. 2. ZWANZIG *Theatr. Praeced.* P. I. C. I. p. 2.

XXIX. Tituli adjectivi ſunt, *SERENISSIMUS*, *POTENTISSIMUS*, *INVICTISSIMUS*, Allerdurchlauchtigſter / Großmächtigſter / Unüberwindlichſter; ultimus fere ſolus Imperatori proprius, ceteri vel cum Regibus, vel Electoribus, vel Principibus ipſi communes.

XXX. Titulus *DEI GRATIA*, quo & olim Imperatores, mutatis quidem ſæpe formulis, ex pietate forte, uſi ſunt, & adhuc hodie utuntur, omni tempore ipſis non cum Electoribus ſolum, ſed etiam Principibus, & Comitibus, itemque Epiſcopis & Abbatibus communis fuit, quamvis hi, ubi ad Imperatorem vel Superiores ſcribunt, illum omittant.

XXXI. Denique ad Titulos curiales etiam ſpectat Compellatio in plurali: Wir; qua itidem non ſolum Imperatores & Reges, ſed & Principes Imp. utuntur.

XXXII. A titulis probe ſecernenda *elogia* & epitheta arbitraria, ut *Dominus mundi*, *Caput fidelium temporale*, vel *Chriſtianitatis*, *Advocatus Eccleſiæ univerſalis*, *Dux natus Chriſtianorum*.

XXIX. v. SCHWED. §. II. HORN. §. 9. VITR. *Ill.* §. 6. & PFEFF. not. STRUV. §. 19.

XXX. v. VITR. *Ill.* §. 9. not. b) STRUV. §. 3. 4. 5. NITSCH. l. c. §. 5. LYNCKER. de *Libert. Stat.* S. I. §. 3.

XXXI. v. NITSCH. l. c. §. 4.

XXXII. v. VITR. *Ill.* §. 6. 7. 8. SCHWED. §. 8. ſqq. STRUV. §. 19. BRUNNEM. l. c. §. 3. 4.

rum, *Dux passagiorum*, *Ensifer*, *Archi-Marescballus* &c. itemque, *Pius*, *Felix*, *Divus*, *Magnus*, *Pacificus*, *Inclytus*, *Christianissimus*, *Piissimus*, *Victor* ac *Triumphator*, *Sacratissimus*, *Gloriosissimus*, *Celsissimus*, aliaque, ex adulatione vel superstitione Imperatoribus tributa: quippe quæ nec stylo curiæ recepta sunt, nec hodie ullum effectum habent, licet perperam istud a nonnullis creditum sit.

XXXIII. Ceterum uti incerta quodammodo & inconstans est titulorum philosophia: ita non semper pro *avthenticis* habendi, qui *ab ipsis Imperatoribus, in nummis, bullis, Diplomatibus usurpantur*, aut in *Comitiis ac Recessibus, a Statibus ei tribuuntur.*

XXXIV. Siquidem insuper probe considerandum, *qua mente*, & *qua occasione*, tum ob *quem finem* quid dictum sit, denique in *quem sensum* sequuta praxis id interpretetur, ac tandem an gentium consensus accedat.

XXXV. *Insigne* Imperatoris est vetus istud Majestatis Rom. symbolum, *Aquila scil. nigra biceps*, in solo aureo, cujus rostrum & crura cocco

XXXIII. XXXIV. v. TITIUS §. 21. 30. 31. SCHWED. §. 15.

XXXV. v. SPENER *P. Spec. Art. Herald.* L. 1. C. IX. §. 2. sqq. WAGENSEIL de *Tit.* & *Insign. Imp.* LIMN. J. P. L. 1. C. XXIV. SCHWED. §. 16. sqq. HORN. §. 12.

cocco tinguntur, imposita corona Imperiali: cujus probatio quidem non alio argumento, nisi oculari inspectione, indiget; origo vero & ratio, formæ præsertim monstrosæ, forte obscurior est.

XXXVI. Majestas Imperatoris in *Aula Imperiali* resplendescit, qui est locus publicus, habitationi Imperatoris familiæque ipsius destinatus, olim *Palatium*, hodie vulgo *Residentia*, appellari solitus.

XXXVII. Olim Imperatores non in terris suis hereditariis, prout hodie, nec in una aliqua provincia perpetuo residebant, sed ex una in aliam demigrabant, inque singulis provinciis uti Palatinatus suos, ita & *urbes palatinas palatiaque* regia habebant; quæ inter *Aquisgranum* in terra Rhenensi, totius *Regni Teutonici caput* & *archisolium*, eminebat.

XXXVIII. Duravit hic mos usque ad tempora LUDOVICI *Bavari*, qui primus in terris suis hereditariis sedem ceperat, quod reditus

XXXVI. v. Dn. COCCEJ. J. P. Cap X. §. 3. LEHM. L. 3. C. XXXIII. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. IX. §. 3.

XXXVII. v. ADLZREITER *Annal. Boj.* P. 2. L. VII. n. 85. LEHMANN. L. 7. C. 76. WIPPO *Vit. Conradi Sal.* p. 429. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. IX. §. 1. 3. 4. 5.

XXXVIII. v. ADLZREIT. & LEHMANN. l. c. STRUV. l. c. §. 6.

ditus Imperii essent diminuti, terræque immediatæ & Palatinatus in Ducum pervenissent potestatem. Quem secuti CAROLUS IV. & WENCESLAUS, qui in Bohemia, RUPERTUS in terris Palatinis, SIGISMUNDUS in Hungaria atque Bohemia resederunt.

XXXIX. A temporibus CAROLI V. *Viennæ* sedes & Aula Imperialis ab Imperatoribus Austriacis fixa & collocata est, eo quod per Capitulationem sese obligarent ad sedes suas in Germania capiendas, nisi Status rerum aliud requirat: quamvis, si Cæsar nullo alio loco commorari possit, nonnulli, *Bambergam* mansioni Imperatoriæ adscriptam esse, tradant.

XL. Ad *Aulam* sive Palatium Imperatoris spectant *Officia Palatina*, quorum alia sunt *solennia*, quibus Electores hereditario jure vel in persona, vel per Vicarios suos funguntur; alia *quotidiana*, quæ ab Imperatoris arbitrio dependent; ita tamen, ut per Capitulationem obligetur, ex natione potissimum Germanica suos constituere Ministros. Sed de Officiis Palatinis infra ex instituto agetur.

CAP.

XXXIX. v. LIMN. ad *Capit.* CAROLI V. p. 336. RHET. *Inst. J. P.* L. I. T. IV. §. 59. STRUV. l. c. §. 6.

XL. v. STRUV. D. Diss. IX. tot. IMHOF *Notit. Proc. Imp.* in Mantissa. EUROP. HEROLD. T. I. p. 136. sqq.

Cap. IV.

De OBLIGATIONE IMPERATORIS.

§. I.

OBLIGATIO Imperatoris tum in genere *legibus* naturalibus ſeu divinis, tum in ſpecie *pacto*, per Capitulationem cum Imperii Statibus inito, nititur.

II. Reſpicit autem Obligatio illa vel Cæſarem *confirmandum*, unde neceſſitas ſuſcipiendi coronam Germanicam: vel *confirmatum*, eidemque vel intuitu *Papæ*, vel intuitu *Imperii Germanici* imponitur.

III. Intuitu *Papæ* Imperator obligatur ad ejus defenſionem, ſed & particularis tantum eſt hæc obligatio, nec in præjudicium Religionum in Germania receptarum effectum habere poterit.

§. I. v. NITSCH. *Comm. in Capitul.* JOSEPHI Cap. II.

II. v. TITIUS L. 5. C. V. §. 3.

III. v. TITIUS l. c. §. 4. *Meditat.* ad *Capit.* JOS. Art. I. not. b) d) e) f).

IV. Intuitu *Imperii* Obligatio Imperatoris vel *generalis* eſt vel *ſpecialis*.

V. Obligatio *generalis* ad ſervandas leges fundamentales ſpectat, atque ad duo fere capita in univerſum redigi poteſt, nimirum, ne abſolutum ac hereditarium affectet Imperium, atque ut libertatem & jura Statuum integra non tantum ſervet, ſed etiam defendat.

VI. *Specialis* Obligatio ſingula Majeſtatis Cæſareæ jura reſpicit, vel circa *negotia totius Imperii*, vel circa *Status ipſos*, vel circa *Statuum territoria* & *ſubditos*, occupata: quippe quæ omnia ad præſcriptum legum fundamentalium, & cumprimis *Capitulationis*, exercenda.

VII. Ad negotia totius Imperii ſpectat etiam cura circa *Territorium* Imperii, & obligatio Imperatoris ad inquirendas ac vindicandas Imperii terras facto exemtas, de qua ſuperius actum.

VIII. Si Cæſar obligationem violet, ea locum habebunt, quæ ſuperius de caſibus neglectæ Capitulationis dicta ſunt (a): ita tamen, ut

§. V. VI. v. TITIUS ʃ. 8. 9. ſqq. ſingula fuſius perſequens. HORN. *J. Publ.* C. XLVII. ʃ. 1.

VII. v. L. I. C. XVIII.

VIII. (a) v. Lib. II. C. VIII. §. 50. ſq. conf. L. B. de LYNCKER de *Cap. Cæſ.* ʃ. 12. pag. 72. ſq.

ut ſimul caſus diſtingvantur, utrum *omittenda fecerit*, aut *facienda omiſerit*; ſiquidem de poſteriori caſu nulla ſanctio adeſt (b).

Cap. V.

De

MODIS QUIBUS IMPERATOR ESSE DESINIT.

§. I.

DEſinit Imperatoris Majeſtas *morte*, *reſignatione* ſeu abdicatione, & *exauctoratione* ſeu depoſitione: Primus modus uti neceſſitate naturæ ſemper obtinet, ita poſteriores duo rariores ſunt, ſaltem juxta communem eligentium ſpem & votum nunquam contingere debent.

II. *MORS* Imperatoris ſtatim & *Moguntino* & *Vicariis* adnuncianda: iſti quidem, ut juſto tempore Electores convocet; his vero, ut jura vicariorum interregni tempore exerceant.

III.

(b) TITIUS §. 19. 20.

§. I. LIMN. J. P. L. II. C. XI. n. 1. TITIUS L. 5. C. VI. §. 1. & 3. SCHWED. *P. Spec.* Sect. 1. C. XXXII. §. 1. HORN. Cap. XLVIII. §. 1.

II. v. LIMN. l. c. C. XII. n. 5. ſqq. SCHMID. l. c. §. 2.

III. Deinde solennes *exequiæ* ac sepultura, nec non communis Imperii *luctus* sequuntur, quem tamen singuli Status, in Territoriis, propria auctoritate definiunt, nisi forte decreto comitiali uniformitas hac in re placuerit.

IV. *RESIGNATIO*, qua spontaneo motu Imperium abdicat Imperator, libere fieri, etiam absque Electorum & Statuum, nedum Pontificis, consensu, non tamen sine præscientia *Electorum*, nec opus est caussas ejus allegare.

V. Nec enim *pacto* isthæc resignandi libertas ex parte Imperatoris impeditur: siquidem distingvendum pactum *principale*, quo nudum Imperii jus in Imperatorem transfertur, & *adjectum*, quo ad servandam Capitulationem obligatur; priori, utpote merum jus

III. v. TITIUS §. 2. LIMN. J. P. L. II. C. XII. STRUV. S. J. P. Diss. XIII. §. 3. sqq. HORN. l. c.

IV. v. RECESS. IMP. d. a. 1559. ibi: mit Vorwissen des H. Reichs Churfürsten verlassen/ resigniret ꝛc. LIMN. l. c. C. XI. n. 8. 16. ubi exempla, præsertim LOTHARII, HENRICI II. cui tamen resignatio non permissa fuit, & CAROLI V. CONRING. ad LAMPAD. P. 3. C. II. §. 7. BRUNNEM. *Exam. J. P.* L. 2. C. IV. §. 2. HORN. l. c. §. 2.

V. v. SCHWED. l. c. §. 3. cui cum aliis contrarium placet.

jus continenti, renunciari poteſt; poſterius, cum poſito priori tantum obliget, eodem concidente, itidem concidit.

VI. Nec opus forte erit diſtinctione inter reſignationem *periculoſam* & minus *periculoſam*: ut enim taceam, ancipitem forte periculoſæ reſignationis definitionem fore, certe vix unquam caſus tam periculoſus dabitur, cui non Vicariorum providentia obviam iri poſſit.

VII. *EXAUCTORATIO* ſeu *DEPOSITIO*, qua invito Imperium abdicatur, itidem *licita* aliquando eſt: cum Imperium non ſimpliciter, ſed ſub conditione ſalutem Imperii promovendi, delatum ſit; quæ adeo ſi plane deficiat, illud quoque negari poteſt.

VIII. Et licet in Capitulatione clauſula, non *commiſſoria*, ſed *caſſatoria* duntaxat, addatur; tamen id de nonnullis tantum Capitulationis capitibus violatis intelligendum, & præterea nonniſi hoc inde efficitur, non ipſo jure Imperatorem poteſtate excidere.

IX. *Cauſſa* vero exauctorationis haud dubie graviſ-

VI. v. TITIUS §. 7. ſqq. fuſius hanc diſtinctionem defendens.

VII. v. TITIUS §. 20. 26. ubi definitio & fundamentum exauctorationis. SCHWED. §. XXXII. §. 5. RHET. *I. J. Publ.* L. I. T. IV. §. 65. qui in dubium vocat exauctorandi facultatem.

IX. v. LIMN. II. 25. HORN. C. XLVIII. §. 4. TITIUS. §. 23.

gravissima sit, oportet; nimirum tantus potestatis Cæsareæ abusus, ac salutis publicæ neglectus, ut nullum remedium supersit, nec emendatio sperari possit: unde mitiora prius tentanda, atque officii Imperatorem admonendum, omnino prudentia svadet.

X. *Jus* exauctorandi non *Pontifici*, nec *Electori Palatino*, nec *Electoribus* solis, sed *omnibus* Imperii *Statibus* competere, nonnullis videtur: eo quod istud ab his in illos translatum haud apparet.

XI. Exauctoratur Imperator non per modum *Imperii* seu pœnæ, sed *belli*, quod, positis genuinis requisitis, non *seditionis* cujusdam, sed legitimæ *defensionis* rationem habet.

XII. Ex dictis *exempla* exauctorationum dijudi-

§. 23. & 34. ubi de casu, si in talem Cæsar incidat statum, ut muneri amplius præesse nequeat.

X. v. LIMN. l. c. n. 23. qui solis Electoribus hoc jus adscribit. CONRING. ad LAMPAD. L. III. C. II. §. 11. VITR. L. I. T. IX. §. 4. TITIUS §. 27. qui omnibus Statibus illud tribuunt. HORN. §. 5. qui judicium suspendit.

XI. v. TITIUS §. 28. STRYK. de *Negot. Capitul. Cæsar. annul.* C. I. §. 14.

XII. v. LIMN. n. 27. seqq. SCHWED. §. 5. 6. 7. MONZAMB. C. IV. §. 6. & THOMAS. in not. TITIUS §. 29. - 33. RHETZ. l. c.

judicanda ſunt, qualia & ante & poſt interregnum extant, ut, LUDOVICI *Pii*, CAROLI *Craſſi*, HENRICI IV. OTTONIS IV. FRIDERICI II. ADOLPHI *Naſſovii*, LUDOVICI *Bavari*, & WENCESLAI: in quibus *jus* a *facto* probe ſecernendum.

Cap. VI.
De
IMPERATRICE
SIVE
AUGUSTA.

§. I.

AUGUSTÆ titulo *Imperatrices* Romanæ olim Senatus primum decreto honoratæ ſunt, poſtea jure connubii eundem cum ceteris Imperatoris privilegiis obtinuere: unde idem ad Germanicas Imperatrices derivatus eſt.

II. Sub *Francorum* & *Saxonum* Imperio *AUGUSTÆ* tanto honore mactatæ fuere, ut in *conſortium Imperii* reciperentur, atque *cura ærarii* iis committeretur, quin & in *curiis Imperialibus* proxima ab Imperatore ſedes iis aſſignaretur (a): id quod inſito Germanorum

§. I. v. SCHURZFL. Diſſ. de *Tit. Auguſti*. SCHILTER. *J. Publ.* L. 1. Tit. XVI. §. 1. 2.

II. (a) v. GOLDAST. *Conſt. Imp.* T. III. f. 292. LIMN. J. P. L. II. C. XIV. n. 22. SCHILTER l. c. §. 2.

rum erga ſexum ſequiorem affectui nonnulli adſcribunt (b).

III. Hodie conſortium Imperii quidem ceſſat; *honore* tamen mariti Imperatoris, ac *titulo Majeſtatis*, ob connubii vinculum, Auguſta gaudet: unde & læſæ Majeſtatis crimen in eam committi poſſe videtur.

IV. Habet etiam ſuos Officiales, *Archi-Cancellarium* Abbatem *Fuldenſem*, quamvis nulla Auguſtarum diplomata ab eo ſubſcripta reperiantur, & *Archi-Mareſchallum* Abbatem *Campodunenſem.*

V. Et ne quid ſplendori deeſſet, *Coronatio* quoque Auguſtæ recepta, quamvis ſæpius tanquam non neceſſaria omiſſa: nec fere alii ritus adhiberi ſolent, quam *corona, ſceptrum, globus* & *unctio brachii*, non capitis; cui actui ad

(b) v. RHET. *J. Publ.* L. 1. T. II. §. 41. BRUNNEM. *Jprud. Publ.* Diſſ. IV. §. 25. HORN. J. P. C. XIX. §. 4.

III. v. LIMN. l. c. n. 25. - 33. COCCEJ. C. VIII. §. 30. SCHILTER l. c. §. 3. HORN. §. 4. & 6.

IV. v. LIMN. n. 23. ſqq. SCHILTER l. c. §. 3. SCHWED. *P. Spec.* S. 2. C. VI. §. 10. MALLINOROT de *Archi-Canc.* C. fin. FRITSCH. de *Auguſta* C. V. VITR. *Illuſtr.* L. 1. T. XV. §. 16. lit. a) d) §. 5. L. B. de LYNCKER. ad A. B. C. XXIV. p. 66.

V. v. COCCEJ. C. VIII. §. 16. SCHWED. l. c. FRITSCH. l. c.

adſiſtit *Abbas Fuldenſis*, non ut Archi-Cancellarius Auguſtæ, ſed ut primarius ejus clericus, officioque, coronam deponendo, tenendo & reponendo, fungitur.

VI. Vulgo & *jus primariarum precum*, in conventibus fœmineis exercendum, Auguſtæ tribuunt, aliis tamen in dubium illud vocantibus: quod ſi verum eſt, non niſi ex conceſſione Imperatoris illud competet.

VII. Ad honores Imperatricis pertinet, quod illa in ſolenni *curia*, ſuis Auguſtalibus amicta inſigniis, poſt Regem vel Imperatorem, nonniſi Rege Bohemiæ intermedio, competentis ſpatii intervallo, procedat, ſuis aſſociata Proceribus, atque virginibus.

VIII. De cetero Auguſta non tantum hominibus *privatis*, ſed & veris *ſubditis* annumeranda eſt; quippe quæ *Marito*, non tam qua Imperatori, quam potius qua Regnorum, Territoriorumque ſuorum *Domino*, ſubjecta eſt.

IX. Hinc *jura fœminarum* aliarum ad illam

Cc quo-

VI. v. FRITSCH. de *Imper. primar. prec. jur.* mantiſſ. 2. MULDENER *Poſit. inaugur.* IV. §. 10. Reichs-Staat. C. VI. §. 11. p. m. 148.

VII. v. A. B. T. XXVI. §. 5. ibique LIMN. & LYNCKER. p. 65. ſq.

VIII. v. TITIUS L. 5. C. VII. §. 2.

IX. v. FRITSCH. Tr. de *Auguſta ejusque juribus* C. VIII. TITIUS l. c. §. 2. ſqq.

quoque, quantum illustrior ejus conditio, aut privilegia a Marito impetrata, admittunt, applicari debent: quæ autem jura peculiaria illi tribuuntur, ab aliis fusius exposita, rectius in Jure privato suis locis exponuntur.

CAP. VII.
DE
REGE ROMANORUM.

§. I.

REX ROMANORUM olim CAROLUS M. jam ante susceptum Imperatoris Augusti axioma a Pontifice salutatus fuit, ac deinceps *Imperatores electi* ante coronationem Romanam eodem titulo usi sunt: usu tamen invaluit jam sub Svevicis Imperatoribus, ut *futurus* Imperatoris *Successor* Regis Romanorum, ut olim Cæsaris, titulo insigniretur.

II. Hodie igitur REX ROMANORUM dicitur *Princeps, vivo adhuc & rerum potiente Imperatore, ab Electoribus rite electus, ut certus Cæsaris*

§. I. v. SCHILTER. *J. Publ.* L. I. T. XIV. §. 5. ibique decretum Synodi Rom. d. a. 774. & Tit. XVII. §. 1. STRUV. S. J. P. Diss. XIV. §. 1. 2. ibique Epist. *Friderici I.* ad *Henricum* filium itemque REC. I. Aug. d. a. 1559. procem.

II. v. TITIUS L. 5. C. VIII. §. 2.

ſaris ſit Succeſſor, & ſumma interim, poſt eum dignitate in Imperio gaudeat.

III. Conſtituitur Rex Romanorum, æque ac Imperator, *Electione*, quæ *extraordinaria* vocatur, quod ordinarie Caput Imperii tantum vacante Imperio eligitur, nec de illo olim in legibus Imperii quidquam diſpoſitum fuit.

IV. Non tamen adverſa vel *legibus fundamentalibus*, vel *ſaluti Imperii*, vel *juribus* ac *libertati Electorum*, nec etiam *Imperatori* indiſtincte ingrata, Electio Regis Rom. cenſenda eſt: quin ſæpius ob cauſſas Imperio utiliſſimas recte ſuſcipitur.

V. Suffragatur antiqua conſvetudo deſignandi Succeſſorem vivo adhuc Imperatore, quæ jam ſub *Carolingicis*, ac deinceps *Saxonicis* & *Svevicis* Imperatoribus invaluit: unde adeo *Origo* Regis Romanorum repetenda, quippe quod nomen etiam deſignatis illis Succeſſoribus tandem tributum fuit.

VI. Nihilominus circa FERDINANDI I.

 electi-

IV. v. SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. III. §. 3. Du MAY *Etat de l'Empire* P. I. Dial. II. p. 80. 81. PFEFF. ad VITR. L. I. T. X. §. I. not. b) THOMAS. ad *Monzamb.* C. IV. fin. lit. t) *Meditat.* ad *Inſtr.* P. art. VIII. §. 3. lit. u) p. 948. TITIUS §. 3. STRUV. S. J. P. Diſſ. XIV. §. 5.

V. v. SCHWED. l. c. §. 4. STRUV. §. 2.

VI. v. SLEIDAN. L. 7. p. m. 194. HORTLEDER. T. I. L. 4.

electionem dubitatum fuit, *an, salvis legibus fundamentalibus, salvaque electionis libertate, ista fieri possit?* acriter inprimis JOHANNE *Saxone* cum sociis *Smalcaldicis*, ac Ducibus *Bavariæ*, adversantibus: quæ lis tandem transactione *Cadamensi* ita fuit composita, ut, si olim Rex Rom. creandus sit, *Electores* prius conveniant, &, num *justæ causæ* adsint, deliberent, atque tum demum ex lege Carolina electionem suscipiant.

VII. Tempore RUDOLPHI II. nova suboriebatur controversia; *an etiam invito Imperatore eligi possit Rex Romanorum?* unde Electores postea MATTHIÆ Capitulationi hoc inseruerunt, si Imperator ad preces Electorum consensum denegaret, etiam invito ipso talem eligi posse; quod etiam in reliquis fuit repetitum.

VIII. In tractatibus *pacis Westphalicæ* Galli Sve-

L. 4. C. IX. n. 174. p. 181. LIMN. J. P. L. II. C. XV. n. 31. SCHWED. §. 4. *Medit.* ad *Cap.* JOS. art. 35. lit. c) p. 303.

VII. v. HORN. C. XX. §. 3. STRUV. §. 4. *Capit.* CAROLI VI. art. 3. ibi: Mit oder ohne eines regierenden Röm. Käysers Consens, wann derselbe auf angelegte Bitte ohne erhebliche Ursache verweigert werden solte. RHET. *J. Publ.* L. 1. T. IV. §. 7.

VIII. v. PFANNER *Hist. pac. Westph.* L. II. §. 12. *Medit.*

Svecique volebant tabulis inſeri, *ne vivo Imperatore ſurrogetur Succeſſor:* quod cum diſpliceret, de cauſſis & modo eligendi Regem Rom. actum eſt, dum Status peterent, ipſorum conſenſu primum definiendum eſſe, an eligendus ſit Rex Rom. ipſam electionem Electoribus relinquentes; ſed res tandem ad proxima Comitia rejecta fuit.

IX. In Comitiis præſentibus poſt varias contentiones tandem ita transactum, *ut Electores non facile electionem Regis Rom. ſuſcipiant*, niſi vel 1) Cæſar extra Imperii limites degat, 2) vel domi ob ingraveſcentem ætatem & valetudinem, vel 3) aliam corporis imbecillitatem, gubernandi Imperii haud ſufficiat, vel denique 4) ſalus Reip. id poſtulet.

X. Quamvis autem circa electionem JOSEPHI *litem* reſuſcitarent *Principes*, cauſati, ſe neque per vim legis, neque per vim pacti, transactis obligari (a), adeoque adverſus

 modum

Medit. ad *Inſtrum.* P. art. VIII. §. 3. lit. u) p. 951. ſqq. STRUV. ∬. 4.

IX. v. *Meditat.* ad *Inſtrum. P.* art. VIII. §. 3. lit. u) p. 965. *Med.* ad *Cap.* JOS. art. 35. lit. c) p. 309.

X. (a) v. Räthliches Bedencken/worzu bey fürgegangener Wahl des Römischen Königs Josephi gesamte Reichs-Stände berechtiget ꝛc. 1690. SCHILTER. L. 1. T. XVII. §. 4. ubi ad dubia reſpondetur.

modum electionis protestarentur (b): tamen Capitulationi CAROLI VI. formula transactionis inserta est (c).

XI. Ceterum cum cardo controversiæ hic verteretur circa separandas quæstiones; *an electio sit instituenda?* & *quis sit eligendus?* jam ab aliis ostensum est, tantam harum quæstionum connexionem esse, ut æstimatio, *an* electio utilis & necessaria sit, ex consideratione *subjecti eligendi* dependeat, adeoque qui de hoc judicat, ei quoque prioris arbitrium sit asserendum.

XII. *Electio* Regis Rom. & *Inauguratio* eodem fere modo in actum deducitur, quo Imperatoris: nisi quod ad electionem omnes & singuli Electores expresse convocandi sint; quod ni fiat, electio nulla est.

XIII. *Patris* etiam, quem habet eligendus Rex, *consensus* requiritur, non tam necessitatis, quam *honoris* & civilitatis caussa: id quod & in FERDINANDI IV. & JOSEPHI electione solenni ritu observatum fuit.

XIV.

(b) v. MULDENER *Capit. harm.* in præf.

(c) v. Art. III.

XI. v. TITIUS l. c. §. 7. sqq.

XII. v. COCCEJ. C. VIII. §. 10.

XIII. v. SCHWED. S. I. C. II. §. 7. PFEFF. ad VITR L. I. T. VI. §. 17. lit. b) ex FERRARII *histor. Coron. Jos.* p. 108. BRUNNEM. *Ex. J. P.* L. 2. C. VI. §. 6.

XIV. Ex electione Rex Rom. *ea jura* consequitur, quæ ex intentione Eligentium habere debet: nimirum *I.*) *certum successionis jus*, ita, ut, vacante throno, statim ipso jure & nomen Imperatoris & Imperium nanciscatur, secundum modum Capitulationis.

XV. Ex eadem electione consequitur *II.*) *summam post Cæsarem dignitatem*, atque adeo non solum Statibus Imperii, sed etiam, secundum communem opinionem, exteris *Regibus*, præfertur, quamvis posterius non sit extra controversiam.

XVI. *Titulo* etiam gaudet non solum *REGIS ROMANORUM*, sed etiam *SEMPER AUGUSTI* & *MAJESTATIS*: quamvis ab Imperatore, quem ipse Majestatis titulo honorat, ac Dominum suum vocat, per *Regiam Dignitatem* ac *Dilectionem* tantum compelletur; sicut & insignium loco *Aquila unicipite* saltem utitur.

XIV. v. REC. I. d. a. 1559. *Capit.* JOS. art. 47. WICQUEFORT *de l' Election de l' Empereur.* C. VIII. p. 115. HORN. §. 6. TITIUS §. 16. 18.

XV. v. REC. *Imp.* 1555. §. und im fall 66. LIMN. J. P. L. II. C. XV. n. 43. ZWANZIG *Theatr. Præced.* P. 1. C. VII.

XVI. v. SCHWED. §. 8. HORN. §. 7. 8. SCHILT. 1. XVII. 5.

XVII. Denique *III.*) & *poteſtas* quædam *propria*, & poſt Cæſarem *ſumma*, eidem tribuenda videtur, vivo quidem Imperatore ſuſpenſa & quieſcens, iis tamen caſibus ſeſe exerens, ubi vel Imperator exercitium ejus conceſſerit, vel alia neceſſitas (v. g. ſi male adminiſtretur Imperium) illud poſtulaverit: quippe quibus caſibus non ſolum *Imperatoris*, ſed etiam *ſuo nomine* negotia publica gerere dicitur Rex Rom. ac *plenitudo poteſtatis* ei tribuitur, ſcilicet non ex ſola Cæſaris conceſſione, ſed virtute electionis ei competens.

CAP.

XVII. v. *Capit.* RUDOLPHI II. art. 32. FERD. IV. art. 47. ibi: Uns keiner Regierung ‥ unterziehen/ dann so viel uns dessen von Käyserl. Majest. vergönnet und zugelassen. R. I. 1555. §. 43. & §. 143. an statt und im Nahmen Ihr. Käyserl. Majest. und für uns selbst. O. C. P. I. in præf. R. I. 1557. §. 87. &c. R. I. d. a. 1542. §. würde sich aber ꝛc. ibi: Königl. Macht und Vollkommenheit. conf. LIMN. l. c. n. 34. - 40. SCHWED. §. 8. COCCEJ. C. VIII. §. 27. PFEFF. ad VITR. 28. HORN. 7. 8. SCHILT. I. XVII. 5. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. art. 47. a. p. 158. ſqq. TITIUS §. 21. ſqq. ubi contrarium tuetur.

Cap. VIII.

De VICARIIS IMPERII.

§. I.

VICARII IMPERII dicuntur, *qui vice ac potestate Imperatoris in administrando Imperio, vel throno vacante, vel Imperatore absente, aut alias impedito, juxta leges fundamentales funguntur.*

* Varia leguntur Vicariorum nomina. HENRICUS Raspo *PROCURATORIS GERMANIÆ*, item, *SACRI IMPERII* per *Germaniam PROCURATORIS* titulum in Diplomatibus gessit. v. TENZEL. *Supplem. Hist. Goth.* p. 587. Quo nomine jam olim *Procuratores Cæsarum*, i. e. Vicarii eorum in provinciis, cogniti fuerunt. v. GUTHER. de *Offic. D. Aug.* L. III. C. 33. conf. DU FRESNE in voce *Procurator.* LUDOVICUS C. Pal. in RUDOLPHI I. Diplomate, *RECTOR & GUBERNATOR SACRI IMPERII* dictus, ap. LEIBN. *C. Dipl.* P. II. p. 102. In A. B. Tit. V. §. 1. *PROVISORES IMPERII*, & in versionibus Germanicis, Vormünder des Reichs / Verweser und Pfleger des Reichs / audiunt. Alias etiam *Interreges*, *Locumtenentes*, Statthalter / Amtsverweser / Fürseher / aliisve nominibus salutantur. v. MULZIUS *Repræsent. Majest. Imp.* P. III.

II. Sunt autem (I.) vel Regni *Germanici*, vel Imperii *Romani*, vel Regni *Italici*, vel Regni *Arelatensis* : (II.) vel in casu *absentiæ*, aut alius impedimenti, vel Imperii *vacantis*: (III.) vel *Ordinarii* seu perpetui, vel *Extraordinarii* seu temporarii: (IV.) vel *Generales* seu universales, vel *particulares* seu speciales.

III. In Regno *Germanico* duo sunt Vicarii ex Aureæ Bullæ decreto constituti: *ELECTOR* PALATINUS, & *ELECTOR* SAXONIÆ; ille in terris juris *Franconici*, hic in terris juris *Saxonici*.

IV. De *Origine* utriusque Vicariatus variæ extant doctorum sententiæ: alii a *divisione Germaniæ* in terras juris *Franconici* & *Saxonici*; alii a *Comitibus Palatinis*; alii a diverso *Comitis Palatini* & *Archi-Mareschalli* officio; alii a magnis Germaniæ *Ducibus*; alii denique ab *Electoratu* eos deducunt.

V. Forte lucis nonnihil rei obscuræ accedet, si & *tempus*, & *caussas* seu *occasiones* exorti utriusque Vicariatus ex genuinis Historiæ Germanicæ monumentis inquiramus: quo facient sequentes observationes.

VI.

P. III. C. XVI. §. 3. p. 1062. TOLNER *Hist. Pal.* C. IV. p. 124. SCHILTER de *Lib. Eccl. Germ.* L. V. C. VII. §. 8. p. 695.

II. v. HORN. *J. Publ.* C. XXI. §. 1. 2. 6. 13. STRUV. S. J. P. Diss. XIII. §. 17.

III. v. A. B. Tit. V.

VI. Primum id fere constat, a CAROLO M. usque ad RUDOLPHUM I. *nullos* inveniri *universales* ac *perpetuos*, certa lege vel *observantia* constitutos *Vicarios*, sed, si qui fuerint, eos *arbitrio* Regum summæ rerum præfectos fuisse.

VII. Nimirum tempore CAROLINGORUM Proceres, *EPISCOPI* & *COMITES*, nec non *MISSI* Regii, vice ac nomine Regum provinciis præerant, iisdemque, *absente* etiam *Rege*, invigilabant: *mortuo* vero Rege vel Imperatore Vicariis non erat opus, quod statim filii succedebant; nisi quod LUDOVICI *Pueri* tutelam ac vices HATTO Præsul *Moguntinus* cum OTTONE illustri *Saxoniæ* Duce gessisse dicatur.

VIII. *Extincta* Carolidarum stirpe, cum *DUCES* iterum exurgerent, hi inprimis *Vicarii*, Regis in provinciis suis fuisse videntur, ita

VII. v. HERT. de *Orig. Special. Imp. R. G. Rerump.* §. 5. DITMAR. Diss. de *Vicarior. S. R. I. Orig. & Progr.* §. 3. AUGUSTIN. de CANUSIO Bedencken von den Reichs-*Vicariis* in *Biblioth. Hall.* p. 330. seqq. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. 15. not. x) ubi observat, *in Franciæ Orientalis Regno ab Arnulphi temporibus consvetudinem invaluisse, ut, Rege ad plures abeunte, totius Reip. Proceres sine mora convenirent, atque in unum consulerent.* AVENTIN. *Annal. Boj.* L. IV. C. XXI.

ita tamen, ut nec dum *Comitum* vicaria potestas in partibus provinciæ seu pagis suis plane cessaverit (a): quamvis & extra ordinem

VIII. (a) v. SCHILT. de *Invest. Simult. Princ.* C. IV. §. 4. ubi contra *Meibomium* notat, *Ducis* appellationem tum duplicem fuisse, unam *officium* & *vicariatum* per provinciam universam, denotasse, alteram *dignitatem feudalem* honorariam, ad partem provinciæ restrictam & *Comm. ad J. F. Alem.* C. I. §. 1. 10. ubi ex CRANZIO L. IV. C. XIII. observat, *Brunonem* tantum *Gubernatorem Lotharingiæ* a fratre constitutum, scil. cum ei tanquam *Dux* præficeretur. Notabilis etiam locus est ap. EKKEHARDUM de *Cas. Mon. S. Galli* C. X. ubi HADWIGA Sveviæ Dux: *Miror*, inquit, *etiam, me* IMPERII VICARIA *tam prope assidente, duo Ducatus mei monasteria, me quidem spreta, tanta miscuisse infortunia.* Loquitur autem de simultate, inter monasterium *S. Galli* & *Augiense*, absente OTTONE M. in Italia, exorta, & hos *Regiæ libertatis Abbates* REGALI *coram se sententiæ subjacere*, jubet, *colloquio publico pro his & pro aliis* REGIMINIS *caussis Walewis villa edicto.* Unde colligit VERPOORTENIUS in Orat. de *Ducatib. in Vet. Germ. Regno* p. 21. *Ita duos haberemus Imperii Vicarios*, HERMANNUM *in terris juris Saxonici, &* HADWIGAM *Sveviæ Ducem in terris juris Alemannici s. Franconici.* Sed cum eodem tempore

nem nonnunquam Reges in *absentia* sua Vicarios, in *Saxonia* æque ac *Germania Superiori*, quos voluerint, constituerent; exemplo BRUNONIS & HERMANNI BILLINGII, quorum utrumque OTTO M. in Italiam profecturus Vicarium potestatis suæ relinquebat, idque antequam ille *Lotharingiæ*, hic vero *Saxoniæ Dux* præficeretur (b).

IX.

pore & BRUNO *Tutelam & Procurationem Galliæ* & *Germaniæ* gesserit: colligo potius, in qualibet provincia, absente Imperatore, *Vicarium Imperii* tunc fuisse *Ducem*, nisi alius fuerit constitutus. Conf. Dn. GRIBNER de *Terris Juris Sax.* §. 8. lit. q) r) Dn. GUNDLING. de *Statu Reip. Germ. sub Conrado I.* § 7. not. d).

(b) V. LEWOLD. NORTHOF. in *Catalogo AEpisc. Colon.* MS. a MEIBOMIO ad WITTICHIND. p. 681. exhibito, ibi: *Nam* (BRUNO) *Imperatore fratre suo in Italia pro disponenda Rep. moram faciente*, GALLIÆ & GERMANIÆ TUTELAM & PROCURATIONEM *suscipiens, eandem prudenter ac strenue administrabat, hostes reprimens, discordes pacificans, paci potissime subditorum invigilans & saluti. Unde Ducem* LOTHARINGIÆ, *quæ a Rheno usque ad Mosam extenditur, rebellantem cœpit. Cui Imperator reversus ipsum* DUCATUM *abjudicavit, & dicto fratri suo Coloniensi Episcopo ob suam petitionem -- in perpetuum concessit.* HELMOLD. L. I. C. X. ibi: *Cum Rex*

IX. Nec mortuo Imperatore, OTTONUM inprimis ætate, peculiaribus Vicariis erat opus, quod filii ſtatim ſuccederent, niſi quod impuberum aut minorum Tutelam *REGINÆ* viduæ ſuſciperent, & ex Procerum nonnullorum conſilio Imperii curam gererent (a): Cete-

Rex victorioſiſſimus OTTO -- *vocaretur in Italiam, conſilium habuit, quem poſt ſe* VICARIUM *poteſtatis relinqueret ad faciendam juſtitiam in his partibus, quæ barbaris confines ſunt terminis. Nondum enim poſt tempora Caroli -- Saxonia* DUCEM *acceperat, niſi Cæſarem. Ne ergo in Regis abſentia Dani, ſive Slavi, novi aliquid molirentur, Rex neceſſitate perſvaſus,* HERMANNO *primum* TUTELÆ VICEM *in* SAXONIA *commiſit.* CRANZ. L. IV. C. XV. HERMANNUM *antea* PRÆFECTUM (ſub expeditione Ottonis prima) *inferioris Saxoniæ partium conſtitutum, cum illum probe omnia adminiſtraſſe comprobaret,* DUCALI *inſignitum* HONORE *provexit.* conf. SCHILTER l. c. §. 9. DITMAR. de *Vicar. Orig.* §. 5.

IX. (a) OTTONIS III. tutelam THEOPHANIA mater cum S. BERNWARDO Epiſcopo Hildeſienſi, & poſt eam *Adelheidis* avia geſſit. v. *Vita* S. BERNWARDI T. I. Scriptor. *Brunſv.* p. 481. ibi: Imperator *ei filium ſuum adhuc parvulum ſcil. Ottonem III. cum matre* THEOPHANIA -- *Imperiumque totum conſenſu Principum commendavit, ut filium educaret, &* REGNUM SUA PROVIDEN-

TIA

Ceterum *DUCES* una cum *EPISCOPIS* providebant, ne quid Resp. detrimenti caperet; ita tamen, ut magna inprimis auctoritate *MOGUNTINUS* Germaniæ Archi-Cancellarius, forte & is, penes quem *Insignia* Imperii erant, polleret (b).

X. Idem fere status sub FRANCONICIS & SVEVICIS Imperatoribus mansit: summa rerum ordinarie, *absente* pariter ac *mortuo* Imperatore, penes Proceres, *EPISCOPOS* & *DUCES* fuit (a): Ceterum impuberis filii loco *VIDUA*

TIA GUBERNARET. DITMAR. MERS. L. III. Post HENRICI II. obitum CUNIGUNDA Imperio prospiciebat. v. WIPPO in *Vita Conr. Sal.* ibi: CUNIGUNDA -- *consilio fratrum, Theodorici Metensis Episcopi, & Hezilonis Ducis Bavariæ Reip. succurrebat.*

* Nihil hic legitur de Vicariatu sive Palatino sive Saxonico: nec EZO *Comes Palatinus Rheni* Imperium administravit, quippe qui Romæ tunc commoratus est. v. *Aug.* de CANUSIO von Reichs-Vicar. in B. H. p. 333. DITMAR. de *Vicar. Orig.* §. 5.

(b) v. WIPPO, qui testatur, EPISCOPOS & DUCES, *ceterosque potentes summa ope & industria memorabili usos fuisse, ne Resp. diutius sine Regente nutaret.* conf. A. de CANUS. l. c.

X. (a) v. HELMOLD. L. I. C. XXXV. n. 1. ubi de LOTHARIO Sax. Duce: *gubernavit*, inquit, *cum mode-*

VIDUA Regnum adminiſtravit (b); in Interregnis præcipua auctoritas & cura Imperii *MOGUNTINO* tribuitur (c); abituri Imperatores plerumque Vicarios ex *arbitrio* conſtituerunt, & vel *REGI ROMANORUM*, vel *COMITI PALATINO RHENI*, vel *COMITI PALATINO SAXONIÆ*, vel aliis *PRINCIPIBUS* vices

modeſtia tam Slavos, quam Saxones. GUNTHER. in *Ligur.* ibi: *Francorum Proceres -- In manibus veſtris* REGNUM eſt; *ea quippe* POTESTAS *Ad vos* MORE SUO *ſemper* VIDUATA *recurrit.*

(b) v. OTTO FRIS. *Chr.* L. VI. C. XXXIV. ibi: *Primo ſub cuſtodia matris ſuæ* AGNETIS *Imperatricis fuit, ipſaque per aliquod tempus prudenter ac ſtrenue* IMPERIUM *rexit.* CRANZ. *Sax.* L. V. C. I. ibi: AGNES *prudentiſſima fœmina* REGNI GUBERNACULA *aliquamdiu tenuit.* Sed mox *Archi-Epiſcopi Bremenſis, Colonienſis & Moguntinus* tutelam & Imperium, ſub prætextu, *quod muliebre Imperium non ſatis ex dignitate videatur Reip. Romanæ*, ſibi arrogarunt, peſſimeque adminiſtrarunt. v. AVENTIN. L. V. C. XI. §. 4.

(c) v. ORDERIC. ap. PAGIUM *Crit. Hiſtor. Chronol.* T. IV. p. 441. ibi: *potentia & ſtrenuitate pollebat, providentiaque ſua, ne ſchiſma vel inordinata ſurreptio Imperii fieret, præcavebat*; ſcil. in interregno iſto trimeſtri, inter *Henrici V.* obitum & *Lotharii* electionem interjecto. conf. DITMAR. de *Vicar. Orig.* §. 6.

vices suas & administrationem Imp. demandarunt (d).

(d) HENRICUS IV. cum in Italia abesset, HENRICUS de LACU Germaniæ res curavit. v. *Diploma* ap. TOLNER. *Hist. Pal.* p. 178. ibi: *Præsidente Domino* HENRICO COMITE PALATINO, *cui a Domino Imperatore Aug.* HENRICO *in Italiam exercitum ductante* COMMISSÆ *sunt* HABENÆ.

HENRICUS V. in Italiam profecturus CONRADO & FRIDERICO *Hohenstauffiis* Svevis, suis ex sorore nepotibus, vices illas reliquit. v. OTTO FRIS. L. VII. C. XV. *Hinc etiam publica bella cum magna sangvinis effusione tam præsente Imperatore, quam in Italiam migrante, rerumque summam sororiis suis* CONRADO *&* FRIDERICO *committente.*

FRIDERICUS I. expeditionem cruciatam suscepturus filio HENRICO VI. Regi Germ. vices suas interim obtulit. v. DITMAR. de V. O. §. 7. p. 22.

FRIDERICUS II. cum in Italiam, ut coronaretur, proficisci vellet, ENGELBERTO AE. *Coloniensi* & LUDOVICO *Bavaro* curam Imperii mandavit, quam deinceps, occiso ENGELBERTO, *Bavarus* solus gessit. v. LEVOLD. *Chron. Marcan.* ap. MEIBOM. T. I. p. 388. ibi: A. Domini MCCXX. FRIDERICUS *Rex celebrem curiam in Franckenfurt tenens per omnes Principes fidelitatem Henrico filio suo puero præstare procurat, quem* ENGELBERTUS *AE. Coloniensis Aquis in*

Regem

XI. Quemadmodum igitur horum Imperatorum tempeſtate nulla adhuc *Vicariorum ordinariorum* ac *perpetuorum* certa & indubitata mentio fit: ita nec in magno iſto *Interregno* tales occurrunt; cum ſi extitiſſent, ſine dubio officio functi fuiſſent, nec forte tanta confuſio enaſci potuiſſet.

XII. Statim vero poſt Interregnum opinio inva-

Regem coronat, *ipſumque & totum regimen ſuſcipit in* TUTELAM. conf. CÆSARIUS HEISTERBAC. in *Vita Engelberti* C. V. it. CONR. URSP. a. MCCXV. & CONRAD. de FABARIA de *Caſ. S. Galli.* C. XII. ubi de Bavari Vicar. Idem Imp. cum A. MCCXLII. in Italia abeſſet, HENRICUS *Raſpo* PROCURATOR GERMANIÆ fuit. v. *Diploma* FRIDERICI II. a. 1242. Beneventi *Henrico Miſnenſi* datum, ibi: *Conſiderantes avunculi tui* HENRICI *Landgravii Thur. Comitis Palatini Saxoniæ*, *dilecti conſangvinei noſtri*, PROCURATORIS GERMANIÆ -- *petitionem.* & *Diploma* ipſius HENRICI ap. SAGITT. Diſſ. de *Henr. Raſp.* TENZEL. in *Supplem. Hiſt. Goth.* p. 587. & WECKIUM in *Chron. Dreſd.* p. 153. ſq. ibi: *Nos* HENRICUS *D. G. Landgravius Thuringiæ*, *Comes Palatinus Saxoniæ*, *&* SACRI IMPERII *per* GERMANIAM PROCURATOR.

XI. v. REINH. de *Officiis Imp. Saxon.* S. III. ſſ. 2.

XII. v. Diploma RUDOLPHI I. *Ludovico Severo* datum ap. LEIBNIZ. Cod. J. G. Dipl. P. II. p. 102. ibi:

invaluit, COMITI PALATINO *ab antiquo* hoc jus, *vacante Imperio*, illud administrandi, terrasque ac jura Imperii custodiendi, tanquam *RECTORI & GUBERNATORI SACRI IMPERII*, deberi.

XIII. Eodem fere tempore vestigia quædam *SAXONICI* etiam *Vicariatus* reperiuntur: dum in Jure feudali *Alemannico*, quod Interregno haud antiquius, sed potius recentius esse videtur (a), ARCHI-MARESCHALLO h.e. SAXONIÆ DUCI, æque ac PALATINO *jus concedendi bannum* in certis districtibus, *absen-*

ibi: *Cum charissimus gener noster, Princeps Magnificus* LUDOVICUS, *Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, inter alias suorum Principatuum Prærogativas hoc insigne jus habeat, ab* ANTIQUO, *quod* VACANTE IMPERIO, *Principatus, terras, possessiones & alia jura Imperii custodire debeat -- quousque R. Imperio de Principe sit provisum, --- innitentes ei, tanquam* RECTORI *&* GUBERNATORI SACRI IMPERII *&* LUDOVICI *Bav. Constitutio* contra *Johannem XXII. P. R.* ap. GOLDAST. *Const. Imp.* T. III. p. 411. ubi asserit, LONGA *& approbata* CONSVETUDINE, *vacante Imperio*, JUS ADMINISTRANDI *& negotia cetera disponendi* PALATINO RHENI deberi.

XIII. (a) v. Ill. THOMAS. *Select. feudal.* in Hist. J. F. §. 44. sqq. p. 58. sqq. Ejusd. *Hist. J. Rom. Germ.* §. 105. & Ill. D. HOFFMANN. de *Orig. Legg. Germ.* Period. V. S. III. §. 1.

absente Imperatore, sed ex *mandato* ipsius, tribuitur (b).

XIV.

(b) v. Cap. XLII. §. 6. ibi: Und so der Künig von tütschen Landen vert / so mag er des Riches Marschalgk wol den Gewalt geben / daß er den Ban lihet / und das ist der Hertzoge von Sachßzen / das sol er tun in Duringen Sachßzen und in Hessen untze gan Behem und über alle Frangken / wer der ist der sin Undertan ist / git Ihme der Kunig den Gewalt den Ban zu lihende / so hat der Marschalgk recht über alle Schwoben untz an den Ryn und durch das Gebirge untze für Triende eine Mile. Der Pfaltzgrave zu Rine der hatt Gewalt den Ban zu lihende yene site Rins untze für Mentze eine Mille untze an den se und in Flodern. Und obe Ihme der Kunig den Ban lihet oder nüt / so hett er doch Gewalt den Ban zu lihende / das ist von dem Recht. Ex quibus id colligere licet, invaluisse tunc temporis jam opinionem de duplici quodam Vicariatu, eoque partim SAXONI, partim PALATINO competente: *illi* per *Thuringiam* & *Hassiam* usque ad *Bohemiam*, & super omnes *Francos*, quatenus ei subjectos, imo & super omnes *Suevos*, si hoc jus speciatim fuerit concessum; *huic* trans Rhenum: *illi* ex *delegatione* Imperatoris, *huic* ipso *jure*, citra delegationem: quamvis etiam SAXONI *jus* quoddam ordinarium in terris subjectis,

XIV. Tandem *Jus* utriusque *Vicariatus*, usque adhuc forte ambiguum, & incertæ consvetudini innixum, Carolina ſanctione certius definitum, atque inter COMITEM PALATINUM RHENI & SAXONIÆ ELECTOREM ita diviſum eſt, ut ille in terris juris *Franconici*, hic in terris juris *Saxonici*, *PROVISOR IMPERII* perpetuo jure conſtitutus ſit.

XV. Cum itaque de *tempore* utcunque conſtet, *cauſſas* quoque, vel *occaſiones* conſtituti utriusque Vicariatus inveſtigare juvabit.

XVI. Et primo quidem omnium minima forte

Dd 3

jectis, extra *Sveviam*, videtur adſcribi. Utrumque tamen non niſi de caſu *abſentiæ* intelligendum. Conf. SCHILT. in Comm. ad h. l. & STRUV. *S. J. Publ.* Diſſ. XIII. §. 19.

XIV. v. A. B. Tit. V. §. 1. ibi: *Quoties - Sacrum vacare contingat Imperium, illuſtris* COMES PALATINUS RHENI, *S. I. Archi-Dapifer, ad manus futuri Regis Rom. in partibus* RHENI *&* SVEVIÆ, *& in* JURE FRANCONICO, *ratione Principatus ſeu* COMITATUS PALATINI *privilegio eſſe debet* PROVISOR *ipſius* IMPERII. *§*. 2. *Eodem jure* PROVISIONIS *illuſtrem* DUCEM SAXONIÆ, *S. I. Archi-Mareſchallum, frui volumus in illis locis, ubi* SAXONICA JURA *ſervantur.*

XVI. v. SCHILT. Diſſ. de *Vicariis Imp. R. G.* §. 27. &

forte verosimilitudine gaudet sententia, quæ *ELECTORATUI* jus Vicariatus acceptum fert: cum hac ratione vel omnes Electores Vicarii essent, vel, si primus inter Electores aut Archi-Officiales locus quidquam efficeret, forte *Moguntinus* majori specie Vicariatum sibi asserere posset, vel inter seculares, *Bohemus*; ut taceam, solum locum Electori majorem præ ceteris auctoritatem tribuere non posse, cum omnes extra collegium æquales sint.

XVII. Probabilior, quæ a *DUCATIBUS* eos deducit, nec veritatis specie, saltem quod ad *Saxonicum Vicariatum*, carere videtur: sed tamen intuitu *Palatini* A. B. non *Ducatum*, sed *Comi-*

& 32. ubi disputat contra *Bavaricos* Scriptores, hanc sententiam defendentes. conf. D. KREGEL de *Vicariatu Saxon. in casu absent.* §. 5. qui probabilem hanc tantum conjecturam agnoscit.

XVII. v. SCHILT. *C. ad J. F. Alem.* C. XLII. §. 21. ubi, *hodienum tempore Interregni Ducis Saxoniæ universalem potestatem veterem adhuc se exerere*, docet. & Tr. de *Investit. Princ. simult.* C. IV. §. 5. p. 536. ubi itidem *Ducatui Saxoniæ Vicariatum adhærere*, contendit. Excell. D. GRIBNER de *Terris Juris Sax.* §. 8. idem asserens. GUNDLINGIANA von dem Sächß. Vicariat. §. 2. 3. & 23. huic sententiæ contraria, & exempla gesti a Saxoniæ Ducibus Vicariatus desiderantia.

Comitatum Palatinum allegat, nec apparet ratio, cur, posito isto fundamento, ejusdem Vicariatus etiam ad *Franconiæ*, *Sveviæ* & *Bavariæ* Ducatus sese porrigere debuerit, & cur non *Dux Bavariæ* etiam *vi* sui *Ducatus* Vicariatu gaudere potuerit.

XVIII. Sed & illi, qui a diverso *COMITIS PALATINI* & *ARCHI-MARESCHALLI* Officio utriusque Vicariatus natales repetunt, (a) ratione se non destitui opinantur, freti partim *juris feudalis Alemannici* (b) asserto de *Mareschalli* potestate bannum concedendi, partim FRIDERICI *Sapientis* Saxoniæ Electoris *Diplomate* (c), vi *officii hereditarii*, des Erb-Amts / se pro Vicario gerentis.

XIX. Verum uti maxima est differentia inter potestatem concedendi *bannum*, Archi-Mareschallo Imp. ab Imperatore *absente* delegatam, & inter jus *administrandi Imperium*, eodem *vacante*, Saxoni competens, cujus & plane

XVIII. (a) v. GIOV. *Germ. Princ.* in Palatin. C. IV. n. 1. p. 83. & in Saxon. C. IV. n. 3. p. 165. RECHENBERGII *Programma* sub tit. *Vicariatus Saxon. Illustres natales ex Archi-Mareschall.* REINH. de *Offic. Imp. Sax.* S. II. §. 5. Contra quos disputant GUNDLINGIANA l. c. §. 8. sqq.

(b) Cap. XLII. §. 6. v. supra §. XIII.

(c) v. LUNIG Reichs-Archiv. *P. Spec.* II. p. 20. ibi: nach alten löblichen Herkommen / und von wegen unsers Erb-Amts.

plane alii in A. B. designantur termini, eademque potestas banni concedendi æque *Palatino*, non vero sola jurisdictio civilis, adscribitur (a): ita ex diplomate FRIDERICI non apparet, voce Erb-Amt necessario *Archi-Mareschallatum* intelligendum esse, cum & ipsum *Vicariatus* officium, quod in sequentibus itidem *hereditarium* (b) dicitur, intelligi possit.

XX. Communior est sententia, quæ a *COMITATU PALATINO* utrumque Vicariatum derivat (a), & majorem forte speciem ceteris

XIX. (a) Alii alias addunt rationes v. D. GRIBNER. de *Terris juris Saxon.* §. 7. not. c) AUG. de CANUS. in *B. Hall.* p. 345. GUNDLINGIANA l. c. §. 8. 21. 22.

(b) Als den rechten wahren Erb-Vicarium.

XX. (a) Huic sententiæ patrocinantur FREHER. *Orig. Palat.* P. I. C. XVI. p. 131. sq. & in Not. ad P. de ANDLO L. II. C. X. p. 199. TOLNER. *Hist. Pal.* C. IV. p. 111. LIMN. J. P. L. III. C. XII. n. 16. MONZAMB. C. IV. §. 8. SCHILT. J. P. L. I. Tit. XVIII. §. 1. & Diss. de *Vicar.* I. §. 20. SCHURZFL. Not. ad *V. Albert. III.* p. 113. de *Witikindo M.* p. 31. n. 6. de *Vitric. Eccl.* §. 10. p. 24. & de *antiqu. Sax. dign.* §. 9. p. 15. SCHUBART. de *Comit. Palat. Cæs.* p. 191. COCCEJ. J. P. C. XVI. §. 10. VITR. *Ill.* L. 1. T. XI. §. 1. 4. HORN. J. P. C. XXI. §. 2. & Diss. de *Comit. Palat. Sax.* §. 19. AUG. de CANUS. von Reichs-*Vicar.* in B. Hall. p. 329. GUNDLINGIANA l. c. DITMAR. l. c. §. 4. 5.

teris habet: præsertim cum ratione *Palatini* ipsa A. B. (b) eodem respiciat, ratione *Saxonici* vero Diplomata superius allegata (c), HENRICO *Rasponi PROCURATORIS GERMANIÆ* titulum tribuentia, idem evincere videantur.

XXI. Verum licet COMITI PALATINO RHENI intuitu officii Palatini, ob antiquam ejus in Imperio auctoritatem, Vicariatus in A. B. tribuatur, tamen idem ratione SAXONICI etiam Vicariatus factum esse, ex A. B. non apparet, quippe quæ non *Comitem Palatinum*, sed *Ducem* Saxoniæ, & *Archi-Mareschallum*, nominat, sicut nec tantæ auctoritatis Saxoniæ Palatinos olim fuisse constat, ut præ Ducibus, quorum major semper dignitas & potestas fuit, jus quoddam Vicariatus sibi arrogare potuerint *: nec etiam sequitur, HENRICUS Comes Palatinus Saxoniæ Procurator Germaniæ fuit, ergo vi Comitatus Palatini; cum potius propterea ita dictus fuerit, quod tunc *Vicarius Imperatoris absentis* ex ipsius arbitrio constitutus erat, cu-

 jus

XXI. v. REINH. de *Offic. Imp. Sax.* S. III. §. 5.

* Licet etiam FRIDERICUS I. *Thuringiæ Landgravium* altius evexerit, & *Comitis Palatini* dignitatem ei contulerit, tamen non legitur, quod is Vicarium Imperium nomine FRIDERICI I. quamvis hic sæpius abesset, unquam administraverit.

jus rei exemplum non amplius reperitur; ut taceam, ipsum non per *Saxoniam*, sed per *Germaniam* Imperii Procuratorem dici.

XXII. Cum igitur ex nulla hactenus allegatarum caussarum *jus* quoddam Vicariatus certum ac perpetuum colligere liceat: dicendum potius videtur, præcipuam *duplicis Vicariatus* constituendi *ansam* CAROLO IV. præbuisse antiquissimam Germaniæ *divisionem* in terras *FRANCORUM* & *SAXONUM*, atque *duplex jus* inde enatum *; ita tamen, ut simul ratio

XXII. * Jam a CAROLI M. ævo ista divisio obtinuit v. *Capitular.* CAROLI M. Cap. 2. & 9. ibi: *Consensu* FRANCORUM *& fidelium* SAXONUM. Etiam in EUTROPIO L. IX. *Francorum* & *Saxonum* conjunctim fit mentio. conf. WITTICHINDI testimonia supra L. I. C. XIX. §. 4. citata. & Cap. 1. X. de *Sponsalib.* ubi ejusdem divisionis vestigia. Hanc vero duplicis Vicariatus occasionem extitisse, omnes fere consentiunt. v. SCHILT. Diss. de *Vicariis* I. R. G. §. 16. ubi fundamentum concessæ Palatino & Saxoni Vicariatus prærogativæ non aliunde arcessendum docet, nisi *ex prærogativa Principum Officialium Imperii partim, partim etiam duplicis generis jurisque Provinciis Germaniæ, juris scil.* FRANCICI, *atque* SAXONICI. *Quod posterius fundamentum*, eodem judice, *A. B. non obscure indicat. Certum enim est*, inquit, *quod, prævalentibus ex una parte* SAXO-

ratio fuerit habita *antiquorum* quorundam *jurium*, tum PALATINO, tum SAXONI, vel ex veritate, vel ex opinione in obſcuritate temporum tributorum.

XXIII. Quod autem PALATINUS RHENI in terris juris *Francici* Vicarius fuerit conſtitutus, feciſſe videtur opinio de antiqua ejus auctoritate: dum non ſolum in locum Majorum Domus (a) ſucceſſit, atque in primaria Regni Francici ſede conſtitutus fuit, ſed & in negotiis publicis pariter ac privatis moderandis, vivo etiam & præſente Principe, magna

SAXONIBUS, *ex altera* FRANCIS, *totum Germaniæ Regnum in DUAS quaſi DIOECESES fuerit diviſum, quarum altera* SAXONUM *potentia, jure ac dialecto, altera* FRANCORUM *imperio atque idiomate uſa: præſertim poſtquam &* Alemanni *&* Bavari FRANCORUM *Imperio jam tum ſubjecti fuerunt, quum* SAXONES *inter partes Imperii a Carolo M. reciperentur.* conf. SPEIDEL. *Specul. Jurid.* v. Sachſen-Recht. FREHER. ll. cc. TOLN. l. c. COCCEJ. C. XVI. §. 9. WERLHOF. *Specim. J. Germ.* II. §. 7. p. 164. STRUV. *S. J. Publ.* Diſſ. V. §. 2. REINHARD. l. c. Sect. III. de *Vicar. Sax.* §. 1. DITHMAR. de *Orig. Vicar.* §. 4. D. HOFFMANN. de *Orig. LL. Germ.* Period. V. S. I. §. 1.

XXIII. (a) v. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. I. T. XI. §. 1. not. b) p. m. 259.

gna poteſtate gaviſus eſt (b), ejusdemque abſentis vices ex mandato ſæpius geſſit (c): unde, ad hunc ex antiquo jure Vicariatum pertinere, exiſtimatum eſt (d).

XXIV.

(b) v. EGINH. de V. Caroli M. ibi: *Opes & potentia regni penes Palatii Præfectos erat, ad quos ſumma Imperii pertinebat.* conf. COCCEJ. C. XVI. §. 2. 3. Cumprimis ſub *Svevicis* Imperatoribus ejus auctoritas iterum crevit. v. *Guil.* NEUBRIGENSIS, coævus, de *Rebus Angl.* L. IV. C. XXX. qui CONRADUM, FRID. I. fratrem, Comitem Palatinum vocat *virum in Imperio* SUMMÆ *poſt* IMPERATOREM AMPLITUDINIS. conf. AUG. de CANUS. von Reichs-Vicar. p. 338.

(c) Exemplo HENRICI de *Lacu* tempore HENRICI IV. v. Diploma ap. TOLN. p. 178. HENRICI *C. Palat. & Sax. Ducis*, cui frater OTTO IV. Romam profecturus *Imperium ſupra Moſellam regendum commiſit.* v. CÆS. HEISTERBAC. *Memorabil.* L. I. C. XXXI. it. LUDOVICI Bavari ſub FRIDERICO II. de qua *Conr.* de FABARIA de *Caſ. S. Galli: Cujus conſilio*, inquit, *res Imperii per id tempus diſponebantur.*

(d) v. Antiqua Ordin. de *Offic. Com. Pal.* ap. GOLDAST. T. III. *Conſt.* ad a. 1247. f. 403. qua diſponitur, quod COMES PALATINUS *ex officii dignitate primam vocem ſemper habeat* §. 1. Et *Rege impubere Tutor ſit* §. 2. & 3. Et, *ſi Rex extra Regnum agat, ex officio debeat in Regno ſemper eſſe*

XXIV. Cum vero *Terræ juris Saxonici* omni tempore a ceteris Regni Francici provinciis separatas quodammodo rationes habuerint (a); ELECTOR autem SAXONIÆ & *Duca-*

---

esse LOCUM TENENS, *& cum aliquibus penes ipsum deputandis, quorum tamen ipse Caput & superior esse debeat, omnia facere & exercere, quæ Rex ipse posset & deberet.* §. fin. Quæ Constitutio si genuina esset, Vicariatus legalis documentum jam ante Interregnum extaret. Sed cum incidat in turbida FRIDERICI II. tempora, ubi, occiso HENRICO Raspone Anti-Cæsare, WILHELMUS Anti-Cæsar electus est: & quæ de prima Voce Palatini & Tutela Regis statuuntur, ad observantiam deducta non reperiantur: de fide & auctoritate ejus merito dubitatur. conf. *Diploma* RUDOLPHI I. LUDOVICO Severo datum, & Constitutio LUDOVICI *Bav.* supra cit. Quamvis hæc non tam Constitutio, quam Appellatio ad futurum Concilium fuerit, cujus verba exhibent *St.* BALUZ. *Acta* p. 493. ibi: *Cum n. vacante Imperio Comiti Palat. Rh. de jure & approbata Imp. consvetudine--præsertim in partibus* ALAMANNIÆ, *competat* JUS ADMINISTRANDI JURA IMP. *feoda ecclesiastica & temporalia conferendi, & cuncta alia negotia disponendi.* conf. GUNDLINGIANA l. c. §. n.

XXIV. (a) Jam a CAROLI M. tempore *Saxones* peculiari jure usi sunt. v. POETA *Vitæ Carolinæ* Scriptor

Ducatu & *Palatinatu* Saxoniæ una cum *Archi-Mareſchallatu*, gauderet: nihil ſane convenientius viſum fuit, quam ut idem tanquam *primarius*

Scriptor. a. 803. ibi: *permiſſi* LEGIBUS *uti* SAXONES PATRIIS, & LIBERTATIS *bonore*. conf. Cap. 1. X. de *Sponſalib*. ibi: *non eisdem utuntur legibus* SAXONES & FRANCIGENÆ. & *Spec. Suev.* L. I. C. 108.

Nec negligenda obſervatio, *Saxones*, HENRICI IV. & V. tempore *ſeparatum* fere *Regnum* & *peculiarem* quaſi *Rempubl.* ſub LOTHARIO Duce ſuo formaſſe. v. *Chron.* HILDES. a. 1015. ibi: *ad Frideslar conveniunt* (Saxoniæ Principes,) quæ ad HONOREM REGNI & UTILITATEM ſunt, tractantur. & ad a. 1120. *Qua correptione ſtimulati Saxones crebros conventus ob concordiam facere*, --SUPPRESSAQUE IMPERATORIS PERSONA, *contra omnem hominem terras ſuas invadere molientem ſe unanimiter armare cæperunt.--vacantibus Cathedris canonice Paſtores elegerunt, quos mediante Moguntino--& eccleſiaſtica libertate conſecrari fecerunt.* conf. AUG. de CANUS. l. c. p. 336. & 341. ſeqq. & GUND. l. c. §. 4.

Idem Status ſub HENRICO *Leone* duravit, quippe qui & jus *inveſtiendi Epiſcopos* exercuit, quamvis hoc *ſolius Imperatoriæ Majeſtatis eſſe*, crederetur. v. HELMOLD. L. I. C. LXIX. §. 8. & LXX. §. 1. qui & C. XXXIII. §. 5. ait: *In hac enim terra ſola* DUCIS *auctoritas attenditur.*

marius Saxoniæ Princeps, ratione triplicis hujus dignitatis in eodem unitæ, & antiquam potestatem vice Imperatoris in his terris exerceret.

XXV.

ditur. Unde mirum non est, nec alium Interregem in Saxonia, nisi *Ducem*, tunc admissum fuisse. conf. SCHILT. *Comm. ad J. F. Alem.* C. XLII. §. 20. 21. qui & *hodienum tempore Interregni Ducis Saxoniæ universalem potestatem veterem se exerere*, existimat.

Neque tamen *Comitis Palatini* etiam auctoritas exigua fuit, quæ FRIDERICI I. Imp. auspiciis inprimis crevisse videtur: Judex enim & Conservator pacis in Saxonia fuit. v. GUNDLING. l. c. §. 14. 19. 20. Quamvis hoc jus solum ad Vicariatum Imp. sibi vindicandum non suffecerit: adminiculari tamen potuit.

Sed & *potestas banni concedendi*, *Archi-Mareschallo* tributa, forte non parum ad Jus Vicariatus eidem tribuendum contulit. Ita & SCHILT. in Diss. de *Vicariis* §. 2. existimat. *Jure enim veteri*, inquit, *Bannus sive Executio in causis criminalibus nonnisi speciali Regis vel Imp. concessione impetrari poterat. Ne igitur crimina manerent impunita, absente Imperatore, necesse erat, ut Vicaria potestas interim constitueretur. Atque hæc* PRIMA *videtur fuisse* OCCASIO *constituendi* VICARIUM *unum vel plures per Imperium Germaniæ. Quorum potestas subinde etiam ad alias Jurisdictionis partes extensa fuit.*

XXV. Fruſtra vero *PONTIFICES* olim Vicariatum quendam Imperii ſibi arrogare conati ſunt (a): quorum attentatis Imperator atque Electores ſuis decretis, obviam ivere (b).

XXVI. Licet autem Elector PALATINUS atque Elector SAXONIÆ per Auream Bullam Vicarii ſint conſtituti: tamen, poſt translatam in *BAVARUM* Electoralem dignitatem, accerrima controverſia enata eſt, dum BAVARUS ejusdem virtute etiam Vicàriatum ſibi vindicavit, atque poſt mortem FERDINANDI III. Palatinum præveniendo, & re cum Saxone communicata, etiam exercuit; *PALATINUS* contra, reſtituto ſibi Principatu & Comitatu

XXV. (a) v. CLEM. V. & JOHANNIS XXII. *Bullæ*, Cap. un. *Extravag.* Ne ſede vacante.

(b) v. Appellatio LUDOVICI *Bavari* ap. GOLDAST. T. III. p. 411. & ST. BALUZ. l. ſupra cit. item Fœd. *Rhens.* d. a. 1338. SCHILT. de *Lib. Eccleſ. Germ.* L. VI. C. III. & Diſſ. de *Vicar.* §. 4. STRUV. D. XIII. §. 23.

XXVI. v. Hiſtor. Controv. ap. LONDORP. T. II. & VIII. & PFEFF. VITR. *Illuſtr.* L. I. T. XI. §. 5. ibique not. & Perill. AUTOR. *Fecial. Europ.* P. I. p. 163. De Scriptis v. STRUV. *Biblioth. Juris* C. XIV. §. 20. conſ. COCCEJ. J. P. Cap. XVI. §. 6. 7. 8. SCHILT. J. P. L. I. T. XVIII. & Tom. II. in append. p. 29. *Medit.* ad INSTR. PAC. Spec. I. p. 37.

tu Palatino, eundem ad se pertinere existimavit: quæ res turbas etiam in Collegio Electorali dedit, atque variis scriptis in utramque partem tunc disputata, non vero decisa fuit; PALATINUS tamen in novissimo Interregno, post sinistra Bavari fata, jus suum iterum exercuit.

XXVII. Quemadmodum vero jus utriusque Vicariatus in casum *vacantis Imperii* Aureæ Bullæ decreto satis clare definitum est: ita res de *casu absentiæ* forte non omni dubio caret, cum A. B. de priori tantum casu loqui, ex verbis * ejusdem manifestum sit.

XXVIII. Equidem id certum videtur, si REX ROM. adsit, absente vel impedito Imperatore, non alii nisi ipsi jus administrandi Imperium tum suo, tum vicario Imperato-

Ee ris

XXVII. * v. C. V. ibi: *quoties* VACARE *contingit Imperium*; *Provisor ad manus* FUTURI *Regis Rom.*; *per Regem Rom.* POSTEA *electum*. conf. SCHILT. Diss. de *Vicariis* §. 4. 5. qui absentiæ casum, tunc temporis non controversum, *nec verbis* A. B. *neque sensu* vel intentione *attingi*, cum LIMNÆO in *Observ.* ad C. V. A. B. p. 334. affirmat. HORN. C. XXI. §. 3.

XXVIII. v. LIMN. J. P. L. II. C. XV. COCCEJ. J. P. C. VIII. §. 28. PFEFFING. VITR. *Illustr.* L. I. T. XI. §. 2. lit. a) HORN. C. XXI. §. 2. D. KREGEL. de *Vicariatu Saxon. in casu absent.* §. 25. *Meditat.* ad *Capitul.* JOS. art. 47. a) p. 358.

ris nomine, competere: siquidem tunc potestas per electionem in ipsum collata sese exerit.

XXIX. Sed non existente Rege Rom., an iidem *Vicarii* per A. B. designati & absentis vel impediti Imperatoris vice fungi debeant? diversimode a Juris publici Doctoribus disputatur: dum alii (a) *utrique* Vicariorum istud jus denegant, alii (b) soli *Palatino* universæ Germaniæ curam deferunt, alii (c) & *Saxoni* easdem cum Palatino partes tribuunt.

XXX. Negari nequit, & ante & post A. B. Imperatores quandoque aliis suas vices demandasse, exemplo HENRICI VII. (a), qui *JOHANNEM Bohemiæ* Regem, LUDOVICI Bavari (b), qui *EDUARDUM* Angliæ Regem, WEN-

XXIX. (a) v. LIMN. L. 3. C. XII. n. 35. ZIEGLER. Diss. de *Eminentia Elect. Sax.* C. X. §. 2. CARPZ. de *Leg. Reg.* C. X. Sect. 14. n. 21. sq.

(b) v. LIMN. l. c. n. 38. MULZIUS *Repræs. Maj.* P. 2. C. XX. n. 64. p. 666.

(c) v. SCHUTZ. *Coll. J. P.* Vol. 1. D. V. th. 11. lit. c) & Vol. 2. D. XIII. th. 2. lit. b) COCCEJ. C. XVI. §. 12. THULEMAR. de *Octov.* C. XXII. §. 11. HORN. C. XVI. §. 3. D. KREGEL Disp. de *Vicariatu Saxon. in casu absent. Imp.* §. 16. sqq.

XXX. (a) v. *Conr.* VECERIUS *Hist. Henr. VII.* ad a. 1509. LEHMANN. *Chr. Sp.* L. 7. C. XI. p. 735.

(b) ALBERT. ARGENT. ad a. 1339. CUSPIN. *Vit. Lud. Bav.* 377.

WENCESLAI (c), qui *SIGISMUNDUM*, SIGISMUNDI (d), qui Archi-Epiſcopum *MOGUNTINUM*, Vicarios generales per Germaniam conſtituerunt.

XXXI. Nihilominus poſtea exiſtimatum eſt, forte per interpretationem A. B. extenſivam, etiam *abſente* Imperatore Vicariatum ad PALATINUM & SAXONEM pertinere; inprimis cum *PALATINO* (a) iſtud jus a CAROLO IV., RUPERTO, MAXIMILIANO I. & CAROLO V. confirmatum fuerit, quo eodem & *SAXONEM* gaudere, haud abs re judicatum eſt: unde & a MAXIMILIANO I. & CAROLO V. peculiares *Vicarios Generales* conſtituentibus, per *reverſales* ipſis de non præjudicando cautum fuit (b).

Ee 2 XXXII.

(c) v. GOLDAST. *Conſt. Imp.* T. 3. p. 417. 419.

(d) v. SERRAR. de *Reb. Mog.* L. V. Archi-Ep. 48. ibi: *Archi-Epiſcopum decennalem juſſit eſſe vicarium.* conf. tamen Dn. GRIBNERI *Spicil. Obſerv. de Vicar. Imp.* §. 11.

XXXI. (a) v. Diplom. ap. FREHER. *Orig. Pal.* L. I. C. XVI. & GOLDAST. R. Satz. T. I. p. 241. conf. LIMN. J. P. L. 3. C. XII. n. 36. DITHMAR. de *Vicar. Orig.* §. 9. ubi exempla geſti a Palatino Vicariatus abſente Imp.

(b) v. GOLDAST. R. Satz. P. I. p. 243. LUNIG Reichs-Archiv. P. Spec. II. n. 15. 18. SCHURZFL. de Friderico III. §. 5. HORN. C. XXI. §. 3.

D. MEN-

XXXII. Ex quibus omnibus id colligere licet, etiam *absente Imperatore*, si nemo constitutus sit, PALATINUM & SAXONEM Vicarios esse; posse tamen Imperatorem, etiam absque ipsorum consensu, alios constituere: cum non prius jus ipsorum sese exerere queat, quam ubi Cæsaris Imperium defecerit; deficere autem istud dici nequeat, quamdiu ipse per alium eodem fungitur.

XXXIII. Multo magis hoc jus, in *casu minorennitatis* Cæsareæ, aut alius *impedimenti*, Vicariis istis ordinariis asserendum erit: cum his casibus Cæsar ipse Imperio prospicere nequeat.

XXXIV.

D. MENCKE de FRIDERICO III. *Sap. Vicario Imp.* §. 5. sqq. D. KREGEL de *Vicar. Sax. in cas. abs.* §. 19. DITHMAR. l.c. §. 8. p. 29. not. g).

XXXII. v. COCCEJ. C. XVI. §. 12. TITIUS L. 5. C. IX. §. 34. SCHILT. D. de *Vicar.* §. 5. ubi argumento hujus Legis dictis Electoribus jus Provisionis competere, salvo tamen Imperatoris jure, asserit. conf. *Capit.* CAROLI VI. art. ult. ibi: geschehen lassen / daß die in der G. B. benahmte Vicarii indessen an statt unser die Administration des Reichs continuiren.

XXXIII. v. HORN. §. 5. TITIUS §. 32. conf. *Capit.* JOS. art. 47. & *Meditat.* ad h. a. it. Dn. GRIBNERI *Spicileg. Observ. de Vicar. Imp.* §. 13. 14.

XXXIV. Divisum vero est Vicariorum Imperium juxta antiquam Germaniæ divisionem in *FRANCOS* & *SAXONES*; ita, ut PALATINI Vicariatus *partibus Rheni*, *Sveviæ* & *Jure Franconico*, SAXONIS vero illis *locis*, ubi *servantur jura Saxonica*, circumscribatur.

XXXV. Ad *PALATINI* igitur Vicariatum pertinent (a): 1. Provincia Rhenensis, sive *Circulus* uterque *Rhenanus*, 2. Ducatus sive Circulus *Svevicus*, 3. Ducatus sive Circulus *Franconicus*, exceptis *Hennebergicis* ditionibus, quæ *Saxonico* Vicariatui subsunt (b), 4. Circulus *Burgundicus*: siquidem in his districtibus Jus

XXXIV.* Terras Serenissimi Vicarii in Diplomatibus suis speciatim designare non solent, sed ad ductum A. B. *Palatinus* verbis: in denen Landen des Rheins Schwaben und Fränckischen Rechtens; *Saxoniæ* vero Elector his fere: an Enden des Sächsischen Rechtens/ und in unser Vicariat gehörenden Provincien. v. Dn. GRIBNERI Diss. de *Terr. J. Sax.* §. 14. & 24. ubi per *Jus Franconicum* terras seu *districtus*, per *Jura Saxonica* vero *leges* intelligendas esse demonstrat. DITHMAR. de *Vic. Orig.* p. 27. n. 6.)

XXXV. (a) v. Dn. GRIBNER. de *Terris J. Sax.* §. 16. sqq. ubi GOLDASTI doctrinam de Terris Vicariatus Palatini examinat.

(b) v. D. GRIBN. l. c. §. 32. q.)

Franconicum, quod ſub Svevicis etiam *Svevicum* appellatum, viguiſſe videtur (c).

XXXVI. An autem jure Franconico etiam Circulus *Bavariæ* & *Auſtriacus* comprehendantur, dubium: certe alii negant, nec Auſtriaci Vicariatum Palatini in ſuis terris agnoſcere voluere.

XXXVII. Ad Vicariatum vero *SAXONICUM* ſpectabunt Circulus *Saxoniæ Superior* & *Inferior*,

(c) Determinatio per Circulos quidem diſplicet nonnullis, quia illi tempore Caroli IV. fuere incogniti: nihilominus, licet a Circulo ad Jus alterutrius Vicarii in hac vel illa terra fundatum argumentari non liceat, ſaltim hodie Vicariatuum diſtrictus per Circulos ſatis commode explicari videntur; ceteris paribus nempe, & ſi ea, quæ deſunt Circulis, addantur ac ſuppleantur.

XXXVI. v. Du. D. GRIBNER. Diſſ. de *Terris Juris Saxon.* §. 19. 20. qui utriusque Vicariatui has terras ſubeſſe exiſtimat. ibid. lit. k) affertur LEOPOLDI Imp. Proteſtatio adverſus Bavari Vicariatum in terris Auſtriacis.

XXXVII. v. D. GRIBNER. Diſſ. de *Terris Juris Saxon.* §. 28. ubi *Terras Juris Saxonici* ita deſcribit, ut *generatim* eodem referat: primo *priſci* & ampliſſimi *Ducatus* Saxoniæ *fines*, quibus & *Weſtphaliam*, & terras, quæ *Slavis* ereptæ Ducatui huic acceſſerunt; dein *terras* ceteras,

Inferior, nec non *Weſtphalicus*, itemque terræ *Venedicæ* tam *boreales*, quam *orientales*: quippe

teras, *quæ* ſimulac Germaniæ unitæ fuerunt, aut diſſolutis Ducatibus aliis, *legibus Saxonicis uti* cœperunt, iisdemque Imperatore CAROLO IV. uſæ ſunt; denique terras, quæ *Vicariatui Palatino non adſcriptæ*, *neque utrique exemtæ ſunt*, ſive utrumque Vicarium, ſive Saxonem ſolum illæ Proviſorem Imperii agnoſcant: *Speciatim*; Terras *Anhaltinas* & *Lawenburgicas*, *Brunſvicenſes* & *Luneburgenſes*, *Magdeburgenſes*, *Bremenſes*, *Halberſtadienſes* & *Hildeſienſes*; *Weſtphalicas* Præſulum *Colonienſis*, *Paderbornenſis*, *Osnabrugenſis*, *Monaſterienſis*, dubium, an & *Leodienſis?* nec non Abbatiſſæ *Hervordienſis*, terras; *Juliaci*, *Cliviæ* & *Montium* Ducatus (quamvis ob lites de ſucceſſione ad eorum Poſſeſſores litteræ Vicariatus non mittantur) *Mindæ* Principatum, *Oldenburgicum*, *Lippenſem*, *Bentheimium*, *Waldecciæ*, *Teclenburgicum* & *Schaumburgicum* Comitatus, itemque *Friſiam*; Porro *Thuringiam* univerſam, atque adeo & *Erfordiam* & *Eichsfeldiam*, nec non *Haſſiam*, æque ac *Coburgicas* & *Hennebergicas* ditiones; denique *Venedorum* terras, & in his *Marchiam*, *Luſatiam*, *Miſniam*, *Meglenburgicas* terras, *Pomeraniam* utramque, *Bohemiam*, *Sileſiam* ac *Moraviam*. v. §. 31.-52. ubi omnes hæ Vicariatus Saxonici terræ erudite demonſtrantur.

pe omnia vel ad Ducatum Saxoniæ olim relata, vel jure Saxonico usa fuere.

XXXVIII. *Potestas* Vicariorum, *vacante* Imperio, *propria* est & *independens*, imo Majestatica; quippe non ex speciali quadam vel Cæsaris vel Statuum concessione aut delegatione, sed ipsa lege competens, licet temporaria & Imperatorem repræsentans: sed *absente* aut *minorenni* Imperatore *delegata* tantum est, unde etiam tunc Vicarii non Imperii, sed Imperatoris audiunt.

XXXIX. Ex his sequitur, *vacante* Imperio, *tantam* esse Vicariorum *potestatem*, *quanta* est ipsius *Imperatoris* ex Capitulatione metienda, nisi qua restrictio doceatur; *absente* vero, *quanta* ab Imperatore *concessa*: id quod ex natura utriusque Vicariatus clarissime liquet.

XL.

XXXVIII. v. TITIUS L. 5. C. IX. §. 3.-7. 14. 31. *Meditat.* ad *Cap.*, JOS. art. 47. lit. b) p. 359. sq. GRIBNER. Diss. de *Juribus Varior. Imp.* §. 38. conf. *Capit.* CAROLI VI. art. ult. ibi: an statt unser 2c.

XXXIX. v. Perillustr. AUTOR *Fecialis Europ.* P. I. C. III. S. 3. p. 164. Ill. COCCEJ. J. P. C. XVI. §. 13. HORN. C. XXI. §. 10. TITIUS §. 12. Excell. D. WERNHER. de *Jurib. Vicarior. S. R. I. in A. B. non expressis* §. 2. sqq. ubi §. 8. sqq. agit de quæstione. *An Vicarii ad Capitulationem adstricti sint?* eamque negat. D. GRIBNER. Diss. de *Jurib. Vicar.* §. 5. & 36. & *Spicil. Observ.* §. 15.

XL. Non igitur jura Vicariorum vel ex ſola A. B., quæ exemplis tantum ea illuſtrat, ac deinceps reſtringit, vel ex ſpecialibus privilegiis, vel obſervantia metienda, aut aliis modis, neque in legibus fundamentalibus, neque in natura rei, fundatis, limitanda.

XLI. Jura in A. B. expreſſa ſunt: poteſtas *judicia exercendi*, ad *beneficia Eccleſiaſtica præſentandi*, *recolligendi reditus* & proventus, & *inveſtiendi* de *feudis*, *juramenta fidelitatis* vice & nomine S. Imperii *recipiendi*.

XLII. Exercent vero *Judicium aulicum* quisque in ſuo diſtrictu, peculiare *Vicariatus Regimen* ſeu *Judicium*, Vicariats-Regierung / vel Vicariats-Hoff-Gerichte / in ſuis aulis conſtituendo: *Camerale* vero conjunctim, ſub utriusque nomine atque Vicariatus ſigillo communi, per univerſum Imperium.

XL. v. TITIUS §. 13. Dn. GRIBNER. Diſſ. laud. de *J. Vicar.* §. 6. ubi Diſſentientes in quatuor claſſes diſtribuit. & *Spicileg. Obſerv. Miſc. de Vicar. I.* §. 8.

XLI. v. A. B. Tit. V. conf. Excell. Dni WERNH. Diſſ. de *Juribus Vicarior.* S. R. I. *in Aurea Bulla expreſſis.* & Excell. Dn. GRIBNERI *Spicileg.* jam laud. §. 10. *An Vicarii electo Imperatori de fructibus collectis rationem reddere teneantur?*

XLII. v. D. WERNHER. de *J. V. in A. B. expreſſis* §. 17. 18. 19. D. GRIBNER. Diſſ. laud. de J. V. §. 8. 9.

XLIII. Jus *præsentandi* ad *beneficia Ecclesiastica* alii juri *patronatus* tribuunt, vi cujus Imperatores, & eorum vice Vicarii, in certis Ecclesiis suas præbendas regales conferunt (a): alii vero, & forte rectius, ad *jus primariarum precum* extendunt; quippe quod itidem Cæsari vi potestatis Cæsareæ competit (b).

XLIV. Inter jura non expressa inprimis locum habet *Jus indicendi* communi nomine *comitia* Imperii, vel eadem *continuandi*, atque per Principales suos Commissarios iisdem præsidendi, itemque decreta, imo & Recessus Imperii una cum Statibus conficiendi: quippe quod Vicaria Imperatoris potestas utique postulare videtur.

XLV. Denique omnia reliqua summæ potestatis jura, sive sint *Cæsareo-Comitialia*, sive *Cæsareo-Electoralia*, sive *Reservata Cæsarea* (a), Vicariis etiam merito asseruntur (b); excepto tamen

XLIII. (a) v. SCHILT. J. P. L. I. T. XVIII. §. 3. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. XIII. §. 29.

(b) v. TITIUS §. 18. sqq. MULDENER *Posit. inaug. IV. de Jure prim. prec.* §. 5. Dn. GRIBN. Diss. de *Precibus primar. Vicariorum Imp.*

XLIV. v. D. WERNH. de *J. V. in A. B. non express.* §. 39. TITIUS §. 22. D. GRIBN. §. 23.

XLV. (a) Infra uberius consideranda, atque suis locis, ubi de Juribus Majestatis Imperii agetur, inserenda.

(b) v. D. WERNH. Diss. de *Jurib. Vicarior. S. R. I.* in

tamen jure 1) *alienandi res Imperii*, & 2) *investiendi de feudis Principum* & *vexillaribus* Fahn-Lehn (c).

XLVI. Ut autem Vicariorum potestas statim incipit a morte Imperatoris, qua cognita ipsi publica Edicta, *Vicariats-Patente*, in terris Vicariatus sui adfigi curant: ita desinit eadem novo Imperatore electo, a quo gestorum confirmationem petere solent. Eadem ratione si absens fuerit Imperator, eodem reduce, vicariam potestatem finiri, facile intelligitur.

XLVII. Præter Vicarios Germanicos etiam alii, ratione Regnorum Germaniæ junctorum, nempe *Imperii Romani* stricte dicti, Regni *Longobardici* atque *Arelatensis*, laudari solent: quorum tamen Vicariatus hodie forte

in A. B. non expressis §. 26. & sqq. ad fin. D. GRIBN. Diss. laud. de *Jur. Vicar. Imp. illis inprimis, quæ perperam a nonnullis in dubium vocantur.*

(c) v. A. B. Tit. V.

XLI. v. SCHWED. P. Spec. S. 1. C. XXXII. §. 2. C. XXXIII. §. 9. conf. Dn. WERNH. Diss. jam laud. de *J. Vic. in A. B. non expressis* §. 14. 15. ubi de *Litteris* istis *solennibus*, quibus Vicariatus significatur, agit, utrum *jam olim in usu fuerint? an Status easdem publicare teneantur?*

XLVII. v. BOECLER. *Not. Imp.* L. 4. C. III. n. 1. TIT. §. 35.

te exiguo Germaniæ emolumento exercentur.

XLVIII. In *IMPERIO ROMANO* ſtricte dicto, vel potius in Urbe & ditione Romana, Vicarius a nonnullis PONTIFEX (a) conſtituitur; ſed absque fundamento, cum nullum Vicariatus ipſi conceſſi extet exemplum, & potius vel *Comites Palatii Lateranenſis*, vel præcipui ex *Senatoribus* olim Urbi vice Imperatoris præfuerint (b); ſicut nec hodie forte Pontifex Vicarius videri voluerit (c).

XLIX. In *ITALIA* olim varii Vicarii vel Civitatibus majoribus, vel integris diſtrictibus ac provinciis ſub *Poteſtatum, Comitum, Vice-Comitum, Legatorum*, vel etiam *Vicariorum* nomine, præfecti fuere, quos inter *Vicarii Generales*, ceterorum inſpectores, eminuerunt: quorum omnium varia ſub HENRICO V., OTTONE IV., FRIDERICO II., RUDOLPHO Habspurgico,

XLVIII. v. SCHURZFL. de *Diviſ. Imp. Carol.* §. 78. p. 89. GROTIUS de J. B. & P. L. 2. C. IX. §. 11. n. 4.

(b) v. STRUV. S. J. P. Diſſ. XIII. §. 34. & XI. §. 15.

(c) v. TITIUS §. 39.

XLIX. v. Dn. STRUV. S. J. P. Diſſ. XIII. §. 35. & Dn. de MUNCHHAUSEN Diſſ. de *Vicariatu Italico* C. II. & III. ubi exempla ex hiſtoriis illorum temporum collecta, & diplomatum fide firmata.

gico, cumprimis vero HENRICO VII. & LUDOVICO *Bavaro*, ſtrenuis jurium Imperii in Italia adſertoribus, extant exempla.

L. Hi uti initio nil niſi *Magiſtratus* erant, qui vice & nomine Imperatoris juſtitiam & reditus adminiſtrabant, ceteraque Imperii jura in Italia conſervabant: ita ſucceſſu temporis vicariam poteſtatem in propriam commutarunt, ac ſublimia territorii jura, æque ac Germanorum Duces & Comites, ſibi adſeruerunt.

LI. Licet autem hoc pacto Vicariorum nomen in plerisque Civitatibus ac territoriis Italiæ extinctum fuerit: tamen ad noſtra usque tempora nonnulli Vicariatus perdurarunt, & cumprimis *Mediolanenſis*, *Sabaudus* atque *Mantuanus* celebrati fuerunt.

LII. Scilicet *MEDIOLANI* jam ab ADOLPHO Naſſovio *Vice-Comes* Cæſareus Vicarius univerſæ Longobardiæ conſtitutus eſt: quod munus dein ab ALBERTO, HENRICO VII. & CAROLO IV. Imperatoribus confirmatum eſt; licet

L. v. *Perilluſtr.* AUTOR *Fecial. Europ.* P. I. p. 160. SCHURZFL. *Jus Aug. in Ital.* §. 9. 10. 15. Dn. de MUNCHHAUSEN Diſſ. laud. C. III.

LII. v. VITR. *Illuſtr.* L. I. T. XI. §. 2. FECIAL. EUROP. P. I. p. 160. STRUV. l. c. §. 36. MUNCHHAUSEN d. Diſſ. C. II. §. 5. ubi a FERDINANDO III. eundem Vicariatum confirmatum eſſe quidem aſſeritur, ſed absque teſtimonio.

licet WENCESLAUS poſtea ex Vicario *Ducem* creaverit.

LIII. *SABAUDUS* uti jam a FRIDERICO II. *Vicarius Generalis* in Sabaudia conſtitutus eſt: ita a SIGISMUNDO Imp. in omnibus & ſingulis civitatibus, caſtris, caſtellis, oppidis, dominiis atque terris, quæ teneret in partibus *Pedemontium*, *Vicariatum* obtinuit, qui poſtea a MAXIMILIANO I. & CAROLO V. non ſolum confirmatus, ſed etiam ab hoc ad Comitatum *Aſtenſem* & Marchionatum *Cevæ*, a FERDINANDO II. vero etiam ad ceteras terras, quas inprimis ex Marchionatu *Montisferratenſi* acquiſiverat, fuit extenſus; ſicuti jam antea a FERDINANDO I. *perpetuus* ei *Vicariatus* firmatus fuerat.

LIV. *MANTUANUS* Vicariatus itidem jam olim inſtitutus, a FERDINANDO III. autem CAROLO III. Mantuano Duci inſtauratus fuit, ſed refragante *Sabaudo*, in cujus gratiam iſte Vicariatus per decretum Electorale, & Capitulationes LEOPOLDI ac JOSEPHI, iterum abolitus fuit, proteſtante tamen Mantuano.

LV. *Officium* horum *Vicariorum Generalium* in

LIII. v. STRUV. l. c. §. 36. & MUNCHHAUSEN l. c. C. II. ubi *Diplomata* ex GUICHENONII *Hiſt. de Savoye* & LEIBNIZIO exhibentur.

LIV. v. MUNCHHAUSEN. l. c. §. 6. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. art. 14. lit. c.

LV. v. STRUV. §. 37. MUNCHHAUSEN *l. c.* C. III. §. 5.

in eo consistebat, ut vices Imperatoris per districtum suum in universum gererent, adeoque actus Imperiales vivo ac mortuo Imperatore exercerent, homagium feudorum & appellationes reciperent, controversias definirent, atque jurisdictionem criminalem, si concessa esset, administrarent, denique ceteros Vicarios particulares observarent: quorum jurium forte pauca hodie adhuc usum habent.

LVI. In *Regno ARELATENSI* olim Comites in suis territoriis Imperatorum Vicarii erant, sed particulares (a): quamvis universales etiam nonnunquam constituti fuerint, exemplo LUDOVICI *Barbati* (b), qui a RUPERTO patre *Galliæ* & *Regno Arelatensi*, & CAROLI *Delphini* (c), qui a CAROLO IV. eidem Regno, excepta Sabaudia, *Vicarius* præfectus fuit.

LVII. In *Sabaudia* ipse *Dux Sabaudiæ*, hodie *Rex Sardiniæ*, Vicariatu *generali* & *perpetuo* gau-

LVI. (a) v. STRUV. l. c. §. 37.

(b) v. FREHERI *Origg. Palat.* C. XVI. p. 133. sqq. ubi DIPLOMA RUPERTI.

(c) v. CONRING. de *Fin. Imp.* C. XXIV. p. 600. sqq.

LVII. v. MUNCHHAUSEN Diss. laud. C. II. §. 7. ubi *Diplomata* ex GUICHENONII *Hist. de Savoye* & LEIBNIZII *Cod. J. G. Diplom.* exhibentur. conf. STRUV. l. c. §. 38.

gaudet: cujus origo a FRIDERICO II. repetenda, quippe qui THOMASIO de Sabaudia & *Legati generalis* & *Præsidiatus* officium contulit: quod CAROLVS IV. novo jure & appellationes ab Archi-Episcopis, Abbatibus aliisque judicibus secularibus, & homagium recipiendi, tituloque *S. Imperii Generalis Vicarii* in Comitatu *Sabaudiæ* & partibus circum vicinis auxit; ceterique Imperatores, cumprimis SIGISMUNDUS, MAXIMILIANUS I. CAROLUS V. FERDINANDUS I. RUDOLPHUS II. & sequentes, vel confirmarunt, vel novis accessionibus ornarunt.

LVIII. Quemadmodum vero hi *Vicarii Italici* ac *Arelatenses* vivo Imperatore non ita sunt independentes. quo minus ipse Imperator in eos æque ac cèteros Italiæ Vasallos sua gaudeat potestate: ita iidem *mortuo* quoque *Imperatore* Vicariis Imperii universalibus, *Palatino* & *Saxoni* subesse videntur, qui & jus suum in novissimo Interregno in Italia exercuerunt.

LIB.

LVIII. V. MUNCHHAUSEN Diss. laud. C. III. §. 7. D. GRIBN. Diss. de *Jurib. Vicar. Imp.* §. 37. DITHMAR. de *Vic. Or.* §. 10.

LIB. IV.

DE MEMBRIS IMPERII.

CAP. I.

DE STATIBUS IMPERII IN GENERE.

§. I.

MEMBRA Imperii, quæ & *Cives* appellantur, ſunt vel *Immediata*, quæ, citra intercedentem alium Dominum, ſoli Imperatori fide & obſequio obſtringuntur: vel *Mediata*, quæ primum Domino territoriali, &, mediante hoc, Imperatori & Imperio demum ſubſunt.

II. Utrîusque generis Membra ſunt vel Regni *Germanici*, vel Regni *Italici*. Illius Membra immediata ſunt vel *Status*, vel *non Status* ſeu ſubditi: hujus vero non ſunt Status ſed *Vaſalli* Imperii. Mediata utriusque regni membra ſunt vaſalli vel ſubditi Dominorum territorialium & Vaſallorum Imperii.

III. STATUS Imperii ſunt *Cives Imperii immediati, qui jure ſuffragii in Comitiis, uti Superioritate territoriali in ſuis Territoriis, gaudent*,

atque ad ferenda Imperii onera, nexu fere sociali, obstricti sunt.

IV. Ut autem *Status* vel a *stando*, vel a *statuendo* dicuntur, quod personam *standi* in Comitiis, vel jus *statuendi* de rebus ad Rempubl. pertinentibus habent: ita aliis vocabulis *Ordines*, *Cives*, *Proceres*, *Senatores* Imperii, quamvis minus proprie minusque usitate, appellantur.

V. Aliquando vox Status *latissime* accipitur, pro *omni cive*, qui statum, i. e. conditionem civilem in Republica habet: aliquando *strictius*, pro civibus *immediatis*, sive jus suffragii habeant, sive non: aliquando *strictissime* pro iis, qui cum immedietate *jus suffragii* conjunctum habent; quæ significatio Jure publico est receptissima, atque hic locum invenit.

VI. Tria autem sunt, quæ *essentiam Status Imp.* die Reichs-Standschafft / licet inæquali ratione, absolvunt, atque adeo instar characterum a ceteris personis civilibus eum distingvunt: *jus suffragii*, *immedietas*, & *obligatio* ad ferenda Imperii *onera*.

VII.

IV. v. HORN. J. P. Cap. XXII. *Meditat.* de *Statib. Imp.* §. 3. Mantissæ loco *Meditat.* ad INSTR. PAC. Spec. II. adjecta.

V. v. COCCEJ. Diss. de *Charactere Status Imp.* S. II. §. 19. 20. *Meditat.* de *Stat. Imp.* modo laud. §. 4. 5.

VII. *Jus suffragii*, sive votum & sessio in Comitiis, facile primus atque præcipuus Status character est, eique tam essentialis, ut, qui eodem caret, in sensu proprio strictissimoque Status Imperii dici nequeat.

VIII. Uti vero Jus suffragii non nudi consilii, sed decreti & Senatusconsulti vim habet, atque summi Imperii partem facit: ita nec sufficit, vocari ad Comitia, sed reipsa inter Status locum occupare, & de Republ. sententiam dicere, si non semper actu secundo, tamen actu primo; idque in Comitiis uni-

VII. v. COCCEJ. Diss. laud. Sect. II. qua demonstratur, Characterem perpetuum der Reichs-Standschafft consistere in *Jure Comitiorum*, idque usu Gentium æque ac Recessuum Imperii. *Meditat.* de *Stat. Imp.* cit. §. 22. - 28. SCHWEDER. J. P. *Part. Spec.* S. 2. C. I. §. 3. ibique alleg. CONRING. de *Republ. I. R. G.* Diss. IX. §. 9. BOECLER. *Not. Imp.* L. V. C. I. OBRECHT. ad *Monzamb. Exerc.* II. C. II. p. 18. SCHILTER. *J. Publ.* L. I. T. XIX. §. 3. MAURIT. Diss. de *Matric.* §. 19. KULPIS de *Legat. Stat. Imp.* C. IV. §. 8. sq. VITRIAR. *Ill.* L. I. T. XII. §. 1. & PFEFFING. in Not. HORN. *J. Publ.* C. XX. §. 5.

VIII. v. *Medit.* de *Stat. Imp.* cit. §. 22. 23. 24. 31. SCHWED. *P. Spec.* S. 2. C. I. §. 5. KULPIS de *Jur. Legat. Stat. Imp.* C. IV. §. 6. 8. HORN. Cap. XXII. §. 6.

versalibus, vel totum Imperium repræsentantibus.

IX. Fundamentum Juris suffragii hodie est *Immedietas* non solum ratione *personæ*, sed etiam *bonorum*, sive *Superioritas territorialis* in *immediato* Imperii *territorio* (a): cum nemo hodie ad votum & sessionem in Comitiis admittatur, nisi qui gaudet *immediatis* Imperii *bonis* (b); licet olim & *mediati* ad Comitia admissi fuerint, *nec* omnes *immediati* etiam hodie *Status* sint (c). X.

IX. (a) v. COCCEJ. Diss. cit. Sect. III. §. 1. 2. 3. ubi, Immedietatem *non* esse *de forma* der Reichs-Standschafft / esse tamen *consequens juris Comitiorum*; nec *Superioritatem territorii* Statum facere, adhærere tamen Statibus, censet. §. 17. 18. 19. *Medit.* de *Stat. Imp.* §. 9. 10. TITIUS *J. Publ.* Lib. III. C. I. §. 27. 28. 30. - 33.

(b) v. R. I. de a. 1555. §. Dieweil aber. d. a. 1564. §. Und wollen wir. 1654. §. Uber dieß haben wir rc. & *Capitul.* LEOP. art. 44. JOS. 43. CAROLI VI. art. I. ibi: Keine Fürsten / Grafen und Herren in Fürstl. oder Gräfl. Collegiis ander auffnehmen / sie haben sich dann vorher dazu mit einem Immediat-Fürstenthum / respective Graf- oder Herrschafft genugsam qualificiret.

(c) v. R. I. Worm. d. a. 1564. §. 29. so nicht Stände des Heil. Reichs / jedoch dem Heil. Reich immediate unterworffen. conf. COCCEJ. l. c. §. 2. 4.

X. Illud vero non requiritur, ut quis hæc bona ab Imperio jure *feudi* immediate possideat: cum sufficiat *bona immediata* saltem ratione *juris territorialis* possideri, licet non immediate, sed mediante alio Statu, ab Imperio in feudum concessa sint, exemplo Ducatus *Bipontini*, Comitatus *Falckensteinensis*, *Erpacensis* aliorumque.

XI. Exceptio quoque a regula nonnunquam locum habet, quod nonnulli ratione *personæ* quidem *immediati*, sed *territorio immediato* atque *superioritate territoriali carentes*, nihilominus jure *Status* gaudere queant, sive bona immediata per injuriam amiserint, sive

X. v. EUROP. HEROLD. P. I. p. 448. 477. MYLER. ab EHRENBACH. de *Princip. & Stat. Imp.* C. XI. §. 8. STRAUCH. *Exerc. exot.* X. §. 21. *Medit.* de *Stat. Imp.* §. 11. Dn. de BUNAU *Exam. Diss. de Jurisd. feud. & Superior. T.* C. VIII. §. 7.

XI. v. *Medit.* de *Stat. Imp.* §. 13. 14. EUROP. HEROLD. T. I. p. 166. 595. 825. LYNCKER. de *Super. territ.* p. 60. TITIUS L. 3. C. I. §. 38. HORN. C. XXII. §. 7. 8. R. I. noviss. §. Uber dieses haben wir. Dn. de BUNAU l. c. §. 3. ubi exempla afferuntur Statuum, qui jure suffragii in Comitiis gaudent, licet immediatis Imp. bonis aut superioritate territ. careant, ut Episc. *Tridentinus* & *Brixiensis*, Comit. *Reinstein.* & *Hohenstein.* Dynast. *Lohræ* & *Klettenberg.* Comit. *Mansfeld* & *Ortenburg.*

ex Imperatoris & ceterorum Statuum consensu expresso vel tacito istud jus acquisiverint. quamvis si personæ hoc jus ob insignia merita concessum sit, sub conditione bonorum immediatorum comparandorum, conditione non impleta, illud ad heredes non transeat.

XII. Denique ad qualitatem Status pertinet, pro modo censuque bonorum immediatorum in aliquo Imperii *Circulo* esse descriptum, & ad ferenda Reipublicæ *onera* pro parte sua concurrere: quæ quidem conditio hodie regulariter necessaria est, quamvis extra ordinem in nonnullis vel penitus, vel certo modo, cessare queat; sicut & dantur, qui ad Imperii onera concurrunt, sed Status non sunt.

XIII. Nexus autem ille, quo ad ferenda *Imperii onera* obstricti sunt Status, maximam partem socialis est; licet in nonnullis vasallagium accedat, vel etiam tenues subjectionis reliquiæ supersint.

XIV. Ex dictis liquet, tria ista ad constituen-

XII. v. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 15. TITIUS l. c. §. 39. HORN. l. c. §. 9. EUROP. HEROLD. T. I. p. 166. 595. SCHWED. l. c. §. 8. CONRING. de *Civib. Imp.* §. 9. & de *Comit.* §. 10. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. XV. §. 7.

XIII. v. TITIUS l. c. §. 40.

XIV. v. TITIUS l. c. §. 48. 49. 50. 51.

tuendum Statum Imperii conjunctim requiri, & in quo conjuncta sunt, illum *proprie* perfecteque *STATUM* haud dubie esse; sed in quo primum deficit, illum non nisi *improprie* & latiori sensu; in quo secundum vel tertium, proprie quidem stricteque, sed *ἀνωμάλως* Statum audire: id quod non solum in explicandis legibus fundamentalibus atque actis publicis, sed etiam probanda qualitate Status, ad quam neque relatio in *matriculam*, aut in *Circulum*, neque *convocatio* ad *Comitia* sufficit, usum habere potest.

XV. Liquet etiam, *qualitatem Status*, die Reichs-Standschafft/ personæ quidem, ratione facultatis & usus, attributum esse, sed ratione fundamenti *Territorio* ita *inhærere*, ut non solum intuitu territorii conferatur, nec cuiquam regulariter competat, nisi qui in territorio immediato superioritatem exercet,

 eodem-

XV. * Utrum jus suffragii personæ, an territorio adhæreat? ab aliis in utramque partem disputatur. v. LIMN. J. Publ. L. X. C. I. §. 54. & Tom. I. *Addit.* L. VII. p. 75. SECKENDORF T. Fürsten-Staat P. II. C. III. §. 2. Addit. p. 82. OBRECHT ad *Monz.* l. c. p. 21. KULPIS ad *Monz.* C. II. §. 1. p. 213. BURGOLD. ad *Instr. P.* P. I. Disc. XVIII. n. 4. SCHWEDER *J. Publ.* P. Spec. S. II. C. I. §. 2. seq. TITIUS J. P. L. III. C. I. §. 16. HORN. l. c. §. 10. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. XV. §. 5. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 16.-21.

eodemque amisso, etiam jus suffragii pereat, sed etiam ad temporarios possessores, die Innhaber dieser oder jener Graff- oder Herrschafft / transferatur: nisi forte extra ordinem personæ citra respectum bonorum jus suffragii collatum sit.

XVI. *Modus acquirendi* jus Status est vel *originarius* vel *derivativus: illo* jus Status de novo producitur conferturque, adeoque comitialium suffragiorum numerus, qui nunc est, uno novo adjecto extenditur atque augetur; *hoc* vero jus Status, quod jam actu in persona aut re extat, facto hominis vel legis alii acquiritur.

XVII. *Originarie* hujus juris, & per consequens Status, *caussa* proxima & immediata est *Imperator* cum *Statibus Imperii*, saltem illis, qui ex duobus superioribus sunt collegiis, aut si de civitate agendum esset, ex omnibus tribus.

XVIII. Modus efficiendi primo in eo consistit, ut Imperator jura Status cuipiam daturus

XVI. v. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 34. & 43.

XVII. v. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 35.

XVIII. v. Rec. Imp. noviss. §. Uber dieß haben rc. ibi: ohne der Churfürsten und Stände Vorwissen und Consens keiner zur Session und Stimm im Fürstenrath zugelassen rc. *Capitul.* LEOPOLD. art. 44. CAROLI VI. a. I. ibi: neben dem Churfürstlichen auch dasjenige Collegium

turus ante omnia Electorum, & postmodum etiam Senatus Principum, ac denique, si novus Status Comes aut Baro sit, illius collegii, in quo suffragium laturus est, consensum rogare debeat, quippe sine quo nemini jus Status concedi potest.

XIX. Nec dubitandum, si Imperator urbem provincialem in classem & jura liberarum Imperii Civitatum dignetur evehere, & Urbium Imperialium consensum necessarium esse, ex paritate rationis: quamvis hujusmodi casus forte rarissime extiturus sit.

XX. *Secundo*, qui hac ratione jus suffragii adeptus est, illi ab Imperatore in Principum Comitumque, adde & Urbium, *curia* de *sessione & loco* prospiciendum, quo ferre suffragium & sententiam dicere possit; ita tamen, ut ne novi Status Introductione antiquioribus præjudicium aut injuria fiat.

XXI. Postquam de loco convenit, *tertio* fit *Introductio* in curiam, plerumque per Mare-

---

um oder Banck/ darinn sie auffgenommen werden sollen / in die admission ordentlich gewilliget. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 36. STRUV. Synt. J. Publ. l. c. §. 6.

XIX. v. *Meditat.* de St. I. §. 37.

XX. v. *Capitul.* CAROLI VI. art. 22. *Medit.* de *St. Imp.* §. 38.

XXI. v. *Medit.* de St. I. §. 39. LIMN. *Tom. Addit.* ad L. I. n. 79. p. 110.

ſchallum Pappenheimium, cui tamen aliquando, majoris ſolennitatis cauſſa, & Commiſſarius ab Imperatore adjungi, & ad hunc actum delegari ſolet.

XXII. *Quarto* denique fit relatio in matriculam & ſuſceptio certi atque dignitati comparis cenſus, eines Matricular-Anſchlags/ in aliquo Circulo Imperii, ubi ſcilicet bona poſſidet, qui inter Status eſt relatus.

XXIII. Poteſt autem jus Status *triplici* fere conditione ab origine conferri, vel ut *perſonam* non egrediatur, neque in heredes liberosque ſit tranſitorium, vel ut transeat quidem, ſed absque reſpectu *bonorum*, vel denique, quod frequentiſſimum, ut bonis addicatur, in iisque ita ſtabiliatur, ut poſtmodum legitimum bonorum poſſeſſorem ſemper comitetur.

XXIV. *Derivative* jus Status acquiritur vel *facto* hominis, vel *lege*. *Illud* fit legitima *alienatione* rei, cui jus Status inhæret: ad legitimam vero alienationem Imperatoris & agnatorum conſenſus requiritur.

XXV.

XXII. v. *Medit.* de St. I. §. 40. *Capitul.* JOS. art. 43. CAROLI VI. a. I. ibi: und mit einem Standeswürdigen Reichs-Anſchlag in einen gewiſſen Creyß eingelaſſen.

XXIII. v. *Medit.* de *St. Imp.* §. 42.

XXIV. v. *Medit.* cit. §. 44.

XXV. Ad alienationem quoque refertur, ubi quis bona, quæ jure Status gaudent, in ſpeciem *pignoris* loco, ſed revera titulo *emptionis* cum pacto de *retrovendendo*, ſibi quæſivit: item quando aliquis crediti cauſſa a judice in poſſeſſionem ex ſecundo decreto miſſus eſt, quo pertinent die Innhabere oder Pfand Innhabere dieſer oder jener Graff- und Herrſchafft.

XXVI. Non autem nuda bonorum detentio ſufficit, ſed *poſſeſſione* civili opus eſt; unde & is, cujus bona ab alio per injuriam poſſidentur, ſuffragium ferre in Comitiis, non detentor id ſibi arrogare poteſt.

XXVII. Interdum etiam cum poſſeſſio *dubia* eſt & in lite, *utraque* pars, tam qui petit, quam qui poſſidet & excipit, ſuffragii uſu ſe *abſtinent*, doneç diremta lis fuerit, quamvis bona procul omni dubio facultatem ſuffragandi annexam habeant, uti in cauſſa *Juliacenſi* & *Lauenburgica* manifeſtum eſt exemplum,

XXVIII. Jus Status perſonale, quod inſtar privilegii ſe habet, & vel huic tantum perſonæ, vel legitimis ejus liberis conceſſum eſt, in aliam familiam transferri nequit, niſi novus Imperatoris & Statuum conſenſus acceſſerit: ſub conditione autem bonorum immedia-

XXV. XXVI. XXVII. v. *Meditat.* cit. §. 45.
XXVIII. v. *Medit.* cit. §. 46.

mediatorum comparandorum datum, eadem impleta, in reale mutabitur.

XXIX. *Lege* acquiritur jus Status vel *successione legitima*, dum qui in locum ſuccedit, & ſuccedit in jus, niſi perſonaliſſimum fuerit; vel *electione* canonica, aut *postulatione*, in Epiſcopatibus, qui jure ſuffragii donati ſunt: utrumque iterum & Imperatoris auctoritate, & Statuum conſenſu, qui ita lege diſpoſuerunt.

XXX. *Electione* igitur, vel *Postulatione*, fiunt Status *ARCHI-EPISCOPI, EPISCOPI, PRÆLATI* immediati, qui a Capitulis ſuis per ſuffragia eliguntur, vel poſtulantur, & moribus ac legibus Imperii terras etiam acquirunt, quarum ratione non Vaſalli ſolum fiunt, ſed obtinent etiam ſeſſionem & votum in Comitiis: quod jus etiam exercent, antequam infulam a Papa acceperunt, eo quod iſtud a Papa neutiquam dependet.

XXXI. *Succeſſione* Status jura acquirunt *ELECTORES, DUCES, PRINCIPES, COMITES* & *BARONES* immediati: qui itidem omnibus Imperii actibus intereſſe, atque ſuffragium in Comitiis ferre poſſunt, licet *nondum* ab Impera-

XXIX. v. *Medit.* cit. §. 48. 49. RUSDORFF. in *Vindic. Palatin.* Cap. I. STRUV. S. J. P. Diſſ. 15. §. 22. ſqq.

XXX. v. THULEMAR de *Octovir.* C. XXIV. §. 18. STRUV. l. c. §. 22. 23.

peratore *investiti*, eo quod qualitas Status jam per successionem a *lege* ipsis delata est.

XXXII. Non tamen omnes *heredes* qualitatem Status acquirunt; sed, si jus primogeniturae introductum, solus *primogenitus*: hoc vero non introducto, vel indivisim atque in communi terras tenent, vel easdem inter se dividunt.

XXXIII. Quodsi *indivisim* atque in communi terras teneant, omnes pro *unico Statu* saltim reputantur, adeoque *unicum* tantum *votum* in Comitiis gerunt.

XXXIV. Quod si vero terras inter se *dividant*, ita, ut quilibet de *portione* sua speciatim ab Imperatore investiatur, tunc *specialem* etiam *quisque* qualitatem Status adipiscitur.

XXXV. Secus est, si divisis licet terris, investiturae *jura* sint *communia*, tunc *is*, cui *potiora* sunt in *Regimine* jura, tantum in Statuum numero reputatur.

XXXVI. Principes *minorennes* Status quidem fiunt, ob aetatis tamen defectum, personam standi nondum habent in Comitiis, adeoque illorum *Tutores* vel *Curatores*, imo & Tutrices, admittuntur. Sede *Episcopali* vacante, Capitulum jura Imperii exercet.

XXXVII. Amittitur denique jus Status

1) *morte*

XXXV. v. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. XV. §. 24.
XXXVI. v. STRUV. l. c. §. 25. ubi exempla.
XXXVII. v. *Meditat.* de *Stat. Imp.* §. 51. sqq. ad fin.

1.) *morte naturali*; 2.) *morte civili*, quo pertinet *bannum Imperiale* & *exemtio*, de quibus alibi; 3.) *territorii amissione* ob delictum aliamve caussam.

XXXVIII. Neutiquam vero *non usu*, etiam si quis longo tempore vel ad Comitia non accesserit, vel ratione hujus vel illius territorii suffragio non usus fuerit: cum jus suffragii sub pœna amissionis in legibus Imp. haud injunctum, sed cujusvis libertati relictum sit.

Cap. II.

De

STATUUM IMPERII ORIGINE ET VARIETATE.

§. I.

ORigo Statuum Imperii ab antiquissimo Reipublicæ Germanicæ statu arcessenda est, quamvis non eadem olim, ac hodie, Statuum conditio fuerit.

II. Nimirum id fere constat, Germanos omni tempore *libertatis* amantes fuisse, nec unquam Regibus, si quos habuerunt, liberam & infinitam potestatem concessisse, sed jus de communi salute consultandi atque statuendi

XXXVIII. v. D. GRIBNERI Diss. *De jure suffragandi Principum Imp. usu intermisso non pereunte.*

ſtatuendi ſibi ſemper integrum ſervaſſe, eandemque ob cauſſam Comitia ſua celebraſſe.

III. Conſtat etiam, jam *ante* enatum *Francorum* regnum duos fuiſſe illorum Ordines, qui hoc jure Comitiorum gaviſi fuere: nimirum *Principes* & *Populum*, quorum illi, tanquam præcipuæ nobilitatis viri, judiciis vel exercitui præfuere, hic vero ex plebe, ingenuis tamen, conſtitit; utrique de rebus publicis conſultarunt, ſed de minoribus Principes ſoli, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium eſſet, apud Principes prætractarentur.

IV. Pari ratione ſub FRANCIS negotia publica non ex ſolo Regum arbitrio, ſed & *Pro-*

III. v. TACIT. de *Morib. Germ.* & CONRING. de *Civib. Imp.* §. 15. ſeqq.

IV. v. HINCMAR. Epiſt. III. C. 29. LEX ALEMANN. *princ.* ibi: *Incipit Lex Alemannorum, quæ temporibus Clothari una cum Principibus ſuis, id ſunt, 33.* EPISCOPIS, *& 33.* DUCIBUS, *& 72.* COMITIBUS, *vel cetero* POPULO *condita eſt.* CAPITUL. CAROLI M. X. C. 217. ibi: *ut* POPULUS INTERROGARETUR *de Capitulis, quæ in legem noviter addita ſunt, & poſtquam* OMNES CONSENSERUNT. CONRING. de *Civib. Imp.* §. 30. 33. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. 2. C. XXXVII. SCHILT. *J. P.* L. 1. T. XV. §. 4. ibique cit. *Pact. Confluent.* de a. 860. art. X.

Procerum & *Populi* consensu, idque in *Comitiis* vel majoribus, vel minoribus, quotannis celebratis, tractata fuere: id quod ab initio per *observantiam* introductum, postea, diviso inprimis Imperio Carolino inter LUDOVICI P. filios, expressa pactione, LUDOVICUM inter & Germaniæ *Proceres* inita, firmatum est.

V. *Ordines*, in his Comitiis suffragia ferentes, erant vel *Majores* vel *Minores*. Illorum nomine Proceres sive Optimates veniebant, qui & *Seniores*, *Principes*, *Primores Regni* appellabantur, & vel *Clerici* vel *Laici* erant: horum vero appellatione *Populus* sive *plebs* indigitabatur.

VI. Ad *Clericos Majores* pertinebant *EPISCOPI* atque *ABBATES*, quos barbaries ac superstitio illorum seculorum consiliis publicis admovit, ac ad ingentem opulentiam evexit: unde ad altiora, quam sacri muneris ratis ferebat, adspirandi, atque in Comitiis, etiam antequam territoria acquisivere, locum occupandi occasio ipsis nata.

VII. In *Laicorum* Majorum ordine *DUCES* & *COMI-*

V. v. CONRING. de *Civib. Imp.* §. 30. - 35.
VI. v. CONRING. de *Civib. Imp.* §. 35. sq. LEHMANN *Chr. Spir.* L. 2. C. XV. MONZAMB. C. III. §. 7.
VII. v. HINCMAR. *Epist.* III. C. 35. THEGAN. de *gestis Ludovici Imp.* C. VI. CONRING. de *Civib. Imp.*

COMITES erant, provinciis regendis atque exercitui ducendo a Francis, more Romanorum, præfecti: qui licet Magiſtratus eſſent, ac provincias vice ac nomine Regis administrarent, tamen tanquam primarii Cives Regni, & vi officii, ad Comitia vocati fuere, ac de rebus publicis ſententiam dixere.

VIII. Inferiorem Ordinum claſſem conſtituebat *Populus*, ſive multitudo minorum Magiſtratuum ac miniſterialium, hominumque equeſtris dignitatis, ex vicis delegatorum, quorum nec tanta, quanta Majorum vel Seniorum fuit auctoritas.

IX. Quanta autem fuerit Procerum & Po-

Imp. §. 35. ſqq. de *Ducib. & Comit.* §. 10. ſqq. LEHMANN. l. c. Cap. 16. 17. ſqq. SCHILT. *J. Publ.* L. 1. Tit. XIX. §. 1.

VIII. v. LEHMANN. L. 2. C. XIX. XXXVII. CONRING de *Civib. Imp.* §. 33. 34. 54. *Epiſt.* CAROLI *ad Pipin. fil.* apud BALUZ. T. I. p. 461. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 22. ubi ex Prologo Capitular. Franc. probat, *Nobiles* etiam Francorum placitis interfuiſſe: ibi enim: *Incipiunt Capitula Regum & Epiſcoporum, maximeque* NOBILIUM *omnium Francorum.* STRUV. *Synt. J. Publ.* Diſſ. XXII. §. 4.

IX. v. HINCMAR. *Epiſt.* III. C. 29. ibi: *Seniores propter conſilium ordinandum; Minores propter idem*

puli in suffragando auctoritas, dictu difficile est. Non prorsus nullam fuisse, ex *Hincmari* testimonio, & pactione Confluentana colligere licet: nihilo tamen minus *consilii* potius, quam decreti rationem habuisse, vel exinde apparet, quod Magistratus fuerint Proceres, a Rege dependentes, quorum sententiam quod sequi obligatus fuerit Rex, vix quisquam dixerit.

X. Duravit hic status, usque dum & *Proceres LAICI* vicariam *potestatem* in *propriam* converterunt, *provinciasque hereditario* jure sibi vindicarunt, & *CLERICI* integra *territoria* acquisiverunt, atque adeo utrique ad sublime territorii jus adspirarunt: quippe a quo tempore sensim & in Comitiis majori auctoritate pollere, & *suffragia* ipsorum *decreti* potius quam consilii vim habere cœpere, ipsique adeo veri coimperantes Imperatoris evasere; quod jus tandem expressa pactione Westphalica ipsis firmatum est.

XI. Quod ad *URBES* attinet, cum olim nullæ

---

idem consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, NB. sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum. Pact. Confluent. d. a. 860. art. X. ibi: *communi consilio assensum præbebimus*, item: *veri adjutores atque cooperatores.*

X. V. VITRIAR. *I. J. Publ.* L. I. T. II. §. 10. INSTRUM. *Pac. Westph.* Art. VIII. §. Gaudeant.

nullæ vel paucæ in Germania extiterint, nec ulla harum ab initio in Comitiis ratio habita fuisse videtur, nisi forte sub populi vel multitudinis nomine comprehensæ fuere, saltem sequentibus seculis una cum reliqua multitudine a Comitiis aliquantisper exclusæ videntur.

XII. Sed Seculo XIV. Urbes paulatim ad Comitia iterum accitæ; quod illa tempestate & numerus urbium satis magnus esset, & præcipuæ fere opes viresque Imperii iis continerentur, prætereaque novis sumtibus ad onera publica quam maxime opus esset; unde adeo factum, ut & *CIVITATES IMPERIALES* tandem *jura Statuum Imp.* æque obtinerent, quæ & Pace Westphalica iis confirmata sunt.

XIII. *Multitudo* autem *equestris* posterioribus seculis Comitia non amplius frequentavit: sive quod non magna, vel nulla prope ipsius ratio haberetur, sive quod sumtuosiora essent Comitia, quam ut ferendis sumtibus illa sufficeret, sive denique quod nullum ex Comitiis fructum speraret: unde & factum, ut *NOBILES IMMEDIATI* hodie nullum inter Status Imperii locum occupent.

XI. XII. XIII. v. CONRING de *Civib. Imp.* §. 54. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 22.

XIV. Non autem *certus* Ordinum *numerus* primis temporibus videtur fuisse, sed cuilibet Comitia adire licuisse, quicunque aliquod in Republ. momentum, opibus aut prudentia, putabat facere: donec paulatim, quibusdam vel ultro emanentibus, vel a potentioribus exclusis, ad eum, qui nunc est, numerum & statum perventum ast.

XV. Neque etiam ad qualitatem Status, primo & medio ævo statim, vel *Superioritas Territorialis*, quippe quæ serius demum enata, vel *Immedietas* videtur requisita esse: siquidem adhuc sub *FRANCONICIS* & *SVEVICIS* Impe-

---

XV. v. MONZAMB. C. II. §. 2. & Dn. THOMAS. in not. l.)

XV. v. DODECHIN. ad a. 1113. ap. PISTOR. *Script. Rer. Germ.* T. I. p. 471. ibi: R. LOTHARIUS *Leodium cum Principibus totius Regni, AEpiscopis, Ducibus, Marchionibus, Palatinis Comitibus, & cum ceteris Nobilibus ad curiam condictam venit.* RADEVIC. de *gestis Frid. I.* L. I. C. III. ibi: Confluunt ex omnis regni partibus -- *AEpiscopi, Episcopi, multique Ecclesiastici viri, Duces, Marchiones, Comites, & Proceres, Consules & Civitatum Judices.* REC. I. d. a. 1431. ibi: Gerathschlaget von unserm Herrn dem Chur-Fürsten / Fürsten / Grafen / Herren / Rittern / Knechten / Räthen und der Ständte Freunden. Dn. de BUNAU *Exam. Diss.* de *Jurisd. feud. & Super. T.* Cap. VIII. §. 5.

Imperatoribus, imo adhuc Sec. XV. promiscue non solum *Immediati*, sed & *Mediati*, non solum *Archi-Episcopi* & *Episcopi*, sed etiam alii *Clerici*, non solum *Duces*, sed etiam *Comites*, *Nobiles*, *Consules* & *Civitatum Judices*, ad Comitia admissi leguntur; donec tandem res eo devenit, ut non nisi *Immediati* admitterentur, quorum origo jam ulterius inquirenda.

XVI. Equidem obtinuit jam ab initio Regni *Francici* quædam Ordinum, cumprimis Officialium inter se subordinatio, dum alii *immediate* Regi, alii *intermedio* cuidam Magistratui suberant: unde divisio in *Immediatos* & *Mediatos*, ac deinceps in *Status* Imp. & *Landsassios*, tandem enata est.

XVII. Scilicet sub FRANCIS is rerum status erat: Tempore MEROVINGORUM *DUCIBUS* utplurimum *COMITES* suberant (a), sed non nisi potestatis ac directionis ratione, cum ratione constitutionis a Rege immediate dependerent (b): adeoque priori respectu

XVII. (a) v. *Fragm. Chron. Ilminens.* ap. CANIS. *Antiquar. lect.* T. IV. ubi, *Principi Noricorum novem Comitatus Pipini tempore in Bavaria subfuisse*, notatur. EGINHARD. in *Annal. Franc.* a. 748. ibi: *Pipinus Grifonem XII. Comitatibus donavit.* conf. HERT. de *Vet. Franc. R. C.* V. §. 20.

(b) v. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 3. & 5.

DUCES immediati, *COMITES* mediati erant, exceptis iis, qui Ducem ſupra ſe non habebant (c). Sed ævo CAROLINGICO, ſublatis Ducibus, omnes *COMITES*, etiam intuitu poteſtatis, *immediati* erant (d). *Nobiles* vero Domini, ceterique *Minores*, Comitum jurisdictioni ſubjecti, atque adeo hactenus *mediati* fuiſſe videntur. Ceterum *Terræ* ipſæ, non Ducum aut Comitum, ſed ſolius *REGIS* fuerunt (e).

XVIII. *EPISCOPI* poteſtatem, h. e. judicandi facultatem in perſonas Eccleſiaſticas parochiæ ſuæ quascunque, *Abbates*, *Canonicos*, *Monachos*, *Sanctimoniales*, *Presbyteros* & *Clericos*; *ABBA-*

& 5. ubi *munia hæc*, *accepto ſacramento*, (cujus formula eſt ap. PITHOEUM p. 509.) *ſolum Imperatorem contuliſſe*, obſervat.

(c) v. *Geſta* DAGOB. I. C. 36. ap. DUCHESNE T. I. p. 583. ubi refertur: *decem Duces cum exercitibus miſſos*, *præter Comites plurimos*, *qui Ducem ſupra ſe non habebant.*

(d) v. Dn. LUDEWIG. de *Civit. diſpari nexu* Cap. III. §. 1.

(e) v. VALES. *Rer. Francic.* L. I. ad a. 623. ubi, *Duces* etiam *Principes* dictos, notat, ſed non *Pagi* cujusquam aut *regionis*, *quorum Princeps* aut *Dominus*, præter *Regem*, *nemo* fuit, nemo dictus.

XVIII. v. HERT. de *Vet. Franc. R.* C. V. §. 14. 18. & de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 6. fin.

ABBATES vero & *ABBATISSÆ* in *Monachos* & *Sanctimoniales* habebant: ut adeo tunc ſoli *EPISCOPI* fuerint *immediati*, *ABBATES* vero, & reliqui Clerici, *mediati*: quamvis non modo ſub *Carolidis*, ſed & ſub *Merovingis*, *ABBATES* aliqui non *Epiſcopo*, ſed *REGI* fuerint ſubjecti, *Regales* propterea dicti, uti *Monaſteria Regalia*; imo poſt CAROLUM M. omnia Francorum Monaſteria prorſus in *poteſtate Regum* fuiſſe, ab aliis obſervatum eſt.

XIX. Poſt *Carolingos*, cum *DUCES* iterum exurgerent, atque univerſam Provinciam ſub poteſtate ſua complecterentur, hi ſoli *immediati* manſiſſe, ceteri Ordines *mediati* facti videntur: quamvis *Provinciæ* ipſæ hoc ævo, licet *Duces univerſales* acceperint, *nondum* prorſus ab *immedietate exemtæ* ſint cenſendæ, eo quod nondum proprio jure ad *DUCES*, ſed ad REGES adhuc ſpectarent, atque *DUCES* æque ac *COMITES vicaria* tantum poteſtate gauderent, & provincias *Regis nomine* adminiſtrarent.

XX. Cum igitur *COMITES* non minus ac *DUCES*, OTTONUM ævo adhuc non niſi Præfecti Regii eſſent, hoc tantum diſcrimine, ut *hi* univerſæ Provinciæ ſalutem, cumprimis militaria, *illi* vero partem provinciæ, & in hac judicia atque fiſcum Regium, curarent, utrique vero a Regum arbitrio, quoad conſtitutionem, licet forte cum temperamento quodam, adhuc penderent: Regi-

que immediate haud dubie ſacramenti fide obſtricti eſſent (a): *COMITES* quoque eatenus *immediati* adhuc cenſendi: quamvis, dum parti tantum provinciæ præerant, univerſali Ducis poteſtati ac directioni certa ratione ſubeſſent (b).

XXI. *EPISCOPI* etiam & *ABBATES* cum nec

XIX. XX. (a) v. *Capitular.* CAROLI M. L. I. C. 126. edit. BALUZ. p. 723. ubi *Optimatum* & *Comitum* feuda dicuntur *beneficia* REGALIA, i. e. bona ab ipſo *Rege* in feudum conceſſa. SCHILTER. *Comm. ad J. Feud. Alem.* C. XLII. §. 18. 19. de *Inveſtit. ſimult.* C. IV. §. 4. ITTER. de *F. Imp.* C. I. §. 17. GUNDLING. de *Statu Reip. Germ. ſub Conrado I.* §. 7. lit. d) HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 6. 7.

(b) *Ducum poteſtas* inprimis cernebatur in *Placitis* habendis h. e. Comitiis Provincialibus cum *Principibus* & *Comitibus*. v. CRANZ. L. IV. C. XV. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. XLII. §. 19. De *Sveviæ Comitibus*, quod Burchardo Duci ſubfuerint v. EKKEHARD. Jun. p. 43.

XXI. * Argumentum Immedietatis erat, quod *Epiſcopatibus* & *Abbatiis a Cæſare Advocati* ſive *Vice-domini dabantur.* v. HERT. l. c. §. 7. fin. ubi etiam, *Ottonum tempore* multa *Monaſteria* fuiſſe *regalia*, h. e. *Regi nullo intermedio ſubdita*, obſervat, atque *Epiſcopos* & *Abbates* a *Rege conſtitutos* fuiſſe, exemplis ex Coævis demonſtrat. conf. CONRING. de *Conſtit. Epiſc.* §. 40. 41.

nec *Ducum* nec *Comitum* poteſtati ſubjecti, ſed ab ipſo *Rege* conſtituti legantur, niſi quod *Bavariæ Duci* jus conſtituendi Epiſcopos OTTO conceſſerit: & illi *immediatis* adhuc annumerandi ſunt.

XXII. *NOBILES* deniqûe & *CIVITATES*, frequentius hoc tempore extrui cœptæ, quatenus & univerſali *Ducum* poteſtati, & ſpeciali *Comitum*, vel etiam *Epiſcoporum* jurisdictioni ſubjiciebantur, pro *mediatis* quidem habentur; attamen *Nobiles* itidem ipſi Regi ſacramento fidelitatis obſtricti haud dubie fuerunt, & *villæ* ſeu civitates *regales* (a) ſenſim a *præfectoriis* (b) diſtingvi cœperunt.

XXII. (a) Quæ & *Villæ regalis fiſci* appellantur a LAMBERTO *Schafnab.* a. 1070. imo & *Civitates Imperiales* in Diplomate OTTONIS II. quippe in quibus *Palatia* Regni erant. Quales jam OTTONIS M. tempore Imperatori ἀμέσως ſubfuiſſe, e *Chartis* manifeſtum eſt. v. MABILLON. de *re diplom.* L. IV. pr. HERT. de *Specialib. R. G. I. Rebusp.* Sect. I. §. 7. in not. & de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 21. LEUKFELD *Antiqu. Goslar.* L. I. p. 23.

(b) v. Du FRESNE Gloſſar. voce: *Præfectoriæ Civitates. An vero* hæ prorſus in *patrimonio* Ducum vel Comitum fuerint, an vicariæ tantum poteſtati eorum ſubjectæ? dubium: poſterius probabilius videtur.

XXIII. Cum vero *DUCUM* poteſtas ſucceſſu temporis non ſolum *hereditaria*, ſed etiam *propria* facta fuerit, maximeque amplificata, iidem *Comites* & *Nobiles* quoque ſibi *Landſaſſios*, atque *Urbes municipales* reddere conati ſunt: unde Provinciæ iſtæ omnes, cum

XXIII. * Tanta jam hoc ævo *Ducum* erat *poteſtas*, ut ipſi *Principibus* & *Comitibus inveſtituras* conferrent, (initio forte non niſi *Imperatoris* & Imperii, ſenſim tamen *proprio nomine*, vel *jure ſubſeudi*) ſicut & hi *juramentum fidelitatis* & *ſubjectionis* illis faciebant. Ita MAGNUS Dux Sax. HENRICO cognato *Slavorum Principatum* contulit, qui & ipſi *juramentum fidelitatis & ſubjectionis fecit.* v. HELMOLD. L. I. C. XXIV. §. 3. LOTHARIUS D. S. *Comitiam Holſatiæ* ADOLPHO de SCOWENBURG dedit. Idem. C. XXXVI. §. 1. Imo HENRICUS LEO etiam *jus inveſtiendi Epiſcopos* ſibi vindicavit: Et licet AEpiſcopus Brem. exiſtimaret, *Inveſtituras Pontificum Imperatoria tantum Majeſtati permiſſas eſſe*; tamen *Vicelinus Ep. Aldenb. ſuſcepit Epiſcopatum per virgam de manu Ducis*, nec a FRIDERICO I. perſvaderi potuit, ut inveſtituram de manu Regis acciperet. Rationem HELMOLDUS addit: *In hac enim terra* SOLA DUCIS AUCTORITAS *attenditur*. v. L. 1. C. LXX. §. 1. C. LXXIII. §. 5. Ab eodem & *Epiſc. Lubicenſis inveſtituram Epiſcopalem* accepit. Recuperato denique etiam Duca-

cum suis Ordinibus, magis magisque ab *immedietate* eximi, & *soli Duci* subjici cœperunt; id quod sub FRANCONICIS inprimis ac SVEVICIS Imperatoribus contigit.

XXIV. Quemadmodum vero Imperatores non solum in *Terra Rhenensi*, sed etiam in reliquis

Ducatu Bavariæ a FRIDERICO I. increvit *Ducis potestas super omnes*, qui fuerunt ante eum, & factus est PRINCEPS *Principum terræ*, ut ait de ipso HELMOLD. L. II. C. VI. Successor vero BERNHARDUS Anhalt. curiam celebrans Erteneburgi, *Nobiliores terræ* jussit, *receptis beneficiis ab eo, hominium ei facere*, & *fidelitatem per sacramenta confirmare*, sed comparuerunt tantum *Comites* de *Raceburg*, de *Daneberg*, de *Luchowe* & de *Swerin*. v. ARNOLD. L. III. C. II. Idem cum Civitatem *Lubeke* sibi usurpare vellet, *Imperator* obstitit, & *sibi retinuit*. ib. C. IV. conf. SCHILTER. ad *J. F. Alem.* C. XLII. §. 20. & de *Investit. Sim. Princ.* C. IV. §. 6. ubi addit: *Hinc cœpit jam tum labascere atque restringi Saxonici* DUCATUS PRIMÆVA UNIVERSITAS. Illustrari hæc possunt ex more in Comitiis comparendi, ubi singuli Populi suo sub Duce peculiaria castra posuerunt. v. WIPPO in *Vita Conradi Sal.* p. 424. LUDEWIG de *Form. Duc. Brand.* §. 6. not. a). conf. Idem de *Disp. Civit. Saxu* C. VI. ubi tamen a tempore OTTONUM usque ad FRIDERICUM I. præter Ducem non admittit *ordines immediatos* in Ducatibus, nisi in Terra Rhenensi.

liquis Provinciis *terras* quasdam, *fisco* Regio *immediate* adſcriptas retinuerunt, quibus *COMITES PALATINI* præerant (a): ita fortaſſis & *Principes* nonnulli vel *Comites* immediati manſerunt (b), forte & *Civitates*, quæ vel ab initio *Regales* fuerant, vel poſtea e poteſtate Ducum *exemtæ* (c); quin & *Epiſcopi*, licet Imperatorum poteſtati, quod ad inveſtituram Eccleſiaſticam, ſe ſubducerent, *terras* tamen & *regalia* adhuc ab Imperatore, & quidem *immediate*, recognoſcebant (d).

XXV. At divulſis ſub FRIDERICO I. Imp. *SAXONIÆ*

XXIV. (a) v. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 7. LUDEWIG. de *Diſp. Civit. nexu* C. VI. §. 3.

(b) Exemplo *Miſniæ Marchionatus*, quem HENRICUS VI. Imperio immediate ſubjecit. v. *Chron. Mont. Ser.* a. 1196. p. 65. ibi: *Imperator Marchiam Miſnenſem ſuis reſervans uſibus, fidelibus ſuis eam commiſerat procurandam.*

(c) v. CONRING. de *Urbib. Germ.* §. 119. HERT. l. c. §. 21. LUDEWIG. l. c. qui tamen neque in Saxonia, neque in ceteris Ducatibus, Civitates immediatas usque ad LEONIS & CONRADINI ſiniſtra fata non agnoſcit.

(d) v. OTTO FRIS. L. VII. C. XVI. SCHILT. de *Lib. Eccl. Germ.* L. 4. C. V. §. [illegible]

XXV. v. Supra L. I. C. I. Sect. II. §. 98. & 106. 107. 108. conf. Dn. LUDEWIG. de *Diſpari Civitatum nexu*

SAXONIÆ & *BOJOARIÆ*, extinctisque in Interregno *SVEVIÆ* & *FRANCONIÆ* Ducatibus, magnus *Immediatorum* & *Principum* & *Comitum* & *Nobilium* & *Civitatum* in his terris numerus enatus eſt, qui ſenſim, æque ac Duces, Superioritatem territorialem atque adeo locum inter *Status Imperii* obtinuerunt.

XXVI. *Varii* autem ſucceſſu temporis Statuum *Ordines* enati fuere, qui partim primævo Reip. Germaniæ ſtatui, partim ſequentibus ejusdem mutationibus, originem debent.

XXVII. Scilicet primum a *munere* diverſo dividuntur in *ECCLESIASTICOS* & *SECULARES*, Geiſtliche und Weltliche: ſicuti jam olim in *CLERICOS* & *LAICOS*, ſive *PONTIFICES* & *PRINCIPES*, diviſi fuere.

XXVIII. Utrique iterum differunt ratione *dignitatis* vel *officii*: unde ſunt vel *ELECTORES*, vel *Non-Electores*, ſeu *STATUS* reliqui, Churfürſten und Stände. *ELECTORUM* alii ſunt *Eccleſiaſtici*, quo ſpectant tres ARCHIEPISCOPI;

---

nexu Cap. VI. ubi cauſſas evolvit, cur tot *Immediati* ſint in terris *Rhenanis*, *Bojoaricis*, *Svevicis*, *Franconicis*, *Thuringicis*, *Saxonicis*, atque *Weſtphalicis*, non vero in *Bohemia* & *Marchia Brandenburgica*.

XXVII. v. STRUV. *S. J. Publ.* Diſſ. XV. §. 8.

XXVIII. v. BILDERBECK Reichs-Staat P. III. Sect. 1. Cap. I. §. 3.

PISCOPI; alii *Seculares*, quo pertinent unus REX, tres DUCES, unus MARCHIO, & unus COMES PALATINUS.

XXIX. *Non-Electorum* itidem certi ſunt ordines: ſiquidem alii ſunt in ordine *Principum*: quo ſpectant ex Eccleſiaſticis *ARCHIEPISCOPI, EPISCOPI, ABBATES* & *ABBATISSÆ* Principali dignitate gaudentes; ex Secularibus *ARCHI-DUCES, DUCES, COMITES PALATINI, LANDGRAVII, MARGGRAVII, BURGGRAVII, PRINCIPES* in ſpecie ſic dicti; alii in ordine *Dominorum*, uti *COMITES* & *BARONES*, nec non *PRÆLATI*, *ABBATES* & *ABBATISSÆ*. Quibus tandem tertius ordo *CIVITATUM IMPERIALIUM* acceſſit.

XXX. Ratione *religionis* alii ſunt *Catholici*, vel *Romano-Catholici* potius, qui & *veteris religionis* Status ſenſu politico magis quam theologico, item *Pontificii* & *Papiſtæ*, licet præter ſtylum curiæ, dicuntur: alii *Proteſtantes*, qui

XXIX. v. Ill. COCCEJ. *J. Publ.* Cap. XV. §. 13. ubi non ſolum diſtinctionem der Fürſten und Herren ex A. B. Tit. XVI. & Conſt. HENRICI VI. ap. GOLDAST. Tom. un. fol. 79. §. 2. 3. probat, ſed & uſum ejus inſignem in O. C. P. II. Tit. 2. ſqq. aliisque, nec non differentias oſtendit.

XXX. v. LIMN. J. P. L. I. Cap. VII. n. 56. ſqq. FRITSCH. ad INSTR. *Pac.* p. 679. INSTR. P. O. art. 7. HORN. *J. Publ.* C. XXIV. §. 2. 3. STRUV. l. c. §. 10.

qui & *Evangelici*, & *Augustanæ Confessioni* addicti, nonnunquam & *novæ Religionis* Status, & *Acatholici*, quamvis non ſine eorum querela, appellantur, atque in *Lutheranos* & *Reformatos* iterum dividuntur; licet, ſi cum Catholicis res ſit, communi nomine agant.

XXXI. In *Comitiis* Status diſtingvuntur ſecundum tria collegia, *ELECTORALE*, *PRINCIPUM*, ſub quibus etiam *Comites* & *Barones* comprehenduntur, & *CIVITATUM IMPERIALIUM*, quorum duo priora vocantur ſuperiora, die höhern Collegia: eaque diſtinctio ſtatim poſt Interregnum cœpit, licet, an ſeparatio collegiorum ſimul facta fuerit, dubium ſit.

XXXII. Denique non negligenda diſtinctio a viribus diverſis petita, dum alii ſunt *majoris potentiæ*, qui proprios ducunt exercitus, fœdera cum exteris pangunt, & jus belli & pacis plenius exercent, quibusque adeo *Suprematus* quidam vel *Potentatus* a nonnullis adſcribitur; alii vero *minoris potentiæ*: licet enim jura Statibus communia omnibus eadem ratione competant, tamen non ab omnibus pari ratione exerceri poſſunt, potentiorumque auctoritas in negotiis publicis plerumque prævalet. XXXIII.

XXXI. v. STRUV. l. c. §. XI. KULPIS de *Legat.* C. IV. §. 12.

XXXII. v. FURSTENER. de *Suprematu*, LYNCKER de *Potentatu*.

XXXIII. Ceterum divisio Statuum in *Quaterniones*, quarum prolixum catalogum passim exhibent Scriptores, haud dubie commentum est otiosi ingenii; quippe quod nullo tabularum publicarum fundamento nititur, fideique antiquitatis prorsus repugnat.

Cap. III.

De
MATRICULA IMPERII.

§. I.

CUm tanta sit Statuum varietas, numerusque eorum modo creverit, modo decreverit: expediebat utique, *Album* aliquod publicum extare, in quo nomina eorum essent descripta, qui jam per ætatem & jus Comitiorum habent, & ad onera Imperii ferenda sunt obstricti, ut adeo certus Statuum numerus iniri posset; id quod tamen usque adhuc non sine magno incommodo in Imperio R. G. neglectum est.

II. Confecta quidem hunc in finem creditur

XXXIII. v. GOLDAST. T. I. Const. p. 34. LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 38. sqq. CONRING. de *Civ. Imp.* §. 40. 41. conf. supra L. I. C. ult.

§. I. v. CONRING. de *Civ. Imp.* §. 44. 45.

II. Conf. *Maurit.* de Matricula §. 5. ubi definitur *libel-*

ditur MATRICULA IMPERII: ſed hæc, ſi rem recte æſtimes, nihil eſt aliud, quam *catalogus eorum, qui tempore confectionis pro Statibus vel ſaltim immediatis ſunt reputati, cum deſignatione, quantum quisque ad uſus publicos conferat.*

III. Dividi poteſt Matricula in genere conſiderata in *Matriculam Statuum*, quæ deſignat, quinam in Statuum Imp. numerum ſint recepti, *Matriculam Collectarum Imperii*, quæ deſignat, quantum quisque ad onera Imp. contribuat, & *Matriculam præſtationum Cameralium*, quæ deſignat, quantum quisque ad ſuſtentationem Cameræ conferat.

IV. Dari *Matriculam Statuum*, in qua omnium Statuum nomina ita exacte ſint deſcripta, ut certus eorundem numerus inde iniri poſſit, recte negatur (a): & licet catalogus aliquis de a. 1521. extet (b), in quo ſola Sta-

Hh statuum

libellus, publica auctoritate Imp. & Statuum deſtinatus, ut in eo deſcribantur nomina omnium Statuum, & quantum quisque ad uſus communes contribuat; quæ tamen definitio paululum a vero Matriculæ ſcopo abludit.

III. v. CORTREJ. de *Matric.* C. V. SCHILT. *J. Publ.* Lib. 1. T. XIX. §. 9.

IV. (a) v. MAURIT. de *Matric.* §. 11. 12. qui negat. conf. TITIUS. *J. P.* Lib. III. C. III. §. 4. 5. 6.

(b) v. CORTREJ. de *Matric.* p. 2. qui affirmat extare.

tuum nomina ſine adjectis collectis ſunt deſcripta; tamen is pro exacta omnium Statuum conſignatione, & indubitata probandæ Status qualitatis norma, venditari nequit.

V. Sunt igitur hodie omnes, quæ extant, *Matriculæ Collectarum Imperii*, quarum *originem* vulgo ad SIGISMUNDI tempora referunt, atque antiquiſſimam cenſent, quam ille in Comitiis *Noricis* a. 1431. pro expeditione in *Huſſitas* ſuſcipienda (a) confici juſſit (b): quamvis alii antiquiorem de a. 1397. extare aſſerant (c).

VI.

tare. GOLDAST. T. un. *Conſtit. Imp.* p. 12. LIMN. *J. P.* L. I. C. VIII. & PAURMEIST. Lib. 2. de *Jurisdict. Imp. Rom.* C. I. n. 17. ſqq. qui itidem hujusmodi Catalogos Ordinum exhibent, quos tamen ſubleſtæ fidei merito arguit CONRING. de *Civ. Imp.* §. 42. 43. ſicut & SCHILT. *J. P.* Lib. I. T. XIX. §. 8. ampliſſimum GOLDASTI Catalogum defectibus laborare oſtendit.

V. (a) Vocatur Anſchlag auff gemeine Stände des Reichs zu Nürnberg / zu hülffe wider die Böhmen gemacht / unter dem Römiſchen König Sigismundo.

(b) v. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XX. §. 9. & Tom. II. ſub Tit. Belangend den Zugh wider die Hüſſen unter dem Römiſchen König Sigismundo, item den deßwegen zu Nürenberg gemachten Anſchlag bel. A. 1431. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. 7. C. 80. MAURIT. de *Matr.* §. 6. 7.

(c) v. LIMN. L. I. C. VII. n. 69.

VI. Caussa tamdiu neglectæ Matriculæ vel a fluctuante turbidoque Reipublicæ Germanicæ Statu, vel etiam ex eo, quod primis temporibus, ubi major erat Cæsaris potestas, non adeo necessarius ejusmodi index fuerit habitus, repetenda videtur.

VII. Ansam vero Matriculis conficiendis procul dubio præbuerunt *bella Bohemica* & *Turcica*, utraque vi & auctoritate publica gesta; quod a temporibus usque FRIDERICI I. perfuit insolens: siquidem cum bellum publicis sumtibus esset alendum, necessarium fuit Ordinum omnium censum inire, quo sciretur, quid a quoque esset expectandum: promovit autem forte negotium *libertas Procerum*, magis magisque se exerens ac imperata tributa aversans.

VIII. Sequutæ deinceps primam illam *Norimbergensem* de a. 1431. in singulis fere Comitiis aliæ, sed singulæ suis defectibus laborantes, dum in aliis quidam inter Ordines contribuentes collocati, qui in aliis sunt omissi.

IX. Caussæ errorum variæ fuerunt: primum

VI. v. TITIUS *J. Publ.* L. 3. C. III. §. 18.
VII. v. CONRING. de *Civ. Imp.* §. 46. MAURIT. l. c. §. 8. TITIUS l. c. §. 18.
VIII. v. CONRING. de *Civ. Imp.* §. 48. CORTREJ. p. 7. sqq. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. XXV. §. 15.
IX. v. CONRING. l. c. §. 47.

mum *barbaries* & tenebræ, quibus res Imperii primis temporibus involutæ fuere; deinde *diversa* & occulta Cæsaris & Ordinum, quin & mediatorum *studia*; dum aliorum intererat, ut amplificaretur Statuum contribuentium numerus, aliorum, ut idem diminueretur, & sub paucorum potestatem ceteri redigerentur; alii denique, ex spe majoris vel dignitatis vel libertatis, ad Imperii potius, quam provinciæ, ærarium pecuniam conferre malebant.

X. Agnoverunt illud Ordines, adeoque a. 1521. in Comitiis *Wormatiensibus* majori diligentia plurimos errores emendare, Matriculamque perfectiorem elaborare conati sunt: sed neque hæc tam perfecta est, quin variæ querelæ adversus eam non a Civitatibus solum Imperialibus, sed etiam ceteris Statibus moverentur, quod alios injuste omissos, alios jure eximendos, aliis denique nimia onera imposita censerent.

XI. Hinc in Comitiis *Norimbergensibus* de a. 1524. variisque sequentibus, cumprimis *Augustanis* de a. 1551. novæ *emendationes* ac *moderationes* susceptæ: sed cum nec dum cessarent Statuum querelæ, post novam moderationem de a. 1557. tandem in Comitiis *Ratisbonensibus* de a. 1576. & 1594. Matricula ista Wor-

X. v. CONRING. l. c. §. 49. CORTREJ. p. 37.
XI. v. CORTREJ. p. 37. sqq. STRUV. l. c. §. 16.

Wormatiensis de a. 1521. denuo pro norma fuit statuta, nisi in quantum per moderationes fuit immutata, vel in posterum sit mutanda.

XII. Cum vero ea adhuc suos haberet defectus, pluresque Status vel cum, vel sine onere ex eadem exemti; præterea repartitio *Svecicæ satisfactionis* a. 1650. haud pauca immutaverit: eadem a. 1668. provisionaliter revisa, correcta & moderata est, quæ propterea die Revidirte Reichs-Matricul vocatur, & huc usque obtinet.

XIII. Et licet in præsentibus quoque Comitiis de reformanda Matricula fuerit actum, nihil tamen perfectum est: nec forte unquam perfecta ac perpetua aliqua Matricula speranda, tum quod possessiones territoriorum, de quibus collectæ solvuntur, non sunt perpetuæ, tam ob alias caussas superius allegatas.

XIV. Ex dictis liquet, frustra Matriculæ

XII. v. CORTREJ. p. 50. sqq. MAURITIUS §. 37. STRUV. §. 17. BRUNNEMANN. *Exam. J. P.* L. 3. C. I. §. 14. Grundfeste des H. R. Reichs Edit. noviss. de a. 1706. in Appendice.

XIII. v. PFEFFING. *Vitr. Illustr.* p. 283. SCHILTER. *J. Publ.* L. 1. Tit. XIX. §. 9. it. supr. §. 9. conf. *Acta publica* de iis, quæ hodie in Comitiis de *moderationibus* quanti matricularis aguntur.

XIV. v. R. I. d. a. 1576. §. wenn auch 2c. ubi vocatur

Wormatiensi, quæ toties correcta est, & adhuc hodie correctionis indigere censetur, *authentiam* quandam tribui: cum in Recessibus Imp. tantum major certitudo, quam ceteris, ei adscribatur.

XV. Videtur autem omnis Matriculæ *Wormatiensis* postea revisæ prærogativa in eo consistere, quod aliqui, quorum immedietas dubia vel nulla fuit deprehensa, sint *omissi*, aut forte alii, quibus immedietas competere videbatur, *inserti*, & quod utrobique Matricula Wormatiensis certiores forsitan, quod ad præsuppositam Status qualitatem, rationes sit secuta, quam ceteræ.

XVI. Liquet etiam, confici Matriculas in Comitiis a CÆSARE & STATIBUS: ex quorum intentione etiam de *fine* & *effectu* Matricularum est judicandum.

XVII. Nimirum si Cæsari & Statibus propositum fuisset, *Catalogum Statuum* componere, ac definire, quinam in numerum Statuum sint recepti; effectus Matriculæ omnino ad probandam Status qualitatem valeret: ast cum illud propositum hactenus non appareat, neque

catur gerechte und gewisse matricul. MAURIT. §. 39. KULPIS. ad *Monz.* C. II. §. 2. TITIUS l. c. §. 28. 29.

XV. v. TITIUS l. c. §. 30.

XVI. v. MAURIT. l. c. §. 13.

XVII. v. TITIUS l. c. §. 21.

que hic effectus Matriculis hodie extantibus tribui poteſt.

XVIII. Ex *cauſſis* vero ad conficiendas Matriculas Cæſarem & Status impellentibus clariſſime patet, non alium fuiſſe earum *finem*, niſi deſignare, *quantum quisque*, qui pro Statu vel immediato reputatur, *ad onera* publica *contribuat*: quem in finem qualitas Status, vel ſaltem immedietatis, interim præſuppoſita quidem, non vero definita fuit.

XIX. Atque hinc etiam liquet, fruſtraneam eſſe quæſtionem, *qualis probatio* ex Matriculis extantibus pro aſſerenda Status qualitate deſumi queat, cum ſecundum præſuppoſita plane nulla probatio inde poſſit deſumi; licet ea quæſtio non in ſcholis tantum, ſed & in foro inter Proceres agitata fuerit: & ſi vel maxime *præſumtionem* quandam admittere velis, tamen contraria probatione ſemper elidi poterit.

XX. A Matriculis Imperii, de quibus hactenus, diſtingvenda *Matricula Cameræ Imperialis*, quæ licet itidem Imperii Matricula ſit, a ſpeciali tamen *uſu* peculiare ſortitur no-

XVIII. v. TITIUS l. c. §. 11. 12. BRUNNEM. *Ex. J. P.* L. 3. C. I. §. 12.

XIX. v. MAURIT. l. c. §. 31. SCHILT. l. c. §. 9. TITIUS l. c. §. 23. -26.

XX. v. MAURIT. §. 10. REC. IMP. de a. 1654. §. 9. TIT. §. 35.

men, aliamque habet indolem: ab omnibus autem differt *Album Cameræ*.

CAP. IV.
DE
VARIIS IMPERII OFFICIIS AC OFFICIALIBUS CUMPRIMIS PALATINIS.

§. I.

VAria olim Statuum Civiumque Imperii vel *Officia* vel *Ministeria* extitere, quorum nomine illi Imperio obstricti, diversaque hinc vel potestate vel dignitate gavisi fuere: quæ ex parte adhuc hodie locum habent, atque diversitati Statuum, diversisque ipsorum juribus, dignitatibus ac prærogativis non ultimum fundamentum præbent.

II. Nata hinc olim celebris distinctio inter *OFFICIALES* Imperii, ac *MINISTERIALES*: quorum *illi* officio quodam cum potestate

§. II. v. CONRAD. URSPERG. *Hist. Philippi.* p. 305. ibi: *venerunt ad eum Officiales & Ministeriales*, & quidem de *Principibus* & *Baronibus terræ &c.* OTTO FRISING. L. 7. C. VIII. HINCMAR. de *Ord. Palat.* n. 23. qui tamen summos *Officiales* æque vocat *Ministeriales*. COCCEJ. J. P. Cap. XV. Sect. I. §. 12. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. IX. §. 8.

ſtate & dignitate conjuncto functi fuere; *hi* vero miniſteria in aula vel bello obiere, non niſi obſequii gloria ipſis relicta.

III. *OFFICIALES* iterum duplicis generis fuere: *PALATII* ſeu *Palatini*, dicti etiam Imperatoris & Imperii; vel *REGNI* & Reipublicæ: *illi* officiis palatii; *hi* judiciis vel rebus militaribus in provinciis præfuere. Ad poſteriorem claſſem ſpectant inprimis *Duces* & *Comites*, de quibus infra.

IV. *OFFICIALES PALATINI* iterum varii generis fuere: alii enim univerſo *Palatio*, alii *Clero* & *judicio eccleſiaſtico*, alii *judicio ſeculari*, alii *Cancellariæ*, alii denique *miniſterio* aulico, Regis perſonæ dicato, præfuere.

V. Univerſo *Palatio* ſub Merovingis præerat MAJOR DOMUS, der Großhoffmeiſter/ qui & *Moderator palatii*, *Palatii Præfectus*, itemque *Præpoſitus* dictus: quippe cujus officium initio in eo conſtitiſſe videtur, ut omnes palatii

III. v. PITHOEI *Memoires des Comtes de Champagne* &c. in FREHERI *Origg. Palat.* p. 6. latine, ibi: *Palatini appellatio generalis eſt, & communis omnibus, qui munus aut officium aliquod gerunt in Palatio Imperatoris.* STRUV. l. c. §. 10. HERT. *N. Vet. Franc. Regni* C. V. §. 12. REINHARD. de *Offic. Imp. Sax.* S. I. §. 6.

V. v. DU FRESNE *Gloſſar.* voce *Major Dom.* HERT. *Not. Vet. Franc. R.* Cap. IV. §. 4. PFEFFING. VITR. *Illuſtr.* L. I. Tit. X. §. 1. lit. a.)

latii officiales ac ministeriales dirigeret, atque de caussis ad Regem delatis ejus vice cognosceret; quamvis postea omnia negotia publica atque summam Imperii ad se traxerint, Regibus nudo nomine relicto: sed sub Carolingis istud officium abolitum est.

VI. *Clero* & judicio ecclesiastico præerat APOCRISARIUS, sive *Responsalis Ecclesiasticorum officiorum* etiam ARCHI-CAPELLANUS, itemque *Palatii Custos* vocatus, qui omnem clerum Palatii sub cura & dispositione sua regebat, ac de omnibus negotiis ecclesiasticis vel ministris Ecclesiæ cognoscebat: quod officium postea cum officio *Archi-Cancellarii* coaluisse videtur.

VII. *Judicio seculari* præerat COMES PALATII, der Oberhoffrichter / qui certo respectu munus Majoris Domus obtinuisse videtur, eratque ipsius, de caussis secularibus ad palatium vel Imperatorem delatis cognoscere, atque controversias minores suo arbitrio secundum æquitatem definire, majores vero ad Imperatorem deferre.

VIII.

VI. HINCMAR. *Epist.* XIV. Cap. 19. 20. DU FRESNE *Glossar.* T. I. p. 785. *Petr.* de MARCA de *Concord. Regni & Sacerd.* L. IV. C. VII. §. 3. MALLINCROT. de *Archi-Cancell.* p. 7. HERT. l. c. C. V. §. 36. MASCOV. de *Origg. Officior. Aulicor.* §. 4.

VII. v. HINCMAR. l. c. Cap. XXI. PFEFFING. VITR. *Ill.* l. c. not. b) STRUV. l. c. §. 8.

VIII. Ad similitudinem hujus deinceps alii in provinciis constituti, a palatiis hinc inde extructis *COMITES PALATINI* dicti, qui vice & nomine Regis jus dixerunt, terrasque immediatas in qualibet provincia administrarunt: ex quibus post varias vicissitudines, extinctis ceteris, soli duo, *Rhenensis* nempe & *Saxonicus*, ad nostra usque tempora perdurarunt, priorque, ob antiquam forte Comitis Palatii Rhenensis eminentiam, ad Electorale fastigium adscendit.

IX. *Cancellariæ* præerat ARCHI-CANCELLARIUS, dictus etiam *SACRI PALATII ARCHI-CANCELLARIUS* vel *NOTARIUS*, itemque *ARCHI-CAPELLANUS*, cujus munus erat, ut præceptorum regiorum curam gereret, eademque subscriptione sua recognosceret: eique iterum alii *Cancellarii* subordinati fuere.

X. Primis temporibus hoc munere vel *APO-*

VIII. v. *Specul. Svev.* L. I. art. 19. rubr. von den 4. Landen 2c. PFEFFING. l. c. not. b) STRUV. *S. J. P.* Diss. XX. COCCEJ. *J. P.* Cap. III. Sect. VI. §. 97.

IX. v. MALLINCROT. de *Archi-Cancell.* p. 9. DU FRESNE T. I. p. 30. STRUV. Diss. IX. §. 9. 12. MASCOV. l. c. §. 5. 6. ubi de Recognitione Diplomatum & varia subscribendi ratione eruditæ observationes.

X. v. MABILLON. de *re diplom.* L. 6. p. 470. ibi: *Comes*

APOCRISARIUS vel *COMES-PALATII* fungi videntur: postea vero ARCHI-CANCELLARIUS aliquis constitutus, ex Episcoporum plerumque numero, quod hi fere soli tunc temporis litteras callerent.

XI. Licet autem initio *unus* tantum fuerit ARCHI-CANCELLARIUS: tamen postea, uti tria Regna libera Imperii, ita & *tres* Archi-Cancellarii extitere; Archi-Episcopus *MOGUNTINUS* per *Germaniam*; *COLONIENSIS* per *Italiam* & *Siciliam*; *TREVIRENSIS* per regnum *Arelatense* & *Galliam Belgicam.*

XII. Olim ambulatorii Archi-Cancellariatus

Comes Palatii noster testimoniavit. & p. 490. ibi: *Wineram, qui in vice Comete Palatio nostro adistare videbantur, --- Winerannus recognovit & subscripsit.* DU FRESNE p. 785. ubi exempla muneris Apocrisarii & summi Cancellarii in una persona conjuncti. conf. SCHILT. *J. P.* L. 1. T. XX. §. 4. COCCEJ. C. X. §. 3. STRUV. l. c. §. 10. 12. MASCOV. l. c. §. 5. ubi observat, *Archi-Capellanum* & *Archi-Cancellarium* promiscue postea appellari.

XI. v. III. COCCEJ. C. X. §. 6. MASCOV. l. c. §. 7. 8. 9. 10. ubi jam a tempore LUDOVICI Germanici *plures Archi-Capellanos* simul sub eodem Rege memorari, notat.

XII. v. SCHILT. *J. P.* Lib. 1. T. XX. §. 6. 7. qui jam a LUDOVICO Germ. jus Moguntini repetit,

tus fuere, & arbitrio Regum collati: *Germanicus* tamen jam ab HENRICI I. vel OTTONIS M. temporibus *MOGUNTINO* adjunctus; *Italicus*, antea ab *Italis* Episcopis geri solitus, a *COLONIENSI* saltem ab HENRICI III. ævo; *Arelatensis*, initio a *Viennensi*, post Interregnum a *TREVIRENSI* continuari cœpit, qui tamen *Galliæ Belgicæ* sive *Lotharingiæ* Archi-Cancellariatum jam dudum antea gesserat.

XIII. Functiones horum Archi-Cancellariatuum olim quidem secundum negotiorum genera utplurimum distinctæ fuere, ita, ut Moguntinus *Germanica*, Coloniensis *Italica*, & Trevirensis *Gallica* plerumque expediverit: at hodie a solo *MOGUNTINO* omnia expediuntur, forte ex tacito ceterorum consensu, licet titulum quisque sui Archi-Cancellariatus sibi servaverit.

XIV. Etsi autem tres sunt Archi-Cancellarii, non tamen nisi unus est *Cancellarius regni*,

---

petit, sed absque teste. MALLINKROT. *Part.* 1. *membr.* 1. 2. 3. COCCEJ. l. c. §. 8. MASCOV. §. 11.-12. HAHN. de *Burgund. s. Arelat. R.* Cap. III. §. 6.

XIII. v. MALLINKROT. *P.* 1. *Memb.* 2. *p.* 33. GRETSER. *Div. Bamberg.* p. 533. ibique Diploma OTTONIS M. in Italia Monasterio Emerano datum, cui Moguntinus subscripsit. COCCEJ. l. c. §. 7.

XIV. v. MALLINKROT. L. I. *Part. II.* per tot. COCCEJ. l. c. §. 15.

gni, qui omnium vices gerit, *VICE-CANCELLARIUS IMPERII* hinc dictus: cujus tamen officii conditio, quæ habilitatem personæ maximam requirit, non patitur, ut hereditarium sit.

XV. Reliqui officiales palatini, qui præerant *Ministerio aulico* in specie, circa Personam Regis occupato, triplicis erant generis: *Majores* seu *ARCHI-OFFICIALES*, Ertzbeamte; *Minores* seu *Officiales Vicarii*, dicti etiam *Hereditarii*, Erbbeamte; & *Intermedii*, seu *Officiales Imperii* simpliciter ita dicti.

XVI. Quod ad *Majores* seu *ARCHI-OFFICIALES* attinet, ab omni tempore in aulis non solum *Romanorum*, & *Byzantinorum*, sed & *Francicorum* & *Germanicorum* Imperatorum vel Regum, officia vel ministeria aulica, circa personam Principis occupata, inter certos, plerumque *quatuor*, *summos officiales* ita distributa fuere, ut reliqui officiales, vel ministeriales, omnes iis subordinarentur.

XVII. Tales autem sunt 1. DAPIFER, alias *SENE-*

XV. v. LIMN. ad *Capit.* CAROLI V. art. 13. p. 200. COCCEJ. C. XI.

XVI. v. GUTHER. *Offic. Dom. Aug.* L. II. C. 1. & L. III. C. 29. 30. HINCMAR. l. c. WIPPO in *Vita Conradi II.* p. 429. COCCEJ. l. c. §. 1. sqq. STRUV. l. c. §. 16. 17.

XVII. v. HINCMAR. l. c. DITMAR. *Mersb.* L. IV. p. 349.

SENESCHALLUS, TRUCHSESSIUS; 2. PINCERNA, alias *BUTICULARIUS*; 3. CAMERARIUS, alias *CUBICULARIORUM MAGISTER*; 4. MARESCHALLUS, alias *Coneſtablius* ſeu *COMES STABULI*: quibus omnibus initio *MAJOR DOMUS*, deinceps *COMES PALATII* ſeu Magiſter aulæ, der Oberhoffmeiſter / præfuiſſe, vel etiam officium ejus uni horum conjunctum fuiſſe videtur.

XVIII. Præerant olim hiſce officiis IV. ſummi Provinciarum *DUCES*, dum *unus* ex *Ducibus* ad Interregni usque tempora fere ſemper REX eſſet: ſed arbitraria ab initio erant iſta officia, Ducesque in præſtandis iis pro arbitrio Imperatorum variarunt, donec certis Ducatibus ac Familiis ſingula jam ante Interregnum hereditario jure innexa, atque per

p. 349. WIPPO l. c. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. V. C. III. STRAUCH. *J. Publ.* L. I. T. XXII. §. 1. ſqq. TOLNER. *Hiſt. Palat.* C. VI. p. 161. COCCEJ. l. c. §. 1.-8. STRUV. l. c. §. 18.

XVIII. v. ARNOLD. LUBEC. L. III. C. IX. a. 1182. ibi: *Tempore illo* FRIDERICUS *Imp. edixit curiam famoſiſſimam.--Officium* DAPIFERI *ſeu* PINCERNÆ, CAMERARII *ſeu* MARESCHALLI *non niſi* REGES, *vel* DUCES, *vel* MARCHIONES *adminiſtrabant.* COCCEJ. l. c. §. 9. & C. XII. §. 1. 4. ſqq. CONRING. de *Official. Imp.* §. 15. STRUV. l. c. §. 18. 24. 27. DITMAR. de *Elector. S. R. I. Orig.* §. 6.

per A. B. tandem ita firmata fuere, ut BOHEMUS sit *ARCHI-PINCERNA*; PALATINUS RHENI, *ARCHI-DAPIFER*; SAXO, *ARCHI-MARESCHALLUS*; BRANDENBURGICUS, *ARCHI-CAMERARIUS*. De singulis infra suo loco sigillatim.

XIX. Accessit postea, cum *Palatini* proscripti Archi-Officium BAVARO tributum esset, *ARCHI-THESAURARII* officium PALATINO per pacem Westphalicam collatum: ac novissime, cum & HANNOVERANUS in numerum Electorum receptus esset, de novo *ARCHI-VEXILLIFERI* officio constituendo consultari atque disputari cœpit: quæ tamen quæstio, cum *Palatino* pristinum *Archi-Dapiferatus*, *Hannoverano* vero *Archi-Thesaurarii* officium cesserit, aliquantisper quievit; sed restituto *Bavaro*, de novo Archi-Officio instituendo in Comitiis denuo consultatum est.

XX. Singuli Archi-Officiales suos habent *Officiales Vicarios*, sive *Subofficiales* eosque *hereditarios*,

---

XIX. v. Ill. COCCEJ. J. P. Cap. XIII. PFEFFING. VITR. *Illustr.* L. III. T. XIII. §. 25. not. a) ubi, quæ de *Archi-Vexilliferatu* in utramque partem disputata sunt, breviter recensentur. *Capit.* CAROLI VI. Art. II. III.

XX. v. Ill. COCCEJ. C. XI. §. 10. STRUV. l. c. §. 33. 34. THULEMAR. de *Octov.* C. XVIII. §. 48. A. B. C. XXIX. §. 1.

ditarios, qui sub FRANCICIS & SVEVICIS Impp. orti videntur: dum Imperatores, Ducibus elatioribus factis & forte officia ista denegantibus, ipsi sibi Officiales minores, idque pro arbitrio suo, elegerunt, qui in solenni Curia ipsis præsto essent; eademque officia postea itidem hereditaria facta sunt, inque illis familiis, quibus sub Svevicis Impp. inhæsere, ab hoc tempore perstitere & per A. B. firmata fuere; hodie vero ab Archi-Officialibus feudi more *Subofficialibus* conferuntur, omnesque ex eadem familia titulum gerunt, licet Senior tantum officio fungatur.

XXI. Munia ipsorum in eo consistunt, ut, absentibus Electoribus, vices eorum in officiis aulæ, præferendis scilicet insignibus & circa administrationem reliquorum solennium gerant, atque in eo Legatis præferantur, nisi quod Legatus Brandenburgicus hæc jura præ Hohenzollerano prætendat, eademque in coronationibus novissimis obtinuerit.

XXII. Differunt ab his officia *Aulæ* Imperialis *quotidiana*, quibus præsunt sequentes IV.

Ii Offi-

XXI. v. THULEMAR. l. c. C. XXI. §. 11. sqq. COCCEJ. C. XI. §. 15. STRUV. Diss. IX. §. 34. *Not. Germ.* ad *Capit.* CAROLI VI. art. III. (aa). CRUGER p. 241.

XXII. v. IMHOF *Mantissa Notit. Proc.* adjecta. EUROP. HEROLD. T. I. p. 137. *Anon. Consult.* de *Præ-*

Officiales Supremi: *Supremus Aulæ Magister*, *Supremus Camerarius*, *Supremus Aulæ Mareschallus*, qui jurisdictionem in omnes aulicos, & qui aulam sequuntur, exercet, ab Archi-Mareschallo Imp. dependentem, & *Supremus Stabularius*; sub quibus etiam continentur, *Dapiferi* & *Pincernæ*: atque hi, absentibus Subofficialibus hereditariis, horum officium in solenni Curia exercent, exceptis Coronationis solennibus, ita tamen, ut fructus & emolumenta relinquant subofficialibus.

XXIII. Inter Officiales Palatinos memorandi etiam AUGUSTÆ *Archi-Officiales*, qui ex priscis Regni institutis, partem aliquam in Reip. administratione eidem tribuentibus, remanserunt. Talis fuit *ABBAS S. MAXIMINI* (a), qui titulum officiumque *Archi-Capellani Romanæ Imperatricis* jam ab OTTONIS tempore obtinuit, a FERDINANDO II. ei confirmatum.

XXIV.

Praeced. der Erb-Aemter und Hof-Aemter 2c. ap. THULEMAR. C. XVIII. & XXI. A. B. Tit. XXVII. fin. *Capit.* CAROLI VI. art. III. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. A. 45. f) g) p. 353. sq.

XXIII. (a) Quod Monasterium in dotem Reginis dari solebat, unde Abbates jubebantur Reginis inservire ad Capellam, ad mensam, in curia regia. v. MASCOV. §. 58. ubi Diploma OTTONIS.

(b) v. ZYLLES. *Defens. Abb. S. Maxim.* P. III. n. 86. LYNCKER ad A. B. Cap. XXIV. p. 66.

XXIV. Deinde *ABBAS FULDENSIS* honore *Archi-Cancellarii* Imperatricis mactatus eſt, cujus initia licet obſcura ſint, ad eandem tamen cauſſam videntur referenda, dum *Archi-Capellani* & *Archi-Cancellarii* olim promiſcue fuit adhibitus, quorum poſterior demum Abbati, antiqui honoris renovationem petenti, a CAROLO IV. firmatus eſt.

XXV. Denique *Archi-Mareſchallum* Auguſtæ ſe gerit *ABBAS CAMPIDUNENSIS*, quod officium, a LEOPOLDO ipſi renovatum, cum in coronatione Imperatricis a. 1690. a *Colonienſi* & *Trevirenſi* interceptum eſſet, jus ſuum proteſtando ſibi ſervavit.

XXVI. Atque hæc Officia ſumma pariter ac ſubalterna ad curiam Imperialem ſpectant: *Similia* fere ſunt, quæ iidem quidem Achi-Officiales, ſed per *alios Subofficiales*, Epiſcopo BAMBERGENSI, præſtari curant, certis terris eo nomine in feudum acceptis: dicunturque ratione Archi-Officialium des Stiffts-Ober-Aemter / ratione Subofficialium, des Stiffts-Unter-vel Affter-Aemter.

XXIV. v. GOLDAST. *Conſt. Imp.* T. I. p. 344. ubi Diploma. LYNCKER l. c. MASCOV. §. 59. 60.

XXV. v. LUNIG. Reichs-*Archiv P. Spec. Cont. I.* p. 179. 181. L. B. de LYNCKER l. c.

XXVI. v. Ill. COCCEJ. C. XI. §. 14. STRUV. Diſſ. XVI. §. 31.

XXVII. Satis antiqua etiam hæc ſunt officia, atque ab HENRICO II. ex ſingulari in Epiſcopatum Bambergenſem ſtudio, ordinata creduntur: quæ res tamen conjectura potius, quam certis documentis nititur.

XXVIII. Sicut igitur hujus Epiſcopatus Bambergenſis intuitu *REX BOHEMIÆ* eſt Ober-Schenck / *PALATINUS* Ober-Truchſeß / *SAXO* Ober-Marſchall / *BRANDENBURGICUS* Ober-Cämmerer: ita ſingulis ſui ſunt *Subofficiales*, Equites Franconici, nimirum ratione Bohemiæ Nobilis ab *Aufſaß*; Palatini de *Pommersfelden*; Saxoniæ ab *Ebner*; Marchiæ de *Rotenhahn*.

XXIX. Horum officiorum nomine Archi-Officiales Imperii de certis ad Electoratus ſuos pertinentibus a Bambergenſi inveſtiuntur: nimirum *BOHEMUS* de urbe Praga; *PALATINUS* olim de caſtro Hohenſtein, oppidis Hersbrück, Vilſeck, Aurpach, Pägentz & Velden, quæ tamen Palatini amplius non ſunt; *SAXO* de Witteberga, Mülberga, Tubena, una cum pagis Berſtadt, Alſendorf, Weiſigek, & Gabgaſt; *BRANDENBURGICUM* vero feudum incertum eſt.

XXX.

XXVII. v. OTTO FRIS. *Chron.* L. 6. C. 27. CONRING. de *Official.* Imp. §. 26. STRUV. l. c.

XXVIII. v. LIMN. *J. P.* L. 3. C. VII. fin. COCCEJ. l. c.

XXIX. v. THULEMAR. de *Octov.* C. XX. §. 28. ſq. STRUV. l. c.

XXX. *Investitura* Archi-Officialium olim Norimbergæ, postea Bambergæ facta; non tamen juramento isti, sed stipulata tantum manu per legatos sese obligant; nec ipsi, sed subofficiales, qui ab Electoribus suis de subofficio investiuntur, soli ad officia, si evocati fuerint, tenentur.

XXXI. Non solum vero Imperator & Episcopus Bambergensis, sed etiam ipsi ARCHI-OFFICIALES, quin & alii Principes, in suis aulis, ex antiquo instituto, ejusmodi habent non solum *OFFICIALES HEREDITARIOS*, Erb-Hoff-Aemter/ qui in solennibus Imperii curiis Principi suo Electori ministrare solent, sed etiam *quotidianos non hereditarios*,

Ii 3 Hoff-

XXX. v. EUROP. HEROLD. T. I. p. 220. THULEM. l. c. §. 35. STRUV. l. c.

XXXI. v. *Constitutio* vetusta, quæ vulgo CAROLO *Crasso*, rectius CONRADO II. tribuitur, ap. GOLDAST. *Const. T. I.* ad a. 881. §. 6. ibi: *Singuli Principes habeant Officiarios speciales, Mareschalcum, Dapiferum, Pincernam & Camerarium: qui quatuor &c.* conf. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. 5. C. III. ibi: Ein jeder Käyser und König/und aus derer Verordnung die Reichs-Fürsten / haben ein jeder an seinem Hoff fürnemlich vier Amt dem Reich zu Ehren gehalten/ nemlich einen Truchseß/Marschalck/ Cämmerer und Schencken. COCCEJ. C. XI. §. 1. 11. 13.

Hoff Aemter/ inter quos ille fere primarius est, qui in aula Principis sui id officium gerit, quod ipse Princeps in Imperio.

XXXII. Præter istos Germaniæ Officiales, dubitandum non videtur, Imperatores in *ITALIA* quoque suos habuisse *Officiales*, a Germanis distinctos, qui officia sua in solenni apud Italos Curia præstiterint: de quibus tamen parum constat, nisi quod *Comitis Palatii Lateranensis* maxima adhuc sub LUDOVICO Bavaro fuerit dignitas, & Marquardus aliquis *Seneschalcus* Imperii, Dux Ravennæ & Molisii, Marchio Anconitanus, memoretur, inque coronatione CAROLI V. ab Italicis potissimum Principibus insignia prælata legantur.

XXXIII. Præterea alia quoque *Officia minora*, a FRANCORUM potissimum & SVEVICORUM Impp. temporibus orta sunt, certis feudis æque adnexa, initio arbitraria, postea itidem hereditaria facta; eaque partim *palatina*, partim *non palatina*: quamvis hodie exiguus

XXXII. v. Diploma LUDOVICI Bav. quo a. 1328. CASTRUCIUM Ducem Lucanum, & *Rom. Imp. Signiferum*, creat *Comitem S. Lateranensis Palatii*, ap. LEIBN. *Cod. J. G. Dipl.* P. I n. 64. p. 129. STRUV. l. c. §. 36. ejusque Diss. de *Origg. & elogiis Hohenloicis* §. 18. MASCOV. §. 57.

XXXIII. v. COCCEJ. C. XIII. §. 20. STRUV. l. c. §. 37.

guus eorum usus videatur, sicut nec feuda apparent, quibus cohærent.

XXXIV. Ad *palatina* spectat Officium *VENATORIS IMPERII*, des Reichs-Obristen-Jägermeisters / quod quidem jam olim in aula Francorum Regum inter principalia palatii officia, una cum *Falconarii* officio locum habuit, posteaque *THURINGIÆ LANDGRAVIIS* & *MISNIÆ MARCHIONIBUS* a CAROLO IV. collatum, atque a LEOPOLDO a. 1661. & a JOSEPHO a. 1708. confirmatum fuit, quod & in Comitiis Metensibus a. 1350. exercuisse dicuntur: quamvis hujusmodi munus & *CARINTHIÆ* ac *POMERANIÆ*, nec non *WURTENBERGICI DUCES*, itemque *SCHWARTZBURGICI* Comites sibi aliquando vindicarint.

XXXV. Sic Comites *Schwartzburgici* dicuntur *STABULARII* sive *Archippocomi* Imperii Reichs-Stallmeister: unde & in insignibus eorum furca & pecten adparet.

XXXIV. v. HINCMAR *Epist.* de *Ord. Palat.* C. XVI. ubi *quatuor Venatores* memorantur. LUNIG Reichs-*Archiv.* P. Spec. IV. S. 2. n. 79. p. 246. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. 7. C. 35. EUROP. HEROLD. T. I. p. 257. REINHARD. de *Officiis Imp. Saxon.* Sect. V. §. 1. sqq. EIBEN de *Tit. Nobil.* §. 30. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. 3. T. XII. §. 42. fin. MASCOV. §. 44.

XXXV. v. STRUV. D. Diss. IX. §. 38.

XXXVI. Sic etiam *Ostiariorum* olim notus fuit *Magister*, quod officium a Francorum temporibus innotuisse, & a Burggraviis Noribergensibus olim gestum fuisse, traditur: postea vero Illustri Familiæ de *Wertbern*, sub titulo *S. ROM. IMP. ARCHI-CUBICULARII* sive *HERED. IMP. IANITORIS* des H. R. Reichs Erb-Cammer-Thürhüters, collatum est, de quo & ab Imperatoribus investiuntur.

XXXVII. *Non palatina* officia, quæ non ad aulam, sed *provinciarum administrationem* potissimum pertinent, iterum sunt varii generis, & primum quidem in *Ecclesiastica* & *Secularia* dispesci possunt: ad priorem classem spectant *Primatus* Germaniæ, *Archi-Episcopatus*, *Episcopatus*, *Abbatiæ* & *Præpositura*; ad posteriorem *Ducatus* & *Comitatus* varii generis, *Comitatus Palatini*, *Landgraviatus*, *Marchionatus*, *Burggraviatus*, & *Comitatus* simplices: sed hæc omnia hodie imperii potius, quam officii nomina sunt; de singulis infra pluribus.

XXXVIII. Præter hæc dantur alia quædam, quæ adhuc veram officiorum rationem habent,

---

XXXVI. v. STRUV. l. c. §. 38. ibique ADELMUS BENEDICT. ad a. 822 PACHELBL a GEHAG in Teutschen Reichs-Staats-Urkundlichen Nachrichten. *Petri* ALBINI *Historia* vom Geschlecht der Grafen und Herren von Werthern. pag. 7. 19. 33. 44. 47. MASCOV. l. c. §. 48.

habent, & vel *bellica*, vel *circularia*, vel *judicialia*, vel alia *civilia* sunt.

XXXIX. Ad *bellica* spectat Officium *VEXILLIFERI IMPERII*, quod & ELECTOR SAXONIÆ & DUX WURTENBERGENSIS sibi vindicarunt, cum Nono Electori ejusmodi officium, *ARCHI-VEXILLIFERI* nempe *Imperii*, des H. R. Reichs Ertz-Fähndrichs / oder Ertz-Panner-Amt / tribuendum videretur: cujus officii ratio ut rectius intelligatur, varia vexillorum ratio probe consideranda veniet.

XL. Scilicet *Vexilla* olim erant vel *Imperialia* vel *Provincialia*. Inter *Imperialia* tria potissimum celebrantur, in expeditionibus præcipuis adhiberi solita: *Vexillum majus Imperii*, *Vexillum S. Georgii*, & *Vexillum Argentoratense*.

XLI. *Vexillum majus* vocatur *AQUILA IMPERII*, der Reichs-Adler / des H. Röm. Reichs Haupt-Fahne / das Reichs-Panier / quod OTTONIS M. tempore *Angelum* cum victoria, postea *Aquilam bicipitem* repræsentabat, & in coronatione Imp. Romana non

Ii 5 solum,

XXXIX. v. Supra. §. 19. conf. LYNCKER ad A. B. Cap IV. p. 40. sq.

XL. v. GERHARD. a ROO *Annal. Austr.* L. V. p. 186. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. XXIII. §. 7. 8.

XLI. v. STRUV. l. c. Unterscheid zwischen dem Reichs Haupt-Bannier, und der Würtembergischen Sturm-Fahne. ap. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. III. T. XIII. §. 25. not. a).

ſolum, ſed etiam in expeditionibus bellicis, præſente Imperatore, gerebatur.

XLII. Alterum *Vexillum* erat *S. GEORGII* equeſtre, initio Svevis commiſſum, in cujus tamen juris conſortium poſtea & Franconica Nobilitas admiſſa fuit.

XLIII. Tertium *Vexillum* eſt *ARGENTORATENSE*, quod tamen duplex, alterum *Civitatum*, alterum *Imperii*, ihr offen Panier und des Reichs Panier; prius Civitatum nomine ab Argentoratenſibus geſtum, poſterius, quod ſecundarium quoddam Imperii vexillum, *Carocium* dictum, ſæpe Civitatibus, ſæpe etiam Nobilibus commiſſum: utrumque *Mariam Jeſum tenentem* continet, ſed illud minoris, hoc majoris formæ eſt; utrumque etiam adhuc Argentorati adſervari dicitur.

XLIV. Præter hæc alia adhuc dantur vexilla

XLII. v. DATT. *Vol. Nov. Rer. Germ.* L. II. C. III. n. 93. & C. XXXIII. COCCEJ. C. XIII. §. 18. STRUV. l. c. §. 9.

XLIII. v. KÖNIGSHOVEN *Chron. Alſat.* p. 1104. 1106. 1107. OBRECHT. de *Vexillo Imp.* p. 29. LIMN. *J. P.* L. VII. C. III. n. 13. STRUV. l. c. §. 10. KULPIS ad *Monz.* C. II. §. 8. p. 483. ſqq.

XLIV. v. SCHILT. *Inſt. J. Publ.* T. II. p. 33. ALBERT. ARGENT. ad a. 1349. EUR. HEROLD. P. I. p. 251. ubi tamen notat vexillum Imp. majus non-

xilia imperialia, ſed minus ſolennia & particularia, ſcil. das Renne-Banier und die Sturm-Fahne. Prius ſingulis exercitus Imperialis claſſibus dabatur: hoc vero in motibus ſubitaneis, vel ſi contra latrones, aut pacis publicæ cauſſa, agendum, de terra ſuſpendebatur, atque itidem die *Reichs-Fahne* nonnunquam appellatur.

XLV. Officium *VEXILLIFERI* Imp. olim quidem arbitrarium poſtea hereditarium factum: & cum diverſa eſſent vexillorum genera, plures etiam Vexilliferi in Imperio conſtituti ſunt.

XLVI. Sicuti autem DUCES WURTENBERGICI ab aliquo tempore vexillo quodam, die Sturm-Fahne appellato, inveſtiti ſunt: ita ELE-

---

nonnunquam etiam des H. Reichs Sturm-Fahne item des H. Röm. Renn-Fahne appellatum. STRUV. l. c. § 11.

XLV. v. OBRECHT. *Diatr. de Vexillo Imp.* REINHARD. de *Offic. Imp. Sax.* Sect. II. ſſ. 14.

XLVI. v. Deduction, daß dem Hochfürſtl. Hauſe Würtenberg das Reichs-Panier oder Reichs Fändrich-Amt ꝛc. zuſtehe. Item Unterſcheid zwiſchen des Reichs Haupt-Bannier, und der Würtenbergiſchen Sturm-Fahne & Gründliche Beantwortung der Würtenberg. Deduct. ap. PFEFFING. ad VITR. L. III. T. XIII. §. 25. not. a) EUROP. HEROLD. l. c. KULPIS ad *Monz.* l. c. LYNCKER l. c.

ELECTORES SAXONICI Vexillum Imp. majus, jure *Archi-Mareſchallatus*, ſibi forte haud immerito vindicarunt: ſiquidem & differentia hujus ab illo ratione & formæ & inprimis inſignis, quod in illo *Aquila uniceps*, in hoc *biceps*, ſatis ab aliis demonſtrata eſt.

XLVII. Vexilla *provincialia*, quale quævis provincia habebat, in actibus inveſtituræ potiſſimum uſu veniebant. Sed de his, uti nec de Vexillo rubro, der Blut-Fahne/ hic non eſt agendi locus.

XLVIII. Magis hodie uſu frequentantur Officia *Supremi militiæ Imperialis Præfecti*, des General Reichs-Feld-Marſchalls/ nec non reliquorum eidem ſubordinatorum Præfectorum, utpote des Generals über die Cavallerie, General-Feld-Zeugmeiſters ꝛc. qui omnes communi Imperatoris & Statuum conſenſu comitiali leguntur, juramentoque adſtringuntur, ac certis ſalariis mactantur.

XLIX. Inter *circularia* officia eminent *Directoris*, *Ducis*, *Adjunctorum* & *Quæſtorum* Circuli, der Creyß Einnehmer: inter *judicialia*, Cameræ *Judicis*, *Præſidum* & *Aſſeſſorum*, *Cancellariæ* Præfecti ceterorumque ejusdem officialium, itemque *Quæſtoris*, des Cammer-Gerichts Pfennigmeiſters: porro *Judicii Aulici Præſidis* & *Aſſeſſorum*: denique inter *civilia* reliqua, *Magi-*

XLVIII. v. MOEGLING. Diſſ. de *Summo milit. Imp. Præf.* STRUV. l. c. §. 14.

Magistri Postarum Imp. generalis, *Advocati fisci* Imperialis des Reichs-Fiscals, & *Præfecti ærarii* Imp. des Reichs-Pfennigmeisters. De quibus singulis suo loco.

L. Memorantur ab aliis adhuc alia Imperii officia minora: scil. *Procuratoris Imp.* quod Comitibus de *Reuß* asseritur; *Piscatorum Imperii*, quod alii *Basiliensibus*, alii etiam Comitibus de *Wernigerode* adscribunt; des Reichs Dockmeisters / quod *Oldenburgicis*; des Reichs Feuermeisters / quod Dominis de *Pleß*; Patroni der Sack-Pfeiffer / quod Dominis de *Rappelstein* &c. tribuitur: quorum, etsi vera essent, neque tamen usus hodie est, neque feuda apparent, quibus more antiquo cohæreant.

CAP. V.
DE ELECTORIBUS IN GENERE CUMPRIMIS EORUM ORIGINE.

§. I.

PRimum inter Status Imperii locum obtinent ELECTORES, Churfürsten / qui sunt

L. v. OTTO J. P. Cap. 14. COCCEJ. *J. P.* C. XIII. §. 20. LUDEWIG. *Annot. MSSt. ad h. l.* Disp. de *Jure Postarum hereditario* §. 2.

§. I. v. A. B. *proœm.* & T. II. III. §. 2. T. XII. §. 1.

sunt *Principes Imperii, ac summi Officiales, lege Imperii constituti, ut non solum Imperatorem, suo & reliquorum Statuum nomine, eligant, sed etiam præcipuas cum eo in Imperio partes teneant:* quo nomine variis iisque egregiis elogiis in Legibus Imp. ornantur.

II. De *Origine* Electorum variæ extant Scriptorum sententiæ: Primum quidem longius procedere videntur, qui Electores nativitate Christi haud juniores esse opinantur, & a pristino Germanorum more eligendi Reges, atque *jure prætractandi*, quod penes *Principes* fuerit, & posteriori ævo, mutato etiam Germaniæ statu, semper, & quidem sub *prætaxationis* nomine, obtinuerit, originem eorum repetunt.

III: Deinde etiam illi vix commemorari meren-

---

§. I. *Capit.* LEOP. a. 46. JOS. a. 45. CAROLI VI. a. I. ibi: Innerste Glieder und Haupt-Säulen. conf. CRUGER. de *Novemvir.* P. Spec. M. I. Disc. I.

II. v. PACHELBI a GEHAG. Diss. de *Orig. Elect.* DITHMARI Diss. de *Electorum Origine* Sect. III. § 1.

* Jus prætractandi indicat quidem Principum in consultando prærogativam, non vero Electores, quos ignoravit antiquissima Germanorum ætas.

III. v. JORDANUS de *Imp. & Elect.* p. 184. THULEMAR. de *Octovir.* C. VII. §. 1. 2. GEWOLDUS de *Septemv.* C. II. DITHMAR. l. c. S. I. §. 2.

merentur, qui vel a CAROLO M. vel a LUDOVICO IV. vel ab OTTONE M. constitutum existimant, Imperatorem a solis Archi-Cancellariis ceterisque Palatinis eligendum esse: siquidem nec ullum hujusmodi constitutionis apud coævos extat vestigium, nec ab Archi Officialibus Palatinis statim ad Electores inferre licet.

IV. Communior olim opinio fuit, OTTONEM III. Imp. & GREGORIUM V. Pontificem,

---

IV. * Autor sententiæ, OTTONI III. constitutionem Electorum tribuentis, creditur MARTINUS POLONUS, qui in *Chron.* sub OTTONE III. p. 173. edit. Basil. scribit: *Et licet tres isti* OTTONES *per successionem generis regnaverint, tamen postea fuit institutum, ut per* OFFICIALES *Imperii Imperator* ELIGERETUR: *qui sunt* SEPTEM &c. Quem, forte minus recte intellectum, SCHARDIUS, GEWOLDUS, WINDECKIUS, REINKINGIUS, aliique complures sequuti sunt, quorum catalogum texit THULEMAR. de *Octov.* C. VII. §. 7. 8. sqq. p. 81. Constitutionem ipsam recenset GOLDAST. *Const. Imp.* T. III. sub OTTONE IV. p. 371. sed falsitatem ejus ipse agnoscit. v. Reichs Handl. p. 16. ibi: Ist ein Gedicht / und den uralten Urkunden zuwider. & de R. *Bohem.* L. III. C. V. §. 9. ubi fatetur, *Freherum* illud Decretum sua manu exscriptum sub nomine OTTONIS IV. ad ipsum transmisisse. Addit: *comperi postea illud non esse*

cem, singulari *constitutione* Electorum Collegium ordinasse: sed & illa dudum explosa est, quod & Constitutionis falsitas facile appareat, & Imperatores, OTTONEM III. insequentes, omnium Procerum consensu adhuc fuerint electi.

V. Aliorum opiniones, qui vel ad *INNOCENTIUM IV.* vel *GREGORIUM X.* Pontifices, vel ad HENRICUM II. vel FRIDERICUM *Barbarossam*, vel denique CAROLUM IV. Impera-

---

esse OTTONIS IV. *Brunsvicgii*, sed a JOHANNE PABTISTA EGNATIO in vita OTTONIS III. confictum.

A GREGORIO V. jura Electorum deduxit THOMAS ANGLIC. de *Regim. Princip.* C. XIX. ibi: *Ex tunc.* (scil. ab Ottonis III. ætate) *ut historiæ tradunt, per* GREGORIUM V. *similiter Teutonicum, provisa est* ELECTIO, *ut nim. per VII.* PRINCIPES ALEMANNIÆ *fiat.* Idem PLATINA, BARONIUS, aliique Pontificii defendunt.

Utramque fabulam confutarunt AVENT. *Ann.* L. V. p. 483. edit. Gundl. ONUPHR. de *Comit. Imp.* Cap. VI. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. V. C. XVII. CONRING. de *Septemv.* §. 23. sqq. LIMN. J. P. L. III. C. I. VITRIAR. *J. Publ.* L. I. T. XIII. §. 3. ibique PFEFFING. in Not. & plerique recentiores J. P. Doctores.

V. V. WAGENSEIL de *Sum. Official.* C. XVIII. §. 5. STRUV. S. J. P. Diss. XVI. §. 3. DITHMAR. l. c. §. 6. 7.

peratores originem referunt, vix operæ pretium eſt memorare: cum non ſolum nullo idoneo teſtimonio nitantur, ſed etiam ex hiſtoria illorum temporum contrarium facile pateat.

VI. Majori attentione digna videtur illorum ſententia, qui, ſemper præcipuas Archi-Principum, ſive *Officialium* Regni, partes in Electione fuiſſe, contendunt, cum hac tamen differentia, ut alii ipſam *Electionem*, quam *prætaxationis* nomine a coævis innui putant, ſolis *Archi-Officialibus*, *aſſenſum* vero reliquis *Proceribus* & *Populo* duntaxat tribuant;

VII. Alii vero inter *prætaxationem*, *electionem*

VI. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XIV. §. 3. ſqq. DITHMAR. laud. Diſſ. Sect. III. §. 1. ſqq.

VII. v. GEWOLD. de *S. R. I. Septemviratu* C. VII. p. 122. WINDECK de *Princ. Elect. Orig.* C. V. p. 14 MAURIT. de *Orig. Elector.* C. I. THULEMAR. de *Octovir.* C. VII. §. 34. LEIBNITZ *Cod. J. G. Dipl.* præf. SCHILTER. *J. P.* Lib. 1. T. XIV. §. 17. LYNCKER. ad A. B. C. II. conf. STRUV. *S. J. P.* Diſſ. XVI. §. 4. ſqq. ubi prolixe hanc ſententiam recenſet.

* Fundamenta ſententiæ potiſſima ſunt teſtimonia (1) ALBERTI STADENSIS ad a. 1240. qui, *ex* PRÆTAXATIONE PRINCIPUM, inquit, *& conſenſu eligunt Imperatorem*, TREVIRENSIS, MOGUNTINUS & COLONIENSIS; *Trevirenſis enim, licet de Alemannia*

nem & *consensum* distingvant, atque jus *prætaxandi*

mannia non sit, ratione antiquitatis eligit : PALATINUS *eligit, quia* DAPIFER *est*; DUX SAXONIÆ, *quia* MARSCALCUS, & MARGRAVIUS *de* BRANDENBURG, quia CAMERARIUS. *Rex Bohemiæ, qui Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus.* (2) WELBERTI de *Electione Lotharii* ap. GEWOLDUM de *Septemv.* C. VI. p. 690. qui *paucorum votivam electionem ab aliorum, nulla suffragia dantium*, consensu distingvit: (3) AMANDI in Lib. de *primis actis a Friderico II. in Imperio peractis* ap. GEWOLD. l. c. p. 689. qui electionem *Sex* aut *Octo Officiatis* tribuit. (4) OTTONIS FRIS. de *gestis Frid. I.* L. I. C. II. qui *electionem* FRIDERICI I. per *Primates* factam testatur: (5) INNOCENTII III. qui in Epist. ad Bertholdum Zæringiæ Ducem, *jus eligendi ad Principes antiqua consvetudine pertinere*, dicit. v. *Registrum* INNOCENTII III. de negotio Imperii Ep. 62. ed. BALUTZII T. I. p. 715. ap. GEWOLD. p. 781. (6) MARTINI POLONI, ap. THULEMAR. de *Octov.* C. VII. §. 34. sqq. (7) *Litteræ investituræ*, quibus a FRIDERICO I. Bernhardus Ascanius investitus est, ap. GEWOLD. p. 687 (8) Diploma RUDOLPHI Habsb. Regi Bohemiæ concessum, ap. GOLDAST. T. II. p. 85. & (9) HENRICI VI. ap. GEWOLD. p. 679. in quibus omnibus vel *Electorum*, vel *Electoratus* expressa fiat mentio. Porro testimonia (10) vetustri libri de *Beneficiis* ab

taxandi quidem, five denominandi certos Imperii Candidatos omnibus Principibus, *ele-*

ab Ill. THOMASIO editi in *selectis feudalibus* §. 12. & Juris *feudalis Saxonici* C. IX. §. 1. ubi *Sex Principum* fit mentio, qui PRIMI fint in Imperatoris *electione*; (11) *Speculi Saxonici* art. LVII. §. 3. ubi electio *omnium Principum* ab electione *fex* Principum *Illuftrium* diftingvitur, conf. COCCEJ. C. XIV. §. 3. (12) GERVASII TILBERIENSIS in *Otiis Imperial*, edit. a LEIBNIT. in Vol. Rer. Brunfv. p. 943. qui *priftinæ* PALATINORUM *electionis* meminit, ac *Principibus jus eligendi* tribuit; (13) URBANI IV. in cujus *Epift.* ad *Richardum* ap. LEIBN. *Prodrom. J. G. Diplom.* n. XIV. dicitur, PRINCIPES, *vocem in electione habentes*, SEPTEM *effe numero*, *eosdemque cum Prælatis*, *Ducibus & aliis ibi præfentibus*, DELIBERATIONE PRÆHABITA, *de ipforum* COMMUNI CONSILIO *&* ASSENSU *ad electionem procedere* decreviffe, quæ *confvetudo* vocatur, *a tempore*, *cujus memoria non extat*, *obfervata*; (14) denique CLEMENTIS V. qui ap. LEIBNIT. *Mantiff. Cod. Dipl.* p. 355. itidem agnofcit, *jus eligendi ad Principes illos*, *Archi-Officiales* fcil. *ab antiqua confvetudine pertinere.*

** Verum contra hanc quoque fententiam ejusque fundamenta non exigua ab aliis moventur dubia: nimirum (1) ALBERTI STADENSIS locum interpolatum effe, atque ex antecedentibus contrarium

ctionem vero solis Archi-Officialibus, *consensum* denique Principibus & Populo adscribant.

VIII.

---

trarium potius patere. v. STRUV. l. c. §. 4. sqq. (2) WELBERTI & (3) AMANDI testimonia *νοθείας prope manifesta* esse, cum nullibi, nisi apud GEWOLDUM, extent. v. LIMN. J. P. L. III. C. I. n. 14. 15. LEIBN. *Cod. J. G. Dipl. praef.* (4) per *Primates* apud FRISINGENSEM non necessario Archi-Officiales, sed potius omnes Principes intelligi. v. STRUV. §. 5. not. ** (5) nec aliud INNOCENTII III. Epistolam docere, cum sit responsoria ad Epistolam plurimorum Principum, *Archi-Episcoporum*, *Episcoporum*, *Abbatum*, *Ducum*, *Landgravii*, *Marchionum*, *Comitum*, qui omnes *electionis vota* diserte sibi asserant. v. *Registrum Innoc. III.* Epist. 61. ap. STRUV. l. c. not. ††. Porro (6) MARTINI POLONI locum itidem interpolatum esse; (7) Diplomata FRIDERICI I. & (8) HENRICI VI. suspecta esse, nec nisi fide GEWOLDI niti; (9) in Diplomate RUDOLPHI Habsburgici Regi Bohemiae jus eligendi tantum asseri, quod a nonnullis in dubium vocatum erat, ex quo tamen ad Collegium Electorale nullum argumentum. v. STRUV. l. c. §. 6. Quod ad testimonia vetusti Autoris de *Beneficiis*, nec non Juris *feudalis*, atque *Speculi Saxonici*, attinet; si vel maxime dubium non sit, per *sex* illos *Principes* nonnisi *Archi-Officiales Ecclesiasticos* & *Seculares* intelligi,

VIII. At enim vero ex historia singularum Electionum hodie clarissimum est, omnes

---

telligi, uti in Jure feudali Saxonico explicantur, tamen exinde nondum confici videtur, penes illos *solos electionem* fuisse, licet aliqua præ ceteris auctoritate polluerint, præsertim cum in Speculo Saxonico electio *omnibus illustribus* tribuatur. v. Dubia ab Ill. THOMASIO desuper mota in Diss. de libri de *Beneficiis Auctore, fato* &c. §§. 38. conf. SCHILT. ad *J. Feud. Alem.* Cap. VIII. §. 2. 3. STRUV. l. c. §. 10. Denique GERVASII TILBERIENSIS locus ex historia coæva ita explicandus est, ut Palatinis quidem aliqua in electione auctoritas, jus eligendi tamen ceteris quoque Principibus constet. URBANI IV. & CLEMENTIS V. Epistolæ recentioris sunt ætatis, ex quibus tamen id discere licet, auctoritatem, qua Palatini ante hac forte in eligendo usi sunt, tum temporis jam in jus aliquod degenerasse.

VIII. * De ARNULPHO v. *Annal. Franc.* FULD. a. 887. ibi: FRANCI *& more solito* SAXONES *&* DURINGI, *quibusdam* BAJUARIORUM, *Primoribus*, *&* ALAMANNORUM *ammixtis -- Arnolphum ad Seniorem elegerunt, sine mora statuerunt ad Regem extolli.*

De HENRICO I. v. RHEGINO a. 920. ibi: *Henricus Dux Consensu Francorum, Alemannorum, Bavarorum, Thuringorum & Saxonum eligitur.*

Imperatores ab ARNULPHO I. ad FRIDERICUM II. adhuc vel ab omnibus Germaniæ *Populis*

De OTTONE M. v. WITTICHIND. Ann. L. II. ibi: *Omnis* POPULUS *Francorum & Saxonum -- Ottonem elegit ſibi Principem:* non ergo ſoli Duces.

De OTTONE II. v. RHEGINO a. 961. ibi: *Conſenſu & unanimitate Regni* PROCERUM *totiusque* POPULI *filius ejus Rex eligitur.*

De HENRICO II. memorat DITHMAR. *Merſ.* L. IV. cum is *AEp. Colonienſem* rogaſſet, ut ſe in conſequendo Imperio juvaret, hunc reſpondiſſe: *Quo melior & major pars* POPULI *ſe inclinaverit, libenter ſe aſſenſurum.* CONRADI II. electionem WIPPO in *Vita* ejus f. 424. ita deſcribit, ut primo QUINQUE POPULOS nominet de ſingulis *Regnis* ſeu magnis *Ducatibus*, qui caſtra ſua ad Rhenum collocarunt, verb: *ex parte Germaniæ* SAXONES *cum ſibi adjacentibus* SCLAVIS; FRANCI *Orientales*, NORICI, ALEMANNI *convenere: de Gallia vero* FRANCI, *qui ſupra Rhenum habitant*, RIPUARII, LOTHARINGI *coadunati ſunt:* quos deinde CONRADUS ipſe ita enumerat: *Vota ſtudia conſenſus* FRANCORUM, LOTHARINGORUM, SAXONUM, NORICORUM, ALEMANNORUM, &c. ubi ſub SAXONUM nomine & *Thuringi* & *Sclavi* comprehenduntur. Deinde electionem ipſam a *Principibus* Eccleſiaſticis & Secularibus, præeunte *Moguntino*, & conſentiente

Populis, vel saltem non a solis *PALATINIS*, aut *Archi-Episcopis* & *Ducibus*, sed etiam ceteris *PRINCIPIBUS* Ecclesiasticis & Secularibus,

sentiente *Populo*, factam narrat, verb: *Consedere* PRINCIPES, POPULOS *frequentissimus adstabat. AE.* MOGUNTINENSIS, *cujus sententia ante alios accipienda fuit, rogatus a Populo, quid sibi videretur, abundanti corde, hilarique voce laudavit & elegit majoris ætatis Chunonem -- Hanc sententiam ceteri* ARCHIEPISCOPI *&* RELIQUI SACRORUM ORDINUM VIRI *indubitantes sequebantur. Junior Chuno paululum cum Lotharingis placitans, statim reversus, maximo favore illum ad Dominum & Regem elegit. Tunc* SINGULI *de* SINGULIS REGNIS *eadem verba* ELECTIONIS *sæpissime repetebant. Fit clamor* POPULI: *omnes unanimiter in Regis electione Principibus consentiebant.*

Sed a tempore HENRICI IV. soli *Principes*, excluso Populo, elegisse videntur, quod postea Populi non amplius fit mentio. v. God. de JEHNA Diss. de *Elect. Imp.* Disp. I. Th. 5. lit. a. STRUV. S. J. P. Diss. VII. §. 6 CRUGER. de *Novemvir.* P. Spec. M. II. ∬. 7. ubi jam ab HENRICI II. ævo exclusionem Populi deducit.

Nihilominus omnes adhuc Principes, *AEpiscopi*, *Episcopi*, *Abbates*, *Duces*, *Landgravii*, *Marchiones*, *Comites*, elegerunt: id quod ex Electionibus proxime ante Interregnum factis appa-

Episcopis & Abbatibus, Landgraviis, Marchionibus & Comitibus, electos fuisse, ita, ut non nudus assensus, sed ipsa *electionis* vox atque

apparet. De PHILIPPI electione testatur *Epistola Principum Germ.* ad *Innocentium III.* in *Registro* ejus Ep. LXI. ibi: *S. Patri · D. G. Magdeburgensis, Bremensis* ARCHIEPISCOPI, *Wormatiensis, Pataviensis, Ratisponensis, Constantiensis, Augustensis, Eikstadensis, Havelbergensis, Brandeburgensis, Misnensis, Nuenburgensis* EPISCOPI, *Babenbergensis electus, Fuldensis, Hersefeldensis, Campidunensis* ABBATES, REX *Bohemiae,* DUX *Zaringiae & rector Burgundiae,* DUX *Saxoniae,* DUX *Austriae & Stiriae,* DUX *Meraniae, Thuringiae* LANDGRAVIUS, MARCHIO *Moraviae Orientalis, Misnensis, Brandenburgensis* MARCHIONES, *de Orlamund, de Summersenberch, de Brenen, de Witin* COMITES &c. & in fine: *Vobis enim, P. Sanct. insinuare decrevimus, quia* ELECTIONIS NOSTRAE VOTA *in Sereniss. Dominum nostrum* PHILIPPUM *R. Regem & S. Aug.* UNA VOCE, UNO CONSENSU *contulimus.* Conf. de eadem electione OTTO de S. BLASIO C. XLVI. ibi: *Orientales itaque Principes,* videl. DUX *Bavariae & Bernhardus Saxoniae, cum ceteris* BARONIBUS, & EPISCOPI *Magdeb. & Saltzburg. cum ceteris Episcopis Oriental.* &c.

De OTTONIS IV. electione notabilis est subscriptio singulorum Principum, addita voce, ELEGI

atque *suffragium* ipsis, æque ac Archi-Officialibus, tribuatur.

IX. Sed postea non nisi a paucis Principibus, ac speciatim tandem a solis *Septemviris* istis,

ELEGI. in *Epist.* ad *Innocent. III.* v. *Registr.* ejusd. Ep. X. ap. GEWOLD. p. 723. ibi: *Ego Adolphus Colon. AEp. elegi & subscripsi. Ego Gerardus Indensis Abbas elegi & subscripsi. Ego Heribertus Werdensis Abbas elegi & subscripsi. Ego Henricus Dux Lotharingiæ, qui & Brabantiæ Marchio Rom. Imp. elegi & subscripsi. Ego Comes de Kuke elegi & subscripsi. Ego Thietmarus Mindensis Episc. elegi, & consecrationi cooperatus fui. Ego Widikindus Corb. Abbas elegi & subscripsi.*

Denique de FRIDERICI II. electione v. CONRAD. URSP. a. 1210. ibi: *Tunc Principes Alemanniæ*, REX *videl.* BOHEMIÆ, *qui paulo ante, ex Duce assumtus fuerat, ab Henrico V. Imp. ad Regnum*, DUX AVSTRIÆ, DUX BAVARIÆ, LANDGRAVIVS THVRINGIÆ, *& alii quamplures convenientes*, FRIDERICVM *R. Sicil. elegerunt in Imperatorem coronandum.* Idem FRIDERICVS II. in *Epist. VIII.* ap. FREHER. T. I. *Script. R. Germ.* p. 307. scribit: *Noster in Imperio Successor, quem* PRINCIPES VNIVERSI ELEGERINT.

IX.* In RICHARDI & ALPHONSI electione nominantur inprimis illi, qui hodie jura Electorum habent, ita tamen, ut aliorum adhuc Principum mentio

iſtis, ſive *ARCHI-OFFICIALIBUS PALATINIS*, qui ELECTORES ab eo tempore ſalutantur, Electiones Imperatorum peragi ſvevere: qui *mos* tandem in *jus* abiit, cujus *fundamenta* quidem circa *Interregni* tempora quærenda, *occaſio* vero & veſtigia jam ab antiquioribus temporibus repetenda ſunt.

X.

---

mentio fiat. v. CHRON. AVGVST. a. 1257. ibi: MOGVNTINVS, COLONIENSIS *AEpiſcopus*, & *Ludwicus* COMES PALATINVS *Rheni*, *ac - Henricus* DVX BAVARIÆ, *in Richardum - convenerunt. Dom. autem* TREVIRENSIS *Ep. cum* ALIIS *quibusdam* PRINCIPIBUS - - *fretus litteris & auctoritate* REGIS BOHEMIÆ, DUCIS SAXONIÆ, MARCHIONUM *de* BRANDENBURCH, & *multorum Principum elegit Dn. Alphonſum.*

** Nomen ELECTORUM hoc tempore primum reperitur in *Epiſt.* ALEXANDRI IV. qua dehortatur Moguntinum monet, ut aliis COLLECTORIBUS *ſuis tam Eccleſiaſticis quam Secularibus, ne Conradum IV. eligant, inhibeat.* URBANUS IV. vero in *Epiſt.* ad Richard. mox, PRINCIPES, *qui* VOCEM *in* ELECTIONE *Imperatoris habeant*, SEPTEM *numero eſſe*, memorat.

*** RUDOLPHUS Habsp. itidem, non niſi a *Septem* Principibus ſe electum eſſe, teſtatur in *Diplom.* ap. LAMBEC. *Bibl. Vindob.* L. XI. C. VIII. ibi: *Vocibus eorundem fratrum Ducum Bavariæ, Comitum Palatini Rheni ratione Ducatus pro una in*

X. Scilicet id fere ex hiſtoria electionum, & teſtimoniis ſuperius allatis, colligendum videtur, etſi jus eligendi omnibus Principibus usque ad Interregnum commune fuit, tamen *Procerum nonnullorum* majorem præ ceteris in eligendo auctoritatem fuiſſe aut prærogativam (a): ita, ut nonnunquam, *prævia* cum

---

in SEPTEM PRINCIPUM, JUS *in* ELECTIONE *Regis Rom. habentium numero computatis.* Quamvis *Burggravius Norimb.* & *Comes Tirol.* etiam adfuerint. v. ALBERT. ARGENT. a. 1273. GERARD. a ROO L. I. p. 13.

Conf. COCCEJ. l. c. ſ. 7. MONZAMB. C. IV. §. 3. THULEMAR. l. c. C. VII. §. 51. ubi plures hujus ſententiæ aſſeclæ. STRUV. l. c. § 7. ſqq. GUNDLINGIANA P. XVI. n. II. von der Teutſchen Francken Erb-und Wahl-Reich / ingleichen der VII. Churfürſten wahren Urſprung. §. 22. 23.

X. (a) v. *Vita Mathild.* C. II. ibi: *Poſt exceſſum inclyti Regis* (Ottonis M.) DUCTORES PRIMI *conveniebant, & de ſtatu Regni conſilium habebant. Perplures dijudicabant, Henricum Regno potiri* &c. WITTICHIND. L. II. pr. ubi Otto M. a DUCIBUS, PRÆFECTORUM PRINCIPIBUS electus dicitur. ROBERT. de MONTE Contin. SIGEB. a. 1126. ubi Fridericus I. ab EMINENTIORIBUS AULÆ REGALIS PRIMATIBUS electus memoratur. GERVAS. TIBER. in *Otiis Imper.* ap. LEIBN. *Rer. Brunſv.*

cum ceteris *deliberatione*, ex ipſorum *prætaxatione* & conſenſu, *ſoli electionem* perficerent ab omnibus dein approbatam (b); nonnunquam vero

Brunſv. p. 943. ubi ſcribit, conventionem HENRICI VI. *cum Principibus Teutoniæ, qua impetravit, ut ceſſante priſtina* PALATINORUM ELECTIONE, *Imperium ad ipſius poſteritatem transiret, per Papam caſſatam* fuiſſe, *quia* JUS ELIGENDI PRINCIPIBUS *per hanc ademtum fuerit.* CONR. URSPERG. *Chron. rubr. de bell. Phil.* f. 235. ibi: *Tota Imperialis Curia &* OFFICIALES IMPERII *adhæſerunt Philippo.* A. de *Benefic.* §. 12. ibi: *Secum ibunt* SEX PRINCIPES, *qui* PRIMI *ſunt in ejus* ELECTIONE.

(b) v. *Chron. Caſinens.* L. IV. C. 84 ibi: *Placuit omnibus* ELECTIONEM *ipſam ex AEpiſcopi* MOGUNTINI & LOTHARII *Saxonum Ducis pendere judicio. Spec. Sax.* art. LVII. § 3. ibi: An des Käyſers Wahl ſoll der erſte ſeyn / der Biſchoff von Mayntz; der ander der Biſchoff von Trier; der dritte der Biſchoff von Cölln: Unter den Layen-Fürſten iſt der erſte an der Wahl der Pfaltz-Grafe bey Rhein / des Reichs Truchſeß; der ander der Hertzog von Sachſen / des Reichs Marſchall; der dritte der Marggraf von Brandenburg / des Reichs Cämerer; der vierte der Schenck des Reichs / das iſt / der König von Böhmen / der hat keine Wahl darum daß er nicht Teutſch iſt: Und

vero *feorfim* inter fe *præconfultarent*, atque deinceps certas perfonas *omnibus Principibus* ad eligendum proponerent: unde occafio tandem

Und alſo kieſen Jhn des Reichs Fürſten/ beyde Pfaffen und Layen. Die aber zum erſten an der Wahl benant ſind/ die ſollen nicht wehlen nach ihren Muthwillen/ wehn ſie wollen/ ſondern welchen die Fürſten alle zu einen König erwehlen/ den ſollen ſie allererſt bey Nahmen nennen und kieſen.

Mirifice hæc illuftrari & confirmari poffent per teftimonia ALBERTI STADENSIS, ubi: ex PRÆTAXATIONE & CONSENSV *eligunt Imp. Trev. Mog.* &c. WELBERTI, ubi: PLERIQVE *nude & fimpliciter* NOMINABANT, *quem optabant per* ALIOS ELIGI--PAVCI *autem* SPIRITVALES & TEMPORALES PRIMATES *examinantes perfonam Lutherari-eum* VOTIVE ELEGERVNT. & AMANDI, ubi: *Cum ex fecreto conclavi prodirent* OFFICIATI, *indicantes, ipfos unanimiter Fridericum* ELEGISSE, *cunctus* OMNIVM ORDINVM *applaufus eft confecutus*, modo de fide illorum integra fatis conftaret. Conf. SCHILTER. ad *J. F. Alem.* C. VIII. §. 5. ubi, *Præeminentiam Electorum a tempore Ottonis III. magis magisque fefe* ita *exeruiffe*, afferit, *ut Statibus in univerfum liberum* JVS DENOMINANDI *Perfonas ad Imperium habiles fartum tectum permanferit*, SEPTEM OFFICIALIBVS *vero Imperii* JVS ELIGENDI *ex denominatis unum* cer-

dem ipsis nata, jus eligendi sibi solis vindicandi (c).

XI. Atque hi sunt, qui *PRIMI in Electione*, & vel *SEX* vel *SEPTEM numero* fuisse dicuntur,

certum, attributum fuerit, usque ad secutam tamen approbationem omnium Statuum. ibid. PRÆTAXATIO, inquit, *est denominatio præcedens electionem.* Idem *J. Publ.* L. I. T. XIV. §. 17. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. I. T. XIII. g) ubi, non quidem propugnandum censet, *Nominationem, Electionem* ipsam & *Consensum*, non fuisse res plane diversas in electionibus quorundam Cæsarum occurrentes; *factum* tamen & *jus* non esse confundenda. CRUGER. de *Novemvir. P. Spec. M. II.* §. 8. ubi tradit, *a tempore* CONRADI III. *commodioris electionis gratia a toto Principum conventu quibusdam Primatibus fuisse demandatum, ut illi præconsultarent, quis eligendus, cui, si toti etiam conventui ita visum fuisset, Imperium sit delatum; sed eorum potestatem eligendi ita fuisse limitatam, ut cogerentur tantum eum eligere, quem Principes communibus suffragiis prætaxassent.* BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. VI. §. 4.

(c) v. OTTO FRIS. de *Gest. Frid.* L. II. C. 1. ibi; *cum de eligendo Principe* PRIMATES CONSULTARENT, *tandem ab* OMNIBUS *Fridericus cunctorum favore in Regem sublimatur.*

XI. v. Lib. de *Beneficiis* §. 12. *Spec. Saxon.* L. III. art.

tur, imo ſpecialius per OFFICIALES PALATINOS, Tres nimirum *ARCHI-CANCELLARIOS*, MOGUNTINUM, TREVIRENSEM & COLONIENSEM; Tresque vel Quatuor potitius Seculares, COMITEM PALATINUM, qui *DAPIFER*, DUCEM SAXONIÆ, qui *MARESCHALLUS*, MARCHIONEM BRANDENBURGICUM, qui *CAMERARIUS*, et, qui his tandem acceſſit, REGEM BOHEMIÆ, qui *PINCERNA*, explicantur.

XII. *Cauſſa* vero vel *occaſio* devoluti tandem

art. 57. MARTIN. POLON. in *Chron.* p. 173. ibi: *Poſtea fuit inſtitutum, ut per* OFFICIALES *Imperii Imperator eligeretur; qui ſunt* SEPTEM, *videlicet primo Tres Archi-Cancellarii iſti, Moguntinenſis Germaniæ, Trevirenſis Galliæ, Colonienſis Italiæ. Marchio Brandenburgenſis Camerarius eſt. Palatinus Dapifer. Dux Saxoniæ enſem portat. Rex Bohemiæ Pincernam agit. Unde verſus:*

Moguntinenſis, Trevirenſis, Colonienſis,
Quilibet Imperii ſit Cancellarius horum:
Et Palatinus Dapifer: Dux portitor enſis;
Marchio Præpoſitus Cameræ: Pincerna Bohemus:
Hi ſtatuunt Dominum cunctis per ſecula ſummum.

XII. * ARCHIEPISCOPIS tribus *Primatus* Franciæ Rhe-

dem ad SEPTEMVIROS hosce solos juris eligendi non alia fuisse videtur, nisi *OFFICIA* tum *SACRA*, tum *PALATINA*, quorum virtute certi Proceres jam olim non solum *inauguratione* Regum & Imperatorum fungebantur, sed etiam in aliis aulæ & Imperii negotiis

Rhenanæ, quæ a tempore Carolingorum pars princeps Franciæ Germanicæ reputata fuerat, insignem prærogativam largiebatur. Siquidem MOGVNTINVS Primas erat & Metropolitanus in *Germania Cis-Rhenana I.* COLONIENSIS in *Germania II.* & *Archi-Capellanus Palatii Aquisgranensis*; TREVIRENSIS in *Belgica* sive *Lotharingia*, ubi *Palatium Trevirense.* Unde & hi soli in Regum Inaugurationibus, quæ olim in Terra Rhenensi plerumque fiebant, sacro munere fungebantur. Accessit *Archi-Cancellariatus* officium, quod primum Moguntino, deinde & reliquis duobus accrevit, atque auctoritatem æque ac dignitatem auxit, quæ in Electionibus inprmis sese exeruit, ubi & Moguntino prima vox tributa. Inter *Seculares* maxima post Regem potestate in administratione Regni haud dubie DVCES pollebant. Iidem summa Imperii *Officia, Palatina* dicta, quorum in Regum inaugurationibus maximus erat usus, gerebant. Utraque dignitas, & *Ducalis* & *Palatina*, haud dubie faciebat, ut iidem & in Electionibus Regum maxima auctoritate valerent: inprimis cum

tiis regendis præcipua quadam auctoritate ac præeminentia gaudebant: unde & in Electionibus plerumque primas partes habebant, eandemque nonnunquam ex consensu ceterorum fere soli perficiebant.

XIII. Quod autem circa *Interregni* potissimum tempora Collegii Electoralis jura invaluerint, caussa fuisse videtur *turbidus* Imperii *status*, qui fecit, ut reliqui Principes, in propriam potius securitatem ac libertatem intenti, electionibus sensim se subducerent, atque

cum *Inauguratio* non nisi *solennis Electionis declaratio* esset. Cum igitur deinceps Officia ista Palatina, extinctis nonnullis Ducibus, certis Principibus, qui vel dignitate, vel potentia inter ceteros eminebant, eorumque Familiis terrisque perpetuo jure adhærerent: mirum non est, quod iisdem, qui non solum præcipui inter eligentes erant, sed quibus etiam solennis Electionis declaratio competebat, tandem ipsa *Electionis vis* etiam solis relicta sit. Conf. SCHILTER. *J. Publ.* L. I. T. XIV. §. 17. KVLPIS ad MONZAMB. P. II. C. IV. §. 2. 3. p. 42. sqq. L. B. a LYNCKER ad A. B. Cap. II. p. 28. TITIUS *J. Publ.* L. V. C. I. §. 15. STRUV. l. c. §. 15. & Diss. IX. §. 8. sqq. GUNDLINGIANA l. c. §. 23. sqq. 29. sqq.

XIII. v. MONZAMB. l. c. KULPIS l. c. LUDEWIG de *Form. Ducat. Brand.* §. 6. (a) STRUV. l. c. §. 12. TITIUS. l. c. §. 16.

curam Imperio prospiciendi tandem solis Archi-Officialibus relinquerent.

XIV. Ex dictis liquet, nulla lege Collegium Electorale primum introductum, sed *consvetudine*, ex *usurpatione* Septemvirorum, & *tacito* ceterorum Principum *consensu*, enata, ac deinceps *expresse*, primum LUDOVICI *Bavari* decreto in Comitiis Francofurtensibus a. 1319. deinde vero a CAROLO IV. per *Auream Bullam*, tanquam legem perpetuam, confirmata.

XV. Ex dictis quoque apparet, olim *Septem* tantum Electores fuisse, nimirum TRES *Ecclesiasticos*, Archi-Cancellarios atque Archi-Episcopos, *MOGUNTINUM*, *TREVIRENSEM* atque *COLONIENSEM*, nec non QUATUOR *Seculares*, Summos Officiales Imperii, *REGEM BOHEMIÆ*, *COMITEM PALATINUM RHENI*, *DUCEM SAXONIÆ*, & *MARCHIONEM BRANDENBURGICUM*.

XVI. Sed per pacem Westphalicam numerus Electorum auctus est, dum in locum Palatini proscripti *DUX BAVARIÆ* successit, *PALATINUS* vero restitutus *octavum* inter Ele-

---

XIV. v. TITIUS l. c. §. 12. STRUV. l. c. §. 12. 13.

XV. v. A. B. Tit. III. IV. VI. CRUGER de *Novemvir.* P. Gen. Disc. II. §. 4. 5.

XVI. v. INSTR. PAC. *Westph.* art. 4. §. 5. *Quod ad.* CONRING. ad LAMPAD. P. 3. C. IV. §. 4. CRUGER l. c. §. 6. 7.

Electores locum occupavit: quamvis nuper *PALATINUS*, proſcripto *Bavaro*, priſtinum locum ſuum ſibi aſſeruerit, quem tamen *BAVARUS* jam per pacem Raſtadtenſem reſtitutus, ſibi denuo vindicat.

XVII. Acceſſit poſtea & *nonus* Elector, DUX nempe *BRUNSVICO-LUNEBURGENSIS* lineæ *Hannoveranæ*, Cæſaris inprimis favore, ſed initio non ſine nonnullorum & Electorum & Principum contradictione: fuit tamen lis tandem ſopita, & Hannoveranus in Collegium Electorale nuperrime introductus; qua de re infra fuſius agendi locus erit.

CAP. VI.
DE
JURIBUS ELECTORUM.

§. I.

JURA Electorum vel cum ceteris Statibus ipſis ſunt *communia*, vel ſolis *propria*, Legibus fundamentalibus, vel Obſervantia Imperii

XVII. v. *Miſcellan. Juris publ.* de Novemviratu. HIPPOL. a LAPIDE *Raiſonnement* von der neunten Chur-Würde. THUCELII *Electa Jur. publ.* CRUGER. l. c. §. 8. 9.

§. I. v. BOECLER. *Notit. Imp.* L. VI. C. II. n. II. ibique Schedæ Baronis BOINEBURGII, KULPIS ad *Monzamb.* P. II. C. IV. §. 7. Dn. COCCEJ. J. P. Cap.

perii definita: eaque concernunt vel *electionem* & *coronationem*, vel *negotia Imperii*, vel *propria*.

II. Præcipua Electorum prærogativa est 1) *Jus eligendi* Imperatorem vel Regem Romanorum, ipsis solis competens (a), & huic annexum 2) Jus *præscribendi* Electo *Capitulationem*, quamvis non extra controversiam positum (b).

III. Eodem referri potest 3) Jus *Electo* propter *ætatem*, si opus sit, prospiciendi de moderatoribus vel *Curatoribus*; 4) Jus *recipiendi Imperium* e manibus Imperatoris *resignantis*; & 5) Jus *Regem* ex magna & justa caussa *removendi*.

IV.

Cap. XIV. §. 8. sq. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. XVI. §. 14. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. VI. §. 22. THULEMAR. de *Octovir.* C. XIX. CRUGER Disc. de *Novemv. Jurib.* P. Gen. Disc. III.

II. (a) v. A. B. Tit. VII. CRUGER de *Novemvir.* P. Spec. M. II. Disc. I. p. 153.

(b) v. Supra L. II. C. VIII. §. 16. CRUGER l. c. Disc. II. p. 178. ubi possessorium Electoribus adscribit.

III. v. Ill. COCCEJ. J. P. C. XIV. §. 10. n. V. VI. VII. ibique alleg. *Chron. Belg. Rec. Imp.* d. a. 1559. §. 1. GOLDAST. *Const. Imp.* T. un. ad a. 1400. &c. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. VI. §. 30. CRUGER. l. c. Disc. XVII. p. 366. & XVIII. p. 378.

IV. In *Coronatione* 6) soli Ecclesiastici coronam Imperatori imponunt; 7) Seculares Archi-Officia circa solenne convivium administrant; 8) Singuli cum Cæsare convivantur in publico, in sua quilibet mensa, uranisco operta, cum ceteri Principes uni tantum mensæ accumbant.

V. Circa *negotia Imperii* ipsis convenit, ut 9) non in Comitiis tantum universalibus, sed reliquis etiam conventibus Imperii semper *separatum* & totale forment *Collegium*, idque *primum* in ordine: quod quando cœperit, non quidem certo constat, vetustius tamen esse FRIDERICI III. & MAXIMILIANI I. temporibus, probabile est.

VI. Præterea 10) tanta gaudent auctoritate, ut de nonnullis rebus, quæ scil. non sunt maximi momenti, cum Imperatore, exclusis

IV. v. Supra L. III. C. II. §. 32. conf. EUROP. HEROLD. T. I. p. 191. CRUGER. de *Novemvir.* P. Spec. Disc. VIII. p. 125. & M. II. Disc. III. p. 193.

V. v. *Unio Electoral.* de a. 1338. & 1521. apud LIMN. *J. P. Add.* T. I. ad L. 3. C. II. n. 27. SCHILT. J. P. L. I. T. XX. §. 1. *Capitul.* JOS. art. 35. ibi: bey ihren gesonderten Rathe. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. VI. §. 23. CRUGER. l. c. P. Spec. Disc. III. p. 68.

VI. v. INSTR. *Pac. Osn.* art. VIII. *Capit.* JOS. art. 38. ibique *Medit.* COCCEJ. J. P. C. XIV. §. 8. 9. sqq. HORN. J. P. C. XXV. §. 5.

ceteris Statibus, statuere, de nonnullis vero etiam universum Imperium concernentibus cum eodem præconsultare, de nonnullis denique absque Imperatore soli consultare queant.

VII. Hinc ex arbitrio 11) *Comitia Electoralia*, Churfürsten- oder Collegial-Täge / inconsulto etiam Imperatore, celebrare, inque iis non de rebus Collegii tantum, sed etiam negotiis Imperii & salute orbis consultare possunt.

VIII. Habent etiam 12) jus una cum Imperatore *Comitia Imperii*, eorumque locum ac tempus, *decernendi*, ac, si Imperii salus ita exigat, de *Comitiis* Imperatorem *admonendi*.

IX. Porro ipsorum consensum requirere tenetur Imperator 13) in *foederibus* Imperii caussa faciendis (a); 14) in *alienandis* & *oppignorandis* bonis Imperii, nisi sint magni momenti (b); 15) in conferendis *feudis* regalibus Im-

VII. v. A. B. Tit. XII. §. 1. *Capitul.* JOS. art. 6. CAROLI VI. a. III. conf. RACHEL. de *Comit. Elector.* THULEMAR. de *Octovir.* art. XIX. n. 20. CRUGER. M. II. Disc. VII. p. 260.

VIII. v. A. B. Tit. XXVIII. §. 5. *Capitul.* LEOPOLD. art. 17. JOS. art. 16. CRUGER. l. c. M. II. Disc. V. p. 243. & VI. p. 252.

IX. (a) v. *Capit.* JOS. art. 10.

(b) v. *Capitul.* LEOP. & JOS. art. 10. & 12. CAROLI VI.

Imperio apertis (c; 16) in concedendis *vectigalibus* (d), jure *stapulæ* (e), regali *monetæ* (f); 17) in faciendis *ordinationibus* Imperii (g): quamvis ad nonnulla horum & ceteri Status concurrere prætendant.

X. Ad *negotia propria* spectant privilegia sequentia: 1) quod *Crimen læsæ Majestatis*, & quidem *perduellionis*, in eos, tam singulos, quam universos, tanquam partem Corporis Imperii, ab omnibus Imperii civibus committatur.

XI. 2) Quod singuli *jus* habeant *præsentandi* duos

VI. a. X. ibi: mit Rath/ Hülffe 2c. der 7. Churfürsten alleine/ oder NB. nach Gelegenheit der Sachen/ auch anderer Fürsten. CRUGER. l. c. M. II. D. XI. p. 313.

(c) v. *Capit.* LEOP. art. 30. JOS. art. 29. CAR. VI. a. XI. CRUGER. l. c. Disc. X. p. 298.

(d) & (e) *Capit.* JOS. art. 20. 23. CAR. VI. a. VIII. CRUGER. l. c. Disc. VIII. p. 256.

(f) v. *Capit.* LEOP. art. 34. JOS. art. 33 CAR. VI. a. IX. CRUGER. l. c. Disc. IX. p. 289.

(g) v. Abschied der Kayserl. Commiss. und Churf. Rath de a. 1517.

X. v. A. B. Cap. XXIV. conf. COCCEJ. J. P. Cap. XII. §. 10. HORN. J. P. C. XXV. §. 7. CRUGER. P. Spec. Disc. IX. p. 133.

XI. v. INSTR. *Pac. Osn.* art. V. §. 20. *Ord. Cam.* P. I. T. I. §. 3. CRUGER. l. c. D. XV. p. 348.

duos *Assessores Cameræ*, cum alias integri circuli totidem constituant.

XII. 3) Quod indistincte gaudeant privilegio *de non appellando*, itemque de *non evocando*, contra Imperii scil. judicia; exceptis tamen casibus fractæ pacis publicæ, & investiturarum, si in alio territorio feuda habent: quæ privilegia quoque ad terras noviter quæsitas pertinent.

XIII. Quod 4) *jus* habeant *comparandi terras* cum *regalibus* sine consensu Imperatoris, salvis tamen de cetero juribus Imperii: quodque 5) *Electoratus* sint *individui*.

XIV. Quod 6) pro *investituris* feudorum Electoralium, & confirmandis *privilegiis nihil exsolvant*, nisi quid sponte & liberaliter Officialibus aulicis largiri velint.

XV. Cetera, quæ olim inter privilegia referebantur, jura, metalli fodinarum scil. telonio-

XII. v. A. B. Tit. VIII. & XI. §. 1. conf. DIETER. ad A. B. l. c. CARPZOV. de *L. Reg.* C. IX. Sect. 4. n. 1. 2. 3. COCCEJ. C. XIV. §. 13. n. III. & IV. CRUGER. Disc. XIV. p. 355.

XIII. v. A. B. Tit. X. fin. & XXV. §. 1. ibique LIMN. CRUGER. l. c. Disc. XII. p. 320.

XIV. v. A. B. T. XXIX. §. 1. CRUGER. l. c. Disc. XIII. p. 324.

XV. v. A. B. Tit. IX. & X. COCCEJ. l. c. n. II. & HORN. l. c. §. 8. CRUGER. l. c. *P. Gen.* Disc. III. §. 3. p. 50.

loniorum, recipiendi Judæos, aureæ monetæ, hodie fere Statibus, vi ſuperioritatis territorialis, ſunt communia.

XVI. Denique huc referri poſſunt, quæ ad *dignitatem* Electorum ſpectant, prærogativæ: quarum facile prima ac præcipua, quod 7) *Regibus pares* cenſeantur, atque in actibus ad Imperialem Curiam ſpectantibus etiam iis, ſi adeſſent, præferantur; quamvis alias coronatis Capitibus & pupillis Regiis haud inviti cedant, neutiquam vero Cardinalibus.

XVII. Quod 8) Cæſar in ſolennibus Curiis ipſos viſitet, ipſique cooperti cum Cæſare loquantur, quamvis ultimum illud & Principes in perſona facere ſoleant: quodque præſente Cæſare 9) non ſolum *uraniſcis* utantur, uti dictum, ſed etiam 10) gladius vagina quidem tectus a Mareſchallis hereditariis ipſis præferatur.

XVIII. Quod 11) *Titulis* ampliſſimis & Maje-

 ſtatis

XVI. v. A. B. Tit. VI. *Capit.* JOS. art. 5. CAROLI VI. a. III. THVLEMAR. C. IIX. n. 31. HORN. l. c. §. 9. STRUV. Diſſ. XV. §. 16. CRVGER. l. c. Diſc. IV. p. 72. & V. p. 79.

XVII. v. EVROP. HEROLD. T. I. p. 191. 193.

XVIII. v. *Capit.* CAROLI VI. a. III. de novo titulo Hochwürdigſt und Durchleuchtigſt. THVLEMAR. de *Octovir.* C. VIII. §. 10. 12. 26. ſq. HORN. J. P. C. XXVI. §. 5. C. XXIX. §. 7. STRUV. S. J. P.

ſtatis pleniſſimis etiam in A. B. ſpeciatim vero a Cæſare Eccleſiaſtici quidem titulo *Nepotum* Neſen cum adjecto nunc Hochwürdigſte/ Seculares vero Oheim cum adjecto *Sereniſſimi*, Durchleuchtigſt/ inſigniantur; prius affectus, poſterius honoris teſtandi cauſſa: ſicuti & ab aliis, etiam Regibus & Rebuspublicis, titulo *Celſitudinis* ac *Serenitatis Electoralis* Churfürſtl. Durchlauchtigkeit ornantur, cum hoc tamen diſcrimine, ut Eccleſiaſticis, qui nati Principes non ſunt, non niſi *Gratiæ Electoralis*, Churfürſtl. Gnaden / titulus detur.

XIX. Quod 12) etiam Legati ipſorum Regiis fere, quoad curialia, titulum, ſcil. Excellentiæ, primam viſitationem, jus præcedentiæ in ædibus viſitati, jus tegendi caput, &c. æquiparentur, & non ſolum Legatis Rerump. in aula Cæſarea, ſed etiam Principibus

S. J. P. Diſſ. XVI. §. 19. *Medit.* ad *Cap.* JOS. procem. lit. m) COCCEJ. l. c. §. 15. GUNDLINGIANA P. XI. n. I. warum der Käyſer die Geiſtl. Churf. Neven nenne §. 23. ſqq. CRUGER. l. c. P. Spec. Diſc. II. NITSCH. ad *Capit.* JOS. Proœ. C. III.

XIX. v. *Capitul.* JOS. art. 4. CAROLI VI. art. 3. & *Pact. Elect.* de a. 1671. ap. FECIAL. EUROP. p. 191. it. p. 186. 192. FURSTENER. de *Suprem.* C. XXXVI. ſqq. SCHWED. P. Sp. Sect. 2. C. II. §. 7. HORN. J. P. C. XXV. §. 11. 12. CRUGER. Diſc. VII. p. 112.

bus in perſona præferantur, aliasque ſibi præ Principum legatis prærogativas vindicent, de quibus infra.

XX. De *ordine* & ſeſſione multa olim controverſia inter Electores, variaque ab iis loca occupata: tandem vero ordo in A. B. definitus, ac poſtea ſpeciali transactione inter Electores a. 1653. inita confirmatus fuit. Eſtque vel *ſuffragandi*, vel *ſedendi*, vel *procedendi*.

XXI. *Ordo ſuffragandi* hodie hic ſervatur, ut *Moguntinus* primo *Trevirenſem*, deinde *Colonienſem*, porro *Regem Bohemiæ*, & ſic reliquos Electores Seculares ſuo ordine ſententiam roget, ultimo vero loco ipſe a Saxone rogatus ſuffragium ferat: quamvis olim *prima* vox *Moguntino* competiiſſe, qua & hodie uti poſſit, ſi velit; nec per A. B. quidquam mutatum, quippe quæ primam Trevirenſi intuitu Colonienſis, non vero Moguntini, tribuat, nonnullis videatur.

XXII. *Ordo ſedendi* varius eſt, prout, vel in con-

XX. v. A. B. Tit. IV. LONDORP. T. VII. L. 6. C. CIX. THVLEMAR. de *Octov.* C. XXVI. STRUV. l. c. §. 12.

XXI. v. Ill. COCCEJ. *J. P.* Cap. VIII. §. 9. ibique cit. A. B. Tit. IV. §. 3. *Spec. Sax.* L. 3. art. 37. WIPP. in *Conrad. Sal.* ap. PIST. fol. 426. GVNTH. *Ligur.* L. 6. conf. LIMN. de J. P. L. II. C. III. n. 64. CARPZ. de L. Reg. C. XI. Sect. 8. STRUV. Diſſ. VII. §. 19.

continua ſerie ſedent, vel latera ſervant, Imperatore, vel ejus Commiſſario, præſente vel abſente.

XXIII. Si in *continua ſerie*, prout in Electionis conclavi fieri ſolet, ſedeant Electores, talem inter ſe ordinem hactenus ſervarunt, ut *primum* locum Moguntinus, *ſecundum* & *tertium* Trevirenſis atque Colonienſis, vicibus alternis, *quartum* Bohemus, *quintum* Palatinus, *ſextum* Saxo, *ſeptimum* Brandenburgicus, *octavum* (reſtituto nondum Bavaro) Brunſvico-Luneburgenſis, occuparint: Jam vero Bavarus haud dubie *quintum* iterum, Palatinus vero *octavum*, & Hannoveranus *nonum* occupabit.

XXIV. Ubi vero *latera* ſervantur, utpote in Comitiis, *præſente* Imperatore vel ipſius Commiſſario, e regione ipſius ſedere ſvevit Elector *Trevirenſis*, a latere *dextro Moguntinus*, nunc etiam *Bohemus*, *Bavarus*, *Brandenburgicus*, a latere *ſiniſtro Colonienſis*, *Saxonicus*, *Palatinus*, & nunc *Brunſvico-Luneburgenſis*.

XXV.

XXIII. v. A. B. Tit. IV. & *Transactio Elect.* de a. 1653. ap. LUNDORP. l. c. quibus hic ordo nititur, niſi quantum ratione Palatini, Bavari, Bohemi, & Brunſvico-Luneburgenſis mutatio poſtea accidit. STRUV. Diſſ. XV. 13.

XXIV. v. STRUV. l. c. §. 14. CRUGER. l. c. Diſc. VI. p. 95.

XXV. *Absente* vero Imperatore, vel ejus Commissario, Moguntinus medium occupat, a latere Trevirensis & Coloniensis alternant, illo vices inchoante, deinde a dextris sedent Bohemus & reliqui, ut antea.

XXVI. Quodsi vero quidam adsint Electores, aliorum absentium Legati, decretum, ut in una serie sedentes, præsentes absentium Legatis singulis præferantur: ubi vero latera observantur, legati in quovis latere Principali suo debito ultimum locum occupant, salvo tamen manente Directorio Moguntino atque ordine suffragandi, prout in A. B. fuit definitus.

XXVII. In *Processione*, ubi insignia præferuntur, non A. B. solum, sed etiam dicta transactio hunc ordinem præscribit:

a dextra Trevirensis. *a sinistra*

Brandenburg. Palatinus Brunsvico-Luneb.

cum sceptro. cum pomo aureo. cum corona.

Moguntinus. Saxo Coloniensis.

cum ense.

IMPERATOR.

Bohemus.

XXVIII.

XXV. V. COCCEJ. C. XIV. §. 16. STRUV. §. 14.
XXVI. V. COCCEJ. C. XIV. §. 16. STRUV. l. c. §. 14. CRUGER. Disc. VI. p. 95. & VII. p. 112.

XXVIII. Quod si vero solus ensem præferat Saxo, tale schema observatur:

Brandenburg. Palatinus. Brunsvico-Luneb.
Trevirensis.
Saxo *cum ense.*
IMPERATOR.
Moguntinus. Rex Bohemiæ. Coloniensis.

Hac quidem ratione, ut, absentibus Electoribus, horum Subofficiales insignia eodem ordine præferant.

XXIX. Dum vero insignia non præferuntur, tale schema locum habet:

Brandenb. Brunsvico-Luneb.
Palatinus Saxo
Trevirensis
IMPERATOR.
Moguntinus. Rex Bohemiæ. Coloniensis.

XXX. Atque hic ordo procedendi hactenus observatus fuit pro mutatione novissima, qua Palatinus in pristinum restitutus, Brunsvico-Luneburgensis vero in Palatini locum cessit: sed in posterum haud dubie iterum mutabitur, postquam Bavarus restitutus accessit.

XXIX. v. LIMN. *Enucl.* L. 2. C. IV. COCCEJ. *J. P.* Cap. XIV. §. 17. STRUV. l. c. §§. 15.

XXX. v. STRUV. l. c.

cessit. Denique & hoc observandum, Legatos semper loco cedere Electoribus præsentibus.

XXXI. Ceterum quod *Ecclesiastici* Seculares præcedant, haud dubie ab antiqua Ecclesiasticæ qualitatis veneratione repetendum.

XXXII. *Officia* Electorum duplicis generis sunt: *Archi-Cancellariatus* nempe, qui ad Ecclesiasticos, & *Archi-Officia Palatina*, quæ ad Seculares Electores spectant. Sed de his omnibus & in Capite præcedenti & in sequentibus fusius.

XXXIII. Illud hic advertendum, *Seculares* quidem *Subofficiales* suos seu *Vicarios hereditarios* habere, *Ecclesiasticos* vero *hereditariis* ejusmodi *Subofficialibus* carere: unde licet hi legatos ad electionem mittere possint, ea tamen, quæ sunt ordinis, item typariorum gestationem, aliis comittere nequeunt, sed uno absente, præsens qui est, alterius vices sustinet.

XXXIV. Constitutio Electorum est diversa:

XXXI. v. *Glossa* ad Land R. Lib. I. art. 3. lit. B. THULEMAR. de *Octov.* Cap. IX.

XXXII. v. CRUGER. l. c. M. II. Disc. IV. p. 208.

XXXIII. v. HORN. J. P. C. XXVI. §. 5. CRUGER. l. c. M. II. Disc. IV. §. 7. 8. p. 219. 220.

XXXIV. v. CRUGER. de *Novemvir.* P. Gen. D. II. §. 14. sq. & P. Spec. M. I. Disc. X. p. 145.

versa: Ecclesiastici fiunt *electione*, Seculares *successione*: sed hi, nisi XVIII. ætatis annum attigerint, ad jura electoralia exercenda non sunt idonei. Ceterum de utraque Electoratum acquirendi ratione inferius commodiori loco agetur.

XXXV. Illud tamen hic non immerito quæritur: an Elector duos Electoratus possidere possit? quod licet expressa lege definitum non sit, ex observantia tamen negandum videtur; cum nullum extet exemplum, nisi HENRICI Leonis, Ducatus Saxoniæ & Bavariæ possidentis, nec non ALBERTI Marchionis, Saxoniæ quoque Ducatum sibi vindicantis: quod utrumque tamen contradictioni fuit obnoxium.

XXXVI. An vero pater & filius duorum Electoratuum possessores esse queant? minus dubitandum videtur: cum neque lex repugnet, neque forte ratio adduci queat, quæ non in duobus fratribus quoque locum habere possit, quos tamen Electores simul esse haud prohiberi, exemplum *Bavari* & *Coloniensis* docet.

XXXVII. Pro tuendis Electorum juribus ac

XXXV. v. LIMN. *Addit. ad* L. III. C. VII. p. 349.
XXXVI. v. LIMN. l. c. p. 352. STRUV. J. P. Diss. XVI. §. 27.
XXXVII. v. *Meditat.* ad *Capit.* JOSEPHI art. VI. not. e) Verein. *Capit.* CAROLI VI. art. III.

ac prærogativis initum est inter ipsos *Pactum unionis* sive fœdus, vulgo dictum die Churfürsten-Verein: idque duplex, alterum *universale*, die gemeine Rheinische Verein/ alterum *particulare*, die sonderbare Rheinische Verein/ dictum.

XXXVIII. *Prius* istud, quod ad omnes spectat Electores, excepto Bohemo, diversa complectitur pacta, diversis occasionibus inita & repetita vel declarata.

XXXIX. Scil. primum pactum Francofurti A. 1338. adversus attentata Benedicti XII. Papæ jus eligendi Imp. sibi vindicantis; alterum A. 1399. occasione caussæ Hussiticæ & Wenceslai negligentiæ; tertium Francofurti iterum A. 1438. occasione Concilii Basileensis de Schismate tollendo & unitate servanda, initum est.

XL. Hæc ita stabilita Unio postea a. 1446. sub FRIDERICO III. Imp. confirmata, a. 1502. sub MAXIMILIANO I. Geilhusæ repetita, porro a. 1521. in Comitiis Wormatiensibus sub CAROLO V. plenius declarata, ac demum a.

XXXIX. v. LUNIG. Reichs-*Archiv.* P. Spec. I. p. 218. OBRECHTI *Appar. J. Publ. princ.* THULEMAR. Cap. XIX. p. 294. FELTZ. de *Jurib. prærog. Elect.* p. 28. sqq.

XL. v. WILDVOGEL. Diss. de *Unione Elect.* THULEMAR. §. 35. STRUV. l. c. §. 17. PUFEND. Rer. Brand. L. III. §. 64.

1652. Pragæ ſub FERDINANDO III. per juramentum, quod *JO. GEORGIUS* Saxo a ceteris exegit, renovata eſt: ſicuti & confirmatio ejus Capitulationi a tempore MATTHIÆ inſerta eſt.

XLI. Spectat autem hæc Unio inprimis ad conſervandam Imperii Majeſtatem, atque Collegii Electoralis præeminentiam, nec non ad procurandam Succeſſoribus ſecuritatem.

XLII. Altera Unio *particularis* eſt *quatuor* tantum *Electorum Rhenanorum*, Moguntini ſcil. Trevirenſis, Colonienſis & Palatini, Veſaliæ ad Rhenum zu Oberweſel A. 1519. in Interregno poſt MAXIMILIANI I. mortem, ad præcavendas turbas & ſeditiones, mutuamque defenſionem, ac totius Imperii conſervationem, ad tempus primum inita, poſtea vero in Capitulationibus itidem confirmata, atque ſic perpetua reddita.

CAP.

XLI. v. *Meditat.* ad *Capitul.* JOSEPHI l. c. p. 102. 103. ubi potiora hujus Unionis Capita.

XLII. v. *Medit.* ad *Capit.* JOS. l. c. p. 104. THULEMAR. C. XXIX. §. 15.

Cap. VII.

De ELECTORE MOGUNTINO.

§. I.

PRimus in ordine Electorum eſt MOGUNTINUS Archi-Epiſcopus, *PRIMAS* Germaniæ & *Pontifex Maximus* (a), *Elector Primarius* (b) & *Electorum Decanus* (c), nec non S. R. I. per *GERMANIAM ARCHI-CANCELLARIUS* (d), dudum appellatus: Cujus *Jura* ſunt vel *Metropolitana*, vel *Electoratus*, vel *Archi-Cancellariatus*, vel *Territorialia*.

§. I. (a) Quam *Primatus* & *S. Pontificatus* dignitatem vel a PIPINI, vel ſaltem OTTONIS M. ævo obtinuit. v. CONRING. *Aſſert. Jur. Mog. in Coron. R. Rom.* p. 10. MALLINKROT de *Archi-Cancellariis* p. 198.

(b) v. Dipl. MAXIMIL. I. d. a. 1498. ibi: Obriſter Churfürſt.

(c) v. HENRICI AE. *Epiſt. ad Bened. P.* ap. FREH. T. I. p. 427. ibi: *Electorum Principum Decanus.* SIGISMUNDI Imp. *Ep. ad Conrad.* AE. ap. LONDORP. T. II. L. I. Tr. II. n. 22. ibi: der Churfürſten *Dechand.* Conf. COCCEJ. J. P. C. X. §. 11. qui improbat hunc titulum. SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. S. II. C. IV. §. 1.

(d) v. A. B. Cap. I. §. 2. R. I. a. 1555. §. 65.

II. Inter *METROPOLITANA* eminet *Jus coronandi*, ſeu per conſecrationem & unctionem inaugurandi, Imperatorem, quod jure *Primatus* (a) exercet in ſua dioeceſi; extra diœceſin vel Moguntinam vel Colonienſem, ex pacto, verſa vice cum Colonienſi eodem munere defungitur (b): Coronam vero ipſe ſimul cum ceteris Eccleſiaſticis Imperatori imponit.

III. *ELECTORATUS* dignitatem eamque primariam haud dubie ejusdem Primatus, vel, ſi mavis, etiam Archi-Cancellariatus, occaſione obtinuit: vi cujus non ſolum paribus cum ceteris Electoribus juribus ac privilegiis fruitur, ſed etiam ut Elector Primarius *Jus dirigendi* in Collegio Electorali exercet.

IV.

II. (a) V. LAMB. SCHAFN. a. 1073. ibi: *His accenſus AE. Mogunt. cui potiſſimum propter* PRIMATUM *Moguntinæ ſedis*, ELIGENDI & CONSECRANDI *Regis auctoritas deferebatur.* BOECLER. *Not. Imp.* L. VI. C. V. p. m. 174.

(b) v. Supra L. III. C. II. §. 12. conf. *Capit.* LEOP. art. XXXVII. JOS. a. XXXVIII.

* Olim & *Bohemiæ* Regem coronabat, quod munus dein JOHANNIS R. & CLEMENTIS V. P. auſpiciis AEpiſcopo Pragenſi tributum eſt, a CAROLO IV. in odium Furſtenbergii firmatum. v. THULEMAR de *Octov.* C. X. §. 10. STRUV. *Synt. J. Publ.* Diſſ. XVII. §. 4.

III. V. LAMB. SCHAFN. l. c. BOECLER. l. c.

IV. Hinc ſolus Electores ad *diætas* Electorales convocat, & litteras credentiales a Legatis ipſorum, per Secretarium oblatas, ſuſcipit, diemque curiis Electoralibus edicit, atque omnia facit, quæ Præſidi in Collegio conveniunt: *Electionem* inprimis ad præſcriptum A. B. dirigit, jusjurandum reliquorum excipit, proponit, ſententias rogat, ſuamque a Saxone rogatus, ultimus dicit; atque ex plurium dein voto non ſolum decretum Electionis format & pronunciat, ſed etiam Capitulationem conficit atque præſcribit: denique finem imponit Comitiis Electoralibus, atque Electores, eorumve Legatos dimittit.

V. *ARCHI-CANCELLARIATUS* officium per *Germaniam* ab exitu jam Carolingorum exercuit, & perpetuo jure acquiſivit, per A. B. firmatum: vi cujus hodieque magna in Imperio auctoritate gaudet, ac non ſolum triplicem Imperii *Cancellariam* dirigit, ſed etiam in tractandis expediendisque negotiis Imp. in *Comitiis* pariter ac extra Comitia præcipuas partes habet.

IV. v. BOECLER. l. c. p. 174. ſqq. ubi jura Moguntini ex ſchedis *Boineburgicis recenſet.*

V. v. MALLINKROT. l. c. p. 30. MASCOV. de *Orig. Offic. Aulic.* §. 13. BOECLER. l. c.

VI. Fungitur autem hoc munere per Germaniam ita, ut non ſolum res *Germanicas*, ſed etiam *Italicas*, *Belgicas*, *Lotharingicas* & *Arelatenſes*, expediat; ejusdemque adeo Archi-Cancellariatui Trevirenſis quoque & Colonienſis Archi-Epiſcopatus, non Archi-Cancellariatus, ſubſit: eo quod hodie non genere negotii, quod expeditur, ſed *loco*, ubi expeditur, Archi-Cancellariatuum functiones diſtingvuntur; unde, ſi Cæſar extra Germaniam verſetur, etiam negotia Germanica per *Trevirum*, vel *Ubium*, expedienda eſſe, exiſtimatur: vel quod ex tacito ceterorum conſenſu Moguntino omnia relicta ſunt.

VII. Ut *ARCHI-CANCELLARIUS* igitur vel ipſe, vel per ſuum Imperii Cancellarium Decreta litterasque Imperatoris & Imperii, aliaque, ſive in Comitiis, ſive extra, Imperii nomine, in cauſſis Germanicis æque ac Italicis, publicanda *ſubſcribit* & *ſubſignat*; extra Conventus etiam ſolus litteras ab Imperatore, quibus ſententia Electorum requiritur, accipit.

VIII. In *Comitiis* Imperii univerſalibus & particularibus, univerſum Imperium concernenti-

VI. v. *Capit.* LEOP. & JOS. a. XII. ibi: Herrſchaften und Lehen in Italien ꝛc. zu Churfl. Maynziſcher Cantzeley. MALLINKR. p. 33. 38. LIMN. ad A. B. C. I. ſſ. 2. Obſ. 7. COECEJ. J. P. C. X. ſſ. 7. LYNCKER. de *Arch.* I. p. 16. ad SCHWED. P. Sp. S. I. C. VIII. §. 1. HORN. J. P. C. XVII. §. 2.

nentibus, *Directorio* * gaudet, omni tempore locoque ſecundus ab Imperatore: adeoque & Conventus Circulorum univerſales, ac Deputationum, convocat & dirigit.

IX. Ipſe Propoſitionem Cæſaream, ad quam ſolus reſpondet, Credentiales Legatorum, Memorialia, aliaque ſcripta publica, ipſi vel Cancellariæ ipſius primum exhibenda, ſuſcipit, & cum Statibus per dictaturam communicat: Protocollum quoque Imp. avthenticum per Cancellarium ſuum & Secretarium, menſæ directoriali aſſidentes, gerit.

X. Ipſe deliberanda non in Electorali ſolum, ſed & Principum Collegio proponit, diesque ad deliberationes per Pappenhemium indicit, * Concluſum Trium Collegiorum, ac Decretum Imp. format, ſingulaque adeo negotia comitialia dirigit.

XI. In *Cancellaria* Imperii, quæ eſt in aula Cæſarea, *Vice-Cancellarium* & Miniſtros reliquos ſolus conſtituit, non Cæſari tantum, ſed ſibi quoque ſacramenti religione devinctos: Taxas quoque Cancellariæ, quibus illi ſuſtentantur, ſolus moderatur.

VIII. * v. Gravamina contra illud ap. PFEFFING. *V. Ill.* L. III. T. X. §. 3.

X. * v. Pacta de eo cum Electore Sax. inita ap. LUNIG Reichs *Arch.* P. Spec. p. 395.

XI. v. *Capit.* LEOP. a. XL. XLV.

XII. Idem *Cameræ* Imperialis *Cancellariam* regit, & Officialibus Miniſtrisque inſtruit, ac jure jurando ſibi obſtringit: *Cameram* quoque & reliqua Imperii *judicia*, jure perpetuo viſitat, ac defectus corrigit: Reviſiones actorum Camerales ſuſcipit ac dirigit.

XIII. Idem *Sigilla* & *Archivum* Imperii, cum Matricula ceterisque Actis publicis, adſervat & cuſtodit: Protector etiam & Director eſt *Poſtarum* Imperialium, unde Miniſtri ejus vectigal litterarum non ſolvunt: Denique in Interregno una cum Vicariis Imp. curam ejusdem gerit.

XIV. Intuitu *Territorii* quoque inſignia jura ipſi tribuuntur: ſcil. Directorium Circuli Rhenani inferioris, jus de non appellando, conducendi per ſtradam montanam, nundinarum ſuper Mœno, primariarum precum in ſuo Archi-Epiſcopatu, percipiendi decimam a Judæis, reluendi pignora Imp. privilegiaque alia.

XV.

XII. v. *Ordin. Cam.* P. I. T. 26. INSTR. *P. Oſn.* a. V. LVI. *Capit.* LEOP. a. XLII. REC. I. *nov.* §. 125.

VII.-XIV. v. BOECLER. N. J. L. VI. C. V. p. 174. ſqq. THULEMAR. de *Octov.* C. X. EUR. HER. P. I. p. 199. ſqq. RHET. *J. Publ.* L. I. T. VII. STRUV. l. c. §. 3. 4. 5.

* Pactum ratione des Marckt-Schiffes & juris conducendi a. 1584. cum Francofurto initum v. ap. LUNIG Reichs-*Arch.* P. Spec. p. 396.

XV. Ceterum de *Suffraganeis* Moguntini ac terris, nec non *Archi-Officialibus* ipsius & *Officialibus* hereditariis, non attinet h. l. prolixius agere.

Cap. VIII.
De
ELECTORE TREVIRENSI ET COLONIENSI.

§. I.

TREVIRENSIS Archi-Episcopus secundus est inter Electores, & *ARCHI-CANCELLARIUS* Imperii per *Galliam*, Belgicam nempe, & Regnum *Arelatense*, qui & *Belgicæ provinciæ Primas* dicitur, atque primus inter Germaniæ Episcopatus censetur.

II. *ARCHI-CANCELLARIATUS Galliæ* ab *Arelatensi* olim distinctus fuit; & quamvis il-

 lius

XV. v. EUB. HER. p. 198.-202. THULEMAR. l. c. STRUV. l. c. ∬. 6. ubi recensentur.

§. I. v. A. B. Cap. I. §. 12. LIMN. Addit. ad L. III. C. VI. n. 8. MALLINK. p. 193. BROWER *Annal. Trev.* L. IV. RHET. L. I. T. IX. ∬. 1. STRUV. Diss. XVII. §. 7.

II. v. MART. POLON. *Chronol. R. Imp.* p. 367. HAHN. de *R. Burg.* C. III. §. 6. MASCOV. de *Orig. Offic. aul.* §. 18. 19. NITSCH. ad *Capit.* JOS. a. III. C. V. §. 3.

lius origo, & acceſſio ad Trevirenſem Præſulatum acceſſio perpetua, incerta ſit, antiquiorem tamen Interregno eſſe, certum eſt; *conjunctio* vero *utriusque* a RUDOLPHI Habſp. tempore haud dubie arceſſenda: ceterum quid hodie, præter titulum, ex utroque ſuperſit, vix conſtat.

III. Huic Electori ſemper primum in Electione competit votum: idem in Comitiis, præſente Imperatore vel ejus Commiſſario, e regione throni Cæſarei, in choro ante electionem ex oppoſito altaris ſedet; in proceſſionibus, ubi inſignia non præferuntur, Imperatorem immediate præcedit; quamvis ordo ſedendi & procedendi hodie interdum variet: ceterum cum Colonienſi alternat.

IV. Idem in cauſſis, quæ Moguntinum tangunt, in Camera expedit, quæ alias Moguntini ſunt (a): mortuo etiam Moguntino, vel

---

ſ. 3. RHET. l. c. §. 2. qui ex documentis ap. LIMN. *Addit.* T. V. L. III. C. V. colligit, Moguntinum quoque olim Archi-Cancellariatus jus in Galliam exercuiſſe, partes tamen ſæpius Trevirenſi credidiſſe.

III. v. A. B. Cap. IV. ſ. 3. III. ſ. 2. XXI. XXII. XXVI. ſ. 4. XXVIII. §. 5. ibique LIMN. RHET. l. c. §. 5. ubi diſquirit, cur Trevirenſi primus ante Colonienſem locus ſit tributus. NITSCH. l. c. ſ. 3. EUROP. HER. P. I. p. 207.

IV. (a) v. R. I. d. a. 1654. §. 115. NITSCH. l. c. §. 3.

vel ejusdem Legato abſente aut impedito, ipſe æque ac Colonienſis jus directorii in Comitiis prætendit, contradicente tamen Saxone (b).

V. Jure de *non appellando* quidem gaudet, ſed non utitur, ubi ſumma mille florenos Rhenanos non excedit (a): Jus occupandi *feuda* Imp. in Archi-Epiſcopatu vacantia, itemque *redimendi* quælibet Imperii feuda alienata vel obligata, quod ex Privilegio Caroli IV. obtinuit, hodie forte inane eſt. (b).

VI. Ceterum Jus *Metropolitanum* adhuc in Epiſcopatus *Metenſem*, *Tulenſem* & *Verdunenſem* ei competit, licet territoria cum jure ſupremo in Gallos translata ſint.

VII. Tertius Elector eſt COLONIENSIS Archi-Epiſcopus, *ARCHI-CANCELLARIUS* Imp. per *ITALIAM* (a), vel *trans Alpes*, & inter

(b) v. HORN. *J. Publ.* C. XXVIII. §. 3.

V. (a) v. THULEM. C. XI. §. 9. NITSCH. l. c. ʃʃ. 3.

(b) v. SPRENGER *Luc. mod. Stat. Imp.* p. 103. SCHWED. P. Sp. S. II. C. IV. §. 4.

VI. v. INSTR. *P. Monaſt.* §. 70. NITSCH. l. c.

* De reliquis ejus juribus, terris ac officialibus hereditariis v. KYRIAND. de *Aug. Trev.* P. XV. p. 199. BROWER. *Annal. Trev.* p. 972. LIMN. J. P. L. III. C. V. n. 21. EUR. HER. P. I. p. 206. ſq.

VII. (a) v. A. B. C. I. §. 11. FREHER. ad P. de ANDLO L. II. C. I. ubi, in diplomate d. a. 1275. des Reichs von Over Berg Ertz-Cantzler dicitur.

ter Ecclesiasticos Electores potentissimus, qui etiam *Ducis Westphaliæ atque Angariæ*, nec non *Comitis Arenbergi*, titulo utitur (b).

VIII. *ARCHI-CANCELLARIATUM* per Italiam ab HENRICORUM temporibus jam obtinuisse videtur; sed hodie hoc munere, nisi Imperator commoretur in Italia, non fungitur.

IX. *Jus coronandi* Imperatorem hodie exercet in sua diœcesi, extra eam per alternationem cum Moguntino (a): in Electione Cæsaris *secundum* fert suffragium, & in sessionibus ordinariis cum Trevirensi *alternat*; sed in solenni Curia in sua diœcesi, nec non Italia & Gallia, *dextrum* Cæsaris latus claudit (b).

X.

(b) v. Dipl. FRIDERICI I. ap. LUNIG. Reichs-*Arch.* P. Sp. p. 434. EUR. H. p. 211. ubi de Marchionatu Francimontano & Comitatu Arensbergensi acquisito. THULEM. C. XII. §. 8. n. 6.

VIII. v. MASCOV. l. c. §. 16. RHET. ʃ. 3.

* De *Cancellariatu Rom. Ecclesiæ*, quem a LEONE IX. tempore HENRICI III. obtinuit *Hermannus* AE. cum Successoribus v. MALLINKR. C. V. & GUNDLINGIANA P. XVII. n. II. §. 13.

IX. (a) v. Supra L. III. C. II. §. 12.

(b) v. A. B. C. IV. §. 3. III. ʃ. 2. XXI. XXII. XXVI. §. 4. XXVIII. §. 5.

X. Privilegio de *non appellando* quidem gaudet, quod etiam a. 1653. renovatum esse dicitur: sed, ex pacto cum Statibus provincialibus, eo non utitur, nisi in possessorio; in petitorio vero, ubi summa mille florenos non attingit.

CAP. IX.

DE REGE BOHEMIÆ.

§. I.

INter Seculares Electores REX BOHEMIÆ hodie primum occupat locum, ex A. B. decreto, ob Regiæ dignitatis fastigium, eidem ita assertum, ut in solenni Curia in qualibet sessione a dextro Imperatoris latere, imme-

X. v. *Lud.* HUGO de Statu Reg. Germ. C. III. n. 40. THULEMAR. C. XII. §. 18. NITSCH. l. c. §. 4.

* De ceteris ejus privilegiis, suffraganeis, terris, & officialibus hereditariis v. THULEM. l. c. EUR. HER. p. 212. sqq.

§. I. v. A. B. C. IV. §. 1. & XX. LIMN. J. P. L. III. C. VIII. n. 15.

* Olim *ultimum inter Officiales* locum habuisse, fide CRANZII adstruit MULZ. *Repræs. Maj. Cæs.* P. III. C. X. n. 96.

immediate poſt AE. Moguntinum vel Coloniensem, (prout alterutri proëdria competit) ſedeat, in proceſſionibus vero Imperatorem vel Regem Rom. nullo interveniente ſequatur, ſententiam denique tertio loco dicat.

II. *Jus Status* ipſius perperam ante hac in dubium vocatum (a); cum tot Comitiis non interfuerit ſolum, ſed etiam ſuffragium tulerit (b): & quamvis Bohemia à Slavis occupata Slavici juris initio fuerit, dudum tamen civitate Germanica fuit donata, licet non plene Regni Germanici corpori inſerta.

III. Subducere ſe tamen iterum Comitiis cœperunt Bohemi, cumprimis ex quo privile-

II. v. COCCEJ. J. Publ. C. XIX. §. 10.

(b) v. WIPPO in *Vita Conr.* p. 424. ubi inter Principes, *quorum conſiliis conſvevit Francia Reges eligere*, memoratur UDALRICUS DUX BOHEMIÆ & Reſcriptum HENRICI IV. ubi inter eos, qui ad *negotium* aliquod Imp. *valde neceſſarii* cenſentur, etiam DUCEM BOHEMICUM nominat. GOLDAST. de *R. Boh.* L. IV. C. III. ſqq. HERT. de *Renov. R. G. I. & R. Boh. nexu.* S. II. LUDEWIG de *Jure Suffr. R. Boh.* §. 8. conf. ſupr. L. I. C. XIV. §. 15.

III. v. Diploma ap. GOLDAST. *App. Docum.* p. 21. HERT. l. c. Sect. II. §. 15. & LUDEWIG l. c. C. II. p. 63. conf. STRUV. S. J. P. Diſſ. XVII. §. 14. ubi,

vilegium a FRIDERICO II. obtinuit OTTOCARUS, quod nec ipſe nec Succeſſores ad ullam Curiam venire teneantur, niſi quæ Bambergæ, Norimbergæ vel Merſeburgi fuerit indicta: certe a CAROLI IV. ævo rarius in Comitiis comparuerunt; imo, adnexa Auſtriacæ Domui Bohemia, Auſtriacum votum plane abſorpſiſſe videtur Bohemicum, quod olim ſuffragia per provincias haud multiplicata fuere, ſolo jure Electionis Bohemiæ reſervato.

IV. Sed hodie ceſſat omne dubium, poſtquam a. 1708. Bohemiæ Rex, auſpiciis JOSEPHI, communi Trium Collegiorum conſenſu, in Comitiis denuo in Collegium Electorale introductus eſt, ita, ut in omnibus Imp. conventibus, ſive ordinariis, ſive extraordinariis, ſeſſionem & votum habeat, atque ad quantum Electorale; etiam ratione Cameræ, ſalvis tamen privilegiis in A. B. firmatis, ſeſe obligaverit, licet nec Circulo ulli adſcriptus ſit.

V. Nec de *Electoratus* Bohemici jure recte dubitatum: quippe quod *Archipincernatus* occaſione

ubi, usque ad CAROLI IV. tempora vocatos ſemper ad Comitia fuiſſe Bohemos, imo & WENCESLAUM adhuc Comitiis Germ. a. 1439. intereſſe voluiſſe Legatos ſuos, obſervat.

V. v. HERT. l. c. S. IV. LUDEWIG l. c. C. III. FABRI Staats-Cantzeley T. XIII. C. IX. ubi Acta & ſolennia.

casione cum ceteris Archi-Officialibus obtinuit Bohemus, atque ab origine Electorum, in GVILIELMI & ALPHONSI electionibus, jam exercuit (a); licet aliquando in dubium vocatum, quod non esset Teutonicus, & *Bavaro* tributum (b), tamen a RUDOLPHO

V. (a) v. CHRON. AUG. a. 1257. Supra C. V. §. 9. LUBBERTI *Acta Wilhelmi*. HERT. l. c. S. II. §. 8. 9.

(b) v. *Spec. Sax.* L. III. a. 57. ibi: der König in Böheim hat keine Wahl/ dieweil er nicht Teutsch ist. ALBERT. STAD. a. 1240. Hinc in *Spec. Svev.* C. 155. & quibusdam Codicibus *Juris F. Alem.* C. VIII. Bohemiæ Regis loco ponitur Dux *Bavariæ*, v. SCHILT. ad h. l. §. 3. In aliis uterque omittitur. v. A. de *Benefic.* T. I. §. 12. ubi *Sex* tantum *Principes* nominantur. Sed observavit LAMBECIUS *Bibl. Vind.* C. VIII. dubium tolli posse ex editione Argent. *Spec. Svev.* ubi: daß der Künig von Böhem kein Kur hat/ wan er nit ein Teutscher Mann ist. Dan die vier Leyen-Fürsten sollen Teutsche Man seyn von Vater und Mutter/ oder von eyntwederm. Unde colligit HERT. l. c. §. 9. usu receptum olim fuisse, ut *Rex Boh. pro Electore & Archipincerna non haberetur, si illi deesset vel tota vel dimidia natalis Germanica.* Eodem notante, casus accidit sub FRIDERICO II. cui *Wenceslaus* Boh. adhærebat: sed cum INNO-

PHO Habſp. peculiari diplomate confirmatum (c).

VI. Quamvis autem jus iſtud Electorale cum Archi-Pincernæ Officio CAROLUS IV. etiam in A. B. ei confirmaſſet, & peculiaribus litteris Electorum ſigillatim confirmandum curaſſet (a): tamen poſtea plus vice ſimplici factum, ut Bohemiæ Rex ad Electionem non vocaretur, ſive quod ei cum Imperio non ſatis conveniret, ſive quod ſchiſmate Huſſitico infectus eſſet (b): unde tan-

Nn dem

INNOCENTIUS IV. ad Electores reſcriberet, ut alium eligerent, in iisque *Bavarum* nominaret: *Wenceslao* quæſtio videtur mota, tanquam nec per patrem nec per matrem Germano; quo tamen non obſtante hic jus eligendi mox exercuit, æque ac Bavarus.

(c) v. Diploma *Erfford.* d. a. 1290. ap. LAMBEC. l. c. & HERT. ſſ. 9. in quo teſtatur, ſe adhibita diligenti inquiſitione omnium Procerum & Senum teſtimonio comperiſſe, *eligendi plenarium jus & vocem*, ſive *Electoratus & Pincernatus jus* etiam *Progenitoribus* ejus, *Atavis*, *Abavis*, *Proavis*, *Avis* competiiſſe.

VI. (a) v. A. B. T. I. IV. §. 3. T. VI. XXVII. ſſ. 5. BALBIN. *Hiſt. Boh.* P. I. Ep. 57. 58. HERT. l. c. S. III. ſſ. 1.

(b) CRANZ. *Metrop.* L. VIII. C. V. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. VII. C. LXXIV. LXXXI. XLIII. HERT. l. c.

*Hinc

dem MAXIMILIANI I. tempore pactum cum ceteris Electoribus a. 1489. initum; *ne sub pœna D. Marcarum auri a jure eligendi excluderetur* (c).

VII. Ab eo tempore igitur jus eligendi semper exercuit, licet necdum ad condendam Capitulationem, nec ad ceteros Collegii

---

* Hinc forte obtentui sumtum, ei tum demum esse locum, si Electores ceteri inter se dissentirent, & ob suffragiorum paritatem exitus inveniri non posset. v. P. de ANDLO de *Rom. Imp.* L. II. C. II. ibi: *De consvetudine Rex Bohem. ad electionem non vocatur, nisi cum vota aliorum æqualia sunt numero, & sic hodie practicatur.* Cui traditioni ansam dedisse videtur Sec. XIII. *Card.* HOSTIENS. ad Cap. *Venerabilem X. de Elect. & electi potest.* Ubi, cum Sex Electores nominasset, in gratiam forte *Innocentii IV.* addit: *Septimus est Dux Bohemiæ, qui modo est Rex, sed iste secundum quosdam non est necessarius, nisi quando alii discordant, nec istud jus habet ab antiquo, sed de facto tenet hodie.* conf. HERT. l. c.

(c) v. GOLDAST. Reichs-Satzung. P. II. p. 178. LIMN. ad A. B. C. XII. ʃ. 2. Obs. 2. & *Addit. ad J. Publ.* Tom. I. L. III. C. VIII. p. 358. THULEM. de *Octov.* C. XIV. ʃ. 19. NITSCH. ad *Cap. Jos.* A. III. C. V. §. 5.

VII. v. COCCEJ. C. XII. §. 13. HERT. l. c. S. III. §. 1. 4.

gii Electoralis actus & conventus, admitteretur: ad quos tamen hodie, vi Conclusi Imperialis, haud dubie admittendus erit.

VIII. *ARCHI-PINCERNÆ* officium, quod hodie gerit Bohemus, jam FRIDERICI I. auspiciis (a), ut videtur, occasione duplicis Ducatus ab HENRICIS, Superbi & Leonis, possessi, quorum intuitu bina officia ab una persona præstari non poterant, ad eum translatum, a RUDOLPHO I. peculiari Diplomate, atque a CAROLO IV. dein aurea sanctione confirmatum est (b).

IX. Hujus muneris virtute Imperatori in solenni Curia primum poculum porrigit, non tamen, nisi velit, sub corona; idque post reliquos demum Archi-Officiales, ordine naturæ ita exigente: & hodie quidem plerumque

VIII. (a) v. ARNOLD. LUBEC. L. III. C. IX. a. 1182. ibi: Tempore illo Fridericus Imp. edixit curiam famosiss. - *Officium Dapiferi seu* PINCERNÆ, *Camerarii seu Mareschalli, nonnisi* REGES, *vel Duces, vel Marchiones administrabant.* Ubi per *Regem* intelligi ULADISLAUM, cui *Regia dignitas* a FRIDERICO I. collata, verosimile est. conf. ÆN. SYLV. *Hist. Boh.* C. XXIV. COCCEJ. C. XII. §. 14. DITMAR. de *Orig. Elect.* S. II. §. 6 MASCOV. de *Orig. Offic. Aul.* §. 27. 28. qui dubitat.

(b) v. *Dipl. Erfford.* ap. HERT. l. c. §. 9. supra §. V. c) allegatum.

IX. v. A. B. C. IV. §. 4. XXVII. §. 5. 6. WAGENSEIL de *Summ. Official.* C. XIV. §. 4. & XV.

per *Suboffi ialem* ſuum, qui ante hac fuit *Baro* ſive Semper-Frey de *LIMPURG*; ſed, familia ejus nuper extincta, ex beneficio CAROLI VI. a. 1714. *Comes* ab *ALTHEIM* iſtud munus obtinuit.

X. Simili Officio eundem apud *BAMBERGENSEM* fungi per *Suboffi ialem* ab *Auffſäß*, & eo nomine Pragam ab Epiſcopo feudi loco recognoſcere, ſuperius traditum eſt.

XI. Variis quoque & egregiis gaudet privilegiis, qualia ſunt: Jus de *non appellando* & *non evocando*; quod tamen ad Vaſallos extra Regnum, contra verba & ſenſum A. B., non eſt extendendum.

XII. Neque etiam ipſe Rex Bohemiæ, ceu immediatus Imperii Princeps, prorſus ab Imperii Judiciis exemtus eſt cenſendus (a), cum privilegium exemtionis non extet: ſicut nec ab obligatione pacis publicæ immunis erit, inprimis poſtquam denuo admiſſus ad

XI. v. A. B. C. VIII. ibi: *ad quodcunque tribunal extra regnum ipſum.* NEUMANN de PUCHHOLTZ Diſſ. de *Prærogat. Feud. Bohem.* Diſſ. I. §. 4. 6. 7. 8. Concl. 4. III. §. 2. Concl. 2. 3. VII. §. 4. Concl. 4. qui juſto latius hæc privilegia extendit; refutatus a Generoſiſſ. A. *Exam. Diſſ. ex J. P. & F. de Juriſd. feud. & Super. Terr.* C. V. & VI.

XII. (a) v. GOLDAST. de *R. Boh.* L. IV. C. XIII. n. 10. ſqq.

ad omnes Imperii leges ſanɫte obſervandas ſeſe obſtrinxit (b).

XIII. Porro inveſtituram de feudis & regalibus ab Imperatore non niſi in Regno ſuo, vel finitimis locis intra 10. vel 15. milliaria a Regno ſuſcipere tenetur; neque vexilla in populum projiciuntur, ſed Regi integra redduntur.

XIV. Idem Vaſallos Electores, Principes, Prælatos, Comites, Barones & Nobiles extra Regni territorium habet plurimos: in quos tamen Superioritas territorialis neutiquam ei competit, quippe quæ a Dominio directo & jurisdictione feudali probe ſecernenda eſt.

XV. Ab oneribus & contributionibus Imp. ordinariis olim immunis erat, non vero ab extraordinariis, præſertim Turcicis collectis: ſed

(b) PUCHHOLTZ l. c. qui jus armandiæ illimitatum ei adſcribit. & contra eum G. Dn. AUT. *Examinis*. l. c. §. 5.

XIII. v. GOLDAST. L. III. C. XIV. n. 31. THULEM. l. c. §. 28.

XIV. v. GOLDAST. L. I. C. XVII. HERT. S. II. §. 12. PUCHHOLTZ l. c. Diſſ. VII. §. 3. 5. 6. AUT. *Examinis* cit. C. VI. §. 3.

XV. v. Dipl. FRIDERICI II. d. a. 1212. REC. I. a. 1521. §. darauff haben wir 2c. LIMN. L. III. C. VIII. §. 28. HORN. *J. Publ.* C. XXX. § 6.

ſed hodie etiam ad ordinaria Imp. onera ſe obſtrinxit.

XVI. Regnum hoc, quod a FERDINANDI I. tempore Auſtriacæ domui hereditario jure innexum eſt, extincta linea Regia, non Imperii diſpoſitioni ſubjicitur, ſed Status Regni de novo Rege ſibi proſpiciunt; ſicut & tutelam Regis minorennis ſibi vindicant.

Cap. X.

De

ELECTORE BAVARIÆ.

§. I.

QUintus inter Electores, inter Seculares ſecundus, eſt ELECTOR BAVARIÆ, S. R. I. *ARCHI-DAPIFER*: qui licet ex magnis Germaniæ Ducibus, atque adeo inter præcipuos Eligentes haud dubie olim fuerit; tamen poſtea ei, ab origine Electorum, de Archi-Officio æque ac Electoratus jure varie diſceptandum fuit.

II. Prima controverſia cum *Bohemo* enata; quippe qui Archi-Pincernæ officium nactus, jus eligendi quoque ſibi aſſeruit, ab aliis tamen

XVI. v. A. B. Tit. VII. §. 5. LIMN. l. c. n. 30. ſqq. STRUV. l. c. ʃʃ. 19.

II. v. Supra ʃʃ. V.

men in dubium vocatum, & *Bavaro* tributum, ut ſuperius dictum eſt: ſed uterque iſtud exercuit, ille in WILHELMI & ALPHONSI, hic in RICHARDI electione.

III. Cum vero poſtea, diviſo iterum Palatinatu a Bavaria, cui modo Friderici II. auſpiciis conjunctus fuerat, ad Electionem RUDOLPHI Habſp. uterque frater, LUDOVICUS Palatinus, & HENRICUS Bavarus, admiſſus eſſet, fruſtra contra Bavarum proteſtante Bohemiæ Legato: cauſſa coram RUDOLPHO I. in Comitiis Auguſt. a. 1275. aſſiſtente fratri Palatino, diſceptata fuit, qui primum quaſi poſſeſſionem Bavari agnovit, *voces* tamen fratrum pro *una* tantum reputandas decrevit (a), ſed mox in gratiam WENCESLAI contra Bavarum pronunciavit (b).

III. v. (a) GOLDAST. Conſt. T. I. ad a. 1275. Rubr. *De jure* eligendi inter Regem Bohem. & Ducem Bav. controverſo, & HERT. l. c. §. 9. ubi Diploma. COCCEJ. C. XII. §. 16. GIOV. *G. Princ.* L. IV. C. I. §. 10. STRUV. S. J. P. Diſſ. XVII. §. 17.

(b) v. LIMN. J. P. L. III. C. VIII. n. 3. COCCEJ. §. 17. HERT. §. 10. ubi Diploma *Erfford.* d. a. 1290. THOMAS. *Selett. feud.* §. 49. lit. g. conf. ſupra §. V. c).

IV. Deinde terris LUDOVICI Severi inter filios LUDOVICUM & RUDOLPHUM denuo divisis, lites *Bavaris* cum ipsis *Palatinis* exortæ sunt, quæ primum quidem per transactionem inter LUDOVICUM Bavarum & RUDOLPHI filios a. 1319. ita sopita, ut alternatio placeret: sed a CAROLO IV. dein Palatinis solis jus Electoratus assertum, & in A. B. demum firmatum est.

V. Licet autem tunc tacite consentirent Bavari, adspirabat tamen Sec. XVI. ad Electoratum GVILIELMUS, qui, cum FRIDERICUS Palatinus a. 1544. in Comitiis Spirensibus a CAROLO V. de Electoratu investiretur, protestabatur, atque Rescriptum ab Imperatore obtinebat, hanc infeudationem juribus ipsius non obfuturam.

VI Seculo demum superiori, proscripto occasione motuum Bohemicorum Palatino, Electoratus FERDINANDI II. auctoritate in *BAVARUM* translatus est: & licet Saxo & Bran-

IV. v. GEWOLD. p. 760. ubi formula transact. FREHER. de *Tut. Elect. Pal.* cui dipl. Caroli IV. præmissa. A. B. Tit. IV. §. 4. VII. § 2.

V. v. GEWOLD. de *Septemv.* C. X. f. STRUV. l. c. §. 21.

VI. v. ADLZREITER *Annal. Boi.* P. III. L. VIII. §. 14. IX. §. 35. LUDOLPH. Schaubühne L. XXIII. C. II. *Theatr. Eur.* T. I. p. II. 21. LIMN. L. III. C. IX. §. 15. STRUV. §. 21. INSTR. *P. West.* a. IV.

Brandenburgicus initio contradicerent, tamen, cum poſtea Saxo conſentiret, MAXIMILIANUS a. 1624. Norimbergæ in Collegium Electorale receptus eſt, adſtipulante tandem & Brandenburgico: quod jus etiam, poſt varias diſceptationes, per pacem Weſtphalicam ei confirmatum eſt; ita tamen, ut, extincta linea Wilhelmina apud Bavaros, Palatinus in priſtinum ſit reſtituendus, ceſſante plane Bavaro Electoratu.

VII. *ARCHI-DAPIFERI* officium, quod tempore FRIDERICI Ænob. penes Svevos fuit, an primum ad Bavaros, & ab his demum familiæ jure ad Palatinos devolutum ſit, incertum: hoc vero certum eſt, in coronatione WILHELMI Bavariæ Ducem Comitem Palatinum eodem functum, idemque RUPERTO tandem a CAROLO IV. conſenſu Collegii Electoralis & in A. B. confirmatum eſſe.

VII. v. GEWOLD. de *Sept.* C. X. GUNDLINGIANA P. XVII. n. II. §. 28. MASCOV. de *Orig. Offic. Aul.* §. 22. A. B. C. V. §. 1.

* Perperam, vocem Truchſeß idem quod *Drodſed* i. e. judicem regium eſſe, aſſeritur. v. WAGENSEIL de *S. Official.* C. XII. §. 2. ſqq. Diſſentiunt TOLNER *H. Pal.* C. VI. p. 109. BURGOLD. P. I. Diſc. XIX. NITSCH. ad *Capit.* JOS. A. III. C. V. §. 6. aliique.

VIII. Sed translato in Bavarum Electoratu, ille sibi *Archi-Dapiferi* quoque officium vindicavit, quippe in litteris investituræ expresse in se collatum contranitente tamen Palatino, cum nulla ejus in Instrumento P. mentio facta fuisset: at cessit tandem CAROLUS LUDOVICUS, & per transactionem munus Bavaro concessit, novo Archi-Thesaurarii munere ornatus.

IX. Vi hujus muneris *poculum Imperiale* ante Cæsarem gestat, easque munia in solenni Curia subit, quæ Palatino in A. B. tribuuntur. *Subofficialem* hodie habet *TRUCHSESSIUM* de *WALDBURG, Comitem de ZEIL*, apud Episcopum Bambergensem vero Nob. a *Pommersfelde*.

X. Intuitu Electoratus alia quoque Palatini jura sibi asseruit, cumprimis *Vicariatum* Imperii, quem & exercuit: sed acerrima inde lis ipsi cum Palatino exorta est, necdum definita.

XI.

VIII. v. LONDORP. T. IV. p. 675. *Theatr. Eur.* T. VII. a. 1651. p. 10.

IX. v. A. B. C. XXII. XXVII. ubi *Northergius* Magister Coquinæ nominatur. WAGENSEIL. C. XIII. §. 5. GUNDLING. l. c. ubi litteræ Episcopi Bamberg. quibus jam olim Bavarum de Dapiferatu investivit.

X. v. Supra L. III. C. VIII. §. 26. conf. RHET. L. I. T. XI. §. 8. NITSCH. l. c. p. 220.

XI. Ceterum privilegio de *non appellando* illimitate utitur, ad Palatinatum quoque Superiorem ex privilegio Ferdinandi III. extensum (a). *Director* etiam *Circuli Bavarici*, cum Archi Episcopo Salisburgensi est, æque ac *Dux* (b).

XII. A FERDINANDO Duce descendunt *Comites* de *Wartenberg*, ex matrimonio Morganatico geniti, quibus ex pactis a RUDOLPHO II. confirmatis jus est, succedendi, extincta *linea Wilhelmina*, in Ducatum Bavariæ, non vero Electoratum, frustra hoc quoque petente Electore.

CAP. XI.
DE
ELECTORE SAXONIÆ.

§. I.

SExtus inter Electores, inter Seculares tertius, est ELECTOR SAXONIÆ, *S. R. I. ARCHI-MARESCHALLUS*, quinto in Electione gaudens voto, gravissimisque fulgens in Imperio officiis, atque juribus.

II.

XI. (a) v. BLUM. *Pr. Cam.* T. XLVII. HORN. J. P. C. XXXI. §. 3. NITSCH. l. c.

(b) EUR. HER. T. I. p. 231.

XII. v. EUR. HER. p. 228.

II. Eminet inter hæc *ARCHI-MARESCHALLI* officium(a), quo jam OTTONIS III. tempore Dux Saxoniæ functus est (b). FRIDERICI I. autem ævo istud a *Welfis* ad *Ascanios* translatum, atque ab eo tempore hereditario jure penes Saxoniæ Duces mansisse videtur (c), cum *ELECTORATUS* etiam jure, quod ex eo natum est, a Sec. XIII. arctissime conjunctum (d), & cum eodem ad *Misnenses* tandem SIGISMUNDI Imp. beneficio per FRIDERICUM BELLICOSUM, denique ab *ERNESTINA* linea ad *ALBERTINAM*, CAROLI V. auctoritate, devolutum (e).

III.

II. (a) De *Mareschalli* nomine, quod sine dubio Supremum rei equestris Præfectum, vel Stabuli Magistrum seu Comitem significat, v. HAUGWIZ de *Mareschallis* C. I. THULEM. de *Octov.* C. XVI. REINHARD de *Offic. Imp. Saxon.* S. II. §. 6. n. 1.)

(b) v. DITMAR. *Mers.* Chron. L. IV. p. 349. ibi: *Bernhardus equis præfuit.* SCHILT. ad J. F. *Alem.* C. XLII. §. 17. COCCEJ. *J. Publ.* C. XII. §. 5. 6.

(c) v. ARNOLD. LUB. Lib. III. C. IX. supra cit. REINHARD. l. c. §. 5. not. (3) & §. 7. MASCOV. de *Orig. Offic. aul.* §. 39.

(d) v. Supra C. V. §. 9.

(e) v. Supra L. I. C. VIII. §. 25. conf. HORN. l. c. §. 1. REINH. l. c. §. 8.

III. Habet vero ſibi ſubordinatum *Vice-Mareſchallum* Imp. *hereditarium* e familia *Comitum* de *PAPPENHEIM*, quorum Senior ſemper in ſolenni Curia Archi-Mareſchalli vices gerit, aut præſenti aſſiſtit, plurimaque negotia in Comitiis aut Electionibus loco & auctoritate ejus peragit.

IV. Sed & hic ſuum habet Subofficialem, *Metatorem* ſcil. Imp. des Reichs Qvartiermeiſter / qui ipſi quoque vicariam præſtat operam, in rebus præſertim minoris momenti; cui officialis Latrunculator des Reichs-Profos iterum adjunctus eſt.

V. Denique ſicut ipſe etiam Eccleſiæ Bambergenſis ratione *Supremi Mareſchalli* officium gerit, ita ejusdem intuitu ſuum habet Subofficialem, Mareſchallum ab *Ebner*: a quo iterum differt Mareſchallus Electoratus hereditarius e nobili familia *Loeſerorum*.

VI. Varia autem *ARCHI-MARESCHALLATUS* virtute *jura* Electori competunt, variaque munia in Electione, in Coronatione, in Comi-

III. v. A. B. T. IV. & XXVII. LIMN. ad A. B. C. XXVII. §. 6. Obſ. 14. SOMMER. von des H. Reichs Erb-Marſchall-Amts-Verwaltung. ap. LIMN. J. P. Tom. V. Addit. ad L. III. C. VII. n. 75. p. 177. EUR. HER. p. 254. REINHARD §. 10.

IV. v. WAGENSEIL l. c. IX. CRUGER de Novemv. P. Sp. M. II. Diſc. IV. §. 11. 12.

Comitiis, in Expeditione Rom. vel ab ipſo, vel per Vice-Mareſchallum, obeunda, vel per Metatorem, aut Latrunculatorem, pro ratione negotiorum expedienda.

VII. Quæ in *Electione* Imp. Archi-Mareſchallo curanda veniunt, pleraque Vice-Mareſchallo, ipſius auctoritate peragenda, relinquuntur: quippe qui, Archi-Mareſchalli juſſu, cum Metatore mature in loco electionis adeſt, ad electionem omnia præparat, hoſpitiorum, alimentorum, vigiliarum, atque adeo ſecuritatis, tranquillitatis ac boni ordinis curam gerit, ac de portis civitatis, templo & conclavi probe cuſtodiendis eſt ſollicitus.

VIII. Idem cum ſuo Metatore Electores, ad conſultationes in Curia coëuntes, excipit, atque in conclave deducit, diſcedentesque comitatur: die Electionis appropinquante, de rebus, ad actum electionis rite adornandum neceſſariis, cum Electorum Mareſchallis conſilia confert: atque hanc curam ſuam usque ad finem Electionis, ac diſceſſum Electorum vel Legatorum continuat.

IX. In ſolenni Curia, inprimis *Coronationis* ſolennibus, Archi-Mareſchallus, ubi præſens eſt, *Gladium* Imperialem præfert evaginatum, vagina Vice-Mareſchalli manibus relicta,

VII. VIII. v. REINHARD de *Offic. Imp. Sax.* S. II. §. 10.

cta, atque immediate præcedit Cæsarem (a); ante convivium quoque citato cursu in acervum avenæ fertur, in foro conspicuum: sed si absens est, Vice-Mareschallus hæc officia præstat.

X Idem Vice-Mareschallus, præsente Imperatore, diem solennibus Coronationis constitutum nunciat, Electores e curia ad aulam Cæsaream deducit, Cæsari perpetuo in processionibus & in templo proximus cum stricto gladio adest, & ministrat: Mensam quoque ad solenne convivium sterni & parari curat, & peractis solennibus officiis, cibos mensæ Imperatoris imponi jubet, & unicuique Principum convivantium locum suum assignat.

XI. In *Comitiis* æque ac in Electionum diætis *Directorium circa politiam ordinandam* Archi-

IX. (a) De Controversia desuper a *Wenceslao* Brab. & Luxenb. Duce olim mota v. EUR. H. p. 250. THULEM. C. XVI. §. 17. WAGENS. C. VIII. §. 5.

IX. X. v. REINHARD. l. c. §. 10.

XI. v. *Capit.* CAROLI VI. a. III. ibi: weil bey Auffrichtung der Policey- und Tax-Ordnung auff Reichs- und Wahl-Tägen das Directorium zu führen/und solche Ordnung in unsern Nahmen zu publiciren/ dem Ertz-Marschallen-Amt zukommet. THULEM. C. XVI. §. 14. WAGENS. C. IX. §. 5. REINHARD. l. c. §. 12. EUR. H. p. 254.

chi-Mareſchallo competit, ejusque auctoritate per Vice-Mareſchallum exercetur, licet Imperatoris nomine hujusmodi ordinatio promulgetur: ejusdem Vice-Mareſchalli cura circa conventus ſolennes aut curiales indicendos, Imperatorem & Status cum debito honore ad locum conventus conducendos, ſententias in Senatu Principum rogandas, novos Status introducendos, & his ſimilia, quæ ad ſolennia aut bonum ordinem ſpectant, verſatur.

XII. Cumprimis Archi-Mareſchallo in Comitiis ac diætis Electoralibus *Jurisdictio* competit civilis & criminalis in Electorum & Statuum vel Legatorum familiam, imo & in advenas & forenſes; quam vel per Legatos, vel per Vice-Mareſchallum exercet: non vero in Aulæ Cæſareæ miniſtros, quippe qui jurisdictioni Mareſchalli aulici ſubſunt; quamvis & hic ab Archi-Mareſchallo

XII. v. THULEM. C. XXI. EUR. H. p. 254. & p. 837. ubi de lite, occaſione obſignatorum per Pappenheimium defuncti in Comitiis Limbachii, Legati Hannoverani, bonorum, mota. REINHARD. §. 13. *Capit.* JOS. a. XLV. ibique *Medit.* h) *Cap.* CAROLI VI. a. III. ibi: dem Hoff-Marſchall in ſeinen zukommenden und von dem Ertz-Marſchall Amt dependirenden Amts-Verrichtungen.

reschallo certa ratione dependeat, & in secundo quasi gradu ei subordinatus sit.

XIII. Ipse *Directorium* quoque in *Comitiis*, sede Moguntina vacante, vel Moguntino Legato absente aut impedito, sibi vindicat, contradicente licet Trevirensi & Coloniensi: sicut & inter *Evangelicos Directorium* a tempore Reformationis, ut primus Evangelicorum Princeps, gessit, & adhuc, religione licet mutata, gerit, quamvis nuper in controversiam vocatum.

XIV. In Expeditione Rom. aliisque bellicis, præsente Imperatore, jus *ducendi* agmen, & *Vexillum* Imp. majus des Reichs Haupt-Fahne / imo &, absente Imperatore, alterum

Oo die

XIII. V. REINH. l. c. Sect. IV. conf. Fascic. Verschiedener Schrifften über die Frage: Ob das Directorium inter Evangelicos bey Chur-Sachsen zu lassen. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. III. T. X. §. 13. STRUV. l. c. §. 36.

XIV. V. LIMN. T. I. Addit. ad L. I. C. XIV. p. 181. & L. III. C. X. n. 27. & OBRECHT Diatr. de *Vexillo Imper.* C. IV. p. 22. 24. qui in dubium hoc vocant. conf. THULEM. C. XVI. §. 22. EUR. HER. T. I. p. 251. ubi hæc aliaque iis annexa jura adversus *Obrechtum* vindicat. STRUV. S. J. P. Diss. XVII. §. 34. REINHARD. S. II. §. 14. ubi observat, in antiquis monumentis Electorem Sax. des H. R. Reich-Marschalch und Pannermeister appellari.

die Renn-Fahne, gerendi, ſemper ſibi aſſeruit, & per Pappenhemium exercuit.

XV. Jus Protectionis etiam in *Tubicines, Buccinatores* & *Tympaniſtas* in tantum ei competit, ut *Societas buccinatorum Electoralis Saxonica*, die Chur-Sächß. Cameradſchafft, jurisdictionem habeat in cauſſis artem concernentibus: quod in conventibus Imp. & expeditionibus bellicis eſt indubitatum, ſed ratione buccinatorum aulicorum controverſum; quamvis & hoc merito defendatur, ita, ut ſi lis a Societate iſta Dreſd. definiri non poſſit, eadem ad Supremum Aulæ Elect. Sax. Mareſchallum ejusque judicium pertineat.

XVI. In ſolennibus inveſtituris, ubi Princeps aliquis equo inſidens feuda ab Imperatore recipit, equum illum accipit Archi-Mareſchallus, ſi præſens eſt, ſi abſens, Vice-Mareſchallus: utroque abſente, Aulæ Cæſareæ Mareſchallus illorum vice fungitur, ſed emolumenta Vice-Mareſchallo Imp. relinquenda ſunt.

XVII. Porro *COMITIS PALATINI SAXONIÆ*

XV. v. EUR. HER. p. 253. WAGENSEIL C. VIII. §. 34. p. 82. ſq. THULEM. C. XVI. §. 21. p. 202. REINHARD l. c. §. 15.

XVI. v. A. B. C. XXVII. §. 1. *Capit.* JOS. a. XLV. ibique *Meditat.* lit. g) h) *Capit.* CAROLI VI. a. III.

XVII. v. MULLER. Annal. a. 1687. p. 562. HORN. de *Comit.*

NIÆ dignitate gaudent Electores, quæ, proscripto HENRICO Leone, ad *Thuringos*, ab his ad *Misnenses* transiit, & postea, licet paulisper ablata, cum Electorali dignitate FRIDERICO BELLICOSO denuo collata est: de qua licet adhuc hodie investiantur, ac insigniis utantur, titulo tamen a *Bellicosi* tempore uti desierunt, Civitate etiam Palatina Altstedtensi *Ernestinis* relicta.

XVIII. *BURGGRAVIATUS MAGDEBURGICUS*, itidem, post varia fata, SIGISMUNDI beneficio ab Ascaniis in FRIDERICUM BELLICOSUM mit dem Grafen-Geding zu Halle translatus, hodie tam arcte Electoratui innexus est, ut præter Electorem, nullus Saxoniæ Dux, nec Princeps Electoralis illo axiomate & insignibus utatur. Et licet juri, quibus olim *Burggravii* in urbe *Magdeburgensi*

Comit. Pal. Sax, §. 7. sqq. REINHARD l. c. S. I. conf. supra L. I. C. VIII. §. 27. 28.

* Dicendum de *Palatinatu Thuringiæ*, an a Saxonico differat?

XVIII. v. EUR. HER. T. I. p. 256. ITTER. de *feud. Imp.* C. X. §. 5. HORN. *J. Publ.* C. XXXII. §. 11. & Disp. de *Burggraviis Magdeb.* conf. Unpartheyische Erinnerungen über die A. 1709. publicirte so genannte Gründliche Nachricht, was es mit dem Burggrafthum Magdeburg in alten und ietzigen Zeiten vor Bewandniß gehabt und noch habe.

burgensi & *Hallensi* gaudebant, AUGUSTUS Elector a. 1579. cesserit JOACH. FRIDERICO Administratori, *terræ* tamen Burggraviatus * retentæ sunt.

XIX. *ARCHI-VENATORIS* quoque Imp. munus, quod Sec. XIII. saltem firmo stabilique nexu ad Misniæ Marchiones transiit, non solum CAROLI IV. sed etiam LEOPOLDI & JOSEPHI tabulis Electoribus Sax. firmatum ac renovatum est.

XX. Denique *VICARIATUS IMP.* jus & officium non ultimum, sed facile primum inter cetera obtinet locum, quippe cum magna in Imperio auctoritate & dignitate conjunctum: sed de eo jam superius actum.

XXI. Ceterum *Director* & *Dux* est *Circuli Saxonici Superioris*: Privilegio etiam de *non appellando*

---

* Quæ sunt Præfecturæ Gommern / Elbenau / Plotzckau / und Raunis. v. LIMN. J. P. L. III. C. X. n. 17.

XIX. v. REINHARD S. I. p. 95. fin. ubi tabulæ Caroli IV. MULLER. *Annal.* a. 1661. LUNIG. Reichs-*Archiv* P. Spec. II. n. LXXXIX. p. 246. ubi Käysers Josephi Confirmation über des Reichs Ober-Jägermeister-Amt. EUR. HER. p. 257.

XXI. v. A. B. C. XI. §. 3. LIMN. L. III. C. X. n. 73. KNICHEN de *Saxon. non provoc. jure.* EUR. HER. p. 265. HORN. J. P. C. XXXII. §. 9.

* De Pacto Confraternitatis Sax. Brand. Hass. v. CARPZOV. & BODIN. pec. Dispp. ** De

pellando & non evocando gaudet, quod beneficio SIGISMUNDI, MAXIMILIANI, CAROLI V. FERDINANDI I. & RUDOLPHI II. ad omnes *Duces Saxoniæ* est extensum, & contra turbationes Cameræ a. 1670. novo robore firmatum.

Cap. XII.

De ELECTORE BRANDENBURGICO.

§. I.

SEptimus inter Electores, inter Seculares quartus, est ELECTOR BRANDENBURGICUS, *S. R. I. ARCHI-CAMERARIUS*, qui *sextum* in Imperatoris Electione *votum* habet.

II. *ARCHI-CAMERARII* munus jam a FRIDERICI I. tempore penes *Marchiones Brandenburgicos* Ascaniæ gentis, quæ multum splendoris & potentiæ intulit Marchiæ, fuisse, vix dubitandum (a): sed postea, SIGISMUNDI

 bene-

** De Terris ac Votis earum nomine quæsitis, item Expectantiis, aliisque juribus v. EUR. HER. p. 264. FABRI Staats-Cantzeley P. XVI. C. II. V. Dn. GRIBN. de *Sigillo Majestatis Saxon.*

§. I. v. A. B. C. IV. §. 4. VII. §. 2.

II. (a) v. ALEXANDRI III. *Ep. ad AEp. Eborac.* ap. ROGER.

beneficio, istud cum *Electoratu* & *Marchia* Brandenburgensi in FRIDERICUM Hohenzolleranum *Burggravium* Norimbergensem collatum est (b).

III. Vi hujus muneris Cæsari vel Regi Rom. in solenni Curia *sceptrum* præfert in processionibus, ante convivium vero *pelvim* exhibet & *mantile*.

IV. *Sub-Camerarium* habet *HOHENZOLLERANUM* Principem, ad quam Familiam, post *Falckensteinios* & *Sinsheimios* extinctos, istud munus pervenit: quamvis exercitium ejus Legatus Brandenburgicus a tempore FER-

ROGER. de HOVEDEN. *Ann. Henr. II.* ibi: *filius* MARCHIONIS *Alberti, vir nobilis, magnus & potens, &* CAMERARIUS *ipsius Imp.* COCCEJ. J. P. C. XII. §. 7. LUDEWIG. de *Form. Duc. Brand.* §. VII. lit. e) f) p. 66. MASCOV. de *Orig. Off. aul.* §. 39.

(b) v. SAGITTAR. *Hist. March. & Elect. Brand.* GIOV. *G. Princ.* L. II. C. I. §. 12.

An vi Archi-Officii sit Elector? negat LUDEWIG l. c. p. 63. sq. b. c. d.

III. v. A. B. C. XXII. XXVI. §. 3. XXVII. §. 3. LIMN. T. V. Addit. ad L. III. C. VII. ubi de lite a *Duce Juliacensi* ipsi mota. WAGENSEIL C. X. §. 4. sqq.

IV. v. WAGENSEIL C. XI. LIMN. T. V. Addit. ad L. III. C. VII. §. 74. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XIII. §. 2.

FERDINANDI IV. ex pacto sibi vindicaverit.

V. Ratione officii des Obersten Cammer-Amts / quod Ecclesiæ *Bambergensi* debetur, Vicarium habet Nobilem de *Rotenhahn*: sed quænam ejus nomine feuda teneat, incertum est; saltem investigatio eorum promittitur in investitura, quæ non, nisi mutato Electore, renovatur.

VI. Inter privilegia eminet jus de *non appellando*, vi A. B. ad Marchias Electorales, non ad reliquos Marchiones Brand. nec ad alias Electoris provincias pertinens: novissime tamen ad has quoque LEOPOLDI privilegio a. 1702. ita extensum, ut in possessorio nulla, in petitorio, si summa sit 2500. fl. aureorum (Goldgülden/) demum appellatio ad Judicia Imp. sit permissa; unde & *Summum Provocationum Tribunal* Berolini est constitutum.

VII. Deinde a FRIDERICO III. habet privilegium *vectigalia* instituendi augendique in suo territorio: quod tamen in dubium nu-

V. v. THULEM. C. XX. § 33. HORN. J. P. C. XXXIII. §. 3.

VI. v. THULEM. C. XVII. §. 22. CRUGER. de *Nov.* P. Sp. M. II. Disc. XVI. § 4. HORN. l. c. §. 4. LUNIG. Reichs-*Archiv* P. Spec. Sect. III. p. 282. ubi privilegium Leopoldi.

VII. v. LIMN. T. IV. L. V. C. VII. n. 36. EUR. HER. p. 281.

per vocatum, cum renovatio ejus a Cæſare peteretur, & a Palatino ac Hannoverano ei contradictum.

VIII. Ab eodem Imperatore Domui Brandenburgicæ conceſſum privilegium de *feudis* ſuis æque ac de allodiis *diſponendi*; quod tamen non ſemper obſervatum: feuda etiam *Bohemica* non in perſona, nec per Principem, recognoſcere debet.

IX. *Jus primariarum precum* in terris hereditariis Electores ex antiqua conſvetudine ſibi vindicant, & in Halberſtadienſibus ac Magdeburgenſibus Capitulis exercuerunt, excluſis Impretatoriis precibus, nec alternationem menſium attendentes: ſicut & Regina iſtud in coenobiis virginalibus exercere ſolet.

X. Eſt etiam Elector *Ordinis Johannitici* per Marchiam, Saxoniam, Pomeraniam et Venediam *Patronus & Protector*, cujus & *Magiſtrum* conſtituit.

XI.

VIII. v. LIMN. l. c. n. 139. 140. ITTER. de F. I. C. XXIII. §. 9.

IX. v. CORTRES. *Obſ. ad Concord. N. G.* p. 210. 219. THULEM. C. XVI. §. 21. STRYK de *J. Pap. Princ.* C. IV. §. 5. EUR. HER. P. I. p. 282. STRUV. S. J. P. Diſſ. X. §. 38.

X. v. BECMANN. de *Ord. Joh.* C. IV. §. 9. LUDEW. de *F. Duc. Br.* §. 10. r) p. 97. ſq.

XI. Sicut autem, præter Regnum Boruſſiæ, & terras Electorales Marchicas, complures alias poſſidet hereditarias: ita & in Comitiis, præter votum Electorale, in Principum Collegio *quinque* gaudet *votis*, pluribus in Scamnis Comitum; & in *Directorio Circuli* Saxoniæ Inferioris concurrit tanquam Dux Magdeburgenſis, atque in Weſtphalico, tanquam Dux Clivenſis.

CAP. XIII.

DE ELECTORE-PALATINO.

§. I.

COMES PALATINUS Rheni, cujus magna jam olim in Imperio dignitas atque auctoritas fuit, poſtquam ſub Svevicis Impp. etiam *ARCHI-DAPIFERATUS* officio & *Ducatu Bavariæ* auctus eſſet, *ELECTORATUS* quoque jura obtinuit, poſt varias lites cum *Bavaris*, qui jus eligendi initio itidem exercebant, tandem per A. B. firmata.

Oo 5 II.

XI. v. STRUV. l. c. Diſſ. XVII. §. 42.

* De Terris & Expectantiis, Pactis confraternitatis, Officialibus hereditariis, aliisque juribus v. THULEM. C. XVII. EUR. HER. T. I. p. 285. GIOV. Germ. Pr. L. II. C. IV. LUDEWIG. de *Form. Duc. Brand.* §. VII. ſqq.

II. Hinc inter Electores initio quintum, inter Seculares secundum habebat locum: sed translato in bello tricennali *Palatini* Electoratu in *Bavarum*, PALATINUS per pacem Westphalicam *Octavum* nactus est *Electoratum*, ita quidem, ut extincta Bavari linea *Wilhelmina*, secundus Electoratus ad *Palatinos* lineæ *Rudolphinæ* posteros, qui & hinc simultaneæ investiuntur, redire debeat.

III. Et licet, vicissim proscripto Bavaro, Palatinus pristinum receperit locum: tamen cum Bavarus per pacem Rastadtensem in integrum restitutus sit, Palatino Octavus denuo occupandus fuit.

IV. Idem, translato in Bavarum a. 1651. Archi-Dapiferi officio, novo *ARCHI-THESAURARII* munere ornatus, & ab Imperatore a. 1652. Pragæ investitus est: quod licet, proscripto Bavaro, in Hannoveranum collatum esset, tamen, illo restituto, nunc a Palatino repetitur.

V. Vi hujus muneris in processionibus Imperatori *Coronam* præfert, & in Coronationis solennibus nummos aureos & argenteos

II. v. INSTR. *P. Westph.* a. IV. §. 3. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XI. §. 1. 2.

IV. v. *Theatr. Eur.* T. VII. a. 1651. p. 10.

V. v. WAGENS. C. XVI. CRUGER. Disc. IV. §. 20. 22. EUR. H. p. 297. RHET. Tit. XIV. §. 1. 2. MASCOV. de *Orig. Off. aul.* §. 41. 45.

os in populum projicit: in Coronatione FERDINANDI IV. etiam vi officii coronam capiti demere voluit, quod Brandenburgicus & Bohemus sibi vindicabant.

VI. Idem consensu Imperatoris & Electorum de munere Subofficialis des Reichs Erb-Schatzmeisters a. 1653. investivit Comites a *SINZENDORFF.*

VII. Sed de Juribus Palatini reliquis gravis controversia cum Bavaro exorta est, quippe qui vi Electoratus non solum Vicariatum, sed etiam Judicium in Cæsarem, Jus Wildfangiatus aliaque, sibi vindicavit, quæ tamen Palatinus Comitatui Palatino cohærere asseruit.

VIII. Scil. vi A. B. Electori Palatino hoc tribuitur jus, quod ex consvetudine sit *Judex Imperatoris* seu Regis Rom. super caussis, pro quibus impetitus fuerit, idque in Curia Imperiali, ubi Imperator vel Rex R. præsens est: quod judicium haud dubie non nisi ad caussas

VI. v. WAGENSEIL. C. XVI.

VII. v. RHET. Tit. XI. §. 4 6. 7. 8.

VIII. v. A. B. C. V. fin. THULEM. C. XVIII. §. 28. *Spec. Svev.* L. II. C. XLIII. §. 6. *Spec. Sax.* L. III. a. 57. FREHER. *Orig. Palat.* P. I. C. XVI. SCHWEDER. P. Spec. C. V. §. 21. VITRIAR. L. III. C. XII. §. 14. 20. ibique PFEFFING. Not. EUR. HER. p. 300. ubi notabile *Caroli Ludov.* de hoc judicio dictum. HORN. C. XXXIV. §. 6. 7. 8.

caussas fiscales aliasve civiles Cæsarem tangentes pertinuit, quæ ex consensu Cæsaris coram Comite Palatino tanquam judice aulico disceptandæ fuerunt; sed hodie forte istud exiguum habebit usum.

IX. Tribuitur quoque illi Jus *Wildfangiatus*, i. e. illegitimos & fugitivos in suis vel vicinis quibusdam territoriis adventantes, tanquam homines proprios sibi vindicandi, certaque emolumenta ab iis capiendi, quod per Præfectos suos die Ausfauthe exercet, sed juxta Laudum Heilbrunnense, quo lis cum vicinis, Electoribus Ecclesiasticis, Duce Lotharingiæ, Ep. Spirensi & Argentinensi aliisque desuper exorta, composita est.

X. Porro jus *conducendi* per vicina quædam territoria (a), sed itidem nonnisi ex præscripto Laudi Heilbrunnensis, in transitu Principum & Illustrium personarum, copiarum equestrium vel pedestrium, mercatorum ad solennes nundinas proficiscentium, Judæorum, Cingarorum & similium personarum, quæ juxta Leges Imp. conducendæ sunt, & quidem in viis regiis, exercendum (b).

XI.

IX. v. THULEM C. XVIII.

X. (a) Durch die Ober-Graffschafft Catzenellenbogen von der Bergstrassen an biß gen Franckfurt / item in der Marggraffschafft Baden biß gen Pfortzheim.

(b) BURGOLD. ad *Instr. Pac.* P. I. M. II. §. 17. p. 473. VITRIAR. L. III. T. XII. §. 29. STRUV. § 24.

XI. Item Jus nobilitandi & Comites creandi: bona Imp. alienata vel oppignorata reluendi: feuda Imp. in provinciis suis vacantia in liberos usus accipiendi: insulas in Rheno natas occupandi.

XII. Idem *Protector* est *fabrorum cuprariorum* in partibus Rheni Alsatiæ & certis Franconiæ locis: de quo jure illic Nob. de *Ratsamhausen*, hic vero *Zobelios* de *Gibelstadt*, subinfeudat, cum emolumento supellectilem cupream ad usus domesticos inde capiendi.

XIII. Privilegio de non *appellando* per tempus non est usus, sed novissime usum revocavit, & novo privilegio FERDINANDI III. a. 1652. istud æque ac jus de non evocando muniri curavit.

XIV. In Comitiis, præter votum Electorale, in Principum Collegio quatuor ipsi vota competunt: In *Directorio Circuli* Rhenani Superioris cum Episcopo Wormatiensi; in Circulo Westphalico vero cum Electore Brandenburgico & Episcopo Monasteriensi concurrit.

CAP.

XI. v. THULEMAR. C. XVIII. §. 35. 42. FREHER. *Orig. Pal.* P. I. C. XVI.

XII. v. THULEM. C. XVIII. §. 45. sqq.

XIII. THULEM. C. XVIII. §. 67. EUR. H. p. 300. HORN. §. 10.

XIV. v. EUR. HER. p. 301. sq. ubi & de terris Electorali & hereditariis, itemque Officialibus hereditariis.

Cap. XIV.

De

ELECTORE BRUNSVICO-LUNEBURGENSI.

§. I.

ELECTOR BRUNSVICO-LUNEBURGENSIS Lineæ *HANNOVERANÆ*, qui hodie nonum inter Electores locum occupat, Dignitatem Electoralem a LEOPOLDO, certis pactis præviis, per ſolennem inveſtituram obtinuit, ita tamen, ut ſecundum jus primogenituræ ſucceſſio in Electoratum ad deſcendentes tantum ERNESTI AUGUSTI primi acquirentis, minime vero, his extinctis, ad Agnatos devolvatur.

II. Sed contradixerunt non ſolum ex Electoribus *Trevirenſis*, *Colonienſis* & *Palatinus*, ſed etiam

§. I. HIPPOL. A LAPIDE *Raiſonnement* von der neunten Chur-Würde. THUCEL. *Elect. J. Publ.* EUR. HER. p. 315. LUNIG Reichs-*Archiv* P. Spec. S. I. p. 167. HORN. *J. Publ.* C. XXXVII. §. 1. ſqq. STRUV. S. J. P. Diſſ. XVII. §. 41.

* De Conſiliis, quæ hodie de extendendo ad Lineam Gvelpherbytanam Electoratu agitantur v. Staats-Cantzeley T. XXXIII. Cap. X.

II. V. AUTORES laudati. Staats-Cantz. T. V. C. VI.

etiam plures Principes tam *Evangelici*, quam *Catholici*, caussati, non solius hoc Cæsaris esse, A. B. & Paci Westph. contrariari, Protestantium numerum augeri, Principum Collegium infirmari, aliorum quoque Principum æqualia esse merita, aliaque, Gvelpherbytanis etiam Senioratum urgentibus: imo nonnulli *unione* adversus nonum Electoratum inita, *Correspondirende Fürsten* appellati, auxilia adeo Regis Galliæ, tanquam Sponsoris pacis Westph., vel Pontificis, implorarunt.

III. Tandem redintegratis, occasione belli Gallico-Hispanici, consultationibus publicis, & mitigatis contradicentium animis, sensim Hannoverano de Electoratu gratulati sunt; inprimis cum & LEOPOLDUS & JOSEPHUS declararent, nemini collationem novæ dignitatis fraudi futuram, nec in posterum sine consensu Comitiali Electoratum cuiquam esse concedendum.*

IV.

C. VI. *Spec. Stat.* A. 1700. m. Febr. p. 37. Mart. p. 48. Jul. p. 6. Sept. p. 25. Oct. p. 15. Dec. p. 22. A. 1701. m. Mart. p. 46. Apr. p. 2. Staats-Cantz. T. V. C. XV. T. VI. C. IV. conf. L. B. de LYNCKER ad A. B. C. IV. p. 36. 40.

III. v. *Spec. Stat.* A. 1702. m. Febr. p. 48. A. 1709. m. Jul. p. 64. Staats-Cantz. T. V. p. 252.

* Daß was seithero in ermeldter Sache geschehen / weder zum Nachtheil und præjudiz des

IV. Hinc negotium, a Cæsare denuo commendatum, A. 1708. d. 30. Jun. per Conclusum Trium Collegiorum ita definitum est, ut *HANNOVERANO* Electoratus communi consensu confirmaretur, hac tamen lege, ut cum descendentibus masculis ERNESTI AUGUSTI desineret, &, si durante eo Palatinus Electoratus ad Familiam Protestantem devolveretur, Catholicis votum supernumerarium concederetur, a primo Electore Catholico præstandum; quod solennis in Collegium Electorale d. 7. Sept. ejusd. a. insecuta est.

V. Cum vero & de *Archi-Officio* ac *Insigni* novo Electori prospiciendum esset, conventum erat, munus *ARCHI-VEXILLIFERI* seu *ARCHI-BANDERESII*, cum insigni *Vexilli Imp.* quod in solenni Curia præferendum sit, ei impertiendum esse, ita tamen, ut si fortasse, extin-

des denen Churfürsten und andern Ständen zustehenden Rechts gemeynet / noch dahin jemahls angezogen / auch künfftighin keine neue Chur-Würde ohne des gesamten Reichs-Einwilligung eingeführet / und solches dem künftigen Reichs-Abschied in forma sanctionis pragmaticæ einverleibet werden soll.

IV. v. Staats-Cantzeley T. XIII. p. 410. STRUV. §. 43.

V. v. CRUGER. de *Novemvir.* p. 238. *Raisonnem.* p. 168. HORN. l. c. §. 4. STRUV. §. 44.

extincta Familia Wilhelmina Bavarica, octavus Electoratus extingveretur, munus & insignia *Archi-Thesaurarii* eidem cedere debeant.

VI. Sed cum & Elector *Saxoniæ*, & Dux *Wurtenbergicus*, contradicerent, quod uterque Vexillum Imp. sibi assereret: erga *illum* quidem novus Elector declarabat, se non nisi aulicum petere officium, in solenni Curia præstandum, quod bellico ipsius muneri non officeret; *huic* vero reponebat, Wurtenbergicum Vexillum non esse Vexillum Imp. majus, sed particulare Sturm-Fahne / vel Svevicum provinciale.

VII. Mansit interim res in suspenso, usque dum Palatinus, in locum Bavari restitutus, de Archi-Dapiferatus officio investiretur; unde novo Electori *ARCHI-THESAURARII* officium cessit, Concluso Comitiali a. 1710. ei firmatum (a): sed & hoc jam, restituto Bavaro, a Palatino repetitur; unde de novo Archi-officio hactenus deliberatum (b).

VI. v. Supra L. IV. C. IV. §§. 46. ibique citati. conf. THUDELII *Electa J. Publ.* C. IV. HORN. l. c.

VII. (a) v. Staats-Cantz. T. XV. C. XII. STRUV. §. 44.

(b) v. Staats-Cantzel. T. XXXIII. C. IX. p. 675. sqq. ubi varia de officio eines Ertz-Stallmeisters / item eines Ertz-Postmeisters / consilia.

VIII. Terræ Electoratui innexæ ſunt Principatus *Calenbergenſis*, *Grubenhagenſis* & *Zellenſis*, cum Comitatibus *Hoya* & *Diepholden*, in quibus & privilegio de *non appellando* utitur, erecto Zellæ ſupremo Appellationum Tribunali: ſicut etiam jus *primogenituræ* introductum.

IX. In *Comitiis*, præter votum Electorale, in Collegio Principum duo adhuc vota ratione Zell & Calenberg gerere dicitur: Denique in *Directorio* Circuli Saxonici Inferioris concurrit, quod jam, poſtquam Ducatus Bremenſis & Verdenſis a Svecis ei ceſſus eſt, novo jure auctum.

CAP. XV.

DE PRINCIPIBUS ET STATIBUS ECCLESIASTICIS.

§. I.

INter STATUS *Non-Electores* eminent ECCLESIASTICI, qui cum Eccleſiaſtica dignitate ſimul ſeculari poteſtate in territoriis, & ſuffragio in Comitiis, gaudent.

II.

VIII. v. EUR. HER. p. 321. HORN. §. 5.
IX. v. STRUV. §. 45.
* De Juribus hujus Domus in Epiſcopatum *Oſnabrugenſem* v. INSTR. P. Oſn. a. XIII.

II. *Origo* Statuum Ecclefiafticorum ab origine *EPISCOPATUUM & MONASTERIORUM*, paffim in Germania ad facra Chrifti perducta, (a) BONIFACII (b) inprimis, & CAROLI M. aufpiciis conditorum, atque deinceps a LUDOVICO P. (c) OTTONIBUS (d), HENRICO S. (e) aliisque Imperatoribus, varie quod ad numerum, dignitatem & potentiam auctorum atque amplificatorum, repetenda veniet. Siquidem EPISCOPI & ABBATES, illis præfecti, cum initio intuitu officii, & ob rerum divinarum humanarumque peritiam, ad confultationes publicas vocarentur, fenfimque terras acquirerent, tandem jura Statu-

II. (a) De Epifcopatibus in Germania Cis-Rhenana, cumprimis *Trevirenfi*, *Colon.* & *Mogunt.* v. CONRING. de *Conftit. Epifc.* §. 4.

(b) De Epifcopatibus in Svevia, Bavaria, Franconia, Thuringia, & ante BONIFACIUM, & ab eo inftitutis v. HERT. *Not. Vet. Franc. R.* C. V. §. 13.

(c) De Epifcopatibus & Monafteriis in Saxonia a CAROLO M. & LUDOVICO P. conditis v. ADAM. BREM. *Hift. Ecclef.* L. I. C. X. GRYPHIAND. de *Coloff. Weichbild.* C. XXIX. §. 5. fqq.

(d) v. DITMAR. MERSEB. *Chron.* L. II. p. 337. ap. LEIBN. PAUL. LANG. *Chron. Citic.* pr. SAGITT. *Ant. Magd.*

(e) SIGEB. GEMBLAC. a. 1004.

Statuum, æque ac Principes Seculares, obtinuerunt (f).

III. Horum alii, ut ſupra dictum, hodie ſunt in ordine *Principum*, ut *ARCHI-EPISCOPI*, *EPISCOPI*, *MAGISTRI ORDINIS Teutonici* & *Johannitici*, nec non ex Prælatis nonnulli *ABBATES* & *PRÆPOSITI*: alii in ordine *Comitum* vel *Dominorum*, ut *ABBATEES*, *ABBATISSÆ* & *PRÆLATI* reliqui.

IV. EPISCOPI initio non niſi ſacro munere fungebantur, & primi erant inter Presbyteros

(f) v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVIII. S. I. §. 33. VITRIAR. *Ill.* L. I. T. XV. §. 2. ſqq.

III. * Tempore CAROLI M. quidem jam Eccleſiaſticæ dignitatis Proceres ad Comitia vocati ſunt, & inter *Principes* quandoque primum locum occuparunt: ſed PRINCIPUM titulo non niſi a LUDOVICI P. tempore ſalutati cœperunt, quamvis nondum ſtylo curiæ; qui demum invaluiſſe videtur, ex quo Epiſcopi ſecularem poteſtatem nacti ſunt, inprimis ubi, ceſſâ Pontifici inveſtitura Epiſcopali, Epiſcopi tanquam Principes ab Imperatore inveſtiti ſunt. v. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. II. C. XV. HELMOLD L. I. C. IV. ibi: *qui propter animarum regimen, Principes ſunt cœli, ipſe eosdem effecerit* PRINCIPES REGNI. RHET. *J. Publ.* L. I. T. II. §. 96. 97. T. XV. §. 8. STRUV. Diſſ. XVIII. §. 1.

IV. v. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. IV. C. III. L. V. C. XCV.

teros, quorum communi consilio Ecclesiæ administrabantur: sed postea jurisdictionem quandam in Clericos ceteros parochiæ suæ nacti, mox etiam consiliis publicis admoti, atque opibus aucti, non suffragium solum in Comitiis, sed & secularem potestatem, sensimque omnia jura territorialia, obtinuerunt.

V. Episcoporum alii sunt *ARCHI-EPISCOPI*, & inter hos nonnulli *PRIMATES*, alii *EPISCOPI* simpliciter dicti.

VI. ARCHI-EPISCOPI, quasi Episcoporum Principes, itemque METROPOLITANI, h. e. Metropolitanæ sedis Episcopi, dicti sunt, qui plures sub se habent Episcopos, Diœcesi suæ suffraganeos seu adjunctos; & quatenus Principes sunt Imperii, etiam Territorio AEpiscopali ac Superioritate Territ. gaudent.

VII. Olim VIII. in Germania erant Archi-Episcopi; *Moguntinus*, *Trevirensis*, *Coloniensis*, *Magde-*

C. XCV. XCVI. L. VII. C. III. CONRING. de *Const. Ep.* §. 9. MONZAMB. C. III. §. 7. ibique KULPIS. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rer.* §. 16. VITRIAR. *Ill.* L. I. T. XV. §. 2. sqq. ibique PFEFF.

VI. v. HERT. *Not. V. Fr. R.* C. V. §. 12. RHET. l. c. T. XVI. §. 25.

VII. * De *Passaviensi* Episcopatu Archi-Episcopali dignitate ornando quid a. 1690. actum sit, v. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. I. T. XV. §. 12.

Magdeburgensis, *Bremensis*, *Rigensis*, *Salisburgensis*, & *Vesontinus*: sed priores tres in numero Electorum habentur, sequentes duo seculo sunt addicti, Rigensis vero exemtus; adeoque duo posteriores tantum inter Principes Ecclesiasticos reliqui sunt.

VIII. Inter Archi-Episcopos nonnulli PRIMATES (a) olim salutati sunt; ut (b), *Moguntinus* (c), *Trevirensis* (d) & *Coloniensis*

VIII. (a) v. *Capitular. Franc.* L. VIII. C. 439. ibi: *Nulli alii Metropolitani appellabantur* PRIMATES, *nisi illi, qui primas sedes tenent, & quos S. Patres synodali & episcopali auctoritate* PRIMATES *esse decreverunt.* HERT. l. c. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVIII. S. I. §. 42.

(b) Uti tres *Metropoles* erant in terra Rhenensi; Belgicæ primæ *Augusta Trevirorum*, Germaniæ I. *Moguntiacum*, & Germaniæ II. *Colonia Agrippinensis*: ita tres *Primates*. v. CONRING. de *Urb. Germ.* §. 31.

(c) Impetravit BONIFACIUS a PIPINO, ut *Moguntina* sedes sua non solum Archi-Episcopali ornaretur dignitate, sed etiam Franciæ & Germaniæ *Primatus* ipsi tribueretur. v. ANNAL. FULD. a. 852. SPENER *Hist. Germ.* L. III. C. VIII. §. 3.

(d) Qui jam Sec. IV. a Sylvestro P. Primatum obtinuisse dicitur. v. BROWER *Annal. Trev.* L. IV. pr. MALLINK. C. IV. p. 193. J. Can. C. XI. qu. III. C. 10. ibi: *Primas Belgicæ provinciæ.* Const. FRID. I. ap. GOLD. C. J. T. I. p. 265. ibi: *Primas estis cis Alpes.*

ſis (e); quibus *Magdeburgenſis* (f) OTTONIS beneficio acceſſit: ſed *Primatus* dignitas non niſi in honore conſtitit.

IX. Salisburgenſis vero Archi-Epiſcopus, *Legatus natus* a Pontifice ſalutatus, hoc nomine de jure proëdrias potius contendit, quam de Primatus titulo, quem ſibi nunquam tribuit.

X. Inter Archi-Epiſcopos & Epiſcopos locum occupat (contradicente tamen Bambergenſi) MAGISTER ORDINIS TEUTONICI, in Palæſtina Sec. XII. occaſione peregrinationum in terram ſanctam exorti, ac poſt varia fata, in Germaniam translati; ubi Equites varia bona, ſub *Commendarum* & *Balliviarum* nomine, obtinuerunt, *Magiſter* vero,

(e) V. MALLINKR. p. 197.

(f) V. DIPLOMA in Dni LUDEWIGS Diſſ. de *Primatu Germ.* C. II. §. 7. ubi omnium Eccleſ. & AEpiſcoporum in Germania *Primatum* ei dat. *Eorum v. qui ſunt in Gallia, itemque Moguntinenſi, Trevirenſi & Colonienſi Eccleſia in omnibus parem honorem confirmat.* conf. RHET. T. XVIII. §. 24. STRUV. §. 14.

IX. V. HERMES *Faſcic. Juris publ.* C. XXIX. n. 6. RHET. l. c. §. 23. 26. ZWANTZIG *Th. Præced.* P. II. T. III.

X. V. RHET. l. c. T. XVI. § 27. 28. COCCEJ. l. c. S. II. §. 48. ſqq. BECMANN. von dem Ritterl. Joh. Orden C. I. §. 14. PFEFFING. *V. Ill.* l. c. §. 15.

ro, qui *Ballrviam Mergentheimensem* tenet, & ab Equitibus quibusdam, Raths gebürthigen dictis, eligitur, a. 1530. inter Status Imp. receptus est.

XI. EPISCOPUS olim erat, qui Ecclesiæ urbis majoris, quæ *Cathedralis* dicta, ejusque *diæcesi*, præerat, pluresque sub se Ecclesias Clericosque minores habebat: hodie, quatenus Status Imp. est, qui, juxta cum Episcopali, etiam Principis dignitate, & Superioritate Territoriali, votoque in Comitiis, gaudet.

XII. Episcoporum hujusmodi, qui sunt Status Imp., hodie adhuc numerantur XXI. inter quos *Osnabrugensis* alternatim, *Lubecensis* semper est *Evangelicus*, ceteri sunt *Catholici*: quorum numerus ne amplius imminuatur, Protestantium vero augeatur, impedit *Reservatum Ecclesiasticum*, P. W. firmatum, atque ad Protestantes vicissim extensum.

XIII. Sunt igitur Episcopi inter Status Imp. hodie reliqui: *Bambergensis*, *Wurceburgensis*, *Wormatiensis*, *Aichstedensis*, *Spirensis*, *Argentinensis*, *Constantiensis*, *Augustanus*, *Hildesiensis*, *Paderbornensis*, *Frisingensis*, *Ratisbonensis*, *Leodiensis*, *Passaviensis*, *Tridentinus*, *Brixiensis*, *Basileensis*, *Monasteriensis*, *Curiensis*, *Osnabrugensis*, *Lubecensis*.

XIV.

XII. v. CONRING ad LAMP. P. III. C. VI. §. 4. VITR. *Ill.* l. c. §. 14. RHET. J. P. L. I. T. XVI. §. 19. 21.

XIV. Nonnulli autem Episcopatus Imperio plane sunt exemti, ut *Metensis*, *Tullensis* & *Virodunensis* in Lotharingia, *Ultrajectinus* & *Cameracensis* in Belgio, *Lausanensis* in Helvetia, aliique: Alii seculi naturam induerunt, ut *Verdensis*, *Halberstadiensis*, *Mindensis*, *Caminensis*, *Sverinensis*, *Ratzeburgensis*.

XV. Alii quoad immedietatem tantum certa ratione exemti sunt, voto tamen adhuc in Comitiis gaudent, ut *Tridentinus* & *Brixiensis*: Alii dubii sunt, an Comitiis olim ut Immediati interfuerint, ut *Misnensis*, *Merseburgensis* & *Naumburgensis*, item *Brandenburgensis*, *Havelbergensis* & *Lebusiensis*; saltem hodie mediatis accensentur: sicuti & Bohemiæ & Austriacarum ditionum Episcopatus haud dubie mediati sunt.

XVI. Modus *constituendi* Episcopos hodie triplex est: *Electio*, *Postulatio* & *Collatio* seu *Provisio* Papalis; de singulis infra fusius agetur.

XVII. Electus vel Postulatus investituram Territorii ac Regalium petit a Cæsare, confirmationem a Papa, atque consecrationem a Metropolitano consequitur: Secularia tamen jura jam ante investituram Cæsaream, episco-

XIII.-XV. V. IMHOF. *Not. J. Proc.* L. III. COCCEJ. §. 34. PFEFFING. VITR. *Ill.* l. c. §. 13. STRAUCH. *J. Publ.* L. II. §. 19. HORN. J. P. C. XXXVII. §. 9.

palia vero nonnisi post confirmationem Papalem exercere potest.

XVIII. Sed in *Evangelicis* confirmatio Pontificis plane cessat; unde *Episcopi* nomen iis a Catholicis olim denegatum, quod tamen hodie cum addito *Postulatorum* admittitur; quamvis tales non nisi nominetenus Clerici sint censendi.

XIX. Archi-Episcopi insuper *Pallium* a Papa intra trimestre spatium petere, & ingenti pretio redimere tenentur, non sine Germanorum querela, nec antea pastoralia exercere possunt; ex Episcopis vero non nisi Bambergensis illud luit.

XX. Sicut igitur duplicem Episcopi Germaniæ immediati, repræsentat personam; *Ecclesiasticam*, quæ a Papa, & *secularem*, quæ ab Imperatore dependet: ita & *jura* eorum dupli-

---

XVI.-XIX. v. RHET. Tit. XVI. §§. 1.-17. STRUV. §. 5.-9.

* *Pallium* est fascia ex lino & lana confecta latitudinis trium digitorum, habens circulum humeros circumstringentem, & duas lineas seu cordulas ante & retro pendentes, ut & quatuor cruces purpureas, quarum una ad pectus, altera retro in humeris jacet, reliquæ duæ in brachiis. v. ZIEGLER ad LANCELLOT. L. I. T. XI. §. 1. STRAUCH. *Diss. Exot.* V. §. 11. VITR. *Ill.* §. 30. STRUV. Diss. XVIII. §. 8.

XX. v. COCCEJ. §§. 37.

duplicia ſunt; *Secularia*, quæ iterum vel comitialia ſunt vel territorialia, & *Epiſcopalia.*

XXI. In *Comitiis* Archi-Epiſcopi & Epiſcopi æque ac Abbates, omni tempore inter ceteros Regni Germanici ordines comparuerunt, atque ad negotia publica admiſſi fuerunt: unde hodieque plurimi eorum jure ſuffragii in Comitiis gaudent, quod legibus publicis iis confirmatum eſt.

XXII. *Territorialia* jura ſenſim acquiſivere, ex quo a Jurisdictione Ducum & Comitum exemti, propriam jurisdictionem ac ſecularem poteſtatem una cum territorio nacti, vel ab Advocatis ſuis liberati fuere; quæ ipſis æque ac Secularibus Principibus per P. W. plenius firmata ſunt.

XXIII. *Epiſcopalia* jura in ordine, jurisdictione ac lege diœceſana conſiſtunt. Ceterum Epiſcopi *Archi-Epiſcopis* ſubſunt, atque illorum *Suffraganei* dicuntur, præter illos qui exemti ſunt, ut *Bambergenſis* & olim *Miſnenſis*, quorum Epiſcopatus *Ingenui* dicuntur.

XXIV. Inter prærogativas Epiſcoporum referendum, quod potentiores ſuos nacti ſunt *Officiales* hereditarios, certos Comites vel Nobiles, quos de feudo ſimul & officio inve-

XXI. XXII. v. VITRIAR. *Ill.* l. c. §. 2. 3. COCCEJ. l. c. §. 33. STRUV. l. c. §. 9. 10.

XXIII. v. VITR. *Ill.* §. 29. COCCEJ. §. 37. HORN. l. c. §. 5. STRUV. §. 18.

investiunt, defensionis non minus ac splendoris causa.

XXV. Habuere etiam olim Episcopatus, æque ac Monasteria, suos *Advocatos*, a Cæsare plerumque constitutos, qui vel ab injuria eos defenderent, vel jurisdictionem in terris ipsorum exercerent, vel etiam bona eorum administrarent, certosque hoc nomine reditus perciperent: ex quibus adhuc hodie nonnulli supersunt, sed plerique cessarunt.

XXVI. Ceterum eminentiorem inter Proceres Germaniæ reliquos locum Clerici olim affectarunt, & hactenus obtinuerunt, ut Principes Ecclesiastici in Collegio Principum dextrum latus occupent, atque omnes & singuli etiam præferri velint omnibus & singulis Principibus Secularibus, quod tamen non caret contradictione.

XXVII. ABBATES & ABBATISSÆ, itemque PRÆPOSITI Monasteriis, juxta intentionem primæ fundationis, præesse debuerunt: sed successu temporis quidam ex illis, ordinis inprimis Benedictini Prælati, eadem ratione

XXIV. XXV. v. VITR. *Ill.* l. c. §. 18. sqq. STRUV. l. c. §§. 22.-26.

XXVI. v. *Discursus* de *Comitiis* ap. SCHILT. *J. Publ.* p. 125. KULPIS ad MONZ. C. II. §. 10. HORN. §. 9.

XXVII. v. CONRING. ad LAMP. P. III. C. VI. §. 3. 6.

tione ad Statuum Imp. dignitatem adſcenderunt.

XXVIII. Et quidem nonnulli Abbatum ac Prælatorum ab Imp. in *Principum* numerum relati ſunt; quamvis Epiſcopis non aſſimilentur niſi in ſecularibus & ratione ordinis: reliqui *Comitum* jure utuntur.

XXIX. Ad *illos* pertinent Abbas *Fuldenſis*, *Campidunenſis*, *Elvangenſis*, *Murbacenſis*, *Luderenſis*, Præpoſitus *Berchtolsgadenſis* & *Weiſſenburgenſis*, Abbas *Prumienſis*, *Stablöenſis* & *Corbejenſis*.

XXX. *Fuldenſis* inter Abbates *Primatis* per *Germaniam* & *Galliam* titulo utitur, & magnos ſibi hoc nomine honores tribuit (a). Eum excipiebat *Hirſchfeldenſis*, cujus Abbatia tamen in Principatum converſa eſt.

XXXI. Inter Prælatos Principes refertur etiam *MAGISTER ORDINIS JOHANNITICI* per

XXVIII. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVIII. S. I. §. 33. 41.

XXIX. v. SPRENGER de *J. Publ.* L. III. C. XI. VITR. *Ill.* §. 16. ibique PFEFF.

XXX. (a) v. COCCEJ. l. c. §. 42. f. PFEFF. *V. Ill.* §. 12. 16.

XXXI. v. BECMAN. vom Ritterl. Johanniter-Orden. COCCEJ. S. II. §. 47. IMHOF. *N. Proc.* L. III. C. XIX. HORN. §. 8.

* De *Ballivia Brandenburg.* cujus Magiſter Herrenmei.

per Germaniam: qui ordo, itidem Hierosolymis enatus, hodie in VIII. *Lingvas* dividitur, ex quibus Germanica iterum in IV. *Prioratus* divisa, *Germanicum*, *Bohemicum*, *Hungaricum* & *Danicum*; Germanicus Prior, qui quatuor Commendas possidet, idem est, qui *Supremus Magister per Germaniam* dicitur, Heitersheimii in Brisgovia residens, atque inter Principes Imp. cooptatus, post Luderensem Abbatem in Comitiis locum, non tamen sine contradictione, occupat.

XXXII. Prælati non-Principes, juxta duplex scamnum, in *Svevicos* & *Rhenanos* dispescuntur.

XXXIII. *Svevicorum* Prælatorum sunt XV. nimirum *Reichenaviensis*, *Marchthalensis*, *Elchingensis*, *Salmansweilensis*, *Weingartensis*, *Ochsenhusanus*, *Irsingensis*, *Petershusensis*, *Urspergensis*, *Rodensis*, *Rogginburgensis*, *Weissenaviensis*, *Schussenriedensis*, *Wettenhusanus*, *Gengenbacensis*; & V. Abbatissæ, ut *Lindaviensis*, *Rotenmunsterensis*, *Heggenbacensis*, *Guttenzellensis*, *Baindtensis*.

XXXIV. *Rhenensium* Prælatorum numero censentur *Keysersheimensis*, *Werdinensis*, *S. Udalrici & Afræ*, *Monasteriensis in Valle Gregoriana*, *S. Gre-*

renmeister ab Electore Brandenburgico, tanquam summo Patrono, constituitur, & Melitensem Magistrum superiorem agnoscit, alibi.

XXXIII. XXXIV. v. IMHOF. *N. Proc.* L. III. C. XXI. XXII. EUR. HER. T. I. p. 593. sqq.

S. Gregorii in Isna, Monasterii S. Cornelii ad Indam, S. Emerani in urbe Ratisbonensi: nec non XI. Abbatissæ, *Essensis*, *Buchaviensis*, *Quedlinburgensis*, *Andlaviensis*, *Hervordensis*, *Gerenrodensis*, *Monasterii inferioris* & *superioris* Ratisbonæ, *Burscheidensis*, *Gandersheimensis*, & *S. Johannis* Lubecæ.

XXXV. Jura Prælatorum, æque ac Episcoporum, vel secularia sunt, vel ecclesiastica, quamvis nonnulli territorio plane destituantur: in Comitiis soli Principes hodie gaudent voto virili, ceteri duobus tantum curiatis; Abbatissæ vero nonnisi per Legatos in Comitiis comparent.

CAP. XVI.
DE
PRINCIPIBUS SECULARIBUS.

§. I.

PRINCIPES SECULARES, qui hoc nomine ab Electoribus, & Ecclesiasticis Statibus, itemque Comitibus, differunt, variis titu-

§. I. * PRINCIPIS nomen *dignitatis titulus* est, & generatim notat eum, qui primum obtinet locum, vel qui alios dignitate antecellit: sicut Fürst a Förderst vel Fürstehen derivatur. *Ducum* vero & *Comitum* tituli *officiorum* nomina sunt. v. LIMN. J. P. L. VII. C. II. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. IV. §. 6. 7. Sed

titulis & nominibus, uti olim muneribus, diſtingvuntur, quorum origo e primævo Reip. Germanicæ ſtatu repetenda eſt.

II.

Sed varia eſt vocis acceptio. In ſenſu eminentiori Principes appellantur, qui Superiorem non agnoſcunt, ut *Reges*, vel ſpem Regibus ſuccedendi habent, vel ſaltem Regii ſangvinis ſunt, ut ***Principes Regii***, ***Princes de ſang*** in Gallia.

In Imperio *Cæſar* per excellentiam dicitur ***Princeps*** ſtylo non ſolum juris Rom. ſed etiam Germanorum curiali. Deinde in ſenſu generaliſſimo olim vox *Principis* & Clericos & Laicos Ordines, **Pfaffen- und Layen-Fürſten**, complectebatur ſine Ducum & Principum reliquorum differentia. Sed & hodie eadem vox in generaliori ſenſu vel notat Electores & Principes reliquos, qui hoc axiomate a Comitibus & Baronibus differunt; vel omnes Status, qui ad Collegium Principum ſpectant incluſis Comitibus & Prælatis: in ſenſu ſpecialiori, ſolos Principes, ab Electoribus æque ac a Comitibus diſtinctos: in ſenſu ſpecialiſſimo denique ***Principes*** ſolo hoc titulo conſpicuos, ut Anhaltinos & novos Principes. conf. BOECLER N. J. L. VII. C. I. STRUV. Diſſ. XIX. §. 2. LUDEWIG Diſſ. de ***Form. Duc. Brand.*** §. 4. lit. l) p. 42. qui ſolis ***Ducibus*** proprium fuiſſe Principis elogium, diſputat, ſimulque obſervat, etiam *Ducum* filios ***Principes***, puta *juventutis*, ſalutatos eſſe.

II. Nimirum hoc ſenſu Principum nomine hodie veniunt *ARCHI-DUCES*, *DUCES*, *COMITES PALATINI*, *MARCHIONES*, *LANDGRAVII*, *BURGGRAVII*, & *PRINCIPES* in ſpecie ita dicti, nec non *COMITES PRINCIPALI* dignitate gaudentes.

III. DUX olim dicebatur Princeps, qui exercitum ducebat, poſtea qui Provinciæ majori, cum ſumma inter Principes dignitate, ac univerſali, ſed vicaria primum, ſenſim vero in propriam converſa, poteſtate, præerat: hodie, qui, provinciam Ducatus titulo inſignem, ab Imperatore & Imperio inſtar feudi recognitam, jure proprio poſſidet.

IV. Extinctis Carolingis nonniſi V. numerabantur Duces, *Saxoniæ* nempe, *Lotharingiæ*, *Franconiæ*, *Sveviæ* & *Bavariæ:* ex quibus unus ſemper ad Interregnum usque Rex erat, reliqui una cum provinciis, Imperii quoque officia tenebant.

V. Sed poſtea plures acceſſerunt Duces atque Principes, vel diviſis Provinciis ac Familiis,

III.-V. v. CONRING. de *Ducib. & Com.* COCCEJ. *J. Publ.* C. XV. S. I. §. 14. C. XII. §. 4. HERT. *N. V. Franc. R.* C. V. §. 19. SCHILT. *ad J. F. Alem.* C. XLII. §. 19. 20. 21. SCHWED. *J. Publ. P. Spec.* S. II. C. VII. §. 8. ſq. VITR. *Ill.* L. I. T. XVI. §. 10. ibique PFEFF. HORN. *J. Publ.* C. XXXIIX. §. 2. STRUV. S. J. P. Diſſ. XIX. §. 3.-12.

miliis, vel novis creatis, vel aliis civitate Germaniæ donatis, vel Episcopatibus in Ducatus aut Principatus conversis: sed & plures emortui & extincti sunt.

VI. Inter Duces eminent ARCHI-DUCES, quo titulo (a), saltim a FRIDERICI III. Imp. (b) ætate, constanti usu, soli fulgent *AUSTRIACI*, qui & omnes reliquos Imperii Principes, præter Electores, præcedunt, maximisque privilegiis ornati sunt (c).

VII.

3.-12. conf. Supra L. I. C. I. S. II. §. 39. 75. C. VIII. §. 16. L. IV. C. II. §. 23.

* *Ducis* titulo etiam utuntur Principes ex Ducibus orti, licet territorio destituantur. Idem in reliquis dignitatibus hereditariis usu venit.

VI. (a) Olim & alii eodem aliquando insigniti sunt: ita *Bruno* AE. Colon. *Archi-Dux Lotharingiæ* dictus; & Duces majores *Archi-Duces Palatini* a FRIDERICO II. appellati, iisque Austriaci æquiparati sunt: sed stylo magis oratorio, solennior vero a FRIDERICI III. ævo invaluit, licet jam ante interdum ab Austriacis adhibitus feratur. v. VITRIAR. *Ill.* L. I. T. XVI. §. 9. ibique PFEFFING. STRUV. l. c. §. 14.

(b) Extat Privilegium d. a. 1435. ap. LUNIG. 𝔑. *Archiv. P. Spec. Contin. I.* Sect. 4. p. 33. & PFEFFING. l. c. aliosque.

(c) v. 𝔑. *Archiv.* l. c. p. 1. sqq. ubi reliqua Privilegia. conf. MONZAMB. C. II. §. 3. 4. SCHWED. *J. P. P. Spec.* S. II. C. VII. §. 3. sqq.

VII. Ex reliquis Ducibus hodie nonnisi Sex Familiæ in Germania supersunt; *SAXONICA*, *BAVARICA*, *BRUNSVICO-LUNEBURGENSIS*, *WURTENBERGICA*, *MECKLENBURGICA*, *HOLSATICA*, in diversas iterum Lineas divisæ: quibus tamen *LOTHARINGICA* & *SABAUDICA* certa ratione accenseri merentur.

VIII. Sed & alii dantur Ducatus in Germania, peculiaribus quidem Familiis destituti, quos tamen Possessores illorum inter Status Imp. repræsentant, quippe titulum simul ac jura cum ipsa terra nacti: quales sunt Ducatus *Burgundiæ*, *Magdeburgensis*, *Bremensis*, *Verdensis*, *Bipontinus*, *Juliæ*, *Cliviæ*, *Montium*, *Pomeraniæ*, *Lauenburgicus*, *Stiria*, *Carinthiæ*, *Carniolæ*, aliique.

IX. Duces sequuntur COMITES PALATINI:

VII. v. MONZAMB. l. c. §§. 5. 6. 8. ibique KULPIS aliique. BOECLER. N. J. L. VII. C. VIII. SCHWED. l. c. §§. 10. VITR. *Ill.* l. c. §. 10.

* De *Saxonum* jure præcedendi *Bavaros* & *C. Palatinos* v. EUR. HER. p. 434.

VIII. v. BOECLER. l. c. SCHILTER. *J. Publ.* L. II. T. XIX. p. 122. sqq. HORN. §. 6. VITR. *Ill.* l. c.

IX. v. MABILLON. de *Re dipl.* L. VI. p. 470. sqq. HINCMAR. C. XIX. XXI. *Capit.* CAROLI M. III. a. 812. L. III. Cap. LXXVII. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. II. C. IX. f. CONRING. *Censur. Dipl. Ludov.*

TINI: qualis olim sub *MAJORIS COMITIS PALATII* seu *MAJORIS DOMUS* nomine jam sub Merovingis cognitus, postea sub Carolingis, sublata licet *Majoris Domus* dignitate, sub *COMITIS PALATII* titulo maxima adhuc auctoritate polluit; quippe qui *Palatio Regio Præfectus* ejusque *Judex* fuit, atque res Cæsaris curavit, insignibus hinc in toto Imperio, æque ac in Terra Rhenensi, juribus, & proxima Ducibus dignitate, gavisus.

X. Licet autem initio unus tantum Comes Palatii Primarius in Francia Rhenensi constitutus fuerit (a): tamen postea Sec. XI. ad ejus exemplum in singulis provinciis *COMITES PALATINI* exorti sunt, Ducibus velut a latere collocati, qui fiscum Regis administrarunt, ejusque nomine jus in Palatiis Regiis dixerunt (b); quales adeo in *Saxonia*, *Bava-*

---

dov. C. XI. p. 198. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. I. T. XI. §. 1. (b) SCHILT. J. P. L. I. T. XXI. §. 6. STRUV. S. J. P. Diss. XX. §. 7. 8. 12. REINHARD. de *Offic. Imp. Sax.* Sect. I. §. 6.

* *Unus* tunc erat *Comes Palatii Supremus*, cui tamen alii adjuncti erant, itidem *Comites Palatii*, vel *Scabini Palatii* dicti, qui in placito seu judicio ei assidebant, & quasi Senatum Palatinum constituebant. v. STRUV. §. 9.

X. (a) Qui ad differentiam reliquorum Sec. XI. *Comes Palatinus Rheni* appellari cœpit.

(b) V. AVENTIN. L. VI. p. 296. 297. ibi: *Hi vices Cæsa-*

Bavaria, *Franconia* & *Suevia* memorantur (c).

 XI.

Cæsaris præsidendo Senatui principali fungebantur, fidem Imperatoris implorantibus, aderant, jusque reddebant, fiscum, Augusti prædia Salica, reditus Regios procurabant, Cæsareum censum exigebant. Nihil citra ejus auctoritatem Duci decernere aut statuere licebat. Si Reguli (i. e. Ducis) *SCtum displicebat, intercedebant ipsi, & ad Cæsarem referebant.* HERT. de *Consult. Legg. & Judic. in Spec. G. I. Rebusp.* §. 19. de *Orig. Spec. I. G. Rerump.* §. 7.

(c) v. *Spec. Sax.* L. III. a. LIII. §. 1. *Spec. Suev.* L. I. a. XIX. ibi: In Teuschen Landen hat jedes Land seinen Pfaltzgrafen / Sachsen hat einen / Bayern hat einen / Francken hat einen / Schwaben hat einen. conf. PFEFFING. l. c. STRUV. l. c. §. 10. REINHARD de *Offic. Imp. Sax.* S. I. §.

* In SAXONIA Comites Palatini fuerunt primo Comites *Gozecenses*, dein *Summeseburgenses*: post *Henricus Leo* Comitatum Palatinum sibi vindicavit, sed mox ad *Thuringos*, ab his modo ad *Misnenses*, modo ad *Ascanios*, modo iterum ad *Misnenses* translatus, & cum Electoratu iis perpetuo jure firmatus est. Unde hi hodieque de eo investiuntur, licet titulo non amplius utantur. v. HORN. de *Comitib. Palat. Sax.* STRUV. §. 15. 16. REINHARD de *Offic. Imp. Sax.* S. I. §. 9. sqq.

XI. Sed uti *COMES PALATINUS RHENI*, OTTONIS M. auspiciis in Terra Rhenensi Lotha-

9. sqq. Ab hoc an *Palatinatus Thuringiæ* differat, obscurum. Saltem insignia sufficiens indicium vix erunt. Forte olim aliquando distincti fuerunt. v. COCCEJ. C. XV. S. II. §. 18. STRUV. §. 17. HORN. l. c. §. 12. REINHARD l. c. §. 14.

In BAVARIA C. Palatini fuere Dynastæ SCHYRENSES; orti ab *Arnulpho* Duce, & ab illis OTTO *illustris Wittelsbachius*, Comes Palatii adhuc dictus, pater Ducum Bavariæ & Palatinorum Rheni; in quo Palatinatus Bavariæ cum Ducatu coaluit. v. AVENT. L. IV. f. 294. COCCEJ. l. c. §. 17. STRUV. §. 18.

In SVEVIA Comites de *Tubingen* & *Calve* v. CRUS. *Ann. Svev.* P. II. L. VIII. C. 13. & L. X. C. 10. f. Sed vendita Wurtenbergensibus arce Tubingensi, cessavit Palatinorum titulus, & Comites Tubingenses tandem extincti sunt. v. LUCÆ Fürsten-Saal p. 192. sqq.

In FRANCIA *orientali*, quæ, præter Franconiam, quoque tractum Rheni Superiorem ad Alsatiam usque, item Wetteraviam, Hassiam & Thuringiam olim complectebatur, & cujus Duces postea in Palatio Wormatiensi residebant, an peculiares fuerint Comites Palatini, incertum est. EBERHARDUS Conradi I. frater quidem *Comes Palatinus* à sequioris ævi Scriptoribus appellatur: sed post hunc nulla amplius Comitis Palatini in Francia fit mentio, præter Rhe-

Lotharingica denuo constitutus, ob antiquam ejus dignitatem, inter ceteros semper eminuit, & postea sub FRIDERICO I. inprimis auctoritate crevit: ita ad nostra usque tempora idem perduravit, Palatinatu Rheni ad Bavaros translato, ex quibus LUDOVICI *Severi* filii terras *Palatinas* & *Bavaricas* inter se diviserunt, atque duplicem Lineam fundarunt, *PALATINAM* scil. & *BAVARICAM*, quarum illa iterum in *Electoralem* & *Principales* plures abiit, diversis etiam suffragiis in Comitiis gaudentes.

Rhenensem. Probabile igitur, *Comitem Palatinum Rheni*, qui Ottonum tempore in inferiori Rheni ripa, Lotharingiæ parte denuo exsurgebat, non solum *Palatium Aquisgranense* CAROLI M. sed etiam *Trevirense Palatium Pipini* sibi vindicasse, atque adeo in utroque Ducatu, Lotharingiæ scil. & Franconiæ, Comitis Palatini officio functum fuisse. Unde patet ratio, cur nullus in *Lotharingia* Comes Palatinus a Speculatoribus memoretur.

XI. v. Supra L. I. C. V. conf. COCCEJ. C. XV. S. II. §. 19. 20. MONZAMB. l. c. §. 5.

* Utriusque Lineæ Principes, iique soli hodie, *Comitum Palatinorum* titulo utuntur, cum aliqua tamen, ratione ordinis, differentia. v. HORN. §. 7. Dubium, quod de collocatione titulorum Legatus Bavari aliquando movit, v. ap. SCHILT. l. c. §. 6.

XII. Præter hunc etiam *COMITIS PALATINI SAXONIÆ* dignitas, quæ itidem FRIDERICI I. beneficio illuſtrior reddita fuiſſe videtur, adhuc in Electoribus Saxoniæ floret, qui, uti dictum, hodieque de ea inveſtiuntur, licet titulo abſtineant: ceteri vero extincti ſunt.

XIII. Hos excipiunit LANDGRAVII ſive *COMITES PROVINCIALES*, quo nomine recentius appellati ſunt nonnulli Comites, Judicio provinciali præfecti, & jurisdictionem in certa provincia, vel majori provinciæ parte, exercentes.

XIV. Eminent inter hos *LANDGRAVII THURINGIÆ* & *HASSIÆ*, a communi Stipite LUDOVICO, quem LOTHARIUS Imp. non ſolum Principis & Landgravii dignitate, ſed etiam amplo territorio, Thuringia nempe Auſtrali, donavit, oriundi, inter quos unus olim Landgraviatus ita diviſus eſt, ut partem *Miſnenſes* ſub titulo *Landgraviorum Thuringiæ*, partem vero *Brabantini* ſub nomine *Landgraviorum Haſſiæ*, hodie poſſideant, atque *Haſſi* quidem voto in Comitiis utantur, *Thuringiæ* vero nomine idem REX POL. & ELECTOR SAX. ſibi vindicet.

XV.

XIV. v. Supra L. I. C. IX. conf. REINHARDI *Origg. Landgrav. Thuring.* §. 26. COCCEJ. §. 23. HORN. *J. Publ.* l. c. §. 8. & *Progr.* de *Suffrag. Thuring.*

XV. Deinde & *Leuchtenbergensis* Landgraviatus, in Bohemiæ finibus situs, qui a. 1646. Bavaris cum suffragio cessit, Principum jure utitur (a): ceteri vero, qui dantur Landgravii, Comitum numero adhuc censentur (b).

XVI. Porro MARCHIONES seu *MARCGRAVII* (a), quales jam CAROLI M. ætate (b) cogniti fuere, sed, qui hodie supersunt, plerique ab HENRICO Aucupe instituti sunt (c), Comites (d) erant, limitibus Provinciæ alicujus Imperii tuendis præfecti, Ducum tamen

XV. (a) v. IMHOF. *N. Proc.* L. II. C. VI. §. 12.
(b) v. Cap. sq.

XVI. (a) Dicti a *Marca*, i. e. limite, quasi *Comites* vel *Duces limitanei*, quales apud Romanos etiam occurrebant. v. LUDEWIG de *F. Duc. Brandenb.* §. 2. PFEFFING. V. III. L. I. T. XVII. §. 5.
(b) v. *Capit.* CAROLI M. *Aquisgr.* d. a. 804. ap. LEHMANN. L. II. C. XV. ibi: Ego CAROLUS - - *consilio Principum regni nostri, Episcoporum, Ducum, Marchionum.* Dicti etiam *Custodes limitum, Comites limitum, Comites Marcæ.* v. EGINH. *Annal.* a. 821. 826. HERT. de *Orig. Sp. I. R.* §. 5.
(c) v. GUNDLING de *Henr. Auc.* §. 22. sqq. SCHURZFL. de *R. Badens.* §. 11. b).
(d) Ob militare tamen officium interdum *Duces* appellati. v. ANN. *Fuld.* 873. ibi: *Comes & DUX Sorabici limitis.*

men poteſtati initio obnoxii (e), ſed poſtea ſenſim exemti.

XVII. Ex his *MARCHIONES BRANDENBURGICI*, haud dubie ob potentiam, qua ab ALBERTI Urſi ætate crevere, tandem Ducibus æquiparati, ac *Ducatus Trans-albinus* HENRICI VI. ætate iis adſcriptus eſt, ſicut & inter Archi-Officiales Imp. atque Electores, non aliam forte ob cauſſam, locum obtinuere.

XVIII. Deinceps et alii *Ducalem* dignitatem una cum titulo nacti ſunt, ut *AUSTRIACI* & *JULIACENSES* (a): alii vero in *Principum* claſſem absque novo titulo relati, ut *MISNENSES, BADENSES, HOCHBERGENSES, NOMENII* Lotharingiæ; poſteriores tres actu ſuffragio in Comitiis utuntur (b), ſed & *Miſnenſes*

(e) Ita Marchiones Brandenb. olim *Comites* vel *Marchiones Saxoniæ* appellabantur. v. Supra L. I. C. XII. §. 4. Auſtriæ Marchiones Bavariæ Ducibus parebant. v. TRITHEM. *Chron. Duc. Bav.* a. 1156. ibi: *Marchiones Auſtriæ, quotiescunque per Duces Bavariæ ad curiam eorum fuiſſent vocati, tanquam ſubjecti illis &c. Henr.* STERO a. 1156. Sic & Miſniæ Marchiones ac Schleſvicenſes initio Saxoniæ ſubfuiſſe videntur. v. STRUV. §. 26.

XVII. v. Supra L. I. C. XII. conf. LUDEWIG *F. Duc. Brand.*

XVIII. (a) v. STRUV. §. 28.

(b) v. R. I. 1654. in ſubſcr. COCCEJ. ʃʃ. 24. PFEFF. §. 13.

nenses eodem jure olim usi sunt, quod nec dum amissum: Alii denique in ordine *Comitum* mansisse videntur, ut *Antverpiensis* & *Burgoviensis* (d).

XIX. Denique BURGGRAVII a tempore Ottonum innotuere, qui erant Comites, Burgo cuidam seu castro Imperiali in urbe majori præfecti, ad urbem & loca finitima defendenda, judiciaque civilia & criminalia in Burgum & terras subjectas Imperatoris nomine exercenda, certos etiam hoc nomine

(c) v. D. GRIBN. de *Jure suffrag. Princ. I. usu intermisso non pereunte.*

(d) v. LIMN. *Addit.* T. I. ad L. IV. C. IV. n. 24. COCCEJ. l. c.

XIX. v. Dipl. RUDOLPHI d. a. 1274. quo Frid. Zolleranum investivit de *Comitia Burggravii de Nurmberg castro, quod tenet ibidem, custodia portæ, sitæ prope idem castrum, Judicio provinciali in Nurmberg. Spec. Sax.* L. III. a. LII. §. f. ubi Burggravius dicitur *Castellanus perpetuus & Judex Marchionis.* LIMN. J. P. L. IV. C. IV. n. 8. sqq. COCCEJ. §. 25. HORN. de *Burggrav. Magdeb.* §§. 3. 4. 39. STRUV. §. 29. 30.

* In urbe plerumque Præfecti & Schultesii Imp. jurisdictionem administrabant; Burggravii non nisi in certis caussis. Horum jurisdictio extra urbem in certa castra, certosque ministeriales se extendebat; cujus nomine certum *Judicium Provinciale* erat erectum.

ne reditus e terris, ſimul cum munere & regalibus in feudum conceſſis, percipientes.

XX. Nonnulli ſimul Advocati Epiſcopatuum & Monaſteriorum vicinorum erant, quos non ſolum protegebant, ſed etiam jurisdictionem civilem & criminalem in terris ipſorum adminiſtrabant; atque hi, licet initio ab Imperatoribus conſtituerentur, poſtea tamen, his conniventibus, quidam etiam ab Epiſcopis conſtituti ſunt.

XXI. Etſi autem non niſi *Comites* fuerunt Burggravii, nonnulli tamen in *Principum* Ordinem evecti ſunt, ut *Norimbergenſis*, &, uti aliis videtur, *Magdeburgenſis*, *Miſnenſis* & *Strombergenſis* (a): qui etiam hereditarii & ſui juris tandem facti ſunt, ſuffragii tamen jure, præter *Norimbergenſes* (b), hodie non gaudent, quamvis id a REGE POL. & ELECTORE SAX. (c) itemque *Monaſterienſi* Præſule (d)

XX. v. HORN. & STRUV. ll. cc.

XXI. (a) v. GOLDAST. *Conſt.* T. I. p. 18. LIMN. L. I. C. VIII. WAGENSEIL de *Rep. Norimb.* L. II. C. I. PFEFFING. *V. Ill.* l. c. §. 14. COCCEJ. l. c. HORN. de *Burggr. Magd.* §. 43. ſqq. STRUV. §. 31.-34.

(b) Quos repræſentant Marchiones Brandenb. *Baruthini* & *Onoldini*, poſt Duces Sax. ſuffragantes.

(c) v. Unpartheyiſche Erinnerungen ſup. cit. HORN.

le (d) quæſitum fuerit. Reliqui Comitum ordinem ſervarunt.

XXII. Superſunt PRINCIPES in ſpecie dicti, qui terras ſuas cum Principali dignitate absque alio titulo poſſident.

XXIII. Horum alii *antiquiores* ſunt, ut: *Anhaltini*; quibus accenſendi, quorum Principatus ex antiquis Epiſcopatibus vel Abbatiis facti ſunt, ut: *Halberſtadienſis*, *Mindenſis*, *Sverinenſis*, *Caminenſis*, *Ratzeburgenſis*, *Hirſchfeldenſis* (a); itemque Comites Principum dignitate gaudentes (b), ut: *Hennebergenſes*, *Montbellegardenſes*, *Arnbergenſes* & *Gradiſchenſes* (c).

XXIV.

HORN. l. c. §. 46. ſqq. COCCEJ. l. c. ubi & Burggravium Miſnenſem inter Principes & Status Imp. fuiſſe, ex Subſcriptionibus R. I. probat.

(d) v. PFEFF. l. c. lit. c) COCCEJ. l. c.

XXIII. (a) v. COCCEJ. §. 27. HORN. §. 12.

* Principes *Vandalorum ſ. Venedorum*, item Principes *Rugiæ* voto non utuntur.

(b) Scil. quorum Comitatus non ſunt in Principatum erecti, ſed ipſi Comites Principum jure donati; adeoque privilegium non terræ, ſed perſonis datum eſt, v. g. in inceſſu & egreſſu. v. Dipl. HENR. VII. ap. MEIBOM. *R. Germ.* T. III. f. 208. COCCEJ. l. c. §. 28.

(c) v. R. I. a. 1654. in *ſubſcr.* Alii ſuffragio inter Principes non utuntur, ut *Habspurgenſes*, *Tyrolenſes*, *Sternſteinenſes* &c. COCCEJ. l. c. PFEFF. VITR. *Ill.* §. 15.

XXIV. Alii recentiores, ut: *Hohenzollerani*, Eggenbergici, *Lobkowitzii*, *Salmenses*, *Dietrichsteinenses*, *Nassovii*, *Auersbergii*, *Furstenbergii*, *Frisiæ Orientalis*, *Schwartenbergii*, *Mindelheimensis*, *Lichtensteinensis*, aliique, qui suffragium in Comitiis nondum obtinuerunt.

XXV. Dantur vero & *Principes honorarii*, qui honoribus quidem ac titulis Principum Imp. fruuntur, sed juribus Statuum destituti sunt, ut Apanagiati, Principes ex Comitibus creati, qui adhuc inter Comites votum & sessionem habent, itemque exteri in numerum Principum Imp. cooptati.

XXVI. *Jura* Principum sunt vel *Comitialia*, quo spectat jus suffragii; vel *Territorialia*, quæ Superioritatis Territ. nomine veniunt; vel *Ceremonialia*, quæ in honoribus, titulis, insignibus, præcedentia, aliisque ceremoniis consistunt.

XXVII. Quod ad *titulum* inter Duces & Principes, hæc fere obtinet differentia, quod illi titulo *Serenissimi*, hi tantum *Illustrissimi*, ab Imperatore ornentur, exceptis Anhaltinis; Principes etiam ipsi Ducibus titulum Fürstl. Durchl. Duces vero Principibus tantum Fürstl. Gnaden concedant: ceterum titulo:

XXIV. v. MONZAMB. C. II. §. 9.

XXV. v. STRUV. §. 17.

XXVII. v. LIMN. L. IV. C. VI. STRUV. §. 18.

tulo: *Nos DEI Gratia*, omnes utuntur, non tamen ad ſuperiorem, vel æqualem.

XXVIII. *Præcedentia* Ducum & Principum inter ſe neque ex antiquitate, neque dignitate, neque potentia, ſed ſolo ordine ſedendi & ſuffragandi in Comitiis, per obſervantiam fere introducto, æſtimatur: ob varias tamen de jure proëdrias contentiones inter nonnullos alternationes placuerunt.

XXIX. Inter Electores etiam & Principes variæ de variis ceremoniis, veluti jure mittendi Legatos primi ordinis, titulo Excellentiæ, honoratiori loco, aliisque honoris ſignis, lites exortæ ſunt, de quibus inferius ſuo loco.

XXX. Ceterum Principes omnes *inſignia* ſua vel corona vel mitra Ducali aut Principali ornare ſveverunt: denique Duces etiam ad æmulationem Imperatoris, vel ex antiquo, ut creditur, inſtituto, ſuos habent *Officiales* hereditarios.

CAP.

XXVIII. v. LIMN. C. IX. ZWANZIG *Theatr. Præced.* p. 125.

XXX. v. LIMN. C. IV. n. 33. STRUV. §. 19. conf. Supr. L. IV. C. IV. §. 31.

CAP. XVII.

DE COMITIBUS ET BARONIBUS.

§. I.

PRoximum post *Principes* locum inter Status Seculares occupant COMITES & BARO-

§. I. v. J. F. *Alem.* C. I. §. 1. ubi inter Septem *Clypeos militares secundum* gerunt die Pfaffen-Fürsten/ tertium die Layen-Fürsten; quartum die Frigen-Herren. conf. SCHILT. ad h. l. ubi sub *Liberis Dominis* etiam *Comites* contineri docet; quod tunc temporis Comites maluerint *Liberi Domini* nuncupari, quam Comites simpliciter, cum hoc nomen tantum juris nondum continuit, quantum hodie. *Reform. Polit.* FRID. III. d. a. 1442. ibi: Fürsten/ Herren / Ritter und Knechte. conf. COCCEJ. C. XV. S. III. §. 30.
* DOMINI in sensu generaliori olim dicti videntur omnes *Ingenui* seu *liberi* homines, peculiaris prædii possessores, qui *Servos* sibi subjectos habebant. Ex his alii ad *officia* publica, cum dignitate ac potestate conjuncta, in aula vel provinciis, admovebantur, ut: *Palatini, Duces, Comites*: alii *ministeria* aulica vel militaria cum sola obsequii gloria subibant, Comitum, ut videtur, jurisdictioni simul subjecti. Illi *Nobiles* proprie, vel etiam *Illustres*, Edle Mann/ Hohe Mann;

BARONES, qui in ordine *DOMINORUM* censentur.

Mann; ut apud Romanos, qui Magistratus curules gesserant: hi vero *Ministeriales*, Dienst-Manne / vel *milites*, Ritter und Knechte/ dicti. v. A. B. C. I. §. 2. 9. SCHILT. ad J. F. *Alem.* §. 20. sq. WITTICHIND. ibi: *agrariis militibus*; quamvis & hi tandem *Nobilis* titulum affectarint, increpati inde a CRANZIO *Metrop.* L. I. C. 2. qui, *Sublimius*, inquit, *nomen ex Ministerialibus nunc aucupantes, Nobiles se dici volunt, cum sit infimus Nobilium gradus in Baronibus.* Inter utrosque medii erant, qui *Domini* nomen retinebant vel absolute, vel cum addito *liberi*, *nobilis*, Semper / *Barones* etiam dicti; ut adeo tum ab iis, qui simul ab officio titulum gerebant, ut Duces & Comites, tum ab iis, qui simul servi seu ministeriales erant, se distingverent, quasi tales, qui vere *Domini* erant, ab alienis servitiis, &, ut videtur, Comitum jurisdictione, immunes.

** Hinc deinceps alia adhuc Ordinum differentia enata. Initio *Principes* dicebantur omnes Proceres, a Populo distincti; adeoque non solum Duces, sed etiam *Comites* & *Barones*. Postea vero *Principes* a *Comitibus* & *Baronibus* cœperunt secerni, atque soli Duces, & illi, qui more Ducum provinciæ cuidam præerant, cum propria potestate & regalibus, *Principes* salutati. *Comi-*

II. COMITES (a) ſeu *Graviones*, olim Præfecti erant Regii, Ducibus (b) plerumque ſubordinati, qui in Pagis (c) jurisdictionem, vel res fiſcales, adminiſtrabant (d), belli vero tempore miniſteriales ſuos convocabant

Comites vero, quorum nec tanta fuerat poteſtas, & Ducibus aliquando ſubordinata, in claſſem *Dominorum*, qui terras cum propria & libera poteſtate poſſidebant, vel Vaſalli ſolius Imperatoris & Imperii erant, relati.

II. (a) Dicti Romanis, Longobardis & Francis, qui e Comitatu Regis ad regendas urbes & territoria Judices mittebantur. v. LL. *Ripuar.* T. 53. ibi: *Si quis judicem fiſcalem, quem Comitem vocant, interfecerit.* SCHILT. L. I. T. XXII. §. 1. 2. HORN. C. XXXIX. §. 3.

(b) Qui univerſam provinciam, in plures Comitatus diviſam, in civilibus & militaribus adminiſtrabant. Nonnulli tamen & ſine Ducibus erant. v. Supra.

(c) Seu certis diſtrictibus, qui *Comitatus*, medio ævo *Comitia*, appellabantur. Plerumque unus Comes uni Pago, pluribus præerat; interdum in uno Comitatu duo Comites erant: Interdum etiam Civitatibus majoribus Comites præerant. v. LEHM. L. II. C. XVIII. SAGITTAR. de *Duc. Thur.* L. IV. C. II. HERT. de *Orig. Sp. G. Rer.* §. 2. STRUV. §. 2.

(d) Ut Judices ordinarii, qui alios habebant vicarios

bant (e), salarii loco certis prædiis aliisve reditibus fiscalibus gaudentes (f).

III. Sed hi, exemplo Ducum, serius tamen, Comitatus suos cum regalibus tandem & hereditario & proprio jure sibi vindicarunt: & licet nonnulli Ducum vasalli manserint (a), plurimi tamen e Ducum potestate exemti, & immediati facti, eadem fere jura, quæ Principes, adsecuti sunt (b).

IV. Sensim quoque varii Comitum ordines enati sunt, olim officiis, hodie solis digni-

rios, *Schultesios*, *Centenarios* &c. & Assessores *Scabinos*. v. LEHM. L. II. C. X. XVII. XVIII. CONRING. de *Duc.* & *Com.* §. 15. HERT. *N. Vet. Franc. R.* C. V. §. 22. 23. THOMAS. de *Jurisdict.* & *Magistrat. differ.* §. 67. 72. sqq. STRUV. §. 3. 4.

(e) v. HERT. §. 24.

(f) v. STRUV. §. 5.

III. (a) Qui adeo *mediati* & Principum Landsassii sunt: quamvis & immediati quidam ab alio Principe terras recipiant, ut *Witgensteinenses* ab Hassia, *Erpacenses* a Palatinatu. v. COCCEJ. §. 35.

(b) v. CONRING. de *Duc.* & *Com.* §. 24. 30. COCCEJ. §. 40. HERT. de *Orig. Sp. G. Rer.* passim. MONZAMB. C. II. §. 12.

IV. v. COCCEJ. §. 16. sqq. 26. STRUV. §. 6. - 25. conf. Cap. præced.

* Dantur *Comites Sacri Palatii*, sive *Aulæ*, *Curiæ*, *Consi-*

dignitatum nominibus, distincti, ut: *Comites Palatini*, *Marchiones*, *Landgravii*, *Burggravii*, quorum plerique inter Principes locum obtinu-

Consistorii Imperialis, Käyserl. und des H. R. Reichs Pfältz-und Hoffgrafen: quæ dignitas, *Comitiva* dicta, cum munere & potestate certa quædam reservata Cæsaris, aliaque jura exercendi est conjuncta, atque vel singulis *Personis*, vel *Familiis*, vel *Collegiis*, eorumve *Rectoribus* confertur; ceterum temporarium & merum officium est. v. SCHWED. P. Sp. S. I. C. VII. §. 12. ubi de Origine ejus. CONRING. *Censur. Dipl.* L. C. XI. HORN. J. P. C. XLIV. §. 6.

** *Landgravii* Comites sunt *Alsatiæ*, *Sausenbergenses*, *Nellenburgenses*, *Baarenses*, *Klettgovienses*, *Stülingenses*, *Brisgovienses*, *Sisgovienses*, *Turgovienses*, *Steveningenses*, aliique. v. COCCEJ. §. 23. STRUV. §. 24.

*** Inter *Burggravios Dhonavienses*, *Fridbergenses*, *Kirchbergenses*, item *Rheineccenses*, *Altenburgenses*, *Landsbergenses*, *Leisnicenses*, *Ratisbonenses*, *Zorbicenses*, *Altzeenses*, *Starckenburgenses*, *Rheinfeldenses*, vel Comites, vel nudi & temporarii officiales sunt, nonnulli etiam provinciales, a Ducibus aliisve Principibus constituti, v. g. in Misnia, ubi 7. Burggraviatus numerati, it. in Thuringia Burggr. *Cappellendorffensis*. v. COCCEJ. l. c. STRUV. § 35. ALBIN. *Chr. Misn.* L. VIII. f. 199.

* Comi-

tinuerunt, nonnulli Comites manserunt, imo nonnulli hodieque nuda officiorum nomina sunt.

V. Hodie igitur COMITES Imp. Germanici sunt Status Imp. qui territorium quoddam Imp. sub nomine Comitatus cum Superioritate Territoriali votoque curiato, dignitate vero Principali proxima, jure vel feudi vel allodii, possident.

VI. BARONES denique seu LIBERI DOMINI

*Comites *Sylvestres* ac *Rheni* die Wild-und Rhein-Grafen a Comitibus *Pagi Rhenensis*, Rhein Gow & Comitibus *Nemoris*, sylvæ Ardennæ olim præfectis, orti, hodie sunt Vasalli Imperii & Palatinatus, ac jure suffragii territoriique fruuntur. v. COCCEJ. §. 35. STRUV. §. 36.

** Nudi officiales sunt & majorum Comitum Vicarii, vel sub iis Judices, die Cent-Gou-Ding-Frie-Here-Ho-Cammer-Saltz-Hans-Dyck-Rau-vel Rüge-Grafen. v. COCCEJ. l. c. STRUV. §. 37. conf. GLAFEY de *Raugraviis* in *Miscell. Lips.* T. I. p. 138.

VI.* Varia est vocis *Baro* & derivatio & acceptio. In genere vel *Virum* vel *liberum* significat, & a *Baar*. i. e. Frey / vel Tüchtig/ Tapffer/ derivatur. v. LL. *Ripuar.* C. LVIII. §. 12. ibi: *tam baronem quam fæminam.* LL. *Longob.* L. I. T. IX. §. 3. ibi: *In barone vel ancilla.* Ut adeo *Baro* sit & liber, & homo seu vasallus, seu liber

MINI Frey-Herren olim dicti Domini seu Dynastæ, qui terras cum hominibus sibi subjectis

liber Baro, Frey-Mann/ Frey-Herr. v. LIMN. L. IV. C. V. & *Addit.* T. I. ad d. C. V. LINDENBROG. *Gloff.* v. Baro. p. 1163. BESOLD. v. Frey-Herrn EYBEN *Elect. Feud.* C. IX. §. 1. COCCEJ. ∬. 36. Alii a *Bahrn*, quod Germanis notavit filium, vocem derivant, ac primum Nobilium vel Dominorum filios, postea omnes Proceres, Barones dictos, existimant. v. HERT. de *Spec. Germ. Rebusp.* S. I. §. 2. & de *Hom. propr.* S. IV. §. 13. Cui fere consonat RHETIUS in *J. Publ.* L. I. T. XVII. §. 16. 17. ubi e GRYPH. de *Col. Weichbild.* C. LXI. n. 6. 7. refert, Ducum & Comitum filiis sequioribus titulum *Liberorum*, vel *Dominorum* vel *Baronum*, cum potestate banni, datum fuisse. Speciatim Francis *Virum nobilem, vasallum, & qui Remp. in parte sibi concredita administrat*, denotasse, observat SCHILT. J. P. Tit. XXII. ∬. 4. Plerumque etiam Proceres, *qui in partem curarum veniebant*, *Barones* vocati. v. *Cap. Caroli Calv.* 6. & 15. FREDEGAR. *Chr.* C. XLI. XLIV. BOECLER. N. J. L. IX. C. I. GOEBEL. de *Statu Nobilit. Germ.* § 3. d) conf. STRYKII Diss. de *Jure Baronum* Cap. I. ubi variæ vocis significationes in Germania & in exteris Regnis evolvuntur.

Ex quibus omnibus colligendum videtur, *Barones* communiori sensu olim dictos fuisse Nobi-

ctis possidebant proprias non solum, sed etiam a servitiorum publicorum onere, & Comitum Jurisdictione, liberas.

Nobiles vel Liberos Dominos, qui allodium, bonum avitum, ein ahles Ohd / adeliches Guth / libere possidebant, & officiorum publicorum capaces erant. conf. GUNDLING. de *Feud. Vex.* §.23. & SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. I. §.15. ubi observat, in vetustissimo textu Germ. A. B. vocem *Baronis* reddi Lands-Herr. Saltem originarie non videtur nomen *officii* fuisse, ut aliis placet, sed *ordinis* ac *dignitatis*, licet postea etiam *potestas banni* in terris suis exercenda Baronibus concessa fuerit. Certe medio ævo *Barones* & *Ministeriales* hoc inprimis nomine videntur distincti, quod hi Regno aliisque Proceribus ad ministeria obligati, illi ab iis liberi essent. v. URSPERG. de PHILIPPO R: *Cuilibet* BARONI *sive* MINISTERIALI *villas s. prædia rust. obligaret.* Veri igitur simillima videtur HERTII sententia, *omnes Imp. Proceres* BARONES *fuisse dictos, cum adhuc regni officia ossibus personarum inhærerent, postea vero cum hereditaria redderentur, & ad posteros lege stabili transirent,* BARONUM *nomen penes eos mansisse, qui Ducatum, Marchionatum, Landgraviatum, Burggraviatum non haberent, sed in castris atque allodiis suis residentes a regni aliorumque Procerum servitiis liberi essent, nec equitum, nudorumque militum,* aut

VII. Hodie vero BARONES Imp. proprie dicuntur Status, qui, ſpeciatim Baronis elogio ornati, territorium quoddam Imp. ſub titulo Baroniæ, cum jure territoriali ac voto curiato, dignitate vero Comitibus proxima, vel tantum non æquali, feudi vel allodii jure tenent.

VIII. Iidem, uti olim, ita hodie adhuc variis nominibus ac titulis, non vero juribus (a), inter ſe diſtingvuntur, & vel Herren (b), vel Frey-Herren/

---

aut miniſterialium jure cenſerentur: quam allegat, & approbat Dn. GUNDLING. in Diſſ. de *Feud. Vexill.* ſ. 23. p. 42.

VII. v. STRYK. Diſſ. de *Jure Baronum* C. I. n. 37.

VIII. (a) v. SCHILT. J. P. l. c. §. 4. STRYK de *J. Bar.* C. II. §. 79. SCHWED. J. P. *P. Spec.* C. VIII. §. 4. RHET. l. c. §. 19. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. IV. §. 14. 16.

(b) Vox *Domini*, Herren/ item *Liberi Domini*, Freye Herren/ æque ac *Baronis*, aliquando latius accepta, ut etiam Comites, imo & Principes ac Duces, qui etiam die hohen Freyen appellati, complecteretur, ut ex SPEELMANNO & DU FRENIO notat SCHILTER ad *J. F. Alem.* C. I. §. 13. conf. *J. Prov. Alem.* ibi: Hie ſoll man mercken dreyerley freye Leute: - Semper-Freyen / das ſind die Frey-Herren/ als Fürſten/ und die andern Freyen zu Mann haben; - Mittelfreyen / die der hohen Freyen Mann ſind;

Herren (c) / vel Freyen / vel Semper-Freyen (d) /

sind; Freygebohren / die heissen Frey Landsessen. Pressius vero *Domini*, item *liberi Domini*, dicti intermedii inter Comites & Ministeriales, qui hodieque *Barones* in specie salutantur.

Placuit tamen nonnullis antiquum *Domini* vel *Dynastæ* nomen sine addito retinere, eoque se ab aliis Baronibus distingvere. Ita *Rutheni*, *Arnstadienses*, *Sondershusani*, *Plavienses*, *Schönburgii*, *Graitzenses*, *Kranichfeldenses*, *Ravensteinii*, partim jam Comitum dignitate ornati, ab antiquo *Domini* vel *Dynastæ* Herren dicti. Ita Megapolitani hodieque der Lande Rostock und Stargard Herren; item Anhaltini Herren zu Zerbst und Bernburg dicuntur. v. BOECLER. N. J. L. IX. C. I. STRYK de *J. Bar.* C. II. §. 38. EUR. HER. p. 643. STRUV. §. 38.

(c) Ita plerique dicuntur, & vel in solo *Rec. I.* d. a. 1654. fin. plurima eorum occurrunt nomina, quorum alii ut Status, alii ut Legati, Comitiis illis adfuerunt. v. STRYK de *J. Bar.* C. II. n. 63.

(d) Uti *Truchsessii*, *Limburgii*, *Westerburgenses*. Quæ dignitas tamen non solis Baronibus est propria, sed communis Comitibus, imo & Principibus. v. *Rec. Imp.* FRIDERICI II. Mogunt. d. a. 1236. C. I. ibi: An allen Sachen / die hiebevor geschrieben sind / mag ein jeglich Semper-Freymann / der sein recht hat behalten /

vel Edle Herren (e) / vel Banner-Herren (f) / appellantur.

IX.

er sey Fürst oder ander Hohmann / helffen bezewgen was er weiß. Dicti autem qs. Sendbar-Frey / uti Schöppenbar-Frey / qui jure suffragii in synodis & placitis, gaudebant: siquidem non omnes erant capaces Synodis & Placitis adsidere, sed sangvine & virtute clari. Atque hi fuerunt Nobiles vasalli immediati tempore Carolino. Mutata deinde rerum forma, nihilominus retinuerunt veteris nobilitatis & immediatæ Familiæ nonnullæ, quibus placuit antiquis stare moribus, hunc titulum Sendbar- vel Semper-Frey / ad designandam immedietatem jus suffragii in Comitiis Imp., atque ad differentiam non tantum Comitum & Baronum & Nobilium Immediatorum & Landsassiorum, sed etiam novitiorum, & quorum majores immediati non fuerunt, nec suffragium in Curiis & Placitis non tulerunt. v. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. I. §. 18. COCCEJ. J. P. C. XV. S. III. §. 33. STRYK. Diss. cit. C. II. n. 56. BOECLER. l. c. C. II. ubi peculiares de *Limpurgiis* observationes. GUNDLING de *Feud. Vexill.* §. 23. p. 43.

(e) Qui a Saxonum Satrapis, sive Dynastis, quos *Adelingos* vocarunt, orti videntur, cum non nisi in Saxonia tales inveniantur. Dicti forte isti *Nobiles viri* ad differentiam Comitum, qui *Illustres* appellati sunt. Iidem sola allodia possidebant,

IX. Hi omnes igitur a *Comitibus* solis dignitatum nominibus ac titulis, plerumque & ordine, dignitate vero ipsa, ac juribus privilegiisque parum aut nihil differunt.

X.

debant, quæ vel talia manserunt, vel in feudum oblata in Comitatus conversa sunt. Tales sunt Edle Herren von der Lippe / Edle Herren von Spiegelberg / Edle Herren von Heldrungen / Edle Herren von Querfurt / Edle Herren von *Ascanien*. Quales ob gentis antiquitatem Comitibus æquiparantur. Hinc, Grafen und Edle Herren von der Lippe. v. STRUV. §. 28. STRYK l. c. n. 67. 76.

(f) A Vexillo Fan / Bann / Band / Pannier / ita dicti, sive quod vexillum gestandi officio, sive potestate banni seu jurisdictione criminali, cujus signum erat vexillum, in certo districtu gauderent. v. RHET. *J. Publ.* l. c. §. 17. COCCEJ. l. c. §. 38. STRYK. l. c. n. 72. sqq. ibique notabilis observatio *Nobilis* a LERCH de *Ord. Equ.* p. 16. GUNDLING. l. c. p. 45.

IX. v. *Frid.* SCHENCK Baro a TAUTENBERG Comm. ad 2. F. 10. qui Comitibus Barones prorsus æquiparat. Quem sequuntur VULTEJ. REINKING. COCCEJ. J. P. C. XV. §. 37. & inpr. STRYKIUS in Diss. laud. C. IV. n. 1. sqq. Contrarium tuentur LIMN. J. P. L. IV. C. V. f. *Add.* T. I. HEIG. P. I. Qu. 2. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. I. §. 19. & de *Prærogat. Comit.* SCHWED. *J. Publ. P. Sp.* C. VIII. §. 3.

X. Præcipua autem *jura*, Comitibus & Baronibus, qui Status Imp. ſunt, communia in Superioritate Territoriali ac jure Comitiorum, nec non honoribus quibusdam, privilegiisque aliis conſiſtunt.

XI. Scil. inſigne jus eſt Comitum & Baronum, quod in Comitiis ad *Collegium Principum* referantur, & votis ſuis concluſum Imp. promovere poſſint: quamvis intuitu totius Collegii non niſi IV. *Vota Curiata* habeant, quæ in quatuor ſcamnis ex ſingulorum votis virilibus colliguntur.

XII. Iidem *jus Collegii* & corporis peculiaris habent, quo, ſiquidem e re ſua viſum fuerit, vel junctim cum Prælatis, vel ſeparatim, ſalvo tamen jure Cæſaris & Imp. *convenire* & de utilitate ſua ſtatuere poſſint.

XIII. Sed & illud præclarum, quod Comitibus & Baronibus, qui ſunt Status Imp. in

X. v. STRYK. de *J. Bar.* C. IV. COCCEJ. l. c.

* An *Titulis* Comites & Barones differant. v. STRYK. D. c. C. IV. n. 13. & 119. ſqq. An titulo *Nos Dei Gratia* hodie utantur? v. L. B. a LYNCKER de *Libert. Stat. Imp.* §. 3. NITSCH. ad *Cap.* JOS. C. I. p. 41. STRYK. l. c. n. 88. ſqq.

XI. XII. v. *Cap.* JOS. art. III. v. Prælaten Grafen und Herren. ibique NITSCH. C. VI. §. 5. *Cap.* CAR. VI. a. XIII. FRITSCH. de *Convent. Comit.*

XIII. v. *Capit.* CAROLI VI. a. III. & *Spicil. Obſerv.* ad h. l. it. *Append. Proj. Capit. Perpet.* p. 79.

in solenni Curia æque ac in Aula Cæsarea, & ubique locorum proximus a Principibus locus tributus, atque adeo jus præcedendi non solum omnes reliquos Comites & Barones, sed & Consiliarios & Cubicularios Cæsareos, nedum Nobiles Imp. immediatos, & Civitatum Imp. deputatos, firmatum est.

XIV. Licet autem Barones regulariter Comitibus loco cedant, tamen ex illis, qui Status Imp. sunt, antiquiores novis Comitibus, seriusve in Collegium receptis, imo & Comitibus, qui non sunt Status Imp. præferuntur.

XV. Quemadmodum vero non omnes Comitatuum & Baronatuum possessores sunt Comites & Barones; ita nec omnia territoria Comitum & Baronum Comitatus vel Baronatus sunt censendi, nisi in illo casu, personæ Comitum vel Baronum; in hoc vero, territoria Comitatuum vel Baronatuum, titulo ab Imperatore fuerint insignita.

XVI.

XIV. v. SCHENCK B. a TAUTENB. l. c. STRYK. l. c. C. IV. n. 9. 11. 110. sqq. BRUNNEM. *Jurispr. Publ.* Diss. VIII. §. 32. SCHWED. l. c. conf. *Capit.* CAR. VI. a. III. ibi: Immediat-Reichs Grafen und Herren/ die im Reich sessionem & votum haben rc.

XV. v. STRYK. Diss. cit. C. I. n. 38. sqq. & C. V. n. 7. sqq.

XVI. Et quemadmodum dantur Comites & Barones, qui Status Imp. non ſunt, dignitate tamen der Reichs Grafen / Reichs Frey-Herren / gaudent, iique vel *immediati* vel *mediati*: ita inter utrosque dantur, qui nec Comitatus vel Baronias habent, ſed titulum tantum & inſignia; quod vel e Comitum familia orti, vel ab Imperatore honoris cauſſa Comitum vel Baronum Imp. titulo, ſine Comitatu vel Baronia, ſunt ornati.

XVII. Sunt autem Comitatus & Baronatus vel *allodia* in Comitatus aut Baronatus erecta (a), vel *feuda*, eaque vel ab Imperatore, ſub hoc titulo conceſſa, vel a poſſeſſoribus oblata ſive Imperatori & Imperio (b), ſive aliis Principibus, ſalvo tamen Status Imp. jure (c). Feuda autem iſta ab Imp. recognita, *regalia* & *vexilli* feuda merito cenſentur (d).

XVIII. Ceterum Comites & Barones antehac in *duas* tantum *Curias* ſive *Scamna*, *Wettera-*

XVI. v. LIMN. *Add.* T. I. ad L. IV. C. III. n. 12. & C. IV. n. 19. COCCEJ. §. 37.

XVII. (a) Ut Comitatus *Moers*, *Saarwerden*, *Zollerenſis* &c. v. STRYK. de *Allod. Imp.* T. III. §. 58. ſqq.

(b) Ut *Friſia Orientalis* v. EUR. HER. p. 578.

(c) Ut *Waldeccius* v. HORN. *Jprud. Feud.* C. II. §. 5.

(d) v. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. XLII. p. 239. GUNDLING. de *Feud. Vexilli* §. 22. 23.

teravicum nempe & *Svevicum*, divisi, adeoque duplici tantum voto gavisi fuere: sed ab an. 1641. in IV. Scamna, *Wetteravicum*, *Svevicum*, *Franconicum*, & *Westphalicum* digesti, quatuor etiam in Concilio Principum vota habent.

XIX. *WETTERAVICI* ita recensentur: *Sainenses* & *Witgensteinenses*, *Nassovienses* lin. *Saarbrucken*, *Hanovienses*, *Solmenses*, *Wild-* & *Rheingravii*, *Salmenses*, *Isenburgenses* & *Budingenses*, *Leiningenses*, *Stolbergenses*, *Waldeccenses*, *Falckensteinenses*, *Schwartzburgenses* & *Honsteinenses*, *Rutheni*, *Wiedenses* & *Runckelani*, *Mansfeldenses*, *N. D. Heldrungenses*, *Ortenburgenses*, *Bergenses*, *Schönburgenses*, Domini in *Glaicha* & *Waldenburg*, *Konigsteinenses*, *Hatzfeldenses* rat. *Gleichen* & *Kranichfeld*, B. de *Fleckenstein* & *Dachstuhl*, *Kriebingenses*, *Hohnsteinenses* rat. *Lohr* & *Klettenberg*, *Wartenbergenses*.

XX. *SVEVICI* sunt *Montfortenses*, *Furstenbergenses* lin. *Blomberg* & *Möskirch*, *Truchsessii* a *Waldpurg* lin. *Scheer* & *Zeil*, *Königseggii*, *Oettingenses* lin. *VVallenstein*, *Grafeneggii*, *Maxelrainenses*, C. a *Fugger*, *VVolckensteinii*, *Sulzenses*, *Cronbergenses* rat. *Gerolseck*, *Hohenemsii*, *Ebersteinii*, *Rechbergenses*, B. de *Freyberg* in *Justingen*, *VVolffsteinii*, C. de *Coloredo* & *VVald-See*, *Apensbergenses* & *Traunenses*, *Tyllii* & *Breiteneccenses*, *Trautmansdorffii*, *Schlickii* in *Passau*, & *VVeisskirchen*, *Sinzendorffii*, *Ungnadii* in *VVeissenwolff*, *VValdsteinii*.

XXI. Inter *FRANCONICOS* referuntur *Hohenlo-*

benloenses, *Lowensteinenses* & *VVertheimenses*, *Limpurgenses* (nuper extincti) *Schwartzenbergenses* loco B. de *Seinsheim*. C. de *Nothafft* & *VVernberg*, *Nostitzenses*, C. *Castellæ Therenbachii*, *Erpachii*, *Geyerenses*, *VVindichgrætzii*, B. *Schönbornii*.

XXII. *VVESTPHALICIS* annumerantur *Saynenses*, *Schaumburgenses*, *Oldenburgenses* & *Delmenhorstani*, *Bentheimenses*, *Tecklenburgenses* & *Steinfurtenses*, *Riedbergenses*, *Broncborstenses* & *Gronsfeldenses*, *VViedenses*, & *Runckelani*, C. de *Barby* & *Mulingen*, *Salmenses* & *Reiferscheidenses*, *Reinsteinenses*, *Reckheimenses*, *Marcani*, *Lippenses*, *Manderscheitenses*, *Veblenses*, *VValdbothii* à *Passenheim*, *Metternigenses*, *Ranzovienses*.

CAP. XVIII.

DE CIVITATIBUS IMPERII.

§. I.

CIVITAS h. l. est societas major ex pluribus familiis, majoris securitatis & commoditatis, cumprimis victus per commercia opi-

XVIII. - XXII. STRYK. Diss. cit. C. IV. n. 10. SCHWED. l. c. §. 5. HORN. J. P. C. XXXIX. §. 4. ff. I. V. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVII. ff. 1. CONRING. de *Urb. Germ.* §. 2. sqq. de voc. *Statt* V. BESOLD. *Thes.* p. 869. HORN. Diss. de *Confirm. Statut. municip.* §. 6. 7.

opificiaque quærendi, caussa, congregata. URPS vero est domicilium civitatis, ex pluribus coadunatis domibus enata, mœnibus plerumque cincta, vel saltem jure muniendi prædita.

II. *GERMANIA* olim nullas *Urbes* habuit, quod vitam segregem Germani prisci amarent, atque a luxu metuque armorum alieni essent: saltem in *Germania magna* ante CAROLI M. tempora non nisi *Vici* & *Villæ*, quæ etiam *Civitates* interdum dictæ, nec non pauca quædam castella seu *burga* * reperta fuerunt.

III. At provinciæ *Rheno* & *Istro* vicinæ urbibus a *Romanis* victoribus ornatæ, præsidioque adversus Germanos firmatæ; & quæ postea ad Istrum vastatæ fuerant, sub Carolingis denuo a Germanis adversus Hunnos munitæ sunt: sicut & in terris a *Venedis* trans

II. v. TACIT. de *Morib. Germ.* C. XVI. & *Histor.* L. IV. CLUVER. *Germ. antiqu.* L. I. C. XIII. CONRING. l. c. §. 16. -- 28. & 78. p. p. 77. seqq. VITRIAR. *Inst. J. Publ.* L. I. T. XVIII. §. 3. STRUV. S. J. *Publ.* D. XXI. § 3. BRUNNEM. *Jprud. Publ.* Diss. IX. §. 2. 3. p. 167. D. LUDEWIG de *Dispari Civit. Nexu* C. II. §. 1. 2.

* Ut *Schidinga* in Thuringia, *Herisburg* & *Sigeburg* in Westphalia.

III. v. CONRING. l. c. 29. 31. -- 38. & VITR. l. c.

Albim occupatis jam ante CAROLUM M. urbes & caſtella quædam ſunt extructæ.

IV. Cum Germania Chriſtiana fieret, & mollior vita placeret, jam ſub CAROLINGIS urbes etiam in meditullio ejus, in gratiam Epiſcoporum inprimis & Monaſteriorum, conditæ ſunt. *Palatia* quoque varia Germaniæ Reges extruxerunt, quibus ædes junxerunt privatas homines palatini, ut numerus earum in juſtæ urbis magnitudinem excreſceret.

V. Cumprimis ſub SAXONUM Imperio frequentiores in Germania, inprimis Saxonia, urbes extructæ, atque adverſus Barbarorum irruptiones munitæ ſunt, HENRICO I. potiſſimum auctore, qui nonum quemque virum ex agrariis militibus, cum tertia parte frugum in urbes tranſtulit ac neceſſariis privilegiis ad politiam, mercimonii & annonæ commoditatem easdem ornavit.

VI. Cre-

IV. v. CONRING. §. 78. THOMAS. de *Jure Statuum dandæ Civit.* §. 9. 10. ſeqq. STRUV. l. c. §. 4. LUDEWIG l. c. §. 4. BRUNNEM. l. c. §. 3. & Diſſ. de *Increm. Urb.* C. I. §. 9.

V. v. WITICHIND. *Annal.* L. I. p. 639. SIGEB. GEMBL. a. 925. CONRING. §. 82. ſqq. VITRIAR. l. c. §. 3. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. 20. p. 118. ſqq.

VI. Crevit postea urbium numerus, crescente luxu, atque commerciorum opificiorumque studio, crescente etiam Episcoporum ac Ducum, aliorumve Principum vel numero, vel potestate; unde plures passim in ipsorum territoriis urbes extructæ, atque ad eas inhabitandas populus multis propositis immunitatibus invitatus est; quod jam sub OTTONIBUS fieri cœpit.

VII. Sed *varius* fuit Civitatum Germanicarum *status*, & notabilis earum differentia sensim enata est: dum *Regales* a *Præfectoriis*, *Imperiales* a *provincialibus* seu *municipalibus*, *Immediatæ* a *mediatis*, successu temporis distingvi cœperunt.

VIII. Equidem sub CAROLINGIS quotquot fuerunt, *immediatæ* Regni seu *Imperii* Civitates haud dubie fuerunt, fisco Regio adscriptæ, & per Comites vel Missos Regios, in sacris per Episcopos, administratæ: quamvis nonnullæ speciatim *Villæ Regiæ* * seu *Regales*, item *Curtes Regiæ*, jam tum dictæ fuerint, Re-

VI. v. CONRING. §. 79. 80. STRUV. §. 5. BRUNNEM. *Jprud. P.* l. c. §. 3. de *Increm. Urb.* §. 9.

VIII. * Ita *Ulmam* CAROLUS M. vocat suam *Villam Regalem*. Sic *Franckfurth*, *Ingelheim*, *Northausen* &c. villæ Regiæ vocatæ.

v. Du FRESNE v. *Curtis*. BALUZ. ad *Vit. Pap. Aven.* p. 803. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XXIII. §. 2. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. II. C. XVIII. L. VI. C. XVI. VITRIAR. l. c. §. 3.

gum ſcil. Palatiis condecoratæ, ac celebratis ibi curiis Regiis, vel comitiis Regni, inſignes; quales cum in *Terra Rhenenſi* inprimis extiterint, hic prima *Civitatum Imperialium* fundamenta merito quærenda ſunt.

IX. At ſub OTTONIBUS differentia magis invaluit: ſiquidem Imperatores hoc tempore in ſingulis Provinciis aliquas urbes ſine intermedio ſibi ſubditas retinuiſſe, easque *Regales* ſeu *Regalis fiſci*, imo & *Imperiales* appellatas; alias vero *Præfectis*, h. e. Ducibus & Comitibus, permiſſas, & *Præfectorias* inde dictas fuiſſe, multorum diplomatum teſtimonio conſtat.

X. Præter Civitates fiſci Regalis, *Epiſcoporum* quoque *Metropoles* hoc ævo adhuc Imperiales fuerunt, nec niſi Imperatores, eorumque

IX. v. DU FRESNE *Gloſſar.* v. *Præfectoriæ Civitates.* Dipl. OTTONIS M. d. a. 966. ubi *Regalium urbium* fit mentio. *Dipl.* OTTONIS II. ap. ZYLLES. *Defens. Abbat. S. Maxim.* p. 27. ibi; *in ſingulis Civitatibus* IMPERIALIBUS vel PRÆFECTORIIS *liberam poteſtatem habeant* &c. LAMB. SCHAFN. a. 1070. ibi: *Villæ Regalis fiſci.* HERT. de *Spec.* G. *Rebuſp.* S. I. §. 7. & de Orig. *Spec. I. R. G. Rerump.* §. 21. GUNDLING de *Henr. Auc.* §. 20. not. y. p. 126.

X. v. Bericht von Reichs-Vogtheyen p. 87. CONRING. §. 107.

que miſſos agnoverunt, quousque ſeculari poteſtate Epiſcopi deſtituebantur.

XI. Licet autem poſtea ſub FRANCONICIS & SVEVICIS Impp. cum Duces Ducatus ſuos non ſolum proprios, ſed & hereditarios ſibi aſſererent, omnes fere Civitates in provinciis ipſorum ſitæ, vel ab ipſis extructæ, *Ducales* ſeu *Provinciales* reputari cœperint: (*a*) tamen adhuc quædam *Imperiales* manſerunt, ſcilicet quæ vel ab initio *Regales* fuerant, vel poſtea *exemtæ*, quarum numerus ſucceſſu temporis varie auctus eſt.

XII. Prima fere exemtionis occaſio extiterunt nimiæ oppreſſiones, quas a Ducibus & Comitibus patiebantur Civitates: unde ab horum jugo liberatæ, & Epiſcopis vel Monaſteriis ſubditæ fuerunt; id quod *libertatis* loco habitum eſt, & jam OTTONUM tempore fieri cœpit.

XI. (*a*) v. CONRING §. 119. LUDEWIG l. c. Cap. V. HORN. *J. Publ.* C. XL. §. 3.

XII. v. ADAM. BREM. L. II. C. I. ubi exemplum *Bremæ*. LEHMANN. L. IV. C. III. ibique *Dipl.* OTTONIS III. ubi exemplum *Spiræ*. CONRING §. 107. 110. 113. 115. 116. 117. 126. LAMBEC. *Rer. Hamb.* L. I. p. 31. HERT. de *Spec. R. G. I. Rebuſp.* S. I. §. 7. p. 94.

XIII. Cum vero deinceps & *Episcopi* in Civitates, ipsorum administrationi tantum concreditas, tanquam in patrimoniales dominari vellent, Imperatores iis administrationem rursus ademerunt, & Civitates etiam hoc intuitu *libertate* donarunt: quod sub FRANCONICIS & SUEVICIS Impp. sæpius factum.

XIV. Crevit porro Civitatum Imperialium numerus, distractis passim provinciis, & cessante in iisdem, speciatim in *Thuringia* post OTTONES, in *Saxonia* & *Bavaria*, exauctoratis HEORICIS, in *Suevia* denique & *Franconia*, extinctis HOHENSTAUFFIIS, universali Ducis potestate, Statibusque adeo provincialibus in libertatem sese asserentibus.

XV. Ulteriora incrementa dedit Civitatum nonnullarum provincialium opulentia ac potentia, per commercia & fœdera, *Rhenanum* nempe, *Hanseaticum* & *Suevicum*, maxime aucta: qua elatæ, spreta Dominorum impotentia, libertatem vi aut pretio, sæpe & Cæsa-

XIII. v. LEHMANN. L. IV. C. I. & C. III. MONZAMB. C. III. §. 10. VITR. l. c. §. 7. SCHWEDER Diss. de *Pari Nexu Civit.* G. I. §. 9.

XIV. v. CONRING §. 124. 125. LUDEWIG. Diss. laud. C. VI. de *Orig. Civit. Imp.* §. 8. -- 15.

XV. v. LEHMANN. *Chr. Sp.* L. IV. C. IV. CONRING. §. 26. MONZ. l. c. STRUV. Diss. XX. §. 8 - 14. SCHWEDER d. l. C. I. §. 9. p. 17.

Cæsarum favore, sibi quæsivere, faventibus etiam interregni aliisque turbidis temporibus.

XVI. Sed nonnullæ harum Civitatum libertate sua seu immedietate iterum exciderunt, sive per affectatum Episcoporum dominatum, sive per Principum vicinorum potentiam ac violentiam, sive per Cæsarum oppignorationes, proscriptiones, aut cessiones: nonnullæ quidem eximia privilegia, non tamen omnimodam libertatem, nec immediata Imp. jura, servarunt.

XVII. *Immediatæ* hoc pacto enatæ Imperii Civitates iisdem fere modis ac gradibus ad *jura Statuum* successu temporis adscenderunt; dum non solum suffragium in Comitiis, sed etiam insignia privilegia ab Imperatoribus impetrarunt, a Præfectis quoque Imperialibus, qui jurisdictionem in iis Imperatoris & Imp. nomine exercebant, sensim sese liberarunt, ac tandem omnia jura territorialia, LL. publicis firmata, obtinuerunt.

XVI. v. KNIPSCHILD de *Jur. Civ. Imp.* L. II. III. IV. CONRING §. 110. sqq. STRUV. Diss. XVI. §. 11. & XXI. §. 7.

XVII. v. CONRING. §. 120. sqq. MONZ. l. c. VITR. l. c. §. 7. 8. RHET. de *Statuis Roland.* C. IV. §. 20. sqq. SCHILT. l. c. §. 2. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. IV. §. 42. sqq. HORN. l. c. §. 3. 4.

XVIII. Uti vero non uno tempore ad immedietatem & libertatem, nec non superioritatis Territ. jura; ita nec ad qualitatem *Status* Imp. eodem tempore omnes pervenere: quamvis jam OTTONUM ætate missi ex urbibus sub Populo in Comitiis locum habuisse videantur.

XIX. Sunt igitur hodie CIVITATES IMPERIALES, *quæ Imperatori & Imperio immediate*, h. e. *absque intermedio Domino, subsunt non solum, sed etiam voto & sessione in Comitiis, & superioritate Territoriali in territoriis gaudent.*

XX. A quibus adeo differunt Civitates *Provinciales* seu *Municipales*, quæ aliis Imperii Statibus ac Dominis Territorialibus, nec, nisi mediantibus his, Imperio sunt subjectæ.

XXI. *Illarum* aliæ in monumentis publicis cum addito *Liberæ Imperii Civitates*, Freye Reichs-Stådte/ aliæ sine hoc addito, *Civitates*

XVIII. v. LEHM. L. II. C. XIX. XXXVII. L. IV. C. III. p. 282. L. V. C. XVII. SCHWED. Diss. cit. C. II. §. 4. SCHILT. J. P. l. c. §. 3. VITR. *Ill.* l. c. §. 15. lit. k.

XX. v. LEHMANN L. IV. C. IV. REC. *Imp. Spir.* d. a. 1544. §. 39. ibi: Die Frey- und Reichs-Stådte/ auch andere Stådte/ so den Fürsten oder andern Herrschafften zugehören.

XXI. v. REC. *Imp. Spir.* d. a. 1544. §. 39. LEHMANN l. c. LUDEWIG Diss. cit. Cap. VI. ubi *Apologia Discrim. inter Civit. Lib. & Imp.* SCHWEDER de *Pari nexu Civ.* I. C. I. §. 16.

tes Imperii ſeu *Imperiales* Reichs-Städte tantum vocantur: cujus diſtinctionis forte plures potuerunt eſſe cauſſæ, quamvis hodie fere nullus ejus ſit effectus.

XXII. Scil. ab initio Civitates pleræque omnes Imperatori aut Regi immediate ſubjectæ fuerunt, fiſco, vel cameræ Imperatoris adſcriptæ, & per Epiſcopos & Comites in ſacris & civilibus gubernatæ: Et hæ proprie dictæ olim *Imperiales*, Reichs-Städte; inter quas ſi quæ privilegiis & immunitate præ ceteris ornatæ, *Liberæ* Freye Reichs-Städte appellatæ ſunt.

XXIII. Sed cum deinceps Duces & Comites multas civitates ſubjugaſſent, atque inſolentius tractaſſent: peculiare libertatis genus enatum, dum *Liberæ* vocatæ ſunt, quæ Imperatorum beneficio ab hoc jugo liberatæ, atque Epiſcoporum ſceptro ſubjectæ fuerunt.

XXII. * Vox enim *Imperialis* immedietatem denotat: vox *Libera* immunitatem a muneribus Cameræ. v. SCHILT. ad *Königshoven* Obſ. XII. & *J. Publ.* l. c.

XXIII. * Hinc, uti videtur, *Colonia Agrippina*, *Moguntia*, *Argentoratum*, *Ratisbona*, *Wormatia*, *Spira*, *Baſilea*, Civitatibus Imperialibus *liberis* fuere accenſitæ. Reliquæ autem, ut *Francofurtum*, quod ab antiquiſſimis temporibus Imperatori ἀμέσως ſubfuit, *Noriberga*, & aliæ antiquo vocabulo, h. e. ſimpliciter *Imperiales* dictæ. v. HERT. de *Spec. G. Rebuſp.* §. 7. conf. ſupra §. 12.

XXIV. Cum vero postea plures Civitates immediatæ fierent, quæ tamen & *censum* Imperatori præstare, & *jurisdictionem* Præfectorum Regiorum agnoscere tenebantur: illæ inprimis *Liberæ* Freye Städte / cognominatæ videntur, quæ vel a præstationibus istis fiscalibus ac censu annuo, vel a Magistratu Regio immunes erant factæ.

XXV. At postquam Civitates Imperiales tantum non omnes jura hæc fiscalia sibi acquisiverunt, atque a Præfectis Imperialibus, paucis forte exceptis, liberatæ sunt, cessat hæc distinctio, nec reipsa ullum inter Civitates Imp. *Liberas* & *Imperiales* intercedit discrimen: sed uti omnes æque sunt Status Imperii, ita æqualis hactenus omnium cum Imperatore & Imperio hodie nexus est, quamvis forte nonnullæ pleniori gaudeant libertate.

XXVI. Addunt alii *Mixtas*, quo nomine vel illas censent, quæ immediatæ quidem sunt, sed suffragio carent, vel ratione jurisdictionis cri-

XXIV. v. COCCEJ. C. XVII. §. 7. 8. SCHILT. l. c. LUDEWIG. C. VI. §. 6. sqq.

XXV. * Unde & in Legibus Imp. sæpius promiscue Freye Städte & Reichs-Städte salutantur.

v. COCCEJ. l. c. SCHWEDER. Diss. laud. & *J. Publ.* S. II. C. IX. §. 4. 8. 9.

XXVI. v. KNIPSCHILD de *Jur. Civ. Imp.* L. I. C. III. SCHILT. *J. Publ.* l. c. §. 4.

criminalis aliarumve præstationum vicino sunt obnoxiæ: vel quæ Statibus quidem subjectæ sunt, sed eximiis gaudent privilegiis.

XXVII. Sed uti priores *Imperialibus*, ita posteriores *Municipalibus* Civitatibus recte accensentur, licet utrumque genus irregulare quid contineat, & gradu quodam a ceteris differat.

XXVIII. Ab utrisque differunt Civitates *Hanseaticæ*, quæ ex numero Imperialium pariter ac Municipalium erant, a fœdere commerciorum caussa inito, denominatæ: quod nomen hodie, dissoluto fœdere, *Lubeca*, *Brema* & *Hamburgum* adhuc sibi tribuunt.

XXIX. Quemadmodum igitur omnes Civitates Imperiales hodie peræque sunt *Status Imp.*: ita non solum *Superioritate Territoriali*, sed etiam *Suffragio* in Comitiis, eoque *decisivo*, æque gaudent.

XXX.

XXVII. v. RHET. de *Stat. Rol.* C. IV. n. 52. & de *Stat. Imp.* C. III. n. 261. THOMAS. ad MONZ. p. 136. LUDEWIG de *Disp. Civ. I. nexu.* C. VIII. sub tit. *Næniæ JCtorum de mixtis Civit.*

XXVIII. v. J. A. WERDENHAGEN de *Rebusp. Hanseat.* CONRING. de *Urb. I.* §. 95. sqq. LUDEWIG l. c. C. VIII.

XXIX. v. INSTR. P. Art. VIII. §. 4. SCHWED. Diss. cit. C. II. BOECLER. *Not. I.* L. XI. C. III. ubi de voto decisivo Civitatum prolixe.

XXX. Nonnullis tamen inter Imperiales hactenus relatis status quæstio mota: scil. *Bremæ* a Rege Sveciæ, unde & suffragium ejus aliquantisper suspensum est; *Hamburgo* a Rege Daniæ, unde nec hodie suffragio gaudet; ac *Herfordiæ* a Rege Borussiæ & Abbatissa.

XXXI. Et quemadmodum jura peculiaris Collegii habent, quæ a SIGISMUNDI tempore nonnulli deducunt; ita et jus instituendi *Diatas*, Städte-Tage / ipsis competit.

XXXII. Nonnullæ quoque peculiaribus gaudent juribus; *Francofurtum* ad Moenum Electioni, *Aquisgranum* Coronationi, & *Norimberga* primis Comitiis sunt destinatæ, etiam hæc una cum præcedenti cleinodia Imp. adservat.

XXXIII. Quæ hodie supersunt, Civitates Imperiales, in Comitiis in duo Scamna, *Rhenanum* & *Svevicum*, dividuntur.

XXXIV. Ad Scamnum *Rhenanum* alias spectarunt *Cœlln*, *Aachen*, *Strasburg*, *Lubeck*, *Worms*, *Speyer*, *Franckfurth*, *Hagenau*, *Colmar*, *Schletstadt*, *Muhlhausen*, *Nordhausen*, *Weissenburg*

XXX. v. GASTEL. de *Statu Publ.* Cap. 32. p. 1051. 1088. 1092. OLDENBURG. *Limn. Enucl.* L. IV. C. 25. LIMN. T. V. L. VII. C. 25. EUROP. HEROLD. P. I. p. 746.

XXXI. v. *Capit.* JOS. a. VI. SCHWED. J. P. l. c. HORN. §. 4.

XXXII. v. A. B. Tit. XXVIII. §. 5.

burg am Rhein, *Landau*, *Ober Ebenheim*, *Keysersheim*, *Munster in S. Gregorien Thal*, *Rosheim*, *Turckheim*, *Dortmund*, *Friedberg*, *Wetzlar*, *Geelhausen*: quibus accenseri cupiunt *Bremen*, *Hamburg* & *Herforden*.

XXXV. Sed Galli huic Scamno non tantum decem *Alsatiæ* Civitates, quæ olim suberant Landvogtiæ Hagenoviensi, *Hagenau*, *Collmar*, *Schletstadt*, *Weissenburg*, *Landau*, *Oberehenheim*, *Keisersberg*, *Munster in S. Gregorien Thal*, *Rosheim*, *Turckheim*, sed etiam *Argentoratum* subtraxerunt.

XXXVI. Scamnum *Svevicum* occupant *Regenspurg*, *Augspurg*, *Nurenberg*, *Ulm*, *Esslingen*, *Reutlingen*, *Nordlingen*, *Rotenburg an der Tauber*, *Schwæbischhall*, *Rothweil*, *Uberlingen*, *Heilbronn*, *Schwäbischgemund*, *Memmingen*, *Lindau*, *Dunckelspiel*, *Biberach*, *Ravenspurg*, *Schweinfurt*, *Kempten*, *Winsheim*, *Kaufbeuren*, *Weil*, *Wangen*, *Issny*, *Pfullendorff*, *Offenburg*, *Leutkirchen*, *Wimpffen*, *Weissenburg in Nordgau*, *Gingen*, *Gengenbach*, *Zell am Hammerbach*, *Buchhorn*, *Aalen*, *Buchau am Federsee*, *Bopfingen*.

CAP.

XXXIV. -- XXXVI. v. BOECLER. *Not. Imp.* L. XI. C. V. SCHWED. *J. Publ. P. Spec.* S. II. C. IX. §. 12. sqq. HORN. l. c. §. 5. sqq.

Cap. XIX.

De

NOBILIBUS IMP. CETE

MEMBRIS IMP. IMMEDIA

§. I.

PRæter *Status* Imperii proprie sic
tur etiam alia quædam Imperii
mediata, uti *NOBILES* Imp. *IMMED*
MENDATORES nonnulli *ORDINI*
NICI, *COLLEGIA* quædam *CANO*
ac denique *PAGI* quidam Imp. *IM*

II. *NOBILES* hodie in German
ginem haud dubie trahunt ab in
liberis hominibus, prædiorum avi
minis, qui partem in Republica
ac in bello militabant: ex quibus
mis, qui vel ipsi, vel quorum Maj
fortiter gestarum gloria florebar
Edle / videntur salutati.

III. Cum vero deinceps non
officiis Reip. cum potestate & dig

---

§. II. v. HACHENB. *Germ. Med.* Diss. II
s. Ord. Vet. Germ. §. 2. 3. HERT. de
S. III. BEYER *Specim. I. Germ.* C. I
Diss. *De Orig. Nobilit. Germ.* C.
III. v. *Ant.* MATTHÆI de *Nobili*
VII. EYBEN de *Tit. Nobilit.*
Feud. C. IX. §. 12. 13. COCCEJ. *J.*

junctis, admoverentur, vel saltem peculiari libertate fruerentur, nonnulli vero servitia vel ministeria in bello vel aula, cum sola obsequii gloria, subirent; hinc nata videtur distinctio inter *NOBILITATEM SUPERIOREM* & *INFERIOREM:* quarum illa *Reges, Duces, Principes, Comites* & *Barones*; hæc vero *Milites, Equites, Ministeriales*, qui omnes hodie *Nobiles* vel *Equites* simpliciter dicuntur, complexa.

IV. *NOBILES* simpliciter dicti sunt vel *Immediati*, qui Imperatori & Imperio, sine intermedio Domino Territoriali, ratione personæ, sunt subjecti, licet ratione bonorum alium quoque Dominum agnoscere queant: vel *Mediati*, qui Principibus & Statibus, ceu Dominis territorialibus tantum subjecti sunt.

V. *Origo* Nobilitatis Immediatæ licet a nonnullis e terris immediatis derivetur, rectius tamen ab interitu Franconiæ & Sveviæ Ducum arcessitur.

VI. E-

S. III. §. 30. 31. 32. BOECLER *Not. Imp.* L. X. C. I. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. V. §. 4. BEYER l. c. C. III. GOEBEL. de *Statu Nobilit. Germ.* §. 2. 3. STRUBE l. c. §. 4.

IV. v. Instrum. Pac. Art. V. §. 27. n. 10.

V. v. COCCEJ. *J. Publ. Prud.* C. XXV. §. 5. BESOLD. Diss. de *Ord. Equestr.* n. 8. HERT. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 22.

VI. Equidem PHILIPPUS Sve
cuniæ indigus, plurima prædia
Baronibus & Ministerialibus obl
que accepto pretio insignia jura
attamen isti, extinctis demum
RADINO *Sveviæ* & *Franconiæ* Duc
niorem libertatem sese vindicar
Imperio immediate subjecerunt.

VII. Dividuntur igitur hodie
mediati in tres classes, *Svevicam*,
& *Rhenanam*; atque hæ iterum in

VIII. *Svevica* quidem Nobilit
distingvitur loca: (1) an der Do
Hegau/ Bodensee und Allgow / (3)
Schwartzwald und der Ortenau /
cher / (5) Kreichgau.

IX. *Franconica* in *sex* loca: (1)
(2) Steygerwald / (3) Gebürg (
(5) die Buchenau / (6) die Röhn u

X. *Rhenana* denique in *tria* lo
Gau und Waßgau / (2) Nieder-N
(3) Hundesrück / Eberswald / We
sterwald / Rheingau.

VI. v. CONR. URSPERG. *Chron.* p. 311. H
Prud. C. XLIX. §. 7.

VII. v. R. I. *Aug.* d. a. 1500. §. 47.
Dersheim de *Jure & Privilegiis*
ror. Th. V.

VIII. -- X. LIMN. L. VI. C. III. BO
C. II. SCHWED. P. Sp. S. II. C. X
STRUV. *Synt. J. Publ.* Diss. XXVIII.

XI. His accensentur *Nobiles Inferioris Alsatiæ* in tractu ab Eckersbach ad saltum Hagenoviensem extenso, qui iisdem olim cum ceteris gavisi sunt juribus, certisque legibus illis accesserunt; licet hodie Gallis subjecti sint.

XII. Quælibet Classis suum habet Directorem, quilibet locus suum Capitaneum Ober-Haupt-Mann & Unterhauptleute; Universale vero Directorium singulis annis mutatur, & mutatis vicibus a circulo Svevico, Franconico & Rhenano geritur; quin & suos Consiliarios, Syndicos, Secretarios, Registratores & Scribas habent.

XIII. *Bona* Nobilitatis Immediatæ sunt vel *immediata* vel *mediata*: *Ista* ab Imp. tenent, eorundemque ratione neminem agnoscunt superiorem nisi Imperatorem, & sunt vel *feudalia*, de quibus ab Imperatore investiuntur, vel *allodialia*, qualia olim pleraque fuerunt, postea in feudum oblata.

XIV. *Mediata* bona vel in Territoriis *clausis* possident, vel in *non clausis*: in illis sunt

XI. v. COCCEJ. J. P. C. XXV. §. 8. 9. a LERCH. de *Ord. Eqv.* II. 53. HORN. *J. Publ.* C. XLIX. §. 6.

XII. v. BURGMEISTER vom unmittelbaren Reichs-Adel p. 555. LIMN. J. P. Lib. VI. C. 3. ibique Addit. STRUV. l. c. §. 5.

XIII. XIV. v. STRUV. l. c. §. 6. & Diss. de *Allodiis Imp.* §. 37. 38.

Landsassii, in his nonnisi *Vasalli:* qua de re cum Electore Palatino ac Duce Wurtenbergensi plures controversiæ enatæ.

XV. *Jura* Nobilitatis Immediatæ sunt vel *generalia*, quæ cum omnibus nobilibus ipsis sunt communia, & in immunitatibus, honoribus, pœnis eorum temperandis, præsumtionibus, aliisque privilegiis consistunt.

XVI. Vel *Specialia*, quæ illis ut immediatis competunt, variaque Regalia complectuntur, quæ jura *eximia* vocantur, per modum privilegiorum ipsis concessa, vel per consvetudinem acquisita.

XVII. *Superioritas* tamen Territorialis ipsis tribui nequit, licet nonnullis ita visum fuerit: cum & potioribus territorii juribus destituantur, & complura non tanquam singuli, sed secundum classes, vel loca sua, exerceant.

XVIII. Nec *Jure suffragii* hodie in Comitiis gaudent: licet olim ad Comitia universalia,

---

XV. v. SCHWED. *J. Publ. P. Spec.* Sect. 2. C. XVIII. §. 7. sqq. LENDERSHEIM de *Jure & Privil. Nob. Imm.* §. 6.

XVII. v. Diss. COCCEJ. de *fund. in Terr. pot.* Tit. I. §. 9. REINKING L. I. d. 5. C. III. n. 55. STRAUCH *Diss. Exot.* IV. §. 22. RHET. J. P. L. 2. C. I. n. 39. STRUV. l. c. §. 7.

XVIII. v. SCHILT. J. P. L. I. T. XXII. §. 5. HEERDEN Grund-Feste L. V. PFEFFING. VITR. *Ill.* L. IV. T. I. §. 34. HORN. *J. Publ.* C. XLIX. §. 7.

ſalia, ubi vel Imp. eligendus, vel leges ferendæ, admitterentur; hodieque iterum ad tria vota curiata admitti voluerint.

XIX. Hinc nec inter *Status Imp.* proprie perfecteque ita dictos, ſive ut ſinguli, ſive ut corpus, referuntur: ſiquidem & in Legibus Imp. ſemper ab Imperii Statibus diſtinguuntur, vel ſi quando ſub his comprehenduntur, parentheſi tamen, diſtinctionis gratia, includuntur.

XX. Ceterum *Titulus* ex privilegio FERDINANDI III. ab Imperatore Directoribus tribuitur Wohlgebohren und Edel; illis, qui Barones ſimul ſunt, Wohlgebohren; reliquis Edel. Quod vero *paris dignitatis* cum *Comitibus* non Statibus exiſtimandi ſint, ex Capitulationibus noviſſ. vix probabitur.

XIX. v. R. I. *Worm.* d. a. 1564. §. 29. ibi: ſo nicht Stände des H. Reichs / jedoch dem H. Reich ohn Mittel unterworffen. *Capit.* CAROLI VI. a. XI. ibi: Ständen des Reichs (die unmittelbare Reichs-Ritterſchafft mit begriffen.) INSTR. P. art. V. §. 28. & art. III. §. 1. BOECLER l. c. C. II. HORN. l. c. §. 7. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. II. §. 19. & C. I. §. 44. qui diſſentit.

XX. v. LIMN. ad *A. B. Proœm. Obſerv.* 24. SCHWEDER. l. c. §. 12. HORN. J. Publ. §. 7. SCHILT. de *Prærog. Comit.*

XXI. Inter immediata Imp. membra porro referuntur *COMMENDATORES* quidam *ORDINIS TEUTONICI*, nempe Der Land-Commenthur der Balley Elsaß / der Land-Commenthur der Balley Coblentz.

XXII. Eodem spectant *GANERBINATUS* immediati, qui sunt societates nobilium ac illustrium familiarum, in castro quodam simul habitantium, mutuæ defensionis ac successionis caussa, initæ.

XXIII. Primaria Ganerbinatus sedes est castrum quoddam seu *burgum*, in quo Ganerbii plerumque cohabitant, & a quo reliqua ipsorum bona ex pacto dependent.

XXIV. Præses dicitur *Burggravius*, qui in burgo isto residet, & coram quo in prima instantia Ganerbii conveniuntur: Senatores dicuntur Burgmänner / reliqui socii die Beysassen / pacta vero, quibus inter se colligantur, der Burgfriede.

XXV. *Originem* Ganerbinatus e *bellis civilibus* Germaniæ traxerunt, ubi mutuæ defensionis

XXI. v. EUROP. HEROLD P. p. 334. GRYPHIUS von Ritter-Orden pag. 68. SHWEDER l. c. Cap. XVIII. §. 14.

XXII. -- XXIV. v. KYLLINGER de *Ganerbiis Castrorum* Disc. I. III.

XXV. v. WEHNER voc. *Ganerben*. ORD. CAM. P. II. T. 13. HORN. l. c. C. XLIX. §. 5. LINCK. de *Ganerb.* §. 7.

ſionis cauſſa primum coiverunt; ſed deinceps arcibus ſuis freti, vel alios oppreſſerunt, vel facinoroſos receptarunt: unde variæ adverſus iſtos conſtitutiones proditæ, & plerique vel extincti, vel Statibus Imp. ſubjecti.

XXVI. Exempla Ganerbinatuum varia recenſentur: nimirum *Rothenbergenſis*, qui Norimbergenſibus ceſſit, *Saltzburgenſis* ad Salam, *Reiffenbergenſis*, *Binningheimenſis*, *Gelnhuſanus*.

XXVII. Inprimis *Friedbergenſis* huc pertinet, qui adhuc ſuum habet Burggravium, leges, privilegia & condominos, quin etiam ad Comitia vocatur, licet non compareat, ceterum, ad Nobilitatem Rhenenſem, quam Wetteraviæ Comites, referri mavult.

XXVIII. Ad Ganerbinatus Immediatos quoque referri volunt Nobiles des Buſſecker Thals/ quos tamen ſuperioritati ſuæ ſubjicere voluerunt Landgravii Haſſo-Darmſtadtini, ob feuda Haſſiaca pacto ipſorum comprehenſa: unde controverſia enata, ad Judicium aulicum primo, deinceps ad Comitia delata.

XXVI. v. KYLLINGER l. c. Diſc. XIV. XIX. EUR. HEROLD P. I. p. 770. LINCK. de *Ganerb.* §. 22.

XXVII. v. LIMN. *J. P. T. I. Addit.* 6. 3. 32. TEXTOR. J. P. Tit. XV. n. 73. SCHWEDER l. c. §. 6.

XXVIII. v. EUROP. HEROLD l. c. *Elect. J. Publ.* T. I. p. 31. STRUV. l. c. §. 23.

XXIX. Porro dantur *COLLE*
NICORUM, quæ immediate Cæſ
rio in civilibus ſubſunt, & in Ca
conveniri: quale eſt Collegium
Bruckheim prope Spiram, *Burgſch*
Aquisgranum, *Arenfeldenſe* pro
tum, Monaſterium *Erpacenſe* au
gerwalde / Monaſt. S. Michaë
Mönchs-Berg bey Bamberg.

XXX. Denique dantur *Pagi* c
diati, videlicet *Suffelheim*, *Goldr*
Altheim, itemque liberi homines
Kircher-Heyde und zu Meglaß

CAP. XX.

DE VASALLIS ET SUBDI

§. I.

MEmbra Imp. Rom. Germ.
ita dicta præterea etiam in

XXIX. v. EUROP. HEROLD. l. c. p. 77
Reg. Sec. & Eccl. Lib. I. Claſſ.
SCHWEDER l. c. §. 15.

XXX. v. INSTR. PAC. art. V. §. 2.
dedic. Der Reichs-Handl.
Reg. Germ. C. I. §. 8. & C. V. §.
Svev. p. 302. HERT. de *Spec.*
S. I. §. 10.

ditos recte diſpeſcuntur: utrique iterum vel ſunt Regni *Germanici*, vel *Italici*; utrique vel *Immediati* vel *Mediati*.

II. VASALLI Imp. ſunt, *qui feuda Imperii tenent, atque hoc nomine Imperatori & Imperio peculiari fidelitatis nexu obſtricti ſunt.*

III. In Regno *Germanico* non ſolum omnes Imperii *Status* hucusque recenſiti, tam Eccleſiaſtici quam Seculares, (præter Civitates Imp. quæ Vaſallorum numero proprie non cenſentur,) ſed etiam reliqua Imp. *Membra immediata*, ratione territoriorum ac regalium, quæ ab Imp. et Imperio recognoſcunt, *Vaſalli* quoque ſunt *Imperii*: licet vulgaria feudorum placita caute ad eosdem applicanda ſint.

IV. Atque iſti quidem ſunt *immediati* Regni Germanici *Vaſalli*: *Mediati* vero ſive, *Subvaſalli*, ſunt omnes, qui terras ab aliis Statibus tanquam *Subdominis* ſub feudi lege recognoſcunt.

V. Et horum alii quidem ratione *perſonæ* manent *immediati*, licet bona ſua *immediata* in *mediata* converterint, atque adeo Imperialia feuda vel allodia aliis Subdominis ſubmiſerint; id quod per leges Imp. facere haud prohibentur.

VI. Qui adeo hoc intuitu *Landſaſſiorum* quoque

§. III. v. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. VIII. §. 27.
V. VI. v. Dn. LUDWIG de *Primo foro Subfeudorum Imp.* Cap. III. & V.

que numero censentur, ac primum subfeudorum suorum *forum Subdomini curiam* sortiuntur, a qua demum ad summa Imperii judicia provocatio datur.

VII. Alii vero ratione *personæ* etiam sunt *mediati*, qui adeo *Landsassii* sunt vere proprieque dicti, non solum Vasalli, sed etiam subditi Imp. existimandi, de quibus deinceps.

VIII. Porro *Italici* regni *Vasalli* considerandi sunt: qui neque sunt *Status Imp.* excepto Sabaudo, quod ad Comitia Imp. non vocantur, nec *subditi Imp.* quod Legibus Imp. Germ. non sunt subjecti, sed meri *Vasalli*, quos Leges saltem obligant feudales.

IX. Sunt autem isti vel *Duces*, ut Mediolanensis, Florentinus, Mantuanus, Mutinensis, Parmensis: vel *Principes*, ut Pedemontanus & Mirandulanus; vel *Marchiones*, ut Montisferratensis, Anconitanus & Pignarolii: vel *Comites, Barones & Nobiles*, quorum ingens est numerus.

X. Sunt quoque Italiæ Vasalli, æque ac Germaniæ, vel *Immediati* vel *Mediati*: sed huic distinctioni non opus est hic immorari.

XI. SVBDITI ergo Imperii jam contemplandi, qui itidem sunt vel *immediati*, qui abs-

IX. v. ITTER. de *feud. Imp.* C. VI. p. 263. EUROP. HEROLD T. I. p. 769. STRUV. *S. J. Publ.* Diss. XXVIII. §. 26.27.

absque intermedio Domino summæ potestati Imperatoris & Imp. parent: vel *mediati*, qui Statibus Imp. aliisve immediatis Imp. Membris sunt subjecti.

XII. Inter *immediatos* Imp. subditos a nonnullis referuntur ipsi *Status Imp.* non quidem *collective*, sed ut *singuli* spectati: eo quod non solum Imperatorem in Caput suum eligant, ejus reservata in suis territoriis admittant, jurisdictionem supremam, concessionem privilegiorum, executionem sententiarum &c. agnoscant, sed & præter vasallagium Imperatori & Imp. homagium præstent, atque *subditi* in Recessibus Imp. vocentur.

XIII. Sed tamen *improprie* subditi vocari videntur, quod non solum ut singuli coimperantes sint in Imperio, sed & omnia summæ potestatis jura in suis territoriis exerceant, quæ in subditum vix cadunt, licet reliquiæ quædam pristinæ subjectionis supersint: unde & homagium & Recessus Imp. ex præsenti rerum statu sunt interpretandi.

XIV. Igitur *Subditi* Imp. *proprie* sic dicti,

XII. V. ITTER. de F. I. C. XIX. §. 9. HORN. *J. Publ. Prud.* Cap. XIII. §. 7. Cap. XLIX. §. 3. L. B. a LYNCKER de *Libertate Stat. Imp.* C. I. §. 2.

XIII. V. RHET. *Inst. J. Publ.* L. I. Tit. III. §. 2. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. VIII. §. 25. 26.

ique *immediati*, ſunt omnes reliqui, qui non ſunt *Status* Imp. quales vel *ſinguli* ſunt, vel univerſitates.

XV. Ad *illos* an etiam pertineant, qui ex Familia Statuum Imp. ſunt, uti *Uxores*, *Liberi*, *Agnati*, qui *Apanagiati* dicuntur, dubium: imo rectius & Superioritati territoriali convenientius videtur, ut mediatis accenſeantur, ac Domino territoriali ſubjiciantur.

XVI. Haud dubie vero ad immediatos Imp. ſubditos pertinent *Principes* Imp. item *Comites* & *Barones* Imp. immediati, qui qualitate Status Imp. deſtituuntur.

XVII. Eodem referendi *Officiales* aulæ Cæſareæ vel Imperii, atque adeo etiam *Præſides* & *Aſſeſſores* Judicii *Aulici* & *Cameralis*: itemque *Commendatores* ex ordine Teutonico immediati.

XVIII.

XV. v. SCHILTER. *I. J. Publ.* L. I. Tit. VIII. §. 6. HORN. Cap. XLIX. §. 4. RHET. *I. J. Publ.* L. I. T. XXII. §. 13. 14. HOFFMANN. ad *Capit.* JOS. a. XLIII. §. 8. qui diſſ.

XVI. v. *Capit.* JOS. a. XLIII. ibique HOFFMANN. l. c. LYNCKER. de *Grav. extraj.* C. IX. P. II. §. 56. p. 868. HORN. l. 5.

XVII. v. STRAUCH. *Inſt. J. Publ.* I. 22. HORN. C. XLIV. §. 3. C. XLIX. §. 4. SCHWEDER. C. XVIII. §. 4.

XVIII. *Universitates* Imperio immediate subjectæ sunt *Collegia Canonicorum* immediata, *Ganerbinatus* immediati, nec non *Pagi* immediati superius memorati.

XIX. Denique *Nobiles* Imp. *immediati*, non solum ut universitas, sed etiam ut singuli ratione personæ immediatis Imp. subditis annumerandi.

XX. *Mediati* Imp. subditi sunt omnes reliqui, qui immediate quidem Statibus Imp. aliisve immediatis Imp. Membris parent, sed ultimo tamen Majestatem totius Imperii agnoscunt, atque hinc etiam *fideles Imperatoris & Imp.* vocantur: sed varia eorum genera inferius consideranda venient.

CAP. XXI.

DE JURIBUS MEMBRORUM IMP. COMMUNIBUS.

§. I.

SIcuti diversi sunt membrorum Imp. Ordines, ita diversa quidem sunt singulorum Ordinum jura: sed dantur tamen quædam etiam jura, vel omnibus Imp. Membris eo-rum-

XVIII. XIX. v. HORN. l. c. C. XLIX. §. 5. 6.
XX. v. RECESS. IMP. d. a. 1654. §. 6. HORN. l. c. §. 8.

rumque Ordinibus, vel saltem omnibus Imp. Statibus communia, nunc porro consideranda.

II. Jura omnibus Imp. Membris communia ad duo summa capita referri possunt: jura *Libertatis*, & jura *Civitatis*; utraque vel intuitu *status publici* vel *privati* spectata.

III. *LIBERTAS* omnibus Imp. Membris, mediatis & immediatis, Statibus & non Statibus communis, in *genere* partim *immunitatem* quandam involvit a certa obligatione, vel *potestate* alterius, vel saltem certis ejus effectibus, partim *facultatem* omnia *agendi*, quæ statui vel utilitati suæ conveniunt, eamque nec *legibus* nec *pactis* nimium restrictam.

IV. Intuitu *status publici* antiqua *Libertas Germanica*, quæ omni tempore ab Imperio absoluto vel despotico abhorruit, adhuc in immediatis Imp. membris, cumprimis *Statibus* Imp. conspicua: In *mediatis* autem fere extincta est, nisi ubi vel regimen monarchicum, Statuum provincialium potestate temperatum, vel aristocraticum, vel democraticum, vel mixtum, obtinet.

V.

§. IV. v. HORN. *J. Publ.* Cap. L. §. 2. NITSCH ad *Capit.* JOS. Art. III. C. II. §. 3. RHODEN Diss. de *Libert. Germ.*

V. Utraque ab *Usu* & *Observantia immemoriali* repetenda est, *legibus* vel *pactis* deinceps firmata, vel etiam restricta varieque temperata.

VI. Complectitur autem ista Libertas primum *libertatem suffragandi*, seu facultatem ad quævis ardua Imperii negotia concurrendi, Statibus ita competentem, ut ne pro arbitrio ipsis imperari possit, cum *libertate* quadam *obsequii* conjuncta, vi cujus exercitio Cæsareæ Majestatis, ne in abusum vergat, etiam *intercedere* Status Imp. possunt, idque cum renitentia justa & urgente, legibus probata.

VII. Imo verum hujus Libertatis axioma est, quod Status Imp. illam, cumprimis quæ securitatem conscientiis conciliat, etiam *armis*

V. v. L. B. a LYNCKER de *Libertate Statuum Imp.* Sect. I. §. 11. n. 5. & Sect. II. §. 2.

VI. v. LYNCKER l. c. C. I. §. 2. p. 5. sq. ubi egregia MAURITII Sax. Electoris de hac libertate vox. & C. II. §. 1. conf. quæ pro bello Smalcald. ap. HORTLED. von Ursachen des T. Kr. T. I. L. 3. C. 24. allata sunt. GROT. de J. B. & P. L. I. C. IV. §. 13. STRYK de *Via facti Princ.* C. I. §. 22. 23. INSTR. P. art. V. §. 27. & a. XVII. OBRECHT de *Sponsore pacis S. Guarantia*, C. II. §. 2. HORN. §. 3. & C. LI. §. 4.

VII. * De Statibus collective sumtis facilius hoc, quam de singulis affirmatur. v. LYNCKER.

mis tueri, atque adeo *Cæsari*, in partem non ſuam involanti, vim juſtam opponere, vel Sponſores Pacis Weſtphalicæ, ſi hæc violetur, implorare queant; idque etiam, ſi Status in partes diſcedant, & pars Cæſari adhæreat: quamvis non ſine maxima cautione, nec niſi ſumma neceſſitate urgente, eo deveniendum ſit.

VIII. Præterea *jus conventus* de rebus Imp. vel Collegii ſui *agendi* olim ad ſolam Electorum, hodie ad omnium Statuum imo & Nobilitatis Imm. Statuum libertatem ſpectat, poſtquam iſtud his quoque Capitulationibus firmatum eſt.

IX. Etiam *Libertas* quædam *belli* & *pacis*, *fœderum* & *legationum* intuitu exterorum Statibus Imp. convenit, per leges tamen Imp. varie limitata ac ſaluti Imperii attemperata, ut inferius patebit.

X. Omnibus vero Germaniæ Civibus ac ſubdi-

VIII. v. LYNCKER l. c. NITSCH. ad *Capit.* JOS. a. VI. §. 1. ſeqq.

IX. v. TITIUS J. Publ. L. 3. C. V. §. 4. C. IIX. §. 2. ſeqq.

X. v. REC. IMP. d. a. 1570. §. 5. Reuter und Fuß-Knechts-Beſtallung d. a. 1570. rubr. Verzeichnüß etl. art. 1. ibi: vermöge der Teutſchen hergebrachten libertät und Freyheit/ *Capit.* LEOPOLD. a. 16. JOS. 15. HORN. Diſſ. de *Libert. Germ. ext. milit.* § 20. 23. 27. 30. *J. Publ.* C. XLIV. §. 25. L. 2. *Ord. Pol. Sax.* d. a. 1612. §. 12.

ſubditis ex antiqua obſervantia *libertas* competit *exteris militandi:* ita tamen, ut ne quid detrimenti inde Reſp. Germaniæ capiat, &, ſi pro exteris delectus habeatur, Imperatoris accedat conſenſus, imo & a Statibus in ſuis territoriis modus huic libertati ſtatui queat.

XI. Porro Statibus Imp. competit *libertas protectionem* apud *exteros* Reges vel Principes, etiam ſine conſenſu Cæſaris, quærendi: modo non in præjudicium Imp. fiat.

XII. Multo magis Statibus Imp. imbecillioribus, itemque Nobilibus Immeditatis, licet, ſeſe alteri Statui potentiori, vel in perpetuum, vel ad tempus, in protectionem dare, citra immedietatis jacturam, modo ſatis libertati ſuæ ipſi proſpiciant.

XIII. *Mediatorum* libertati hac in parte modus in legibus Imp. ita poſitus eſt, ut *exterorum* protectione plane non, alterius vero Status Imp. ſaltem non ſine Domini ſui conſenſu uti liceat, niſi jus iis legitime quæſitum ſit.

XIV.

XI. v. INSTR. P. art. VIII. §. *Gaud.* STRYK. Diſſ. *de Via facti* C. I. §. 30. LYNCKER. Diſſ. *de his, quæ Princ. lib. perp.* &c. S. II. §. 2.

XII. v. MYLER. P. I. Cap. XVIII. §. 20. 23. KNIPSCHILD de *Civit. Imp.* L. II. C. XXIV. VIET. de *Cauſ. exempt.* Concl. 20. HORN. C. L. §. 3.

XIII. v. *Capit.* LEOP. & JOS. a. 8. A. B. Cap. 15. R. I. d. 1521. Tit. 13. §. 1. 26. d. 1555. §. 23. HORN. l. c. §. 3.

XIV. Libertatis quoque egregia species est, quod *invitus* non possit Status ullus, aut alius immediatus, ab altero Imp. Statu *eximi*, seu in *mediatum* converti, neque cum neque sine onere.

XV. Quin & hoc in Libertatis suæ speciem Imp. Status trahunt, quod nulla *Expectativa* in ditiones suas sive a Cæsare solo, sive cum consensu Comitiali, cuiquam tribui possit.

XVI. Sed merito inter nobilissimas Libertatis Germanicæ species refertur ipsa *Superioritas Territorialis*, seu *Juris territorialis liberum tam in Ecclesiasticis, quam in politicis exercitium,* Statibus ita competens, ut non solum amplissimam iis potestatem tribuat, sed & nullatenus vel a Cæsare, vel ab aliis Statibus, impediri debeat.

XVII. Quæ libertas eousque se extendit, ut Status Imp. quin & Nobiles immediati, alterius cujusdam Status Vasalli, in feudo suo,

XIV. XV. v. LYNCKER Diss. de *Libert. Stat.* C. II. §. 2.

XVI. v. LYNCKER l. c. S. I. §. 2. INSTR. P. Art. VIII. pr. TITIUS *J. Publ.* L. 3. C. V. §. 4.

XVII. v. INSTR. PAC. Art. V. §. 12. MINDAN. de *Processs. extraj.* C. 32. UNRATH de *Jurisdict. Eccles. Nob. Immed.* §. 23. sqq. §. 70. FRITSCHII *Exerc.* Vol. 1. Exerc. 4. LYNCKER Diss. cit. §. 2.

ſuo, *Religionem* & *Politiam*, absque conſenſu & diſpoſitione Domini directi, & vel invito eo, niſi pacta obſtent, conſtituere vel mutare poſſint, etiamſi Vaſallus una Domino Seniori Superioritatem territorialem in feudum obtuliſſet.

XVIII. Cumprimis *Libertas Religionis* huc ſpectat, quæ partim *ſummam poteſtatem circa ſacra* complectitur, apud Catholicos ex ſuæ religionis principiis ſuſpenſam vel reſtrictam, apud Proteſtantes contra majori libertate & fere independenti ratione exerceri ſolitam.

XIX. Partim *libertatem amplectendi & profitendi religionem* aliquam ex probatis in Imperio religionibus; quod quidem Principes & Status Imp. *ſeculares* aliique immediati ſine omni jactura facere poſſunt, niſi ex conventione forte exceptio probari poſſit.

XX. *Epiſcopi* autem aliique *Clerici*, tam *mediati*, quam *immediati*, religionem mutantes, ob Reſervatum Eccleſiaſticum, Epiſcopatus, Abbatias & beneficia amittunt.

XVIII. v. LYNCKER. l. c. §. 3.

XIX. v. REC. I. d. a. 1555. §. 5. & 16. HORN. l. c. §. 2. LYNCKER de *His*, *quæ Princ. Statuumve libertati perp. accenſ.* S. I. §. 2.

XX. v. I. P. W. a V. §. 14. 15. STRYK de *Via facti* C. III. §. 19.

XXI. Alias *Mediati* eadem religionis libertate gaudent, ita ut nec despicatui haberi, nec ab ullo jure excludi debeant ob religionem, ubi diversæ religiones tolerantur, ubi non tolerantur, saltem beneficium emigrandi habeant, quamvis & interdum emigrare cogantur.

XXII. Ad liberum juris territorialis exercitium quoque refertur, quod Status non solum *leges* ferre queant *contra jus commune*, sed etiam, quod *Cæsar* cum Statibus in ipsorum jurisdictione *non concurrat*, quodque hæc, illo præsente, non quiescat; nec *avocare* possit Cæsar subditos a Statuum judiciis, nec in *criminalibus* a Statibus *appellari*, quin & *crimen læsæ Majestatis* in Status committi.

XXIII. Omnibus autem Germaniæ subditis hoc jus est, ut neque a *Cæsare*, neque a *Pontifice*, ejusve *Nuncio*, ad forum aliquod extraneum evocari possint, nisi inter Catholicos res eo pertineat.

XXIV.

XXI. v. I. P. a. V. §. 35. 36. HORN. l. c. §. 2.

XXII. v. THOMAS. de *Potest. Stat. Legislat. contra jus comm.* LYNCKER. de *Libert. Stat.* S. I. §. 2.

XXIII. v. R. I. d. a. 1512. T. III. §. 14. R. *Noviss. Capit.* LEOP. a XVIII. XIX. JOS. a. XVII. XVIII. SCHILT. de *Jure peregr.* §. 29. LYNCKER de *His, quæ Princip. lib. perp.* S. I. §. 20. HORN. C. L. §. 3.

XXIV. Cum etiam libertas quædam in foro primæ instantiæ posita videatur, neque *Immediati* qui jus Austrægarum habent, neque *Mediati*, hoc beneficio privandi sunt, adeo ut hi ne volentes quidem ad judicia Imperii immediate tanquam ad primam instantiam vocari queant; idque hodie etiam citra privilegium a Cæsare impetratum: licet jus provocandi & querelas ad Cæsarem deferendi mediatis integrum sit.

XXV. Ex libertate Statuum porro nascitur insignis ista *existimationis* ac *honoris prærogativa*, qua non solum Electores, sed & Principes Imp. reliqui intuitu Cæsaris pariter ac exterorum Regum atque Rerump. gaudent.

XXVI. Hinc est, quod non solum Electores Regibus æquiparentur, saltem immediate eos sequantur, sed etiam Principes Imp. eodem jure Liberis Rebusp. vel præferri, vel saltem æquiparari, prætereaque legatos primi ordinis mittere cupiant; quamvis hoc non sit extra controversiam.

XXVII. Huc refertur etiam *jus tegendi caput* coram Cæsare pariter ac Regibus exteris, quo

XXIV. v. *Capit.* LEOP. a. XVIII. JOS. a. III. VI. XVII. LYNCKER de *Relig. Obseq.* §. 24. HORN. l. c.

XXVI. v. *Diar. Europ.* T. XXIV. p. 214. LYNCKER. Diss. cit. Sect. II. §. 1.

XXVII. – XXIX. v. LYNCKER Diss. all. S. I. §. 3. 4. 5.

Principes Imp. etiam Apanagiati aliquando usi sunt.

XXVIII. Ejusdem libertatis argumentum censetur Titulus: *Nos Dei gratia*; quo licet interdum etiam non Status, etiam Principissæ & Principum liberi usi legantur, hodie tamen non nisi *Principes* & nonnulli *Comites*, qui hoc elogium retinuerunt, utuntur.

XXIX. Ejusdem fere generis est *usus ceræ rubræ*, quo hodie non solum Principes Imp. & Comites, etiam Apanagiati, sed & Civitates Imp. Ceteri vero Immediati, æque ac *mediati* seu *Landsassii* non citra privilegium Cæsaris vel Principis sui, gaudent; licet *Nobilibus* & *Doctoribus* etiam in consequentiam dignitatis tribuatur.

XXX. Denique omnibus Imperii subditis communis est *Libertas emigrandi*, seu *civitatem mutandi*, ita ut nec Imperatori, nec Domino territoriali, jus sit eos revocandi.

XXXI. Intuitu Status *privati* varia etiam libertatis genera, varie tamen, ob salutem publicam vel alias rationes, sæpe limitata, Statibus competunt, qualia sunt libertas *matrimoniorum*, *tutelarum*, *successionum*, *testamentorum*, *commerciorum*, *contractuum*, *delictorum* &c.

XXXII.

XXX. v. GAIL. L. II. Obs. 36. n. 6. LYNCKER de *His, quæ Princ. Stat. libert. perp. accens.* S. I. §. 2. HORN. l. c. §. n. 41.

XXXII. Huc ſpectat, quod a conſtitutionibus Territorii ſui immunes ſint, matrimonia absque conſenſu Imperatoris libere ineant, teſtamenta absque ſolennitatibus juris civilis valide condant, de mutua ſucceſſione paciſcantur, Judicem delictorum adverſus Imp. admiſſorum nonniſi Cæſarem & Status ſortiantur, aliaque.

XXXIII. Sequuntur *jura CIVITATIS*, quæ certa continent beneficia, Statibus vel ſubditis Imp. competentia, quatenus membra Imperii, tanquam unius civitatis, ſunt.

XXXIV. Quæ in ſpecie *jura Teutonicæ nationis* vocantur, quatenus nonniſi iis provinciis competunt, quæ vel originaria Germaniæ membra, vel in jus civitatis Germanicæ publica auctoritate ita receptæ atque unitæ ſunt, ut Comitiorum omniumque jurium publicorum mediate vel immediate, participes fiant.

XXXV. Unde his juribus deſtituuntur provinciæ, quæ ſubjectæ quidem Regno Germaniæ, ſed non incorporatæ, eoque nec Comitiorum & dignitatum Reip. capaces ſunt: uti olim terræ juris Slavici ſeu Vendici, Arelatenſis, Gallici, Hungarici, Illyrici, hodieque Italici &c.

XXXII. v. LYNCKER de *Libert. Stat.* S. I. §. 2. & S. II. §. 5.

XXXIV. – XXXVII. v. COCCEJ. *J. Publ.* Cap. I. §. 12. 13. 14. it. C. VII. & XXXI. fin.

XXXVI. Siquidem *jus Albinagii*, quod vocant, licet in jure privato & inter privatos in Imperio non adeo obtineat, tamen in juribus publicis Imp. ejusque officiis, dignitatibus, comitiis &c. religiose semper observatum fuit.

XXXVII. Cum vero jus Teutonicæ Civitatis vel *Provinciæ* vel *Personæ* competere possit: Princeps quidem & Cives Provinciæ jura sequuntur.

XXXVIII. Principem vero inter jura Civitatis locum occupat *Jus suffragii*, Statibus Imp. in Comitiis Imp. Statibus vero provincialibus in conventibus provincialibus competens: quod licet ad jura libertatis supra relatum sit, tamen ad jura civitatis quoque pertinet, quatenus nonnisi Membris unius civitatis universalis vel particularis convenit.

XXXIX. Deinde huc spectat *jus*, *protectionem* non solum generalem, sed etiam specialem, adversus injustam vim, nec non *æqualem administrationem justitiæ* secundum LL. Imp. itemque *conservationem* cujusque *jurium* & *privilegiorum*, a Cæsare & Imperio expetendi,

omni-

XXXIX. v. REC. I. d. a. 1548. §. 67. CAPIT. LEOP. & JOS. a. VIII. verb. in unsern und des H. R. Reichs alleinigen Schutz und Vertheidigung usque allerseits angehörige Unterthanen / & Art. III. XIV.

omnibus Imp. Statibus & ſubditis commune.

XL. Porro quod *Dignitates*, majores præſertim, *muneraque* & *officia*, togata & ſagata, Germanis potius, qui in Germania nati & educati, nec non poſſeſſionati ſunt, potius, quam exteris conferantur, præter officia bellica minora, quæ etiam exteris concredi poſſunt.

XLI. Denique jus *præcedentiæ*, vi cujus juſtas ob cauſſas & bonum ordinem in Rep. ac ne ſolennia conventuum & pomparum turbentur, ille qui majori dignitate pollet, reliquis præfertur: id quod non ſolum circa Status & immediatos, ſed & mediatos Imp. cives locum habet.

XL. v. *Capitul.* LEOP. a. 40. 44. JOS. 39. 43. REC. I. d. a. 1521. §. 31. 1641. §. 44. conf. SCHILTER de *Jure peregr.* §. 25. STRYK de *Militia Imp.* C. III. §. 7. ſqq. HORN. l. c. §. 3. n. 9.) 10.)

XLI. v. LIMN. L. IV. C. 9. MYLER. de *Princip. & Stat. Imp.* C. 13. CRUSIUS de *Præced.* HORN. l. c. Cap. XLIV. §. 30. C. L. §. 4.

CAP. XXII.

DE OBLIGATIONE MEMBRORUM IMP.

§. I.

QUemadmodum CAESAR, tanquam *CAPUT* Imp.: ita non minus *MEMBRA* Imp. sive sint *Status*, sive *subditi*, ad *salutem Imperii*, ex præscripto Legum Imp. fundamentalium, promovendam, *obligantur*.

II. Consistit vero *Salus Imperii* in eo, ut Imperatori sua auctoritas & præeminentia constet, & Membris Imp. sua Libertas illibata maneat, cumprimis Statibus Imp. sua jura comitialia ac territorialia salva & integra serventur, atque universum Imperium pace & tranquillitate interna, atque adversus externam vim securitate, fruatur.

III. Speciatim igitur *STATUUM Imp.* qua Coimperantium officium est, ut non solum IMPERATORI ut Capiti *fidem*, *honorem* & *auxilia* tribuant, sed etiam una cum ipso Imperii totius commoda promoveant, damna avertant, & singulorum Imperii Statuum, aliorumque Imperii subditorum, jura tueantur.

IV.

§. III. v. *Apolog.* JOH. FRIDERICI El. S. ap. HORTLED. L. IV. C. IX. §. 172. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XIX. §. 3. HORN. *J. Publ.* C. XLVII. §. 2.

IV. Hinc tenentur iidem, hodie ſaltem per Legatos, *Comitiis* adeſſe, idque propriis ſumtibus, atque deliberando, decernendo, adminiſtrandoque negotia Imperii diligenter curare: Deputationes etiam Imp. ſuſcipere, interdum in perſona propria, & ſub certa pœna, a qua tamen juſta cauſſa excuſat.

V. Omnia vero & ſingula Imp. Membra IMPERATORI & IMPERIO, h. e. Statibus collective ſumtis, & *reverentiam* & *fidem* & *obſequium* debent: idque vi *Homagii* vel *Vaſallagii*, quod utrumque Principes & Status eadem formula præſtant.

VI. Cumprimis ad *obſervantiam Legum Imp.* tam *publicarum* ſeu fundamentalium, quam *privatarum* obſtringuntur Status æque ac ſub-

 diti,

IV. v. REC. I. d. a. 1512. §. 26. a. 1576. §. 111. *Noviſſ.* §. 128. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXX. §. 6. HORN. l. c.

V. v. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XIX. §. 10. 11. ubi Homagii & *Vaſallitici* & *Subjectionis* antiquæ formulæ. HORN. C. XLIX. §. 3. & C. LI. §. 1. ubi formula homagii vaſallitici hodierna.

* Homagium ſubjectionis an hodie ab omnibus Immediatis, itemque a Mediatis etiam actu præſtetur?

VI. v. *Conſtit.* MAXIMIL. I. d. a. 1495. von Gotteslåſtern pr. *Ord. Cam.* P. I. T. 57. REC. I. *Nov.* §. 6. ibi: ohn- und mittelbare / ſie ſeyn Stånde des Reichs oder nicht. HORN. C. LI. §. 2.

diti, immediati & mediati, ſed non ſine diſcrimine: *Status* quidem ex *pacto* utrasque obſervant, niſi quatenus priſtinæ ſubjectionis reliquiæ ſuperſunt, nec Bohemo hodie excepto;* *Subditi* vero vi *ſubjectionis*, & immediati quidem indiſtincte, Mediati vero, quatenus publicæ eos tangunt, privatis autem per leges territoriales vel conſuetudines cujusque loci non derogatum eſt.

VII. Sed & juſſibus ac mandatis *Imperatoris* ſolius in iis, ubi ei jus eſt jubere, itemque judicii Aulici & Cameralis ſententiis, ubi fundatam habent intentionem, omnes obtemperare debent: (*a*) niſi *manifeſte* appareat, vel Cæſarem limites poteſtatis, vel Judicia Imp. jurisdictionis, migrare, adeoque mandata vel judi-

---

* v. HERT. de *Renov. R. G. I. & R. Boh. nexu* S. IV. §. 2. 3. A. *Exam. Diſſ. de Jurisd. f. & Super. T.* C. V. §. 5.

VII. (*a*) v. Ord. Des Landfried. 1525. T. XVII. §. 2. ibi: Bey denen Eyden und Pflichten / die Ihr uns von des Reichs wegen inſonderheit zugethan / und bey der Gehorſamb / die Ihr uns als Röm. Käyſer ſchuldig ſeyd. INSTR. P. a. XVII. §. 7. *Capit.* JOS. a. XXV. REC. I. 1548. §. 24. ibi: Und ſollen Churfürſten 2c. Gehorſamb leiſten. *Ord. Cam.* P. II. T. XI. RHET. J. P. L. I. T. III. §. 4. LYNCK. de *relig. obſeq.* §. 24.

judicata eorum nullitate laborare (*b*); quod tamen in dubio non præſumendum.

VIII. Difficilior eſt quæſtio: *Cæſaris, an Domini Territorialis, aliusve immediati, juſſus, ſi ſibi contrarientur, ſit præferendus?* Videtur tamen *Cæſaris* juſſus preferendus, ſi jubeat, quæ ad Reſervata ejus ſpectant, quæve Territorialis poteſtas, aut alia inferior, juxta LL. Imp. impedire nequit: *Domini* vero Territ. aut alius immediati, ſi ea, quæ, jure Territorialis Superioritatis & jurisdictionis ſuæ, jubere poteſt.

IX. Uti ad obſervantiam Legum, ita ad *Onera* quoque Imperii ferenda, qualia ſunt, *Expeditio Romana* olim frequentata, hodie *Copiæ* & *Collectæ* Imp. nec non *Suſtentatio Cameræ*, Membra Imp. obſtringuntur: cum omnino Civium ac ſubditorum fidelium ſit, fortunas quoque in ſalutem Reip. belli & pacis tempore impendere.

X.

(*b*) *Cap.* LEOP. a. XVIII. JOS. a. XVII. ibi: ſolchen Mandatis keine parition zu leiſten. STRYK *de Via facti* C. I. §. 34. HORN. l. c. §. 3.

* An citationibus vel mandatis in Territoriis Statuum immediate inſinuatis, obſequium poſſit denegari?

** An vis poſſit opponi Cæſari de facti procedenti? v. ſupr. C. XXI. §. 7.

VIII. v. LYNCKER de *Relig. obſeq.* §. 24. ſ. HORN. *Jprud. Feud.* C. XVIII. §. 12. *J. Publ.* l. c. §. 3. ſ.

IX. v. HORN. §. 5.

X. *Expeditio Romana* olim dicta, quam Rex Rom. suscipiebat, coronationem Romanam petiturus, in qua eum omnes Vasalli & Status Imp. cum certo militum numero, qui ad 20000. peditum & 4000. equitum tandem excrevit, comitari tenebantur.

XI. Quæ licet a *Caroli* V. tempore in desvetudinem abierit, tamen hodieque Membra Imp. ad Expeditiones bellicas Imp. certum *Militum* numerum, Reichs-Contingent, æque ac *Collectas*, juxta modum Expeditionis Romanæ, computatis in peditem 4, in equitem 12 aureis Rhenanis, mensibus etiam sæpius geminatis, conferre tenentur.

XII. Primario quidem *Statibus* Imp. & in his etiam hodie Bohemo, hoc onus incumbit, qui tamen non ex suis domaniis, sed collectis subditorum, collectas solvunt; sed nec Nobiles Imp. ceterique immediati subditi, nec Detentores, Innhabere; bonorum immediatorum, nec Vasalli etsi non subditi, imo nec mediati, prorsus ab eo immunes sunt, nisi exemtio doceatur: quamvis modus obligationis diversus sit.

XIII.

X. v. *Constit.* de *Expedit. Rom.* ap. GOLDAST. *Stat. Imp.* p. 28. SCHURZFL. Diss. *de Exped. R. & Dipl. Conradi II.* OTTO FRIS. L. II. C. XII. STRUV. *J. Publ.* D. XXIII. §. 4. 5.

XIII. Scil. *Status* quidem ex consensu & decreto comitiali; *Nobiles immediati* ex peculiari tractatione; *Vasalli* meri ex lege feudi & fidelitatis; ceteri vero sive Immediati sive mediati *subditi* ex imperio & vi subjectionis, auxilia ista vel servitia Imperatori & Imperio præstant. *Judæi* vero *coronarium* Imperatori recens electo offerunt.

XIV. Eadem obligatio efficit, ut cives Imp. operam militarem patriæ potius, quam exteris præstare, atque adeo avocatoriis mantis obtemperare, hostem quoque publicum, & turbatores pacis persequi, non vero recipere, juvare, aut fovere debeant.

XV. Porro & *Sustentatio Cameræ* onus Imp. est, quod itidem non modo ad *Status*, nec Bohemo hodie excepto, sed & ceteros *immediatos*,

---

XI. – XIII. v. LIMN. J. P. L. IV. C. VII. n. 67. COCCEJ. J. P. C. XXX. §. 2. 7. sqq. MYLER. de *Pr. & Stat.* C. LXI. §. 11. TITIUS *J. Publ.* L. VI. C. II. §. 28. STRUV. l. c. §. 15. STRYK. de *Auro Coronario*. REC. I. 1521. §. 30. R. I. 1529. §. 24. R. I. 1582. §. 20. sqq. R. I. 1500. T. 46. R. I. *Nov.* 1654. §. 180. *Capit.* JOS. a. III.

XIV. v. HORN de *Lib. ext. milit.* th. 30. R. I. 1559. §. 21.

XV. v. R. I. 1544. §. 92. R. I. 1645. §. 21. sqq. *Ord. Cam.* P. I. T. XL. XLI. sqq. BLUM. *Proc. Cam.* C. X. COCCEJ. l. c. §. 4. 12.

diatos, adeoque & *Nobiles* Imp., non vero ad meros *Vaſallos*, pertinet: Status tamen interim, donec de certo modo conveniatur, iſtud in ſe recepere.

XVI. Denique *Imperatori* & *Imperio*, & juxta *Imperatorem Regemque Rom.* tanquam Caput Imp. præcipue *Electoribus*, tanquam præcipuis ejus Membris, *Reverentia* debetur: (*a*) neque etiam jura ipſorum, Legibus Imp. clare definita, vel præſentem Imp. formam, docendo diſputando, ſcribendo, concionando, impugnare licet. (*b*)

XVII. Inter ſe Membra Imp. *pacifice* & tranquille vivere oportet, nemoque Civium Imp. ne *Status* quidem, adverſus *Concivem* jus ſuum vi vel armis proſequi, & via facti procedere, ſed

XVI. (*a*) v. A. B. C. XXIV. pr. HORN. J. P. C. XV. §. 4. &. C. LI. §. 2.

(*b*) INSTR. P. a. V. §. *utriusque* 50.

* An officio boni civis repugnet, morbos Reip. indicare?

v. THOMAS. *Jprud. Div.* L. III. C. VI. §. 41. ſqq.

XVII. v. INSTR. P. a. II. §. 5. 7. & a. XVII. *R. I. Noviſſ.* §. 6. 193. BLUM. *Proc. Cam.* T. XXIX. SCHOTTEL. de Jure antiq. Germ. C XXVIII. BESOLD. *Theſaur.* v. Fauſtrecht. HORN. l. c. §. 5.

* An adverſus Statum Imp. aliis militare, fœdus inire, repreſſaliis, pignorationibus, arreſtis, uti liceat?

ſed jure in controverſiis obortis quilibet experiri debet; quod *bella privata*, *diffidationes*, *campiones* &c. per Conſtitutiones Pacis Publicæ, ceterasque Imp. LL. in Imperio ſublata ſunt: defenſio tamen adverſus vim injuſtam non eſt prohibita.

XVIII. Pertinet huc etiam illud officium, ut nemo alteri ſe difficilem, ſed commodum præbeat, ſubditos alterius per territorium ſuum libere commeare & navigare patiatur, alterius ſubditos non abſtrahat, vel contra Dominos concitet, aut profugos ob delicta foveat.

XIX. Quisquis autem contra hæc agit, graviſſime peccat, &, pro re nata, *fractæ pacis*, vel *læſæ Majeſtatis*, vel in ſpecie *perduellionis*, vel etiam *feloniæ* reus fit: quod poſterius inprimis omnes, & immediati & mediati, incurrunt, ſi adverſus *Cæſarem* vel *Regem Rom.* vel totum *Imperium*, quin & *Electores*, hoſtile quid machinantur.

LIB. V.

XVIII. v. *Conſt. P. Publ.* 1548. præf. §. 1. T. XVI. *R. I.* 1555. §. 14. *Cap.* JOS. a. XXII. BLUM. l. c. n. 17. HORN. l. c.

XIX. v. A. B. C. XXIV. *Conſt. Crim.* a. CXVIII. INSTR. P. a. XVII. §. 7. R. I. 1541. §. 69. R. I. 1544. §. 72. 73. *Cap.* JOS. a. XV. HORN. l. c. §. 6.

LIB. V.

DE
MAJESTATE IMPERII R. G.
SIVE
SUMMA POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM INTUITU UNIVERSI IMPERII.

CAP. I.
DE
FORMA IMPERII R. G.

§. I.

Consideratum est *CORPVS* Imperii, quod partim ex *Territoriis*, partim ex *Personis*, CAPITE scil. & MEMBRIS, constat: Jam & FORMA IMP. consideranda, quæ, dum ex certa Capitis & Membrorum *unione* & *nexu* enascitur, velut *ANIMAM* hujus Corporis constituit, ex cujus indole adeo varia Majestatis Imp. ejusque jurium administratio derivanda.

II. Hæc de Forma Imp. disquisitio a CAROLI V. potissimum tempore orta, uti *utlissima*

---

§. II. v. SCHILTER. *J. Publ.* L. IV. T. XII. §. 6. ubi de origine hujus disquisitionis. BOECLER. N. J. L. XXII. C. I. LYNCKER Disp. de *Formæ Imp.* C. I. KULPIS ad MONZ. C. VI. §. 1. 3. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. VII. §. 2. 3. STRUV. *S. J. Publ.* D. XI. §. 64.

ſima eſt, & ad vim Legum Germanicarum, juriumque hinc dependentium naturam, accuratius ſolidiusque intelligendam non parum facit: ita nec difficultate caret, de univerſo Imperii ſtatu, ac diverſo Capitis & Membrorum nexu, accuratum judicium politicum formare; tum propter accuratam, quam requirit, & rerum Germanicarum, & Juris publici univerſalis peritiam, tum ob diverſas Doctorum de hac materia ſententias, ex variis cauſſis enatas.

III. Scilicet alii *Monarchiam* eamque *abſolutam* alii, *limitatam* vel *temperatam* ſaltem, alii *Ariſtocratiam* alii, Statum ex *Populari*, *Optimatum* & *Regio*, alii ex *Monarchia* & *Ariſtocratia* mixtum, alii Formam *irregularem* & *monſtroſam* inter *Monarchiam* & *Syſtema Civitatum* fluctuantem, alii denique ſimpliciter plurium *Corporum ſociorum Syſtema* ſed irregulare, in Imperio R. G. ſibi obſervare videntur.

IV. Qui *abſolutam* Imperii *Monarchiam* ſibi finxere, (*a*) horum ſententia, ſive falſis de quarta Monarchia in Imperio Germ. continuata hypotheſibus, ſive effatis Juris Romani de Principe, ſive titulis & formulis monarchi-

Xx cis

IV. (*a*) Ut REINKING de *Reg. S. & Eccl.* L. I. cl. II. C. II. STAMLER. de *Reſervat.* §. 5. 6. 15. SCHÜTZ Vol. I. Diſſ. I. th. 25. lit. D. WINTZENDORFF in *Diſc. de Statu & Adminiſtr. S. R. I. forma hod.*

cis ſtylo curiæ Germanorum receptis, innixa, dudum exploſa eſt, ceu Legibus Imp. manifeſte contraria, nec ipſi Cæſari, ob nimium adulandi ſtudium, probata.

V. Probabilior olim viſa ſententia de *limitata Monarchia*, quod Imperator quidem ſit Caput Imp. indicat Comitia, Receſſus Imp. & mandata ſuo ſub nomine promulget, jurisdictionem in Status eorumq; ſubditos exerceat, ſed tamen poteſtas ejus per Capitulationem circumſcripta atque in multis ad conſenſum Statuum adſtricta ſit.

VI. Sed in Monarchia etiam limitata ſumma poteſtas penes unum eſt, ab eoque, quoad omnes partes, in omnes & ſingulos ſubditos, per veram poteſtatum ſubordinationem, exercetur, niſi quod in ſui exercitio ad certum modum alligata ſit: in Imperio autem Status non ſolum ſummæ poteſtatis participes ſunt in Comitiis, ſed etiam omnia fere jura ejus in ſuis Territoriis proprio nomine exercent, ita ut a Cæſare nonniſi pauca reſervata in iis exerceri poſſint.

VII.

(*b*) V. LIMN. J. P. L. I. C. X. §. II. MONZ. C. VI. §. 6. ibique KULPIS. TITIUS l. c. C. IX. §. 20.

V. V. RUMELIN ad A. B. Diſſ. III. §. 18. p. 72. LYNCKER. Diſſ. cit. C. III. p. 47. 48. SCHILT. *J. Publ.* L. IV. Tit. ult. §. 12. 24.

VI. V. MONZ. l. c. §. 7. ibique KULP. TITIUS l. c. §. 21. 22. HORN. *J. Publ.* C. XIV. §. 9. STRUV. §. 64.

VII. Huic contraria est sententia, quæ Imperium in *Aristocratiam*, Monarchice tantum administratam, convertere alloboravit, sed paucos invenit Patronos, (*a*) lubrico innixa fundamento, atque ex sola Comitiorum indole Statum Imperii metita, imo ex affectu & partium studio enata, & in Cæsaris Majestatem injuria, tum quod sine Cæsaris decreto nihil valeant Statuum conclusa, tum quod nonnulla Majestatis jura Cæsar solus exerceat. (*b*).

VIII. Plerisque placuit Forma *Mixta* ex *Monarchia* inprimis & *Aristocratia*, (*a*) nonnullis etiam ex *Populari*, *Optimatum* & *Regio* Statu,

Xx 2

VII. * Dicendum de Moguntini effato: *nobis inprimis Aristocratia retinenda est*. ap. SLEID. H. L. II. p. 20.

(*a*) v. BODIN. de *Rep.* L. II. C. VI. *Method. Hist.* C. VI. HIPPOL. a LAPIDE de *Forma & Rat. Stat. R. G.* P. I. C. XVII. RELFENDSO de *Summa Princ. potest.*

(*b*) MONZ. l. c. §. 4. & 7. & ibi KULP. BOECLER. l. c. C. II. & LYNCKER ad h. l. in Diss. de F. I. not. d. e. f. g. h. TITIUS §. 23. seq. HORN. §. 10. STRUV. §. 65.

VIII. (*a*) v. LIMN. l. c. n. 12. BOECLER N. I. L. XXII. LYNCKER l. c. p. 50. sqq. KULPIS ad MONZ. C. VI. §. 7. p. 224. HORN. §. 5.

tu, (*b*) ita tamen, ut Monarchia præponderet: quod nec penes Cæſarem ſolum, nec penes ſolos Status ſint jura Majeſtatis, ſed inter utrosque conſortium eorum intercedat, atque nonnulla quidem Cæſari ſoli, nonnulla Cæſari & Statibus omnibus, nonnulla vero Cæſari & Electoribus competant, ita tamen, ut in his etiam Cæſar eminenti ratione agat.

IX. Verum licet negari nequeat, *Monarchici* quid Imperium R. G. adhuc habere, atque regimen univerſi in Comitiis etiam *Ariſtocratiæ* imaginem quandam referre: tamen *Ariſtocratica* hæc mixtura ad hodiernum Imp. ſtatum non prorſus quadrat, nec eum exhaurit; quod Optimates Ariſtocratici ſinguli extra Senatum non niſi privati ſint, nec domi imperio civili gaudeant, cum Status contra ut ſinguli etiam extra Comitia imperantes in ſuis territoriis maneant.

X. Recentior eſt ſententia, quæ *Imperium R. G.* non *unam Remp.* eſſe, ſed *Syſtema Rerumpubl.* inæquali fœdere nexarum, *irregulare* tamen & *monſtro ſimile*, inter Regnum & Syſtema hujusmodi fluctuans, vel ſaltem *extraordinarium*, ex conſvetis regulis Syſtematicis, per omnia, non æſtimandum, non ſine veritatis

(*b*) V. COCCEJ. *J. Publ.* C. VII. §. 8. ſqq.

IX. V. MONZ. §. 5. TITIUS §. 24. 29. STRUV. §. 67.

ritatis specie asserit, (*a*) a plerisque tamen, sed impari successu, impugnata. (*b*)

XI. Sed ut verum justumque de Forma Imp. judicium ferri possit, primum status *antiquus* a *moderno* probe secernendus, atque variæ, quæ per vices temporum ab origine ad nostram usque ætatem acciderunt, *Status publici mutationes* attendendæ; deinde non ex titulis, formulis & schematibus externis, e statu pristino reliquis, sed ex genuino *Majestatis subjecto*, ex quo tanquam ex fonte omnia jura summæ potestatis profluunt, & in quod omnia negotia publica ultimo resolvuntur, habitus Reip. æstimandus; porro diversus *nexus* mutuorum jurium mutuarumque obligationum, quo Caput & Membra Imp. inter se colligantur, ex LL. Imp. recte dijudicandus; denique animo indifferenti, & a præjudiciis,

X. (*a*) v. MONZAMB. l. c. §. 9. PUFEND. de *Rep. Irreg.* RACHEL. *Introd. ad J. Publ.* C. ult. *Inst. Jprud.* L. I. T. XL. §. 4. *Otto Nic.* LINDHOLZ. Diss. de *Capitulat.* C. VI. n. 15. TITIUS C. IX. §. 4. sqq. Diss. de *Habitu Territ. Germ.* C. II. §. 76. sqq.

(*b*) v. BOECLER l. c. C. II. LYNCKER Diss. cit. ad h. l. p. 28. lit. m.) KULPIS ad MONZ. §. 9. & Diss. de Unit. Reip. in S. R. I. C. XIX. th. 7. sqq. HORN. C. XIII. §. 2. sqq.

ſive Philoſophiæ Ariſtotelicæ, ſive affectuum, vacuo, veritas libere indaganda.

XII. Cum autem *IMPERIUM R. G.* non ſolum Regnum *Germaniæ*, ſed etiam *Italiæ*, nec non Regni *Arelatenſis* & *Imperii Romani* reliquias quasdam, ſub ambitu ſuo complectatur: ante omnia fundamenti loco collocandum, *MAJESTATEM* Imp. non niſi REGNO GERMANICO inhærere, quod Germanica gens ſit victrix & dominatrix ceterarum, & Germaniæ Territorium principale, cetera acceſſoria.

XIII. In Germania olim ſumma *Libertas* regnabat; quot Populi, tot fere Civitates erant; Plerique *Populari* regimine gaudebant, ſed fere *Ariſtocratice*, interdum & *Regie* temperato; nam de communi ſalute Principes cum Populo in Comitiis conſultabant: nonnullis & Reges erant, ſed ſuadendi magis auctoritate, quam jubendi poteſtate; neque enim unquam Germani infinitam & liberam poteſtatem, aut totam ſervitutem pati potuerunt.

XIV. Poſtquam vero a FRANCIS Regnum fuit conditum, *Monarchicum* quidem *Imperium* inva-

XII. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. VII. §. 4.

XIII. v. TACIT. de *Morib. Germ.* C. XI. MONZ. C. I. §. 2. COCCEJ. C. VII. §. 10.

XIV. v. COCCEJ. l. c. §. 11. RACHEL. *Inſt. Jprud.* L. I. T. XL. §. 2. p. 128.

invaluit, ſed Procerum & Populi *libertate* temperatum: quippe qua ſe prorſus exuere voluiſſe, Regem ſponte eligentes, haud cenſendi ſunt populi, qui a libertatis ſtudio nomen adſumſerant.

XV. CAROLUS M. quidem, potentia ſuffultus, liberius magisque Monarchice imperaſſe videtur: Comitia inſtituta ad conſultandum, non ad decidendum: Summa poteſtas penes Regem fuit, qui ſententiam, quam voluit, elegit, atque ſuis auſpiciis ſuoque arbitrio omnia moderatus eſt: Duces vero & Comites ſub Francis non niſi Magiſtratus fuerunt.

XVI. Sed ſub LUDOVICO *Germ.* denuo in ordinem redacta eſt Regia poteſtas, atque per pactionem Confluentanam, velut Capitulationem perpetuam, ad commune conſilium & conſenſum Ordinum Eccleſiaſticorum & Secularium reſtricta, magisque Ariſtocratice temperata.

XV. v. BOECLER de Reb. Sec. IX. ſub Carolo M. HERT. de *Orig. Spec. Imp. R. G. Rerump.* § 5.

XVI. v. SCHILT. *J. Publ.* L. IV. T. ult. §. 10. 11. ibique Pact. Conf. verba: *Ut noſtri* FIDELES, *unusquisque in ſuo ordine & Statu, veraciter ſint de nobis ſecuri. ---- Fidelium* COMMUNI CONSILIO ASSENSUM *præbebimus.*

XVII. Extinctis *Carolingis* Duces majorem quidem libertatem ac poteſtatem in ſuis provinciis ſibi arrogarunt, Domini tamen Territoriales nondum facti ſunt, multo minus inæqualiter fœderati Regis electi, cujus poteſtas novis pactionibus imminuta nuſpiam legitur.

XVIII. Priſtina igitur forma adhuc duravit; imo OTTONIS M. poteſtas tantum non abſolute *Monarchica* fuit: ſed poſt OTTONES, ab HENRICI IV. & V. inprimis tempeſtate, Imperatoria poteſtas non parum decrevit, vel per Imperatorum ſocordiam, vel per Principum ac Epiſcoporum ambitionem, nec non Pontificum artes; unde tantum poteſtatis Statibus vel Pontifici acceſſit, quantum Imperatori deceſſit, cujus rei documentum eſt ſtylus curiæ poſt hæc tempora introductus: *IMPERATOR & IMPERIUM.*

XIX. Concidit fere cum FRIDERICO II. *IMPERATORIA MAJESTAS*, nec poſt interregnum penitus inſtaurari potuit, creſcente indies Statuum poteſtate: donec tandem per Capitulationes arctiſſimis limitibus ita circumſcriberetur, ut pauciſſima ſummæ poteſtatis

XVII. v. ITTER. de F. I. C. I. §. 17. p. 40. GUNDLING de *Statu Reip. G. ſub Conrado I.* §. 8. lit. g.

XVIII. v. HERT. l. c. §. 7. STRUV. *J. Publ.* D. I. §. 4. 5. D. VI. §. 68. SCHILT. l. c. §. 17. 18.

ſtatis jura hodie, ſine conſenſu Statuum vel Electorum, ab Imperatore exerceri queant.

XX. *STATUS* contra poteſtatem, quam una cum territoriis proprio jure ſibi aſſeruerant, in Interregno iſto magis firmarunt, pluribusque regalibus ſenſim auxerunt, donec tandem omnia *jura territorialia* acquiſivere, atque in conſortium ſummæ poteſtatis intuitu univerſi Imperii pleniori jure admiſſi fuere, ita, ut expreſſa Pacis Weſtphalicæ ſanctione omnia hæc jura iis confirmarentur: unde tot *Reſpublicæ* ſpeciales, quot Status in Imperio enatæ ſunt, certa tamen ratione adhuc Imperatori & Imperio unitæ.

XXI. Ex dictis liquet, *Monarchiam* quidem olim in Germania fuiſſe, ſed juxta regulas Monarchicas nunquam exacte ſatis compoſitam, imo ſucceſſu temporum, turbis frequenter exortis, nexum Monarchicum magis magisque laxatum, atque adeo *unam* Rempublicam in *plures* quaſi reſolutam fuiſſe, interque diverſas formas perpetuo veluti fluctuaſſe, donec in eam, qua hodie conſpicitur, & in quam fere ſemper propendit, Formam tandem ſubſederit, Legibus fundamentalibus demum approbatam atque firmatam.

XXII. Sed & illud liquet, licet Status, dum

XXI. XXII. v. TITIUS L. VI. C. II. §. 2. 3. & C. I. §. 2.

jus territoriale ſibi comparare ſtuduerunt, ſatis teſtati ſint, quantopere ſibi placeat peculiare ac proprium Territorii regimen, nunquam tamen eos in plenam libertatem evadere vel voluiſſe, vel conſultum duxiſſe: adeoque adhuc cum ſuo Capite *unum Corpus civile* quodammodo conſtituere.

XXIII. *Unio* hæc Statuum cum Imperatore, vel ſi mavis, ſpecialium Imp. Rerumpublicarum cum univerſo Imperii Corpore, *triplici* potiſſimum *Nexu* abſolvitur: nexu *Subjectionis*, nexu *Feudali*, & nexu *Sociali*.

XXIV. Triplex iſte nexus, ſive ex priſtino Imperii ſtatu reliquus, ſive ex ſubſequutis ejus mutationibus enatus, *conſenſu* Imperatoris & Statuum, olim tacito, hodie expreſſo, in Legibus fundamentalibus generatim declarato, nititur, ſpeciatim vero tum per *Electionem* Imperatoris, ejusque juratam ſervandæ Capitulationis *promiſſionem*, tum per *homagium* vel *vaſallagium* a Statibus ſubditisve Imp. præſtandum, producitur.

XXV. *Subjectionis* nexus e priſtino ſtatu Monarchico reſiduus, partim in exercitio *Reſervatorum* Cæſareorum in Territoriis Statuum admittendo cernitur, partim in *Juriſdictione*, Impe-

XXIII. conf. TITIUS l. c. C. II. & Diſp. de *Habitu Territ. Germ.* §. 15. ſqq. ubi ex inſtituto de hoc nexu agit, ſed paulo aliter eum explicat, & ad ſex Capita revocat.

Imperatori & Imp. in Status aliosque Immediatos eorumque ſubditos certa ratione competente, cujus effectus eſt, quod & Status ipſi, ob neglectum officium, Imperio ejusque judiciis ſubſint, & cauſſæ ipſorum civiles vel feudales in Judiciis Imp. agantur, appellationes ad eadem Judicia Imp. nonnunquam locum habeant: qui nexus *verus* quidem, ſed ſæpe non ſatis *validus* aut *efficax* eſt.

XXVI. Nexus *feudalis*, itidem ex priſtino ſtatu Monarchico remanſit, ubi terræ ac regalia primum Ducibus & Comitibus, deinde & Epiſcopis & Abbatibus, beneficii vel ſalarii loco, ſub lege fidelitatis concedebantur: unde hodieque Status Eccleſiaſtici æque ac Seculares Territoria ac jura territorialia per modum feudi ab Imperatore & Imp. recognoſcunt; quamvis priſtinus nexus feudalis valde mutatus ſit.

XXVII. *Socialis* denique nexus, ex priſtino ſtatus Monarchici temperamento, & variis ejus mutationibus, exortus, in *communibus* Imp. *negotiis, Salutem univerſi Imperii* concernentibus, & *communi conſilio auxilioque* expediendis, conſpicuus eſt, atque *fœderis* fere, intuitu Imperatoris & Statuum, *inæqualis*, intuitu vero Statuum inter ſe, *æqualis*, ſed utrinque *perpetui*, rationem habet.

XXVIII.

XXVI. v. Diſſ. m. De *Statu Reip. Germ. Feudali.*

XXVIII. Eſt vero nexus hic vel *univerſalis*, qui partim in communi Capitis & Membrorum *amicitia* & obligatione ad *pacem* internam & externam tuendam; partim in *conſociatione comitiali* circa negotia totius Imp. communi Imperatoris & Statuum conſilio tractanda; partim in *neceſſitate onerum* Imp. ferendorum, conſiſtit:

XXIX. Vel *particularis*, qui partim *conſociatione Circulari* Statuum cujusvis circuli, partim *Collegiali* vel Electorum, vel Principum, vel Comitum, vel Civitatum, peculiaria corpora formantium; partim *Religioſa*, ſive Proteſtantium, ſive Catholicorum, peculiari Religionis vinculo unitorum; partim *Fœderibus* vel Electorum, vel reliquorum Statuum, peculiaribus, abſolvitur.

XXX. Ex his omnibus, probe ſubductis rationibus, colligendum videtur, *Formam* Imp. R. G. neque Monarchicam, neque Ariſtocraticam, neque ex Monarchia & Ariſtocratia mixtam, neque Syſtema civitatum fœderatarum eſſe, ſed *ſingularem*, cujus exemplum ſimile in toto terrarum orbe non invenitur, ſcilicet *Mixtam* ex *MONARCHIA* limitata & *SYSTEMATE Rerump.* non uno nexus genere unitarum.

XXXI. Nimirum convenit quidem hæc forma cum Syſtematicis aliis in eo, quod hic *plures Respubl. ſpeciales*, peculiari ſuo regimine gaudentes, & res ſuas, ſeparatis rationibus expedientes, occurrant, quæ tamen quod ad

ad negotia, universum Imperium concernentia, in commune deliberare & decernere, nec non onera communia conjunctim ferre debent.

XXXII. Sed differt ab iis (1) ratione *originis*: dum Systemata *ordinaria*, deliberato consilio, a *Corporibus liberis* separatisque, iniri solent; sed in Germania, Corporum Sociorum Systema, ex *Monarchia*, nunquam satis valide adstricta, ac temporis successu magis magisque laxata, membris ejus, mutationem fere non sentientibus, exortum, adeoque velut fortuitum est.

XXXIII. (2) Ratione *constitutionis*: dum in Systematibus ordinariis, diversa Corpora libera, expresso fœdere, ad defensionem communem, coalescunt: sed in Germania, & libertas singulorum corporum, & communis eorum conjunctio, per Electiones Imperatorum, iisque surrogatas Capitulationes, nec non juratas Statuum promissiones, producitur.

XXXIV. (3) Ratione *Libertatis singulorum Corporum*: dum in ordinariis Systematibus, singula Membra Systematica pleno Imperio, ad regimen territorii necessario, gaudere, præterea toti Systemati nullo in casu subjecta esse solent; sed in Germania Status non omnes summæ potestatis partes plene perfecteque exercere possunt, quidam etiam una alterave plane destituuntur, præterea in casibus certis

tis ſingula Membra toti Corpori, vel ſaltem Capiti, ſubſunt, adeoque poteſtatem ſuperiorem agnoſcere tenentur.

XXXV. (4) Ratione *Nexus communis:* dum ordinaria Syſtemata *nexu ſociali* exacte conjungi, ac ſingulorum Membrorum officia expreſſo pacto, accurate & adæquate determinari ſolent; ſed commune Imperii Germ. vinculum, uti nonnullas priſtinæ Reip. Monarchicæ reliquias adhuc continet, quod Reſervata Cæſarea & ſumma Imperii judicia demonſtrant, ita maximam partem ſociale quidem eſt, ſed nec adæquate ſatis efformatum, nec arcte ſatis adſtrictum.

XXXVI. Denique (5) *Membrorum conjunctorum* ratione: dum Syſtemata ordinaria ex Membris non adeo multis, quoad vires ac conditionem civilem, fere æqualibus conſtare ſolent; ſed in Germania magnus incertusque fere Statuum numerus eſt, vires maxime diſpares, conditio civilis, & hinc orta exiſtimatio, plane diverſa, præterea omnibus, cum quadam prærogativa, Caput præeſt.

XXXVII. Hæc Forma Imp. uti *Legibus* fundamentalibus conſtituta & firmata eſt, adeoque nec irregularis eatenus dicenda, nec mutatio ejus facile ſvadenda: ita *morbis* tamen ſuis

XXXI - XXXVI. v. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. IX. §. 7. ſqq. Diſp. de *Habitu Terr. G.* C. II. §. 77.
XXXVII. v. MONZ. C. VII. TIT. J. P. L. VI. C. II. §. 75. & L. VII. C. X. §. 43. ſqq. Diſſ. cit. §. 77.

ſuis omnino laborat, ob defectum unionis debitæ & ad promovendam Imp. ſalutem, omniaque negotia ad hunc finem commode expedienda, ſufficientis; cujus rei cauſſa in univerſum a peculiari conſtituendi ratione, Corporum conjunctorum conditione, intuitu religionis, potentiæ, dignitatis, diverſa, diverſisque, quæ hic dominari ſolent, ſtudiis & affectibus, dependere videtur.

XXXVIII. Ceterum qualis nexus *Pontifici Romano*, nec non *Regni Italici* & *Arelatenſis* Statibus cum *Imperio R. G.* intercedat, ſuperius ſuis locis expoſitum eſt: certe *Mejeſtas* horum Regnorum cum *Regni Germanici Majeſtate* prorſus coaluiſſe videtur; reliquus *nexus* maximam partem *feudalis* eſt, cum obligatione quadam ad certa *tributorum* genera, & agnoſcendam Imperatoris *jurisdictionem*, conjunctus, niſi quod *Regni Arelatenſis* Status nonnulli & *jus civitatis Germ.* obtinuerint, adeoque arctiori quodam nexu Imperio obſtricti ſint.

XXXIX. Quemadmodum igitur MAJESTAS I. R. G. *Imperatori* & *Statibus* inhæret: ita *JURA MAJESTATIS*, univerſum Imperium concernentia, quæ vel circa *Sacra*, vel circa *Secularia* verſantur, partim *Cæſari* cum *Statibus* omnibus, partim cum *Electoribus* ſunt communia, partim denique a *ſolo Cæſare* exercentur: ſingula jam ſuo ordine conſideranda ſunt.

CAP.

XXXVIII. v. ſupra L. I. C. XV. §. 6. ſqq. & §. 25. ſqq. it. C. XVI.

Cap. II.

De SUMMA POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM CIRCA SACRA CUM PRIMIS ORIGINE ET PROGRESSU EIUSDEM.

§. I.

JUS SACRORUM, quod partim circa *externum Religionis exercitium dirigendum*, partim *circa tranquillitatem Reip.*, religionis intuitu, *conſervandam*, occupatur, cuilibet Imperanti, vi ſummæ Poteſtatis, cui omnes ſubditorum actiones ſubſunt, merito aſſeritur, ita tamen, ut non ulterius, quam vel religionis indoles admittit, vel ſalus Reip. exigit, ſit extendendum.

II. Hinc non ſolum *IMPERATORES Romani* veteres

§. I. v. PUFENDORFF. *Enucl.* in *Append.* C. XXII. conſ. HENNIGES de *Summa Imp. Rom. poteſtate circa Sacra* C. II. & III.

II. v. SOCRAT. *Hiſt. Eccl.* L. V. ibi: *Res Eccleſiæ ab ipſis pependerunt J. Can.* c. 27. c. 28. c. 41. c. 45. *Cauſ.* XI. qu. 1. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVIII. S. I. §. 6. 7. 8. HENNIG. l. c. C. VI. § 9. 10. HORN. *J. Publ.* C. XLI. §. 21. 22. 23. STRUV. *S. J. P.* Diſſ. X. §. 18. 19. THOMAS. *Caut. circa Præcogn. Jprud. Eccleſ.* C. XXI. §. 14. 17. HERT. *Not. Vet. Franc. R.* C. IV. §. 2. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 10.

veteres, tam *gentiles*, quam *Christiani*, a CONSTANTINO M. usque curam religionis & jura ſacrorum ſibi vindicarunt; ſed etiam *Francici Germanicique* Reges & Imperatores, a CAROLO M. ad HENRICUM IV. usque, omni *poteſtate Regia* in *ſacris*, nemine contradicente, uſi ſunt, atque *ſacrum ordinem*, inque hoc *Pontificem* quoque *Rom.* ſibi ſubjectum habuerunt: quamvis nonnulli jam in eundem ordinem indulgentiores fuerint.

III. Speciatim Imperatores veteres de *Religione Chriſtiana* per totum Imperium Rom. *introducenda*, paganiſmo tollendo, & hæreſibus extirpandis, laborarunt: nec minus CAROLUS M. & Succeſſores de eadem Religione per Germaniam, inprimis Saxoniam propaganda, ſolliciti fuerunt, variaſque in hunc finem Eccleſias ac Scholas fundarunt.

IV. Eadem de cauſſa *Concilia*, & inter hæc *œcumenica*, ſæpe convocarunt *Imperatores Rom.*,

III. v. HENNIG. l. c. HORN. l. c. WERLHOF. *Not. I.* C. II. §. 208. conf. Supr. L. IV. C. XV. §. 2.

IV. v. RADEVIC. L. II. C. 64. ibi FRIDERICUS I. *Quamvis noverim officio ac dignitate Imperii penes nos eſſe poteſtatem congregandorum Conciliorum: (hoc enim &* CONSTANTINUS *&* THEODOSIUS, *nec non recentioris memoriæ* CAROLUS M. *&* OTTO *Imperatores feciſſe memorantur.) Synod. Francof.* can. VI. ibi: *Statutum eſt a Domino Rege & ſancta*

inque iis omnia Imperantis jura exercuerunt: eodem jure eademque auctoritate *Franci* & *Germani*, CAROLUS M., HENRICUS I., OTTO M., HENRICUS II., & III. imo & LOTHARIUS, FRIDERICUS I. & SIGISMUNDUS, in celebratis variis Conciliis, in quibus multa adversus dissentientes in fide, de ritibus & disciplina Ecclesiastica definita, usi sunt.

V. Porro *Legislatoriam potestatem* circa sacra exercuerunt *Romani* æque ac *Francici Germanicique* Imperatores, quorum *Leges* de rebus *sacris* & *ecclesiasticis* tum in Codice & Novellis, tum in Capitularibus Francorum, aliisque Constitutionum Imperialium collectionibus, passim extant.

VI. *Judiciaria* quoque *potestas* in sacris penes Imperatores *Rom.* fuit, dum & ipsi adversus

sancta Synodo. HENNIG. C. VIII. CONRING. de *Concil.* §. 9. sqq. LEHMANN. *Chron. Spir.* L. II. C. XLI. ZIEGLER. de *Episc.* L. III. c. XXX. §. 98. HARDT *Acta Concil. Const.* HORN. l. c. STRUV. l. c. §. 20. HERT. *Not. Vet. Franc. R.* C. V. §. 8. 9. 10.

V. v. JUSTIN. *Cod.* L. I. Tit. I. – XII. *Novell.* CXXXIII. c. 2. *Nov.* CXLVI. c. 3. *Nov.* CXXXVII. c. 6. HENNIG. C. V. COCCJ. §. 7. HERT. l. c. §. 27.

VI. v. JUSTIN. C. de *Episc. audient.* THEOD. C. L. 12. de *Episc.* HENNIG. C. VI. §. 31. sqq. ZIEGLER. de *Episc.* L. III. C. XXX. §. 47. COCCEJ. §. 13. HORN. §. 31.

ſus diſſentientes, aut delinquentes Clericos, ſtatuerunt, & *Judicia Eccleſiaſtica* conſtituerunt, *Epiſcopis* jurisdictionem quandam, ſub *Epiſcopalis audientiæ* nomine, concedendo, atque adeo *clericis* peculiare forum aſſignando, certos etiam *provocationum gradus* ordinando, ita tamen, ut ſuo judicio Epiſcopos & Clericos non prorſus exemerint.

VII. Apud *Francos* & *Germanos* eadem fere Judiciorum Eccleſiaſticorum ratio erat: *Epiſcopi* in clericos & Monachos jurisdictionem exercebant, de Epiſcoporum vero, aliorumque provocantium, cauſſis in *ſynodo*, quam *Metropolitanus* convocabat, judicatum; ſed utrumque nonniſi auctoritate Regia: *Miſſis* etiam Regiis judicium quoddam in Epiſcopos & Abbates competebat, ſuprema vero provocatio ubique *Regi* reſervata erat, qui vel in conventibus populi, vel ſolus, vel per Apocriſarium, cauſſas eccleſiaſticas terminabat: quamvis regnante *Carolo* M. jam *Pontificis Rom.* judicium, Epiſcopis dejectis, aut inter ſe litigantibus, patefactum ſit; quo tamen non obſtante ipſe Pontifex Imperatorum Judicio obnoxius manſit.

VII. v. LEHMANN. L. II. C. XLI. p. 170. HENNIG. l. c. COCCEJ. §. 9. HERT. *N. V. Fr. R.* C. V. §. 36.--40.

VIII. Jus *constituendi* per *electionem Ministros Ecclesiæ* & *Episcopos* initio penes totam *Ecclesiam*, h. e. *Clerum* & *Populum*, fuit: sed a CONSTANTINI M. tempore *Imperatores Romani* jus, quod summum Imperium ipsis hac in parte tribuebat, sibi vindicarunt, & circa *electiones* tum *Pontificis Rom.*, tum ceterorum *Episcoporum*, auctoritatem suam ita interposuerunt, ut non prius ordinarentur, quam ab Imperatoribus essent confirmati; interdum etiam citra electionem eos ipsi constituebant.

IX. Idem exemplum sequuti sunt *Francici Germanicique* Reges et Impp., qui præsertim a CAROLI M. ætate haud passi sunt, quemquam in *Episcopum* aut *Abbatem*, sub quorum cura etiam *Scholæ* erant, sine sua auctoritate & confirmatione promoveri: nonnunquam & sine cleri populique suffragio, Episcopos æque constituerunt.

X. Hoc jus uti Imperatoribus in Ecclesiis terrarum suarum vi summi Imperii competebat:

VIII. v. ZIEGLER de *Episc.* L. II. C. II. HENNIG. C. VII. §. 4. 8. 9.

IX. v. LEHMAN. L. II. C. XXIII. L. III. C. XIII. & XXI. HENNIG. l. c. §. 10. sqq. HORN. l. c.

X. v. *Can.* XXII. dist. 63. ibi: HADRIANUS *Papa cum universa synodo tradiderunt* CAROLO *jus & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam*

bat; ita ſpeciatim jus conſtituendi *Pontificem Rom.* & *Epiſcopos* ditionis Romanæ CAROLO M. ab *HADRIANO*, & OTTONI M. & Succeſſoribus a *LEONE* per peculiaria pacta firmatum eſt; quod & Imperatores poſtea ad HENRICUM IV. uſque ſemper exercuere.

XI. Cum vero conſtitutio Epiſcoporum tribus fere actibus abſolvatur: *Electione*, *Inveſtitura*, & *Conſecratione*, circa duos priores quidem Imperatores ſemper ad HENRICUM IV. uſque jure ſuo uſi ſunt; poſtremus vero a Clericis tantum exerceri ſolitus eſt.

ſtolicam ſedem. Inſuper AEpiſcopos & Epiſcopos per ſingulas provincias ab eo inveſtituram accipere definivit, & ut, niſi a Rege laudetur & inveſtiatur Epiſcopus, a nemine conſecretur; & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit. Ibid. *Leo* ad exemplum *Hadriani: Ego quoque* LEO *Epiſcopus Serv. Servor. Dei cum toto Clero ac Rom. Populo conſtituimus & confirmamus -- Dn.* OTTONI I. *Regi Teut., ejusque Succeſſoribus hujus regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi ſucceſſorem atque ſummæ ſedis Apoſtolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc AEpiſcopos ſeu Epiſcopos, ut ipſi ab eo inveſtituram accipiant & conſecrationem &c.* conf. CONRING. de *Conſtit. Epiſc. Germ.* §. 20. ſeqq. SCHILT. J. P. Tom. II. Tit. I. HENNIG. l. c. §. 13. 18.

XII. Circa *Electionem* Impp. jus suum duplici modo exercuerunt: aut enim ipsimet absque aliorum suffragio eam immediate perfecerunt, aut jus eligendi aliis concesserunt, sed salvo iterum duplici jure; uno, ut electuris facultas eligendi a Rege impetranda esset; altero, ut Regi liceret electum prævio examine vel probare, vel rejicere, aliumque vel immediate, vel per alios eligere, probatumque per investituram confirmare, atque solenni jure jurando sibi obstringere.

XIII. *Investitura* per traditionem annuli & baculi peracta, eademque simul ipsa Ecclesiæ & sacri muneris collatio facta & significata est; atque hoc jus Impp. ad HENRICUM IV. usque semper sibi asseruerunt, scil. tum electum certæ Ecclesiæ addicere & annulo velut desponsare, tum potestatem pastoralem, seu jurisdictionem ecclesiasticam, per baculum ei conferre.

XIV. Cum jure constituendi Episcopos conjunctum fuit jus indignos *removendi*, quod itidem penes Imperatores *Romanos Germanicos*-que

---

XII. XIII. v. HENNIG. §. 24. MEIBOM. de *Jure Invest.* T. III. p. 172. ZIEGLER. L. II. C. I. §. 25. LEHM. L. II. C. XLI. p. 166. LUDEWIG de *Jure Annatar.* C. I. §. 5. ubi signa baculi & annuli aliter explicare conatur.

XIV. v. HENNIG. l. c. §. 22.

que fuit, quamvis non ſine Epiſcoporum aliorum conſenſu facile iſtud exercerent.

XV. Præterea hac etiam in parte curam ſacrorum geſſerunt Impp. & *Romani* & *Francici Germanicique*, quod non ſolum *Eccleſias* & *Monaſteria Scholaſque* fundarunt, nec non *templa, oratoria*, aliaque ædificia ſacra extruxerunt, ſed etiam *rebus* ac *bonis* neceſſariis, ſæpe etiam ſuperfluis, dotarunt, ac immunitatibus ornarunt, de adminiſtrandis quoque illis ſolliciti fuerunt, atque *Advocatos* & *Vice-Dominos* illis conſtituerunt, denique ex ſummæ poteſtatis arbitrio de rebus ſacris & eccleſiaſticis diſpoſuerunt.

XVI. Cumprimis jus iſtud, quod vulgo *Regalia* dicitur, Imperatoribus Germanicis antiqua conſvetudine competiit, vi cujus, ſede vacante, & *fructus* beneficiorum, & *mobilia* defuncti Prælati occupabant; *illos* jure dominii directi, *hos* jure bonorum vacantium: quod & ad OTTONEM IV. usque exercuerunt.

XV. v. LEHMANN. L. II. C. 35. 36. 41. HENNIG. C. IX.

XVI. v. ARNOLD. LUB. *Chron. Plav.* L. III. C. XVII. MEIBOM. Diſſ. de *Jure antiquo Imp. circa bona defunct. Epiſcop.* T. III. *Rer. Germ.* p. 185. CONRING. de *Conſt. Ep.* §. 72. COCCEJ. J. P. C. XXII. §. 5.

XVII. Denique *Protectionem* ac defensionem Ecclesiæ susceperunt Imperatores, atque hoc nomine *summi Advocati* totius *Ecclesiæ Christianæ*, uti in specie Romanæ a tempore CAROLI M. salutati sunt.

XVIII. Ex dictis liquet, summam potestatem circa sacra usque adhuc penes *Imperatores* fuisse; & quamvis nonnulla ejus jura non sine consensu Statuum vel saltem Episcoporum in Comitiis vel Conciliis Synodisve exercuerint; summum tamen arbitrium statuendi ac decernendi penes ipsos mansisse.

XIX. Sed ab HENRICI IV. & V. tempestate hæc Cæsarum potestas maximam mutationem jacturamque passa est; dum *Episcopi*, opibus & seculari potestate aucti, *Imperatoris potestati* se subducere conati sunt, & inprimis *Pontifex Romanus* magnam potestatis circa sacra partem sibi arrogare ausus est, initio ab *investitura* Episcopali facta, cui dein *alia jura* accesserunt.

XX. Licet autem nonnulla jura *Cæsari* fuerint relicta, tamen *Status*, quorum potestas itidem ab HENRICORUM tempore magis magisque creverat, in consortium quorundam ita admissi fuerunt, ut ea non sine ipsorum consensu comitiali exerceri possint.

XXI.

XVII. v. *Can.* XXII. dist. 63. LEHM. L. II. C. XL. HENNIG. C. X. HORN. §. 21. 22.

XIX. v. Cap. seq. ubi hæc fusius exponentur.

XXI. Imo poſtquam *Status Proteſtantes* jugum papale per reformationem excuſſerunt, iidem *Jura Sacrorum*, ſive a Cæſare derelicta, ſive ab injuſto poſſeſſore vindicata, in ſuis Territoriis cum ceteris juribus territorialibus, ſibi integra aſſeruerunt, varie deinceps per LL. fundamentales definita atque firmata.

XXII. Hinc factum, ut hodie *Jura ſacrorum* in Imperio R. G. partim Imperatori & Statibus ſint communia, partim inter Papam, Imperatorem & Status diviſa: unde adeo commode in *Papalia*, *Cæſareo-Comitialia*, & *Reſervata Cæſarea*, diſpeſci poſſunt, ſuo ordine jam ſpecialius conſideranda.

CAP. III.

DE JURIBUS PAPALIBUS IN IMPERIO ROM. GERM. CIRCA SACRA.

§. I.

PAPA ſeu PONTIFEX ROMANUS ab initio quidem, cum nil niſi Epiſcopus eſſet, æque ac reliqui Epiſcopi, ſummæ Imperatorum

§. I. * De Origine & Progreſſu Papatus, variisque ejus adminiculis, mediis & gradibus v. PUFEND. Einleit. zur Hiſtorie C. XII. vom Pabſt. GIBELLINI ſeu GOEBELII *Cæſareo-Papia*. TITII *J. Publ.* L. I. C. VII.

poteltati fubjectus, ab iisque conftitutus fuit: fed poftea, facri faftus ftimulis agitatus, non folum Imperio civili fe, cum Epifcopis & clericis ceteris, fubtrahere, fed etiam fucceffu temporis *univerfalem dominatum* in univerfam Ecclefiam fibi arrogare, atque adeo *Hierarchiam Papalem*, uti in Italia ceterifque Regnis, ita & in Germania inprimis, ftabilire aufus eft.

II. Equidem primis temporibus ad HENRICUM IV. usque *Hierotyrannis* & *libertas Germanica* inter fe velut luctatæ funt, illa nonnulla commoda fibi acquirente, hac tamen adhuc prævalente.

III. Quamvis enim nonnulli ex primis Germaniæ Regibus & Imperatoribus jam erga Pontificem ceterofque Epifcopos indulgentiores fuerint, vel opibus vel auctoritate eos cumulando, imo integra territoria ac fecularem poteftatem nonnullis largiendo; unde hi elatiores facti nonnunquam plus jufto fibi fumferunt, & erga ipfos Imperatores reverentiam exuere cœperunt: tamen plerique Impp.

II. v. SCHILTER de *Lib. Ecclef. Germ.* L. I. C. X. §. 15. L. II. III. CONRING. de *Conftit. Epifcop.* §. 10. fqq. TITIUS *J. Publ.* L. VI. C. I. §. 15.

III. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XVIII. S. I. §. 11. 12. HERT. de *orig. fpec. I. R. G. Rerump.* §. 10. THOMAS. *Caut. circa Præcogn. Jprud. Ecclef.* C. XXI. §. 16. fqq.

Impp. ad HENRICUM IV. uſque Majeſtatem Imperii libertatemque Germaniæ adverſus Pontifices ſartam tectam adhuc ſervarunt.

IV. At ſub HENRICO IV. infauſtum diſſidium inter *IMPERIUM* & *SACERDOTIUM* efficacius ſeſe exeruit, & in apertum bellum tandem erupit, quod nonniſi cum ſummo detrimento poteſtatis auctoritatiſque Cæſareæ, ac libertatis Germanicæ, augmento contra Hierarchiæ Papalis, finitum eſt.

V. Nimirum GREGORIUS VII. ſeu HILDEBRANDUS, callidiſſimus æque ac ambitioſiſſimus homo, a Cæſare primum, modeſtiam ſimulans, confirmatus, mox, occaſione a turbis inteſtinis, ac moribus non optimis Henrici, captata, tum *jurisdictionem* in ipſum *Cæſarem*, quem Romam citatum, & aliquoties excommunicatum, indigniſſime habuit, tum *Inveſtituram Epiſcoporum*, ſibi arrogavit, eoque & Eccleſiam ſeculari poteſtati eximere, & Hierarchiam papalem ſuper univerſam Eccleſiam non ſolum, ſed & ſecularem poteſtatem, evehere allaboravit.

VI.

IV. V. URSPERG. *Chron.* a. 1102. fol. 184. ibi: *Inter Regnum et Sacerdotium unitas tot annis ſciſſa.* COCCEJ. §. 19.

V. LEHMANN. *Chr. Sp.* L. V. C. XXV. ſqq. CONRING. de *Judic. Imp.* §. 45. & de *Conſtit. Epiſc.* §. 51. 53. COCCEJ. §. 16. HENNIG. de *Pot. Imp. circa ſacra* C. VII. §. 26.

VI. Cumprimis *Vice-Deatum* suum in Synodo Romana a. 1076. stabilire conatus est, dum publicatis sub *Dictatuum* nomine, canonibus, universalem potestatem in sacris & secularibus sibi asseruit: (*a*) quibus paulo post a. 1078. decreta, de *Investitura* Episcoporum & Abbatum, e manibus Imperatorum & Regum extorquenda, adjecit. (*b*)

VII. Licet autem HENRICI IV. & V. aliquamdiu fortiter pro juribus Imperii pugnarint, tamen post varias concertationes, & tentatas aliquoties transactiones, (*a*) HENRICUS

VI. (*a*) v. BARON. ad h. a. ZIEGLER *præf. ad Laucell.* §. 37. ubi Dictatus recensentur. RECHENB. D. de *Totat. Hildebr.* §. 50. sqq.

(*b*) v. BARON. ad a. 1078. ibi: *decernimus, ut nullus clericorum investituram Episcopatus vel Abbatiæ vel Ecclesiæ de manu Imperatoris vel Regis, vel alicujus Laicæ personæ viri vel fœminæ, suscipiat. Quod si præsumserit, cognoscat investituram illam Apostolica auctoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.* & ad an. 1080. ubi similia. CONRING. de *Const. Ep.* §. 51. HENNIG. l. c. p. 597.

VII. (*a*) *Primum* inter HENRICUM V. & PASCHALEM II. transactum: *ut ille huic investituras, hic illi omnia Regalia & jura secularia Episcoporum cederet.*

RICUS V. tandem cum CALIXTO II. in Comitiis Wormatienſibus a. 1122. ita tranſigere coactus fuit: ut *Imperator Pontifici cederet inveſtituram Epiſcoporum per baculum & annulum*, atque *canonicam* eorum *electionem* & *liberam conſecrationem* admitteret; *Pontifex* vero viciſſim, *electiones in præſentia Imperatoris fieri, ab eoque in caſu diſſenſus judicium interponi, electum* denique *ab eodem regalia per ſceptrum recipere, nec prius ordinari*, concederet. (*b*) VIII.

deret. Sed hoc Pactum retractarunt Epiſcopi Italiæ. *Altera* tranſactio inter eosdem, a XIV. Epiſcopis ac Principibus jurejurando firmata & anathemate munita, fuit: *ut Regni eſſet, inveſtituras Epiſcoporum absque Simonia & ambitu facere, ceu hactenus feciſſet, & nemo electus conſecraretur, niſi a Rege inveſtitus.* Sed mox ipſe Papa & Epiſcopi hoc quoque pactum damnarunt. V. FRISING. *Chr.* L. VII. C. XIV. GOLD. *Conſt.* T. I. a. 1110. fol. 252. 253. & a. 1111. 254. -- 256. MEIBOM. de *Inveſt. Epiſc.* T. III. *Rer. Germ.* f. 157. CONRING. de *Conſt. Ep.* §. 54. ſqq. COCCEJ. §. 21. *Tertia* tandem conventione res ita confecta, ut Imp. ſuccumberet.

(*b*) v. Diploma ap. *Arn.* BUCHEL. in Not. ad HEDÆ *Hiſt. Ultraj.* P. 154. & GOLD. *Conſt.* f. 55. ubi Cæſar: *Ego* HENRICUS *D. G. Rom. Imp. Aug. pro amore Dei & S. R. Eccleſiæ & Dni Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & SS. Dei Apoſtolis Petro & Paulo, Sanctæque Cath. Eccle-*

VIII. Hoc pacto *Majestas Imperii* non parum labefactata, ac tantum non *dimidia potestatis Caesareae pars* amissa, non nisi exiguis ejusdem reliquiis servatis; *Sacerdotii* contra *Majestas* erecta, atque *Hierarchia Papalis* fere ad summum fastigium evecta; imo *nova* quaedam *Potestas* summa, praeter Caesarem, in Germaniam, inaudito exemplo, invecta, quae, cum omnem clerum

---

Ecclesiae omnem INVESTITURAM *per annulum & baculum; concedo in omnibus Ecclesiis, quae in Regno vel Imperio meo sunt, canonicam fieri electionem, & liberam consecrationem.* & Papa: *Concedo, electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in praesentia tua,* Imperatoris, *fieri absque simonia & aliqua violentia; ut si aliqua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium praebeas. Electus autem Regalia per sceptrum a te recipiat.* Addit FRISING. L. VII. C. XVI. cautum quoque fuisse, *ne electi, tam Cisalpini quam Transalpini, prius ordinentur Episcopi, quam Regalia de manu ejus per sceptrum suscipiant.* Conf. CONRING. de *Const. Ep.* §. 56. 57. ZIEGLER. de *Episc.* L. II. C. II. §. 13. HENNIG. §. 28. 29. p. 625.

VIII. v. ONUPHR. PANV. in *Vita Gregor.* VII. MEIBOM. l. c. f. 180. COCCEJ. §. 17. 23. ZIEGLER l. c. C. III. §. 11.

clerum sua sub ditione complecteretur, Imperii clericalis fines amplificandi occasionem nullam neglexit.

IX. Equidem Imperatores nonnulli, LOTHARIUS, CONRADUS III., FRIDERICUS I., OTTO IV., HENRICUS VII., & LUDOVICUS IV. Imperii jura subinde vindicare conati sunt: unde bellum inter *Imperium* & *Sacerdotium* & ante & post Interregnum sæpius recruduit, *Gvelfis* etiam & *Gibellinis* hinc pro Papa, illinc pro Cæsare, strenue decertantibus, sed irrito plerumque, ob varias caussas, successu.

X. Crevit igitur in immensum potentia Papalis: Nimirum arrogarant sibi Pontifices non solum jus ferendi leges ecclesiasticas, ac dispensandi circa divinas, cum universa jurisdictione in omnes clericos, & res ecclesiasticas, quin & nonnullas laicorum caussas; sed etiam supremum dominium in bona ecclesiastica, dum & jus capiendi mobilia Episcoporum & Prælatorum, ac proventus anni emortualis, quod Imperatoribus sub *Regaliæ* nomine competebat, iis eripere, & Germaniam per sumtus confirmationum, & palliorum

IX. v. COCCEJ. §. 23. 24. THOMAS. l. c. §. 75. sqq. AVENT. L. VII.

X. v. MEIBOM. l. c. p. 185. CONRING de *Const. Ep.* §. 70. sq. HORN. *J. Publ.* C. XLI. §. 214.

liorum, item annatas, aliaque, pecunia emungere, non dubitarunt.

XI. Quamvis etiam *Electio canonica* per transactionem Calixtinam *Clero* & *Populo* restituta videretur: tamen mox *Clerici*, cumprimis Canonici, connivente Papa, electiones Episcoporum, uti Cardinales Pontificis, ad se solos, excluso populo, pertraxerunt; & ipsi vicissim a *Pontifice*, inventis provisionibus, gratiis, expectativis, reservationibus, varie elusi, ac eligendi jure fraudati.

XII. Imo Imperatores interdum ipsi improvida indulgentia incrementa Imperii Papalis promoverunt: documento est *Aurea Bulla* FRIDERICI II. de Libertate Ecclesiastica, a præcipuis Principibus secularibus & Ecclesiasticis subscripta, INNOCENTIO III. missa, qua electio Prælatorum Capitulo, & appellatio in caussis Ecclesiasticis ad sedem Apostolicam, itemque restitutio bonorum, permittitur, ac Regaliæ renunciatur.

XIII. Nec postea imminuta, sed per fatale interregnum potius aucta est potentia Papalis, sub cujus jugo tunc misere ingemuit Ger-

XI. v. CONRING. de *Const. Ep.* §. 65. sqq. HENNIG. §. 30. 31. COCCEJ. §. 17. 18. ZIEGLER. l. c. C. VII.

XII. v. CONRING. l. c. §. 65. p. 439. 440. SCHILT. de *Lib. E. G.* L. V. C. XII. §. 12. 14. 15. THOMAS. l. c. §. 30.

XIII. v. THOMAS. §. 34. 35. 37.

Germania, ad desperationem fere redacta: quin & post Interregnum fastigium suum retinuit fere ad SIGISMUNDI, vel, si mavis, MAXIMILIANI I. tempora: ab hoc vero tempore non amplius eam crevisse, sed potius decrevisse, animadversum est.

XIV. Scilicet cum indies ingravescere jugum papale sentiret Germania, excutere tandem istud conata est, ac varia adversus Papam gravamina edidit; qualia erant, *Avisamenta Constantiensia* in Concilio Constantiensi, & *Moguntina* in Basileensi SIGISMUNDO exhibita: Sed nec per tentatam ab Imp. *Reformationem* nec per Concilii Basileensis decreta, quibus reservationibus papalibus obex ponebatur, exoptatum tantis malis remedium est paratum.

XV. Parum quoque libertati Germanicæ consultum per *Concordata Nationis Germanicæ*, inter

XIV. v. GOLD. T. I. p. 151. 155. 170. T. II. p. 146. CONRING. de *Constit. Ep.* §. 82. STRAUCH. *Diss. Exot.* V. §. 6. RHET. *J. Publ.* L. I. T. II. §. 122. sq. COCCEJ. §. 25. THOMAS. §. 39. STRUV. *S. J. Publ.* D. X. §. 23.

XV. v. LIMN. ad *Capit.* CAROL. V. a. XVI. ZIEGLER. ad LANCELL. L. I. T. XXVII. §. 10. v. Reserv. CONRING. l. c. §. 84. sqq. RHET. §. 126. HENNIG. l. c. §. 32. 33. NITSCH. ad *Cap.* JOS. a. XVIII. §. 2. 3. LUNIG Reichs-*Archiv* P. Gen. n. u. p. 53. LINCK. Diss. *de Concord. Nat. Germ.*

inter FRIDERICUM III. & NICOLAUM V. ann. 1447. inita: quippe quibus *Poteſtas Papalis* in Germania, usque adhuc impugnata, nonnihil quidem, ob juſtas Germanorum querelas, intuitu Reſervationum & Annatarum inprimis, reſtricta, ſed in ceteris magis firmata fuit.

XVI. Licet autem pauciſſimi Status in ea conſentirent, & plerique potius, ut Germaniæ, exemplo Franciæ, pragmatica ſanctione proſpiceretur, flagitarent: tamen ÆNEAS SYLVIUS, ad CALISTUM ab Imp. miſſus, abſolutam Pontifici obedientiam Germanicæ nationis nomine promiſit.

XVII. Imo licet poſtea, ob non ſervata ab ipſo Pontifice Concordata, nova orirentur gravamina, partim MAXIMILIANO I. a. 1510. partim *Pontificis Nuncio* a. 1522. exhibita: (a) tamen invaluerunt Concordata, & per Capitulationes Cæſareas certa ratione approbata fuerunt, ita quidem, ut & gravamina olim contra ea mota tollantur, & ne fraudi ſint Evangelicis, qui per pacem Weſtphalicam

XVI. v. STRAUCH. l. c. RHET. §. 124. ſq.

XVII. (a) v. GOLD. T. I. p. 119. ubi X. *Gravamina cum remediis & aviſamentis*, & HORTLED. de *Conſt*. C. B. G. L. I. C. I. & GOLD. L. a *Carolo V*. f. 36. ubi C. *Gravamina*.

licam eorum abrogationem in ſuis terris obtinuerunt (*b*).

XVIII. Quamvis autem, tum ob deficientem ab initio Statuum conſenſum, tum ob frequentes ipſorum Pontificum contraventiones, haud injuſte a Concordatis recedere poſſent Germani, quod & per pacem Religioſam & Weſtphalicam ex parte factum eſt: tamen cum Catholici partes Pontificis prorſus deſerere noluerint, ipſorum intereſt, a Pontifice Concordata ſervari.

XIX. Quamvis etiam Evangelici nec ullam Pontificis auctoritatem, nec Concordatorum vim, in ſuis terris agnoſcant, adeoque quoad ſe nec Cæſarem obſtringere, nec ſibi præjudicium fieri, per Capitulationes velint: tamen ipſorum quoque intereſt, ne Conſtatus Catholici contra Concordata graventur, atque per contraventiones Pontificum libertati Germanorum vis inferatur; ni, ut prorſus aboleantur, obtinere queant, quod utique ſemper præoptarunt.

 XX.

(*b*) v. *Capit.* JOS. a. XVIII. ibique *Medit.* & NITSCH. §. 15. it. CAROLI VI. a. XIV. INSTR. P. a. V. §. 19. STRUV. §. 27.

XVIII. v. RHET. §. 128. 129. HORN. §. 24.

XIX. v. RHET. §. 130. HORN. l. c. LUNIG Reichs-*Archiv.* l. c. n. III. p. 56. ibique Allerunterthänigſte Vorſtellung an den Käyſer Leopol-

XX. *Jura* igitur, quæ a PAPA in Germania hodie exercentur vel usurpantur, & per Concordata vel admittuntur vel restringuntur, vel per Capitulationes, propter abusus, coercentur, vel per alias LL. fundamentales certa ratione abolentur, partim ad *constitutionem Episcoporum* vel *collationem beneficiorum* ecclesiasticorum, partim ad *Annatas*, partim ad *Jurisdictionem*, pertinent.

XXI. Circa *Constitutionem* Episcoporum & Prælatorum, beneficiorumque ecclesiasticorum *collationem* varie concurrit Pontifex: quippe qui & *Provisiones*, & *Postulationum* gratias, & *controversiarum* decisiones, & *confirmationes*, & jura *Pallii*, suæ curiæ asseruit.

XXII. *PROVISIONES* dicuntur *Collationes* Pontificis extraordinariæ, quarum vi ipse, neglecta

poldum von dem Evangelischen Corpore &c. verb: Daß die also genandte Concordata bey so gestalten Sachen/da der Römische Hof denenselben immerhin zuwieder handelt/ und daran ohnedem nicht verbunden seyn will/ gäntzlich auffgehoben werden mögen / mithin die Teutsche Freyheit / gleich wie selbige vorhin gewesen / und in Concilio Basileensi stabiliret / zu ersetzen.

XXII. v. CONRING l. c. §. 71. 77. sqq. ZIEGLER ad LANCELL. L. I. T. XV. §. 5. HORN. C. XLI. §. 29.

cta Capitulorum electione, vel collatione ordinarii Collatoris, Ecclesiæ dat Episcopum, vel beneficia concedit: sed hæ cum a Sec. XIV. inprimis adversus pristinæ Ecclesiæ instituta invaluerint, inconsulto clero & populo exerceri solitæ, adeoque variæ querelæ ortæ sint, modus per Concordata eis positus est.

XXIII. Scilicet primum reservata modo sedi Apostolicæ *beneficia* in *curia Romana vacantia*; qualia sunt eorum, qui ratione officii, vel ex caussa legitima, in curia Romana morantur, ibique, vel in locis vicinis intra duas a curia diætas decedunt; *aliaque* nonnulla in Concordatis memorata.

XXIV. Deinde *Menses Papales* eidem reservati, ita, ut *alternativa mensium* obtineat, & quæ *Januario*, *Martio*, *Majo*, *Julio*, *Septembri*, *Novembri*, vacant, a Pontifice conferantur, modo intra tres menses collatio fiat. Cetera Capitulis, vel ordinariis collatoribus, conferenda relinquantur.

XXV. Denique in Metropolitanis & Cathedralibus etiam mediatis Ecclesiis, nec non

XXIII. v. *Concord.* c. 1. §. 1. LINCK. de *Conc.* n. 9. sqq. STRYK de *Jure Pap. Princ. Evang.* C. III. §. 3. CORVIN. *J. Can.* L. II. T. XXIX. §. 37.

XXIV. v. *Concord.* C. 2. LINCK. C. II. §. 39. INSTR. P. O. A. V. §. 20.

XXV. CONCORD. & LINCK. l. c. BOEHMER l. c. §. 69.

Monasteriis immediatis, in quibus electio canonica obtinet, si vel electio canonice facta non fuerit, vel intra legitimum tempus sedi Apostolicæ non præsentata, vel si eadem ex rationabili & evidenti caussa de digniori & utiliori persona providendum duxerit, Provisio itidem locum habere debet.

XXVI. Porro & *POSTULATIONES*, initio ad Imperatores, postea ad Pontifices novo plane sensu directæ, in fraudem legis invaluerunt, hodieque obtinent, pro impetranda a Pontifice dispensationis gratia ad admittendum eum, qui ob defectum secundum canones eligi non potest.

XXVII. Invaluit & *CONFIRMATIO*, quæ consensu Superioris, electionem, prævia caussæ cognitione, approbantis, inprimis absolvitur,

---

XXVI. * An Postulatio intuitu Protestantium obtineat? v. I. P. a. V. §. 21. cur hi dicantur *Postulati Episcopi?*

v. CONRING l. c. §. 86. BOEHMER. l. c. Tit. V. §. 2.

XXVII * Not. 1. Confirmationem *Cæsaream* diversam fuisse a *Metropolitana*: 2. *Illam* cum Investitura jam Sec. XII. Imperatoribus, *hanc* Sec. XIV. demum Metropolitanis ereptam: 3. *Investituras* occasione fundatarum a Cæsaribus Ecclesiarum, ut videtur, enatas, optimo jure ipsis tanquam fundatoribus competiisse. ac plus juris, quam nudum *consensum* electionibus necessarium tribuisse: 4. A *Confirma-*

vitur, ex decreto Concilii Nicæni Metropolitanis tributa, poſtea vero etiam ab Imperatoribus impetranda, cui deinceps *Inveſtitura* pleniori jure acceſſit.

XXVIII. Sed Pontifex, ſublatis & inveſtituris Cæſareis, & Metropolitanorum confirmationibus, jus *confirmandi* Epiſcopos tandem ſibi ſoli arrogavit, hodieque in omnibus Cathedralibus Catholicis, non vero A. C. addictis, exercet, *Conſecratione* eorum fere ſola Metropolitanis relicta.

XXIX. Invecta inſuper *PALLII* redemtio: quod, cum olim eſſet Imperatorium Indumentum, Patriarchis & Archiepiſcopis etiam gratia concedi ſolitum, poſtea *Papa* Vicariis ſuis conferre cœpit, ac tandem in inſtrumentum non ſolum Germaniam pecunia emungendi, sed etiam Archiepiſcopos ſibi arctius ſubjiciendi, convertit; ita, ut antequam

---

firmatione differre *Conſecrationem* ſeu Ordinationem Epiſcoporum, quæ olim per manuum impoſitionem fiebat, hodie per unctionem.

CONRING. §. 74. 86. ZIEGLER de *Ep.* L. II. C. VI. §. 8. BOEHMER J. E. L. I. T. VI. §. 60. 61. 62. 69. 70. 76. GERVIN. *J. Can.* L. I. T. VI. VII. RHET. *J. Publ.* L. T. XVI. §. 17.

... v. §. 76. STRAUCH. *Diſſ. Exot.* V. § 11. - 15. ...LZ. *Repræſ. Maj. Cæſ.* P. II. C. XXXIII. n. 132. ... BOEHMER l. c. L. I. T. VIII. tot. ubi arcana ...atus circa introductum pallium.

quam ab ipso, tanquam Vicario Christi, vicariam pastoralis officii potestatem acceperint, Metropolitano munere fungi nequeant.

XXX. Sequuta hinc plenior A Episcoporum & Episcoporum *Subjectio*, ac a sede Papali *dependentia*: dum non solum omnes ligio, ceu vocant, *sacramento* eidem sese obstringunt, sed & titulo: *Dei & Apostolicæ sedis gratia*, utuntur, atque adeo, se non propria, sed *vicaria* Pontificis potestate gaudere, confitentur.

XXXI. Porro ANNATÆ huc spectant, quod antiquissimum tributi genus, olim pro *ordina-*

XXX. v. CONRING. §. 70. 73. 75. BOEHMER l. c. §. 13.

XXXI. * Not. 1. *originem* Annatarum non a stipendiis anni emortualis vel primi, seu jure Regaliæ, quod Imperatori competebat, uti quidem Dn. LUDEWIG Diss. de *J. Annat.* C. I. §. 8. seqq. & STRUVIO. l. c. §. 26 visum, sed a more antiquo, JUSTINIANO jam *Nov.* LVI. C. I. & CXXIII. C. 3. probato, ordinatori lucrum aliquod offerendi, derivandam: 2. Easdem differre a reservationibus fructuum vacantium beneficiorum: 3. A BONIFACIO IX. circa a. 1392. in novam ac perpetuam formam redactas esse, v. ODERIC. RAYNALD ad a. 1329. *Ingravescentibus rei pecuniariæ difficultatibus, ob continuos armorum fragores sanxit, ut redigendorum ex omnibus sacerdotiis, quæ a* SEDE APOSTOLICA CONFERRENTUR, *vectigalibus, quæ* PRIMO *labente* ANNO *obvenirent, dimidia pars in fiscum Pontificium inferretur.*

natione seu *collatione* beneficii ecclesiastici pendi solitum, & successu temporis varie determinatum, hodie in certa pecuniæ summa consistit, quam beneficii vacantis successor, pro rata fructuum unius anni, taxæ loco, quasi in subsidia expeditionis sacræ, Papæ solvere tenetur.

XXXII. Sunt tamen Annatæ per Concordata ita temperatæ, ut nec nimiæ, Ecclesiasque gravantes, nec de minoribus beneficiis, nec plus quam semel intra annum sint solvendæ (*a*): imo in bonis A. C. ecclesiasticis immediatis per P. W plane sunt abolitæ, adeo, ut exactionem earundem brachio seculari avertere liceat (*b*).

XXXIII. *JURISDICTIO* quoque *ECCLESIASTICA* tantum non omnis, tam quoad *personas*, quam quoad *caussas ecclesiasticas*, PONTIFICI, &, qui ab ipso dependent, *Episcopis*, a Cæsare relinquitur; adeo, ut etiam ipse & Catholici Principes, si caussa eos tangat, eandem

v. SLEIDAN. L. IV. a 15. p. 87. R. I. 1500. T. XLIII. §. 1. ibi: S. Heil. zu bitten / daß Er / als der H. Vater seine Treue / Hülff und Rath mittheile / sonderlich / daß er die Annaten der T. Nation / so dazu sonderlich zu geben verordnet sind / dazu gebe. *Concord.* c. 4. STRAUCH. l. c. §. 6. BOEHMER. T. XI. §. 23. -- 44. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXII. §. 10. NITSCH ad *Cap.* JOS. a. XVIII.

XXXII. (*a*) v. *Concord.* c. 4. (*b*) INSTR. P. a. V. §. 5. v. *siquidem Annatar.* NITSCH. l. c.

dem agnoſcant (*a*): at quoad *Proteſtantes* Jurisdictio Papalis *ſuſpenſa*, vel, ſi mavis, ſublata eſt (*b*).

XXXIV. Sed cum quoad ſingula hæc capita a Pontifice Concordatis, primum per *inordinatas gratias*, *reſcripta*, *proviſiones*, *annatas*, *multiplicationes* & *augmenta officiorum*, *diſpenſationes*, *reſervationes*, *collationes incompetentes*, *condjutorias Præbendarum Electivarum*, *judicium* ſuper *nobilitate*, varie contraventum fuerit: Cæſares per Capitulationes obligantur, ut obicem hac in parte Pontificum attentatis ponant.

XXXV. Et cum inprimis jurisdictione ſæpius abuti ſoleat Pontifex: Cæſaribus providendum, ne Epiſcopi & AEpiſcopi Imp. a ſede Rom. ante ſufficientem cauſſæ cognitionem et inauditi *monitoriis*, *interdictis* & *comminationibus* ſeu *declarationibus cenſurarum* graventur; inprimis quando contra pravos diſpenſa-

XXXIII. (*a*) v. C. 2. ſeqq. X. de *Translat. Ep. Spec. Sax.* L. I. A. 1. ibi: Zwey Schwerdt ließ GOtt auff Erden zu beſchirmen die Chriſtenheit: dem Pabſt das Geiſtliche / dem Käyſer das Weltliche. BOEHMER. L. II. T. II. §. 1. ſqq. BLUM. *Pr. Cam.* T. XXXVI. §. 43. NITSCH. §. 14. HORN. §. 27. 28.

(*b*) v. *P. Relig.* §. 20. *I. P. W.* a. V. §. 16.

XXXIV. – XXXVI. v. *Cap.* CAROLI VI. a. XIV. NITSCH l. c. ad art. XVIII.

fatores & œconomos, ex auctoritate pastorali, de cultus divini incremento, & Ecclesiæ conservatione aliquid statuant.

XXXVI. Denique cavendum, ne *caussæ civiles* a Judice ordinario ad Nuncios Apostolicos & Curiam Rom. perperam trahantur ac devolvantur, idque per annullationes, actiones fiscales, & caussarum civilium ab ecclesiasticis sollicitam distinctionem, impediendum.

XXXVII. Ceterum sicut ex parte Pontificis stat sententia, posse ipsum ob caussas fonticas, salutem nimirum Ecclesiæ, Concordatis derogare & contravenire (*a*): ita non poterit vicissim Imperatori & Statibus vitio verti, si & ipsi reciproce istis ulterius se adstrictos non reputent, quam donec salus Imperii aliud exigat. (*b*)

Cap. IV.

De JURIBUS IMPERATORIS ET STATUUM CIRCA SACRA IN SPECIE.

§. I.

MAjestas Imperii circa Sacra licet per artes Pontificum non parum imminuta & labefactata videatur: forte tamen nihil impedit, quo

XXXVII. (*a*) v. CHOKIER. in *Scholiis ad Prim. Prec.* Sect. V. pr.

(*b*) MULZ. *Repræs. Maj. Cæs.* P. II. C. XXXIII.

quo minus *SUPREMAM POTESTATEM* circa *Jus Sacrorum*, non ſolum quoad reliquias, ſed etiam quoad ea, quorum exercitium Pontifici & Epiſcopis eſt conceſſum, adhuc IMPERATORI & IMPERIO aſſeramus; cum regulariter jura Majeſtatis *ſubordinate* conceſſa intelligantur.

II Quin ipſi Catholici Status, non Seculares tantum, ſed etiam Eccleſiaſtici, *jus* aliquod & *poteſtatem* Imperatoris & Imperii in *Jura Papalia* agnoſcere videntur: dum *Pontificem, officium non facientem*, ab Imperatore & Statibus in ordinem redigi poſſe, admittunt, nec tantum hodie, quantum olim, eidem amplius tribuunt.

III. Quæ vero quoad exercitium quoque Majeſtati Imperii adhuc reliqua ſunt Jura circa Sacra, vel CÆSARI & STATIBUS ſunt *communia*, vel CÆSARI ſoli *reſervata*.

IV. Non autem dubitandum, quin & *VICARII* Imp. eadem poſſint in cauſſis religionis, quæ ipſe Cæſar, cujus vice & poteſtate fun-gun-

§ II. v. *Capit.* JOS. a. XVIII. et CAROLI VI. a. XIV. ibi: wollen ſolches alles mit der Churfürſten/ Fürſten und anderer Ständen Rath kräfftigſt abwenden und vorkommen / wollen auch darob und daran ſeyn / daß die vorgemeldte Concordata &c. NITSCH ad *Capit.* JOS. d. a. §. 14. STRUV. *S. J. Publ.* C. X. §. 44.

guntur: ut adeo ipsi quoque *alia* hujus generis jura non nisi *consensu* Statuum *comitiali*, alia vero *soli* exerceri queant.

V. Jura Sacrorum Cæsari vel Vicariis Imp. cum Statibus *communia* uno verbo consistunt in *JURE DECERNENDI* in *caussis religionis*, vel per modum *legis*, vel per modum *sententiæ*: quod P. W. firmatum, & insuper cautum est, non vota majora, sed unanimem consensum, in caussis religionis valere.

VI. Speciatim igitur *Potestatem* aliquam *Legislatoriam* in caussis religionis Imperatori & Statibus adhuc competere, nullum est dubium: eo quod nusquam eadem se abdicasse leguntur, & varie istud usque adhuc exercuerunt.

VII. Et licet Imperator & Catholici Status, dum juris Pontificii auctoritatem agnoscunt, Pontifici potestatem leges ecclesiasticas ferendi tribuere videantur: tamen leges vel decreta Pontificum non nisi ex Cæsaris & Statuum consensu & auctoritate in Imperio R. G. valere, merito asserendum.

VIII. Hinc adeo patet, quotiescunque vel de

V. * Hinc justissimæ Protestantium querelæ de Art. IV. P. Rysv. citra suum consensum inserto.

V. INSTR. P. W. a. V. §. 52. STRUV. l. c. C. XXIII. §. 2. HORN. *J. Publ.* C. XLI. §. 25.

VI. -- VIII. * Exempla in *Pace Relig.* & *Westphal.* variisque *Recessibus* I. extant.

de jure reformandi ac tolerandi religionem, vel de constitutionibus Episcoporum, vel de collationibus beneficiorum Ecclesiasticorum, vel de bonis Ecclesiasticis eorumque secularisatione, alienatione aut collectatione, sive de ritibus aliisve rebus ecclesiasticis, *Leges universales* condendæ sint, eas non solum condi posse, sed & communi Imperatoris & Statuum consensu comitiali condi debere.

IX. Cumprimis huc spectat jus *constituendi ferias*, & *reformandi Calendarium*, quod sine consensu Comitiali exerceri non potest (*a*): unde Calendarium *Gregorianum*, a Papa obtrusum, a Protestantibus neutiquam admissum, *Emendatum* vero nuper in Comitiis communi eorundem consensu receptum est (*b*).

X.

v. P. Rel. §. 20. R. I. a. 1542. §. 63. 64. 65. d. a. 1582. §. 11. instr. P. W. a. X. XI. mulz. P. II. C. XXXIII. Memb. I. §. 2. n. 83. sqq. n. 161. sqq. Membr. II. §. 2. n. 201. horn. l. c.

IX. (*a*) v. *R. I. Noviss.* §. 158. ibi: in puncto Calendarii eine gemeine Reichs-Vergleichung hoch nöthig. *Decr.* I. d. a. 1664. d. 4. Apr. ap. fritsch *Elect. I.* P. P. I. C. XV.

(*b*) v. *Spec. Stat.* a. 1699. m. *Oct.* p. 98. & a. 1700. m. *Jun.* p. 62. mulz. l. c. M. 1. §. 2. n. 154. sqq. §. 3. n. 190. horn. l. c. struv. C. X. §. 28.

X. Patet etiam, nec *interpretationem* authenticam Pacis Religiosæ & Westphalicæ, etiam quoad caussas religionis, nec *mutationem*, absque consensu Statuum fieri posse.

XI. Et quemadmodum *jus definiendi*, quænam religio *toleranda* vel *non toleranda* sit, penes Imperatorem & Status simul est: ita sine Statuum consensu nec pro *hæretico* quisquam in Imperio declarandus, nec *leges pœnales* adversus hæreticos, vel sectas, quæ non tolerantur, decernendæ.

XII. *Imperium* vero in *religionem* ipsam, & quæ sunt *fidei*, nec Imperator nec Status sibi tribuent: eo quod in conscientias & fidem hominum dominari, ad divinæ Majestatis reservata pertinet.

XIII. Hinc nec *controversias Theologicas* pro imperio decidere, nec quemquam ad sententiam, de cujus veritate haud convictus est, amplectendam.

X. v. MULZ. l. c. M. I. §. 3. n. 175. M. II. §. 3. n. 119.

XI. v. INSTR. P. W. a V. §. 17. a VII. fin. R. I. a. 1529. §. 6. & eid. inf. *Mand. advers. Anabapt.* R. I. 1535. pr. MULZ. l. c. M. I. §. 2. n. 103. sqq. HORN. l. c.

XII. v. MULZ. M. I. §. 1. n. 6. & §. 2. n. 95. 151. HORN. l. c. §. 8.

XIII. MULZ. l. c. §. 1. n. 43. 46.

ctendam, aut in doctrina ipsa, iisve, quæ ex cujusque religionis hypothesi, & opinione dissentientium, ad articulos fidei aut essentiam religionis pertinent, mutandum, cogere Imp. & Status poterunt: sicut nec Pontifici & clero Pontificio, utpote parti, decisio hujusmodi controversiarum cum effectu juris permitti potest.

XIV. Quamvis autem ex disputationibus Theologorum, quibus altera pars alteram convincere studet, nihil injuriarum sive in Imperatorem, sive in dissentientes Status aut doctores, redundet (*a*): potest tamen Imperator vel ex consensu Ordinum, vel, pro re nata, solus, ut Protector Religionum in Imperio receptarum, Edictis publicis cavere, ne diversæ religionis asseclæ injuriis se invicem afficiant (*b*)

XV. Quodsi *CONCILIA* celebranda fuerint, Imperator utique, prævia consultatione cum Stati-

XIV. (*a*) v. MULZ. l. c. n. 97. 101. (*b*) v. Augustiss. Imp. CAROLI VI. Edict. d. 18. Jul. 1718. in FABRI Staats-Canz. T. XVI. p. 728.

XV. v. R. I. 1542. §. 132. in quo optima Concilii forma descripta. R. I. 1524. §. 28. ibi: eines gemeinen freyen Universal-Concilii der Christenheit, so durch Päbstl. Heil. mit unser Bewilligung verkündiget und ausgeschrieben werde. [...] I. 1529. §. 2. ibi: Ihro Maj. als das Haupt bey

Statibus, vel ſaltem Electoribus, inſtituta, eadem *convocandi* ac *dirigendi* jus habebit; *Nationalia* quidem vi Imperii, *Vniverſalia* vero ut primus Chriſtiani Orbis Princeps & Caput: quamvis & ſæpe *Pontificis* miniſterio in Conciliis indicendis uſus fuerit, eique partes quaſdam in illis conceſſerit; nec etiam *Status* a Conciliis & judicio circa Religionem ferendo excludendi ſint.

XVI. Eadem Imperatoris auctoritate & *Colloquia* inſtituuntur, quippe qui & ad ea convocat, & perſonas colloquentium æque ac Præſidum & Auditorum nominat: quamvis nec Status ab hoc negotio excludantur, quippe cum quibus & de inſtituendis iis, & de modo colloquendi, & de actis in iis conſultatum fuit.

XVII. Porro nec *POTESTAS JUDICIARIA* Imperatoris & Statuum in cauſſis religionis prorſus ceſſat: quippe qui indies adhuc jus

Aaa de

bey ſolcher Verſammlung. R. I. 1532. T. I. §. 5. MULZ. M. I. n. 114. ſqq. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXII. §. 1. HORN. l. c. §. 25. 26. STRUV. C. X. §. 41. NITSCH. ad *Cap.* JOS. a. I. C. V. §. 3.

XVI. v. R. I. a. 1557. §. 11. & 1541. §. 8. 9. 10. 18. it. 1545. §. 7. 10. 18. MULZ. l. c. n. 132. ſeqq. ZIEGL. *de I. Maj.* L. I. C. XV. §. 40.

XVII. v. Fabri Staats-Cantzeley & *Electa J. P.* quorum ſinguli Tomi gravaminibus religionis cauſſa ad Comitia delatis repleti ſunt, conf. STRUV. C. XXIII. §. 2.

de *gravaminibus* ob turbatam pacem Religiosam vel *Westphalicam* exortis cognoscendi, turbatosque restituendi; itemque jus *motus* turbas & *dissidia*, quæ religionis caussa enasci possunt, vel præcavendi vel componendi, in Comitiis exercent.

XVIII. Imo & *summorum* Imp. *Tribunalium* Jurisdictio in caussis, *religionem* publice approbatam spectantibus, fundata est, quoties contra *P. Religiosam* vel *Westphalicam* injuria alicui infertur: idque non solum, ubi inter *A. C. addictos* solos, sed etiam, ubi inter *A. C. addictos* & *Catholicos* res agitur, ita tamen, ut paritas votorum Catholicorum & Evangelicorum tunc observanda sit.

XIX. Integrum vero videtur, hujusmodi caussas statim vel ad *Comitia*, vel ad *Cæsarem*, ut summum Judicem, & Protectorem Evangelicæ æque ac Catholicæ religionis, deferre, ejusque arbitrio terminandas relinquere: (*a*) ita

XVIII. V. INSTR. P. a. V. §. 54. ubi 4. casus. ibique *Meditat*. p. 770. *Ordin. Jud. Aul.* T. I. §. wir wollen auch. ibi: So wohl geist- als weltlichen Sachen mit Zuziehung beyderseits Assessorum in gleicher Anzahl. MULZ. l. c. M. III. §. 3. n. 119. BOEHMERI J. *Eccles.* L. I. T. V. §. 17. & L. II. T. II. §. 17.

XIX. (*a*) V. MULZ. l. c. M. III. §. 2. n. 115. LONDORP. C. LX. p. 143. sqq. ubi in Mandato inhibit. ad R. Dan.

ita tamen, ut intercedere liceat Evangelicis Statibus, ubi durius quid, quam P. Religiosa aut Westphalica admittat, in suæ religionis libertatem decretum existimant. (*b*)

XX. Ceterum negari nequit, Imperatorem & Judicia Imp. ab exercitio *jurisdictionis ecclesiasticæ* abstinere, tum quoad *personas* ecclesiasticas, tum quoad *caussas*, quæ ex principiis papalibus ad forum ecclesiasticum pertinent: (*a*) quamvis hoc ipsorum fori privilegium quoque auctoritate Imperatoris nitatur. (*b*)

XXI. At *Personis Ecclesiasticis A. C. addictis*, quæ Pontifici Rom. non subjacent, Jurisdictio Cæsaris & Judiciorum Imp. utique agnoscenda (*a*): quamvis in matrimonialibus Protestantes Status judicem nullum agnoscant (*b*).

Aaa 2 XXII.

Dan. ut D. Hollat. Krafft tragenden höchsten Käyserl. Amts/ und als erwehnten I. P. Protector und Executor.

* Etiam Catholici Cæsaris vel Comitiorum Protectionem & auxilium adversus Papæ provisiones implorare solent, v. Staats-Cantzeley T. II. p. 49. 59.

(*b*) v. L. B. de LYNCKER. de *Libert. Stat.* I. Sect. I. §. 2. p. 5.

XX. (*a*) v. UFFENBACH de *Jud. I. Aul.* C. X. S. II. Subsect. I. n. 1. fin. RHET. de *Secularis.* C. IV. n. 58. BLUM. *Proc. Cam.* T. XXVI. §. 43. XLIII. §. 14. 19. 20. (*b*) MULZ. l. c. M. III. n. 111.

XXI. (*a*) v. HORN. §. 27. (*b*) v. COCCEJ. *J. P.* C. XXXII. §. 8. BOEHM. *J. Eccl.* L. II. T. II. §. 17. 18. HORN. §. 29.

XXII. Ad jurisdictionem ecclesiasticam ex principiis J. Canonici etiam refertur *Potestas relaxandi juramenta:* at in LL. Imp. ea rectius Imperatori & Cameræ asseritur; quamvis non ad reservata Cæsarea pertineat, sed ordinariæ jurisdictionis sit.

XXIII. Circa *electiones* Episcoporum, ubi *dissidia* oriuntur, vi transactionis Calixtinæ penes *Imperatorem* est judicium (*a*); sed hodie hujusmodi controversiæ inter Catholicos *Pontifici* decidendæ relinquuntur (*b*): competit tamen Cæsari adhuc jus providendi, ne quid detrimenti Pax Westph. ex hujusmodi controversiis capiat (*c*); Commissarii etiam Cæsarei electionibus adesse solent, id agentes, ne persona Cæsari displicens eligatur (*d*).

XXIV.

XXII. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXIII. S. I. §. 12. HORN. §. 30. Conf. Disp. m. de *Potestate relax. juram. in I. R. G.*

XXIII. (*a*) GOLD. Const. I. p. 55. ibi: *Si qua inter partes discordia emerserit-saniori parti assensum & auxilium præbeat.* HENNIG. de *Pot. Imp. circa Sacra* C. XVII. §. 29.

(*b*) CONRING. de *Const. Ep.* §. 72. BOEHMER. L. I. T. V. §. 17.

(*c*) v. Quæ in caussa Coadjutoriam Lubecensem concernente acta sunt ap. FABR. Staats-Cantzley. T. II. p. 65. sqq. & T. X. C. XV. p. 654. sqq. conf. BOEHMER. l. c. & L. III. T. VI. §. 20.

(*d*) v. HORN. J. P. C. XLI. §. 30.

XXIV. Scilicet quemadmodum, amissa licet confirmatione & investitura per baculum & annulum, *Jus investiendi Episcopos* & *Prælatos* immediatos de *Territorio* & *Regalibus* adhuc penes Imperatorem est: ita nec prorsus nihil commendatio & auctoritas Cæsaris circa electiones eorum valet; nec certe invito Imperatori Episcopus vel Prælatus investiendus ita obtrudi potest, quin justis de caussis, denegata investitura, recusari possit.

XXV. Circa collationes beneficiorum Ecclesiasticorum Imperatori reliquum est *JUS PRIMARIARUM PRECUM*, vi cujus *noviter electus*

XXIV. v. MULZ. M. II. n. 154. 160. 161. 200. 202. 204. 205. 208.

XXV. v. INSTR. P.W. a. XV. §. 18. COCCEJ. C. XXII. §. 6. MULZ. M. II. n. 214. sqq. MULDENER. *Posit. Inaug. IV.* FRITSCH de *Imp. Prim. Prec. jure.* a STÖCKEN Diss. de *Precibus primar.* Resp. Ill. C. de HOHENLOE & GLEICHEN.

* De *nomine primarium precum* varie sentiunt & disputant. v. SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. Sect. I. C. V. §. 14. MULDENER §. 12. TITIUS *J. Publ.* L. V. C. III. §. 35. sqq. HORN. *J. Publ.* C. XLI. §. 33.

** Vulgo Panis-Briefe dicuntur, sed has litteras a primariis precibus distingvendas esse, docet MULZIUS l. c. M. II. n. 253.

ctus ad beneficium ecclesiasticum in quolibet Capitulo vel Monasterio per universum Imperium primo vacaturum, semel unam personam, secundum naturam beneficii, idoneam, præsentat.

XXVI. *Origo* hujus juris hæc est: Ante HENRICUM V. Imperatores magna libertate in conferendis beneficiis majoribus gaudebant: postquam vero illam per resignationem HENRICI V. amiserunt, *ordinaria* beneficiorum *collatio* per *electionem Cleri* & *Populi* facta est; ita tamen, ut sensim & *PONTIFEX* & *IMPERATOR* sibi jus *collationis extraordinariæ* per *Preces* & *commendationes* acquirerent.

XXVII. Nimirum commendare solebant *PONTIFICES* bene meritos ordinariis collatoribus, eosque instanter rogare, ut his primum vacantia beneficia conferrent (*a*): quæ commendationes licet ad sec. XII. usque *nudæ preces* essent, tamen postea *armatæ* fieri, & in *mandata* converti cœperunt (*b*); quamvis semel iis satisfecisse sufficeret (*c*). XXVIII.

XXVII. (*a*) V. HADRIANI IV. *Epist. 13. ad Episc. Paris.* ibi: *Rogantes attentius, primum personatum vel honorem, qui in tua vacabit Ecclesia, ei concedas, ut & ipse nostras sibi* PRECES *sentiat fructuosas.* NATAL. ALEX. ad Sec. XI. & XII. c. VII. art. VI. n. 4.
(*b*) V. ALEX. III. *Epist. 43. ad Abb. S. Remig.* ibi: *rogantes, attentius monentes,* MANDANTES. Idem in C. X. de *Præb.* & *Dignit.* has preces vocat MANDATUM *pro alicujus provisione.*
(*c*) V. ESPEN. *J. Eccles.* P. II. T. XXIII. C. I. §. 17.

XXVIII. Similes *intercessiones* & *preces IMPERATORES* & Reges nonnunquam bene meritis largiebantur; cum *precibus* omnino, post amissa jura, agendum esset (*a*): quæ licet ab initio itidem nonnisi *nudæ preces* & *commendationes* essent, quarum *admissio* ab *arbitrio* collatorum dependebat; tamen sensim, pro auctoritate Imperatorum, validiores evadebant, ut non facile iis refragari liceret (*b*), atque a sec. XIII. iterum in *jus* & *imperium* conversæ sunt, consvetudine primum (*c*),

 dein-

* Aut Sec. XIII. moris fuit, primum darentur *preces monitoriæ*; his non observatis, sequebantur *præceptoriæ*, & tandem *executoriæ*, si ordinarii collatores ulterius reluctarent. *v.* BOEHMER. *J. Eccles.* L. III. T. V. §. 100.

XXVIII. (*a*) v. GOBELIN. PERSON. *Cosmodrom.* Æt. VI. Cap. LX. ibi: *Friderico AEpiscopo Coloniensi in Lombardia defuncto, Imperator promovit Reinoldum Cancellarium suum ad Episcopatum Coloniensem, quoniam scripsit Ecclesiæ pro eo: & sic ad* PRECES *ejus electus est.*

(*b*) v. CONRING. de *Const. Ep.* §. 59. HENNIG. l. c. C. VII. §. 30. BOEHMER. l. c. §. 102.

(*c*) v. *Dipl.* RUDOLPHI I. d. a. 1273. ap. GOLDAST. T. III. *Const. Imp.* f. 406. ibi: *Cum ex* ANTIQUA *& approbata ac a divis Imperatoribus & Regibus ad nos producta* CONSUETUDINE

deinceps Concilii Basileensis decreto (*d*) denique P. Westph. (*e*) firmatum.

XXIX.

DINE *qualibet Ecclesia in nostro Romano Imperio constituta, ad quam beneficiorum ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione beneficii*, PRECUM *nostrarum* PRIMARIAS *admittere teneatur, devotionem tuam rogamus, quatenus huic clerico, ecclesiastico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob* REVERENTIAM SACRI IMPERII *studeas liberaliter providere. Dipl.* CAROLI IV. ap. *Ant.* MATTHAEI de *Nobilit.* L. II. c. XLVIII. p. 747. ibi: *Cum itaque nobis tam de* JURE, *quam* ANTIQUA ET APPROBATA CONSVETUDINE *a Divis Romanorum Imperatoribus nostris hactenus observata competat.*

(*d*) v. LUNIG. *Spicileg. Eccles.* T. I. n. 143. p. 277. ibi: *Nos - ordinamus, quæ ex nunc Cæs. Maj. Tua semel tantum, quoad vixerit, nec non singuli alii Rom. Reges & Impp. - privilegio & consvetudine Imperiali hujusmodi quoad preces seu nominationes, ut præfertur, faciendas, - libere & plenarie uti & gaudere possint.*

(*e*) v. INSTR. P. O. a. V. §. 18. ibi: *ubi S. Cæs. Maj. jus primariarum precum exercuit, exerceat etiam in posterum.* & §. 26. ibi: *in quibuscunque etiam fundationibus mediatis a. 1624. die 1. Jan. S. Cæs. Maj. primarias preces exercuit, exerceat eas & in posterum.*

XXIX. Ex dictis liquet, *quo jure* Jus primariarum precum Imperatori competat: Scil. non ex *Coronatione*, licet olim hæc sententia invaluerit (*a*): neque ex *concessione* aut *indultu Pontificis*, licet ad exemplum Pontificum Imperatores eodem usi sint, atque confirmationem aut indultum Pontificis interdum, ex cautela abundanti, admiserint (*b*); quem tamen post P. W., frustra contranitente Papa, rectius neglexerunt (*c*), præsertim cum nec

XXIX. (*a*) v. *Dipl.* CAROLI IV. §. præc. lit. (*d*) alleg. ibi: *ex coronationis nostræ solenniis--in quolibet Monasterio in Imp. unam tantum personam virtute primariarum precum nostrarum ad beneficium Ecclesiasticum facere possimus promoveri.* & Dipl. WENCESLAI a. 1376. RUPERTO Palatino datum ap. TOLNER. *H. Pal.* in App. Dipl. n. 148. ubi ter, *ratione coronationis* hoc jus Imperatori competere, dicitur. conf. BOEHMER. l. c. §. 102. 103. 107.

(*b*) v. MULZ. Memb. II. n. 218. -- 223. VITR. L. III. C. XXXI. §. 9. HORN. §. 33. BOEHMER. §. 101. 112.

(*c*) v. MULDENER. l. c. §. 7. LUNIG *Spicil. Eccles.* P. II. p. 281. ubi Diploma D. JOSEPHI Imp. a. 1705. preces ad Capitulum Hildes. continens, & CLEMENTIS XI. Pontif. *Litteræ inhibitoriales.* conf. Dn. GRIBNER. Diss. de *Primar. Prec. Imp. sine Pontificis indultu.* CORTREJ *Repræs. Jur. primar. prec.* *Sacræ*

in Concordatis N. G. quidquam hujus juris Pontifici tribuatur.

XXX. Sed, si dicendum quod res est, ex *tacito* ordinariorum collatorum *consensu*: quippe qui, dum preces & commendationes Imperatorum citra contradictionem admiserunt, eatenus juri, ex transactione Calixtina quaesito, renunciasse videntur, ut haec pristini *Juris*

Sacratiss. Imp. R. G. sine praevio Pontificum assensu compet. C. III. STRUV. *S. J. Publ.* C. X. §. 32. BOEHMER. l. c. §. 112. ubi fusius de hac controversia agitur.

XXX. * Plerique Scriptores, etiam Pontificii, hoc jus Imperatori tanquam *Advocato* Ecclesiarum tribuunt, ut FRITSCHIUS, VON STÖCKEN, MAYER, KLOCKIUS, STAMLER, CORTREJUS, GRATIANUS, CHOKIER, HERMES, MULZIUS; nonnulli vero reliquias *Juris Maj.* circa Sacra agnoscunt. v. SCHILT. de *Lib. Eccl.* G. L. VI. C. V. §. 11. BUCKISCH ad I. P. art. V. §. 18. COCCEJ. C. XXIV. §. 6. SCHWEDER *J. Publ. P. Spec.* C. V. §. 15. HORN. §. 32. TITIUS *J. Publ.* L. V. C. III. §. 26. MULDENER l. c. §. 8. STRUV. §. 32. Sed conf. CONRING. de *Const. Ep.* §. 59.

** Quo sensu ex *Consuetudine* deducatur, v. MULDENER. §. 7. p. 50. Ego per consvetudinem *consensum tacitum* indicari puto, quippe qui omni consvetudini inest, quatenus haec jus efficit.

Juris Majestatici circa collationes beneficiorum, vel *Advocatiæ Universalis*; particula quasi jure postliminii ad Imperatorem ceu verum Dominum rediret.

XXXI. Competit igitur hoc jus Cæsari electo, licet nondum coronato: idque per *universum Imperium Germanicum*, in omnibus Capitulis & Monasteriis, masculinis & fœmininis, Catholicis & Evangelicis, in Ecclesiis Metropolitanis Cathedralibus & Collegiatis; & in *immediatis* quidem, ubi Cæsar ante P. W., in *mediatis*, ubi d. 1. Jan. 1624. in possessione fuit: ceterum exemtio ab hoc jure ab allegante probanda.

XXXII.

XXXI. v. INSTR. P. a V. §. 18. 26. MULZ. l. c. n. 228. sqq. COCCEJ. §. 7. SCHWED. *J. Publ. P. Spec.* Sect. I. C. V. §. 16. 17. 18. MULDENER §. 9. STRUV. §. 39. TITIUS *J. Publ.* L. V. C. III. §. 28. 29.

* Verba I. P. §. 26. an de *reali exercitio*, an de *facultate exercendi* intelligenda sint? dubium, v. A. *Medit.* ad h. l. p. 407. BOEHMER J. E. L. III. T. V. §. 111. p. 351.

** Solus *non usus* ad excludendum Imperatorem in petitorio non sufficit, sed insuper *factum* aliquod a parte utraque requiritur, ab allegante *probandum*. v. MULDEN. §. 7. p. 50. MULZ. n. 250. sqq. COCCEJ. §. 8.

XXXII. Exercetur autem quoad omnis generis beneficia (*a*), excepta *Episcopali* dignitate, quæ saltem hodie ita non confertur (*b*): idque in mensibus Capitularibus æque ac Papalibus (*c*): sed non nisi *idoneus* secundum statuta & observantiam cujusque Capituli præsentandus, cumprimis qui ejusdem religionis sit ac is, cui succedit. (*d*).

XXXIII. Nec etiam nisi *semel* in quovis Capitulo aut Monasterio exercetur: in Imperatoris tamen arbitrio est, quo anno, aut quo vacantiæ casu preces dare, itemque an unam personam ad diversa beneficia præsentare velit, modo intra mensem a die cognitæ vacantiæ præsentatio fiat.

XXXIV.

XXXII. (*a*) BOEHMER §. 113. 114. (*b*) v. MULDENER §. 9. fin. TITIUS §. 31. HORN. §. 33. Diss. FRITSCH C. I. n. 7. & SCWED. §. 14.

(*c*) v. FRITSCH C. V. §. 4. MULDENER §. 11. TITIUS §. 32.

(*d*) v. I. P. a. XVIII. COCCEJ. §. 8. MULD. §. 9. p. 59. ubi, factum RUDOLPHI II. huic dispositioni occasionem dedisse, observat.

XXXIII. v. CHOKIER in Schol. ad *Prim. Prec.* S. II. lit. R. MULZ. n. 235. 239. TITIUS §. 30. MULDEN. §. 11. pr.

XXXIV. Preces istæ licet speciem *præsentationis* vel commendationis præ se ferant, tamen revera *Jussum* cum comminatione pœnæ sæpius conjunctum, ac *veram Collationem*, ab ordinariis collatoribus licet expediendam, continent.

XXXV. *Effectus* igitur precum primariarum est, ut Precista in collatione beneficii omnibus necessario sit præferendus; modo *intra mensem a die notæ sibi vacationis* ab eo Preces Capitulo insinuatæ, beneficiumque acceptatum fuerit.

XXXVI. Quod si vero facultas ei concessa, beneficium collatum quodcunque & quandocun-

---

XXXIV. v. Diploma D. LEOPOLDI a. 1661. *Schrimpffio* datum, ibi: *Si forte in contemtum & præjudicium jurium & consvetudinum Imperii ad parendum hujusmodi Primariis Precibus Nostris contumaces & rebelles fueritis, tanquam Executores a Nobis deputati, sub pœna gravis indignationis Nostræ, quilibet eorum* (scil. AEp. Coloniensis & Ep. Monasteriensis, quibus executio mandata) *vos realiter & cum effectu ad parendum -- moneat & compellat*: subjuncta quoque comminatio *privationis privilegiorum.* conf. MULDEN. §. 9. TEXTOR *J. Publ. Cæsar.* Tit. XI. n. 192. COCCEJ. § 6.

XXXV. XXXVI. v. MULZ. n. 240. 241. 244. SCHWED. §. 19. CORTREJ. l. c. p. 232. MULDEN. §. 11.

docunque libuerit, acceptandi: primo vacante omisso, reservato tamen sibi jure, acceptare poterit secundum, vel tertium; imo jus per preces quæsitum aliis cedere potest.

XXXVII. Cessat tamen effectus morte Precistæ, renunciatione, vel negligentia, dum mensem citra acceptationem elabi, aut alium sibi præferri patitur: quibus casibus tamen alium nominare potest Imperator, ne preces effectu destituantur.

XXXVIII. Exercet Cæsar jus suum vel *immediate*, vel *mediate* per alios, quibus exercitium hujus juris indulget.

XXXIX. Hinc jus primariarum precum, quod AUGUSTÆ vulgo in Collegiis religiosis *fœmi-*

XXXVII. v. FRITSCH. C. V. §. 10. MULZ. n. 238. CHOKIER S. II. p. 24. SCHWED. §. 20. MULDEN. §. 11.

* *Imperatore mortuo* an preces nihilominus exitum sortiri debeant v. FRITSCH C. II. n. 51. CORTREJ. p. 235. MULZ. n. 242. TEXTOR. n. 134. sqq. MULD. l. c. p. 66.

XXXVIII. v. SCHILT. de *Libert. Eccles.* in addit. 5. & 6. MULDEN. §. 10.

XXXIX. v. FRITSCH. C. III. n. 15. MULDEN. §. 4. MULZ. n. 247. TITIUS §. 33. STRAUCH. *Inst. J. P.* L. III. Tit. 33. COCCEJ. C. XXII. §. 6. BOEHMER §. 105.

* Diploma ELEONORÆ FRIDERICI III. Conjugis, aliaque, quæ circumferuntur, dubiæ fidei nonnullis videntur.

fæminarum tribuitur, nonnisi ex *communicatione* & *concessione* Imperatoris derivandum: qui tamen novæ Conjugi istud delegare non posse videtur, si mortua eodem jam usa fuerit.

XL. *REGI ROMANORUM* quoque idem jus competere existimant, quamvis non nisi concedente Imperatore illud exercere queat: unde & Imperator factus denuo istud, proprio nomine exercere poterit.

XLI. Sed & *VICARIIS* Imp. istud recte asseritur, quamvis multi dissentiant (*a*): eo quod ipsorum potestas omnia Imperatoris jura complectitur, quæ non expressa lege iis ademta sunt; atque in A. B. quoque *jus præsentandi ad beneficia ecclesiastica* iis tribuitur; exemplis etiam observantiam corroborantibus (*b*): nec

---

v. WAGENSEIL de *Offic. Imp.* C. VII. §. 49. Dn. GRIBNER de *Precib. prim. Vicarior.* I. §. 22.

XL. v. FRITSCH. C. II. n. 49. & C. III. n. 49. ibique Diploma WENCESLAI RUPERTO datum. MULDEN. §. 3. BOEHMER. §. 102.

XLI. (*a*) uti LIMNÆUS, MULZIUS, SCHWEDERUS, SCHILTERUS, aliique. v. Dn. WERNHER. Diss. de *Jurib. Vicar. S. R. I. in A. B. expressis* §. 32. sqq.

(*b*) v. Dn. GRIBNER Diss. laud. de *Precib. Prim. Vicar. I.* MULDEN. §. 5. TITIUS L. V. C. IX. §. 18. 19.

nec obstat, erronee olim creditum, a coronatione istud pendere (c).

XLII. Quilibet igitur Vicariorum hoc jus exercere poterit intra fines sui Vicariatus, eodem modo, quo Cæsar: in casu absentiæ quidem, ubi ipse Cæsar eodem nondum usus fuerit; in casu vacantis Imperii in omnibus Ecclesiis, modo tempore Interregni beneficium vacaverit.

XLIII. Affine juri primariarum precum est Jus, quod itidem Imperatori ex antiqua consvetu-

(c) v. BOEHMER. §. 107. sqq. ubi ex Diplom. CAROLI IV. WENCESLAI & RUPERTI demonstrat, invaluisse tempore A. B. opinionem, Cæsari duntaxat *ratione Coronationis* hoc jus deberi: unde colligit, *Vicariis jure proprio illud non competere, sed tunc demum, ubi Imperator defunctus illud non exercuit.* Sed sufficit jus *præsentandi ad benef. eccles.* iis in genere absque restrictione tribui, nec jus prim. precum adimi: unde verba A. B. ita interpretari, ut verioribus Juris publ. principiis conveniant, nihil vetat.

XLII. v. Dn. GRIEN. Diss. cit. §. 12. sqq.

XLIII. WEHNER. *Observ.* Pract. v. Panis-Brieff. ibi: Das sind die Verschrifften um Layenpfründe und Præsentation-Schrifften eines Kaysers auff ein Gottes-Haus um ein Pfründe zu Kuchen und Keller. MULZ. Membr. IV. §. 2. n. 121.

ſvetudine tribuitur, in Monaſteriis paſſim per Germaniam præſentandi laicum quendam, qui a Monaſterio ſuſtentandus eſt: unde litteræ, hoc nomine datæ, Panis-Briefe vocantur.

XLIV. Nec non *Jus patronatus* regium, vi cujus Imperatori, ob largiſſimas inprimis Eccleſiarum dotationes ac fundationes, ab Imperatoribus olim factas, competit hinc inde collatio præbendarum & beneficiorum eccleſiaſticorum, præſertim quæ ad ipſum jure Imperatorio ſub titulo Canonicatus pertinent.

XLV. Quod porro ad *BONA ECCLESIASTICA* attinet, ea ſupremo Imperatoris & Imperii dominio eatenus ſubjecta manſerunt, ut & eorum nomine ad onera publica contribuendum ſit, & de iis, prout Salus Imperii exigit, Imperatoris & Statuum auctoritate, contranitente licet Papa, diſponi poſſit.

XLVI. Licet etiam *Jus Regaliæ* per Auream Bullam FRIDERICI II. Pontifici conceſſum

Bbb fue-

XLIV. v. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XVIII. §. 3. Dn. WERNHER l. c. §. 33. COCCEJ. §. 4. 9.

XLV. v. MULZ. M. IV. n. 103. ſqq. 106. 125. p. 970. BURGOLD. *Diſc. ad Inſtr. P.* Part. II. D. IX. p. 74. STRUV. §. 40.

XLVI. v. CONRING. de *Conſt. Ep.* §. 62. & 76. COCCEJ. §. 4.

fuerit: tamen postquam Pontifices a tempore Concordatorum spolia defunctorum Episcoporum exigere desierunt, fortasse nihil impedit, quo minus istud ad Imperatorem, ceu verum Dominum redeat, nisi forte Episcopatus istud justo titulo sibi quæsierint.

XLVII. Ad jus Sacrorum quoque refertur *Jus constituendi Scholas* publicas, cumprimis *ACADEMIAS*: quod licet hodie *Dominis Territorialibus* quoque merito asseratur, tamen ad *Reservata Cæsarea* adhuc pertinet, quatenus confirmatio privilegiorum academicorum, cumprimis *jus conferendi dignitates Academicas*, per universum Imperium valituras, ab Imperatore impetrari debet (*a*): nec *Vicariis* Imp. illud videtur denegandum (*b*).

XLVIII. Denique Jus summæ *ADVOCATIÆ* Imperatori competit; Generalis quidem *universa*

XLVII. (*a*) v. SCHWED. P. Spec. S. I. C. VI. ITTER. de *Grad. Acad.* C. VI. TITIUS L. V. C. III. §. 44. sqq. HORN. §. 34. THOMAS. de *Injusta opposit. Jur. Maj. Super. Terr. & Reserv. Cæs.* §. 18.

(*b*) v. ITTER. l. c. C. XI. §. 16. sqq. Dn. WERNHER. de *Jurib. Vicar. in A. B. non expressis* §. 31. Dn. GRIBNER de *Jurib. Vicar.* §. 29.

XLVIII. v. Capit. CAROLI VI. art. I. ibi: Die Christenheit / den Stuhl zu Rom / Päbstl. Heil. und Christl. Kirche / als derselben Advocat in

versæ Ecclesiæ *Christianæ* ratione dignitatis tantum, specialis vero *Romanæ* & *Germanicarum* Ecclesiarum etiam ratione summi Imperii; quamvis ad Ecclesiæ Romanæ protectionem Imperator, ex mente Protestantium haud obstrictus sit, nec in præjudicium Pacis R. & W. eadem vergere, quin æqualis protectio Evangelicis æque ac Catholicis in Imperio præstari debeat.

in guten treulichen Schutz und Schirm halten. item in fin. verb. So viel aber in diesem Articul den Stuhl zu Rom und Päbstl. Heil. betrifft / wollen die der Augsp. Conf. zugethane Churfürsten vor sich und ihre Religions-verwandten Fürsten und Stände uns damit nicht verbunden haben / gestalten denn auch gedachte Advocatia dem Religion- und Profan- auch den Münster- und Osnabrüggischen Frieden-Schluß zum Nachtheil nicht angezogen / sondern obgedachten Churf. und sämtl. ihren Religions-Verwandten im Reich gleicher Schutz geleistet werden solle. ibique Anmerckungen lit. a. b. c. NITSCH ad *Cap. Jos.* C. I. de Advocatia armata C. II. de *Advocatia Ecclesiæ universal.* SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XXV. §. 2. TITIUS *J. Publ.* L. V. C. III. §. 72. HORN. §. 35. STRUV. §. 29.

* Dicendum de *juramento fidelitatis*, intuitu Papæ præstando, an superioritatem Papæ inferat? an Cæsar eidem *obedientiam* juret? v. COCCEJ. C. XXII. §. 2.

CAP. V.

DE SUMMA IMPERATORIS ET STATUUM POTESTATE CIRCA SECULARIA IN UNIVERSUM.

§. I.

SUMMA Imperatoris & Statuum POTESTAS circa SECULARIA, h. e. quæ absque intuitu Religionis circa Reip. administrationem versatur, vel *Salutem* Imperii *internam*, vel *externam* respicit, & jura partim *libertatis*, partim *imperii*, partim *dominii*, complectitur.

II. Quædam ex his juribus *intra* Imperii R. G. *fines*, quædam adversus *exteros* exercentur; illa *immanentia*, hæc *transeuntia* vulgo appellantur: atque illa quidem magis ex *imperio* vel *dominio*, hæc vero magis ex *libertate* naturali profluunt.

III.

§. I. * Not. Jura, quæ ex *Imperio* fluunt, proprie Majestatis partes esse; quæ vero ex *dominio*, pro diversa vocis acceptione, vel ad Majestatem, vel ad privata Imperantis jura referri posse; prout bona vel ad usus Reip. vel ad Imperantis sustentationem impenduntur. Hinc divisio *Regalium* in *majora* & *minora* enata. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXI. §. 5. SCHWEDER. *J. Publ. P. Spec.* C. IV. §. 3.

III. *Partes* Imperii civilis in *CONSULTATIONIBUS*, *LEGIBUS* & *JUDICIIS* consistunt: *Objectum* vero, circa quod versantur, sunt *Negotia Pacis* & *Belli*, quæ iterum vel *Personas*, vel *Res* seu *Bona*, concernunt. Atque hæc ad *immanentia* Majestatis jura pertinent.

IV. *Transeuntia* sunt jura *Belli*, *Pacis*, *Commerciorum*, *Fœderum* & *Legationum:* quæ partim ex jure publico universali & particulari, R. G., partim ex jure gentium dijudicanda sunt.

V. Jura hæc Summæ Potestatis non possunt quidem directe a *Majestate*, salva Majestate, *separari*, & in alios *transferri*; nisi vel jure *feudi*, vel jure *officii:* possunt tamen cum aliis ita *communicari*, ut Majestas, quæ antea *uni* personæ inhærebat, deinceps *pluribus*, tanquam *subjecto* suo, inhæreat.

VI. Olim, *Carolingorum* inprimis & *Saxonum* ævo, *Summa Potestas*, uti circa Sacra, ita circa Secularia, penes *Reges* & *Imperatores* erat, & per totum Imperium in omnibus provinciis jure Regio exercebatur: *Duces* vero & *Comites* non nisi Magistratus & Præfecti Regii erant, qui Regis nomine & jure officii Jura sibi demandata administrabant.

VII. Sed successu temporis factum, ut iidem

V. v. COCCEJ. C. XXI. §. 6.

VII. v. CONRING. de *Negotiis Convent. Imp.* §. 23. 24.

dem *Jura Regia*, quæ antea *vicario* Regis nomine exercebant, jure *proprio* exercere cœperint: donec tandem omnia summæ Potestatis jura, quæ ad regimen Territorii necessaria sunt, sub Superioritatis Territorialis nomine acquisiverunt; ita quidem, ut pristini officii imago in nexu feudali supersit, & nonnullæ pristinæ subjectionis reliquiæ remanserint.

VIII. Hinc igitur tot *Speciales Respublicæ* in Imperio R. G. enatæ sunt, quot Statuum Territoria; quarum *quælibet* omnibus *Summæ Potestatis* juribus gaudet, nisi ubi, ex Formæ præsentis indole, Legibus fund. vel pactis innixa, restrictio obtinet.

IX. Cum vero Speciales illæ Resp. communi quodam vinculo inter se colligatæ *unum* adhuc *Corpus* civile constituant: certa summæ Potestatis jura penes universi Imperii Majestatem ramanserunt, inter Cæsarem & Status ita distributa, ut nonnulla quidem a *Cæsare* & *Statibus* simul, nonnulla a *Cæsare* & *Electoribus* simul, nonnulla denique a *Cæsare solo* exerceantur.

X. Sicut enim ab initio Reip. Germanicæ pleraque *negotia*, cumprimis quæ majoris momenti erant, in *Comitiis* ex *consilio Procerum* & *Populi*, tractabantur: ita postea quoque, mutato

---

X. v. CONRING. l. c. §. 8. 19.

mutato Imperii ſtatu, atque aucta Procerum poteſtate, idem uſu ſervatum; ita tamen, ut hodie *ſuffragia* Statuum non ad *conſultandum* tantum, ſed ad *decidendum* quoque valeant.

XI. Cum igitur hoc pacto, per mutatum Imperii ſtatum, *Proceres*, ex conſenſu Imperatoris tacito vel expreſſo, in *conſortium Majeſtatis*; tum intuitu univerſi Imperii, tum etiam Territoriorum ſuorum, admiſſi fuerint: Jura Majeſtatis a nonnullis in *Reſervata* & *communicata* diviſa ſunt.

XII. Sed forte rectius, & ad præſentem ſtatum accommodatius Jura Majeſtatis in *IMPERIALIA* ſeu *univerſalia*, quæ intuitu *univerſi Imperii*, & *TERRITORIALIA*, quæ in *Territoriis* exercentur: & *illa* iterum in *Cæſareo-Comitialia, Cæſareo-Electoralia*, & *Reſervata* Cæſarea, diſpeſcuntur.

XIII. *Numerum* vero ſingulorum jurium inire, & quænam ad quamvis *claſſem* pertineant, accu-

XI. v. SCHWED. l. c. L. B. de LYNCKER de *Capitul. Cæſ.* p. 45. 53. qui negat, *Majeſtatem ab Imperaratore Statibus communicatam eſſe.* Conf. TITIUS L. V. C. III. §. 17. & A. *Medit.* ad INSTR. P. a. VIII. §. 1. qui ex alio capite diſtinctionem hanc rejiciunt.

XIII. * De negotiis *Comitialibus* v. INSTR. P. a. VIII. §. 2. *Gaudeant.* ubi partim vox *præſertim*, partim clauſula; *aliave ejuſmodi negotia*, ſatis indicat, non plenum & exactum Catalogum omnium

accurate definire, difficile: cum nec in LL. fundamentalibus omnia ad liquidum ſatis ſint perducta, * nec mutatio Status Monarchici in Syſtematicum conſulto & exacte, juxta regulas prudentiæ civilis, facta fuerit.

XIV. Quodſi ex præſenti *Monarchico-Syſtematica* Imperii ſtructura res metienda, *IMPERIALIA* quidem Majeſtatis jura cenſenda viden-

---

omnium Imperii negotiorum hic eſſe expectandum. v. A. *Medit.* ad h. l. p. 874. & 892. qui & obſervat, *inter jura Statuum & Reſervata Imperatoris ſæpe certamen eſſe.* Conf. *Capit.* CAROLI VI. a. IV. ibi: In allen Berathſchlagungen über die Reichs-Geſchäffte / inſonderheit Diejenigen / welche in dem Inſtr. P. nahmentl. exprimiret und dergleichen.

** De *Reſervatis* v. ITTER. de *Gradib. Acad.* C.VI. §. 3. 4. ubi itidem de difficultate rei quæritur, & quæ tempore Pacis W. inter Legatos Cæſareos & Gallicos Svecicosque de recenſione Reſervatorum actum fuerit, e LONDORP. Tom. V. C. 101. 118. 119. 120. narrat. KULPIS. ad MONZ. C.V. §. 27. alios nimis largos eſſe, ut REINKINGIUM & STAMLERUM; alios nimis parcos, ut HIPPOLYTUM a LAPIDE, docet: ipſe vero exiſtimat, *privatis fere impoſſibile eſſe, numerum Reſervatorum definire, poſtquam ipſius Cæſaris Legati id non fuerint auſi.* Sed v. TITIUS *J. Publ.* L.V. C. III. §. 22.

videntur: 1. Quæ ad *communem Imperii ſalutem* ſpectant; cumprimis 2. quæ ad externam Imperii *ſecuritatem* ac defenſionem; & 3. quæ ad *internam* Imperii *tranquillitatem*, ac *harmoniam* inter Status ceterosque Immediatos, tanquam Membra unius Corporis, conſervandam faciunt; denique 4. quæ ita ſunt comparata, ut *effectus* non intra unum Territorium ſe terminare, ſed per univerſum Imperium extendere debeat.

XV. Inter hæc vero iterum alia communem Statuum conſenſum comitialem requirunt, *Cæſareo-Comitialia* dicta: quorum numero habenda, quæcunque ipſum Imperii *Statum publicum* concernunt, & cum majori *periculo* totius Reip. vel *præjudicio* ſingulorum conjuncta ſunt, adeoque communi conſultatione indigent.

XVI. In hunc igitur cenſum vulgo referuntur: (1.) Jus *Legum* ferendarum, interpretandarum, abrogandarum; (2.) Jus *ponderis* & *menſuræ* univerſalis per Imperium; (3.) Jus corrigendi defectus *monetæ*; (4.) Jus *recipiendi* quempiam in *Statum Imp.* & dandi *ſeſſionem* & *ſuffragium* in Comitiis; (5.) Jus *excludendi* & *ſuſpendendi* Statum Imp. a *voto* & *ſeſſione*; (6.) Jus mutandi vel transponendi ac abrogandi *ſuprema* Germaniæ *Judicia*, *Judicia Provincialia Sveviæ*, *Cameramque Rothweilenſem*.

XV. v. R. J. a. 1512. CONRING. l. c. §. 8.

XVII. (7.) Jus *Belli*; (8.) Jus imponendi *Tributa* ſive *Collectas* Imperiales; (9.) Jus *delectus* & *hoſpitationis* militum; (10.) Jus nova *munimenta* in Statuum Territoriis extruendi,

---

XVII. * In INSTR. P. a. VIII. §. 2. negotia comitialia ita recenſentur: *Gaudeant ſine contradictione* (Status) *jure ſuffragii in omnibus deliberationibus ſuper negotiis Imp. præſertim ubi Leges ferendæ, vel interpretandæ, bellum decernendum, tributa indicenda, delectus aut hoſpitationes militum inſtituendæ, nova munimenta intra Statuum ditiones extruenda nomine publico, veterave firmanda præſidiis, nec non ubi pax aut fœdera facienda, aliave hujusmodi negotia peragenda fuerint.* His §. 3. adduntur alia, proximis tunc Comitiis reſervata: *In proximis vero Comitiis emendentur inprimis anteriorum conventuum defectus; ac tum quoque de electione Romanorum Regum, certa conſtantique Capitulatione concipienda, de modo & ordine in declarando uno vel altero Statu in bannum Imp. præter eum, qui alias in Conſtit. Imp. deſcriptus eſt, tenendo, redintegrandis Circulis, renovanda matricula, reducendis Statibus exemtis, moderatione & remiſſione Imp. collectarum, reformatione, Politiæ & Juſtitiæ, taxæ ſportularum in judicio Camerali, Ordinariis Deputatis ad modum & utilitatem Reip. rite formandis, legitimo munere Directorum in Imp. Collegiis, & ſimilibus negotiis,*

truendi, aut extructis *præsidia* imponendi; (11.) Jus *Pacis* Imperii nomine concludendæ; (12.) Jus *Fœderum* pangendorum, sive in, sive extra Imperium; (13.) Jus mittendorum & recipiendorum *Legatorum*.

XVIII. Alia vero *Cæsari* & *Electoribus* tantum, vel etiam his solis, tributa: quod vel ex *usu* & *observantia*, vel negotiorum natura, communem Statuum deliberationem haud requirant: *Cæsareo-Electoralia*, vel *Electoralia* simpliciter hinc appellata.

XIX.

tiis, quæ hic expediri nequiverant, ex communi Statuum consensu agatur ac statuatur. In *Capitulationibus Cæs.* hæc confirmantur v. C. CAROL. VI. a. IV. verb. In allen Berathschlagungen — ihres juris suffragii sich gebrauchen lassen. conf. A. der Grundfeste P. III. C. I. ubi XVIII. Jura comitialia enumerat, quibus mox alia addit in I. P. aliis locis sparsim designata. *Medit.* ad INSTR. P. l. c. p. 892. sqq. SCHWEDER. P. *Spec.* S. I. C. IV. §. 8.

XVIII * Huc spectat illud Legatorum Cæsareorum ap. LONDORP. T. V. C. 101. Doch unverletzt desjenigen / was dem Röm. Käyser / und das Churfürstl. Collegium allein-betrifft / und unverletzt derselben Rechten und Hoheiten / auch daß alles verstanden werde nach dem im Röm. Reich von Alters her üblichen Gebrauch.

XIX. Ex *Cæsareo-Electoralibus* nonnulla *unanimem* singulorum exigunt consensum; ut (1.) *Concessio vectigalium*, (2.) *Stapulæ geranii* & emporii.

XX. Nonnulla *majoris* tantum *partis*; ut (3.) Jus *præconsultandi de negotiis Imp.* præsertim moram non ferentibus; (4.) Jus *alienandi* & Jus de *indicendis Commitiis* statuendi, (5.) *oppignorandi bona* Imp. (6.) Jus conferendi *Feuda* aperta; (7.) Jus concedendi jus *monetandi*: quamvis non omnia hæc sint extra controversiam.

XXI. *Electoralibus* vero annumeratur Jus de *rebus* non solum Collegii, sed etiam *Imperii*, in conventibus suis *consultandi*, itemque Jus eligendi *Imperatorem* vel *Regem Rom.* quamvis posterius ad jura Majestatis proprie non pertineat.

XXII. Cetera *Reservata* (*a*) dicuntur: quæ vox

XIX. -- XX. v. I. P. a. IX. SCHWED. §. 7. TITIUS L. VI. C. II. §. 15. v. VITRIAR. L. III. Tit. IV. §. 14. Grundf. P. III. C. III. p. 197. TITIUS L. VI. C. II. §. 15. 17.

XXII. (*a*) Hohe Käyserl. Reservata v. R. I. a. 1574. §. weiter sind. Aliis *Relicta* audiunt. v. HIPPOL. a LAP. P. I. C. XVI. p. 287. & SLUTER ad h. l. conf. HORN. C. XLI. §. 2.

vox licet varie accipiatur (*b*), communiori tamen ſenſu notat Jura, quæ *Cæſar absque communi Statuum vel Electorum conſenſu* exercet.

XXIII. Horum numero in genere cenſenda ſunt: (1) omnia jura, ex priſtino ſtatu Monar-

(*b*) Scil. (1) *abuſive* pro *arcanis Imp.* Germ. v. CLAPMAR. de *Arcan. Rerump.* L. I. C. IV. p. 9. & C.X. p.16. WEHNER. *Obſ.v. Reſerv.* (2) *Late* pro *omnibus Majeſtatis juribus*, quæ Cæſar vel cum, vel ſine conſenſu & concurſu Statuum, in Imperio exercet, idque ſub *Majeſt. Reſervatæ* nomine v. TITIUS L. V. C. III. §. 19. (3) *Strictius*, pro Juribus, quæ Cæſar ſolus, absque conſenſu & conventu Statuum exercet. v. SCHWED. l. c. 5. SPRENGER *J. Publ.* L. I. C. VI. & VII. COCCEJ. C. XIV. §. 6. (4) *Strictiſſime* pro iis, quæ ſoli Cæſari, non vero Statibus in ſuis territoriis, tribuuntur. v. STAMLER. de *Reſerv.* §. 3. p. 18. HORN. C. XLI. 2. 3. Conf. Dn. THOMAS. Diſp. de *Injuſta oppoſitione Jurium Majeſt. Superiorit. Territ. & Reſervat. Imper.* §. 23. ubi quadruplicem de Reſervatis opinionem affert. COCCEJ. C. XXIV. §. 6. ubi quintuplicem Reſervatorum ſenſum notat, ita tamen, ut Cæſaris Reſervata duplici inprimis ſenſu intelligantur.

XXIII. * *Poſitive* & a *priori* non poſſe demonſtrari vel enumerari Reſervata Cæſ. ſed *negative* ſolum & a *poſteriori*, exiſtimat ITTER. de *Grad. Acad.*

narchico reliqua, quæ ex *uſu* & *obſervantia* Cæſari *ſoli*, intuitu *totius Imperii* exercenda, relicta, neque hoc intuitu cum *Statibus* vel *Electoribus* per *Leges Imp.* communicata ſunt; (1) quæ ad ipſum Imperii ſtatum publicum periculumque vel parum vel nihil ſpectant, & in quibus adeo conventu publico opus non eſt; (3) quæ ita certi juris ſunt, ut deliberatione non indigeant; (4) quæ propter difficultatem conveniendi ſponte remiſſa ſunt.

XXIV. Reſpiciunt vero Reſervata Cæſarea vel (1) Statuum *Territoria* & *Subditos*, vel (2) *Status* ipſos, vel (3) *Negotia* totius *Imperii*.

XXV. Ad *primam* claſſem referuntur ex Jure Sacrorum; (1) Jus *primariarum precum*, & (2) Jus *conſtituendi* vel *confirmandi Academias*, de quibus Cap. præc.

XXVI.

Acad. C. VI. §. 4. Plerisque placet regula LAMPADII de *Rep.* P. III. C. XIII. §. 5. & C. XVI. §. 1. *Omnia imperandi jura eſſe Cæſaris propria in quorum communionem Ordines per Capitulationem, Receſſus, aliasque Imp. Conſtitutiones non conceſſerunt.* conf. KULPIS. ad MONZ. P. II. C. V. §. 27. HORN. l. c. Sed cum in LL. Imp. illa jura non ſatis clare definita ſint, ob formulam: *aliave ejusmodi negotia* &c. aliæ notæ addendæ fuerunt. conf. COCCEJ. l. c. §. 3.

XXVI. Ex Secularibus; (1) Jus *Civitatis* dandæ, (2) *Nundinas* solennes, (3) aliaque *privilegia*, item (4) *Veniam ætatis* concedendi, (5) Jus *legitimandi spurios*, (6) Satuum subditis *dignitates conferendi*, speciatim *nobilitandi*, (7) *Notarios creandi*, (8) *Jus Postarum*, & (9) *Viarum Publicarum*.

XXVII. His addunt alii (10.) Jus *famæ restituendæ*, (11.) *Juramenti relaxandi*, (12.) *Inducias moratorias* concedendi, (13.) *Militum conscribendorum facultatem exteris largiendi*, (14.) Jus *Albergariæ*, & (15.) Jus *Aperturæ*: verum hæc vel Superioritatem T. offendere, vel saltem Jure Imperii postulari non posse, ab aliis observatum est.

XXVIII. Certe illud probe advertendum, Reservata hæc Cæsarea semper intelligenda esse

---

XXIV -- XXVII. v. SCHWED. §. 5. VITRIAR. L. III. Tit. II. TITIUS L. V. C. III. §. 24. seqq.

XXVIII. v. REC. I. 1548. §. wiewohl auch in der Regierungs-Handlung/ junct. R. I. Aug. 1582. §. Wir wollen / ibi: Doch den Churfürsten und Ständen an ihren hergebrachten Ober- und Gerechtigkeiten dadurch nichts benommen. item clausula Capitul. Churfürsten ꝛc. bey ihren Hoheiten/ Würden/ Rechten und Gerechtigkeiten Macht und Gewalt / jeden nach seinen Stand und Wesen / bleiben lassen / ohn unser und männigliches Eintrag und Hin-

esse *salvo jure Territorii*; neque adeo vel Superioritati Terr. opponenda, vel in præjudicium Dominorum Territorialium exercenda.

XXIX. Imo si indolem mutationis in Imperio factæ & status præsentis expendas, mutua tum humanitatis, ex parte Cæsaris, tum reverentiæ, ex parte Statuum, officia in exercitio & Reservatorum & Territorialium jurium ita observanda venient, ut harmonia inter Caput & Membra conservetur.

XXX. Nimirum *Cæsar* in exercendis hujusmodi reservatis cum *Statibus* in horum Territoriis ita *concurrit*, ut ipsi quoque vi Superioritatis Terr. eadem exercere, vel modum subditis intuitu eorum ponere, ac certa requisita præscribere queant: id quod ex indole Juris territorialis indefinite acquisiti & confirmati patescit.

XXXI.

Hinderung ꝛc. REINKING. de R. S. & Eccl. L. I. Cl. V. C. I. n. 38. sq. MONZ. C. V. §. 6. Ill. B. a FRIESEN Disp. de *Jure Princ. extra Terr. C. I.* n. 41. p. 13. THOMAS. de *Injusta Opposit. Jur. Maj. Superiorit. T. & Reserv. Imp.* §. 15.

XXIX. v. THOMAS. Diss. laud. §. 20. 21.

XXX. v. I. P. a. VIII. §. 1. RHET. *Comm. J. F. prooem.* n. 59. p. 15. TITIUS §. 56. 57. 58. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 27. THOMAS. l. c. §. 15.

XXXI. Equidem nonnulla horum jurium *effectum* habent *immanentem*, quæ indies a Statibus exercentur: nonnulla vero insuper *transeuntem* postulant, quem cum Status vi Superioritatis Terr. producere nequeant, exercitium illorum omittere solent; quamvis nonnunquam & extra Territorium, vel ex lege humanitatis, vel ex pacto, hujusmodi jura valere queant.

XXXII. Hinc Cæsar etiam solus eadem suo modo exercet; vel intuitu *totius Imperii*, & cum effectu in omnibus Territoriis valituro; vel ubi *singulare objectum* concursum Statuum non admittit; vel ubi Imperator in *possessione juris*, *exclusive exerciti* constitutus est, quod inprimis quoad Status minores evenire potest.

XXXIII. Ex *secundo* Reservatorum genere sunt (1.) Jus *investiendi* de *feudis immediatis*, (2.) *legitimandi Status*, (3.) *Veniam ætatis* iis *concedendi*, (4.) *controversias* eorum de *præcedentia* definiendi, (5.) *Privilegia*, speciatim de non *appellando* largiendi, (6.) *Dignitates* majores conferendi, & (7. *Territoriorum titulos* augendi.

XXXIV. Secundo huic generi alii etiam annumerant (8.) Jus *cognoscendi* de *feudis Re-*

 galibus,

XXXI. v. B. a FRIESEN Disser. laud. C. L. THOMAS Dissert. cit. §. 14. sqq.

XXXII. XXXIII. v. TITIUS §. 62. 63. 64.

XXXIV. v. SCHWED. l. c. VITRIAR. l. c. TITIUS l. c. §. 65. 66. 75.

galibus, (9.) de *privilegiis* a ſolo *Imperatore conceſſis*, (10.) de vectigalibus *controverſis*; quæ tamen alii non extra controverſiam poſita eſſe exiſtimant.

XXXV. Hujusmodi autem Reſervata *Cæſari* ita ſunt *propria*, ut nulli Statui ſigillatim eadem competant: cum nec Status in alium ea exercere poſſit, ob æqualitatem, nec in ſe ipſum, quod Leges fundamentales hoc non indulgeant.

XXXVI. Ad *tertii* generis Reſervata ſpectat (1.) Jus *proponendi* in *Comitiis*, (2.) Jus *dirigendi conventus* publicos, (3.) Jus *decernendi* in omnibus *negotiis comitialibus*, ac decreto ſuo *Concluſa* Statutum vel *confirmandi* vel *infirmandi*. (4.) Jus *acta publica* ſuo nomine *expediendi*, (5.) Jus *Legationis* officioſæ *nomine* totius *Imperii* peragendæ, (6.) Jus *Legatos* exteros *recipiendi*, & *audiendi*, (7.) Jus *providendi*, ne *Imperium detrimenti* quid *capiat*.

XXXVII. Huic generi alii etiam accenſent (1.) Jus *convocandi Concilium univerſale* (2.) *ferias* generales *indicendi* (3.) novum *Calendarium* introducendi, (4.) Jus *conferendi officia* Imp. (5.) Jus, in caſu *diſſenſus Statuum*, *decernendi*: ſed neque hæc dubiis carent, & nonnulla manifeſte ad comitia pertinent.

CAP.

CAP. VI.

DE

POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM CONSULTATORIA

§. I.

QUemadmodum præcipuum *Imperatoris* officium est, *curam Salutis* & quietis *publicæ* gerere, ac, ne quid Imperium detrimenti capiat, providere: ita *JUS CONSULTANDI* de negotiis, ad salutem Imperii spectantibus, eidem, ut Capiti, merito asserendum est; quod & omni summo *Imperanti* competit, & a Regibus ac Imperatoribus *Francicis Germanicisque* omni tempore exercitum, neque hodie per LL. Imp. Imperatoribus ademtum est.

II. Sed & ELECTORES & STATUS IMP. reliqui, quatenus in consortium Imperii admissi sunt, eodem jure gaudent; consultandi scil. ac decernendi cum Imperatore de rebus, summam Reip. concernentibus: qui modus

§. I. – II. v. HENNIG. de *Summa Imp. Potestate circa Profana* TACIT. de *Mor. G.* C. X. *Hincmar. Epist.* XIV. ad *Proc.* R. §. 29. HERT. de *Orig. Spec. J. R. G. Rerump.* §. 5. *Notit. V. Franc.* R. C. §. 1. C. II. §. 2. MULZ. *Repræs. Maj. Cas.* P. I. C. XIII. §. 11.

tractandi graviora negotia in commitiis ab initio Regni Francici Germanicique imo a primis Germanorum temporibus, obtinuit, atque constanti usu servatus, Legibusque expressis tandem firmatus est.

III. Duplici autem ratione IMPERATOR Jus consultandi exercet: Primum in *Consilio* suo *Sanctiori*; ubi tum in genere de omnibus iis, quæ Imperio expedire videntur, agit atque decernit, tum in specie illa quoque, quorum penes Comitia est arbitrium, vel, per modum προβουλεύματος, prætractat, vel conclusa Statuum ante confirmationem sub examen revocat.

IV. Quamvis hujusmodi Decreta Cæsarea vim obligandi & effectum intuitu Statuum vix habeant, nisi in iis, quæ Cæsaris solius arbitrio relicta sunt, in ceteris vero demum, ubi consensus Statuum vel Electorum accesserit.

V. Speciatim quoque svetum fuit quondam, *controversias* graviores, in Judicio Aulico disceptatas, ubi adspectus quidam politici intervenerint, in Senatu Sanctiori denuo ponderare, an expediat ita pronunciare, & num sententia commode exitum sortiri queat.

VI.

V. v. LIMN. T. I. Addit. C. IX. n. 4. REINKING de R. S. & Eccl. C. I. n. 4. C. XXX. num. 50. BOECLER. N. J. L. XIII. C. IV. MONZ. C. V. §. 21. ibique KULPIS.

VI. Quod cum ægre ferrent Status, tandem Capitulationibus FERDINANDI III. LEOPOLDI & JOSEPHI cautum, ne Consilium intimum negotiis ad Judicium Aulicum pertinentibus se immisceat (*a*): quo ipso tamen abusus potius, quam usus in caussis dubiis & periculosis consilium & cautionem adhibendi, prohibitus nonnullis videtur (*b*).

VII. At in Capitulatione novissima Augustiss. CAROLI VI. *Relationes cum voto* in caussis arduis ad *Cæsarem* quidem admittuntur, ita tamen ut eadem non in Consilio alio, sed in præsentia Præsidis, Vice-Cancellarii, Referentium & Correferentium, aliorumque Consiliariorum utriusque Religionis, maxime si caussæ illæ inter diversæ Religionis socios agitentur, ab ipso examinari debeant.

VIII. In *Caussis* tamen *majoribus*, & *unde tumultus in Imperio timeri possunt*, *Consilium Principum*, per I. P. constitutum, adhuc locum ha-

 bere

VI. (*a*) v. *Cap.* FERD. III. a. a. XLIV. LEOP. XLII. JOS. XLI. ibique *Medit.* (*b*) p. 332. sq.

(*b*) v. MAURIT. de *Jud. Aul.* th. 24. EUR. HER. P. I. p. 954. LYNCKER ad SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. XII. §. 12. HORN. C. LIII. §. 7.

VII. v. *Capit.* CAROL. VI. a. XVI. & *Spicil. Obs.* ad h. A. p. 236. sq.

VIII. v. INST. P. a. V. §. 55. ibique OBRECHT & A. *Meditat.* p. 780. sqq.

bere videtur: dum Cæſari integrum relinquitur, in hujusmodi cauſſis inſuper quorundam utriusque Religionis Electorum & Principum ſententias, & vota requirere.

IX. Interdum etiam, præſertim in caſu neceſſitatis, IMPERATOR *modo proviſorio*, ut ajunt, decernere ſolet: ſed hujusmodi proviſoria Imp. decreta haud facile a Statibus admittuntur, quod neceſſitas ſæpe obtendatur, ubi Status commode conſuli potuerint.

X. Deinde in *Comitiis* Jus iſtud conſultandi ab Imperatore & Statibus exercetur: cum de nullo negotio majoris momenti, & quod ſummam Reip. tangit, Imperatori pro lubitu ſtatuere liceat, ſed in conventu Ordinum univerſali talia proponenda ſint, & ex conſenſu eorundem definienda.

XI. Quænam vero ſint *Negotia* iſta *Comitialia* ex dictis Cap. præc. intelligitur: diſtingvenda tamen, quæ *extra ordinem* Cæſari & Statibus, aut Statibus congregatis (quando Cæſaris notitiæ pridem res eſt ſubjecta) proponun-

IX. v. MULZ. l. c. P. II. C. I. §. 5. C. XIX. M. III. §. 2. num. 38. ſqq. *Medit.* ad J. P. a. VIII. §. 2. (*b*) p. 873.

X. v. INSTR. P. a. VIII. §. *Gaud. Capit.* CAROLI VI. a. IV. MONZ. C. V. 23.

XI. v. Grundſ. P. II. C. IX. BOECL. N. J. L. XXI. C. I. p. 359.

ponuntur suc communicantur, aut per petitionem insinuantur, ab iis, quæ *ipso jure* Comitialis sunt definitionis.

XII. Tribuitur tamen IMPERATORI facultas, etiam de caussis *arduis*, quæ alias ad Commitia spectant, cum ELECTORIBUS solis præconsultandi, atque, ubi salus Imp. exigit, ac præsertim res *moram* non fert, nec Comitia Statim cogi possunt, ex consensu eorum collegiali statuendi: quamvis & hoc reliqui *Status* ægre admittant.

XIII. *Comitia indicendi*, *convocandi* ac *dirigendi* jus penes IMPERATORES quidem est, qui & olim libere istud exercuerunt: sed a MAXIMILIANI I. tempore illud ita restrictum est, ut nec sine justa caussa indicenda sint,

 nec

XII. v. *Capit.* JOS. a. XXXVIII. f. ibique *Medit.* p. 124. 125. & 321. CAROLI VI. a. VI. LYNCKER de *Consensu Elect.* §. 8.

XIII. (*a*) v. *Capit.* CAROLI V. a. XII. ibique LIMN. p. 159. JOS. a. XVI. ibique NITSCH. §. 4. MULZ. l. c. P. II. c. XIX. M. I. §. 2. 3. p. 594. LYNCKER de *Conf. Elect.* §. 12. MONZ. ibique judicium A. der Grundf. p. 30. 31. in not. THOM. §. 24. & KULPIS p. 149. HENNIG l. c. §. 6.

* Not. 1. posse etiam Electores requisitionis necessitatem Imperatori sponte remittere, ut a. 1640. factum: 2. Si in ipsis comitiis, ubi præsentes

nec ſine prævio ELECTORUM conſenſu eoque non collegiali quidem, attamen nec per litteras ſolas, ſed Legationes, requirendo; ita tamen, ut conſenſus majoris partis ſufficiat (*a*): eadem ratione & de *loco* & *tempore* Comitiorum ſtatuendum (*b*).

XIV. At cum *Saluti* publicæ non minus ac *Libertati* Statuum maxime conveniat, *Comitia ſæpius* celebrari (*a*): non ſolum ELECTORIBUS facultas conceſſa, CÆSAREM de comitiis *indicendis* ſi ſalus Imp. exigat, *admonendi* (*b*), ſed etiam CÆSAR ipſe in Capitulatione noviſſ.

ſentes ſunt Status, de aliis cogendis agatur, ceterorum quoque conſenſum interveniſſe, ut a. 1500. & 1526. 1654. factum, ſalvo tamen jure Electorum. v. HENNIG. l. c. §. 6. 9.

(*b*) v. STAMLER de *Reſerv.* §. 27. qui hoc inter Reſervata refert. LIMN. ad Cap. CAROL. V. a. XII. & LEOP. a. XVII. qui ei contradicit. Lis in Capit. LEOP. deciſa eſt. MULZ. l. c. §. 3. num. 39. LYNCKER. l. c.

XIV. (*a*) v. PFANNER H. P. W. L. III. §. 35. ubi, quæ de inſtauranda Comitiorum frequentia in P. W. acta ſint, narrantur.

(*b*) v. R. J. 1555. §. 67. ibi: Da es auff Anzeige und Gutachten der Churfürſten die Noth erfordern ſolte. Capit. FERD. IV. a. XIV. ibi: oder Sie von ſelbſten des Reichs Angelegenheit halber Uns darum unterthänigſt angelanget und erinnert. MULZ. l. c. §. 3.

(*c*)

noviss. promisit, se Comitiis aliquando cessaturis, eadem, elapso quolibet *decennio* restauraturum, nisi Imperii vel Circulorum status & securitas id *frequentius* fieri postulet (*c*).

XV. Cum vero Jus comitiorum morte Cæsaris, saltim quoad ea, quæ a Cæsaris auctoritate dependent, extinguatur (*a*): necesse est, ubi Comitia porro celebranda, ut, licet Statuum Legati adhuc in loco Comitiorum congregati sint, eadem tamen novi Cæsaris auctoritate instaurentur, & non solum Princeps Commissarius novo Cæsaris mandato instruatur, sed & Status de voluntate ipsius certiores reddantur (*b*).

XVI. Eadem ratione & VICARIIS IMP.

 tem-

(*c*) v. Cap. CAROL. VI. a. XIII. ubi clausula, mit Reichs-Tagen unnothdürfftiglich beladen, omissa; ibique *Spicil. Obs. p. 210.*

XV. (*a*) Nisi forte, eadem statim Vicariorum auctoritate continuari, dicere velis. Conf. MULZ. *Repræs. Maj. Cæs.* P. I. C. XIII. n. 76. qui, mortuo Imp. consultationes continuari posse, existimat.

(*b*) *Spicileg. Obs.* ad Cap. CAROL. VI. a. III. p. 96. ubi *Rescriptum* Augustiss. CAROLI VI. quo nova Comitia indixit.

XVI. v. MONV. C. V. §. 23. SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. XXXIII. §. 8. fin. Dn. WERNHER de *Jurib. Vicar.*

nec sine prævio ELECTORUM consensu eoque non collegiali quidem, attamen nec per litteras solas, sed Legationes, requirendo; ita tamen, ut consensus majoris partis sufficiat (*a*): eadem ratione & de *loco* & *tempore* Comitiorum statuendum (*b*).

XIV. At cum *Saluti* publicæ non minus ac *Libertati* Statuum maxime conveniat, *Comitia sæpius* celebrari (*a*): non solum ELECTORIBUS facultas concessa, CÆSAREM de comitiis *indicendis* si salus Imp. exigat, *admonendi* (*b*), sed etiam CÆSAR ipse in Capitulatione noviss.

---

sentes sunt Status, de aliis cogendis agatur, ceterorum quoque consensum intervenisse, ut a. 1500. & 1526. 1654. factum, salvo tamen jure Electorum. v. HENNIG. l. c. §. 6. 9.

(*b*) v. STAMLER de *Reserv.* §. 27. qui hoc inter Reservata refert. LIMN. ad Cap. CAROL. V. a. XII. & LEOP. a. XVII. qui ei contradicit. Lis in Capit. LEOP. decisa est. MULZ. l. c. §. 3. num. 39. LYNCKER. l. c.

XIV. (*a*) v. PFANNER H. P. W. L. III. §. 35. ubi, quæ de instauranda Comitiorum frequentia in P. W. acta sint, narrantur.

(*b*) v. R. J. 1555. §. 67. ibi: Da es auff Anzeige und Gutachten der Churfürsten die Noth erfordern solte. Capit. FERD. IV. a. XIV. ibi: oder Sie von selbsten des Reichs Angelegenheit halber Uns darum unterthänigst angelanget und erinnert. MULZ. l. c. §. 3.

(*c*)

noviſſ. promiſit, ſe Comitiis aliquando ceſſaturis, eadem, elapſo quolibet *decennio* reſtauraturum, niſi Imperii vel Circulorum ſtatus & ſecuritas id *frequentius* fieri poſtulet (*c*).

XV. Cum vero Jus comitiorum morte Cæſaris, ſaltim quoad ea, quæ a Cæſaris auctoritate dependent, extinguatur (*a*): neceſſe eſt, ubi Comitia porro celebranda, ut, licet Statuum Legati adhuc in loco Comitiorum congregati ſint, eadem tamen novi Cæſaris auctoritate inſtaurentur, & non ſolum Princeps Commiſſarius novo Cæſaris mandato inſtruatur, ſed & Status de voluntate ipſius certiores reddantur (*b*).

XVI. Eadem ratione & VICARIIS IMP. tem-

(*c*) v. Cap. CAROL. VI. a. XIII. ubi clauſula, mit Reichs-Tagen unnothdürfftiglich beladen / omissa; ibique *Spicil. Obſ. p.* 210.

XV. (*a*) Niſi forte, eadem ſtatim Vicariorum auctoritate continuari, dicere velis. Conf. MULZ. *Repræſ. Maj. Cæſ.* P. I. C. XIII. n. 76. qui, mortuo Imp. conſultationes continuari poſſe, exiſtimat.

(*b*) *Spicileg. Obſ.* ad Cap. CAROL. VI. a. III. p. 96. ubi *Reſcriptum* Auguſtiſſ. CAROLI VI. quo nova Comitia indixit.

XVI. v. MONV. C. V. §. 23. SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. XXXIII. §. 8. fin. Dn. WERNHER de *Jurib. Vicar.*

tempore Interregni jus *indicendi*, *convocandi* ac *dirigendi* Comitia adſerendum videtur: eo quod *proviſio* & *gubernatio Imperii* Aurea Sanctione ipſis concredita, haud dubie omnia ea complectitur, ſine quibus Imperium administrari nequit, graviſſimaque Imperii negotia conſenſumStatuum comitialem omnino requirunt Abſente Imperatore, idem REGI ROM. ſiquis adeſt, tribuendum.

XVII. *Jus proponendi*, quæ in Comitiis deliberanda & conſtituenda ſunt, penes IMPERATOREM ſolum eſt: qui, poſt primam propoſitionem, per Commiſſarios iſtud exercere ſolet; ceterum, ut nec propoſitio nimis protrahatur, & propoſitæ materiæ deliberationi comitiali mature ſubjiciantur, curare debet.

XVIII. Competit vero & Electori MOGUNTINO, vi Directorii Imperialis, *jus* non ſolum

Vicar. A. B. non expreſſis §. 37. Dn. GRIBNER de *Jurib. Vic. illis inpr. quæ perper.* &c. §. 23. *Spicil. Obſ.* ad *Cap.* CAROL. VI. a. III. p. 89. ubi, quæ in noviſſimo Interregno a Sereniſſ. Vicariis hoc nomine acta ſunt, recenſentur.

XVII. v. MONZ. C. V. §. 26. HENNIG. l. c. §. 35. MULZ. l. c. P. II. C. XIX. M. III. §. 1. 2. 3. *Cap.* CAR. VI. a. XIII.

XVIII. v. *Cap.* CAROLI VI. a. XIII. MULZ. l. c. ubi diſtingvit inter Propoſitionem generalem & ſpecialem.

ſolum *materias* a Cæſare *propoſitas*, ſed & *alias*, itemque Statuum *querelas* etiam contra Miniſtros Cæſareos directas, in Collegiis ad *conſultandum proponendi*, & *dictaturæ* committendi.

XIX. Jus *deliberandi** de negotiis comitialibus, ac ſpeciatim materiis propoſitis, partim CÆSARI competit, partim STATIBUS: ita quidem, ut *hi* per ſingula Collegia in ſuffragia eant, ac tandem commune trium Collegiorum *Concluſum*, ſeu *Placitum* Imp. forment; *Ille* vero *Decreto* ſuo concluſum Imp. vel confirmet vel infirmet, atque adeo ex *Decreto Cæſareo* & *Concluſo Trium Collegiorum* commune *Imperii Decretum* coaleſcat.

XX. Quod vel CÆSAR & STATUS, vel ſingula *Collegia Statuum* inter ſe diſſentiant, nihil agitur, ſed tamdiu inter diſſidentes agendum, deliberandum, conferendum, donec conſentiant: (*a*) neque enim vel *Decretum* Cæ-

XIX. * An Concluſum Collegiorum, antequam auctoritas Cæſaris accedat, poſſit appellari Concluſum Imperii, Reichs-Schluß? v. MULZ. l. c. p. 624. n. 6.

XX. (*a*) v. INST. P. a. VIII. §. 2. Grundſ. P. II. C. VIII. f. SCHWED. P. Spec. S. I. C. XXX. §. 17. RHET. *J. Publ.* L. II. Tit. XXIV. §. 16. COCCEJ. C. XX. §. 39. KULPIS. de *Placito Ord.* §. 3. n. 16. TITIUS L. II. C. II. §. 9. 10. L. V. C. III. §. 78. 79. & L. VI. C. IV. §. 55. HORN. C. XLV. §. 16. (*b*)

Cæsaris, *Concluso* Statuum, vel *hoc illi*, unquam prævalet, neque utroque casu ab Imperatore ex *plenitudine potestatis* quidquam decidi potest (*b*), etsi unum Collegiorum ei accesserit, nisi Status Cæsari rem submiserint (*c*); id quod ex Formæ præsentis indole dependet.

XXI. An vero ad *Placitum* Ordinum *Trium Collegiorum* consensus requiratur, an *major pars* sufficiat? anceps & ad Comitia rejecta quæstio est: Qui majora obtinere volunt, rationibus & praxi nituntur (*a*); qui negant, desi-

(*b*) v. LIMN. J. P. L. I. C. IX. n. 170. MAURIT. de *Rec. J.* th. 10. ubi de STAMLERI & HIPPOLITI contrariis sententiis.

(*c*) Quod factum in R. I. a. 1544. §. 82. a. 1555. §. 25. ibi: aus Käyserl. Majest. uns gegebener Macht und Heimstellung. & 1576. conf. CARPZ. de *L. Reg.* C. X. S. 8. fin. & Autores modo citati. HENNIG. C. I. §. 28.

XXI. (*a*) v. LAMPAD. P. III. C. VIII. n. 12. PAUERM. L. II. n. 45. Grundf. P. II. C. VIII. KULPIS, l. c. §. III. n. 14. VITRIAR: L. IV. T. I. §. 70. EUR. HER. p. 831. FURSTENER de *Suprem.* C. XL. XLI. HENNIG. l. c. §. 32. SCHWEDER Diss. de *Casib. a Jure majoris part. in Comit. exceptis.* §. 6. p. 17. 18. ubi exemplum recentius discordis Collegiorum Conclusi a Cæsare confirmati. conf. Staats-Cantzel. P. XIII. C. VIII. p. 379. P. XV. C. IV. n. III. p. 306. (*b*)

deficiente LL. fund. diſpoſitione, iidemque *diverſa* tum *placita* fieri, putant (*b*).

XXII. Poſita vero priori ſententia, ſi duo ſuperiora Collegia conſentiunt, *Civitates* ad asſenſum haud coguntur, ſed ſuffragio deciſivo adhuc gaudent, licet diſſenſus, niſi in caſu, ubi majora non obtinent, nihil operetur (*a*): at ſtante poſteriori ſententia, effectu ſuffragium earum deciſivum nunquam deſtituitur.

XXIII. Ceterum in ſingulis Collegiis ex conſenſu *majoris partis* quidem regulariter decernitur, ſed neque hoc omni dubio caret: Ex-

(*b*) v. TITIUS L. VI. C. IV. §. 47. 48. conf. COCCEJ. §. 40. & HORN. C. XLV. §. 15. qui judicium ſuſpendunt. A. *Medit.* ad *Cap.* JOS. a. XXXVII. p. 316. 317. ubi *duplex pactum* intercedere traditur: alterum trium Collegiorum inter ſe, alterum inter tria Collegia & Imperatorem.

XXII. (*a*) v. COCCEJ. §. 41. KULPIS. Diſſ. cit. §. 111. num. 15.

XXIII. v. J. P. a. V. §. 52. ibique *Meditat.* p. 751. ſeqq. ubi de ſecundi caſus exemplis anxie disquirit, & an negotia, ubi *jura ſingulorum* verſantur, eo pertineant, diſputat. item de tertio Caſu: an ſenſus ſit, ut *totum Corpus Proteſtantium*, nulla habita *Collegium* ratione, cum *toto Corpore Catholico* in partes ſcindatur. p. 755. Grundſ. P. II. C. V. STRAUCH: *Diſſ. Ex.* VII. th. 2. 3. BURGOLD. ad

Excipiuntur certe in J. P. (1.) causſæ *Religionis*; (2.) negotia, in quibus Status tanquam *unum corpus* conſiderari nequeunt; (3.) caſus, ubi *Catholici* & *Poteſtantes* in duas *partes* eunt; (4.) materia *Collectarum*, quæ res tamen nondum deciſa eſt.

XXIV. Hinc *quanta* & CÆSARIS & STATUUM in conſultando, decernendo, *poteſtas* ſit, colligere licet: *Semiſſem* poteſtatis CÆSARI, *Semiſſem* STATIBUS in Comitiis nonnulli adſcribunt, ita quidem, ut neutra ſola quidquam decernere valeat, ſed pro indiviſo utraque concurrere debeat, ſi quid valide agendum ac decernendum ſit.

XXV. Quod ſano ſenſu admitti poteſt, licet alii diſſentiant (*a*): cum utique *Po-*

ad J. P. P. II. Diſc. XIX. M. ult. fin. SCHWEDER J. P. §. 18. & Diſſ. laud. §. 4. ſqq. HENNIG. l. c. §. 51. ubi de origine dubiorum circa majora & exceptionum a majori parte, ſive juris eundi in partes; & latius adhuc in d. Diſſ. §. 6. ſqq.

XXIV. v. PAUERMEIST. de *Jurisd. Imp. R.* L. II. C. II. n. 50. MULZ. l. c. §. 6. SCHÜTZ J. P. *Vol.* I. Diſp. X. th. 15. LAMP. de *Rep.* P. III. C. VIII. §. 13. 14.

XXV. (*a*) v. COCCEJ. C. XX. §. 37. qui rejicit illam ſententiam, ac varia inde abſurda deducere conatur. Itemque TITIUS L. VI. C. IV. §. 61. ſqq. & SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. XXX. §. 17.

* Non

Poteſtas conſultatoria in comitiis in *duas* quaſi *partes* diviſa videatur, quarum altera penes CÆSAREM, altera penes STATUS eſt, atque Decretum Cæſareum ſaltem non minus valeat in Comitiis, quam Concluſum Statuum, nec niſi per modum *pacti* vel *contractus* inter utrosque quidquam concludi ac decerni queat (*b*).

XXVI. At *potiores* nihilominus CÆSARIS in

* Non ferendi ſunt, qui nudum *Jus ſuffragii* in omnibus negotiis comitialibus Cæſari adſcribunt, ut, TITIUS L. V. C. III. §. 68. & ex eo BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. II. C. II. qv. 4. cum Cæſar & Status non ut Membra unius Collegii ſpectentur, ſed ut *Caput* & *Membra*, h. e. ut duæ *Partes inæquales*, inter quas non per *ſuffragia*, ſed per *pacta*, agitur. Hinc cadunt dubia COCCEJ. nunquam enim, acceſſione unius Status vel Collegii ad ſemiſſem Cæſaris, hæc major pars efficietur, cum nulla votorum pluralitas inter Cæſarem & Status locum habere queat.

(*b*) v. MULZ. l. c. p. 176. & P. II. C. XIX. M. III. §. 2. n. 28. 29. 31. & §. 4. n. 67. *Meditat.* ad INSTR. P. a. VIII. §. 1.

(*c*) p. 874. BOECLER. *Not. I.* L. XXI. §. 4. BRUNNEM. *J. Prud. Publ.* Diſſert. X. §. 14. COCCEJ. §. 38.

XXVI. v. MULZ §. 7. TITIUS l. c. §. 18. HENNIG. §. 4. THOMAS de *Injuſta oppoſ. Jur. Maj.* &c. §. 28.

in comitiis *partes* esse videntur: non solum quod unius *Decretum* si non superet, saltem adæquet, conclusum omnium Statuum, sed etiam quod quicquid in comitiis decernitur ac imperatur, Cæsaris nomine & auctoritate fieri soleat.

XXVII. *Consensus* STATUUM Comitialis licet *consilii* nomine sæpe in LL. Imp. veniat, tamen non est consilium *arbitrarium*, quod negligere liceat, sed *necessarium*, quod *vi* suffragiorum *decisiva* conflatum est: idque cum alteram potestatis comitialis partem constituat, luculentum *communicatæ* cum Statibus *Majestatis* documentum est.

XXVIII. Spectat huc quodammodo tum *Jus recipiendi* aliquem in *numerum Statuum*, atque adeo ad *votum* & *sessionem* in comitiis *admittendi*, tum *Jus* Statum a *voto* & *sessione suspendendi* vel *excludendi*: sed de his partim jam supra actum, partim inferius agendi locus erit.

XXIX. Spectat etiam huc *jus emendandi defectus Comitiorum*; quod cum in P. W. inter negotia

XXVII. v. MULZ. P. I. C. XIII. §. 8. n. 41. — 43. p. 177. P. II. C. XIX. M. III. §. 4. n. 68. KULPIS de *Plac. Ord.* §. III. n. 13. *Medit.* ad J. P. a. VIII. §. 2. (*b*) p. 873.

XXIX. v. J. P. a. VIII. §. 3. ibique A. *Meditat.* (*t*) p. 908. 909. ubi magnus Defectuum catalogus.

gotia, proximis Comitiis reservata, relatum sit, patet, illud CÆSARI cum STATIBUS commune esse: verum hoc opus, hic labor erit.

XXX. Porro Jus consultandi etiam in aliis *Conventibus* minoribus, *Imperialibus*, *Circularibus* & *Collegialibus* exercetur: qui omnes consensu & auctoritate CÆSARIS instituuntur, cum hac tamen differentia, ut in *aliis* Cæsar jus dirigendi, proponendi, & decreta confirmandi, per Commissarios exerceat, velut in Conventibus *Deputationum* ordinariis, & nonnullis *Electoralibus*; alii vero, cumprimis *Collegiales*, & *Circulares* absque concursu Cæsaris aut Commissariorum ejus, a Statibus, vi generalis approbationis Cæsareæ, libere instituantur ac dirigantur.

XXXI. Nonnunquam tamen & Imperator Circulorum & Collegiorum convocationes urget, ubi necessitas exigit, eoque nomine ad Directoria rescribit, vel per Legatos ea exhortatur, ut Conventus celebrent.

XXX. v. INSTR. P. a. V. §. 21. ibique A. *Meditat.* p. 254. *Capit.* JOS. a. VI. ibique *Med.* p. 101. sqq. CAROLI VI. a. III. XII. & XIII. ibique *Spicil. Obs.* p. 207. sqq. MULZ. l. c. §. 12. -- 17. HENNIG. §. 65. sqq.

XXXI. v. MULZ. l. c. P. II. C. XIX. p. 606. n. 54.

CAP. VII.
DE POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM LEGISLATORIA.

§. I.

POTESTAS LEGISLATORIA ab initio Regni Francici Germanicique penes REGES & IMPERATORES quidem fuit, ſed omni tempore ita temperata, ut plerumpue *Leges* non niſi in *Comitiis* ex conſenſu *Procerum* & *Populi* ferrentur: quo ipſo non minus Germanorum libertati, quam legum auctoritati conſultum fuit.

II. Idem poſtea quoque uſu ſervatum, ſed Poteſtas IMPERATORUM Legislatoria, inpri-

§. I. v. LL. Alam. ibi: *Incipit Lex Alamannorum, quæ temporibus Clotarii Regis una cum Principibus ſuis, id ſunt, XXXIII. Epiſcopis, & XXXIV. Ducibus, & LXXII. Comitibus, vel cetero Populo conſtituta eſt.* Capitul. Franc. ibi: In *Chriſti nomine incipiunt Capitula Regum & Epiſcoporum, maximeque omnium Nobilium Francorum.* conf. HENNIG. de *Pot. Imp. circa Prof.* C. I. §. 2. -- 5. *Meditat.* ad J. P. a. VIII. §. 2. (b) p. 873. MULZ. *Repræſ. Maj. Cæſ.* P. II. C. 1. §. 1. 2.

II. v. HENNIG. l. c. §. 6. 7. 8. *Rec.* I. 1555. §. 13. fin. *Capit.* CAROLI V. a. II. & XXXII. ibique LIMN.

primis a tempore Interregni, crefcente Ordinum poteftate, magis magisque *limitata*, & per Capitulationes tandem ac P. W. ad *Confenfum* Ordinum ita *reftricta* eft, ut hic non amplius *arbitrarius*, ut forte olim, fed *neceffarius* effet, & STATUS in ipfum *conſortium Poteſtatis Legislatoriæ* admitterentur.

III. *Jus* igitur *ferendi Leges univerfales*, quas *RECESSUS Imp.* ftylo recepto appellant, hodie in Imperio R. G. IMPERATORI cum STATIBUS commune eft: fed *Conſtitutio* Legum a *Promulgatione* probe fecernnda eft; ad *illam* concurrunt Imperator & Status, hæc fit ab Imperatore folo.

IV. Diftingvenda etiam *Negotia*, de quibus Leges feruntur, quæ vel *publica* funt, vel *privata:* de *his* non temere hodie Leges univerfales ferentur, quia hoc pertinet ad Superioritatem Territorialem, nifi forte utilitas univerfalis fubfit, atque effectus ad univerfum Imperium, vel faltem plura Territoria, fefe porrigere debeat; igitur huc Leges *publicæ* potiffimum fpectant.

LIMN. p. 135. 136. & 360. fqq. JOS. a. II. & XXXII. ibique *Meditat.* p. 57. 315. fqq. & NITSCH ad A. II. C. VII. §. 2. & a. XXXII. p. 588. CAR. VI. a. II. INSTR. P. a. VIII. §. *Gaud.* 2. & a V. §. 17. v. *Utrimque.*

V. *Constitutio* Legum publicarum fit per modum *conventionis* seu *pacti* inter IMPERATOREM & STATUS: unde nec Imperator absque Statibus, nec Status absque Imperatore Leges hujusmodi ferre possunt; cum altera paciscentium pars alteri leges pro autoritate obtrudere nequeat.

VI.

V. v. R. I. a. 1500. ibi: Sich auch Dero mit uns und wir mit Sr. Königl. Gnaden in Contracts-Weise verpflicht und verschrieben. R. I. 1512. ibi: Uns mit des Heil. Reichs-Ständen und Sie mit Uns nachfolgende Articul und Meinung als ein Christl. Corpus und Versamlung gegen und mit einander vereiniget verpflichtet und vertragen. MULZ. P. II. C. I. §. 3. 5. p. 249. SCWED. P. *Spec.* S. I. C. XXV. §. 1. 2. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. a. XXXVII. p. 316. conf. Supra L. II. C. III. §. 5.

* Not. dictum FERDINANDI II. Neue Gesetze können Ihro Käyserl. Majest. nicht machen ohne Consens derer sämtl. Reichs Stände.

** Duo quidem casus afferuntur, ubi Cæsar absque Ordinum suffagio leges ferre possit: Primo, si res Imperatoris arbitrio a Statibus commissa sit; deinde, ut, dissentientibus inter se Curiis, Imperator ex plenitudine potestatis legem ferre queat. v. HENNIG. §. 28. 29. Sed de his quid sentiendum sit, ex dictis Cap. præced. liquet.

VI. Partes IMPERATORIS circa ferendas Leges Imperiales ſunt: 1. Capita Legum ferendarum vel proprio motu, vel ad inſtantiam, proponere; 2. Placita Ordinum de ferendis Legibus Decreto ſuo vel confirmare vel infirmare; 3. Confirmata, atque adeo per mutuum conſenſum conſtituta, Juſſione ſua per modum Legis, addita etiam pœna, ſancire; 4. Sancitas ita Leges ſigillo Imperatorio nominisque ſubſcriptione munire: Denique 5. ſuo nomine ſuisque auſpiciis easdem ſolenni ritu promulgare.

VII. STATUUM vero partes ſunt: Imperatorem de ferenda Lege ſubmiſſe admonere; 2. De capitibus a Cæſare propoſitis per omnes tres Curias deliberare, & communicatis ſententiis commune Concluſum formare; 3. Idem per delegatos ad Cæſarem referre; 4. Formulam Legis ſeu Receſſus, ex Concluſo Statuum & Decreto Cæſaris conceptam, & prælectam, examinare, ac pro re nata mutare; Denique 5. appenſis nonnullorum, Deputatorum ſcil., ſigillis, ac ſubſcriptis omnium nominibus, de conſenſu & acceptatione publice conteſtari.

VI.—VII. v. LIMN. ad *Cap.* CAROLI. V. a. XXXI. p. 360. ſq. MULZ. P. II. C. I. § 10. 11. & C. XIX. M. IV.

VIII. Hinc patet, quid ſentiendum ſit de doctrina; *Cauſſam* Legis univerſalis *efficientem* unice IMPERATOREM eſſe, ORDINES vero non quidem a tota Legis conſtitutione, ab *influxu* tamen *cauſali* penitus excludendos eſſe (*a*): cum vel ex *natura pactorum*, qualia ſunt omnes *Receſſus* Imp., nec non ex Receſſuum *formulis*, influxus cauſſalis utriusque paciſcentium partis intelligatur (*b*); modus vero, Receſſus Imp. *ſolius* Imperatoris *nomine*, per modum Legis, concipiendi ac promulgandi, ad priſtini Status Monarchici reliquias pertineat.

IX. Non ſolum vero Imperator absque con-

VIII. (*a*) v. HENNIGES l. c. in *Præfat.* & C. I. §. 11. ſeqq. Sed mirum, quod hic ita diſſentiat ab A. *Meditat.* ad I. P. p. 873. qui, *Jus ſuffragii, quo Status gaudent, non nudum conſilium eſſe, ſed partem præcipuam poteſtatis Legislatoriæ*, docuit.

(*b*) v. R. I. a. 1512. pr. ibi: Gemeiner Stände des Reichs Auffsetzung und Ordnung. *Reform. Polit.* a. 1530. pr. ibi: Haben samt Churfürsten und Ständen zu einer Reformation im Heil. Reich folgende Ordnung auffgerichtet. R. I. a. 1564. ibi: Unser und Gemeiner Stände Abschiede.

IX. v. I. P. a. VIII. §. 23. ibique *Medit. Capit.* Jos. a. XXXVII. ibique *Meditat.* l. c. & NITSCH. C. VII. p. 165. ſqq. CAROLI VI. a. II. ibique *Spicil. Obſ.* in *Append.* p. 342. HENNIG. §. 24. 25.

consensu Statuum Leges novas haud ferre, sed nec veteres vel *interpretari*, vel *augere* ac *supplere*, vel *mutare* ac *emendare*, vel *abrogare*, vel sub ullo prætextu ex plenitudine potestatis iis derogare, valet.

X. An autem ad *renovationem* quoque Legum latarum consensus Statuum requiratur? dubium: ex *Recessibus* I. id affirmandum videtur (*a*); Sed *Capitulationes* (*b*) circa renovandas Leges consensum Statuum omittunt.

XI. Equidem si vel usu obsoleta, & forte consensu tacito abrogata, in usum revocanda, aut novis sanctionibus pœnalibus munienda, vel consultata quidem, sed in proxima Comitia rejecta, ad plenum effectum deducenda, atque per modum Legis constituenda ac sancicienda fuerint; Renovatio hujusmodi consensum comitialem denuo exigere videtur.

XII. At quæ semel consensu Statuum comitiali conventa conclusa & constituta sunt, eadem ab Imperatore *solo* vel ab initio promulgari, vel, deinceps, ne in desvetudinem abeant, iterum inculcari, atque adeo renovari posse videntur.

X. (*a*) v. *Ord. Cam.* a. 1555. P. I. pr. p. 420. R. I. 1594. §. Was und so viel nun / fin. p. 713. (*b*) *Cap.* CAR. a. II.

XI. v. HENNIG. §. 27.

XII. v. NITSCH ad *Cap.* JOS. l. c. §. 3. p. 167. sq.

XIII. Ex his, quid de *Edictis* Cæsareis statuendum sit, intelligitur: Nimirum quæ ex consensu comitiali publicanda sunt, vel integri sunt *Recessus*, qui sub finem Comitiorum promulgantur; vel *Edicta*, quibus per universum Imperium omnibus & singulis observandum injungitur, quicquid prævio Ordinum consensu jam antea ita conventum, atque constitutum est; qualia de negotiis particularibus plerumque, vel Comitiis adhuc durantibus, vel iisdem finitis, promulgari solent.

XIV. *Jus promulgandi* hujusmodi *Edicta*, de negotiis scil. consensu comitiali conclusis, quod CÆSARI soli competat, eo minus dubitandum est, quod eidem promulgatio omnium Legum Imperialium reservatae sunt; neque etiam semper specialis Ordinum consensus ad ea, quæ Edictis caventur, necessarius est, sed sufficit, eos semel generaliter in eadem consensisse: secus est, si Imperator, præter vel contra pacta conventa, Edicta emittere velit.

XV. Ab *Edictis* differunt *Mandata*: quod illa ad Potestatem *Legislatoriam*, hæc ad *judiciariam* potissimum pertinent; illa universos, hæc singulos concernunt; illa præviam Ordinum

XIII. – XIV. v. MULZ. c. l. C. XIX. M. IV. §. 1. n. 20. sqq. p. 637.

num consultationem comitialem requirunt, hæc ad preces supplicantium in Judiciis Imp. plerumque decernuntur.

XVI. *Edictis* tamen nonnunquam *Mandata* adjunguntur, ut Edicta, quæ ad omnes generaliter spectant, per Circulorum directores singulis Statibus communicentur.

XVII. Nonnunquam etiam specialia Mandata post Edicta emanant, quibus contra ventoribus inhibetur refragationis continuatio, & ut damna inde reliquis illata resarciantur.

XVIII. *Jus dispensandi* circa Leges Imp. versatur vel circa negotia *comitialia*, vel circa *non-comitialia* *; priori casu spectat ad Comitia, posteriori ad Cæsarem solum, exceptis tamen iis, ubi & Electorum consensus requiritur: nam cujus est Leges ferre, ejusdem quoque est circa eas dispensare.

XV. -- XVII. v. MULZ. l. c. *Ord. Cam.* L. I. T. V. & XXIII.

* Hinc, quid de Edicto restitutorio FERD. II. existimandum sit, patet.

XVIII. * Forte & inter negotia publica & privata distingvi posset.

v. BOECLER. *Not.* I. L. IV. C. VI. §. 9. n. 9. NITSCH. ad *Cap.* I. l. c. §. 4. p. 168.

XIX. Spectat quoque ad Reservata Imperatoris *Jus concedendi* tum immediatis, tum mediatis, *Privilegia*, per totum Imperium valitura; sub hoc tamen temperamento, ut ne in præjudicium Superioritatis Territorialis, aliorumve jurium acprivilegiorum cujusquam legitime quæsitorum, concedantur: quamvis & nonnunquam, pro qualitate negotii, vel Electorum, vel omnium Statuum, consensus requiratur..

XX. Sed discernendæ *Constitutiones personales*, quales proprie *Privilegia* audiunt, a *specialibus*, quæ jus speciale vel singulare certo personarum vel causarum generi tribuunt: *illæ* Cæsari soli sunt reservatæ, & in Judicio Aulico decernuntur; *hæ* consensum Statuum, vel, pro renata, Electorum, requirunt.

XXI. Obstringitur vero Imperator etiam ad *confirmanda* Jura & Privilegia Electorum ac Statuum ceterorumque immediatorum legitime acquisitorum; qui & primus post electionem actus

XIX. v. *Cap.* LEOP. a. III. XXV. XLV. JOS. a. III. XXIV. XLIV. CAROL. VI. a. I. REC. I. noviss. §. 115. MULZ. P. II. C. II. §. 11. BOECLER. L. IV. C. I. CARPZ. ad *L. Reg.* C. XII. n. 8. RHET. *J. Publ.* L. I. Tit. IV. §. 63. SCHWED. S. I. C. X. §. 4.

XX. v. ZIEGLER. de *J. Maj.* L. I. C. XII. LYNCKER ad SCHWED. l. c. HORN. C. XLIV. §. 10. Medit. ad c. JOS. a. XXIII. (*b.*) p. 257.

XXI. v. *Cap.* CAROLI VI. a. I. SCHWED. Diss. de *Confirm. Jur. ac Privil. ab Aug. Imp. Statib. facienda* §. 5.

actus imperii esse solet: quamvis hæc confirmatio ex parte Statuum magis utilitatis, quam necessitatis, esse videatur.

XXII. Jus *interpretandi* vel *declarandi* privilegia, vel pro renata *tollendi*, ejus est, a quo concessa sunt; quod etiam de Privilegiis, ab Antecessoribus concessis, verum est: *jus* vero de *validitate* vel *violatione* eorum cognoscendi cui competat, Cap. seqv. docebitur.

XXIII. *Expeditio* denique privilegiorum majoris momenti in *Cancellaria Imperii*, reliquorum vero in *Cancellaria Aulica*, fieri solet. Eadem deinceps Cameræ in originali insinuanda sunt (*b*).

XXIV. Ceterum generaliter cautum, ne Imperator ullum *Edictum*, *Mandatum*, *Rescriptum*, vel quodvis aliud, *Capitulationibus* ceterisve *Legibus* Imp. *adversum*, decernat, aut emittat; neque contra easdem *dispensationem*, aut quidquam aliud, a quocunque impetret: quicquid vero contra factum, *nullum* esse jubetur.

XXV.

XXII. v. LYNCK. de *plen. pot.* §. 6. *Ord. Edicti* FERD. a. 1559. §. 179. SCHOLECKI de *Camera Imp. cum. Jud. Aul. non concurr.* §. 16.

XXIII. (*a*) v. *Cap.* LEOP. a. XLIV. MULZ. l. c. n. 42. p. 268.

(*b*) BLUM. *Proc. Cam.* T. XXXIX. n. 8. SCHOLECKI d. Diss. §. 14.

XXIV. v. *Cap.* JOS. a. XXXVII. ibique Medit. CAROLI VI. a. XVI.

XXV. Ut vero Legibus Imp. sua constet auctoritas, Imperator non solum *ipsemet* ad easdem sancte *observandas*, sed etiam adversus *violationem aliorum tuendas* ac *custodiendas*, sacramenti religione sese obstringit; quod posterius inprimis per Judicia & Fiscalem Imp. præstat: atque hinc ipse *Protector* & *Executor* LL. Imp. audit.

XXVI. Denique quæ Imperatoris circa ferendas *Leges Imperiales*, publicanda *Edicta*, & concedenda *Privilegia*, sunt partes: eædem & REGIS ROM. absente Imperatore, vel VICARIORUM tempore Interregni esse videntur; id quod ex provisionis & gubernationis Imp. ipsis concreditæ natura facile est ad intelligendum.

CAP. VIII.

DE POTESTATE IMPERATORIS ET STATUUM JUDICIARIA.

§. I.

SUprema *POTESTAS JUDICIARIA*, quæ *observantiam legum* tuendo, & *lites* terminando, *internæ* Reip. *tranquillitati* consulit, omni tempore in Germania penes REGES & IMPERATO-

---

XXV. v. *Cap.* JOS. a. II. ibique NITSCH. C. VI. & *Medit.* p. 57. sqq. CAROLI VI. a. II.

XXVI. v. Dn. GRIBNER. de *Jurib. Vicar.* §. 22.

RATORES fuit, qui eandem, vi fummi Imperii, vel *immediate* exercuerunt, vel *mediate*:

II. *Idque* vel in *Curia* Imperiali ex *Principum* & *Comitum* judicio, vel in *Palatio* per *Comites Palatinos*, vel in Provinciis, Pagis & Vicis, nec non Civitatibus, per *Epifcopos* in Sacris, in Secularibus per *Duces* & *Comites*, itemque *Miffos*, nec non *Advocatos*, *Præfectos* & *Scultetos* Imperiales, aliosque Judices minores.

III. Sed fucceffu temporis non folum *Duces* & *Comites*, fed etiam *Epifcopi* & *Abbates*, itemque *Civitates Imperiales*, Secularem Jurisdictionem una cum Territorio, jure proprio acquifiverunt: quæ adeo hodie *Superioritatis Territorialis* pars eft, ita tamen, ut adhuc priftinæ *Jurisdictionis Regiæ* vel *Imperialis* reliquiæ in Territoriis locum habeant.

IV. *Ecclefiaftica* vero *Jurisdictio*, quæ olim itidem nonnifi Imperatoris auctoritate exercebatur, tandem ad *Epifcopos* & *Pontificem* Rom. cum exclufione Imperatoris, devoluta eft, exceptis tamen cauffis Pacis Religiofæ, ut fupra traditum.

V. Remanfere igitur in Secularibus penes IMPERATOREM nonnifi *partes* quædam *Supremæ Poteftatis Judiciariæ* intuitu univerfi Imperii: nimirum *Jurisdictio* quædam *Criminalis Feudalis* & *Civilis* partim in *Status* ipfos, partim in eorundem *Subditos*; quam ipfe hodie vel *folus* exercet, vel una cum *Statibus*, idque per *Judicia* Imp. vel in *Comitiis*.

VI.

VI. Vi Supermæ hujus Poteſtatis Judiciariæ IMPERATORI competit *Jus conſtituendi JUDICIA Imperii*, quæ Jurisdictionem nomine ipſius per Imperium adminiſtrent: in cujus Juris conſortium tamen STATUS a tempore MAXIMILIANI I. certa ratione admiſſi ſunt; quod eo usque invaluit, ut hodie Imperator nec ullum antiquorum Imperii Judiciorum abolere, nec novum ordinare, absque conſenſu Statuum comitiali, poſſit.

VII. *Judicia* hoc pacto in Imperio conſtituta ſunt vel *Univerſalia* & *Summa*, vel *Particularia* & *Subalterna.*

VIII. *Illa* non ſolum Jurisdictionem per *univerſum Imperium*, in omnes tum *Immediatos*, tum *mediatos*, obſervato tamen debito ordine, inque omnibus cauſſis, exercent, niſi vel *Perſonæ* quædam ſpeciatim exemtæ, vel *Cauſſæ* exceptæ fuerint; ſed etiam Jure *ultimæ cognitionis*, atque *extremæ provocationis* gaudent.

IX. *Hæc* vero Jurisdictionem particularem tantum habent, quæ vel ad certas tantum *Perſonas*, vel ad certa *cauſſarum* genera, vel ad certos Imperii *diſtrictus*, certasque *provincias*, ſeſe extendit, inſuperque *appellationes* ad Superiora Imperii Judicia admittere debent.

X. Ad primum genus ſpectant, *Judicium* Imp. *Aulicum* & *Camerale*, itemque olim *Jus* *Prim-*

VI. v. *Cap.* CAROLI VI. a. XVI.

Principum, hodie certa ratione *Comitia*: Secundi generis sunt, Judicium *Austregarum*, *Rothweilense*, & *Provincialia* in *Franconia* & *Suevia*, ac olim etiam in *Westphalia*.

XI. A quonam hæc Judicia sint constituta, qua auctoritate Jurisdictionem exerceant, quid Juris vel Cæsari vel Statibus circa ea disponendi, ac ordinationes iis præscribendi, competat; quid circa visitationes eorum obtineat: de his omnibus infra suus agendi locus erit.

XII. Tempore interregni quod *VICARII* Imp. *Judicium Aulicum* quilibet in suo districtu, *Camerale* vero conjunctim exerceant, superius observatum est.

XIII. Hæc Imperii Judicia uti *ordinariam* & *propriam* Jurisdictionem habent: ita nonnunquam Imperator per *Commissiones* von Hof aus dictas, Jurisdictionem, his *delegatam*, exexcet.

XIV. Harum usus in Imperio vetustus quidem, & frequens olim fuit, sed abusus postea invisas eas Statibus redditit, variisque querelis ansam dedit: nihilominus penitus abro-

XIII. -- XIV. HENNIG. de *Summa Imp. Potest. circa Secul.* Cap. III. §. 66. — 75. J. P. a. V. §. 51. *Cap.* LEOP. a. XVIII. XXXVIII. JOS. a. XVII. CAROLI VI. a. XVI.

abrogatæ non ſunt, ſed per J. P. & Capitulationes ita temperatæ, ut nec in præjudicium Auſtregarum ac beneficii primæ inſtantiæ, nec adverſus Conſtitutiones Imperii decernendæ, ac inprimis inconſtituendis Commiſſariis Religionis ratio habenda, nec denique niſi ad cognoſcendum dandæ ſint.

XV. Ceterum Imperatoris eſt, *Syſtemata Imperialium Judiciorum* contra quosvis ſarta tecta præſtare, idque efficere, ut uniuscujusque judicii vigor ac *jurisdictio* intra ſuos *cancellos* retineatur.

XVI. Hinc non admittendum quidem, ut quis Statuum Imp. citra juſtum titulum ab eorum *Jurisdictione* ſeſe *eximat:* Sed neque Status, eorumve ſubditi, extra *forum competens* in jus vocandi, quin potius ipſorum *privilegia fori*, cumprimis *Auſtregarum*, intacta relinquenda; Nec etiam Status vel ſubditi Imp. ad Judicium *extra Germaniam* ab Imperatore vocandi ſunt.

XVII. Et cum *Camera Imp.* concurrentem cum *Judici Aulico* jurisdictionem, exceptis cauſſis, quæ ad Reſervata Imperatoris ſpectant,

XV. v. *Cap.* CAROLI VI. l. c. X. ibique *Spicil. Obſ.* p. 235.

XVI. v. *Cap.* JOS. a. XVII. ibique *Medit.* p. 105. CAROLI VI. a. XVIII.

ctant, habeat ita tamen ut præventioni locus ſit: nec *lites* in *Camera* pendentes ab Imperatore in *Judicium Aulicum* avocandæ, nec inhibitionibus, aut ullo alio modo, remora iisdem injicienda.

XVIII. Neque etiam pati debet Imperator, ut ea, quæ ſemel in Judicio vel Aulico, vel Camerali, cum debita cauſſæ cognitione peracta fuerint, & concluſa, ad ulteriorem cognitionem, exceptis ordinariis remediis ſuſpenſivis, pertrahantur.

XIX. Nec debet permittere, ut *alii* ipſius *Conſiliarii* ac *Miniſtri* in negotia Imperii, ad Judicium Aulicum ſpectantia quolibet modo ſemet ingerant, atque huic in cognoſcendo vel judicando modum præſcribant; cumprimis ne *Conſilium Intimum* Jurisdictionem turbet, aut per decreta ſua Statibus grave ſit: *Relationes* vero ad *Cæſarem* in cauſſis *arduis* quo pacto admittantur, ſupra Cap. VI. expoſitum.

XX. Si quid contra admiſſum fuerit, illud non ſolum nullum & inefficax, ſed etiam Judicium Aulicum eo caſu, ut Cæſarem de tollendis hujusmodi turbationibus decenter admoneat, obſtrictum erit.

XXI. Porro *Reviſiones* & *Supplicationes* congruis mandatis in Perſonas Reviſorum directis ab Imperatore accelerandæ, iisque effectus ſuſpenſivus denegandus.

XXII. *Executiones* denique rerum judicatarum in Imperii Judiciis non retardandæ, ſed quolibet modo ad exitum perducendæ: imo vis & robur rerum Judicatarum adverſus *exteras* Poteſtates, earumque conatus conſtanter aſſerendum.

XXIII. Conſtitutis ita Judiciis Imperii, IMPERATORIS quoque eſt, curare, ut *Pacis* publicæ ac *Juſtitiæ* præſidium omnibus æque proſit, eundemque in finem *adminiſtrationem Juſtitiæ* ſine partium ſtudio ſic promovere, ut quibuslibet in Imperio turbis anſa præcidatur.

XXIV. Hinc *via facti* omnis in Imperio tam Imperatori contra Status, ceteraque Imperii Membra, tam Statibus Subditisque Imp. inter ſe, interdicta: adeo, ut Cæſar nec ipſe *vim* ullam aliis inferre, nec per alios id fieri permittere; ſed & ipſe per *viam Juris* experiri, & ut ab aliis idem fiat, curare debeat; dummodo adverſarius Jure agere non detrectet.

XXV.

XVII -- XXII. v. BLUM. *Proc. Cam.* T. XXV. §. 41. *Cap.* JOS. a. XXV. ibique *Medit.* (*b*) p. 261. CAROLI VI. a. XVI. XVII. ibique *Spicil. Obſ.*

XXIII. XXIV. v. INSTR. P. a. XVII. *Cap.* JOS. a. XIV. ibique NITSCH. §. 1. 2. 10. & *Meditat* (*a*), & (*e*). p. 151. 154.

XXV. Equidem IMPERATOR ipſe cum ſit *ſummus* in Imperio *Judex*, qua talis *nulli judicio* ſubjacet, niſi cui ſponte ſe ſubjecerit: id quod ex natura ſummi Imperii, quo gaudet, facile intelligitur.

XXVI. Nihilominus, olim Reges vel Imperatores, tam quod cauſſas civiles, quam criminales, *Conſilio Procerum* & *Populi* ſubfuiſſe, poſtea vero Concilii auctoritatem, ad *Electores* ſolos & *Pontificem* Romanum transiiſſe a nonnullis exiſtimatum eſt.

XXVII. Sed neque *Pontifex* ejus, cujus ipſe Imperio olim ſubjectus fuit, legitimus Judex unquam cenſeri poteſt: neque vel olim Concilium *Procerum* & *Populi*, vel hodie *Electores*, quidquam *pro imperio* in Reges & Imperatores decernere potuiſſe aut poſſe, unquam probabitur.

XXV. v. HENNIG. de *S. Pot. I. circa Secul.* C. III. §. 77.

XXVI. v. *Spec. Svev.* C. XXIII. ibi: Uber des Königs Leib / und über seine Ehre / mag niemand Urtheil gesprechen / den die Fürsten. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. V. C. XXVIII. XXXII. XXXIV. CONRING. de *Judic. Germ.* §. 22. 43. ſqq. MONZ. C. V. §. 14. 15.

XXVII. v. KULPIS. ad MONZ. C. V. §. 14. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. I. §. 4. 5.

XXVIII. Existimatum quoque medio ævo, *Comitem Palatinum* Imperatoris Judicem esse, non in caussis civilibus tantum, sed etiam criminalibus: Sed *Judicium Palatini* uti ad caussas *civiles* & *fiscales* tantum spectavit, quod supra traditum, atque in sola *cognitione* constitit, ita dudum cessavit; siquidem nec in capitulationibus, nec in J. P. ejus ulla amplius mentio fit.

XXIX. Certe in caussis *Criminalibus*, si ut *homo* delinquat Imperator, ipse, ob Majestatem, nonnisi Deum agnoscet Judicem (*a*); Si *Imperii* caussa impetatur, ac de violatis LL. fundamentalibus, aut juribus privilegiisque Statuum, querelæ oriantur; *gravamina* ad *Comitia* erunt deferenda, atque Imperator, ut me-

---

XXVIII. v. A. B. C. V. fin. *Glossa I. Sax.* ad Weichbild L. I. Art. VIII. fin. ibi: Man soll über ihn richten / und soll ihm das Haubt mit einen güldnen Parten abhauen / über eines Schuldes Rand: und das soll thun der Pfaltz-Graff von dem Rhein / der dem Land zum Richter über den König gegeben. nugæ! Conf. HENNIG. l. c. §. 81. 83. 84. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXIV. §. 3. 4. Supra. L. IV. C. XIII. §. 8.

XXIX. (*a*) de ADOLPHO NASSOVIO, quem homicidii, stupri, socordiæ, negligentiæ, perjurii, accusabant v. GOLD. Const. I. T. I. p. 315. de ALBERTO, quem Regicidii caussa arguebant, v. STERO a. 1300.

medelam iis adhibeat, ſubmiſſe rogandus (*b*): Quodſi vero *hoſtilem* adverſus Remp. induat animum, *exauctorationi* locus erit, de qua ſupra dictum (*c*).

XXX. In cauſſis *Civilibus* ubinam conveniendus ſit Imperator? dubium: Cum Judicium Palatini hodie ceſſet, in ejus locum *Summa* Imperii *Tribunalia* ſucceſſiſſe videntur; ſed & his nonniſi cauſſæ cognitio tribuenda, *executio* a generoſa Cæſaris voluntate, ac juſtitiæ amore, expectanda erit.

XXXI. Illud tamen dubio caret, ſi Imperator ipſe adverſus Status vel Subditos Imp. tum ſingulos, tum integra eorum collegia, in

(*b*) v. Bedencken/ ob der Churfürſt zu Pfaltz in cauſſis gravatoriis des Kayſers Richter ſeyn könne? ap. LONDORP. T. I. p. 21. conf. LUDOPH. Schaubühne L. X. C. II. §. 30. HENNIG. l. c. §. 80. 83. p. 410. STRUV. l. c. §. 4.

(*c*) v. Supra L. III. C. V. §. 7. ſqq. conf. HENNIG. §. 83. ubi notat, in exauctoratione ADOLPHI Moguntinum, rogatis ſententiis, condemnatoriam pronunciaſſe.

XXX. Conf. HENNIG. l. c. §. 81. qui olim quidem has cauſſas ad Palatinum pertinuiſſe docet, ſed quid hodie obtineat, non definit.

XXXI. v. *Cap.* JOS. a. XIV. ibique *Medit.* (*b*) (*c*) & NITSCH. §. 9. HENNIG. §. 85.

in caussis *civilibus* vel etiam *fiscalibus* agere velit, quin actio in *Foro Rei* ordinario, vel privilegiato, aut conventionali, instituenda sit.

XXXII. At ubinam Imperator forum sortietur, si lis ipsi in caussis *feudalis* cum Vasallis intercedat? Si ipse qua Princeps cum alio Principe litigaverit, quin caussa ad *Judicium Aulicum*, tanquam ordinarium Feudorum Regalium forum, pertineat, vix dubitandum videtur: quamvis olim quoque Imperatores *Judices delegatos* in hujusmodi caussis constituerint.

XXXIII. Quid si vero Imperator qua *Dominus* cum *Vasallo* contendat? num *Parium Curiæ*, vel *Principum*, *Judicium* hic in subsidium vocandum erit? (*a*) Silent hac de re Capitulationes & Constitutiones Imp.: annon fortassis hujusmodi casus inter negotia, vel in Comitiis omnium Ordinum, vel saltem Electorum consilio, expedienda, erit referendus? Ita certe nonnullis videtur.

XXXIV. Sed & hac in parte *Aulicum Judicium* fundatam Jurisdictionem habere videtur:

XXXII. v. HENNIG. §. 26.

XXXIII. (*a*) v. *Spec. Svev.* C. XXIII. ibi: Kriegt er mit Jemand üm Guth / oder um andre Ding / das des Reichs ist / da sollen über sprechen die Fürsten und Grafen / die Freyen und des Reichs Dienst-Mann.
(*b*) HENNIG. §. 79.

XXXIV. v. HENNIG. §. 26. p. 196.

tur: Forte tamen melius, uti nonnullis placet, fecerit Cæſar, ſi Jure ſuo non ad invidiam utatur, verum, *delegato Judicio*, omnibus oſtendat, quam nihil injuriæ Vaſallus timendum habeat, cum ipſo Judice ac Domino ſuo coram alio litigaturus.

XXXV. Quod ſi denique Imperatori cum *univerſo Statuum Corpore* negotium ſit, lite fortaſſis de Summæ Poteſtatis juribus, vel Cæſaris reſervatis, vel Statibus communibus exorta: neutra Pars Judicem competentem habebit, ſed ſola amicabilis compoſitio valebit; adeoque res vel more Comitiali, vel per arbitros, tranſigenda erit.

XXXVI. *REGIS ROMANORUM* quis Judex competens ſit? dubium: Saltem STATUS, ut IMPERATOR, in caſu delicti Imperium tangentis, ſine ipſorum conſenſu Judicium in eum exerceat, vix permittent: in cauſſis *civilibus* vero & *feudalibus* idem fere juris erit, quod circa Imperatorem. *AUGUSTAM* vero poteſtati & Jurisdictioni Imperatoris ſubeſſe, vix dubitandum.

XXXV. v. *Medit.* ad *Cap.* JOS. l. c. (*c*) p. 152. NITSCH. l. c. §. 7. HENNIG. l. c. §. 85. p. 412.

XXXVI. v. l. c. §. 5.

XXXVII. Quod ad Judicia STATUUM attinet, uti olim inferioris conditionis personas *Comes Palatinus*, ita *Proceres* ipse REX judicabat (*a*): Sed cum caussæ Procerum vel *minores*, vel *majores* essent, de *minoribus* quidem Regem *solum* judicasse, indubitatum; in *majoribus* vero an *Judicium Principum* locum habuerit? in utramque partem disceptatur (*b*).

XXXVIII.

XXXVII. (*a*) v. HINCMAR. *Epist. ad Lud. Balb.* C. XIX. XXI. ANSEGIS. L. III. C. 72. ibi: CAROLUS M. *Episcopi, Abbates, Comites & potentiores quique, si caussam inter se habuerint, ad nostram jubeantur venire præsentiam, neque illorum contentio alicubi dijudicetur.* GOLD. P. I. *Const. Imp.* FRIDER. II. Teuschen Recht d. a. 1236. C. XXIV. Wir setzen / daß des Reichs-Hof habe einen Hof-Richter / der ein freyer Mann sey / der soll alle Tage zu Gericht sitzen / und soll die Leute richten / die ihme klagend / von allen Leuten / ohne Fürsten / und andere Hoch-Leute / wo es geht an ihr Leib / oder an ihr Ehr / oder an ihr Recht / oder an ihr Erb und Lehn / die wollen wir selber richten / auff die Weiß / nim. Wie es in dem H. Reich von alten Zeiten herkommen.

(*b*) v. SCHWEDER S. I. C. IX. §. 11. 12. HENNIG. l. c. §. 14. seqq. GRÖNING. *Tr. J. Publ. de Jure Princip.* ubi & Autores, & Argumenta in utramque partem.

XXXVIII. Dicitur autem *JUS* vel *JUDICIUM PRINCIPUM*, vulgo das Fürsten-Recht/ singulare *fori privilegium*, Principibus Germanicis ab *antiquo* competens, vi cujus IMPERATOR in caussis *majoribus*, quæ ipsos *Principes*, eorumque *vitam*, *famam*, ac *bona majora*, cumprimis *feuda Regalia*, *concernunt*, *absque consilio* & *suffragio Principum*, tanquam *Parium Curiæ*, cognoscere & judicare non potuit.

XXXIX. Requisita hujus Judicii hæc fuisse dicuntur; generatim quidem, ut tum *Principes* essent *Germani*, *Imperio subjecti*, tum *caussa* concerneret *vitam*, *famam*, aut *bona feudalia*; speciatim ratione processus; ut 1. *ter* citandus esset Princeps reus, *primaque citatio* non nisi per *Principem* Imp. insinuanda; 2. Imperator in *persona* Judicio præesset; 3. Assessores non nisi *Principes Germani* essent, iique partibus haud suspecti, 4. judicium hoc non nisi *intra* fines *Germaniæ* ex more recepto haberetur; 5. caussa *germanice*, brevi & simplici processu, tractaretur.

XL. Obtinuisse olim Judicium Principum,

XXXVIII. v. SCHWED. l.c. MONZ. C. V. §. 14.

XXXIX. v. HIPPOL. a LAP. de *Rat. Stat.* P. I. C. X. Sect. II. n. 54. 55. HENNIG. §. 18. p. 276.

XL. v. LEHM. *Chr. Spir.* L. IV. C. II. L. V. C. 63. 89. L. VII. C. 11. n. 2. C. 71. 76. 86. 88. 113. 114. CONRING. de *Jud. Imp.* §. 23. 48. sqq. HENNIG. §. 15. 16. 17. 28. 29. STRUV §. 6. 7. 22.

& faltem a CAROLINIS temporib
MILIANI I. ætatem, CÆSAR
Principum majoribus, tam *feu*
criminalibus, fere femper adhib
Principum, tot ac tam illuftria o
empla, itemque Refcripta & fen
ratorum pariter, ac teftimonia
quuntur, ut iftud negare, foret
hiftoriæ lucem negare: MORIBU
magis, quam expreffis *Legibus* aut
conftitutum videtur.

XLI. Locum habuit hujusm
in *Curiis* Imperialibus & fole
non folum in *Comitiis* Imp. *un*
quibus potiores femper Princi
fuere, fed etiam *particularibus* Pri
ventibus.

XLII. An vero ea res *meri a*
an potius *neceffitatis*? dubio non
rius ex indole *Imperii limitati*, ac
tuum, majores fenfim vires cap
gendum videtur; *prius* adftruere
empla, ubi Imperatores foli in
cauffis judicarunt.

XLIII. Equidem invalefcent

XLI. v. HENNIG. §. 22. STRUV. §. 8.
XLII. v. TITIUS L. VII. C. I. §. 24.
21. 22. 30. 31.
XLIII. v. LEHM. L. VII. C. 3. fqq.
54. 93. 94.

mania turbis, ſufflaminata nonnihil Judicia fuerunt per *jus manuarium* ac *diffidationes*, cumprimis a tempore FRIDRICI II. ubi controverſiæ Procerum non jure, ſed armis, diſceptari cœpere. Sed & novum Judicii genus, *conventionale* & *arbitrarium*, ſub *Auſtregarum* nomine, inter Proceres ea tempeſtate enatum.

XLIV. Imo *Pontifices* quoque cauſſas Principum ſeculares ad ſe traxerunt: dum, imminuta Cæſarum poteſtate, ſæpe vel ſuperſtitio, vel commodi privati ſtudium, Principes compulit, ut, Pontificis judicio controverſias ſubmittere non dubitaverint.

XLV. Nihilominus adhuc *poſt Interregnum* Judicio Principum locum fuiſſe, exemplis & teſtimoniis illius ævi facile eſt ad demonſtrandum.

XLVI. At MAXIMILIANI I. ætate uti *Pontificum* iniquitas quodammodo abrogata, Jus *manuarium* ſublatum, *Auſtregarum* Judicium limitatum magisque formatum, novum quoque *Cameræ* Imp. Judicium inſtitutum fuit: ita ejus-

XLIV. v. LEHM. L. V. C. 121. 122. L. VII. C. 3. 6. 85. 109. CONRING. §. 55. 56. TITIUS §. 26.

XLV. * Extant exempla RUDOLPHI. I. CAROLI IV. WENCESLAI, SIGISMUNDI. v. HENNIG. §. 15.

XLVI. v. LEHM. L. VII. C. 118. in addit. CONRING. §. 57. 65. TITIUS. §. 26.

ejusdem Imp. vel CAROLI V. potiſſimum auſpiciis, poteſtas de maximis Principum cauſſis cognoſcendi, *Judicio Aulico* aſſeri cœpit.

XLVII. Hoc pacto igitur, & ab hoc tempore, *Jus Principum* per *Judicium Aulicum* videtur expunctum, idque *proprio Statuum conſenſu*, dum cauſſas majores momenti ad id Judicium vel detulerunt, vel deferri paſſi ſunt: non ſine propriæ libertatis detrimento, quod mirandum.

XLVIII. Imo mirandum, cum Ordines Imp. privilegia ſua & regalia, proximis duobus ſeculis expreſſis ſanctionibus vel Receſſuum Imp. vel Capitulationum, vel denique Inſtrumento P. exprimi curarint, altum ubique de hoc Jure Principum eſſe ſilentium; adeo, ut non ſolum ipſi cognitionem de feudis regalibus uni Imperatori addicerent, ſed nonnulli etiam, de eo ſibi haud conſtare, apperte faterentur.

XLIX.

XLVII. v. TITIUS §. 28. -- 31. STRUV. §. 23.

XLVIII. v. HENNIG. §. 21. 25. & quæ ibi partim ex Litteris Electorum ad RUDOLPHUM d. a. 1611. d. 17. Nov. partim Saxonis ad Principes unitos d. a. 1610. d. 10. Febr. allegantur.

XLIX. Sed forte nec recentiori huic ævo prorſus deſunt Juris Principum vel reſuſcitati (*a*); vel adhibiti (*b*), vel quodammodo approbati (*c*), veſtigia: Saltem in cauſſa *banni* hodie iſtud Judicium, per Capitulationem noviſſimam, extra controverſiam poſitum eſt (*d*).

L. Quod ſi igitur primum quid in cauſſis Statuum *CRIMINALIBUS* hodie juris ſit, ſpectemus, ante omnia delicta *privata* & *publica*, h. e. ea, quæ ab ipſis ut hominibus, & ea, quæ tut a Perſonis publicis, admittuntur, prope diſtingvenda ſunt.

LI. Utraque quidem, quoad *indolem* ſuam, ex ſolis legibus *divinis* univerſalibus, & *fundamentalibus* germanicis dijudicanda ſunt: ſed, ſi de delicto conſtet, in definiendis Statuum *pœnis*, etiam legum *humanarum* aliqua auctoritas eſſe poteſt; cum, poſt delictum, in eos velut *ſubditos* animadverti videatur.

LII. De Delictis *privatis* non attinet hic multa

(*a*) Occaſione cauſſæ Juliacenſis. v. HENNIG. p. 286.

(*b*) v. STRUV. §. 22. ubi exemplum FERDINANDI II.

(*c*) v. J. P. a. V. §. 20. ubi de requirendis in *cauſſis majoribus* Electorum & Principum ſententiis.

(*d*) v. *Cap.* CAR. VI. a. XX.

L. — LII. v. TITIUS L. VI. C. II. §. 55. — 62.

multa dicere: *Publica* vero triplicis generis esse videntur, dum ratione *Imperatoris* & *Imperii*, crimen læsæ Majestatis, & Perduellionis, item Felonia; ratione *concivium*, crimen fractæ Pacis Publicæ vel Religiosæ; ratione *Subditorum*, Sævitia, regiminis neglectus, aliaque admitti possint.

LIII. In casu igitur *delicti* vel committendi, vel commissi, vel si mavis, negligendi vel neglecti officii, STATUS Imp. toti Reipublicæ, Iudiciisque ab ea constitutis, subesse videntur: quæ subjectio ex pristino Imperii statu superest, nec forte tam *veritas* ejus, quam *efficatia* nonnunquam neganda.

LIV. A delictis *suscipiendis* Status Imp. *Mandatis* Judiciorum deterrentur: ob *commissa* vero, per Eadem, ad damnum, si quod dederunt, resarciendum adiguntur, ipsisque insuper *Pœna* promerita decernitur.

LV. Licet autem olim Proceres Imp. non solum ob delicta *publica*, sed etiam *privata*, non raro puniti, & vario quidem suppliciorum genere, nempe *carcere*, *multa*, *ignominia*, *portatione canum*, *banno*, & *pœna capitali*, affecti fuerint: tamen hodie, mutato Imperii vix

LV. (*a*) v. LEHM. *Chr. Spir.* L. V. C. 30. L. IV. C. 2. L. V. C. 75. 77. 85. L. VII. C. 11. num. 2. L. III. c. 50. TIT. §. 67.

ſtatu, pœna delictorum *privatorum* in Status vix amplius cadet; (*b*); ob delicta *publica* vero nonniſi pœna *pecuniaria*, *privatio privilegiorum* aut *bannum* Imp. locum habebit (*c*).

LVI. *BANNUM* igitur Imp. ſeu *PROSCRIPTIO* eſt pœna, ob crimen *fractæ pacis* publicæ, *Læſæ Majeſtatis* ac *perduellionis*, per quam quis *Imperio Germanico* expellitur, omnibus *bonis* privatur, nec *clientela*, *fide* aut *amicitia* cujus-

---

(*b*) v. HENNIG. §. 8. 9. qui magno apparatu contrarium adſtruere conatur

(*c*) v. FURSTENER de *Jure Suprem.* C. XXIX. RHET. *J. Publ.* L. IV. T. XXIII. §. 13. 14. qui hodie tam ferales ſententias, quæ bannum, aut ultimum ſupplicium imponant, per modum imperii, in Status ferri non poſſe, putant conf. KULPIS ad MONS. C. VI. § 4. TITIUS §. 68. 69. qui contrarium tuentur. HORN. C. LVII. p. 588. qui *carceris perpetui* uſum ad hucadmittit.

LVI. v. TITIUS §. 64. Terribilis olim ſententia banni erat ap. GOLDAST. T. I. Reichs-Satz. p. 238. conf. VITRIAR. ill. L. III. T. IV. §. 11. Sed hodie formula eſſe ſolet: Setzen ſie aus dem Frieden in den Unfrieden/ und erlauben ihr Leib/ Haab und Güter/ jedermänniglich/ iis nempe, quibus jus eſt bona vacantia & delinquentium occupandi. Conf. STRUV. §. 11.

cujusquam dignus censetur, *vita* denique vel *corpus* ejus cujusvis *offensioni* exponitur.

LVII. Ad *fractam Pacem publicam* tria requiruntur: ut vis illata sit atrox, armata manu, & ex proposito & dolo (*a*): *Pœna* vero non solum in delinquentes ipsos, sed etiam *receptatores*, statuitur; a qua licet immunes esse dicantur privilegiati, tamen hoc de bannitis mediatis tantum intelligendum (*b*).

LVIII. Quamvis autem olim nemo ex Proceribus facile banno notaretur, vel feudo privaretur, vel capitis damnaretur, nisi in *Comitiis* aut *Senatu Principum*; tamen postea Imperatores *soli* pœnam banni decernere cœperunt: quod cum displiceret Electoribus, cumprimis Saxoni & Brandenburgico, in P. W. quidem de modo declarandi Statum in bannum deliberatum, sed cum nihil concluderetur, res in proxima Comitia rejecta.

LIX. In Capitulatione etiam CAROLI V. (*a*) tantum cautum fuerat, ne Status *Sine prævia caussæ cognitione* in bannum sint declarandi; in Cap. FERDINANDI III. (*b*) additum, ne

LVII. (*a*) v. *R. I.* a. 1548. *Const. P. Publ.* pr. SCHWED. P. *Gen.* C. III. §. 13.
(*b*) v. *Const.* P.P. a. XXVII. R.I. a. 1287. STRUV. §. 13.
LVIII. v. SCHWED. *P. Spec.* S. I. C. XXI. §. 2. I. P. a. VIII. §. 3. STRUV. §. 9.
LIX. (*a*) v. A. XXII. (*b*) A. XXX.

ne fiat *sine consilio & consensu Electorum.* Cum igitur ex hoc præscripto JOSEPHUS illud Jus exerceret (*c*) protestati sunt nonnulli Principes: unde in Cap. CAROLI VI. (*d*) modus declarandi Statum Imp. in bannum definitus est, ita, ut hodie istud non sine *consensu comitiali* fieri possit.

LX. Bannum est vel *primum* vel *secundum*, siue *inferius* & *superius*, Acht und Ober acht; quæ distinctio varie explicatur: Alii per *primum* & inferius *provinciale*, per *secundum* & superius *Imperiale* intelligunt (*a*): Alii voce Ober-Acht *Imperiale* quidem notari putant, vocem Acht vero bannum *contumaciæ*, in qua si quis perseveret, ac denuo in bannum declaretur, *reiteratum* istud bannum die Ober-Acht appellari (*b*): Alii denique ita distingvunt; qui banno simpliciter notatus est, nec bona nec famam amittit, qui vero in superius

(*c*) v. Staats-Cantzl. P. XI. C. XI. STRUV. §. 9.

(*d*) A. XX.

LX. (*a*) v. SCHVVED. l. c. §. I. LUDEVIG. ad A. B. p. 94.

(*b*) v. LIMN. ad *Cap.* CAR. V. a. XXXII. p. 251. MAURIT. ad *Cap.* LEOP. a. XXVIII. v. Acht und Aber acht 853. sqq. *Medit.* ad C. JOS. a. XXVII. e) p. 270.

rius bannum declaratus est, am
que (c).

LXI. *Episcopi* & *Prælati* Cat
proprie dicto notari nequeunt,
emtionem eorum a Jurisdictio
bene vero *banno privationis*, vi cu
perii, ac regalibus juribusque fe
cidunt; ratione *personæ* vero a *læ*
munes, licet a nemine recipi
dignitatem ecclesiasticam amittu
sequentiam tamen muniis eccles
nequeunt. In *Protestantes* autem b
prie dictum cadere existimatur.

LXII. Amittunt igitur bannit
tem, & *bona*, & *jura*, & *famam*,
(a) *Bona* vero ipsis ablata Impera

(c) v. NITSCH. ibid. *Ord. P. Publ.* a.
aller friedbrecher. STRUV. §. 12.

LXI. v. BLUM. T. XXXIX. §. 86. 115.
a. XX. ibi: Als Acht oder *Privatio*
VITR. *ill.* LIII. T. IV. §. 10. b.)
590. STRUV. §. 10.

LXII. (a) v. A. B. T. I. §. 2. ibi: D
der ohne Straffe verfrevelen könne.
a. 1521. T. II. ibi: ihr Leib und Gut
SCHVVED. §. 6.

* Qv. an impune occidi possint? v. D
ad A. B. p. 95. STRUV. §. 12.

(b) *Cap.* CAROLI VI. a. XX. ibique *Spic*

nec Domui ſuæ addicere, ſed *Imperio ſoli* relinquere; ante omnia tamen *parti læſæ* illata damna inde reſarcire debet.

LXIII. *Feuda* Imp., durante banno, Imperatoris nomine adminiſtrantur; *Subfeuda* vero Dominis ſuis directis aperiuntur: *Agnatorum* tamen, qui criminis non ſunt participes, *Juri ſuccedendi* in feuda & fideicommiſſa banni ſententia non præjudicat.

LXIV. Licet autem quis delictum, proſcriptione dignum, commiſerit, pro *bannito* tamen non prius eſt habendus, quam ubi reus, ad inſtantiam partis, vel Fiſcalis, citatus, atque cauſſa cognita, per ſententiam in bannum legitime declaratus fuerit, idque etiam ſi delictum ſit notorium.

LXV. In decernendis *Citationibus* & *Mandatis*, ad pœnam banni vel privationis tendentibus, Ordinatio Cameralis aliarumque Legum Imperii præſcripta exacte obſervanda ſunt,

LXVI. Ceterum, poſt *concluſionem cauſſæ*, Acta ad *Comitia* perferuntur, ibique *certis Statibus*, ex *omnibus* Imp. Collegiis, *pari numero* quoad utramque *religionem*, deligendis, inſuper

Fff 2

LXIII. v. *Cap.* CAROLI VI. d. a. ibique *Spic. Obſ.* p. 260. ſqq.

LXIV. v. *Ord.* P. P. a. 1521. T. II. *Conſt.* a. 1548. §. und ob Jemands C. CAR. VI. a. XX. SCHVVED. §. 4.

super speciali *juramento* huic
stringendis, examinanda comm
deinceps universis Electoribus
Statibusque *referre*, hi vero *se*
nitivam concipere tenentur.

LXVII. Sententia deinceps,
peratorem ejusve Commissari
est, Imperatoris nomine solen
catur: *Executio* vero ejusdem n
ctore *Circuli*, cujus membrum b
peragenda. Hic modus proc
amussim observetur, executio

LXVIII. An vero idem pro
dus in *aliarum* quoque *non Sta*
ptione observandus sit? non ad
est, quamvis ex verbis Capitulat
simæ id fere colligendum videa
verum est, *Camera* Imp. bannu
plius decernere poterit, præserti
num *Contumaciæ* eadem Capit. su

LXV.-LXVII. v. *Cap.* CAROLI VI.
Spic. Obs.

* Sententia olim sub dio, novissime
publicata. v. STRUV. §. II.

LXVIII. v. C. CAR. VI. l. c. ibi: Da
mand / hohen oder niedrigen Standes,
oder Stand / oder anderer / ohne ꝛc. con
Cap. IOH. a. XXVII. a) p. 268.

LXIX. Durat bannum, usque dum *relaxatum* fuerit: quod an hodie ab Imperatore absque Statuum consensu fieri possit, itidem non extra controversiam positum est.

LXX. Ceterum in caussis, ubi pœna pecuniaria locum habet, illud cautum, ne *pars mulctæ* promittatur iis, qui forte ad cognoscendum de hujusmodi caussis delegati fuerint.

LXXI. Quodsi porro Status in *alieno Territorio* delinquant, an *forum delicti*, vel *deprehensionis* locum habeat? dubium (*a*): CÆSAR certe sibi soli in hujusmodi casu Jurisdictionem asserit; nec usus fert, saltem in Principem Imp. a Principe supplicia decerni. Idem dicendum de *Apanagiato*; cujus tamen, intra Territorium delinquentis Judex ipse Dominus Territ. erit. (*b*).

LXIX. v. SCHWVED. §. 7. qui nihil definit. LYNCKER de *Consens. Elect.* §. 15. & HORN. C. XLIV. §. 25. qui negant. STRUV. §. 12. qui affirmat.

LXX. v. *Cap.* CAROL. VI. a. XIX. f.

LXXI. (*a*) v. BRUNNEM. ad L. 1. C. *ubi Senat. vel Clariss.* & HORN. C. LVII. p. 588. qui affirmant. L. B. de LYNCKER Resp. XLVII. n. 27. & de *Libert. Stat.* p. 43. qui negat.

(*b*) v. HORN. l. c. STRUV. §. 12. ubi varia exempla.

LXXII. *Legati* statuum sive in *Comitiis* versentur, si deliquerin Gentium jus provocandi dom nec nisi a Domino facile judi *tarii* vero ceterique *domestici* ill mitiis *Vice-Mareschalli* judicio s

LXXIII. *Personæ Camerales* de querint, minora quidem delic meræ subjiciuntur ita tamen, u sitione, executio Magistratui tur (*a*); majora vero, quæ cor lædunt, ad Imperii cognitio censentur: quamvis alii hoc Præsidem & Assessores Camer tribuant. (*b*.)

LXXIV. Iam de *JURISDICTI* *LI* dispiciendum, ubi ante om sus discernendi: Vel enim de *bus*, vel de *non regalibus* discep Regalibus iterum vel inter *Im*

LXXII. v. PFEFFING. *Vitr. Ill.* L. LUNIG. Staats-*Consil.* T. II. p. Bedencken de hac caussa. HORN. l. §. 16.

LXXIII. (*a*) v. *Ord. Cam.* P. I. HER. p. 911.

(*b*) v. Deduct. ap. LUNIG. Grund STRUV. l. c.

Dominum, & *Vasallum*, vel inter *Vasallos* ipsos, lis agitatur; de priori casu jam supra actum, hic de posteriori agendum.

LXXV. *Jus* igitur *cognoscendi de Feudis Regalibus* inter Vasallos Imp. quin CÆSARI non solum ut Domino directo, sed & summo in Imperio Judici, competat, nullum est dubium: sed an *soli*, an vero *Judicium Procerum* adhuc hodie concurrat, varie disputatur.

LXXVI. Olim *Jus Principum*, seu *Parium Curiæ Judicium*, *, in hujusmodi caussis locum habuisse, postea vero, a CAROLI V. imprimis temporibus, Cæsares eas Judicio Aulico suo vindicasse, idemque a multis Statibus agnitum fuisse, superius obseruatum est.

LXXVII. Sunt vero, qui hodieque Jus istud Principum propugnant, atque hoc nomine provocant tum ad antiquum ejus usum, & illustria omnis ævi exempla ac testimonia

LXXVI. * Das Fürsten-Recht/ item das Mann-und Lehn-Gerichte vocatum. v. BESOLD. *Thes. Pract.* v. Mann-Gericht.

LXXVII. (*) Huic sententiæ patrocinantur LIMNÆUS, STRAUCHIUS TEXTOR, MYLERUS, MERCKELBACH, CONRING. G. A. STRUV. BURGOLD, MONZAMBANO, SCHWEDER, aliique.

(a), tum legis expressæ istud abr
fectum, imo Instrumenti P. (b)
lationum (c), illud approbantiu
tiones.

LXXVII. Sed nec desunt, q
non solum exempla contraria, q
cessitatis, sed arbitrii istud fuis
(a) sed etiam Ordinationes Judic
Cameralis (b), quibus Imperator
cognitionem de feudis Regalibu
varunt, præterea in Instrumento
bitrio Imperatoris illud relinqui,
lationibus vero de negotiis comi
urgentes.

(a) V. HENNIG. §. 25. sqq. STRUV. §.
V. §. 54. (c) C. IOS. a. XXXVI
a. VI.

LXXVII. (*) Ita statuunt BUXTORF
SCHUTZ, STAMLER, SPRENGER, CA
MÆUS, WURMSER, alii.

(a) V. HENNING. §. 20. sqq.

(b) v. *Ord. Cam.* P. II. T. VII. ibi:
chen fürfielen / Fürstenthum / Hertzogthu
ten 2c. belangend / so vom Reich zu Lehe
einem Theil gäntzlich und endlich abgesp
sollen / deroselben Erkäntniß wollen wir
2c. vorbehalten haben. *Ord. J. Aul.* T
hohe und niedere Lehen.

(c) l. c. ibi: *Liberum erit suæ Majes*
sis majoribus.

LXXVIII. Praxis pro *Judicio Aulico*, ejusque *solitaria* in his caussis jurisdictione, militare videtur: ita tamen, ut melius fecerit Imperator, si, ex monito J. P., in *caussis majoribus* consilium *Electorum* & *Principum* nonnullorum adhibeat; id quod etiam nonnunquam fieri, (*a*) imo & nonnunquam per modum gravaminis huiusmodi caussas ad Comitia deferri, (*b*) constat.

LXXIX. Illud certum, quod caussæ feudorum regalium *Judicio* Imp. *Aulico* ita reservatæ sint, ut & *Camera* prorsus excludatur, nec præventioni, sed avocationi potius locus sit, nec in arbitros, Imperatore repudiato, compromittere liceat, nec *Austregis*, ne per modum reconventionis quidem, hic quidquam Juris competat.

LXXX. Illud tamen adhuc dubium, an Camera quoque excludatur, ubi controversia tantum de *parte* feudi regalis agitatur? quod plerique affirmant: (*a*) alii vero negant,

 si pars

LXXVIII. (*a*) A. FERDINANDO II. a. 1623. in caussa *Hessen* contra *Hessen* id factum esse, testatur REINKING. de REG. *S. & Eccl.* L. I. Cl. IX. C. XXX. n. 29. SCHWED. §. 14.

(*b*) Quod observat. STRUV. §. 23.

LXXIX. v. *Ord. Cam.* P. II. T. VII. SCHWED. §. 10. STRYK. de *Proc. Austreg.* n. 23.

LXXX. (*a*) V. SCHWED. §. 17. HORN. C. XLIV. §. 28.

ſi pars controverſa feudum Imp
ſed v. g. partim allodialis, parti
bus ut Dominis directis obnoxi
titur etiam Camera, ſi de un
Principatus vel Comitatus *Rega*
be, caſtro, villa, in terra feudali
ſit. (*c*)

LXXXI. Denique & hoc co
an in *petitorio* tantum, an vero &
Imperator cum excluſione Ca
dis regalibus judicet? De *non*
& *minoribus* Imp. Feudis Came
cognoſcere, praxis docet quoti

LXXXII. Eadem ratione &
abſente Imperatore, & *VICARII*
terregno, Jus cognoſcendi de fe
bus utique aſſerendum videtur,
Imp. Aulici ceſſantis vice funga
tus Judicia, nec jus hoc, uti jus
de his feudis, iis ademtum ſit.

(*b*) v. Bedencken über die Frage: ob
in Sachen Fürſtenthum rc. ap. LUNI
T. I. p. 667. STRUV. §. 24.

(*c*) v. SCHWED. §. 15. GERDES de
C. XVI. §. 9. STRUV. §. 24.

LXXXI. v. SCHWED. §. 16. 18. STRU

LXXXII. v. *Ord. Cam.* P. II. T.
Sachen-oder Ihrer Kayserl. Majeſt.
als Röm. König rc. SCHWED. §. 17.

LXXXIII. Sequitur *JUDICIUM* Statuum aliorumve Immediatorum *CIVILE*, quod obtinet in caussis civilibus, ubi reus est Status Imp. vel alius Immediatus, qui coram summis Imp. Tribunalibus potest conveniri, nisi obstet certum privilegium, quod vel in jure *primæ instantiæ*, vel *electione fori*, vel *immunitate* a certo *Judicio* consistit; qualia privilegia sarta tecta servare Imperator tenetur.

LXXXIV. *Electio fori* privilegium est, Statibus nonnullis (*a*) competens, vi cujus reis, speciatim hoc nomine ab Actore requirendis, integrum est, intra certum tempus, vel Judicium Aulicum, vel Camerale, forum sibi eligere (*b*).

LXXXV. Jus *primæ instantiæ*, speciatim *Austregarum*, est privilegium, ad quod Status provocant,

LXXXIII. v. *Cap.* JOS. a. CAROLI VI. a. XVIII.

LXXXIV (*a*) v. g. Regi Sveciæ ratione provinciarum Germ. it. Ducibus Brunsvico-Luneburgensibus. v. I. P. C. X. §. 12. LUNIG. Reichs-*Archiv* P. Sp. S. IV. p. 138. ubi Privil. FERDINANDI III. d. a. 1648.

* Dicendum de privilegio Austriacorum & Wurtenbergensium. v. *Medit.* ad C. JOS. a. XIV. (d). LUDEWIG de *Prærogat. Wurtenb. Duc.* C. IV.

(*b*) NITSCH ad *Cap.* JOS. a. XVII. §. 4. 5. STRUV. §. 29.

cant, quoties immediate coram
Tribunalibus conveniuntur, u
coram Judicio Auſtregarum ve
agatur.

LXXXVI. *Exemti* etiam ſunt
que nonnulli Status, a Judicio
weilenſi, ac provincialibus Sve
bus infra.

LXXXVII. Ad cauſſas Statu
ctant *Privilegia.* Jus igitur cog
Privilegiis, a Cæſare conceſſis,
validitate eorum dubia oriantu
tribuitur: ſi vero de violatione
na agatur, Camera quoque conc
ſpectant controverſiæ de *Vectiga*
Præcedentia Statuum; de quibus
cis.

LXXXVIII. Ceterum in diſt
ris Imperator nullam *inæqualitate*
nec provinciarum indigenis
Imp. immediatis indulgentiore
bere debet.

LXXXVII. v. LIMN. L. IX. C. II. n.
§. 5. *Medit.* ad *Cap.* JOS. a. XXIII
LECKI §. 15.

LXXXVIII. -- XC. v. *Cap.* JOS. a.
XVII. CAROLI VI. a. XIX.

LXXXIX. Idem Statibus & ordini Equestri ſuper *Regalibus*, *immediate* &c. aliis litem intentantibus, nullam remoram injicere, ſed ut talium controverſiarum finis acceleretur, efficere debet.

XC. Subditis vero aut Statibus Provincialibus, qui Dominos ſuos actionibus, *Superioritatis Terr. jura* concernentibus, impetunt, maxime ſi jura *collectarum*, *ſequelæ* & ſimilia in dubium vocentur, nec Mandata, nec Protectoria ad *nudam* eorum *inſtantiam*, Dominis non auditis, ab Imp. concedenda: ſecus mandata effectu & neceſſitate parendi carebunt.

XCI. Denique ſi qua vis injuſta per alterum alteri illata fuerit, ſollicitum eſſe oportet Imperatorem, ut partibus læſis oborta damna & incommoda vel per *Arbitros*, vel etiam prævia *Comitiali* deliberatione & *concluſo*, confeſtim reſarciantur.

XCII. Quod ad *SUBDITOS VASALLOSQUE MEDIATOS* attinet, hos forum *primæ inſtantiæ* in *Judiciis Territorialibus* nanciſci, extra dubium eſt: unde *Jus de non evocando*, quod olim *Electoribus*, & nonnullis aliis, per modum privilegii

XCI. v. *Cap.* CAROL. VI. a. XXI. ibique *Spicil. Obſ.* p. 271.

XCII. v. *Ord. Cam.* P. II. T. I. *Meditat.* ad *Cap.* JOS. a. XVII. p. 205. STRUV. §. 30.

vilegii concessum erat, hodie
Statibus commune est.

XCIII. Excipiuntur tamen *ca*
Statuum citra appellationem a
perii Tribunalia *evocari* possu
caussis *fractæ pacis* publicæ, 2. i
libus, 3. propter *violatum privile*
um, 4. Propter *rem immediate* su
tam, 5. propter *continentiam causs*
que in *casu testimonii* dicendi.

XCIV. At in *Appellationis* in
etiam *mediatorum civiles* & *feuda*
Imp. Tribunalia devolvuntur:
tuitu Cæsari competit *Jus supre*
nis, nisi obstet *privilegium de n*
quod iterum ad pristini status
reliquias pertinet.

XCV. Est autem privilegium
limitatum, quo non solum Elect

XCIII. v. *Ord. Cam.* P. II. T. XX. c
108. RULAND. de *Commissar.* P.
MAURIT. ad *Cap.* LEOP. a. XVIII.
ad *Cap.* JOS. l. c.

XCV. v. A. B. T. VIII. & XI. *Tr*
& *Coloniensis* eodem illimitate n
Supra L. IV. C. VIII. §. 5. 10.
C. XI. §. 2.

etiam Status nonnulli (*b*) gaudent: vel *limitatum*, & hic distingvendæ sunt caussæ *criminales*, quarum intuitu nulla datur appellatio (*c*), & *civiles*: Quoad *has* iterum interest, an sint *liquidæ*, & cessat appellatio; (*d*) an *illiquidæ*, quoad has generaliter deficit appellatio, si summa sit infra 400. Imperiales; (*e*) in reliquis caussis admittitur (*f*), nisi quis majori privilegio fruatur. (*g*)

XCVI. Olim hujusmodi privilegia Imperatores libere concedebant, sed hodie in iis conce-

(*b*) v. Nim. A Duces *Austriæ*, Duces *Burgundiæ*, *Saxoniæ*, *Lotharingiæ* & *Wurtenbergici*, item Rex *Sveciæ* in terris Imp. v. LUNIG Reichs-*Arch.* P. *Spec. Cent.* I. p. 10. LIMN. L. III. c. X. n. 41. L. V. C. XVI. n. 11. CARPZ. de *Saxon. non apell. jure*. C. V. §. 56. sqq. I. P. a. X. §. 12. SCHWED. l. c. MONZ. C. V. §. 18.

(*c*) Quod miratur SCHWED. C. XIII. §. 11. conf. *Ord. Cam.* P. II. T. XXVIII. §. 5.

(*d*) v. R. I. 1654. §. 107. RHET. *J. Publ.* L. II. T. III. §. 24.

(*e*) v. R. I. 1654. §. 112.

(*f*) v. RHET. l. c. §. 21. L. IV. T. XXI. §. 2. sqq.

(*g*) v. SCHWED. C. XI. §. 3. C. XIII. §. 12. THOMAS *Not.* ad STRAUCH. Diss. XXVII. §. 7. TITIUS. L. VI. C. II. §. 49. STRUV. §. 28.

XCVI. v. R. I. noviss. §. 115. 116. *Cap.* CAROL. VI. a. XVIII. RHET. l. c. §. 23. TITIUS §. 50.

concedendis *parciores* esse debent, quamvis extensiones jam concessorum facilius admittantur.

XCVII. Quemadmodum vero contra violatores hujusmodi privilegiorum de violato agi potest: (a) ita nihilominus ea *querelam nullitatis*, item *protractæ* vel *denegatæ Justitiæ*, ad summa Imp. Tribunalia deferendam, haud impediunt; (b) quamvis per modum *supplicationis*, seu *appellationis politicæ*, omnes caussas *Jurisdictioni Cæsareæ* subjici posse, merito negetur. (c)

XCVIII. In Summis Imperii Judiciis dantur quidem gravatis remedia extraordinaria *Supplicationis*, vel *Revisionis*, quæ tamen hodie vim supensivam non habent: sed ulterior provocatio vel a *Cæsare male* informato ad *melius* informandum, vel ad *Cæsarem* & *Ordines*, vel etiam ad *Pontificem*, neutiquam admittitur, idque sub pœna nullitatis & pecuniaria.

XCIX.

XCVII. (a) v. C. M. MULLERN de *Compet. fori violantium Privil. Cæs. de non appell.* STRUV. §. 27.

(b) v. LIMN. ad A. B. C. XI. §. 2. Obs. 2. 3. SCHWED. §. 1. TITIUS §. 45.

(c) v. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 18. CARPZ. *Proc.* T. XVIII. a. 1. n. 19. TITIUS. §. 46. 47.

XCVIII. v. SCHWED. §. 4. 5.

XCIX. Nonnunquam tamen *Recursus ad Comitia*, præsertim si dubia circa interpretationem Legum Imp. occurrant, aut in dijudicandis caussis Ecclesiasticis vel Politicis, ex paritate Assessorum utriusque Religionis, contrariæ oriantur sententiæ, vel si Judicium Aul. decernat processus in caussis ad ipsum non pertinentibus, vel etiam per modum gravaminis: sed nonnunquam caussæ, ad Comitia delatæ, ad Judicia Imp. remittuntur, &, quod Recursus in hac caussa locum non habeat, decernitur.

Cap. IX.

De JURIBUS IMPERATORIS ET STATUUM IN PERSONAS.

§. I.

POstquam essentiales Summæ Potestatis partes in genere consideravimus, seqvuntur *specialia* ejusdem Potestatis *jura*, a specialibus, circa quæ versantur, *objectis* denominata; de quibus vel per modum *decreti*, vel *legis*, vel *sententiæ* aliquid in Imperio statuitur: Et primum quidem de iis, quæ circa *PERSONAS* Statuum vel Subditorum Imp. occupantur, dispiciendum.

XCIX. v. *Cap.* CAROLI VI. a. XIII. STRUV. C. XXIII. §. 43. ubi exempla.

II. Hæc inter primum & p
Jus conferendi DIGNITATES:
quatenus in publica agnitione v
ſtunt, ac certas Perſonis præro
effectu juris in Rep. largiuntur,
quam Majeſtatis fonte, derivari

III. Hinc IMPERATORES or
iſtud, vi ſummi Imperii, exercu
que illud inter *Reſervata* ipſoru
tamen temperatum, ut nec nov
præſertim majores, niſi bene m
perio degentibus, & ſufficienti
ſtructis, conferendæ ſint, nec
præſertim Ordinum Superioru
rum antiquarum, dignitatibus
Juribus, maxime territorialibus
centius exaltati competentibus,
rogandum.

IV. Sunt autem *Dignitates*, q
tatis nomine inſigniuntur, vel
minores: ad *illas* pertinent omn
illuſtria ſive *regalia*, a Regibus usqu
ad *has* vero omnia reliqua.

V. Inter *majores* igitur Digni
Regia: REGES autem ab IMPE

III. v. *Cap.* JOS. a. XXXII. CAROLI
HORN. C. XLIV. §. 4. STRUV. c. X
V. v. Dn. LUDEWIG de *Jure appe*
STRUV. S. S. P. C. XI. §. 2. 3. 4.

olim creatos fuisse, exempla testantur, quamvis illud vi Imperii non nisi in iis, qui Imperium ipsorum agnoverunt, fieri potuerit: in aliis antiqua nominis Romani veneratio, Imperiique potentia multum valuit, nec opus est, Imperium in universum Orbem propterea comminisci.

VI. Licet autem *Pontifices* quoque jus appellandi Reges sibi olim arrogarint, eorumque auctoritas a nonnullis agnita fuerit: tamen præter jus & fas, ex superstitioso cœcoque obsequio, nec interdum sine contradictione Imperatorum, istud factum vel tentatum fuit.

VII. Hodie quoties *Principes exteri*, alieno Imperio haud subjecti, *Regis* titulum suscepturi sunt, libere id quidem, intuitu suæ Gentis, vi summæ potestatis, faciunt; at intuitu ceterarum Gentium, harum quoque consensu & approbatione indigent: Quas inter cum Imperator R. G. primas teneat partes, patet, cur hodieque in appellandis Regibus præcipua Imperatoris ratio habeatur, ejusque agnitio imprimis expetatur.

(*) Dicendum de Regibus *Burgundiæ*, *Poloniæ*, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, *Obotritorum*. Item de Ducibus *Austriæ*, *Burgundiæ*, *Thusciæ*, Regio axiomate exornatis vel ornandis.

VI. v. LUDEWIG. l. c. C. IV. STRUV. l. c. §. 1.

pla hodie rariora ſint, frequentiora Principum recens creatorum, Comitum vero & Baronum multo frequentiſſima.

XI. Illud hic obſervandum; quod conceſſo licet *Feudo* Regali, Ducatus v. g. vel Comitatus, non tamen ſtatim *Dignitas* Regalis ejusdem generis conceſſa intelligatur, niſi eadem quoque ſpeciatim Perſonæ ab Imperatore collata ſit: & viciſſim, quod, conceſſa licet *Dignitate* regali, Ducis, Principis, vel Comitis, non ſtatim & *Territorium* eodem axiomate gaudeat, niſi itidem ab Imperatore in Ducatum, Principatum, vel Comitatum evectum fuerit.

XII. Inter *minores*, prima eſt *Equitum* dignitas, quæ ex re militari veterum Germanorum originem traxit: quippe inter quos olim mos creandi *Milites* ſeu *Equites*, donato militiæ cingulo, atque enſe accincto, invaluit, poſteaque uſu ſervatus eſt; ita, ut ho-

XI. v. MULLER Staats-Cabin. 1. Eröffn C. II. ubi Bedencken/ ob mit Verleihung eines Feudi Regalis auch zugleich die Dignitas Regalis conferiret werde? STRUV. §. 8.

XII. (*) Inſeri tunc Diplomati ſolent verba: gleich als ob ſie von uns mit dem Schwerdt/ und denen hierzu gewöhnlichen *Solemn*en zu Rittern geſchlagen wären.

(**) Equites *Ordinis Teutonici* & *Johannitici* huc non pertinent.

die adhuc inprimis inter Con
lennia, imo & extra ea (*)
creari soleant.

XIII. Differunt ab his *Nobil*
dicti; quales hodie pro arbitri
numero ab Imperatoribus crea
so etiam nonnunquam Majorum
hoc *Jus nobilitandi* ad Reservata
refertur.

XIV. Porro creari ab Imp
Comites Sacri Palatii, sive *Aulæ*,
rii Imperialis (*) vulgo *Comites*
rum origo a *Comitibus Palatinis*,
per provincias in palatiis Reg
dicebant, derivanda videtur;
horum potestate, Principibus
toriis legislatoriam & judiciaria
sibi ipsis vindicantibus, Imperat
illorum in his forte conservare

XV. Dignitas hæc, *Comitiva*
ta, cum munere & potestate ex
dam regalia Imperatoris, aliaqu

XII. XIII. v. SCHWED. C. VII. §
STRUV. §. 11.-13.

XIV. (*) Kayserl. und des H. Reichs
Grafen. v. SCHUBART. de *Comit. P*
GRIBN. de *Jure legitim. Comit. P*
§. 14. sqq. ubi originem denomi
a *Palatio Lateranensi*, quod d
manum & Aquisgranense.

juncta est; & vel *singulis* Personis, vel integris *Collegiis* aut *Familiis* confertur: *potestas* vero tanta est, quanta in Diplomatibus Cæsareis concessa. (*)

XVI. Sed cum plurima eorum jura ad Superioritatem ac jurisdictionem Territorialem referantur, Imperator vero Principes & Status in ejusdem exercitio impedire nequeat: Comites Palatini, invito Domino Territorii aut jurisdictionis, eadem exercere non posse videntur.

XVII. Nobilitati accensetur *Dignitas Doctoralis*, quæ sicut & ceteri *Gradus Academici*, item *Notariorum* ac *Poetarum laureatorum* axiomata, quatenus per universum Imperium valere debent, itidem non nisi a Cæsare, aut e-

 jus

(*) Consistit ea plerumque in *legitimatione liberorum illegitimorum*, *creatione Doctorum*, *Magistrorum*, *Poetarum*, *Notariorum*, interdum etiam *Nobilium*, *collatione insignium* &c. Addi etiam solet *facultas restituendi in integrum*, *dandi Tutores*, *concedendi veniam ætatis*, *decretum alienationis bonorum minorum*, *auctoritas in adrogationibus*, *adoptionibus & emancipationibus*.

(*a*) v. SCHWED. C. VII. §. 14. HORN. §. 6.
XVI. v. Cap. LEOP. & IOS. a. III. CAROLI VI. a. 1. HORN. l. c. GRIBN. Diss. cit. §. 4. sqq.
XVII. ITTER. de *Grad. Acad.* C. X. HORN. §. 7.

jus auctoritate, conferuntur. Eadem juris *dandi Insignia* ratio esse censetur.

XVIII. Confert autem Imperator hujusmodi dignitates non solum *Statibus*, ceterisque *subditis* Imp. *Immediatis*, sed etiam *mediatis*: ita tamen, ut ne, quoad hos, præjudicium fiat juribus Domini Territorialis; qui adeo modum ponere potest illis, qui novas dignitates consequuntur: Sicut & *exteri* non sine Dominorum consensu dignitates a Cæsare suscipere possunt.

XIX. Confert etiam Imperator has dignitates, exceptis majoribus, & insignia, non solum immediate, sed & *mediate* per alios, quibus per privilegium istud concessum est: qualibus privilegiis non solum *Principes* & *Status* nonnulli, sed etiam Collegia *Facultatum* Academicarum, & *Comites Palatini* gaudent: An vero & quousque Status in suis Territoriis dignitates conferre possint, inferius patebit.

XX.

XVIII. v. R. J. 1548. §. 66. *Cap.* JOS. a XLIII. f. CAROLI VI. a. XXX. EUR. HER. T. I. p. 119. FRITSCH. ad LIMN. L. II. C. IX. n. 145. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 28. p. 183. Dn. de BERGER *Disc. For.* T. II. C. I. p. 32. Dn. THOMAS de *Injusta Oppos. Iur. Maj.* §. 15. HORN. l. c. COCCEJ. de *Fund. in Territ. pot.* th. 5. NITSCH. ad *Cap.* JOS. p. 720. n. 22.

XIX. Dicend. de Regis *Bohemiæ*, *Palatini*, *Austriacorum*, privilegiis.

XX. Nec dubitandum, quin & VICARII Imp. jus *conferendi dignitates* majores æque ac minores, item *insignia*, in Interregno exercere queant: eo quod neque hoc illis ademtum est, & exempla *Nobilium Comitum Palatinorum* & *Doctorum* ab illis creatorum, passim extant; quamvis majorum dignitatum ab iis collatarum exempla forte minus obvia fuerint.

XXI. Expeditiones *Diplomatum* super novis Dignitatibus, Titulis, aliisque concessionibus gratiosis, non nisi in Cancellaria Imperii fieri debent: alibi vero exarata Diplomata nullum habent effectum, priusquam eorum confirmatio in dicta Cancellaria Imp. legitime fuerit obtenta.

XXII. *Intimationes* vero ejusmodi exaltationum, ac privilegiorum rite impetratorum, a Cancellaria Imp. reliquis Curiis Cæsareis factas, hæ citra *novæ taxæ* solutionem agnoscere, eorumque tenorem in obviis quibuscunque expeditionibus observare tenentur.

XXIII. Affine huic juri est *Jus conferendi Officia* Imp. quæ scilicet veram officiorum rationem adhuc habent, atque non cum dignitate solum, sed & potestate, conjuncta

 sunt:

XX. v. NITSCH ad *Cap.* JOS. a. XLIII. §. 3. p. 722. Dn. WERNHER *de J. Vic. in A. B. non express.* §. 36. Dn. GRIBN. de *Jurib. Vicar.* §. 26.

XXII. *Cap.* JOS. a. XLIII. & CAROLI VI. a. XXII.

ſunt: quod, pro *diverſitate* offi
rum, *civilium*, & *militarium*, ve
Imperatoris pertinet, vel *con*
requirit, ut ſuis locis patebit
guntinus circa officia Cancella
tes habet.

XXIV. De Officiis vero Im
quæ alias tam intra Germania
extra illos, arbitrio Imperato
cautum, ne Imperator ea niſi
ſaltem Germanico Imperio ju
ſtrictis; rerumque Imperii peri
mæ ſortis aut vilis proſapiæ ho
ferat.

XXV. Cum vero hodie ſola
Status Imp. haud conferat, *Ju*
quem in numerum STATUUM Im
ad *votum* & *ſeſſionem* in Comit
Imperator absque conſenſu *Ele*
us *Collegii*, in quod quis recipie
ercere non poteſt; præterquam
digna Imp. *bona* ad hoc requi
nec Status a *voto* & *ſeſſione* vel *ſ*
cludi poteſt absque conſenſu co

XXIII. - XXIV. v. *Cap.* JOS. a. XXX.
& *Medit.* it. CAROLI VI. a. XXIII
XXV. v. Supra L. IV. C. I. §. 9. i
a. III. ibique NITSCH. §. 4. CARO

XXVI. Pertinet quoque huc *Præcedentia Statuum*, de qua variæ inter ipſos tum in Comitiis, tum alibi, *controverſiæ* enatæ ſunt. *Jus* autem *definiendi* eas inter *Reſervata* quidem Imperatoris refertur (*a*); ſed ſolet tamen ipſe ſæpius *conſilium Statuum*, cumprimis *Electorum*, in cauſſis his odioſis requirere (*b*), vel, ut *transactione* amicabili, (*c*) vel per *ſortem*, (*d*) lis componatur, operam dare: placuit vero hucusque fere proviſionale reme-

XXVI. (*a*) v. Der Churf. F. und Stånde *Relation in Comit.* Aug. a. 1566. ibi: die Erkåntnůß zwiſchen den Stånden / ſo der Seſſion halber ſtrittig / hanget der Kayſerl. Hoheit an / und iſt Jhrer Maj. als dem Oberhaubt allein zuſtåndig. Conf. R. I. a. 1500. T. Wo die Jrrung der Seſſion. FL. HENNIG. de *S. Pot. Imp. c. Secul.* §. 10. ZWANGIG. *Theat. Præced.* P. II. C. CII. KULPIS de *Legat. Stat.* C. XIV. §. 34.

(*b*) v. R. J. 1545. §. 50. ibi: Mit Rath Churfůrſten Fůrſten und gemeiner Stånde / darůber gůtliche oder endliche Erledigung thun. Sed viſi ſunt Electores illud ægre admittere. v. *Memoriale* Collegii Elect. ad Imp. in controv. inter Ep. *Eichſtad.* & *Spirens.* d. a. 1653. ap. SCHWED. C. X. §. 15. *Medit.* ad J. P. a. VIII. §. 2. p. 893.

(*c*) v. R. I. a. 1954. §. 196.

(*d*) v. Propoſ. Cæſar. d. 12. Jan. a. 1668. LIMN. T. I. *Addit.* ad L. IV. C. IX. n. 104.

remedium *alternationis*, vel *protestatio* (e).

XXVII. Fundamentum præcedentiæ & hic, deficiente lege, non aliud est, nisi *consensus* expressus vel tacitus: sed cum hic difficilis sit ad probandum, *observantia* loco legis, & *antiquitas* familiæ, itemque *possessio*, loco tituli esse solent.

XXVIII. Cum vero Membra Imp. immediata Imperatori & Imperio partim feudi, partim subjectionis, lege sint obstricti: competit Imperatori etiam *Jus exigendi* & *Vasallagium* & *Homagium*; illud a Vasallis, hoc a subditis Imp. immediatis.

XXIX. Porro uti omnes Imp. Status & subditi *generali* Imperatoris & Imperii *Protectione* gaudere debent, ne aliud auxilium intra vel extra Imperium implorare opus sit: ita Imperatori competit *Jus dandi protectoria* speci-

(e) v. SCHWED. l. c. §. 17. 18. SCHILTER. *J. Publ.* T. XIX. p. 125. HORN. C. XLIV. §. 29. ubi de variis litibus præcedentiæ.

XXVII. CRUS. de *Jure praced.* L. I. C. IX. KULPIS l. c.

XXVIII. v. Supra. L. IV. C. XXII. §. conf. COCCEJ. C. XXIII. §. 37.

XXIX. v. *Cap.* JOS. a. VIII. ibique *Medit.* R. J. 1548. §. 67. *Cap.* CAROLI VI. a. XXVII. KNIPSCHILD de *Civ. Imp.* C. XXXIV. §. 42. RÖSLER de *Protectoriis Cæs.* STRUV. C. XII. §. 14.

ſpecialia quorum virtute quis in peculiarem Imperatoris & Imp. tutelam, contra omnem vim & moleſtiam, ſub gravi pœna, recipitur, majoris ſecuritatis cauſſa.

XXX. Sed tamen cautum, ne Imperator protectiones Principum exterorum ſuper Status Subditosve, immediatos & mediatos, amplius admittat, nec admiſſas olim confirmet, ſed potius tollat, vel reſtringat; imo & cautum, ne ProtectoriaCæſarea, mediatis conceſſa, Superioritati Territoriali aut jurisdictioni Immediatorum, derogent.

XXXI. Et quemadmodum Imperatori haud licet, ſubditos Statuum, aut Immediatorum, ab obſequii vinculo, quo ipſis tenentur, ulla ratione ſolvere: ita nec impedire poteſt Status Imp. immediatamve Nobilitatem, quo minus ipſi Jurium ſuorum ſatagant, ac ſubditos fræna mordentes, cum vel ſine vicinorum ope, in ordinem redigant; quin potius illicitas ſubditorum colligationes & conjurationes diſſipare, Statuumque provincialium poteſtatem exorbitantem coarctare debet.

XXXII.

XXX. *Cap.* JOS. & CAR. VI. II. cc.

XXXI. v. *Cap.* JOS. a. III. VII. & CAROLI VI. a. XV. ibique *Spicil. Obſ.*

XXXII. Porro inter Reſervata Imperatoris refertur *Jus reſtituendi famam*, ab Immediatis vel mediatis, ob turpe factum, lege vel ſententia Judicis, amiſſam: quod licet nonnulli in dubium vocent, tamen prorſus negari nequit, ſed diverſi caſus probe ſecernendi ſunt.

XXXIII. Quodſi enim infamia in Summis Imp. Tribunalibus, ſive Immediatis, ſive mediatis, irrogata fuerit; nonniſi Cæſaris auctoritate ea tolli poterit: Eadem videtur ratio eſſe, ſi ex Receſſibus Imp. vel Jure Rom. infamia contracta fuerit; niſi quod circa hanc tollendam forte Statuum quoque auctoritas in ſuis Territoriis quid valeat.

XXXIV. Quod ſi vero lege provinciali, aut ſententia in judiciis Statuum, exiſtimatio amiſſa fuerit, a Domino Territ. reſtitutio fieri non ſolum poteſt, ſed etiam debet, nec Imperatoris gratia ſufficit, quippe qui Statuum Superioritatem & jurisdictionem turbare nequit.

XXXV. Hoc autem pacto reſtitutus etiam extra Territorium pro homine integræ famæ

XXXII. v. VITR. L. III. T. II. §. 17. SCHWED. C. XVI. §. 1. ſqq. HORN. C. XLVI. §. 13. Dn. GRIBNER Diſſ. de *Jure reſtit. famam.*

XXXIII. - XXXV. v. HORN. l. c. LYNCKER. ad SCHWED. C. XVI. §. 2.

mæ æstimandus est: quia nulla est caussa, cur alii infamem existiment, cui notam ille abstulit, cujus auctoritate inflicta est.

XXXVI. Ceterum Restitutio fit vel *expresse*, vel *tacite*: hoc, si Imperator, vel, ad ejus exemplum, Dominus Territorialis, promovet infamem ad dignitates & officia, quæ non nisi integer famæ gerere potest.

XXXVII. Decernitur autem ab Imperatore restitutio ut plurimum ad prævias supplicantium preces, Judicio Imp. Aulico porrectas, quod easdem Cæsari referre, atque dein, quod decretum est, per Cancellariam Imperialem expediri curat: qui modus facile etiam ad Dominos Territoriales applicari potest.

XXXVIII. Dicta ad restitutionem *gratiæ* tantum spectant, quam tamen bonus Princeps non sine ratione decernet: at restitutio *justitiæ*, qua fama, per injustam sententiam ablata, per aliam sententiam restituitur, ad potestatem judiciariam pertinet.

XXXIX. Ex dictis liquet, quousque *Comites Palatini* Jus istud, ubi ab Imperatore concessum est, exercere queant. De effectibus restitutionis in jure privato agitur.

XL.

XXXVI. v. VITR. l. c. §. 18. SCHWED. §. 4.

XXXVII. v. SCHWED. l. c.

XXXVIII. HORN. l. c.

XL. Refertur quoque ad Refervata Imp. *Jus legitimandi illegitime natos*: quod intuitu *Immediatorum* forte minus habet dubii: Licet enim Status Imp. quoque fuos liberos, vi Superioritatis Territorialis, legitimare poffe videantur, idque ad effectum exiftimationis & dignitatis etiam extra Territorium valere poffit; tamen fi de fucceffione in Territorio, & receptione hujusmodi legitimatorum inter Status Imp. quæratur, omnino Imperatoris auctoritate opus effe videtur.

XLI. Sed de *mediatorum* legitimatione aliud pronunciandum erit: quippe quam Imperator in Territoriis Principum, his invitis, nec ipfe, nec per Comitem Palatinum, falva Superioritate Territoriali, exercere poterit: quamvis nec facile obfiftere legitimationibus Comitum Palatinorum Status Imp. foleant.

XLII. Eadem videtur ratio effe *juris concedendi veniam ætatis*: quamvis, cum *Principes* Imp. in iis, quæ ad regimen Territorii fpectant, legibus privatis legitimam ætatem definientibus, non teneantur, integrum iis effe videatur, pro majorennibus fefe, etiam absque venia ætatis impetrata, in Territorio gerere, ejusque regimen fufcipere; præfertim cum Legibus Imp. publicis illud nullibi prohibi-

XLI. HORN. §. 12. Dn. GRIBNER de *Jure legitim. Comit. Palat.* §. 7. feqq.

XLI. Diff. m. de *Major. Princip. ætate.* §. 17. fqq.

hibitum sit: consultius tamen erit, veniam ætatis ab Imperatore, saltem observantiæ testandæ, omnisque scrupuli tollendi caussa, petere, inprimis cum nec facile illam denegare soleat.

XLIII. Petitur autem venia ætatis ab Imperatore, adductis simul rationibus, &, si opus fuerit, testimoniis, petentem ad regendas terras suas esse idoneum: re itaque coram Judicio Aul. examinata atque decreta, in Cancellaria Imp. Diploma conficitur, una cum mandato ad Regimen vel Status Provinciales, ut liberam Principi vel Comiti regiminis administrationem concedant.

XLIV. Licet vero, juxta communem opinionem Cæsar etiam in *Territoriis* Statuum per *Comites Palatinos* istud jus exerceat: tamen potentiores hoc non temere admittunt; quod illud facile in præjudicium tertii, vel etiam juris Territorialis, cedere, variaque incommoda inde enasci queant; saltem, ipsis invitis, illud, salva Superioritate Territ. sua, exerceri haud posse, persvasi sunt.

XLIII. v. FRITSCH. ad LIMN. L. II. C. IX. n. 148. SCHWED. C. XV. HORN. §. 11. ibique Rescript. D. JOH. GEORG. III. d. 30. Dec. 1681. ad Sen. Lips. aliaque hac in parte in Saxonia gesta.

XLIV. v. STRUV. C. XII. §. 5.

XLV. Ceterum jura hæc, *restituendi* ſcil. *famam*, *legitimandi*, atque *veniam ætatis concedendi*, *VICARIIS* quidem Imp. itidem tribuuntur, ſed tamen non niſi ad eundem modum, quo Imperatori competunt, iis tribuenda eſſe, facile intelligitur.

XLVI. Denique Reſervatis olim annumeratum *Jus* univerſitati cuidam *Jus civitatis concedendi* (*a*): at hodie, vi Superioritatis Territ. illud a Statibus recte exerceri, nec conceſſione vel confirmatione Imperatoris amplius opus eſſe, a plerisque non ſine ratione exiſtimatur, quod etiam praxis nonnullorum & exempla confirmant (*b*).

CAP.

XLV. v. Dn. GRIBN. de *Jurib. Vicar.* §. 28.

XLVI. (*a*) Autores hujus Sent. v. ap. SCHWED. C. XVIII. §. 3. quibus accedunt LYNCKER ad h. l. §. 4. & MULZ. *Repræſ. Maj. Imp.* P. I. C. XXIV. n. 16. Conf. Reſcript. D. LEOPOLDI ap. SCHOTTEL. de *antiquo Jure Germ.* C. XI. §. 27.

(*b*) v. SCHWED. l. c. HORN. §. 18. STRUV. c. XI. §. 37. Dn. THOMAS. de *Jure danda Civit.* §. 35. ſqq.

Cap. X.

De
JURIBUS IMPERATORIS ET STATUUM IN RES SEU BONA.

§. I.

Sequuntur *Jura* Majestatis Imp. in *RES* seu *BONA* in Imperio contenta, quæ partim ex *Imperio*, partim ex *Dominio*, profluunt. Sunt autem Bona ista vel *Publica*, vel *Privata*: Illa, quæ & *Bona Imperii* vocantur, tum *FISCUM* Imperatoris, tum *ÆRARIUM* Imperii, tum *FEUDA* & *ALLODIA* ceteraque *TERRITORIA* Statuum, ambitu suo complectuntur.

II. Apud *Romanos* Bona publica ab Imperatoribus in duo corpora divisa fuerunt, quorum alterum *FISCUS*, seu *Res privatæ Principis*, item *Res Dominicæ*, alterum *ÆRARIUM sacrarum largitionum*, appellatum est: Illud *Principis*, hoc *Populi* fuit.

II. V. PLIN. *Paneg. ad* TRAJ. ibi: *At forte non eadem severitate* FISCUM, *qua* ÆRARIUM, *cohibes. Imo tanto majore, quanto plus Tibi de Tuo, quam de Publico credis.* GOTHOFR. ad C. Th. de *Palatinis S. Largit.* & *Rer. Priv.* it. ad T. de *J. Fisci.* SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 10. COCCEJ. J. P. C. IX. §. 17. 18.

III. Apud *Germanos*, a tempore conditi Francorum Regni, Terræ inter REGEM, & *Ingenuos* ſeu *Milites*, poſtea *Nobiles* dictos, ita diſtributæ fuere, ut cujuslibet Provinciæ partem REX ſub nomine *Fiſci*, partem *Nobiles* ſub titulo *Allodii*, poſſiderent.

IV. Sed ſucceſſu temporis e Terris *Fiſcalibus* aliæ *Eccleſiis* & *Monaſteriis* donatæ, aliæ *Fidelibus* Regni, h. e. Officialibus vel Miniſterialibus & Militibus, ſub lege fidelitatis, idque ſalarii vel ſtipendii loco, conceſſæ ſunt: utræque initio *Beneficiorum* vel *Muneris Regii*, hæc vero deinceps *Feudorum*, nomine venerunt, quamvis & hæc *Fiſci* nomen aliquamdiu retinuerint.

V.

III. IV. v. MARCULFI L. 1. Form. 12. ap. BALUZ. T. II. p. 382. ibi: *Poſſeſſiones aut Munere regio, aut de alode parentum.* Idem C. 2. ibi: *Epiſcopus monaſterium in pago illo aut ſuper ſua proprietate, aut ſuper fiſco noſcitur ædificaſſe.* BIGNON. ad h. l. *His verbis notatur maxima rerum diviſio eo ſeculo recepta. Omnia namque prædia aut propria erant, aut fiſcalia.* DU. FRESNE *Gloſſ.* v. Fiſcus. ibi: *Fiſcus, feudum, beneficium, præſertim vetuſtioribus Scriptoribus; quia in primæva feudorum inſtitutione Principes terras fiſcales ſeu patrimoniales fidelibus ſuis, ſeu ſubditis, concedebant in beneficium & feudum, idque ad vitam: unde fiſci nomen retinebant.* SCHILT. ad *J. Feud. Alem. Rubr.* §. 2. HERT. *Not. V. Franc.* R. C. III. §. 56. THOMAS. *Select. Feud.* §. 25. 34.

V. *FISCUS* autem, qui & *Domanium*, vel *Camera*, item *Dos* & *Bona Coronæ*, appellitari ſvevit, Jure Francorum & Germanorum complectebatur omnia bona, quæ Regi non ſolum ad dignitatem ſuam tuendam, ſed & Reip. onera ferenda, idque citra differentiam rerum privatarum & publicarum, Populi voluntate attributa erant.

VI. In his duo diſtingvenda: 1. ipſa *Subſtantia* rerum fiſcalium; quam partim *Terræ fiſcales*, atque in his cum Palatia Regum, Caſtra, & Villæ Regales, tum prædia & agri, cum hominibus fiſcalinis; partim *Jura fiſcalia*, quæ & *Regalia* dicta, abſolvebant: 2. *Reditus*, ſeu fructus terrarum & jurium, qvæ vel in pecorum & frugum emolumentis, vel in pecunia numerata, vel in aliis præſtationibus, conſiſtebant.

V. VI. SPEELMAN *Gloſſar.* v. Fiſcus. HOTOM. *Franco-Gall.* C. VIII. SCHILT. J. P. L. II. T. I. §. 11. 12. PFEFF. VITR. *Ill.* L. III. T. XIIX. §. 2. *Medit.* ad *Cap.* JOS. a. XXVIII. p. 275.

(*) A Fiſco diverſum erat Patrimonium Regis, *Proprietas Dominicalis*, ſeu *Proprium Dominicum*, vocatum, quod e paterna hereditate Regi obvenerat. v. LEHMANN. *Chr. Spir.* L. II. C. XLIV.

VII. Percipiebantur igitur *Reditus fiſcales* 1. e Terris fiſcalibus Regni Franco-Germanici (*a*); 2. e Terris exteris Regno quæſitis, cumprimis Regno Italiæ & Arelatenſi (*b*); 3. e Terris tributariis (*c*); 4. e Prædiis tributariis ac cenſualibus, tributoque ac cenſu regali inde ſolvendo (*d*); 5. e Cenſu Civitatum Germanicarum & Italicarum (*e*); 6. e Cenſu Judæo-

VII. (*a*) Quales in omnibus Provinciis dabantur, citra differentiam Immediatarum & Mediatarum, licet ſecus viſum ſit COCCEJO C. III. & Sect. 2. & C. IX.

(*b*) Ubi reditus ordinarii diſtingvendi ab extraordinariis præſtationibus; quales erant *Fodrum*, *Parata*, & *Manſionaticum*. v. RADEVIC. de *R. geſt. Frid.* I. L. II. C. V. OTTO de S. BLAS. C. XIV. FRISING. L. II. C. 21. LEHMAN. L. V. c. 67. HENNIG. de S. *Pot. Imp.* C. V. ſſ. 12. GOLD. præf. der Reichs-Handel. COCCEJ. §. 20. STRUV. C. X. §. 10. 11.

(*c*) v. FRIS. *Chron.* L. VII. C. 19. de S. BLAS. c. VII. HENNIG. l. c.

(*d*) v. *Capit. Franc.* L. IV. C. 24. L. III. C. 54. LEHM. l. c. p. 160. 161. 162. HENNIG. §. 5.

(*e*) v. LIMN. ad C. CAR. V. a. XXIII. STRUV. §. 3. NITSCH. ad *Cap.* JOS. a. XXVIII. §. 2. LUDEWIG. de *D. Civ. nexu*, C. X.

(*f*) Qui & *Servi Cameræ Imperialis* dicuntur. v. *Spec. Suev.* C. 346. ibi: des Reichs Knechte. *Dipl.* [illegible] FRID.

Judæorum (*f*); 7. e Censu animalium (*g*); 8. e Muneribus annuis (*h*); 9. ex Banno Dominico & Freda (*i*); 10. ex Metallifodinis (*k*); 11. ex Teloniis & Vectigalibus (*l*); 12. ex jure monetandi (*m*); 13. ex fructibus Feudi aperti (*n*); 14. ex Jure Regaliæ (*o*); 15. ex bonis naufragorum (*p*).

VIII. Spectarunt Bona hæc fiscalia sive Domania ad Reges & Imperatores Jure *Dominii*: qvi adeo non solum per Duces & Comites, Cameræ Nuncios vel Comites Palatinos, aliosve Præfectos, eadem administrarunt (*a*);

FRID. II. ap. LAMBEC. *Bibl. Cæs.* L. II. C. V. p. 80. ibi: *Cum Imperialis auctoritas a priscis temporibus ad perpetuam Judaici sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.* HENNIG. §. 10. STRUV. §. 8.

(*g*) Qui *inferenda* dictus. v. LEHM. C. XLIV. p. 164. HENNIG. §. 6.

(*h*) v. *Annal. Franc.* a. 870. SIGEB. a. 662. LEHM. L. II. C. 39. p. 127.

(*i*) (*k*) (*l*) (*m*) v. LEHM. C. XLIV. HENNIG. §. 3. 4. 8. STRUV. §. 5. 6. 9.

(*n*) (*o*) (*p*) v. SCHILT. J. P. L. II. T. I. §. 12.

(*a*) VIII. v. DU FRESNE *Gloss.* v. Camerarii. GOLD. ad ECKARD. de *Cas. Mon. S. Gal.* p. 180. GUNDLING. de *statu Reip. G. sub Conr.* I. §. 7. d). HERT. de *Orig. Spec. Rer.* §. 7. HENNIG. §. 2.

VII. Percipiebantur igitur *Reditus fiscales* 1. e Terris fiscalibus Regni Franco-Germanici (*a*); 2. e Terris exteris Regno quæsitis, cumprimis Regno Italiæ & Arelatensi (*b*); 3. e Terris tributariis (*c*); 4. e Prædiis tributariis ac censualibus, tributoque ac censu regali inde solvendo (*d*); 5. e Censu Civitatum Germanicarum & Italicarum (*e*); 6. e Censu Judæo-

VII. (*a*) Quales in omnibus Provinciis dabantur, citra differentiam Immediatarum & Mediatarum, licet secus visum sit COCCEJO C. III. & Sect. 2. & C. IX.

(*b*) Ubi reditus ordinarii distingvendi ab extraordinariis præstationibus; quales erant *Fodrum*, *Parata*, & *Mansionaticum*. v. RADEVIC. de *R. gest. Frid.* I. L. II. C. V. OTTO de S. BLAS. C. XIV. FRISING. L. II. C. 21. LEHMAN. L. V. c. 67. HENNIG. de S. *Pot. Imp.* C. V. §. 12. GOLD. præf. der Reichs-Handel. COCCEJ. §. 20. STRUV. C. X. §. 10. 11.

(*c*) v. FRIS. *Chron.* L. VII. C. 19. de S. BLAS. c. VII. HENNIG. l. c.

(*d*) v. *Capit. Franc.* L. IV. C. 24. L. III. C. 54. LEHM. l. c. p. 160. 161. 162. HENNIG. §. 5.

(*e*) v. LIMN. ad C. CAR. V. a. XXIII. STRUV. §. 3. NITSCH. ad *Cap.* JOS. a. XXVIII. §. 2. LUDEWIG. de *D. Civ. nexu*, C. X.

(*f*) Qui & *Servi Cameræ Imperialis* dicuntur. v. *Spec. Svev.* C. 346. ibi: des Reichs Knechte. *Dipl.* FRID.

Judæorum (*f*); 7. e Censu animalium (*g*); 8. e Muneribus annuis (*h*); 9. ex Banno Dominico & Freda (*i*); 10. ex Metallifodinis (*k*); 11. ex Teloniis & Vectigalibus (*l*); 12. ex jure monetandi (*m*); 13. ex fructibus Feudi aperti (*n*); 14. ex Jure Regaliæ (*o*); 15. ex bonis naufragorum (*p*).

VIII. Spectarunt Bona hæc fiscalia sive Domania ad Reges & Imperatores Jure *Dominii:* qvi adeo non solum per Duces & Comites, Cameræ Nuncios vel Comites Palatinos, aliosve Præfectos, eadem administrarunt (*a*);

FRID. II. ap. LAMBEC. *Bibl. Cæs.* L. II. C. V. p. 80. ibi: *Cum Imperialis auctoritas a priscis temporibus ad perpetuam Judaici sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.* HENNIG. §. 10. STRUV. §. 8.

(*g*) Qui *inferenda* dictus. v. LEHM. C. XLIV. p. 164. HENNIG. §. 6.

(*h*) v. *Annal. Franc.* a. 870. SIGEB. a. 662. LEHM. L. II. C. 39. p. 127.

(*i*) (*k*) (*l*) (*m*) v. LEHM. C. XLIV. HENNIG. §. 3. 4. 8. STRUV. §. 5. 6. 9.

(*n*) (*o*) (*p*) v. SCHILT. J. P. L. II. T. I. §. 12.

(*a*) VIII. v. DU. FRESNE *Gloss.* v. Camerarii. GOLD. ad ECKARD. de *Cas. Mon. S. Gal.* p. 180. GUNDLING. de *statu Reip. G. sub Conr.* I. §. 7. d). HERT. de *Orig. Spec. Rer.* §. 7. HENNIG. §. 2.

ſed & *Reditus* libere in ſuam vel Reip. utilitatem impenderunt (*b*).

IX. An vero & libere *alienare* licuerit ipſam terrarum ac jurium fiſcalium *ſubſtantiam*? dubium (*a*): Debebat ſane, ex natura rei, facultas alienandi circumſcripta eſſe; at *CAROLINGOS* & *SAXONES* libere de bonis Imperii diſpoſuiſſe, tot Diplomata, ac donationum inprimis exempla loquuntur: *SVEVORUM* ævo jam, ut videtur, reſtringi cœpit hæc Imperatorum facultas (*b*); ſed magis adhuc

(*b*) Nulla olim apud Germanos inter Fiſcum & Ærarium diſtinctio fuit. v. SCHILT. l. c. §. II. unde nec inter proprietatem Populi & Regis, item inter proprietatem redituum, & adminiſtrationem, diſtingvere opus eſt, uti placuit COCCEJO. §. 17. 18.

IX. (*a*) v. Contrarias hac de re ſententias STRAUCHII Diſp. de *Oppignorat. Imp.* Th. 20.-31. & CONRINGII de *Fin. Imp.* C. XIX. §. 22. Conf. SCHILT. l. c. ubi diſtingvit inter res in prima fundatione Regno aſſignatas, & poſtea acquiſitas. Dn. GUNDLING de *Jure Oppign. Territ.* §. 44. ſqq. *Spic. Obſ.* ad *Cap.* CAR. VI. a. X. p. 195. Conf. Supra L. I. C. XVIII. §. 14.

(*b*) v. Decretum FRID. II. *Herbi* p. a. 1216. *quod non liceat ulli Rom. Regi ſeu Imp. Principatum aliquem ab Imperio aliquo modo alienare.* ap. GUNDL. l. c. §. 46. *Spec. Sax.* L. III. a. 54.

huc a CAROLI V. ætate illud factum eſt adeo, ut hodie IMPERATOR Bona Imperii, ſine *Conſenſu Statuum*, nec alienare, nec oppignorare queat (c).

X. Verum ſucceſſu temporis *Fiſcus* Imperialis per varias alienationes, donationes, conceſſiones, oppignorationes, venditiones, uſurpationes, exemtiones, ab Imperatorum vel nimia liberalitate, vel imprudentia, vel negligentia, vel temporum injuria, profectas, ita *imminutus* atque *exhauſtus* eſt, ut hodie Imperatoribus, ad tuendam Dignitatem, terrarum hereditariarum proventibus, &, ad ferenda Reip. onera, Collectis Statuum, opus ſit.

XI. Nimirum Ducibus & Comitibus, nec non Epiſcopis & Prælatis, cum Territorio etiam terræ fiſcales, & cum Regalibus conceſſis jura fiſcalia ſenſim accrevere: Ditiones Italicæ & Arelatenſes, æque ac tributariæ, vel in

(c) v. *Cap.* CAROLI V. a. IX. LEOP. a. XV. JOS. a. XII. CAR. VI. a. X. Conf. RHET. J. P. L. II. T. XXXII. §. 5.

X. v. SCHILT. §. 13. HENNIG. §. 13. 14. 15.

(*) Summa redituum quæ fuerit FRIDERICI I. ævo, ſec. SCHNEIDEW. ad *T. Inſt. de Succeſſ. Fiſci* n. 5. quæ hodie? v. AVITY *les Etats* &c. *L' Eur.* T. I p. 663.

in totum, vel ſaltem quoad dominium utile, Imperatori & Imperio ſubtractæ ſunt.

XII. Ceſſarunt jam dudum annua munera, variaque Cenſus genera: ceſſavit jus Regaliæ jam ab OTTONIS IV. tempore: & licet metallifodinæ, & vectigalia, nec non facultas utendi fruendi Judæis, diutius ſervata fuerint; tamen a tempore CAROLI IV. quicquid eorum reliquum fuit, itidem ad alios pervenit: ſicut & jus monetandi pluribus conceſſum eſt.

XIII. Ex ſolo *Cenſu Civitatum* nonnihil ſupereſt: licet magna quoque pars ejus, variis modis, in aliorum manus pervenerit, Imperioque ſubductus fuerit. Ut adeo hic *Cenſus*, & *multæ* fiſcales, item fructus *feudorum* in poenam *vacantium*, hodie fere ſoli reditus Imperatoris abſolvant; dum *taxa* Cancellariæ in ejusdem ſuſtentationem fere impenduntur, quæ nec temere augendæ, nec ſine Moguntini conſenſu minuendæ.

XIV. Hinc varia de inſtaurando Imperii Patrimonio ſeu Domanio conſilia agitata: Alii vectigalia, alii bona eccleſiaſtica, a poſſeſſo-

---

XI.-XIII. v. RHET. L. I. T. IV. §. 60. 61. HENNIG. l. c. NITSCH. ad *Cap.* JOS. a. XXVIII. §. 3. 4. *Cap.* CAR. VI. a. XVII. & XXII. STRUV. §. 13. HORN. C. XLIV. §. 32.

XIV. v. *Cap.* JOS. a. XXVIII. ibique NITSCH. & *Medit.* CAROLI VI. a. XI.

ſeſſoribus repetenda, cenſuerunt. Sed placuit potius, *cenſum* civitatum, *aliosque reditus*, ſine conſenſu Electorum alienatos, ab injuſtis detentoribus vindicandos, & in hunc finem certam deſignationem Cancellariæ Moguntinæ exhibendam eſſe.

XV. Placuit etiam, *feuda majora* in poſterum *vacatura* non facile iterum cuiquam concedenda, ſed pro ſuſtentanda Imperatoris & Imperii dignitate ſervanda eſſe: ſed, propter pacta ſucceſſoria, & conceſſas expectativas, caſum haud facile extiturum, alii augurantur.

XVI. Mutatis ita rebus, defectum *Fiſci* ſupplet *ÆRARIUM*, quod hodie triplex in Imperio eſt: *Ærarium Imperiale*, quod tempore belli inprimis per collectas Imp. conſtituitur, *Ærarium Camerale*, ad ſuſtentationem Cameræ deſtinatum, & *Ærarium Circulare*, quale in quolibet Circulo datur.

XVII. *COLLECTÆ*, quæ & *Tributa* vocantur, ſunt vel *Univerſales*, ſeu Imperiales, quæ ab univerſo Imperio præſtantur, vel *Circulares*, vel *Provinciales*. *Univerſales* iterum vel *ordinariæ* ſunt, quæ quotannis ſolvuntur, & certo quanto matriculari conſtant; vel *extraor-*

XV. v. *Cap.* Jos. a. XXIX. CAROLI VI. a. XI. RHET. L. I. T. IV. §. 61. EUR. HER. p. 138. HORN. l. c.

XVI. SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 14.

XVII. SCHWED. *P. Spec.* S. *I.* C. XXVI. §. 7. STRUV. C. XXIII. §. 34.

traordinariæ, quæ nonnisi exigente necessitate, v. g. bello exorto, conferuntur.

XVIII. *Jus indicendi* Tributa, seu Collectas Imp. universales, IMPERATORI quidem competit, qui tamen nonnisi ex *communi* STATUUM *consensu*, eoque comitiali, eadem *decernere*, nec per modum *Imperii*, sed *conventionis*, exigere potest: & licet olim, urgente necessitate, vel cum *Electoribus* tantum, vel cum singulis *Circulis*, de Collectis decernendis actum fuerit, tamen hodie illud non nisi in *Comitiis*, idque in casibus etiam subitis, fieri debet.

XIX. Sed an consensus *omnium* requiratur, an vero *majora* in decernendis Collectis sufficiant? disceptatum: Electoribus cum Imperatore majora placuere, quibus & Catholici Principes adstipulati sunt; Evangelici inter voluntarias, & necessarias distinxere, atque in his tantum, si necessitas fuerit manifesta, majora admisere; Civitates unanimia voluere: at hucusque amicabilis compositio locum habuit.

XXI.

XVIII. v. Instr. P. a. VIII. §. 2. *Cap.* Jos. XVI. ibique *Medit.* e) Car. VI. a. V. Hennig. de *S. Pot. Imp. c. Sec.* C. IV. §. 4. 7. Schwed. §. 8.

XIX. v. Herd. Grundf. P. III. C. VII. Conring. de *Comit.* §. 56. *Medit.* ad I. P. *Spec.* V. p. 758. Nitsch. ad C. Jos. a. XVI. §. 9. Struv. §. 35.

XX. *Modus* collectandi triplex occurrit: Vel ſecundum *communem denarium*, vel ſecundum modum *Expeditionis Romanæ*, vel ſecundum *voluntariam determinationem*, ſeu modum *placidæ conventionis*; ſed tertius hic infrequentior eſt.

XXI. *Primus* modus, ubi pro diverſitate perſonarum & facultatum certus cenſus omnibus & ſingulis, immediatis & mediatis, idque itidem diverſimode, impoſitus fuit, tempore SIGISMUNDI ortus, poſtea ſenſim ceſſavit, tum ut Status Imp. huic oneri ſe ſubducerent, tum ne reditus ipſorum propalarentur

XXII. *Secundus* modus, occaſione *Expeditionis Romanæ*, ubi quilibet Status & Vaſallus Imp. Imperatorem Romam proficiſcentem cum certo militum numero comitari obſtrictus fuit, introductus, & a MAXIMILIANI I. tempore ad hunc usque diem frequentatus eſt.

XXIII. Sicuti enim, Comitatu illo ad 20000. peditum & 4000. equitum ad 6. menſes conſtituto, cuique Statuum, pro ratione bonorum, certus peditum & equitum numerus, quem ipſe mittere, aut pro quolibet equite 12 flo-

XX. v. LIMN. J.P. L. IV. C. VII. SCHWED. §. 9. 10. 11. MAURIT. de *Matric.* n. 27:

XXI. XXIII. v. LIMN. L. II. C. IV. & L. IV. C. VII. SCHWED. §. 9. 10. STRUV. §. 36. 37. 38.

12. florenos, & pro pedite 4. florenos solvere tenetur, definitus fuit: ita juxta hanc quantitatem hodie Collectæ computantur, ita, ut vel simplum, vel duplum, sextuplum, centuplum, & ultra, pro necessitatis ratione, decernatur.

XXIV. Quinam modus *æquior* ac *utilior* sit? aliquando in Comitiis disputatum fuit: *primus*, si in se spectetur, æquissimus videtur, sed in applicatione difficillimus est; hinc prævaluit *secundus*, licet neque hic difficultatibus & querelis careat; *tertius*, qui a mero Statuum beneplacito dependet, si quisque Statuum bona fide, pro ratione virium, ad onera ferenda se obstringeret, Imperio utilissimus videri posset.

XXV. Interdum quoque repartitio fit in Circulos, & singulis Circulis suum quantum pro rata matriculari assignatur, in quolibet vero Circulo dein singuli Status suam ratam conferunt.

XXVI. Decretas ita in Comitiis Collectas IMPERATOR solus suo & Imperii nomine indu-

XXIV. v. Limn. T. IV. p. 443. sqq. Schwed. §. 10. Titius *J. Publ.* L. VI. C. II. §. 33. 34. 35.

XXV. v. Staats-Cantz. T. XII. p. 549. Struv. § 38.

XXVI. *Cap.* Jos. & Car. VI. II. CC. R. J. 1567. §. derowegen und & §. Ob nun wohl. *Med.* ad *Cap.* Jos. a. XVI. p. 198. 199. Hennig. §. 4.

indicit, præfixo etiam solutionis termino, qui tamen Statibus in vitis mutari nequit: idque etiam sub pœna banni, vel solvendi dupli.

XXVII. Obstricta sunt regulariter *Omnia Imp. Membra* ad Collectas solvendas, nisi quis immunitate gaudeat: non vero ab Imperatore *immunitas* aut *moderatio* cuiquam, sine Statuum consensu, concedenda, neque bona Imp. ad se devoluta immunia reddenda, neque, ut status ab Extero eximatur, permittendum; exemti vero a Statibus cum onere repræsentandi.

XXVIII. Olim Status Imp. Collectas Imperiales ex suis Domaniis solvebant; sed postea iis indultum, ut a subditis easdem exigere liceat. Solvendæ autem sunt terminis præfixis *Quæstori* summo *Imperii*, atque ad Civitates, solutioni destinatas, quales *Norimberga*, *Augusta*, *Francofurtum*, & *Lipsia* esse solent, mittendæ, ubi a Quæstoribus Circulorum *recipiendæ sunt*: Contra contumaces vero secundum

XXVII. v. *Cap.* Jos. l. c. ibique NITSCH. §. 11. 12. a. XXXI. ibique *Medit.* CAROLI VI. l. c.

(*) Dicendum de *Moderatione* & *peræquatione* Matriculæ, de qua hucusque in Comitiis laboratum est. v. *Lunig. Archiv.* P. Gen. p. 772.-786.

XXVIII. v. R. I. 1543. §. 24. R. I. 1542. §. 53. 54. R. I. 1548. §. 102. R. I. a. 1576. §. 11. R. I. 1522. §. 14. R. I. 1613. §. 4. INSTR. P. a. XVI. SCHWED. §. 12. 15. STRUV. §. 38. *Med.* ad *C. Jos.* p. 199.

cundum executionis ordinationem procedendum; quamvis de mora ſolvendi ſæpe audiantur querelæ.

XXIX. Hodie tamen Imperator breviori ut plurimum via utitur, & vel potentioribus Principibus, validas copias contra hoſtes educentibus, vel etiam Ductoribus militum, certam ſummam, a Statibus contribuentibus immediate illis exſolvendam, aſſignare ſolet.

XXX. *Adminiſtratio* Collectarum licet a ſolo Imperatoris arbitrio non dependeat, quippe qui, ne ad alios uſus, quam ad quos deſtinatæ ſunt, impendantur, providere debet; tamen nomine & auctoritate ipſius ea fieri ſolet: unde Quæſtorem Imp. ex præſcripto Imperatoris eas erogare, atque deinceps rationes de erogatis in Comitiis reddere oportet, exceptis iis, quæ libero Imperatoris arbitrio permiſſæ ſunt.

XXXI. Neque *Nobiles Immediati* a Collectis plane ſunt immunes, quamvis non ex decreto Comitiali, nec ſecundum quantum matriculare eas ſolvant, ſed a Cæſare per litteras ad ſingula Corpora emiſſas, requiſiti, *Subſidium Charitativum*, quod vocant, in ærarium

eque_

XXIX. v. *Medit.* ad *Cap.* Jos. l. c.

XXX. v. *Cap.* CAR. VI. l. c. HENNIG. §. 10. TITIUS §. 39. 40.

XXXI. v. MAURIT. de *Nobil.* th. 15. SCHWED. §. 14.

equeſtre conferant, in cujus oblatione Reverſales de non præjudicando accipiunt.

XXXII. Ceterum & VICARIOS Imp. jure non ſolum *reditus*, ad *Fiſcum* Imperatoris pertinentes, colligendi, ſed & *Collectas* Imp. ex conſenſu Statuum imperandi, gaudere, non dubitandum.

XXXIII. Porro & *FEUDA* Imperii, & *ALLODIA*, & *CIVITATUM* Imp. *Territoria* ad *Bona* Imp. *Publica* pertinent. Et in *FEUDA* quidem Imperii, quæ ex *Fiſco* Imp. vel *Allodiis*, in feudum oblatis, exorta ſunt, *Dominium Directum* Imperatori & Imperio tribuitur; quod tamen non in ſenſu Longobardico, ſed LL. & Statui Imp. convenienti, exaudiendum eſt. Sed nec *ALLODIA* Imp. nec *CIVITATUM* Imp. Territoria, ab omni Jure *Superiori* immunia cenſenda ſunt: Forte hoc omne ſub *Dominii Supremi* vel *Eminentis* nomine complecti poſſes, quamvis id intuitu Feudorum plures & peculiares habeat effectus.

XXXIV. Primus hujus Dominii effectus

XXXII. v. A.B. C.V. Dn. WERNHER de *Jur. Vic. in A.B. expreſſ.* §. 39.

XXXIII. *Annal. Met.* a. 847. ibi: *Dedit illi Comitatus & Fiſcos plurimos.* HENNIG. C. XIV. §. 1. STRUV. de *Allodiis Imp.* §. 2. 6.

XXXIV. (*a*) v. *Cap.* Joſ. a. XXIX. ibique *Medit.* CAR. VI. a. XI. ITTER. de *Feud.* I. C. IX.

eſt *Jus inveſtiendi Status* & *Vaſallos* Imp. de Feudis Imp. immediatis, Regalibus & non regalibus, majoribus & minoribus, ſive de novo collatis, ſive per ſucceſſionem vel electionem acquiſitis: quod uti ad *Reſervata* IMPERATORIS pertinet, (*a*) qui ſuo & IMPERII nomine illud exercet; ita & VICARIIS Imp. competit, exceptis tamen *Feudis vexilli*, ſub quibus & Comitum & Baronum Feuda continentur (*b*).

XXXV. *Obligatus* quoque eſt Imperator ad inveſtituram Statibus Vaſallisque Imp. ſine mora impertiendam; quæ licet *feudum* ipſum haud *conferat*, tamen ad *modum* habendi pertinet. Perficitur autem ab ipſo ſolenni ritu, immediate vel mediate, ubicunque placuerit; quamvis inter Principes & reliquos, item Germanos & Italos, differentiæ nonnihil in ritibus obſervare liceat. Sed de his infra fuſius.

XXXVI.

TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. VII. §. 7. HENNIG. l. c. §. 2. SCHWED. P. *Spec.* S. I. C. IX. §. 1. 5. STRUV. S. I. P. C. XI. §. 28.

(*b*) v. A. B. C. V. §. 1. SCHWED. l. c. & C. XXXIII. c. 7. Dn. WERNHER. de *J. Vicar. in A. B. expr.* §. 40. ſqq. STRUV. C. XIII. §. 37. GUNDLING. de *Feudis Vexilli* §. 22. 23.

XXXV. v. *Cap.* JOS. & CAR. II. cc. TITIUS §. 13. ſqq. ITTER. C. IX. §. 29. ſqq. STRUV. §. 29. 30.

XXXVI. Secundus effectus est *Jus conferendi feuda Imperio aperta:* Aperiuntur autem Feuda, vel extincta Familia, vel ob delictum, vel per refutationem: Sed circa collationem inter Feuda majora & minora, ac in illis inter Electoralia & reliqua, probe distingvendum est.

XXXVII. *Electoratus* aperti necessario ab Imperatore aliis conferendi sunt: exceptio tamen locum habet in Electoratibus *Ecclesiasticis*, qui nunquam Imperio aperiuntur, in Regno *Bohemiæ*, ubi, extincta Familia regia, Ordines sibi jus eligendi Regem vindicant; & in Electoratu *Bavariæ*, qui, extincta linea Wilhelmina, & ipse extingui debet.

XXXVIII. Sed an *Electoratum* vacantem Imperator solus conferre possit? disceptatur: *Electorum Consensum* requiri, nemo dubitaverit, qui, nec alia feuda majora sine illorum consensu conferri, pensitaverit, qvod & exempla comprobant: an vero & ceterorum *Statuum* consensus necessarius sit? dubium; sunt tamen, qui & hoc affirmant.

XXXVI. v. SCHWED. C. XXIII. §. 7.

XXXVII. v. A. B. T. VII. §. 5. & fin. I. P. a. IV. §. 9. TITIUS §. 6. 7. 31. SCHWED. §. 8. 9. STRUV. §. 45.

XXXVIII. v. LIMN. I. P. T. V. Addit. ad L. I. C. XII. p. 347. seqq. ITTER. de F. I. C. VII. §. 15. SCHWED. C. XXIII. §. 9. STRUV. §. 46. 47 ubi exempla. TITIUS. §. 7. - 10.

XXXIX. De reliquis *Feudis* ac Territoriis *majoribus* liberius olim Cæſares diſpoſuere, niſi quod dubia, an vacarent, ſententia Principum definienda fuerint: ſed a CAROLO V. usque Capitulationibus caveri cœpit, non iterum conferenda, ſed *Dominio* Imp. ſervanda eſſe, donec Imperio ſatis de eo proſpectum eſſet: In Capitulatione FERDINANDI IV. collatio ejusmodi feudorum Cæſari denuo permiſſa, ſed a *conſenſu Electorum*; in Capitulatione denique CAROLI VI. ab illius quoque Collegii, cui ultimus poſſeſſor adſcriptus fuit, ſuſpenſa eſt.

XL. Par eſt ratio *Expectativarum*, quas licet Imperatores olim in Electoratus, aliaque feuda majora, itidem liberius concederent, tamen hodie arbitrium ipſorum hac quoque in parte circumſcriptum eſſe, ex Capitulationibus

XXXIX. v. *Cap.* CAR. V. a. XXIV. FERD. IV. a. XXX. JOS. a. XXIX. ibique *Medit.* d J. p. 287. CAROLI VI. a. XI. LEHM. *Chr. Spir.* L. V. C. 105. CONRING. ad LAMP. P. III. C. V. §. 26. p. 194. MONZ. C. V. §. 5. ITTER. C. VII. §. 6. ſqq. SCHWED. §. 10. HENNIG. §. 4. TITIUS §§. 14. 15. STRUV. §. 48. ubi exempla.

XL. v. *Cap.* JOS. l. c. ibique *Med.* p. 279. CAR. VI. l. c. ibi: auch niemanden einige Expectanz. oder Anwartung darauf geben. ITTER. C. X. TITIUS §. 10. STRUV. l. c. MASCOV. de *Expectat. in F. I.*

onibus liquet. De *minoribus* vero Imp. feudis Imperator libere disponit.

XLI. Tertius Supremi Dominii in Feuda Imp. effectus est *Jus percipiendi fructus ex Feudo*, in casu delicti, vel refutationis, *vacante*; quod Imperatori competit, quamdiu delinquens vel refutans vivit, mortuo vero eo, demum legitimo successori illud conceditur.

XLII. *Quartus* effectus videri poterat *Jus alienandi & oppignorandi*: Sed hoc circa *Allodia & Feuda* Imp., ceteraque Statuum *Territoria* (nam & ad *Civitates* Imp. hoc applicari potest) magis adhuc, quam circa *Domania* Imp. restrictum ac limitatum fore, facile est ad intelligendum.

XLIII. Equidem ante FRIDERICUM II. lex ea de re non extat: hujus vero Constitutione cautum, Principatus sine consensu Imperii in alios non esse transferendos, quamvis de juribus & feudis minoribus nihil in ea reperiatur dispositum: At Capitulatione CAROLI V. generatim jus alienandi & oppignorandi bona Imp. ad *consensum Electorum*, & CAROLI VI. Capit. ad omnium *Statuum consensum* adstrictum, nec *Domini Terr.* consensus excludendus est.

XLI. v. SCHWED. §. 7. TITIUS. §. 54.
XLIII. v. Dipl. FRID. II. supra cit. *Cap.* CAR. V. a. IX. CAR. VI. a. X. G. A. STRUV. §. 39. 40. 41.

XLIV. Hinc etiam ſequitur, quod Cæſar nec totum Imperium, nec quædam Territoria, aliis in feudum offerre queat: ſicut nec in ſe ſuamque Domum illa transferre, nec feuda, a ſubditis Statuum ſibi oblata, acceptare poteſt.

XLV. VICARIIS Imp. *omne genus alienationis ſeu obligationis Rerum Imperialium* A. B. interdictum eſt: quod tamen hodie nonnulli ad eum modum, quo & ipſi Imperatori alienationes prohibitæ ſunt, accipiendum eſſe, exiſtimant.

XLVI. Quintus effectus eſt *Jus cognoſcendi de Feudis Regalibus*, de quo ſuperius actum. Sextus effectus eſt *Jus confirmandi Pacta contractus* & *Teſtamenta* Statuum Imp., quibus de ſucceſſione in terras & bona Imp. diſponitur, ad quod etiam illorum conſenſus, qui alias ad feudi collationem vel alienationem conſen-

XLIV. v. TITIUS §. 25. & *I. Feud. Germ.* C. VII. §. 10. 13.

XLV. v. A. B. C. V. Dn. WERNHER. de *I. Vicar.* §. 51.

XLVI. v. LIMN. ad *Cap.* CAR. V. a. XXIV. *I. Publ.* L. IV. C. VIII. n. 153. MULZ. *Repræſ. Maj. Cæſ.* P. II. C. XIV. n. 79. p. 490. STRYK. de *Succeſſ. ab Int.* Diſſ. VIII. C. VII. §. 18. ITTER. C. XXIII. TITIUS *§.* 29. 30. SPIC. *Obſ.* ad *Cap.* CAR. VI. p. 155. STRUV. C. XII. *§.* 2. & de *Allod. Imp.* §. 13.

consentire debent, requiri nonnullis videtur: licet, an hujusmodi confirmationes hodie absolute necessariæ sint, imo an circa allodia, æque ac feuda, necessariæ sint, alii dubitent, quod tamen utique affirmandum videtur.

XLVII. Denique ad effectus Supremi Dominii forte referri posset *Jus exigendi collectas* & *servitia militaria* ex feudis Imp., nisi hoc ex alio fonte derivandum, atque hujusmodi onera Imp. etiam ex Allodiis, ceterisque Imp. Territoriis, præstanda essent.

XLVIII. Forte & inter effectus Dominii Supremi, Cæsareæ Majestati in Territoriis Statuum residui, numerandum est *Jus viarum publicarum*, & inde fere derivandum *Jus Postarum Imperialium:* quamvis quæ ex priori alias deducuntur, *Jus* scil. *conducendi*, & *jus libere* ac *secure* per Statuum Territoria *transeundi*, hodie vix inter peculiaria Majestatis Imperialis jura sit referendum; unde posterius solum hic in censum veniet.

XLIX. Ignoravit vero Germania olim *POSTAS*, præter *Tabellarios Civitatum*, usque dum

XLVIII. v. HENNIG. C. XI. XII. §. 1.

XLIX. v. FRITSCH. *Elect. I. P.* C. XI. WAGENSEIL. de *Summis Official.* C. III. §. 3. p. 14 Dn. LUDEWIG. de *Jure Post. hered.* §. 7. STRUV. C. XXVI. §. 72. R. I. 1641. *Cap.* LEOP. a. XXXV. JOS. XXXIV. CAR. VI. a. XXIX.

FRANC. TAXIUS earum compendia MAXIMILIANO I. demonſtravit, ideoque Præfecturam Poſtarum in feudum accepit: ex quo tempore Poſtæ ſenſim per univerſum Imperium, Cæſarum auctoritate, & Taxiorum ſolertia, magis magisque ordinatæ, & in Receſſibus J. ac Capitulationibus confirmatæ ſunt.

L. Cum autem Status, cumprimis potentiores, quoque Poſtas in ſuis Territoriis, & ex pacto etiam in alienis, inſtituerent, ſecuti exemplum Imperatoris, in Terris hereditariis ſuis itidem Poſtas inſtituentis: res contradictione Taxiorum non caruit, ſed tamen ex conſilio Electorum, quod Imperator requiſivit, hoc jus Statibus aſſertum eſt, usque dum ab Imperio aliud fuerit definitum; quod & Capitulationibus approbatum eſt.

LI. Nihilominus Imperator adhuc *Jus Poſtarum* habet per univerſum Imperium, & per

L. v. STRUV. §. 73. *Bibl. Jur.* C. XIV. p. 70. LEONHARD. *Miſcell. & Collect. I. Publ. Cur. de Regali Poſt. Jure. Medit.* ad I. P. a. IX. §. 1. p. 1319. *Capit.* ll. cc. *Spicil. Obſ.* ad C. CAROLI VI. p. 313. ſq.

(*) De Controverſiis inter *Taxios* & *Paarios* v. Append. Docum. ad *Capit.* CAROLI VI.

LI. v. *Litteræ Inveſt.* MATTHIÆ, LEOPOLDI & JOSEPHI, item Comitis de TAXIS Reverſales in d. Append. Doc. p. 583. ſeqq. STRUV. §. 74. SCHWED. C. XVIII. §. 10.

per *TAXIUM*, *Generalem Postarum Imperialium Magistrum Hereditarium*, exercet: quippe qui, sub lege *feudi* hoc officio ornatus, & Postas suis sumtibus alit, & Præfectos Postarum passim constituit, qui tamen non nisi subditi Imp. esse debent, & Electore Moguntino Protectore Postarum utitur.

LII. At hoc, ne Juribus Territorialibus officiat, nonnulli hodie ita restringendum censent, ut in regionibus, ubi ipsi Domini Postis utuntur, ad solos Cæsaris, Cæsareorumque Ministrorum, usus, res & litteras transvehere liceat, nisi usu & observantia alienas quoque cum quæstu transferendi jus quæsitum fuerit, quæ tamen nimia taxa non sunt onerandæ.

LIII. Sequuntur *BONA PRIVATA*, qualia sunt omnia reliqua Immediatorum & mediatorum bona, quæ non sub Territorii aut Juris Territorialis nomine veniunt. Quæ vero *in & circa hac* Imperatori & Imperio competunt *jura*, magis ex *imperio*, quam dominio profluunt, nisi quod interdum & *Dominio eminenti* stricte dicto locus esse possit.

LIV. Primum inter hæc est *Jus præscribendi leges de acquisitione, administratione*, & *alienatione*

Iii 5

LII. v. Dn. LUDEWIG. Diss. laud. §. 10. *Cap.* Jos. a. XXXIV. ibi: Wo dergleichen Kayserl. Post-Aemter verhanden und hergebracht. I. P. a. IX. §. 1. ibi: *immoderata Postarum onera.*

enatione bonorum privatorum: quod tamen hodie intuitu *Immediatorum* Imp. ſubditorum tantum locum habebit, intuitu *mediatorum* vero pars Superioritatis Territorialis eſt.

LV. Pertinent autem huc inprimis *Reformationes Politicæ*, & *Leges ſumtuariæ*, in Comitiis Imp. conditæ; Pertinent etiam huc, quæ in gratiam *debitorum obæratorum* in bello tricennali facultatibus lapſorum, in I. P. & R. I. noviſſimo ſancita ſunt.

LVI. Speciatim quoque huc pertinet *Jus concedendi Moratoria*: quod, intuitu immediatorum, *Reſervatum* Imperatoris eſt, qui & Statibus Imp. nonnunquam talibus Reſcriptis ſuccurrit; intuitu mediatorum vero *Dominis Territorialibus* quoque competit, quamvis quæ univerſalem per Imperium effectum habere debent, itidem Cæſaris auctoritatem requirere videantur.

LVII.

LV. *Reform. Polit.* FRIDERICI III. Francof. d. a. 1442. *Reform. Pol. Auguſtana* d. a. 1518. 1530. 1548. & *Francof.* 1572. *Cap.* JOS. a. XIX. ibique *Medit.* a). & NITSCH. §. 1. I. P. a. VIII. ʃ. fin. R. I. nov. §. 171. ſqq. STRUV. C. VI. § 55. & XII. §. 12. &c.

LVI. v. *Ref. Polit.* 1548. Tit. von verdorbenen Kauffleuten. SCHWED. C. XVII. §. 1. ſqq. PFEFF. VITR. *Ill.* L. III. T. II. ʃ. 35. MYLER. de *Stat.* I. P. II. C. LV. n. 1. HORN. C. XLIV. §. 16. STRUV. l. c. §. 9. - 12.

LVII. Secundum eſt *Jus dirigendi COMMERCIA:* quod quatenus circa Leges, Statibus & Subditis Imp. Commerciorum intuitu præſcribendas, vel Privilegia eo nomine iis concedenda, aliave de promovendis commerciorum commodis, vel impedimentis tollendis, decernenda, verſatur, ad Jura Majeſtatis Imp. immanentia ſpectat, atque ex imperio fluit: Sicut & *Commerciorum cura*, ad communem Imperii utilitatem tendens, ad IMPERATOREM & STATUS conjunctim pertinet.

LVIII. Eſt igitur IMPERATORIS, conſenſu STATUUM, generatim omnia, quæ *Commerciorum libertatem* & *ſecuritatem* in Imperio impediunt, prohibere; ſpeciatim Societates majores Mercatorum, monopolia & propolia exercentes, coercere; Privilegia de monopoliis inſtituendis nemini concedere, conceſſa vero revocare & annullare; de mercibus

LVII. LVIII. v. INSTR. P. A. IX. §. 1. ibique *Medit.* Specim. VIII. & Mantiſſa III. p. 1437. N. 1. ſqq. ubi, quid in puncto *Commerciorum* in Comitiis hod. fuerit actum, exponitur. & p. 1510. N. 1. ſqq. ſub rubr. Handwercker Mißbräuche. *Capit.* Jos. a. XIX. ibique *Medit.* & NITSCH. LUNIG. *Archiv.* P. Gen. p. 496. ubi varia Edicta de Commerciis. & p. 551. & Staats-Cantz. T. I. p. 94. n6. ubi varia de Statu opificario. MULZ. *Repræſ. M. Cæſ.* P. II. C. IX. STRUV. C. XXIII. §. 42.

bus importandis & exportandis, quæ Imperio utiles vel inutiles vel noxiæ censentur, de tollendis opificum abusibus, de usuraria pravitate coercenda, ex consensu comitiali, statuere.

LIX. Tertium est *Jus concedendi Nundinas solenniores*: quales olim a certis conventibus & peregrinationibus religiosis, ad certa loca, ob miracula, institutis, ubi & Missæ celebratæ, & mercatores propter confluxum hominum merces exposuerunt, ortæ, sed postea in gratiam Commerciorum certis privilegiis munitæ, atque demum ad certas Urbes majores restrictæ sunt.

LX. Pertinet hoc ad *Reservata* Imperatoris, qui tamen non facile concedit hujusmodi privilegia, nisi auditis vicinis, & quorum interest. Privilegia vero potiora sunt, tum quod mercatores ad nundinas proficiscentes

---

LIX. v. STRUV. Cap. XII. §. 17. qui exemplis & testimoniis hoc demonstrat.

LX v. R. I. 1576. §. 219. ibi: Kayserl. besondere Hoheiten / und Reservaten. MULZ. C. X. §. 5. ZIEGLER. de *J. Maj.* L. I. C. XLIII. n. 3. 5. SCHWED. C. XVII. §. 13. sqq. GAIL. II. Obs. 69. n. 25. STRUV. §. 19.

(*) Dic. de Civitatibus, quæ hoc Jure gaudent. An Cæsar olim & minus solennes ac hebdomadarias nundinas concesserit? v. HORN. §. 28.

tes publica ſecuritate per univerſum Imperium gaudeant, & ſi petant, conduci debeant, tum, quod, durantibus iis, nemo ob debitum privatum arreſtari debeat.

LXI. Quartum huic affine eſt *Jus concedendi Jus Stapulæ, Geranii, & Emporii*; quæ ita inter ſe differunt ut *jus geranii* neceſſitatem tranſeuntibus imponat, merces exonerandi tantum menſurationis ac ponderationis gratia, *Jus Stapulæ*, etiam venum easdem exponendi, & *jus emporii* libertatem merces iſtas emendi ad Cives tantum reſtringat. Sed ut validæ hæc ab Imperatore indulgeantur, ob annexum vectigalium onus, unanimis Electorum conſenſus requiritur.

LXII. Quintum eſt *Jus concedendi Vectigalia vel inſtituenda vel augenda.* Hæc olim ad fiſcum Imperatorum ſpectabant, qui & moderate illis utebantur: at ſenſim Epiſcopis, ac Principibus conceſſa ſunt, ex quibus nonnulli

---

LXI. v. MULZ. l. c. §. 2. 3. SCHWED. C. XX. §. 9. ſqq. *Cap.* Jos. a. XX. ibique NITSCH. §. 5. 6. & *Medit.* p. 245. ſq. CAR. VI. a. VIII. LEUBER de *Stapula* n. 295. ſqq. STRUV. §. 28. ſqq. HENNIG. C. VI. §. 7.

LXII. v. *Capit.* CAROLI M. L. IV. C. 31. HENNIG. C. V. §. 4. LEHMANN. *Chr.* L. V. C. 105. L. VII. C. 40. *Medit.* ad C. Jos. a. XX. (aa). STRUV. §. 24.

nulli in Interregno fere omnia vectigalia occuparunt, & pro lubitu nova instituerunt: unde Imperatoribus, RUDOLPHO I. ALBERTO I. aliisque occasio nata, severas leges adversus usurpatores vectigalium statuendi, atque Imperio eadem vindicandi; sed CAROLUS IV. reliqua Electoribus largitus est.

LXIII. Quamvis autem jam ante Interregnum concessiones vectigalium, sine consensu Principum factæ, invalidæ existimatæ fuerint: tamen postea Electoribus, magis magisque IMPERATORIS potestatem constringere, placuit; adeo, ut hodie nec ipsi nova vectigalia erigere, nec aliis privilegium nova erigendi, aut antiqua augendi vel prorogandi, concedere, nisi auditis *Vicinis*, quorum interest, ac *Circulo*, in quo erigenda sunt, atque ELECTORIBUS omnibus *collegialiter* & *unanimiter consentientibus*; imo nec promotoriales eo nomine ad Electores dare, liceat.

LXIV. Neque etiam permittendum, ut sub nomine stapulæ, accisarum, licentiarum, portoriorum, passagiorum, aut pedagiorum, gabellæ, centesimarum, aut alio quocunque prætextu, merces peregrinorum novis exactionibus onerentur, vel etiam naves armatæ in fluviis hunc in finem habeantur, & hoc aliove modo navigatio & commercia impediantur.

LXV. Est tamen Imperatoris, & antiqua Vectigalium privilegia ac jura, legitime acquisita,

quisita, Electoribus & Statibus confirmare ac conservare, & una cum Electoribus providere, ne, institutis novis, eadem detrimentum capiant.

LXVI. Nec etiam prohibitum Statibus Imp., juribus suis legitime quæsitis, uti, aut a Civibus suis, vi Superioritatis Territorialis, consumtibilibus impositas, absque præjudicio tamen extraneorum, exigere: sicuti nec ad reficiendos pontes, viasque publicas reparandos, pro equis & rhedis, a transeuntibus aliquid postulare prorsus interdictum videtur, cum dicta de vectigalibus mercium nomine solvendis potissimum intelligenda sint.

LXVII. Ut autem abusibus vectigalium obviam eatur, cum exacta eorum, qui in quolibet Circulo vectigalium jure utuntur, designatio a Directoribus requirenda, tum, caussa cognita, & communicato cum Electoribus consilio, omnia injuste impetrata & usurpata vectigalia abolenda, atque adversus usurpatores per Mandata S. C. & Fiscalem procedendum, serioque in eos animadvertendum.

LXVIII. Imo & Electoribus, & reliquis Statibus, & Nobilitati immediatæ integrum erit, se suosque illegitimorum hujusmodi vectigalium oneribus quocunque modo suo arbitratu eximere atque subducere.

LXIX.

LXIX. Quemadmodum vero nemini privilegia *exemtionis* a teloniis Electorum ab Imperatore concedenda, imo nec promotoriales eo nomine dandæ, concessa vero abroganda sunt: ita cum omnes Imp. Status, eorumve Legati, conventus Imp. frequentantes, tum inprimis Electores, eorumque Ministri ac subditi, ceterique a teloniis concessis exemti, *immunitate* hac ut perfruantur, curandum.

LXX. Insignis quoque est prærogativa Electorum, quod *Caussæ Vectigalium*, illos active vel passive concernentes, non in Camera Imp. aut aliis judiciis, actione ordinaria quoque instituta, ventilari, sed a Cæsare in *Judicio Aulico* per Mandata executiva & inhibitiva expediri debeant. LXXI.

LXIII. - LXIX. *Capit.* Jos. a. XX. - XXIV. ibique *Medit.* & NITSCH. SCHWED. C. XX. HENNIG. C. VI. STRUV. §. 24. sqq.

(*) Dicend. 1. de R. Bohemiæ Electoris Brand. & Austriacorum privilegiis. v. GOLD. T. I. *Const.* *J.* p. 350. §. 2. Reichs-Sätz. P. II. p. 195. n. 35. LUNIG. *Archiv.* P. Spec. P. III. p. 308. SCHWED. de *Confirm. Jur. ac privil.* §. 6. L. 2. De Vectigali Oldenburgico ad Visurgim, it. Glückstadtiensi ad Albim v. I. P. a. IX. §. 2. LUNIG. Grund-feste P. II. p. 573. BURGOLD. ad I. P. P. III. §. 12. LIMN. T. V. Addit. ad L. VII. C. VII. FRITSCH. *Elect. J. P.* C. XII. EUR. HER. p. 529. STRUV. §. 27.

LXXI. Quintum denique est jus *MONETÆ*, quod itidem ad Jura Majestatis Imp. circa bona privata pertinet, eo quod Moneta seu Nummus tanquam instrumentum & mensura pretii commodis commerciorum maxime inservit: cujus adeo *Cura* ad summum Imperantem utique spectat, & Jus circa Monetam occupatum majoribus Regalibus merito accensetur, eo quod non lucri fiscalis, sed publicæ utilitatis ratio in re monetaria habeatur.

LXXII. Complectitur autem istud tria iterum Jura specialiora: nimirum 1. *Jus cudendi monetam*; 2. Jus *concedendi privilegium cudendæ monetæ*; & 3. *Jus curandi ac dirigendi rem monetariam.*

LXXIII. *Jus monetandi* sive monetam cudendi ab antiquissimo tempore Romanorum Francicorum & Germanorum IMPERATORUM Regale fuit, adeo, ut non nisi in Palatio Regio Monetam cudere licuerit: idque vi Majestatis ipsis competiit, atque hodie adhuc a CÆSARE jure suo exercetur.

LXXIII. v. R. I. 1570. §. Alsdann auch die Müntz-Gerechtigkeit ꝛc. 132. CONRING. de *Negotiis Convent. Imp.* Th. 73. HENNIG. C. VII. §. 1. HORN. C. XLIV. §. 26. SCHWED. C. XXII. §. 2. STRUV. C. XII. §. 34.

LXXIV. Sed jam a *CAROLINGORUM* ævo Jus iſtud *Epiſcopis* & *Monaſteriis* concedi cœpit, ad quorum exemplum poſtea Duces quoque & Principes ſeculares, creſcente ipſorum poteſtate, iſtud ſibi ſumſerunt, atque ex tacita vel expreſſa Cæſaris conceſſione, exercuerunt; quamvis Jus *aureæ monetæ* cudendæ non niſi ſerius impetraſſe videantur, quippe quod CAROLUS IV. demum per A. B. *Electoribus* conceſſit: Senſim vero per varia privilegia variis *Principibus*, *Comitibus* ac *Civitatibus Imperialibus*, quin & *Municipalibus* quibusdam, Jus monetandi conceſſum ac confirmatum eſt.

LXXV.

LXXIV. v. BUCELIN. *Chr. Conſt.* a. 892. qui de *Lanfrido* Abbate Campidonenſi teſtatur, ipſum *jus monetam cudendi primum uſurpaſſe*. Dipl. LUDOV. P. ap. LINDENBROG. n. 20. ibi: *etiam monetam, & quicquid inde Regius Reip. fiſcus obtinere poterit, Hamburgenſi conferimus ſedi*. Dipl. OTTONIS M. ap. LEUBER. n. 1190. ibi: *mercatum in Magdeburg. & monetam, omnesque telonii fructus vel uſuras*. Dipl. LUDOV. Germ. Ep. Argentinenſi conceſſum ap. LUNIG. P. *Spec.* I. Contin. III. p. 376. ibi: *ut in quacunque placuerit villa Epiſcopii ſui monetam ſtatuat*. A. B. C. X. CONRING. de *Negot. Convent.* 1. th. 73. 74. & de *re nummaria*. th. 40. STRUV. l. c. 3. Dn. de BUNAU. Diſp. de *Jure circa Rem Monetariam* C. II. §. 40. ſqq. ubi plura exempla.

LXXV. Cum igitur olim IMPERATORES *libere* jus cudendæ monetæ *concederent*, promiſcua vero monetas cudendi licentia in Reip. detrimentum vergere videretur: a tempore RUDOLPHI II. reſtringi cœpit hæc IMPERATORIS poteſtas, ita ut hodie ſine *Electorum conſenſu*, ad quem tamen majora ſufficiunt, hoc Privilegium nemini concedere liceat.

LXXVI. Sed cum nihilominus res tanti momenti, totius Imperii utilitatem concernens, peculiarem requirat *curam* & *directionem*, ad præcavendos, corrigendos, tollendosque *abuſus ac defectus* circa rem monetariam irrepentes: hoc negotium CÆSARI & STATIBUS ſimul datum eſt, communi conſenſu comitiali expediendum; niſi quod & *Circuli* in partem curarum veniant, quippe qui per modum perpetuæ Commiſſionis ex auctoritate Imperatoris & Imperii rei monetariæ invigilant.

LXXVII. Cumque *Abuſus Defectusque* in re monetaria vel a *Cauſſa efficiente*, vel a *loco*, vel a *materia*, potiſſimum proveniant: ſingulis his ut obviam eatur, varia in Comitiis decreta ac ordinata, variæque leges ſancitæ, ac ſeve-

LXXV. v. *Cap.* JOS. a. XXXIII. ibique *Nitſch.* & *Medit.* CAROLI VI. a. IX. SCHWED. C. XXII. §. 2.

LXXVI. v. *Cap.* JOS. a. XXXII. CAR. VI. l. c.

ræ contra transgressores pœnæ statutæ sunt, quæ omnia dein ab Imperatore ad effectum sunt deducenda.

LXXVIII. Primum scilicet providendum, ne quis, nisi qui vel ex *lege*, vel *privilegio*, vel *præscriptione*, hoc jus adeptus est, illud exerceat, nec nisi ad eum modum, quo concessum est, eodem utatur: ut adeo illud nec locare vel vendere, nec alias species, quam quas vel cudendi jus aliquis habet, vel in Imperio cudere permissum, nec nimiam copiam minutæ monetæ, cudere, liceat.

LXXIX. Secundo cavendum, ne moneta alibi, quam in *locis destinatis*, den Müntz-Städten/ cudatur: cum enim ex nimia Officinarum monetalium multitudine varii abusus propullulent; statutum, in quovis *Circulo* non nisi *tres* vel *quatuor officinas* constituendas (*), reliquas vero clancularias, die Hecken-Müntzen/ a Directoribus Circulorum destruendas

LXXVIII. v. *Cap.* Jos. a. XXXIII. & Car. l. c. ferd. Müntz-Ordn. a. 1559. ff. 32. 174. schwed. C. XXV. §. 8. struv. C. XXIII.

LXXIX. (*) Quales in Circulo Saxon. Sup. sunt *Lipsia Berolinum Stetinum* & *Saalfeldia*; in Svevico. *Stutgardia, Tetnanga* & *Augusta*.

(*a*) v. R. I. *Spir*. a. 1570. §. 133. R. I. *Ratisb*. 1594. §. 153. *Cap*. Jos. a. XXXII. ibique *Medit*. Car. VI. l. c. Conring. de *Neg. Conv. I*. th. 7. struv. C. XXIII. §. 40.

endas esse; illis tamen, qui metallifodinis gaudent, in aliis quoque urbibus suis monetam cudere licet.

LXXX. Tertio denique sedulo inprimis curandum, ut non solum Moneta, ratione mate-

LXXX. v. Münz-Ordn. §. 10. *Medit.* ad *Cap.* JOS. p. 291. sqq. HENNIG. C. VII. §. 2. 3. 4.

(*) *Pes* est meta in cudendis nummis lege publica præscripta, cujus bonitatis scil. esse debeat metallum, & quod ex determinato pondere confici oporteat nummos. Datur autem, præter Imperialem, den Reichsfuß/ etiam der Zinnische und Leipziger Fuß/ de quibus inter Saxonem & Brandenburgicum convenit, & de illo quidem a. 1667. ut marca argenti ad 10. thaleros & $\frac{1}{2}$, de hoc vero a. 1690. ut ad 12. cudendos impendatur.

(**) *Liga*, est habitudo quædam additamenti & nuclei, Germ. Schrot und Korn. Nucleus est metallum nobilius; Additamentum vero vilius nobiliori additum. v. ZIEGLER de *J. Maj.* L. I. C. XLIX. §. 23.

(***) *Materiæ* igitur vitia sunt: 1. Si adulterima pro vera supponatur; 2. Si materia falsa cum proba misceatur, 3. Si additamentum detur auro & argento in speciebus, quas puras, & sine mixtura esse voluerunt leges. 4. Si additamentum excedat permissionem legis. 5. Si mone-

materiæ & ponderis, bona, h. e. juxta *pedem* & *ligam*, Legibus Imp. determinatam, cudatur, ſed etiam conformitas ratione valoris interni tam per totum Imperium, quam intuitu exterorum, obſervetur. Olim quoque ratione formæ, requirebatur, ut Status Imp. præter ſua inſignia, Aquilam Imp. una cum nomine Imperatoris, imprimis curarent.

LXXXI. Hæc omnia ut eo rectius curentur, & Cæſari in Civitatibus Imp., & IV. Electoribus Rhenanis cum Commiſſario Imp. in nundinis Francofurtenſibus, & Saxoni ac Brandenburgico in ſuis emporiis, & cuilibet Circulo inprimis, ſingulis annis ſemel vel bis, per ſuos Zygoſtatas, in Conventibus probationum, in monetæ novæ qualitatem inquirendum, & ne absque Concluſo Circulari moneta reprobata in Territorium vel Circum-

moneta non habeat pondus a lege præſcriptum. 6. Si moneta frangatur, ut inde vel alia moneta, vel aliud opus conficiatur. 7. Peccatur quoque, ſi proba Imp. moneta exportetur, & extera reproba inferatur. v. LIMN. ad *Cap.* CAR. V. a. XXVII. v. Mängel. SCHWED. C. XXV. §. 8.

LXXXI. v. *R. I. Spir.* 1570. §. 147. ſqq. Müntz-Ordn. §. 137. 158. R. I. 1594. §. 104. CONRING. l. c. *Med.* ad *Cap.* JOS. l. c. p. 292. STRUV. §. 39. 40. SCHWED. §. 9.

Circulum introducatur, aut alias quid contra Leges monetarias admittatur, providendum.

LXXXII. Quotquot jus cudendæ monetæ vel legitime haud quæsitum usurpant, vel eodem abutuntur, ipso jure istud amittunt, ita, ut contra eos, si Status sint Imp. per Circulum, in quem descripti, procedendum, si vero mediati, executio Domino Territ. mandanda sit, atque illi nonnisi consensu comitiali, hi vero plane non restituendi sint.

LXXXIII. Ceterum quibus competit Jus dirigendi & curandi rem monetariam, illis haud dubie etiam Jus *monetam* vel *mutandi* vel *abrogandi*, vel *extraneam recipiendi*, competet: quamvis hæc omnia etiam, prævio decreto Circulari, monetam vel probante vel reprobante, ex auctoritate Imperatoris & Imperii, dein a quolibet Statu in suo Territorio fieri posse videantur.

LXXXII. v. R. I. *Spir*. §. 171. *Cap*. JOS. a. XXXIII. CAR. VI. l. c.

LXXXIII. HENNIG. §. 7. 8. 9.

CAP. XI.
DE
JURIBUS IMPERATORIS ET STATUUM CIRCA BELLUM ET PACEM LEGATIONES FOEDERA ET COMMERCIA.

§. I.

IUS BELLI, quatenus cum exteris res eſt, ad *Tranſeuntia* Imperatoris & Statuum jura pertinet: Idem tamen & *Immanentia* quædam Jura complectitur, quæ ſcil. intuitu belli intra fines Imperii, erga cives, vi imperii vel dominii exercentur.

II. Olim *Expeditio Romana* in uſu fuit, uti ſuperius obſervatum eſt; dum Imperatorem Romam proficiſcentem Status & Vaſalli Imp. certo militum numero, e terris feudalibus evocando, vel certa redituum feudalium parte redimendo, comitari debebant; quem in finem in Campis Roncaliis luſtratio, die Heerſchau/ inſtituta eſt. Sed hæc pacifica magis, quam bellica expeditio fuit, fundamentum tamen præbuit expeditionibus bellicis ceteris, ac normam, juxta quam hodieque Exercitus Imp. conſtituitur.

III. Quoties autem Bellum olim ſuſcipiendum

II. v. Dn. STRUV. *S. I. Publ.* C. XXIII. §. 4. 5.
III. v. LIMN. ad *Cap.* CAR. V. a. XI. p. 184. ſqq. Hand-

dum fuit, liberius id quidem ab Imperatoribus *CAROLINGICIS* & *SAXONICIS*, plerumque tamen ex Consilio Principum, a *FRANCONICIS* vero & *SVEVICIS* fere semper in Comitiis decretum, id quod a MAXIMILIANI I, & magis adhuc CAROLI V. tempore in Jus transiit, per Capitulationes & I. P. firmatum, ita, ut hodie *Jus decernendi bellum* Cæsareo-Comitiale sit, IMPERATORI & STATIBUS simul competens; ut tamen inter Bellum *universale* Imperii & *particulare* Imperatoris, itemque *offensivum* & *defensivum*, distingvendum sit.

IV. Nimirum uti Imperatoris est, cum Vicinis pacem pro virili colere, neque ansam belli, cui Imperium implicari possit, iis præbere: ita *offensivum* bellum, Imperii nomine, IMPERATOR, etiamsi justam belli caussam habeat, nonnisi consensu STATUUM comitiali suscipere debet.

V. Quod ad *defensivum* bellum attinet, contra repentinas hostium irruptiones patriam,

 etiam

Handhab. des Landfried. a. 1495. § auch sollen wir. ibi ohn wissen und willen der jährlichen Versammlung keinen Krieg oder Veh̃de anfahen. I. P. a. VIII. §. 2. *Cap.* JOS. a. XIII. ibique NITSCH. §. 1. & *Medit.* a) c.) p. 143. CAROLI VI. a. IV. STRUV. §. 3. 6.

IV. V. v. I. P. a. VIII. ibique *Medit.* p. 881. *Cap.* JOS. l. c. ibique NITSCH. §. 1. 2. 3. & *Medit.* b.) f.) p. 145. CAR. VI. l. c.

etiam inconſultis Statibus defendere, & ad repellendos hoſtes omni auxilio, in detrimentum Imperii haud vergente, uti, permiſſum eſt: Ita tamen, ut e veſtigio Status convocandi ſint, &, quid facto opus ſit, an bellum perſequi, atque Imperii dignitatem adverſus injurias illatas vindicare, expediat, cum illis, vel ſi res moram non patiatur, interim cum Electoribus ſaltem, deliberandum.

VI. At circa particulare bellum Imperator eodem cum ceteris Statibus jure utitur, ut ſcil. bellum ab aliis illatum propulſare quidem, offenſivo autem bello neque Status, ſub pœna fractæ pacis, neque exteros, inconſultis Statibus, petere, ac Germaniam turbis involvere liceat, niſi quod intuitu ditionum Imperio haud ſubjectarum liberiori facultate gaudeat.

VII. Decretum ita univerſale Imperii bellum IMPERATORIS & IMPERII nomine geritur, & juxta modum, in Conſtitutionibus Imp., cumprimis ordinatione executionis, & I. P. præſcriptum adminiſtratur.

VIII. Olim decreta expeditione, Duces & Comites banno ad certum tempus & locum evocabantur, idque per certos nuncios Regis, audientibus duobus Vaſallis. Tenebatur

VI. v. NITSCH. & *Medit.* ad C. Jos. l. c.

VII. v. *Cap.* CAR. VI. l. c. & *Medit.* ad I. P. l. c. p. 882. SCHWED. C. XXVI. §. 3.

tur autem quilibet Vaſallus, certo adparatu inſtructus, per ſex hebdomades ſervitia Imperio propriis ſumtibus præſtare, idque vel in perſona, vel per alium idoneum, vel dimidiam redituum feudalium ſolvere, id quod *Heribannum* Franci vocarunt.

IX. *Exercitus* hoc modo ex *Vaſallis* collectus in certas *Claſſes*, ſive legiones, Heere dividebatur: IMPERATOR, ſi præſens erat, ipſe agmen ducebat, atque aciem inſtruebat, vel ejus loco *Ductor Generalis*, Obriſter Feldhauptmann/ conſtituebatur, cui alii *Ductores Generales*, ſingulis claſſibus præfecti, ſubordinabantur, ſicut & illius ductui *Vexilla Imperii* cum Vexilliferis ſuis ſuberant.

X. Cum autem olim bella non conducto milite geſta fuerint, ſed *indigenæ* ipſi, & quidem initio non niſi *Ingenui*, ſive Nobiles, mili-

VIII.-IX. v. RADEV. de *Reb.* FRID. I. C. 22. HACHENB. *Germ. Med.* C. IV. §. 5. 6. STRUV. §. 6. 7.

X. (*a*) v. *Capit.* CAR. M. d. a. 812. ibi: *Omnis liber homo, qui quatuor manſos de proprio ſuo, ſive de beneficio alicujus, habet, ipſe ſe præparet, & ipſe in hoſtem pergat cum Seniore ſuo.* PETR. de VINEIS L. VI. Ep. 17. ibi: *Milites fieri non poterant, qui de genere militum non erant.* HERT. *Not. V. Fr. R.* C. VI. §. 3. de *Feudo Nobili* S. III. §. 5. 6. GUNDLING. de *Henr. Auc.* §. 21. in Not. p. 137. ſqq.

militiæ peculiariter adſcripti, operas militares, per vices, præſtiterint: (a) Succeſſu temporis, bellandi ferocia velut in opificium verſa, omnia milite *conductitio* agi cœperunt; qui mos a SIGISMUNDI tempore inprimis increbuiſſe videtur, ubi, occaſione expeditionis Huſſiticæ, certus militum conducendorum numerus in comitiis definitus fuit. (b).

XI. Hinc *Jus delectus militum* inſtituendi natum, quod penes IMPERATOREM & STATUS eſt, in *Comitiis* exerceri ſolitum, ita quidem, ut ante hac non ſolum numerus militum ad *Exercitum Imp.* deſtinatus in Comitiis definiretur, ſed etiam deinceps milites Imperatoris & Imperii nomine *conſcriberentur*, qui uti in ſervitiis Imperatoris & Imperii erant,

(b) v. LEHM. L. II. C. 43. TITIUS L. IV. C. XI. §. 37. ſqq. ubi Militiæ domeſticæ commoda ac præſtantiam præ conductitia ediſſerit. STRUV. *Synt. Hiſt. Germ.* Diſſ. XXIX. §. 23. *S. I. Publ.* l. c. §. 15.

XI. v. R. I. a. 1532. §. Und ſollen R. I. 1598. §. Und demnach. I. P. a. VIII. §. 2. R. I. 1500. T. 55. 57. R. I. 1521. §. 23. LIMN. ad *Cap.* CAR. V. a. XI. n. 15. ſqq. STRUV. l. c.

(*) Hinc totum Corpus appellatur des Reichs-Volck. v. Ordn. des Regim. 1500. Item die Reichs-*Armee*, der Röm. Kayſerl. Maj. und des H. R. Reichs Kriegs-Heer. v. Pragerfried. a. 1635. §. zu deſſen / R. I. 1641. §. bey dem andern.

rant, a quibus & *ſtipendia* iis conſtituebantur, ita utrique *jurejurando* obſtringebantur.

XII. Sed hodie, poſtquam numerus militum in Comitiis definitus eſt, *Delectus* per *Circulos* inſtituuntur, aſſignato cuique Statuum ſua portione, das Reichs-Contingent vocata; quod tamen non amplius ad matriculæ regimen fit, ſed alia diſtributione, quæ a. 1681. extra ordinem, ex æquo & bono, facta, & hucusque retenta eſt.

XIII. A tempore Pacis Weſtphalicæ ſæpius in Comitiis de Marte Germaniæ perpetuo deliberatum, ac tandem poſt pacem Ryſwicenſem per Concluſum Trium Collegiorum a. 1702. decretum eſt, ut *Miles perpetuus* pacis tempore 40000. belli vero tempore 120000. ſecundum Circulos diſtributus, aleretur.

XIV. Non ſolum autem milites cum Ducibus, ſed & reliquum apparatum bellicum, Circuli,

XII. v. CONRING. ad LAMPAD. P. III. C. XIX. §. 19. ubi, pro milite conſcripto, lectum a ſingulis Ordinibus adhibendum, ſuadet. *Medit.* ad *I. P.* l. c. p. 884. STRUV. l. c.

XIII. v. Staats-Cantz. T. II. p. 354. T. III. C. III. T. VII. p. 736. STRYK. de *Jure Militiæ Imper.* STRUV. l. c. Conf. MONZ. C. VII. §. 9. C. VIII. §. 3. 4.

XIV. STRUV. §. 16. 17.

Circuli, quilibet pro rata numeri ſui, præſtare tenentur: quamvis & tormenta ſæpe a vicinis Statibus vel Civitatibus Imperialibus petantur. Quæ omnia licet per leges Imp. ita, ſub pœna banni etiam, fuerint ſancita, tamen non deſunt querelæ neglecti a multis officii.

XV. Quodſi etiam milites pro *Exteris* in Imperio legendi fuerint, modus in Conſtitutionibus Imp. præſcriptus obſervandus, ita, ut non ſolum conſenſus Imperatoris, ſed & Statuum illorum, in quorum Territoriis delectus inſtituendus, requiratur, inſuper Præfecti milites lecturi nominentur, & cautio, militem lectum contra Imperium haud acturum, nec tranſitu Statibus gravem futurum, præſtetur.

XVI. Porro & *Supremus* ac *Generalis* belli *DUX*, ceterique *Primarii* agminum *Ductores* & *Officiales*, communi IMPERATORIS & STATUUM conſenſu leguntur: Et ſi Ordines Imperatori hanc electionem delegant, non niſi

XV. v. R. I. 1570. *Cap.* JOS. a. XV. CAROLI VI. a. IV. SCHWED. C. XXVI. §. 5.

XVI. v. R. I. 1500. art. des Reichs Hauptmann. R. I. 1530. §. 123. R. I. 1557. §. 71. R. I. 1566. §. 51. R. I. 1541. §. 46. R. I. 1542. §. 23. *Cap.* Jos. a. XL. CAR. VI. a. XXIII. Staats-Cantz. T. XII. p. 486. *Electa I. P.* T. V. p. 85. LIMN. l. c. n. 18. ſqq. SCHWED. §. 3. STRUV. §. 14.

nisi *Germani* eligendi sunt: Imo si ipse IMPERATOR Exercitui præesse vult, *Consensus Ordinum* quoque requiritur.

XVII. Sicuti etiam *Directio belli* IMPERATORI & STATIBUS communis est, nisi eadem IMPERATORI soli a Statibus concedatur: ita eorundem auctoritate & *Consilium bellicum*, cujus tamen Directores & Assessores pari ex utraque religione Deputatorum numero esse debent, constituitur, & *Leges militares* Exercitui præscribuntur, & *Jurisdictio* in milites exercetur, *Judiciumque militare* banno munitur, & Summi belli *Duces*, cum omnibus *Officialibus*, ac toto *Exercitu*, Imperatori & Imperio *Jurejurando* obstringuntur, & *Salaria* illis decernuntur.

XVIII. *Hospitationes* quoque militum, hybernæ inprimis, non a solo CÆSARIS arbitrio, sed & STATUUM placito, dependent, qui tamen in iis ordinandis plerumque Ducum consilio utuntur. Cæsar vero, neque ut Status contra Constitutiones Imp. a milite

XVII. v. R. I. 1567. §. 33. R. I. 1598. §. 9. R. I. 1603. §. 6. R. I. 1541. §. 55. *Medit.* ad I. P. 882. *Cap.* CAR. VI. l. c. LIMN. l. c. SCHWED. §. 3. STRUV. §. 18.

XVIII. v. I. P. a. VIII. §. 2. ibique *Medit.* g) p. 885. ubi de remediis adversus prægraves militum hospitationes. *Cap.* JOS. a. XIII. ibique *Medit.* q) p. 149. CAR. VI.

lite ſuo hoſpitiis premantur, neque ut ab aliis id fiat, permittere debet. Immedietas quoque ditionum Imperii, quæ ab exteris quandoque per *metata*, aliaque belli incommoda gravantur, ſarta tecta præſtanda.

XIX. Idem de hoſpitationibus in tranſitu dicendum: ſiquidem *Tranſitus militares* non ſolum cum Statuum & Circulorum, per quorum terras transeundum eſt, præſcitu & ope fieri, ſed etiam miles tranſiturus de ſuo vivere, præbitosque commeatus ſine cujusquam injuria vel damno accipere debet.

XX. Refertur etiam in I. P. ad Jura Comitialia *Jus nova Munimenta* nomine publico intra Statuum ditiones *extruendi*, veterave *præſidiis firmandi*, iisque proſpiciendi: ſed uti, Cæſarem munimenta in Territoriis Statuum, ipſis invitis, condere haud poſſe, indubium eſt; ita, an idem, accedente conſenſu Comitiali, hodie fieri poſſit, dubio non caret: certe Capitulatio noviſſima hoc Jus ſimpliciter Dominis Territ. tribuit; ſaltem in caſu neceſſitatis Status, cui periculum imminet, conſenſum haud facile denegabit.

XXI.

XIX. v. *Medit. ad I. P.* p. 882.

XX. v. J. P. l. c. ibique *Medit.* h.) p. 886. CAP. JOS. l. c. ibique *Medit.* p.) p. 148. CAR. VI. l. c. STRUV. §. 20.

XXI. Ceterum uti bellum ejusmodi Imperii auſpiciis geritur: ita quicquid per illud acquiritur, Imperio acquiritur, niſi in pacis tractatibus, vel inter Imperatorem & Status, aliter convenerit.

XXII. Cumprimis in *Pace* facienda Cæſari annitendum, ut avulſa ab Imperio recuperentur, atque in eccleſiaſticis & politicis rebus cuncta in ſtatum, Legibus Imp. fundamentalibus, & anterioribus Pacificationibus conformem (*excepta* tamen a Proteſtantibus *Pace Ryſwicenſi*) reſtituantur.

XXIII. *JUS PACIS*, æque ac *Jus Belli*, Cæſari & Statibus commune eſt: Et CÆSARI quidem vi Majeſtatis illud competit, STATUUM vero concurſus omnis ævi obſervantia nititur, dum Reges & Imperatores Germanici

LII

XXI. v. Ordnung des Regim. a. 1500. Tit. wo dem Reich Glück und Sieg zuſtünde, R. I. Spir. 1542. §. 38. *Cap.* CAR. V. a. XXV. FERD. III. a. XXXI. LIMN. l. c. n. 32. SCHWED. l. c. STRUV. §. 18. HORN. C. XLII. §. 3.

XXII. v. *Cap.* CAROLI VI. a. IV. ibique *Spicil. Obſerv.* p. 116. ubi, quæ de hac materia in Comitiis inter Catholicos & Proteſtantes acta & diſputata ſunt, recenſentur.

XXIII. v. I. P. a. VIII. §. 2. *Cap.* JOS. a. XIII. CAR. VI. a. IV. DN. LUDEWIG. de *Jure adlegandi* C. I. §. 13. ſqq. MEUSCHEN de *Concurſu Statuum circa Negotium Pacis* C. III.

manici a Carolingorum tempore fere semper circa ineundam Pacem Ordinum quoque consilia vel suffragia adhibuerunt; quod tanquam jus demum per Pacem Westphalicam & Capitulationes novissimas ipsis confirmatum est.

XXIV. Concurrunt igitur STATUS hodie ad negotium Pacis *cooperatione* & *consensu*: ita quidem, ut non sufficiat, si Cæsar Status roget, an hoc tempore Pacem fieri velint, &, ut ipse hoc negôtium suscipiat, jubeant; sed agendum quoque cum illis sit de conditionibus Pacis, omniaque inter actionem communicanda, nec de quoquam sine præscitu & consensu Statuum transigendum.

XXV. *Quadruplici* vero potissimum ratione hic Statuum *Concursus* fieri potest: nimirum ut hi aut Cæsareæ Legationi suam quoque Deputationem seorsim adlegent, aut Viros eosdem cum Cæsareis munere legationis instruant, aut omnem legandi facultatem Cæsari concedant, aut denique rem in ipsis Comitiis tractent.

XXVI.

XXIV. v. Capit. II. c c. ibi: Keinen Frieden ohne Churfürsten Fürsten und Ständen zuthun und Einwilligung schliessen. & *Medit.* ad h. l. p. 150. ubi de occasione hujus clausulæ. *Medit.* ad I. P. p. 888.

XXV. v. LUDEWIG. l. c. C. II. §. 1. HENNIGES *Observ. Halens.* T. III. Obs. 8. p. 108.

XXVI. Equidem quod STATUS in *Consultationibus Comitialibus* circa ineundam Pacem suas habeant partes, suffragioque gaudeant, nec ante, nec post Pacem Westphalicam, dubitatum, quod & observantia, & postea expressa lex, pro Statibus militaret; neque etiam, sicubi *Legatio* in hanc rem decernenda fuerit, dubitatum, quod eadem IMPERATORIS & STATUUM auctoritate adornanda sit, eo quod illud & naturæ negotii, & Statui publico, conveniens videatur: At vero, an iidem quoque in loco negotiationis cum *Cæsareis Legatis* per *Deputationem* suam concurrant, atque adeo *Jure adlegandi* gaudeant, strenue disceptatum fuit.

XXVII. In *Pacificatione Westphalica* CÆSAR, post varias contentiones, admittere quidem volebat STATUS Imp. sed ut singulos, non

 in

XXVI. v. KULPIS de *Legation Stat. Imp.* C. V. §. 6. 8. MOLLENBEC. de *Jurib. Cæsaris circa negot. Pac.* C. III. §. 3.

XXVII. v. PFANNER *Hist. P. Westph.* L. II. §. 11. PUFEND. de *Reb. Suec.* L. XIX. XX. LONDORP. *Contin.* P. V. L. I. p. 385. 720. *R. I.* 1641. §. 11. KULPIS l. c. §. 13. I. P. *Proœm.* verb. *Præsentibus, suffragantibus & consentientibus S. R. I. Electoribus Principibus ac Statibus.* ibique *Medit.* c) p. 5. & A. VIII. §. 2. LUDEWIG. l. c. §. 27. STRUV. *S. I. Publ.* C. XXIII. §. 21. MOLLENB. §. 4. MEUSCHEN. l. c. §. 12-14.

in forma Collegii: tandem vero & hoc admisit, ita quidem, ut quoties, & cum quibuscunque vellent, convenirent, modo id non fieret in præsentia Cæsareorum.

XXVIII. Missi igitur *Deputati*, qui, secundum tria Collegia distincti, modo cum Cæsareis, modo cum exteris Legatis, egere; Horum uti consensus in singulis articulis requisitus fuit, ita iidem & ad subscriptionem atque ratihabitionem Pacis fuerunt admissi, ipsisque bina Pacis ratihabitæ exempla tradita, unum quod nomine Imperii adservaret Moguntinus, alterum nomine Protestantium Elector Saxoniæ. Atque sic *Jus adlegandi* Statibus Imp. usu & lege firmatum est.

XXIX. Circa Pacem *Noviomagensem* initio quidem in Comitiis itidem placebat, *Adlegationem* Imp. Cæsareæ Legationi adjungendam esse: sed cum inter Electores & Principes non conveniret, Cæsar vero promitteret, se omnia cum Statibus in Comitiis communicaturum, nec quidquam sine ipsorum suffragiis conclusurum, res tota CÆSARI permissa est: quamvis cum nihilominus Pax, inconsultis Statibus, & sine mentione ipsorum Consensus in tabulis facta, concluderetur; appro-

XXIX. v. *Actes & Memoires de la Paix de Nimegue* T. III. p 420. 532. PUFEND. de *Reb. Frid. Wilh* L. XVII. §. 26. STRUV. §. 22. MOLLENBEC. §. 5. 6. MEUSCHEN §. 15.

approbata quidem in Comitiis fuit, fide tamen a Cæsare data, hoc non in exemplum trahendum esse.

XXX. Exercuerunt quoque Status Jus adlegandi in *Pace Rysvicensi*, licet ad publicos Congressus Cæsarei Legati Deputatos Statuum admittere nollent: Convenit tamen, ut Cæsarei nihil agerent, nisi rogatis Adlegatorum suffragiis, & communicatis, *Willio* Consiliario Saxonico internuncio, consiliis: Concepta quoque Pacis formula, excepta IVti Articuli clausula, ex Adlegatorum suffragio atque consensu, ab iisque, exceptis Protestantium nonnullis, subscripta.

XXXI. *Pacem Rastadiensem* Cæsar quidem absque consultatione Comitiali tractavit, sed tamen mox rem cum Statibus communicavit, urgentem necessitatem allegans, eosque

 roga-

XXX. v. INSTR. P. RYSVIC. Procem. ibi: *Præsentibus, suffragantibus, & consentientibus S. R. I. Electorum Principum & Statuum Deputatorum Plenipotentiariis.* Staats-Cantz. T. III. C. II. LUDEWIG C. I. §. 68. sqq. STRUV. §. 23. MEUSCHEN. §. 28. sqq.

XXXI. STRUV. *Discurs* von Reichs-Deputationen zu Friedens-Schlüssen / p. 47. S. I. P. l. c. § 25. *S. Hist. Germ.* Diss. XXXVIII. §. 51. Staats-Cantz. T. XXIII. C. IX. XV. MOLLENBEC. §. 7. 8. MEUSCHEN §. 23.

rogavit, ut ad Conventum Badensem vel Deputationem jam decretam mitterent, vel sibi negotium demandarent: quod posterius, licet initio diversæ Catholicorum & Evangelicorum essent sententiæ, tandem placuit; unde CÆSAR, mandato Imperii, adjectis tamen certis capitibus Art. III. & IVtum P. Ryswicensis concernentibus, munitus, solus Badæ cum Gallis transegit.

XXXII. Quemadmodum igitur STATUS juxta cum CÆSARE non solum circa negotiationem & conclusionem Pacis in loco congressus præsentia, suffragio & consensu suo concurrunt; sed & Tabulas Pacis manu & sigillis propriis muniunt, atque Exempla earum avthentica accipiunt:

XXXIII. Ita iidem & circa *Ratificationem* Pacis suas quidem partes habent, ita, ut non nisi sub CÆSARIS & ORDINUM ratihabitione impetranda Legati Cæsarei Pacis leges ineant, eademque dein consensu Comitiali decernatur; attamen *Instrumenta* Ratificationis a solo CÆSARE, Suo & Imperii nomine, expediuntur, *subscribuntur* & *signantur*, ipsique soli ex altera parte extraduntur.

XXXIV. Ratificationem excipit *Publicatio* Pacis,

XXXIII. v. MOLLENBEC. C. VI. L. B. de LYNCKER ad *Capit.* Jos. a. XIII. p. 44.

XXXIV. I. P. *Westph.* a. XVI. pr. MOLLENBEC. C. VII.

Pacis, quæ itidem, ex obſervantia, a ſolo CÆSARE fit, ita, ut cum per univerſum Imperium ab eo Edicta promulgentur, atque mandetur omnibus, qui vi Pacis ad aliquid reſtituendum vel præſtandum obligantur, ut ſine tergiverſatione & noxa intra tempus concluſæ & ratificatæ pacis præſtent, & exequantur transacta, tum inprimis Summa Imperii Tribunalia certiora de Pace concluſa reddantur, atque ut eam ceu legem ac regulam ſequantur, iis injungatur.

XXXV. Publicationem denique *Executio* Pacis ſequitur, circa quam cum IMPERATORE itidem STATUS certa ratione concurrunt: Cum vero illa vel erga *Exteros*, vel in *Imperio*, fieri poſſit, quæ utriusque ratio ſit, diſpiciendum.

XXXVI. Quantum ad Executionem intuitu *Exterorum*, quæ maxime in reciproca reſtitutione & evacuatione locorum, atque abductione copiarum, conſiſtit, non nihil quidem variatum eſt; dum modo IMPERATOR ſolus ad illud negotium *Commiſſarios* nominavit, uti pro executione Pacis *Noviomagenſis* contigit; modo Commiſſariis Cæſareis *Deputati* ab Imperio adjuncti ſunt, uti circa executionem *Armiſtitii Vicennalis* placuit.

XXXVI. v. MOLLENBEC. C. ult. §. 5. ibique *Mandatum* LEOPOLDI, & *Conventio Executionis*. it. §. 6. ibique *Concluſum Imp.*

XXXVII. At certe non repugnat, sed suadet ratio, ut quorum suffragio consensuque Pax condita est, hos quoque, quando de Executione Pacis cum Exteris agendum, in consortium laborum, curarum, consiliorumque adhibeat Imperator, maxime cum Statuum auxilio opus sit, omniaque sic facilius cum exteris geri, & ad effectum perduci queant.

XXXVIII. Sed &, intuitu *Imperii*, STATUS in partes vocandi sunt, maxime si universalis, & per totum Imperium, executio facienda sit: prout, conclusa Pace Westphalica, factum, ubi in *Conventu Norimbergensi*, Executionis caussa instituto, per Tres Imperii *Senatus*, cum Ordinum *Deputatorum* Legatis deliberatum est.

XXXIX. Nec dubium, quin, pro hodierna Status publici indole, non solum IMPERATORIS, sed & IMPERII, auctoritate Executio fiat, sicuti utriusque nomine Pax concluditur: quamvis *Edicta* & *Mandata* in hanc rem sub solo CÆSARIS nomine emanare soleant.

XL.

XXXVII. v. MOLLENBEC. §. 7. MULTZ. *Repræs. M. Cæs.* P. II. C. VII. n. 42.

XXXVIII. v. Friedens-Executions-Haupt-Recess. d. a. 1650. MOLLENBEC. §. 1.

XL. Fit autem Executio, ad *Mandatum* Cæsaris, regulariter quidem per *Directores* & *Duces Circulares* vel ejusdem Circuli, in quo executio facienda, vel, pro re nata, vicini; quandoque vero etiam per *alios Commissarios*, ad requisitionem eorum, qui restituendi sunt, a Cæsare datos: qui adeo, juxta Ordinationem Executionis, eandem expediunt atque perficiunt.

XLI. Ex dictis liquet, CÆSAREM circa Conclusionem & Executionem Pacis, nihil, ex plenitudine potestatis, invitis Statibus, aut in eorum præjudicium, statuere posse: licet circa Congressum, Ratihabitionem & Publicationem Pacis Eidem præcipuæ partes, ac honorum prærogativæ, haud sint denegandæ. Ceterum quicquid juris est circa Pacem, idem quoque circa *Inducias* longi temporis Juris esse intelligitur.

XL. v. I. P. a. XVI. §. 2. 3. LYNCKER ad C. JOS. a. XXXVIII. p. 90. MOLLENBEC. §. 2. 3. 4. ibique FERDINANDI III. *Litteræ* ad Directores Circ. & *Edictum Execut.* a. 1648.

XLI. v. Dn. STRUV. §. 26. Diss. MOLLENBECCIUS ejusve Respond. Dn. de MENSHENGEN in Disp. de *Jurib. Cæs. c. Neg. P.* modo cit. Conf. VITR. L. III. C. III. §. 20.

XLII. Porro ad Comitia ſpectat *Jus mittendi & recipiendi LEGATOS*, in cauſſis nimirum, totum Imperium concernentibus, mittendos vel miſſos: quamvis interdum & de negotiis conſenſu comitiali decretis Legatos inſtruendi, ac ſuo nomine mittendi, facultas CÆSARI relinquatur; ſicut & Legatos ab exteris ad Imperium miſſos modo CÆSAR ſolus recipit & audit, modo ORDINES ſoli audiunt; ita tamen, ut nihil ſine *Conſenſu Comitiali* Cæſaris & Ordinum cum iis concludi poſſit.

XLIII. Quæſitum quoque fuit, an IMPERATORI, ſine Ordinum conſenſu, *Legatum* e Germania *proſcribere* liceat? quod de illius Legato, de quo pro hoſte Imperii declarando in Comitiis agitur, vix dubitandum. Mittit autem tunc Cæſar ad *Archimareſchallum* decretum, Legato inſinuandum, hoc addito, ut, ſi tempore præfinito exire nolit, vi armata cum ſuis educatur: mandatur quoque *Civitati*, ubi Comitia habentur, ut *Mareſchallo Imp.* opituletur.

XLIII.

XLII. v. CONRING. de *Negot. Convent. Imp.* §. 97. 98. SCHWED. C. XXVIII. §. 4. KULPIS de *Legat.* C. V. TITIUS L. VI. C. VIII. §. 8. 9. STRUV. §. 27. 28. LUDEWIG. de *Jure adleg.* C. II. §. 6.

XLIII. v. Staats-Canß. T. XXIII. C. VIII. *Electa I. P.* Tom. VI. p. 194. THUCEL. *Act. P.* T. II. C. XI. STRUV. §. 29.

XLIV. Pariter *Jus FOEDERUM* nomine Imperii pangendorum cum Statibus jam ab aliquot retro Seculis, antiqua consvetudine primum, dein Constitutione MAXIMILIANI I. communicatum, per Capitulationes vero priores ELECTORIBUS tantum, sed per novissimas & I. P. omnibus STATIBUS firmatum est.

XLV. Igitur hodie IMPERATOR qua talis, in rebus Imperii nullum fœdus, sive offensivum sive defensivum, sine ORDINUM Consensu inire potest; ita tamen, ut in casu, ubi salus Imp. moram non patitur, adhuc Electorum consensus collegialis sufficiat, usque dum Comitia convocentur: Suarum vero terrarum caussa fœdera Imperio haud noxia pangere Cæsari integrum est.

XLVI. Denique Jus *COMMERCIORUM*, quatenus Exteros respicit, hic inter Transeuntia Imp. Jura adhuc commemorandum: Quemadmodum vero Imperatoris & Statuum est,

XLIV. - XLV. v. Handhabung des Friedens a. 1495. Tit. die Königl. Maj. *Cap.* CAR. V. & FERD. IV. a. VII. LEOP. & JOS. a. X. ibique *Medit.* & NITSCH. CAR. VI. a. VI. ibique *Spicil. Obs.* p. 143. sqq. OBRECHT. Disp. de *Imperii Germ. ejusque Statuum fœderibus* th. 7.

XLVI. v. *Cap.* JOS. a. XIX. ibique NITSCH. & *Medit.* CAR. VI. a. VII, HUGO de *Statu Reg. Germ.* C. III. §. 14.

eſt, decernere, an *Exteris* Commercia cum Imperio, conceſſis privilegiis, ſint permittenda, vel reſtringenda, vel an plane cum iis prohibenda, & merces invectæ fiſco addicendæ, vel an fœdera cum iis commerciorum cauſſa ineunda ſint: ita contra eosdem, libertatem ac ſecuritatem Commerciorum noſtrorum impedientes, lenioribus remediis fruſtra tentatis, repreſſaliis uti, vel armis commercia noſtra defendere licet.

LIB. VI.

DE

COMITIIS JUDICIIS ET CIRCULIS IMPERII.

CAP. I.

DE

COMITIIS IMPERII UNIVERSALIBUS.

§. I.

JUra *Majeſtatis Imperialis* exercentur vel in *COMITIIS*, vel in *JUDICIIS*, vel in *CIRCULIS* Imperii: Hinc patet ratio, cur de his quoque jam agendum ſit.

II.

II. COMITIA IMPERII ſunt *Conventus Imperatoris & Statuum rite convocatorum, eum in finem inſtituti, ut de negotiis, univerſum Imperium concernentibus, communi conſultatione, ſtatui ac decerni queat.*

III. *Comitiorum inſtitutum* in Germania jam ab antiquiſſimis temporibus, ob inſitum Germanis libertatis ſtudium, obtinuit: Sed uti indoles Comitiorum ſequitur naturam Reipublicæ, ac, pro variato ejusdem ſtatu, varie quoque mutata fuit; ita *Comitiorum*, qualia hodie ſunt, *origo* ab eo demum tempore, quo Status in communionem imperii ſunt recepti, derivanda eſt.

IV. Quemadmodum vero apud *veteres* Germanos *duplex* Comitiorum genus frequentatum fuit; *Majorum* ſcil. & *Minorum* (*a*): ita poſtea quoque erecto *FRANCORUM* Regno, idem uſu ſervatum; unde, *CAROLINGORUM* ætate, alii fuerunt *Conventus Populi* & *Curiæ Generales*, item *Placita* ſive *Concilia Generalia*; alii *Conventus Seniorum* & *Principum*, ſive *Senatus Francorum* (*b*). V.

III. v. TACIT. C. VII. ibi: *Nec Regibus infinita aut libera poteſtas, & in Comitiis integri Populi Reges auditi, autoritate ſvadendi magis, quam jubendi poteſtate.* TITIUS *I. Publ.* L. VI. C. I. §. 4.

V. (*a*) TACIT. de *mor. Germ.* C. X. ibi: *de minoribus rebus Principes conſultant, de majoribus omnes.*

(*b*) v. HINCMAR. *Epiſt.* XIV. ad Proceres Regni pro

V. *Conventus Generales* in Villis Regiis, vel proximo Campo, Kal. Martii vel Maji celebrati, ad quos omnes Regni Ordines, *Majores* & *Minores*, *Seniores* & *Juniores*, *Clerici* & *Laici*, *Episcopi* & *Abbates*, *Duces* & *Comites*, omnesque Remp. procurantes, cum toto *Populo* congregati sunt: In his de præcipuis Ecclesiæ & Reip. negotiis actum, atque Status Regni pro eo anno ordinatus est.

VI. Ordines, secundum diversas Classes, separatas sedes habebant, idque sub dio, si cœlum serenum esset, alias intra ædes: Seniorum duæ Curiæ erant, altera Episcoporum & Abbatum, altera Ducum & Comitum,

pro Institutione Carolomanni Regis §. 29. ibi: *Consvetudo autem tunc temporis talis erat, ut non sæpius, sed bis in anno* PLACITA DUO *tenerentur.* UNUM, *quando ordinabatur* STATUS TOTIUS REGNI *ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toti regno incumbebat, mutabatur. In quo Placito* GENERALITAS *universorum* MAJORUM (supple, & MINORUM) *tam Clericorum, quam Laicorum conveniebant.* SENIORES *propter consilium ordinandum:* MINORES *propter idem Consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum. aliud Placitum cum* SENIORIBUS *tantum, & præcipuis Consiliariis habebatur.* Conf. LEHM. *Chr. Spir.* L. II. C. 37. 38. HERT. *Not. V. Fr. R.* C. V. §. 1. sqq.

tum, ut tamen liberum esset, inter se, vel cum Populo convenire.

VII. Occupatis subselliis, Seniores de Capitulis a Rege propositis agebant, dum Rex suscipiendis muneribus, salutandis proceribus, confabulando cum multitudine occupatus esset. Examinatis capitulis, sententias suas exponebant, ex quibus Rex, quam vellet, seligebat, quam omnes sequebantur: quicquid conclusum, in capitularia redigebatur.

VIII. *Conventus minores*, qui & *Placita in compendio* vocabantur, erant, ubi Rex cum *Proceribus* tantum, sive *Primoribus* & *Optimatibus Francorum*, qui & *Seniores*, & *præcipui* ac *electi Consiliarii* dicebantur, quales erant Episcopi & Abbates, Duces & Comites, de negotiis publicis consultabat.

IX. Eadem fere Comitiorum ratio sub *SAXONICIS FRANCONICIS* & *SVEVICIS* Imperatoribus, imo & post *Interregnum* adhuc obtinuit: siquidem his temporibus universales omnium Ordinum conventus, ad quos & Popu-

V.-VII. Hincmar. *Epist.* III. C. 34. 35. Lehm. C. 37. 39. Hert. 3. 4. 5. Struv. *S. I. Publ.* C. XXII. §. 3. 4.

VIII. v. Hincm. *Ep.* III. C. 30. 31. 34. Regin. L. II. ibi: *Carolus Calvus Placitum habuit in compendio, ibique Optimatum Consilio* &c. Lehm. C. 38. Struv. §. 5.

Populus, ex Nobilibus & Civitatibus collectus, admissus est, nonnunquam instituti sunt, cumprimis ubi Imperatores eligendi fuerunt; quamvis ab HENRICORUM tempore jam *Conventus Principum* magis magisque invaluerint.

X. Species hujusmodi Conventuum erant *Curiæ* solennes, quas in præcipuis anni festis Reges magna solennitate, magnoque splendore, in Civitatibus majoribus, vel etiam in magna quadam planitie, extructis palatiis ligneis, celebrabant, advocatis etiam, ad præstanda officia solennia, Officialibus ac Ministerialibus Regni, aliisque Proceribus, quibuscum simul de negotiis magni momenti deliberatum est.

XI. At circa interregni tempora novum genus Conventuum particularium exortum est, *Conventus Electorum* scilicet, quippe qui negotium Electionis, exclusis etiam Principibus reliquis, soli sibi asserere cœperunt.

XII. Nihilominus post interregnum *Curiæ Principum*, quoad cetera Imperii negotia, adhuc frequentatæ sunt: in quibus licet antea & *Comitibus* locus fuerit, tamen postea, cum plerique Principum vasalli facti essent, eundem soli *Wetteravici* & *Suevici* servarunt, quibus dein & *Franconici* & *Westphalici* accesserunt.

XIII.

IX. - XIII. v. STRUV. C. VII. §. 6. C. IX. C. XXII. §. 10. 11. ibique allegati Coævi.

XIII. Celebrata quoque interdum *universalia Comitia*, maxime ubi Leges publicæ ferendæ, vel expeditiones fuſcipiendæ, aliave, quorum omnium intererat, proponenda fuere: in his & *Nobiles Immediati*, & *Civitates Imperii* comparuere, quamvis, ut videtur, non ad ſuffragia ferenda, ſed ad aſſenſum propoſitis ac decretis præbendum. Atque ex his tandem *hodierna Comitiorum facies* enata eſt, Civitatibus locum tuentibus, Nobilibus vero excluſis.

XIV. Diſtingvuntur autem hodieque *COMITIA* in *Univerſalia* & *Particularia*: *Illa* dicuntur, in quibus negotia totius Imperii a Cæſare & omnibus Statibus tractantur: *hæc* vero iterum duplicis generis ſunt, dum in *aliis* quidem de rebus ad univerſum Imperium pertinentibus agitur, non tamen ab omnibus Statibus, ſed quibusdam, omnes repræſentantibus, quæ adeo *Repræſentatitia* nonnullis vocantur; *alia* vero a certis tantum Statuum Collegiis, vel Circulis, de negotiis particularibus, inſtituuntur.

XV. *Indicit* Comitia univerſalia CÆSAR, vel, eo abſente aut concedente, *REX ROM.* &,

IX.-XIII. v. Struv. C. VII. §. 6. C. IX. §. 9. 10. C. XXII. §. 6. 12.

XV. v. Supra L. V. C. VI. §. 13.-16. Conf. Herden Grundſ. P. III. C. III. p. 202. n. 1. P. I. C. II. p. 13.

&, solio vacante, *VICARII*, idque *prævio* Electorum *consensu*, quibuscum & de loco & tempore convenire debet, ut superius traditum: Possunt etiam Electores Cæsarem de Comitiis celebrandis admonere, non vero soli eadem indicere.

XVI. De *Loco* nihil aliud Legibus Imp. cautum, quam ne *extra Germaniam* Comitia indicantur, & ut prima *Norimbergæ* instituantur, quod tamen a tempore CAROLI V. non adeo sancte observatum quamvis Norimbergensibus Reversales hoc nomine dari sueverint: ex aliquo tempore *Civitates Imp.* ampliores, & commodo loco sitæ, qualis hodie est *Ratisbona*, Comitiis opportuniores visæ sunt.

XVII. Nec ratione *caussæ* vel *temporis* ante hac arbitrium Cæsaris valde restrictum, sed tantum

p. 13. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 23. TITIUS L. VI. C. IV. §. 6. sqq.

XVI. v. *Cap.* CAR. V. a. XII. JOS. a. XVI. CAR. VI. a. XIII. ibi: einen allgemeinen Reichstag innerhalb des Reichs Teutscher Nation. A. B. T. XXVIII. §. 5. HENNIGES de *S. Pot. Imp. circa Secul.* C. II. §. 11. TITIUS §. 10. 11. STRUV. §. 14.

XVII. v. Supra L. V. C. VI. §. 14. Conf. I. P. a. VIII. §. 3. ibi: *toties habenda, quoties id publica utilitas, aut necessitas postulaverit.* Handhab. des Fried. 1495. Tit. daß ein Reichs-Tag nicht über einen Monat. HENNIG. l. c. TITIUS §. 12. MONZ. C. V §. 24. ibique THOMAS in *Not.* p) STRUV. l. c.

tantum nimia Comitiorum *frequentia* temperata fuit: hodie vero quolibet *decennio*, vel, pro re nata *frequentius*, Comitia indicenda esse, superius observatum est Durabant quoque olim nonnisi per triduum, postea diutius, sed vix ultra mensem; nunc vero diuturna sunt, forte perpetua.

XVIII. Vocandi sunt omnes STATUS Imp. & quidem secundum Territoria, quorum nomine suffragiis gaudent: tam *Ecclesiastici*, licet nondum *confirmati* aut *investiti*, etiam *Evangelici*, sede vacante autem *Capitula*; quam *Seculares*, licet itidem nondum investiti, in terris individuis *Primogenitus*, vel, si plures pro indiviso eas teneant, aut jure Comitiorum communi utantur, *universi*, vel *Senior*, in dividuis *singuli*, quotquot *votum* & *sessionem* obtinuerunt, Impuberum vel Minorum *Tutores* vel *Tutrices*; *Prælati* vero & *Comites* per Directoria; *Civitates* etiam *Imperiales*, non vero *Nobiles Immediati*, licet olim nonnunquam vocati fuerint.

XVIII. v. I. P. a. V. §. 21. 22. a. VIII. §. 4. Monz. C. V. §. 25. ibique Kulpis. Herden. P. I. C. V. Schwed. C. XXX. §. 3. 5. Hennig. §. 12. 20. Coccej. C. XX. §. 10. Rhet. L. II. Tit. XXIV. §. 8. 9. Datt. de *Pace Publ.* L. V. C. 4. 5. 6. Titius §. 13. - 16. Struv. §. 13.

XIX. Convocatio olim fiebat *Edicto generali*, & verbis imperativis, hodie Edicto *singulari*, ad singulos Status directo, eoque subscriptione Cæsaris ac Vice-Cancellarii Imp. munito, atque consignato, Stylo etiam blandiori & ad libertatem Germanicam attemperato: Continet istud & *tempus* & *locum* & *caussam* indictorum Comitiorum, & regulariter *sex menses* ante terminum transmittitur: Potentiores insuper specialibus litteris a Cæsare invitari solent.

XX. Vocari possunt & alii, non solum *Reges* & *Principes exteri*, quales olim nonnunquam Comitiis interfuerunt, hodieque saltem per Legatos interesse possent, si de communi rei Christianæ salute agendum esset; sed & *privati*, sive ut rerum suarum rationem reddant, sive, ut Statibus consilio opeve inserviant.

XXI. STATUS vocati, vi nexus, quo Imperio obstringuntur, *comparere* tenentur, nisi

XIX. v. Grundf. P. I. C. 2. PFEFF. VITR. ILL. L. IV. T. I. §. 11. RHET. §. 4. 5. SCHWED. §. 3. STRUV. l. c.

XX. v. A. B. T. XXIV. rubr. R. I. a. 1530. §. 102. ibi: auch Päbstl. Heil. und andre Potentaten. HERDEN P. II. C. V. COCCEJ. §. 10. HENNIG. §. 19. STRUV. §. 7.

XXI. v. MONZ. l. c. COCCEJ. §. 11. SCHWED. §. 6. HENNIG.

nisi privilegio gaudeant: integrum tamen hodie est, vel in *Persona* camparere, vel per *Legatos*, sufficientibus mandatis instructos; nisi persona comparere jussa sit, quod gravi de caussa fieri potest, & olim a CAROLO V. inprimis, sub comminatione amittendorum feudorum & regalium, factum est; quo tamen casu justa quoque caussa absentiam excusabit: Qui autem venire neglexerint, nihilominus conclusis obligantur.

XXII. Olim & CÆSARES in *Persona* plerumque in Comitiis præsentes fuerunt, ad quod tamen a MAXIMILIANI I. tempore se-

NIG. §. 24. 25. 27. 31. 33. RHET. §. 10. TITIUS §. 18.

(*) Dic. de Privilegiis Regis Boh. Austriacorum & Burgundicorum. v. HENNIG. §§. 28. 33.

(**) Dic. de iis, qui necessario per legatos comparent. HENNIG. §. 29.

(*) An, si major pars emaneat, a præsentibus decerni queant, quibus & absentes teneantur? v. HENNIG. §. 34.

(***) Utrum consultius sit, ut Principes ipsi compareant, an ut per Legatos? v. Grundf. p. 45. KULPIS ad MONZ. p. 158. THOMAS. ad MONZ. C. V. §. 25. d) HENNIG. §. 26.

XXII. v. LEHM. L. II. C. 37. L. B. de LYNCKER de *Commissario Imperiali ad Negotia Status*. STRUV. §. 15.

(*) Quæsitum: An Principalis Commissarius alius, quam Princeps Imp. esse possit? v. EUR. *H.* p. 811.

ſe obſtrictos eſſe negarunt, licet Status illud requirerent: Hodie igitur CÆSAR vel ipſe comparet, vel Vicarios mittit, quorum unus *PRINCIPALIS COMMISSARIUS* audit, atque ex Principum ordine plerumque ſumitur, alter vero, eidem adjunctus, inferioris dignitatis eſt.

XXIII. Olim etiam, cum Imperator, Electores & Principes, ipſi comparerent, *ſolenni ritu* urbem ingrediebantur; & *STATUS* quidem IMPERATORI, hic *ELECTORIBUS*, extra urbem *obviam* procedebant: quem in finem & Status prius Cæſare adventabant, ut ejus *ingreſſum* ſuo comitatu ſplendiorem redderent, non quidem ex *neceſſitate juris*, ſed *regulis decori:* quæ ſolennia & pompa uti priſtinis ſeculis ignorabantur, ita hodie circa *Legatorum* introitum ceſſant.

XXIV. Paulo ante Comitiorum diem *VICE-MARESCHALLUS IMP.*, ad hoc ſpeciatim ab Imperatore & Saxoniæ Electore invitatus, una cum *Metatore* Imp. & *Latrunculatore*, in locum Comitiorum ſe confert, ut omnia ad Comi-

XXIII. v. SLEID. L. VII. p. 182. Grundſ. P. I. C. VI. p. 41. 42. LEHM. L. II. C. 37. TITIUS §. 21. STRUV. §. 15.

XXIV. HERD. C. VI. STRUV. l. c. HENNIG. §. 21. SCHWED. §. 7. ubi de lite Vice-Mareſchallo a Magiſtratu Urbis deſuper mota, ſed poſtea a. 1614. tranſacta.

Comitia disponat, Legatis de hospitiis prospiciat, atque rei annonariæ æque ac Conventuum curam gerat: quem adeo compariturі de adventu mature certiorem reddunt, quo facto, Principibus ipse, Legatis per Metatorem, hospitia adsignat, & per Latrunculatorem nomen & insignia cujusque illi adfigi curat.

XXV. *STATUS*, vel eorum *Legati*, ubi advenerunt, primo omnium aditum ad IMPERATOREM, vel ejus *Commissarium*, prævia credentialium oblatione, a Legatis facta, petunt, qui & certis solennibus, pro dignitate Statuum variantibus, ipsis concedi solet: sed & *Concommissario* Cæsareo primæ visitationis honor a Statuum Legatis tribuitur.

XXVI. Præterea *Directorio Moguntino* adventum significare, atque Litteras credentiales & mandata, simul offerre tenentur; quod, absente Imperatore, jam ante Principalis Commissarii aditum fieri svevit: sed circa *modum mandata offerendi* ac sese *legitimandi*, magna

XXV. v. SCHWED. §. 7. EUR. HER. p. 192. ubi de litibus Ceremoniarum inter Commissarios Cæsareos & Legatos Electorales transactis. Disc. vom gegenwärtigen Reichstag ap. SCHILT. p. 143.

XXVI. v. Grundf. C. VI. p. 51. KULPIS de *Legat.* C. XII. §. 3. C. XIII. §. 14. 16. *Compendiöse* Beschreib. eines Reichs-Tages C. III.

gna inter Directorium Moguntinum ceterosque Legatos concertatio enata est.

XXVII. Primum *Moguntini Legati* satis se legitimasse crediderunt, dummodo Cæsareæ Commissioni mandata avthentica exhibuerint, atque ea de re Electorale Collegium certius reddiderint; Status vero eadem sibi quoque exhiberi voluerunt: attamen hodie legitimatio ita facta nonnisi per Commissionis Decretum Statibus significatur.

XXVIII. Deinde disceptatum, an *Legati* Principum *ipsi* tabulas mandati Directorio, præstita simul visitatione, offerre debeant; an sufficiat eas per *Secretarium* transmittere, ut Electorales svevere? Illud Directorium, hoc Legati asserere solent. Nihilominus hodie Legatus Moguntinus, legitimationes per Secretarium factas ab *Electoralibus* quidem *ipse* a *Principalibus* vero per *Secretarium*, cum protestatione tamen, accipit, ac brevem desuper attestationem reddit; (*a*) *Civitatum* vero *Deputati* easdem in persona exhibent. (*b*).

XXIX.

XXVII. Disç. cit. von gegenw. Reichs-Tage. p. 135. EUR. HER. p. 812. *Compend.* Beschreib. p. 7. Staats-Cantz. T. I. p. 10. THUCEL. *Act. P.* T. II. p. 853.

XXVIII. (*a*) Ita lis A. 1678. Ratisbonæ composita v. SCHWED. §. 8. Sed in conventu Francofurtano aliter conventum, observat HORN. C. XLV. § 6. Conf. PFEFF. *V. Ill.* L. III. T. X. §. 13.

(*b*) v. HENNIG. §. 31. STRUV. §. 15.

XXIX. Quemadmodum vero Legatus quilibet etiam *Directorio* sui Collegii se legitimare debet, a quo legitimationes istæ dein in pleno confessu indicantur: ita & *Secretarii* Legationum eidem sese legitimant; an vero hoc quoque apud Moguntinum Directorium fieri debeat, disputatum, sed utique affirmandum videtur.

XXX. Reliqvum tempus usque ad Comitiorum aperturam mutuis *visitationibus* consumitur, ita ut serius adventantes præsentibus adventum significent, atque ab his prima visitatione honorentur: utut neque hic contentionis materia desit.

XXXI. Scilicet inter *Electorum* & *Principum* Legatos mutuæ visitationes, ob denegatum his Excellentiæ titulum, cessant, adventus tamen per Secretarium significatur: *Directoria* Principum Collegii Legatis Principum primam visitationem denegant, licet iis itidem adventus per Secretarium nuncietur: *Antiquorum* Principum Legati, an idem honor *recentiorum* Legatis debeatur, dubitant: Denique Electorum & Principum Legati ad *Comitum*

XXIX. Struv. l. c. *Comp.* Beschreib. d. R. T. C. IX. ubi rationes.

XXIX.-XXX. v. Kulpis de *Legat.* C. XIII. §. 15 Schwed. l. c. Hennig. §. 33. p. 136. Struv. l. c. *Comp.* Beschreib. des R. T. d. C. III.

mitum Legatos non nisi Cancellistam mittunt, ab his vero Secretarium requirunt; unde nec hi illos primum visitant.

XXXII. Ceterum *ante* factam a Cæsare *propositionem*, nefas, ex observantia, censetur, *conventus* a Statibus institui: nisi forte extra ordinem, ob dilatam propositionem, Cæsare haud prohibente, nonnulla negotia per prævias hujusmodi consultationes maturioribus decretis præparentur; ut in Comitiis a. 1652. a FERDINANDO III. indictis factum, sed & simul, ne id in exemplum trahatur, cautum est.

XXXIII. Congregatis Cæsare & Statibus, sive Commissariis Cæsareis & Statuum Legatis, sequuntur *Operationes Comitiales*, quæ in *Propositione* Cæsarea, & Ordinum *Deliberationibus*, consistunt: Harum initium statim, elapso die, in litteris convocatoriis expresso, fieri debebat, sed diu sæpe, ob varias caussas, differtur: juxta Capitulationem novissimam tamen, intra 14. dies Propositio Cæsarea aperienda est.

XXXIV. Est autem *PROPOSITIO CÆSAREA oratio solennis, qua Cæsar Statibus Imp. exponit caussas, super quas illis Comitiis consultandum est:* Cujus

XXXII. v. Grundf. P. II. C. I. p. 53. PFANNER *Hist. Comit.* L. I. C. VI. n. 45. 48. 62. HENNIG. §. 33.
XXXIII. v. Grundf. l. c. TITIUS §. 27. HENNIG. §. 35. *Cap.* CAR. VI. a. XIII.

Cujus *processus* solennibus absolvitur sequentibus.

XXXV. Diem Propositioni statuit Imperator per litteras: eundem Statibus insinuat Mareschallus Imperii: Veniente die, Imperator, si adest, solenniter deducitur in Templum, inde in Curiam: hic consident ordine.

XXXVI. IMPERATOR, vel Principalis ejus Commissarius, thronum conscendit: *ELECTORES* proxime utrumque latus occupant, gradu depressius, uno *Trevirensi* e regione sedente: Post Electores in dextro latere, una cum *Austriæ* Archi-Duce & *Burgundiæ* Duce, *PRINCIPES ECCLESIASTICI*, & in fine duo *Prælatorum* Directoria; in sinistro *SECULARES*, & in fine IV. *Comitum* Directoria, una serie; in transverso autem Scamno *Evangelici* Episcopi, consident: extra cancellos denique *Civitatum Imp.* Legati, cum Secretariis & Aulicis aliisque, circumstant: coram throno a dextris *Mareschallus* Imp. ad sinistrum alter Cæsaris *Commissarius*, ad Cancellos *Metator* Imp. adstant: *Mensa* quoque *Directorum* in medio, & in imo Conclavi sinistro, *Actuariorum*, posita est.

XXXVII. Consessu facto, IMPERATOR alloquitur Status per Principem aliquem, Com-

XXXIV.-XXXVIII. v. HERDEN Gr. P. II. C. II. EUR. HER. p. 812. sqq. KULPIS de *Legat.* C. XVII. HENNIG. §. 35. *Comp.* Beschr. eines R. T.

Commiſſarius vero per Concommiſſarium vel alium Illuſtrem; reſpondet aliquis Electorum vel Principum, utrique mutuæ humanitatis formulis: Legitur *Propoſitio* plerumque per Secretarium Cæſaris, & excipitur per Cancellarium & Secretarium Moguntinum, menſæ aſſidentes: mox conſurgunt Status, & curiatim de reſponſione deliberant, ſed paucis, quam Moguntinus refert ad Cæſarem, cum petito communicandæ Propoſitionis: Hic replicat comiter, Propoſitionem publice deſcribi permittit, ac de maturandis deliberationibus admonet. His peractis, ſolvitur conventus, & Cæſar, vel Commiſſarius, eadem pompa, in palatium reducitur.

XXXVIII. Quodſi, durantibus Comitiis, nova negotia, a Cæſare proponenda, occurrant, ea Commiſſario Cæſaris Principali committuntur, qui eadem ſcripto proponit, atque cum Statibus per dictaturam communicat, id quod *Decretum Commiſſionis Cæſareæ* vocatur.

XXXIX. Propoſitione igitur Cæſarea, vel prima, vel poſtea per Decretum Commiſſionis inſinuata, ad monitum Moguntini, per Dictaturam publicam cum Statibus communicata, ſequuntur *DELIBERATIONES* Statuum: quarum materia ſunt *Negotia Comitialia*, ſpe-

XXXVIII. v. Struv. §. 31.

ſpeciatim a Cæſare, ac deinceps Moguntino, propoſita; forma vero *Suffragiorum* ferendorum, atque formandorum *Concluſorum* Collegialium, *Placitorum* ac *Decretorum* Imperialium, denique *Receſſus* Imperii, *Proceſſu* abſolvitur.

XL. *Directorium* generale omnium Deliberationum Comitialium eſt penes MOGUNTINUM: cujus officium eſt, & *cauſſas* ſingulas ad deliberandum Statibus *proponere*, & *diem* ſingulis *conventibus*, deliberationis cauſſa inſtituendis, *dicere*. Atque hoc munus ipſe hodie ſolus exercet, niſi quod in cauſſis extraneorum, vi transactionis d. a. 1629. *SAXO* concurrat.

XLI. Ejusdem eſt, & *Cancellariam* Imp., cui omnia ſcripta publica inſinuantur, & ex qua omnia expediuntur, dirigere; & *Protocollum*, h. e. Actorum publicorum volumen, gerere, quod tanquam avthenticum maximam mereatur fidem, licet & reliqui Electores ac Principes per ſuos Secretarios acta conſignari curent: ſicut & in ſolenni Conſeſſu *Menſa*, *Dire-*

XL. v. *Cap.* CAR. VI. a. XIII. BOECLER. N. I. L. VI. C. V. p. 174. Grundſ. P. II. C. IV. ARUM. de *Comit.* C. II. n. 77. COCCEJ. §. 20. L. B. de LYNCKER de *Munere Directoriali circa Negot. I.*

(*) De Directore Evangelico adſciſcendo conſilia v. ap. PFANNER. *Hiſt. Comit.* L. VI. p. 865.

XLI. v. Grundſ. P. II. C. 4. HORN. §. 10.

Directorialis vocata, Cancellario & Secretario Moguntino ſtruitur.

XLII. Sed cuinam, ſede vacante, vel Legato abſente, vel in cauſſa Moguntinum concernente, Directorium competat inter *Saxonem*, (*) *Trevirenſem* & *Colonienſem*, diſceptatum eſt; ſingulis id ſibi aſſerentibus, & inter ſe adverſus exercitium alterius proteſtantibus; quin & *Legatus Moguntinus*, mortuo Electore, nomine *Capituli* iſtud exercere voluit: Hinc aliquando deliberationes interim ceſſarunt, aliquando de iis, ſalvo jure cujusque, continuandis actum eſt.

XLIII. *Convocat* igitur Status ad deliberandum

XLII. (*) Pro Saxone militant pacta cum Moguntino a. 1529. & 1562. inita, daß / wo niemand von Maynß wegen zugegen / damit die Sachen nicht verzogen / noch auffgehalten würden / solle Chur-Sachsen oder seine Bottschaffter das Directorium haben.

v. Grundſ. l. c. EUR. HER. p. 820. FRITSCH ad LIMN. L. IX. C. I. n. 131. PFEFF. VITR. *Ill.* L. III. T. X. §. 13. HORN. C. XLV. §. 10. STRUV. §. 21. *Comp.* Beſchreib. eines R. T. C. VI.

XLIII. v. FRITSCH. ad LIMN. l. c. ibique *Conventio Elect. Mog. & Sax.* d. a. 1562. SCHWED. §. 11. HENNIG. §. 37.

(*) Mature, & vel ſub finem cujusque conſenſus, quæ ſint qroxime expedienda, indicandum eſſe, monitum.

dum Director Moguntinus, dum *Schedulam*, cui & dies & locus & caussa inscripta est, Vice-Mareschallo, vel, hoc absente, Electoris Saxonici Legato, mittit, qui tot schedulas, quot adsunt Legati, per Scribas Mareschallatus describi, ac singulis insinuari jubet.

XLIV. Prima fere deliberationis materia esse solet ipse *ordo* in deliberando tenendus; ubi quæsitum, an idem ordo, qui in Propositione observatus est, sit retinendus? Sed hodie ex arbitrio Moguntini, & consensu trium Collegiorum, ordo materiarum definiri solet.

XLV. In termino conveniunt Ordines, eorumve Legati, in Curia, ubi Deliberationes instituunt per Tria separata Collegia, *Electorum*, *Principum* & *Civitatuum* Imp. tribus etiam separatis Conclavibus, ubi locus congregationis hoc tulerit, distincta, quorum quodlibet suum habet *Directorium*.

XLVI. Hæc separatio Collegiorum quando cœpe-

XLIV. v. Bericht was auff R. T. ap. LUNIG. P. *Gen.* p. 8. MONZ. §. 26. Grundf. P. III. C. II. p. 176.

XLV.-XLVI. (a) v. COCCEJ. C. XX. §. 21. qui ex AMANDO hoc probat, ubi: *Principes Officiatos residentes in arcano loco Curiæ regalis.*

(b) KULPIS ad MONZ. §. 26. LEHM. L. VII. C. 170. Grundf. P. II. C. III. BOECLER. N. I. L. II. C. II. DAIT. L. I. C. XXIX. n. 20. sqq. HENNIG. §. 38. 39. LUDEWIG ad A. B. p. 40. STRUV. §. 18.

cœperit, incertum: Alii, *Electorum* Collegium semper & antiquitus jam separatum fuisse, putant (a.) alii vero, saltem *Civitates* statim post Interregnum separatim, *Electores* vero & *Principes* adhuc conjunctim consultasse, donec *Electores* uti CAROLI IV. tempore ratione jurium, ita FRIDERICI III. ævo ratione consultationum, quoque a *Principibus* distingui cœperint, existimant.

XLVII, Primum est Collegium *ELECTORALE*, ubi in Sessionibus solennibus, in *Scamno*, quod vocant, *Præsentantium*, latera itidem servantur, *Moguntino* medium occupante, reliquis utrinque considentibus, eo ordine, de quo & 1718. conventum est, uti ex Schemate subjecto apparet ita tamen, ut *Trevirensis* & *Coloniensis* semper in sedendo quidem, non vero in suffragando, alternent, atque Elector in persona Legato præferatur.

XLVIII. Si Elector duos mittit Legatos, primus, in Scamno *Præsentantium* sedens, suffragium non fert, sed secundus *Mensæ*, quam vocant, *Votantium*, in medio positæ, quæ & *Secun-*

XLVII. L. dextrum L. Sinistrum.

9	7	5	4	1	2	3	6	8
Brunsv.	*Brand.*	*Bav.*	*Bohem.*	Mog.	*Tre.*	*Col.*	*Sax.*	*Pal.*

XLVII.-XLVIII. v. *Comp.* Beschreib. e. R. T. C. VI. Conf. LUNIG. R. ARCHIV. *P. Gen.* S. II. p. 35. 37. ubi Schemata

Secundariorum appellatur, assident, ubi latera non servantur: datur quoque hic *Scamnum* aliud *Secundariorum*, cui insident Legati secundi vel tertii non suffragantes, & præterea *Mensa Secretariorum*, cui & Moguntinus, & reliqui Secretarii, assident. Quodsi Electores, vel Legati, seorsim inter se agere volunt, in proximum Conclave secedunt, ubi mensam rotundam, sine scrupulosa ordinis observatione, occupant.

XLIX. *Director* Collegii Electoralis itidem *MOGUNTINUS* est, qui & hic deliberanda proponit, & sententias ordine consveto rogat, suam vero, rogante Saxone, dicit, & collectis suffragiis, ex unanimi vel majoris partis consensu, *Conclusum* format: quodsi vel major pars, vel singuli, ubi unanimis consensus requiritur, nondum consentiant, scrutinium repetitur, donec res exitum capiat: Conclusum formatum a Moguntino pronunciatur.

L. Sequitur *SENATUS PRINCIPUM*, jam

Nnn ab

XLIX. v. Grundf. P. II. C. 3. HORN. §. 9. HENNIG. §. 41.

L. v. * *Lubecensis*, jam ex aliquo tempore non comparuit. Grundf. P. II. C. 5. COCCEJ. §. 23. HENNIG. §. 24. HORN. §. 12. *Comp.* Beschreib. e. R. T. C. VII. LUNIG. R. *Archiv. P. Gen.* S. II. p. 39. ubi Schema.

(**) *Prælatorum* & *Comitum* locum tantum Directoria

ab antiquo in duas classes seu Scamna divisus: Primum est *Ecclesiasticum*, cui, post *Austriacum* & *Burgundicum*, insident *Principes Ecclesiastici*, & his associati *Prælati* minores, in duo scamna divisi: Secundum est *Seculare*, in quo primum sedent *Principes Seculares*, & qui his junguntur, *Comites*, in quatuor scamna distributi: Accessit post P. W. tertium, scamnum scil. *Transversum*, Evangelicis Episcopis, quales sunt *Osnabrugensis* alternis vicibus, & *Lubecensis*, assignatum.

LI. De *ordine* sessionis magnæ hic contentiones sunt, & singuli solitis protestationibus sibi

ctoria occupant, quæ singulas Curias repræsentant. Non tamen prohibentur & ipsi Prælati ac Comites, eorumve Legati, in curiam ire, sed tunc inter Secretarios locum habent.

LI. (*) Qualis datur inter *Austriacum*, *Burgundicum* & *Salisburgensem*; inter *Saxo-Vinarienses*, *Eisenacenses*, *Coburgenses*, *Gothanos* & *Altenburgenses*; inter 5. Familias, *alternantes dictas*, *Pomeranam*, *Megapolitanam*, *Wurtenbergensem*, *Hassiacam*, & *Badensem*, quibus & *Holsatica* adjungi voluit; inter *Monasteriensem Osnabrugensem* & *Leodiensem*; inter *Herbipolitanam* & *Wormatiensem*; item *Brixiensem* & *Basileensem*: Porro inter Prælatos *Suevicos* & *Rhenanos*, item Comites *Suevicos* & *Werteravicos*; *Franconici* vero semper *Westphalicos* præcedunt.

v. Grundf.

ſibi proſpiciunt, cautumque ipſis eſt, ne ordo cuipiam noceat, donec transacta vel deciſa lis fuerit: nonnullis interim *Alternatio* * placuit. Ceterum *Principes*, etiam recentiores, in perſona hic in ſuffragando quoque Legatos præcedunt, exceptis Auſtriacis, Burgundicis & Salisburgenſibus.

LII. *Jus dirigendi* in hoc Collegio a tempore CAROLI V. alternis vicibus eſt penes *AUSTRIACUM* & *SALISBURGENSEM*, ita, ut ille ſingulis Comitiis auſpicetur, alternatio vero ſecundum materias fiat. Sedibus igitur occupatis, *Directorium* conſultanda *proponit*: Sententias rogat *Vice-Mareſchallus*, a tergo menſæ Directorialis ſedens, vel ejus Legatus, vel etiam, illo abſente, ipſum *Directorium* agens.

LIII. Rogatio fit ſimplici cujusque Familiæ aut Lineæ, itemque Epiſcopatus aut Prælaturæ, nominatione, initio facto a *Directorio*, per vices ab uno ſcamno ad aliud transeundo, quousque ex *Epiſcopis* vel *Abbatibus* majori-

v. Grundſ. P. II. C. 1. & 5. Coccej. §. 25. Hennig. §. 42. Lunig. R. A. P. Gen. S. II. p. 43. 44. ubi ſchemata & ſtrophæ Alternantium. *Comp.* Beſchr. e. R. T. C. VII. p. 24. ſqq.

LII. LIII. v. Lehm. L. VII. C. 124. Grundſ. P. II. C. V. eur. her. p. 824. 828. ubi numerus ſuffragiorum Hennig. §. 43. Horn. §. 14. Struv. §. 21.

joribus quis supereſt: Poſtea vocantur ex *Principibus Secularibus*, qui superſunt; demum *Prælati minores*, item *Comites* & *Barones*, vota curiata, de quibus antea inter ſingulos in quavis Curia convenit, per ſcamna itidem alternatim ferunt. Quandoque etiam, ſi controverſiæ ſuboriantur, vota in articulo feruntur.

LIV. Olim ſinguli Status ſingula ſuffragia ferebant, adeo, ut unus Princeps, licet plurium Territoriorum Dominus, non niſi uno, contra plures ex eadem gente, & ejusdem provinciæ Domini, pluribus ſæpe ſuffragiis gauderent: At Sec. XVI. ſenſim, de ſingulis provinciis ſingulæ voces edi cœpere; Initium fecere Epiſcopi, ſequuti Palatini, & complures alii, non ſine contradictione gentis Auſtriacæ & Bavaricæ; poſt P. W. vero prorſus iſtud invaluit, adeo, ut hodieque plures hoc nomine, plura vota ſibi aſſerant.

LV. Dictis utrinque ſententiis, ambo Directo-

LIV. v. LUDEWIG Streit über die neuen Stimmen, Eines Patrioten unmaßgebl. Gedancken über die neuen Vota. ARUM. de *Comit.* C. VII. p. 551. DN. GRIBNER de *Jure ſuffrag. Princip. I. uſu intermiſſo &c.* §. 12. STRUV. §. 22.

LV. Lites inter Directorium & nonnullos Status a. 1654. de concluſo ſecundum majora formando coortæ.

v. Grundf. l. c. p. 107. HENNIG. §. 44. 45.

rectores menſæ accedunt, ſuffragia, ab Actuariis excepta, colligunt, atque *Concluſum* ſecundum *majora*, idque neceſſario, (niſi res ſit, in qua majora non obtinent) inde conficiunt; quo ſtatim prælecto, cuique adhuc monere licet, quid videatur: aliquando, ob gravitatem rei, aut votorum diſcordiam, tempus deliberandi ſumitur, concluſo deinceps ad dictaturam transmiſſo.

LVI. Tertium Senatum conſtituunt *CIVITATES IMPERIALES*, in duo Scamna, *Rhenanum* & *Svevicum*, diviſæ: *Directorio* fungitur Civitas in qua Comitia celebrantur, vel, ſi hæc mediata ſit, prima illius ſcamni, in cujus diſtrictu Comitia habentur, idque per Senatores & Syndicos ſuos: Hæc peculiari aſſidens menſæ, vota exquirit cujusque Civitatis alternatim a Scamno Rhenano ad Svevicum, ſuumque ultimo ſubjungit, ac demum Concluſum inde format; Geſta quoque, una cum Actuariis Spirenſibus & Ulmenſibus, in protocollum refert.

LVII. In ſingulis Collegiis, ſi unanimi conſenſu concludi nequeat, *Major pars*, ex ob-

 ſer-

LVI. v. Grundf. C. VI. *Diſc.* v. R. T. p. 132. ſqq. SCHWED. de *Pari Nexu Civ. I.* C. II. §. 5. HENNIG. ſ. 46. LUNIG R. A. l. c. p. 48. ubi Schema ſeſſionis.

(*) Fabulam de duobus votis curiatis refellit SCHWED. Diſp. de *Voto decis. Civ. I.* p. 690.

ſervantia, & Collegiorum indole, concludit, exceptis quibusdam caſibus, ubi *amicabilis* tantum *compoſitio* locum habet, de quibus ſuperius actum: Ex triplici vero Collegiorum Concluſo Tria naſcuntur *Vota curiata*, ex quibus demum *commune* Trium Collegiorum *Concluſum*, ſive *Placitum Imperii*, efformatur.

LVIII. Sed inter Vota iſta curiata an *majora* itidem valeant, adeo, ut vel duo Superiora Collegia, vel duo Inferiora, vel Superius & Inferius, ſola Placitum Imp. conficere queant, in utramque partem diſputatur, ut ſuperius etiam obſervatum eſt: quamvis pro majoribus praxis & obſervantia militare videatur.

LIX. Cumprimis de *Civitatum* Voto, *conſultativum*, an *deciſivum* ſit, diſceptatum, atque poſterius a Superioribus Collegiis negatum, ratione ex priſtina Comitiorum indole, ubi populus non tam ad decernendum, quam decretis aſſentiendum, adfuiſſe videtur, depromta:

LVIII. LIX. v. Supra L. V. C. VI. §. 21. 22. 23. Conf. Grundf. P. II. C. VIII. ubi in Re- & Correlatione d. 30. Jan. 1654. a Directorio judicatum: Weiln die Städte mit der Churfürstl. Meinung über einkämen; so geben es die *Majora inter ipſa Collegia*, und wäre darnach nunmehro des Reichs-Gutachten abzufassen. HENNIG. §. 51. 52. SCHWED. de *Caſibus a Jure majoris part. in Com. except.* §. 5. STRUV. §. 32. 33. 34.

promta: Sed in P. W. *vis decisiva* eidem tributa est.

LX. Nihilominus adhuc quæsitum, utrum hæc eousque se extendat, ut intercedere queat, ac impedire, quo minus a duobus Superioribus Collegiis Placitum Imp. fiat, vel, ut saltem cum alterutro illorum majora, &, per hæc, Placitum Imp. efficere possit? posterius asserendum foret, si majora inter Vota curiata locum non haberent; posterius saltem exempla comprobare videntur.

LXI. Ut Placitum Imperii fiat, *RE & CORRELATIONE* opus est, quæ in mutua sententiarum communicatione atque collatione consistit, & primum inter duo *Collegia Superiora*, deinde & inter *hæc* & *Collegium Civitatum*, suscipitur; estque vel *solennis* vel *minus solennis*: modus vero & processus sequens fere observatur.

LXII. Quando in alterutro Collegiorum Superiorum Conclusum est formatum, Directorio alterius illud significatur, & tempus Re- & Correlationi statuitur. Tunc conveniunt duo Superiora Collegia in loco ter-

 tio,

LIX. LX. v. I. P. a. VIII. §. 4. Grundf. l. c. EUR. H. p. 831. HENNIG. §. 47. LUNIG. Staats-Consil. T. I. p. 872. STRUV. §. 25. SCHWED. de *Voto Decis. Civit. I.* ubi §. 12. exempla, quod Civitates, vel Electorum vel Principum concluso accedentes, majora effecerint.

tio, huic actui destinato ubi *Cancellarius Moguntinus* primum *Collegii Electoralis* sententiam aperit, eamque stans prælegit, reliquis sedentibus, atque rogat, ut & *Principum* placitum vicissim aperiatur, quod eodem modo fit a *Directorio* agente.

LXIII. Si utrumque Collegium consentiat, salva res est; sin minus, in peculiarem locum concedit quodlibet, atque seorsim deliberat; postea, collatis sententiis, tam diu agunt & conferunt, donec vel commune Conclusum eliciatur, vel conciliatio desperanda videatur.

LXIV. Hoc facto, & *Civitates* advocantur, atque communicata Superiorum Collegiorum Sententia, ipsarum quoque Conclusum expetitur: intrant igitur Deputati Civitatis, cujus est Directorium, cancellos, atque unus ex illis prælegit Votum: secedunt, ubi res postulat, Collegia Superiora, & deliberant, posteaque cum Civitatibus itidem agunt & conferunt, donec vel inter se conveniant, vel, conveniri non posse, appareat.

LXV.

LXII. LXIV. Grundſ. P. II. C. VIII. *Disc.* vom R. T. ap. SCHILT. p. 127. *Comp.* Beschreib. e. R. T. C. XII. HENNIG. §. 49. HORN. §. 15.

(*) De Civitatum Imp. querela, quod ad *simultaneam Re- & Correlationem* non admittantur, & Superiorum Collegiorum responsione v. Grundſ. P. II. c. VI.

LXV. Hic uti *solennis* Re- & Correlationis processus est, ita *minus solennis* sæpe inter Deputatos Collegiorum, vel Directoria tantum, instituitur: quorum quodlibet ad suum Collegium refert perceptam alterius Collegii sententiam, atque eadem examinata, vicissim, quid videatur, cum altero communicat atque confert, donec res exitum capiat.

LXVI. Conspirantibus igitur Collegiorum Conclusis, oritur *PLACITUM ORDINUM IMPERII*, ein Reichs-Gutachten/ mox ad Cæsarem referendum; discrepantibus vero, *diversa Placita* fiunt, & singula separatim referuntur: Si duo tantum Collegia conspirent, Placitum quidem Imp. fit, sed singularis tertii Collegii sententia simul inseritur: quod & fit, ubi Catholici & Protestantes dissentiunt.

LXVII. *Placitum* commune, sive concors

LXVI. v. KULPIS de *Placit. Ord. Imp.* §. 3. n. 15. *Medit.* ad I. P. a. VIII. §. 4. p. 1304. STRUV. §. 26.

LXVII. v. KULPIS de *Placit.* §. 4. n. 20. 21. Grundf. P. II. C. 9.

(*) Circa oblationem disputatum: 1) An, si plures sint Legati Cæsarei Principales, omnium nomina Placitis inserenda? 2) Si unus absit, an absentis quoque mentio facienda? 3) An, absente Principali, Placitum Secundario quoque possit offerri? v. KULPIS l. c. n. 21. LUNIG. Staats-*Consil.* T. II. p. 1107.

ſive diſcors, concipitur a Moguntino, conceptum in pleno prælegitur, prælectum per dictaturam communicatur, communicatum ac denuo probatum in Cancellaria Moguntina mundatur ac ſignatur; Poſtea *Commiſſario Principali*, prævia notificatione, & præfinito die, offertur, ad CÆSAREM transmittendum.

LXVIII *Oblatio* regulariter fieri debet per Moguntinum & Statuum Deputatos, quorum munus *Deputatio Nunciaturæ* appellatur: Sed ob lites circa Deputationem ſolennes, eadem a ſolo *Moguntino* fieri ſolet.

LXIX. Facta oblatione, mox ſeqvutura *RESOLUTIO CÆSAREA* promittitur, quæ per modum *Decreti* Directorio Moguntino inſinuatur, atque cum Statibus per dictaturam communicatur.

LXX. *Decretum* Cæſaris ubi *Placito* Ordinum concordat, fit *DECRETUM IMPERII* ein Reichs-Schluß: Si vero diſcrepantia ſuffragia Cæſari oblata fuerint, ipſe amica tractatione, non pro imperio, componere diſceptantes laborat: Similiter ſi & ipſi quid ſecus videatur, denuo deliberationes inſtituuntur, atque

LXVIII. v. KULPIS. l. c. n. 22. 23. Grundſ. C. IX. STRUV. §. 27.

LXIX. LXX. v. KULPIS. §. 3. n. 16 §. 4. n. 24. MONZ. § 26. HENNIG. §. 54. Grundſ. l. c. SCHWED. I. P. C. XXX. §. 17.

atque momenta ipsius ponderantur, tum eousque res amice inter Cæsarem & Status agitatur, donec inter se conveniant: Si conveniri nequeat, nihil agitur; nisi forte Ordines decisionem Cæsari ultro permittant.

LXXI. Rebus transactis, Decreta in generalem formulam colliguntur, quæ dicitur *RECESSUS IMPERII* ein Reichs-Abschied: Concipitur hic a Moguntino, conceptus in conclavi Electorum, præsentibus Commissariis Cæsareis, ac Deputatis Statuum, prælegitur, examinatur, & si opus, emendatur: tum duo Originalia in membrana describuntur, atque tum Cæsaris, tum Deputatorum Catholicorum & Protestantium, subscriptione & sigillis muniuntur, additis etiam reliquorum Statuum vel Legatorum, præsentium nominibus.

LXXII. Tandem fit *PVBLICATIO RECESSUS:* Scilicet IMPERATOR, solenniter in Curiam deductus, vel ejus *Commissarius Principalis*, in consessu Statuum, *Recessum* per Cancellarium Moguntinum jubet prælegi, Status admonet de servandis conclusis, describendi copiam facit, & Comitia solvit.

LXXIII. Publicatus Recessus a Directorio Moguntino cum Statibus per *dictaturam* communi-

LXXI. Grundf. P. II. C. 10. HENNIG. 57. 58. 59.
LXXII. LXXIII. v. Grundf. C. X. HENNIG. §. 60. 61. STRUV. §. 30. HORN. §. 17.

municatur, qui deinceps in suis provinciis eundem promulgant: Ejusdem *Originale* alterum in Archivo Imperii aulico, alterum in Moguntino adservatur, Cameræ vero *Copia* fide digna transmittitur, ibidemque per Decretum commune Advocatis & Procuratoribus Recessus observantia injungitur.

LXXIV. Ceterum quoties Scripta cum Statibus in Comitiis communicanda sunt, jussu Directorii Moguntini, per *Dictaturam publicam* communicantur: Fit ea a Secretario Moguntino in atrio Dictaturæ, Statuum Amanuensibus præfixo die convenientibus, atque communicanda calamo excipientibus; a qua differt *privata* & particularis, quæ in singulis fit Collegiis: Prolixiora vero per *impressum* hodie communicantur.

LXXV. Dantur quoque in Comitiis Conventus particulares: Tales sunt *Deputationes Comitiorum Extraordinariæ*, dum negotia, quæ in pleno commode tractari non possunt, vel non

LXXIV. v. Grundf. P. II. C. 2. p. 72. LUNIG. R. *Arch.* l. c. ibique *Disc.* vom gegenw. R. T. p. 19. sq. & 51. ubi schema.

LXXV. Locum etiam habent, ubi litteræ ad Cæsarem, vel exteros Principes expediendæ, item ubi gratulandi vel condolendi officia apud Cæsarem, vel Commissarium Princ. obeunda &c.

v. Grundf. P. II. C. 7. HENNIG. §. 50. STRUV. §. 36.

non opus eſt, committuntur Deputatis ex tribus Collegiis, pari ex utraque religione numero; ut horis ſubciſivis de iis deliberent, atque ſententiam Moguntino exponant, a quo eadem ad omnes Ordines refertur, vel approbanda, vel ulterius examinanda.

LXXVI. Fieri etiam ſolent, ubi cum *Legatis* exteris agendum: Nimirum ſi Legati ad *Imperium* miſſi ſunt, hi, adito Mareſchallo, litteras & Cæſari, vel ejus Commiſſario, & Directorio Imp. exhibent, & Imperator vel Commiſſarius diem Statibus dicit, ut per Deputatos compareant, & Legatus ab utrisque audiatur: tum, petita copia, deliberatur, ut in aliis negotiis. Si ad ſolos *Status*, audiuntur in conclavi Electorali coram conventu Statuum, & itidem deliberatur ut ante, ac reſpondetur ex Concluſo Statuum: ſi vero res magni momenti ſit, Status vel remittunt ad Cæſarem, vel cum eo de reſponſo conferunt.

LXXVII. Species hujusmodi Deputationis erat quoque *Senatus Supplicationum*, expediendis negotiis & gravaminibus Statuum particularibus, examinandisque precibus ſupplicibus, deſtinatus: qui tamen hodie, non ſine

---

LXXVI. v. Gründl. Bericht / was bey R. Tagen. ap. Lunig. l. c. p. 15. Coccej. §. 43.

LXXVII. v. Grundf. P. II. c. 7. VI. C. 3.

ne Statuum, præsertim Evangeliorum, indignatione, cessat.

LXXVIIII. Denique ad conventus ejusmodi particulares etiam pertinent *Conventus Catholicorum* vel *Evangelicorum*, quorum quilibet suo gaudet Directorio: sed cum isti non solum in Comitiis, sed etiam extra Comitia institui possint, de iis Cap. seq. agendum erit.

Cap. II.

De CONVENTIBUS IMPERII PARTICULARIBUS.

§. I.

INter Conventus Imperii *Particulares* primum considerandi sunt *Repræsentatitii*, qui & secundum quid *universales* dici possunt: quales olim erant *Conventus annui* & *Regimentum Imperii*; hodie *Deputationes* Imp. *ordinariæ*, & *extraordinariæ*, *Visitationes Cameræ*, & certa ratione *Conventus Electorales*.

II. *Conventus annui* erant Conventus Principum, ad servandam pacem publicam olim instituti: In horum locum cessit *REGIMENTUM IMPERII*, quod erat *Senatus vel conventus perpetuus*, *ex Cæsaris & Ordinum Deputatis*, *a* MAXIMILIANO *I. a. 1500 institutus*, *& a* CAROLO V. *instauratus*, *quo*, *in loco congruo*, *negotia totius Imperii rite expediret.*

III.

III. Primum de eo in Comitiis Wormatiensibus a. 1495. actum, ut, dum MAXIMILIANUS I. bello Gallico occuparetur, adesset Senatus, qui Imperii negotia dirigeret: Tandem in Comitiis Aug. a. 1500. de eodem inter Imperatorem & Status convenit, atque Ordinatio Regimenti constituta est.

IV. *Præses* erat ipse IMPERATOR, vel ejus *Vicarius*, qualis FRIDERICUS III. Sax. Elector tum constitutus; *Adsessores* vero XX. ex Statibus selectis seu deputatis, sex nempe Electoribus XII. Principibus, IV. Prælatis, & VIII. Civitatibus, desumti; ita, ut ex Electoribus unus semper in persona, ceterorum quinque Legati; duo etiam Principum, duo Austriæ & Burgundiæ, unus Prælatorum, unus Comitum, duo Civitatum, sex Circulorum, Legati adessent, & singuli per semestre spatium alternarent.

V. *Negotia* ei demandata erant *publica*, quæ ad *securitatem* Imperii spectabant: Hinc jus ei competebat tuendi Imperium & pacem publicam, exequendi etiam sententias Cameræ & Austregarum. Locus erat *Norimberga*: tempus durationi præfixum, *sex anni*; sed a. 1502. ob varias caussas cessavit.

VI. Instauratum quidem a CAROLO V. per Capi-

II. - VI. v. DATT. *Vol. nov. Rer. Germ.* L. I. C. 27. & L. III. C. 12. MULLER Reichs-Tags-Staat. RECHEN-

Capitulationem ad hoc obligato, atque negotia belli & pacis ei demandata; jus vero fœdera pangendi exemtum, ut & caussæ justitiæ, executiones tamen permissæ: sed cum nec Cæsar, nec Ordines, potestatem ejus ferre possent, hi etiam circa religionem dissiderent, & sumtus æque ac obsequium denegarent, forte & negotiis expediendis istud minus idoneum deprehenderetur, tandem omnium voluntate dissolutum est.

VII. *DEPUTATIONES IMPERII ORDINARIÆ* sunt *conventus a Cæsaris Commissariis & Ordinum Deputatis ordinariis, ad expedienda quædam negotia, totum Imperium concernentia, certis temporibus legitime instituti.*

VIII. *Origo* earum a Comitiis Augustanis d. a. 1555. repetenda, ubi *Securitatis* & *Pacis* publicæ caussa, scil, motibus in Imperio coortis, quibus compescendis Circuli non sufficiebant, consensu comitiali introductæ sunt: sed postea quoque ob alias caussas, cumprimis negotia in Comitiis indecisa, & pro salute

CHENBERG Diss. de *Regim. Imp.* HIPPOL. a LAP. P. II. C. V. Sect. 2. COCCEJ. C. XX. §. 1. sqq. TITIUS L. VI. C. V. §. 3. 4. 5. HORN. C. XLVI. §. 1. sq. STRUV. §. 37. - 40.

VIII. v. R. I. d. a. 1555. §. 6. HENNIG. de *S. Pot. Imp. c. Sec.* C. II. §. 65.

(*) An in locum Regimenti Imp. successerint? v. FRITSCH. de *Convent. Deput. Ordin.*

lute Imperii expedienda, in uſum deductæ fuere.

IX. Conſtituunt hos conventus tum *Commiſſarii Cæſarei*, quorum unum vel plures Cæſar pro lubitu mittit, tum *Ordinum Deputati ordinarii*, i. e. lege perpetua deſignati.

X. Hi olim fuere ſex *Electores*, ſex *Principes*, unus *Prælatus*, unus *Comes*, duæ *Civitates* *: Sed initio horum munus perſonale fuit, ob auctoritatem & experientiam certis Statibus collatum; poſtea hereditarium factum, atque VI. Principes additi **. In P. W. exæquatio numeri ex utraque religione decreta, ſed ipſorum Deputatorum ſelectus ad proxima Comitia rejectus; ubi nonnulli quidem adjecti, ſed non ſine controverſiis, Capitulationibus tamen confirmati. ***

X. * *Archi-Dux Auſtriæ, Epiſc. Würtzburgenſis, Monaſterienſis, & Dux Bavariæ, Abbas Weingartenſis, & Comes Furſtenbergicus, Colonia & Norimberga.*

** *Dux Juliacenſis*, & *Landgravius Haſſiæ*, a. 1559. Epiſcopus *Conſtantienſis*, Dux *Burgundiæ*, *Brunſvicenſis* & *Pomeraniæ*, a. 1570.

*** In Collegio Electorali quartum *Evangelicum* votum alternans tunc introductum: Ex Principibus iisque Catholicis ſunt *Auſtriacus*, *Burgundicus*, *Würtzburgenſis*, *Conſtantienſis*, *Monaſte-*

XI. *Indicit* hos conventus
tinus, quoties in Comitiis d
salus Imp. exigere ipsi videtu
ritate, interdum & jussu, C
etiam Commissarii mature ex
ordinarius est *Francofurtum*, ir
Deputati comparent vel in
Legatos.

XII. Quæ *Negotia* hic tract
SARIS & ORDINUM consens
viduntur tamen in *ordinaria*,

nasteriensis, *Bavarus*; ex Evan
gensis hodie *Gothanus*, *Culmbac*
te *Onoldino*) *Guelpherbytanus*
Svecus cum *Brandenb.* comm
sis, *Wurtenbergensis*, *Hassic*
Darmstadino alternantibus) ex
gartensis; ex Comitibus C. C
ex *Wetteravicis* plerumque D
tatibus, *Colonia*, *Aquisgrani*
Argentoratum, *Ratisbona*, &

v. R. I. a. 1555. §. 65. R. I. 1559.
§. 70. INST. P. a. VIII. §. 3. §
194. *Capit.* CAR. VI. a. XII. PF
mit. L. IV. §. 10. FRITSCH.
HER. p. 951. *Medit.* ad *I. P.* S
HORN. C. XLVI. §. 2. HENNI
§. 42. 43.

XII. v. R. *Nov.* §. 191. FRITSCH. C

conventus illi primum instituti sunt, scil. *compositio internorum motuum, ac subitorum tumultuum Imperii*; & *extraordinaria*, quæ a Comitiis huc remissa sunt, v. g. *caussæ monetariæ, justitiæ, reformationis politicæ* &c.

XIII. *Propositio* fit a *Commissariis Cæsareis* in curia Civitatis, *Deputatis Ordinariis* adsidentibus: *Deliberationes* a Deputatis in duas classes, Electorum sc. & Principum, distributis, instituuntur, licet ægre hanc separationem ferant Principes: *Directores* sunt in illa *Moguntinus*, in hac *Austriacus*; quilibet viritim sententiam dicit; an majora valeant, lege tacente, affirmandum videtur: hinc *duo vota curiata* resultant, quæ tamen nisi & inter se, & cum Commissione Cæsarea, consentiant, nihil agitur.

XIV. Ex conclusis Recessus Deputationis a Directore Moguntino formatur, atque, si formula ab omnibus probata sit, sub nomine Cæsaris promulgatur, eandemque cum aliis Recessibus auctoritatem habet; nisi forte con-

XIII. v. FRITSCH. C. VI. PAUERMEIST. de *Jurisd.* I. L. II. C. II. n. 120. SCHWED. C. XXXI. §. 4. HENNIG. l. c. HORN. l. c.

XIV. v. *Rec. Deput.* a. 1571. §. 7. ibi: als ein algemeiner Reichs-Beschluß. R. I. 1598. §. 58. R. I. 1555. §. 66. R. *Nov.* § 191. ibi: und in ein Gutachten. FRITSCH. C. VII. MAURIT. de *Rec. Imp.* § 10. HORN. l. c.

conſultandi tantum, non de
tas Deputatis delegata fuerit;
cluſum a Comitiis univerſalibu
accipit.

XV. Morte Cæſaris non di
tionum conventus, ſed a Vica
poſſe, videntur: Ceterum ob
circa illos enatas, non facile
durantibus Comitiis, forte
bunt uſum.

XVI. Nonnunquam *EXTR*
DEPUTATIONES extra Com
cauſſas, adhuc frequentantur;
Deputationes ad negotium Pa
1681. Francofurti inſtituta eſt:
ſtitutio Deputatorum, & *modus a*
ris & Ordinum arbitrio pend
religionis paritas ſervanda ſit,
Deputatorum ex univerſo Prin
gio per majora, an vero a C
Evangelicis, pro religionis di
ratim, fieri debeat, diſceptat
nec ſeparatio Collegiorum
tur.

XV. v. FRITSCH. C. VII. TITIUS ʃ.
* De ultima Deputatione Franc
a. 1655. cœpit, ſine receſſu diſſ
Synt. Hiſt. Germ. D. XXXVI.
XVI. *Electa I. P.* T. III. p. 91.
FRITSCH. C. VIII. HORN. ʃ. 7. ST

XVII. De *Visitationbus Cameræ*, itemque *Comitiis Electoralibus*, infra suis locis agendum. Hic jam *Conventus Parteculares* reliqui, iique absolute tales, considerandi: quales sunt *Conventus Catholicorum*, vel *Evangelicorum*; *Conventus Circulorum*, de quibus tamen inferius; & *Canventus Electorum*, vel *Statuum* reliquorum.

XVIII. Cumprimis de *CONVENTIBUS PROTESTANTIUM*, sive *Comitialibus*, sive *extracomitialibus*, dispiciendum: quippe qui, a tempore Reformationis, ad tuendam Religionis suæ libertatem & securitatem, ac tollenda gravamina, Religionis causa sæpius enata, institui cœpere, sicut & peculiare *Directorium Evangelicum* hoc nomine introductum fuit.

XIX. Licet autem circa prima Reformationis initia Evangelici singulari Directore adhuc destituerentur: tamen tempore exhibitæ Confessionis Augustanæ, tacito Statuum Evangelicorum consensu, invaluisse videtur SAXONIÆ ELECTORIS *Directorium*; cujus & non solum in Comitiis Augustanis a. 1530. circa Confessionis exhibitionem & Apologiam, sed etiam in fœdere & bello Smalcaldico, nec non circa Transactionem Passaviensem, & Pacem Religiosam, ab Ernestinæ primum, dein Albertinæ lineæ, Electoribus gesti, varia extant exempla.

XX. Et quamvis postea non
tercapedinem senserit Saxonis
dum aliquando Palatinus istud
quando idem vel Sveco, vel M
vel Altenburgico, delatum fu
contradictionibus haud caruit
cem W. tandem illud ad Saxo
quasi jure postliminii, rediit,
mitiis a. 1653. novo Evangelico
decreto, iisdem delatum ac
fuit.

XXI. Quemadmodum igitu
Saxoniæ Electoribus Directo
haud dubie fuit, quod ipsi pri
ores inter Evangelicos essent P
rum auspiciis etiam prima Evan
maniæ affulsit: ita *Jus* primum
expresso, Statuum Protestant
sæpius iteratis votis, Imperator
approbante, declarato, nititur

XXII. De hoc vero dubitatu
te Legato Saxonico Electorali,
nus a Legato Brandenburgico,
ximo inter Evangelicos, exerc
Quamvis autem, ex parte Bra
ad diversos exerciti muneris ac
tum sit; tamen ex parte Saxon
vel ex concessione, vel non
dictione, exercitos fuisse, rege

XXIII. Nihil etiam circa Di
mutatum, Potentiss. POLONI

Catholica licet ſacra amplectente: ob inſeqvutam Regis Declarationem, nihil ſe in cauſſa Religionis, in negotiis Imperii, Circuli, vel Territorii, eſſe immutaturum, atque Directionem Conſiliorum in cauſſis Religionis Duci Saxo-Weiſſenfelſenſi ita delegatam, ut hic, communicatis cum Sanctiori Senatu Electorali conſiliis, Legatum inſtruere debeat.

XXIV. Cum vero etiam Princeps Regius religionem mutaſſet, dubitari quidem cœpit; *An Directorium Evangelicum Saxoniæ Electori ſit reliquendum?* nec defuere, qui, vel Brandenburgico, vel Brunſvicenſi, illud deferendum, cenſerent; unde variæ quæſtio-

 nes

XVIII.-XXIV. v. Dn. STRUV. C. I. P. C. XXII. §. 47.-56. ubi origo & progreſſus Directorii Evangelici latius ex hiſtoria deducitur. EUR. HER. T. I. p. 256. Dn. GRIBNER *pecul. Programm.* d. a. 1719. *Medit.* ad I. P. Specim. VIII. *Mantiſſ.* IV. Kurtze aus den Acten gezogene Nachricht / wie es auff dieſen R. T. mit dem Directorio inter *Evang.* abſente Legato Sax. gehalten worden. *Mant.* V. Kurtzer aus den Acten gezogener Bericht / das Directorium inter Evangel. betreffend ꝛc. *Faſcic.* verſchiedener Schrifften über die Frage; Ob das Directorium inter Evangelicos bey Chur-Sachſen zulaſſen? *Elect. I. P.* T. XII. p. 751. T. XIII. p. 84. 575. Staats-Cantz. T. XXX. p. 535. T. XXXI. C. V.

nes motæ: nondum tamen quidquam mutatum; forte quod, uti suffragium non personæ, sed territorio, adhæret, ita et Directorium Territorii nomine geri videatur, hoc vero, cum suis Ordinibus provincialibus, ac Ministerio Electorali, quod Legatum instruit, Evangelicæ Religioni adhuc addictum sit.

XXV. Porro huc pertinent *Conventus Statuum Collegiales*, & inter hos primum *COMITIA ELECTORALIA*, quorum alia, Wahl Tåge dicta, eligendi Imperatoris vel Regis Rom. caussa; alia, Churfürsten-Tåge/ ob alias caussas, vel Electores, vel Imperium, concernentes, celebrantur: posterioris generis conventus juxta A. B. quotannis olim fieri debebant, sed hodie libere, vel admonitum Imperatoris, vel ex arbitrio Electorum, institui possunt.

XXVI. Hinc conventus isti vel *Cæsareo-Electorales* sunt, vel *Electorales* in specie: *Priores* indicit IMPERATOR, & per *Commissarium* suum, qui hic neutiquam excludi potest, capita deliberanda proponit; *posteriores* vero vel proprio motu ab Electoribus instituuntur, vel convocantur a *Moguntino*, qui & solus utrosque dirigit, & in illis etiam a Cæsare proposita denuo ad consultandum proponit; in his vero *Commissarius* Cæsareus necessario admittendus non est, quamvis audientiam ipsi denegare nequeant.

XXVII.

XXVII. *Materia* horum conventuum ſunt (1) Negotia ad *utilitatem Electorum* innoxiam pertinentia: (2) Negotia *totum Imperium* reſpicientia, cumprimis Imperatori & Electoribus reſervata: de his vero Electores, uti & reliqui Status, *deliberare* quidem, vel *praeconſultare*, non vero *decernere*, poſſunt, niſi quantum ceterorum Statuum conſenſus, cum ratione præſumtus, admittit; ſecus eorum concluſa ſolum Collegium Electorale obligant.

XXVIII. *Modus* agendi in his conventibus partim a *libertate*, partim a *conventione* dependet: Sicut &, utrum *immediate*, an *mediate* comparere, tum *quando*, & *quo loco*, coire velint, Electorum libertati relictum eſt, ac in his decidendis magis ad I. P. quam A. B. reſpiciendum.

XXIX. Deinde & *PRINCIPUM CONVENTUS*, Fürſten-Täge/ dantur: in his vel omnes conveniunt, & convocantur per Directores; vel Catholici tantum, vel Proteſtantes, vel certi ex Principum ordine, atque tunc præ-

Ooo 5 cipu-

XXV. - XXVIII. v. *Capit.* JOS. a. VI. ibique *Medit.* p. 100. ſqq. CAROLI VI. a. I. & XIII. RACHEL. de *Comit. Elect.* §. 2. ſqq. TITIUS L. VI. C. VII. §. 1. - 12. SCHWED. S. II. C. II. §. 7. STRUV. §. 57.

XXIX. v. STRUV. §. 58. FRITSCII de *Convent. Comit.*

cipuus eos convocat ac dirigit. Porro etiam *COMITES* suos habent *CONVENTUS*, Grafen-Täge dictos, eosque vel generales omnium classium, vel particulares certæ tantum classis.

XXX. Non minus *CIVITATES IMP.* jus habent *CONVENTUS*, Stădte-Täge / instituendi: eosque itidem vel *universales*, ubi omnes; vel *particulares*, ubi vel unius Circuli, vel XII. Deputatæ, vel convocantes tantum Civitates conveniunt: Convocantes autem, Ausschreibende Stădte / sunt *Argentoratum*, *Norimberga*, *Francofurtum*, & *Ulma*, a. 1523. perpetuo pacto constitutæ.

XXXI. In omnibus his Conventibus Statuum vel de rebus cujusque Collegii propriis agitur, vel saltem de rebus Imperii præconsultatur: de cetero eadem fere, quæ circa Comitia Electoralia juris sunt, in his quoque locum habent.

XXXII. Denique & *NOBILES IMMEDIATI* suos habent Conventus, Ritter-Täge dictos, eosque vel universales, vel particulares: in quibus tamen nonnisi de rebus suis agendi locus est.

CAP.

XXX. v. KNIPSCHILD de *I. Civit. I.* L. II. C. II. n. 14. VITR. L. IV. T. II. §. 31. sqq. SCHWED. C. XXXI. §. 10. sqq.

XXXI. v. FUR. HER. p. 951. TITIUS L. VI. C. VII. §. 14. sqq.

Cap. III.
De
JUDICIO IMPERII AULICO.
§. I.

INter Summa Imperii Tribunalia primum locum merito occupat JUDICIUM IMPERIUM AULICUM, quod est *Collegium a Cæsare constitutum, in aula Cæsarea, Cæsaris nomine & auctoritate, Statibus Imp. aliisve Immediatis, eorumque subditis, in caussis illuc pertinentibus, jus dicens.*

II. *Origo* hujus Judicii derivanda videtur a *Judicio Palatino*, olim in Palatio Regio apud Francos constituto, cui ipse REX, & sub eo *Comes Palatii*, cum suis *Scabinis Palatii*, præfuit, ita, ut hic caussas minores, majores vero ipse Rex, judicaret, idemque cum Rege per Imperium & provincias ambularet: Et licet deinceps etiam per provincias in *Civitatibus Palatinis* sive *Pallentiis*, hujusmodi Judicia Palatina ordinata, iisque *Comites Palatini* vel *Burggravii*, præfecti fuerint; mansit tamen *Summum Judicium* in *Curia* sive Aula Imperatoris, qui & ipse sæpius in Pallentiis istis pro-

II. v. Hincmar. *Admon. ad Procer.* R. §. 21. *Spec. Sax.* L. III. a. LIII. §. 1. *Spec. Svev.* L. I. a. 19. schilt. *I. Publ.* L. IV. T. IV. §. 1. sq. Struv. *S. I. Publ.* C. XX. §. 7. 8. 9. C. XXIV. §. 53.

provincialibus, ubi adfuit, Judicio præsedit, atque jus dixit.

III. Cum autem postea inter turbas Germaniæ Judicia Palatina passim collapsa fuerint & controversiæ illustrium vel armis, vel per arbitros, vel in Comitiis deciderentur; in Civitatibus Imp. passim certa *Judicia Aulica* constituta, iisque certi Principes Comites atque Dynastæ, tanquam Judices Palatini, Hoffrichter / præfecti fuerunt: (*a*) Et licet adhuc & ante & post interregnum duraret *Judicium* Imperatoris *Camerale* sive *Aulicum* (*b*); tamen

III. (*a*) v. DATT. L. I. C. XVIII. n. 15. WENCKER *App. Arch.* p. 327. STRUV. C. XXIV. §. 53.

(*b*) In Constit. FRIDERICI II. *Curia nostra*, *Imperialis Curia*, interdum & *Camera* appellatur. In Rec. I. a. 1236. dicitur: Wir setzen / daß des Riches-Hove habe einem Hoverichter. ap. LEHM. L. V. C. 100. In A. B. CAROLI IV. T. XI. §. 4. mentio fit hujus *Imperialis Curiæ* & *Tribunalis*, sive *Audientiæ Judicis immediate in Imperiali Curia pro tempore præsidentis*. In vernaculo: Am Käyserl. Hoff-Gericht oder in des unmittelbaren Cammer-Richters offener Audienz und Verhör. Tit. XXVII. *Cancellarius Imperialis Curiæ*, der Cantzler des Käyserl. Hoffs. *aliquoties* memoratur, In hac ipsa *Curia* Imp. *Rex coram Comite Palatino Rheni respondere* debet. T. V. f. SIGISM. *Const.* a. 1431. ibi: Mit unsern und des Heil. Reiches Hoffgerichte / FRIDER.

tamen sæpius de eodem, aliisque Imperiis Judiciis, melius formandis, in Comitiis actum fuit. (c)

IV. Tandem instituto a MAXIMILIANO I. in Comitiis Wormatiensibus a. 1495. novo *Judicio Camerali*, *Judicium Aulicum* quoque instauratum atque CAROLI V. & FERDINANDI I. tempore magis magisque ordinatum, caussæ etiam Principum majores antea in Comitiis ventilatæ, eidem soli subjectæ sunt.

V. Ex dictis liquet, Judicium Aulicum *vulgare*, quod ad caussas subditorum, aut controversias Procerum minores, pertinuit, Regno

---

FRIDER. III. in *Reform.* C. fin. meminit des Reichs-Hoffgerichts / & in Rescripto in causa D. Bavar. Königl. Cammer-Gerichte / ap. TEXTOR Disp. ad R. I. Disp. I. §. 67. conf. SCHILT. l. c. §. 3.

(c) DATT. L. IV. C. 1. n. 40. ibi: *Cum vero sic certum sit, consilia Electorum saluberrima de constituendo Camerali Judicio* (*peculiari scil.*) *ad exitum non deducta, de Camerali iterum, sive Aulico Imperatoris Judicio certis legibus ordinando, de constituendis Assessoribus, & forma Processus in variis conventibus deliberari cœpit.*

IV. v. BOECLER. *Not. I.* L. XIII. C. 4. RHET. L. IV. T. IV. §. 1. SCHWED. S. I. C. XII. §. 2. SCHILT. l. c. §. 4. STRUV. §. 54.

V. v. TITIUS L. VII. C. V. §. 2.

gno Germanico coævum, adeoque Judicio Camerali longe antiquius esse, sed *eminens*, quod de vita & fortunis Statuum judicet, a tempore CAROLI V. repetendum esse.

VI. Supremum hujus Judicii *Caput* & Judex est ipse IMPERATOR, cujus etiam nomine & auctoritate *Jurisdictio* unice exercetur, quæ tamen non delegata, sed ordinaria censenda. *Judicium* vero ipsum in *SENATUM* & *CANCELLARIAM* distinguitur.

VII. *SENATUS* constat ex *Præside*, *Vice-Præside*, & *Assessoribus*, quos omnes constituit solus Imperator, cui etiam soli jurejurando obstringuntur.

VIII. *Præses* & *Vice-Præses* ex ordine Principum Comitum aut Baronum sumuntur: quorum officium est, rogare sententias, ex illis decreta formare, dirigere negotia Senatus, & ejus auctoritatem tueri; item recipere memorialia & supplices pro decernendis processibus, quod quidem & *Vice-Cancellarius* sibi tribuit.

IX.

VI. v. R. H. O. T. I. pr. ibi: Unser Käyserl. Reichs-Hoffrath / dessen Obristes Haupt und Richter allein wir / und ein jeder Röm. Käyser ist. LYNCKER ad SCHWED. §. 13. TITIUS §. 10.

VII. v. SCHWED. §. 3. RHET. §. 6. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 21.

VIII. R. H. O. Tit. I. III. *Cap.* CAR. VI. a. XXIV. SCHWED. §. 3.

IX. *Assessores*, qui & *Consiliarii Imperii Aulici* dicuntur, his gaudeant requisitis, oportet: Sint Illustres, vel Nobiles, vel Gradu Academico, vel saltem generis ac famæ honestate conspicui; sint Germani, sed non ex solis terris Austriacis, sed & ex aliis provinciis, & Circulis Imperii oriundi, bona quoque dignitati congrua in Imperio possidentes, cumprimis legum rerumque Imperii ac forensium periti, denique non nisi Cæsarei & Imperio speciali juramento, vel Salarii perceptione, obstricti.

X. Et ne quid amori vel odio Religionis detur, litibus inter Catholicos & Evangelicos enatis, cautum, ut Evangelici quoque Assessores cooptentur, atque, casu existente, *Paritas* judicantium ex *utraque Religione* Assessorum, observetur: ita ut vel æquali numero deputatis negotia expedienda committantur, vel in pleno Senatu Protestantes, in unam con-

IX. v. *Cap.* CAR. VI. SCHWED. §. 3. HORN. C. LIII. §. 3. STRUV. §. 55.

X. v. I. P. a. V. §. 54. 56. R. H. O. T. I. §. 2. LUNIGS Grundſ. P. I. p. 179. Vorſtellung des Corporis Evang. auff dem R. Tage / an K. Leopoldum, daß bey Beſtellung des Reichs Hoffr. die Paritas Religionum beobachtet werden möchte. d. a. 1666. SCHWED. §. 5. HERDEN. Grundſ. P. III. C. V. p. 241. FRITSCH. ad LIMN. L. IX. C. IV. n. 5. p. 397. sq. TITIUS §. 31. STRUV. l. c.

conſpirantes ſententiam, Pontificiis æquales habeantur, vel ſi unus e Catholicis iis accedat, iidem majora conſtituant.

XI. *Numerus* Aſſeſſorum, juxta Ordinationem noviſſimam, ad XVIII. quorum VI. *Evangelici* eſſe debent, reſtrictus, ſub LEOPOLDO vero, & ſequentibus Imperatoribus, magis magisque auctus fuit: imo & *Honorarii* dantur, in Aulis Principum degentes, quibus nonnunquam Commiſſiones a Cæſare demandari ſolent.

XII. Dividuntur in *duo Scamna*, quorum primum *Comites*, *Barones* & *Equites* ſive *Nobiles* antiquiores, ſecundum *Nobiles* recentiores & *Doctores*, ſeu *Litterati*, & quidem utrumque ſecundum ordinem receptionis, occupant: inter *Præſidem* vero, & *Vice-Præſidem*, *Vice-Cancellarius* locum habet.

XIII. Salaria Conſiliariis Aulicis e reditibus Imperii, &, his non ſufficientibus, e propriis Imperatoris bonis exacte ſolvenda ſunt. Iidem omnes reliquos Cæſaris Miniſtros & Conſiliarios, exceptis intimioribus, præcedunt.

XIV.

XI. v. R. H. O. T. I. EUR. HER. p. 902. PFEFF. VITR. *Ill.* L. IV. T. VII. *ſſ.* 13. STRUV. l. c.

XII. v. *Cap.* CAR. VI. a. XXIV. XXV.

XIII. MAURIT. de *Jud. Aul.* th. 9. p. 397. R. H. O. Tit. I. §. So iſt auch. *Medit.* ad *Cap.* JOS. a. XL. p. 330.

XIV. Gaudent quoque variis immunitatibus: dum a tributis & vectigalibus, aliisque oneribus realibus & personalibus, nec non a jurisdictione Regiminis provincialis Austriaci, aliorumve Judiciorum, itemque a jure detractus, liberi atque exemti sunt.

XV. *CANCELLARIAM* dirigit *Vice-Cancellarius*, qui & Archivum, & Sigillum custodit, ac tabulas, ubi opus, subscriptione sua munit; eidem subsunt Secretarii, Protonotarii, Protocollistæ, aliique ad Cancellariam pertinentes; omnes vero, una cum Vice-Cancellario, a Moguntino Electore, tanquam Archi-Cancellario Imp. constituuntur, eique Juramento obstringuntur.

XVI. Habent etiam Principes & Status in Judicio Aulico suos Mandatarios, qui *Agentes* vocantur: Hi cum ordinarii hujus Judicii Procuratores sint, ante receptionem examen subire coguntur, ut de moribus, studiis & legitima nativitate eorum constet; numerus autem trigesimum excedere non debet.

XVII. Conveniri coram Judicio Aulico

Ppp possunt

XIV. v. *Cap.* CAROL. VI. a. XXV.
XV. v. *Cap.* JOS. a. XXXIX. CAROLI VI. a XXV. SCHWED. §. 3. TITIUS §. 6. 7.
XVI. v. R. H. O. Tit. VII. *Med.* ad *Cap.* JOS. l. c.
XVII. v. R. H. O. Tit. II. §. Wir befehlen. MAURIT. §. 10. 13. HORN. §. 5. STRUV. §. 56.

* An

poſſunt omnes, ſive *immediati*, ſive *mediati*: *Status* quidem, ſalvis privilegiis Auſtregarum & primæ inſtantiæ, vel electionis fori; *ſubditi* mediati, ſi per adpellationem a Judicio quodam provinciali cauſa ad Judicium Aulicum devolvatur, niſi obſtet privilegium de non appellando.

XVIII. *Cauſſæ*, quæ ad Judicium Aulicum ſpectant, ſunt omnes, Imperatoris Jurisdictioni ſubjectæ, ſive in prima inſtantia, ſive per appellationem, illuc delatæ: quarum aliæ illi cum Camera ſunt *communes*, aliæ vero *propriæ*.

XIX. *Prioris* generis quæ ſint, ex Cap. ſeq. patebit; atque in his concurrentem cum *Camera* Jurisdictionem habet Judicium Aulicum, ita, ut præventioni locus ſit: ad *poſteriorem* claſſem ſpectant omnia *Reſervata* Imperatoris, quæ ita huic judicio propria ſunt, ut cauſſas, hujusmodi in Camera pendentes, avocare queat.

XX. Sunt autem hujus generis cauſſæ, vel *voluntariæ* jurisdictionis; ut *Privilegiorum conceſſio* aut *confirmatio*, *Veniæ ætatis conceſſio*, *legitimatio*, *famæ reſtitutio*, *moratoriorum conceſſio*, *inveſti-*

* An & Legati Principum, alique, in Aula Cæſarea commorantes, in Judicio Aul. conveniri poſſint? v. MAURIT. l. c. §. 10.

XVIII. -- XX. v. SCHWED. C. XII. §. 7. SCHULECKI de *Camera Imp. cum Judicio Aul. non concurrente*. §. 8. -- 41.

vestitura feudorum: vel *contentiosæ*, ut controversiæ de *Feudis Regalibus*, *Præcedentia Statuum*, *Vectigalibus*, *validitate Privilegiorum*, denique caussæ *Italicæ*, exceptis Sabaudicis, quæ ad Cameram quoque pertinent.

XXI. An & *Criminales* Statuum aut Immediatorum, præter fractam Pacem? dubium; vindicat sibi tamen illas Judicium Aulicum (*a*); *Spirituales* vero, sive *Ecclesiasticæ*, & *Matrimoniales*, ab hoc Judicio, æque ac Camera, eximuntur; nisi in casibus, ubi seculare forum agnoscunt, ut, si de *possessione* tantum, aut nudo *facto*, quæratur, vel caussa ex ecclesiastica tantum fluat, vel periculum seditionis immineat; quibus casibus & cum Camera concurrit (*b*).

XXII. *Locus* hujus Judicii in Aula Imperatoris est, quam & sequi solet, nisi forte ad breve tempus tantum secedat, vel extra Ger-

Ppp 2 ma-

XXI. (*a*) v. SCHULECKI l. c. §. 42. sqq. TITIUS §. 16. 17. SCHWED. S. II. C. XVII. §. 17. STRUV. §. 56.

(*b*) v. LEHM. *Chr. Sp.* L. VII. C. 109. BLUM. *Proc. Cam.* Tit. XLIII. n. 20. 22. CRAMER. de *Caus. Consist. ad Jud. Aul. pertin.* SCHWED. §. 8. HORN. *J. Publ.* C. XLI. §. 28. BOEHMER. *J. Eccles.* L. II. T. II. §. 21. 22. TITIUS §. 17. sqq.

XXII. v. R. H. O. T. I. §. 3. SCHWED. C. XII. §. 9. ubi formula citationis. & S. II. C. XVII. §. 3. §. 27. 28. TITIUS §. 36.

maniam proficiſcatur Imperator, quo caſu in loco ordinario Aulæ manet Judicium, & citationes ſemper ad aulam Cæſaream fiunt.

XXIII. *Ordinationes* Judicii Aulici, præter antiquas illas FRIDERICI II. & RUDOLPHI I., ſunt tres: prima FERDINANDI I. d. a. 1559. altera MATTHIÆ an. 1614. quæ tamen nunquam uſu recepta; & tertia FERDINANDI III., durantibus Comitiis a 1654. publicata: quam licet Ordines, cumprimis Proteſtantes, eo quod communicata non eſſet, agnoſcere noluerint; tamen Capitulationibus ea interim probata eſt, donec in Comitiis aliud decerneretur; ſicut & emendationem ejus, ex voto Ordinum, CAROLUS VI. promiſit.

XXIV. *Proceſſus* ſecundum Ordinationem Cameræ per omnia dirigi debebat, licet hodie in quibusdam diſcrepet, & brevior ſit. (*a*) Qvid vero in cauſſis gravioribus ac dubiis circa *relationem ad Cæſarem* hodie obtineat, ſuperius expoſitum eſt. XXV.

XXIII. v. LEHMAN. L. V. C. 108. LIMN. J. P. L. IX. C. IV. n. 34. *Addit.* T. V. & FRITSCH. *Addit.* n. 4. UFFENBACH. Tr. de *Judic. Aul.* Mantiſſ. LUNIG. R. *Arch.* P. Gen. p. 295. *Capit.* LEOP. a. XLI. JOS. a. XL. CAROL. VI. a. XVI. Grundſ. P. III. C. 3. MAURIT. de *Judic. Aul.* §. 19. SCHWED. §. 10.

XXIV. v. (*a*) J. P. a. V. §. 5. ibique *Medit.* H. R. O. T. II. ibi: So viel möglich. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 21. MAURIT. l. c. §. 23. ſqq.

(*b*) v. Supra L. V. C. VI. §. 7.

XXV. Non datur vero ab hoc Judicio ulterior Appellatio, neque ad *Ordines* Imp. nisi quod in casibus nonnullis, ubi dubia circa interpretationem constitutionum Imp. occurrunt, *Recursus ad Comitia* admittatur; neque ab *Imperatore male informato* ad *melius informandum*, cujus loco remedium *Supplicationis* introductum est.

XXVI. Hoc qui uti voluerit, plura remedia per modum Supplicationis Cæsari proponit, ex quibus unicum decernitur, plerumque *Revisorium*; licet & in hoc Judicio Remedium *Nullitatis, Restitutionis in integrum*, & *Syndicatus*, locum habeat: olim suspensivum istud fuit postea usu receptum, ut, præstita a victore cautione de restituendo, Executio nihilominus decernatur; quod & Capitulatione novissima comprobatum videtur.

XXVII. Quamvis autem hoc Judicium ab initio Regni Germanici fuerit introductum, postea

XXVI. v. R. H. O. T. V. §. 2. J. P. a. V. §. 56. R. I. §. 124. *Cap.* JOS. a. XLI. CAR. VI. a. XVII. UFFENBACH. C. XXIII. S. IV. p. 269. HORN. §. 8. STRUV. § 59. 60. SCHWED. de *Concursu & Elect. Remedior. contra sentent. in supr. I. Trib. &c.*

XXVII. v. *Donawert. Information* p. 247. Gründl. Unterricht von der Frage / ob der Käyserl. Hoffrath mit und neben dem Käyserl. Cammer-Gericht zu Speyer Concurrentem Jurisd. habe. ap. LUNIG. Staats-Consil.

postea MAXIMILIANI I. & CAROLI V. tempore instauratum, per P. W. etiam confirmatum: non de fuere tamen *Gravamina*, variis temporibus tum ab omnibus Statibus, tum ab Evangelicis inprimis, adversus illud proposita; qualia cum & Augustiss. CAROLO VI. exhibita fuissent, ipse per peculiarem Constitutionem iis mederi conatus est.

XXVIII. Ceterum Moguntino Electori competit *Visitatio* Judicii Aulici, hodie quolibet elapso triennio suscipienda, observatis iis, quae in Comitis placito Ordinum observanda videbuntur: quamvis neque hic Evangelicorum desint querelae, quod nullae illorum in Visitationibus istis sint partes.

XXIX. Mortuo Imperatore, Acta hujus Judicii statim a Registratore obsignantur: interea Vicarii, durante interregno, Judicium Aulicum, quilibet scil. in terris Vicariatus sui, exercent. CAP.

Consil. T. I. 645. EUR. H. p. 903. 904. PFANNER. *Hist. Com.* L. VII. C. I. *Medit.* ad I. P. *Specim.* V. Mantiss. II. de *Judicii Aul. naevis defect. & vitiis. Elect. J. P.* T. VII. p. 161. Staats-Cantz. T. XXIV. C. 13. STRUV. §. 63. 64.

XXVIII. v. J. P. a. V. §. 55. *Cap.* JOS. XLI. ibique NITSCH p. 642. & *Medit.* p. 332. CAROLI VI. ibique *Spicil. Obs* p. 294. ubi monitum Civitatum de adjungendis Deputatis trium Collegiorum. PFEFFING. V. I. L. III. T. X. §. 12.

XXIX. v. SCHWED. §. 13.

CAP. IV.
DE
JUDICIO CAMERALI.

§. I.

ALterum Supremum Imperii Judicium eſt JUDICIUM CAMERALE, quod eſt *Collegium a Cæſare & Statibus inſtitutum, ac poteſtate judiciaria inſtructum, ut eorum nomine, Statibus aliisque Immediatis, eorumve ſubditis, in cauſis illuc pertinentibus, Jus dicat.*

II. Fundamenta hujus Judicii ſub FRIDERICO III. jacta ſunt in Comitiis an. 1467. ubi Statuum conſenſu placuit ejusmodi Judicium, quod in cauſis fractæ Pacis judicaret, ſalva tamen Cæſaris jurisdictione: Cum vero poſtea in variis Comitiis de Judicio hujusmodi Camerali in perpetuum ſtabiliendo actum fuiſſet, tandem auſpiciis MAXIMILIANI I. in Comitiis Wormatienſibus a. 1495. conſenſu Statuum iſtud ita ordinatum eſt, ut per certos Judices, ab Imperatore ſimul ac Statibus, conſtituendos, communi nomine Jurisdictio in loco fixo exerceretur.

II. v. R. I. an. 1467. ap. SCHILT. *J. Publ.* T. II. p. 179. LEHMANN. L. VII. C. 118. DATT. L. IV. C. I. n. 50. STRAUCH. Diſſ. Exot. Diſſ. XIII. th. 4. SCHWED. C. XIII. §. 2. STRUV. §. 65.

III. *Locus* huic Judicio primum *Francofurti* fuit assignatus: deinceps, post varias vicissitudines, istud a. 1527. Spiram; & hac a. 1689. per Gallos vastata, tandem *Wetzlariam* a 1692. translatum fuit: licet postea quoque, de eodem in alium locum transferendo, actum sit.

IV. Personæ, ex quibus hoc Collegium constat, vel formant (1) ipsum *Judicium*, vel (2) *Cancellariam*, vel (3) *Ærario* Cameræ præsunt.

V. Quæ ad *JUDICIUM* ipsum spectant, Personæ, vel jus dicunt, ut *Judex Cameralis*, *Præsides* & *Assessores*; vel jus dici petunt, ut *Procuratores* & *Advocati*, vel Judicio inserviunt, ut *Pedelli*.

VI. *JUDEX CAMERÆ* caput est judicii, negotia ejus juxta præscriptum ordinem dirigens: Hic *Germanus* esse debet, ex *Principum*, *Comitum*, vel *Baronum* ordine, ab IMPERATORE, deligendus, ita tamen, ut vel Clericus

---

III. v. SCHWED. §. 3. THUCEL. *Elect. J. P.* C. IX. LUNIG. R. A. P. Gen. p. 266. Staats-*Consil.* T. II. p. 1295. Bedencken / warum ein oder ander Reichs-Stadt das Cammergericht einzunehmen bemühet seyn solle. *Elect. J. P.* T. VI. p. 904.

V. v. OSTERMANN. *Disp. Cam.* III. Concl. 1. num. 2.

VI. v. *Ord. Cam.* P. I. T. I. §. 1. III. §. 3. XXI. BLUM. T. V. OSTERM. l. c. n. 13. sqq. THUCEL. c. 10. R. I. 1654. §. 11.

cus vel Laicus, vel Catholicus vel Evangelicus esse possit; Salarium habet 4400. Imperialium.

VII. *PRÆSIDES* absentis Judicis vices sustinent, & in Senatibus præsident; ut adeo officium eorum in plerisque cum Judicis officio coincidat: Constituuntur, æque ac Judex, a solo CÆSARE, plerumque ex *Comitum* aut *Baronum* ordine; olim duo, hodie *quatuor*, duo nempe *Catholici*, & duo *Evangelici*, ut *quatuor Senatus* fieri possint; quilibet salarium accipit 1371. Imperialium.

VIII. *ASSESSORES*, qui una cum Judice vel Præside jus dicunt, Germani, legitime nati, juris periti, Equestri Dignitate vel Acade-

VII. v. *Ord. Cam.* P. I. T. XII. BLUM. T. VI. §. 2. seqq. ubi origo & historia hujus muneris. J. P. a. V. §. 53. SCHWED. §. 5. KULPIS ad MONZ. C. V. §. 20. SCHILT. *J. Publ.* T. II. p. 44. ubi de constitutis an. 1675. IV. Senatibus.

* An Imperator Cameræ Præsidem suspendere queat? v. Staats-Cantzl. T. IX. p. 207. LUNIG. Grundf. P. I. p. 9.

VIII. v. *Ord. Cam.* P. I. BLUM. T. VII. §. 32. J. P. a. V. §. 53. KULPIS §. 20.

* Novissime de augendo numero Assessorum æque ac salario in Comitiis deliberatum est. v. Staats-Cantz. T. XXIX. C. 13. SCHWED. §. 5.

demica insignes, atque exutraque Religione desumti, XXVI. nempe Catholici, & XXIV. Protestantes, esse debent; dum numerus a XX. ad L. per J. P. fuit porrectus, quamvis, ob defectum salarii, ne quidem dimidia ejus pars expleta sit.

IX. Constituuntur ab *Imperatore, Electoribus*, & *Circulis*, ita, ut, si intra sex menses utiles, a die insinuatæ requisitionis, locus vacans non expleatur, ipsi Judicio jus constituendi competat.

X. Constitutio *Catholicorum* hoc modo fit: IMPERATOR binos,& totidem singuli Electores, Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis, & Bavarus: Circuli, Austriacus & Burgundicus, singuli binos, Bavaricus quatuor, Franconicus, Svevicus, Rhenanus Superior, Westphalicus, singuli binos, præsentant, Rhenanus Inferior nullum.

XI. *Protestantium* vero constituendorum ratio hæc est: Præsentantur ab Electoribus, Saxoniæ, Brandenburgico, & olim Palatino, a singulis bini; a Circulo Saxonico Super. quatuor, totidem a Saxonico inferiori, uterque per alternationem quintum adjicit: Franconicus, Svevicus, Rhenanus, Superior, West-

IX. v. I. P. 1654. §. 22. sqq. RHET. L. IV. T. I. §. 8. sqq.

X.-XI. v. J. P. a. V. §. 57. BLUM. T. VII. §. 9. SCHWED. §. 6. STRUV. §. 68. 69.

Weſtphalicus, ſinguli binos legunt, & per alternationem unum addunt.

XII. Eliguntur autem a Statibus cujusque Circuli vel per majora, prout in plerisque obtinet, vel per alternationem, prout hucusque in Circulo Saxonico Superiori moris fuit, in quo Duces Saxoniæ in conſtituendo Circuli Aſſeſſore alternant, Electoribus Jure Electoratus eos præſentantibus: in Circulo Rhenano Sup. Comites etiam concurrere cupiunt, quod iis hactenus negatum eſt.

XIII. *Salario* mille Imperialium ſinguli Asſeſſores fruuntur, ac *immunitate* ab omnibus oneribus, nec non ſpeciali Imperii *protectione*, gaudent.

XIV. *Procuratorem* & *Advocatum fiſci* Cæſar conſtituit, Reliqui *Procuratores* & *Advocati*, quorum dantur XXIV. a Judice & Aſſeſſoribus conſtituuntur, atque certa jurisjurandi formula obſtringuntur: Salarium hi non habent, ſed a partibus accipiunt.

XV. De cetero Judicium hoc diverſa, pro diverſitate objectorum, format Corpora: Nimirum aliud eſt *Judicium Audientiæ*, aliud *Senatus:* in illo Procuratores poſtulantes audiuntur;

XIII. v. *Ord. Cam.* T. I. §. 63. R. I. Nov. §. 11. 141. OSTERM. Diſp. II. n. 2. ſeqq. BLUM. T. V. §. 13. XXIII. §. 16. ſeqq.

XIV. v. R. I. Nov. §. 11. OSTERM. Diſp. IV.

XV. v. BLUM. T. 59. 60. SCHWED. §. 13.

untur; in hoc de cauſſis propoſitis relatisque decidendis conſultatur.

XVI. Ad *Cancellariam* pertinent *Præfectus* ſeu *Adminiſtrator Cancellariæ*, *Protonotarii*, *Notarii*, *Lectores*, *Ingroſſiſtæ*, *Copiſtæ*, *Famulus Cancellariæ*, *Receptor*, *Magiſter Nunciorum*, & *Nuncii equites* & *pedites*: priores quatuor conſtituit Elector Moguntinus, reliquos præſcitu & conſenſu ejus Præfectus recipit.

XVII. *Ærario* Cameræ præeſt *Quæſtor* ſeu *Præfectus* rei numerariæ, qui a Statibus Imperii conſtituitur, atque collectas Imp. ad ſuſtentationem Cameræ deſtinatas, ipſique transmiſſas, diſpenſat.

XVIII. *Jurisdictio* in hoc Judicio non ſolum CÆSARIS, ſed & STATUUM, nomine exercetur: ſiquidem Cæſar, dum Status ad conſtitutionem hujus Judicii admiſit, Jurisdictionem, quam ipſe antea ſolus (excepto tamen Judicio Principum) exercuerat, cum Statibus ita

---

XVI. v. *Ord. Cam.* P. I. T. 29. BLUM. Tit. XL. ſqq.

XVII. v. O. C. P. I. T. XL.

XVIII. v. R. I. *Nov.* §. 165. ibi: Damit aber unſer und des Heil. Reichs Cammer-Gerichte / als welches uns ſamt Churfürſten und Ständen des Reichs repræſentiret. EUR. H. T. I. p. 785. ſqq. VITR. *J. Publ.* L. III. T. II. §. 68. TITIUS C. IV. §. 21. 22. HORN. C. LIV. §. 6.

ita communicavit, ut hoc Judicium CÆSAREM & STATUS ſimul repræſentare recte dicatur. *Ordinaria*, an delegata ſit jurisdictio, otioſe quæritur; prius tamen recte aſſeritur.

XIX. *Perſonæ*, quæ in hoc Judicio conveniri poſſunt, ſunt primum omnes *Status* aliique Immediati; ſalvo tamen privilegio *primæ inſtantiæ*, vel *electionis fori*, vel *exemtionis*, quo nonnulli gaudent: deinde *Mediati* ſubditi, quorum cauſſæ tamen nonniſi per appellationem, ſed ſalvo privilegio de non appellando, vel querelam nullitatis, ad hoc judicium devolvuntur; exceptis tamen cauſſis, quarum intuitu & *Mediati* forum primæ inſtantiæ in hoc Judicio ſortiuntur; vel ſi Dominus ſubditos conveniat, vel conveniatur, qui habet domicilium ſub Jurisdictione litigioſa.

XX. *Cauſſæ* quoque omnis generis ad hoc Judicium pertinent, niſi exceptio doceatur: Illorum quædam eo pertinent in *prima inſtantia*, omiſſis Auſtregis, quædam nonniſi per *appellationem*. Quæ in *prima inſtantia*: vel eo pertinent ſimpliciter, etſi reus ſit *mediatus*; vel non niſi reus ſit *immediatus*; vel non niſi *utraque* pars ſit *immediata*.

XXI.

XIX. v. *Ord. Cam.* P. II. T. I. 2. 4. GAIL. P. II. Obſ. 1. SCHWED. §. 10. COCCEJ. C. XXXII. §. 11, ſq. TITIUS §. 24. ſqq. HONR. §. 5.

XXIV. Per *Appellationem* ad Cameram deferuntur omnes caussæ *Civiles*: modo (1) *Summa* sit *appellabilis*, quæ R. I. nov. ad 400. Imperiales definita est, ita tamen, ut non summa litis, sed gravaminis, attendatur; (2) Status, coram quo appellatur, privilegium de *non appellando* non habeat, vel in totum, vel quoad certam quantitatem; (3) Appellatio fiat per gradus non per saltum. Quæcunque vero caussæ in prima instantia ad Cameram non pertinent, vel appellationem nullam admittunt, illæ nec per appellationem ad Cameram devolvi possunt.

XXV. Præterea quoque caussæ nonnullæ *voluntariæ* Jurisdictionis, ut Confirmationes Tutorum, Contractuum, Emancipationes, Arrogationes, ad Comeram referuntur.

XXVI. Atque in omnibus his caussis Camera cum Judicio Aulico *concurrentem Jurisdictionem* habet, adeo, ut nec Judicium Aulicum caussas in Camera pendentes avocare, vel processus annullare, vel inhibitiones decernere, nec Partes ad Judicium aulicum eas transferre queant.

XXVII.

XXIV. v. O. C. T. 28. §. 4. R. I. Nov. §. 113. 115. COCCEJ. §. 22. HORN. §. 6. STRUV. §. 71. 72.

XXV. v. BLUM. T. 42.

XXVI. v. *R. I. Nov.* §. 166. JOS. a. XLI. BLUM. T. 25. ANDLER *Jurisprud.* L. I. Tit. I. P. I. n. 36. SCHULECKI de *Cam. Imp. cum Jud. A. non conc.* §. 12.

XXVII. Excluduntur vero a Cameræ Jurisrisdictione caussæ: 1. *Ecclesiasticæ* seu *Spirituales*, atque *Matrimoniales*, nisi quatenus de his etiam secularis Judex cognoscit; 2. *Criminales*, quæ ad pœnam capitalem, vel corporis afflictivam, vel proscriptionem Status, tendunt, secus, si de pœna pecuniaria, vel fracta pace, vel delictis personarum Cameralium agitur, vel de nullitate quæstio sit; 3. ubi de privatione *Feudorum regalium*, etsi in possessorio tantum ordinario, agitur, secus si de Comitatu vel Baronia allodiali; 4. denique *Reservata* Imperatoris reliqua.

XXVIII. *Modus procedendi* secundum *Ordinationem Cameræ* potissimum dirigitur, quæ ab a. 1495. ad 1555. aliquoties recognita, de nova etiam in Comitiis actum, atque formula a. 1613. conscripta quæ tamen auctoritatem publicam nondum nacta est: Præterea vero & *Recessus* Imp. *Novissimus* & *Decreta Cameræ*, pro norma sunt.

XXVIII.

XXVII. v. J. P. a. V. §. 48. 52. LIMN. J. P. L. IV. C. VIII. n. 92. *Rec Visit.* 1570. O. C. P. II. T. 7. 9. 22. 28. SCHWED. §. 11. EUR. H. p. 911. COCCEJ. §. 6. sqq. HORN. §. 6. STRUV. §. 71.

XXVIII. v. HORN. §. 7. STRUV. §. 73.

* Dic. de Decretorum Cameralium auctoritate v. SCHWED. §. 17. TITIUS §. 35.

XXIX. Sed Exercitium Jurisdictionis Cameralis est *tardissimum*: cujus tarditatis caussæ & a vitio hominum, & laxitate Reipublicæ, & Processus, per Jus Canonicum & Romanum introducti, ambagibus, derivantur.

XXX. Ceterum a Judicio Camerali itidem non datur *appellatio*, quod istud Rempublicam sui juris repræsentat: dantur tamen remediorum loco; 1. *Restitutio in integrum*, qua Partis error redarguitur, petita a Judice Cameræ; 2. *Revisio*, qua Judicis culpa redarguitur, a *Moguntino*, vel, si caussa ipsum tangat, *Treviro*, petenda, atque a *Visitatoribus* peragenda, quæ tamen hodie effectum suspensivum non habet; 3. *Syndicatus*, quo Judicis dolus, aut Procuratoris prævaricatio, redarguitur, atque ad pœnam simul agitur eodem, quo in Revisione, processu.

XXIX. v. R. I. 1654. §. 42. sqq. OSTERM. Disp. I. Concl. 34. sqq. TITIUS §. 31.

XXX. * Dic. de Revisione extraordinaria nuper in causa Erbmannorum Monasteriensium in Comitiis decreta. v. Staats-Cantz. T. XI. p. 239. sqq. T. XII. p. 690. 701. 733. T. XIII. c. 8. T. XV. c. 4. T. XVII. c. 3.

v. O. C. P. III. T. 51. 53. BLUM. T. 78. 79. R. N. §. 125. 128. SCHWED. §. 15. 16. HORN. §. 7. TITIUS. §. 32. sqq. STRUV. §. 74. 75. COCCEJ. de *Revisior. Judic.*

XXXI. Mortuo Imperatore, Acta non obsignantur, nec Audientiæ cessant, sed Processus decernuntur: Expeditio autem ad Electorem Moguntinum remittitur, usque dum a *Vicariis* sigillum Cameræ transmittatur, quorum nomine Judicium exercetur.

XXXII. Cum autem variis defectibus laboraret hoc Judicium, non solum de emendatione illius varie actum, sed etiam *Visitatio* ejusdem ordinata, quæ vel *ordinaria* est, vel *extraordinaria*.

XXXIII. *Illa* olim quotannis fiebat, a Visitatoribns ordinariis, qui erant, præter Commissarios Cæsaris & Moguntini: duo Principes Ecclesiastici vel Seculares, quorum unus Comes, una Civitas; qui non solum in gesta personarum Cameralium inquirere, sed etiam Revisionem Actorum suscipere debebant: Sed hæc a. 1582. cessavit.

XXXIV. Igitur postea, exigente necessitate, *Extraordinaria Visitatio* decreta fuit: cujus exemplum nostra ætas vidit, turbis inter Præsides & Assessores Cameræ enatis, & justitio inde subsequuto, quæ Recessu Visitationis publicato, finita est.

CAP.

XXXI. v. HORN. §. 9.

XXXII. -- XXX. v. STRUV. §. 77. 78. LUNIG. P. Gen. p. 269. Staats-Cantz. & *Electa J. P.* passim.

CAP. V.
DE
JUDICIO AUSTREGARUM.
§. I.

SUmma Imperii Judicia excipiunt ſubalterna, & inter hæc primum JUDICIUM AUSTREGARUM, quod eſt *Judicium, arbitrio quorundam Statuum ac Membrorum Immediatorum, juxta normam Legum fundamentalium, eo fine conſtitutum, ut eorum controverſiæ quædam in prima inſtantia coram eo diſceptari queant. AUSTRÆGÆ* vero ſunt ipſi Judices ita conſtituti.

II. *Origo* Auſtregarum ab *Interregni* magni tempore, non tam teſtimoniis, quam conjecturis, repetitur; dum, ceſſantibus Judiciis & Comitiis, nonnulli Principes & Status ſibi ipſis Judices, arbitrio ſuo, vel pacto, conſtituiſſe videntur: Quos cum MAXIMILIANUS I. non poſſet abolere, eodem non ſolum

II. v. CONRING. de *Judic. Germ.* §. 53. *Ord. Cam.* 1495. Tit. Wir Churfürſten. STRUV. *Hiſt. Germ.* Diſſ. XXII. §. 7. 14. LUDEWIG de *Prærog. Duc. Wurtenb.* S. III. C. IV. §. 7. TITIUS L. VII. C. III. §. 2. 4.

* Not. tamen, extare jam ALBERTI II. Conſtitutionem a. 1438. qua Auſtregæ ad pacem publicam promovendam conſtituti. v. SCHILT. J. P. T. II. p. 339.

lum confirmavit, magisque efformavit, ac ſtatui Reip. attemperavit, etiam ceteris Principibus, aliisque Immediatis quibusdam, conceſſit.

III. Igitur ante MAXIMILIANUM I. Auſtregæ tantum *Conventionales* fuerunt, i. e. Statuum litigantium voluntate unice formati: Hodie vero alii quidem ſunt *Legales*, in totum vel ex parte, i. e. talia judicia, quæ compromiſſo quidem conſtituuntur, ſed juxta præſcriptum legum fundamentalium, a quibus vel conceſſa, vel magis formata ſunt; alii mere *Conventionales*, qui ſcil. ſola conventione adhuc conſtituuntur vel formantur.

IV. *LEGALES*, ſive *Ordinationis*, Auſtregæ, licet, deficientibus conventionalibus, demum locum habeant, prius tamen conſiderari merentur: *Cauſſa* eorum *impulſiva*, tum ex parte Cæſaris, tum ex parte Statuum, diverſa eſſe potuit; defectus ſcil. Judiciorum, pax publica, litium multitudo, libertas Statuum, beneficium primæ inſtantiæ: *Fundamentum* vero & *norma* in Ordinatione Cameræ continetur.

V.

IV. v. LIMN. I. P. L. IX. C. V. §. 43. REINKING. de R. S. & E. L. II. Cl. 2. C. XVI. n. 6. CONRING. th. 26. SCHILT. J. P. L. IV. T. VII. §. 2. COCCEJ. C. XXXII. §. 27. SCHWED. C. XVII. §. 12. f. EUR. HER. T. I. p. 921. TITIUS §. 4. LUDEWIG l. c.

V. *Jurisdictio* Auſtregarum Legalium uti *compromiſſo*, ſive conſenſu litigantium, alieno judicio ſponte ſeſe ſubmittentium, nititur, atque hactenus *Arbitria* imitatur, ita nec cum imperio conjuncta eſt, ſed ſola *notione* abſolvitur: ut tamen, poſtquam lege publica, Cæſaris & Statuum conſenſu, confirmata eſt, non exigua ei acceſſerit auctoritas.

VI. Quamvis quæ legibus de Auſtregis diſpoſita ſunt, non tam ad *jurisdictionem* eorum *producendam*, quam *facultatem* & *modum eligendi* Auſtregas pertineant, & Judices Auſtregarii, conſenſu Partium electi, *ſuo nomine* judicent, Jurisdictione Cameræ & Judicii Aulici interim ſuſpenſa.

VII. Ceterum, *ordinaria*, an *delegata* ſit illorum Jurisdictio, fruſtra quæritur, cum plane *ſingularis* ſit, ex *ordinaria* & *arbitraria* quaſi mixta.

VIII. Gaudent hodie *Jure Auſtregarum* nonniſi *Immediati*, Reorum partes ſuſtinentes; non

* Dicend. de differentia Auſtregarum ab Arbitris.

V.-- VII. v. TITIUS §. 21. 22. 23. 25. 26. COCCEJ. §. 35. HORN. §. 2.

VIII. v. *Ord. Cam.* P. II. T. 4. & 5. R. N. §. 156. *Cap.* CAROL. VI. a. XVIII. SCHWED. S. II. C. XVII. §. 6. COCCEJ. §. 27. 34. TITIUS §. 6. HORN. §. 3. STRUV. C. XXIV. §. 37.

* Olim

tamen omnes indiſtincte, exceptis etiam regulariter *Civitatibus* Imperialibus: ii ſcil. ſoli, qui ex *conceſſione* CÆSARIS *expreſſa* vel *tacita generali* vel *ſpeciali*, privilegia talia acquiſiverunt, qualia tamen non amplius facile concedenda.

IX. Diſtingvuntur autem, qui jure Auſtregarum Legalium gaudent, in duos *ordines*: *Primus* continet Electores, Principes, & qui ſunt Principalis dignitatis, ſive Seculares, ſive Eccleſiaſtici; *ſecundus* vero, Pralatos, Comites, Barones, & Nobiles Immediatos.

X. Ratio differentiæ hæc eſt: *Primi ordinis* perſonæ utuntur Jure Auſtregarum indiſtincte, ſive ab immediato, ſive mediato, incola vel peregrino, conveniendi ſint; *ſecundi ordinis*

* Olim ſoli Electores & Principes iis utebantur, & quidem ab immediatis conventi, deinde a quovis non ſubdito, denique & a ſubditis.

** An & Appanagiati, & Principum regentium Uxores, vel liberi? multi affirmant, hodie rectius negari videtur. v. SPRINGSFELD de *Apanag.* C. XI. n. 140. COCCEJ. §. 34. TITIUS §. 8.

IX. – X. v. *Ord. Cam.* d. an. 1495. T. 25. - 27. d. a. 1555. T. 2. 5. COCCEJ. §. 30. SCWED. § 7. RHET. *J. Publ.* L. IV. T. II. §. 5. -- 8. HORN. §. 3 LYNCKER de *Grav. Extraj.* p. 397.

* Not. Comites etiam ſibi Jus Auſtregarum aſſerere contra actorem mediatum. v. LUNIG. Grundſ. P. II. p. 508.

dinis vero tum demum, ſi conveniantur ab actore, Auſtregas habente.

XI. *Modus* conſtituendi Judicium Auſtregarium, pro varietate ordinis variat. Nam ſi *Primi Ordinis* perſonæ conveniantur, & quidem (1) ab *Actore ejusdem ordinis*, tum Princeps ex quatuor, a Reo nominatis, quorum duo Eccleſiaſtici, duo Seculares, ex diverſis Familiis, actu regentes, nec ultra 12. leucas ab actore diſſiti, eſſe debent, electus, Judex eſt.

XII. Si (2) ab *Actore ſecundi ordinis*, vel qui omnino Auſtregis deſtituitur, *octo viæ* ordinatione Cameræ introductæ ſunt, quæ tamen forte ad *tres* revocari poſſunt: vel enim a Reo *tres* nominantur *Principes*, qui etiam ejusdem Familiæ eſſe poſſunt, ex quibus Actor unum Judicem eligit, vel a Cæſare *Commiſſarium* auff die Austräge petit Actor, vel denique agitur coram *Conſiliariis Rei* conventi, aut aliis utrinque electis; atque his viis etiam locus eſt, ubi Princeps a ſubditis convenitur, niſi dentur Judicia in provinciis, in quibus & Principum cauſſæ tractari poſſint.

XIII. Quod ſi autem *ſecundi ordinis* perſonæ conveniri debeant, idque vel (1) a *primi ordinis*, vel (2) *ſecundi ordinis* Actore: tum utro-

XI. — XIII. v. O. C. I. SCHWED. §. 10. 11. COCCEJ. §. 31. RHET. §. 15. ſqq. STRYK de *Foro Auſtreg.* n. 25. EUR. H. p. 922.

que casu duplex modus obtinet; vel Actor a Cæsare petit *Commissarium* sui ordinis, vel ex tribus a Reo nominatis Principibus, ut supra in secundo casu, unum eligit.

XIV. Judices electi munus delatum suscipere tenentur; alias vel ab ipso Reo, si ei subsunt, vel a Camera, aut Judicio Aulico, mandatis pœnalibus ad illud cogi possunt.

XV. *Caussæ*, quæ ad forum Austregarum spectant, sunt tantum *Civiles*, reales & personales, quæ per appellationem ad Cameram possunt devolvi; ita tamen, ut & harum intuitu jurisdictio Austregaria in certis casibus cesset; Excluduntur vero caussæ *feudales*, *fiscales* & *matrimoniales*, quæque in *prima instantia* ad *Cameram*, vel ad *Reservata* Imperatoris, pertinent.

XVI. *Processus* coram *Principe* hic est: (1) Actor requirit Reum auff die Austräge/ datis

---

XIV. v. BLUM. *Proc. Cam.* C. XXVII. S. 90.

XV. v. *Ord. Cam.* P. II. §. 2. ibi: Spruch und Forderung / so einer zu dem andern hat. SCHWEDER. §. 13. -- 15. BLUM. T. XXVII. n. 163. -- 187. TITIUS §. 15. -- 20. STRYK de *F. Austr.* n. 40. HORN. §. 5.

* Annon per modum reconventionis caussæ exceptæ Austregis possint subjici? dubium.

XVII. v O. P. II. T. 2. COCCEJ. §. 32. STRYK. de *Processu Austreg.* n. 15. sqq.

tis ad eum litteris, quibus omnia intentionis suæ capita una insinuat; (2) Reus intra 4. septimanas a die insinuationis nominat 4. vel 3. Principes, pro diversitate ordinis; (3) Uterque intra 14. dies implorat electum; (4) Electus citat Partes, dato termino; (5) Tum propere caussam cognoscit, & pronunciat.

XVII. *Processus* coram *Commissario* vulgaris & summarius est. At Processus coram Consiliariis Rei, vel utrinque electis, hic est: (1) Actor requirit & insinuat, ut supra; (2) Reus intra mensem citat Actorem ad aulam suam, dato salvo conducto; (3) Tum exhibet & subdelegat Consiliarios suos; (4) Eos solvit a nexu, quo sibi tenentur; (5) Invicem jurant; (6) Inde caussa cognoscitur & deciditur.

XVIII. Ceterum cognitio intra sex menses, vel saltem annum & diem, a tempore litis cœptæ, finiri debet, quod tamen adeo præcise non servatur: Pœna contumaciæ est amissio hujus fori.

XIX. *Cessant* aut finiuntur Austregæ: (1) Si Reus (non actor) formam & tempus præscriptum non observet. (2) Si cœptum judicium

XVII. v. O. C. P. II. T. 3. 4. 5. 6. COCCEJ. §. 33. STRYK l. c.

XVIII. v. STRYK. l. c. HORN. §. 6.

XIX. v. O. C. l. c. T. 2. §. fin. verb. Der Antworter T. 4. §. 2. v. Wolte aber der Churfürst. COCCEJ. §. 36. Qu. I.

non absolvitur facto vel mora Rei intra statutum tempus. (3) Si Judex desinat esse Status, vel ejus conditionis, in qua electus est. (4) Morte Judicis.

XX. *Appellari* ab Austregis ad judicium Aulicum, vel Cameram, potest, licet vel Partes, vel Judex, privilegio extremæ provocationis alias gaudeant (*a*): cessante vero appellatione, an Austregæ sententiam suam *exequi* possint, non immerito dubitatur, imo negatur, licet ab aliis affirmetur; quod nullibi id Austregis concessum legatur: unde Cæsar vel Camera implorari solet, ut Executio Ducibus Circuli demandetur. (*b*)

XXI. Ceterum licet *abrogatos* esse Austregas, nemo recte dixerit; nec Reus, invito Acto-

---

Qu. 1. An heres vel successor in officio succedat in hoc Judicio? 2. An nominari alius pro lubitu possit, an vero tantum e reliquis jam nominatis? v. COCCEJ. §. 37. 38.

XX. (*a*) v. O. C. T. 6. O. *Jud. Aul.* T. 2. §. Dietweil. EUR. H. p. 923. HORN. §. 6.

(*b*) v. O. C. T. 4. §. 14. ibi: vor denen die Haupt-Sache und Execution in erster Instanz gehöret. Sed dist. inter executionem judicati, & processus. Conf. O. C. P. II. T. 8. §. 8. & P. III. T. 48. BLUM. T. XXVII. §. 203. COCCEJ. §. 35. LYNCKER ad SCHWED. §. 16. E. H. l. c. HORN. l. c.

XXI. v. CONRING. de *Judic. Germ.* §. 62. MONZ. C. V. §. 19. f. TITIUS §. 28.

Actore, iis renunciare queat: tamen, ob scrupulosa requisita, jurisdictionis incertitudinem, aliaque incommoda, *rarissimum* eorum *usum* esse, forte non immerito asseritur.

XXII. Præter Austregas legales, de quibus hactenus, dantur etiam *CONVENTIONALES*, Gewillkührte Austräge/ qui sunt *Judices primæ instantiæ, a Statibus, aut Membris Immediatis per pactum constituti, ad lites eorum juxta normam conventionis, sopiendas & dijudicandas.*

XXIII. Hi generatim duplicis generis esse videntur; vel enim *pacto perpetuo* Judices Austregari jam *in antecessum* constituti sunt, vel, *orta controversia*, pro lubitu litigantium, *demum eliguntur.*

XXIV. Priores iterum sunt (1) vel *conventionales* in specie, qui inter diversas Familias constituuntur; vel *Statutarii* sive *Familiares*, Stamm-Austräge/ Haus-Austräge/ qui in una

XX. -- XXIII. v. O. C. 1495. Tit. Wir Churfürsten. STRYK. de *Foro Princip. & privator. communi.* C. I. n. 65. sqq. TITIUS §. 29. Dn. G. H. HEYDENREICH Disp. inaug. de *Austregis Convention. Ser. Dom. Saxon.* C. I. §. 9.

XXIV. * Illustria hujusmodi Austregarum conventionalium, speciatim familiarium ac perpetuorum, exempla extant in Sereniss. Domo Saxonica, itemque Hassiaca.

v. EUR. HER. p. 921. STRUV. §. 35. D. HEYDENREICH l. c. §. 10. Cap. II.

una Familia locum habent: (2) vel *perpetui*, Erb-Austräge, qui perpetuo durant; vel *temporarii*, qui ad certum tempus, caussam, vel personam, constituuntur.

XXV. Gaudent jure Austregas conventionales sibi constituendi soli *Status* ac *Membra* Imp. *Immediata*; quod mediati Jurisdictioni territoriali sunt subjecti, in cujus præjudicium, Domino invito, alios judices sibi constituere nequeunt. Ex illis vero Familiis, quæ Austregas conventionales constitutos habent, soli Domini regentes, non etiam uxores, liberi, apanagiati, illis uti posse videntur.

XXVI. An *Imperatoris consensus* ad hujusmodi *conventionem necessarius* sit? a nonnullis dubitatur, rectius vero, eundem temere haud negligendum esse, censetur: quod ad diminuendam Cæsaris jurisdictionem tendere, nec sine Cæsaris confirmatione exceptio horum Austregarum facile attendenda, videatur: quamvis Imperatoris consensus, ob restrictam hac in parte potestatem ejus, difficilis fuerit ad impetrandum.

XXVII.

XXV. v. D. HEYDENREICH Cap. I. §. 11. 15. ibique allegati, qui quoad posterius dissentiunt.

XXVI. v. STRYK de *Foro Austreg.* §. 6. SCHILTER *J. Publ.* L. IV. T. VII. §. 4. L. B. de LYNCKER de *Grav. extraj.* C. V. S. I. §. 20. n. 1. 3. *R. J. Nov.* §. 116. *Cap.* CAROL. VI. a. XVIII. D. HEYDENR. §. 13.

XXVII. *Norma* horum Auſtregarum eſt *conventio*, ex qua adeo tum de eorum perſonis & poteſtate, tum de iis, qui illorum judicio ſubſunt, tum de cauſſis eo pertinentibus, tum de forma & modo procedendi, judicandum erit. Idem dicendum, ubi *teſtamento* conſtituti fuerunt.

XXVIII. Quod *appellari* poſſit ab Auſtregis etiam conventionalibus ad Superiora Imp. Judicia, Aulicum nempe & Camerale, hodie forte minus dubitandum; quamvis initio ante MAXIMILIANUM I. appellationes non ſtatim frequentes fuiſſe videantur: nec dubium, quin hodieque inter partes conveniri queat, ne appellare liceat. Sed devolvi quoque poſſunt cauſſæ Auſtregarum ad Superiora Judicia, protracta vel denegata Juſticia. *Executionis* vero, ſi nihil de ea conventum, eadem, quæ in Legalibus erit ratio.

XXIX. Neutiquam vero integrum Imperatori

XXVII. v. O. C. 1495. T. Wir Churfürſten. O. C. *noviſſ.* P. II. T. II. §. 1.; STRYK. l. c. HEYDENR. §. 12. 14-18.

XXVII. v. O. C. T. II. §. 2. VI. pr. *O. J. Aul.* T. II. Dieweil, CONRING. de *Judic. R. Germ.* th. 61. 63. E. H. p. 931. STRYK de *Proc. Auſtr.* §. 36. RHET. *J. Publ.* L. IV. T. II. §. 32. TITIUS §. 32. HEYDENREICH §. 20. 21. 18.

XXIX. v. *Cap.* CAROLI VI. a. XVIII. HEYDENR. §. 26. 27.

tori aut summis Imp. Judiciis est, pro lubitu, præteritis Austregis his, caussas eo pertinentes ad se trahere, vel via Rescriptorum, aut Commissionum, in caussis ad Austregas pertinentibus, procedere.

XXX. *Cessant* tamen Austregæ conventionales: (1) *Renunciatione* utriusque Partis, non unius; (2) Si illi, qui Austregas tales constitutos habent, *banniti*, aut *regalibus* privati, fuerint; (3) Si personæ miserabiles, veluti viduæ, pupilli, morbo sontico laborantes &c. vi privilegii sui, statim Cameram vel Imperatorem adeant; (5) Si plures sint litis consortes, non omnes privilegio Austregarum gaudentes; (6) Si caussa ita comparata sit, ut a mandato S. C. præcepto, vel executione, incipi possit; (7) Si Austregales Judices alterutri parti juste suspecti sint.

XXXI. *Posterius* Austregarum conventionalium genus imitatur fere *Arbitria compromissaria*, sola conventione constantia, vel plane cum illis coincidit: quales toties locum habere possunt, quoties controversia incidit, de qua disponendi libertas Statibus competit.

XXXII.

XXX. v. D. HEYDENREIH. §. 22. - 25.

XXX. v. TITIUS §. 33. STRUV. §. 41. HEYDENR. §. 30.

XXXII. *Usus* Austregarum conventionalium prioris generis hodie forte non adeo frequens est, non tamen omnino nullus: Frequentior vero posterioris, compromissariorum scilicet, quorum & varia reperiuntur exempla.

XXXIII. Sed & *tertium* genus Austregarum dari videtur, qui tamen vel ad *legales*, vel *conventionales* forte referri poterunt: *PRIVILEGIATI* scil. qui vel ex speciali Cæsaris concessione, vel præscriptione aut observantia originem trahunt; qualibus non solum *Principes* * nonnulli, Sed & *Civitates* ** quædam *Imperiales* gaudent.

XXXIV. Denique huc referri potest *JUDICIUM*

XXXII. v. STRYK de *Processu Austr.* §. 3. TITIUS §. 34. 38. STRUV. *Hist. Germ.* Diss. XXIII. §. 9. 24. XXXII. §. 69. *S. J. Publ.* l. c. HEYDENREICH §. 28. – 30.

* e. g. Duces Wurtenbergici. v. LUDEWIG de *Prærogat. Duc. Wurtenb.* P. II. C. 4.

** Ut Noriberga, Ratisbona, Eslinga, Reutlinga, Dinckelspühla, Svinfurtum, Zell am Hammerbach, item Northusa.

XXXIII. v. LIMN. J. P. L. IX. C. V. n. 16. SCHWED. §. 6. COCCEJ. §. 28. TITIUS §. 30. 31. STRUV. §. 36. HEYDENR. §. 31.

XXXIV. v. UFFENBACH de *Consil. Imp. Cæs. Aul.* C. XII. S. I. Subsect. 7. p. 157. b. fin. HILLER de *Lib. S. R. I. Civit. Judicio. amicabili.*

DICIUM AMICABILE CIVITATUM IMP. quod est *litium, inter Magistratum maxime, Civesque Imperialium Civitatum, quin & inter has ipsas invicem, exortarum, amica tractatio, in loco inquietato; a Deputatis proxime vicinarum Civitatum Imp. eodem missis, eum in finem instituta, ut, ipsorum ope, lites hæ amicabili finiantur modo:* cujus origo, fundamentum, & norma ex variis Recessibus conventuum Civitatensium, inprimis d. a. 1591. repetitur.

CAP. VI.
DE
JUDICIO IMP. ROTHWILENSI CETERISQUE JUDICIIS IMP. PROVINCIALIBUS.

§. I.

DAntur & alia *Judicia* Imperii *particularia*, Statuum potissimum jurisdictionem concursu suo temperantia, ac Summis Imperii Judiciis subordinata. Tale est JUDICIUM ROTHWILENSE, quod est *Collegium Judicis & Assessorum, nomine & auctoritate Cæsaris, per certas Germaniæ provincias, jus dicens.*

II. Institutum creditur a CONRADO III. atque Rothwilæ in præmium fidei, & præstitæ

II. v. CONRING de *Judic. Germ.* §. 92. MAURIT. de *Jud. Rothw.* C. II. §. 4. STRUV. C. XXIV. §. 42.

*Spe-

ſtici contra LOTHARIUM auxilii, a. 1146. conceſſum: quamvis antiquitus jam fuiſſe videatur, ſed mobile, usque dum CONRADUS Rothwilæ ſedem figeret perpetuam. A MAXIMILIANO I. autem poſtea peculiari privilegio confirmatum eſt.

III. Judex vel *Præſes* Judicii, ſub nexu feudali, perpetuus quondam fuit *Comes Sulzenſis*, hodie eſt *Princeps Schwartzenbergicus*, in quem per filiam ultimi Comitis officium hoc translatum eſt: *Vice-Præſes* ex Comitum vel Baronum numero ſumitur, atque a Judice eligitur: *Aſſeſſores* partim ex Equeſtri ordine, partim ex *Senatu* Rothwilano a Septemviris, in hanc rem ſingulis annis conſtitutis, prævio examine Judicis & Aſſeſſorum, deliguntur.

* Speciem *Judicii provincialis* fuiſſe, & ad reliquias *Pallentiorum* in terris *Alemannicis*, uti *Magdeburgum* in terris *Saxonicis* & *Slavicis*, pertinuiſſe, obſervat SCHILTER *J. Publ.* L. IV. C. IX. §. 1. 2. & cumprimis ex Diplomatis CONRADI ap. LIMN. L. IX. C. III. §. 6. & RUPERTI Imp. ubi, Unſer und des Reichs Land-Gerichte zu Rothwile / illud vocat, & contradiſtingvit Judicio Aulico, vor Uns oder unſer Königlich Hoffgerichte / demonſtrat.

III. v. RHET. J. P. L. IV. T. V. §. 5. SCHWED. S. I. C. XIV. §. 6. SCHILT. J. P. L. IV. T. IX. §. 5. EUR. HER. p. 590. PFEFF. VITR. *Ill.* L. IV. C. VIII. §. 4.

IV. *Jurisdictio* hujus Judicii a solo CÆSARE dependet, atque, *ordinaria* recte dicitur: Non vero nisi quatuor Circulos, *Austriacum, Franconicum, Svevicum* & *Rhenanum*, nec tamen integros, complectitur: Nec in *Immediatos* solum, exercetur, sed & *mediatos*, ita, ut horum intuitu cum Magistratibus horum districtuum *concurrat*; quod ad reliquias exercitæ olim in subditos mediatos jurisdictionis Cæsareæ refertur: idque quoad omnes *Caussas*, voluntariæ & contentiosæ jurisdictionis, *civiles* & *criminales*, exceptis tamen feudalibus & ecclesiasticis, item Reservatis Cæsareis.

V. Sed ista procedunt, *nisi Exemtio doceatur*, quæ hic frequentissima est, ut forte nullus majorum gentium Status in districtu Rothwilensi occurrat, quin vel ipse, vel simul etiam subditi ejus, sive privilegio, sive ordinatione, sive transactione, sive præscriptione, exemti sint.

VI. Exemtionis vero privilegium tempestive opponendum, & Rothwilensibus exhibendum est; quo facto caussæ exemtæ a Judicio

IV. v. MAURIT. de *Jud. Rothw.* C. II. §. 5. 7. 9. C. III. §. 1. 2. 5. SCHWED. §. 4. LYNCKER de *Rel. Obseq.* th. 74.

V. v. *Cap.* CAROL. VI. a. XVIII. MAURIT. C. II. §. 9. 10. SCHWED. §. 4.

VI. v. MAURIT. C. II. §. 11. C. III. TITIUS §. 8. 10.

dicio illo avocantur: Poteſt tamen eidem a Domino, non vero ſubditis, renunciari: Neque etiam regulariter adverſus *Cauſſas reſervatas*, Ehehaften/ quarum 28. numerantur, iſtud allegari poteſt; quamvis contra has etiam exemtionem concedi poſſe, non ſit dubitandum.

VII. Deferuntur autem cauſſæ ad Judicium Rothwilenſe vel per modum *ſimplicis querelæ*; dum vel Status coram eo conveniuntur, vel id cum Statuum territorialibus Magiſtratibus concurrit elective & cumulative: vel per *Viam appellationis*; quod ultimum tamen ad ſolos ſubditos videtur reſtringendum.

VIII. Nonnullæ etiam cauſſæ promiſcue ad Judicium *Aulicum*, *Camerale* & *Rothwilenſe*, deferri poſſunt: quamvis, an propterea hoc cum illis *concurrentem jurisdictionem* habeat, a nonnullis dubitetur; quod Judiciis illis Superioribus cauſſas a Rothwilenſi avocare liceat, quæ avocatio concurſui contrarietur.

IX. *Appellatur* ab hoc Judicio ad Cameram vel Judicium Aulicum: ſi vero, citra appel-

Rrr 2 latio-

VII. v. MAURIT. C. II. §. 8. C. IV. §. 3. SCHWED. §. 12. TITIUS §. 13.

VIII. v. MAURIT. l.c. §. EUR. HER. p. 919. SCHILT. l. c. p. 379. TITIUS § 14.

IX. v. R. I. 1570. §. 71. *Cap.* JOS. a. XVII. CAROL. VI. a. XVIII. MAURIT. C. IV. §. 1. 5. RHET. *J. Publ.* L. IV. T. V. §. 12.

lationem, alio remedio caussa transferenda sit, solum Judicium Aulicum competens esse, quidem existimant.

X. *Processus* in plerisque observatur Cameralis, nisi Reformatio Judicii alium indicet, qui brevior esse solet: *Ordinatio* hujus Judicii duplex innotuit, prima a. 1146. CONRADI III. sed nova MAXIMILIANI II. auspiciis prodiit, quæ hodie adhuc in usu est.

XI. Jurisdictionis effectus est *Executio*: Hæc, si caussa respiciat Statum, aliis Satibus, & fortassis Circulo; si Statuum subditos, illi Statui, cui reus subest, committenda videtur.

XII. Sed cum jam dudum adversus hoc Judicium variæ Statuum *quarele* enatæ fuerint, tum quod subditi mediati illuc traherentur, tum quod casus reservati plus justo extenderentur: non solum MAXIMILIANUS II. remedium iis reformatione sua afferre conatus est,

X. V. MAURIT. C. II. III. SCHWED. §. 8. WEHNER. ad *Reform. Jud. Rothw.* HORN. C. LV. §. 3.

XI. V. MAURIT. C. IV. §. 4. TITIUS §. 15. 16.

XII. v. R. I. 1521. §. 17. R. 1654. §. 93. J. P. a. V. §. 29. *Capit.* MATTHIÆ a. XVI. FERD. II. a. XVII. LEOP. a XVIII. JOS. a. XVII. CAROL. VI. a. XVIII. LUNIG Grundf. P. II. p. 584. ibique Handhab der Röm. Käyserl. Majest. Uhralten Käyserl. Hoffgerichts zu Rothweil. LIMN. T. II. *Addit.* L. IX. C. III. p. 393. SCHWED. §. 17. TITIUS §. 18. -- 25.

eſt, ſed & in Capitulationibus Cæſareis de abuſibus tollendis conventum; at vota Statuum de abolendo eo exitu caruere, licet illud, ſalva juſtitia fieri poſſe, nonnulli exiſtiment.

XIII. Præter hoc, alia quoque *Judicia Provincialia*, a tempore Interregni, paſſim ab Imperatoribus conſtituta fuerunt, ad Pacem publicam inprimis tuendam: Horum nonnulla quidem Dominis Territorialibus ceſſerunt, nonnulla vero, in *Svevia* inprimis & *Franconia*, Immediata Imperii Judicia manſerunt.

XIV. Cumprimis *JUDICIUM PROVINCIALE SVEVICUM* hic conſiderari meretur, quod olim ipſi Sveviæ Duces in loco publico, dicto Künig-Stuhl/ vice Imperatoris, exercuiſſe videntur; unde, iis extinctis, ejusdem reliquiæ remanſerunt.

XV. Hodie iſtud in tribus hiſce civitatibus Imp. *Ravensburg*, *Wangen*, *Jsney*, ac in pago *Alltorff* genant Weingarten/ habetur; quolibet loco tot conſtituente Aſſeſſores, ut ſingulis juridicis XII. illorum præſto eſſe posſint.

XIII. v. DATT. L. I. C. XVIII. STRUV. §. 32. 48.

XIX. v. Dn. STRUV. l. c. §. 49. ibique Diploma FRIDERICI Svev. Duc. d. a. 1224. in cauſſa Salmannsweiler.

XVI. *Jurisdictio* ejus certo ad Danubium districtu terminatur, atque in omnes ibi degentes sese extendit, cumque Statibus Circuli Svevici non privilegiatis concurrit, ut tamen in privilegiatis quoque casus reservati locum habeant: Appellatio vero hodie citra dubium ad summa Imperii Tribunalia admittenda, licet olim Judicium Supremum Oenipontanum Austriacum contradixerit.

XVII. Datur & aliud Judicium provinciale in *Suevia* auff der Leutkircher Heyde in der Pursch / cujus jurisdictio non ultra districtum Civitatis Leutkirchensis se extendit.

XVIII. In *Franconia* quoque duo sunt Imperii Judicia; Primum est *JUDICIUM PROVINCIALE BURGGRAVIATUS NORIBERGENSIS*, quod olim Norибergæ viguit, postea ex privilegio FRIDERICI III. in alia loca, ac tandem *Onoldinum* translatum est, imo & omnia huic Judicio contraria abolita sunt.

XIX. *Judex* igitur fuit *BURGGRAVIUS NORIBER-*

XVI. v. Freye Käyserl. Landger. in Ober- und Nieder-Schwaben Ordn. P. I. T. I. SCHWED. §. II. 12. *Cap.* JOS. L. XVII. CAROLI VI. a. XVIII.

XVII. v. LIMN. *Enucl.* L. IV. C. 45.

XVIII. v. Addit. ad L. V. C. VII. n. 20. n. 121. LUNIG. P. Spec. III. Abs. p. 14. ubi Privilegium FRIDERICI III. STRUV. §. 50.

XIX. v. LIMN. Addit. L. V. C. VII. p. 745. ibique

RIBERGENSIS, qui vice IMPERATORIS judicavit: unde hodieque *MARCHIONES BRANDENBURGICI* Judicium hoc Imperiale exercent, atque ex privilegio CAROLI IV. substituunt Vicarium, unum scil. ex Nobilibus Præsidem hujus Judicii constituendo.

XX. Celebratur istud adhuc *quater* quotannis, quod die 4. hohen Gerichte appellant; quo uterque *Marchionum* unum ex Consiliariis Nobilibus, *Magister Ordinis Teutonici* Commendatorem in Ellingen & Virnsberg, *Noriberga* duos ex Senatu ablegat, qui ab Assessoribus ordinariis de Processibus coram hoc Judicio institutis informantur, atque adsunt publicationi sententiarum.

XXI. Extendit hoc Judicium olim limites suos etiam extra Franconiam in Sveviam, Bavariam, & Terram Rhenensem, in Principes etiam aliosque Immediatos; sed hodie jurisdictio ejus admodum circumscripta est: Ipsi etiam Burggravii forum hoc agnoverunt: Judicia duellica quoque ibi locum habuerunt. Ceterum ab eo appellatur ad Summa Imperii Judicia, si summa sit 850. florenorum.

 XXII.

que Privil. RUDOLPHI. Habsp. verb. *Judicium provinciale in Nürnberg, cui etiam vice Imperatoris existens, omne Judicium judicans exercebit.* & p. 749. ubi Privil. CAROLI IV.

XX. XXI. v. PACHELB. a GEHAG de *Judic. Provinc. Norib.* STRUV. §. 5.

XXII. Alterum eſt *JUDICIUM IMP. PROVINCIALE DUCATUS FRANCONICI HERBIPOLENSE*, quod cœpit, ex quo Epiſcopus Judiciariam poteſtatem, ſub Ducis titulo, in terris ſuis, ex privilegio FRIDERICI I. adeptus eſt: Sed cum jurisdictionem ſuam plus juſto extenderet, Civitates quædam Imp. exemtionem impetrarunt: Ceterum ab hoc Judicio primum ad Epiſcopum, inde ad Cameram appellatur.

XXIII. Denique huc ſpectabat *JUDICIUM PROVINCIALE HAGENOVIENSE*, cujus jurisdictio *decem Civitates Alſatiæ* complectebatur: ſed iſtud per P. W. Gallis ceſſum eſt.

XXIV. Ceterum *abolitio* horum quoque Judiciorum Provincialium in *Franconia*, *Svevia*, & ad *Rhenum*, utpote quæ in præjudicicium Superioritatis Territorialis Statuum vergerent, & variis abuſibus laborarent, ſæpius quæſita: ſed nihil aliud impetratum eſt, quam promiſſio de abuſibus tollendis, Capitulationibus facta, Auſtriacis in primis renitentibus.

XXV.

XXII. v. STRUV. §. 52.
XXIII. v. HERTZOG. Elſaß. Chron. L. IX. C. 3. INST. P. MON. §. *Tertio Imp.*
XXIV. v. *Cap.* JOS. a. XVII. CAROL. VI. a. XVIII. HORN. §. 5. STRUV. §. 49.

XXV. Peculiare quoque Judiciorum Provincialium genus fuerunt *JUDICIA WESTPHALICA, SECRETA*, h. e. *Judicia criminalia Saxonica, seu Germanica, per Papas, Imperatores & Episcopos, inprimis autem Archi-Episcopum Coloniensem, tanquam Ducem Westphaliæ, & Vicarium Imperatoris in Westphalia, Seculi XIV. initio, ita emendata, ut loco processus cum clamore olim peracti, item loco probationum vulgarium, alia quædam forma secreta illis daretur, eo fine, ut celerius justitia administraretur, & regiones ab hominibus maleficis purgarentur.*

XXV. v. Ill. THOMAS. Diss. de *Orig. Nat. Progr. & Inter. Judic. Westph.* § 22. sqq.

* Dicta *Vemica*, Fehm-Gerichte / Fehm-Ding / a voce faimen / quod est separare, & verfehmen / quod est in die Acht thun; *Libera*, Frey-Stühle / Frie-Gerichte / Frie-Geding / sive, quod Comes & Scabini deberent liberi esse, sive quod magna in puniendis reis libertate uterentur; Stuhl-Gerichte / a sedibus Judicum; Still-Gerichte / Heimliche-Gerichte / a modo procedendi occulto & tacito.

** Præses dicebatur der Frie-Graff / Assessores die Stuhl-Herren: Judices etiam *Femeri* vocati.

*** Reperiebantur hujusmodi Judicia passim inter Rhenum & Visurgim, in Episcopatibus, Coloniensi, Monasteriensi, Paderbornensi, Mindensi, Ultrajectino, item in Landgraviatu Hassiæ.

XXVI. *Originem* habuisse viden
quisSaxoniæJudiciis criminalibus,
M. quidem institutis, sed postea
tis imo plane in abusum tractis:
variæ de iis orirentur querelæ,
eorum aliquoties ab Imperatori
MUNDO, FRIDERICO III. & M
NO I. tentata, ac nimia eorum
cumscripta est: Tandem cum St
risdictionem criminalem nacti,
toribus mit Frey-Stühlen invest
Judiciis Imperii facta sunt Judic
Westphaliæ, & Hassiæ, provinci

XXVI. v. *Dipl.* CAROLI M. pro TRU
mite ap. MEIBOM. *R. Germ.* T. I.
de HERFORDIA de *factis illustr.*
a. 1355. ap. MEIBOM. de IRMENS.
qui primus *legem Secreti Judicii*,
dicitur, memorat. ÆN. SYLV. de S
Frid. III. C. 29. SCHOTTEL. de *singu*
Germ. Jud. & Jur. C. 29. FREHER
Secretis Judic. in Westph. DATT.
C. 2. sq. SCHILT. *J. Publ.* L. IV.
MASIUS Disp. laud. STRUV. *Hist. Ju*
sqq.

CAP. VII.
DE CANCELLARIA ARCHIVO ET IDIOMATE IMPERII.

§. I.

IN Comitiis æque ac Judiciis Imperii locum & usum habent & *Cancellaria*, & *Arhivum*, & *Idioma* Imperii.

II. CANCELLARIA IMPERII est locus, ex quo Acta publica expediuntur; Estque triplex, vel in *Comitiis*, vel in *Judicio Aulico*, vel in *Camera Imperii:* Singulas dirigit *Elector Moguntinus*, tanquam Archi-Cancellarius Imperii.

III. *CANCELLARIA* in *COMITIIS* quæ die Chur-Mayntzische Cantzeley / interdum etiam die Reichs-Cantzeley vocatur, dirigitur per Legatos Moguntinos, atque ex hac omnia Acta Comitialia eduntur, quo & Protocollum Moguntinum, quod fidem habet authenticam, spectat.

IV. Altera *CANCELLARIA* est *JUDICII AULICI*, dicta die Reichs-Hoff-Cantzeley / interdum & die Reichs-Cantzeley / ex qua omnia decreta Judicii Aulici, litteræ investituræ, diplomata, privilegia, & quæ alias ad regalia Imperii pertinent, vi Capitulationis, expedienda sunt: De singulis certa taxa solvenda, e quibus Vice-Cancellario, ceterisque Cancellariæ ministris sua sunt emolumenta.

V.

V. Dirigit eandem ELECTOR
NUS per Vicarium ſuum, *VICE-*
RIUM, non tantum Imperatori
ſacramento obnoxium, qui Sig
perii majus & medium adſerva
ſtitiæ ac Gratiæ una cum Imper
ta vero una cum Secretario, ſu
ram gerit negotiorum Imperii,
dorum majorum inveſtituris n
ratoris proponit; ſub ſe autem
tarios, Taxatores, Regiſtratore
tarios, pluresque miniſtros m
omnes una cum ipſo ab Electore
conſtituuntur.

VI. Tertia *CANCELLARIA*
LIS, ex qua omnia decreta Ca
expedienda: Hanc itidem Mog
Adminiſtratorem ſuum, cui *Proton*
qui miniſtri ſubſunt, dirigit.
dependent *Notarii Immatriculati*,
legitimo examine, in matricul
relati, qui tum in Camera, tum
reperiuntur, atque ad inſinuand
meralia adhibentur.

II.--VI. v. L. B. de LYNCKER de
p. 9. ſqq. *Cap.* JOS. a. XXXIX
ROLI VI. a. XXV. a. XXII. STI
§. 1. - 4.

VII. ARCHIVUM IMPERII eſt locus publicus, ubi Acta, Inſtrumenta & Documenta publica deponuntur & aſſervantur: Eſtque duplex, vel IMPERATORIS, vel *IMPERII. Illud* a ſolo IMPERATORE dependet eidemque omnia Acta Imperii, vel Domus Auſtriacæ, inferuntur: Hoc vero a *MOGUNTINI* directione dependet, eſtque triplex, vel primarium *Imperii*, vel *Judicii Aulici*, vel *Cameræ Imperialis.*

VIII. *PRIMARIUM IMPERII ARCHIVUM*, a MAXIMILIANI I. tempore inprimis magis magisque ordinatum, Moguntinus in aula ſua ſervat, atque in eo *Acta* & Monumenta Imperii *publica*, tam *comitialia*, quam *extracomitialia*, etiam

---

VII. v. BOECLER. *Not. I.* L. III. C. IV. App. LYNCKER ad h. l. Diſſ. cit. p. 8. 9. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXXII. §. 48. SCHILT. *J. Publ.* L. IV. T. VI. §. 1. STRUV. §. 10. ſqq.

* Venit quoque *Cancellariæ* nomine: quamquam hoc non modo Archivum, ſed & totam actorum expediendorum & conſervandorum rationem, qua perſonis, rebus & juribus illorum abſolvitur, deſignet. v. LYNCKER l. c. p. 9.

VIII. v. R. I. 1548. §. 75. junct. 53. & 76. R. 1598. §. 10. WAGENSEIL de *Archivo Imp.* §. 8. l. c. §. 3. LYNCKER l. c. p. 11. STRUV. §. 11.

* Not.

iam *Italica*, recondita habet; Unde etiam cum hoc Archivum Imperatoris sæpissime concurrit: Quin imo par *fides* Archivo Moguntino, si non major, cum Cæsaris Archivo in his, quæ in istud *recepta* sunt, habetur; quod pro religione jurisjurandi sui invigilare muneri suo vel maxime credatur, ne in *scrinia* sua, nisi *Originalia* & *formæ præcipuæ*, recipiat.

IX. Pars Archivi Imperialis, ad *Judicium Aulicum*, pars ad *Cameram Imperii*, sub Cancellariæ nomine, pertinet: illa *Viennæ* servatur, ac per *Vice-Cancellarium* dirigitur; hæc vero in

---

* Not. *Archivum Imperatoris* ratione Notitiarum locupletius esse. v. LYNCK. l. c. p. 12.

** Dic. de Exemplari authentico *Augustanæ Confessionis*, cui insistit Pax Religiosa, ex Archivo Moguntino, edito. v. Vertheid. des Aug-Apffels p. 351. 303.

*** Exemplar *Instrumenti Pacis W.* Saxoni traditum an eandem cum Moguntino fidem habeat? v. STRYK. l. c.

* An & penes Coloniensem Archivum *Italicum*; & penes Trevirensem Archivum *Gallicum* detur? v. LIMN. ad a. XII. *Capit.* CAROLUS V. BOECL. & LYNCK. ll. cc.

IX. v. *O. Cam.* P. I. T. 30. §. 3. 4. BOECLER. l. c. LYNCKER l. c. p. 10. 11.

in *loco Cameræ*, & quidem non tantum in ipso *Cancellariæ* loco, sed & *Lectoria*, ad quam *Cryptæ* duæ pertinent, cui *Præfectus Cancellariæ* præest: In utraque Acta Judicialia, & Privilegia Statuum & Immediatorum, custodiuntur.

X. Ceterum Editio & copia Documentorum, quæ in Archivo Imperii *Primario* asservantur, ab *Electore Moguntino*: quæ vero in *Camerali* vel *Viennensi* habentur, nonnisi a *Camera*, vel *Judicio Aulico*, etiam per compulsorialis, ubi opus fuerit, petitur.

XI. IDIOMA IMPERII, quo nomine venit Lingva, in negotiis publicis, Comitiis & Judiciis Imperii, adhiberi solita, hodie non nisi *Germanicum* & *Latinum* est, ad quorum usum Imperatores a CAROLI V. tempore per Capitulationes ita adstricti sunt, ut alia lingva exotica in negotiis Imperii uti non liceat.

XII. Olim licet Lingva *Theotisca* sive *Teutonica* Regibus Francorum propria fuerit, tamen ejus usus in actis publicis non admodum frequentatus fuit.

XIII.

X. v. BOECLER. n. 3. LYNCKER p. 14.

XI. v. BECMANN. de *Jure Idiom.* th. 31. *Cap.* JOS. a. XLII. ibique *Medit.* p. 338.

XIII. Frequentior fuit usus sermonis *Latini*, utpote Ecclesiæ Romanæ, æque ac Romano Imperio, proprii: Unde patet ratio introducti ejusdem usus; dum & Romana sacra coleret Germania, & Imperium Romanum crederet in Germanico continuari, & Clericorum interesset, Laicos, Latinæ lingvæ plerumque imperitos, a summis Imperii officiis, ac negotiorum publicorum moderatione, excludi: Ut adeo non mirum sit, lingvam Latinam per tot secula in Germania regnasse.

XIV. At cœpit tandem usus *vernaculi* sermonis revocari, FRIDERICI II. imprimis, & magis adhuc RUDOLPHI I. ætate: dum sub *illo* primus Recessus Teutonicus extat, *hic* vero Idiomatis Germanici usum edicto publico præcepisse memoratur; quamvis posterius nonnulli de usu ejusdem in actis judicialibus tantum, vel de necessitate sermonis Latini remissa, interpretentur: Saltem postea vernaculæ usus magis invaluit, ut tamen *utriusque Lingvæ* usus remanserit, Capitulationibus confirmatus.

XV.

XII. -- XIV. v. BALUZ. *Cap.* T. II. p. 144. B. RHEN. *Rer. Germ.* L. II. p. 362. LEHM. L. II. C. 45. L. V. C. 107. HERT. de *Fide Dipl.* S. I. §. 2. 3. SCHILT. Præf. ad *J. F. Alem.* §. 9. sqq. BECMAN. Diss. cit. C. II. §. 5.

XV. Equidem in *Comitiis* non nisi *Germanicum* idioma hodie in usu est, exceptis *Burgundo Sabaudo* & *Lotharingo*, qui scripta & vota etiam Latino idiomate proferunt. In *Judicio* quoque *Camerali* non nisi in caussis *Burgundicis*, & in Aulico in *Italicis* etiam, Latina lingva admittitur. In Negotiis vero cum *Exteris* sola *Latina* lingva usum habet.

CAP. VIII.

DE CIRCULIS IMPERII.

§. I.

UT Administratio Imperii per *Comitia* & *Judicia* Imperii eo felicius procederet, *Circulorum* nexus accessit: De quorum origine, numero, divisione, ac membris jam superius actum; hic vero de illorum statu politico ac juribus ulterius agendum erit.

II. Est autem CIRCULUS *complexus diversorum Statuum eorumque Territoriorum perpetuo ac æquali fœdere, ad tranquillitatem & utilitatem communem, salvo nexu universali, inter se sociatorum.*

XV. v. LIMN. ad *Cap.* CAROL. VI. a. XIV. p. 221. n. 14. *Cap.* JOS. a. XLII. ibique *Medit.* p. 337. 338. *Cap.* CAROL. VI. a. XXIII. LYNCKER. de *Idiom. Imp.* p. 19. STRUV. §. 8. 9.

III. *Usus* Circulorum in eo ponitur, ut eo ordinatius in *vasto* Imperii *corpore* omnia dirigi possint; qui olim forte major fuit, ac hodie: cum ratio, a vastitate corporis politici, subalternam distributionem provinciarum postulante, desumta, ad Monarchiam potius, quam præsentem Imperii statum, ex pluribus Rebuspublicis particularibus compositum, quadret; nihilominus nec hodie omnino nullus Circulorum usus censendus est.

IV. Præcipuus usus ac finis, ex intentione MAXIMILIANI I. haud dubie fuit, ut hac vicinarum provinciarum ac territoriorum arctiori conjunctione in certa Corpora, sub dependentia a Directorio Circuli, subordinata universali Corpori, *Pax Publica* per vires unitas eo melius servari posset.

V. Deinde & usus eorum hodieque se exerit in præsentandis Assessoribus Cameralibus,

III. v. LIMN. J. P. L. I. C. VII. n. 25. SCHWED. C. V. §. 2. BOECLER *Not. I.* L. III. C. I. COCCEJ. *J. Publ.* C. IV. §. 10. sqq. VITR. L. III. T. XIX. §. 8. TITIUS *J. Publ.* L. VI. C. III. §. 30. sqq.

IV. v. R. I. 1555. §. 54. 62. sqq. SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 7.

V. v. *O. Cam.* P. I. T. I. *R. Nov.* §. 107. 169. Erklär. des Landfried. 1522. T. I. R. 1551. §. 55. R. 1594. §. 63. J. P. a. XVII. §. 8. FERD. Müntz-Ordn. 1559.

bus, ut olim Regimenti, in promulgandis Edictis & Mandatis Cæsareis; in exequendis Summorum Tribunalium sententiis; in distribuendis colligendis ac moderandis collectis in Comitiis decretis: in redintegranda Imp. Matricula; in cura rei monetariæ & vectigalium; in cura rei militaris pro securitate Imperii conservanda; in præconsultationibus de rebus in comitiis decernendis; denique generatim in cura eorum, quæ non unius Status territoriique potestate conclusa sunt, sed ad publicam Imperii vel Circuli rem pertinent.

VI. Illi fines ut obtineantur, certa *Politia* ordinata est, dum non solum inter *Status* cujusque *Circuli* datur *nexus*, vi cujus quilibet Circulus peculiare Corpus constituit, sed etiam cuilibet Circulo sui sunt *Officiales*, sui *Conventus*, suum *Archivum*, suum *Ærarium*, suus *Apparatus* circularis.

1559. §. 31. 32. R. 1576. §. 118. R. 1512. §. 8. sqq. COCCEJ. §. 11. sqq. SCHWED. §. 1. 2. STRUV. §. 16. 17.

* An antiquiores Circuli in his negotiis prærogativam præ recentioribus habeant.

VI. v. *Meditat.* ad I. P. Specim. VIII. Mant. 1. Von Beschaffenheit des Ursprungs der Ausschreib-Aemter, p. 1328.

VII. *Officiales* ſunt vel *majores*, quorum munus cum ſplendore quodam, & dirigendi facultate coniunctum eſt; ut *Directores*, *Duces* & *Adjuncti*: vel *minores*, qui miniſteria circularia obeunt, ut *Secretarii*, *Receptores*, *Monetarii Zygoſtatæ*.

VIII. *PRINCEPS* vel *DIRECTOR CIRCULI* eſt *primarius Circuli Status*, *ſub cujus directione & moderamine reliqua Circuli Membra in commune conſulunt & agunt*: Igitur *Officium* ejus generatim in negotiis Circuli moderandis, ſpeciatim in eo conſiſtit, ut gravamina Statuum Circularium aliorumque deſideria, audiat, Statuum ſuffragia exquirat, ſuoque voto confirmet, Circuli receſſus conſcribi faciat, & archivi ac totius conſtitutionis circularis curam gerat: nullam tamen jurisdictionem, vel ſuperioritatem in Status Circuli Director conſequitur.

IX. Munus Directorum non tam *lege*, quam *conſuetudine*, invaluiſſe videtur, inprimis poſtquam

VII.--VIII. v. * Vocantur die Ausſchreibende Creyß-Fürſten. v. R. I. 1551. §. 40. R. I. 1544. §. 13. ibi: Ein jeder Creyß-Fürſt (dem ſolches zu thun von Rechts- oder Gewonheitswegen gebühret) die Creyß Stånd in ſeinem Creyß zum förderlichſten an eine gelegne Malſtatt erfordern und beſchreiben ſoll. SCHWED. §. 10. COCCEJ. §. 15. 18. 20. TITIUS §. 11. 12. 13. PFEFFING. *V. III.* L. II. T. VI. §. 12. p. 1094.

IX. v. LIMN. T. I. Addit. ad L. IX. C. I. n. 242. p. 423.

quam CAROLUS V. binis Superioribus cujusque Circuli per ſingulare Edictum, vel promulgationem pacis publicæ, vel convocationem Statuum ad eligendum Capitaneum Circuli, demandavit: unde forte occaſio nata his, qui auctoritate dignitate potentia ceteris prævaluere, jura Directorum ſibi ſenſim aſſerendi; ut adeo munus iſtud, certis Statibus velut hereditarium factum, hodie Territorio cohæreat.

X. Cum vero in nonnullis Circulis etiam potentiores *Epiſcopi* darentur, mirum non eſt, quod & hi, pro auctoritate, qua in rebus Imperii valent, in Directorio cum *Secularibus* Principibus concurrere voluerint: Et cum Eccleſiaſticorum & ſecularium paria in Comitiis jura ſint, *Directorium* quoque in dubio & *Eccleſiaſtico* & *Seculari* Principi commune eſt.

XI. Hinc ſex dantur Circuli; in quibus *duo* ſunt *Directores*, Eccleſiaſticus & Secularis: ut in Franconico, *Bambergenſis* & *Culmbacenſis*; in Rhenenſi, *Wormatienſis* & olim *Simmerenſis*, hodie *Neoburgicus* in Bavarico, *Saltzburgicus* & *Bavarus*; in Svevico, *Conſtantienſis* & *Wurtenbergicus*; in Saxonico inferiori, *Luneburgicus*, & *Magdeburgenſis* vel *Bremenſis* alternatim; in

p. 423. *Mantiſſ.* cit. von Urſprung der Ausſchreib-A. p. 1331. ſqq. STRUV. §. 19.

Westphalico denique *Monasteriensis*, & *Juliacensis* vel *Clivienfis* alternando.

XII. In Rhenano inferiori, solus *Moguntinus*, ob eximiam, qua polliet, auctoritatem, Director est: In *Austriaco* vero, *Burgundico* & *Saxonico Superiori*, ubi Episcopi sub clientela Ducum degunt, Secularium Directorum tantum ratio habita fuit.

XIII. Observari autem meretur, quod Circuli, ubi *Religio mixta* est, Directorio etiam ex *utraque religione* mixto gaudeant; Exemplo circuli Franconici, Suevici, Rhenani Superioris,

---

X. -- XII. v. * Monasteriensis cur Paderbornensi in Directorio prælatus sit?

** Dic. de litibus ratione Directorii inter Bambergensem & Würtzburgensem, inter Bambergensem & Brandenburgensem, inter Constantiensem, & Würtenbergensem & inter Wormatiensem & Simmerensem, exortis.

v. LIMN. Addit. T. I. L. I. C. VII. n. 23. L. V. C. VII. n. 147. COCCEJ. §. 17. SCHWED. §. 10. *Mantiss.* cit. p. 1333. 1336. sqq. STRUV. §. 18. 19.

XIII. * Dic. de controversia, in Circulo Rhenano Superiori a. 1698. enata; Evangelicis, extincta linea Simmerensi, & Neoburgica succedente, Evangelicum Directorem poscentibus, quod talis anno decretorio fuerit, & paritas religionis requiratur.

v. *Mantiss.* cit. 1. p. 1337. & *Mant.* II. p. 1338. sqq.

rioris, & Westphalici: contra ubi *alterutra Religio* prævalet, Directorium quoque vel *Catholicum* tantum, vel *Evangelicum* sit; exemplo reliquorum Circulorum.

XIV. Sed & observandam, in nonnullis quidem Circulis officium *Principis convocantis* des Creyß-ausschreibenden Fürsten / & *Directoris* conjunctum esse, ut in Bavarico, Westphalico, Saxonico inferiori, & quatuor recentioribus: in nonnullis vero disjunctum, ita, ut uterque quidem convocet, unus autem dirigat conventus circulares, isque vel Ecclesiasticus, ut in Franconico & Rhenano Superiori, vel Secularis, ut in Svevico.

XV. *DUX CIRCULI* dicitur *rei militari Circuli præfectus:* Hoc munus non quidem cum ipsis Circulis statim, nec tamen multo post enatum videtur, dum a. 1512. electio *Præfecti* (eines Hauptmanns) decreta fuit.

XVI. *Eligitur* autem Dux Circuli regulariter a Statibus circularibus, omnium vel plurium

XIV. v. STRUV. §. 17. 18. ibique allegati.

XV. * Olim dictus Creyß-Hauptmann / hodie Creyß-Obrister.

v. R. I. 1512. §. Und ob Jemands. ibi: als dan soll der Hauptmann. *Mantiss.* cit. I. p. 1328. J. P. a. XVI. §. 2. SCHWED. §. II. STRUV. §. 20.

XVI. v. R. I. 1522. Tit. Wie ein Creyß mit Erwehlung. R. I. 1654. §. 183. SCHWED. §. II. VITR. §. 18. TITIUS §. 18. 19.

rium consensu; ut adeo successio locum non habet, quamvis familia Antecessoris non facile negligi soleat: Electionem factam Dux electus præsens vel absens *acceptat*, ac officio suo se rite functurum esse, solenni jurejurando, vel si Princeps est, nuda assertione *promittit*.

XVII. Eligi potest vel ipse Circuli Director, quod plerumque fit, vel Status ex eodem, vel alieno etiam Circulo: modo sit idoneus, & eminentioris dignitatis, saltem Comes, vel Baro; an secularis tantum? disceptatum quidem, sed forte non immerito affirmatum fuit: Imperio quoque obnoxius esse debet, sed an soli? itidem disputatum; licet id præcise requiri haud videatur.

XVIII. Ceterum inter *Statum Circularem* & *Extraneum* hæc censetur differentia esse, quod ille

XVII. v. R. I. 1522. a. III. ibi: Und soll darauff ein jeder der ietztgemeldten Creyß/ insonderheit/ alsbald einen Hauptmann/ der ein Fürst/ Freyherr/ oder sonst in treffentlichen und Weltlichen Stand/ auch zu solchen geschickt und fertig sey/ erwählen. R. I. 1555. §. 56. LIMN. Addit. T. I. L. I. C. VII. p. 49. 51. SCHWED. §. 13. STRUV. §. 20. PFEFF. L. II. T. VI. §. 14. Not. e). STRAUCH. *Diss. Exot.* D. I. §. 5.

* Dic. de quæstione status mota 1. Bambergensi Ducis Circ. munus ambienti: 2. Regi Daniæ, in Ducem Circuli Sax. inf. electo.

XVIII. v. SCHWED. §. 14. VITR. §. 19. 20. TITIUS. §. 21.

ille gratis, hic accepto salario munus subeat, ille immediate vel mediate, hic tantum immediate, eodem fungi queat.

XIX. Elapso anno, Dux munus resignare potest, ut tamen sex mensibus ante id Circuli Directori indicet: Posse etiam Ducem, male officio functum, eodem a ceteris excludi, ex natura pactorum æqualium certum videtur, licet talis exclusio, sine Circuli periculo, fieri vix queat.

XX. *Officium* Ducis Circuli est, Pacem publicam in Circulo suo tueri, ac turbas enatas, communicato cum Adjunctis consilio, copiarum circularium auxilio compescere, militem circularem a Statibus debitum cogere, de apparatu circulari sollicitum esse, providere, ne delectus ab exteris in suo Circulo instituantur, denique sententias banni, aliasve exequi.

XXI. Neutiquam vero potestate sua in præjudicium Statuum abuti debet, nec superioritatem sibi adrogare, nec auxilia circularia in privatos usus convertere: quodsi vero ipse Dux alterum invadat, unus ex Adjunctis officio eo fungi debet.

XIX. v. VITRIAR. §. 21. TITIUS §. 22.

XX. – XXI. R. I. 1555. §. 58. 60. 73. 76. *Ord. Cam.* P. III. T. 48. R. I. 1582. §. 40. R. *Noviss.* §. 179. SCHWED. §. 15. HORN. C. LII. §. 5.

XXII. *Executio* modo dicta etsi ab Imperatore absque consensu Statuum decerni possit, nisi rem cum Statibus communicare satius videatur: non tamen nisi *Circulo*, cui Status condemnatus subest, juxta Leges Imp. demandari debet, a *Directoribus* promovenda, & a *Duce*, vel, si hic deficiat, a Directoribus etiam

XXII. * Dic. de Executione Donawerdensi, Erfurtensi, & Mecklenburgensi:
v. *R. I. Trev. & Col.* 1512. §. 9. Erklär. des Landfr. zu Nürnb. 1522. T. 14. R. I. Aug. 1555. §. 58 59. 60. 70. 71 *Ord. Cam. Aug.* P. III. T. 48. 49. §. 1. ibi: Denn Obersten und zugeordneten des Creyß / unter welchen der ungehorsam Churfürst / Fürst oder Stand gesessen / die Execution alsbald befehlen und gebiethen. J. P. a. XVI. §. 11. ibi: *Injungendo tam Directoribus* Ausschreibenden Fürsten / *quam Praefectis militiae Circularis* Creyß-Obristen / *ut ad requisitionem restituendorum, juxta ordinem executionis, & hac pacta, restitutionem cujusque promoveant & perficiant. R. I. Nov* §. 160. ibi: oder wen dieselben bey der Sachen *interessirt*. Conf. LIMN. T. II. Addit. L. I. C. VII. p. 103. *Relatio Donaverdensis*, it. *Informatio Juris & facti in caussa Donawerdensi*. Anon. Sched. de *Officio Directorum & Ducum* Circul. *in Execut. sent.* a. 1697. Ill. THOMAS. *Theses Juris Publ. oppositae Dissertationi de Officio Dir. & Duc. Circ.* PFEFFING. VITR. *Ill.* L. II. T. VI. §. 16. EUR. HER. p. 930. sqq. HORN. §. 5. STRUV. *Hist. Germ.* Diss. XXXVII. §. 92. & *J. Publ.* C. V. §. 22.

etiam, perficienda; licet aliquando Imperatori ſecus viſum fuerit: Aliud obtinet, ſi ipſorum Directorum, vel Ducum Circuli cauſſa agatur, quippe quo caſu Executio alterius quoque Circuli Ducibus demandari poteſt.

XXIII. *ADJUNCTI DUCIS*, Zugeordnete/ quorum præcipuus dicitur der Nachgeordnete/ ſunt *Perſonæ habiles, eo fine conſtitutæ, ut Duci conſiliis* & *opera adſiſtant, & eo impedito, vel negligente officium, ejus vices ſubeant.*

XXIV. Quod ad *habilitatem* Adjunctorum, *conſtitutionem, officium*, ejusque durationem, eadem fere locum habent, quæ de Duce modo dicta ſunt, quod huic Adjuncti ſubordinentur, & numerus eorum ab arbitrio Circuli pendeat.

XXV. De Officialibus *minoribus*, eorumque *conſtitutione* & *officio*, multa dicere nihil attinet: cum *illa* ex generalibus principiis facile intelligatur, *hoc* vero ex fine muneris demandati, appareat.

XXVI. *CONVENTUS* quoque a *Circulis* celebrantur, qui vel *Univerſales* ſunt, ubi omnes Circuli, vel *Particulares*, ubi quidam Circuli, vel *Singulares*, ubi unius tantum Circuli Membra, conveniunt.

XXVII.

XXIII. XXIV. v. R. I. 1555. §. 56 57 59. 76. R. 1576. §. 47. 48. 110. LIMN. T. I. *Addit.* L. I. C. VII. n. 32. p. 83. SCHWED. §. 16. VITR. §. 24. ſqq. TITIUS §. 23. 24. STRUV. § 24.

XXVII. *Univerſalis* Circulorum *Conventus* indicuntur a *Moguntino*, & conveniunt, præter *Commiſſarium Cæſareum*, qui jus proponendi habet, *Deputati Circulorum*, plerumque Directores & Duces cum ſuis Adjunctis, qui de cauſſa, quæ proponitur, probe inſtructi, ſecum communicant die Creyß-Bedencken / ſive *præconſultationes* in quovis Circulo factas: Inde *Receſſus* a Moguntino, conſenſu Commiſſariorum Cæſaris & Deputatorum Circularium, conficitur.

XXVIII. Inſtituti olim fuerunt ob varias cauſſas, ob moderationem Matriculæ, ob rem monetariam, ob refundendos ſumtus in executionem Imp. factos, quo nomine Erfurti a. 1576. hujusmodi conventus celebratus fuit: Sed cum hodie ejusmodi negotia in Comitiis pertractentur, atque Circuli inter ſe de ordine contendant, vix amplius tales Conventus ſperandi ſunt.

XXIX. *Particulares* Circulorum *Conventus* itidem interdum inſtituuntur, vel ob rem monetariam, ut inter *Correſpondentes* Circulos fieri ſolet; vel ob executionem conſociatis Circulis peragendam, ut a. 1554. inter Rhenanum Superiorem & Inferiorem; vel ob mutuam ſecuritatem, ut a Circulis *Aſſociatis* noviſſime factum.

XXX.

XXVII. XXVIII. v. SCHWED. §. 19. HORN. §. 7. STRUV. *J. Publ.* C. XXII. §. 57.

XXX. Cumprimis *Conventus Monetales* inter tres Germaniæ Superioris Circulos in re monetaria correſpondentes, *Franconicum Bavaricum* & *Svevicum*, frequentantur: Hos indicit Bambergenſis, præfinito ad comparendum ſex hebdomadum ſpatio: Conveniunt ex quolibet Circulo duo vel tres legati Statuum, quibus jus monetandi & officinas monetales habendi competit: Hi per Zygoſtatas, dictos Waradeinos, monetas in Circulis ſuis occurrentes examinari curant, abuſus monetæ tollunt, defectus corrigunt, denique Receſſum format, & ſubſcribunt, qui vocatur Müntz-Abſchied.

XXXI. Eadem ratione correſpondent tum Circulus *Rhenanus Superior* & *Inferior* cum *Weſtphalico*, tum *Saxonicus Superior* & *Inferior* cum *eodem*, & Conventus Monetales nonnunquam inſtituunt.

XXXII. *Conventus* Circulorum *Singulares* duplicis ſunt generis: vel enim *omnes* Circuli Status conveniunt, vel *nonnulli* tantum: Et ex his iterum vel *Directores* cum Deputatis ex ſingulis ſcamnis, quæ die Engern Creyß-*Convente* vocantur; vel Status *Eccleſiaſtici*, vel *Seculares* tantum, vel *Principes* unius Circuli &c.

XXXIII.

XXIX. -- XXXI. v. STRUV. §. 58. BRUNNEM. *Exam. J. Publ.* L. IV. C. IV. qu. 14.
XXXII. v. SCHWED. §. 19. TITIUS L. VI. C. VI. §. 3.

XXXIII. *Indicunt* istos conve
sive *Principes convocantes*, per *l*
gulos Status circulares directa
locum & *caussam* conventus h
nent.

XXXIV. Liberum hodie e
præscitu vel *consensu Imperatoris* C
modi instituere, quoties nece
tas Circuli eos exigit; atque tu
rii Cæsarei rarius mittuntur,
berationes, invitis Statibus, h
tur: Nonnunquam tamen CÆ
ventus circulares urget vel jul
non solum indictio facta a Dir
sari significanda, sed etiam Co
us admittendi.

XXXV. *Negotia*, in his Conv
laribus tractari sveta, sunt vel *Im*
Prioris generis censentur *Præs*
Cameræ, *Probatio monetæ*, *Conser*
tatis publicæ, *Collectæ circulares a*
perii adhibendæ, *Sententiarum &*
perialium executio, *Collectio mili*
matriculæ præparanda: Sed no
etiam extra conventus, nonnu
hodie tractari solent.

XXXIII. v. SCHWED. §. 21. VITR.
sqq. HORN. §. 8.

XXXIV. *Cap.* JOS. a. VI. CAROL. V
FING. VITR. *Ill.* L. II. T. VI. p
§. 10. L. B. de LYNCKER de *Comm*

XXXVI. Ad posterius genus spectant: *Collectæ circulares*, ad conservationem Circuli exigendæ, *constitutio officialium circularium*, denique omnia, quæ ad *utilitatem Circuli* pertinent.

XXXVII. Status, sive vocati, sive non vocati, vel ipsi, vel per legatum, comparent; illi nomina apud Directorium profitentur, hi mandata exhibent: deinde statuto tempore ad operationes procedunt, ubi prima congregatio directorii *Propositione*, ac *mandatorum litterarumque credentialium lectione*, fere absolvitur.

XXXVIII. Postea de negotiis propositis *deliberant*, sententias viritim dicunt, rogante Directorio, suumque addente, & vel unanimi consensu, vel per majora concludunt: Conclusa in *Recessum Circularem* a Directorio rediguntur, qui, si placet prælectus, subscriptione & sigillis munitur, originali in Archivum Circuli relato, interdum & Cæsaris confirmatio expetitur.

XXXIX.

XXXV. — XXXVIII. v. TITIUS. §. 7. sqq. STRYK. de *Milit. Circ.* C. II. §. 2. 10. EUR. H. p. 952. CONRING. de *Negot. Convent.* I. §. 89. 90. Grundf. P. III. C. III. a. IV. num. 3. p. 89. 90. SCHWEDER. §. 23. HORN. §. 9. STRUV §. 59. 60.

XXXIX. Ceterum Conventus Circulares, cumprimis particulares & ſingulares, etiam dividuntur in *Statarios*, qui ſtatuto tempore inſtituuntur, quod inprimis monetæ probandæ cauſſa, inter Circulos *Correſpondentes* fieri debet; & *Arbitrarios*, quæ habentur, quoties utilitas & neceſſitas poſtulat.

XL. Licet autem Conventus cujuslibet *annui* eſſe debeant, idque a plerisque adhuc obſervetur: in Circulo tamen Saxonico Superiori & Inferiori jam ab aliquo tempore ceſſarunt, licet aliquoties de iis reſtituendis actum ſit.

XLI. Denique quilibet Circulus certo *Apparatus*, Creyß bereitſchafft / inſtructus eſſe debet, qui partim *militia*, partim *ærario* circulari abſolvitur.

XLII. Sed laborant quoque Circuli non exiguis *defectibus*, dum non ſolum variæ *provinciæ* iis ſubtractæ, ſed nec *ſtructura* eorum ubique ſatis concinna & ſufficiens eſt, imo & *nexus* eorundem ſenſim magis magisque laxari cœpit.

XLIII.

XXXIX. v. Müntz-Ordn. 1559. §. 158. ſqq. 1570. §. 138. VITR. §. 18. 19. TITIUS §. 4.

XL. v. EUR. H. p. 952. HORN. §. 9. STRUV. §. 61.

XLI. v. R. I. 1579. §. 22. STRYK. de *milit. Circ.*

XLIII. Hinc *Ordinationes* Circulorum indies negliguntur: *Executiones* in illis ut plurimum claudicant, vel secundum Ordinationem Executionum Circularium ambagiosæ, & præsenti tempori parum accommodatæ sunt; antiqua illa Circulorum *Correspondentia* omittitur; *Collisiones* inter Membra unius Circuli, *religione* & *viribus* inæqualia, facile suboriuntur; denique mutua *renitentia* inter *Circulos* & *Cameram* sæpius se exerit.

XLIV. Inde sæpius cum de *Redintegratione*, tum de *Reformatione* Circulorum, quorum illa ad reducendos exemtos, hæc vero ad tollendos ac emendandos structuræ aut nexus aut ordinationum defectus, pertinet, consilia agitata sunt, sed usque adhuc absque successu.

XLII - XLIV. v. TITIUS C. III. §. 28. 29. BOECLER. L. III. C. 2. 3. BRUNNEM. l. c. qu. 12. *Cap.* JOS. a. XII. ibique *Medit.* p. 138. CAR. VI. a. XII. STRUV. C. V. §. 28.

LIB. VII.

De JURE PUBLICO STATUUM IMPERII.

Cap. I.

De SPECIALIBUS IMPERII R. G. REBUSPUBLICIS, SIVE TERRITORIIS STATUUM ET SUPERIORITATE TERRITORIALI IN GENERE.

§. I.

POstquam Jus Publicum *Universi Imperii* consideratum est, *Specialium* quoque I. R. G. *Rerumpublicarum* Jus Publicum, quod in *Territoriis Statuum Imp.* locum habet, considerandum erit.

II. Scilicet ex supra dictis liquet, universum *IMPERIUM* in varia TERRITORIA distributum esse; Hæc autem nihil aliud sunt, quam *Provinciæ Imperii particulares, jure Status possessæ, atque imperio civili, sub Superioritatis Territorialis nomine animatæ, ita, ut quælibet peculiaris Reipublicæ speciem exhibeat, cum universi tamen Imperii Republica certo nexu unitam.*

III. Dividuntur Territoria (1) in *IMMEDIATA* & *MEDIATA*: quæ distinctio a nonnullis

III. v COCCEJ. *J. Publ.* C. IX. §. 2. sqq. conf. Supra L. I. C. XIX. §. 6.

nullis ita explicatur, ut *illa* dicantur, quæ, sine intermedio Domino Territoriali, Imperio sunt subjecta; *hæc* vero, quæ Dominum habent Territorialem, &, hoc mediante, Imperio subsunt: Origo autem & fundamenta distinctionis sub Imperio FRANCORUM quærenda.

IV. Sed ut usus distinctionis pateat, tempora distingvenda sunt. Sub Francis *CAROLINGIS* omnia Territoria fuerunt *immediata*, postquam CAROLUS M. magnos Ducatus fregit, & in Comitatus minores divisit, Regi, sine intermedio Duce, subjectos.

V. Post *CAROLINGOS* vero, cum majores iterum Duces surrexerunt, qui universali sub potestate sua integras provincias complexi sunt, & non solum hereditario, sed & proprio jure easdem sibi asseruerunt, *mediatæ* sensim factæ sunt omnes Imperii Germanici Provinciæ; ita ut solus *Dux* esset *immediatus*, reliqui Ordines cum suis terris *mediati*; exceptis tamen *Episcopis* & *Abbatibus*, itemque *Comitibus*, & *Civitatibus* nonnullis; exceptis etiam *Terris fiscalibus*, immediate Regi in qualibet Provincia reservatis, quibus Comites Palatini præerant, quæ tamen sensim etiam defecerunt.

VI. Atque hic rerum status non solum in *SAXONIA Westphaliam* & *Thuringiam* simul ambitu suo complectente, & BAVARIA, sed etiam

iam *LOTHARINGIA*, *FRANCONIA* (quibus *Terræ Rhenensis* partes accesserunt) & *SVEVIA* fuit, atque sub SAXONICIS, (ubi cœpit, licet imperfectius) FRANCONICIS & SVEVICIS Imperatoribus aliquamdiu perduravit.

VII. Sed SVEVICORUM Imperatorum ætate magnam mutationem Provinciæ majores subierunt: dum primum fractis ac disjectis, proscriptione HENRICORUM, magnis *SAXONIÆ* & *BAVARIÆ*, ac deinceps, extinctis HOHENSTAUFFIIS, etiam *FRANCONIÆ* & *SVEVIÆ*, Ducatibus, plura *Territoria Immediata*, quorum Domini hactenus mediati fuerant, enata sunt.

VIII. Ex his, probe subductis rationibus, facile apparebit, quantum Divisioni in terras *immediatas*, & *mediatas*, eo sensu, quo sub Francis usu venisse dicitur; post tot rerum vicissitudines, & magnorum Ducatuum divisiones, hodie tribuendum sit, quantumque usum cumprimis in discernendis Territoriis clausis & non clausis (de quibus mox) habere possit.

IX Hodie igitur alio sensu Territoria *Immediata* dicuntur, quæ immediate Imperio subsunt, quamvis habeant Dominum Territorialem; qualia sunt Territoria Statuum: *Medi-*

VII. v. Supra L. IV. C. II. §. 16. seqq.

IX. v. COCCEJ. *Autonom. J. Gent.* C. XIX. STRUV. C. XXVI. §. 1.

Mediata vero, quæ immediate quidem Domino Territoriali, mediate vero demum Imperio ſubjiciuntur; qualia hodie ſunt terræ Landſaſſiorum.

X. Quamvis autem regulariter Territoria illorum, qui ſunt *Status*, etiam *Immediata* ſint, tamen dantur *Status* nonnulli, cumprimis inter Prælātos & Comites, qui vel *immediato* Territorio plane deſtituuntur, vel juxta cum *immediatis* etiam *mediatas* terras poſſident.

XI. Secundo Territoria dividuntur in *CLAUSA* & *NON-CLAUSA*: *Illa* dicuntur, de quibus conſtat, quod omnia, quæ illius finibus continentur, aliquando unius poteſtati teritoriali ſubjecta fuerint; *hæc* vero, quæ ſub nomine & ambitu ſuo includunt terras, eidem Domino haud obnoxias, ſed peculiaria

 ter-

X. v. HERT. de *Special. R. G. I. Rebusp.* S. I. §. 3. & 5. STRUV. l. *c.* ubi exempla.

XI. XII. v. Magnif. Dn. WERNHER Diſſ. de *Probatione Landſaſſ. ex Situ Terr.* §, 18. 21. Conf. Magnif. Dn. MENCKEN. Diſſ. de *Vi Superiorit. Territ. in Territ. Imp. Clauſ.* §. 8. 10. 13. & de *Foro Competente Vaſallorum* &c. Sect. II. §. 11. 12. Diſſent. NEUM. de PUCHHOLTZ. Annot. ad SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. C. IX. §. 5. p. 244. ſqq. Ill. THOMAS. de *Inutil. Brocard. vulg. Quæ ſunt in Territorio præſumuntur etiam eſſe de Territorio.* Dn. STRUV. *S. J. Publ.* C. V. §. 5.

territoria constituentes, vel certe alienæ Superioritati haud subjectas, vel de quibus saltem, quod aliquando unius Superioritati Territoriali subfuerint, probari nequit.

XII. *Usus* distinctionis vulgato isto: *Quicquid est in Territorio, est etiam de Territorio*; exprimitur, atque adeo in probatione *Landsassiatus* vel *Immedietatis* ponitur, ita, ut terræ in Territorio *clauso* sitæ regulariter pro *mediatis*, in *non-clausis* pro *immediatis* habeantur, eo quod res in eodem semper statu mansisse *præsumatur*; sed *Præsumtio* tamen hæc *contraria probatione* elidi queat: unde rationis est, ut, & qui in Territorio *clauso* exemtionem prætendit, & qui in *non-clauso* alterum sibi subjectum esse contendit, onus probandi subire debeat.

XIII. Sed si ad specialia descendamus, & quæ sint Territoria *clausa* vel *non-clausa* quæramus, res difficultate non caret. Alii fundamenti loco situm in terra *immediata* vel *mediata* collocant (*a*): Alii attendendum putant, utrum *major* aliqua *Potestas* in Territorio sit, nec ne (*b*): Sed uti priori, ob ante dicta, satis tuto inniti non licet, ita nec posterioris ratio evidens apparet.

XIV.

XIII. (*a*) v. COCCEJ. J. P. C. XV. §. 40. sqq. & C. IX. §. 1. Dn. WERNHER. l. c. §. 8. sqq.
(*b*) v. TITIUS de *Habitu Territor. Germ.* C. 1. §. 72. f.

XIV. Rectius forte *Status* provinciarum, qualis proxime *ante* & *post fractos* Saxoniæ, Bavariæ, Franconiæ & Sveviæ *Ducatus* fuit, fundamenti loco collocatur, atque hunc in modum rationes ſubducuntur:

XV. (1) Quæcunque terræ, ante diviſionem Ducatuum, in Provinciis, ſub univerſali unius Ducis poteſtate concluſis, in quibus alius Dux iterum ſucceſſit, ſitæ fuerunt, illæ adhuc *mediatæ* cenſentur, niſi *exemtio* illarum, vel ſtatim in iſta diviſione, vel poſtea, facta doceri queat, cujus probatio alleganti incumbit.

XVI. (2) Contra Provinciæ, quæ, extinctis Ducibus ſuis, alium Ducem univerſalem nactæ non fuerunt, *Non-clauſæ* cenſentur: adeoque Ordines illarum, jam ſublato Duce, a mediatæ ſubjectionis, ſive Landſaſſiatus, vinculo ſoluti, cum ſuis terris, æquali *immediatæ* libertatis jure gaudere præſumuntur, donec *ſubjectio* ab allegante probetur.

XVII. (3) Denique Territoria particularia, quæ vel, ante diviſionem Ducatuum,

 jam

XIV-XVII. * Ex dictis liquet, cur *Svevia* & *Franconia* cum *Terra Rhenenſi* Territoriis *Non-clauſis*; *Saxonia* vero cum *Miſnia* & *Thuringia*, item *Bavaria* & *Auſtria*, *Clauſis* Territoriis annumerentur. Conf. Generoſiſſ. A. *Examinis Diſſert. de Juriſd. Feud.* &c. Puchholtzio oppoſiti C. VIII.

jam separatas ab iis rationes habuerunt, vel divulsis Ducatibus, aut extinctis Ducibus, peculiaria immediati Territorii jura nacta sunt, *Clausis* Territoriis accensentur; adeoqe terræ iis inclusæ, cum suis possessoribus, *mediatæ subjectionis* ac *Landsassiatus* jure tenentur, donec *exemtio* ab allegante probetur.

XVIII. Tertio dividuntur in *FEUDA* & *ALLODIA*; *illa* ab Imperatore & Imperio, sub lege fidelitatis, recognoscuntur, *hæc* vero a nexu feudali, non tamen ab omni Supremo Dominio, sunt libera: His accedit tertium genus, *TERRITORIA* nempe *CIVITATUM*, quæ nec Feuda, nec Allodia, proprie sunt.

XIX. Equidem *ALLODIALIA* mere Territoria inter *Ducatus* & *Principatus*, præter Principatum Meursensem, hodie non dantur; nisi quod sæpius terræ allodiales, vel ex bonis eccle-

---

VIII. §. 10. sqq. & C. IX. it. D. MENCKEN. de *Vi Superiorit.* §. 11. sqq.

** Clausa Territoria etiam Civitatibus Imp. adscribuntur. v. STRUV. de *Terr. Clauso Civit.* *J.*

XVIII. v. Supra L. V. C. X. §. 3. sqq. & 33. ubi origo hujus distinctionis exposita est.

XIX. v. REINKING. de *Regim. Ec. & Sec.* cl. IV. c. XVI. n. 60. THOMAS. de *Nat. Bon. Secular.* §. 18. sqq. COCCEJ. de *Præsumt. Qualit. Feud. Comitat.* STRUV. de *Allod. Imp.* §. 39. 42. 43. *S. J. Publ.* C. XXV. §. 4.

ecclesiasticis seculo addictis, vel jure pignoris ab Imperio, vel per uxores, vel aliunde acquisitæ, illis intermixtæ sint: bene vero inter *Comitatus* & *Baronatus*, quorum nonnulli adhuc sunt pure allodiales, nonnulli allodiis mixti.

XX. Plerique Status *FEUDA* Imperii *immediata* possident, licet nullus facile sit Elector, nec Princeps Imperii, qui non Dynastiam quandam, vel aliud feudum, ab alio Statu, quandoque inferiori, teneat.

XXI. Fieri etiam potest, ut Status *Territorium* immediatum, & *Superioritatem Territorialem*, vel *alterutrum* horum, alii *STATUI*, sive ut *feudum oblatum*, sive ut *datum* per subinfeudationem acceptum ferat; salva, extra nexum feudalem, immediata Territorii, vel Superioritatis Territorialis, a Cæsare recognoscendæ, atque adeo Status, qualitate.

XX. v. HERT. de *Spec. R. G. I. Rebusp. S. II.* §. 33. STRUV. C. XXVI. §. 3.

XXI. * Dic. de Ducatu Wurtenbergico, Principatu Calenberg. Comit. Waldeccensi, Erpacensi, Mansfeldensi. it. de Comitibus, hodie Princip. Schwartzb. Comit. Rietberg. Rheingraviis.

v. HERT. de *Feud. Oblat.* STRAUCH. *Diss. Exot.* X. §. 21. EUROP. HER. p. 625. 726. LYNCKER. de *Sup. Terr.* p. 38. 39. 40. 45. 50. HORN. C. LVII. §. 8. LUDEWIG de *primo foro Subfeud. Imp.* STRUV. C. XV. §. 3. & XXVI. §. 3.

XXII. Viciſſim fieri poteſt, ut aliquis Territorium quidem *immediate* a CÆSARE ut feudum recognoſcat, ac nihilominus & ipſe, & territorium, & jus territorii, *Superioritati* Status alicujus *Territoriali*, vel Sublimi Territorii juri, ſubjaceat.

XXIII. Quarto Territoria ſunt vel *ECCLESIASTICA*, vel *SECULARIA*: utraque, pro diverſitate Statuum *Eccleſiaſticorum* vel *Secularium*, diverſis nominibus inſignita. Sed in illis diſtingvendæ terræ *fundationis*, die Stiffts-Lande / ab *acceſſoriis*: Diſtingvendum quoque inter *Territorium*, *Jus Metropolitanum* & *Diœceſin*. In his circa *Electoratus* diſtingvendæ *terræ Electorales* & *hereditariæ*: item circa *Civitates Imp.* diſtingvendum Territorium principale & acceſſorium; poſterius ſæpe integros Comitatus complectitur.

XXIV. Denique Principum *Evangelicorum* Territoria ſunt vel *Secularia*, quæ vel ab initio talia fuere, vel ſeculi juri prorſus addicta: vel *Eccleſiaſtica*, quæ adhuc aliquam Epiſcopatus vel Regiminis Eccleſiaſtici formam ſervant: vel *Mixta*, quorum regimen quidem ſeculare eſt, ſalvo tamen jure Capitulorum.

XXV. SUPERIORITAS TERRITORIALIS eſt *Poteſtas, Statibus Imperii ex Legibus fundamentalibus competens, exercendi jura majeſtatis æmula*,

XXII. v. HORN. l. c. &. pecul. *Progr.*
XXIII. XXIV. v. STRUV. §. 7-10.

æmula, intuitu Territorii, erga subditos pariter ac exteros, in quantum legibus aut pactis non est restricta.

XXVI. *Nomen* SUPERIORITATIS TERRITORIALIS serius innotuit, uti *res ipsa* sensim invaluit: Initio *Regalium*, vel *Juris* & *Jurisdictionis*, item *meri mixtique Imperii* nomine Jura,

---

XXVI. v. LIMN. *J. O. T. I.* Addit. L. IV. C. VIII. n. 182. ibi: Die Landes-Fürstliche Obrigkeit ist vor alters im Reich ein gantz unbekant Ding gewesen/ und ist erst ein neuer fœtus nostri Seculi. SCHATEN. *Ann. Paterb.* T. I. L. 9. ubi OTTO. IV. a. 1198. Corbejensi Ecclesiæ *Jurisdictiones*, videlicet *Advocatias* & *Comitatus* & *Regales Bannos* concessisse legitur. LEHM. *Chr. Ep. L. II.* §. 35. A. B. C. XIII. Lit. investit. Anhalt. d. a. 1495. ibi: Daß wir ihnen ihre Regalia, Lehen/ Fürstenthum &c. Obrigkeiten/ Gerichten- und sonst andern Fürstlichen Herrligkeiten/ &c. CAROLI IV. Lit. invest. 1377. quibus Gvilielmum Gelriæ Ducem *Superioritatibus* quoque investivit. INSTR. P. a. V. §. 12. & a. VIII. §. 1. R. I. a. 1555. §. 40. A. 1559. §. 21. ibi: Die Landes hohe Obrigkeit/ die Landes herrliche Bothmäßigkeit/ Oberherrligkeit und Gebiete. *Capit.* LEOP. a. III. ibi. Der Fürsten/ Prælaten/ Graffen/ Herren/ Freyen/ Reichs-Ritterschafft/ Hoheiten/ Geistliche und weltliche Würden/ Gerechtigkeit/ Macht und Gewalt. Caroli VI. a. XV. Landes-Fürstliche hohe Obrigkeit. HERT. de *Superiorit. T.* §. 2. 8. STRUV. §. 14.

* *Supe-*

ra, Statibus in territoriis competentia, venerunt; vel plurimorum Jurium enumeratione res circumſcripta fuit: In J. P. demum *JURIS TERRITORIALIS* nomen reperitur; *Superioritatis* autem vox licet hoc ſenſu in LL. Imp. vix occurrat, tamen hodie uſitatiſſima reique convenientiſſima eſt: Germ. pro diverſitate Statuum Landes-Fürſtliche/ Gräffliche/ Herrliche/ Städtiſche/ Landes- und Hohe Obrigkeit/ ſalutatur.

XXVII. An *Majeſtas* ſit Superioritas Territorialis? diſputatur, & a nonnullis, ob liberum jurium illorum, quæ Majeſtatis ſunt, in Statuum Territoriis exercitium, affirmatur: Sed ſtylo juris publici recepto hactenus modeſta

* *Superioritas* abſolute poſita, item *Suprematus*, Gall. *La Souveraineté*, non niſi Summam Majeſtatem, notare cenſetur v. *J. P. Mon.* §. 74. 96. Sed *Superioritas* cum addito *Territorialis* Statibus recte tribui exiſtimatur; quamvis & *Suprematum* ad Principes armipotentes FURSTENERIUS, peculiari ſenſu applicet. v. HORN. J. P. C. LVIII. §. 1. STRUV. §. 13.

XXVII. v. MAGER. de *Advoc. arm.* C. VI. n. 84. p. 205. RHET. L. II. T. II. §. 1. COCCEJ. C. XXI. §. 7. THOMAS. de *Injuſta Oppos. Jur. Majeſt.* &c. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. 5. HORN. §. 12. BRUNNEM. *Exam. J. P.* L. III. qu. 2. GOEBEL. de *Jurib. Procer. Imp. Majeſtaticis.*

desta Superioritatis Territorialis vox magis placuit, haud dubie, ob memoriam pristini status, & inæqualis nonnullorum Statuum vires, quæ splendorem Majestatis deprecari videntur.

XXVIII. Olim S. T. a *beneficio* & *concessione* Cæsaris dependebat: Sed hodie Statibus ex *LL. fundamentalibus* ita competit, ut & *jure proprio*, & *libere* illam exerceant, nec in exercitio ejusdem a Cæsare & Imperio *turbari*, aut actus ejus *irriti* reddi, queant.

XXIX. Competit S. T. vel titulo *allodiali*, ubi, tacito vel expresso Imperatoris consensu, cum pleniori jure, acquisita est: vel *feudali*, ubi *investituræ* Cæsareæ conditio ad legitimam ejus possessionem requiritur; quamvis per eam jus hoc proprie non *conferatur*, sed jam competens velut *agnoscatur* & *solenniter confirmetur*.

XXX.

XXVIII. v. J. P. a. VIII. §. 1. 2. ibi: *libero juris territorialis, tam in Ecclesiasticis, quam Politicis, exercitio a nullo unquam sub quocunque prætextu de facto turbari possint. Cap.* CAR. VI. a. I. TITIUS l. c. §. 10-14. C. IX. §. 2. sqq. SCHWED. P. Sp. S. II. C. X. §. 9. HORN. §. 7.

* An *dependens* hodie recte dicatur? v. HORN. §. 6. BRUNNEM. l. c. qu. 3.

XXIX. v. ITTER. de *Feud. J.* C. VIII. p. 424. HORN. §. 5. 6. TITIUS C. IV. §. 12.

XXX. Non autem competit S. T. nisi *Statibus* Imp. qui hinc *Domini Territoriales* appellantur, iisque omnibus & singulis, adeoque, uti *Electoribus* & *Principibus*, ita & *Comitibus* & *Civitatibus Imperii*, licet non *æquali plenitudine* & *splendore*: cum ad hoc posterius etiam *habile subjectum* requiratur, quod inprimis *potentia* producit; unde hactenus *Suprematus*, vel *Potentatus*, a *Superioritate* T. distingvendus videtur.

XXXI. Quamvis autem S. T. nonnisi *Immediatis*, competat, fieri tamen potest, ut pars territorii cum jure territoriali, alteri, titulo allodiali, vel feudali, concedatur, ita, ut hic nihilominus Superioritati Territoriali concedentis obnoxius maneat: Sed uti rarissime omnia Regalia, præsertim majora, hoc pacto concedi solent, ita nec *Superioritas Territorialis*

XXX. v. J. P. a. V. §. 29. & 48. VIII. §. 1. 4. COCCEJ. C. XXI. §. 12. 14. BOECLER de *Superiorit. T. Comit.* SCHWED. §. 11. 12. & Diss. de *Pari nexu Civit. J.* Cap. II. §. 7. sqq. LUDEWIG. de *Dispari Civ. nexu* C. VII. §. 4. TITIUS §. 15-17. STRUV. §. 18. 19. 20.

* An etiam Fœminis competere possit? v. HERT. §. 7.

** An & Nobilitati Immediatæ S. T. competat? aff. HERT. de *Spec. R. G. I. Rebusp.* §. 8. & TITIUS §. 16. Sed J. P. eam tantum *Statibus I. R.* tribuit. conf. supra L. IV. C. XIX. §. 17.

XXXI. v. SCHWED. §. 11. HORN. §. 9. 10.

lis proprie conceſſa intelligitur, ſed jus *territorii ſubalternum*, *Sublimi Territorii* juri ſubordinatum.

XXXII. *Partes* ſeu *Jura* Superioritatis Territorialis *REGALIA* quoque appellari ſolent: Quæ vox, in antiquioribus jam monumentis obvia, primum Regii ſeu Imperatorii fiſci jura plerumque ſignificavit; Sed deinceps, Italorum forte auſpiciis, ad omnia jura, quibus Reges pollent, producta, & ab ipſis pariter ac Germanis Territorii juribus, utpote a Regibus derivatis, applicata fuit.

XXXIII. Quænam vero Regalia *ſpeciatim* partes Superioritatis Territorialis conſtituant, in LL. Imperii *definitum* non eſt, ſed indefinite *jus Territorii tam in Eccleſiaſticis, quam Politicis*, Statibus confirmatum.

XXXIV. Hinc ſpecialia ex Jure publico univerſali deducenda venient, & fundamenti loco regula ponenda: *Quod Superioritas T. complectatur omnia jura, ad regendum ac tuendum Territorium neceſſaria, niſi reſtrictio ex legibus, vel pactis, doceatur.*

XXXV. Hinc valet brocardicum: *Conceſſo Territorio univerſali, conceſſa exiſtimantur omnia Rega-*

XXXII. v. CONRING. de *Urb. Germ.* §. 59. HERT. §. 8.
XXXIII - XXXV. v. J. P. a. VIII. §. 1. 2. TITIUS L. III. C. V. §. 5-7. HERT. §. 8.

* Dic.

Regalia, & *qui Territorium habet, habere Regalia:* Sed valet etiam hoc: *Posse quem habere Regalia, etsi non habeat Superioritatem Territorialem.*

XXXVI. Quemadmodum vero Majestas, ita & Superioritas T. vel jura *Imperii* ac *Dominii* exercet in *Territorium*, vel ex *Libertate* civili agit cum *Exteris* intuitu Territorii: hinc jura Superioritatis Terr. etiam in *Immanentia* & *Transeuntia*, & illa iterum, pro diversitate objecti, dum vel circa *Ecclesiastica*, vel *Politica*, versantur, commode distribui possunt.

XXXVII. Sed & dividi solent Regalia in *Majora* seu principalia, quæ in ipsa potestate regendi ac tuendi Territorium consistunt: & *Minora* seu subsidiaria, quæ in mediis & subsidiis ad regimen & tutamen istud pertinentibus.

XXXVIII. Regalia *minora* iterum duplicis generis sunt: alia ad regendum ac tuendum territorium faciunt; alia ad commoda privata vel voluptatem Principis. quæ non alio sensu regalia dicuntur, quam quia non privatis, sed Principi competunt, etsi non officio Pincipali.

CAP.

* Dic. de brocardico: *Tantum quisque Status potest in suo Territorio, quantum Imperator in Imperio.* v. SCHWED. §. 4. HUGO de *Stat. Reg.* G. C. IV. §. 9.

XXXVII. XXXVIII. v. COCCEJ. C. XXI. §. 5.

Cap. II.

De ORIGINE SPECIALIUM I. R. G. RERUMPUBLICARUM, SPECIATIM SUPERIORITATIS TERRITORIALIS STATUUM SECULARIUM.

§. I.

NAtales *SPECIALIUM IMP. R. G. RERUMPUBLICARUM* hi ſunt: *TERRITORIA* ex diverſis Provinciis, ac Populis, in quos omni tempore Germania diſtributa fuit, enata ſunt; *SUPERIORITAS* vero *TERRITORIALIS* ex Regalibus, ſive juribus Regiis, in Proceres primum jure officii, poſtea feudi, in Civitates vero per modum privilegii, translatis, originem traxit.

II. Sed uti *TERRITORIORUM* non eadem omni tempore fuit ratio, dum ex majoribus ſenſim minora fuere exorta: ita nec *SUPERIORITAS TERRITORIALIS* uno momento omnibus collata fuit, ſed per ſpiramenta temporum proceſſit, & Regalia Regalibus, quaſi

Uuu per

I. * Dic. de ſententia FURSTENERI de *Suprem.* C. XIV. ſqq. Status, eorumque Jura, non ex *Magiſtratibus*, ſed vetuſtiſſimis Gentium Germanicarum *Regulis*, ſerie non interrupta, derivantis. Contra quem diſputat Autor Tract. de *Superioritate Territ.* Specim. IV. *Medit.* ad J. P. adjectæ §. 31.

per incrementum latens, accesserunt, aliis citius, aliis tardius, acquisita; id quod jam luculentius, per diversas *Ducum* & *Comitum*, *Episcoporum* & *Abbatum*, nec non *Civitatum Imp.* classes eundo, ex rerum monumentis demonstrandum.

III. Scilicet Germania omni tempore ab absoluto unius Imperio abhorruit: In statu primævo quot *Populi*, tot *Respublicæ* fuerunt, in Pagos iterum, vicosque distributæ; Harum Magistratus in pace *PRINCIPES*, Vorsten / vel *GRAVIONES*, Grauen / in bello *DUCES*, Hertzoge / salutati sunt.

IV. FRANCORUM auspiciis quidem diversi ac segreges isti Germaniæ Populi in *unum* Regni *Corpus* sensim coaluere: quod tamen in certas iterum Provincias, certosque Pagos, descriptum fuit: His *DUCES* & *COMITES*, more, ut videtur, Romanorum, præficiebantur, qui tamen nonnisi *Magistratus* erant, negotia belli & pacis, Regni nomine, administrantes, & usufructu quodam terræ, salarii loco, gaudentes; successionis vero nullum iis jus erat, nisi beneficio Regis & Comitiorum.

V. Sed successu temporis Germania in eum statum, in quem semper propendit, relabi cœpit:

III. v. TACIT. de *Mor. Germ.* C. 7. 13. HERT. de *Orig. Spec. R. G. I. Rerump.* §. 2. HUGO de *Statu Region. Germ.* C. 1. §. 1.

IV. v. HUGO l. c. §. 2. HERT. §. 3.

cœpit: vinculum Imperii Monarchici ſenſim laxatum eſt; unum Regni Corpus in plura Corpora minora abiit; *DUCES* & *COMITES* munera, ad tempus mandata, & perpetua & hereditaria fecere, atque poteſtatem vicariam, ſenſim auctam, una cum provinciis, jure proprio ſibi aſſeruere; adeoque ex Præfecturis Regna, vel quaſi Regna, enata ſunt.

VI. Initia tantæ mutationis jam ante CAROLUM M. facta ſunt: Cumprimis DUCES, quorum officium initio tantum militare fuerat, jam declinante *MEROVINGORUM* ſtirpe, integras Provincias, ex pluribus Comitatibus coagmentatas, civili & militari imperio, adminiſtrandas ſibi ſumſerunt, & pene Regiam poteſtatem in iis exercere cœperunt.

VII. CAROLUS M. quidem, animadverſo Majorum errore, fregit hanc Ducum potentiam, atque magnos *DUCATUS* in plures *COMITATUS* diſtinxit, nonniſi *vicario* Jure a *Præfectis* adminiſtrandos: At jam LUDOVICO P. Imp. Provinciæ, ſalubri Patris conſilio in Comitatus diviſæ, in *DUCATUS* iterum redigi cœperunt, & ſub ejus poſteris, cumprimis

VI. v. HUGO. §. 3. HERT. §. 4.

VII. v. MONACH. SANGELL. L. I. *de geſt.* CAR. M. C. 14. THEGAN. de *geſt. Ludov. Imp.* C. 19. *Annal. Bert.* 829. HERT. §. 5. 6. HUGO. l. c. Tr. de *Super. Terr.* §. 30. 32.

ARNULPHO & LUDOVICO, magis adhuc & numerus & potentia Ducum ſuccrevit.

VIII. Ita factum, ut, extincta *Carolingorum* familia, univerſa Germania in quinque DUCATUS, *SAXONICUM*, (*Thuringiam* quoque complexum) *BOJOARICUM*, *LOTHARINGICUM*, *FRANCICUM*, & *SVEVICUM*, quibus potentiſſimi tunc Principes præerant, diviſa eſſet.

IX. An vero tunc temporis *Superioritas Territorialis* nata ſit? ſtrenue diſceptatur: Sui juris

VIII. v. LUITPRAND. Hiſt. L. I. C. III. *Sub Conrado Rege, potentiſſimi Principes, Arnoldus in Bojoaria, Burcardus in Svevia, Eberhardus Comes potentiſſimus in Francia, Giſelbertus Dux in Lotharingia erant. Quos inter Henricus Saxonum & Thuringorum Dux præpotens clarebat.*

IX. * Affirmant quæſtionem LEHM. *Chr. Sp.* L. II. C. 47. ibi: Die Hertzogen haben ſich mit dem Schwerdt ihre Hertzogthume nicht alleine erb- und eigenthümlich für ſich und ihre Erben zu erſtreiten; ſondern ein Jeder gleich als ein König im Königreich in ſeinem Lande zu regiren fürgenommen. MONZ. C. III. §. 4. qui, Proceres Territoria Cæſari velut *feuda obtuliſſe*, exiſtimat. Quod ita explicat THOMAS. de *Feud. oblat.* §. 24. *non alia conditione novo Regi regnum detuliſſe, quam ut poſſeſſionem ampliſſimorum Territoriorum ipſis confirmaret.* COCCEJ. *J. Publ.* C. XV. §. 43. ibi: *Extinctis Carolingis, cum videretur*

ris quidem facti Germaniæ Populi, extincta regnatrice familia, summoque imperio Duces, Provinciarum Præsides, consensu cujusque Populi, gaudere videbantur; sed Regem iterum eligendo, libertatem haud servarunt, neque ex-

Uuu 3 pressæ

deretur reddita Potestas, quam singuli Populi & Provinciæ ante Francorum victorias Regiam habuerant: placuit, ut singuli Populi ac Provinciæ sub Ducibus suis, salva Majestate Regis & Regni, haberent propriam potestatem & regalia. B. de LYNCKER de *Super. Territ.* p. 8 LUDEWIG. *Germ. Princ. Post Caroling.* C. IV. §. ubi de Ducibus: *Potestatem regiæ proximam exercent; non alienæ rei fiduciarii procuratores, sed suarum regionum Domini, Jus belli & pacis, Jus Legum ferendarum, & constituendi Judices aliosque magistratus, Jus fœderum & comitiorum, imo & sacrorum, exercentes; nec jam a Regibus constituuntur* &c. A. Tr. de *Super. Terr.* §. 32. qui, jam sub ultimis Carolingis jacta potestatis territorialis fundamenta, sub CONRADO, HENRICO, OTTONE, firmata, provinciasque proprio jure, & lege Feudi concessas, non tamen cum omnibus juribus territorialibus, existimat. STRUV. *J. Publ.* C. XXVI. §. 15.

Negant ITTER. de *Feud. I.* C. I. §. 17. KULPIS de *Legat. Stat.* I. C. 7. HERT. de *Feud. oblat.* C. I. §. 17. de *Orig. Spec. I. R. G. Rerump.* §. 7. TITIUS *J. Publ.* L. I. C. IV. §. 29. GUNDLING. de *Statu Reip. Germ. sub Conrado I.* §. 7.

presse de minuenda REGIS, & augenda DUCUM potestate, pactiones extant; quamvis ipso facto DUCES ad majorem libertatem adspirarint: Igitur fundamenta ejus saltem jacta videntur, plenum Jus Territoriale nondum acquisitum.

X. Scilicet cum firmare potentiam sub ultimis Carolingis partam, ac liberiori potestate pleniorique Jure, Provincias sibi asserere conarentur DUCES: in ordinem redacti sunt a CONRADO, HENRICO, OTTONE, & Provinciæ quidem integræ iis permissæ, sed beneficio Regis, & sub fidelitatis lege, nondum tamen proprio, nec prorsus hereditario jure.

XI. Namque *DUCATUS* tunc temporis nonnisi honor ac munus erat, a Rege dependens, cum potestate, universam Provinciam Regis & Regni nomine gubernandi, cumprimis de salute provinciæ cum ceteris Statibus consultandi, ac parte provinciæ, stipendii loco utendi fruendi, beneficii vel feudi nomine, Duci a Rege concessum.

XII. Etsi autem satis ampla esset isthæc Ducum potestas, nondum tamen omnia Regalia com-

---

X. XI. v. Supra L. I. C. I. §. 63.-67. 75. L. IV. C. XVI. §. 3.

XII. v. COCCEJ. C. XIV. §. 43. A. Tr. de *Super. Terr.* §. 34. ubi censet, Jus territoriale tunc haud longe ultra *jurisdictionis, merique imperii*,

complexa eſt, ſed plura, cumprimis majora pleraque, Regibus & Comitiis reſervata fuerunt, ſucceſſu temporis demum Ducibus, æque ac ceteris Statibus, acquiſita.

XIII. Etſi etiam ad filios & fratres plerumque tranſiret Ducalis poteſtas, ita, ut non temere excluderentur: tamen ad HENRICI IV. ætatem adhuc Imperatores nonnunquam pro arbitrio de Ducatibus diſpoſuerunt.

XIV. Verum ab HENRICI IV. & V. temporibus non ſolum plerique *DUCATUS*, & *Principatus* nonnulli, *hereditarii* facti, ſed &

rii, fines ſeſe penetraſſe, cum aliqua tamen *armorum* poteſtate, ad contumaces coërcendos, ac ſubitam vim repellendam.

* Not. 1. per Comites Palatinos auctoritatem Ducis valde temperatam fuiſſe, quippe qui Cæſaris nomine Senatui præſidebant, intercedebant, ad Cæſarem referebant, jus reddebant, fiſcum procurabant. v. ARENT. L. I. ap. HERT. l. c.

2. Nec privilegium primæ inſtantiæ locum habuiſſe, cum Regi Judicia ubique paterent.

XIII. XIV. v. *J. F. Alem.* C. XLII. COCCEJ. l. c. HERT. §. 8. ITTER. de F. I. C. I. §. 17. p. 43. Tr. de *Super. Terr.* §. 35. 36. conf. Supra L. I. C. I. §. 84. 108. C. IV. ſqq. ubi exempla Ducatus Franconici & Svevici, item Lotharingici, Bavarici, Saxonici, it. Palatinatus Rheni, Marchionatus Brandenburgici & Miſnici, & Landgraviatus Thuringici.

Regalibus aucti ſunt; adeo ut ſub *SVEVICIS* Impp. in vera *Feuda* converſi, ac Duces & Principes jam non amplius Magiſtratus, ſed *Domini* territoriorum ſuorum facti fuiſſe videantur: quæ res per *Interregnum* maximum robur & incrementum cœpit; dum, Imperatore non exiſtente, Proceres uti ſummum imperium in Territoriis ſuis, ita Jus belli & fœderum erga alios exercuerunt.

XV. Et licet poſt *Interregnum* adhuc etiam *ELECTORES* quædam Regalia non niſi ex *privilegio* exercerent: tamen majoribus Principibus jam Sec. XIV. *Cæſarea* fere *jura* adſcripta ſunt; imo tandem Proceres omnes omnia *Jura territorialia* in *politicis* & *eccleſiaſticis*, per Pacem Weſtphalicam & Capitulationes firmata, obtinuerunt.

XVI. Cum vero, præter Duces, alii quoque PRINCIPES, *COMITES PALATINI*, *MARCHIONES*, *LANDGRAVII*, ac *PRINCIPES* in ſpecie, ſenſim emergerent, qui vel ab initio ſtatim immediati, vel, diviſis Ducatibus, demum

---

XV. v. A. B. Tit. 9. 10 *Reform.* SIGISMUNDI C. XX. ap. GOLD. T. VII. p. 199. ibi: Daß hohe Fürſten die groſſe Land haben/ auch faſt Käyſerliche Recht zu ihrem Theil halten. COCCEJ. C. XXI. §. 11. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XXIV. §. 6. ubi ex *Regeſtis Imperialibus* RUPERTI Palatini obſervat, ſub ejus Imperio nondum Jus *Superioritatis* in Germania fuiſſe.

demum a poteſtate Ducum exemti fuerunt: hi quoque, exemplo Ducum, territoria & jura territorialia ſucceſſu temporis acquiſiverunt.

XVII. Quamvis initio, imo poſt *Interregnum* adhuc, PRINCIPES, cum plerique ex Comitum ordine nati fuerint, nonniſi poteſtate judiciaria, jure banni, & Regalibus quibusdam minoribus, vel majoribus ſpeciatim conceſſis, jure provinciali, juribus monetæ, teloniorum, feudorum, metalli fodinarum, de quibus a Sec. XIV. ſpeciatim, ſub nomine *Regalien* & Herrligkeiten/inveſtiebantur, uſi ſint; quibus ſenſim alia jura majora, ex privilegio vel uſu, acceſſerunt, in bellis, Smalcaldico & Weſtphalico, magis magisque adaucta, ac tandem Legibus expreſſis itidem confirmata.

XVIII. COMITUM Superioritas ſerius cœpit: Hi cum initio nonniſi Præfecti Regii eſſent, qui in Pagis Jurisdictionem & res fiſcales adminiſtrabant, interdum & rei militaris curam gerebant, certis hoc nomine reditibus gaudentes, tandem exemplo Ducum poteſtatem cum Comitatu, & hereditariam & propriam ſenſim redditam, Jure feudi obtinuerunt.

XVI. XVII. V. AVENT. L. I. CONRING. de *Judic. G.* §. 89. ad LAMP. P. III. C. V. §. 4. COCCEJ. C. XIV. §. 43. n. II. TITIUS §. 12. STRUV. §. 16.

XIX. Cum vero plerique COMITES initio *DUCIBUS* ſubordinati eſſent, ſucceſſu temporis, cumprimis disjectis Ducatibus, multi ab horum poteſtate exemti, ac immediati facti ſunt: quamvis per aliquod tempus poſt Interregnum adhuc nonniſi poteſtate judiciaria, & jure banni, regalibusque nonnullis plerumque minoribus, uterentur; donec omnia *jura territorialia* iisdem, æque ac reliquis Statibus, ſine diſcrimine per P. W. firmata, acceſſerunt.

XX. CIVITATES, ſive *Urbes*, *Vici*, *Villæ*, *Palatia* regia, quotquot ab initio fuerunt in Germania, tempore *FRANCORUM* & *SAXONUM*, æque ac terræ reliquæ, per *Duces* aut *Comites*, *Miſſosve*, in ſecularibus, uti in ſacris per *Epiſcopos*, gubernatæ; Jurisdictio quoque & Regalia in illis Regis nomine adminiſtrata, tributaque & vectigalia, ceteraque emolumenta, fiſco Regio illata fuere.

XXI.

XVIII. XIX. v. Supra L. IV. C. XVII. §. 2. 3. REFORM. SIGISM. cit. ibi: Uber Graffen/ Freyen/ &c. Zwång und Bann. COCCEJ. C. XIV. §. 43. n. III. C. XXX. §. 12. ubi obſervat ex tabulis Archivi Palatini, ante 2. vel 3. Secula Epiſcopis & Comitibus terras tantum conceſſa eſſe mit Ober- und Gerichtsbarkeiten; Ober- und Erb-Gerichten/ Zwang/ Bannzent &c. und Nutzungen; rarius addi Herrligkeiten. STRUV. §. 17. BOECLER de *Superioritate Comit.*

XX. v. CONRING. de *Urb. Germ.* §. 68. 69. 70.

XXI. *Comitibus* in jurisdictionibus exercenda *Scabini* adjuncti, a Missis populi, Comitis consensu, e plebe meliore electi: Haud dubie tamen & sui Civitatibus *Burgimagistri* fuere, dirigendis rebus ad politiam spectantibus præfecti.

XXII. Quamvis autem potestas *Ducum* & *Comitum* nonnullorum, qui forte insolentius se gesserant, deinceps *Episcopis* & *Abbatibus*, eorumque *Advocatis*, a Cæsaribus tributa fuerit: tamen successu temporis tam *Duces* & *Comites*, quam iis surrogati Episcopi & Abbates plerasque urbes sibi commissas, una cum terris reliquis, pleniori jure sibi asserere cœperunt, adeo, ut non amplius *Præfecti*, sed *Domini* earum esse voluerint.

XXIII. Cum vero nonnullæ vel ab initio *immediate* CÆSARI subjectæ manerent, vel postea, sive *Ducum* & *Comitum*, sive *Episcoporum* & *Abbatum*, potestati iterum eximerentur: ita jacta videntur fundamenta CIVITATUM IMPERIALIUM, earumque *Superioritatis Territorialis*; cujus mutationis initia forte a Seculo XII. repetenda sunt.

XXIV.

XXI. v. CONRING. §. 74. 75.

XXII. v. CONRING. l. c. §. 118. 119.

XXIII. v. CONRING. §. 119. sqq.

XXIV. Non tamen prorsus libere statim factæ sunt istæ Civitates, sed pleræque a Cæsare cum *Præfectos* seu *Advocatos Urbicos*, tum *Pratores* seu *Sculteetos.* Imperiales, Reichs-Voigte und Reichs-Schultheissen / acceperunt: quorum illi statum publicum Civitatum dirigebant, atque jus gladii, hi vero Jurisdictionem Civilem dirigebant; utrique Magistratus Cæsarei erant, salarii loco reditus ex certis pagis aut regalibus sibi assignatos capientes.

XXV. Ab utrisque distincti *Judices* & *Advocati Provinciales*, Land-Voigte / qui in integras provincias, atque plures civitates Cæsaris nomine Jurisdictionem exercebant: exemplo *Advocatiæ Provincialis Alsatiæ*, quæ Landgraviatui tandem accessit.

XXVI. Sicuti vero jam antea *Episcopis* nonnullis potestas quædam in suas metropoles concessa, quæ & postea in aliquibus remansit: ita deinceps sæpe jura *Præfectorum* atque *Sculteторum* a Cæsaribus oppignorata sunt *Prin-*

XXIV. v. HEIDER. Disc. von Reichs-Voigteyen p. 21. & *Apolog.* p. 56. *Acta Lindav.* p. 59. 919. HERT. de *Orig.* Sp. I. R. §. 7. STRUV. J. P. C. XXI. §. 22-24.

XXV. v. STRUV. l. c. §. 25.

XXVI. v. LEHM. *Chr. Sp.* L. IV. C. III. KNIPSCHILD. L. III. C. X. n. 20. & C. LVII. WEHNER. *Obs. Pract.* v. Freye Reichs-Städte. HUGO l. c. §. 8.

Principibus aut *Comitibus* vicinis, quæ, velut priſtinæ ſubjectionis veſtigia, adhuc a quibusdam exercentur.

XXVII. At plures Urbes jura & reditus *Advocatorum* pariter ac *Sculcetorum* vel pretio redemerunt, vel alio modo excuſſerunt, atque adeo ſenſim in pleniorem libertatem ſeſe vindicarunt.

XXVIII. Nimirum liberatæ hoc pacto a Præfectis ſuis, diverſisque privilegiis ornatæ, ſenſim acquiſiverunt Jura & reditus Imperii, Territoria ſua vel ex pagis ad Præfecturam ſpectantibus, vel coëmtis variis Comitatibus ac dynaſtiis, adauxerunt, immunitatem a collectis Imp. adeptæ, jura fiſcalia ſibi vindicarunt, atque adeo jura *Superioritatis Territorialis* pedetentim nactæ ſunt, plenius deinceps confirmata.

CAP.

XXVII. v. KNIPSCHILD. L. III. C. III. n. 54. C. XLVI. n. 23. C. LVII. n. 10.

XXVIII. v. I. P. a. VIII. §. 4. WILDVOGEL. Diſp. de *Super. Terr. Civit. Imp.* SCHWED. de *Pari nexu Civit. Imp.* C. II. §. 7. ſqq.

Cap. III.

De ORIGINE SUPERIORITATIS TERRITORIALIS STATUUM ECCLESIASTICORUM.

§. I.

EPISCOPI initio, fervore religionis, ac demandati muneris ſacri virtute, divitias & civiles ambitus adſpernati, nonniſi ſacra & diſciplinam eccleſiaſticam curabant.

II. Sed ſucceſſu temporis cum opibus animi creverunt: Igitur non tantum diſciplinam eccleſiaſticam majori vi & auctoritate exercuerunt, Epiſcopali audientia, initio conceſſa, in veram quandam jurisdictionem degenerante; ſed cœperunt etiam ad civilem poteſtatem animum adjicere, maxime poſtquam illuſtres perſonæ Epiſcopatibus admotæ ſunt.

III. CAROLUS M. quidem, cum in Germania plures conſtituiſſet Epiſcopos, hos a latere Comitum, ſibi ut invicem adjutores eſſent, collocavit, conceſſa iis in Abbates & Clericos quoſcunque Parochiæ ſuæ judicandi facultate: Secularem tamen poteſtatem, aut regalia, nondum conceſſit, niſi forte pauciſſimis; imo mores eorum jam ſeculum olentes mature correxit, & Advocatos iis adjunxit.

IV. At

§. I. II. v. HUGO. C. I. §. 5. LEHM. *Chr. Sp.* L. IV. C. 3. III. v. HERT. de *O. Sp. I. R. G. Rerump.* §. 5.

IV. At vero mox ingens divitiarum, honoris & poteſtatis incrementum acceſſit; eo quod perſvaſione quadam pietatis, aliisve cauſſis permoti, Reges, Proceres & privati, certatim ampliſſimos reditus & poſſeſſiones iis conferrent: Id quod jam ſub *CAROLINGIS* fieri cœpit, quamvis hujus ævi liberalitas intra donati juris privati, aut prædii minoris, limites conſtitiſſe videatur.

V. Longius progreſſi *SAXONICI* Impp. Epiſcopos Regalibus, caſtris, civitatibus, quin & integris Ducatibus, & Comitatibus, donarunt, atque ad maxima togæ munera eos evexerunt: adeoque ab hoc tempore *Secularis poteſtas* cum Epiſcopali conjungi cœpit.

VI. Tanta fortuna animos addidit, ut alii Comitatus omnes in ſuis territoriis, alii etiam *Advocatos*, velut potentiæ ſubſeſſores, ſatis mature ſuſtulerint, nullo amplius Advocato in Epiſcopatu aliquo Germaniæ poſt exceſſum

IV. V. * Dic. de conſiliis Impp. Epiſcopos ditantium ac evehentium, dominatus ſtabiliendi magis, quam pietatis cauſſa. it. de ſiniſtro hujus rei eventu.

v. MONZ. C. III. §. 7. ibique KULPIS. ITTER. C. V. §. 17. HUGO. l. c. HERT. §. 7.

VI. v. LEHM. L. V. C 95. 96. L. VII. C. 3. CONRING. de *Judic. Germ.* §. 71. HERT. §. 16. VITRIAR. L. I. T. XV. §. 8. ibique cit.

fuum FRIDERICI fuperftite; quæ res inter turbas, HENRICORUM & FRIDERICORUM tempore enatas, feliciter proceffit, neque exigua firmandæ potentiæ occafio *Interregnum* extitit.

VII. Nihilominus nec Epifcopis *poft Interregnum* ftatim omnia *Regalia*, fed fenfim cedi cœpere; fiquidem ex tabularum fide conftat, ante duo vel tria Secula adhuc Epifcopis quoque terras cum reditibus & jurisdictione, feu mero mixtoque imperio, tantum conceffas effe: quamvis poftea tandem omnia *jura territorialia* LL. publicis his quoque firmata fint.

VIII. Ita factum, ut jam duplicem perfonam fuftineant EPISCOPI & ARCHIEPISCOPI, *Principis* nempe *Secularis* & *Ecclefiaftici*, ac ditiones ab Imperatoribus donatas poteftate gladii, & omni civilis imperii, five Superioritatis Territorialis, jure, diœcefin autem jurisdictione facra, adminiftrent: Sicut & nonnulli *Ducum* vel *Comitum* titulo utuntur, a quo tamen alii abftinent.

IX. Ex-

VII. v. COCCEJ. C. XXI. §. 12. KULPIS. ad MONZ. C. II. §. 10. de *Legat. Stat.* C. VII. §. 8. feqq. TITIUS. L. I. C. V. §. 9.

VIII. v. REINKING. de *Regim. Sec. & Eccl.* L. I. Cl. IV. C. 9. HUGO. l. c. p. 17.

IX. Exemplo Episcoporum, ABBATES quoque nonnulli, ABBATISSÆ & PRÆLATI, itemque Equitum *Teutonicorum* & *Johanniticorum* MAGISTRI, terris ac regalibus aucti, eodem modo uti locum inter Status Imp. ita & *jura territorialia* obtinuerunt.

X. An vero jure fiat, nec ne, quod Episcopi & Abbates seculare imperium exerceant, quodque illi, qui Christo militare debebant, secularibus negotiis implicentur, imo an hæc Pontificatus & Potentatus civilis conjunctio Imperio nostro utilis, an perniciosa fuerit? alii disquirant: Saltem legibus divinis contrarium haud videtur, ut sub nomine Episcopi vel Abbatis, Principem vel Comitem quis agat.

Cap. IV.
De
JURIBUS SUPERIORITATIS TERRITORIALIS CIRCA SACRA.

§. I.

JUS circa SACRA, quod Summis Imperantibus, vi Majestatis, competit, atque in Germania penes Imperatores olim fuit, tandem ad STATUS IMPERII quoque pervenit, hodie-

IX. v. CONRING. ad LAMP. P. III. C. VI. §. 3. 6.
X. v. CONRING. de *Const. Episc.* §. 91. 95. KULPIS ad MONZ. c. II. §. 10. HUGO l. c. TITIUS §. 10-13.

dieque, vi *Superioritatis Territorialis*, ab illis exercetur.

II. Vulgo *JUS EPISCOPALE* etiam a Protestantibus salutatur, eo quod multa complectitur jura, quæ olim Episcopi sibi asseruerunt; atque adeo duplex in Proceribus Secularibus fingitur persona, *Principis*, qui seculari, & *Episcopi*, qui ecclesiastica gaudeat potestate: Sed perperam, nec sine præjudicio Principum cumprimis Protestantium, ex variis erroneis hypothesibus, & reliquiis papalibus propullulante.

III. Nimirum (1.) falso supponitur, Jus circa Sacra proprie Episcopis competere, quod tamen pars est imperii civilis, ac talia complectitur jura, quæ sine imperio exerceri nequeunt; cum e contrario Episcopi non nisi Ministri Ecclesiæ sint, quibus omne imperium in S. Codice & Aug. Confessione negatum est.

IV. (2.) Confunditur hoc pacto persona Imperantis & Ministri Ecclesiæ, atque huic imperium, illi potestas pastoralis tribuitur; dum ex J. Can. hypothesi Jus Episcopale ex utrius-

---

II-IV. v. *Luc.* XXII. v. 25. 26. *Aug. Conf.* art. XVIII. BRUNNEM. *J. Eccles.* L. I. C. II. §. 4. Ill. Dn. de BERGER. *Oecon. Jur.* L. II. T. II. §. 2. not. 2. *Medit.* ad J. P. a. V. §. 29. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VI. §. 101. Excell. Dn. BOEHMER. *J. Eccles.* L. I. T. XXXI. §. 43.

utriusque generis Juribus conflatum est: (3.) Efficiuntur Principes usurpatores juris, ex hypothesi papali, a Papa dependentis, in cujus translationem Papa nunquam consensit; imo (4.) minus ipsis tribuitur, quam revera competit, cum jus episcopale per reservata papalia valde limitatum sit.

V. Ut res fiat clarior, primum naturam & indolem *Ecclesiæ*, deinde originem & progressum cum *Juris Episcopalis*, tum *Superioritatis Territ. circa Sacra*, studiosius inquirere juvabit.

VI. Ante omnia Ecclesia *Invisibilis* a *Visibili* probe secernenda: *Illa* est corpus mysticum, ex omnibus fidelibus, Deum in spiritu & veritate colentibus, sub Capite Christo, per veram fidem & pietatem, mutuumque amorem, unitis, constans; quæ adeo, dum invisibilis est, in mentibus & conscientiis residens, visibilis, h. e. humanæ potestatis imperium circa sensum de DEO, ejusque cultum internum, haud admittit.

VII. *Visibilis* vero Ecclesia est societas externa, sive collegium æquale, hominum, externi cultus exercendi, ac internam animæ salutem per externa media promovendi caussa, coëuntium, certis hoc nomine institutis, ac ordine certo, ex pactis vel legibus, utens:

VII. v. REINHARD. *Medit. de Jure Princip. Germ. cumpr. Sax. circa Sacra* C. I. §. 5. 6.

Atque de hac ſola, quousque Imperium civile h. l. Dominorum Terr. in eam locum habeat, diſquiritur.

VIII. Cum autem primitivæ Eccleſiæ, quamdiu ſub Ethnicorum imperio deliteſcebant, non niſi privata, imo publice *reprobata*, eſſent *Collegia*, quibus vix in occulto congregari licebat; eædem ipſæ rebus ſuis conſulere cogebantur, atque adeo quæcunque in iis agebantur, *privato* cöeuntium *arbitrio*, interveniente *pacto*, fiebant; Sed *imperium* iis competere non potuit, quippe quod Jus Majeſtaticum eſt, nec a quoquam ſine crimine læſæ Majeſtatis, hac non concedente, ſibi arrogari poteſt.

IX. Hinc communi ſuffragio etiam *Perſonæ*, ad *miniſteria* Eccleſiæ obeunda, electæ, iisque cura rerum ad internam animarum ſalutem, & externam Eccleſiæ utilitatem, pertinentium, demandata fuit, quæ ſub *EPISCOPORUM, PRESBYTERORUM*, & *DIACONORUM* nominibus innotuere.

X. Hi vero cum omnes nonniſi *Miniſtri* Eccleſiæ eſſent, ſicut nec initio inter *Epiſcopos* & *Presbyteros* differentia erat, niſi quod primæ ſedis prærogativa illis accreverit: munus quoque illorum non in *imperio* aut *jurisdictione* vera, ſed in *docendo*, *inſpiciendo*, ac *dirigendo*, conſi-

VIII-X. v. *Luc.* XXI. 25. 26. *Act.* XX. 28. 1. *Petr.* V. 2. Dn. BOEHMER. c. l. §. 28. 29. 31.

consistebat, absque ulla vi coactiva, exercendum, eo quod non solum imperium omne in S. Scriptura ipsis interdictum est, sed etiam nemo jura, imperium involventia, sumere, sine summi Imperantis voluntate, sibi queat.

XI. Cum vero jam eo tempore quædam *Ecclesiastica Judicia*, a conventione quidem potius, quam imperio dependentia, in usu essent, quæ vel in singulis *Ecclesiis*, præsente & simul cognoscente plebe, vel in *Synodis provincialibus*, exercebantur, utrisque vero *EPISCOPI* præessent; hinc iis in judicando ingens accessit auctoritas, adeo, ut quidam *jurisdictionem* quandam cum *imperio*, insolito plane more, sibi attribuerent.

XII. At postquam, CONSTANTINI M. Christianam fidem publice professi, auctoritate, *Ecclesiæ* factæ sunt *Collegia publice approbata:* Imperatores, ut in alia Collegia publica, ita in Ecclesias quoque *inspectionem* & *directionem* sibi vindicarunt, ne Resp. ex iis detrimentum caperet; licet CONSTANTINUS initio auctoritatem Episcoporum, qui *imperium*

XI. v. Dn. BOEHMER. §. 30.

XII. v. SOCRAT. *H. Eccl.* L. V. procem. EUSEB. de *Vita Constant.* L. IV. C. 24. ibi: *Vos quidem in iis, quæ intra Ecclesiam sunt, Episcopi estis, Ego vero in iis, quæ extra geruntur, Episcopus a Deo sum constitutus.* Dn. BOEHM. §. 31.

um sacrum jam occupaverant, veritus, non tam ut *Imperantem*, quam ut *Episcopum*, se agere videri vellet, & successores etiam nimium Episcopis indulgerent.

XIII. In Germania uti prisci IMPERATORES *Jura circa Sacra*, Jure proprio, & vi summi Imperii, sibi asseruerunt, nec unquam clericis acceptum tulerunt: ita PROCERES quoque Imp., initio ex Cæsarum indulgentia, eorundem participes facti sunt, ac tandem, firmata potestate, vi Juris Territorialis, quantum per artes clericorum, & superstitionem temporum, licuit, ea exercuerunt; cujus rei, ab HENRICI I. & OTTONUM tempore ad *Reformationem* usque, varia extant exempla. * XIV.

XIII. * Scil. ARNULFI Bav. D. cui, ab HENRICO Auc. Bavariæ Pontifices subjecti. v. ALB. STAD. a. 920. AVENT. *Annal. Boj.* L. 3. 4. ubi notat, ad *conventus* etiam *annuos Ducatus* Episcopos venire solitos fuisse. HENRICI LEONIS, qui jus investiendi Episcopos, ex privilegio FRIDERICI I. imo & invito Imperatore, exercuit. v. HELMOLD. L. II. C. I. 9. 13. CRANZ. Sax. L. 6. MADER. de *vet. sanct. &c. Duc. Brunsv. Lun.* Dipl. XII. p. 121. conf. Supra. L. IV. C. II. §. 23. Ducum *Pomeraniæ*, quos Episcopum Caminensem Capitulares & Prælatos semper nominasse, testatur STEPHANI de *Jurisdict.* L. III. P. VI. C. IX. n. 9. A Ducum *Austriæ*, v. Privil. FRIDERIC. III. d. a. 1458.

XIV. Et licet jam ſub *Francorum* Imperio *EPISCOPIS* & *METROPOLITANIS Jurisdictio* quædam *eccleſiaſtica*, & *poteſtas* in perſonas eccleſiaſticas ſuæ diœceſeos conceſſa fuerit: tamen hæc tota ab IMPERATORIBUS pependit, eorumque nomine & auctoritate exercita fuit; ſicut & *Suprema poteſtas* & jurisdictio in perſonas & cauſſas eccleſiaſticas Imperatoribus reſervata fuit.

1458. ap. SCHILT. ibi: Und haben als elteſter und regierender Landes-Fürſt -- In und Iren Nachkommen/ Ertzbiſchoven/ Thum-Probſten und Capitel daſelbſt zu Saltzburg die hernach geſchriebene Stück gnediglich nachgegeben/ ſie damit fürgeſehen u. begabet &c. auch den Ertz-Biſchoven zu Saltzburg fur die Schranen und Hofgericht unſer Fürſtenthum -- gefreyet &c. ſo gebieten wir aus Fürſtl. und Kayſerl. Macht &c. Marchion. *Badenſ.* & Landgr. *Haſſiæ*, quorum illi a FRIDERICO III. a 1475. hi a MAXIMILIANO I. a. 1495. mit geiſtlichen und weltlichen Zwingen/ Bannen &c. inveſtiti ſunt. GEORGII D. Sax. cujus extat effatum; Daß er in ſeinem Lande ſelbſt Pabſt/ Kayſer und Teutſchmeiſter ſey. v. STRYK. de *Jur. Papal. Pr. Evang.* C. II. §. 10. HUGO de *Statu Region. G.* C. III. §. 24. HERT. de *Super. Terr.* §. 11. BOEHMER. §. 35-37. REINHARD. l. c. Cap. II.

XIV. v. HINCMAR. Epiſt. III. C. 19. LEHM. *Chr. Spir.* p. 60. HERT. *Not. V. Fr. R.* C. V. §. 12. 14. 18.

XV. Equidem a tempore HENRICI IV. maxima imperii ſacri pars ſenſim ad *PAPAM* & *EPISCOPOS* pervenit, adeo, ut proxime ante Reformationem tantum non omne Jus circa Sacra vel *Papale* vel *Epiſcopale* videretur: At poſtquam per Reformationem non ſolum Papæ & Epiſcoporum jus in dubium vocatum, ſed etiam per P. Religioſam eorum Jurisdictio Eccleſiaſtica in terris Evangelicorum ſuſpenſa eſt; Principes Evangelici *Jus ſacrorum* ab injuſtis poſſeſſoribus vindicarunt, & quaſi jure poſtliminii pleniſſime ſibi aſſeruerunt, unde occaſio nata, jus iſtud, quod ex jure Territoriali debebatur, ſub nomine *Juris Epiſcopalis* iis adſcribendi.

XVI. *JUS* igitur *CIRCA SACRA*, quemadmodum PRINCIPIBUS & STATIBUS jam ante Reformationem, adeoque & ante P. Religioſam & Weſtphalicam, competiit, ſive ex

XV. v. Dn. BOEHMER. §. 38-41. TITIUS §. 9-14. SCHWED. P. Sp. S. II. C. XII. §. 1.

XVI. v. I. P. a. V. §. 30. ibi: *Cum ejusmodi Statibus immediatis cum Jure* TERRITORII, & SUPERIORITATIS, *pertotum Imperium hactenus uſitata praxi, etiam Jus reformandi competat*, &c. *Conventum eſt, hoc idem porro quoque ab utriusque Religionis Statibus obſervari, nullique Statui Imm. Jus, quod ipſi* RATIONE TERRITORII &

ex Cæsaris concessione, sive ex usu & observantia, Cæsare illud derelinquente, cum ceteris juribus territorialibus, acquisitum: Ita in P. W. sub nomine *Juris Territorialis* in *Ecclesiasticis* & *Politicis*, item, *Juris Reformandi*, *pacto* publico, & *expresso* Imperatoris & Imperii *consensu*, iisdem confirmatum est.

XVII. Hæc cum vera sit *Juris circa Sacra*, Statibus competentis, *Origo*, liquet, illud pro parte *Superioritatis Territorialis* utique habendum, neque adeo vel *Papæ* vel *Episcopis*, sed IMPERATORI potius & IMPERIO, acceptum ferendum: Liquet etiam, omnibus STATIBVS, tam Secularibus quam Ecclesiasticis, *Electoribus*, *Principibus*, *Comitibus*, & *Civitatibus Imperialibus*, vi Superioritatis T. idem competere; sicut & *Nobilitati immediatæ* illud in P. W. assertum est.

& SUPERIORITATIS *in negotio Religionis competit*, *impediri oportet.* Art. VIII. §. 1. ibi: *libero Juris Territorialis tam in Ecclesiasticis quam Politicis* &c. conf. REINHARD. l. c. C. II. §. 4. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VI. §. 7-14.

XVII. v. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VI. §. 7-17.

* Dic. de brocardico: *Cujus est regio, ejus etiam est religio.* v. RECHENBERG. *Diss. de eo* Vol. Diss. P. II. n. 21. BOEHMER. *J. E. L. I. T. I.* §. 86. & Diss. præl. Tom. II. §. 48. p. 42.

XVIII. Qamvis autem utriusque Religionis consortes æquali jure sacrorum gaudeant: tamen, quoad usum & exercitium, alia est ratio *Pontificiorum*, & inter hos iterum *Ecclesiasticorum* & *Secularium*; alia *Protestantium*.

XIX. Inter Pontificios *Ecclesiastici* exercent jus Sacrorum, sed subordinatum *Papæ*, & salvis *Papæ reservatis*, quæ vel ipse, vel Nuncius ejus exercet: *Seculares* vero *Papæ* & *Episcopis*, ad quorum dioecesin terræ ipsorum pertinent, multum indulgent, atque adeo præter *Jus reformandi*, parum vel nihil hujus juris ipsi retinent; quamvis non eadem omnium sit conditio, ac nonnulli liberius eodem utantur.

XX. *Protestantes* contra, excusso jugo Pontificio, *plenissimo* jure, *liberaque* & *independenti* ratione, jus avtocraticum circa Sacra exercent: modo in Pacis R. aut W. constitutionem haud impingant, cui actus eorum utique subjacent.

XXI.

XIX-XX. v. A. G. ERTL. *Theatr. Super. T. App.* V. p. 99. ubi *id totale Jus sacrorum repugnare e diametro sanctissimæ Rom. Sedis auctoritati, debitæque devotioni*, caussatur. HORN. J. P. C. LIX. §. 3-10. Seckend. Fürsten-St. P. II. C. XI. n. 2. f. RECHENBERG. Diss. de *Prærogat. Imper. Princip. Protest.* in Vol. Diss. P. II. n. 24. TITIUS §. 17. & 99. 101.

* Not. MAURITII Hass. Landgr. dictum: Die Freyheit in Religions-Sachen sey der Stände höchstes Regal.

XXI. Cum vero jus circa Sacra non tam ex natura Religionis, quam *Imperii civilis* h. l. *territorialis*, fluat: palam est, istud ad *universum Territorium* sese extendere, & cuivis Domino Territ. promiscue in *omnes subditos*, cujuscunque sint religionis, omnesque *societates ecclesiasticas*, Territorio contentas, competere, adeoque non tantum in casu *consensus*, sed etiam *dissensus*, locum habere; quamvis *diversitas Religionis* exercitium hujus juris nonnunquam temperet.

XXII. *Normam* hujus juris generalem *Jus Naturæ*, cumprimis *Jus publicum universale*, specialem cum *Leges Imperii fundamentales*, tum Pacta *Statuum* & *subditorum* specialia, constituunt: Ceterum exercitium ejusdem juris non minus ex *natura* & *indole Religionis*, quam ex *utilitate* cujusque *Territorii*, metiendum, semperque, salvis subditorum juribus, istud intelligendum.

XXIII. Hinc generatim *Officia* circa exercitium hujus juris observanda sunt sequentia: (1) Providendum, ut verior, & scopo Religi-

XXI. v. I. P. a. V. §. 26. 48. a. VII. BRUNNEM. *J. Eccl.* L. I. C. II. §. 26. RHET. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 35. 45. STRYK. de *Jure Papali Princip. Evang.* C. II. §. 10. C. III. §. 4. TITIUS §. 98. 100. BOEHM.

XXII. v. TITIUS §. 18. 102.

Religionis convenientior, Religio floreat, quantum per legitima, & naturæ religionis haud adverſa, media obtineri poteſt; (2) ut omnia ordine & decenter, cumprimis ad ſcopum religionis accommodate, in externo cultu fiant; (3) ut ne pax & tranquillitas ſocietatis civilis occaſione religionis turbetur; denique (4) poteſtate hac non abutendum, nec ulterius ea extendenda, quam vel Religionis indoles, vel Reip. ſalus, vel Leges & Pacta, admittunt.

XXIV. Quemadmodum vero omne jus & officium Imperantis partim in *dirigendo*, partim in *defendendo*, conſiſtit; ita Jus ſacrorum Territoriale quoque generatim duabus abſolvitur partibus: 1. *Jure dirigendi* ſocietates eccleſiaſticas territorio contentas, 2. Jure *defendendi* ſeu *protegendi* eas; Prius iterum poteſtatem *conſultatoriam*, *legiſlatoriam* & *judiciariam* complectitur, poſterius juris *Advocatiæ* nomine vulgo venire ſolet.

XXV. Sed illud ante omnia pro certo præſupponendum, quod, uti nulli Imperanti, ita nec Domino Territoriali, competat *Imperium* in *Religionem* ipſam, quatenus vel in fide ac pietate *interna*, vel *externis* actibus a *Deo ordinatis*, & ex *intima religionis natura* fluentibus, conſiſtit; eo quod nec vis imperii humani,

XXV. v. NOODT. de *Religione ab imperio J. G. libera*. PUFEND. in *Enucl.* L. II. C. XXII. §. 15. 16. 17.

humani, quæ in coactione externa consistit, ex sua natura, ad interna se extendere possit; nec in ea, quæ a Deo præcepta sunt, homini quidquam liceat: quamvis convenientibus mediis fidem & pietatem promovere, nec Principi prohibitum sit.

XXVI. Versatur ergo Jus Sacrorum Territoriale circa *Ecclesias visibiles* seu *externas*, qua Societates Reip. subordinatas, easque, quod ad *externum religionis exercitium*, atque adeo vel doctrinam, vel ritus, vel personas, vel res, eodem pertinentes, ad utilitatem Ecclesiæ & Reipubl. dirigendas, atque adversus injuriam defendendas: Hinc, pro diversitate *objecti*, iterum varia nascuntur *jura specialiora*.

XXVII. Primum est *JVS REFORMANDI*, quod in sensu *generaliori* nihil aliud est, quam Jus

XXVII. * Necessitas hujus juris ex *diversis* fidei *formulis* enata est, quippe quæ in *partes* scindunt Christianos, atque adeo *diversas* constituunt *Religiones* & *Ecclesias*, mutuo sæpius odio se invicem prosequentes.

** Differentia inter *publicum* & *privatum* religionis *exercitium* inprimis æstimatur 1. a *causa*, cujus scil. auctoritate instituitur, 2. a conditione *loci*, quo sacra fiunt, & 3. a *forma* ac *modo*, actionis scil. celebritate, ac ceremoniarum ostentatione vel occultatione: quamvis utrumque modo

Jus *constituendi* vel *confirmandi*, & approbandi *Ecclesias* & *Societates ecclesiasticas* in territorio existentes, iisque jura *publici collegii* largiendi, vel easdem *reprobandi*: Atque adeo simul complectitur *Jus publicum Religionis exercitium introducendi*, sive *definiendi*, quænam Religio *publico privatove exercitio* gaudere debeat, tum Jus *tolerandi*, vel non tolerandi, *dissentientes*.

XXVIII. In sensu *specialiori* vero, quatenus errores, defectus & abusus supponit, istud notat Jus *emendandi* vel doctrinam, vel ritus & ceremonias cultus externi, vel mores clericorum, vel denique abusum bonorum ecclesiasticorum.

XXIX. Competere autem Jus reformandi in utroque sensu *Dominis Territorialibus*, & quidem *qua talibus*, non qua Episcopis & clericis, (*a*) cum ex natura & indole imperii civilis (*b*) & societatis ecclesiasticæ, tum ex I. P.

modo liberius, modo adstrictum magis esse possit.

v. REINHARD. C. II. §. 7. BOEHMER. L. I. T. I. §. 64. A. *Medit.* ad J. P. a. V. §. 31. (d.) p. 531. seqq.

XXIX. (*a*) v COCCEJ. *J. Publ.* C. XXVIII. §. 29-31.

(*b*) Imperans enim non quidem potest prohibere, ut singuli privatim, secundum suam de Deo cognitionem, Deum colant: prohibere tamen potest ne, sine

I. P. W. (c) clarissime liquet: quamvis non *illimitate* competat, sed varie, cum ex natura & indole religionis, tum ex I. P. dispositione, restrictum & limitatum sit (d).

XXX. Et primum quidem *Status* ipsi libertate gaudent, *religionem* pro sua persona *mutandi*, atque exercitium ejus in *sacello aulico*, modo absque *præjudicio* ac *turbatione pristinæ*

---

sine auctoritate sua, plures ejusdem religionis una, in forma societatis congregati, in loco publico, statis temporibus, & cum solenni ac publico ceremoniarum strepitu, id faciant. v. REINHARD. C. II. §. 7. p. 70.

(c) v. Art. V. §. 30. ubi, *jure territorii & superioritatis, ex communi per totum Imperium usitata praxi*, istud Statibus asseritur.

(d) v. BOEHMER. Diss. prælim. T. II. *J. Eccl.* præmiss. de *Jure circa Libert. consc.* §. 45-55.

XXX. v. R. I. 1555. §. 5. 16. I. P. a V. §. 15. a. VII. ibi: *concionatores aulicos suæ confessionis citra subditorum præjudicium & onus secum in Residentia habere*: quod licet inter Protestantes tantum cautum, forte tamen non immerito ad Catholica sacra quoque, ceteris paribus, extenditur. HERT. l. c. Dn. BOEHMER. L. I. T. I. §. 66. Diss. de *J. circ. Lib. consc.* §. 50. 51. 52. it. de *Potestate Civili in Templa* C. II. S. V. §. 11. Ungrund des *Simultanei* §. 53. STRUV. *J. Publ.* C. XXVI. §. 31. 32.

* Not.

ſtiræ religionis fiat, inſtituendi: quæ libertas tamen intuitu *Eccleſiaſticorum* per reſervatum eccleſiaſticum reſtricta, intuitu *Secularium* major quidem eſt, ut tamen & Religionum in imperio probatarum, & Reverſalium pactorumque cum ſubditis initorum, ratio ſit habenda.

XXXI. Quod ad *Subditos* attinet, ex principiis Juris naturæ & religionis Chriſtianæ, illis pleniſſima *conſcientiæ libertas*, quoad *credenda* & *agenda*, in rebus *religionis* merito aſſerenda, quousque per illam *tranquillitas Reip.* non *turbatur.*

XXXII. Hinc ſequitur; ex iisdem principiis ſubditis etiam integrum eſſe, religionem profiteri, quæcunque verior cuique videtur, nec poſſe quemquam ad religionem aliquam amplectendam ab Imperante cogi.

XXXIII.

* Not. Non ſtatim templum, in quo ſacra ſua habuit, pro aulico eſſe habendum. v. D. BOEHM. de *Pot. Civ. in Templa* l. c. §. 13.

** Num Principi in alieno territorio bona habenti liceat ſacellum ibi extruere, ſine conſenſu Domini territorialis. v. D. BOEHMER. Diſſ. cit. §. 13.

*** An Dominus T. litteris reverſalibus certæ religioni ſe adſtringere poſſit? Neg. BECMAN. *Paral. Pol.* C. XVIII. §. 12. Aff. HERT. de *Super. Terr.* §. 13.

XXXIII. Sequitur etiam, *recipi* posse ac *tolerari* cujuscunque religionis asseclas, quamdiu tranquillitati civili nihil inde metuendum: Nec tamen iisdem principiis repugnat, eos non recipere, aut emigrationem iis injungere; dummodo hoc fiat sine emigrantium damno, nec intempestivus zelus cleri potius, ac odium dissentientium minus christianum, quam vera Reip. utilitas, ita exigat.

XXXIV. Sed per *pacta* Germaniæ libertas mutandi & tolerandi Religionem, primum ita restricta est, ut, *præter Religionem Catholicam, Lutheranam & Reformatam, nulla alia in Imperio tolerari debeat* (a): quamvis non desint, qui his pactis *non prorsus* aliarum Religionum tolerantiam *prohiberi*, sed tantum *nihil* in earum favorem *disponi*, existimant, eaque tantum de tolerantia *necessaria*, non

XXXI-XXXIII. v. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VI. §. 39. Dn. BOEHMER. de *J. c. Lib. Consc.* §. 13. sqq. ibique §. 25. exempla VALENTINIANI I. aliorumque, item MAXIMILIANI I. effatum, *Dominari conscientiis esse cœli arcem invadere.* SCHWED. P. Spec. Sect. II. C. XII. §. 1. ibique MAXIMIL. II. dictum, *nullam intolerabiliorem esse tyrannidem, quam conscientiis dominari velle.*

XXXIV. (a) v. R. I. 1555. §. 17. I. P. a. VII. f. RHET. L. II. C. I. §. 8. HORN. §. 4.

voluntaria, accipiunt (*b*); ſaltem non de *perſonis*, ſed *religione*, ejusque exercitio non privato, ſed publico, accipienda videntur (*c*).

XXXV. Deinde quod ad Religiones, conventionibus religioſis ſubnixas, duplex caſus diſtingvendus: vel enim inter *Catholicos* & *A. C. conſortes* ſeu *Proteſtantes in genere* quæſtio eſt, vel *Proteſtantes inter ſe ſpectantur*. Comprehenduntur autem ſub his, vi I. P. & *Lutherani* & *Reformati*, ita, ut *hi* omnibus juribus, intuitu ſuæ Religionis, gaudeant, quibus *illi* frui poſſunt.

XXXVI. Priori caſu Jus reformandi Statuum *Catholicorum* ad ſtatum a 1624. tanquam perpetuam *regulam*, ita adſtrictum eſt, ut eorum *Vaſalli* & *ſubditi A. C. addicti*, qui iſto anno publicum vel privatum religionis exercitium habuerint, in quieto ejus exercitio relinquendi ſint, nec Principi quidquam in præjudicium ejus attentare liceat, pacta quoque antea hoc nomine inita non, niſi quatenus obſervantiæ dicti anni haud adverſantur, rata & firma eſſe debeant, quamvis novo pacto aliud

(*b*) v. THOMAS. ad MONZ. C. V. (v). TITIUS §. 40. REINHARD. §. 7.

(*c*) v. BOEHMER. L. I. T. I. §. 58. ibique *Reſponſ.* Fac. Jur. *Hall.* ad Comitem de *Iſenburg.* & *Budingen.*

XXXV. v. I. P. a. VII. §. 1. Conf. *Cap.* LEOP. a. XIX. f. RHET. §. 41. 42.

XXXVI. v. I. P. a. V. §. 31-33. BOEHMER. §. 64-72

aliud ſtatuere liceat. Idem inter *Dominum A. C. addictum* & *ſubditos Catholicos* obſervandum.

XXXVII. Sed quæſtio in ipſis Comitiis a. 1654. enata eſt, & usque adhuc diſceptatur: *An Principi Catholico*, ſalvo I. P. *liceat publicum Catholicæ Religionis exercitium introducere iis in locis, in quibus iſtud a. 1624. haud obtinuit*, ſi A. C. addictis ſuæ Religionis exercitium, atque conditionem, qua d. a. in celebrandis ſacris gaviſi ſunt, ſalvam relinquere velit?

XXXVIII. Pontificii, & nonnulli Evangelici quæſtionem *affirmarunt*: quod, ex mente Evangelicorum, Jus reformandi Principi, vi ſuperioritatis T., competat; regulæ igitur inniti Principem, donec exceptio doceatur; nec per I. P. Principes jus hoc in totum amiſiſſe, neque ſubditos jus prohibendi Dominum T. in exercitio Juris Territorialis, ſed tantum retinendi, quod a. 1624. habuerint, adeptos eſſe; denique I. P. coercitum Jus Imperantium, quo ſubditis graves eſſe poſſint, non quo ſine horum fraude uterentur.

XXXIX. Sed plerique Evangelicorum *negativam* tuentur: quod Jus reformandi non ſit regula univerſalis & illimitata, ſed ad ſtatum

 tum

XXXVII-XXXIX. v. *Vindic. Hildes.* it. *Antivindic. Statuum Epiſcop. Hildes. Evangel.* p. 82. ſqq. *Tr. J. Publ. de Statuum I. R. G. Jure reformandi contra vindic. Ritmeier.* HERT. § 13. Du.

tum a. 1624. adſtricta, imo hic annus decretorius potius pro regula ſit; nec dici poſſit, publicum Religionis exercitium, quod quovis in loco d. a. uſitatum fuit, idem manere, ſi aliud Religionis exercitium, quod d. a. eodem in loco non viguit, ſimul introduceretur; imo nec poſſit introductio publici exercitii Religionis Pontificiæ fieri ſine turbatione ſacrorum Proteſtantium, qui tamen in quieta illorum poſſeſſione, prout a. 1624. fuerunt, relinquendi ſint.

XL. Ardua eſt quæſtionis deciſio: Forte tamen rationibus haud deſtituuntur, qui eam, ſuppoſita genuina I. P. interpretatione, ſub debitis limitationibus, affirmandam cenſent; ſcil. *quatenus hæc introductio religionem, quæ a. 1624. ibidem viguit, non turbat, neque vel directe vel per indirectum in ejus præjudicium ali-*

Dn. BOEHMER. §. 66-71. Diſſ. de *Poteſt. Civ. in templa* C. II. S. V. §. 16. ſqq. it. *Medit.* ad I. P. a. V. §. 31. p. 555. ibique *Mant.* II. JCti alicujus Bedencken / ob einem Landes-Herrn das Exercitium ſeiner Religion an dem Ort / wo ſolches a. 1624. nicht geweſen / ſalva ſubditorum diverſæ Religionis poſſeſſione, ejusque uſu non turbato neque imminuto, einzuführen / oder ſonſt etwas mehrers anzuordnen / und zuverfügen / durch den Weſtph. Friedens-Schluß erlaubet oder verbothen ſey? Ungrund des Simultanei.

aliquid attentat ; quod ita ratio prohibitionis cessare videatur : sed nihil temere definio.

XLI. Stante vero hac hypothesi, sequetur: (1) Principem Evangelicum subditis catholicis sacra publica concedere posse ; modo solennia nulla illis concedat, quibus turbari possint Protestantium sacra, atque ita exercitium eorum coerceat, ne ullum præjudicium horum sacris adferant.

XLII. (2) Vicissim Catholicum Principem Protestantibus usum publicum sacrorum in suis terris noviter concedere posse ; cum hi rem divinam faciant, sine ullo apparatu tali externo, qui Pontificiæ Religioni fraudi esse, aut ei addictos in quieto suæ Religionis exercitio turbare queat.

XLIII. (3) Neutiquam vero Principem, Catholica sacra amplexum, in territorio suo *publicum*, *liberum* & *universale* Religionis Pontificiæ exercitium contra statum a. 1624. introducere posse ; cum hoc non sine insigni præjudicio Protestantium ac turbatione exercitii Religionis, quæ a. 1624. obtinuit, fieri queat.

XLIV. Illud autem dubio caret, *simultaneum* Religionis exercitium in *templa*, a. 1624. a Pro-

XL-XLIV. v. omnino Excell. Dn. BOEHMER. §. 72-76.

XLIV. v. Dn. BOEHMER. §. 77. LEYSER. *Medit. ad Pand.* Sp. XXIII. n. 3.

a Protestantibus possessa, a Catholicis introduci neutiquam posse; cum talis compossessio magis turbet sacra A. C. quam simplex Religionis Pontificiæ introductio.

XLV. Quemadmodum igitur Dominus T. subditos dissentientes, qui d. a. publicum vel privatum Religionis exercitium habuerunt, *necessario tolerare* debet: ita quoad eos, qui eodem anno in possessione exercitii non fuerunt, *liberum* ipsi est, eosdem vel *tolerare*, vel *non tolerare*.

XLVI. Ubi *tolerantur*, sive ex gratia, sive ex pacto, *patienter* tolerandi sunt: h. e. nec prohibendi, conscientia libera vel domi devotioni suæ, sine inquisitione aut turbatione, privatim vacare, vel in vicinia divino cultui adesse, vel liberos suos exteris suæ Religionis scholis, aut privatis domi præceptoribus instituendos committere, nec despicatui habendi, vel a juribus ceterorum civium excludendi sunt.

XLVII. Ubi vero *non tolerantur*, plenius sese exerit Jus reformandi, adeo, ut non solum denegare dissentientibus cultum publicum, & templa, aliaque bona ecclesiastica cum scholis publicis, aliisque annexis, adimere, sed etiam *emigrationem* iis injungere, non minori-

XLVI. v. I. P. a. V. §. 34. 35. HERT. l. c. RHET. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 29. 30. 31. BOEHM. de *J. e. Lib. consc.* §. 48.

nori tamen ſpatio, quam triennio, ſi poſt P. W. Religionem mutarint, ſi ante, quinquennio, ipſis præfixo, Princeps poſſit.

XLVIII. Hæc emigratio uti, quoad eos, qui a. 1624. exercitio Religionis caruerunt, *neceſſitatis eſt*: ita intuitu eorum, qui a. 1624. in poſſeſſione fuerunt, *voluntatis* eſt, ita, ut inviti detineri a Domino nequeant, etiam homines proprii, ſoluto tamen ab his æquo manumiſſionis pretio.

XLIX. Utroque emigrationis caſu, integrum eſt, bona vel alienare, vel retinere, ac per Procuratores adminiſtrare, libere etiam, ſi opus, accedere & recedere: nec deneganda ſunt emigrantibus nativitatis, ingenuitatis, & manumiſſionis, honeſtæque vitæ teſtimonia, nec inuſitatis reverſalibus, vel decimationibus iidem gravandi.

L. Ceterum Sileſiæ ac Auſtriacarum ditionum vaſallis ac ſubditis tanta quidem libertas Religionis non conceſſa eſt: conceſſa tamen aliqua, non ex pacto, ſed ex gratia.

LI. Cum vero Jus reformandi vi juris territorialis competat; palam eſt, neutiquam

 iſtud

XLVII-XLIX. v. I. P. a. V. §. 35. 36. 37. RHET. §. 26-28. HORN. §. 5.

L. v. I. P. a. V. §. 33-41. RHET. §. 50. HERT. l. c. ubi Svecis hoc tribuitur.

LI. v. I. P. l. c. §. 41. 42. ibque A. *Medit.* p. 652. RHET.

istud competere illis, qui duntaxat Jus *Feudi* directum, vel utile, vel *Jurisdictionem criminalem*, vel Jus *retentionis*, vel *Patronatus* au *filialitatis*, conjunctim vel divisim, absqu jure territoriali, habent: Secus, si feudum cum Jure territorii ad dominum redeat.

LII. Quod si *Jus territorii* ante vel post a 1624. fuerit *controversum*, etiam possessori d. a Jus reformandi competit, donec super possessorio & petitorio cognoscatur & decidatur: ut tamen subditi propter mutatam interim Religionem, pendente lite, migrare non cogantur.

LIII. In casu *oppignorati* territorii Creditori quidem possidenti Jus reformandi non denegandum videtur: sed, facta reluitione Domino, hactenus debitori, integrum utique erit, in terras ad se reversas publicum suæ Religionis exercitium introducere; subditi tamen qui d. a. exercitium Religionis non habuerunt, nec Religionem interim susceptam deserere, nec migrare coguntur, de publico vero Religionis exercitio cum Domino transigendum est.

LIV

RHET. §. 38. Dn. BOEHMER. J. E. L. I. T. I. §. 5 55. 56. 57.

LII. v. I. P. § 43. RHET. §. 37.

LIII. v. I. P. §. 27. ibique *Medit.* p. 434. RHET §. 36. BOEHM. §. 52. sqq. 65. de *Lib. Consc.* §. 48

LIV. De *Protestantibus inter se spectatis* ita conventum: Si post P. W. Status Lutheranus quocunque modo accipiat subditos Reformatos, vel vice versa; tum eos in quieto Religionis exercitio relinquere debet.

LV. Ipsi autem Domino T. concionatorem aulicum secum in residentia habere, imo & publicum suæ Religionis exercitium non solum in templo aulico, sed etiam alibi, introducere licebit; modo suis sumtibus, citra onus & præjudicium subditorum, id faciat.

LVI. De tempore pacem antecedente nihil cautum, nec Jus reformandi per a. 1624. restrictum est: ut adeo Domino integrum esse videatur, vel tolerare dissentientes, vel non tolerare, atque adeo publicum Religionis exercitium iis denegare, vel emigrationem etiam injungere; nisi pacta Statuum inter se, vel cum subditis, obstent; quamvis vero haud absimilis videatur sententia eorum, qui, tacite & indefinite quoad hoc tempus tolerantiam sancitam esse, contendunt.

LVII. Ceterum an inter diversæ Religionis consortes, in casu contraventionis, *Jus retortionis* locum habeat? non immerito dubita-

LIV-LVI. v. I. P. a. VII. RHET. §. 44-47. TITIUS §. 44-45. BOEHM. de *J. c. Lib. consc.* §. 52. LVII. RHET. §. 32. TITIUS §. 47.

bitatur: sunt qui affirmant: sed alii negant, quod unius Religionis consortes corpus morale eo sensu haud constituant, ut unius delictum reliquis possit indistincte imputari, nisi forte, Catholicos hujusmodi corpus hierarchicum sub capite Papa formare, velis asserere.

LVIII. Ad Jus reformandi spectat quoque *Jus* circa *DOCTRINAM ECCLESIÆ* & *CONTROVERSIAS THEOLOGICAS*, quod, ex principiis Juris publici universalis, sequentibus fere absolvitur capitibus.

LIX. Potest quidem Dominus T., uti quilibet Imperans, *inquirere* in *veritatem* doctrinarum & controversiarum Theologicarum, Theologos quoque audire, dissentientes hunc in finem convocare, vel coeundi facultatem iis concedere, atque adeo Concilia provincialia & colloquia instituere, iisque præsidere, ac de sententiis vel decretis eorum judicare.

LX. Potest deinde *sententiam*, quam ipse *saniorem* judicat, *publice docendam* injungere, atque adeo certam *doctrinæ* publicæ *formulam* præscribere, neve quis huic adversa dogmata disseminet, sub pœna prohibere.

LXI. Sed non potest controversias theologicas de rebus fidei per modum *imperii* decidere, nec cuiquam sententiam, de cujus veritate nondum convictus est, pro vera obtrudere, aut ut ab aliis obtrudatur, permittere;

tere: quod res fidei & veritates intellectus coactionem externam haud admittunt, nec hujusmodi dominatus in conscientias sine injuria in Divinæ Majestatis reservata exerceri potest.

LXII. Unde porro sequitur, neminem a Domino T. ob *hæresin*, i.e. opinionem in ecclesia dominante pro falsa reputatam, puniri posse, licet admonitus, non vero convictus, eam rejicere nolit; modo Remp. non turbet; eo quod *hæresis* non est *crimen* voluntatis, sed *error* intellectus: nec *pertinacia* pro crimine venditari potest; cum nemini possit in crimen imputari, quod errorem non rejiciat, de cujus falsitate nondum convictus est; an vero convictus sit, non aliorum, sed errantis est, judicare.

LXIII. Spectat huc etiam Jus disponendi circa *ADIAPHORA*, h. e. ritus & ceremonias circa externum cultum occurrentes, & a Deo,

---

LVIII-LXII. v. ZIEGLER. de *Jur. Maj.* L. I. C. 16. THOMAS. Recht Evangel. Fürsten in Theol. Streitigk. Disp. *An hæresis sit crimen?* it. de *Jure Princ. c. hæreticos.* BOEHMER. J. E. L. I. T. I. §. 19. sqq. TITIUS §. 20. 23. HORN. §. 7. PUFEND. *Enucl.* L. II. C. XXII. §. 31. seq.

LXIII. v. THOMAS. de *J. Princ. c. Adiaph.* TITIUS §. 26-32. LUDEWIG. de *Præcip. Princ. Evang.* C. VI.

Deo, juxta ferram subditorum opinionem nec præceptas, nec prohibitas, atque abusus & corruptelas eorum tollendi: id quod ex ipsa adiaphororum natura patet, quamvis non semper consultum sit, circa ea aliquid mutare.

LXIV. Eodem referendum Jus *indicendi Festa*, *præscribendi Preces* publicas, *reformandi Calendarium &c.* quamvis hoc posterius sine consensu totius Imperii non facile exerceri soleat.

LXV. Porro competit Domino T. Jus in *PERSONAS ECCLESIASTICAS*, adeo, ut regulariter omnes Clerici in territorio commorantes, sive majores, sive minores, singuli & universi, Capitula & Monasteria, Landsassiorum vel subditorum numero censeantur, atque ad homagium præstandum, æque ac onera territorii ferenda, teneantur, nisi exemtionem doceant: id quod ex natura imperii civilis ac territorialis necessario fluit.

LXVI. Speciatim ex Jure dirigendi societates ecclesiasticas proficiscitur Jus constituendi *Ministros Ecclesiæ*: Quod, cum primis seculis a Clero & Populo exerceretur, postea

LXIV. v. BOEHMER. Diss. de *Jure Prec. publ.*

LXV. v. REINHARD. l. c. C. III. p. 146. 193. 200. STRYK. de *J. Pap. Princ. Ev.* C. IV. §. 12.

LXVI. v. HERT. l. c. p. 220. LUDEWIG. l. c. C. II. III. BOEHMER. L. I. T. VI. §. 3. 7. 14.

ea ab Imperatoribus vel in totum, vel ex parte vindicatum, ac tandem, quod ad Ecclesias mediatas, ad Dominos T. derivatum, hodie ab *Evangelicis* saltem plenissime exercetur, nisi quod nonnullis in locis electio adhuc, vel Jus Patronatus, locum habeat.

LXVII. Vi hujus igitur Juris Domini T. *MINISTROS ECCLESIÆ* vel ipsi *constituunt*, etiam in Catholicis Ecclesiis, juxta observantiam a. 1624. d. 1. Jan. vel electos a populo, aut ab Ecclesiæ Patrono nominatos vocatosque, *confirmant*, ad certam quoque *doctrinæ formulam* eos adstringunt, itemque *Inspectores, Præpositos* & *Superintendentes* cum potestate visitandi Ecclesiis præficiunt, vel etiam hos omnes pro re nata iterum *destituunt*: quæ omnia etiam de docentibus in *Scholis*, & inferioris ordinis ministris, intelligenda sunt.

LXVIII.

LXVII. v. SCHILT. *J. Can.* L. I. T. XIII. §. 8. 33. 34. 35. T. XVI. §. 1. ZIEGLER. de *Superint.* C. III. §. 4. TITIUS §. 33. 34. HORN. §. 11. HERT. l. c. SCHWED. l. c. §. 6.

* An Princeps a Religione subditorum dissentiens Ministros Ecclesiæ dissentientis confirmare possit, & quid circa examen Candidatorum, ubi Consistorium illorum Religioni non est addictum, obtinere debeat? v. I. P. a. VII. §. 1. RHET. §. 45. conf. GROT. de *J. Sum. Pot. c. Sacra.* C. X. p. 250.

LXVIII. Quodsi *Episcopatus* mediati A. C. & *Capitula*, itemque *Monasteria*, in Territorio dantur, itidem Jus territoriale Evangelicorum sese exerit, ita ut *Episcopi* vel *Prælati* sine Domini T. auctoritate & confirmatione eligi & postulari nequeant, imo integrum ei sit postulatum quoque non admittere: quamvis in plerisque electiones aut postulationes per pacta ad certas familias aut personas adstrictæ sint.

LXIX. Deinde & circa *Canonicatus* & *Præbendas* conferendas Domino T. varia competunt jura: quæ tamen rectius intelligentur, si *Bonorum Ecclesiasticorum* consideratio conjungatur.

LXX. Scil. quemadmodum nonnisi Domino T. competit Jus *Ecclesias* & *Societates Ecclesiasticas* in Territorio *constituendi*, adeo, ut nulla fundatio hujusmodi societatis, nec trans-

LXVIII. v. STRYK. de *J. Papali Princ. Evang.* C. I. §. 5. EUR. HER. P. I. p. 245. 249. *Ord. Polit. Magd.* C. VI. §. 3. HORN. §. 10. BOEHM. de *Jure Statuum Protest. in Monaster. Cathol.* C. II. §. 17. 18.

LXX. v. I. P. a. VIII. §. 1. 2. V. §. 26. 48. REINHARD. C. II. §. 9-11. C. IV. TITIUS §. 62 SCHWED. §. 7. 8. 10. BOEHM. L. I. T. XXXI. §. 57

* Not. 1. Bona ecclesiastica proprie in patrimonii Ecclesiæ esse, ejusque adeo dominio subjacere

Ju

translatio, vel transmutatio, vel incorporatio, sine D. T. consensu & auctoritate fieri queat: ita & *suprema cura* & *potestas* circa *BONA ECCLESIASTICA*, *Capitula*, *Cœnobia mediata*, *Commendas Equitum Marianorum*, in Territorio sitas, eidem merito asserenda; quod omnia ea, quæ in Territorio continentur, Superioritati quoque territoriali haud dubie subjacent.

LXXI. Sed restricta est, inter Catholicos & Protestantes, ista potestas D. T. ad observantiam d. 1. Jan. A. 1624. ita, ut in quo statu Bona Ecclesiastica cujuscunque generis ista die fuerint, in eodem statu relinquenda sint: Quamvis in bonis, quæ a *subditis* Statuum possidentur, simpliciter annus 1624. absque intuitu diei respiciatur.

LXXII. Speciatim igitur in *Capitulis mediatis*, etiam *Catholicis*, suæ ditionis Dominus T. cum omnia ea facere potest, quæ olim *PONTIFEX* vi Concordatorum Germ. & CÆSAR in iis fecere, sed a. 1624. d. 1. Jan. non amplius exercuere; tum ex proprio beneplacito, observantiæ tamen d. *diei* & *pactis* cum

---

Jus vero quod D. T. in ea competit, ex imperio deducendum esse.

** Not. 2. Jura circa Bona ecclesiastica Jure Can. referri ad *L. Diœcesanam*:

LXXI. v. I. P. a. V. §. 14. 25. 30. 31. RHET. §. 51. BOEHM. L. III. T. V. §. 129.

cum Capitulo initis attemperato, ad utilitatem Territorii, circa eadem diſponere : atque hoc omne vi Superioritatis T.

LXXIII. Natum hinc eſt *Jus Papale Principum Evangelicorum*, quod vocant, ſuſpenſa jurisdictione Papali, iis vi Superioritatis T. merito vindicatum: Et licet Jura Papalia ad corruptelas Eccleſiæ ſemper relata fuerint, tamen quæ a legitimo Domino exercentur, injuſta cenſenda non ſunt, neque Eccleſiæ quidquam inde metuendum; præſertim cum Capitulorum & beneficiorum eccleſiaſticorum ratio a ſcopo plane degenerarit, hisque hodie non qui Eccleſiæ miniſteria præbent, ſed qui de Rep. bene meriti aut merituri ſunt, ſæpe etiam qui nullis meritis pollent, niſi quod nobiles audiant, mactentur: Capitula ſaltem ea, quæ Papæ præſtanda erant, Domino T. denegare non poterunt.

LXXIV. Hujus igitur Juris virtute Dominus T. *confert* beneficia in *menſibus papalibus* ſeu extraordinariis vacantia, ſi Papa a 1624. d. 1. Jan. in poſſeſſione conferendi haud fuit, modo beneficium muneris non ſit appendix; quam-

LXXII. LXXIII. v. I. P. a. V. §. 14. 19. 25. 48. STRYK. de *J. Pap. Princ. Ev.* C. II. §. 9. C. III. §. 3. TITIUS §. 61 - 72. 87. HORN. §. 10. BOEHM. L. III. T. V. §. 120.

LXXIV. v. J. P. §. 16. 26. STRYK. C. III. W. TITIUS. §. 73. 74. HORN. l. c. BOEHM. l. c. §. 120. 121.

quamvis nonnullis *alternativa collatio* citra mensium differentiam placuerit: in *mensibus* autem *capitularibus* Jus *provisionum* extraordinariarum habet, si in *aula Principis*, aut ab ea, intra duas diætas, moriatur Canonicus, vel ob irregularitatem beneficio excidat, item si electio debito tempore ac modo non fiat.

LXXV. Sed & *Jus Primariarum Precum*, ad exemplum Cæsaris, in Capitulis mediatis, exercere potest, nisi Imperator istud a. 1624. d. 1. Jan. in iisdem exercuerit, ac deinde exercere velit: Ceterum ad eundem modum illud fieri debet, quo a Cæsare, idemque harum precum effectus est; nec minus Serenissimæ Conjugi intuitu Conventuum fœmininorum illud delegari potest.

LXXVI. Quibus casibus collatio est penes Dominum T. iis quoque *Jus* habet *dandi Expectantias*, etiam, justam ob causam, cum clausula *anteferri*: Et in genere, *Jus confirmandi*

Zzz eos,

LXXV. v. I. P. a. V. §. 26. SCHILT. de *L. Eccl. G.* in add. ad L. VI. C. V. §. 11. STRYK. C. IV. §. 3. sqq. TITIUS §. 75 - 82. BOEHM. §. 105. 121.

* Not. etiam Catholicos nonnullos hoc jure uti: Exempla v. ap. SCHWED. P. Sp. S. I. C. V. SCHILT. de *Lib. Eccl. Germ.* in Add. 5. 7.

LXXVI. v. STRYK. C. III. §. 8. 9. 10. TITIUS §. 83. 84.

eos, qui beneficia obtinuerunt, cujus etiam actus peragendi tempus, modum & impensas definire potest.

LXXVII. Porro nec *Jus exigendi Annatas* Domino T. denegari potest, nisi beneficium habeat rationem salarii, alias satis modici, item *tributum.*

LXXVIII. Et sicuti *definire* potest *requisita eorum*, qui bonis ecclesiasticis frui debeant: ita *Jus dispensandi de statutis Capitulorum*, v. g. circa triennium academicum, residentiam, matrimonium Canonicorum, aliaque, eidem recte tribuitur.

LXXIX. Gravior est quæstio, an Dominus T. *Capitula vel Commendas plane tollere queat?* de qua, juxta casus diversos, diversimode pronunciandum videtur; forte ita:

LXXX. Si Pontificii Capitulum & bona ecclesiastica territorio Domini Evangelici, vel vice versa, d. 1. Jan. a. 1624. tenuerunt, illa tollere non poterit: Secus, si eo tempore in possessione non fuerint.

LXXXI.

LXXVII. v. STRYK. C. IV. §. 7. sqq. TIT. §. 85. 90. LUDEWIG. de *Jure Annat.* C. III. §. 3. sqq.

LXXVIII. v. STRYK. C. III. §. 4. & C. V. §. 3. sqq. TIT. §. 86-90.

LXXIX. LXXXII. v. I. P. a. V. §. 26. a. VIII. §. 1. a. VII. §. 1. STRYK. C. III. §. 1. C. V. §. 1. 2 TIT. §. 91-96.

LXXXI. Si Dominus T. & Canonici, vel alii bonorum ecclesiasticorum possessores a. 1624. ejusdem fuere religionis, Domino facultas tollendi competet, quippe nullibi hoc casu legibus restricta.

LXXXII. Denique si Dominus Lutheranus Capitulum Reformatum post P. W. acceperit, vel vice versa, illud quoque in eodem statu semper manere debet, ex communi quidem sententia: quamvis alii, inter Protestantes facultatem tollendi Capitula, sine restrictione, locum habere, existiment.

LXXXIII. Juxta easdem distinctiones definienda & altera quæstio; *an Dominus T. quosdam canonicatus & præbendas extingvere possit?* Imo compendiosius dixeris, facultatem tollendi eatenus competere, quatenus observantia 1624. non obstat.

LXXXIV. Circa *Monasteria*, in territorio sita, non minus Jura territorii sese exerunt, cum Domino T. non solum competat Jus *præscribendi Leges* Monasteriis catholicis, adeo, ut nec Papa, nec Episcopi, bullas aut mandata ad ea dirigere queant, sine illius concessione, sed etiam *Jus* eadem *visitandi*.

LXXXV. Eodem pertinet *Jus translocandi* Monasteria seu *surrogandi Ordinem* in locum ejecti vel *deficientis*: Quod licet Episcopo vul-

Zzz 2 go

LXXXIII. LXXXIV. v. BOEHM. de *Jure Stat. Protest. in Monast. Cath.* C. II. §. 6-10.

go tribuatur, tamen Principes Evangelici illud, ut in monasteriis sibi subjectis sine suo consensu fiat, permittere non tenentur.

LXXXVI. Secus, si Ordo, qui a. 1624. Episcopo catholico unice subfuit, plane interciderit: Hoc enim casu Episcopus libere de monasterio disponit, & vel ex eodem Ordine, qui a. 1624. cœnobium tenuit, vel, si hoc fieri nequeat, ex alio, in Germania ante exorta Religionis dissidia usitato, novos religiosos substituit; ita tamen, ut istud etiam seculo addicere, idque sine Pontificis consensu, queat.

LXXXVII. Ceterum Domini T. est, providere, ut *Bona Ecclesiarum* recte *administrentur* atque *dispensentur*; quod in Evangelicis Ecclesiis per Consistoria & Superintendentes fieri solet: Imo & in Catholicis fundationibus idem Jus habet *inspectionis*, & *Præpositos* illis præficiendi, si observantia a. 1624. exigat.

LXXXVIII. Et sicut ejusdem est, de necessitate *alienandi* bona ecclesiastica *cognoscere*, ac

LXXXVI. v. I. P. a. V. §. 26. 31. 32. BOEHM. Diss. cit. §. 10. ibique Resp. F. J. Hall. ad Magistr. Francof. LEYSER. *Medit. ad Pand.* Spec. XXIII. n. 8. 9. ibique Resp. Helmst.

LXXXVII. v. SCHILT. *J. Can. L. II. T. VI.* §. 22. HORN. §. 12.

LXXXVIII. v. SCHILT. l. c. ZIEGLER. de *J. Maj.* *L. I.* C. 10. HORN. l. c. SCHWED. §. 10.

ac modum definire: ita idem bona ad ſuperſtitionem & abuſum vergentia ad *alios*, etiam *ſeculares*, *uſus*, ſecundum obſervantiam tamen a. 1624. converſere, imo & translationes bonorum in Eccleſias, & *amortizationes*, prohibere vel circumſcribere, poteſt.

LXXXIX. Idem, eodem territorii Jure, etiam vaſa ſacra & ornamenta unius Eccleſiæ ſuperflua, non vero res neceſſarias aut utiles, auferre, aliique egenæ tribuere, imo & res ſacras & ornamenta Eccleſiæ, tempore urgentis belli, in uſum publicum impendere & alienare poteſt.

XC. *Templa* quoque a diverſæ religionis hominibus olim poſſeſſa, ſed a. 1624. vacua & collapſa, occupare, & ſuæ Religionis exercitio aſſignare, vel in uſus profanos impendere, imo & ex uno loco in alterum, illæſa religione transferre, non vero partem redituum eccleſiaſticorum, a diverſæ religionis hominibus a 1624. poſſeſſorum, licet ſuperfluam, auferre poteſt.

XCI. Omnia hæc jura, uti circa *dirigendam* Eccleſiam viſibilem, ejusque externum religionis exercitium, ſpeciatim doctrinam, ritus, perſonas & res, eodem pertinentes, occupantur: ita generatim vel poteſtatis *conſultatoriæ*, vel *legislatoriæ*, vel *judiciariæ*, virtute exercentur.

LXXXVIII. LXXXIX. v. LEYSER. l. c. n. 1. 2. 6. 7.

XCII. Scilicet primum *JUS CONSULTANDI* ac *DECERNENDI* generatim de rebus omnibus, ad salutem Ecclesiæ visibilis spectantibus, Domino T. competit: quod vel in Consilio suo, vel in Comitiis provincialibus, vel in Synodis ac colloquiis, exercere potest.

XCIII. Namque integrum est Domino T., cumprimis si liberiori potestate in territorio gaudeat, res ecclesiasticas vel in *Consilio Sanctiori* ordinare, vel peculiarem *Senatum Ecclesiasticum* constituere, eidemque facultatem de hujusmodi rebus decernendi, atque politiam Ecclesiæ dirigendi, delegare, supremum tamen Judicium sibi Consilioque intimiori reservare.

XCIV. Sed nec infrequens est, Principes *Protestantes* in *Comitiis provincialibus* una cum Statibus Ecclesiasticis & Politicis, de rebus ad Religionem pertinentibus, agere, atque ex communi eorum suffragio de iis decerne-

XCIII. v. STRYK. ad BRUNNEM. *J. Eccl.* L. I. C. VI. m. 12. §. 6. verb. *Jus convocandi Synod.* BOEHM. *J. Eccl.* L. I. T. II. §. 115. REINHARD. C. II. §. 19. p. 153.

XCIV. * Ante Reformationem tamen nonnulla hujus rei extant exempla, uti WILHELMI & GEORGII, Sax. Ducum. MAXIMILIANI & PHILIPPI LUDOVICI Com. Palat. &c. v. REINHARD. C. II. §. 19. 20. HORN. §. 7.

cernere: quamvis *Catholici* hac in parte Jure ſuo raro utantur.

XCV. Eſt quoque penes Dominum T. non qua Epiſcopum, ſed qua Imperantem, *Synodos* particulares, in quibus de doctrinæ & morum integritate conſervanda, diſciplinaque eccleſiaſtica & ritibus obſervandis vel reformandis, ex conſilio Theologorum, & Principis auctoritate, ſtatuitur, in ſuis provinciis celebrare: quamvis id non ſit neceſſitatis, ſed conſilii; nec facile tales Synodi, quales ſunt Epiſcopales, vel quæ Conciliorum provincialium rationem habeant, in terris Proteſtantium inſtituantur: Colloquia tamen Theologorum a D. T. nonnunquam inſtituta eſſe, exempla loquuntur.

XCVI. Sunt vero certa Synodorum, generalium vel ſpecialium, genera adhuc in terris Proteſtantium paſſim in uſu; ubi vel ſub directione Superintendentis Paſtores cujusque dioeceſeos; vel Superintendentes tantum, aliique Theologi deputati, cum Conſiliariis Principis, ſtatis temporibus conveniunt, ac de rebus Eccleſiæ deliberant, quamvis ſine decidendi auctoritate, quæ ſoli Principi competit: Finis eſt, tum ut in ſtatum cujusque Eccleſiæ, defectusque eccleſiaſticos, penitius inquiratur, tum ut Miniſtri eccleſiæ ad reformandos mores excitentur.

XCVII. Nonnunquam & *extra ordinem* Synodi a Principe indicuntur, ut gravaminibus & defectibus ecclesiasticis remedia quærantur: Quo casu Synodo utique potestas, *decreta* ecclesiastica faciendi, concessa videtur, quæ tamen instar SCtorum tantum erunt, atque a Principis confirmatione demum vim *legum* obtinebunt.

XCVIII. Cohæret ergo huic Juri *POTESTAS LEGISLATORIA* circa Sacra, quæ non solum Statibus, vi Superioritatis T., sed etiam Nobilitati immediatæ, per I. P. asserta, imo & Catholicorum Statuum Landsassiis vasallis & subditis, qui a. 1624. publicum Religionis exercitium habuerunt, tanquam annexum, ex eodem I. P. asserenda est, sicut & civitates nonnullæ mediatæ, ex præscriptione immemoriali, eadem utuntur: quamvis Consistoriis regulariter ea non competat.

XCIX. Vi hujus potestatis competit Domino T. aliisque, qui hoc jure gaudent, jus condendi *Leges* & *Ordinationes* ecclesiasticas, idque plenissimo jure, nisi temperamentum vel ex Legibus publicis, vel pactis cum subditis, aut

XCV-XCVII. BOEHM. §. 115 - 121. REINHARD. l. c. HORN. l. c.

XCVIII. * An & Ecclesiis, quæ privatum tantum exercitium habent, integrum sit Ordinationes sibi condere?

aut aliis, adſit: Plerumque ſaltem cum Statibus provincialibus communicantur, quorum conſenſu in nonnullis provinciis opus eſt, ut Sanctionis pragmaticæ auctoritatem conſequantur.

C. Imo poteſt Dominus T. hoc jus non ſolum erga *ſuæ religionis* conſortes, ſed etiam *alienis ſacris* addictos, exercere, idque circa *publicum* non minus, quam *privatum* Religionis exercitium: ita tamen, ut ne quid confeſſioni ipſorum adverſum ſtatuat.

CI. Hinc nec Catholici circa Proteſtantium, nec Proteſtantes circa Catholicorum lithurgiam, in Eccleſiis ſibi ſubjectis, quidquam mutare poſſunt; ut tamen Epiſcopis Jus diœceſanum, quatenus illud a. 1624. in catholicos Evangelici Status ſubditos exercuerunt, ſalvum ſit: Idem fere obtinet inter Proteſtantes Dominos & ſubditos diſſidentes.

CII. Ex eadem poteſtate Jus Domino T. competit, *Jus canonicum* in ſuo territorio vel admittendi, vel abrogandi: Jus quoque competit circa Leges eccleſiaſticas, vel a ſe conditas, vel ex Jure Pontificio receptas, itemque ſtatuta canonicorum, *diſpenſandi*, eaque mutandi,

XCVIII-CII. v. I. P. a. VIII. §. 1. a. V. §. 16. 26. 48. a. VII. §. 1. HORN. §. 8. BOEHM. *J. Eccl.* L. I. T. II. §. 82. ſqq. REINHARD. C. II. p. 104-122.

tandi, si vel maxime hæc confirmaverit; nisi per LL. Imp. aut pacta Capitulorum hæc facultas restricta sit.

CIII. Denique & *POTESTAS JUDICIARIA* circa Sacra, sive *JURISDICTIO ECCLESIASTICA*, pars Superioritatis T. est, quæ adeo *Protestantibus* Statibus, suspensa in ipsorum territoriis Jurisdictione Papali, plene perfecteque (excepto unico casu*) & quidem non qua *Episcopis*, sed qua *Imperantibus*, competit; quamvis *Catholici* Status eam *Episcopis* & *Pontifici* R. in caussis, ubi jurisdictio ecclesiastica vere fundata est, relinquant.

CIV. Vi hujus potestatis integrum est Dominis T. *Judicia Ecclesiastica*, quæ *Consistoria* vocantur, & ex *Theologis* & *Politicis* plerumque

CIII. * Si Episcopi Cath. ratione redituum & censuum in possessione vel quasi jurisd. eccl. a. 1624. fuere.

v. I. P. a. V. §. 48. a. VIII. §. 1. R. I. Nov. §. 160. REINKING. de *Reg. S. & E.* L. III. cl. 1. C. X. n. 2. HUGO de *Statu reg. Germ.* C. III. §. 28. BOEHMER. L. I. T. XXVIII. §. 15. XXXI. §. 74.

CIV. v. BOEHMER L. I. T. XXVIII. §. 17. sqq. §. 47. sqq. SCHWED. §. 4. 5.

* Not. Nonnullis in locis caussas ecclesiasticas etiam in judiciis secularibus tractari.

** Qu. An merum mixtumque Imperium etiam Consistoriis competat? v. CARPZ. *Jpr. Cons.* L. III. d. 4.

que constant, ut tamen ea mixtura absolute necessaria non sit, & *Directio* ubivis fere *Politico* demandetur, in Territoriis constituere: Integrum quoque est, limites illis praescribere, & determinare, quaenam causae ad illud referri, quae seculari judicio reservari, quae ad Presbyterium, ubi illud constitutum est, vel Superintendentes, pertinere, quae denique ad reservata sua spectare debeant.

CV. In his igitur Judiciis Jurisdictio, non Ecclesiae, sed Domini T. nomine, exercetur, tum circa personas & res ecclesiasticas, qua tales, tum ratione causarum ecclesiasticorum & mixtarum; quo plerumque & causae matrimoniales, & a nonnullis etiam relaxationes Juramentorum, item censurae ecclesiasticae, & poenae clericorum, nisi sint corporis afflictivae, & capitales, referuntur: quorum omnium determinatio ex LL. cujusque provinciae, vel observantia, petenda.

CVI. Utut autem Jurisdictio haec ecclesiastica Domino T. vi Juris territorialis competat:

CV. v. SCHILT. J. C. L. I. T. 5. HORN. §. 9. WILDVOGEL. de *Competent. Consist. Evang.* Th. 9. sqq.
* Dic. de Excommunicationum apud Protestantes usu. v. CARPZ. d. 85. sqq. BRUNN. L. I. C. VI. m. 9. §. 3. ibique STRYK. ZIEGL. de *J. Maj.* L. I. C. 7.

CVI. v. BOEHM. l. c. §. 27. ibique Resp. Fac. J. Hall. LINCK. de *J. Episc.* C. XV. n. 55.

petat: nihil tamen impedit, quominus eandem *Nobilibus & Civitatibus mediatis*, sive expresse sive tacite, eodem modo, quo secularem jurisdictionem, concedere possit; unde nullum est dubium, quin eadem & præscriptione immemoriali a mediatis acquiri possit.

CVII. Imo nec dubitandum, quin Jurisdictio ecclesiastica & Jus Consistorii lege publica *Landsassiis & subditis mediatis* ita tribui possit, ut *Jure proprio* his competat, nec a Domino T. dependeat, ullove modo ab eo impediri aut minui queat: Id quod inter Catholicos Status & subditos A. C. addictos, & vice versa, ex I. P. dispositione, usu venit.

CVIII. Ita scil. cautum: Si Landsassii Vasalli vel subditi Protestantes in territoriis Catholicorum Jurisdictionem ecclesiasticam Episcoporum a. 1624. non agnoverunt, sed etiam ipsi exercuerunt in posterum etiam illam exercere, atque adeo & Consistoria, Domino T. non subjecta, instituere, possunt.

CIX. Ubi vero Status provinciales vel subditi Evangelici a. 1624. Jurisdictionem Ecclesiasti-

CVII-CIX. v. I. P. a. V. §. 31. 48. R. I. 1555. §. 20. ibi: Der Augsp. Conf. Religon, Glauben/ Bestallung der Ministerien/ Kirchen-Gebräuche/ Ordnungen/ und Ceremonien/ so sie auffgerichtet oder auffrichten möchten; RHET. L. II. T. I. §. 35. HORN. §. 9. BOEHM. T. XXVIII. §. 25. T. XXXI. §. 75.

siasticam Episcoporum Catholicorum agnoverunt, eam porro agnoscere debent, in illis scil. *quæ A. Confessionem nullatenus concernunt, modo ipsis occasione processus nihil injungatur, A. Confessioni vel conscientiis repugnans:* Eodem jure A. C. Magistratuum subditi Catholici censentur.

CX. Ubi denique subditi A. C. a. 1624. nec Episcoporum jurisdictionem agnoverunt, nec eam ipsi exercuerunt, nemini nisi Domino T. etiam in ecclesiasticis subsunt, qui tamen ita potestatem ecclesiasticam in illos exercere debet, ne quid A. C. vel conscientiis, vel P. R. vel pactis adversum in illos statuant, vel ab illis exigant.

CXI. A Consistoriis Evangelicis *appellatur* ad *Dominum T.* vel suprema *Territorii*, non vero Imperii, *Tribunalia*; Caussas quoque a Consistorio avocare potest Princeps: Sed utrumque in Consistoriis evangelicis territoriorum catholicorum fieri nequit. A *Catholicis* Episcopis Appellatio ad *Papam*, vel ejus *Nuncium* sed nonnisi in causis ecclesiasticis: ab *Evangelicis*

CXI. v. Dn. BOEHM. L. I. T. XXVIII. §. 38. 39. 44. 46. T. XXIX. §. 3. 4. T. XXXI. §. 71.

* Dic. de Attentatis Paparum & Nunciorum Papalium, Jurisdictionem Imp. sæpe turbantium, sed ab Imperatore & Imperio damnatis. v. *Cap.* JOS. a XVII. CAR. VI. a. XIV. conf. Dn. BOEHM. *J. Eccl.* L. I. T. XXX. §. 16. sqq. STRUV. §. 30.

gelicis vero immediatis ad *Judicia Imp.* ſed in ſecularibus tantum, admittitur.

CXII. Jurisdictionis eccleſiaſticæ annexum eſt *Jus viſitandi Eccleſias*, quod itidem ad S. T. pertinet, atque a Statibus Evangelicis interdum per Conſiſtoria, interdum per Commiſſarios, vel alios in hanc rem deputatos, vel etiam per Superintendentes, peragi ſolet.

CXIII. Denique & Jus *ADVOCATIÆ*, ſive Jus defendendi Eccleſias territorio ſubjectas, cujuscunque ſint religionis, adverſus injuriam aliorum, Domino T. competere, nullum eſt dubium; quamvis Catholici Proceres non tam Jure territorii, quam vel ex antiqua Impp. conſtitutione, vel ex electione Eccleſiarum aut Monaſteriorum, vel Pontificis auctoritate, Advocatiam gerant; Quales & inter Proteſtantes dantur, extra territorium quoque ſeſe porrigentes, in Catholicos etiam, cum jurisdictione interdum conjunctæ.

CAP.

CXII. v. SCHILT. *J. Eccl.* L. I. T. 6. SCHWED. §. 6. HORN. §. 10.

CXIII. v. R. I. a. 1524. §. 28. I. P. a. V. §. 26. STRAUCH. Diſſ. Exot. IX. SCHWED. *P. Spec.* S. II. C. XII. §. 2. 7. BRUNNEM. *J. Eccl.* L. II. C. VIII. §. 29. BOEHM. L. III. T. V. §. 35.

Cap. V.

De JURIBUS SUPERIORITATIS TERRITORIALIS CIRCA SECULARIA SPECIATIM POTESTATE CONSULTATORIA LEGISLATORIA ET JUDICIARIA.

§. I.

Superioritas Territorialis, quatenus circa *SECULARIA* versatur, itidem & Potestatem *Consultatoriam* & *Legislatoriam*, & *Judiciariam* complectitur, & vel in *Personas*, vel in *Res* seu *Bona* exercetur.

II. Ad *POTESTATEM CONSULTATORIAM* Domini T. pertinet (1) Jus constituendi *Consilium Intimum*, ac de negotiis Territorii pariter ac Imperii, quatenus quemque tangunt, decernendi; (2) Jus indicendi ac dirigendi *Diætas provinciales*, ubi in usu sunt, adeo, ut etiam ad comparendum cogi possint Status provinciales, his vero inconsulto Domino convenire non liceat.

III.

II. v. HUGO de *Statu Reg.* C. IV. §. 27. sqq. HERT. de *Consult. L. & Jud.* §. 2. 3. de *Super. T.* §. 24. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVI. §. 56.

III. Vi *POTESTATIS LEGISLATORIÆ*, quæ longiſſimo uſu, vel ſpeciali Imperatorum conceſſione, ad Status Imp. derivata, ac tandem pars Juris Terr. facta eſt, LL. Imp. firmata, Dominus T. *Leges* ſive *Conſtitutiones provinciales* condit, in territorio non ſolum adverſus advenas quoque, ſed etiam in Judiciis Imp., in cauſſis ſubditorum provincialium, valituras, ita, ut nec confirmatione Imperatoris, ut olim, opus ſit, nec ab Imperatore iis derogari poſſit.

IV.

III. v. *Dipl.* Comiti Henneb. de Principali dignit. datum d. a. 1310. MEIBOM. T. III. p. 209. ibi: *Concedimus eidem - omnia jura Principum in ſententiis dictandis, pronunciandis in omni jure civili & plebiſcito, quod vulgo dicitur* Landrecht. ERNESTI Elect. & ALBERTI D. Sax. Præf. *Ord. Provinc.* d. a. 1482. ibi: Aus Fürstl. Macht und Gewalt Ordnung und Satzung zuthun. *Ord. Cam. Nov.* P. I. T. 13. & 57. ibi: Ländischen Ordnungen. R. Hoffr. O. T. I. §. Und weiln dan / ibi: Wie auch Jedes Standes und Landes &c. gute Ordnung und Gewonheiten / und in Mangel derselben die Kayserl. Rechten. I. P. art. VIII. §. 1. *R. I. Nov.* §. 105. 137. 171. Cap. LEOP. & JOS. a. III. CAR. VI. a. I. HERT. de *Sup. T.* §. 25. ubi varia exempla hujus juris jam Sec. XII. XIII. & XIV. exerciti. THOMAS. de *Poteſt. Stat. Legislat. contra jus commune.* §. 64. ſqq. HORN. J. P. C. LX. §. 1. STRUV. §. 52. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. V. §. 15.

IV. *An* vero eousque hæc Statuum Poteſtas ſe extendat, ut etiam *contra Jus commune leges ferre queant?* varie diſceptatur: Ante omnia Jus *naturale* & *poſitivum*, *divinum* & *humanum*, *publicum* & *privatum*, *domeſticum* & *extraneum*, probe ſecernenda ſunt.

V. Et primum quidem illud manifeſtum eſt, contra *Jus naturale* & *divinum* nihil ab ullo Imperante ſtatui poſſe: Certum quoque eſt, *Leges* Imp. *fundamentales*, quæ univerſum Imp. ſtatum & communem ſalutem tangunt, a ſingulis Statibus convelli ac aboleri neutiquam poſſe: At *ſtatum* cujusque *Territorii in ſe ſpectatum* per pacta & receſſus provinciales ſpecialius formare, integrum omnino Statibus eſſe videtur.

VI. Quod ad *Receſſus* Imp. quatenus leges *privatas* continent, regulariter pro libero Juris territorialis exercitio, atque adeo *facultate* per *LL. contrarias iis derogandi*, pronunciandum

Aaa a

V. v. HUGO l. c. C. III. §. 19. HERT. de S. T. l. c. TITIUS §. 16. THOMAS. Diſſ. cit. §. 47.

VI. v. *R. I. Nov.* §. 171. ibi: nach deren ihnen am beſten bekanten Zuſtand &c. Conf. loca ex LL. Imp. ad §. III. citata. THOMAS l. c. §. 44. ſqq. COCCEJ. C. XXIII. §. 4. HERT. §. 25. Diſſent. MYLER. de *Stat. Imp.* P. II. C. XXXIX. §. 5. VITRIAR. *J. Publ.* L. III. T. XVII. §. 5.

* Expen-

andum videtur: eo quod cuilibet Domino status sui territorii optime cognitus sit, adeoque quid subditis pro temporis ratione expediat, a singulis facilius, quam universis, definiri queat; nec regulariter Imperatoris & Statuum reliquorum intersit, quænam leges privatæ a subditis cujusque territorii observentur.

VII. Quod tamen forte ita limitandum: nisi communis omnium Territoriorum utilitas *conformitatem Juris* exigat, atque adeo communi consensu ista facultas singulis expresse ademta sit: Quamvis diversissimus territoriorum status ac populorum genius vix uniformitatem ejusmodi admittere, nec salus Imperii eam exigere videatur, sicut nec olim in statu

---

* Expendi merentur quæstiones: Utrum LL. Imp. quæ quoad Ordines ipsos conventionis naturam habent, singulorum subditos ex eo demum tempore, quo Princeps, cui subsunt, eas promulgavit, & vim juris habere declaravit, obligent? An eæ quoque vim & rationem juris provincialis habeant? v. D. GRIBN. de *J. Princ. l. restit. fam.* §. II.

VII. v. R. I. 1577. T. XV. §. 3. ibi: Daß wegen Ungleichheit der Lande/ auch derselben Gebräuche und Sitten / eine gemeine Ordnung nicht wohl vorgenommen werden mag. PFEFFING. ad VITR. l. c. lit. a. ibique Conclusum Comit. d. a. 1641. HERT. l. c. THOMAS. §. 47. HUGO §. 18.

statu Monarchico ea obtinuit, ubi quot populi, tot Jura diversa fuerunt.

VIII. Sed an *Leges Imp. posteriores derogent Juribus piovincialibus pridem constitutis?* non minus dubium: Aliquando lex quidem universalis conditur, ut tamen Juribus particularibus non derogetur, vel libertas Jura constituta servandi, aut diversum quid statuendi, Statibus diserte relinquatur; & sic res salva est.

IX. Aliquando Lex universalis fertur cum *clausula derogatoria*, non obstante consvetudine aut constitutione contraria: Atque tunc

VIII. v. *Ord. Crim.* CAR. V. pr. ibi: Doch wollen wir durch diese gnädige Erinnerung Churfürsten / Fürsten und Ständen an ihren alten wohlhergebrachten / rechtmäßigen und billigen Gebräuchen nichts benommen haben. *Rec. Imp. Nov.* §. 171. ibi: Demjenigen ebenmäßig nachgelebet werden soll / was Churfürsten und Stände in ihren Territoriis nach deren ihnen am besten bekanten Zustand und erlittenen Kriegs-Schäden / wie es in Credit-Sachen unter ihren Unterthanen und Bürgern zu halten / albereit verordnet / und nach Anleitung folgender Regeln weiter verordnen möchten. HUGO l. c. §. 21.

IX. v. CAROLI V. *Edict.* von dem Regiment zu Nürnb. im 1521. Jahr ausgegangen / von Succession Brüder und Schwester Kinder &c. ibi: der Gewohnheit / so in etlichen Orten &c. R. I. ejusd. a. §. 18. & 19. ubi de protestatione Saxonum. R. I. 1529. rubr.

tunc vel protestati sunt Status nonnulli, vel saltem non consenserunt, vel citra protestationem legi subscripserunt; Si prius; integra Jura in territorio constituta servata sunt.

X. Sed posteriori casu eatenus illis derogatum videtur, ut nec in præjudicium aliorum Imp. Civium valeant, nec Judicia Imp. secundum ea amplius pronunciare teneantur; quamvis in Territorio adhuc valere queant, ex rationibus supra dictis: Imo & hoc considerari meretur, an hodie, postquam Potestas legislatoria Statibus singulis firmata est, leges privatas ab universo Imperio ferri, amplius opus sit.

XI. Ceterum quin & reliqua *Germaniæ* Jura communia, quæ ex moribus pendent, & in Speculo *Suevico* & *Saxonico* continentur, non minus ac extranea, *Romanum* scil. *Canonicum* & *Longobardicum* vel mutari, vel plane tolli per Constitutiones provinciales queant, nullum est dubium: Quippe quæ omnia non nisi ex voluntate Domini T. tanquam Legislatoris vim legum & auctoritatem accipiunt.

XII.

rubr. Kayserl. Constit. wie Brüder und Schwester &c. ibi: Alle und Jede Statuta, sondere Satzungen &c. HUGO l. c. HORN §. 4. THOMAS §. 51. sqq.

X. v. I. P. a. VIII. §. 4. *Cap.* CAR. VI. a. III. COCCEJ. l. c. THOMAS. §. 26. HUGO. l. c.

XI. v. HUGO §. 20. THOMAS. §. 71. sqq. HORN. §. 5.

XII. An vero & *placitum Ordinum provincialium* ad condendas leges adhibendum sit, a forma cujusque provinciæ & pactis fundamentalibus dependet; dum alibi major, alibi minor, alibi nulla eorum est auctoritas: Sed in illis quoque provinciis, ubi illud necessitatis non est, tamen expedit, leges ferendas cum Statibus provincialibus communicari, ut voluntaria potius, quam coacta obedientia requiri videatur: Ceterum in *Civitatibus* Imp. etiam *Civium* ratio haberi solet.

XIII. Ex eadem potestate fluit Jus promulgandi *Edicta*, *Mandata*, & *Rescripta*, itemque Jus *dispensandi*, nec non Jus *interpretandi*, vel *abrogandi* leges: Quæ omnia, excepto fere ultimo, in iis quoque provinciis, ubi non nisi cum consensu Statuum provincialium leges feruntur, Principi reservata esse solent.

XIV. Speciatim quoque Jus *concedendi Privilegia*

XII. v. RHET. L. II. T. III. §. 4. SCHWED. C. XIII. §. 3. EUR. HER. p. 176. COCC. C. XXIII. §. 4. HORN. §. 1.

XIII. * Qu. 1. An & Jus interpretandi ac dispensandi circa LL. Imp. Statibus competat? 2. An Princeps, qui ex gratia sæpius quid indulsit, obligetur, ut in simili casu hoc iterum indulgeat? v. TITIUS §. 18. 19. HORN. §. 6. 7. 8. HERT. §. 26. LEYSER. *Medit. ad Pand.* Sp. X. n. 12. p. p. 112.

XIV. * Qu. An Princeps Hereditarius quoque privilegia concedere possit? v. LEYSER. l. c. n. 10.

vilegia inde fluit: quæ tamen nec adversus Leges Imp. fundamentales, & in fraudem majoris Reip., nec adversus pacta, cum Statibus provincialibus inita, valent.

XV. Ceterum in specalibus Germaniæ Rebusp. invaluit, ut *Civitates* quoque *provinciales*, *Universitates* & *Collegia* sibi *Statuta* condant: Quæ tamen, si Juri communi directe *derogent*, confirmatione Principis opus habent; Secus per modum pacti tantum obligant cives, qui in eorum receptionem consenserunt: Quæ vero saltem *præter* Jus commune quid statuunt, etiam sine confirmatione valent: Principi tamen semper integrum est, statuta abrogare.

XVI. Proxima Legislatoriæ est *POTESTAS JUDICIARIA* sive *JURISDICTIO* Territorialis, quæ olim a Ducibus & Comitibus, itemque Advocatis & Præfectis Imp. nonnisi Imperatoris nomine & Jure Magistratus exercebatur, hodie vero cuilibet Domino T. vi Superioritatis T. ac jure proprio competit.

XVII.

XV. v. WEICHBILD. a. 24. ibi: Willkühr bricht Landrecht. HERT. l. c. LEYSER. Sp. VIII. n. 2. sqq.

XVI. v. *O. Cam.* P. II. T. 2. & 5. §. Und soll sonsten & T. 8. §. Wo sich aber J. P. a. VIII. §. 1. HUGO C. III. §. 35. RHET. L. II. T. VI. §. 11. p. 398.

XVII. Hæc uti non solum *Jurisdictionem* in specie, sed & mixtum & merum *Imperium*, quod vocant, complectitur: ita omnes quoque subditorum actiones, adeoque & caussæ *civiles* & *criminales*, eidem subjacent.

XVIII. Peculiaris Jurisdictionis civilis species est *Potestas relaxandi juramentum*, cum ad *effectum agendi*, tum ob alias causas justas: quod intelligendum est de juramentis invalidis, quæ tranquillandæ conscientiæ timidæ & dubiæ remittuntur; cum juramenta validam obligationem præsupponentia remittere, injustum fuerit.

XIX. Ceterum Jurisdictio hæc territorialis nulla ratione turbari debet: Neque a CÆSARE, *evocatione* subditorum mediatorum ad Imperii tribunalia, nisi in casibus, ubi ea LL. Imp. permissa est; neque ab aliis *STATIBUS*, itidem vel *evocatione* alienorum subditorum ad sua judicia, vel jurisdictionis in alieno territorio usurpatione: Certe obstat hujusmodi evocationibus *Jus de non evocando*; quod hodie omnibus Statibus commune est.

XVII. v. SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. S. II. C. XIII. §. 12.

XVIII. v. COCCEJ. §. 12. TITIUS §. 26. Diss. m. de *Potest. relax. Juram.* in J. R.

XIX. v. *R. I.* 1512. T. III. §. 14. O. *C.* P. II. T. 1. 2. *Capit.* JOS. a. XVII. ibique *Medit.* (*b*) p. 205. CAR. VI. a. XVIII. SCHWED. §. 13. HERT. §. 27.

XX. An vero *Subditis* liceat, prorogando Jurisdictionem, exterorum judicio se subjicere, dubium: In fraudem Domini & lege prohibente id fieri haud posse, certum est; extra hos casus vero prorogatio per conventionem contrahentium licita esse videtur, quod & usus comprobat.

XXI. Nobilior hujus Potestatis pars est *Potestas gladii*, sive Jus puniendi delicta, quod Status absque provocatione in suis terris exercent: nec excluso fractæ pacis publicæ crimine, quamvis ad pœnam banni Imp. apud illos ideo agi nequeat.

XXII. Extenditur eadem Potestas ad *exteros* quoque in territorio delinquentes, vel, delicto alibi commisso, eo confugientes, adeo, ut violetur jurisdictio territorialis, si quis in alieno territorio delinquentem capiat & abducat: quod ex natura Imperii patet.

XXIII

XX. v. HERT. l. c. TITIUS §. 24.

XXI. v. O. C. P. II. T. I. IX. & XXVIII. §. 5. COCCEJ. C. XXIII. §. 13. TITIUS §. 22. HORN. §. 9.

XXII. v. TITIUS §. 23. SCHWED. l. c. HORN. l. c.

* Qu. An Jurisdictio hæc etiam in alios Imp. Status in territorio delinquentes; it. in Conjugem & Apanagiatos, competat? v. STRUV. C. XXVI. §. 59.

XXIII. Profugum tamen post perpetratum delictum e vestigio in alieno territorio persequi licet, nec Domino loci apprehensum remittere oportet; quod forum, ubi persecutionis initium factum est, hic solum attenditur: Nisi fugitivus & captus sit fractæ pacis publicæ reus, quippe qui Magistratui loci, ubi capitur, sistendus est.

XXIV. Sed nec *Remissio* delinquentium ad forum delicti regulariter necessaria est, quamvis expediat ex humanitate illam fieri: *Deductio* vero an fieri queat per alienum territorium, dubium; saltem inscio Domino T. fieri non solet: Quamvis sola deductione hominis alibi capti & vincti Jurisdictio Domini, cujus territorium transeundo attingitur, turbari non videatur; cum via publica regulariter cuilibet transeunti patere soleat.

XXV. Juri puniendi cohæret *Jus aggratiandi*, seu remittendi pœnam delinquenti; quod

Aaaa 5 adeo

XXIII. v. Handhab. des L. Fried. 1495. Rubr. von Nacheilen zu frischer That. R. I. 1559. §. 21. & 26. R. I. 1555. §. 36. SCHWED. l. c. COCC. §. 13. HERT. §. 27.

XXIV. v. RHET. §. 10. SCHWED. §. 13. VITR. L. III. T. VII. §. 48. HERT. §. 27. p. 259. COCC. §. 14. qui neg. TITIUS. §. 23. qui ex *l. 11. C. de Serv.* hoc absurde probari censet.

XXV. v. ZIEGLER. de J. Maj. L. I. C. 8. PFEFF. *Vitr. ill.* L. III. C. XVII. §. 112. (*a*) B. a. FRIESEN de

adeo nec Statibus denegandum; Quamvis an in omnibus delictis illud locum habeat, non immerito dubitetur, saltem non semper, ut exerceatur, expediet: Facta autem subdito in sui Domini territorio delinquenti gratia vim etiam extra territorium exeret.

XXVI. Eodem spectat Jus erigendi *Asyla*, ita tamen, ut nec maleficis & dolosis delinquentibus ad impunitatem scelerum præsidio esse, nec in aliorum Statuum præjudicium, aut læsi injuriam, vergere debeant.

XXVII. Vi ejusdem Potestatis Judiciariæ Dominus T. etiam constituit *Magistratus* & *Judicia*, *Superiora* & *Inferiora*, varie sibi invicem subordinata, quæ nomine & auctoritate ipsius jus dicant; unde potestas iis concessa *Jurisdictio* speciatim appellatur: Constituit etiam Collegia Jurisconsultorum, *Scabinatus* & *Facultates Juridicas*, atque facultatem de Jure respondendi iisdem delegat.

XXVIII.

de J. *Princ. extra territ.* C. II. §. 8. n. 30. sqq. SCHWED. P. Spec. S. II. C. XIV. §. 45.

XXVI. v. MYLER. de *Asyl.* C. 10. VITR. *J. Publ.* L. III. C. XVII. §. 77. ibique PFEFF. COCCEJ. §. 10. RHET. L. II. C. VIII. TITIUS §. 40. STRUV. §. 66.

XXVII. * Qu. An coram his Judiciis etiam causæ ipsorum Dominorum T. agitari possint?

v. Dn. de BERGER. de *Judiciar. Cancell. Prærog.* STRUV. C. XXVI. §. 57. 58. 60.

XXVIII. Conceditur autem *Jurisdictio* vel jure *administratorio*, ut Dicasteriis Superioribus, & Præfectis, vel jure *patrimoniali* & *perpetuo*, ut Statibus Provincialibus; idque iterum titulo *allodiali* vel *feudali*: utraque *expresse* vel *tacite*.

XXIX. Quocunque autem nomine concessa sit Jurisdictio, *subordinate* concessa intelligitur, ita, ut se ipsum potestate judiciaria Dominus non exuerit: Unde, licet regulariter impedire non possit concessionarium in exercitio jurisdictionis, jure patrimoniali concessæ, tamen integrum est, leges inferioribus Judiciis præscribere, excitatoria dare, adjungere, si opus, Commissarios, vel etiam caussam avocare, denique appellationes suscipere: Quæ omnia per *Regimina* exerceri solent.

XXX. Equidem Jus *ultimæ cognitionis* & *extremæ provocationis* non omnes habent Domini T. nisi qui privilegio de non appellando gaudent: A reliquis ad summam Imp. Majestatem, Judiciave, ab ea constituta, provocatur; quamvis & hæc provocandi facultas ad certam summam, vel ad certas caussas, limitata

XXVIII. * Qu. An Nobiles titulum suæ Jurisdictionis edere teneantur?

XXIX. v. ZIEGLER. C. XXIX. §. 11. sqq. HORN. §. 9.

XXX. v. HERT. de *Sup. T.* §. 28-30.

mitata esse soleat: saltem in caussis criminalibus nulla appellatio recepta est.

XXXI. His omnibus subserviunt *Visitationes Provinciales*, quæ varias ab caussas institui possunt, & ad reservata Principis regulariter pertinent, licet quandoque Ordines Provinciales easdem petant, & ad eas concurrant.

XXXII. Denique his accedit *Jus Archivi*, seu tabularii publici, instituendi, in quo colligantur Acta & documenta, ad Status ipsos eorumque regalia non minus, ac subditorum caussas, spectantia; Quod quatenus publica auctoritate & ad usus publicos fit, ad jura territorialia pertinet, ceteroqui & a privatis fieri potest: Quamvis nec solum Archivum tabulis fidem omni exceptione majorem, sed præsumtionem tamen insignem, conciliet.

CAP.

XXXI. v. FRITSH. de *Visit. Provinc.* STRUV. § 61.

XXXII. v. FRITSCH. de *Jure Archivi & Cancell.* C. III. n. 3. sqq. & C. VII. RHET. L. II. T. IV. COCC. C. XXIII. §. 26. HERT. §. 80. SCHWED. P. Spec. S. II. C. XIII. §. 14. sq. STRUV. §. 61.

Cap. VI.

De

JURIBUS SUPERIORITATIS TERRITORIALIS IN PERSONAS.

§. I.

INter Jura, quæ Domino Territoriali in *PERSONAS* competunt, alia circa *Subditos* qua tales, seu intuitu *subjectionis*, versantur: Qualia sunt (1) Jus *recipiendi subditos* quoscunque præter *Pfalburgeros*, atque normam hoc nomine Magistratibus præscribendi.

II. Speciatim (2) Jus *recipiendi Judæos*: quod olim ab Imperatore Electoribus per privilegium concessum, hodie omnibus Statibus vi Superioritatis T. competit; ut tamen Imperatori Jus protectionis universale in Judæos salvum maneat, & ubi hi jam ex immemoriali tempore, vel privilegio Imperatoris, securitatem & habitandi Jus habuerunt, inviti ejici non possint.

III. (3) Jus *alliciendi* seu *advocandi* novos subditos, vel *avocandi* ac *revocandi* alibi existentes

§. I. v. VITR. L. III. T. XVII. §. 81. HORN. C. IX. §. 11. TITIUS L. III. C. V. §. 12. sqq. A. B. C. XVI.

II. v. VITR. l. c. §. 82. ibique PFEFF. COCC. §. 11. TITIUS §. 12.

III. v. A. B. l. c. *Pax P.* 1548. a. I. §. 1. SCHWED. P. Gen. C. V. §. 12. TITIUS §. 11. HORN. l. c.

ſtentes, niſi ſubjectionis vinculum legitime ſolutum fuerit; (4) vel eosdem aliosve a territorio *excludendi*.

IV. (5) Jus *exigendi Homagium*, ſive juratam fidei & obſequii promiſſionem, quod competit omnibus, qui *Superioritate T. non controverſa* gaudent, aut, in caſu controverſiæ, in *poſſeſſione exigendi* ſunt: Iique non *ſibi* tantum, ſed & *futuris Succeſſoribus* eventualiter id præſtari curant; imo interdum & *Uxori* vel *Viduæ* Principis, ratione dotalitii illud præſtatur: Interdum & illi, qui certa tantum regalia in alieno territorio hereditaria habent, fidelitatem eo nomine exigunt.

V. Exigitur homagium a *ſubditis*, ita, ut inviti, etiam armata manu, cogi poſſint; niſi de ſubjectione lis ſit, quo caſu ab exactione homagii abſtinendum, donec quæſtio præjudicialis finita ſit: Exigitur vero non ſolum *perſonale* ſeu *plenum*, ſed & *reale* ſeu *minus plenum*, intuitu ſcil. bonorum in territorio ſitorum.

VI. *Formulam* homagii in præjudicium privilegiorum legitime quæſitorum, vel reſtrictæ ſubjectionis, Dominus extendere nequit, ſed,

IV. v. SCHWED. C. XI. §. 1. 4. ibique LYNCKER. in *Analect.* TITIUS L. IV. C. X. §. 9. HORN. C. LX. §. 12.

V. VI. v. SCHWED. §. 2. 3. TITIUS l. c. §. 8. 10. 11. 12. COCCEJ. C. XXIII. §. 37.

ſed, ad nexum ſubjectionis nunquam negatæ eo liquidius confirmandum, eam omnino mutare poteſt.

VII. (6) Jus *exigendi Vaſallagium* a Vaſallis, quod quidem non vi Superioritatis Territorialis, ſed dominii directi, competit: ſæpius tamen utrumque conjunctum eſt.

VIII. Alia circa *ſtatum* & *exiſtimationem* ſubditorum verſantur, qualia ſunt: (1) *Jus legitimandi illegitime natos*, quod hodie ad effectus Superioritatis T. recte refertur, adeo, ut ſubditi a Domino T. legitimati ubique locorum pro legitime natis merito habeantur, idque mutuæ humanitatis, & evitandæ retorſionis cauſſa, modo non fiat in præjudicium juris aliis quæſiti: Et quamvis Comites Palatini etiam hoc exercere ſoleant in territoriis præſertim minoribus, tamen Statibus invitis id fieri nequit, qui & facultatem eorum reſtringere poſſunt.

IX.

VII. v. HORN. *Jurisprud. Feud.* C. VIII. §. 3. ſqq.

VIII. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXIII. §. 9. Diſp. de *fund. in territ. poteſt.* D. GRIBNER. de *Legitim. Princ.* I. th. 4. 12-21. it. de *Jure legitim. Comit. Palat. in ter. Princ. J.* §. 8. 9. ſqq. TITIUS L. III. C. V. §. 38. KULPIS ad MONZ. P. II. C. V. §. 27.

IX. (2) Jus *concedendi veniam ætatis*, cujus eadem fere ratio eſt, niſi quod difficilius hoc Comitibus Palatinis in ſuis territoriis Principes præſertim majores hodie permittant, ut ſuperius obſervatum eſt.

X. (3) *Jus reſtituendi famam*, quod Statibus itidem vi Superioritatis T. merito vindicatur, ita, ut etiam extra territorium effectum habere queat; modo infamia ex legibus, quibus Status derogare poſſunt, contracta, & in judiciis provincialibus decreta ſit; Secus ſi in ſummis Imp. Tribunalibus irrogata, aut ex banno Imp. enata: Id quod ex natura poteſtatis legislatoriæ & juris aggratiandi facile intelligitur.

XI.

IX. v. Supra L. V. C. IX. §. 44. conf. Dn. de BERGER de *Prærog. Cancell. Judic.* th. 15. SCHWED. P. Sp. S. II. C. XIV. § 9.

X. * Qv. An ſubditi Principum, qui delicta, per Receſſus I. infamia notata, perpetrant, ab Imperio, an a Territorii Domino fama multentur? v. Supra L. V. C. IX. §. 33. 34. 35. conf. R. I. 1525. §. 4: Dieweil in jüngſten Aufruhr &c. etliche Unterthanen &c. und zum theil infam geachtet werden mögten; Und aber - - daß dan von allen Ständen ihren Unterthanen / ſo gedachten Aufruhr verwandt geweſen und von Herrſchafften wieder begnadet und zu hulden angenommen ſeyn / daß ſie - zu allen rechtlichen Sachen unverwürfflich gebrauchet werden &c. D. GRIBN. de *Jure Princ. I. reſtit. fam.* §. 6. ſqq. SCHWED. l. c. §. 8. RHET. L. II. T. IX.

XI. (4) Jus *conferendi* subditis *Dignitates* etiam extra territorium valituras; an & *Nobilitatem?* disputant: Sicuti vero prius Statibus, vi Superioritatis T. merito asseritur, eorumque potestas quoad summas Aulæ, Cancellariæ & Militiæ, dignitates conferendas, a nemine facile in dubium vocatur; ita vix apparet ratio, cur nobilitatem iidem conferre nequeant, nisi forte hoc usu minus receptum, caussari velis: Saltem modum ponere illis, qui nobilitari cupiunt, integrum erit.

XII. (5) Jus definiendi *ordinem* & *præcedentiam* inter subditos, nec non honoris *titulos* distribuendi, atque de litibus desuper exortis cognoscendi; denique (6) Jus *Insignia* conferendi.

XIII. Alia circa *Officia publica*, uti: (1) Jus constituendi *Ministros* publicos, *Magistratus* ac *Officiales togatos* & *sagatos*, nec non *Collegia* regendo territorio necessaria, atque *fidelitatem* juratam ab iis exigendi; (2) Jus creandi *Notarios*

XI. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXIII. §. 17. 19. Disp. de *Potest. Stat. Imp. cir. dignit.* C. III. §. 4. sqq. TITIUS §. 38.

XII. v. HORN. J. P. C. LX. §. 9. de *Jure Proëdr.* Dec. II. qu. 4. ZIEGLER. de *J. Maj.* L. II. C. XXI. §. 9.

XIII. v. COCCEJ. ll. cc. SCHILT. ad STRUV. S. I. F. C. II. §. 15. HORN. §. 9. STRUV. §. 55.

tarios in territorio valituros, vel eos confirmandi, ac potestatem eorum limitandi; itemque (3) Jus cogendi ad *tutelas*, *legationes*, aliaque munera publica, suscipienda.

XIV. Alia denique circa *Collegia* & *Universitates*, uti: (1) Jus *dandi Jus civitatis*, quod hodie ad Jura S. T. merito refertur, & cumprimis jure concedendi privilegia nititur, exemplisque variis medii & recentioris ævi comprobatur; (2) Jus confirmandi *Opificum* aliaque *Collegia*; (3) Jus instituendi *Gymnasia* & *Academias*, quamvis privilegia Academiarum, quantum ad conferendos gradus Academicos, adhuc a Cæsare peti soleant.

XV. Ad Jura circa Personas quoque referri potest (1) Jus *securitatem publicam* peregrinantibus inprimis, in viis publicis ac fluminibus, præstandi; & hinc (2) Jus *conducendi* per territorium; (3) Jus *indagandi* persequendi, & conquirendi depopulatores agrorum ac grassatores; (4) Jus *cognoscendi* de *criminibus* in via publica admissis.

XVI. (5) Jus *concedendi transitum* per territorium exteris, vel eum denegandi; (6) Jus *cautio-*

XIV. v. THOMAS. de *Jure dandæ Civit.* §. 36. sqq. SCHWED. l. c. §. 14.

XV. v. MYLER. de Stat. Imp. C. 59. 64. sqq. COCCEJ. C. XXIII. §. 38. 39. 42.

XVI. v. KUR. H. p. 168. HORN. C. LX. §. 14.

cautiones exigendi circa *transitum* militum; (7) Jus *dandi protectoria*; denique (8) *Jus sequelæ*: Quamvis nonnulla horum, quatenus emolumenta inde percipiuntur, etiam ad Jura in *res* referri possint.

Cap. VII.
De
JURIBUS SUPERIORITATIS TERRITORIALIS IN RES SEU BONA.

§. I.

RES seu BONA, quæ Territoriis continentur, vel *Publica* sunt, vel *Privata*; Illa ad Dominum Territorialem, hæc ad Subditos, spectant: Utraque Superioritati T. subjacent.

II. *Bona Publica* uno nomine *FISCUS* appellantur, atque omnia ea bona, quæ ad usus Principis, vel Reipublicæ, destinata sunt, complectuntur: In multis tamen territoriis *Fiscus Principis* differt ab *Ærario provinciali*: Ad illum *Res fiscales* seu *Bona Cameræ*, a bonis privatis separata, atque ad usus publicos, cumprimis Principis, ejusque Familiæ ac aulæ sustentationem, destinata; Ad hoc *reditus* potissimum ex bonis subditorum, ad ferenda Reipubl. onera in subsidium *collecti*, spectant.

III. *Jura*, quæ circa Bona hujusmodi publica, sive *Fiscum* utroque sensu acceptum, Domino T. competunt, vel ex Imperio, vel ex *Dominio* profluunt: quatenus scil. vel a subditis ea exigit, leges de iis præscribit, jurisdictionem circa ea exercet, administrationem eorum dirigit; vel proprietate & usufructu eorum, itemque facultate eadem alienandi, ac de iis disponendi, gaudet.

IV. Et quidem *RES FISCI*, seu *BONA CAMERALIA*, quæ & novo *DOMANIORUM* nomine hodie nonnullis veniunt, haud dubie dominii jure ad Principem pertinent, adeo, ut de reditibus eorum liberrime disponere & in usus publicos suosque eos convertere queat; quamvis, quoad reliquos effectus, dominium hoc, vel ex indole horum bonorum, vel per pacta fundamentalia, plerumque restrictum sit.

V. His affinia sunt *Bona mensalia*, quæ ad sustentationem Episcopi in primordio fundationis destinata, vel iis incorporata sunt: Qualia hodieque censenda, quæ in Archi-Episcopatibus & Episcopatibus, in Ducatus vel Principatus conversis, talia antehac fuerunt; Sed indoles eorum magis cum *Domaniorum* proprie sic dictorum, quam *Cameralium* bonorum natura convenire videtur.

VI. At quæ ad *ÆRARIUM PROVINCIALE* spectant, uti plerumque non sine *Statuum provincialium* consensu colliguntur, ita iidem

&

& in administratione eorum partes habere solent, ita tamen, ut eam *privative* sibi asserere nequeant, sed *Directio* Domino Territoriali relinquenda sit, quamvis neque hic ad alios usus, quam ad quem destinata sunt, ea impendere possit.

VII. Ab omnibus hisce differunt *Bona* Principis *Patrimonialia* sive hereditaria, quæ mere privata sunt, & plenissimo proprietatis Jure ad ipsum pertinent.

II - VII. v. L. B. de LYNCKER. *Resp.* II. n. 1. 7. 8. 15. 30. 31. 32. Dn. de BERGER. de *Jure Fisci* §. 3. 4. TITIUS *J. Priv.* L. VIII. C. XIX. §. 2 - 6. LUDEWIG. *Differ. J. F. Lus. & Comm.* §. 23. BOEHM. L. II. T. XXVI. §. 27. HORN. §. 15. 19. ubi de dubia Domaniorum natura conqueritur.

* Vox *Domaniorum*, a Gallis mutuata, & ad Bona Cameræ applicata, in sensu Juris Germanici exaudienda est: Secus ad horum naturam non prorsus quadrat: Notant enim bona, quæ ad sustentationem status & dignitatis Principis in primordio a Republ. destinata, vel iis incorporata sunt, ita, ut alienari nequeant: qualis destinatio perpetua in aliis, quam mensalibus bonis Episcoporum, vel quæ ex illis orta sunt, vix obtinet.

** Quousque vero alienandi facultas circa hæc bona Principi competat, inferius, ubi de natura eorum plenius constituerit, docebitur.

VIII. Complectitur autem *FISCUS PRINCIPIS*, seu *CAMERA*, varias *Res*, quæ *fiscales*, variaque *Jura*, quæ *Regalia* appellantur: Hæc quatenus ad emolumenta ex rebus istis capienda spectant, *minora* censenda, atque ad *Dominium*, Principi cum privatis commune, referenda sunt. quamvis id *publicum* intuitu subjecti appelletur; quatenus vero illa ex *imperio* fluunt, ad *majora* pertinent.

IX. *Res* istæ cum *Juribus* annexis, in universum duplicis sunt generis: (1) *Præfecturæ*, h. e. *Prædia Fiscalia* seu *Cameralia*, a privatorum prædiis separata, atque ad usus publicos, inprimis sustentationem Domini T. speciatim destinata, cum oppidis, castris, palatiis, vicis, villis, itemque mobilibus ad ea instruenda destinatis, nec non agris, hominibus fiscalinis, Juribus, præstationibus ac reditibus eo pertinentibus.

X. (2) Ἀδέσποτα, h. e. *bona dominii privati expertia*, sive quod actu a privatis occupata non sint, sive quod commode occupari non potuerint, vel moribus gentium non soleant, vel ob leges non debeant: Quem in censum referuntur maria, littora, flumina, ripæ, portus, insulæ,

X. * Res hujusmodi, quamdiu Princeps eas sibi nondum asseruit, *Publicæ*, in sensu Juris Rom. appellantur, h. e. quarum proprietas pertinet ad Populum, s. Rempubl. usus vero omnibus ex illo populo communis est.

ſulæ, piſces, aliæque horum acceſſiones & proventus; ſylvæ, feræ beſtiæ, volucres; montes, metalla & mineralia, itemque theſauri, aliaque in fundis privatorum non reperiunda; loca inculta & deſerta; denique muri, portæ, fortalitia, & mobilia ad ea inſtruenda deſtinata.

XI. *Jus*, quod Domino T. in has res competit, vel in *Dominio* jam acquiſito, vel in *jure* easdem *occupandi*, ſive ſuis & Reip. uſibus plenius adſcribendi, atque *ſubditos* ab iis, in totum vel ex parte, *excludendi*, conſiſtit.

XII. Utriusque juris *origo* & *fundamenta* partim ex Jure naturali, partim ex moribus gentium, præcipue Germanorum, partim ex priſco præſentique Germaniæ ſtatu, habituque Territoriorum, partim ex legibus Imp. fundamentalibus, & pactis provincialibus, repetenda veniunt: Ex Jure Romano vero, Canonico aut Longobardico non, niſi quatenus hæc moribus Germanorum approbata ſunt.

XIII. Origo autem Rerum fiſcalium & Jurium, in eas Principi competentium, hæc eſt: In ſtatu primævo omnes *Res* fu-

Bbbb 4 erunt

XII. * In illa Juris Germanici & Romani veluti lucta, quæ in hac materia ſe exerit, aliquando prævaluiſſe Germanicum, aliquando Romanum, obſervat TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VII. §. 26. 27. 28. conf. THOMAS. de *Jur. Fiſci Princ. G.* C. I. §. 7.

erunt *nullius*, usque dum occuparentur: Occupatio autem fieri potuit vel a *singulis*, vel ab *Universitate* seu Populo.

XIV. Ubi ab *Universitate* certus terrarum tractus occupatus, & finibus suis circumscriptus est, quod *Territorium* appellatur; quicquid intra illud Territorium continetur, ad totam *Universitatem spectabit*: *Singulorum* vero erunt, quæ, distributione facta, singulis attributa sunt: Ubi autem a singulis terræ per *fundos* occupatæ sunt, tantum cujusque erit, quantum quisque occupavit.

XV. Hinc summa *Rerum*, quæ intra Territorium, a Populo quodam occupatum, continentur, divisio enata: Dum aliæ sunt in patrimonio *singulorum*, quæ *Privatæ*; aliæ in Patrimonio *Populi*, quæ *Communes* vel *Publicæ* censen-

XII-XV. * Hypotheses GROTII de *J. B. & P.* L. II. C. III. §. 19. & C. VIII. §. 9. in eo a vero videntur abludere, quod occupationem per Universitates generaliter in omnibus terris præsupponant, atque adeo dominium rerum omnium, quæ inter privatos distributa non sunt, Populo vel Principi adscribant. Quas refellunt HERTIUS de *Sup. T.* §. 43. & STRUBE in Diss. de *Nobilit. Germ.* sub præsid. NOODTII. hab. C. III. §. 3. sqq.

** An omnia *adespota* ipso jure ad Imperantes pertineant, annon potius dicenda sint res nullius? dubitat Dn. GUNDLING. *Via ad vert.* P. III. C. XXXV.

censendæ: In illas uti *Dominium singulare* cuilibet privato merito asseritur; ita in has *Dominium* quoddam *universale* seu *generale*, quod saltem ad excludendos ab occupatione exteros valeat, tamdiu Populo asserendum, donec per individua occupentur.

XVI. Quod si jam Populus in societatem civilem coiverit, & *Imperantem* sibi constituerit, *tantum* quoque *juris* tam in *res*, quam in *personas* suas, in ipsum transtulisse censendus est, quantum ad finem, h. e. salutem Reip. promovendam, necessarium fuit.

XVII. Cum vero finis Reip. absque sumtibus obtineri nequeat, & non solum ad sustentationem Imperantis, sed etiam ferenda Reip. onera, variis rebus opus sit: necessarium sane fuit, ut Populus vel certas res jure proprio ad hunc finem in Imperantem transtulerit, vel saltem consenserit, ut Imperans jus haberet occupandi omnia ea, quæ vel intra territorium a singulis non fuerint occupata, vel extra territorium de novo quæsita.

C. XXXV. §. 108. 109. Sed TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VII. §. 20. 23. res nullius statum mutasse per *acceptationem civitatis*, atque etiam sine occupatione, dominium originarium acquiri posse, si ex aliis indiciis de animo habendi constet, existimat.

XVIII. In *Germania*, erecto Francorum regno, *Ingenui* indigenæ jam ſua bona, ex occupatione, aliove titulo, in ſtatu libero acquiſita, habuerunt, variaque jura in illis exercuerunt: Hinc REGI non niſi ea occupandi jus fuit, quæ extra patrimonium ſingulorum remanſerant, vel ſpeciali Populi conſenſu in Regem translata fuerant; unde *Res Fiſci* enatæ.

XIX. Poſtquam vero ſenſim plures terræ jure belli acquiſitæ fuere, integrum quoque Regi fuit, alias ex his *Fiſco Regio* adſcribere, alias vero fidelibus regni, h. e. vel Officialibus, vel militibus, vel etiam Epiſcopis & Monaſteriis, beneficii lege concedere; unde *Feuda* exorta ſunt.

XX.

XVIII. * Hinc diviſio rerum in *proprias* & *fiſcales*. v. ſupra L. V. C. X. §. 3. 4. An vero agri a Germanis priſcis per univerſitates, an per fundos fuerint occupati, & an ex diſtributione proprii facti ſint, nihil intereſt. v. TACIT. de M. G. C. 26. conf. HERT. §. 44. & STRUBE Diſſ. cit. §. 3. (*g*).

XIX. * De terris bello quæſitis accipio BODINUM de *Rep*. L. II. C. 2. ubi, *Longobardos*, ait, *Alemannos*, *Francos* ita *occupaſſe regiones*, *ut nemo terræ glebam*, *niſi eorum beneficio*, *poſſideret*. Sed nec univerſale hoc fuit, cum *Saxones*, non niſi ſub conditione defectionis a fide, *omnem proprie-*

XX. Sed cum deinceps in Provinciis ex Officialibus DOMINI T. surrexerunt, qui non solum *feuda* e rebus fiscalibus sibi concessa, sed & ipsos *reditus fiscales*, qui antea ad Regem seu Imperatorem spectaverant, jure proprio sibi asseruerunt, umbra saltem Juris Feudalis in iis remanente: Hinc nata sunt *Bona Cameralia* seu *Fiscalia* Principum & Statuum Imp.; quibus similia sunt *Bona mensalia* Episcoporum & Prælatorum, quippe itidem plerumque ex fisco regio profecta.

XXI. Ex his, probe subductis rationibus, sequentes eliciuntur regulæ, in definiendis fisci regalibus fundamenti loco collocandæ: (1) Quæcunque a privatis vel actu occupata non sunt, vel commode occupari non potuerunt, quæve moribus gentium, Imperantibus relinqui solent, eadem & a Germanis Regibus suis relicta esse, credendum est: (2) Quæ-

---

proprietatem suam abdicantes Regi tradiderint. V. ANN. FULD. A. 777.

** Integras provincias immediatas, ut cocc. C. IX. §. 3. putat, *Fisco Regio* adscriptas fuisse, vix credendum.

XX. v. *Capit.* LEOP. a. XXVII. JOS. a. XXVI. CAROL. a. XXI. ibi: Denen mit den *Juribus Fisci* belehnten / oder dieselben sonst durch beständiges Herbringen habenden Churfürsten 2c. conf. STRUV. *S. J. Publ.* C. XIX. §. 5. C. XXVI. §. 76.

Quæcunque a Regibus jure belli acquisita sunt, eadem ipsi fisco regio adscribere potuerunt: adeoque in iis tantum subditorum fuit, quantum illis relictum:

XXII. (3) Quæcunque olim in Germania ad Regem vel Imperatorem jure fisci spectarunt, eadem fere hodie in quolibet territorio ad Dominum T. spectant: (4) Quæcunque vero res aut jura ab antiquissimis temporibus in patrimonio privatorum, præsertim nobilium, fuerunt, ea ad fiscum haud spectare censenda sunt: (5) Denique in feudis a Domino T. datis tantum juris competit, quantum a Domino concessum est.

XXIII. Quantum igitur ad *Præfecturas* attinet, h. e. *Prædia Fiscalia* seu *Cameralia*, speciatim ita dicta, quorum dominium Statibus Imp. jam legitime acquisitum est, sive illud ex antiquo fisco regio derivatum, sive alio titulo postea in eos translatum fuerit: nullum est dubium, quin Domino T. in iis non solum *imperii*, sed etiam *dominii* effectus, & hi quidem, quantum ad percipiendos inde fructus & reditus, plenissimi, tribuendi sint.

XXIV.

XXI. XXII. * HERTIUS l. c. hanc regulam adornat: *Regalia, quæ vocantur minora, ad summum Imperantem non spectant, nisi lex, mos, aut major conjectura exceptionem suggerant.* Inter conjecturas præcipuam esse, quam GROTIUS pro regula posuit, existimat.

XXIV. Sed & *Adespota*, quæ vocantur, Jure Rom. *Publicis* rebus annumerata, hodie ad *Regalia* Principis referuntur; quousque autem, non expeditum eſt: In illa quidem, quæ a privatis occupari nequeunt, vel in quæ nondum illis Jus quæſitum eſt, Dominus T. vi imperii ſibi dominium jure vindicare, ac ſubditos per leges excludere poteſt, quamvis non ſemper ab omni eorum uſu eos excludere ſoleat; ſaltem innoxius merito relinquitur: Secus, ſi res ita ſint comparatæ, ut etiam privati eas poſſidere queant, vel a tempore immemoriali jam poſſideant.

XXV. Et primum quidem in *Maria*, quatenus terras Statuum Imp. alluunt, & occupari poſſunt, iidem dominium aliquod, cum pleniſſimo eorum uſu, omnique proventu recte ſibi aſſerunt: Cum a privatis mare occupari nequeat, quamvis hi ab innoxio ejus uſu non ſint excludendi.

XXVI. Nec dubitandum, quin & *Claſſem* in oceano inſtruere, omniaque jura in rem maritimam ac nauticam exercere queant, quæ ab aliis liberis gentibus, vi ſummi Imperii, vel libertatis naturalis exercentur; modo a potentia non deſtituantur.

XXVII.

XXVI. * Jure Rom. etiam jurisdictio per mare, & coërcitio criminum ibi commiſſorum, ad proxime adjacentem civitatem pertinebat. *L. un. C. de claſſicis*.

XXVII. Deinde *Flumina* quoque, quæ per territorium fluunt, aut istud alluunt, ad Dominum ejusdem, quoad proprietatem, utilitatem, & jurisdictionem, pertinere, usu Juris publici Germanici tralatitium est: Hinc & fluvialia incrementa magna ex parte eidem cedunt, &, licet aquæ profluentis usus innoxius privatis, etiam exteris, merito relinquatur, tamen divertere ac avertere cursum aquæ, usum ejus restingere, aut civibus suis, interdicere potest, modo salva utilitate publica, & justa de causa, id fiat.

XXVIII. Quamvis autem libertas *navigandi* in Germania passim per *telonia*, *anchoragia*, *ripatica*,

---

XXVII. v. I. P. a. X. §. 2. 3. COCC. C. XXIII. §. 38. 41. 42. ZIEGLER. de *J. Maj.* L. II. C. XV. §. 6. ubi eleganti distinctione ex DONELLO, quousque usus fluminis prohiberi possit, explicat. §. 19. sqq. 31. RHET. *J. Publ.* L. II. T. XIX. §. 1. STRYK. *Us. Mod. de R. Div.* §. 10. HERT. de *Sup. T.* §. 47. Dn. de BERGER. *Oec. J.* L. II. T. I. §. 5. LEYSER. *Med. ad P.* Sp. XXV. n. 3. p. 256.

* Dic. de distinctione inter flumen *publicum* & *privatum*.

XXVIII. v. *Const. P. Publ.* d. 1548. §. 1. R. I. 1545. §. 54. *Cap.* LEOP. a. XXIII. JOS. XXII. CAR. a. VIII. ZIEGL. l. c. §. 24. STRYK. §. 10-12. COCC. l. c. BLUM. *Proc. Cam.* Tit. de *Pace P.* n. 17. HORN. §. 18.

patica, item per Jus *geranii*, *stapulæ*, *conductus*, varie restricta sit: tamen Status Imp. nec indistincte, ac pro lubitu, hujusmodi onera navigantibus imponere, nec vicinos, aliosque Imperii cives, & subditos, ab usu fluminum navigabilium arcere, nisi magna & justa subsit causa, possunt.

XXIX. Integrum contra est Statibus flumina sua *navigabilia* reddere, atque adeo, *Cataractis* extructis, alveoque profundiori reddito, navigationem promovere: adeo, ut nec vicinis ullo modo istud impedire liceat, nec vectigal hoc nomine exigere prohibitum sit.

XXX. His affine est *Jus Portuum*, vigore cujus Dominus T. legem navigationi & exonerationi in portu maris vel fluminis sui statuere, atque onera navibus accedentibus & recedentibus pro re nata imponere possunt. Pertinet huc jus exigendi *angarias* sive præstationes navium ab exteris æque ac subditis in casu, ubi Dominus portus navibus indiget.

XXXI.

XXIX. v. Cap. JOS. l. c. ibique *Medit.* & CAR. l. c. STRYK. de *Jure Cataract.*

XXX. v. MYLER. de *Princ.* & *Stat.* P. II. C. LXVI. n. II. RHET. §. 4. 8. STRYK. §. 10.

XXXI. Juri navigandi cohæret *Jus Grutiæ*, ſive Jus traducendi per flumina, aùt foſſas, ligna ſoluta vel colligata, adeo, ut quousque illud liberum eſt, eousque hoc quoque cuilibet pateat: Ad regalia vero tum demum pertinet, ubi hæc facultas privatis interdicta, & ſoli Principi reſervata eſt, quod fieri poſſe, nullum eſt dubium: Ceterum ut iſtud ſine incommodo ac onere privatorum, quoad fieri poteſt, exerceatur, æquitas poſtulat; niſi quantum ſubditi operas hoc nomine præſtare tenentur.

XXXII. Eodem ſpectat jus *trajectus* & *pontonum*, & ripaticum eo nomine exigendi, quod privatis ſine conceſſione Principis non licet.

XXXIII. Porro *Alveus* fluminis derelictus, uti ex ratione naturali Principis eſt, ita etiam ad regalia Principum Germaniæ ſpectat, niſi ubi Jus Juſtinianeum ex libera Principum voluntate per leges provinciales introductum eſt.

XXXIV.

XXXI. v. STRYK. U. M. l. c. §. 13. LEYS. *J. Georg.* L. III. C. XXXV. n. 1. ſqq. TITIUS *J. Priv.* L. VIII. C. XIII. §. 17. ſqq.

XXXII. v. STRYK. §. 15. BERGER. l. c.

XXXIII. v. THOMAS. Diſſ. cit. C. II. §. 5. ZIEGL. §. 26. HOPP. ad Inſt. de *Diviſ. rer.* §. 23. in *Uſ. Mod.* BERGER. *Oec. J.* L. II. T. II. §. 15.

XXXIV. Non minus *Insulæ* in mari occupato, vel flumine natæ, etiam natantes, Jure Germanico ad regalia fisci referuntur; Nec Jure Saxonico secus constitutum videtur, quamvis hoc Dominis ripæ vel alterutrius, vel utriusque, pro re nata illas addicat, cum de Comitibus vel Principibus, riparum dominis, loqui videatur; Saltem in Electoratu Saxonico insulas in Albi natas Princeps sibi asseruit.

XXXV. Sic & *Littora* maris, quæ Romanis publici juris erant, in Germania ad Principes, quorum territorii partem constituunt, spectant, adeoque usus eorum ex voluntate Principis restringi potest: *Ripæ* vero privatis fere, ex libera Principis voluntate, relinquuntur, unde & his reficiendi eas ac muniendi onus incumbit. *Aggeres* quoque, pro avertendis fluctibus manu facti, plerumque ad vicinorum fundorum dominos spectant, qui & ad extructionem & reparationem eorum obstringuntur, quamvis suprema cura & impe-

XXXIV. v. ADOLPHI Imp. *Constit.* d. a. 1263. SCHILT. *Ex. ad Pand.* IV. th. 19. lit. b. p. 82. HERT. §. 47. LR. L. II. a. 56. THOMAS. ad Inst. p. 131. Diss. cit. §. 4. ZIEGL. §. 27. ibique *Rescr. El. Sax.* BERGER. T. II. §. 15. n. 2. LEYSER. l. c. n. 4.

XXXV. v. STRYK. §. 8. 15. THOMAS. ad *Inst.* p. 124. LEYSER. *M. ad. P.* Sp. XXV. n. 3. TITIUS *J. Priv.* l. c. §. 23.

rium circa hos etiam Domino T. competat; qui vero ad tuendas integras regiones extructi sunt, utique & in dominio publico sunt.

XXXVI. Nec dubium, quin Princeps prohibere possit subditis occupationem *rerum* in *littore*, vel *ripa*, *inventarum*; sed quamdiu prohibitio cessat, res istæ ad regalia non spectant: Jus vero *colligendi* ex fluminibus *aurum* plerumque Principes sibi asserunt.

XXXVII. Jus in *bona naufragorum*, vel *levandæ navis causa ejecta*, Fisco competens apud Francos & Germanos non solum, sed alios quoque populos, in usu fuisse, negari nequit: Et quamvis illud a CAROLO V. sublatum videatur, tamen sunt, qui, adhuc non modo in mari & oceano, sed etiam in Rheno, & alibi ubivis fere locorum consvetudinem illam, qua ex naufragio quæstus quæritur, receptam esse, testantur, eamque ex æquitatis ratione defendunt.

XXXVIII. Ad fluvialia incrementa pertinet quoque *Alluvio*, quæ uti Jure gentium Domino

XXXVI. v. COCC. §. 48. HERT. §. 47.

XXXVII. v. *Ord. Crim.* a. 207. 218. R. I. 1559. §. 35. KLOCK. de *Ærar.* L. II. C. CXIV. n. 13. HERT. §. 56. THOMAS. Diss. cit. §. 8. & de *Pot. Stat. Legisl.* §. 24. RHET. T. XIX. §. 4.

XXXVIII. v. GROT. *J. B. & P.* L. II. C. VIII. §. 11. 12. THOMAS. d. Diss. §. 6. HERT. §. 47.

Domino fluminis adſcribitur, ita & Jure Germanico, non ſine ratione ad fiſcum Principis refertur, niſi hic Jus iſtud conceſſerit illis, qui prope ripas prædia poſſident, quod tamen in dubio, ſaltem in agris limitatis, feciſſe non præſumitur.

XXXIX. Jus *Molendina* in flumine publico *extruendi*, ubi privatis prohibitum non eſt, regalibus non eſt accenſendum, poſſe tamen prohiberi, vel reſtringi, non dubitandum; quod & in nonullis Germaniæ provinciis factum: *Aquæ ductus* vero privatis, ſine conſenſu Domini T. inſtituere non licet, ob præjudicium, quod inde Reip. vel vicinis enaſci poſſit.

XL. Ad proventus aquarum præcipue ſpectat *Jus piſcandi*, quod hodie Domini T. in maribus, fluminibus publicis, & lacubus plerumque ita ſibi vindicant, ut privatis non ſit permiſſum, niſi feudi, vel locationis, aut venditionis, aliove juſto titulo acquiſitum: In ſtagnis vero, quæ plerumque in patrimonio privatorum ſunt, fluminibus privatis, & piſci-

XXXIX. v. ZIEGL. L. II. C. XV. §. 8. 36. ſqq. HERT. l. c. BERGER. L. II. T. I. §. 5 n. 2. TITIUS C. XVI. §. 2. ſq.

XL. v. ZIEGL. l. c. §. 23. SIXTIN. de *Regal.* L. II. C. 18. LEISER. *J. Georg.* L. III. C. XIV. §. 4. 5. HERT. l. c. STRYK. §. 14. BERGER. l. II. §. 9.

piscinis suis, privatis etiam id competere posse, nullum est dubium.

XLI. Porro inter præcipua Fisci regalia refertur Jus in *Sylvas*, omnesque illarum fructus & accessiones, generali nomine *Jus Forestale* appellatum, quod & Jure gentium Principes sibi vindicare sveverunt, & Reges Francorum ac Imperatores olim habuerunt: Adeoque & hodie regulariter ad Dominos T. in sylvis cujusque territorii pertinere censetur, nisi privati jus ex concessione Principis, vel immemoriali præscriptione, quæsitum habeant.

XLII. Regulariter istud duas habet partes: (1) *Jus foresti* in specie, & (2) *Bannum ferinum*; Illud curam & conservationem sylvarum, hoc vero venationum Jura, complectitur: Quæ duo uti possunt distincta & separata esse, ita diversis gaudent effectibus; quamvis prius plerumque latius pateat, & posterius sub se comprehendat.

XLIII. Ad *Jus foresti* pertinet, leges & ordinationes sylvestres condere, concedere lignandi

XLI. v. HERT. §. 48. ibique ex GREGOR. TUR. Sylvæ regales, & ex *Capit. Franc.* Foresta Domini, sive Forestes Dominicæ. RHET. L. II. T. XVIII. n. 2. 3. MYLER. C. LXXIII. §. 1. sqq.

XLII. XLIII. v. RHET. §. 4. 5. LEISER. *J. Georg.* L. II. C. XI. §. 39. 40. HERT. l. c. TITIUS *J. Priv.* L. VIII. C. XIV. §. 20. 25.

gnandi, pascendi & saginandi usum, exercere & prohibere Jus glandis legendæ, carbonem, picem &c. conficiendi, aliasque utilitates, avenam forestalem, exigere, Jurisdictionem circa negotia & delicta forestalia exercere, denique Magistratus forestales & saltuarios, qui curam sylvarum & venationum gerant, constituere.

XLIV. *Bannum ferinum* est Jus venandi intra & extra sylvas cum exclusione aliorum: quod quo titulo ad Imperantes pervenerit, ex fundamentis præstructis intelligi poterit. Certe Reges Francorum & Germanorum more regio istud exercuere, a quibus haud dubie id ad regionum Dominos, serius tamen ad Ecclesiasticos, transiit; adeo, ut hi non solum in locis publicis, sed etiam privatis, plerumque cum exclusione Dominorum, hodie istud exerceant.

XLV. Quod uti in terris & sylvis fiscalibus, itemque feudalibus, a Domino profe-

 ctis

XLIV. v. GROT. de *J. B. & P.* L. II. C. VIII. §. 9. L. II. C. III. §. 19. n. 2. ZIEGL. de *J. Maj.* L. II. C. XIV. §. 14. sqq. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VII. §. 14. sq. *J. Priv.* L. VIII. C. XIV. §. 4. THOMAS. Disp. *de J. acquir. Fisc.* C. II. §. 2.

XLV. v. JUL. CÆS. de *B. G.* L. 6. ibi: *Vita omnis in venationibus & studiis rei militaris consistit.* TACIT.

ctis, indubitatum est; ita an idem juris sit in allodiis vel feudis oblatis? dubio non caret: Certe Germani ingenui ab antiquissimis temporibus venationibus fuerunt dediti; unde nonnulli, pro Nobilibus, qui jure venandi in fundis propriis exercent, militare præsumtionem censent, donec, universale Jus venandi in Reges & Principes translatum esse, doceatur; Sed nihil temere definio.

XLVI. Ceterum Domini T. jus venandi aliquando in solidum sibi reservant, non raro vero aliis, subditis vel exteris, sub variis titulis, concedunt: Cujus concessionis uti varii sunt gradus, ita varia venationum genera nascuntur, quorum limites usu vel pactis definiuntur.

XLVII.

TACIT. de M. G. C. 25. ibi: *multum venatibus.* EGINH. *V. Car. M.* p. 9. ibi: *Filios, more Francorum, armis ac venationibus exerceri fecit.* POETA SAXO ap. REUB. p. 202. ibi: *Indigenas prohibent sylvis communibus uti.* DU FRESNE *Gloss.* v. *Forestar.* ibi: *si invenerit aliquem venantem, qui non debeat venari pro natura sua, scil. quod sit nobilis &c.* MEISCHNER. T. III. *Decis.* 31. n. 87. STRUBE de *Orig. Nob. Germ.* C. III. §. 4. sqq.

XLVI. * An jus convenandi in casu concessionis aliis factæ Domino T. competat?

v. HERT. §. 49. TITIUS *J. Priv.* l. c. §. 6. BERGER. *Oec. J.* p. 226.

XLVII. Licet autem *dominium* ferarum, five Jus eas *occupandi* hoc modo in privatos devenire patiantur Domini T. tamen *Imperium* circa venationes femper penes eos manet: Hujus virtute leges venatorias condunt, quarum fcopus eft, impedire, ne, male inftituta venatione, genus ferarum plane extirpetur, vel alia ratione eidem noceatur; itemque de controverfiis & delictis, circa venationes occurrentibus, cognofcunt; Varios quoque Miniftros venationum conftituunt, vel operas a fubditis hoc nomine exigunt.

XLVIII. *Aucupium* quoque Jure Rom. quidem omnibus patebat, Germanico autem, quod ad aves vulgares tantum, non item nobiliores: quippe quarum intuitu eodem Jure, quo venatio, cenfetur, & ad Regalia refertur: Quod ad *Apes*, cenfus mellis fylvatici ex fylvis prope Noribergam Imperatori olim debitus, poftea Noribergenfibus acquifitus, huc pertinet.

XLVII. v. LYSER. *J. Georg.* l. c. C. 12. 13. 14. TITIUS l. c. §. 17. 18.

* Dic. de ufu & abufu venationum. v. ZIEGL. l. c. §. 10. 11. 13. 30.

XLVIII. v. Dn. de BERGER. *Oec. J.* L. II. T. II. §. 10. MULZ. de *Maj. Imp.* p. 507.

XLIX. Jus in *Metalla* & *Mineralia*, in terræ visceribus hærentia, imo omnis generis fossilia, etiam salinas, licet Jure Rom. ad prædiorum dominos pertinuerit, tamen usu Germaniæ, jam a Carolingorum ævo, Regalibus fisci & juribus Imperii adscriptum est: Unde hodieque Domini T. idem sibi in suis territoriis, jure Superioritatis, asserunt, quamvis olim nonnisi ex privilegio Cæsarum istud nacti fuerint.

L. An autem Dominus T. de metallis, in fundo privatorum repertis, omnem fructuum metallicorum partem sibi vindicare possit, an vero decimæ partis canone contentus esse debeat? dubium: prius tamen verius videtur: Ceterum vulgaria fossilia ut prædiorum

rum

XLIX. v. LUDOV. P. *Charta divis.* A. 817. ubi filiis *de Metallis* attribuit, quicquid in eorum potestate haberi potuerit. *Const.* HENR. VI. Imp. ap. PISTOR. *Script.* R. G. p. 743. & GOLD. T. III. *Const.* p. 362. ibi: *Cum omnis argentifodina ad jura pertineat Imperii, & inter Regalia nostra sit computata &c.* A. B. C. IX. §. 1. RHET. L. II. T. XVII. §. 2. 3. ZIEGL. L. II. C. 19. HERT. §. 46. COCC. J. C. XXIII. §. 46. sqq. TITIUS Diss. de *Jure metall.* §. 14. 18.

L. v. ZIEGL. L. II. C. XIX. §. 13. THOMAS. d. Disp. §. 7. COCC. l. c. §. 48. LEIS. C. XV. TITIUS *J. Priv.* §. 3. de *J. metall.* §. 23.

rum dominis relinquantur, æquitati contentaneum est.

LI. Domini T. igitur aliquando suis sumtibus fodinas instituunt, ac omnem proventum sibi addicunt, quo ipso *fodinæ dominicæ* existunt; Plerumque vero Jus effodiendi metalla, adeoque & inquirendi venas, sub conditione præstandorum sumtuum, ac solvendi canonis metallici, in subditos transferunt: quo facto Jus regale metallicum constat (1) aliqua *dominii* originarii parte, (2) *imperio*.

LII. Ex *dominio* quod superest, dependet Jus exigendi canonem metallicum, Jus protimiseos, Jus colligendi, in officinis argentariis, particulas minutas, nec non vindicandi scorias, a fodinarum cultoribus derelictas; Vi autem *imperii* exercitium metallurgicum dirigit Imperans, dum leges metallicas fert, officiales ac operarios constituit, rationem fodinas acquirendi determinat, similiaque definit.

LIII. Sic & *Thesauros subterraneos* Germani, æque ac aliæ Gentes ad Fiscum regium retulerunt;

LI. v. EISENHART. de *regal. metalli fod. jur.* C. II. §. 10. 38. TIT. §. 6.

LII. v. *L. 1. 2. 3. C. de metall. Ord. metall. Sax.* a. 92. TITIUS l. c. §. 7.

LIII. v. CONSTANT. M. *L. 1. & 2. C. Theod.* de *Thesauris.* JUSTIN. *I. §. 39. de R. div.* KAROLI M. *Capit.*

tulerunt; ſicut & Cæſares Romani olim eosdem ſibi vindicarunt, licet JUSTINIANUS poſtea tantum non omne Jus in theſauros, exceptis quibusdam caſibus, privatis addixerit: Saltem in plerisque Germaniæ Territoriis hodieque theſauros Domini T. ſibi aſſerunt, licet in Electoratu Sax. Juſtinianeum Jus receptum ſit.

LIV. Pari ratione *loca deſerta* & inculta regalibus Domini T. accenſentur, adeo, ut nemini privata auctoritate eadem colere liceat: unde & decimas ex agris novalibus exigendi Jus naſcitur.

LV. Denique & Jus *Viarum publicarum* Domino T. competit, quod iterum varia jura complectitur: (1) *Dominium*, vi cujus Dominus T. ad complanationem & reparationem viarum publicarum, propriis ſumtibus curandam, tenetur, ſed & vectigalia, aliosve viarum fructus, hoc nomine percipit.

LVI.

Capit. 3. A. 789. in append. *Jus Sax.* L. I. a. 35. Alle Schätze unter der Erden begraben / tieffer / denn ein Pflug gehet / gehören zu der Königlichen Gewalt. *P. II. Conſt. El.* 35. H. GROT. de *J. B. & P.* L. II. C. VIII. §. 7. THOMAS. ad *Inſt.* l. c. p. 144. Diſſ. cit. §. 3. HERT. §. 45. TITIUS *J. Priv.* L. VIII. C. XIII. 11. §. 6.

LIV. v. RHET. T. XVII. §. 6. ſqq. COCC. §. 56.

LVI. (2) *Jus conducendi*, vi cujus viatoribus securitatem per territorium, datis comitibus, vel litteris salvi conductus, idque regulariter gratis, præstat, quamvis plerumque gvidagium, aliave commoda, ea de causa, exigantur: (3) *Jurisdictio* in viis publicis, quæ ad Dominum T. regulariter spectare, non vero Magistratibus, jurisdictionem criminalem licet habentibus, competere censetur; nisi legitimo modo illam acquisierint: (4) Jus *liberi transitus* concedendi vel denegandi.

LVII. (5) Jus *Postarum*, quod hodie, vi Superioritatis T. cuilibet Domino in suo territorio merito asseritur, adeo, ut Postæ Imperiales territorialibus officere haud debeant: quamvis hoc dubiis non ita pridem haud caruerit: Hinc penes Principem stat, quousque *Rhedariis*, *Veredariis*, & *tabulariis* ordinariis facultatem, qua utantur, indulgere velit: itemque Jus dirigendi ac concedendi conscriptionem *Novellarum*, quas postæ advehere solent.

LVIII.

LV. LVI. v. ZIEGL. L. II. C. XVII. §. 10. 12. 15. 19. RHET. T. XIII. §. 1. XX. §. 1. TITIUS *J. Priv.* l. c. §. 12. sqq. STRUV. C. XXV. §. 71.

LVII. v. Supra L. V. C. X. §. 50. Conf. RHET. l. c. §. 2. OCKEL. de *Jure Post.* C. II. V. VI. TITIUS L. III. C. V. §. 44. 45. 46. HORN. §. 13.

LVIII. Sed poteſt etiam Dominus T. ex *bonis ſubditorum* Patrimonium publicum colligere, idque vi imperii ipſi competit, quo ſequentia ſpectant jura: (1) Jus *exigendi Tributa* ſeu *Collectas*, quod haud dubie ad S. T. hodie pertinet, ita tamen exercendum, uti LL. Imp. conſvetudines & pacta cum ſubditis id admittunt; plerumque non ſine Statuum provincialium conſenſu illud fieri ſolet: id quod jam olim in diverſis Germaniæ provinciis obtinuit.

LIX. Cumprimis *Collectæ Imp.* in Comitiis decretæ, quæ olim ex bonis cameralibus Statuum ſolvendæ erant, hodie, permittentibus Imp. legibus, per modum *Subcollectationis* a ſubditis etiam invitis exigi poſſunt, modo non plus exigatur, quam opus eſt; Idem ad collectas *Circulares* & *Camerales* extenſum: Quamvis in multis Territoriis ob has cauſas ſpeciatim nihil exigatur; quod tributa provincialia eo pacto liberalius penduntur, ut ex iis omnia Imperio & Circulis præſtentur.

LX.

LVIII. v. *Cap.* CAR. VI. a. XV. ibi: Wegen Landes-Fürſtl. hohen Obrigkeit / und ſonſten rechtmäßigen hergebrachten reſpective Steuern / Zehenden &c. LUR. HER. p. 169. STRUV. §. 77.

LIX. v. R. I. *Nor.* 1543. §. 24. R. I. *Aug.* 1548. §. 102. *Capit. Nov.* l. c. HORN. §. 16. STRUV. l. c.

LX. Quæ vero ad *Statum Territorii civilem* & *militarem* pertinent, Collectæ, sæpe non tam imperantur, quam impetrantur a subditis, in aliis vero provinciis liberius exiguntur: Et licet in LL. Imp. ad certos casus restrictæ videantur, tamen sæpe ad plures alios extenduntur, non sine Ordinum provincialium querela: Certe tunc subditi collectas recusare non poterunt, ubi publica salus, & evidens necessitas id exigit, ac Fisci seu Cameræ reditus publicis usibus haud sufficiunt.

LXI. Varia autem dantur tributorum genera, & nova indies excogitantur. Placet hodie multis in locis *Accisa*, ubi portiuncula ex

LX. * Dic. de Gravaminibus Meclenburgensium. v. R. I. *Noviss.* §. 14. 108. ibi: Sonderlich aber sollen Jedes Churfürsten und Standes Landsaßen/ Unterthanen und Bürger zu Besetz- und Erhaltung der einen oder andern R. Stand zugehörigen nöthigen Vestungen/ Plätzen und Guarnisonen ihren Landes-Fürsten/ Herrschafften und Obern mit hülfflichen Beytrag gehorsamlich an Hand zu gehen schuldig seyn. *Cap. Nov.* a. XV. ibi: sich des Beytrags/ womit Landsassen und Unterthanen zu Besetz- zur ungebühr entschlagen. FRITSH. ad LIMN. L. IV. C. 7. p. 134. LUNIG. R. A. P. Gen. p. 657. STRUV. l. c. HORN. §. 16.

LXI. v. *Cap.* JOS. a. XXI. *Noviss.* VIII. RHET. T. XVI. §. 1. STRYK. de *Via facti Princ.* C. II. §. 11. HORN. §. 17. SCHUBARD. de *Accisa* M. I. III. §. 4. sqq.

ex rebus consumtibilibus præstatur ab omnibus, qui degunt in loco; quæ Capitulationibus haud adversa censenda, modo exteri eadem directe non graventur.

LXII. (2) Jus exigendi *Vectigalia*, in fluminibus & viis publicis legitime instituta: Non autem vel nova vectigalia institui, vel vetera augeri possunt sine permissu Imperatoris & consensu saltem Electorum, nec constituta exigi possunt, nisi certo solitoque loco, ubi cippus erectus; quamvis hunc ex causa ad alium locum commodiorem transferre, vel etiam alium, in finibus forte territorii, quasi subsidiarium statuere, modo nihil exigatur ab iis, qui jam solverunt, non sit prohibitum.

LXIII. Ceterum uti sub aliis nominibus nova vectigalium genera instituere, iisque peregrinos onerare non licet: ita vectigalium nomine non sunt censenda, quæ pro reparatione pontium ac viarum publicarum a transeuntibus exiguntur, uti superius traditum est.

LXIV. (3) Jus *detrahendi* aliquid de bonis emigrantium, vel hereditatem extra territorium transferentium: Quod licet regulariter ad Regalia non pertineat, nec ex jurisdictione

LXII. v. R. I. 1576. §. 116. seqq. *Cap.* LEOP. a. XXI. JOS. XX. *Noviss.* VIII. COCC. §. 44. 45.

LXIII. v. Supra L. V. §. 64. 66. conf. RHET. T. XV. §. 7.

one proficiſcatur; tamen vigore Superioritatis T. introduci, atque Magiſtratibus etiam inferioribus concedi poſſe, nullum eſt dubium.

LXV. Sicuti vero Jus hoc uſu invaluit, adeo, ut non præſumatur, niſi ſtatuto aut conſvetudine receptum probetur: ita ex conſvetudine cujusque territorii ac loci æſtimatur, ſecundum quam & quota ejus pars definitur.

LXVI. (4) Jus *occupandi bona vacantia*, ſpeciatim herede deſtituta; bona *ereptitia*, quæ indignis auferuntur; bona, quæ ob delictum *publicantur*; denique *mulctarum* pœnarumque compendia.

LXVII. Sicuti vero *Civitates* aliæque *Univerſitates*, non ſolum *jure fiſci* ex conceſſione Principis gaudere, ſed etiam *bona* ſua poſſidere ſolent, quæ certa ratione ad *publica* pertinent: ita Principi *jus* competit *exigendi rationes*

LXIV. LXV. v. R. I. 1555. §. 24. ibi: Wie es eines jeden Orths von Alters her üblich hergebracht. R. I. 1594. §. 81. I. P. a. V. §. 37. KLOCK. de *Ærar*. L. II. C. XXVI. n. 5. RHET. T. XIV. §. 1. 2. Dn. de BERGER. *Oec. J.* L. I. T. II. §. 18. n. 1. HORN. §. 15. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. V. §. 48.

LXVI. v. MYLER. C. 67. HORN. §. 15. RHET. T. XXI.

LXVII. v. STRYK. de *Jure Princ. circa Rat. Civit.* C. 2.

tiones a Magiſtratibus & Adminiſtratoribus illorum.

LXVIII. Circa *BONA PRIVATA* Domino T. competit (1) Jus condendi *leges ſumtuarias*, & *ordinationes politicas:* (2) Jus definiendi *modum acquirendi*, *conſervandi* & *amittendi* res: Et hinc (3) Jus ſtatuendi modum & ordinem *Succeſſionibus* ab *inteſtato*, *Teſtamentis*, *Contractibus*, *Donationibus*, *Præſcriptionibus*, ſolènniaque circa hæc remittendi.

LXIX. Porro (4) Jus dirigendi & promovendi *Commercia:* Et hinc (5) Jus inſtituendi *Nundinas*, ac jura privilegiaque nundinalia, quæ etiam exteros, ad nundinas venientes, ligent, concedendi: (6) Jus concedendi *inducias moratorias*, etiam contra exteros in territorio valituras: (7) Jus conſtituendi *pondera*, *menſuras* & *ulnas:* (8) Jus definiendi rerum *pretia*, & (9) dirigendi rem *annonariam*.

LXX. Spectat quoque huc Jus *monetandi:* Quod licet olim ex privilegio Cæſaris, vel uſu acquiſitum fuerit, tamen hodie in iis, qui iſtud legitime acquiſivere, ad jura territorialia recte refertur; cum aliquid Jus territoriale eſſe, & tamen, ratione exercitii, ob communem Imperii utilitatem, ad conſenſum Cæſaris & Electorum reſtrictum eſſe, in

LXVIII. LXIX. v. SCHWED. C. XIII. §. 6. VITR. L. III. T. XIX. §. 20. RHET. T. XII. §. 4. XVI. §. 11. TITIUS L. III. C. V. §. 42. 28 - 32.

in nonnullis etiam Statibus plane deficere, possit: Mediatis vero adhuc illud non nisi Jure privilegii competere, certum est.

LXXI. Qui autem eo fruuntur, ejus exercitium utilitati territoriorum atque Imperii attemperare debent: Hinc certus *pes*, in cudenda moneta observandus, constitutus est, qui vel *Imperialis*, vel *Zinnensis*, vel *Lipsiensis*; certa quoque loca monetæ cudendæ destinata; certus modus præscriptus; ac severa pœna in abutentes sancita.

LXXII. Denique *Dominium eminens* in casu necessitatis Domino T. in bona subditorum competit, quod tamen cum consveto temperamento hic etiam intelligendum, nempe ut verus necessitatis & utilitatis publicæ adsit casus, ac, cessante periculo, damnum læso regulariter resarciatur.

LXX. LXXI. * An leges monetariæ etiam in *moneta provinciali* cudenda observandæ sint?
v. KRULL. Tr. de *Regali Monet. Jure*, C. II. in *Act. Monet.* p. 122. ZIEGL. de *J. Maj.* L. I. C. XLIX. §. 10. VITR. T. XVII. §. 56. 58. SCHWED. Sect. I. C. XXII. §. 2. 4. S. II. C. XV. §. 7. RHET. T. XVI. §. 2. 5. 8. TITIUS l. c. §. 32. sqq. HORN. §. 29.
LXXII. v. TITIUS. §. 51.

Cap. VIII.

De
JURIBUS SUPERIORITATIS T. CIRCA BELLUM, PACEM, FOEDERA, LEGATIONES, ET SIMILIA.

§. I.

SEquuntur Jura Superioritatis T. quæ ad Exteros transeunt, licet nonnulli illorum effectus intra territorium terminentur: Talia sunt Jura circa *Bellum* & *Pacem*, *Fœdera*, *Legationes*, aliaque his cognata.

II. *JUS BELLI* Proceres, quamdiu Magistratus erant, proprio jure exercere non potuerunt, licet illud a *CONRADI* I. tempore, contra ipsos etiam Reges, nonnunquam sibi sumerent. Crescente vero ipsorum, ab HENRICORUM temporibus, potestate, Jus manuarium & diffidationes invaluerunt, & per Interregnum durarunt: Quod bellorum civilium genus aliquamdiu toleratum, postea restrictum, tandem a MAXIMILIANO I. sublatum fuit. Nihilominus Status in bello Smalcaldico & tricennali Jus belli sibi asseruerunt, quod &, firmato per P. W. Jure territoriali, iis firmatum, sed ad salutem Imperii attemperatum est.

III. Ni-

§. II. v. HERT. de *Sup. Terr.* §. 31. FURSTEN. de *Suprem.* C. XXI. STRUV. C. XXVI. §. 34.

III. Nimirum adverſus *Imperatorem* & *Imperium* bellum ſuſcipere, aut aliis auxilia præſtare regulariter haud licet: Quin autem Imperatori, Pacem Publicam Religioſam aut Weſtphalicam violanti, atque adeo religioni aut libertati Statuum apertam vim inferenti, vis opponi queat, illuſtria proximorum ſeculorum exempla vix dubitare ſinunt; qua in parte tamen maxima cautione opus erit.

IV. Inter *Status* ipſos quoque bella regulariter, ſub pœna fractæ pacis publicæ, prohibita ſunt, quia communia habent judicia (*a*): Secus ſi contra Status refractarios, ſecundum leges Imp. executio fuerit decreta (*b*); vel defenſio ſui, aut aliorum, adverſus

III. v. GROT. de *J. B. & P.* L. I. C. IV. §. 13. L. B. de LYNCKER. de *Lib. Stat.* S. I. §. 2. STRYK. de *Via facti Princ.* C. I. §. 22. 33. TITIUS L. III. C. VIII. §. 30. HORN. C. LX. §. 22. C. XLVII. §. 4.

IV. (*a*) v. *P. Publ. Worm.* a. 1495. T. I. Handhab. des Landfr. zu Worms. d. a. verb. auch ſollen wir. *R. I. Spir.* 1526. §. 3. 1541. §. 26. I. P. a. XVII. §. 7. ibi: *Nulli omnino Statuum Imp. liceat jus ſuum vi vel armis proſequi, ſed unusquisque jure experiatur, ſecus faciens reus ſit fractæ pacis.* HERT. l. c. p. 268. *Obſ. Hall.* T. IV. Obſ. VIII. §. 2. ſqq. TITIUS §. 31. 36.

(*b*) v. *R. I. Ratisb.* a. 1567. §. ſo halten wir. HERT. l. c.

(*c*) v.

pacis fractores sit suscipienda, quod omnino licitum (*c*); dummodo id Imperatori quam primum significetur, & bellum secundum leges Imp. administretur (*d*): Sed & licitum, refractarios subditos in ordinem redigere, aliisque ob hanc causam adsistere (*e*).

V. Adversus *Exteros* vero bella offensiva & defensiva suscipere, vel aliis auxilia mittere Status possunt, sine speciali Cæsaris consensu; modo caveant, ne per temerarium, vel injustum, bellum periculum Imperio, vel damnum nascatur; nec per alias regiones Imp. milites ducantur alio modo, quam id legibus Imp. permissum est.

VI. Spe-

(*c*) v. O. C. P. II. T. 9. pr. §. 15. R. I. 1555. §. 54. I. P. W. a. XVII. § 5. 6. ubi, in casu violatæ Pacis W. si *controversia intra spatium trium annorum non terminetur*, arma sumere ad repellendam injuriam, non solum permissum sed & præceptum est. HERD. Grundf. P. III. C. 9. HERT. p. 269. TITIUS §. 31. LEYS. *Med. ad. Pand.* p. 309.

(*d*) v. Ordn. des Landfr. zu Worms a. 1521. T. 2. und ob Jemand. O. C. P. II. T. 9. § 2. HERT. l. c.

(*e*) v. R. I. 1526. §. 9. *Cap.* LEOP. a. VII. *Noviss.* a. XV. MYLER. C. 81. HERT. p. 268.

V. v. *Cap.* JOS. a. X. *Noviss.* a. IV. PUFEND. *Rer. Brand.* L. X. §. 9. ad A. 1665. & L. XI. §. 39. A. 1672. HERT. p. 268. SCHWED. C. XVI. HORN. §. 22. TIT. §. 27. 31. sqq.

VI. Spectat quoque huc *Jus exteris militandi, & manus militum adducendi*, quod ab antiquis temporibus non tantum Regionum Dominis, sed & privatis liberum fuit, & nunc est (*a*): Sed sub gravi pœna sancitum, ne Germani bello contra Imperium vel Status Imp. interessent, neve copiæ prius conscriberentur, quam Imperatori & Præfectis Circulorum significatum, & de innoxio itu redituque satisdatum fuerit (*b*); quamvis neque sic Saluti Imperii satis cautum videatur. Ceterum nec dubitandum, Dominos T. Jus avocandi subditos aliis militantes habere (*c*).

VII. Tempore belli sæpe obtinet *Neutralitas*, quæ est status, ubi alii, cumprimis vicini, utriusque partis belligerantis sunt amici, & neutrius hostes. Hæc uti suos gradus potest habere, ita ea, quæ ex *lege naturali*, & quæ ex *pacto* debentur, item, quæ sunt *juris*, & quæ *consilii*, probe distinguenda sunt.

VI. (*a*) v. R. I. 1570. §. 4. 5. R. I. 1582. §. 31. *Capit.* LEOP. a. XVI. *Noviss.* a. IV. HERT. §. 32.
(*b*) v. R. I. 1495. T. 14. R. 1541. §. 69. R. 1542. §. 33. R. 1551. §. 95. sqq. R. 1570. §. 4. sqq. R. 1556. §. 36. 40. R. 1582. §. 31. sq. R. 1594. §. 24. sq. STRUV. §. 36.
(*c*) v. R. I. 1555. §. 44. R. 1564. §. 32. HERT. §. 32.

VIII. Quando bellum inter *Exteros* geritur, Status Imp. *debent* esse neutrales, si intempestiva immixtio toti Imperio possit esse damnosa: Ubi hoc non metuendum, *possunt* neutrales esse, nisi forte vel pactum, vel vinculum humanitatis, bellum ab iis exposcat.

IX. Si vero *Imperium* bello externo prematur, non licebit Statibus neutras partes eligere, nisi consensu Imperii, sed quilibet, juxta modum præscriptum, patriæ adesse debet: Si plures copias habeat, quam quota ejus exigit, ex arbitrio cum illis agit; bene tamen facit, si usibus Imperii eas impendat. Si intestinum bellum oritur, Status Imp. facient, quod & Imperio, & sibi conducere videbitur. Ratione vero circularis militiæ ita debent esse instructi, ne imparati deprehendantur.

X. Ex eodem jure belli ipsis in Territorio competit *Jus Armandiæ*, sub quo iterum comprehenditur (1) Jus subditis *armorum usum*, & *exercitium*, injungendi, vel iterum, si opus, prohibendi (*a*): (2) Jus *conscribendi milites* in Terri-

---

VIII. v. TITIUS §. 55 - 62.

IX. * Annon hoc casu adversus proprium hostem bellum offensivum suscipere liceat?

v. STRAUCH. L. II. T. 2. TITIUS §. 28. 29. 63. HORN. l. c.

X. (*a*) v. MYLER. C. 75. SECKEND. Fürstenstaat. L. II. C. 10. (*b*) v.

Territorio, iisque præponendi omnis generis *Duces, Magistros* & *Officiales*; circa quod frustra ex antiquis temporibus consensus Cæsaris, prægnans causa, ac consensus circuli Ducis, hodie requiritur (*b*).

XI. (3) Jus *Sequelæ*, vi cujus vocati subditi, armis tractandis apti, Dominum, sive is bellum moveat, sive contra illum moveatur, armati sequi debent; quod a tempore MAXIMILIANI I. non, nisi in casu necessitatis, amplius in usu est; quamvis in multis territoriis *militia provincialis* adhuc ex incolis constituatur, a Vasallis vero *equi militares* exigantur.

XII. (4) Jus *Armamentaria publica* constituendi, ac variis armorum generibus instruendi (*a*): (5) Jus *muniendi* & *extruendi fortalitia* etiam in ipsis limitibus Provinciæ, modo non fiat in æmulationem, aut aliud quid obstet: quod licet olim non nisi Cæsaris consensu

(*b*) v. VITR. L. III. T. XIX. §. 64. TITIUS L. III. C. VI. §. 55. HERT. §. 39. STRYK. de *Via facti* C. I. §. 47. STRUV. l. c.

XI. v. SECKEND. l. c. HERT. l. c. HORN. §. 23. STRUV. §. 36.

XII. (*a*) v. R. I. 1555. §. 8. SCHWED. C. XVI. HORN. *Jpr. Feud.* C. VIII. th. 21. HERT. §. 39.

(*b*) v.

ſenſu liceret, tamen hodie vi Superioritatis T. competit (*b*).

XIII. (6) Jus *Præſidiorum* & *excubiarum*, cum onere militem præſidiarium ſuis ſumtibus alendi; quod in ſuis caſtris ac fortalitiis Dominus habet Jure ſuperioritatis, in alienis nonnunquam ex pacto (*a*): Ab hoc differt (7) Jus *Aperturæ*, vi cujus nonniſi urgente neceſſitate, vel ad tranſitum, vel belli tempore, caſtrum quoddam aperiendum: Atque hoc itidem vel jure territorii exercetur in caſtris ſubditorum vel vaſallorum, vel ex conſvetudine, vel pacto, in alienis (*b*).

XIV. (8) Jus *hoſpitationum* ſeu *metationum*, a quibus tamen nonnulli ſubditi immunes eſſe ſolent: (9) Jus *angariarum* & *parangariarum*, qualia tamen, extra caſum neceſſitatis, tantum a præfecturarum ſubditis exigi ſolent: (10) Jus dandi *obſidem* civem invitum.

XV. Ju-

(*b*) v. *R. I. Nov.* §. 180. *Cap.* JOS. a. III. *Nov.* a. IV. FRITSCH. de *Jur. Fort.* C. IX. §. 17. STRYK. de *J. Fort.* C. IV. n. 5. 6. STRUV. §. 37.

XIII. (*a*) v. R. I. 1654. §. 180. *Cap. Nov.* a. IV. STRUV. §. 38.

(*b*) v. FRITSCH. de *J. Apert.* C. 3. STRUV. §. 39.

* Dic. de controverſia Landgravii *Haſſo-Caſſellani* cum *Rheinfelſenſi* de caſtro *Rheinfelſa*.

XIV. v. TABOR de *Metat.* C. III. MYL. C. 72. VITR. L. II. C. XIX §. 86. ſqq. SCHILT. de *J. Obſid.* C. I. 3. TIT. §. 55.

XV. Juris belli consequens est *JUS PACIS*, vi cujus Status Imp. bellum, quod suis auspiciis suscepere, pace inita finire, vel inducias pacisci possunt: Secus, si causa Imperium, vel Circulum, tangat.

XVI. Pertinet ad jus pacis Jus *Mediationis*, virtute cujus Princeps Imp. vel controversias ex compromisso decidendi, vel reconciliandi belligerantes, causa interveniunt: quod non minus inter Exteros quam Status locum habere, exemplis æque, ac rationibus, a Superioritate Statuum petitis, comprobatur.

XVII. Huic affine est *Jus Gvarantiæ*, qua pacis conclusæ fidejussionem, securitatisque ac evictionis præstationem Status in se recipiunt: quod tam ratione *Exterorum*, quam aliorum *Statuum*, iis, eodem Superioritatis & juris belli argumento, asseritur.

XVIII. Loco belli nonnunquam *Represaliæ* exercentur (*a*), quæ ab Interregni magni tem-

XVI. v. FURSTEN. de *J. Suprem.* C. 27. KULPIS ad MONZ. P. II. C. V. §. 8. STRUV. §. 40.

XVII. v. FURST. C. 21. KULPIS l. c. TITIUS L. III. C. VIII. §. 65.

XVIII. (*a*) De natura Represaliarum in genere v. TITIUS l. c. §. 38. sqq. PUFEND. *Enucl.* L. II. C. XVI. §. 10.

(*b*) v.

poribus in usu fuerunt (*b*), sed, restauratis a MAXIMILIANO I. Judiciis, & prohibita in LL. Imp. via facti, inter Status Imp. sublatæ censentur (*c*).

XIX. Nihilominus neque hodie illæ prorsus inter Status Imp. illicitæ videntur (*a*): Non solum quod nullibi in LL. Imp. diserte prohibitæ inveniuntur, nisi injustæ, & cumprimis defendendis Bullæ Brabantinæ abusibus usurpatæ (*b*); sed etiam quod in casibus,

(*b*) v. STERO ad A. 1277. ibi: *In partibus Alemanniæ consvetudo inoleverat de pignorationibus, in quibus alius pro alio, sive innocens pro nocente, prægravatur.* LEHM. *Chr. Sp.* L. V. C. 98. & L. VII. C. 8.

(*c*) v. RHET. L. II. T. X. §. 1. HERT. §. 33. conf. Magnif. Dn. WERNHER. de *Jure Repres. inter Princ. I.* §. 10. (*bb*) ubi dissentientes plures recenset.

XIX. (*a*) v. PUFEND. *Rer. Brand.* L. III. §. 25. MINDAN. de *Proc. Exec.* L. I. C. XLIX. n. 5. (*bb*). RHET. l. c. §. 1. qui de Statibus hoc axioma invaluisse docet, ut *qua bellum inter Status I. licet, ea quoque ratione represalias admittere fas sit.* EUR. HER. P. I. p. 28. TITIUS l. c. §. 49. Dn. WERNH. Disp. laud. LEYSER. *Med. ad P.* Sp. XXX. n. 5.

(*b*) v. *Ord. Cam.* P. II. T. 22. R. I. a. 1570. ibi: Wenn auch die Arresta, wie die Repressalien, generali-

bus, ubi exortæ controversiæ intra triennium terminari nequeunt, etiam ipsum bellum licitum est; unde in iisdem casibus, imo, argumento ab his ducto, in omnibus aliis, ubi persecutio Juris per immortalem & inefficacem processum desperanda, eo magis mitius Represaliarum remedium licitum esse, merito colligitur.

XX. Adversus *Exteros* hoc remedio Status Imp. experiri posse, minus dubium, ob judiciorum defectum, modo intra debitos fines se contineant: Nam si bellum inde excitetur, imputari debet ei, qui Jus sine caussa negavit.

XXI. Sed ut ligitime procedatur, utroque casu requiritur (1) ut Jus læsi liquidum sit; (2) ut justitia implorata ab aliena Republ. denegetur (*a*); (3) ut ante omnia Cæsaris judicium requiratur, ejusque auctoritas & officium,

neraliter in Rechten verbothen. R. I. 1641. §. 94. I. P. W. a. IX. *Cap.* CAR. VI. a. XVI. ibi: kein Stand den andern mit repressalien. Ad quos textus quid respondendum sit, solide docet Magnif. Dn. WERNHER. Diss. laud. §. 15. 16. 17. Conf. SCHWED. C. XIV. §. 10. TIT. §. 50.

XX. v. PUFEND. *Rer. Brand.* L. XVIII. §. 10. 11. ad A. 1680. SCHWED. l. c. HERT. §. 33. p. 274. TIT. §. 48.

XXI. (*a*) v. Dn. WERNH. §. 18. 19.

(*b*) v.

ficium, si res cum Statu Imp. sit, imploretur (b); (4) ut inter Status Imp. a Judiciis Imp. litis terminatio, vel satisfactio, brevi tempore non sit speranda (c).

XXII. A Represaliis differt *Jus retorsionis*, specialiori sensu acceptum, in Germania satis frequens, quando Jus, quo quis apud se erga extraneos utitur, erga ipsum ejusve subditos, in aliis terris exercetur: quod eo magis licitum, quo ejus æquitas evidentior est: Idem de *Arrestis* dicendum.

XXIII. Proximum est *JUS FOEDERUM*, quod æque ac Jus Belli, Germaniæ Prooeres ab HENRICI IV. inprimis tempore liberius exercuere: unde tot illustria fœderum, cum exteris æque, ac inter se, mutuæ securitatis causa, medio & recentiori ævo, initorum, extant exempla; neque Imperatorum auspiciis, si excipias, quorum vel socii vel auctores fuerunt, eadem inita esse, apparet.

XXIV. Equidem ALBERTUS II. & post eum CAROLUS IV. illa tantum fœdera concessere, quæ ad tuendam pacem publicam directa

(b) v. HERT. l. c. (c) v. I. P. a. XVII. §. 6.

XXII. v. *Cap.* JOS. a. XIX. fin. ubi exempl. HERT. p. 275. TIT. §. 49 LEYS. n. 7.

XXIII. v. HERT. §. 34. STRUV. §. 40. ubi varia exempla.

XXIV. v. LEHMAN. L. VII. C. 93. ubi *Const.* ALBERTI. A. B. Tit. XV. §. 2. GOLD. *Const.* T. I. p. 169.

directa fuerunt, non æque alia: SIGISMUNDUS vero, & FRIDERICUS III. hæc ſine Imperii conſenſu admittere noluerunt: MAXIMILIANUS I. cauſam hanc fœderum ad annua Comitia referri, atque itidem conſenſum Imperii adhiberi voluit.

XXV. Tandem, poſt longam in *Pacificatione Weſtphalica* diſceptationem, *Jus fœdera faciendi*, ſive *inter ſe*, ſive cum *Exteris*, pro ſua cujuscunque conſervatione ac ſecuritate *ſingulis Statibus* firmatum: modo ne ſint contra Imperatorem & Imperium, ejusque Pacem publicam, aut Weſtphalicam, ſalvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio obſtrictus eſt.

XXVI. Libere igitur hodie, ſalva reſtrictione jam dicta, fœdera ineunt Status Imp. inter ſe & cum Exteris, imo cum ipſo Cæſare: Conſenſus Cæſaris & Imperii nullibi requiritur, quamvis nonnulli fœdera cum Exteris Cæſari ſignificanda exiſtiment.

XXVII.

p. 169. ubi SIGISM. Güld. Bull zu Nürnb. a. 1431. FRID. *Reform.* a. 1441. a. 12. Handhab. d. Landfr. zu W. 1495. §. 5. HERT. l. c. STRUV. l. c.

XXV. v. I. P. a. VIII. §. 2. PFANN. *H. Pac. W.* L. II. C. 12. 28. 58. L. III. C. 9. 53. PUFEND. *Rer. Svec.* L. XVIII. §. 95. *Rer. Brand.* L. XI. §. 7. L. XIII. §. 16. *Cap.* JOS. a. X. *Noviſſ.* a. VI.

XXVI. v. PUF. *Rer. Brand.* L. XI. §. 7. XIII. 16. HERT. p. 278. EUR. H. p. 170. HORN. §. 24.

XXVII. Libere etiam ſeſe in *Protectionem* & *Clientelam* vel Exteris Regibus & Principibus, vel etiam aliis Statibus Imp. dare poſſunt, idque absque Imperatoris conſenſu, modo id non fiat in præjudicium Imperii: quamvis & hic magna cautione opus ſit, ne protectio exemtionem operetur.

XXVIII. Denique & *JUS LEGATIONUM*, quod & Jus *mittendi* & *recipiendi Legatos*, ſive Miniſtros publicos, negotia publica publico nomine geſturos, complectitur, atque STATIBUS IMP. conſenſu Gentium exterarum æque, ac Imperatoris & Imperii, ſuffragantibus quoque LL. Imp. & Actis publicis, dudum competiit, haud dubie partim ex inſigni eorum *libertate*, partim ex *Superioritate T.* vi cujus etiam Jure belli, pacis & fœderum gaudent, derivandum.

XXIX. *Mittunt* igitur & *recipiunt* Legatos omnes Status Imp. non tantum *Collective* ſpectati,

---

XXVII. v. STRYK. de *Via facti* C. I. §. 30. LYNCKER *de his, quæ Princ. lib. perper.* S. II. §. 4. MYLER. de *Princ.* P. I. C. 18. HORN. C. L. §. 3. HERT. l. c.

XXVIII. v. KULPIS de *Legat. Stat. Imp.* C. VI. §. 9. VII. §. 7. ſqq. 13. PRESBEVT. de *J. Legat. Stat. I.* §. 6-19. MULZ. *Maj. Imp.* P. II. C. XXI. §. 4. p. 702.

XXIX. * Qv. An Corpus Evangelicum habeat jus legandi? v. KULP. C. VIII. PRESB. §. 28. 29. 30.

ctati, vel certa eorum *Collegia*, ſed etiam *ſinguli*, iique licet nondum inveſtiti, & Eccleſiaſtici nondum infulati; Sede vacante, *Capitula*, loco Minorum *Tutores* vel *Adminiſtratores:* Inter plures, qui Territorium pro indiviſo poſſident, jus legationum commune eſt, quamvis in perſonalibus etiam ſinguli illud exercere queant: *Apanagiatorum* vero miſſi proprie legati non ſunt, licet ita vocentur.

XXX. Idem jus *Civitatibus* quoque *Imp.* neceſſario aſſerendum, quippe quæ nec alias niſi per perſonas repræſentantes res agere poſſunt: Quin & *Civitates Hanſeaticæ* olim ſplendidiſſimas legationes, ad Reges etiam miſerunt, nec hodie, quæ ſuperſunt, legationibus abſtinent: *Nobilitati* vero *Immediatæ* quousque Jus legationis competat, ſuo loco tradetur.

XXXI. Mittunt Status Imp. Legatos cum *in Imperio*, & heic vel ad Imperatorem, qui & promte eos audire obſtrictus eſt, vel ad Con-

XXX. v. HORN. C. LX. §. 26. KULP. C. VIII. §. 17. 18. PRESB. §. 31.

XXXI. v. *Cap.* JOS. a. XXXVIII. *Noviſſ.* a. VIII. ibi: Churfürſten/ Fürſten und Ständen/ und deren Abgeſandten/ ſo ſich auff Reichs-Collegial-Deputation und Creyß-Tagen befinden. XXIII. ibi: ihren Bothſchafftern und Geſandten Jederzeit ſchleunige audienz und expedition ertheilen. KULP. C. IX.

Constatus, singulos vel conjunctos, ad Concilia, ad Comitia universalia & particularia, Conventus collegiales vel circulares: tum *extra Imperium* ad omnes Reges, Principes & Respublicas.

XXXII. Sicuti autem moribus Gentium varia Legatorum differentia passim invaluit: ita & in Germania, inprimis a tempore Pacificationis Westphalicæ Legationum ratio variari cœpit.

XXXIII. Nimirum distingvi sveverunt Legati vel *adjectitio* dignitatis *bonore*, quem *Characterem* appellant, vel *sola* muneris *potestate*. Priori respectu vel *cum charactere* missi censentur, vel *absque charactere*: Qui *cum charactere* mittuntur, iterum sunt vel *primi ordinis*, vel *secundi ordinis*: Illi *LEGATI* per excellentiam, Gesandten/ *Oratores*, vel *Ambasciatores*; hi *ABLEGATI*, Abgesandten/ *Envoyez*, appellitari solent.

XXXIV. *Legatos* ab *Ablegatis* distingvit *Character repræsentatitius*, h. e. qualitas a Mittente iis impressa, vi cujus Legatus Dominum peculiari ratione repræsentare censetur, atque

XXXII. XXXIII. V. KULP. C. II. §. 1. 4. FURSTEN. C. 6.

XXXIV. *. Origo hujus Characteris repetenda videtur ab invitatione vicinorum Principum & Civitatum ad celebrandas solennitates festivas: postea vero is derivatus est ad Legatos negotiandi causa missos. V. KULP.

atque peculiaribus hoc nomine honoribus fruitur.

XXXV. Utrique sunt vel *Ordinarii*, vel *Extraordinarii*: *Illi*, qui nec ad certum aliquod negotium, nec ad breve tempus, sed ad quævis occurrentia tractanda, mittuntur; *hi* vero, quibus specialia negotia commissa sunt, brevi tempore expedienda.

XXXVI. Interdum *sine Charactere* mittuntur Ministri, nudo mandato ad negotia publica gerenda instructi, solennibus vero litteris credentialibus destituti, quales novo vocabulo *Ministres Accredités* vocantur: qui cum nullis ob ceremonias difficultatibus sint expositi, sæpe felicius, quam alii, res conficiunt.

XXXVII. Utriusque generis Legati etiam ratione *potestatis* differre possunt: dum alii *cum libera* mittuntur, alii *absque libera*. Priores *PLENIPOTENTIARII* hodie audiunt: quod nomen cum non honoris, sed potestatis sit, patet, hos neque ad primi, neque ad secundi ordinis Legatos proprie pertinere, posse tamen, ex intentione mittentis, ad alterutrum genus re-

 ferri:

v. KULP. C. II. §. 5. & XIV. FURSTEN. de *Suprem*. C. 6. 7. 8. PRESB. §. 55. 56.

XXXV. v. KULP. d. C. §. 6.

XXXVI. v. MULZ. l. c. M. III. n. 26. p. 698. HORN. l. c.

XXXVII. v. KULP. C. II. §. 2. PRESB. §. 65.

ferri; licet ex negligentia honorantium honores primi ordinis Legatis debitos sæpe obtineant.

XXXVIII. Qui *in Imperio*, ac speciatim ad Comitia, Conventusque Imp. alios a Statibus mittuntur, ad quam classem referendi sint, ambiguum videtur: In constitutionibus Imp. variis nominibus promiscue * appellantur, hodieque solenni stylo der Stände Räthe/ Botschafften und Gesandten/ interdum & Abgesandten / audiunt.

XXXIX. Hinc an differentia inter *Legatos* & *Ablegatos* eodem, quo apud Exteros, sensu in Conventibus Imp. quoque invaluerit, merito dubitandum: Si rem recte æstimes, *Plenipotentiariorum* numero habendi videntur; ratione ceremoniarum tamen inter Electorum, Principum & Statuum reliquorum Mini-

XXXVIII. XXXIX. * v. g. Abgeschickte Räthe / Vollmächtige Anwälde / Gewalthabere / Sendbothen / Bothschafften / Gesandten / Abgesandten.
v. *R. I. Spir.* §. 7. 26. 31. ibi: Der Stände Gesandten. §. 24. 38. 39 &c. ubi iidem dicuntur Abgesandten. *Capit. Nov.* a. VIII. ibi: deren Abgesandten; so sich auff Reichs-Collegial &c. *R. I. Worm.* 1545. ibi: des H. Reichs Frey- und Reichs-Städte ihre vollmächtige Bottschafften und Gewalthaber mit vollkommenen Gewalt ohn hinter sich bringen &c. *R. I. Aug.* 1546. §. dieweil aber. KULP. C. X. §. 1. sqq. & XIV. Diss. PRESB. §. 140.

Miniſtros differentia obſervatur, licet ſæpe non ſine lite: Extra hos conventus vero in Imperio, præſertim inter *Status majores*, & ſi *cum Exteris* agendum, nec non *extra Imperium*, diſtinctio iſta omnino locum habet.

XL. Sed *utrum Electores, Principes & Status Imp. Miniſtros primi ordinis mittere queant*, multum diſceptatum eſt: *Electoribus* quidem illud Jus neque a Cæſare extra Imperium, neque ab Exteris, denegatum eſt; *Principibus* iſtud diſputari ſolet; *Minores* vero Status forte nec audent tales mittere Legatos: qua de re ſeqv. Cap. pluribus agendum.

XLI. Non autem dubitandum, quin, juxta menſuram Juris cuique competentis, Status Imp. unum, vel plures, eosque vel ejusdem, vel diverſæ exiſtimationis, Legatos mittere poſſint: quamvis non ubique iis parem characterem & honorem imprimere valeant, ſed multum hac in parte arbitrio admittentis relinquendum ſit, niſi forte in loco tertio, & ubi in poſſeſſione ſunt.

XLII. Hinc nata diſtinctio (1) inter Legatos *Primos & Secundos*: qui non differunt, niſi numero & ordine, ceterum pari gradu &

Eeee 2 quali-

XL. v. KULP. C. X. §. 10. ſqq. EUR. HER. P. I. p. 192.
XLI. v. KULP. C. II. §. 15. 16. C. X. §. 20. PRESB. §. 142.
XLII. v. KULP. C. II. §. 5, PRESB. §. 141.

qualitate gaudent, & jura Legationis pro indiviso habent, denique cum occasio est dicendæ sententiæ, secundus verba facit, tacente primo: quod in Collegio Electorali inprimis usu venit, Electorales vero & Austriaci & Salisburgenses imitari videntur. Nata quoque distinctio (2) inter Legatos *Primarios* & *Secundarios*: qui & charactere differunt, dum *illi* soli legationem sustinent; hi illorum consiliarii, &, si opus, substituti sunt.

XLIII. Vicissim unus Legatus & aliorum Principum votis procuratorio nomine fungi, & pro ratione supremi voti superiorem locum occupare potest: Aliquando tamen, Civitatum inprimis Deputatis, procuratorium suffragium in senatu Principum laturis, contradictum; sicut nec externi Principis Legato uti licet.

XLIV. Differunt a Legatis Procuratores Statuum in Judicio Imp. Aulico, quos *Agentes* vocant: Nec qui a Statibus ad subditos mittuntur, nomen Legatorum gerunt, sed *Commissariorum*; uti nec illi, qui a Statibus Provincialibus & subditis ad Dominum T. missi, Legatorum, sed *Deputatorum*, nomine stylo hodie recepto veniunt.

XLV.

XLIII. v. KULP. C. X. §. 30. & C. XI. §. 1. 2. PRESBEV. §. 145. 146.

XLV. Ceterum circa Legatos Statuum Imp. ratione legitimationis, itemque immunitatum, eadem locum habent, quæ jure gentium circa alios Legatos obtinent: nonnulla etiam Legibus Imp. vel obſervantia ſpecialius definita ſunt.

Cap. IX.

De

JURE CEREMONIALI ELECTORUM, PRINCIPUM ET STATUUM IMP.

§. I.

COnſiderata ſunt Jura Electorum, Principum & Statuum Imp. e *Poteſtate* eorum enata: Jam & illa ſpectanda, quæ ex *Dignitate* fluunt; qualia hodie *Ceremoniæ* ſolenni ſtylo appellitantur.

XLV. * Dic. de modo exhibendi mandati remiſſive: de immunitatibus Legatorum a vectigalibus; de obſignatione bonorum Legati defuncti in Comitiis vel Aula Cæſarea &c.

§ I. * Nonnulla quidem horum jam aliis Capitibus inſperſa ſunt: Meretur tamen argumenti dignitas, præſertim cum *Ceremoniarum Philoſophia* hodie in Aulis Principum maxime excolatur, ut peculiare in Jure Publico Caput illi tribuatur, prout ab aliis jam deſideratum eſt.

** Dic. de *origine Diſciplinæ ceremonialis*, quæ Romæ

II. Est autem *DIGNITAS*, qua Status Imp. gaudent, *existimatio quædam intensiva, seu nobilitas, cujus virtute ipsi vel inter se, vel cum aliis, conferri, iisque vel æquales haberi, vel præponi, aut postponi, certisque hoc nomine honoribus ac prærogativis perfrui, possunt.*

III. *CEREMONIÆ* vero nihil aliud sunt, quam *externa honoris signa, vel in ipso ordine personarum, vel in certis verborum, factorum ac gestuum, aliorumve symbolorum externorum, solennibus conspicua, quibus certa honoris quantitas, diversis personis, pro diversitate dignitatis, tribuenda, indigitatur, atque adeo ipsa dignitas illustrior, & quasi visibilis redditur.*

IV. Ex *Ordine* Personarum nascitur *Praecedentia*: Ad *Verborum* solennia pertinent *Tituli*, aliaque verba honoris; ad *facta* spectant Occursus, Exceptio honorifica, Salutatio per explosionem tormentorum, Comitatus, Introitus pompa, Hospitii honor, Hospitalitas,

Romæ cœpta, Monasterii stabilita, & Noviomagi perpolita est.

*** Dic. de difficultate hujus argumenti, in quo nondum omnia ad liquidum perducta sunt.

v. FURSTEN. de *Suprem.* §. 36. PAULI de *Princip. Jur.* p. 256. KULP. de *J. Legat.* C. 15. TITIUS L. III. C. IX. § 15. BRUNNEM. Disp. de *J. Ceremon.* §. 2. *Exam. J. Publ.* L. IV. C. I. §. 4.

II. v. EYBEN. de *Titul. Nobil.* §. 7. p. 10. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. IX. §. 12.

tas, Visitatio, Honoratior locus &c. ad *Gestus*, Capitis denudatio vel contectio, genuum flexio &c. ad *externa Symbola*, Uranisci, Claves, & similia.

V. *Occasio* hujusmodi Ceremoniarum varia esse potest: Generatim vel in *Litteris*, vel in *Congressu*, vel in *Transitu*, idque circa Adventum, Mansionem, & Discessum, occurrunt; Speciatim vel *in Territorio*, vel *extra Territorium*, vel *in Imperio* vel *extra Imperium*; vel in *Aula Cæsarea*, vel circa *Electionem* & *Coronationem* Imperatoris, vel in *Comitiis* universalibus & particularibus, locum habent: Denique vel ipsis Electoribus, Principibus & Statibus in *Persona*, vel eorum *Legatis* honores exhibentur.

VI. Exhibentur vero vel ex mera *Civilitate*, ubi non alia obligatio, nisi quæ ex regulis decori vel prudentiæ fluit, eos exigit; atque sic ab arbitrio exhibentis dependent: vel *jure* debentur, ubi pro diversitate Dignitatis, diversa honoris quantitas & qualitas, ex lege vel pacto, expresso vel tacito, metienda, diversis personis necessario exhibenda est.

VII. Scilicet generale *fundamentum Juris ceremonialis* quidem est *Dignitas major*, vel *minor*, vel *æqualis*; quippe quæ efficit, ut vel majores, vel minores, vel æquales, honores diversis personis exhibeantur: Sed uti ipsum dignitatis æqualis, vel inæqualis, fundamen-

tum sæpe non satis liquidum est; ita specialior *ceremoniarum*, cuilibet pro dignitate convenientium, *determinatio* ab aliis insuper caussis repetenda veniet, circa quas *efficientes* ab *impellentibus* & *probantibus* probe secernenda sunt.

VIII. Ad *efficientes* spectant *Leges* vel *Pacta* expressa vel tacita, seu *Observantia* & *mores Gentium*, tacito consensu Principum approbati: His enim definiri solet, quænam solennia in certis casibus sint observanda, quinam honores certis dignitatibus regulariter adhæreant, aut certis personis sint exhibendi: Unde valet regula, quod *Personæ ejusdem dignitatis in simili casu eosdem honores merito exigant.*

IX. Inter *impellentes* sæpe primum locum habet *Potentia* & *metus*: sæpe & aliæ *rationes politicæ* faciunt, ut Principes in exhibendis honoribus sint liberaliores: *Splendor* quoque *titulorum* licet inter Gentes, communem judicem non habentes, ad inania nomina pertinere videatur, tamen sæpius effectu non destituitur.

X. Deni-

VIII. v. KULP. C. XV. FURSTEN. de *Supr.* C. 34. TITIUS §. 51. sqq. BRUNNEM. §. 5.

IX. v. TITIUS §. 53. BRUNN. Diss. de *J. Cerem.* §. 9. Anon. Einleit. zum *J. Nat. & G.* P. II. C. IV. §. 18. sqq.

X. Denique ad *probantia* argumenta pertinet (1) *Possessio*, quæ arguit, legitimo modo existimationem esse acquisitam: (2) *Ordo scripturæ*, quæ tamen levis probatio est: (3) *Antiquitas*, inter ejusdem civitatis, & ordinis litigantes, extra quem respectum illa itidem inane nomen est.

XI. Quod ad STATUS IMP. fundamentum Juris ceremonialis quidem itidem est sublimis eorum *Dignitas*: Sed an Dignitatis hujus fundamentum sola *Potestas* sit, qua iidem intra & extra Imperium valent, merito dubitandum. Quod Existimationis *in Territorio* fundamentum sit Superioritas T. satis certum est: Sed *diversitas existimationis*, qua Status *in Imperio* distingvuntur, ab aliis insuper causis, *prærogativis* nempe *dignitatis*, quas Status alii præ aliis, ex *observantia*, vel *Legibus Imp.* nacti sunt, arcessenda videtur.

XII. Annon vero diversæ istæ *dignitatis prærogativæ* apud *Exteros* quoque circa honores, diversis Statibus exhibendos, attendendæ sint; aut an *æqualis potestas* ad negotia belli, pacis

X. V. KULP. C. XIV. §. 34. VITR. L. IV. T. I. §. 94. TIT. §. 54-56.

XI. XII. V. ZWANTZIG. *Theat. Praeced.* P. II. C. I. Diss. FURSTEN. C. I. qui fundamentum juris ceremonialis, inter Electores & Principes æqualis, in *Suprematu* collocare videtur.

pacis & fœderum concurrendi unice in censum veniat? licet, ob dubia ab aliis mota, non satis expeditum videatur, tamen prius merito asserendum est.

XIII. Considerari autem potest *Existimatio* Electorum, Principum & Statuum Imp. vel in ordine (1) ad *subditos* proprios, vel (2) ad alios *Status* Imp. vel (3) ad *Cæsarem*, vel (4) ad *Exteros*: Et quidem quatenus eadem vel in *Ordine* & *Præcedentia*, vel in *Titulis*, vel in aliis *honoribus*, quibus in variis casibus fruuntur, est conspicua.

XIV. Quod ad *Ordinem* & *Præcedentiam* attinet, hujus fundamentum quidem regulariter itidem *major dignitas* est, quod & intuitu *Cæsaris*, vel *subditorum*, indubitatum; sed intuitu aliorum *Statuum*, vel *Exterorum*, illud dubiis non caret: Hinc difficiles de Præcedentia lites, in quibus decidendis non tam diversus dignitatis *character*, vel *antiquitas* familiæ, quam *observantia* & *possessio immemorialis*, attendi solet; nonnulli *alternationibus*, aliisve *pactis*, secundum *ætates*, vel *lineas*, ordinem inter se definierunt.

XV. In *Territorio* igitur suo uti Status Imp. haud dubie sunt *Summi*, adeo, ut neque singuli, neque omnes simul sumti, subditi eos existimatione adæquent: ita omnia honoris ac reve-

XIV. v. ZWANTZIG. l. c.
XV. v. TITIUS §. 16.

reverentiæ ſigna ipſis a ſubditis jure perfecto debentur, quæ aliis Imperantibus a ſuis ſubditis exhibentur.

XVI. Inter *Status Imp.* uti diverſi dantur ordines, ſive claſſes, ita vel Status *ejusdem ordinis*, vel *diverſi ordines*, inter ſe conferri poſſunt.

XVII. Primus eſt ordo *ELECTORUM:* Inter hos vero & ordo ſedendi, & procedendi, & ſuffragandi, & ſolennia officia obeundi, Aurea bulla, & pactis ſpecialibus a. 1653. & 1718. definitus eſt.

XVIII. In ordine *PRINCIPUM Eccleſiaſtici* cum *Secularibus*, & utrique inter ſe, de prærogativa certant. Inter *Prælatos*, nec non *COMITES* & *BARONES*, regulariter illi his præferuntur; quamvis neque hic lites de ordine inter diverſa inprimis ſcamna deficiant: Ceterum *Comites*, qui ſunt Status Imp. omnes reliquos Comites, imo & Miniſtros Cæſareos, præcedunt. Inter *CIVITATES* quoque *IMP.* quædam de præcedentia litigant. An vero & in ordine *NOBILIUM IMMEDIATORUM* lites de præcedentia occurrant, non conſtat.

XIX.

XVII. v. A. B. C. 3. 4. 22. 23. KULP. de *Legat.* C. XIV. §. 8. 9. 12.

XVIII. v. ZWANTZIG. l. c. C. 13. ſqq. TITIUS §. 22. 24. 25.

XIX. Inter Status *diversi ordinis*, sive diversas Statuum classes, nulla de præcedentia est controversia: Quæ vero inter *Circulos*, horumve directoria, nonnunquam enatæ sunt, lites fere compositæ sunt,

XX. Sed *Nobilitas Immediata* cum *Civitatibus* Imp. de prærogativa contendit: quæ lis in Conventu Ordinum correspondentium Norimbergensi de a. 1619. orta, ac deinceps aliquoties, maxime vero in Pace Westphalica agitata est; illis ad antiquam Comitiorum Imperialium & Provincialium observantiam, atque possessionem, ex fœderis Svevici tabulis probatam, denique Ordinis Equestris dignationem, usu seculorum & populorum firmatam; his vero ad jura & characterem Statuum Imp. provocantibus.

XXI. Quodsi jam Status Imp. cum *Exteris* conferantur, insignis etiam, Majorum præcipue, existimatio apparet: Nam *ELECTORES*

XIX. v. TITIUS §. 26. ZWANTZ. C. 24.

XX. v. LUNIG. Gerechtsame P. II. p. 634. ibi: Vorstellung der freyen Reichs Ritterschafft &c. LONDORP. T. 17. L. III. C. 43. PFANN. *Hist. P. W.* L. III. n. 97. VITR. L. III. T. XIV. §. 6. KULP. l. c. C. XIV. §. 29. C. XVII. §. 4. sqq. STRUV. S. J. P. C. XXI. §. 33.

XXI. v. ZWANTZ. P. I. C. 21. 24-28. 41. WICQUEF. *de l' Elect. de l' Emp.* C. IX. p. 118. PUFEND. de *R. Brand.*

CTORES Regibus pares habentur, nec nisi Coronatis Capitibus, non vero Regum fratribus, nec Rebuspubl. liberis, nec Cardinalibus, multo minus Legatis Regiis, & Nuncio Apostolico, cedunt; Imo in actibus ad curiam Imperialem pertinentibus, Regibus anteferuntur: *PRINCIPIBUS* quoque *IMP.* præ omnibus Principibus exteris, imo Rebuspublicis liberis, uti & Episcopis præ Archiepiscopis exteris, prærogativa debetur, quamvis omnes fere renitantur.

XXII. *Titularis* Philosophia in universum & diffusa & inconstans est, generalioribus tamen observationibus nonnullis illustrari potest. Distincte vero consideranda sunt Tituli, quatenus eos *Status* Imp. vel *sibimetipsis* sumunt, vel ab *Imperatore*, vel *Exteris*, vel *sui Ordinis Personis*, vel *subditis*, accipiunt.

XXIII. Ipsimet Status I. iique majores sibi sumunt titulum, *Nos Dei Gratia*: Qui tamen olim non peculiare Jus, sed potius modum obtinendi munus, hujusque piam agnitionem,

R. Brand. L. I. §. 25. FREINSH. de *Præced. Elect. sup. Card.* FURST. C. 8. KULP. C. XIV. §. 22. TIT. §. 35. 36. 39. HERT. de S. T. §. 83.

XXII. v. FREINSH. ad CURT. L. VI. C. VII. n. 3. HERT. §. 89. TIT. § 14.

XXIII. v. EYBEN. de *Tit. Nobil.* §. 19. 25. 26. LYNCKER de *Lib. Stat.* S. I. §. 3. p. m. 17. sqq. TITIUS. L. III. C. IX. §. 16. 17.

nem, notavit: Hodie vero, uti Reges, significandæ Majestati, ita Electores & Principes, notandæ Superioritati, cum insigni dignitate conjunctæ, eum adhibent; quamvis erga Cæsarem eo uti non soleant, Comites quoque regulariter hodie illo abstineant.

XXIV. IMPERATORIS respectu sat submissos aliquando gerunt titulos: verum esse eos innoxias pristini status reliquias, splendidior tractatio, qua Cæsar Status prosequitur, ostendit; quod tamen de Majoribus præcipue exaudiendum.

XXV. Scilicet salutantur *ELECTORES* à Cæsare, Ecclesiastici quidem *Nepotes*, cum adjecto *Reverendissimi*, Seculares vero *Cognati*, vel *Avunculi*, cum adjecto *Serenissimi*, ut superius traditum; utrique titulo *Vestræ Dilectionis* quoque cohonestantur.

XXVI. *DUCES & PRINCIPES* Imperator *Illustrissimos*, Hochgebohrne/ appellat, nisi titulum, Durchleucht/ pretio vel privilegio ab ipso impetrarint, præterea & *Avunculorum*, & *Tuæ Dilectionis*, compellatione eosdem dignatur; *ECCELSIASTICIS Reverendi*, & si non sint nati Principes, *Tuæ Devotionis*, natis vero Principibus, *Tuæ Devotionis* & *Dilectionis* titulum tribuit.

XXVII.

XXIV. v. TITIUS §. 31.
XXV. v. Supr. L. IV. C. VI. §. 18. conf. WICQUEF. C. X. p. 135. HERT. §. 87.

XXVII. *COMITIBUS* Imp. ſcribere ſolet: *Nobilibus noſtris ac S. R. Imperii Comitibus*, niſi majoris tituli decretum nacti ſint: *CIVITATIBUS IMPERII*: *Honorabilibus noſtris ac S. R. I. fidelibus dilectis* &c. *NOBILIBUS IMMEDIATIS*: *Noſtris ac S. R. I. fidelibus, dilectis, Circuli Imp. Franconici Equeſtribus ac Nobilibus* &c. Illud denique ex veteri more reſiduum eſt, quod Comites, Barones, Nobiles, ab Imperatore tuizentur.

XXVIII. Ab *Exteris* REGIBUS & Rebusp. *ELECTORES* titulo *Celſiſſimi* & *Sereniſſimi*, item *Serenitatis* & *Celſitudinis Electoralis*, vel etiam *Fratris*, ornantur: *PRINCIPES* ab Exteris Ew. Liebden/ item *Illuſtrisſimi*, ſalutantur, a nonnullis etiam *Sereniſſimi*, itemque *Fratris*, titulum obtinuerunt; Rex Galliæ vero Electores a ceteris Principibus diſtingvit: Alii REGES ab Electoribus Ew. Liebden/ a Principibus Ew. Königl. Würde/ a Civitatibus Imp. Ew. Majeſtät/ antehac compellati, hodie, ni fallor, indiſtincte *Majeſtatis* titulo honorantur.

XXIX. *ELECTORES* a ceteris *PRINCIPIBUS* non *clementium* Dominorum, Ew. Gnaden/

XXVI. XXVII. v. HERT. §. 87. PFEFF. V. III. L. I. T. IV. §. 6. ubi Duces & Principes, qui titulum *Serenitatis* obtinuerunt.

XXVIII. v. CRUGER de *Novemv. P. Sp. M. I. Diſc.* 2. FURST. C. 24. HERT. §. 88.

XXIX. v. HERT. §. 88. 89.

den/ sed *dilectorum*, Ew. Liebden / compellatione salutantur; quamvis & ista ab Ecclesiasticis præsertim minoribus, uti Archiepiscopi ab Episcopis, interdum colantur: Ecclesiasticis Electoribus, Cardinalibus, & Magno Ordinis Johannitici Magistro *Eminentiæ* titulum ab omnibus, præterquam a Regibus, tribui voluit: *Civitates* Imp. & *Nobiles Immediati* in litteris ad Principes etiam *subjectos* & *subjectissimos* se profitentur.

XXX. A *subditis* denique Electores *Serenissimi* ac *Potentissimi*, item *Vestræ Electoralis Serenitatis*; Principes, & quidem hodie etiam recentiores, *Serenissimi*, item *Principalis Serenitatis*, uti olim *Clementiæ*; Comites *Illustrissimi*, Barones *Perillustris*, utrique *Clementiæ*, titulis honorantur.

XXXI. Reliqui *honores*, qui in variis factis ac gestibus honorificis, itemque externis honorum symbolis, consistunt, cum fere innumeri sint, nonnulla eorum exempla afferre sufficiet.

XXXII. Nimirum ubi *DOMINUS T.* in urbem aliquam suam advenit, Magistratus loci adven-

XXX. v. FURSTEN. §. 44.

* Not. titulum, Churfürstl. Durchlauchtigkeit / ante Sec. XVII. non fuisse usitatum. v. OLDENB. *Limn. Enud.* L. XX. C. C. XVIII. n. 8. WECK. Beschreib. von Dreßd. P. II. T. 1. p. 148. LEYSER. *Med. ad Pand.* Sp. IV. n. 4. p. 36.

adventanti occurrere, claves urbis ei offerre, cives vero armati, ordine collocati, eum præstolari solent: Sub ingressum quoque Princeps explosione tormentorum salutatus, optimo hospitio excipitur, & Palatio ipsius honor securitatis publicæ habetur: Nonnunquam & Arcus triumphales eriguntur, acclamationes fiunt, & munera offeruntur.

XXXIII. Similes fere honores *PRINCIPI EXTRANEO* in alienam regionem, vel civitatem, adventanti, excepta clavium oblatione, arcuum erectione, & acclamatione, juncta vero hospitalitate publica, exhiberi solent: Electores quoque, ubi Civitates Imp. transeunt, tormentorum explosione excipiuntur, quem honorem Principibus reliquis promiscue exhibere hactenus recusarunt: Sed nec Electoribus tot tormenta, quot Imperanti, urbem Imp. intranti, exploduntur: Munera etiam eædem offerre solent.

XXXIV. IMPERATOR quoque Electores, ad se venientes, honorifice excipere, & quandoque extra urbem in ditionibus suis iis obviam procedere, in loco tertio etiam eos visi-

 tare

XXXII - XXXIV. * Modus *Receptionis solennis*, aliæque ceremoniæ in *congressibus*, in *mensa*, *hospitio*, ex peculiaribus descriptionibus ejusmodi Actuum solennium petendus est.

V. MULTZ. *Maj. Imp.* ZWANTZ. P. II. C. 5. p. 62. sqq.

tare solet: Sed locum honoratiorem apud se, uti ne Regibus quidem, ita nec Electoribus, multo minus Principibus reliquis, concedit: Tabulæ quoque Cæsareæ admoventur Electores, & Principes, sed paulo remotiores a Cæsare sedent.

XXXV. Inter cetera etiam Jus *tegendi caput* Electores & Principes Imp. habent: quippe qui, ubi cum IMPERATORE in conclavi colloquuntur, vel ad mensam Cæsaris extra residentiam admoventur, admoniti, caput operiunt; quod tamen ab illis cum modestia, & intermixta detectione, fit, in præsentia Imperatricis vero plane omittitur. Idem honoris multo magis REGES alii Principibus Imp. debent.

XXXVI. *Baldachinorum portatilium* honorem penes se hactenus raro adhibuerunt *PRINCIPES* Imp. frequentius pensilium, etiam Comites: Sed *ELECTORES* etiam coram Cæsare uraniscis utuntur.

XXXVII. Ad externa honoris symbola pertinent *Insignia*, quorum insignis diversitas occasione Passagiorum enata videtur: siquidem singuli Reges, Principes & Nobiles, cupientes invicem internosci, scuta prætulerunt,

XXXV. v. LYNCKER. §. 4. p. m. 25. sq. MULZ. p. 100. Grundf. P. I. C. VI. §. Erstl. nach.
XXXVI. v. MULZ. p. 996. TITIUS. §. 32.
XXXVII. v. HERT. §. 100.

runt, & vexilla propriis ſignata ſymbolis, quæ deinde ex perſonalibus facta ſunt gentilitia, ad familiarum diſcrimen ac ornamentum accommodata; quamvis e majorum Nobilium ſcutis inſignium decus paulatim ad minores tranſire cœperit.

XXXVIII. Ceterum & hoc *civilitatis publicæ* genus eſt, inter Status Imp. non ſolum, ſed & inter hos, cumprimis majores, & exteros, ſolenne, quod alter alteri luctus aut gaudii communionem, in re adverſa vel proſpera, ſignificant, aut amicitiam vel honorem teſtantur.

XXXIX. Quænam vero Ceremoniæ in variis actibus Imperialibus, cumprimis in Comitiis, nec non circa electionem & coronationem Imperatoris, ſolennem Archi-officiorum functionem, convivium ſolenne, itemque in inveſtituris Cæſareis, uſu receptæ ſint, & quibus honorum gradibus Electores, Principes & Status reliqui, in hujusmodi actibus ſolennibus, ab invicem diſtinguantur, ſuis locis traditur.

XL. Sequuntur Ceremoniæ & honores, quibus Electores & Principes Imp. per *LEGATOS* ſuos fruuntur. Hi vero duplicis generis ſunt: Alii enim ab *illis* exhibentur, *ad quos mittitur* Legatus; alii vero a *Legatis* ſibi *invicem* exhibentur.

XXXVIII. v. TITIUS L. III. C. VIII. §. 18.

XLI. *Prioris* generis fere ſunt: (1) *Solennis* Legati *Receptio*, ad quam ſpectat prævia *adventus intimatio*, atque hanc excipiens *occurſus*, *comitatus* & *introitus* pompa; (2) *Hoſpitalitas* publica; (3) *Prima* eaque *ſolennis Audientia*, &, quæ ad eam ſpectant, *deductionis*, *exceptionis* & *reductionis* ceremoniæ, nec non *verborum* ſolennia; (4) Jus *tegendi caput*, & *ſedendi*; Quibus accedit (5) *Legitimatio*: Sed mores & inſtituta Aularum ac Gentium in ſpecialiori harum ceremoniarum determinatione mirifice variant.

XLII. *Poſteriores* vero, a tempore pacis Noviomagenſis inprimis, aliquanto magis ad regulam diſpoſitæ inveniuntur, & ſequentes fere ſunt: (1) *Denunciatio adventus*, & *gratulatio*; (2) Prima *viſitatio* noviſſime advenientis; (3) *Locus honoratior* viſitantis apud viſitatum; (4) Jus *inſidendi ſellæ* cum *brachiis*; denique (5) Titulus *Excellentiæ*, tam *Ambaſciatori*, quam ejus *Conjugi*, debitus.

XLIII. Omnes hæ ceremoniæ circa *Legatos primi ordinis* potiſſimum locum habent: imo pleræque, vi *characteris repræſentatitii*, prorſus iis propriæ ſunt; nonnullæ vero, uti legitimatio, audientia &c. etiam cum *Ablegatis*

XL-XLII. * Dic. de origine tituli *Excellentiæ*. v. RHET. *J. Publ.* L. II. T. XXIII. §. 4. KULP. C. 13. 14. PRESB. §. 113-122.

gatis iis ſunt communes, licet non tot ſolennibus veſtitæ.

XLIV. Scilicet efficit *Character* iſte *repræſentatitius*, ut Legatus iisdem fruatur honoribus, quibus frueretur is, qui repræſentatur, ſi præſens eſſet, in quantum perſona Miniſtri eorum capax eſt: quod tamen ita intelligendum, ut character iſte non quidem majores honores tribuat, quam ipſe Principalis habet, nec tamen adimat, quos Legatus jam ante miſſionem habet.

XLV. Honorum iſtorum alii ſemper perfecti *juris* fuerunt, qualis eſt *Præcedentia*; alii vero initio nudæ *civilitatis* ſpeciem habuiſſe, paulatim vero in *debitum* evaluiſſe videntur; quo ſpectant *titulorum*, *viſitationum*, *reviſitationum*, *occurſuum*, *comitationum*, *ceremoniarum* denique omnium, in receptionibus, audientiis, aliisque tractationibus, conſuetarum, ſubtilitates: quamvis in nonnullis varient Aularum inſtituta, & character iſte etiam gradus honorum admittat.

XLVI. *Miniſtri ſecundi ordinis* cum charactere hoc repræſentatitio careant, Legatis primi ordinis indiſtincte cedunt, ſine reſpectu Dominorum prærogativæ, titulo Excellentiæ quoque illos honorant, quem tamen vi-

XLIV. XLV. v. KULP. C. XIV. §. 1. 2. 3. 5. 7. FURST. C. 7.

cilsim non accipiunt, primo illos visitant, & apud visitatos loco cedunt, denique pleraque exceptionum, occursuum, comitatuum solennia circa hos cessant, nisi forte ex speciali favore ac civilitate, vel observantia, ex his quoque nonnulla illis exhibeantur.

XLVII. Jam, *utrum in Legatis Statuum Imp.* quoque *character repraesentatitius, cum omnibus suis effectibus, locum habeat?* dispiciendum. Ubi ante omnia, quid in *Imperii Conventibus*, & quid apud *Exteros*, obtineat; itemque inter *Electores*, *Principes* & reliquos *Status minores*, probe distinguendum est.

XLVIII. In *Imperii Conventibus*, quoniam recepta non est *Ambasciatorum* appellatio, nec connexi repraesentationis effectus locum habere videntur. Sed cum non minoris sint dignitatis huc missi Legati, ab eo tempore, quo ab Exteris ceremonialem artem didicerunt nostri, paulatim aliqua ejus generis se heic quoque insinuarunt, & ad hos quoque Legatos translata sunt.

XLIX. Apud *Exteros* quidem sese exerunt characteris repraesentatitii effectus, sed non intuitu omnium Statuum. Licet enim omnes Status *Jure legationum* gaudeant, tamen non omnium Statuum Legati aequalibus *titulis* et *honoribus* fruuntur: siquidem multoties

XLVIII. v. SPRENGER. *Luc. Imp.* p. 72. KULP. §. 6.
XLIX. v. PRESBEUT. §. 136. KULP. C. XIV. §. 6.

ties contingit, ut quis idem jus cum alio commune habeat, quo tamen non eodem modo uti potest; cum sæpe differentiæ dignitatum inter utrumque actioni aliquid honoris addant, vel detrahant.

L. Equidem *ELECTORES* jam dudum variis occasionibus obtinuerunt, ut *Legatis* eorum tantum non omnes, characteri repræsentatio regulariter annexi, atque adeo *pares* cum *Regiis*, honores sint habiti, in ipsa Aula Cæsarea æque ac plerisque Regum & Statuum liberorum aulis, nec non publicis Gentium congressibus: Imo *plures* etiam cum charactere missi iisdem honoribus a Cæsare aliisque mactati sunt; licet *Rex Galliæ* inprimis nec omnes, nec nisi uni, Ambasciatorum honores concedere voluerit.

LI. Sed utrum & *PRINCIPUM* Legati cum charactere ita mitti possint, ut eodem cum Electoralibus jure & honore Ambasciatorum gaudeant, controversia est, quæ in Aulis maximorum Regum, & præsertim Noviomagi, in publico Europæ consessu, agitata est, quamvis origo ejus jam a Pacificatione Westphalica repetenda sit.

 LII. Oc-

L. v. *Capit.* CAR. VI. a. III. FURSTEN. C. 36. KULP. C. X. §. 26. sqq. C. XIII. §. 6. RHET. §. 3. BRUNNEM. de *Jure Cerem.* §. 13. sqq.

LII. Occasio hinc nata est, nonnullis, iisque potentioribus Principibus novam *Suprematus* vel *Potentatus* qualitatem, &, propter hanc, Legatis ipsorum Ambasciatorum honores, tribuendi: Certe ut omnibus hoc jus concedatur, multitudo potissimum obstare videtur Principum, viribus tuendi dignitatem destitutorum; ut potentioribus tantum, ratio, quæ potentiam Jus tribuere negat: Sed res nondum definita est, nec privati est, eam definire.

LIII. Statuum minorum, veluti *Prælatorum* minorum, *Comitum* & *Baronum*, nec non *Civitatum* Imp. Legati, uti non possunt majoribus honoribus frui, quam ipsorum Principales, ita nec Ambasciatorum ceremonias sibi asserere audebunt.

LIV. Quod jam speciatim ad *Præcedentiam* Legatorum attinet, *ELECTORALES* quidem in solenni curia Imperiali etiam *Regios* præcedunt: In Aula Cæsarea & in aliis casibus extra Imperium, his quidem cedunt, sed aliorum *Principum Exterorum* omnium, et *Rerumpubli-*

LI. LII. v. FURST. de *Suprem.* C. 1-4. KULP. C. X. §. 12. sqq. PRESB. §. 138. RHET. T. XXIII. §. 6. BRUNN. §. 23. sqq.

LIII. v. PRESB. § 136.

LIV. v. *Cap. Nov.* l. c. RHET. §. 7. 8. KULP. C. XIV. §. 22. sqq. BRUNN. Disp. cit. §. 17. sqq.

publicarum liberarum, ut Venetæ & Belgicæ, merito præferuntur; quod posterius & Capitulatione Cæsarea, & solenni pacto 1671. Electores sibi asseruerunt.

LV. Ubi soli omnium *Electorum* Legati adsunt, singuli suorum Principalium obtinent locum: ELECTORIBUS vero præsentibus, licet ordine posterioribus, semper cedunt *Legati* anteriorum: At *Principes* præsentes in actibus publicis *Electorum Legati* præcedunt; quod isti non nisi in collegialibus actibus & functionibus solennibus, & quidem in Legatis solum primis, admittunt. Ceterum, an Principum Legatus primarius Legato Electoris secundo cedere debeat, aliquando disceptatum, sed sine justa caussa, cum Legatus secundus primo dignitate sit æqualis.

LVI. Inter *PRINCIPES* quoque regula valet, quod Principes in persona in Comitiis præferantur Legatis alias priorum Principalium, modo sint regentes, vel proximi ad regimen; exceptis tamen *Austriacis*, *Burgundicis* & *Salisburgensibus*: An vero & recens creati veterum Legatis præferendi sint, superioribus Comitiis disputatum, & in affirma-

Ffff 5 tivam

LV. v. *Cap.* LEOP. a. V. *Nov.* l. c. KULP. §. 9-15. 35. Grundf. P. II. C. 5. RHET. §. 8. BRUNN. Disp. cit. §. 31. 82.

LVI. v. Grundf. l. c. RHET. §. 10. KULP. §. 17. 18. 19.

tivam d. 2. Jul. 1653. conclusum. Pariter Legatus Princeps, si mittentis sit agnatus, priorum Principum Legatis præfertur; secus, si sit extraneus.

LVII. Quod ad ceteros honores, *Receptio solennis* in *Gallia* quidem nec Electorum, nec Principum Legatis conceditur, attamen in *Polonia*, *Anglia* & apud *Batavos*: In *Aula Cæsarea* an eadem circa Legatos Statuum obtineat, dubium; Intuitu Exterorum distingui solet inter negotia, ob quæ mittuntur Legati, & an ut *a Rege* veniant, an ut *a Vasallo*, vel *Principe Imperii*; posterioribus casibus haud facile conceditur.

LVIII. In *Comitiis* regulariter nemo, præter Cæsarem solenniter excipitur. *Status Imp.* inter se non quidem tam scrupulosa ceremoniarum observatione, quam Exterorum aliqui solent attendere, sed aliquo tamen, sæpius prolixo, apparatu, Legatos ad se missos recipiunt.

LIX. Solent quoque Status Imp. *Legatos Electorales*, per territoria ipsorum transeuntes, quos de comitatu & victu pro civili pretio prospicere tenebantur, hodie benigne excipere & tractare, non ex lege, sed civilitate

tate

LVII. LVIII. v. KULP. C. XIII. §. 6. seqq. BRUNN. §. 13. 14.

LIX. v. LIMN. ad A. B. C. I. Obs. 1. n. 6. KULP. C. XII. §. 20.

tate amicitiaque: In Civitatibus Imp. iisdem præter festivam gratulationem, etiam certa vini, avenæ, & piscium quantitas offertur.

LX. Receptionem sequitur *Legitimatio*, quæ interdum fit ante audientiam, oblatis Domino, per *Ministros* ad id constitutos, litteris credentialibus, ut in *Aula Cæsarea*, & apud *Exteros* plerosque, nec non *Electores* & *Principes*; interdum in prima demum audientia, vel in publico Senatu, ut apud *Batavos*, & in *Civitatibus* Imperialibus: In *Comitiis* quæ sit ratio se legitimandi, suo loco traditum est. Ceterum Legatus ad dicendum non admittitur, nisi traditio litterarum credentialium præcesserit.

LXI. Porro *solennis ad Audientiam Deductio* & *Exceptio* in usu est, circa quam tamen variant Aularum instituta: Cumprimis Ministri deducentis vel excipientis dignitas, curruum splendidiorum, & satellitii, numerus ac diversitas, pro diversitate Legatorum, aut honoris iis exhibendi, attendi solet. Sed non nisi in prima & novissima, iisque publicis, audientiis obtinet: Est quoque penes Legatum, publicam, an privatam, audientiam sibi dari velit.

LXII.

LX. v. KULP. §. XIII. §. 12. 13 C. XV. §. 10.
LXI. v. KULP. C. XV. §. 3-9

LXII. Inter effectus characteris repræsentatitii quoque poni solet *honoratior locus, Legato in domo Principis, ad quem mittitur, concedendus*, cujus rei tamen & exempla, & rationes, in contrarium sese offerunt.

LXIII. Magis ad regulam pertinet *facultas se tegendi sedendique coram Regibus, aut Principibus, ad quos missi sunt*; quam Electorum Legati in *Aula Cæsarea*, & *Comitiis*, coram IMPERATORE non minus, ac in plerisque Exterorum aulis, & in his etiam nonnullorum Principum Legati, obtinuerunt; non vero in *aula Regis Galliæ*, qui tamen & ipse stans & detecto capite eos audire svevit. An vero in *aulis Electorum & Principum* Legati eorum invicem hoc jus habeant, an vero aperto semper capite hos audiant, non certo constat.

LXIV. Porro regula inter Legatos proximo seculo stabilita est, ut *novissime advenienti prima detur visitatio*, quam *Cæsarei* non minus ac *Exteri*, Electoralibus Legatis, atque hi sibi invicem, citra controversiam exhibent. *Commissarius* autem Cæsareus *Principalis* in Comitiis ab Electoribus etiam, serius advenientibus, prima visitatione honoratur.

LXV.

LXII. v. FURST. C. 8. & 63. KULP. §. 16.
LXIII. v. FURST. C. 62. KULP. §. 18. 12. 20. BRUNN. §. 34.
LXIV. v. KULP. C. XVI. §. 2-6. BRUNN. §. 32.

LXV. Qui alterum invisit, in aditu ædium excipiendus, & potior locus incessus & sessionis eidem, ac, si plures sint, omnibus dandus est, licet alias Legati illi de præcedentia inter se contendant.

LXVI. Titulus *Excellentiæ* denique, qui a tempore Pacis Westphalicæ in Germania quoque invaluit, *Electoralibus* quidem Legatis a Cæsareo, Pontificio, Regiisque, citra dubitationem concessus est.

LXVII. Sed circa *Principum* Legatos res, quoad hujus generis honores, maxime controversa est, intuitu *Electoralium* æque ac *Exterorum*; Scilicet cum in illis character repræsentatitius non agnosceretur, non solum de titulo *Excellentiæ*, sed & *primæ visitationis* honore, *honoratiori loco*, aliisque *ceremoniis*, inter *Electorales* inprimis & *Principales*, acriter disceptari cœpit; unde & *solennes visitationes* in Comitiis inter illos cessant, quas tamen cujusque ordinis Legati inter se sibi invicem exhibent, & titulus *Excellentiæ* illis ab his vicissim denegatur.

LXVIII. Denique in *Comitiis* & *Conventibus* Imp. *Ceremoniæ* quædam dantur Statuum Lega-

LXV. v. KULP. §. 9-13.

LXVI. LXVII. v. LIMN. J. P. L. IV. C. 9. KULP. C. X. §. 12. sqq. C. XVI. §. 16. sqq. *Elect. J. P. Cur.* C. 7. BRUNN. §. 33. 36.

LXVIII. v. KULP. C. 17. BRUNN. §. 35.

Legatis *propriæ*, ſuis locis expoſitæ. Hic notari meretur, quod in proceſſionibus ad Propoſitionem Cæſaream ſoli Electorales Legati, & Principes præſentes *equis* vehi ſoleant. Quæſitum quoque an Legatis Principum *Rhedis ſex equorum* uti liceat? quod Electorales negarunt. Cetera ex uſu & actis publicis addiſcenda ſunt.

CAP. X.

DE

JURIBUS STATUUM IMP. IN TERRITORIO ALIENO, SIVE SERVITUTIBUS JURIS PUBLICI.

§. I.

PRæter Jura Territorialia, dantur & alia quædam Jura, non quidem omnibus Statibus communia, ſed huic vel illi propria, *SERVITUTES JURIS PUBLICI* nonnullis appellata, quæ nihil aliud ſunt, quam *Regalia quædam particularia*, vel *alia jura ſingularia*, *in alieno Territorio*, *non jure Superioritatis T.*, *competentia*, *ſed vel privilegio*, *vel conventione*, *vel præſcriptione*, *vel alio modo*, *acquiſita*.

II. Diſpe-

§. I. v. L. B. de LYNCKER. de *Super. Terr.* p. 32. TIT. *J. Publ.* L. IV. C. I. §. 2. *Chr. Jo. Conr.* ENGELBRECHT. de *Servit. J. Publ.* S. II. M. I. §. 1.

* Utrum in Regalibus tam majoribus, quam minoribus conſtitui poſſint? v. ENGELB. M. II. §. 1.

II. Dispesci possunt in *Affirmativas* & *Negativas*: *Illa* in jure exercendi certa Regalia, aliave jura, in alieno territorio; hæ in jure prohibendi Dominum Territorii exercitio certi alicujus regalis, quod ipsi, absque constituta servitute, vi S. T. competiisset.

III. Inter affirmativas primum occurrit *Jus Sacrorum*, quod vel in totum, vel ex parte in alieno territorio competere potest, sed utroque casu stricte capiendum est: Prioris exemplum est in Comitatu *Solmensi*, posterioris in Episcopatu *Hildesiensi*.

IV. Spectat quoque huc *Jus Patronatus*, quod uti a fundatione vel dotatione vel reædificatione Ecclesiæ plerumque pendet, ita ex iisdem causis, vel conventione etiam, in alieno Territorio competere potest (*a*). Eadem fere ratio est *Decimarum*, aliorumve *redituum* ex *fundationibus ecclesiasticis* territorii alieni percipiendorum (*b*). Utriusque generis varia exempla passim obvia sunt.

V. Non minus Jus *Advocatiæ armatæ* huc quodammodo referri poterit, quod in genere est

---

II. v. ENGELBR. M. I. §. 5. 6. 7.

III. v. HERT. de *Sup. T.* §. 13. ENGELB. M. II. §. 5. 6. 7.

IV. (*a*) v. ENGELBR. §. 22. (*b*) v. I. P. a. V. §. 45. sqq. LYNCKER. de S. T. p. 32. ENGELB. §. 23.

V. v. MAGER. de *Advocat. Arm.* C. XIV. n. 132. sqq. TIT. §. 34. ENGELB. §. 26.

est Jus Statum in protectionem receptum, contra injustam vim defendendi, ac eo nomine certum protectionis censum exigendi: Atque hoc interdum nudi *fœderis inæqualis* rationem habet, plerumque vero species quædam *Servitutis Juris publici* esse videtur, quatenus simul involvit Jus regalia quædam in territorio clientis exercendi, ac emolumenta inde percipiendi; quod ex conventionis aliisve tabulis judicandum.

VI. Est vero illud vel *Ecclesiasticum*, vel *Seculare*; vel *temporale* seu *personale*, vel *hæreditarium*. Patronus dicitur Schutz- oder Schirm-herr/ clientes Schirm-Verwandten.

VII. Jus *Advocatiæ Ecclesiasticæ* olim vel a Cæsare Ducibus aut Comitibus in Ecclesias aut Monasteria vicina concessum, vel ab iisdem in Monasteriis a se conditis sibi reservatum, vel conventione postea constitutum, hodieque Secularibus nonnullis Statibus in Territoriis quibusdam Ecclesiasticis competit, &, præter Jus protegendi, sæpe & Jurisdictionem civilem & criminalem, aliave regalia, complectitur.

VIII. *Secularis Advocatia* itidem potentioribus quibusdam Statibus in infirmiores, cumprimis

VII. V. KLOCK. T. I. *Consil.* 37. STRUV. *S. J. Feud.* C. XXV. aph. 20. HERT. de *Consult. LL.* §. 17. TIT. §. 5. 6. ENGELB. §. 26. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVI. §. 5.

mis Civitates Imperiales, interdum competit, atque pacto plerumque hodie constituitur.

IX. Possunt igitur Status sese alteri in protectionem dare, etiam absque consensu Cæsaris, modo nihil contra Imperium fiat; etiam Nobiles Immediati: non vero subditi mediati, qua tales; nisi id jus usu quæsitum, vel Dominus tueri eos non possit, vel controversia sit inter Dominum & cives, in qua ille vim paret.

X. Defendendi officium incumbit Patrono, cum cliens jure defendi potest: Non vero *tenetur* defendere, nisi requisitus, vel notoria sit necessitas; nec *potest* invitum, nisi sua intersit: Modus pendet ab arbitrio Patroni: & potest vel jure fieri, vel amicabili compositione, vel armis, etsi cliens jus armorum non habeat, modo casus sit, ubi Patronus habet. Fit autem sumtibus clientis,

IX. v. A. B. T. 15. Ordn. des Landfr. 1521. T. 13. R. I. 1529. §. 30. R. I. 1541. §. 26. f. R. I. 1544. §. 26. f. 83. Landfr. 1548. §. 1. f. R. I. 1555. §. 23. I. P. a. V. §. 45. *Cap.* jos. a. VIII. *Nov.* a. XXVII. MAGER. C. VI. n. 66. sqq. LIMN. C. VIII. n. 72. COCC. XXV. §. 6. 7. BURGOLD. ad I. P. D. XXI. M. 4. §. 19. TIT. § 7. 8.

X. v. MAGER. C. XI. XII. XIV. n. 326. 329. MYLER. de *Stat.* *I.* C. XVIII. th. 13. 14. COCC. §. 9. 10.

licet annuum quid præstet: modo alias Patronus eos facturus non fuisset, nec aliud convenerit.

XI. Vi hujus Juris competit Patrono cum *reverentia*, a cliente ei exhibenda, tum *Jus omnia agendi*, *sine quibus* tueri eum *non* posset, plerumque etiam *censum protectionis* exigendi: Non vero regulariter Jus aperturæ, muniendi, aliaque Superioritatis jura exercendi, invitis clientibus: nec ulla jurisdictio aut subjectio, ne quidem in causis religionis: Secus, si pacto regalia quædam ei concessa fuerint.

XII. Tollitur hoc jus variis modis, uti mutatione status Patroni vel Clientis, temporis præfiniti lapsu, vel existente conditione constitutioni adjecta, mutuo consensu, præscriptione, an & cessione vel renunciatione unius partis? dubium, illud juri conventius, hoc usu magis receptum videtur.

XIII. Porro nonnunquam *Potestatis legislatoriæ* particula in alieno territorio competit, exemplo pagi cujusdam in Ducatu Magdeburgico, in quo & Anhaltinæ leges publicari possunt (*a*): Eodem refertur Jus mandata

XI. v. MAGER. C. X. n. 35. sqq. 345. 592. C. XIV. n. 132. sqq. I. P. a. V. §. 44. COCC. §. 11. 12. 13.

XII. v. MAGER. C. XVI. MYLER. l. c. th. 25. COCC. §. 15. 16.

XIII. (*a*) v. ENGELBR. §. 9. (*b*) v. HARPRECHT. *Consf. Tubing.* XLIX. n. 260.

data, causas Imperii & Circulorum spectantia, in alieno territorio affigendi.

XIV. Sed & *Jurisdictio* in alieno territorio, in totum vel ex parte, competere potest: unde interdum fit, ut in aliquo loco alius habeat Superioritatem T. alius Jus gladii, sive jurisdictionem centenariam, alius jurisdictionem simplicem, sive Vogteiam, alius jurisdictionis exercitium, alius pœnarum mulctarumque compendia; alius causæ cognitionem, alius executionem, alius apprehensionem, incarcerationem, inquisitionem & torturam, alius vero Jus ferendæ & exequendæ sententiæ; aliaque similia: quorum varia passim extant exempla.

XV. Eodem spectat *Jus apprehendendi delinquentes* in alieno territorio, quod Electori Moguntino, ex privilegio MAXIMILIANI I. asseritur (*a*): Item Jus exigendi *remissionem delinquentium*, ex pacto, vel præscriptione vicinis interdum acquisitum; exemplum præbet conventio a. 1617. inter Electorem Brandenburgicum & Duces Pomeraniæ & Meclenburgicos inita (*b*).

XIV. V. SECKEND. T. Fürsten Staat P. II. C. 9. ENGELB. §. 10. 11.

XV. (*a*) VITR. L. III. T. X. §. 14. TIT. §. 10. (*b*) HARPR. *Cons. Tub.* XLIX. n. 9. 10. 11. ENGELB. l. c.

XVI. Quin & huc pertinere videtur *Jus Patronatus*, sive *Jurisdictio*, in omnes Statuum *buccinatores*, Electori Saxoniæ: Item *Jus Protectionis* in *fabros ærarios* in partibus Rheni, Sveviæ & Franconiæ Orientalis, Electori Palatino, competens.

XVII. Speciem quoque servitutis J. P. habere videtur *Homagium*, quod alieno Domino nonnunquam præstatur, vel ex antiquo usu, vel propter regalia certa, eidem in alieno territorio competentia: quam in rem exempla Civitatum Imp. Coloniæ, Wormatiæ, Spiræ, Hamburgi, afferuntur; quamvis ea non careant dubiis.

XVIII. Ejusdem generis est *Jus circa homines proprios*, in alieno territorio competens; quo spectat Jus *Wildfangiatus* Electori Palatino in territoriis vicinis, item Jus der Halseigenschafft Ducibus Brunsvico-Luneburgensibus in Episcopatu Hildesiensi, acquisitum; aliaque in aliis terris obvia.

XIX. Item *Jus conductus passivi* vel *activi* per alienum territorium: prioris generis Electoribus, per territoria Statuum ad electionem Impera-

XVI. v. EUR. HER. p. 253. 298. ENGELB. §. 10. f.
XVSII. v. LYNCKER. ad SCHWED. *J. Publ.* P. Spec. S. II. C. XI. §. 1. ENGELB. §. 8.
XVII. v. ENGELB. §. 24. 25.
XIX. (*a*) v. A. B. C. I. §. 1.2. (*b*) v. ENGELBR. §. 15.

Imperatoris proficiſcentibus, competit (*a*); poſterioris generis varia dantur exempla (*b*).

XX. Tale etiam eſt *Jus collectandi* extra territorium, ex conceſſione Cæſaris, vel alio titulo, nonnunquam acquiſitum (*a*): *Jus vectigalium*, quale Elector Palatinus in vicinis quibusdam territoriis exercet (*b*): *Jus Poſtarum* per alienum territorium inſtituendarum, quale itidem Statibus nonnullis potentioribus, ex pacto plerumque, acquiſitum eſt (*c*).

XXI. Item *Juriſdictio foreſtalis*, *Jus venandi* in alienis ſylvis (*a*): Item *Jus piſcandi* in alienis fluminibus (*b*): Jus habendi *navem forenſem* ſuper Mœno, Moguntino competens (*c*), & his ſimilia.

XXII. Jus *conſcribendi milites* & *ſequelæ*: Jus *aperturæ* & *præſidii*; Jus *Albergariæ*, vi cujus quis adventanti hoſpitium, eſculenta & potulenta gratis dare debet: denique Jus *hoſpitationis*, vi cujus alterum quis hoſpitio excipere tenetur: Cujus generis jura varie a variis Statibus in alie-

XX. (*a*) V. ENGELB. §. 14. (*b*) V. THULEM. de *Octov.* C. XVIII. §. 37. (*c*) V. STRYK. de *Jure Princ. extra territ.* C. I. n. 128.

XXI. (*a*) V. MYLER. de *Princ. & Stat.* P. II. C. XXXVII. n. 13. HERT. de S. T. §. 49 VITR. L. III. C. XVIII. §. 12. 16. (*b*) ENGELB §. 16. (*c*) V. KLOCK. T. I. *Conſ.* 5.

XXII. V. VITR. l. c. §. 65. 66. I. P. a. V. §. 46. TIT. §. 12. 13. 14. ENGELB. §. 17-21.

nis territoriis exercentur, ex conventione, vel usu, competentia.

XXIII. Servitutum Juris publici *negativarum* exempla sunt: Jus *extruendi fortalitium* intra certum districtum, vel quoad certum locum, alicui ademtum: *necessitas* certum monumentum *destruendi*: facultas *milites alendi* ad certum numerum restricta (*a*): Jus *nundinarum* & *stapulæ* cum jure prohibendi intra certum districtum competens (*b*).

XXIV. Hæc aliaque hujus generis jura, occasione vicinitatis maximam partem orta, licet vel ex usu & observantia, vel expressa concessione Cæsaris, aut aliorum Statuum, certis Statibus competere possint: tamen fortassis nonnulla illorum antiqua tempora, & turbidum Reip. statum, respiciunt, quæ adeo, post confirmatam liquidius Statuum superioritatem T. aliis expirasse videntur; certe prolixæ controversiæ eo nomine inter nonnullos enatæ sunt.

CAP.

XXIII. (*a*) V. ENGELB. §. 27. 28. 29. (*b*) V. TITIUS §. 16.

XXIV. V. TITIUS §. 17.

Cap. XI.

De
CONVENTIBUS PROVINCIALIBUS, NEC NON SENATIBUS ET JUDICIIS IN TERRITORIIS.

§. I.

UT Jura territorialia rite exerceantur, non ſolum *Comitia*, ſeu *Conventus Provinciales* ſæpius inſtituuntur, ſed & *Collegia perpetua*, ſive *Senatus* ac *Magiſtratus* negotiis territorialibus, Principis nomine adminiſtrandis, præficiuntur: De illis hoc, de his ſeqv. Cap. agendum.

II. Sunt autem *COMITIA PROVINCIALIA Conventus Domini T. & Statuum Provincialium omnium, vel quorundam, rite convocatorum, eo fine inſtituti, ut negotia ſtatum provincialem concernentia legitime definiantur, ſalutis publicæ cauſa.*

III. *Origo* illorum ſatis antiqua eſt, atque partim a priſtina Germanorum *libertate* & more in commune conſultandi, partim a

III. v. *Chron. S. Uldar. Aug.* ad A. 1152. ibi de HAINRICO. Bav. & Sax. Duce: *Huc uſque ad quatuor Marchiones Auſtriæ & Styriæ, Iſtriæ, Chambenſis, ad celebrationem Curiæ Ducis Bavariæ veniebant, ſicut hodie Epiſcopi & Comites ipſius terræ. Conſtit.* RUDOLPHI I. d. a. 1287. renovata a. 1291. ap. LEHMAN. *Ch. Sp.* L. V. C. 8 ibi: Was

ubi scil. Ordines ex arbitrio Domini T. aut dicis tantum causa, in rebus, quas odium comitatur, vel ingruentibus periculis, adeoque rarius convocantur; In aliis plane cessarunt. Olim quoque alia *stataria* erant, vel *anniversaria*, statis temporibus celebrari solita, alia *extraordinaria*.

V. Qui in Comitiis his provincialibus *Jus suffragii* habent, dicuntur *STATUS PROVINCIALES:* quorum qualitas in Provinciis Germaniæ non quidem certo pecuniæ censu, ut in exteris quandoque Rebusp., æstimatur; nec tamen etiam mera dignitas personæ est, sed cum certorum *bonorum immobilium* possessione cohæret.

VI. Horum generatim tres sunt ordines: *PRÆLATORUM* scil. *NOBILIUM*, & *CIVITATUM*; sed variant hac in parte Provinciarum instituta.

VII. Ad *PRÆLATORUM* ordinem referri solent *Episcopi*, si qui sunt, *Abbates*, *Capitula*, *Academiæ*, *Prælati minores*, in quibusdam etiam regionibus *Ordinis Teutonici* vel *Johannitici* Equites aut Commendatores: Interdum

v. CONRING. *Hist. Rerump.* tit. *Austria.* §. 23. *Bavar.* §. 8. STRYK. de *Stat. Prov.* C. I. n. 15. sqq. EUR. HER. p. 301. HERT. de *Consult. LL.* &c. §. 7. de *Special. I. R. G. Rebusp.* §. 28. HUGO l. c. §. 28. 29. STRUBE l. c. §. 8.

V. v. HUGO §. 12. 13.

quoque Prælati iterum in diversas classes dividuntur.

VIII. Inter *NOBILES* in quibusdam provinciis etiam *Comites* & *Barones*, mediati scilicet, reperiuntur; licet in aliis peculiarem, & ab Ordine Equestri separatam Curiam constituant, in aliis vero *Prælatis* etiam associentur. Reliqui *Nobiles*, in Saxonia in *Schrifftsassios* & *Amtsassios*, qui & intuitu comitiorum inter se differunt, in Pomerania in Schloß-gesessene u. gemeine Edelleute / distingvuntur; quamvis hac in parte sæpius quis pro *Schrifftsassio* habeatur, qui alias ratione jurisdictionis talis non est, saltem in statu dubio versatur.

IX. *Non-nobiles*, feuda nobilia possidentes, alibi ad Comitia quoque vocantur, sed in Saxonia non admittuntur; imo ne *Nobiles* quidem, qui justum majorum numerum der sechzehen Ahnen demonstrare nequeunt; quamvis erga illos, qui majoribus officiis togatis vel sagatis inclaruere, faciliores esse soleant.

X. Ex *CIVITATUM* ordine illæ tantum ad Comitia vocantur, quæ istud jus ab antiquo obtinuerunt: In nonnullis provinciis accedunt *Vogtejæ*, vel etiam *Communitates vicorum* vel *pagorum*, quæ & nonnunquam peculiarem classem constituunt.

XI. In

VI-X. v. HUGO §. 15-25. 31. HERT. §. 7. HORN. C. LXIII. §. 2. 3. STRUV. §. 48.

XI. In Electoratu Saxoniæ *Prælati*, *Comites & Barones* peculiare Collegium formant; *Academiæ*, Lipsiensis & Wittebergensis, licet Prælatis alias accenseantur, separatam tamen curiam habent: *Nobiles* & *Civitates* in tres classes distingvuntur; (1) den engern Ausschuß/ (2) weitern Ausschuß/ und (3) gemeine Ritterschafft und Städte.

XII. In *angustiori* Nobilium *cœtu* primores ex Nobilitate sunt, qui, Principis consensu, ex aliis allegantur; huic præsidet Mareschallus hereditarius ex inclyta familia *Læserorum*, qui & alias res comitiales dirigit; *Cœtus numerosior*, peculiari conclavi gaudens, pluribus Membris constat, quæ itidem ab ipso, Principis consensu, ex Nobilitate reliqua deliguntur; unum vero ex illis directorium gerit: *Reliqui* Nobiles, die gemeine Ritterschafft/ Collegium quidem constituunt, sed secundum Circulos distingvuntur, & Directoribus suis gaudent.

XIII. Ex *Civitatibus* itidem aliæ ad cœtum *angustiorem*, aliæ ad *numerosiorem*, pertinent: Uterque in uno conclavi congregatur, diversis tamen mensis assidet: Reliquæ, *communi* Civitatum classi adscriptæ, secundum Circulos etiam distingvuntur: *Lipsia* autem tum in universum inter Civitates, tum inprimis in cœtu angustiori, directorio fungitur.

XIV.

XI-XIII. v. HORN. §. 3.

XIV. Sunt quoque in nonnullis Provinciis certi *Cancellarii provinciales*, quasi *Oratores Ordinum* provincialium; in aliis *Merefchalli*, ex Nobilitate electi, vel etiam hereditarii, qui ea, quæ ad Concilia Provinciæ pertinent, curant: In aliis vero Ordines fuos *Syndicos* habent, qui pro ipfis verba faciunt.

XV. Quemadmodum vero *auctoritas* Statuum Prov. non ubique eadem eft, ita etiam variat *objectum* Comitiorum provincialium, dum in aliis Provinciis plura, in aliis pauciora, negotia confenfu, vel confilio, Statuum indigent: id quod ex cujusque Provinciæ LL. fundamentalibus dijudicandum eft.

XVI. Generatim Negotia, quæ ad *Statum publicum* totius Provinciæ, tum *Sacrum*, tum *Secularem* pertinent, in iis tractari folent: Speciatim de caufis agitur ad religionem pertinentibus, de LL. ferendis ac interpretandis, de rebus politiæ, fecuritate publica, confervatione regalium, cumprimis *collectis* & *tributis*, itemque de caufis ad familiam Principis fpectantibus, controverfiis cum Agnatis, materia

XIV. v. HUGO §. 30. SECKEND. Fürften=St. P. II. C. IV. §. 10.

XV. XVI. v. AVENT. *An. Boj.* L. I. SECKEND. C. X. p. 345. WECK. Befchr. von Dreßd. P. IV. T. 6. HUGO §. 29. HERT. §. 8. FRITSCH. de *Conv. prov.* C. VII. § 8. EUR. HER. p. 46. HORN. §. 4. STRUBE §. 9.

ria successionis, aut alienationis, aliisque magni momenti negotiis, statum belli & pacis concernentibus.

XVII. Indicit Comitia provincialia DOMINUS T. atque Status Provinciales, præscripto etiam loco & tempore, amanter invitat; & in Saxonia quidem *Schrifftsassios* singulos per litteras, *Amtsassios*, qui jus comitiorum habent, per Præfectos: Sine Domini vero consensu Statibus conventus agere non licet; nisi per pacta & reversales id iis indultum fuerit, vel summa necessitas tempore belli conventus extorqueat.

XVIII. *Locus* horum Conventuum olim erat publicus sub dio, hodie vero in Aula Principis, vel Provinciæ Metropoli, esse solet. *Tempus* itidem ab arbitrio Principis pendet, nisi usu provinciæ statis temporibus celebrari solent; Plerumque, tempore consensus ad tributa pendenda præterlapso, novæ diætæ indicuntur: Durabant olim non ultra diem, vel potius aliquot horas, hodie aliquot menses. Ceterum toto hoc tempore Ordines publico sumtu aluntur.

XIX.

XVII. v. EUR. HER. p. 168. HERT. §. 10. *Cap.* JOS. a. III. HORN. §. 2.

XVIII. v. HERT. §. 9. THOMAS. ad MONZ. C. V, §. 24. not. p., SECKEND. §. 9. STRUV. §. 51.

XIX. *Comparere* autem regulariter singuli Status in *persona* tenentur, nisi quod *Amtsassii* in Saxonia, & *Civitates* ubique, per *Deputatos* compareant; Nonnunquam & certa de causa ad comparendum compelli possunt: Ubi comparuerint, Aulæ Mareschallum de præsentia certiorem reddunt.

XX. *Jus proponendi* est penes DOMINUM T. *Actus Propositionis*, post peracta sacra, plerumque Domino, ejusque Familia, præsente, solenni ritu, qui pro varietate territoriorum variat, suscipitur: *Propositio* ipsa vel ab ipso Principe aperitur, vel a Primario ejus Ministro, qui sub ejus persona argumenta futuræ consultationis composita oratione explicat; *ORDINES* vel per primarium aliquod Membrum, vel per Mareschallum, vel etiam Syndicum suum, gratias pro cura patriæ agendo, submisse respondent; inde Propositio exhibetur.

XXI. Propositione peracta, *STATUS* in suas *Curias* & *classes*, quarum variæ sunt, deliberatum secedunt: Primum quidem ea, quæ *Præliminaria* dicuntur, pertractant, & cumprimis *Gravamina* sua, si quæ habent, scripto præliminari exhibent atque medelam a Principe sibi expetunt: Hic ubi mentem, de tollendis

XIX. * Qu. An & per procuratorem comparere, vel plane abesse possint?
v. HERT. §. 10. de S. T. §. 24. HORN. §. 2. STRUV. §. 51.

dis vel non tollendis juſtas ob cauſas, declaraverit, Status de rebus propoſitis deliberant, & cumprimis de certis præſtationibus ad onera publica ſuſtinenda conveniunt, quæ die Bewilligung vocantur.

XXII. Modus conſultandi hic eſt: In ſingulis Curiis ſuffragia *viritim*, vincente regulariter *majori parte* minorem, in univerſum *curiatim feruntur*: Hinc *Relationes* neceſſariæ ſunt, primum inter ipſas *Curias*, ut invicem ſententias communicent, dein ad *Principem*, ut quid Curiæ omnes conjunctim, ſi concordent, vel ſingulæ ſeorſim, ubi diſcordant, cenſuerint, Principi exponant.

XXIII. Hic ubi ſententiam Ordinum approbat, bene eſt: Sed in caſu diſſenſus vel inter Se & Ordines, vel inter hos, ulterius cum ipſis agit; unde ſæpius res ad duplicas, triplicas, quadruplicas venit, donec concors exeat ſententia. Sed quid, ſi hac ratione diſſenſus tolli non poſſit, ſit faciendum; an ſententia Domini præponderet, an res indeciſa relinquenda? ex diverſa regiminis forma judicandum: Multum hic & prudentia & æquaniminitas utrinque valebit.

XXIV.

XX-XXII. Qu. An & in cauſis tributorum provincialium majora valeant? v. SECKEND. l. c. §. 8. 12. 13. 14. HUGO §. 32. 34. HERT. §. 10. HORN. §. 5. STRUV. §. 51.

XXIV. Interdum, ob negotiorum amplitudinem, nonnulla per *Deputâtos*, quibus nonnunquam *Principis Commissarii* præsunt, seorsim expenduntur: Interdum *Deputati* ad ipsum Principem, vel Consilium ejus sanctius, ablegantur, vel illuc advocantur, ut coram de rebus quibusdam agi possit.

XXV. Ex decretis *Recessus Provincialis* formatur, qui in scripturam redactus, Ordinibus ad recognoscendum traditur, ac in consessu Domini & Ordinum prælegitur, porro subscriptione & sigillo Domini munitus, tum ipsius Archivo, tum Actis Ordinum, inseritur, atque adeo rite promulgatus Legis fundamentalis auctoritatem obtinet: His ita peractis, Status, interdum antigrapho quoque accepto, dimittuntur.

XXVI. Ceterum *Diætæ* vel *universales* sunt, ad quos omnes Status convocantur, quales a Principe sub auspiciis regiminis, vel finito concessionum tempore, indici solent: Vel *Particulares* seu *Repræsentatitiæ*, Ausschuß-Täge, ubi selecti mandatis ceterorum instructi conveniunt; quorum Decreta tamen universalem auctoritatem habent; quamvis interdum res graviores ad universales diætas remitti soleant.

XXVII.

XXVI. v. SCHILT. L. IV. T. III. §. 2. HORN. §. 6. STRUV. §. 50.

XXVII. Præter hos Conventus interdum & alii particulares dantur, qui non totam Provinciam tangunt, ſed vel *Circulos*, vel *ſingulas* Ordinum *claſſes*, Creyß-Tage/ Ritter-Täge/ Städte-Täge: quales interdum libere ex ſpeciali privilegio, vel in caſu neceſſitatis inſtitui ſolent.

XXVIII. Denique in *Civitatibus Imperialibus* quoque ſtatis temporibus Magiſtratus & Cives, publicarum conſultationum cauſa, convenire ſolent, prout cujusque conſtitutio & forma regiminis exigit.

CAP. XII.

DE SENATIBUS ET JUDICIIS IN TERRITORIIS.

§. I.

COllegia, ad jura negotiaque territorialia eo felicius adminiſtranda, in Provinciis ordinata, ſunt *Senatus* & *Judicia*.

II. Olim ſummus *Senatus* in omnibus Territoriis fuit *REGIMEN PROVINCIÆ*, in terris Principum die Landes-Regierung/ in terris Comitum die Cantzeley appellatum, ubi non ſolum res ad *Juſtitiam* & *Politiam*, ſed etiam *ſtatum Imperii* & *Provinciæ publicum*, pertinentes, tractari ſvevere, præſide *Cancellario*, qui

Hhhh plerum-

XXVII. XXVIII. v. HORN. §. 6. f.

plerumque Doctor Juris esse debuit: Quod institutum adhuc hodie in Territoriis minoribus servari solet.

III. At hodie in Territoriis majoribus *varii* plerumque *Senatus* dantur, pro varietate negotiorum, variis nominibus insigniti, variaque potestate gaudentes.

IV. Supremus omnium esse solet *CONSILIUM STATUS INTIMUM*, quod ab exitu Seculi XVI. in usu esse cœpit, atque negotia publica Imperii & Provinciæ, itemque extera, cum potestate quadam in reliquos Senatus, nomine ipsius Principis, qui & ipse illi præesse solet, constituto licet nonnunquam aliquo ex Senatu negotiorum Directore, dirigit: In minoribus tamen Territoriis adhuc *Regimen* negotia publica curat; licet in Civitatibus Imp. nonnullis anologum quid, quod den Innern vel geheimen Rath vocant, reperiatur.

V. Reliqua Collegia vel statum militarem erspiciunt, ut *Consilium bellicum*, vel ecclesiasticum, ut *Senatus Ecclesiasticus* cum *Consistoriis* subor-

IV. v. WECK. Beschreib. von Dreßd. P. II. C. II. p. 174. & P. III. T. XX. p. 297. MULLER. *Annal. Sax.* ad d. 24. Jan. 1581. HERT. de *Consult. LL.* &c. §. 2. GIOV. *Germ. Princ.* L. II. C. I. §. 19. & L. V. I. §. 29. HORN. *J. Publ.* C. XLIV. §. 1. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVI. §. 56. 57.

V. V. EUR. HER. p. 37. 258. 259. HORN. §. 1. 3.

ſubordinatis; vel civilem, ubi iterum aliis administratio *justitiæ*, aliis rerum *fiscalium* ſeu *cameralium*, aliis *ærarii* ac *tributorum*, ſimiliumque, cura demandata eſt; unde *varii Senatus* exurgunt, quorum ordo & ratio variat.

VI. Cumprimis *JUDICIA*, ſive *Senatus* & *Magiſtratus*, ad juſtitiæ adminiſtrationem conſtituti, conſiderari merentur. Horum alia ſunt *ſumma*, alia *ſubalterna*: alia quoque illorum antiquioribus temporibus ratio fuit, alia recentioribus eſt.

VII. Sub CAROLO M. in Provinciis *Comites* cum *Scabinis* ſuis, qui a Miſſis Regiis cum conſenſu populi eidem adjuncti erant, de ſecularibus controverſiis ſtatuerunt; in locis publicis, qui Staphola & *Malli* dicebantur. His ſuberant *Centenarii*, ſeu *Centgraviones*, qui per Centenas, h. e. certas Pagi ſeu Comitatus partes, diſpoſiti, Jus in minoribus cauſis dicebant: Centenarii munus alicubi explevisſe videtur *Schultetus*, Longobardis *Schulthais* interdum appellatus. De rebus Eccleſiaſticis cognoſcebant *Advocati*, a Rege petendi: Clerici vero Judices habebant *Epiſcopos*.

VIII. At poſteris temporibus hæc valde mutata ſunt, quamvis quædam antiquitatis imago remanſerit. Medio quidem ævo miſe-

Hhhh 2 ra

VII. v. HERT. de *Conjuit. LL. & Judic.* §. 16.
VIII. IX. v. HERT. §. 17. 21. HUGO de *Reg. G.* C. IV. §. 36. 37.

ra fuit judiciorum facies, *duellis & diffidationibus*, loco juris & judiciorum, uti inter Status Imp. ita & inter privatos, invalescentibus.

IX. Sed firmata magis magisque Procerum potestate, & pristina morum feritate sensim mitigata, haud dubie & in Provinciis Judicia constituta sunt, quorum tamen pristina ratio obscura est. Videntur initio ad exemplum Cæsaris *Judicem Aulicum*, Hoffrichter / habuisse : graviores vero lites in *Conventibus Juridicis* Ordinum provincialibus agitatæ sunt.

X. Seculo XV. & XVI. major cura Judiciis ordinandis in Principum quoque ditionibus adhibita est : unde duplicis generis Tribunalia summa enata sunt, *Senatus Aulici* sive *Cancellariæ*, & *Curiæ* seu *Judicia Provincialia*, ad causas seculares inprimis spectantia; sicut & Judicia Ecclesiastica, sive *Consistoria*, in Protestantium æque ac Catholicorum terris, quamvis diversa ratione, instituta sunt, de quibus jam suo loco actum.

XI. *SENATUS AULICUS*, cui regimen provinciæ, si non in totum, saltem ex parte, junctum esse solet, plerumque non solum Politiæ & Justitiæ administrationem per provinciam dirigit, sed & ipse Jurisdictionem Principis nomine exercet in *Schrifftsassios* quidem & immediatos in prima instantia, in reliquos vero in secunda vel ulteriori.

XII.

XII. Plerumque a ſententiis ejus in Provinciis nulla provocatio datur, niſi ad Judicia Imperii, ubi privilegia de non appellando id non impediunt: Eſt tamen, ubi ſuperiora adhuc *Tribunalia* dantur, ad quæ inde appellatur: ſicut & ubi in una Provincia, inter plures Dominos diviſa, plura Regimina dantur, interdum ad communia Judicia Provincialia provocationes fiunt.

XIII. *CURIÆ PROVINCIALES*, cujus Aſſesſores partim ex Nobilium, partim ex JCtorum ordine plerumque deliguntur, Senatui aulico quidem certa ratione ſubordinatæ eſſe, attamen & concurrentem cum eo Jurisdictionem, vel per totum territorium principale, vel per certas partes, exercere ſolent; ſed quibusdam cauſis interdum exceptis, & ſalva provocatione ad Principem.

XIV. Præterea conſtat, jam a Sec. XIII. Regionum Dominos ſæpe vel omnem Jurisdictionem, vel ejus partem, Civitatibus ſuis, aut Nobilibus, imo interdum & plebejis, conceſſiſſe: Unde hodieque varia *Subalterna*

 in

XI, XII. * Dic. de *Senatu Appellationum* Dresdenſi, de *Tribunalibus* Berolinenſi, Cellenſi, Wiſmarienſi.

v. HORN. §. 2, EUR. HER. p. 259.

XIII. v. HUGO §. 38. HORN. l. c.

* Dic. de Curiis provincialibus Saxonicis.

XIV. v. HERT. §. 22. STRUV. §. 58.

in territoriis dantur *Judicia*; qualia sunt vel Academiarum, vel Vasallorum, vel Præfecturarum, vel Civitatum, aliaque.

XV. Variant quoque nonnunquam Judicia pro varietate personarum & causarum: Sic, præter *Ecclesiastica* & *Academica*, dantur *Militaria*, *Feudalia*, *Forestalia*, *Centena*, *Vogteie*; *Curiæ dominicales*, Dingstühle/ ad causas hubariorum sive emphyteutarum spectantes; *Censoria Judicia*, Rüge-Gerichte/ qualia passim quotannis exercentur, ut delicta Domino denuncientur; *Scabinorum Judicia*, Land-Schöpffen-Gerichte/ qualia in vicis & pagis plerumque Domini jurisdictioni inserviunt, vel de levioribus causis etiam cognoscunt.

Cap. XIII.

De VARIIS SPECIALIUM I. R. G. RERUMPUBL. FIGURIS, NEC NON MODIS ACQUIRENDI SUPERIORITATEM T.

§. I.

Considerata sunt varia Superioritatis T. aliaque his similia Jura: Jam variæ, quæ ex vario Jura territorialia exercendi, vel acquirendi, modo, nec non diversa Domini & Statuum subditorumve territorialium nexu

XV. v. HERT. §. 25 31.
* Dic. de Judicio Noriberg. dem Zeidler-Gericht.

xu naſcuntur Specialium Rerump. I. R. G. *FIGURÆ*, una cum *modis acquirendi* Territorium ac S. T. conſiderandæ ſunt.

II. Nimirum *SPECIALES GERMANIÆ RESPUBLICÆ*, perinde ac aliæ Reſpublicæ liberæ, quarum ſimulacra in illis deprehenduntur, diverſas regiminis formas habent. Primum in *Simplices* & *Compoſitas* diſpeſci poſſunt: *Illæ* ſunt, quæ ex uno tantum Territorio, unoque Regimine territoriali, conſtant; *hæ*, quæ ex pluribus.

III. Deinde vel *Monarchicæ* ſunt, quæ a ſingulis reguntur; vel *Ariſtocraticæ*, ubi Superioritas T. penes Senatum; vel *Democraticæ*, ubi penes Populum eſt: Ad priorem claſſem pertinent Electoratus, Principatus, Comitatus, Epiſcopatus, Prælaturæ; ad poſteriores duas, *Civitates Imp.*

IV. Utriusque generis aliæ iterum ſunt *Regulares*, quæ omnia habent jura, ad adminiſtrationem territorii neceſſaria, vel ſaltem ad Superioritatem T. referri ſolita, & ubi tota iſta Superioritas T. penes unam Perſonam, vel unum Concilium eſt: aliæ *Irregulares*, quæ a communi Rerump. natura & forma deflectunt, ita ut Superioritas Terr. per

Hhhh 4 diver-

IV. v. SECKEND. *Addit.* ad Fürſten-St. §. 19. HERT. de *Spec. R. G. I. Rebusp. earumque div. nom. & figur.* S. II. §. 2.

diversa Subjecta sit distributa, vel saltem nonnullis partibus destituatur.

V. *Monarchica* rursus vel *absoluta* sunt, ubi Dominus T. libere absque Ordinum Provincialium consensu Jura territorialia exercet, quales nonnunquam in *Dominatus* degenerant: vel *limitatæ*, aut *temperatæ*, ubi aliqua etiam, pro diversitate territorii, vel Capituli, vel Statuum Provincialium auctoritas est, quamvis alibi major, alibi minor; quales Secularium plurimæ, Ecclesiasticæ fere omnes sunt; Imo nonnullæ *mixtarum* plane naturam habere videntur.

VI. Earundem porro, ratione modi acquirendi, aliæ sunt *Electivæ*, aliæ *Successivæ*: Ad priorem classem *Ecclesiasticæ*, ad posteriorem *Seculares* potissimum pertinent. *

VII. *Successivæ* iterum varie differunt: Prima differentia est, quod vel *testamento*, licet rarius, vel *ab intestato* deferantur: Secunda, quod vel *masculos* tantum, ex legitimo, licet impare, matrimonio genitos, vel simul *fæminas*, admittant: Tertia, quod vel *dividuæ* sint, vel *individuæ*.

VIII.

V. V. SECKEND. l. c. §. 6. HUGO de *Statu Reg. Germ.* C. IV. §. 29. sqq. RHET. *J. Publ.* L. II. T. III. §. 4. HERT. de S. T. §. 24. de *Consult. LL.* §. 7. STRUBE de *Orig. Nob. Germ.* Sect. II. §. 8. 10. HORN. *J. Publ.* C. LVIII. §. II.

* Dic. de *Discursu* von Landständen.

VIII. *Individuarum* rursus variæ dantur species: Prima, eaque hodie frequentissima est, ubi *Primogenitus* tantum succedit, postgeniti vero certam pecuniæ, aut terræ, portionem, absque regalibus, accipiunt, & *Apanagiati* inde audiunt; Secunda, ubi regimen ditionis toti Familiæ commune est, sed *Senior* tantum illud administrat; Tertia, ubi pares gradu *alternis* vicibus præsident; Quarta, ubi *Primogenito* constat *ætatis prærogativa*, cæteris tamen a regimine non exclusis.

IX. *Dividuæ* etiam non eodem modo se habent: In aliis enim *omnimoda divisio* locum habet, ita, ut & territorium, & jura territorialia, & emolumenta dividantur; In aliis *Superioritas T.* quoad substantiam *indivisa*, administratio vero, & emolumentorum perceptio, divisa est.

X. In aliis *Superioritas* quoque T. *divisa* est, *exceptis* tamen *nonnullis juribus*, communi nomine exercendis, *Seniore* nonnunquam, ceu *Capite familiæ*, directorium gerente; In aliis quilibet jura territorialia seorsim exercet, sola vero comitialia & circularia communia manent, *Seniore* dirigente; In aliis exercitium S. T. *Seniori* prorsus competit, emolu-

 mentis

VI - VIII. v. HERT. §. 3. - 14.

X. v. SECKEND. Fürsten-St. C. III. §. 4. HERT. §. 15. EUR. HER. p. 541. MYLER. de *Princ. & Stat.* C. XXIII. §. 2.

mentis divisis; In aliis denique administratio *duobus natu maximis* fratribus conceditur, reliquis, mediante annua assignatione, a regimine exclusis.

XI. Nonnunquam & *Condominatus territorialis*, non solum ex divisionibus, sed etiam pactis, oritur, ubi duo pluresve Domini T. in uno territorio Superioritatem T. exercent: Estque vel *universalis*, ubi universum Territorium ejusque regimen commune est; vel *particularis*, qui in certis tantum Territorii partibus ac juribus fundatur.

XII. *Civitates Imp.* olim omnes *Aristocratia*, & quidem *hereditaria*, gubernatæ sunt: sed plebs opibus & numero superior Nobilium jugum tandem excussit; unde Sec. XIV. Aristocratiæ, sive potius Oligarchiæ, hereditariæ, per universam fere Germaniam abolitæ sunt, ut hodie vix ulla, præter Noribergam, hoc nomen tueri queat.

XIII. Plures *Aristocratias electitias* hodie reperire licet, quales CAROLUS V., sublatis Democratiis, in Civitates non paucas reduxit: In his Primores vel ex promiscua multitudine, vel ex certo civium genere, leguntur; unde

XI. * Dic. de Territoriis diversæ Jurisdictioni obnoxiis in Franconia.

v. R. I. 1576. §. 99. HERT. §. 27. HORN. *J. Publ.* C. LVIII. §. 11. STRUV. C. XXVI. §. 6. ENGELBR. de *Servit. Jur. Publ.* S. II. §. 1.

unde Ariſtocratiæ *voti* vel *liberi* ſunt, vel *reſtricti*. Deinde & aliæ ex illis *puræ* ſunt, aliæ *temperatæ*, ſcil. populariter, vel plane *mixtæ*.

XIV. Sed & plures *Democratiæ*, vel *Politiæ*, ſucceſſu temporis, crebris a plebe ſeditionibus excitatis, emerſerunt: Non vero unius generis ſunt; In quibusdam enim Senatus, isque perpetuus præſidet, nec Senatores mutantur, niſi morte, aut turpi facto; in aliis aliter ſe res habet.

XV. *Compoſitarum* Rerumpublicarum quoque varia genera in Germania reperiuntur: (1) *Syſtematicæ*, ubi plures Reſpublicæ ſub uno tantum capite conjunguntur, licet ſingulæ formam regiminis, & jura ſua, retineant, ac ſeparatas ab invicem rationes habeant.

XVI. (2) *Coalitæ*, ſive *Incorporatæ*, ubi diverſa territoria ſub una Supeririotate T. ita coaluere, ut unum corpus, ſive una Reſpubl. fiant: Idque vel *plene*, ubi diverſæ ditiones ſub uno regimine ita unitæ ſunt, ut nulla, aut exigua cognoſci queat diverſitas; vel *minus plene*, ubi territorium incorporatum pars quidem fit alterius Reip. ut tamen nec diverſa bonorum qualitas tollatur, & leges, privilegia, inſtituta, ſubalterna adminiſtrandi

XII - XIV. v. HERT. §. 22 - 25.
XV. XVI. v. ITTER. de F. I. C. VIII. §. 20 - 28. HERT. §. 29. 30. TITIUS L. IV. C. VIII. §. 19-25.

di ratio, imo sæpe & titulus, & votum comitiale, territorio incorporato salva maneant.

XVII. (3) *Feudales*, non jam Imperatori, sed aliis regionum Dominis beneficiario nexu devinctæ: Denique (4) *Clientelares*, cum Resp. in alterius Reip. clientelam, vel in perpetuum, vel ad certum tempus, inæquali fœdere, concessit, ejusque Superioritatem comiter observare tenetur.

XVIII. Ex dictis quidem Modi *acquirendi* Territorium ac Superioritatem T. quodammodo intelligi poterunt: sed Libro seqv. de iis ex instituto, agendi locus erit.

Cap. XIV.

De
MODIS AMITTENDI ET EXTINGVENDI SUPERIORITATEM T.

§. I.

JAm quoque Modi *amittendi* & *extingvendi* S. T. paucis considerandi sunt. Differt autem *Amissio* ab *Extinctione*, quod *illa* Superioritatem T. certo subjecto tantum aufert, hæc vero eam plane tollit.

II. *Amittitur* S. T. *morte* naturali, *delicto*, voluntaria *abdicatione*, seu *refutatione*, & formali *alienatione*: modo prioribus tribus casibus superstes successor fuerit.

III. De-

XVII. v. HERT. §. 33. 34.

III. Delictum est vel feudale, quod *Feloniam* vocant, quo territorium sub lege beneficiaria possessum amittitur; quamvis Juris Longobardici placita de hoc delicto libertati Procerum Germ. hodie vix conveniant, saltem caute iis applicanda sint: vel aliud, ob quod quis in *bannum* Imp. incidit, & sic omnia jura & bona amittit; vel alias jure & territorio privari potest.

IV. Ad abdicationem quodammodo pertinet *Religionis mutatio*, per quam quis tacite saltem consensisse censetur in amissionem bonorum ecclesiasticorum, vi Reservati ecclesiastici, per P. W. ad Protestantes quoque extensi, sancitam: quamvis hæc magis necessaria, quam voluntaria, videatur.

V. *Formalis alienatio est*, qua S. T. constituta in alium, voluntate prioris possessoris, transfertur: Fit illa vel *expresse*, observatis tamen debitis requisitis, quo etiam spectat casus, ubi ex territorio mediato, consensu Domini T. fit immediatum; vel *tacite* per *præscriptionem*, ubi quis alterius Superioritatem Terr. ab immemoriali tempore usurpaverit, quod forte rarissime continget.

VI. *Ex-*

II. III. v. ITTER. de F. I. C. XXIV. §. 3. 4. sqq. HORN. *Jprud.* F. C. 23. J. P. C. LXI. §. 4. TITIUS L. IV. C. VIII. §. 2. 3.

IV. V. v. TITIUS l. c. § 4. 5. 6. HORN. C. XLVIII. §. 14. C. LXI. §. 4.

VI. *Extingvitur* Superioritas T. *morte*, *voluntaria abdicatione* & *delicto*, si scil. ordinarius successor non supersit: Siquidem his casibus territorium vacuum fit, &, si feudum sit, cum dominio directo Imperatoris & Imperii consolidatur, adeoque Majestati Imperiali immediate subjicitur; nisi per novam collationem S. T. *resuscitetur*.

VII. Deinde extingvitur per *Exemtionem totalem*, qua Status Imp. vel in plenam libertatem se vindicat, vel externo Imperio subjicitur: priori casu S. T. in Majestatem convertitur, posteriori, quantum Superioritatis supersit, ex pactis cum eximente, vel ejus arbitrio, pendet.

VIII. Porro tollitur per *Exemtionem partialem*, quæ iterum vel *minus plena* est, qua quis vel qualitatem Status amittit, salva Immedietate & Superioritate T.; vel Superioritatem T. ac Immedietatem, salva qualitate Status; vel saltem qualitatem feudi immediati, salvis ceteris: vel *plena*, qua quis una, cum qualitate Status, & immedietatem & S. T. amittit, atque adeo ex Domino T. fit subditus, vel Status provincialis; quamvis & hoc casu

VI. v. TIT. §. 8. HERT. de *Sup. T.* §. 94.

VII. v. TIT. §. 9. 16. HORN. *J. P.* C. LXI. §. 4.

VIII. v. VITR. L. II. T. V. §. 8. EYBEN. de *Tit. Nobil.* §. 18. TITIUS §. 10. 12. HORN. C. XLVIII. §. 12. C. LXI. §. 4.

casu jus quoddam territorii subalternum locum habere queat.

IX. Exemtio hæc variis modis fit: (1) *Consensu expresso*, si, permittente Imperatore & Imperio, quis alteri se subjiciat, cujus exempla rariora; (2) *Præscriptione* immemoriali, consensum saltem tacitum inferente, quippe quem probat exercitium actuum, qui a parte *eximentis* Superioritatem, a parte *exemti* subjectionem arguunt; (3) Ob *delictum* per *declarationem* in *bannum*, qua occasione Civitates Imp. quædam subjectæ aliis Statibus, vel in perpetuum, vel usque dum sumtus executionis restituti fuerint.

X. Uti vero Constitutio Germaniæ exercendis exemtionibus maxime idonea est, ita exempla etiam frequentissima occurrunt, adeo, ut magnus Statuum eximentium & exemtorum, der Ausziehenden / und Ausgezogenen Stände / catalogus passim inveniatur: Sed justitia exemtionum sæpius dubia est, Statibus minoribus, & Fiscali Imp. pro libertate pugnantibus, Statibus potentioribus semel apprehensos arctius sibi obstringere cupientibus; pro exemtione tamen in dubio pronunciandum esse nonnullis videtur. XI.

IX. v. R. I. 1548. §. 52. 56. VITR. l. c. TIT. §. 11. HORN. c. XVLIII. §. 11. 12. HERT. §. 95.

X. v. LIMN. T. I. L. I. C. VII. n. 37. & Addit. h. EUR. HER. p. 992. KULPIS ad MONZ. C. II. §. 1. p. 213. §. 12. p. 581. TIT. §. 13. 14. 15.

XI. Cum vero multæ nonnisi *facto* & *usurpatione* nitantur, multæ etiam *sine onere*, maximo cum Imperii damno, fiant; variæ proditæ sunt Imp. Constitutiones, in quibus de cöercendis illis, & reducendis exemtis, vel saltem eorum collectis, agitur.

XII. Extingvitur etiam nonnunquam S. T. *Incorporatione*, si scil. territoria prorsus sub uno regimine coalescant; secus si tantum conjunctim administrentur, singulis sua jura retinentibus: Ceterum Incorporatio vel *tacite* fieri potest per *Præscriptionem immemorialem*; vel *expresse*, ad quam alii Cæsaris, alii Comitialem, alii solum Domini T. consensum, requirunt: Denique S. T. tollitur *totali rei interitu*.

CAP. XV.
DE
OBLIGATIONE DOMINORUM TERRITORIALIUM.

§. I.

QUemadmodum Statibus Imp. qua Dominis T. sua sunt *Jura*, ita iisdem quoque certa *OBLIGATIO*, erga *Subditos Statusve provinciales*, tam *universos*, quam *singulos*, incumbit, nunc porro consideranda.

II. Ge-

XI. v. R. I. 1548. §. 53. sqq. 1570. §. 108. MYLER. de *Stat. I.* C. 102. 103. HORN. §. 12.

XII. v. ITTER. C. VIII. §. 19. sqq. TIT. §. 16. 18. sqq. HORN. C. XI. § 4.

II. Generatim ad omnia officia, Imperantibus a Jure naturali & divino præſcripta, ipſi quoque obſtricti ſunt; atque adeo omnia facere debent, quæ finis regiminis territorialis, *Salus* nempe *Territorii*, exigit, quæ tamen non ex ſola utilitate Domini T., ſed & ſubditorum, metienda: Ita vero ea facere debent, ut ne quid contra LL. Imp., vel Territorii, fundamentales admittatur.

III. Debent itaque *ſecuritatem* ſubditis præſtare, atque adverſus injurias eos protegere, æqualem quoque juſtitiam iis adminiſtrare, nec via facti regulariter, ſed per viam juris, ad exemplum Imperatoris, contra illos procedere, niſi quantum LL. Imp. admittunt: Nec minus a ſævitia, & nimia prægravatione, & onerum impoſitione, abſtinere debent.

IV. Porro *Leges fundamentales* Territorii ſancte iis obſervandæ atque cuſtodiendæ ſunt, nec ab illis, ſub obtentu publicæ ſalutis, invitis ſubditis vel Statibus provincialibus, temere recedendum.

V. Speciatim igitur *Privilegia Cæſarea*, Statibus ſubditisve provincialibus conceſſa, quibus

Iii i bus

III. v. STRYK. de *via facti* C. II. GAIL. I. Obſ. 17. HORN. C. LXI. §. 1.

IV. v. I. P. a. V. §. 33. ibi: *ab iisdem, niſi mutuo conſenſu, recedere liceat.* HORN. §. 2.

V. v. I. P. a. X. §. 16. a. XI. §. 8.

ris ſubditorum juribus legitime quæſitis cenſendum: Cum hæc omnia a Principe ſub auſpiciis regiminis, generali promiſſione, expreſſa vel tacita, cuilibet firmata videantur.

IX. Denique *fides*, quam nexus feudalis requirit, a Domino quoque Vaſallis ſervanda, nec circa naturam feudorum, citra Vaſallorum conſenſum, temere quid immutandum: id quod ex contractus feudalis indole facile pateſcit.

Cap. XVI.

De SUBJECTIONE TERRITORIALI.

§. I.

SUperioritati Territoriali reſpondet *SUBJECTIO TERRITORIALIS*, quæ eſt *qualitas, perſonam obligans ad fidem, obſequium & reverentiam, Domino Territoriali præſtanda.* Hinc *SUBDITI* appellantur perſonæ, *Domino T., vi ſubjectionis, ad fidem, obſequium & reverentiam obſtrictæ.*

II. Conſtituitur Subjectio Territorialis *mutuo* Domini T. & Subditorum conſtituendorum *conſenſu*: Qui uti ab initio, conſtituta

Iiii 2 Supe-

IX. v. HORN. *Jprud. feud.* C. XVIII. §. 21. *J. Publ.* l. c.

§. I. v. HERT. de *Subject. Terr.* §. 1. 2. 6.

II. v. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. X. §. 2. 3.

Superioritate T., intervenisse censendus est; ita postea, sub consveto *electionis* vel *successionis* titulo utrinque repetitus intelligitur.

III. Speciatim ex parte DOMINI declaratur *consensus*, dum Regimen Territorii, per *successionem*, vel *electionem*, delatum, verbis factisve suscipit, vel insuper per *Litteras reversales* aut *assecuratorias* ad jura subditorum tuenda se obligat: Interdum & *sacramentum* accedit, quamvis regulariter Status Imp. non *subditis*, sed *Cæsari*, in memoriam pristinæ conditionis, jurare soleant.

IV. Ex parte *subditorum* vero consensus vel ipso *jure* præsumitur, dum omnes, qui in Territorio domicilium vel bona habent, Superioritatem ejus, qui legitimo modo Territorium acquisivit, agnoscere tenentur: vel *facto* declaratur, ubi quis vel domicilium in Territorio de novo constituit, vel bona in eodem acquirit.

V. Utrique modo firmando accedere solet *Homagium*, jam a tempore Francorum, intuitu Regum, intuitu Dominorum T. vero a Sec. XIII. frequentatum, quod est subjectionis, jure vel facto constitutæ, jurata declaratio:

III. v. TIT. §. 4. CARPZ. de *L. Reg.* C. I. S. 9. 10. COCC. J. P. C. XXIII. §. 37.

IV. v. HERT. §. 12. LAUTERB. de *domicil.* C. VIII. §. 50.

V. v. HERT. §. 13. TIT. §. 5. 6. HORN. §. 4.

claratio: Hujus modus, & formula, & ſolennia, arbitrio Domini definiuntur, ſalvo tamen jure ſubditorum legitime quæſito.

VI. Præſtare homagium debent non tantum illi, qui *domicilium* in Territorio conſtituerunt, ſed etiam, qui *bona* tantum in eo poſſident, cujuscunque ſint conditionis; modo bona revera in Territorio ſita ſint: Cum penes Dominum T. ſit, quam legem rerum poſſeſſionibus dicere velit; quamvis interdum illud remittatur: Non vero, qui ad tempus tantum in Territorio commorantur.

VII. Hinc diſtingvi ſolet homagium in *perſonale* ſeu *plenum*, quo quis in genere alteri ſe ſubjectum profitetur, & *reale*, ſeu *minus plenum*, quo quis, tantum ratione bonorum quorundam, alterius imperium agnoſcit.

VIII. Præſtatur vero homagium plerumque *mature* & *actu corporali a perſonaliter præſentibus*, idque *quoties Dominus mutatur*, in Civitatibus Imp. ſi non omnibus, ſaltem quibusdam, quotannis. Præſtitum pro *ſubjectione*

 facit

VI. *. Dic. de diſtinctione, dum aliud *in* territorio, aliud *de* territorio eſſe dicitur.

v. TIT. §. 13. 14. HORN. L. 4. VITR. L. III. T. XIX. §. 6. HERT. §. 1. 3. I. P. a. V. §. 9. n. 24.

VII. VIII. v. TIT. §. 8. 16-19. Dn. WERNHER. P. IV. *Obſ. for.* 2.

* Hinc intelligitur, quousque valeat vulgatum iſtud: Aus der Erbhuldigung entſpringet die Landſaſſerey.

facit *præsumtionem*, &, si revera adest, eam magis firmat: aliquando etiam *subjectionis fundamenta* ponit.

IX. Est autem Subjectio Territorialis vel *personalis* seu *plena*, quæ per omnia respondet Superioritati T., atque in illos cadit, qui domicilium in Territorio constituerunt: vel *minus plena* seu *realis*, quæ certo tantum respectu; atque locum habet in personis ecclesiasticis Territoriorum Catholicorum, nec non Vasallis, aliisque forensibus, qui bona quidem in Territorio, non vero domicilium, habent.

X. Equidem præter generale *subjectionis* vinculum, plures alii *nexus speciales*, quo subditi suis Dominis obstringuntur, occurrere possunt: quæ uti a subjectione recte distingvuntur, ita neutiquam huic negandæ allegari, sed ei potius subordinari debent.

XI. Speciatim *nexus feudalis* seu *vasallagium* a *subjectione* quidem differt, in Statuum Vasallis tamen regulariter cum ea concurrit, adeo, ut *Vasallus* in Territoriis Statuum etiam pro *subdito* habeatur: idque non tantum si *domicilium* in Territorio habeat, sed &, si *bona* saltem in eo possideat; secus si nec domicilium, nec bona, habeat.

XII.

IX. V. HERT. §. 3. HORN. §. 4.

XII. Imo dantur Territoria, * in quibus *plenus Landſaſſiatus* viget, adeo, ut nemo poſſit bona immobilia, ſive allodialia, ſive feudalia, poſſidere, niſi qui ſimul, & ratione perſonæ, ſit ſubditus, & ne quidem ſimultanee de feudo inveſtiri, niſi ſimul cum vaſallagio homagium perſonale præſtet. Plane in Saxonia eo usque Landſaſſiatus extenditur, ut Vaſalli forenſes, etiam immediati, in *mere perſonalibus* quoque, in Curiis Domini conveniri queant.

XIII. Deinde alia Subjectio eſt *liberior*, alia *adſtrictior*: Illa plerumque in Nobilibus, hæc in civibus & ruſticis occurrere ſolet.

X - XII. * Qualia ſunt, præter *Saxonicas* provincias *Auſtria*, *Bavaria*, *Marchia*, terræ *Brunſvicenſes* & *Luneb. Haſſia*, aliæque.

** Not. dicta non ſolum de mediatis, ſed & *immediatis*, imo & *Statibus* Imp. vera eſſe, licet de his aliquando dubitatum ſit.

*** Not. *Principibus* ſubjectionem perſonalem interdum remitti.

v. I. P. a. VI. §. 10. R. I. 1548. §. 66. *Cap.* LEOP. a. XLIV. LYNCKER. de *Lib. Stat. I.* Sect. II. §. 2. p. 34. SECKEND. T. Fürſten-St. Addit. §. 14. HUGO de *Statu Reg. G.* C. IV. §. 26. HERT. §. 3. RHET. ad I. F. I. p. 159. ſq. TITIUS §. 20-24. HORN. *Jprud. Feud.* C. V. §. 34. C. XIII. §. 6. *J. Publ.* §. 4.

XIII. v. HERT. §. 4.

XIV. Subditi quoque varie diſtingvuntur: (I) Sunt vel *Landſaſſii*, qui territoria ſubalterna, ſive prædia majora, plerumque cum jurisdictione, & eminentiori dignitate, posſident; vel non-*Landſaſſii*, poſſeſſores ſcil. prædiorum minorum in oppidis & pagis.

XV. (II) Sunt vel *Immediati*, qui, ſine intermedio Domino vel Magiſtratu inferiori, ipſi Domino T. ejusque ſupremis Curiis ſunt ſubjecti; vel *Mediati*, qui jurisdictioni Domini ſubalterni, v. g. Vaſalli aut Magiſtratus inferioris, ſubſunt, adeoque ad Judicia Domini T. ſuperiora trahi non poſſunt, niſi per appellationem, vel in caſu protractæ aut denegatæ juſtitiæ.

XVI. In Saxonia diſtingvuntur fere hoc ſenſu in *Schrifftſaſſios*, qui immediate coram Principe, ejusve curiis ſupremis conveniri poſſunt, & *Amtſaſſios*, qui coram Præfectis conveniuntur: Quæ diſtinctio non tantum ad *bona* refertur, ſed etiam ad qualitatem *perſonæ*; dum alii ratione *muneris* aut *dignitatis* ſunt *immediati* aut *Schrifftſaſſii*, alii minus. Ceterum etiam *Amtſaſſii*, aliique *mediati*, iterum jurisdictione in alios gaudere poſſunt.

XVII.

XIV. v. SCHILT. de *Landſaſſ.* C. I. HERT. §. 1.

XV. XVI. v. HERT. §. 5. SCHILT. C. 1. §. 25. HORN. *J. Publ.* C. LXII. §. 1. *Jprud. feud.* C. IV. f. XII. §. 30.

XVII. (III.) Alii *Dignitate* gaudent, alii eadem carent. Dignitas vel *eminentior* eſt, vel *inferior*: *Illa* iterum vel *Eccleſiaſtica* eſt, qua fruuntur Perſonæ tum ſimplices, ut Epiſcopi, Abbates & Prælati, tum compoſitæ, ut Collegia Canonicorum & Academiæ: vel *Secularis*, quæ eſt Principum, Comitum & Baronum. *Hæc* vel *Equeſtris* eſt, qua eminent Equites & Nobiles; vel *Academica*, quo pertinent litterati, inprimis gradibus Academicis inſigniti.

XVIII. Perſonas *Eccleſiaſticas* in Territoriis Proteſtantium quidem vere pleneque ſubditos eſſe, vel Landſaſſios, ſi bona immobilia pſſideant, nullum eſt dubium: at in terris Catholicorum non, niſi ratione bonorum, Domino Seculari, ex ſuæ religionis, vel potius juris papalis, principiis, ſubjectæ ſunt.

XIX. Nec de illis, qui *ſeculari*, eaque *illuſtri*, dignitate gaudent, dubitandum, quin Landſaſſii ſint, ſaltem ratione bonorum in alterius territorio ſitorum, imo in illis terris, ubi plenus Landſaſſiatus viget, etiam ratione perſonæ; ex ratione ſupra allegata, & quod dignitas illuſtris illorum, qui bona in territorio poſſident, juri territoriali fraudi eſſe non debeat.

XVII. v. COCCEJ. C. XXXI. §. 1. ſqq.
XIX. v. §. 6. 9-12. conf. *Cap.* LEOP. a. 44. CAR. VI. a. XV. HERT. §. 3. LYNCKER. l. c.

XX. Imo nec hodie, firmata Superioritate T. multum dubitandum videtur, an & *uxores*, & *liberi*, Principum aut Comitum, subditorum numero censendi sint: cum regulariter habitatio in territorio subditum faciat, donec exemtio doceatur, nec ulla ratio idonea appareat, cur illi, qui imperio maritali aut paterno sunt subjecti, non etiam civili conjugis aut patris subjecti esse queant: Certe, uxorem & liberos Superioritatem non participare, adeoque nec prorsus ejusdem conditionis cum marito aut patre esse, in aprico est: Quamvis, ob conditionem illustrem, arctamque, quæ iis cum Domino T. intercedit, conjunctionem, dispensatio facile intercedere queat. Ceterum *Apanagiatorum* eadem est ratio.

XXI. (IV) Alii simul *Cives* sunt, alii tantum *Incolæ*: Hi fiunt domicilii constitutione, & distingvuntur a Civibus, quod jurium civitatis non æque sint participes; His etiam annumerantur *Judæi*, quibus hodie passim in territoriis Statuum, plerumque sub conditione census solvendi, degere permittitur.

XXII. (V) In plerisque Territoriis subditi dividuntur in *Status Provinciales*, qui jure

XX. v. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XXII. §. 13. 14. HERT. §. 6. TITIUS L. IV. C. IX. § 3.

XXI. v. HERT. §. 7. 8.

re suffragii in Comitiis provincialibus gaudent; & *Non-Status*, seu subditos simplices: Sed de illis jam superius actum.

XXIII. *Jura* Subditorum territorialium sunt (1) *Libertas Germanica*, quæ & *libertatem* e territorio *emigrandi*, idque vel cum resignatione juris pristinæ civitatis, vel hoc retento, & *libertatem religionis*, & *libertatem exteris militandi*, & *libertatem protectionem* quærendi complectitur; quousque scil. Legibus Imp. & Provinciæ cujusque conveniens est.

XXIV. (2) Jus *expetendi Protectionem* territorialem adversus concives & exteros, administrationem æqualem justitiæ, privilegiorum conservationem, officiorum publicorum communionem, ac præ exteris collationem.

XXV. (3) Jus insistendi *LL. fundamentalibus* territorii, conservandi *Jura Statibus provincialibus* competentia, tum omnibus *communia*, ut jura comitialia, jurisdictio, jus subcollectandi, tum *ordinis* cujusque *propria*, ut Nobilitatis immunitas a collectis, civitatum forma regiminis propria, & præsertim jus eligendi Magistratus ex civibus a Principe confirmandos, jus exercendi opificia, mercimonia, braxandi &c.

XXVI. *Obligantur* denique subditi ad *Reverentiam, fidem* & *obedientiam* Domino Territ. exhi-

XXIII-XXVII. v. SECKEND. Fürst-St. C. IV. §. 1. C. LXI. §. 2. HORN. §. 3. 4. 5. 6.

exhibendam: idque secundum modum, Legibus naturalibus, imperialibus & provincialibus, itemq; formulæ homagii, convenientem.

XXVII. Desinit Subjectio territorialis (1) *morte naturali*; (2) *morte civili*, seu banno Imperiali ac provinciali, aut relegatione perpetua cum fustigatione conjuncta; (3) voluntaria *emigratione*, cum abdicatione perpetua, quæ tamen non statim præsumitur, conjuncta; (4) *Status mutatione* plenaria, dum quis & mediato fit Status Imp. immediatus.

CAP. XVII.
DE
JURE PUBLICO NOBILITATIS IMP. IMMEDIATÆ.

§. I.

SUperest *NOBILITAS* Imp. *IMMEDIATA*, cujus Jus publicum separatim considerare juvabit; quod eadem inter *Status Imp.* proprie

§. I. v. Supra L. IV. C. XIX. §. 17. v. *Capit.* JOS. a. 3. ibi: Den Ständen / samt der Ritterschafft / ihre Regalia und Obrigkeiten. *Dipl.* LEOP. d. a. 1698. die Handwercks-Zünffte betreffend. ibi: der Ritterschafft / und Dero Mitgliedern Immedietät / privativen Erb-Huldigung der Unterthanen / und der daraus sich ergebenden Landes-Obrigkeit. SCHMID. Diss. *Super. Terr. Nobil. Imp. Imm. adserens* §. 6. HORN. Diss. *Nobiles immed.* qu. I. §. 5. contrarium defendens.

prie dictos locum non habeat, nec *Superioritate Territoriali* eodem, quo Status Imp. sensu, per superius dicta, gaudere videatur: Licet *eximia* ipsis *jura*, territorialium jurium æmula, competant, & sub nomine Regalium, item der Obrigkeit/ vel der Landes Obrigkeit/ interdum ipsis adscribantur.

II. Inter eximia illa Jura primum occupat locum *Jus sacrorum*, quod, vi Pacis Religiosæ & Westphalicæ quidem, sed ex conventione reliquorum Statuum, ipsis ita competit, ut in terris suis immediatis quidem *Jus reformandi*, in mediatis vero bonis tantum *liberum religionis usum*, ratione personæ suæ, habeant.

III. Cetera jura circa *Secularia* vel in *Corpore* exercent, vel ut *singuli*.

IV. In *Corpore* exercent (1) Jus *Fœderum*, quod exemplo fœderis *Svevici*, *Rhenani* & *Heilbrunnensis* constat: (2) Jus *mittendi Legatos* non minus ad Imperatorem, quam ad exteros; utrumque non solum secundum classes, sed etiam loca sua. Jus *belli* vero & *armandiæ* nullibi ipsis tribuitur.

V. (3) Jus *Diætas* instituendi, quæ vel *universales*

II. v. I. P. a. V. §. 28. & Medit. ad h. l. LENDERSHEIM. de *J. & Priv. Nob. Imm.* §. 17.

IV. v. SCHWED. *J. Publ. P. Spec. S.* II. §. 12. LENDERSH. §. 12. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVIII. §. 10.

V. v. LENDERSHEIM. l. c. §. 12. (m) STRUV. l. c. §. 10. de BERCKHEIM. de *Comitiis Nobil.*

versales sunt, quando ex omnibus classibus conveniunt; vel *particulares*, quæ vel *circulares*, quando unius tantum circuli; vel *locales*, quando unius loci; vel *Deputationum*, quando Deputati & Consiliarii tantum; vel *omnium Membrorum*, quando omnes conveniunt: quod jus a FERDINANDO I. a. 1555. concessum & a RUDOLPHO II. 1609. confirmatum est.

VI. (4) Jus *Leges* ac *Statuta* condendi, quorum confirmationem a Cæsare petunt: (5) Jus *constituendi Senatus, Equestres* & *Magistratus Ministrosque*: (6) Jus *Archivi*.

VII. (7) Jus *collectandi* tam *publicum*, quod per Directoria & Capitaneatus indicitur, ad ferenda onera publica: quæ inter potissimum est *Subsidium charitativum*, a temporibus FRIDERICI III. MAXIMILIANI I. & CAROLI V. exigi cœptum, datis tamen desuper reversalibus de non præjudicando, ac servitiis militaribus abrogatis.

VIII. Quam *privatum*, ad conservationem Status & ordinis Nobilium, pro salariis Officialium

---

VI. v. LENDERSHEIM. l. c. §. 12. (e) HORN. *J. Publ.* C. ult. §. 11. n. 2. HUGO de *Stat. Reg.* C. V. §. f. FRITSCH. de *J. Arch.* C. III. n. 28.

VII. v. BURGMEISTER. p. 42. sqq. STRUV. §. 11.

VIII. v. SCHWED. Sect. II. C. XVIII. §. 11. STRUV. l. c. §. 12. 13. 14. BERCKH. de *Comit. Nobil.* C. 9.

* Dic. de variis controversiis super jure collectandi

cialium, ſuſtinendis oneribus militaribus, ad conſtructionem vel refectionem ædificiorum publicorum, ad proceſſus, Legationes, confirmationes privilegiorum, aliaque Nobilitatis commoda; quales collectæ ſubditis pro rata imponuntur, atque Flecken Beſchwerden vocantur.

IX. Eſt quoque in favorem hujus juris ſtatutum, ne bona Nobilium immed. extra conſortium Equeſtre alienentur, vel ſaltem jus collectandi ordini equeſtri antiquitus quæſitum reſervetur, & ne quisquam, ex ordine Nobilium forte in numerum Statuum cooptatus, ſub hoc prætextu ſe ab hoc onere eximat.

X. An vero de feudis, ab aliis quidem Statibus conceſſis, ſed corpori Nobilitatis Imm. adſcriptis, poſtea quoque, ubi, extinctis Vaſallis, iſta ad Dominos directos redierint, illæ collectæ ad ærarium Nobilitatis adhuc ſolvendæ ſint, non ita expeditum eſt: quamvis Status iſtud negantes usque adhuc obtinuerint.

XI. Ex

di Nobil. Imm. enatis. An feuda cum onere collectandi Corpori Nobilitatis inſerta cum eodem onere ad Dominos directos redeant?

IX. v. BURGMEISTER. *Cod. diplom. Nob. Imm.* p. 287. ſqq. STRUV. l. c. §. 13.

X. v. FABRI Staats-Cantzeley T. VII. C. IX. T. VIII. C. X. T. IX. C. VIII. ubi varia de hac controverſia ſcripta.

XI. Ex eadem ratione a FERDINANDO II. huic Ordini *Jus retractus*, ratione omnium bonorum & jurium equestrium alienatorum contra extraneos ita concessum est, ut primum alienantis agnatis & cognatis secundum gradus prærogativam, deinde cuivis membro loci vel classis, denique Corpori competat: quod varie a FERDINANDO III. & LEOPOLDO extensum ac determinatum est.

XII. Inter *singulorum* privilegia primum ac præcipuum est, quod a Principum ac Statuum Imp. *Jurisdictione territoriali* sint *liberi*, *Imperatori* vero & *Imp. immediate* subjecti, licet nulla bona ab Imperio habeant.

XIII. Hinc æque ac alii immediati vel coram *Judicio aulico*, vel *Camera*, vel *Judicio Rothweilensi*, a quo tamen multæ familiæ sunt exemtæ, conveniri possunt, quæ Judicia quoque Tutores ipsis constituunt.

XIV. Hodie tamen Directorium cujusque ordinis, vi diplomatis Cæsarei d. 21. Jul. 1688. per modum perpetuæ Commissionis Cæsareæ, in confirmatione Tutorum & Curatorum, puncto juramenti, conficiendi inventarii, cautionis & redditionis rationum cum judiciis supremis concurrit.

XV.

XI. v. BURGMEIST. p. 326. sqq. STRUV. §. 15.
XII. v. SCHWEDER. §. 10. LENDERSHEIM. §. 13.
XIII. v. LENDERSHEIM. §. 13. SCHWEDER. §. 10.

XV. Gaudent etiam, ſi ab immediatis conveniantur, jure *Auſtregarum*: cetera nec a judiciis provincialibus Sveviæ & Franconiæ prorſus ſunt immunes, niſi ſpecialiter fuerint exemti.

XVI. *Appellatio* Franconicæ quidem Nobilitati ſtatim ad ſumma Dicaſteria, Svevicæ vero non niſi ad totius Ordinis Equeſtris Directorium, vel Deputatos, eſt conceſſa.

XVII. Denique in oppidis, vicis & pagis aut prædiis ſuis immediatis, ſi quæ habent, ſinguli Nobiles *Jurisdictionem civilem* habent & *criminalem*, jus *recipiendi Judæos*, jus *confirmandi collegia opificum*, jus *fiſci*, jus *collectandi* privatum, *bannum ferinum*, aliaque ex ſpecialibus privilegiis acquiſita.

XV. v. LENDERSH. l. c. §. 13.

XVI. v. STRUV. l. c. §. 17.

XVII. v. *Cap.* LEOP. a. 27. JOS. a. 26. *Dipl.* LEOP. ſupra cit. HORN. *Jus Publ.* C. ult. §. 2. STRUV. §. 18.

LIB. VIII.

DE JURE STATUUM IMP. PRIVATO VEL QVASI.

CAP. I.

DE JURE STATUUM PRIVATO VEL QVASI IN GENERE.

§. I.

EXpoſitum eſt *Jus publicum* Electorum, Principum & Statuum Imperii: Jam quoque *JUS* eorundem *PRIVATUM*, vel *quaſi*, exponendum eſt; non ſolum quod in Jurisprudentia privata illud vulgo negligatur, ſed etiam quod reſpectus publici eidem ſæpe innectantur.

II. Utriusque Juris differentia ut rectius intelligatur, duplex, quæ in Statibus Imp. occurrit, perſona, *publica* nimirum & *privata*, probe ſecernenda eſt.

III. Et cum *publica* Principis *perſona* inprimis ex imperio, quo in Republ. gaudet, juribusque inde profluentibus, ac negotiis Reip. nomine gerendis, æſtimanda ſit: patet, Status Imp. *perſonas publicas* eſſe, ubi vel ut imperantes in ſuo *Territorio*, vel ut coimperantes in *Imperio* conſiderantur; atque adeo ad

Jus

Jus publicum ſpectare omnia jura, quæ, vel intuitu Territorii, vel univerſi Imperii, ipſis competunt, omniaque negotia, quæ alterutrius nomine & cauſa ſuſcipiunt.

IV. Contra *privata* Principis *perſona* ex actionibus, quæ cum privatæ ſortis hominibus, non imperantibus, ipſi ſunt communes, neque directe Rempubl. reſpiciunt: Hinc & Status Imp. ubi ut mariti, patres, pupilli, tutores, domini, teſtatores, heredes, præſcribentes, contrahentes, delinquentes, in judicio litigantes, conſiderantur, privatorum numero cenſendi ſunt.

V. Duo tamen hic notanda ſunt: (1) In his etiam, quæ alias *privati juris* cenſentur, Status Imp. nonnunquam *perſonas publicas* potius, quam privatas, repræſentare, quatenus ea *rationes publicas* attingunt, & vel *Imperium*, vel *Territorium*, ejusque *jura*, reſpiciunt: Unde hoc intuitu tutelæ Principum, modi acquirendi vel amittendi territorium aut jura Status, teſtamenta, ſucceſſiones, contractus Statuum, imo & delicta, intuitu Imperii, vel Territorii, commiſſa, ad *jus publicum* referenda erunt, licet, ob materiæ affinitatem, inter cetera juris privati capita de his etiam agi queat.

VI. (2) Matrimonia Principum ac Statuum Imp. patriam poteſtatem, adoptiones, emancipationes, tutelas, modos acquirendi vel amittendi dominium, donationes, præſcriptiones,

testamenta, successiones, contractus, quatenus *res privatas* seu *patrimoniales*, imo & *fiscales*, concernunt, & quæstio *dominii* potius, quam imperii, in iis vertitur, ad *jus privatum* quidem pertinere: attamen *respectum personæ illustris & imperantis*, nec ab his prorsus excludi posse.

VII. Hinc licet Status Imp. in *negotiis privatis* regulariter *communi privatorum jure* utantur, tamen respectus publici intercedentes, & insignis libertas civilis, qua ut personæ illustres ac imperantes gaudent, sæpius exceptiones a regula operantur, ut adeo saltem leges humanæ, cumprimis Romanæ, Canonicæ, Longobardicæ, indistincte ad eadem applicari nequeant.

VIII. Cumprimis in hujusmodi negotiis ea, quæ ad *substantiam actus* pertinent, ab *externis* ejus *solennibus* probe secernenda sunt: cum hæc plerumque tantum inventa sint, ne subditi actiones, prout velint, instituant, nec quidquam majoris momenti propria auctoritate perficiant; quæ ratio cum in iis, qui ipsi sunt personæ publicæ & imperantes, cesset, iidem ad hujusmodi solennia scrupulosius observanda haud adstringendi videntur.

IX. Et licet Status Imp. quatenus de juribus suis publicis vel privatis in *Judiciis* Imp. *litigant*, non solum *privatorum*, sed adeo *subditorum* loco habendi videantur: tamen neque sic ut *meri subditi* tractari possunt, quod respe-

respectus conditionis illustris& insignis libertatis civilis ubique iis adhæreat.

X. Hinc, ex veriori sententia, etiam in *Judiciis Imp.* in causis Statuum Imp. magis ea, quæ ad *substantiam actus* pertinent, quam *externa solennia*, attendenda forent, nec, si illa recte se habeant, in his omnes juris civilis apices rigorosius requirendi; inprimis, quod leges extraneæ non nisi salvis Status publici rationibus, & moribus Germaniæ, receptæ sint, & penes Status Imp. sit definire, quousque eas in suis territoriis valere velint: sed

I.-X. v. VITR. L. III. T. XX. §. sqq. COCCEJ. J. P. C. XXIX. §. 2. ubi, *Status I. non teneri solennibus juris*, docet, *nisi causa sit cum extraneo, qui subditus non est, vel effectus negotii extra territorii fines quoque extendatur.* TITIUS *J. Publ.* L. I. C. I. §. 45.-64. *J. Priv.* L. VI. C. XIII. §. 11. *Resp. Argentor.* ap. KULPIS. de *Adopt. & Emanc.* §. 47. ibique verba: Dieses ist gewiß/ daß auch zu Zeiten des Käysers Justiniani man in dergleichen actibus voluntariæ Jurisdictionis nicht allezeit so genau auf die eusserliche Solennitaten gesehen / noch die Wort captiret/ sondern auf das / was gemeinet / und allerseits verhandelt worden ꝛc. Dannenhero um soviel weniger zu zweiffeln / daß dergleichen heut zu tage auch nicht mehr so curiose und solenniter, wie tempore Justiniani & anter. Imp. verhandelt / noch darauf / sondern vielmehr auf das Werck selbsten gesehen werde ꝛc.

cum veritas hujus sententiæ nondum ab omnibus agnoscatur, nec libertas Statuum, uti par est, vulgo æstimetur; forte tutius fuerit, vulgaribus opinionibus hac in parte tantisper obsecundare.

CAP. II.

DE

JURE CONNUBIORUM ILLUSTRIUM.

§. I.

INter Juris privati capita primum occurrunt *CONNUBIA* sive *MATRIMONIA* Principum aliorumve Illustrium: circa quæ licet non nisi ea, quæ Jure naturali ac divino præcepta, vel pactis publicis constituta sunt, necessario sint attendenda; tamen, ex regulis decori, sæpe etiam instituta humana, & leges privatæ, sed non nisi ex arbitrio ipsorum, attendi solent.

II. Solent quoque inter Illustres *Sponsalia* nuptias præcedere: Quæ licet plerumque non

§. I. LEIBN. *Cod. J. G. Dipl.* n. CXLIV. p. 364. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. IX. §. 4. Dn. GRIBN. de *Præj. Princ. J. ex abusu I. Justin.* C. I. §. 8.

II. v. Per-ill. Dn. de BERGER. Disp. de *Matrim. illustr.* C. II. §. 1.-5. 8. STRYK. de *Liberis nat. Princ.* C. I. n. 24. sqq. qui circa hierologiam dissentit.

non ſine ſolennitate, decori gratia, celebrentur: nihil tamen impedit, quo minus & absque ſolennibus, & abſque teſtibus, etiam inter abſentes, per litteras, vel per procuratorem, valide contrahantur.

III. Nec trina *proclamatione* circa Illuſtrium matrimonia opus eſt: licet *hierologia* & nuptiarum ſolennibus, ex regulis decori, uti ſoleant: Ceterum nonnunquam a legato nomine Domini connubium cum ſponſa per conſcenſionem thalami conſummatur.

IV. *Conſenſus* utriusque contrahentis æque inter Illuſtres, ac privatos, neceſſarius eſt: Idemque & liberrimus, & ſufficienter declaratus eſſe, omnibusque juris naturalis requiſitis gaudere debet.

V. Inſignis autem libertas eſt Imp. Principum ac Statuum, quod IMPERATORIS *conſenſu* opus non ſit, etiamſi exteram ducant: Annon vero *Fœmina illuſtris*, in feudum regale ſuccedens, *Cæſaris* & *Statuum Provincialium* conſenſum adhibere debeat? forte magis dubium; regulariter ſaltem negandum videtur: Eſt tamen, ubi & Status provinciales

IV. V. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XXI. §. 7. 8. DULSSECK. de *Matrim. Perſ. illuſtr.* P. I. Qu. 3.

V. V. MYLER. de *Princ. & Stat.* C. 31. L. B. a LYNCKER. de *Lib. Stat.* S. II. §. 4. Dn. de BERG. C. III. §. 7. ſq. RHET. §. I. 20. TITIUS L. IV. C. IX. §. 5. SCHILT. §. I. 2.

les in nuptias Principis regentis consentire præsumunt.

VI. Sed *Parentum consensus*, quatenus Jure naturali requiritur, nec ab Illustribus negligendus: An vero neglectus invalidum reddat matrimonium, dictu difficile; forte vi imperii, quod Principi in liberos competit, istud infirmari posse, vix dubitandum.

VII. Ceterum libertas ineundi matrimonia liberis merito relinquitur: Unde, *an Parentes illustres sub certa conditione, vel pœna, liberis matrimonia certa injungere, aut eadem in totum vel ex parte prohibere possint?* facile intelligitur. Licet etiam *impuberum desponsationes* prorsus illicitæ non sint, tamen nec inter Illustres valent, nisi fides data ab adultis libere firmetur.

VIII. Quodsi Evangelici beneficia possident, quæ conditionem cœlibatus adjunctam habent, an salvo beneficio matrimonia inire possint; speciatim an Abbatissæ Evangelicæ, salvo Abbatiæ Jure, idem liceat? etsi dubiis non

VI. VII. v. RHET. §. 2. 3. 4. 7. SCHILT. §. 3. L. B. de LYNCKER. de *Libert. Stat.* p. 40. ed. fol. Dn. de BERG. l. c. §. 6. C. III. §. 22. sqq. DULS. Qv. 5. 6. 7. LUDOLPH. de *J. Fœm. ill.* S. I. §. 19.

VIII. v. I. P. a. V. §. 16. THULEMARII aliorumque RESP. in FABRI Staats-Cantzley T. II. p. 88. sqq. STRYK. de *J. Pap. Princ. Ev.* C. V. §. 11.

non caret, multis tamen affirmandum videtur; quod ſtatuta talia non obligent, niſi quatenus Aug. Confeſſioni haud contrariantur.

IX. *Gradus* quoque jure divino univerſali prohibiti Illuſtribus utique obſervandi ſunt: Ceteris jure humano prohibitis non tenentur, neque adeo diſpenſatione opus habent, licet inter Catholicos eam Pontifex ſibi arroget; conſilium tamen Theologorum & JCtorum adhibere utique expediet.

X. Porro an Princeps nobilem aut plebejam ducere queat, adeo, ut & conjux, & liberi, ejusdem dignitatis fiant participes? dubitari ſolet: Sed vix amplius dubitandum videtur, moribus Germanorum hodie cum legibus

IX. v. RHET. §. 5. 6. Dn. de BERG. C. III. §. 2.-5. SCHILT. §. 4. DULS. Qu. 6.

X. v. *Lib. 10. C. de Nupt. L. 10. D. de Statu hom.* L. 8. de *Senat. Nov.* 18. §. *ſi quis a liber.* Nov. 105. c. 2. 117. L. 13. C. de *Dignit. Spec. Sax.* L. III. a. 45. das Weib iſt ihres Mannes Genoßin aller Ehren und Würden/ die der Mann hat. MYLER. *Gamol.* C. V. §. 16. RHET. § 9. T. XXII. §. 3. Dn. de BERG. C. III. §. 14. ſqq. 30. ſq. COCCEJ. C. XXIIX. §. 2. SCHILT. §. 6. HORN. *Jurispr. Feud.* C. VI. §. 11. 16. DULS. Qu. 2. P. II. Qu. 5. Diſſent. Dn. LUDOLPH. de *J. Fœm. ill.* S. I. §. 3. 4. 8. 9. ubi diſtingvit inter nobilitatem ſuperiorem & inferiorem.

gibus Romanis hac in parte conspirantibus; nisi pacto aliud statutum: Quin & hoc moribus nostris convenit, ut, si Princeps fœmina nobili nubat, dignitatem avitam retineat.

XI. Usu tamen receptum est inter Principes genus matrimonii, quod *ad Morganaticam* vocant, quodque inter personas imparis conditionis contrahitur, hac lege, ut uxor & liberi certa portione assignata sint contenti, neque ad dignitatem ac ditionem mariti & patris adspirent.

XII. Hujusmodi pactum ut utilitate non caret, ita licitum esse, dubitari nequit: Idem uti ab arbitrio Principis prorsus dependet, ita ab eodem haud dubie mutari potest; nisi forte Agnatorum consensu initum sit, quo casu & horum consensu ad mutationem opus erit.

XIII. Quemadmodum vero Principi in uxorem etiam paris dignitatis *imperium maritale*

XI. v. II. F. 29. MYLER. C. VI. n. 8. RHET. T. XXI. §. 10. seqq. ubi exempla. SCHILT. §. 7. HORN. *Jpr. F.* C. VI. §. 1. sqq. BOEHM. *J. Eccl.* L. III. T. II. §. 23. DULS. P. II. Qu. 1.

XIII. v. Supra L. VII. C. XVII. Conf. TITIUS L. V. C. VII. §. 7. ubi, vulgarem regulam; quod *uxor sequatur forum mariti*, in nulla fœmina, Marito, imperio gaudenti, nupta, obtinere, docet. Diss. DULS. Qu. 5.

tale haud dubie competit: ita nulla apparet ratio, cur non & *jurisdictio* eidem, ut Domino T. in eam competere possit, ut supra traditum.

XIV. *Jura* conjugum illustrium in *bona* plerumque specialibus conventionibus definiuntur: his deficientibus, Jura cujusque provinciæ locum habebunt, quippe quæ nec maritus illustris, dum ei lucrum afferunt, aversabitur; unde & usum fructum habebit in bonis uxoris, iis in locis, ubi ille alias receptus est: Quod si vero hoc jure se uti nolle, valide declaraverit, ex communibus æquitatis regulis pronunciandum erit.

XV. Ceterum uti antiquissimo Germaniæ usu longe plus interfuit inter nuptias consensu initas, & concubitu perfectas, quam Jure Romano: ita jura & lucra nuptialia, quæ non ex Jure Rom., sed moribus Germ. præsertim inter Illustres, orta sunt, non incipiunt, nisi a concubitu.

XVI. *Solvi* matrimonium inter Illustres quoque ex iisdem causis, ex quibus inter privatos,

XIV. v. TITIUS §. 6. Dn. de PONIKAU Disp. de *Condit. Stat. Priv.* §. 13.

XV. v. *Spec. Sax.* L. III. a. 45. ibi: Sie ist seine Genoßin / wann sie in sein Bette tritt. COCCEJ. C. XXVIII. §. 20. 21.

XVI. v. Dn. de BERG. *Oec. J.* L. I. T. III. §. 8. n. 3. DULS. P. II. Qu. 48.

vatos, nullum eſt dubium: An & ob impotentiam, vel ſterilitatem? dubitant: Certe ob antecedentem, matrimonium nullius loco habendum; ob ſupervenientem non, niſi ex malitia contracta ſit.

XVII. Sed quisnam ſit *Judex in cauſis matrimonialibus inter Conjuges Illuſtres?* ardua eſt quæſtio: Diſtingvendæ vero quæſtiones, quæ *occaſione matrimonii* circa accidentalia, v. g. de dote, ſævitia, incidunt, ab iis, quæ de *ipſo matrimonii vinculo conſtituendo* vel *diſſolvendo* oriuntur; illæ in Judiciis Imp. diſceptari poſſunt, ſed de his maxime dubitatur.

XVIII. Olim CÆSARES in his cauſis judices fuiſſe, & rationes, & exempla, loquuntur: Sed poſtquam Pontifices has quoque cauſas, *ſpiritualibus* annumeratas, ad *forum eccleſiaſticum* traxerunt; Cæſares, ex ſuæ religionis principiis, ab iis abſtinent: Unde nec *Judicium Aulicum* eas ſibi vindicabit, nec *Commiſſarii* ad eas a Cæſare commode expetentur, quamvis id aliquando factum ſit.

XIX. Neque etiam ad *Cameram* eædem cauſæ pertinebunt; quippe in quam nec eo tempore, quo ſtabilita eſt, ex iisdem cauſis, nec poſtea, ſuſpenſa licet intuitu Proteſtantium Pontificia Jurisdictione, translata eſt: neque adeo ad *Auſtregas*, quod ab his ad ſuperiora Judicia per appellationem devolvi non poſſunt.

XX. Sicuti igitur *Catholici* Status Judicio

Ponti-

Pontificis in his causis se submittunt: ita *Evangelici* nullum judicem agnoscunt; eo quod Jurisdictio Pontificia eorum intuitu sit suspensa vel sublata, nec alia, vel Cæsaris, vel Cameræ substituta; nec consilia de Consistorio generali inter Evangelicos erigendo unquam exitum sortientur.

XXI. Reliquum igitur est, ut, exemplo Regum, vel in *Arbitros* compromittant, vel *Consistoriis* suis se submittant: cum utique Principem in causa propria non per viam facti, sed juris, procedere, & alteram quoque partem audiri, naturalis æquitatis ratio jubeat; nec certe Uxor, utpote Superioritati Mariti subjecta, hoc judicium detrectare poterit, licet Maritus, sententiæ ut pareat, nullo imperio humano, sed solo conscientiæ dictamine, cogi possit.

CAP.

XVII. - XXI. v. SCHILT. de *Lib. Eccl. Germ.* L. VI. C. III. §. 7. *J. Publ*, l. c. §. 4. IO. LEIBN. *Cod. J. G. Dipl.* P. I. n. 8. 2. 83. SCHWED. J. P. *P. Spec. S. II. C. XVII.* §. 22. - 38. COCCEJ. J. P. C. XXII. §. 8. LYNCKER. de *Lib. Stat.* l. c. Dn. de BERG. Disp. cit. C. 4. TITIUS *J. P. L. VII. C. V.* §. 18. - 29. HORN. J. P. *C. XXI.* §. 29. BOEHM. *J. Eccl. L. II. T. II.* §. 17. 18. LUDOLPH. de *Jur. Fœm. ill.* S. I. §. 7. LUDOV. de *Jud. in Cauſ. Princ. Prot. matr.* §. 31. 46.

CAP. III.

DE
JURIBUS FOEMINARUM ILLUSTRIUM.

§. I.

FOeminæ licet regulariter utantur juribus maſculorum, dantur tamen & jura nonnulla fœminis propria: Pariter *FOEMINÆ ILLUSTRES*, quorum numero & AUGUSTA cenſenda, ordinarie quidem utuntur communibus fœminarum juribus, & legibus humanis ſubſunt, ſed quantum illuſtrior earum conditio admittit, ac de alia Maritorum voluntate non conſtat; quippe quarum utraque efficit, ut peculiaribus etiam quibusdam juribus gaudeant.

II. Et primum quidem prærogativa ipſarum cernitur in *Dignitate* illuſtri, a Patre, vel Marito illuſtri in eas derivata, ut modo traditum: Hinc & titulorum & præcedentiæ honore, æque ac ſplendidiore miniſterio, uti Auguſta a ceteris fœminis illuſtribus, ita hæ ab inferioris ordinis fœminis, diſtingvuntur;

I. v. RHETZ. C. XXII. §. 12. TITIUS L. V. C. VII. § 2. 3. LUDOLPH. de *Jur. Fœm. illuſtr.* S. I. §. 1. ſqq.

II. v. RHETZ. l. c. conf. *Cap. præc.* §. II.

tur; quamvis in actibus publicis potiores ſint maſculorum partes.

III. De *Tutela* Fœminarum illuſtrium paulo poſt dicendum: Hic an *Curatore* opus habeant, diſpiciendum: Quæ regalia adminiſtrant, vel terras poſſident alicujus momenti, ut propterea Conſulentibus inſtructas eſſe oporteat, eo non opus habere videntur, quod Conſiliarii ſint loco Curatorum; quæConſiliariis deſtituuntur,opus habent,ubi curatela recepta, ut in Saxonia; ubi ſolum jus Juſtinianeum viget, etiam ſine Curatore omnia valide peragent. Sed nec in integrum reſtituuntur, niſi ut majores.

IV. In modis acquirendi, præſcriptionibus, donationibus, teſtamentis, ſucceſſionibus, contractibus, actionibus judicialibus, eædem utentur jure communi, niſi a ſolennibus, diſpenſatione maritali, vel privilegio, liberentur: Certe ſunt, qui, privilegia Auguſtæ in Jure Rom. tributa, etiam hodie ad Auguſtas, & ad ejus exemplum, pro re nata, ad Statuum Imp. Uxores, applicanda cenſent; Quæ

III. v. CARPZ. P. II. Conſt. XV. d. 9. *Dec.* III. poſ. 5. de *Jurib. fœm.* n. 14. ſqq. LYNCKER. *de his, quæ perp. lib. Stat.* M. I. §. 7. p. 60. 61. LUDOLPH. S. I. §. 25. HORN.

IV. v. RHETZ. §. 8. TITIUS §. 4. - 6. STRYK. *Uſ. mod.* ad *SCt. Vell.* §. 7. LYNCKER. l. c. LUDOLPH. S. II. M. I.

Quæ vero, ob fragile judicium, fœminis conceduntur, privilegia, an conditio illustrior admittat; dubium.

V. Cumprimis intuitu matrimonii Fœminis illustribus varia competunt jura, quæ, quatenus a communi Jure recedunt, ex *pactis* proveniunt: Hæc si deficiant, ea debebuntur, quæ ex more regionis ac familiæ præstari solent.

VI. Speciatim (1) *Dos* Filiabus illustribus e territorio debetur, non a Parente solum, sed quovis successore, constituenda, & vel ex camera, vel ex collectis, ubi receptæ sunt, solvenda: & quidem in pecunia, marito numeranda, cujus quantitas ex more Familiarum determinatur: Debetur quoque Apanagiatorum filiabus, nisi alia lex dicta sit; quin & naturalibus a patre agnitis.

VII. Præter dotem filiabus etiam (2) *vestes ornamentaque* condigna, *currus* & *equos*, aliaque

V. * Dic. de *Pactis dotalibus*, quæ vel tenuia, vel mediocria, vel pingvia esse solent.

V. LUDOLPH. S. II. M. II. §. 3.

VI. v. SPRINGSF. de *Apanag.* C. XII. n. 31. sqq. SECKEND. Fürst-St. P. II. C. VII §. 30. STRYK. *Us. mod. Pand.* de *Jur. dot.* §. 9. COCCEJ. C. XXVIII. §. 1.-3. ITTER. de F. Imp. C. XVIII. §. 12. TIT. *J. Publ.* L. IV. C. IV. §. 36. LUDOLPH. §. 5. n. (1).

VII. v. LUDOLPH. l. c. n. (2).

que præstari ex facultatibus parentis aut successoris, consvetudo est Familiarum Illustrium: Idque vocatur die Aussteuer/ & hodie sæpius in pecunia numerata consistit, qua dotem interdum auget uxor, ut tanto pingviori fruatur dotalitio, interdum paraphernalium loco habet; qumvis si etiam dos ea fuerit aucta, pactis tamen plerumque libera de illa summa ei dispositio reservetur.

VIII. (3) *Donatio propter nuptias* a Sponso doti plerumque æqualis constituitur, &, dote aucta, augetur; non vero traditur, nec fructus ex ea acquirit uxor, nisi pacto aliter cautum fuerit, sed re tradita, dominium civile pro securitate dotis, promissa vero, jus hypothecæ, non prælationis, quod tantum doti competit.

IX. Soluto matrimonio, *Donatio propter nuptias* marito, *dos* uxori redditur, etiam ex feudo, modo in rem feudi versa sit, quod in dubio præsumitur: nisi hæc jura pactis, dotalitii constitutione, vel alias mutentur: Si vero vidua ex pacto lucretur donationem propter nuptias, maritus superstes quoque dotem retinebit.

VIII. v. COCCEJ. §. 4. LUDOLPH. l. c. n. (4.)

IX. v. COCCEJ. §. 2. 5.

X. Porro (4) *Morgengaba* uxori illuſtri, non ſolum virgini, ſed etiam viduæ nuptæ, primi concubitus cauſa, dari ſvevit, in certa pecunia, ex arbitrio mariti definienda, conſiſtens, cujus uſuræ duplices interdum dotalitio adjunguntur, a die conſummati matrimonii capiendæ, plerumque vero ipſa ſors traditur, & liberrimæ uxoris diſpoſitioni relinquitur: Differre autem eam a *ſponſalitia largitate*, facile intelligitur.

XI. Sed & (5) *Alimenta* uxori illuſtri, durante matrimonio debentur, quæ maximam partem conſiſtunt in certa pecuniæ ſumma, ſingulis anni quadrantibus ad quotidianos vitæ uſus ei, juſſu Principis, erogari ſolita.

XII. Denique (6) *Dotalitium* quoque inter Illuſtres invaluit, quod eſt uſusfructus uxori, viduitatis tuendæ cauſa, in particula territorii ita conſtitutus, ut reditus annui, inde percipiendi, ſummam uſurarum duplicis dotis & donationis propter nuptias expleant.

XIII. *Origo* ejus antiquis Germaniæ inſtitutis

X. v. MYLER. C. 16. RHET. L. I. T. XXIII. §. 17. ſqq. COCCEJ. §. 6. LUDOLPH. n. (5.) p. 170. ſqq. DULS. p. 61. ſqq.

XI. v. Dn. de BERGER de *Matrim. ill.* C. III. §. 27.

XII. v. COCC. §. 10. LUDOLPH. n. (4.)

XIII. v. JUL. CÆS. de B. GALL. L. VI. C. 19. MYLER.

tutis potissimum debetur, quantitas vero & qualitas hodierna coaluisse videtur ex dote Germanorum & Romanorum, quarum illa uxori a marito, hæc marito ab uxore, & huic vicissim donatio p. n. constituenda fuit. Cum vero utraque, soluto matrimonio, ad viduam pertineret, placuit, utriusque loco, reditus usuris utriusque æquales, ei assignare; unde usuræ duplicatæ: Sed cum neque hæ ad dignitatem tuendam sufficere viderentur, placuit, duplicis quoque donationis p. n. usuras addere; quod moris esset, marito dotem retinente, uxori donationem p. n. relinquere: unde usuræ quadruplices enatæ.

XIV. Constitui potest Dotalitium in rebus omnibus, unde fructus percipi possunt; Regulariter in *particulis Territorii*, sive feudalis, sive allodialis, earumque fructibus & reditibus, etiam publicis, constitui solet; non autem facile in rebus mobilibus aut pecunia, nisi viduæ optio sit relicta: *Quantitas* regulariter ad usuras dotis & donationis p. n. duplicatas, veluti mensuram, exigi solet.

XV. Constituit *Possessor Territorii*, sive sit ipse Maritus, sive Agnatus successor, sive Dominus feudi, sive Primogenitus intuitu Apanagia-

LER. *Gamol.* C. X. §. 3. SCHILT. *Prax. I. R. Ex.* XXXVI. §. 68. sqq. COCCEJ. l. c.

XIV. v. COCCEJ. §. 11. 23. LUD. p. 169. 170. sq. 178.

nagiatorum: nec opus est consensu Imperatoris.

XVI. A *Marito*, eoque vivo, constitutum simpliciter valebit, dote licet nulla, vel illata, vel probata: Sed si tantum promissum sit, non nisi heres ad constituendum obligabitur: Idem, si ultra modum solitum, & lautioribus conditionibus quam rationes Territorii ferunt, constitutum sit.

XVII. Successor *Agnatus*, æque ac *Dominus*, si feudum ei aperiatur, non tenentur ad constituendum dotalitium, nisi promisso consenserint, vel dotis illatio, licet non versio in rem feudi, probata fuerit, modo, non versam esse, probari nequeat; optionem tamen hoc casu habent, dotalitium constituere, an dotem cum donatione propter nuptias reddere velint. Quodsi jam rite constitutum sit, dote illata, etiam sine ipsorum consensu valebit; quia est onus territorii.

XVIII. Pari ratione *Primogenitus* uxoribus *Apanagiatorum* illud constituit, modo Apanagium sit proprie dictum, & dos territorio inferatur, quippe quam hoc casu Territorii Dominus lucratur, vel de ea utiliter collocanda disponit: Secus in Apanagiis impropriis, vel Paragiis.

XIX. *Vidua*, post mortem mariti, eligere potest dotalitium, vel dotem; nisi post mortem mariti illud acceptaverit, vel, vivo eodem, optioni renunciaverit, vel, dotalitio

non-

nondum constituto, Successor optione uti velit: Ceterum hoc tantum valet, si non solum dos illata, sed & matrimonium concubitu consummatum fuerit.

XX. Electo dotalitio, dotis actio extingvitur, & dos absorberi dicitur, nisi pactis aliter cautum sit: Si ante optionem moriatur vidua, expirat illa, sed dotem tamen heredes ejus repetere possunt. Constitutum dotalitium, mortuo marito, actione confessoria, constituendum condictione ex pacto vel moribus, petitur.

XXI. Constituti dotalitii possessio quidem statim apprehendi solet, sed nonnisi eventualis: Interim nec hypothecæ, nec prælationis jus in eo competit, nisi quatenus dos per illud absorpta censetur; quamvis prius ipsi in donatione p. n. posterius etiam in dote, vel ejus fructibus, prout usu loci vel pactis id definitum est, salvum maneat.

XXII. Acquirit vero Vidua dotalitium constitutum a tempore mortis, idque cum fructibus pendentibus: sed non apprehendit, nisi trigesimo die lapso, percipitque omnes ex eo reditus, usibus Principis destinatos, nisi quidam excepti sint; non tamen ut Do-

XXII. * Qu. An & homagium a subditis præstandum? An jurisdictio, venationes, vectigalia, metalli fodinæ, lapidicinæ &c. ad dotalitium pertineant?

mina, ſed uſufructuaria, quamvis cavere non ſoleat.

XXIII. *Tollitur* Dotalitium cum in genere illis modis, quibus uſusfructus extingvitur, quamvis illi forte inter illuſtres rariores fuerint, tum in ſpecie renunciatione, aut electione dotis, delictis in maritum admiſſis gravioribus, an & proſcriptione mariti? non videtur, denique ſecundis nuptiis, niſi aliud receptum, vel cautum, quo caſu tamen dotem repetet.

Cap. IV.

De JURIBUS LIBERORUM, PATRIA POTESTATE, ADOPTIONIBUS ET EMANCIPATIONIBUS ILLUSTRIUM.

§. I.

L*IBERI* Illuſtrium, cum ex veriori ſententia, hodie ſubjectorum, licet eminentiorum, numero cenſeantur, regulariter quoque communi privatorum jure utuntur, quoad illuſtrior ipſorum & Parentum conditio admittit.

II. Diſ-

XV.-XXIII. v. MYLER. *Gamol.* C. XIII. COCCEJ. §. 12.-28. LUDOLPH. p. 169.-180. DULS. P. I. Qu. 8. p. 26.

II. Differunt quoque *legitimi* & *naturales*, prout ex matrimonio ſecundum leges & mores patriæ contracto, vel non, ſunt nati. *Illi* cum iterum vel ex matrimonio æquali & ſolenni, vel inæquali ad morganaticam geniti eſſe poſſint; priores haud dubie paternæ dignitatis participes fiunt, & jus ſuccedendi in Territorio habent; poſteriores vero non, niſi quousque Patri placuerit.

III. *His* (naturalibus) licet nulla ex nativitate macula adhæreat, tamen, ut legitimis æquales cenſeantur, *legitimatione* opus eſt: Quæ ubi per ſubſequens matrimonium fit, haud dubie omnia & dignitatis & ſucceſſionis jura largitur; ſi vero per *Reſcriptum*, non, niſi quoad jus ſuccedendi conſentiant, quorum intereſt.

IV. Licet autem, quoad effectus exiſtimationis, declaratio Domini T. ſufficere poſſit, tamen quatenus iidem extra territorium transeunt, ſatius eſt, ut a CÆSARE legitimatio impetretur.

I.-IV. v. MYLER. *Gamol.* C. 6. THUAN. de *vita ſua* L. 2. VITR. L. III. T. II. §. 13. ITTER. de F. I. C. XIV. §. 1. 5. 6. 7. 8. STRYK. de *Lib. nat. Princ.* C. II. §. 7. 61. Dn. de BERGER de *Matr. illuſtr.* C. V. §. 1. ſqq. HERT. de *Spec. R. G. I. Rebusp.* S. II. §. 5. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. IV. §. 10. L. V. C. III. §. 66. *J. Priv.* L. VI. C. XIII. §. 11. LUDOLPH. de *J. Fœm. ill.* S. I. §. 1.

V. *PATRIA* quoque *POTESTAS*, quousque Juris naturæ est, citra dubium & Statibus Imp. in liberos competit: An vero & cum consvetis effectibus civilibus, dubitant; saltem quatenus sibi utiles etiam Pater illustris facile admittet: Imo forte perfectiori gradu, quam privatus, eam exercere poterit; idque non solum quod ad liberos legitimos, sed & naturales.

VI. Hinc *usumfructum* ex bonis liberorum *adventitiis* jure sibi asseret; quin & jus eorum in bonis *castrensibus* circumscribere poterit, quod tamen quamdiu non factum, liberi utentur jure communi: Sed *fictio unitatis*, quæ ex Jure Romano est, inter Patrem & filium familias illustrem vix locum habebit, nisi quod ad bona *profectitia*, modo inter illustres occurrant; unde contractus inter eos de ceteris bonis valide celebrari poterunt.

VII. Et licet *jus vitæ & necis* in liberos Patri illustri, qua tali, forte haud tribuendum videatur; tribuendum tamen qua Domino T., cujus jurisdictioni omnes, qui in territorio

V. - VII. v. Dn. GRIBN. de *Præjud. Princ. I. ex I. Just.* C. II. §. 6. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XX. §. 1. T. XXIII. §. 10. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. IX. §. 7. 8. *J. Priv.* L. VI. C. X. §. 10. Disp. de *Contract. Patr. & liber.* §. 33. THOMAS. Diss. de *Patr. pot.* C. I. §. 49. LUDOLPH. §. 2. p. 10. 12. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. VIII. §. 4. 5. 7. 8.

torio habitant, haud dubie ſubjiciuntur, niſi exemtio doceatur: Multo minus jus caſtigandi & coërcendi contumaces, & pro re nata arreſtandi, quippe & privato competens, illuſtri denegandum.

VIII. Differt vero a Patria poteſtate *Jus Capitis familiæ*, quod in jure dirigendi cauſas communes totius Familiæ conſiſtit, & in Agnatos quoque, vel jure primogenituræ, vel jure ſenioratus, cadit.

IX. Porro *ADOPTIO* cum, quoad naturam ſuam genericam, ſit Juris gentium, etiam veteri Francorum, Gothorum & Germanorum Jure in Familiis Illuſtribus & a Regibus ac Principibus frequentata fuit: unde quin hodieque inter Illuſtres locum habere queat, nullum eſt dubium.

X. Habebit etiam regulariter talis Adoptio eosdem effectus, quos inter privatos, adeoque & patriam poteſtatem, & nomen, & agnationem, tribuere poterit: niſi vel adoptanti aliter placuerit, vel tales ſint effectus, ut ejusdem arbitrio non ſubjaceant; unde nec ad ſucceſſionem in territorio, nec ad dignitatem illuſtrem ſeſe extendent, niſi conſentiant illi, quorum intereſt.

XI. Solennia Juris civilis ut ſcrupuloſius obſer-

VIII. v. SCHILT. §. 9. & Tit. XIII. tot.

IX. - XI. v. KULPIS de *Adopt. & Emanc. Princ.* §. 42. ſqq.

obſerventur, ex principiis ſupra poſitis, non opus erit: Sufficiet, ſi Status Imp. arrogationes adoptionesque ſuas ſub auctoritate & confirmatione Imperatoris vel Cameræ Imp. perficiant, & quoad ſucceſſionem Agnatorum quoque conſenſum adhibeant; ceterum & apud ſe adoptare haud prohibentur.

XII. Sed & *emancipare* liberos poſſunt Status Imp., quoties iſtud e re ſua & liberorum viſum fuerit; quamvis, ut illud præciſe in Judiciis Imp. aut Cæſaris Reſcripto fiat, jura Imperii haud exigere videantur: Tollitur autem emancipatione, æque ac inter privatos, ſola patria poteſtas, non agnatio, aliaque inde pendentia jura.

Cap. V.

De

TUTELA ILLUSTRIUM.

§. I.

ILluſtribus quoque perſonis, æque ac privatis, ob imperfectam ætatem, *Tutoribus* ſeu *Curato-*

---

42. ſqq. ibique §. 47. verba Reſp. Argentor. SCHILT. *J. Publ.* T. X. TITIUS §. 10. ſqq. MULDEN. de *Adopt. & Emanc. Princ.* §. 3. 5.

XII. v. KULPIS. Diſſ. cit. §. 56. ſqq. TITIUS §. 15.

§. I. v. SCHILT. *J. Publ.* L. I. T. XIII. §. 1. COCCEJ. *Jus Publ.* C. XXIX. §. 7. Illuſtriſſ. Dn. de PRINTZEN

Curatoribus (qui moribus Germaniæ non differunt) opus est. Sed quousque & Tutores & Pupilli Illustres communi privatorum jure utantur, difficultate non caret. Ante omnia pacta & consvetudines Familiarum respicere fas erit: deinde jura patria Imperii ac provinciæ locum habebunt: denique & Justinianeum Jus, ceteris paribus, in subsidium vocari poterit.

II. Est autem *TUTELA ILLUSTRIS Jus & obligatio Principis aliusve Status impuberis actiones dirigendi, ejusdemque bona rite administrandi.* Circa quam & *constitutio* ejus, & *effectus*, & *duratio* considerari possunt.

III. Constituitur Tutela Imperantis impuberis, mutuo consensu, *delatione* scilicet eorum, penes quos ejus rei arbitrium est, & *acceptatione* futuri Tutoris.

IV. Quod ad *delationem* Tutelæ illustris attinet, ex principiis Juris publici universalis, cura pupillorum Reip. incumbit; unde *Imperantis* est, vel Magistratus, cui hoc demandatum, pupillis de tutoribus idoneis prospicere: Exerere vero sese hoc officium potest vel ad nominationem patris, vel petitio-

TZEN Disp. de *Tut. Illustr.* S. III. §. 2. 3. TIT. *J. Publ.* L. IV. C. VI. §. 1-5. Dn. GRIBN. de *Præjud. Princ. I.* C. III. §. 9. Disp. m. de *Maj. Princ. ætate.* §. 1. 2.

III. V. TIT. §. 6. 7.

titionem proximorum, vel ex spontaneo Magistratus motu.

V. Hoc quodammodo sequi videtur Jus Teutonicum: Licet enim dudum moribus Germanorum, præter *Legitimam* & *Dativam*, invaluerit *Tutela Pactitia*, recentiori etiam ævo interdum frequentata, ac deinceps *Testamentaria* ex Jure Rom. accesserit; tamen Constitutionibus Imp. de A. 1548. & 1577. omnes ad unicum genus, quod *auctoritate judiciali* nititur, reductæ videntur.

VI. Et licet Constitutiones istæ ad privatos, sive subditos mediatos, proprie pertineant: tamen forte non incongrue, ob paritatem rationis, ad illustres quoque Familias extenduntur, quod idem periculum ad Pupillos illustres, ex constitutione Tutoris non satis sollicita, redundet: nisi forte aliud usu vel pactis Familiarum statutum sit, quod fieri posse non est dubitandum.

VII. Speciatim igitur Tutelam defert (1) *is, qui rerum in Territorio potitur*, idque vel declaratione aut conventione inter vivos, ut olim

---

IV.-VI. v. LUDEWIG *Differ. J. Rom. & Germ. in Tutel.* IV. (yy). SCHILT. §. 1. Ill. Dn. de PRINTZ. Diss. laud. S. I. §. 4. 5. STRUV. C. XXVII. §. 26.

VII. v. MYLER. de *Princ. & Stat. I.* C. 29. RINGLER. de *Tutel. illustr.* C. 2. SCHILT. §. 3. TIT. §. 8. STRYK. de *Tutela materna* C. I. §. 6. 7.

olim factum, vel ultima voluntate, ut hodie, receptis testamentis, fieri potest: eo quod libertas hæc Illustrium LL. fundamentalibus non est restricta.

VIII. Idem an *Electoribus* liceat? disceptatum (a): Alii prorsus negant, A. B. (b) decreto innixi (c); Alii limitant, nisi graves suspicionis causæ proximum Agnatum excludendum svadeant, vel Agnatus nullus adsit (d); Alii ad administrandum Principatum, non officium Electorale, testamentarium Tutorem admittunt (e); Alii, restrictionem aut limitationem satis liquido doceri haud posse, imo, recepta post A. B. testamentaria tutela, nec Electores privandos esse, contendunt: (f) Consultius tamen alii judicant, Tutori legitimo tantum adjungere *honorarium*, qui impedi-

VIII. (a) v. SCHILT. *Exerc. ad Pand. XXXVII.* VITR. L. III. T. II. §. 5. STRUV. *J. Publ.* C. XVI. §. 29.

(b) v. C. VII. §. 2.

(c) Scil. Neoburgici, ZESCHLINUS & FREIDENREICH: it. LIMN. WURMSER. MYLER. KLOCK. aliique ap. SCHWED. S. II. C. III. §. 11.

(d) v. CONRING. ad LAMP. P. III. C. IV. n. 25. SCHWED. l. c. STRYK. de *Tut. mat.* C. 1. §. 16.

(e) v. COCCEJ. §. 17.-20.

(f) v. Præter Heidelbergenses, FREHERUM, GOTHOFREDUM, SCHILT. §. 35. 36. RINGLER. C. 3. RHETZ. L. I. T. VII. §. 9. TIT. §. 8.

impediat, si quid præjudicii legitimus intendat (g).

IX. Minus dubii habet, an Pater Elector filio impuberi, quoad provincias hereditarias, alium tutorem testamento dare possit: quamvis & hic dissentiant.

X. In Regno Bohemiæ olim ex privilegio CAROLI IV. Ordines regni tutelam Regis impuberis sibi vindicarunt: Sed a tempore belli tricennalis an eodem privilegio adhuc uti liceat, merito dubitandum.

XI. Non autem tantum *Descendentibus*, sed & *Collateralibus*, tutorem constituere poterit Testator illustris; quod constitutio non a *patria potestate*, sed *Superioritate T:* pendeat: Qua de causa nec matri hæc facultas tribuenda videtur.

XII. Modus constituendi a constituentis *libertate* dependet, quod is qua Dominus T. legibus civilibus est solutus; unde constitutio non præcise testamento, sive solenni, sive minus solenni, fieri debet, sed quavis ultima voluntate fieri potest: Nec aliud dicendum, si eadem tutela ad res patrimoniales extendatur, adeoque privatam velut absorbeat.

XIII.

(g) v. SCHILT. l. c. §. 37.

IX. - X. v. STRYK. Diss. cit. §. 19. 20. COCCEJ. §. 21.

XI. XII. v. TIT. §. 10. 11. 12. C. IX. §. 16. RINGLER. Tr. cit. C. II. §. 6. 7.

XIII. Quodsi Tutor a defuncto datus non sit, *Legitima* Tutela, universali pene observantia, in Familiis illustribus recepta, & in Electoralibus expressa lege firmata, locum habet: Quæ regulariter non fœminis, neque cognatis, sed solis *Agnatis* proximis, nisi usu loci aliud receptum sit, defertur; quod ejusdem ratio, ex receptis Juris civilis & feudalis placitis, in tutela quoque illustri proxima succedendi spes esse videatur: Camera tamen cum *Agnatis* etiam *Cognatos* conjungere solet.

XIV. In Familiis Saxonicis, quæ Jure feudali Saxonico utuntur, non nisi *Senior* inter Agnatos ejusdem gradus tutelam subit, & hoc minorenne adhuc existente, sequens Agnatus eam interim administrat: Quisnam vero pro Seniore reputandus sit, si duo æqualis gradus, diversæ vero lineæ, concurrant, an ille, qui annis major, an iste, cujus linea potior? aliquando acriter disputatum fuit.

XV. Sed *Maternam* quoque tutelam in Domibus illustribus observari, & exempla docent, & constitutio nulla prohibet, & ratio

XIII. v. RINGLER. C. 4. & 5. COCCEJ. §. 6. 8. TIT. §. 16. STRYK. l. c. §. 22. HUGO de St. R. C. VI. §. 12.

XIV. v. Land-R. L. I. a. 23. Weichb. a. 49. CARPZ. Const. XI. def. 11. n. 1. 2. LIMN. J. P. T. II. L. V. C. 15. STRYK. l. c. §. 21.

ratio Juris ſvadet: Hinc Mater & Avia non ſolum teſtamento, vel a Superiori dari poſſunt, ſed & legitimam tutelam recte ſibi asſerent; niſi aliud lege, pactis, vel moribus fuerit conſtitutum: licet non tam propter ſucceſſionis ſpem, quam pietatis affectum, admittendæ ſint.

XVI. Licet autem Mater etiam ipſum Territorii regimen adminiſtrare poſſit: tamen ſæpius in bonis feudalibus Contutor adjungi ſolet, isque vel honorarius, vel diviſa Tutelæ adminiſtratione, ita, ut Mater ſit Tutrix quoad educationem pupilli & ſtatum aulicum, Agnatus vero quoad regimen provinciale: Quæ ſpecies etiam in iis Domibus locum habere poteſt, in quibus alias matris tutela non admittitur; atque obtinet tali in caſu Mater illuſtris tutelam honorariam in Contutoris adminiſtrationem.

XVII. Ceſſante utraque hac tutelæ ſpecie, *Cura*

XV.-XVI. v. RINGLER. C. IV. §. 2. SCHILT. *Exerc. ad Pand.* XXXVII. §. 57. 97. *J. Publ.* L. I. T. XII. §. 4. STRYK. de *Tut. Mat.* C. II. §. 12. ſqq. HUGO de *Stat. Reg.* C. VI. §. 12. HERT. de *Spec. I. R. G. Rebusp.* S. II. §. 18. LUDOLPH. de *Jur. fœm. ill.* S. I. §. 22. p. 47. LUDEWIG. *Differ. I. R. & G. in Matern. Tut.* VIII. (cc) STRUV. C. XXVII. §. 26. Diſſent. COCC. §. 8. & *Tut. Illuſtr.* S. III. §. 12.

XVII. v. RINGLER. C. 6. TIT. §. 17. HORN. *Jprud. feud.* C. VI. §. 19.

Cura constituendi Tutorem ad *Imperium* pertinet, quod potestatem hanc per Judicium Aulicum vel Camerale exercet: Atque hæc *Tutela Dativa* vulgo audit, quamvis ea non tam a legum civilium auctoritate, quam Imperii nostri avtonomia, dependeat.

XVIII. Discernendi tamen hic a ceteris Immediatis *Subvasalli Imp.* h. e. qui ratione personæ quidem Imperio immediate subsunt, sed territorium vel totum, vel magnam ejus partem, ab alio Imp. Statu recognoscunt: Siquidem his Tutorem dare penes proximum potius feudi Dominum esse videtur; quippe cujus non solum interest, ut bona Vasalli recte administrentur, sed cui etiam persona ejusdem, saltem certa ratione, devincta est.

XIX. Sed & immediatis aliis ad certas causas in judiciis mediatis, ubi lis pendet, *Curatores litis* constitui possunt.

XX. Poterit Tutela illustris *cuivis* deferri, dummodo ei *gerendæ par* sit, nec requisita positiva Juris Rom. præcise attendenda sunt: Justa tamen Tutoris ætas ex Jure Rom. non incommode definietur.

Mmmm XXI.

XVIII. v. Gründliche Beantwortung derj. Schrifft / welche unter dem Titul: Unumstößlich Vormundschaffts-Recht ꝛc. Dn. SPENER. de *Tutela dat. Subvasalli Imp.* HORN. *Jprud. feud.* C. VI. §. 18.

XIX. v. SCHILT. §. 5.

XX. v. TIT. §. 18. RHETZ. L. I. T. VII. §. 12.

XXI. *Privatus* aut *mediatus* an Personæ illustri Tutor dari possit? quæsitum: Et dari posse, visum; sed non solum, nec ut Tutorem primarium, sed ut inferiorem & subordinatum, ut ea, quæ ad dignitatem Principalem pertinent, non ab eo, sed ab illustri Tutore, gerantur.

XXII. Delatam Tutelam Tutor futurus *acceptat*, quo facto, actus perfectus est, decreto tamen judiciali *confirmandus*; quod jus confirmandi Imperatori, aut summis Imp. Tribunalibus, Aulico & Camerali, regulariter competit. Si quid etiam præterea ad securitatem pupilli requiratur, illud quoque præstandum erit; quamvis, an ad omnia solennia Illustres, ut privati, adstringantur, & an non promissio eorum, bey Fürstl. Ehren/ ad instar juramenti valeat, merito dubitandum sit; Saltem Domus Saxonica ab hujusmodi solennibus, etiam confirmatione judiciali, ex observantia, immunis est.

XXIII. Quod ad *Satisdationem* quoque observant,

XXI. v. CARPZ. *Decis. Elect.* P. II. D. 12. RINGLER. p. 36. SCHILT. *J. Publ.* l. c. §. 2.

XXII. v. R. I. de a. 1548. T. 31. & 1577. T. 32. SCHILT. §. 5. TIT. §. 20. LYNCKER. de *his, quæ perper. ad Lib. Stat.* §. 7. p. 58. 59. 60. & ad A. B. p. 55. MEVIUS *Consil.* LXXXVIII. n. 12. STRUV. §. 27.

XXIII. v. RINGL. *C. ult.* p. 237. PÜHEL. de *Tutel. Elect. & Princ.* C. X. n. 69.

ſervant, illam non fidejuſſoribus fieri, ſed per hypothecam bonorum: Sicut nec *confectio inventarii* a Tutoribus illuſtribus rigide exigitur.

XXIV. Quæ de *petendis Tutoribus*, & *Tutorum excuſationibus* in Jure Romano diſpoſita ſunt, ea circa Tutelam publicam exigui uſus eſſe videntur; cum hæc non declinari, ſed ſollicite ambiri ſoleat: quamvis ſi & Illuſtris excuſatione uti velit, non prohibeatur.

XXV. Tutor rite conſtitutus cum ratione Territorii & jurium publicorum, tum ratione allodiorum, Tutor eſt, nec quoad hæc proximum agnatum admittere tenetur: niſi teſtamento ſeparatio facta fuerit; neque enim dubitandum, quin alius Tutor perſonæ pupilli, alius Territorio Adminiſtrator, dari poſſit. Quodſi autem duo pluresve Tutores conſtituti ſint, illi omnes adminiſtratione fungentur.

XXVI. Conſtituta Tutela, Tutor *poteſt* & *debet* eam rite *adminiſtrare*, quam adminiſtrationem plures *obligationes reciprocæ*, naturalibus fere rationibus innixæ, ſequuntur: Generalis vero regula hic locum habet, Tutores Principum pleniorem liberioremque habere

Mmmmm 2

XXIV. XXV. V. TIT. §. 21. 22. RHET. L. I. T. VII. §. 14. COCCEJ. §. 9. - 13.

XXVI. V. TIT. §. 23. RINGL. p. 73. SCHILT. §. 6.

bere administrationem, & majorem auctoritatem, quam privatorum.

XXVII. Geritur autem Tutela secundum jura recepta, subditi quoque homagium Tutori præstare tenentur, omnisque terræ administratio a Tutore dependet: Idem etiam investiri de feudo pupillari debet, quæ investitura hodie a majorenni non repetenda est.

XXVIII. Ex facto Tutoris Pupillus illustris contra alios jus acquirit, ac his quoque obligatur; Sicut & inter ipsum Tutorem & Pupillum reciproca jura & obligationes oriuntur.

XXIX. Si Tutor privatæ sortis sit, aut receptio specialiter doceri queat, etiam leges Romanæ applicari poterunt: unde tacitum pignus in bonis Tutoris, forte non male asseritur.

XXX. Stante Tutela, ea, quæ naturaliter Pupillus agere nequit, nec ab illustri Pupillo suscipi possunt; Quæ vero lege positiva requiruntur, ea negligi poterunt, nisi ultro observanda existimentur: Hinc actus, a solo Pupillo celebrati, obligationem haud producent.

XXXI. Denique Jus & obligatio Tutoris illustris finietur, juxta præscriptum Juris gentium

XXVII. v. STRUV. S. J. Publ. C. XXVII, §. 27. SCHILT. §. 6. *Capit. Nov.* a. XI.

tium & legum Germanicarum: Positiva jura in Tutore privatæ conditionis, imo etiam Tutore illustri, in quantum pro vero Imperii subdito haberi potest, locum invenient.

XXXII. Igitur dubitandum non est, quin *morte* Tutoris & Pupilli, *majori* hujus *ætate*, *diei* vel *conditionis existentia*, Tutela illustris finiatur. Ob *delictum* quoque suspectus Tutor poterit removeri: Maternam vero Tutelam *secundæ nuptiæ* tollent.

XXXIII. Quousque *minor* Illustrium *ætas* duret? disputant: Electoribus annus XVIII. completus in A. B. præfixus est, qui non solum ad vocem in electione, & officium electorale, sed etiam administrationem terrarum pertinere, merito censetur: Saxonici Principes Jus Saxonicum observant, & anno XXI. superato majorennes fiunt: Ceterorum Principum ac Statuum legitimam ætatem esse annum XXV. Jure civili constitutum, vulgo existimant, nisi Familia hæc vel illa privilegium gentilitium, vel Princeps minor veniam ætatis ab Imperatore impetraverit.

XXXIV. At cum in iis, quæ ad regimen

XXVIII.-XXXII. v. TIT. §. 24.-28. SCHILT. §. 7.
XXXIII. XXXIV. v. Disp. m. de *Majori Princ. ætate* §. 9. sqq. & 16. sqq. Conf. LIMN. J. P. Lib. IV. C. IX. n. 151. RINGL. C. I. §. 8. STRUV. §. 25.

territorii ſpectant, Status Imp. publicæ ſint perſonæ, ad leges civiles haud alligatæ; nullo jure prohibente, etiam ante iſtum annum regimen territorii ſuſcipere poſſe videntur, ubi ſe ad hoc idoneos ſenſerint, quod etiam exempla comprobant: Conſultius tamen forte erit, veniam potius ætatis ab Imperatore impetrare.

XXXV. Tutela finita, geſtæ adminiſtrationis *rationes* etiam a Tutore illuſtri reddendæ videntur: quamvis alii, eas nec unquam petitas, nedum redditas fuiſſe, tradant; quod tutelæ fructuariæ, olim in Germania uſitatæ, rationibus optime congrueret, nec hodie forte incongruum eſt, quod adminiſtratio præſentiam Tutoris in terra pupilli, & ſuſtentationem aulæ ipſius ex hujus reditibus exigere videatur; Sed tamen & poſtulatas eſſe rationes, & pacta de iis reddendis, nec ne, inita, exempla docent.

Cap. VI.

De REBUS STATUUM IMP. EARUMQUE DIVISIONE.

§. I.

RES Statuum Imp. ſunt vel *Publicæ*, quæ ad uſus publicos, cumprimis ſuſtentationem

---

XXXV. v. RHET. L. I. T. XXIII. §. 29. COCC. §. 14. LUDEWIG. de *Tut. fruct. diff.* I. p. 10. KLOCK. *Vol. I. Conſil.* VI. n. 90. SCHILT. §. 6.

onem Domini T. & ferenda territorii onera, publica auctoritate destinata sunt: vel *Privatæ*, quæ ad privatum ipsorum patrimonium spectant.

II. Res *publicæ* iterum sunt vel *Corpora*, vulgo res corporales, h. e. *Territoria*, cum partibus & accessionibus suis; vel *Jura*, vulgo res incorporales.

III. Territoria ista (1) sunt vel *Ecclesiastica*, vel *Secularia*; (2) vel *Feudalia*, vel *Allodialia*; hæc vel *familiaria*, Stamm-Güter / quæ Familiæ cohærent, vel *hereditaria*, ut cetera privata; (3) vel *Principalia*, ut Principatus vel Comitatus aviti; vel *Accessoria*, v. g. noviter acquisita, eaque vel incorporata, vel non incorporata. Singulorum differentia ex supra dictis liquet.

IV. *Partes* cujusque Territorii sunt *Circuli*, sive districtus, in quos dividi solet: Quilibet Circulus iterum comprehendit partim Landsassiorum prædia & jurisdictiones, partim urbium & Oppidorum districtus, partim Præfecturas Dominicales.

V. *Accessiones* Territorii sunt 1. Subditi, Vasalli, Exercitus &c. 2. Urbes, arces palatia, ceteraque omnia territorio adhærentia; 3. Annui reditus; 4. Fructus pendentes percepti & ad usus publicos repositi; 5. Res vel

IV. v. SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. I. §. 8.
V. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXVII. §. 20, 21.

ad usum publicum; vel 6. ad Domini dignitatem aut splendorem tuendum comparatæ, ac in perpetuum, lege, ultima voluntate, pacto, facto, usu, destinatæ.

VI. *Jura* Statuum publica sunt vel *in re*, vel *ad rem: Illa* vel in Territorio proprio competunt, quo spectant *Jura territorialia*, sive *Regalia*, *Officia* regni, *Dignitates*, *Privilegia*; vel in alieno, & hujus generis sunt *Servitutes Juris publici*, & Jus *Pignoris* publici: Hæc *Prætensionum* nomine vulgo veniunt.

VII. Deinde & illa Publicarum rerum Divisio hic repetenda, quod aliæ ad *usus* & *administrationem Reip.* sive *Territorii* pertineant, ut *Ærarium* publicum, *Exercitus*, *Fortalitia*, *Armamentaria*, *Instrumenta bellica*, &c. aliæ vero ad *sustentationem Domini T.*, quales sunt *Bona* & *Jura Fisci* seu *Cameræ*, quæ & *Domania* vulgo audiunt.

VIII. Res Statuum *privatæ* itidem vel *corporales* sunt, vel *incorporales: Illæ* vel *immobiles*, ut prædia, vel *mobiles*, ut pecora, pecunia, pretiosa &c. Harum numero censentur varia Jura, quæ itidem vel *in re* competunt, ut *Dominium*, *Servitus*, *Hereditas*, *Pignus*, *Possessio*; vel *ad rem*, ut *Debita activa*.

CAP. VII.

CAP. VII.
DE
ALLODIIS IMPERII.

§. I.

ALLODIA IMPERII sunt Territoria, quæ immediate subsunt Imperio, a Statibus vel Membris Imperii, sine nexu feudali, sine servitiis ordinariis, possessa.

II. Antiquissimis temporibus omnia bona in Germania fuerunt *allodia*, h. e. proprio plenissimoque jure ad possessores suos pertinentia: Et licet postea a Francis feuda fuerint introducta, tamen adhuc allodia passim remanserunt.

III. Inprimis etiam Duces & Comites, licet in provinciis vel pagis, quibus præerant, terras quasdam a Rege tenerent; tamen sua etiam allodia possidebant, vel jure hereditario, vel ex Imperatorum liberalitate, vel aliunde acquisita: At hodie, plerisque allodiis in feudum oblatis, non adeo multa supersunt, ut supra traditum.

IV. Quodsi jam, *quænam qualitas* in dubio

§. I.-III. v. STRYK. de *Jure allod. Princ.* Imp. C. 3. Dn. STRUV. de *Allod. Imp.* §. 9. sqq. Conf. supr. L. VII. C. I. §. 19.

IV. v. COCC. de *Præsumt. feud. Comit.* T. 3. & 4. THOMAS. de *Præsumt. allod.* §. 45. Dissent. STRUV. §. 51.

præsumenda sit? quæratur: pro *feudali* potius, quam *allodiali*, in Ducatibus, Principatibus & Comitatibus, pronunciandum videtur; id quod ex origine & indole istorum facile est ad intelligendum.

V. Cum vero plurima Allodia feudis Imp. incorporata sint, an eadem qualitatem feudalem nanciscantur? disputant: Certe Allodia manere censendum est, quamdiu mutatio clarius non docetur, licet ratione successionis feudalibus æquiparentur.

VI. Non solum autem terræ, sed etiam Regalia titulo allodiali possideri possunt, sive per præscriptionem, sive per privilegium, sive per contractum, acquisita: E contrario licet terræ nonnunquam sint allodiales, regalia istis adnexa sæpe feudali jure tenentur.

VII. An vero & ipsa Superioritas T. Jure allodiali teneatur? disquirunt: Nec desunt, qui affirment, quod eadem non ex beneficio Imperatoris, sed legibus Imp. adeoque jure proprio competat. Sed uti non dubitandum, quin ea & jure allodiali possideri queat,

V. v. STRYK. l. c. n. 100. STRUV. §. 46.

VI. v. STRYK. C. IV. n. 1.-31. ITTER. de F. I. C. VIII. §. 31. 32. STRUV. §. 48. 49.

VII. v. ITTER. de F. I. C. VIII. §. 16. HORN. *J. Publ.* C. LVIII. §. 6. Dissent. STRYK. Diss. cit. C. IV. n. 4.-20. STRUV. §. 50. ENGELBR. de *Serv. J. Publ.* S. II. M. III. Th. 1. not. a).

queat, ita ratio modo allegata vix impediet, quo minus & titulo feudali competere, atque sub nomine regalium, de quibus Status Imp. plerique investiuntur, intelligi possit; licet Jus sacrorum a secularibus juribus omnino secernendum videatur.

VIII. Ex mobilibus quænam ad Allodia pertineant, inspectio difficilior est: Inprimis pecora & instrumenta rustica in villis Principum reperiunda, pecuniam ex parte Principatus legitime vendita redactam, fructus ex feudo regali perceptos, res pretiosas, & cetera mobilia, exornandis palatiis Principum inservientia, & in illis reperiri solita, equos artigleriæ trahendæ adhibitos, in hunc censum referunt.

IX. Jura Allodiorum Imp. hæc sunt: Libera sunt a nexu feudali, & liberæ subjacent possessorum dispositioni: unde libere de iis licet testari, de iis pacisci, libere ista donare, vendere, alienare, modo non fiat in præjudicium Imperii; Secus, si reliquis Territoriis vel pacto vel consvetudine fuerint incorporata, vel fideicommisso subjecta.

X. Ceterum eadem nihilominus Imperio manent subjecta, atque adeo possessores eorum ad fidem Imperatori, & patriæ defensionem, oneraque Imperii ferenda, itidem sunt

VIII. v. STRYK. n. 35.-45. 51. sq.
IX. X. v. STRYK. C. 5. STRUV. §. 53. 56.

ſunt obſtricti: quod hæc non ex ſolo feudali, ſed etiam ſociali, vel ſubjectionis nexu deriventur. Ceterum non quidem ob ſimplicem feloniam, bene vero ob crimen perduellionis, aut fractæ pacis publicæ, etiam Allodia amitti poſſunt.

CAP. VIII.
DE
FEUDIS IMPERII REGALIBUS.

§. I.

POſtquam Feudorum naturam non ſolum minora Nobilium prædia, ſed & majora Ducum, Principum & Comitum Territoria, induerunt: diviſio Feudorum in *Regalia* & *non Regalia*, ab Italis mutuata, in Germania invaluit.

II. FEUDA REGALIA Italis appellata ſunt, quæ proxime a *Rege* collata, & cum dignitate illuſtri, quæ propterea *regalis* audiit, conjuncta fuerunt: In Germania eodem nomine inſigniri ſveverunt Territoria, olim cum officio Regni, ſive dignitate majori ſimul ac poteſtate Regiæ vicaria, hodie Superioritate Territoriali ac dignitate illuſtri, conjuncta, ab Imperatore & Imperio, ſub lege fidelitatis, Membris Imperii conceſſa, vel per inveſtituram confirmata.

III. *Non regalia* contra uti Italis vocata ſunt Feu-

§. I. v. ROSENTHAL. de *Feudis* C. 2.

II.-III. * Hinc Ducatus, Principatus, Comitatus, Statuum

Feuda capitanea & militaria: Ita in Germania hodie ſunt, quæ aut immediate ab Imperatore non dependent, aut Superioritatem T. ac dignitatem, ex officio regni aut poteſtate regali, enatam, conjunctam non habent.

IV. *Eſſentialia* igitur Feudorum Regalium Germaniæ hodie ſunt: (1.) Jus exercendi Regalia,

Statuum Imp. Feudorum *regalium*, Feuda vero Nobilitatis Immediatæ, *non regalium* nomine venire, palam eſt. v. HACHENB. *Germ. med.* Diſſ. IX. §. 8. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. XLII. §. 1. Diſp. m. de *Statu Reip. Germ. feud. & Feudis regal.* C. II. Th. I. n. 2. 3.

** Notavit contra ea, quæ in Diſp. modo allegata de origine & natura Feudorum regalium Ann. 1707. ſcripſeram, nonnulla Illuſtris Dn. LUDOLFUS in Tr. de *Jure Fœm. illuſtr.* p. 99. Sed uti h. l. indolem Feudorum Regalium, ni fallor, clarius expoſui, ita mentem de Civitatibus Imp. & Nobilibus Imp. jam mutaveram antequam iſta legiſſem. Saltem hodie eſſentia Feudi regalis non niſi in jure exercendi regalia in Territorio immediato, cum dignitate illuſtri conjuncto, conſiſtere poteſt. De Baronibus dubium hærere poterat, quippe qui officio regni caruerunt: At habuiſſe videntur bannum a Rege conceſſum. Ceterum conferantur, quæ de *beneficiis regalibus* ex *Capitul.* CAROLI M. notavi L. IV. C. II. §. 19.

galia, ſive jura territorialia, in Territorio competens, proprium quidem, ſed non prorſus independens; idque (2.) cum *Dignitate regali*, h. e. ex officio Regni, vel poteſtate Regiæ vicaria, enata, conjunctum. (3.) Obligatio ad fidem & officia Imperatori & Imperio præſtanda.

V. *Naturalia* Feudorum Regalium ſunt: (1.) quod non ſolum *Jus territoriale*, ſed etiam ipſum *territorium*, Feudi regalis titulo, plerumque concedatur; (2.) quod *omnia* reguariter *regalia*, quæ a vaſallo exerceri posſunt, conceſſa intelligantur; (3.) quod Jus iſtud territoriale, vel territorium, immediate ab Imperatore & Imperio per modum Feudi recognoſcatur; (4.) quod *dividua* ut plurimum cenſeantur.

VI. Dividuntur Feuda Regalia (1.) in *Eccleſiaſtica* & *Secularia*: *Illa* dicuntur Scepter-Lehn/ quod ſceptro vel baculo, primum officii paſtoralis, poſtea & poteſtatis ſecularis, indice, olim peragebatur, & Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Abbatias aut Prælaturas immediatas complectuntur: *Hæc* vero Fahnen-Lehn/ quoniam vexilla, provinciarum ac poteſtatis in illas conceſſæ ſymbola intercede-

V. v. *Diſp. m. de F. Reg.* l. c. n. 4. 5.

VI. v. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. XLII. §. 1. ſqq. Dn. GUNDLING. de *Feud. Vexil.* §. 13. 20. 22. 23. 27. *Diſp. m. all. Th.* 2.

cedebant; qualia ſunt non ſolum Electoratus, Ducatus, Principatus, ſed etiam Comitatus & Baronatus: Cujus diſtinctionis uſus in diverſis acquirendi modis cernitur.

VII. (2.) Feudum Regale dividitur in *Novum*, quod Vaſallus primus ſibi & deſcendentibus ſuis acquirit: vel *Antiquum*, quod ab aliquo adſcendentium acquiſitum eſt. Uſus dictinctionis in ſucceſſione, alienatione & amiſſione Feudi regalis patebit.

VIII. (3.) Feuda R. ſunt vel *propria*, quæ omnia feudi regalis requiſita naturalia habent: vel *impropria*, in quibus aliquod illorum deficit.

IX. (4.) Feuda R. ſunt vel *maſculina*, in quibus ſoli maſculi ſuccedunt; vel *fœminina* ſeu *promiſcua*, in quibus, deficientibus maſculis, etiam fœminæ ſuccedunt: Hæc in dubio non præſumuntur, ſed affirmanti probanda ſunt.

X. (5.) Feuda R. ſunt vel *data*, h. e. ab Imperatore primum conceſſa; vel *oblata*, h. e. ex Allodiis, per voluntariam oblationem in Feudum converſa. Dari in Germania feuda oblata, exempla loquuntur: an vero Feuda regalia regulariter talia præſumantur, merito dubitatur.

CAP.

VII.-X. v. *Diſp. m. all.* C. II. Th. 3.-6.

Cap. IX.

De

MODIS ACQUIRENDI VEL TRANSFERENDI RES PUBLICAS ET PRIVATAS AUT JURA, STATUUM IMPERII IN GENERE.

§. I.

QUemadmodum diversæ sunt Res diversaque Jura Illustrium sive Statuum Imperii: ita diversi dantur *Modi* eadem acquirendi vel in alios transferendi, qui & hic generatim in *originarios* & *derivativos* dispesci possunt.

II. Notandum autem, quod circa *Publicas res* vel de *universo* Territorio ac Superioritate T., vel de rebus ac juribus *particularibus*, veluti de præfecturis aut prædiis fiscalibus, regalibus certis, servitutibus, jure pignoris, &c. acquirendis, quæri possit.

III. Ad *originarios* igitur modos *Territorium* ac S. T. acquirendi pertinet (1.) *Feudi Imperialis aperti nova collatio*: quæ regulariter quidem in Electoratibus tantum locum habet, cum reliqua Feuda majora Imperii patrimonio instaurando servanda sint; quamvis hodie & horum collatio, consentiente Electorum & Principum Collegio, permissa sit. (2.) *Ter-*

III. v. *Cap.* CAR. VI. a. XI. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. III. §. 6. sqq.

Territorii mediati in immediatum erectio, quæ fieri poteſt vel expreſſo, vel tacito illorum, quorum intereſt, conſenſu.

IV. *Dominium* rerum *ſingularium* Illuſtribus, æque ac privatis, *originarie* acquiritur per *Occupationem*: Ita bona vacantia, loca inculta & deſerta Fiſco cedunt; ita feræ non niſi per venationem, h. e. ſpeciem occupationis, demum plene acquiruntur.

V. *Derivativi* modi non ſolum circa integra Territoria & S. T., ſed etiam circa res & jura particularia locum habent: idque duplici potiſſimum caſu; (1) *Poſſeſſore priori rerum adbuc potiente*; (2) *eodem juribus ſuis privato*: Sive, quod eodem recidit, Translationes & Acquiſitiones rerum & jurium derivativæ inter Illuſtres fiunt, vel (1) ex *diſpoſitione hominis*, vel (2) ex *diſpoſitione legis*.

VI. Quæ ex *diſpoſitione hominis* fiunt, generatim *Alienationum* nomine veniunt; ſpeciatim vel *inter vivos*, vel *mortis cauſa*, perficiuntur: Ad prius genus *Contractus*, *Donationes* & *Præſcriptiones*; ad poſterius *Teſtamenta* & *Pacta ſucceſſoria*, pertinent.

VII. Ex *diſpoſitione Legis* aliter Territoria *Eccleſiaſtica*, aliter *Secularia*, acquiruntur.

Cap. X.
De
ALIENATIONIBUS STATUUM IMP.

§. I.

ANte omnia hic de *facultate alienandi* Territorium, vel ejus partes, aut Regalia, *quousque* ſcil. *Statibus Imp. competat?* diſquirendum: Ubi prænotandum, ſub *ALIENATIONIS* voce non ſolum plenam juris translationem, ſed & minus plenam, non ſolum perpetuam, ſed & temporariam, non ſolum diſpoſitionem inter vivos, ſed & mortis cauſa, intelligi.

II. Equidem integrum *Territorium*, ſi ſit *feudum* Imperii, aut *Superioritatem T.* ſine *Imperatoris* & *Imperii* conſenſu, neque in Exteros, neque in Conſtatus alienare licet; ita quidem, ut circa Electoratus *Electorum*, circa reliqua feuda & *Principum* Collegii conſenſus

---

§. I. v. ITTER. de F. I. C. XXIII. §. 5. HORN. *Jprud. F.* C. XIX. §. 2. KRESS. *Spec. Jpr. Civ.* T. XIII. §. 1.

II. v. *Cap. Noviſſ.* a. XI. ITTER. §. 2. 3. 4. 9. ZIEGL. de *J. Maj.* C. IV. n. 27. RHETZ. L. II. T. XXXII. §. 1. 7. LYNCKER. de *his, quæ perp. ad lib. Stat.* M. II. §. 5. p. 79. HORN. *Jprud. F.* C. XIX. §. 10. TIT. §. 26.

ſus requiratur: id quod e nexu, quo Status Imp. intuitu feudorum ſuorum Imperatori & Imperio obſtringuntur, facile liquet, & in Capitulatione diſerte definitum eſt. Secus, ſi ex privilegio, ut Auſtriacis, libertas alienandi competat.

III. Quod ſi Feudum fuerit *antiquum*, inſuper *Agnatorum* vel *ſimultanee inveſtitorum* ratio habenda, quod iſti ex prima inveſtitura jus quæſitum habeant, in cujus præjudicium a Poſſeſſore vel Domino nihil diſponi poteſt.

IV. An vero propriorum quoque *ſubditorum*, ſive *Statuum Provincialium*, conſenſus requiratur? dubium: Non deſunt, qui affirmant, quod ab imperio ſive Superioritate T. ad libertatem alienandi minus recte concludatur (a). Equidem ſi pactis hoc definitum ſit, ſalva res eſt: Sin minus, jus alienationi contradicendi ſubditis haud competere videtur, modo jura ſua ipſis integra ſerventur; quod & praxis Imperii comprobat (b).

III. v. ITTER. §. 8. HORN. §. 1. 2.

IV. (a) v. BETS. de *Patt. ill.* C. V. p. 125. ZIEGL. l. c. n. 28. HEIG. P. I. Qv. 19. KLOCK. P. I. *Conſ.* XIII. n. 55. MEV. *Conſ.* XLI. n. 20. BRUNN. *Conſ.* I. n. 105. LYNCKER. l. c. p. 80. TIT. §. 27.

(b) v. GROT. de *J. B. & P.* L. I. C. III. §. 12. RHETZ. L. II. T. XXXII. §. 7. STRYK. Ex. J. F. C. XIV. Q. 19. C. XVI. Q. 26. C. XIX. Q. 16.

V. Liberior facultas de *particulis* Territorii disponendi, ex observantia, Statibus non immerito adscribitur; quod ex talium alienatione non statim præjudicium Imperatori & Imperio nascatur, præstationibus totius ditionis Imperio integris manentibus: Et si eadem insuper justa causa, velut necessitate aut utilitate Territorii, nitatur, etiam intuitu Successoris subsistet (a). Electores tamen de Electoratibus suis nihil alienare possunt (b).

VI. Ad partes Territorii etiam *Bona Fisci* seu *Cameræ*, quæ vulgo *Domania* audiunt, pertinent, de quorum alienatione varie disceptatur: Certe nulla de ea extat prohibitio, neque hujusmodi bona de sua natura sunt inalienabilia, uti de domaniis Gallorum tradunt, quin omnis ævi observantia alienationem bonorum fiscalium in Germania comprobat:

STAVINSKY de *Donat. Princip. I.* C. II. §. 23. ITTER. de F. I. C. XVII. §. 11. HORN. *J. Publ.* C. LXI. §. 3.

V. (a) V. SCHILT. Ex. ad π. XLV. §. 68. Id. ad *J. F. Alem.* C. XXVI. §. 4. SECKEND. Fürst-Staat P. II. C. III. n. 6. ZIEGL. de *J. Maj.* L. I. C. IV. n. 28. ibique *Resp. Witteb.* ITTER. §. 4. HORN. *Jpr. F.* l. c. §. 10. LYNCKER. l. c. p. 78. STAVINSKY l. c. C. IV. §. 11. 12.

(b) V. A. B. T. XX. SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. VII. §. 1.

probat: Et si maxime partes feudorum Imperialium quantitativæ sint; usu tamen Germaniæ & hæ, necessitate vel utilitate exigente, etiam sine Imperatoris & Agnatorum consensu, alienari possunt, ut modo demonstratum est.

VII. Quod si vero LL. Territorii vel pactis fundamentalibus certorum bonorum alienatio prohibita sit: bona alienata revocari poterunt, nisi consensu Ordinum provincialium, vel a Principe solo contra legem a se solo latam, alienatio facta fuerit. Idem obtinebit, si sine justa causa, aut ex inconsulta prodigalitate, ea suscepta sit.

VIII. Eadem fere ratio est *Bonorum Ecclesiasticorum* & *Mensalium Episcopalium*: Sicut enim illa, observatis debitis requisitis, alienari possunt; ita neque hæc absolute inalienabilia censenda, modo observentur, quæ ex Juris Canonici & observantiæ præscripto observari par est.

IX. Major etiam libertas circa *Allodia* Sta-

 tibus

VI. VII. v. SECKEND. & SCHILT. ll. cc. LYNCKER. Vol. I. *Resp.* 2. Dn. de BERGER de *Donat. Princ.* §. 39. 40. HORN. *J. Publ.* C. LX. §. 19. Id. *Cl. II. Resp.* 9. TIT. L. IV. C. V. §. 7.

VIII. v. LYNCKER. *Resp.* cit. HORN. l. c. §. 20. f. BOEHM. J. Eccl. L. II. T. XXVI. §. 44. p. 1374.

IX. v. STRYK. de *Jure allod. Princ. I.* C. V. n. 15. sqq.

tibus Imp. competit, modo alienatio eorum non in præjudicium Imperii vergat, ut supra traditum: Proinde neque hæc sine Imperatoris, & Electorum, vel, pro re nata, omnium Statuum consensu in Exterum transferri poterunt.

X. Nec dubitandum, quin allodia sua alii in *feudum offerre* possint, licet ea sub Territorii universi superioritate, quam a Cæsare recognoscunt, consistant: At *feuda* sua *immediata* offerre alteri, ut hujus subvasalli fiant, aliter, quam cum Cæsaris consensu, nequeunt; Imo si extero Regi oblatio fieri debeat, etiam Electorum, &, pro re nata, omnium Statuum, consensus requiretur.

XI. Sed & in *subfeuda* aliis non solum partes Territorii, sed & integros Comitatus aut Dynastias, etiam sine Imperatoris consensu, ex observantia, concedere licet, salvo tamen Jure

sqq. RHETZ. *J. Publ.* L. II. T. XXXVI. §. I. LYNCKER. l. c. p. 76. TIT. C. III. §. 29. 30. THOMAS. de *F. Oblat.* C. II. §. 37. HORN. *J. Publ.* C. L. §. 3.

X. v. LYNCKER. p. 76. HERT. de *F. Oblat.* P. II. §. 9. ITTER. C. XXII. §. 4. TIT. Lehn-R. C. VII. §. 14. sqq.

XI. v. LYNCKER. p. 82. sq. *Resp.* cit. ITTER. §. 3. RHETZ. L. II. C. XXIX. §. 2. HORN. *Jpr. F.* C. XIX. §. 12. LUDEWIG. de *Primo foro subfeud. Imp.* C. II.

Jure Imperii : Ubi hoc peculiare notant, quod, Territorio integro Cæſari aperto, non etiam ſubfeudum, licet hoc irrequiſito conſtitutum, ei aperiatur, modo res jam ante infeudari ſolita fuerit.

XII. Utrum vero & *Regalia* in *ſubditos* transferri & ab his acquiri poſſint? dubitatur: Equidem Regalia majora, quæ ad regimen Territorii principaliter ſpectant, privative & cum plena abdicatione alienari, ac in ſubditos qua tales transferri, ſalva Superioritate T. nequeunt; Exercitium vero quorundam regalium, quæ commode, & citra detrimentum publicæ rei a ſubditis exerceri poſſunt, iis concedi poteſt; idque ſubordinate, & vel per modum feudi, vel privilegii, adeo, ut, licet conceſſionarium in exercitio juris conceſſi non impedire poſſit Dominus, tamen Superioritas ipſi ſalva maneat.

XIII. Deinde quin etiam Dominus T. in gratiam illius, qui hactenus ſubditus ſeu Landſaſſius fuit, Superioritate T. ſe abdicare, ut hic ex mediato fiat immediatus; vel Ordines provinciales in conſortium ejusdem admittere, & quidem utrumque vel expreſſe, vel tacite, poſſit, itidem non eſt dubitandum.

XII. XIII. v. Dn. de BERG. l. c. §. 38. HORN. *J. Publ.* C. LXI. §. 5.

XIV. Porro an & *Servitutem* in Territorio alii constituere liceat? hoc loco quæri potest: Et eadem hic libertas, quæ circa subinfeudationes, Statibus Imp. tribuenda videtur, sive usum fructum in certa territorii parte, sive exercitium quorundam regalium per modum servitutis realis, alicui constituere velint, modo salvis juribus Imperii fiat.

XV. Denique licet *Oppignorationes* Territoriorum regulariter sine Cæsaris & Agnatorum consensu fieri nequeant: tamen particulas Territorii, præfecturas, aliasve res singulares, etiam inscio Imperatore, &, exigente necessitate ac utilitate Territorii, insciis quoque Agnatis, valide oppignorari posse, & ratio & praxis docet; modo extero non oppignorentur, quod præjudicium Imperii haud admittere videtur.

XVI. Ceterum etsi ab Imperatoribus olim oppignorata non reluenda sunt, donec ipsis & Statibus aliter placuerit: Tamen oppignorationibus inter Status Imp. aliosque Immedia-

XIV. v. RHETZ. L. II. T. XXIX. §. I. LYNCKER. p. 82. ENGELBR. de *Serv. J. Publ.* S. II. M. III. Th. I. p. 246. sqq.

XV. v. STRUV. *S. J. F.* C. XIV. Aph. XXIX. n. 5. LYNCKER. p. 78. RHETZ. L. III. T. IV. §. I. ITTER. §. 5. ENGELBR. l. c.

XVI. v. RHETZ. L. II. T. XXXII. §. 10. & L. III. T. IV. §. 3.

mediatos reluitio datur, modo, quibus conditionibus factæ fuerint, liquido doceri possit.

Cap. XI.
De
CONTRACTIBUS, DONATIONIBUS ET PRÆSCRIPTIONIBUS STATUUM IMP.

§. I.

PACTA aut CONTRACTUS Illustrium, si cum aliis Statibus aut Exteris ineantur, haud dubie Juris naturæ & gentium placitis reguntur, nisi forte legibus Imperii peculiare quid constitutum sit: Ubi vero iidem cum subditis contrahunt, eatenus etiam juribus positivis, quibus & subditi in contractibus tenentur, se submisisse videntur.

II. Sicut igitur Pacta & Contractus Principum & Statuum Imp. non solum ex naturalibus rationibus, sed & legibus Imperii, plenissime obligant, atque actiones producunt: ita sancte servandi sunt, sive cum aliis Statibus,

§. I. v. TIT. *J. Priv.* L. VIII. C. XIX. §. 10.

II. v. I. P. a. VII. pr. ibi: *Inter se & cum subditis suis conventis pactis.* MYLER. *Nomol. Princ.* n. 2. 3. SCHILT. *J. Publ.* L. III. T. III. §. 1. RHETZ. L. III. T. II. §. 2. BODIN. de *Contract. Summ. Potest.* §. 8.

bus, sive cum privatis initi fuerint; neque vel sub obtentu, quod ex necessitate contractum sit, ab iis recedi, neque ex plenitudine potestatis, intuitu subditorum, qui exinde jus quæsitum habent, infirmari debent.

III. Quodsi vero Princeps dolo, metu injusto, aut errore invincibili, ad paciscendum sit inductus, procul dubio, juxta naturalem æquitatem, non obligatur: Cessat quoque obligatio, si res in alium statum deveniat, cum quodlibet pactum intelligatur sub clausula; *rebus sic stantibus.*

IV. Interdum *jurejurando* Contractus etiam ab Illustribus firmantur, quod tamen non amplius valet, quam negotium principale: Quodsi vero hoc invalidum videatur, relaxatio solet peti ad effectum agendi, qua tamen, secundum veriora principia, non est opus.

V. Interdum promissiones fiunt bey Fürstl. Gräffl. &c. Ehren / quæ tamen nec vim juramenti habent, nec contra ita se obligantem mandata s. c. in Camera decernenda sunt (a): Quodsi vero hujusmodi verbis invoca-

---

III. v. PONIKAU de *Condit. Stat. priv.* §. 6. BODIN. §. 6. 7. RHETZ. L. III. T. II. §. 4. SCHILT. L. III. T. III. §. 3.

IV. v. BODIN. §. 12. Disp. m. de *Potest. relax. Jur.*

V. (a) v. R. I. *Spir.* 1600. §. wie in einer Verschreib. BOD.

vocatio auxilii divini jungatur, verum juramentum subesse, non est dubitandum (b).

VI. Quodsi vero Pacta, legibus Imperii contraria, Contractibus adjiciantur, ea non obligant: Talia sunt Pacta de *bello* alteri inferendo ob non servatum Contractum, Pactum ad pœnam *banni*, Pactum ad *obstagium*; At Pacta ad *repressalias*, jus *retorsionis*, *arrestum*, ceteris paribus, forte non prorsus illicita censenda sunt.

VII. Uti autem & *Fiscum* in Contractibus jure communi uti, non male asseritur; ita ille quoque fidem servare debet: quamvis negandum non sit, Fiscum, ex Imperatorum Rom. beneficio, variis privilegiis gaudere, obligationem ex contractu, cum Fisco inito, vel temperantibus vel arctiorem reddentibus, quæ ad Statuum Imp. Fiscum etiam applicari solent.

VIII. Sed an inter hæc quoque sit beneficium *restitutionis in integrum* contra quamcunque læsionem? dubitant nonnulli, nec sine ratione; in Collegiis tamen Saxonicis affir-

---

BOD. §. 14. 15. LYNCKER. de *his*, *quæ perp. ad Lib. Stat.* S. III. M. I. §. 9. p. 63.

(b) v. g. sub hac clausula: Alles bey unsern Ehren / Würden / treuen Glauben und wahren Worten; So wahr mir GOtt helffe. v. BOD. §. 13.

VI. v. RHETZ. §. 5. 6. 7. 8. SCHILT. §. 5.

VII. v. LAUTERB. de *J. Fisc.* TIT. *J. Priv.* l. c. §. 11.

affirmativa opinio obtinet (a): Saltem Principes minores aut impuberes, per Contractum læsos, hoc beneficio gaudere, non dubitandum (b).

IX. Liberi Illustrium, Apanagiati, ac Fœminæ illustres, in Contractibus utique leges civiles observare tenentur; Privilegiis vero illis uti, quibus privatorum imbecillitati & læsioni succurritur, veluti Sćto Macedoniano & Vellejano, nonnulli infra ipsorum sortem esse putant.

X. Ceterum de Contractibus *mutui*, *commodati*, *depositi*, *emtionis venditionis*, *locationis conductionis* &c. quoad Illustres nihil peculiare notandum occurrit: Igitur & hi, secundum naturam cujusque Contractus, ex legibus naturalibus vel civilibus, ad fidem servandam, damnum resarciendum, evictionem præstandam, similiaque facienda, obligantur.

XI. *DONATIONES* Illustrium sunt actus vel contractus benefici, quibus illi res suas proprias vel in alios Illustres, vel in proprios sub-

VIII. (a) v. Dn. de BERGER. *Resolut. ad Lauterb.* de *J. Fisc.* HORN. *J. Publ.* C. LX. §. 19.

(b) BODIN. C. III. §. 4.

IX. v. Dn. de PONIKAU §. 6.

X. v. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. IX. §. 23. Conf. SCHILT. L. III. T. 4. & 5. RHETZ. L. III. T. 3. - 6.

XI. v. STAVINSKY de *Donat. Princ.* C. I. §. 5.

ſubditos, conferunt, vel ex mera liberalitate, vel ob aliam cauſam.

XII. Olim Donationes Principum, i. e. Imperatorum Rom. ultra 500. ſolidos inſinuatione non indigebant, quod ad Principes & Status Imp. non incommode applicatur. Alii tamen, quod ad donationes ſubditis factas, hoc tantum admittunt, eas vero, quæ inter Status Imp. ipſos fiunt, inſinuatione utique indigere cenſent, quod controverſiæ ipſorum in Judiciis Imp. ſecundum Jus civile decidantur; quod & tutius videtur: Inſinuatio licet etiam in propriis Cancellariis recte fieri videatur, tamen tutius itidem in Imperii judiciis fiet.

XIII. Quod vero Donationes Principum contra hos largiſſime interpretandæ ſint, gratis aſſeritur: cum interpretatio Principis avthentica haud dubie ſubditorum interpretationi prævalitura ſit.

XIV. Quod porro Donationes Illuſtrium abſenti factæ non valeant, niſi de acceptatione conſtet, ex natura negotii, quod mutuum conſenſum requirit, facile intelligitur: Poſſe tamen donationes etiam non acceptatas

---

XII. v. RHETZ. L. II. T. XXXI. §. 1. SCHILT. L. II. T. VI. §. 1. STAVINSKY C. II. §. 9. ſqq.

XIII. v. SCHILT. §. 2. RHETZ. §. 3. STAVINSK. §. 3. ſqq.

XIV. v. STAVINSKY §. 6. 7. 8.

tas ut legata vel fideicommissa, ceteris paribus, valere, forte non incommode asseritur.

XV. Quamvis etiam secundum Jus civile Pater & Filius familias sibi invicem firmiter donare nequeant; tamen ista prohibitio non minus ac constitutio, quæ Conjuges sibi invicem donare prohibet, inter Illustres haud dubie cessat; quia ratio prohibitionis inter hos vix invenit locum, & præterea generositas connata revocationem haud facile admittit.

XVI. Sicuti vero nemo de alieno liberalis esse potest, ita nec Illustres donare possunt ea, de quibus plenum jus disponendi ipsis non competit, neque adeo donationes hujusmodi rerum valebunt, nisi consentiant, quorum interest: Hinc dicta de alienationibus Statuum Imp. huc quoque applicanda sunt.

XVII. Ceterum Donationes Illustrium legitime factæ neque ab ipso Donante, neque a Successore regulariter revocari possunt, sive allodialia, sive feudalia donata fuerint; exceptis tamen casibus, quibus & donationes privatorum recte revocantur.

XVIII. Quæcunque bona & jura per expressam alienationem ab Illustribus acquiri aut

XV. v. SCHILT. §. 5. RHETZ. §. 5. Dn. de BERGER. de *Donat. Princ.* §. 23. STAVINSK. C. III. §. 4. 6.
XVII. v. STAVINSKY C. IV. §. 3. 4. 10. sqq.

aut in alios transferri possunt, eadem & per tacitam, h. e. *PRÆSCRIPTIONEM*, possunt: Distingvendi tamen diversi Præscriptionis casus, diversaque ejus objecta.

XIX. Quod si de Præscriptione *inter* ipsos *Status Imp.* quæratur, secundum principia superius posita, *tacita derelictio* Domini T. & illorum, quorum interest, sufficere videbatur: Sed secundum vulgarem hypothesin etiam Juris civilis requisita attendenda venient. Quamvis an ad Præscriptionem prætensionum illustrium, & acquisitionem Territoriorum, spatia, a Justiniano rebus immobilibus & incorporalibus præfinita, sufficiant, merito dubitetur.

XX. Pari ratione si *Princeps* seu *Fiscus a subditis* per Præscriptionem aliquid acquirere intendat, non nisi secundum leges provinciales hoc fieri poterit, quod ex his jus subditis quæsitum sit: Quod si vero subditi adversus Principem vel Fiscum Præscriptione uti velint, distincte pronunciandum.

XXI. Scilicet *Regalia*, quorum quidem subditi

XIX. XX. v. RHETZ. L. II. T. XXX. §. 1. TIT. L. IV. C. IX. §. 25. D. GRIBN. de *Præjud. Princ. Imp.* C. II. §. 14. (a) PONIKAU. §. 9.

XXI. v. A. B. C. VIII. §. 1. ibi: *tempore, cujus contrarii memoria non extat.* C. IX. R. I. 1548. §. 26. ibi: Uber Menschen Gedächtniß. I. P. a. V. §. 27. ibi:

diti ſunt capaces, *immunitas a collectis*, *bona cameralia* aut *menſalia*, & quæcunque nonniſi per modum *privilegii* aut *feudi* a ſubditis acquiri ſolent, per vulgarem quidem Præſcriptionem ab his acquiri non poſſunt: At *Præſcriptione immemoriali* ſubditi etiam adverſus Principem jurium hujusmodi acquiſitionem tueri poſſunt; cum iſta omnis reliquæ Præſcriptionis defectum ſuppleat, & fortiſſimam legitimæ acquiſitionis præſumtionem pariat.

XXII. Quod ad bona *Fiſco* quidem *debita*, ſed *nondum acquiſita* aut incorporata, jus commune aut provinciale locum habere videtur: Scil. quod *nunciata* Fiſco, & ab eo neglecta, quadriennio, *nondum nunciata*, ſi mobilia ſint, triennio, in Saxonia, anno & die, ſi immobilia, decennio, Jure Saxonico 30. annis anno & die, præſcribantur; quamvis ſi opinio de Fiſci reſtitutione in integrum valeat, & hæc facile elidi poſſint.

XXIII. Denique & circa *bona patrimonialia* Principum communia Præſcriptionis jura obtinere videntur; quamvis alii, ea nonniſi 30. vel 40. annis præſcribi, cenſeant. Cap.

---

27. ibi: *ante hominis memoriam*. Cap. LEOP. a. XXXIV. JOS. XXXIII. ibi: rechtmäßig und beſtändig hergebracht. CARPZ. P. II. *Conſt*. III. def. 25. RHETZ. §. 3. 4. HOPP. ad *J*. Tit. de *Uſuc*. §. 4. HORN. *J. Publ*. C. LX. §. 20. LXI. §. 5. BOEHMER. *J. Eccl*. L. II. T. XXVI. §. 44. 45. p. 1373. XXII. XXIII. v. HOPP. l. c. tot. tit. C. *Ne res domin*.

Cap. XII.

De
TESTAMENTIS ET PACTIS SUCCESSORIIS STATUUM IMP.

§. I.

T*ESTAMENTO*, aliave ultima voluntate, Status Imperii vel de Territorio & juribus territorialibus, vel de patrimonio privato, diſponunt.

II. Et de *allodialibus* quidem bonis, tam publicis, quam privatis, liberrime etiam per teſtamentum diſponunt, non ſolum absque Imperatoris, ſed & Agnatorum, conſenſu: modo Imperio nihil præjudicii ſit metuendum, nec forma regiminis ad conſenſum Statuum provincialium ſit adſtricta.

III. De *feudalibus* diſtincte pronunciandum: De *Electoratibus* quidem teſtamenta non valent, niſi, in caſu inſtituti extranei, præter Imperatorem & Electores, etiam Liberi & Agnati, conſentiant; Si vero ex ſecundo genitis aliquis ſucceſſor nominetur, tantum Primogeniti, ſi ex Agnatis, etiam ceterorum liberorum, ſi qui adſint, conſenſus requiretur. Idem de reliquis feudis primogenituræ obnoxiis cenſendum, niſi quod non ſo-

II. v. SCHILT. §. 8. STRYK. de *Jure allod. Princ. I.* C. 5.

lum Electorum, ſed & Principum Collegium, in caſu ſupra dicto, conſentire debeat.

IV. Si feuda ſint diviſibilia; *diſpoſitio* quidem *inter liberos*, vel diviſio & aſſignatio portionum hereditariarum ſimpliciter valebit: Quod ad *extraneum*, liberior diſponendi facultas de feudo *novo*, quam *antiquo*, competet.

V. De *hoc* quidem teſtamentum non valebit, niſi, præter Imperatorem & duo Superiora Collegia, etiam Liberi & Agnati conſentiant; De illo vero teſtamentum, etiam absque horum conſenſu conditum, valebit, modo Imperator & duo Superiora Collegia conſentiant: Idem juris, ſi Agnati deficiant: Quodſi feudum prorſus hereditarium ſit, idem, quod in allodiis, obtinebit.

VI. Denique ſive de allodiis, ſive de feudis, diſponatur, cavendum, ne quid in præjudicium Statuum provincialium fiat; cum ejusmodi teſtamentum legis fundamentalis rationem obtineat, qualis condi non poteſt ſine Statuum provincialium conſenſu, ſi horum

III.-V. v. A. B. C. XX. *Cap. Noviſſ.* a. XI. RHET. L. II. T. XXXVI. §. 1. XXXVII. §. 2. SCHILT. *J. Publ.* L. II. T. IX. §. 5. ITTER. C. XVI. §. 1.-7. REINKING. de *Reg. Sec. & Eccl.* L. I. cl. 4. C. XVII. n. 60. ſqq.

VI. v. SCHILT. §. 5.

rum quoque auctoritas ad leges condendas requiratur.

VII. An autem Status Imp. in condendis testamentis *solennia Juris civilis* observare teneantur? varie disceptatur: Ex verioribus quidem principiis, superius stabilitis, eadem necessaria haud esse, censendum; attamen, ob vulgares opiniones adhuc regnantes, svadendum ipsis, ut, ad evitandas lites, solennia adhibeant; quamvis, si de facto minus solenniter quæstio sit, in favorem dignitatis & ultimæ voluntatis pronunciandum videatur.

VIII. Sicuti autem testamenta Principum, *Curiis* aut *Cancellariis* suis insinuata, merito sustinentur; ita & *holographa* sine aliis solennibus inter Proceres Imp. valebunt; quippe nec Jure Romano improbata.

IX. Circa testamenta *Apanagiatorum* ac *Fœminarum* illustrium quin solennitates adhiberi, vel insinuatio eorum judicialis fieri debeat, minus dubitandum.

X. Liberi illustrium non, nisi justis ex caussis, *exheredandi*, etiam in allodialibus & patri-

VII. v. RHET. T. XXXIV. §. 1. SCHILT. T. IX. §. 1. 2. ITTER. §. 8. Diss. HORN. *Jpr. feud.* C. XIV. §. 14.

VIII. v. SCHILT. §. 1. 3. & Tom. II. ubi Respons.

IX. v. SCHILT. §. 3.

X. v. SCHILT. §. 7. 12. 13. RHET. T. XXXVII. §. 1. XL. §. 1.

monialibus: Saltem *legitima*, ob naturalis æquitatis rationes, ipsis relinquenda; quæ tamen ex arbitrio Testatoris definietur, imo, constituto Apanagio, plane cessabit.

XI. Ceterum regula Juris Romani, quod nemo pro parte *testatus* & *intestatus* decedere possit, a Statibus Imp. adeo stricte haud observanda videtur, inprimis si inter liberos aut subditos disponant, quod ista in multis provinciis nec inter paganos sit recepta.

XII. *Legata* quoque in Testamentis Statuum Imp. locum habent, & fere ex juris privati legibus censentur, Modo de bonis allodialibus vel patrimonialibus, non vero de feudalibus, gentilitiis, aut fideicomissis, relinquantur, nisi consentientibus illis, quorum interest.

XIII. Denique & *Fideicommissa* tam universalia quam particularia inter Illustres frequentari, & leges fundamentales quandoque provinciarum constituere, usu fori patescit. Fiunt autem non solum *ultima voluntate*, ad quam scripturam, vel duos testes, probationis causa, sufficere existimant, sed etiam *conventione*, unde *Fideicommissa conventionalia.*

XIV. Porro relinquuntur Fideicommissa vel *singulis*, velut Agnatis vel Cognatis, & sic ea tantum ad gradum decimum perdurare,

XI. v. RHET. T. XXXVIII. §. 4. SCHILT. §. 9.
XII. v. RHET. T. XLII. §. 1. SCHILT. T. X. §. 1.

re, volunt: vel *Familiæ*, & sic perpetua sunt, neque extra familiam alienari possunt.

XV. In Fideicommisso familiæ, quod proximo aut propinquiori relictum est, propinquitas gradus, non lineæ, regulariter observatur, excepto casu, quo recta collaterali lineæ præfertur: Gradus vero propinquitas non a primo acquirente, sed ab ultimo defuncto, quippe de cujus successione quæritur, computanda.

XVI. Præterea etiam Successio ex *PACTIS* in Germaniæ Territoriis obvia est: qualia sunt *Pacta Confraternitatis* & *Ganerbinatus*.

XVII. Ineuntur autem *Pacta Confraternitatis* inter duas pluresve Familias illustres, hac lege & fine, ut, una familia extincta, superstes in Territorium vacuum succedat.

XVIII. De valore istorum hodie frustra dubitatur, quia publice approbata sunt, ut vel Capitulatio Cæsarea docet: Attamen ut valida persistant, præter consensum Familiarum

XIII. - XV. v. RHETZ. T. XLIII. SCHILT. T. XI.

XVI. * Not. illustre exemplum pacti Confraternitatis inter inclytas Gentes, *Saxonicam, Borrussico-Brandenburgicam* & *Hessiacam*. v. CARPZ. & HOD. Disp. de hoc *Pacto Confrat*. Conf. SCHILT. *J. Publ.* L. III. T. I. §. 9. STRUV. C. XXVII. §. 18. 19.

XVII. XVIII. v. *Cap.* CAR. VI. a. XI. *Medit.* ad *Cap.* JOS. a. VI. p. 106. ITTER. C. VII. §. 10. 11. TIT. *J. Publ.* L. IV. C. IV. §. 46. 47.

rum paciſcentium, non tantum Imperatoris, ſed & Electorum, imo, pro re nata, etiam Principum collegii, an & Statuum provincialium? conſenſus neceſſarius videtur.

XIX. Poſitis his requiſitis, non tantum de Principatibus, aliisque ejus generis feudis, ſed & Electoratibus, valide paciſci licet: Et quidem vel in integrum Territorium, vel ejus partem, vel mutuam, vel alteri tantum parti, ſucceſſionem ſcribere.

XX. Denique & *Ganerbinatus* huc ſpectat: quale Pactum tamen non ad ſucceſſionem tantum, ſed & alia jura atque officia communicanda dirigitur.

Cap. XIII.

De MODIS ACQVIRENDI TERRITORIA ECCLESIASTICA ET JURA CONNEXA.

§. I.

OLim Epiſcopi & Prælati partim per *electionem* Cleri & Populi, partim per *confirmationem* Regum vel Imperatorum, nonnunquam & ex horum arbitrio tantum, conſtituti fuerunt.

II. Confirmationi acceſſit *Inveſtitura per baculum & annulum*, ad HENRICI IV. tempora usque ab Imperatoribus peracta: Sed poſtea artibus

XIX. v. ITTER. §. 8. TIT. ∬. 48.

artibus Pontificum, cumprimis *Hildebrandi*, Imperatores hoc jure exciderunt; idque per transactionem HENRICI V. cum CALIXTO II. initam, qua investitura per baculum & annulum Pontifici cessa, per sceptrum Imperatori relicta.

III. Postea *Electio*, quæ per transactionem Calixtinam Clero & Populo denuo asserta fuerat, ad solos Canonicos & Conventuales pervenit, mox etiam per *provisiones* Pontificis extraordinarias turbata, ut superius traditum.

IV. Igitur hodie *Modi ordinarii* Territoria Ecclesiastica, & jura connexa, acquirendi, sunt vel *Electio*, quando habilis ab omnibus Canonicis, vel majori parte, eligitur: vel *Postulatio*, quando admissio ejus, qui per canones eligi non poterat a Superiore, & quidem inter Catholicos a Pontifice, petitur; quamvis frequentius hodie *indultum eligibilitatis* a Pontifice impetretur.

V. Electioni accedit *Confirmatio* Pontificis, idque ex *debito* justitiæ; Sed postulatio non nisi ex *gratia* ab ipso admittitur: Hanc si denegaverit Papa, quod facere potest, *extraordinarius* constituendi modus se exerit, *Provisio nempe Papalis*, per concordata N. G. ipsi

IV. V. v. BOEHM. *J. Eccl.* L. I. T. V. §. 4. sqq. p. 253. TITUS *J. Publ.* L. IV. C. III. §. 44. 45. 46. MONZ. C. III. §. 6. fin. ibique KULP.

ipsi concessa, quæ & in aliis casibus locum habet. Ceterum hæc omnia ex præscripto juris Canonici fiunt.

VI. Cum vero inter Protestantes adhuc Episcopatus & Prælaturæ supersint, in his quoque *electio* & *postulatio* locum habet: Et Episcopi quidem stylo recepto *Postulati* appellantur, quod plerumque defectu canonico laborent; quamvis reipsa electio & postulatio apud Protestantes non differant.

VII. Sunt etiam *Episcopatus* quidam ad certas Familias & Successores, vel per I. P. vel per pacta restricti, ut electio & postulatio ut plurimum dicis gratia instituatur, interdum vero plane cesset.

VIII. Majori libertate gaudent *Abbatiæ*, in quibus electiones & postulationes fiunt secundum præscriptum a Jure canonico modum, ita, ut quædam adhuc diversitas inter illas, saltem quoad numerum votorum, dari possit.

IX. *Confirmatio* Pontificis circa electionem, aut

VI. v. I. P. a. V. §. 16. ibi: *jura eligendi & postulandi*. 21. sqq. BOEHM. §. 7. 8.

VII. * Dic. de Episcop. *Osnabrugensi*, *Lubecensi*, *Misnensi*, *Naumburgensi* & *Merseburgensi*. v. I. P. a. XIII. §. 5. Staats-Canzl. T. X. p. 654. sqq. 687. EUR. HER. p. 254. 249. BOEHM. §. 8. 10. sqq.

VIII. v. BOEHM. §. 8.

IX. v. I. P. a. V. §. 21. BOEHMER. §. 9.

aut *Admissio* circa postulationem Protestantium cessat: quod electi vel postulati statim sine ulla exceptione ab Imperatore de feudis sint investiendi; ut tamen, ultra taxæ ordinariæ summam, insuper ejus dimidiam, pro investitura solvere teneantur.

X. Quodsi controversiæ circa electionem & postulationem exoriantur, inter Catholicos quidem Pontifex judex competens censetur: Sed inter Protestantes eædem haud dubie ab Imperatore, vel summis Imperii judiciis, dirimendæ sunt.

XI. Datur & aliud genus postulationis, quod *minus solenne* ac *simplex* appellatur, atque ad eum dirigitur, cujus consensus propter auctoritatem, quam in postulatum habet, vel ob aliam causam, veluti jus Advocatiæ, exigitur.

Cap. XIV.

DE SUCCESSIONE IN PRINCIPATUS ET COMITATUS IMP. AB INTESTATO.

§. I.

SUCCESSIO, quæ dicitur ab *INTESTATO*, in immediata Imperii Territoria, eaque

X. v. BOEHM. §. 17. Staats-Cantzl. l. c.
XI. v. BOEHM. §. 18.

Secularia, defertur vel ex legibus Germanicis publicis & privatis, vel Longobardicis, vel Romanis, quantum posteriores præsenti Territoriorum statui conveniunt. Circa hanc & *fundamentum*, & *ordinem*, & *modum* succedendi considerare juvabit.

II. *Fundamentum* Successionis his legibus innixum, est partim *Jus sangvinis*, partim *Simultanea investitura*; Unde regula: Qui a primo acquirente sangvinem non trahit, aut, ubi receptum, simultanee investitus non est, ille in Territorium ac jus territoriale non succedit.

III. *Simultanea investitura* quod in Feudis Imperii regalibus quoque obtineat, certum; an vero pro regula poni debeat, forte dubitari posset; sunt tamen, qui & hoc asserunt: Quamvis naturæ Territorium hodiernæ magis Successio sangvinis, quam simultaneæ investituræ, convenire videatur; saltem jus sangvinis negligendum non est, cum ejus ordini simultanea investitura attemperari soleat.

IV. In *ordine* Successionis *Descendentes*, *Adscendentes* & *Collaterales*, itemque *Masculi* & *Fœminæ*, discernendi sunt: Circa singulos *requisita* succedentium, cumprimis ex feudalibus

III. v. SCHILT. de *Simult. invest. Princ. Imp.* ITTER. de F. I. C. IX. §. 7. 8. 9. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. IV. §. 8. 9. HORN. *Jprud. Feud.* C. XVII. §. 6.

bus placitis, & Germanorum moribus, attendenda venient.

V. Primò omnium ſuccedunt *Deſcendentes*, & quidem maſculi, ex legitimo matrimonio nati; an & impari? dubitant nonnulli, ſed & hoc affirmandum videtur, modo non ad morganaticam contractum ſit: Non etiam naturales ſeu illegitimi, nec legitimati, niſi per ſubſequens matrimonium, nec adoptivi; quamvis hi in allodialibus & patrimonialibus admittendi ſint.

VI. *Adſcendentes* quamvis regulariter in feuda non ſuccedant, in illis tamen caſibus, in quibus in feudis nobilibus admittuntur, eosdem etiam in regalibus admittendos eſſe, nonnulli exiſtimant: Saltem ab allodialium ſucceſſione excludi non poterunt. Ceterum non niſi poſt deſcendentes ſuccedunt.

VII. Deficientibus Deſcendentibus, Succeſſio, excepto caſu, ubi & Adſcendentes admittuntur, ad *Collaterales*, a primo acquirente ſangvinem trahentes, vel ſaltem ſimultanee inveſtitos, devolvitur: Illud in feudo *antiquo*, hoc in *novo* in cenſum venit; quamvis & in anti-

---

V. v. ITTER. C. XIV. §. 1.-10. RHET. *J. Publ.* L. I. T. XX. §. 6. ſqq. TIT. §. 10. 11. SCHILT. *J. Publ.* L. III. T. I. §. 3. 4. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVII. §. 16.

VI. v. STRUV. *S. J. F.* C. IX. aph. III. n. 3. 4. HORN. *Jpr. Feud.* C. XVI. §. 1. 2. 3. HAGEN. *Inſt. J. Publ.* L. II. C. V. n. 1.

antiquo sæpe nonnisi simultanee investiti succedant.

VIII. In illis, qui defectu quodam laborant, distingvenda vitia *animi* & *corporis*: Illa, non hæc, successioni illustri obstare videntur, quippe quæ non ex rationibus feudorum vulgaribus, sed indole Territoriorum Germaniæ, æstimari debet.

IX. *Fæminarum* successio mediæ ætatis moribus admodum fuit restricta, in Feudis nulla, in Allodiis, nonnisi deficientibus masculis, nec nisi in linea recta, & collateralis gradu primo, habuit locum; quamvis & Territoria majora jam tum per fœminas transferri sveverint: Recepto vero jure Pontificio & Justinianeo, major erga fœminas indulgentia fuit.

X. Equidem in *Feudis* Imp. *regalibus*, ex communi feudorum natura, regulariter succedunt *Masculi*, fœminis cum sua progenie exclusis: Dantur tamen inter Principatus etiam & Comitatus, qui ad *fœminas* transeunt, sed non nisi extinctis masculis.

XI. Sed in *allodialibus*, sive sint territoria, sive

VIII. v. ITTER. §. 21, 22. TIT. §. 11. 12.
IX. v. LUDOLPH. de *J. Fæm. ill.* S. II. M. I. §. 5.
X. XI. * Dic. de consilio HENRICI VI. successionem in feuda Imp. ad fœminas quoque producendi. v. ITTER. C. XIV. §. 11. sqq. MONZ. C. II.

ſive mobilia, *Fœminæ*, una cum maſculis admittuntur, niſi excluſio lege, conſvetudine, pacto, aliave diſpoſitione, valide introducta doceatur: Idem in feudis mere hereditariis obtinet. Quodſi vero Territorium pluribus allodiis intermixtum ſit, fœminæ adhuc ab Agnatis excluduntur, donec omnes maſculi ſint extincti: atque tunc a feudis allodia ſeparantur, inque hæc ſola fœminæ ſuccedunt.

XII. An autem Imperator in præjudicium agnatorum, vel illorum, quibus expectativa, in caſum deficientium maſculorum, data, fœminis jus ſuccedendi largiri queat: aliquando acriter diſceptatum: Certe quod jus legitime quæſitum Imperator alicui auferre queat, jure propitio nemo dixerit.

XIII. *Modus* ſuccedendi triplex eſt: Vel enim Jus *Primogenituræ*, ubi ſucceſſio ad Primogenitum, ejusque lineam, cum excluſione poſtgenitorum, eſt adſtricta, *Linealis* inde dicta; vel *Senioratus*, ſeu *Majoratus*, ubi Senior

---

II. §. 4. SCHILT. §. 3. LUDOLPH. §. 6. 7. 10. 11. STRUV. *S. J. Publ.* C. XXVII. §. 22.

XII. v. ITTER. §. 19. ibique alleg.; MERCKEL. ap. KLOCK. T. I. *Conſ.* VII. n. 323. ſqq. & FRANZK. III. *Reſol.* I. n. 115. ſqq.

XIII. v. SCHILT. *J. Publ.* p. 315. ibique Tabula Succeſſionis. *Comm.* ad *J. F. Alem.* C. LII. §. 4. & C. LX. LXI. §. 3. ſqq. HORN. *Jprud. F.* C. XV. §. 23. TIT. §. 15. ſqq.

or totius familiæ potior eſt in ſucceſſione: vel *Diviſio* aut ſaltem *Succeſſio plurium*, locum habet.

XIV. Quisnam modus antiquitus in Germania obtinuerit? non extra controverſiam poſitum eſt: *Individuos* fuiſſe Ducatus et Comitatus, & leges patriæ & hiſtoriæ loquuntur: Saltem vix ante Seculum XII. & XIII. diviſiones terrarum innotuere, initio ita plerumque factæ, ut plura ejusdem Principis Territoria tantum inter diverſos filios diſtribuerentur; mox vero & ipſa Territoria dividi cœpere, quod &, invaleſcente jure Juſtinianeo, ſolennem in morem abiit.

XV. An vero Jus Senioratus, an primogenituræ, an communio in Territoriis individuis prævaluerit? adhuc dubitatur: Et jure Francico ſive Alemannico jus *ſenioratus* regulariter obtinuiſſe, Saxonum vero jure iſtud aut non receptum aut abrogatum fuiſſe, invecta communione aut diviſione, a nonnullis, non ſine probabili ratione, aſſeritur.

XVI.

XIV. v. *Conſt.* FRID. I. 2. F. LV. §. 1. quam nonnulli & ad Germ. feuda pertinere cenſent. *J. Prov. Alem.* L. I. C. XX. §. 3. Man mag dahein (kein) Fürſten-Amt mit recht zweyen Mannen geleihen / geſchicht es aber / itredweder (neuter) mag davon ein Fürſt geſeyn. *J. F. Alem.* C. 60. Ill. LUDOLPH. de *Introd. J. Primog.* P. Gen. aph. XI. STRUV. §. 1. 2. 3.

XVI. Sed animadverso errore, perniciosis divisionibus ubique invalescentibus tandem modus est positus, atque primum in Electoratibus *Jus Primogenituræ* cum *successione lineali* Carolina sanctione introductum, ad cujus exemplum dein successiones in aliis quoque Familiis illustribus fuerunt ordinatæ.

XVII. Posse Jus Primogenituræ licite introduci, nullum est dubium, cum nulla lex divina ad æqualem bonorum distributionem præcise obliget: Imo manifestum est, illud ad conservationem & emolumenta Territoriorum ac Familiarum Illustrium non parum conducere.

XVIII. Introducitur autem vel *lege* Imp. publica, vel *privilegio* Cæsaris, vel *pactis* Familiarum illustrium, vel *testamentis*, vel *consvetudine* aut *præscriptione*.

XIX.

XV. XVI. v. A. B. C. 7. GOLDAST. *Senior.* s. de *Major.* ENGELBRECHT de *Success. in Elector.* SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. LII. §. 4. C. LX. LXI. §. 3. sqq. ITTER. C. XII. §. 22. C. XIII. §. 9. HORN. J. F. C. XV. §. 19. STRUV. §. 4. LUDOLPH. l. c. & aph. XIII. p. 37. sqq.

XVII. v. ITTER. C. XII. §. 4. 5. 6. LUDOLPH. P. gen. aph. 15. P. spec. aph. 2. TIT. §. 18. HORN. *Jpr. F.* l. c. VOIT. a SALTZBURG Disp. de *Emolum. Territ. inpr. Germ. ex jure primog.* §. 3. sqq.

XIX. Firmamenti loco alii *Imperatoris consensum* absolute requirunt: Alii distingvunt, utrum jus primogenituræ intuitu saltem *alicujus Familiæ*, an *Territorii* simpliciter, sit introducendum; illo casu solum paciscentium consensum sufficere, hoc vero non Cæsaris tantum, sed & Imperii, consensum requiri, existimant.

XX. *Agnatorum* insuper consensum in feudis antiquis necessarium esse, non est dubitandum: an vero & *filiorum*? dubitant. Sunt, qui, Patrem, filiis non consentientibus, pacto vel testamento, jus primogenituræ, modo Cæsar consentiat, introducere posse, censent; quod tamen alii, hypothesi minus probata niti, judicant.

XXI. In *Electoratibus* igitur Jus Primogenituræ ita stabilitum est, ut *Terræ Electorales* sint indivisibiles, inque iis succedat solus *Primogenitus* cum tota sua progenie, modo sit idoneus, nec juri suo renunciet; Sed *hereditariæ* terræ divisioni adhuc subjacent: Quid vero ad terras Electorales, quid ad hereditarias pertineat, vel ex origine & fundatione

XVIII.-XX. v. ITTER. §. 8. 12. LUDOLPH. P. spec. aph. 7. 8. 13. 14. 15. TIT. §. 19.-14. STRUV. C. XXVII. §. 4. 5. 6. VOIT a SALTZB. §. 49. 50.

XXI. v. A. B. C. 7. ITTER. §. 22. SCHILT. ad *J. F. Alem.* C. CXLI. §. 4. STRUV. C. XVI. §. 22. 23. VOIT a SALTZB. §. 48.

ne Electoratus, vel ex statu ejus, qui tempore A. B. fuit, vel ex pactis aut dispositionibus anteriorum successionum & divisionum, dijudicandum.

XXII. Extincta linea Electorali, *proximus* succedit *Agnatus*: qualis an ex *gradu* & *ætate*, an vero ex *lineæ propinquitate* sit æstimandus? inter Gentes Saxonicas & Palatinas disceptatum: Et videtur successio *linealis* etiam intuitu Agnatorum locum habere; sicut linea Primogeniti excludit secundo & ultra genitos, licet filius Primogeniti Patruo ætate & gradu cedat, nec *Senior frater* in A. B. dicitur respectu nepotum ex fratre primo, sed reliquorum fratrum.

XXIII. An autem Elector, qui Electoratu jam fruitur, etiam in alio Electoratu succedere, & vel utrumque sibi retinere, vel alterum filio cedere possit, superius suo loco expositum est.

XXIV. Præterea in plerisque *Principatibus* & non-

Pppp

XXII. v. GOLD. & ENGELBR. ll. cc. ITTER. C. XV. §. 6. sqq. SCHWED. S. II. C. III. §. 8. VITR. L. III. T. XI. §. 3. SCHILT. §. 6. TIT. §. 2. STRUV. §. 25. 26.

XXIII. v. Supr. L. IV. C. VI. §. 35. 36. Conf. SCHWED. §. 9. TIT. §. 3.

XXIV. * Exempla introducti Juris primogenituræ in Domo *Anhaltina*, *Austriaca*, *Badensi*, *Bran-*

nonnullis *Comitatibus* Jus primogenituræ variis modis introductum est: In quibus adeo eadem succedendi ratio, *linealis* scil. *agnatica*, in nonnullis forte & *cognatica*, obtinet.

XXV. Scilicet ea est Primogenituræ indoles, ut a momento nativitatis jus, in posteros transiturum, largiatur, & Primogenitus cum sua progenie peculiarem velut lineam constituat, ex qua dum aliquis superest, nemo ex postgenitis ad successionem admittitur: Imo si ex Primogeniti linea plures iterum lineæ subalternæ nascantur, idem juris inter illas obtinebit.

XXVI. Quodsi autem Primogenitus vel successionis, ob defectum naturalem aut legalem, incapax sit, vel juri suo renunciet, vel ejus progenies deficiat: tum demum successio ad *proximum Agnatum*, ejusque progeniem, eodem modo devolvitur.

XXVII. Eadem succedendi ratio obtinet, ubi

Brandenburgica, *Brunsvicensi*, *Hassiaca*, *Holsatica*, *Lotharingica*, *Megapolitana*, *Nassovica*, *Palatina*, *Sabaudica*, *Saxonica*, *Wurtenbergica* aliisque, it. in Familiis Comitum *Hanoviens. Lippiæ*, *Montfort*, *Ottingens.* &c. v. LUDOLPH. P. Gen. aph. XIII. STRUV. C. XXVII. §. 4. 5. 6. 7. VOIT. a SALTZB. §. 53. - 73. SCHILT. *J. Publ.* Tab. Succ. all. & de *Nat. succ. feud.* C. ult. §. 2. XXV. - XXVII. V. TIT. §. 16. 17. ITTER. §. 17. sqq. VOIT. a SALTZB. §. 76.

ubi *fœminina* ſucceſſio in hujusmodi Territorio locum habet: Scil. ut *Primogenita* cum ſuis deſcendentibus, maſculis vel fœminis, ſorores cum ſuis deſcendentibus excludat.

XXVIII. Succedit autem Primogenitus non ſolum in Territorio, ſive feudali, ſive allodiali, ſed etiam in reliquis, quæ vel ad Territorium, vel Principalem dignitatem, ſpectant, acceſſoriis: Si tamen Agnatus ſuccedat, huic in iis, quæ tantum ad apparatum vel ſplendorem Principis ab ipſo parata ſunt, præferri liberos æquius ac verius nonnullis videtur.

XXIX. In reliqua hereditate allodiali vel patrimoniali omnes liberi, etiam fœminæ, ex æquis partibus ſuccedunt, niſi jus primogenituræ ad hanc quoque extenſum, vel a Patre aliter diſpoſitum fuerit.

XXX. Ex jure Primogenituræ ſequitur *Apanagium* vel *Paragium*: Quamvis nonnulli a voce *Paragii* malint abſtinere, & Apanagium diſtingvere in *proprium*, quod ſtrictam Apanagii naturam retinet, & *improprium*, quod a ſtricta Apanagii natura recedit.

XXVIII. XXIX. v. COCCEJ. *J. Publ.* C. XXVII. §. 18.-21. ITTER. §. 22. 23. TIT. §. 25. STRUV. §. 8.
XXX. v. SCHILT. de *Apan. & Parag.* HERT. de *Commentit. Apan. & Paragii diſtinct.* THOMAS. *Vindic. diſt. inter Parag. & Apan.* Conf. STRUV. §. 9. VOIT a SALTZB. §. 6.

XXXI. Est autem *Paragium* certa Territorii portio, cum certis juribus, secundo genito tributa, potioribus partibus Primogenito relictis. Hoc licet varios gradus ac modos possit habere, prout testamento vel pacto definitum fuerit, tamen duo potissimum genera ejus notari possunt.

XXXII. Primum est, ubi Primogenito terræ potiores cum jure Status & Superioritate T. Postgenitis vero certæ terræ cum dominio, jure homagii, Cancellariæ sive Regiminis particularis, ac nonnullis regalibus etiam majoribus, vel particula Superioritatis, obveniunt: Alterum, ubi, divisis inæqualiter terris, sequius geniti dominium quidem portionis assignatæ, sine tamen jure Cancellariæ, & regalibus quandoque majoribus, consequuntur.

XXXIII. *Apanagium* autem est certa pecuniæ vel aliorum redituum portio, a Primogenito postgenitis, alimentorum loco, una cum sede quadam, præstanda. Interdum præfecturæ nonnullæ Apanagiatis assignantur, ubi tamen in dubio nec jurisdictio, nec regalia, concessa intelliguntur, sed tantum jus capiendi reditus.

XXXIV. Constitui istud pro viribus provinciæ,

XXXI. XXXII. v. SCHILT. de *Apan. & Par.* §. 5. 28. 29. STRUV. §. 10.

XXXIV. v. ITTER. C. XIII. §. 1. sqq. SCHILT. §. 19. LUDOLPH. P. spec. aph. 12. STRUV. §. 13.

vinciæ, & personarum dignitate, non vero præcipue legitimæ rationem habere debet: Imo plerumque quantitas ejus vel per pacta Familiæ, vel per testamentum, vel ex observantia, definiri solet.

XXXV. Ubi *Successio pluralis* obtinet, vel *unus* succedit, si solus vel proximior sit: vel succedunt *plures*, si æquales sint gradu & linea. Unde regula: *Ex pluribus succedit proximior, pares simul admittuntur.* Proximitas vero & æqualitas generatim ex *genere*, *linea* & *gradu* æstimatur.

XXXVI. *Genere* primum *Descendentes*, dein *Adscendentes*, tandem *Collaterales* proximi sunt, qui adeo eodem ordine in successione sese excipiunt, modo alias successionis capaces sint.

XXXVII. Ex *Descendentibus*, qui ratione stirpis unam constituunt lineam, liberi primi gradus succedunt æqualiter; deficientium locum, jure repræsentationis, eorum liberi subeunt: Deficientibus omnibus primi gradus liberis, remotiores, sive ejusdem, sive diversi sint gradus, semper, jure repræsentationis, succedere videntur.

XXXVIII. De *Adscendentium* proximitate aut æqualitate non attinet multa dicere, quod eorum successio in feudis regalibus ra-

 rissime

XXXV.-XXXVII. v. TIT. §. 28. 29. T. Lehn-Recht C. XXI. §. 34. 35.

rissime locum habeat, in allodiis vero jus commune obtineat.

XXXIX. *Collaterales* uti in feudo *novo* non succedunt, nisi ex pacto, vel simultanea investitura; ita in feudo *antiquo*, ubi jus sangvinis attenditur, eorum proximitas & æqualitas ex *linea* & *gradu* æstimatur: Hinc regulæ: (1) *Qui defuncto sunt in proxima linea, illi ceteris, gradu licet propinquioribus, præferuntur;* (2) *Plurium ejusdem lineæ successio ex gradu æstimatur.*

XL. Primo igitur ex Collateralibus succedunt *Fratres germani & consangvinei*, qui omnes ejusdem sunt lineæ & gradus, dividuntque hereditatem illustrem, secundum *capita*: Quodsi *fratrum præmortuorum filii* concurrant, hi, jure repræsentationis, cum patruis, in *portionem stirpis suæ*, admittuntur; ultra hos vero repræsentatio non obtinet.

XLI. Si *fratrum liberi soli* sint, illi omnes, cum defuncto patruo unam eamque proximam lineam constituunt: quod hoc casu omnes fratres, eorumque posteri, ad successionem admittuntur, adeoque non opus est a singulis fratribus, ut circa primogenituram, novam auspicari lineam.

XLII. Cum etiam *fratrum filii*, lineæ proximioris beneficio, succedant; hinc defuncti Patruos excludunt: Cumque porro, jure proprio sequantur, ac inter se gradu æquales sint, ideo secundum *capita* dividunt; quod in

in ſucceſſione allodiali, ex veriori ſententia, non ita ſimpliciter procedit.

XLIII. Deficientibus fratrum liberis, *reliqui Collaterales*, ceſſante jure repræſentationis, in infinitum admittuntur; ſed ita, ut primo ſemper ad *lineas*, quæ defunctum comprehendunt, deinde ad *gradus* reſpiciatur.

XLIV. Inter plures igitur, linea & gradu æquales, *Diviſio* regulariter obtinet, donec probetur contrarium, exceptis tamen Electoratibus: Quamvis nonnulli etiam inter Principatus & Comitatus diſtingvant, & in his quidem præſumtionem pro diviſione militare, non vero in illis, exiſtiment.

XLV. *Diviſio* non fit uno modo, nec lege aliqua univerſali definita eſt; ſed ſecundum pacta familiæ, vel diſpoſitionem paternam, vel conſvetudinem cujusque familiæ, vel denique dividentium placita, ſuſcipitur: non autem quod uni Familiæ placuit, aliis legis inſtar eſſe poteſt.

XLVI. Generatim Diviſio vel quoad *ſubſtanti-*

XXXIX. - XLIII. v. TIT. *J. Publ.* l. c. §. 32. - 38. T. Lehn-Recht C. XXII. §. 3. ſqq.

XLIV. v. RECHENBERG. de *Succeſſ. in Ser. Guelfica domo* §. 43.

XLV. v. SECKEND. Fürſten-St. C. III. n. 3. HORN. *Jpr. F.* §. 20. RECHENB. §. 44.

XLVI. v. TIT. §. 39. MYLER. de *Princ.* C. XXIII. §. 2.

ſtantiam fit, vel quoad *fructus*. Priori caſu *Territorium* ipſum *dividitur*, & quidem vel ita, ut quilibet non ſolum peculiare jus territoriale, ſed etiam ſuffragium in Comitiis, nanciſcatur; vel ut aliqua communia maneant, vel ab uno, nomine omnium, vel a pluribus conjunctim, vel commutatis vicibus, adminiſtranda: Utroque caſu *optionis* jura valent, vel minori natu, vel primogenito, relicta.

XLVII. Quodſi vero *Territorium pro indiviſo* poſſidetur, & ſoli *fructus* dividuntur, iterum diverſa obtinet ratio: Vel enim ut æquales communi nomine terras regunt, vel uni, veluti Seniori, adminiſtrationem, cum vel ſine ceterorum conſenſu gerendam committunt, vel ſaltem uni majorem præ ceteris poteſtatem tribuunt, vel denique ſinguli alternis vicibus adminiſtrationem ſuſcipiunt.

XLVIII. Ceterum & *Conjuges* in Territoriis allodialibus, in feudis mere hereditariis & in reliquis, ex ſingulari pacto inveſtituræ, vel etiam conſvetudine, ſuccedere poſſe, a nonnullis obſervatum eſt.

CAP.

§. 2. SECKEND. l. c. §. 4. HERT. de *Special. R. G. I. Rebusp.* S. II, §. 15. RECHENB. §. 46.

XLVII. v. ITTER. C. XIII. §. 12. ſqq. HERT. §. 12, 13. SECKEND. n. 2. 3. STRUV. §. 15.

XLVIII. v. SCHILT. §. 7.

Cap. XV.

De INVESTITURA FEUDORUM IMP.

§. I.

JAm dictis acquirendi Feuda regalia modis ac causis tandem *INVESTITURA* solenni ritu accedit: Hæc vel *Prima* est, quæ novam feudi aperti collationem comitatur aut sequitur; vel *Renovata*, quæ mutato Domino aut Vasallo repetitur.

II. Utraque hodie *veræ* quidem *collationis* virtutem non habet; siquidem investiendi jam antea, vel ex originaria vel derivativa causa, Feudorum regalium Domini sunt, ac juris territorialis cum omnibus annexis participes.

III. Ad *conditionem* tamen *habendi* spectat, eo quod publicis Imperii legibus recepta est: Et prima quidem forte traditionis symbolicæ, renovata vero confirmationis loco reputanda.

IV. Necessaria autem est Investituræ renovatio, quoties vel Imperator, vel Vasallus Imp. mutatus est: Et quidem intra annum & diem, in secularibus feudis a die vacantiæ, in ecclesiasticis a die electionis computandum, secundum communia Juris feudalis pla-

 cita,

II. III. v. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. VII. §. 1. 13. sqq.

cita, petenda (a); idque ſub pœna amiſſionis, ex ſummo quidem Juris rigore, qui tamen libertati Statuum Imp. hodiernæ merito attemperabitur, nec facile locum habebit, ſi inprimis legitima impedimenta allegari queant (b); quo caſu & indultum a Cæſare impetrari ſolet: Saltem in interregno hoc tempus intuitu feudorum vexilli non labitur.

V. Interdum *Senior* Familiæ inveſtituram nomine omnium petit, quod tamen univerſale non eſt (a): loco minorum *Tutores* inveſtituram petunt, &, præſtitis præſtandis, accipiunt, quæ nec a majorennibus hodie repetenda eſt (b).

VI. Petitur inveſtitura a CÆSARE, qui ad eam ſine mora præſtandam obligatus eſt: Petitur etiam a *REGE ROM.* item *VICARIIS IMP.*

IV. (a) v. *Ord. J. Aul.* FERD. III. T. 3. Ord. Regim. Worm. d. a. 1521. §. 4. ibi: nach verſcheinung des erſten Jahrs / darinnen einem Jeden ſeine Regalien zu empfahen gebühret. UFFENBACH. de *Jud. I. Aul.* C. XI. p. 122. RHET. *J. Publ.* L. II. C. XXIX. §. 7. ITTER. C. XI. §. 4.

(b) arg. I. P. a. IV. §. 50. WESENBEC. P. IV. *Conſ.* CCLXI. n. 6. ſqq. ITTER. §. 5. 7. TIT. §. 8. HORN. *Jpr. F.* C. XVII. §. 11. 14.

V. (a) v. ITTER. §. 2. STRUV. *S. J. Publ.* C. XI. §. 32.

(b) v. *Cap.* CAR. VI. a. XI. ITTER. C. IX. §. 18.

VI. v. *Cap.* CAR. VI. a. XI. ITTER. C. IX. §. 6. - 13. HORN. *Jpr. F.* C. XVII. §. 11.

IMP. quamvis hi de feudis vexilli investire nequeant.

VII. Varia autem sunt *solennia*, quibus investitura de feudis Imperii & olim & hodie peragi svevit, quæ vel ab usu & observantia, vel ab Imperatoris arbitrio, dependent: Et cum ista sæpius, pro ratione circumstantiarum varient, ceremoniale in hoc actu observandum Vasallis Imp. eorumve legatis ex aula transmitti solet.

VIII. Olim in *Comitiis*, etiam sub dio, solenni ritu beneficia regalia ab Imperatoribus, throno regali insidentibus, habitu Imperiali plerumque ornatis, & Procerum corona stipatis, concessa sunt: Hodie in *Aula Cæsarea*, tanquam Curia Domini, investituræ solennia celebrantur; quamvis nonnulli privilegio loci gaudeant. Et quidem Principes eorumve legati ab IMPERATORE ipso throno itidem insidente in conclavi, quod vocant die Ritter-Stube; Prælati vero, Comites, Barones, Nobiles, in *Judicio* Imp. *Aulico* investiuntur, sed stantes, Italiæ Principes in genua procumbentes.

IX. Olim Principes ipsi principali habitu induti comparebant, imo comparere teneban-

VII. v. ITTER. C. IX. §. 37.
VIII. v. ITTER. C. IX. §. 30. 31. STRUV. l. c. §. 32.
IX. v. ITTER. §. 22. HORN. C. XII. §. 23. STRUV. l. c. GUNDLING. de *F. Vexil.* §. 30. 31.

bantur: Hodie per *Legatos* vel *Procuratores* plerumque investituram ejusve renovationem petunt & suscipiunt Status Imperii, quod personæ præsentiam leges Imp. præcise non requirant: quamvis absentia modeste excusari soleat; Electores tamen, qui Regia dignitate gaudent, ab excusatione immunes esse dicuntur.

X. Ecclesiastici Status olim *sceptro*, Seculares *vexillis*, investiebantur; hodie utrique *gladio*: Non tamen, nisi prævia trina genuum flexione, ad Imperatoris thronum accedit Vasallus, investituramque demisse petit.

XI. Deinceps strictum gladium, quem Cæsar porrigit, exosculatur, fidemque solenni *sacramento* Imperatori & Imperio obligat, & prolixa officiorum promissione fungitur.

XII. Antequam vero ad hæc omnia admittatur renovationem investituræ petens, ultimas investituræ litteras in forma probante, una cum documento de tempore obitus defuncti, ut & proximitate & ordine successionis, nec non, si Procurator sit, speciale mandatum ad jurandum exhibere jubetur.

XIII. Imo & certam pecuniæ summam Officialibus Imperii, nec non Cancellariæ & inferioribus Aulæ Cæsareæ ministris, pro redimen-

X. XI. v. ITTER. §. 30. 32. - 35. 38. GUNDLING. §. 30. STRUV. §. 29.

XII. XIII. v. ITTER. C. XI. §. 8.

dimendis investituræ litteris & adhibitis operis, persolvere tenentur: Soli Electores ab hac pensione immunes sunt, qui tamen ex liberalitate etiam præstitas operas compensare solent.

XIV. Denique his ita peractis, *Litteræ investituræ*, vel donec hæ conficiantur, breve attestatum de præstita investitura, Vasallo traduntur, Cæsari vicissim *antapocha* reddita.

XV. Ceterum *Simultaneæ Investituræ* non eodem, quo reliquæ, ritu perficiuntur; sed observato certo, in ingrediendo cameram, in procumbendo, petendo & recipiendo investituram, ceterisque solennibus, ordine: Inprimis solenne est, quod, dum alter ex simultanee investitis fidelitatis juramentum præstat, ceteri, ad significandum simultaneæ investituræ jus, jurantis pallium complecti soleant.

XVI. Quod ad *Civitates* Imp. attinet, illæ hoc modo non investiuntur, sed, misso Commissario Cæsareo, homagium præstant, salvis tamen suis juribus.

CAP.

XV. v. LIMN. T. I. Add. L. IV. C. VII. p. 431. sqq. STRYK. *Ex. J. F.* in Append. ITTER. C. IX. §. 37.

XVI. v. LEHM. *Chr. Spir.* L. IV. C. 01.

Cap. XVI.

De OBLIGATIONE SUCCESSORIS ILLUSTRIS.

§. I.

Succeſſor illuſtris, ſive electione ſive ſucceſſione Territorium obtineat, uti omnia *jura* eidem cohærentia conſequitur: ita *Obligationibus* quoque nonnullis, intuitu ſucceſſionis, obſtringitur; quamvis quousque vincula iſta ſe extendant, non usque adeo expeditum ſit.

II. Vulgo diſtingvunt, utrum quis ſuccedat *jure hereditario*, ex beneficio Anteceſſoris, & ut ſucceſſor univerſalis; an vero *jure proprio*, ex lege, vel pacto & providentia majorum, & ut ſucceſſor ſingularis: *Prius* fit in Territoriis rebusve allodialibus ac patrimonialibus; *poſterius* in Territoriis feudalibus, fideicommiſſariis & electivis.

III. Sed & inter cauſas *publicas* & *privatas* diſtingvendum erat: Scilicet, quæ Princeps, non Reipublicæ cauſa, ſed ut *privatus* egit, ea non niſi heres, qui a defuncto cauſam habet, & uti in univerſum ejus jus, ita et in omnes ejus obligationes, ſuccedit, præſtare tenetur.

IV.

§. I. v. TITIUS *J. Publ.* L. IV. C. V. ſſ. 1.
II. v. STRUV. S. J. F. C. VII. aph. 9. n. 1. 4. TIT. §. 2. 11. 12.

IV. Quod vero ad *causas publicas* attinet, regulariter omnis Successor illustris, sive jure hereditario sive proprio, sive ut successor universalis sive ut singularis, succedat, facta Antecessoris, quæ *ut Princeps intuitu Principatus* suscepit, servare debet: modo is nihil contra regulas honesti, justi aut decori naturalis, nihil contra leges Imperii aut Territorii fundamentales, nihil denique contra manifestam Territorii utilitatem, admiserit; quod in dubio non præsumitur, nisi liquide doceatur.

V. Ratio est, quod ea, quæ Princeps ut Princeps egit, non suo tantum, sed & Reip. nomine egit; & quæ ita egit, ex utilitate & necessitate Reip. egisse censetur: Unde hæc quoque Respublica voluisse, imo per caput suum egisse censenda est: Quæcunque vero Resp. quæ mutato licet capite eadem manet, utilitatis & necessitatis publicæ causa voluit, eadem & successor, cujus est utilitatem Reip. promovere, velle debet.

VI.

IV. V. v. GROT. de *J.B. & P.* L.IV. C.V. §.6. 7.8. TABOR. de *Obligat. Successf.* C.V. §.4. *Resp. Witteb.* ap. ZIEGL. de *J. Maj.* L.I. C.IV. §.28. TIT. §.7. Dn. WERNHER *Obs. For.* P.V. Obs.161. Dn. LUDEWIG de OBLIG. *Succ. ill.* C. IV. §.6. STAVINSKY de *Donat. Princ.* C. IV. §.14.

VI. Hinc *Alienationes*, *Oppignorationes*, *Donationes*, *Concessiones* expectantiarum, feudorum, regalium, privilegiorum, ab initio valide & legitime ab Antecessore factæ, regulariter nec a Successore revocandæ sunt: *Contractus* quoque ab eodem juste celebrati a Successore adimplendi, vel impleti in suo statu relinquendi: Cumprimis *Debita* publico nomine, & publicæ utilitatis aut necessitatis causa contracta, solvenda sunt.

VII. Quodsi vero manifeste appareat, Decessorem contra leges Imp. vel conventiones cum Statibus provincialibus initas, vel pacta gentilitia, vel dispositiones avitas, egisse: actis Successor stare non tenetur.

VIII. Hinc alienationes aut oppignorationes, sine Imperatoris & Imperii, vel Statuum provincialium, consensu, in casu, ubi iste consensus requiritur, vel cum manifesto Reip.

VI. v. GROT. L. II. C. IV. §. 13. PUFEND. de J. N. & G. L. VIII. C. X. §. 8. 9. ZIEGL. l. c. & C. XII. §. 14. RHET. *Comm. J. Feud.* L. I. T. III. n. 19. p. 189. ITTER. de F. J. C. XVIII. §. 10. COCC. *J. Publ.* C. XXVII. §. 23. 24. TIT. Lehn-R. C. XIII. §. 32. sqq. C. XVIII. §. 67. sqq. *J. Publ.* l. c. §. 13. 14. 15. Ita quoque respondi nomine *Fac. Jur.* ad interrog. *Aletophili* Friedland Fürstl. Cammer-Procur. zu Ehrenberg/ m. Jun. a. c.

VII. VIII. v. GROT. L. II. C. XIV. §. 12. n. 6. ZIEGL. l. c. §. 28. 29. TIT. §. 16. sqq.

Reip. detrimento, cumprimis bonorum Cameralium dissipatione, factæ a successore irritæ declarari possunt: Neque etiam debita, per inconsultam prodigalitatem, & citra necessitatem aut utilitatem territorii, contracta, ab eo solvenda sunt.

IX. Cessat etiam Obligatio Successoris illustris, si pactis gentilitiis cautum sit, ne ære alieno, a decessore contracto, teneretur successor, vel obligatio decessoris superet vires bonorum relictorum: quamvis inventarium hoc nomine a Principe exigere nonnullis indecorum videatur.

X. Ceterum non quidem ad minimas angustias Princeps redigendus est; & cumprimis utilitas, cujus in ejus factis ratio habetur, non ex eventu, sed ex consultis suscepti operis rationibus æstimanda, nec utilitas in sorditie quærenda, sed etiam ratio decori & dignitatis habenda; calculi quoque paulo liberalius numerandi sint; Attamen nec quævis actio ejus inconsiderata Reip. imputanda est.

IX. v. LUDEWIG Diss. laud. C. IV. §. 6. (zz) (dd).
X. v. GROT. l. c. §. 12. TIT. §. 19. LUDEWIG. Diss. C. IV. §. 6. (pp) (dd).

CAP. XVII.

DE ACTIONIBUS JUDICIALIBUS ILLUSTRIUM.

§. I.

DUm Status Imp. ceterique Immediati erga ſe invicem Jura acquirunt, ac ſibi mutuo ad aliquid præſtandum obligantur, eo ipſo quoque conſequuntur *ACTIONES*, quæ ſunt *juris competentis adverſus negantem allegationes:* Et quatenus nonniſi auctoritate judiciali effectum ſortiuntur, eadem quoque *remedia coactiva, ope Judicis, h. l. Judiciorum Imp. ſibi jus ſuum aſſerendi*, recte ſalutantur.

II. Quibus nominibus Actiones illas, quibus & Illuſtres erga ſe invicem utuntur, appellare & diſtingvere velis, perinde eſt; eo quod non opus ſit ea in libellis exprimere, modo apte perſpicue & rotunde & fundamentum actionis & petitum exponas: Poſſunt tamen & nomina Juris Romani his actionibus applicari, modo non nimis ſuperſtitioſe ſubtilitatibus & formulis illius Juris inhæreas, ſed quousque mores Germanorum & controverſiæ illuſtres eam applicationem admittant, reſpicias.

III. Dantur ergo in controverſiis illuſtrium quo-

§. I. II. v. TITIUS *J. Publ.* L. VII. C. VI. §. 1. - 7.

quoque Remedia *petitoria* & *possessoria*; illa iterum actiones *reales* & *personales*, imo & *præjudiciales*, ambitu suo complectuntur.

IV. Scilicet primum & *Præjudiciales* actiones inter Illustres occurrere possunt, non solum ubi de statu privato, sed etiam ubi de publico, quæstio movetur: dum v. g. prius de Landsassiatu, immedietate, jure Status, contendendum est, quam de juribus, quæ illis qualitatibus cohærent, pronunciari queat.

V. Inter *Reales* actiones hic inprimis locum habet *Rei vindicatio, utilis* quibusdam cognominata, quippe qua non solum allodia, sed & feuda, imo ipsum jus successionis, atque adeo integra Territoria, castra, oppida, cum jure Superioritatis, jurisdictione, subditis, & omnibus accessoriis, repetuntur.

VI. At *Hereditatis petitionem*, licet *utilem*, ad jus succedendi in Territorium ab injustis possessoribus vindicandum Illustribus competere, plerique negant: quod hæc successio non sit mere hereditaria, sed alterius cujusdam generis; nisi forte feudum mere hereditarium, aut hereditas allodialis, petatur.

VII. Præterea cum *Jurisdictio* & *Regalia* non tantum jure territorii, sed sæpe speciali ex concessione aut præscriptione, in alieno etiam

V.-VII. v. HUGO de *Statu Reg. Germ.* C. VI. §. 29. 30. 31.

iam Territorio competant: consequens est, pro hujusmodi juribus vindicandis, vel libertate Territorii, contra injustos talium jurium usurpatores, tuenda, actiones utiles *Confessorias* & *Negatorias* dari.

VIII. Non minus *Actionibus Personalibus*, sive *Condictionibus* Illustres ad obligationes, ex contractu, vel delicto, vel alia æquitate enatas, persequendas inter se experiuntur: quales ex natura negotiorum facile intelliguntur.

IX. Denique *Remediis Possessoriis*, ad adipiscendam, retinendam, vel recuperandam possessionem, sæpius Illustribus quoque agendum est.

X. Adipiscendæ est *Interdictum quorum bonorum*, quod Successoribus illustribus etiam pro possessione Regionum, jure successionis obtinenda, utiliter competere, volunt.

XI. Quodsi in possessione Territorii aut Regalium, aliarumve rerum aut jurium, rite quæsita turbentur, vel ea dejiciantur, *Interdictis uti possidetis*, vel *unde vi*, experiundum videtur: Quo & Constitutiones Imp. de *litigiosa possessione*, & de *pignorationibus*, pertinent.

XII.

IX.-XI. v. HUGO §. 32. RHETZ. J. P. L. IV. T. XIII. LUDOLPH. *J. Cam.* S. I. §. 7. 8.

XII. Referunt quoque huc Edictum de *Novi operis nunciatione*, quo itidem Status jura ac possessionem, intuitu novi operis extruendi, tueri: atque adeo multæ gravissimæ controversiæ, quæ ex arcis, oppidi, aut munimenti alicujus exstructione exoriuntur, adeoque securitatem totius provinciæ concernunt, ex eodem decidi possunt.

XIII. Illud hic notandum, quod ex opinione Doctorum, quando de jure superioritatis, vel etiam jurisdictione, judicio possessorio disceptatur, non sufficiat *possessionem* probare, nisi & *titulus* ac *possidendi causa* aliquatenus ostendatur: Quod tamen aliis displicet, quod ita possessorii & petitorii circuli turbentur; unde nil nisi vulgaria requisita, *possessionem* ex parte *actoris*,& *turbationem* ex parte *rei*, desiderari statuunt.

XIV. Probatur autem Superioritatis T. vel jurisdictionis quasi possessio per *actus particulares*; quales sunt, homagium recipere, ad militiam evocare, tributa indicere, leges & edicta promulgare, concilia provincialia convocare, magistratus constituere, jus dicere, & id genus alia: Et cum ex his actibus, tanquam partibus, universæ Superioritatis exercitium colligatur, testes etiam singulares fidem facere, existimantur.

XII.-XIV. v. HUGO §. 32.-35.

XV. Sæpius etiam in controversiis de Territorio, castro aut oppido, vel eorum possessione, præsertim inter plures agitatis, *Sequestratio* vel consensu partium litigantium, vel invitis his, a Judiciis Imp. decernitur, vi cujus res litigiosa tertio cuidam, ad recipiendum idoneo, custodienda traditur, statu sequestrationis mutato, vel lite finita, victori restituenda.

XVI. *Modus procedendi* in Judiciis Imp. quidem multa habet peculiaria, ex ordinationibus cujusque Judicii perdiscenda: in plerisque tamen communes processus judiciarii regulas sequitur. Sed hæc peculiari commentatione rectius & commodius, quam in Compendio Juris Publici, pertractantur: Nostro instituto hic tradita sufficient.

XV. v. Nobil. Dom. de ZECH Disp. de *Sequestro publ.*

F I N I S

SOLI DEO GLORIA.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

Litera p. paginam, th. vero paragraphum in ista pagina denotat.

A.

B.

Bona

C.

Causa

Curia

D.

E.

F.

Fami-

Fran-

G.

Henricus

Impe-

Judi-

 um

Land-

L.

M.

Minores

N.

 12. Qua-

Præ-

 adeo,

Privi-

R.

Regi-

peten-

S.

T.

U.

W.

ADDENDA

ADDENDA VEL CORRIGENDA.

P*Roleg.* Cap. II. pag. 22. not. (e) post, PAPEBROCHIUS, adde: MABILLONIUS. p. 25. §. 39 post, STRAUCHIUS, adde: SCHILTERUS, p. 26. §. 43. post, STRUVIUS (e), adde: RACHELIUS (f). & in not. fin. (f) in *Otio Noviomag.*

LIB. I. C. I. S. I. §. 22. dele: *bello quæsitum, atque.* S. II. §. 12. p. 39. post, *præerant*; adde: in pace vero. §. 27. p. 44. pro *Balticum*, lege; Balearicum. *Cap. II.* §. 4. p. 101. lin. 3. lege: domesticis. *C. III.* §. 11. p. 109. l. 2. pro, *sorore*, lege: fratre. §. 12. l. 2. pro, *stirpe*, lege: gente. C. V. §. 9. p. 122. l. 2. lege: HERMANNI & EZONIS; dele: *& Hezilonis.* C. VII. § 8. p. 128. l. 5. dele: *Dalmatia.* C. VIII. §. 34. p. 148. lin. f. post, *&*, adde: Sec. XVII. tandem. C. XII. §. 3. not. n. 3. p. 167. l. 2. pro *Fridericus I.* lege: CONRADUS III. l. 3. pro, *Leoni*, lege: Superbo. l. 8. pro, *p. 50.* lege: p. m. 540. C. XII. §. 30. p. 176. dele: *frustra tentata, in possessorio quidem a Cæsare definitæ, sed non prorsus.* post, *compositione*, adde: tandem. C. XIII. §. 23. l. 2. lege: ditione. C. XIV. not. 15. l. ult. pro, III. lege: II. C. XVI. §. 23. p. 239. pro *Henrico I.* lege: HENR. V. §. 24. post, *h. e.* adde: ab Episcoporum & Monasteriorum potestate, vel. §. 25. post, *quamvis*, dele: *postea.* §. 26. l. 1. dele: *jam.* not. §. 27. lege: *Combourgoisie.* §. 29. f. pro, *sed*, lege: & pro, *haud*, lege: quidem. pro, *neque ulli*, lege: sed nulli. C. XVII. §. 23 p. 254. pro, *idem*, lege: itidem vindicare.

LIB.

LIB. II. C. III. not. §. 5. lin. ult. p. 286. dele: *Capitul. noviss. princ.* §. 14. l. 2. post, *complectuntur*, adde: regulariter. ib. f. post, *soluti:* adde: quamvis, secundum communem opinionem, etiam Status Imp. quatenus in judiciis Imp. litigant, iisdem obligari videantur. C. VII. §. 11. post, *Religionis*, adde: primum *Pax Religiosa* confirmata, deinde. ib. l. 3. pro, *tolerandam*, lege: tolerandas.

LIB. III. C. I. §. 45. l. 1. pro, *qui*, lege: quo. §. 49. post, *Consultatio*, adde: *tum de ipso electionis negotio, tum.* §. 66. pro, *collacati*, lege: collocati. C. III. not. §. 5. f. pro *L. 3.* lege: L. II. post §. 7. adde: VIII. Ex natura muneris quoque, quod gerit, Imperator omnes, qui illum adeunt, audire & negotia promte expendere, ac pro re nata, expedire tenetur. In not. post. n. VII. adde: VIII. v. Medit. ad *Cap.* jos. a XXXVIII. p. 320. pro, VIII. in text. & not. lege: IX. C. V. §. 4. l. 2. post, *fieri*, lege: potest. C. VI. not. 5. l. 2. pro, *Mallinorot*, lege: MALLINCROT. C. VIII. not. §. 12. p. 419. l. 9. post, IMPERII, lege: Et. p. 428. not. (c) l. 7. pro, *qua*, lege: quo. p. 443. not. 41. l. 4. pro, 14. 15. lege: 24. 25.

LIB. IV. C. I. §. 1. l. 4. post, *Imperatori*, adde: & Imperio. C. II. §. 6. l. 6. pro, *ratis*, lege: ratio. p. 470. §. 17. f. post, *sed*, dele: *solius*. ib. post, *Regis*, adde: ac Ingenuorum seu nobilium. C. IV. §. 24. l. 5. post, *A-Cancellarii*, adde: titulus. §. 29. post, *certis*, adde: terris. p. 514. l. fin. lege: vetusti. p. 522. not. ** l. 2. dele: *dehortatur*. p. 528. not. l. 15. lege: inprimis. C. VI. §. 12. l. 6. post,

post, *privilegia*, adde: nonnullis. ib. l. f. pro, *pertinent*, lege: sunt extensa. §. 34. p. 544. l. 2. post, *annum*, adde: completum. p. 551. §. 10. post, *Principum*, adde: et Civitatum. p. 570. §. 9. pr. pro, *poculum*, lege: pomum. p. 584. § 9. not. lego: CORTREJ. p. 586. § 2. f. lege: *simultanee*. p. 592. §. 4. f. post, *Electorale*, adde: Introductio. p. 602. §. 20. l. 2. lege: repræsentant. p. 613. not. * l. 1. lege: Summerseburgenses. p. 641. l. 2. lege: URBS. p. 646. §. 14. l. 5. lege: HENRICUS. p. 664. §. 7. f. post, *Imp.* adde: mediati. p. 676. not. f. adde: *Medit.* ad I. P. a. VII. p. 820. P. 683. not. ** lege: facto. p. 685. §. 14. l. 3. pro, *mantis*, lege: mandatis. p. 687. §. 19. l. 2. post, *nata*, adde: vel *feloniæ*, vel. ib. l. 4. dele: *vel etiam feloniæ*.

LIB. V. C. I. p. 702. in tit. pro, *L. I.* lege L. V. p. 703. §. 38. l. 4. lege: Majestas. p. 713. §. 31. l. 3. post, *sive*, dele: *ab*, & lege: a Papa, velut. p. 719. §. 10. l. 2. lege: arrogarunt. p. 736. l. 4. post, *pertinent*, adde: quidquam. p. 752. §. 41. not. post, Keller / adde: vor einen alten Diener. p. 753. §. 46. pr. post, *Regaliæ*, adde: primum ab OTTONE IV., deinde. p. 758. §. 9. l. 5. lege: remanserunt. p. 760. l. 2 lege: queritur. p. 764. §. 20. post, (4) dele: *jus alienandi &*. ib. lege: Comitiis. ib. post, (5), adde: jus alienandi & p. 772. l. 1. lege: Comitiis. p. 773. §. 8. l. 3. pro, *constitutum*, lege: confirmatum. p. 775. §. 12. l. 3. lege: Comitia. ib. l. 6. lege: statim. p. 777. §. 76. not. lege: MONZ. p. 779. §. 20. post, *Quod*, adde: si. p.

781.

781. §. 23. not l. 6. lege: *Collegiorum.* C. VII. §. 1. l. 4. lege: plerumque. §. 3. l. 5. lege: secernenda. §. 14. l. 5. lege: reservata est. §. 22. 23. p. 795. not. lege: SCHULEKI. C. VIII. §. 6. p. 798. pr. lege: Supremæ. §. 17. lege: *Judicio.* §. 24. l. 3. pro, *tam*, lege: quam. §. 25. lege: IMPERATOR. §. 26. l. 2. pro, *quod*, lege: quoad. §. 28. not. l. 4. pro, Schuldes / lege: Schildes. §. 32. l. 1. pro, *feudalis*, lege: feudalibus. §. 36. not. lege: v. STRUV. C. XXIV. §. 5. p. 812. §. 47. l. 4. lege: majoris. §. 50. f. pro, *prope*, lege: probe. Ante not. (a) pone: XLIX. §. 53. f. lege: *efficacia.* §. 55. p. 815. post, *privilegiorum*, adde: *ac regalium*, quin & *territorii*, §. 88. post, *provinciarum*, adde: hereditariarum. §. 89. l. 2. lege: *immedietate.* §. 95. p. 831. post not. (b). adde: Huc pertinet *Bulla Brabantina* h. e. privilegium a CAROLO IV. a. 1349. *Johanni* Duci Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ datum, quo Judicum Imp. jurisdictio, quoad subditos Brabantinos, in causis secularibus tollitur, ac soli Duci assignatur. v. LEHM. Chron. Sp. L. VII. C. 13. fin. C. 21. Sed Status sæpe de abusu hujus Bullæ conquesti sunt, 1) quod Duces Brab. pati noluerint, ut subditi Brabantini alibi ob *contractum*, *delictum* & *rem sitam* forum sortirentur, 2) quod aliorum subditos, imo ipsos Status, in actionibus mere personalibus, evocare non dubitaverint, dummodo in Brabantia bona haberent: Priori tuendo *Represalias*, posteriori *Arresta* exercuerunt. Unde cum de hac bulla tollenda laborarunt,

runt, *Processus evocationum* sublati, & *jus retorsionis* permissum v. *I. P.* a IX. Cap. Nov. a. XXVII. conf. TITIUS *J. Publ.* L. III. C. VIII. §. 51. - 53. STRUV. S. J. P. C. VI. §. 13.

p. 833. in not. ff. 99. adde: HAPPEL. Diss. de *Recursu ad Cæsar. Maj. vel. ad Comit. univ.* in Dn. de LUDOLPH *Jur. Camer.* Append. III. hujusque *Animadvers.* in eam ib. p. 113. ibid. post §. 99. adde: §. C. Ultima potestatis judiciariæ pars est *Potestas exequendi* judicata; ubi tamen jus *decernendi & mandandi* executionem a modo executionis probe secernendum est: illud sine dubio penes CÆSAREM est, ceu summum Imperii Judicem, cujus autoritate istud in summis Imp. judiciis exercetur; *modus* vero executionis hic ex, ut in *immediatos* non nisi per *DIRECTORES*, & *DUCES CIRCULORUM*, quorum Membra sunt condemnati, in *mediatos* vero per *DOMINOS T.*, vel *Magistratus*, quibus subsunt, fieri debeat. §. CI. Et quidem primo, sententiæ ut pareatur, condemnato injungitur, sub *comminatione*, certæ summæ marcarum auri, puri, partim fisco, partim victori solvendarum: Si tergiversatus fuerit, *Mandata executorialia*, ad implorationem victoris, decernuntur; mox *executio realis* vi armata ab iis, quibus mandata est, perficitur, atque adeo victus ad parendum sententiæ compellitur; olim quoque banno contumax afficiebatur, quod Cap. nov. sublatum.

In not. adde: C. CI. *v. R. I. Noviss.* §. 159. 160. seqq.

Cap.

Cap. Nov. art. XX. MONZ. C. V. §. 22. STRYK. d. *Jure exequ. sentent. Imp.* C. V. & VI. GRASS. de *Jure exequ. in Imp.* C. III. Conf. inf. L. VI. C. VIII. §. 22.

Cap. IX. in Rubr. pro, *Imperatoris & Statuum*, lege: MAJESTATIS IMPERIALIS. p. 834. not. §. 5. pro, *Jure appell. Reg.* lege: *Auspicio Regio.* p. 839. not. * lege: *illegitimorum.* p. 845. §. 30. l. 3. dele: *immediatos &.* p. 846. §. 33. l. 6. pro, *hanc*, lege: illam, ibid. l. 7. post, *auctoritas*, adde: in Comitiis, circa hanc vero. ib. not. §. 32. pro, C. XLVI. lege: C. XLIV. ib. not. §. 33. adde: Du. GRIBN. Diss. laud. §. 4. p. 847. §. 847. § 37. pro, *currat*, lege: curat. p. 848. §. 40. l. 4. pro, *enim*, lege: autem. ib. l. ult. post, *auctoritate*, adde; & consensu eorum, quorum interest. p. 849. not. 43. pro, XLIII. lege: XLV. & pro, not. XLIV. lege: XLII. p. 851. C. X. in Rubr. pro, *Imperatoris & Statuum*, lege: MAJESTATIS IMPERIALIS. p. 863. §. 28. post, *præfixis*, dele: *Quæstori summo Imperii.* Ibid. l. 6. post, *recipiendæ*, adde: & *Quæstori Imperii*, ut videtur, deinceps reddendæ. p. 868. §. 39. l. 6. pro, *Dominio*, lege: *Domanio.* p. 873. §. 53. l. 5. pro, *hac*, lege: hæc. p. 875. not. 57. post, Lunig. adde: *Cap.* CAR. VI. a. VII. p. 879. §. 66. l. 4. post, *Territorialis*, adde: gabellas. p. 880. not. 63. post, Nitsch. adde: CAR. VI. a. VIII. p. 883. §. 75. l. 8. post, *sufficiunt*, adde: ratione etiam habita *Circuli*, ad quem Status, jus monetandi petens, pertinet. p. 885. not. *** lege: adulteri-

ulterina. p. 886. § 80. l. 8. lege: imprimi. p. 892. §. 11. l. 3. dele: *in Comitiis exerceri solitum.* ib. post, *ita quidem*, adde: exerceri solitum. p. 893. §. 13. l. 6. pro, 40000. lege: 80000. p. 903. § 35. l. 5. pro, *fit*, lege: sit.

LIB. VI. C. I. §. 53. p. 932. l. 7. pro, *articulo*, lege: Circulo. p. 955. C. III. §. 1. pro: IMPERIUM, lege: IMPERII. p. 957. §. 3. l. 1. lege: Imperii. p. 959. §. 9. l. 10. pro, *Cæsarei*, lege: Cæsari. p. 973. §. 19. f. adde: vel connexitas causæ id exigat. p. 980. §. 33. l. 4. post, *unus*, adde: in persona adesse debet, unus Prælatus, unus. p. 982. l. 2. post, *attemperavit*, adde: sed. p. 1009. §. 10. f. lege: compulsoriales p. 1016. § 12. l. 2. lege: pollet. p. 1018. l. 2. pro, *habet*, lege: habeat. C. VIII. post §. XXII, adde: a. ib. p. 1020. in not. f. adde: ** An Duces Directoribus in exequendo præferendi, seu, an Duces sint ordinarii, Directores & Adjuncti extraordinarii conservatores seu Executores? Neg. STRYK de *J. exequ. sent.* C. VI. Aff. ENGELBRECHT. de *Conservatorib. S. R. I.* C. II. §. 2. p. 1021. insere: §. XXII. b. Si unius Circuli vires executioni non sufficiant, proximorum duorum Circulorum Præfecti cum Adjunctis convocandi, & cum iis, quid facto opus sit, deliberandum: Si nec trium Circulorum combinatæ vires satis validæ sint, duo adhuc in subsidium vocandi: quando autem quinque Circulorum arma adhuc imparia sunt, res ad Electores Principes deputatos & Status deferenda: Quodsi vero Circulus aut plures Circuli execu-

tionem facere nolint, *ea de re Imperator certior faciendus.*

ib. in not. adde: XXII. b. v. *Ord. Cam.* P. III. T. 49. ENGELBR. l. c. §. 3.

p. 1026. §. 40. post, *cujuslibet*, adde: Circuli. p. 1038. l. 5. post, Imp. adde: *reliquis.* p. 1049. not. * 1. l. 5. post, ARENT. lege. AVENT.

p. 1113. not. XIX. f. adde: * In præjudicium hujus juris vergunt abusus Bullæ Brabantinæ, quoad evocationis processus sublati. v. *Cap.* LEOP. & JOS. a. VIII. Nov. a. XVII.

p. 1123. not. XIII. f. adde: * Not. 1. Liberiorem hic potestatem habere Principes, quam Civitates Imp. 2. Quasdam Civitates Imp. constituendi, a Principe & Collegia jus habere Rectores Consules & Administratores confirmandos. v. HERT. de S. T. §. 37.

P. 1127. not. f. lege: constiterit. p. 1144. l. 5. pro, *jure*, lege: jus.

L. VII. C. XI. in rubr. dele: *Nec non Senatibus & Judiciis in Territoriis.*

L. VIII. C. V. §. 21. p. 1284. in not. pro, *Elect.* lege: *Illustr.*

Hæc, & si quæ forte alia per festinationem, aut incuriam typographi, irrepserint sphalmata, propter temporis penuriam prætervisa, ut B. L. corrigere haud gravetur, qua par est humanitate, rogito.